

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ	21
ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ.....	21
Περί φυσικοῦ θελήματος, ἤγουν θελήσεως	21
Περί βουλήσεως.....	22
Περί βουλῆς ἤγουν βουλευσεως.....	22
Περί προαιρέσεως.....	22
Περί τίνων βουλευόμεθα	23
Περί γνώμης.....	23
Περί ἐξουσίας.....	23
Περί δόξης	24
Περί φρονήματος(ε), ἤγουν φρονήσεως.....	24
Ἵτι κατά πάντα τρόπον οὐκ ἔσται μετά τήν ἀνάστασιν ἕν τό θέλημα τῶν ἁγίων πρός ἀλλήλους καί τόν Θεόν, κἄν ἕν πᾶσι τό θεληθέν, ὡς τινες λέγουσιν.....	25
Ἵτιπερ ἕν θέλημα οὐ δυνατόν ἐπί Χριστοῦ λέγεσθαι· εἴτε φυσικόν, εἴτε προαιρετικόν λεχθῆ, καθὼς τισιν ἔδοξεν.....	27
ΣΧΟΛΙΑ	30
Ἐκ τῆς περὶ ἐνεργειῶν καί θελημάτων πραγματείας, κεφάλ. ν´(ι).....	30
Ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας κεφάλ. νά´.....	32
Ἵτι δύο θελήματα λέγοντες οἱ Πατέρες ἐπί Χριστοῦ, τοὺς φυσικούς νόμους, οὐ τάς γνώμας ἐσήμαναν.	32
Πρός ΓΕΩΡΓΙΟΝ τόν οσιώτατον πρεσβύτερον καί ἡγούμενον, ἐρωτήσαντα δι' ἐπιστολῆς περὶ τοῦ κατά Χριστόν μυστηρίου.....	36
Πρός τοὺς λέγοντας, ὅτι μίαν Χριστοῦ χρή λέγειν ἐνέργειαν κατ' ἐπικράτειαν· διὰ τό ὡς δραστικωτέραν τήν θείαν αὐτοῦ, κατεπικρατεῖν τῆς ἀνθρωπίνης οὕτω χρή ἀπολογεῖσθαι.	38
Πρός τοὺς λέγοντας, ὅτι Ὡσπερ ὄργανου καί τοῦ κινουῦντος μία ἐνέργεια, οὕτως καί θεότητος καί ἀνθρωπότητος μία ἐνέργεια.	38
Πρός τοὺς λέγοντας, μίαν σύνθετον τοῦ Χριστοῦ ἐνέργειαν.	38
Περί τοῦ «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον».	39
ΣΧΟΛΙΟΝ	40
Τόμος δογματικός σταλείς ἐν Κύπρῳ πρὸς Μαρίνον διάκονον.	40
ΣΧΟΛΙΑ	47
ΙΣΟΝ	47
Ἐπιστολῆς γενομένης πρὸς τόν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον κύριον Νίκανδρον, παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Μαξίμου, περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ ἐνεργειῶν.....	47
ΣΧΟΛΙΟΝ	54
(193) Ἵσον ἐπιστολῆς πρὸς τόν κύριον Μαρίνον τόν πρεσβύτερον τῆς Κύπρου...	61
Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐν'Ρώμῃ γραφείσης.	63
Περί τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων.	63
Ἵροι διάφοροι.	65
Πνευματικός τόμος καί δογματικός, ἀποδεικνύς τήν κατά καινοτομίαν γεγонуῖαν ἐπίσακτον ἔκθεσιν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως, ἐξ ὑποστολῆς Σεργίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως προέδρου, ἀπάδουσα μὲν τῶν ἱερῶν Λογίων τε καί Πατέρων· συνάδουσα δέ τοῖς ἀνιέροις αἰρετικοῖς τοῖς τήν τε σύγχυσιν ἄμα, καί τήν διαίρεσιν	1

τερατολογοῦσιν ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν μυστηρίου. Γραφεῖσα ἀπὸ Ῥώμης πρὸς Στέφανον τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Δώρων, τελοῦντα ὑπὸ τὸν ἅγιον καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.	66
Περὶ θελημάτων β' τοῦ ἐνός Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.....	76
ΣΧΟΛΙΑ.	85
Περὶ ὄρων διαστολῶν.....	86
(213) ΣΧΟΛΙΟΝ.....	86
Ὅροι ἐνώσεων.....	86
THEODORI BYZANTINI, MONOTHELITAE	87
THEODORI BYZANTINI, MONOTHELITAE QUAESTIONES CUM MAXIMI SOLUTIONIBUS.....	87
Πρώτη ἀπορία Θεοδώρου διακόνου Βυζαντίου ῥήτορος, καὶ συνοδικαρίου Παύλου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.	87
Τοῦ αὐτοῦ δευτέρα ἀπορία.	87
SANCTI MAXIMI SOLUTIONES	87
Μαξίμου μοναχοῦ πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον Ἐπίλυσις τῶν προτεταγμένων ἀποριῶν ὑπὸ Θεοδώρου διακόνου καὶ ῥήτορος, λύσις α'. Σελ. 217	87
Τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Μαξίμου ἐπίλυσις τοῦ δευτέρου ἀτόπου.....	89
ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ. Σελ. 228.....	91
Περὶ ποιότητος, ιδιότητος, καὶ διαφορᾶς, Θεοδώρῳ πρεσβυτέρῳ τῷ ἐν Μαζαρίῳ. Σελ. 246.....	97
Κεφάλαια περ' οὐσίας καὶ φύσεως, ὑποστάσεως τε καὶ προσώπου. Σελ. 260	102
Τοῦ ἀγιωτάτου Κλήμεντος πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ Περὶ Προνοίας. .	103
Τοῦ πανσόφου Μαξίμου ὄρος ὑποστάσεως.	103
Τοῦ μακαριωτάτου Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας, κεφάλαια ἑπτὰ περὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.....	103
Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως.....	104
Ἵτι ἀδύνατον ἔν θέλημα λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ. Σελ. 268	104
Κεφάλαια ι' περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγράφη δέ πρὸς ὀρθοδόξους. Σελ. 268.	106
(276) Ἐκ τῶν ἐρωτηθέντων αὐτῷ παρὰ Θεοδώρου μοναχοῦ.....	107
Τοῦ ἀγίου Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνων, μαθητοῦ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, ἐκ τῶν πρὸς Δημάτριον διάκονον Βιαίνης περὶ πίστεως λόγων · οὗ ἡ ἀρχή, "Ζητῶν τὸν Θεόν, ἄκουε τοῦ Δαυΐδ λέγοντος."	108
Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως ἐκ τοῦ Περὶ Προνοίας λόγου.....	108
(277) Τοῦ ἀγίου Ἀλεξάνδρου πάπα Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Αἴγλωνα ἐπίσκοπον Κυνυπόλεως κατὰ Ἀρειανῶν Ἐπιστολῆς.....	108
Τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐκ τοῦ Περὶ ψυχῆς λόγου.	108
Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου πάπα Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ Περὶ πίστεως μείζονος λόγου.	108
.....	108
Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, ἐκ τοῦ Κατὰ Ἀπολιναρίου λόγου.	108
Τοῦ ἀγίου Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς, ἐκ τοῦ ἕκτου κεφαλαίου τῶν Ἀσκητικῶν.	108

Τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου πατριάρχου Ἀντιοχείας.....	109
Τοῦ ἁγίου Νεμεσίου ἐπισκόπου Ἑμέσης.....	109
Τοῦ αὐτοῦ· Κατά τί λογικός ὁ ἄνθρωπος, καί τί ἐνδιάθετος λόγος, καί τί προφορικός;.....	109
(280) Τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἐκ τῶν περί θελημάτων αὐτοῦ συλλογισμῶν· τί φυσικόν θέλημα, καί τί γνωμικόν;.....	109
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Μαρῖνον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς, Τί θέλησις, καί τί προαίρεσις;	109
ΟΡΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ	109
Τῶν ἁγίων καί θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, περί τῶν δύο ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σελ. 280.	109
Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου φιλοσόφου, καί τέλος μάρτυρος, ἐκ τοῦ πρὸς Εὐφράσιον σοφιστήν, περί Προνοίας καί Πίστεως λόγου, οὗ ἡ ἀρχή· "Ἀχραντος ὁ Λόγος."	109
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.....	109
Τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου, ἐκ τῆς πρὸς Αἴγλωνα ἐπίσκοπον Κυνοπόλεως κατὰ Ἀρειανῶν ἐπιστολῆς.....	110
Γρηγορίου Νύσσης.....	110
Τοῦ Χρυσοστόμου.....	110
Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.....	110
Τοῦ ἁγίου Βασιλείου.....	111
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν κατ' Εὐνομίου.....	111
Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.....	111
Κυρίλλου.....	111
Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων, ἐκ τοῦ πρὸς Γρατιανόν τόν βασιλέα δευτέρου λόγου.....	112
Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐκ τῶν κατὰ Εὐνομίου συλλογισμῶν.....	112
MAXIMI DISPUTATIO CUM PYRRHO (288)	112
ΠΑΡΑΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ χάριν τῶν κεκινημένων περί τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, παρουσία Γρηγορίου τῆ εὐσεβεστάτου πατρικίου, καί τῶν συνευρεθέντων αὐτῷ ὀσιωτάτων ἐπισκόπων, καί λοιπῶν θεοφιλῶν καί ἐνδόξων ἀνδρῶν, παρά Πύρρου, τοῦ γενομένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καί Μαξίμου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ, μηνί Ἰουλίῳ, ἰνδικτίωνος γ'. Πύρρου μὲν συμμαχοῦντος τῇ παρεισαχθείσῃ παρ' αὐτοῦ τε , καί τοῦ πρό αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ καινοτομία· τουτέστιν· ἐνός θελήματος Μαξίμου δέ συνηγοροῦντος τῇ ἄνωθεν εἰς ἡμᾶς ἐλθούσῃ πατρικῇ τε καί ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ· διά τοῦ ῥηθέντος ὑπερφυοῦς ἀνδρός, φημί δέ Γρηγορίου τοῦ ὑπερτίμου πατρικίου, τῶν λεχθέντων ἀνδρῶν· τουτέστιν Πύρρου καί Μαξίμου, ἀλλήλοις προσοψισθέντων. Προκατήρξατο δέ τῆς πρὸς Μάξιμον διαλέξεως ὁ Πύρρος , οὕτως εἰπών.....	112
Τοῦ μακαρίου Μαξίμου μοναχοῦ, Περί ψυχῆς. Σελ. 353.	136
Τί τό καταληπτικόν τῆς ψυχῆς κριτήριον.....	136
Εἰ ἔστι ψυχή.	136
Εἰ οὐσία ἐστίν ἡ ψυχή.....	137
Εἰ ἀσώματος ἡ ψυχή.....	137
Εἰ ἀπλή ἡ ψυχή.....	137

Εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.....	137
Εἰ λογικὴ ἡ ψυχὴ.....	138
Τί ψυχὴ.....	138
Τί δέ νοῦς.....	139
Τί φρένες.....	139
Τί τρόπος.....	139
Τί αἴσθησις.....	139
Τί πνεῦμα.....	139

S.MAXIMI

CONFESSORIS

ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.

EPISTOLAE ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.

Α΄. ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ Σελ. 364.....	139
Ἐν εἴδει ἐπιστολῆς.....	139
Πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ κύριον Γεώργιον τὸν πανεύφημον ἑπαρχὸν Ἀφρικῆς.	139
ΣΧΟΛΙΑ.....	149
Β΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, περὶ ἀγάπης.....	149
ΣΧΟΛΙΑ.....	155
Γ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.....	155
(413) Δ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν, περὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης.....	156
Ε΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κωνσταντῖνον.....	159
στ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην, περὶ τοῦ, Ὅτι ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ.....	160
Ζ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην πρεσβύτερον, περὶ τοῦ καὶ μετὰ θάνατον ἔχειν τὴν ψυχὴν τὴν νοεράν ἐνέργειαν, καὶ μηδεμιᾶς ἐξίστασθαι φυσικῆς δυνάμεως.....	163
Η΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.....	166
Θ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θαλάσιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.....	167
Ι΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.....	169
ΙΑ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἡγουμένην, περὶ ἀσκητρίας ἐξελεύσεως τῆς μονῆς, καὶ μετανοησάσης.....	170
(460) ΙΒ΄. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, Περὶ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δογμάτων· καὶ κατὰ Σευήρου τοῦ αἰρετικοῦ.....	172
Ἐκθεσις ὀρθῆς ὁμολογίας.....	175
(569) Περὶ διαφορᾶς καὶ πῶς εὐσεβῶς δεῖ δύο φύσεις ὁμολογεῖν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν.....	176
Ἐτέρως περὶ τῶν αὐτῶν.....	176
Ὅτι ἀριθμὸς οὔτε διαιρεῖ, οὔτε διαιρεῖται· οὔτε διαίρεσιν εἰσάγει κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τὸ σύνολον οἷς ἐπιλέγεται.....	178
Πῶς εὐσεβῶς πρὸς δήλωσιν τῆς διαφορᾶς ὁ ἀριθμὸς παραλαμβάνεται.....	179
Πῶς χρή νοεῖν τὴν κειμένην ῥῆσιν εἰς τὴν πρὸς Σούκενσον ἐπιστολὴν τοῦ ἀγίου Κυρίλλου· καὶ ὅτι οὐ μάχεται ἡ, Ἐν δύο φωνῆ, τοῖς λέγουσι μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην· εἰ μὴ κατὰ Νεστορίῳ δοκοῦν ἀσεβῶς λαμβανομένη.....	180
Ὅτι πραγμάτων ἡγουν οὐσιῶν ἐπὶ Χριστοῦ ἡ διαφορὰ, ἀλλ’ οὐ ποιοτήτων· καὶ ὅτι πᾶσα διαφορὰ, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῇ συνεισάγει τὴν ὧν εἶναι λέγεται πάντως ποσότητα	4

ή δέ ποσότης, τόν ἑαυτῆς σημαντικόν ἀριθμόν, κᾶν τε συνεχῆς ἔστιν ἡ ποσότης, κᾶν τε διηρημένη.....	182
Ἔτι ἀσεβές ἔστι τό λέγειν μίαν σύνθετον φύσιν τόν Χριστόν, καί τῆ ἀληθεία μαχόμενον.....	183
Περί ὑποστάσεως συνθέτου.....	184
Ἐπίλυσις σύντομος τῆς Σευήρου ἀπορίας κατά τῆς, Ἐν δύο, φωνῆς.....	185
Ἐκθεσις σύντομος τῆς ἐκδοχῆς τῶν ὀρθῶς ἐπί Χριστοῦ κατά τήν καθολικήν Ἐκκλησίαν ὁμολογουμένων τῆς πίστεως φωνῶν.....	187
ΙΓ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον λόγος ἐπίτομος κατά τῶν Σευήρου δογμάτων.....	191
Περί ἀριθμοῦ φυσικωτέρα διάληψις.....	192
Περί διαφορᾶς, καί ποσότητος ἀκριβέστερον, καί τῆς αὐτῶν εὐσεβοῦς ὁμολογίας.....	192
Ἔτι βλάσφημον τό λέγειν τόν Χριστόν μίαν ἀπλῶς φύσιν.....	193
Περί συνθέτου φύσεως ἀκριβέστερον, καί τοῦ κατ'αὐτήν λόγου· καί ὡς ἀσεβοῦσιν οἱ λέγοντες τόν Χριστόν μίαν σύνθετον φύσιν.....	194
Ἔτι ὁ λέγων Θεόν καί ἄνθρωπον τόν Χριστόν μετά τήν ἔνωσιν, συνομολογεῖ τοῖς ὀνόμασι τὰς φύσεις ἐξ ἀνάγκης μετά τήν ἔνωσιν, ὀρθῶς πιστεύειν προηρημένος....	196
Περί τῆς Ἐν δύο φωνῆς· καί περὶ τῆς μιᾶς τοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης εὐσεβῆς ὁμολογία κατά τοὺς Πατέρας· καί ἄρνησις τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως.....	196
Περί ὑποστάσεως συνθέτου φυσικωτέρα διάληψις· καί ἀπόδειξις ἀκριβῆς τοῦ μή τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν ἀτοπήμασι, τοὺς ὁμολογοῦντας μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τόν Χριστόν, τοῖς μίαν αὐτόν λέγουσι σύνθετον φύσιν.....	197
Ἔτι κατά πρόσληψιν ἢ πρὸς τήν σάρκα μόνη τοῦ Λόγου γέγονε ἔνωσις, ὡς προόντος, καί πρὸς ἔνωσιν σαρκός κενωθῆναι θελήσαντος.....	198
ΙΔ'. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τόν αὐτόν, ἐπιστολή δογματική.....	200
ΣΧΟΛΙΟΝ.....	203
ΙΕ'. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ κοινοῦ καί ἰδίου, τουτέστιν οὐσίας καί ὑποστάσεως, πρὸς Κοσμᾶν τόν θεοφιλέστατον διάκονον Ἀλεξανδρείας.....	203
Κατασκευὴ φυσικωτέρα, παριστῶσα ὡς οὐδέν τῶν ὄντων· ἐτέρῳ ταυτόν ἔστι κατ' οὐσίαν καί ὑπόστασιν· ἀλλὰ τὰ μὲν κατ' οὐσίαν ταῦτά ταῖς ὑποστάσεσιν ἕτερα· τὰ δέ ταῦτά καθ' ὑπόστασιν, πάντως κατ' οὐσίαν ἕτερα.....	205
Ἔτι ὁ Χριστός ταῖς μὲν κατ' οὐσίαν τῶν οἰκειῶν μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα κοινότησιν ἐνούμενος, τήν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν σωζομένην εἶχε διαφορὰν· ταῖς δέ τῶν μερῶν ιδιότησι, τό καθ' ὑπόστασιν διεδείκνυ ταυτόν ὡς ὅλου, κοινόν ἀμφοτέρων.....	207
Ἔτι τὰ μὲν καθ' ὑπόστασιν κοινὰ τῶν μερῶν, τό ὅλον ἡγουν τόν Χριστόν ἠφόριζε τῶν ἄκρων· τὰ δέ κατ' οὐσίαν πρὸς τὰ ἄκρα κοινὰ τῶν μερῶν, ὡς ὅλον συνῆπτε τοῖς ἄκροις οὐσιωδῶς τόν Χριστόν.....	208
Ἔτι Θεός ὑπάρχων τέλειος ὁ Χριστός, καί ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, τῶν ἄπερ ἦν, εἶχε τό κοινόν καί τό ἴδιον, οἷς πρὸς ἑαυτόν ἐποιεῖτο τήν τῶν ἄκρων ἔνωσιν καί διάκρισιν· τῆ μὲν πρὸς ἑαυτόν ἐνώσει τῶν ἄκρων, ἐν ἑαυτῷ σωζομένης τὰς ἐξ ὧν συνετέθη δύο φύσεις πιστούμενος· τῆ δέ πρὸς ἑαυτόν διακρίσει τῶν ἄκρων, τό μοναδικόν τῆς οἰκείας παριστάς ὑποστάσεως.....	209
Περί διαφορᾶς διάληψις σύντομος, δι' ἧς δέικνυται τό κατ' οὐσίαν ποσόν τῶν ἠνωμένων σωζόμενον.....	210

Κατασκευή πλατυτέρα τε καί φυσικωτέρα περί διαφορᾶς καί ποσότητος, καί τοῦ δηλοῦντος αὐτάς ἀριθμοῦ.....	210
Ὅτι ὁ μή ταυτόν φύσιν λέγων καί ὑπόστασιν, εὐσεβῶς ἐπί Χριστοῦ λέγει τήν ἔνωσιν καί τήν διαφοράν· τήν μὲν καθ' ὑπόστασιν εἶναι πιστεύων, τήν δέ κατά φύσιν.....	212
Ὅτι Σεύηρος, ταυτόν εἶναι λέγων φύσιν καί ὑπόστασιν, σύγχυσιν ποιεῖ τήν ἔνωσιν, καί διαίρεσιν τήν διαφοράν· καθ' ἣν δείκνυται, τόν τε τῆς Τριάδος εἰς τετράδα προσώπων διαστέλλων τόν λόγον· καί τό τῆς μονάδος εἰς θεοτήτων διάδα τέμνων μυστήριον· καί πάσης τόν Χριστόν βλασφημῶς ἐκβάλλων οὐσιώδους ὑπάρξεως.....	212
Ἔκθεσις σύντομος μετά τῆς ὀρθῆς συνηγορίας τῆς ἀληθοῦς τῶν Πατέρων ὁμολογίας.....	214
ΣΧΟΛΙΑ.....	215
Ιστ'. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τόν αὐτόν.....	215
Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰουλιανόν Σχολαστικόν Ἀλεξανδρέα, περί τοῦ κατά τήν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος.....	217
ΙΗ' Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ προσώπου Γεωργίου τοῦ πανευφήμου ἐπάρχου Ἀφρικῆς, πρὸς ἀσκητηρίας ἀποστάσας τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.....	218
ΙΘ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Πύρρον τόν ὀσιώτατον πρεσβύτερον καί ἡγούμενον.....	220
Κ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μαρίνον μονάζοντα.....	223
ΚΑ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Κυδωνίας.....	225
ΚΒ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Αὐξέντιον.....	226
ΚΓ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Στέφανον πρεσβύτερον.....	226
ΚΔ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κωνσταντῖνον σακελλάριον.....	226
ΚΕ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κόνωνα πρεσβύτερον καί ἡγούμενον.....	228
Κστ'. (616) Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θαλάσσιον πρεσβύτερον ἐρωτήσαντα, πῶς ἔνιοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι βασιλέων, ὑπὲρ ὀργῆς θεηλάτου ἐπικειμένης τῷ ὑπηκόῳ πλήθει κατέθουον τέκνα καί πρεσγενεῖς, καί ἐπαύετο ἡ ὀργή, καθὼς πολλοῖς τῶν ἀρχαίων ἱστορήται.....	229
ΚΖ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.....	230
ΚΗ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κυρισίκιον ἐπίσκοπον.....	231
ΚΘ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	231
Λ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.....	232
ΛΑ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	232
ΛΒ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀββᾶν Πολυχρόνιον.....	233
ΛΓ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	233
ΛΔ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	233
ΛΕ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	234
Λστ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	234
ΛΖ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	235
ΛΗ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	235
ΛΘ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	235
MAXIMI EPISTOLAE ALIQUOT Σελ. 634 Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
Μ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν Θαλάσσιον πρεσβύτερον καί ἡγούμενον.....	236
ΜΑ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	236
ΜΒ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.....	236

ΜΓ΄ Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.....	237
ΜΔ΄ Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον περὶ θετικῆς.....	239
ΜΕ΄ Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.....	241
DE SANCTA TRINITATE DIALOGI TRES ΣΕΛ. (652)	242
Τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλακότι, κυρίῳ Μαξίμῳ τῷ Μαργουνίῳ ἐπισκόπῳ Κυθήρων, Δαβίδ ὁ Ἐσχέλιος, εὐδαιμόνως διαζῆν.....	242
Ἐν Αὐγούστῃ Οὐϊνδελικῶν Μουνιχιῶνος ἐβδόμῃ φθίνοντος, ἔτει ἀπὸ τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου αφηθ΄.....	242
Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, ταπεινὸς Κυθήρων ἐπίσκοπος, Δαυΐδῃ τῷ Ἐσχελίῳ, σοφωτάτῳ ἀνδρὶ, εὐ πράττειν.....	242
Ὁ αὐτὸς Μάξιμος Μαργούνιος, τοῖς περὶ τὴν ἱεράν φιλοσοφίαν ἐσχολακόντι, χάριτος θείας ἐπίδοσιν.....	243
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ, ΣΕΛ. 657	244
ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.....	244
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ . Α΄.....	246
Πῶς τε καὶ ποίῳ τρόπῳ εἰκῶν ἐστὶ καὶ τύπος Θεοῦ ἢ ἀγία Ἐκκλησία.....	246
ΚΕΦΑΛ. Β΄.....	248
Περὶ τοῦ, πῶς, καὶ τίνα τρόπον εἰκῶν ἐστὶ τοῦ ἐξ ὄρατῶν καὶ ἀοράτων οὐσιῶν ὑφεστῶτος κόσμου ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.....	248
(672) ΚΕΦΑΛ. Γ΄.....	249
Ὅτι καὶ μόνου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐστὶν εἰκῶν, ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία. .	249
ΚΕΦΑΛ. Δ΄.....	249
Πῶς τε καὶ ποίῳ τρόπῳ συμβοικικῶς εἰκονίζει τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία· καὶ αὐτὴ ὡς ἄνθρωπος ὑπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται.....	249
ΚΕΦΑΛ. Ε΄.....	249
Πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ πάλιν τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν νοουμένης, εἰκῶν τε καὶ τύπος ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.....	249
ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.....	253
Πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ ἄνθρωπος λέγεται καὶ ἢ ἀγία Γραφή.....	253
ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.....	254
Πῶς ὁ κόσμος ἄνθρωπος λέγεται καὶ ποίῳ τρόπῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος, κόσμος.	254
ΚΕΦΑΛ. Η΄.....	255
Τίνων εἰσὶ σύμβολα, ἢ τε πρώτη τῆς ἀγίας συνάξεως εἴσοδος, καὶ τὰ μετ' αὐτὴν τελούμενα.....	255
ΚΕΦΑΛ. Θ΄.....	255
Τίνος ἔχει δῆλωσιν καὶ ἢ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν εἴσοδος.....	255
ΚΕΦΑΛ. Ι΄.....	256
Τίνων εἰσὶ σύμβολον τὰ θεῖα ἀναγνώσματα.....	256
ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.....	256
Τίνος ἐστὶ σύμβολον τὰ θεῖα ἄσματα.....	256
ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.....	256
Τί σημαίνουσιν αἱ τῆς εἰρήνης προσφωνήσεις.....	256
ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.....	256

Τίνος ιδικῶς ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστον σύμβολόν ἐστιν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, καὶ τὰ μετ' αὐτὴν μυστικά.....	256
ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.....	257
Τίνος ἐστὶ σύμβολον καὶ τό γενικῶς σημαίνόμενον, ἡ θεία τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσις.....	257
ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.....	257
Τίνος σύμβολόν ἐστὶ ἡ κλείσις τῶν θυρῶν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ἡ μετὰ τό ἅγιον Εὐαγγέλιον γιγνομένη.....	257
ΚΕΦΑΛ' Ιστ'.....	258
Τί σημαίνει ἡ τῶν ἁγίων καὶ μυστηρίων εἴσοδος.....	258
ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.....	258
Τίνος ἐστὶ σύμβολον ὁ θεῖος ἀσπασμός.....	258
ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.....	258
Τί σημαίνει τό θεῖον τῆς πίστεως Σύμβολον.....	258
ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.....	258
Τί σημαίνει ἡ τοῦ Τρισαγίου δοξολογία.....	258
ΚΕΦΑΛ. Κ'.....	259
Τίνος ἐστὶ σύμβολον ἡ ἁγία προσευχή τοῦ, "Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς..".....	259
ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.....	259
Τί σημαίνει τό τέλος τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τῶν ἐκφωνουμένων ὕμνων τουτέστιν, " Εἷς Ἄγιος, εἷς Κύριος, " καὶ τὰ ἐξῆς.....	259
ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.....	259
Πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν νοουμένης ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ιδικῶς ἐκθεωτική καὶ τελειοποιός διὰ τῶν εἰρημένων θεωρεῖται κατάστασις.....	259
ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.....	260
Ὅτι σύμβολον τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν ἐστὶν ἡ πρώτη εἴσοδος τῆς ἁγίας συνάξεως.....	260
ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.....	261
Τίνων ἐστὶν ἐνεργητικὴ τε καὶ ἀποτελεσματικὴ μυστηρίων, διὰ τῶν τελουμένων κατὰ τὴν ἁγίαν συναξίν θεσμῶν ἐν τοῖς πιστοῖς καὶ πιστῶς συναγομένοις, ἡ παραμένουσα τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις.....	261
ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ.....	267
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΕΛ...722.....	267
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ,.....	267
Πῶς χρὴ ἀναγινώσκειν, ἢ ἀναγινώσκοντι προσέχειν.....	267
ΛΟΓΟΣ Α'.....	267
Περὶ βίου ἀρετῆς καὶ κακίας.....	267
ΛΟΓΟΣ Β' (732).....	271
Περὶ φρονήσεως καὶ βουλήs.....	271
ΛΟΓΟΣ Γ'.....	273
Περὶ ἀγνείας καὶ σωφροσύνης.....	273
ΛΟΓΟΣ Δ'.....	276
Περὶ ἀνδρείας καὶ ἰσχύος.....	276
ΛΟΓΟΣ Ε.....	279

Περί δικαιοσύνης.....	279
ΛΟΓΟΣ Στ΄	280
Περί φίλων καί φιλαδελφίας.....	280
ΛΟΓΟΣ Ζ΄.....	284
Περί έλεημοσύνης.....	284
ΛΟΓΟΣ Η΄.....	288
Περί εύεργεσίας καί χάριτος.....	288
ΛΟΓΟΣ Θ΄.....	290
Περί άρχής καί έξουσίας.....	290
ΛΟΓΟΣ Ι΄.....	293
Περί ψόγου καί διαβολής.....	293
ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.....	295
Περί κολακείας.....	295
ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄.....	298
Περί πλούτου, καί πενίας, καί φιλαργυρίας.....	298
ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.....	303
Περί άυταρκείας.....	303
ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄.....	304
Περί προσευχής.....	304
ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.....	307
Περί διδαχής καί λόγων.....	307
ΛΟΓΟΣ Ιστ΄.....	308
Περί νουθεσίας.....	308
ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄.....	310
Περί παιδείς καί φιλοσοφίας.....	310
(829) ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄.....	314
Περί εύτυχίας καί δυστυχίας.....	314
ΛΟΓΟΣ ΙΘ΄.....	317
Περί όργης καί θυμοϋ.....	317
ΛΟΓΟΣ Κ΄.....	320
Περί σιωπής καί άπορρήτων.....	320
ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.....	323
Περί πολυπραγματοσύνης καί ήσυχίας.....	323
ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.....	325
Περί πλεονεξίας.....	325
ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄.....	327
Περί τιμής γονέων καί φιλοτεκνίας.....	327
ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄.....	328
Περί φόβου.....	328
ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.....	330
Περί τών ταχέως μεταβαλλομένων, καί περί μετανοίας.....	330
ΛΟΓΟΣ Κστ΄.....	331
Περί άμαρτίας καί έξαγορεύσεως.....	331
ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.....	333
Περί άκρασίας καί γαστριμαργίας.....	333

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄	335
Περί λύπης καί άθυμίας	335
ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄	336
Περί ύπνου	336
ΛΟΓΟΣ Λ΄	337
Περί μέθης	337
ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄	339
Περί παρρησίας καί του έλέγχου	339
ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄	340
Περί φιλοπονίας	340
ΛΟΓΟΣ ΛΓ΄	342
Περί όρκου	342
ΛΟΓΟΣ ΛΔ΄	343
Περί κενοδοξίας	343
ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄	344
Περί άληθείας καί ψεύδους	344
ΛΟΓΟΣ Λστ΄	345
Περί θανάτου	345
ΛΟΓΟΣ ΛΖ΄	347
Περί ειρήνης καί πολέμου	347
ΛΟΓΟΣ ΛΗ΄	348
Περί έλπίδος	348
ΛΟΓΟΣ ΛΘ΄	350
Περί γυναικών	350
ΛΟΓΟΣ Μ΄	351
Περί άντιλογίας καί θρασύτητος καί έριδος	351
ΛΟΓΟΣ ΜΑ΄	352
Περί γήρωσ καί νεότητος	352
ΛΟΓΟΣ ΜΒ΄	354
Περί ύπομονής καί μακροθυμίας	354
ΛΟΓΟΣ ΜΓ΄	356
Περί έπαίνου	356
ΛΟΓΟΣ ΜΔ΄	357
Περί κάλλους	357
ΛΟΓΟΣ ΜΕ΄	358
Περί μελλούσης κρίσεως	358
ΛΟΓΟΣ Στ΄	359
Περί δόξης	359
ΛΟΓΟΣ ΜΖ΄	362
Περί γλωσσαλγίας	362
ΛΟΓΟΣ ΜΗ΄	363
Περί προνοίας	363
ΛΟΓΟΣ ΜΘ΄	365
Περί ταπεινοφροσύνης	365
ΛΟΓΟΣ Ν΄	366

Περί ιατρῶν.....	366
ΛΟΓΟΣ ΝΑ΄.....	367
Περί πίστεως.....	367
ΛΟΓΟΣ ΝΒ΄.....	368
Περί μνήμης.....	368
ΛΟΓΟΣ Ν Γ΄.....	369
Περί ψυχῆς.....	369
ΛΟΓΟΣ ΝΔ΄.....	370
Περί φθόνου.....	370
ΛΟΓΟΣ ΝΕ΄.....	373
Περί ἔκουσίου καί ἀκουσίου.....	373
ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄.....	374
Περί τοῦ " Γνώθι σαυτόν.".....	374
ΛΟΓΟΣ ΝΖ΄.....	376
Περί χρηστότητος.....	376
ΛΟΓΟΣ ΝΗ΄.....	378
Περί νόμου.....	378
ΛΟΓΟΣ ΝΘ΄.....	379
Περί λογικοῦ καί λογισμοῦ.....	379
ΛΟΓΟΣ Ξ΄.....	381
Περί ἀφροσύνης, ἀφρονος καί ἀνοήτου, καί ἀπαιδεύτου καί μωροῦ.....	381
ΛΟΓΟΣ ΞΑ΄.....	382
Περί ἀσωτίας.....	382
ΛΟΓΟΣ Ξ Β΄.....	384
Περί συνηθείας καί ἔθους.....	384
ΛΟΓΟΣ Ξ Γ΄.....	385
Περί εὐγενείας καί δυσγενείας.....	385
ΛΟΓΟΣ ΞΔ΄.....	387
Περί γέλωτος.....	387
ΛΟΓΟΣ ΞΕ΄.....	388
Περί ἐνυπνίων.....	388
ΛΟΓΟΣ Ξ ΣΤ΄.....	389
Περί ἀκακίας καί μνησικακίας.....	389
ΛΟΓΟΣ Ξ Ζ΄.....	391
Περί βίου ἀνωμαλίας.....	391
ΛΟΓΟΣ Ξ Η΄.....	393
Περί τοῦ, ὅτι δεῖ τιμᾶν ἀρετὴν καί κολάζειν κακίαν.....	393
ΛΟΓΟΣ ΞΘ΄.....	394
Περί φιλαυτίας.....	394
ΛΟΓΟΣ Ο΄.....	395
Περί τοῦ, ὅτι εὐκόλος ἢ κακία, καί δυσπόριστος ἀρετὴ.....	395
ΛΟΓΟΣ ΟΑ΄.....	396
Περί τοῦ, ὅτι οὐκ αἰεὶ τό πλεῖστον ἄριστον.....	396
ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ, ΣΕΛ. 1018	397

Συγγραφεΐσα καί ἀποσταλεΐσα παρά Γρηγορίου Πάπα'Ρώμης, πρὸς Γερμανόν τόν ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. 397

ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ 399

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ 399

ΠΡΟΣ ΘΩΜΑΝ ΤΟΝ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΝ. ΣΕΛ. 1032. 399

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ πρώτου λόγου εἰς τό "Διὰ τοῦτο μονάς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήθησα μέχρι Τριάδος ἔστη." Καί πάλιν τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου (1036) Εἰρηνικοῦ εἰς τό "Μονάδος μὲν κινήθεις, διὰ τό πλούσιον, δυάδος δέ ὑπερβαθείσης ὑπὲρ γάρ τήν ὕλην καί τό εἶδος, ἐξ ὧν τά σώματα, Τριάδος δέ ὀρισθείσης, διὰ τό τέλειον." 400

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρώτου λόγου εἰς τό " Ἐνὶ δέ κεφαλαίῳ, τά μὲν ὑψηλότερα πρόσαγε τῇ θεότητι καί τῇ κρείττονι φύσει (1037) παθῶν καί σώματος, τά δέ ταπεινότερα τῷ συνθέτῳ καί διὰ σέ κενωθέντι καί σαρκωθέντι, οὐδέν δέ χεῖρον εἶπεῖν καί ἀνθρωπισθέντι. " 401

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Οὗτος γάρ ὁ νῦν σοι καταφρονούμενος ἦν ὅτε καί ὑπὲρ σέ ἦν· ὁ νῦν ἀνθρωπος καί ἀσύνθετος ἦν· (1040) ὁ μὲν ἦν, διέμεινεν, ὁ δέ οὐκ ἦν, προσέλαβεν· ἐν ἀρχῇ ἦν ἀναιτίως (τίς γάρ αἰτία Θεοῦ;)· ἀλλὰ καί ὕστερον γέγονε δι' αἰτίαν· ἡ δέ ἦν τό σέ σωθῆναι τόν ὑβριστήν, ὅς διὰ τοῦτο περιφρονεῖς θεότητα ὅτι τήν σὴν παχύτητα κατεδέξατο, διὰ μέσου νούς ὀμιλήσας σαρκί καί γενόμενος ἀνθρωπος ὁ κάτω Θεός, ἐπειδὴ συνακεκράθη Θεῷ καί γέγονεν εἰς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, ἵνα γένωμαι τοσοῦτον Θεός ὅσον ἐκεῖνος ἀνθρωπος. " .. 402

Εἰς τήν πρὸς Γάϊον τόν θεραπευτὴν ἐπιστολήν τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐπισκόπου Ἀθηνῶν· " Πῶς, φῆς, Ἰησοῦς, ὁ πάντων ἐπέκεινα, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν οὐσιωδῶς συντεταγμένος; Οὐδέ γάρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἀνθρωπος, ἀλλ' ὡς αὐτός κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἀνθρωπος ὢν." 404

ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. (1061)..... 409

Πρὸς Ἰωάννην ἀρχιεπίσκοπον Κυζίκου Μάξιμος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. 409

Ἐκ τοῦ περὶ φιλοπτωχίας λόγου, εἰς τό, "Φείδομαι ὡς συνεργοῦ, καί οὐκ ἔχω πῶς φύγω τήν ἐπανάστασιν, ἢ πῶς μὴ ἀπὸ Θεοῦ πέσω βαρηθεὶς ταῖς πέδαις κατασπώσας ἢ κατεχούσας εἰς ἔδαφος." 410

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Τίς ἢ περὶ ἐμέ σοφία, καί τί τό μέγα τοῦτο μυστήριον; ἢ βούλεται μοῖραν ἡμᾶς ὄντας Θεοῦ, καί ἄνωθεν ρεύσαντας, ἵνα μὴ διὰ τήν ἀξίαν ἐπαιρόμενοι καί μετεωριζόμενοι καταφρονῶμεν τοῦ Κτίσαντος, ἐν τῇ πρὸς τό σῶμα πάλη καί μάχη πρὸς αὐτόν αἰεὶ βλέπειν, καί τήν συνεζευγμένην ἀσθένειαν παιδαγωγίαν εἶναι τοῦ ἀξιώματος;" 411

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ἐως ἄν καί παρ' ἑαυτῆς ἡ ὕλη φέρη τό ἄτακτον ὡσπερ ἐν ρέυματι." 423

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τόν ἅγιον Ἀθανάσιον ὄγου, εἰς τό, "Οὐ γάρ ἔχει τι ὑψηλότερον ἢ ὅλως ἔξει." 424

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ὡτινι μὲν οὖν ἐξεγένετο διὰ λόγου καί θεωρίας διασχόντι τήν ὕλην καί τό σαρκικόν τοῦτο, εἴτε νέφος χρή λέγειν, εἴτε προκάλυμμα, Θεῷ συγγενέσθαι, καί τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι, καθ' ὅσον ἐφικτόν ἀνθρωπίνῃ φύσει μακάριος οὗτος τῆς ἐντεῦθεν ἀναβάσεως καί τῆς ἐκεῖσε θεώσεως,

12

ἦν τό γνησίως φιλοσοφῆσαι χαρίζεσθαι, καί τό ὑπέρ τήν ὑλικήν δυάδα γενέσθαι διά τήν ἐν Τριάδι νοουμένην ἐνότητα."	424
Πῶς ἐστί νέφος καί προκάλυμμα ἢ σάρξ.	426
Πῶς ἡδονή γίνεται.	426
Πῶς καί πόσαι κινήσεις εἰσὶ ψυχῆς.	427
(1117) Θεωρία τῆς διά τῆς θαλάσσης διαβάσεως διά Μωσέως.	428
Θεωρία τῆς εἰς τό ὄρος ἀναβάσεως τοῦ Μωσέως.	428
Θεωρία τῆς Ἰησοῦ ἡγεμονίας, καί τῆς διαβάσεως τοῦ Ἰορδάνου, καί τῆς δευτέρας δι' αὐτοῦ περιτομῆς τοῖς ἐκ πέτρας ξίφεσιν.	429
Θεωρία τῆς Ἰεριχοῦς καί τῶν ἑπτὰ περιόδων, καί τῆς κιβωτοῦ καί τῶν σαλπίγγων καί τοῦ ἀναθέματος.	429
Θεωρία Τύρου καί τοῦ αὐτῆς βασιλέως, καί τῆς ἀλώσεως αὐτῆς.	429
(1121) Θεωρία εἰς τό, "Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ."	430
Θεωρία εἰς τό, " Ὁ πατήρ μου καί ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με. "	430
Θεωρία εἰς τήν ὄπτασίαν Ἡλίου τήν ἐν τῷ σπηλαίῳ Χωρήβ.	430
Θεωρία εἰς τόν Ἐλισσαῖον, τόν αὐτοῦ μαθητήν.	431
Θεωρία εἰς τήν Ἄνναν καί τόν Σαμουήλ.	431
Θεωρία εἰς τόν ἀφορίζοντα τήν ἀκάθαρτον οἰκίαν.	432
Θεωρία εἰς τόν ἅγιον Ἡλίαν, καί εἰς τήν Σαραφθίαν χήραν.	432
Θεωρία εἰς τήν μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου.	432
Θεωρία τοῦ τε φυσικοῦ καί τοῦ γραπτοῦ νόμου, καί τῆς αὐτῶν κατ' ἐπαλλαγὴν εἰς ἀλλήλους συνδρομῆς.	433
Περί τῶν πέντε τρόπων τῆς φυσικῆς θεωρίας σύντομος ἐξήγησις.	434
Θεωρία εἰς τόν Μελχισεδέκ.	436
Ἐξήγησις εἰς τόν Κύριον, περί τῶν λεγομένων εἰς τόν Μελχισεδέκ.	438
Θεωρία ἄλλη εἰς τόν Μελχισεδέκ.	438
Θεωρία εἰς τό μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχειν, μήτε τέλος ζωῆς.	439
Θεωρία εἰς τό, " Μένει ἱερεὺς εἰς τόν αἰῶνα. "	439
Θεωρία εἰς τόν Ἀβραάμ.	439
Θεωρία εἰς τόν Μωϋσῆν.	440
Ἄλλη θεωρία εἰς τόν αὐτόν σύντομος.	441
Θεωρία περί τοῦ, Πῶς τούς πρό νόμου καί μετά νόμον ἀγίους τις μιμήσασθαι δύναται, καί τίς ἡ τοῦ φυσικοῦ νόμου καί τοῦ γραπτοῦ κατά τήν εἰς ἀλλήλους μεταχώρησιν ταυτότης.	441
Ἵτι καί οἱ κατά νόμον ἅγιοι πνευματικῶς τόν νόμον ἐκδεχόμενοι τήν δι' αὐτοῦ μνηυομένην χάριν προέβλεπον.	442
Ἵτι καί ὑπέρ τόν γραπτόν καί ὑπέρ τόν φυσικόν νόμον γίνεται ὁ τῷ Χριστῷ γνησίως διά τῶν ἀρετῶν κατά διάθεσιν ἀκολουθῶν.	442
(1153) Θεωρία τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὑπέρ τόν φυσικόν καί τόν γραπτόν νόμον γίνεται ὁ διά πάντων τῷ θεῷ γενόμενος εὐπειθής.	442
Θεωρία εἰς τό περί τοῦ ἐμπεισόντος εἰς τούς ληστάς ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου.	443
Θεωρία τοῦ τρόπου καθ' ὃν γέγονεν τοῦ Ἀδάμ παράβασις.	443
Ἵτι ἐκ τῆς ἀστάτου περιφορᾶς τῆς παρούσης ζωῆς ἄλλην εἶναι τήν ἀληθῆ καί θεϊαν καί ὡσαύτως ἔχουσαν ζωὴν ἐπαιδεύθησαν οἱ ἅγιοι.	444

“Οτι μή καθ’ ἡμᾶς ἢ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, ἢ τὴν γραφικὴν μυσταγωγίαν ἐποιοῦν οἱ ἅγιοι.	444
Θεωρία εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν πλατυτέρα.....	445
(1161) Θεωρία εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἥλιον.	445
Ἄλλη συνεκτικὴ θεωρία εἰς τὴν μεταμόρφωσιν.....	447
“Οτι καὶ ἑαυτοῦ τύπος ὁ Κύριος γέγονεν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διὰ σαρκὸς οἰκονομίαν.	447
Θεωρία τοῦ ἀστράψαντος προσώπου τοῦ Κυρίου.	448
Θεωρία εἰς τὰ φανὰ τοῦ Κυρίου ἐνδύματα.	448
Θεωρία ἄλλη εἰς τὸν Μωϋσῆν.....	448
Θεωρία ἄλλη εἰς τὸν Ἥλιον.	448
Θεωρία περὶ τῆς πρὸς τὸν Κύριον κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν διαλέξεως Μωϋσέως καὶ Ἥλιου.	448
Θεωρία φυσικὴ περὶ τοῦ τέλος ἐξ ἀνάγκης ἔχειν τὸν κόσμον.	449
Θεωρία σύντομος περὶ τοῦ μέλλοντος, αἰῶνος, καὶ τί τό χάσμα ἐστὶ τό μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ τί ὁ Λάζαρος καὶ ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου.	449
Θεωρία περὶ ἀρετῶν.	450
Ἄλλη θεωρία εἰς τό, "Ἐάν σταυρωθῆς ὡς ληστής."	450
(1176) Ἄλλη θεωρία πρὸς τοὺς ἀποροῦντας περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῶν Ἐγκαινίων τοῦ λέγοντος, " Ὑψηλῆς ὑψηλότερα, καὶ θαυμασίας θαυμασιωτέρα."...	451
Θεωρία φυσικὴ, δι’ ἧς τὸν Θεὸν ἐκ τῶν κτισμάτων οἱ ἅγιοι ἐδιδάσκοντο.	451
Θεωρία φυσικὴ περὶ τοῦ ἀρχὴν ἔχειν τὸν κόσμον καὶ γένεσιν, καὶ πᾶν ἄλλο μετὰ Θεόν.....	451
Θεωρία περὶ συστολῆς καὶ διαστολῆς οὐσίας, ποιότητός τε καὶ ποσότητος, καθ’ ἣν ἀναρχοὶ εἶναι οὐ δύναται.....	452
Ἀπόδειξις τοῦ, Πᾶν ὅτιοῦν ἄνευ Θεοῦ πάντως ἐν τόπῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐν χρόνῳ, καὶ ὅτι τό ἐν τόπῳ πάντως κατὰ χρόνον καὶ ἤρκει τοῦ εἶναι.	453
Ἀπόδειξις τοῦ μή δύνασθαι ἄπειρον εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἀναρχον πᾶν, εἴ τι κατὰ τὴν ἐν πλήθει ποσότητα ἔχει τό εἶναι.....	453
Ἀπόδειξις ὅτι πᾶν κινούμενον, ἢ ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν ἐξ αἰδίου συνθεωρούμενον, ἄπειρον εἶναι οὐ δύναται, καὶ ὅτι ἡ δυάς οὔτε ἀρχὴ ἐστίν, οὔτε ἀναρχος, καὶ ὅτι ἡ μονάς μόνη κυρίως ἀρχὴ καὶ ἀναρχος.....	454
Θεωρία ἀποδεικτικὴ τοῦ εἶναι κατὰ φύσιν ἐπὶ πάντων τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.	456

2. ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΩΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ. ΣΕΛ. 1193.

..... ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.

Θεωρία διάφορος τῆς διαβαθείσης ὑπὸ τῶν ἀγίων ὑλικῆς δυάδος, καὶ τίς ἢ ἐν τῇ Τριάδι νοουμένη ἐνότης.....	458
Ἐξήγησις περὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν αὐτοῦ καθολικῶν διαιρέσεων τε καὶ ὑποδιαιρέσεων.	459
Θεωρία ἐκ τῆς Γραφῆς περὶ τοῦ μή δεῖν τὸν γνωστικὸν τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὸν τῆς σοφίας λόγον συνάπτειν, καὶ τίς ἢ προσθήκη τοῦ ἄλφα στοιχείου εἰς τό ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ.	460
Θεωρία εἰς τὸν Μωϋσῆν περὶ τῶν ἀφαιρουμένων ὑποδημάτων.....	460
Θεωρία εἰς μέρη τῶν θυσιῶν.....	460

Θεωρία σύντομος εις τήν κατά νόμον διάφορον λέπραν.....	461
Θεωρία εις τόν Φινεές καί τοῦ ἀναιρεθέντα ὑπ' αὐτοῦ.	461
Θεωρία εις τό, "Μή δῶτε τά ἅγια τοῖς κυσί, καί εις τό, μήτε ράβδον μήτε πήραν μήτε ὑποδήματα χρῆναι τοὺς ἀποστόλους βαστάζειν."	461
Θεωρία περί τοῦ σεληνιαζομένου.....	462
Ἐκ τοῦ μβ' λόγου τοῦ Θεολόγου περί ὧν ἐμνήσθη τοῦ μακαρίου Ἰώβ, εις τό, "Τά δέ ἐξῆς μικρά, καί μικρῶν ἔνεκεν οἰκονομηθέντα. "	463
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Καθαίρει μέν τό ἱερόν τῶν θεοκαπήλων καί χριστεμπόρων, πλήν ὅσον οὐ φραγελλίῳ πλεκτῷ, λόγῳ δέ πιθανῶ τοῦτο ἐργάζεται."	463
.....	463
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ σχεδιασθέντος πρός Εὐνομιανούς λόγου, εις τό, " Εἰσί τινες οἱ τήν ἀκοήν κνηθόμενοι καί τήν γλῶτταν.".....	463
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Ὡσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καίγυναιξί κόσμος ἀνδρείος ἢ ἀνδράσι γυναικεῖος, ἢ πένθει γεωμετρία. "	465
(1216) Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ μεγάλου θεολογικοῦ, εις τό, " τοῦ μέν γάρ εἶναι Θεόν καί τῶν πάντων ποιητικὴν τε καί συνεκτικὴν αἰτίαν, καί ὄψις διδάσκαλος καί ὁ φυσικός νόμος, ἢ μέν τοῖς ὀρωμένοις προσβάλλουσα καί πεπηγόσι καλῶς καί ὀδεύουσι, καί ἀκινήτως, ἴν' οὕτως εἶπω, κινουμένοις τε καί φερομένοις, ὁ δέ διά τῶν ὀρωμένων καί τεταγμένων τόν ἀρχηγόν τούτων συλλογιζόμενος."	466
Τοῦ αὐτοῦ λόγου εις τό, " Ἄλλ' εἰ ἀσώματον, οὕτω μέν οὐδέ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν, ὥσπερ οὐδέ τό ἀγέννητον, καί τό ἄναρχον, καί τό ἀναλλοίωτον, καί ἄφθαρτον, καί ὅσα περί Θεοῦ ἢ περί Θεόν εἶναι λέγεται. "	468
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, "Ὡς γάρ οὐκ ἀρκεῖ τό σῶμα εἰπεῖν, ἢ τό γεγεννησθαι, πρός τό καί περί ὃ ταῦτα παραστήσαι τε καί δηλῶσαι, ἀλλά δεῖ καί τό ὑποκείμενον τούτοις εἰπεῖν, εἰ μέλλοι τελείως καί ἀποχρώντως τό νοούμενον παραστήσασθαι· ἢ γάρ ἄνθρωπος ἢ βοῦς ἢ ἵππος τοῦτο τό ἐν σώματι καί φθειρόμενον. "	469
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Εἰ γάρ τό μή ὄν οὐδαμοῦ, τό μηδαμοῦ τυχόν οὐδέ ὄν, εἰ δέ ἔστι που, πάντως, ἐπεὶπερ ἔστιν, ἢ ἐν τῷ παντί, ἢ ὑπέρ τό πᾶν."	472
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, "Εἴτε φαντασία τις ἦν ἡμερινή, εἴτε νυκτός ἀψευδῆς ὄψις, εἴτε τοῦ ἡγεμονικοῦ τύπωσις, συγγινομένου τοῖς μέλλουσιν ὡς παροῦσιν."... ..	473
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Παύλῳ δέ εἰ μέν ἐκφορά ἦν ἃ παρέσχεν ὁ τρίτος οὐρανός, καί ἡ μέχρις ἐκείνου πρόοδος, ἢ ἀνάβασις, ἢ ἀνάληψις."	474
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Οὐδ' ἂν αὐτόν δυνηθῆναι χωρῆσαι τόν κάτω κόσμον, Ἰωάννης ὁ τοῦ Λόγου πρόδρομος, ἢ μεγάλη τῆς ἀληθείας φωνή, διωρίζετο. "	476
.....	476
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό, " Ὁ δέ περί Θεοῦ λόγος, ὅσω τελεώτερος, τοσοῦτω δυσεφικτότερος, καί πλείους τάς ἀντιλήψεις ἔχων, καί τάς λύσεις ἐργωδεστέρας. "	481
Ἐκ τοῦ περί Υἱοῦ πρώτου λόγου, εις τό, " Διά τοῦτο μονάς ἀπ' ἀρχῆς εις δυάδα κινήθεισα μέχρι Τριάδος ἔστη. "	482
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εις τό " Ἄλλ' ἕτερον, οἶμαι, θέλων καί θέλησις, γεννῶν καί γέννησις, λέγων καί λόγος, εἰ μή μεθούμεν· τά μέν ὁ κινούμενος, τά δέ οἶον ἢ.....	483
κίνησις. Οὐκ οὖν θελήσεως τό θεληθέν, οὐδέ τό γεννηθέν γεννήσεως (οὐδέ γάρ ἔπεται πάντως), οὐ δέ τό ἀκουσθέν ἐκφωνήσεως, ἀλλά τοῦ θέλοντος καί τοῦ γεννῶντος καί τοῦ λέγοντος. Τά τοῦ Θεοῦ δέ καί ὑπέρ πάντα ταῦτα, ᾧ γέννησίς ἐστιν ἴσως ἢ τοῦ γεννᾶν θέλησις. "	483

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό "Ἐπεὶ τί κωλύει κάμει ταύτην πρότασιν ποιησάμενον τήν ὅτι, Ὁ Πατήρ μείζων τῆ φύσει, ἔπειτα προσλαβόντα τό, Φύσει δέ οὐ πάντως..... 484

μείζων, οὐδέ Πατήρ, συναγαγεῖν, Τό μείζων οὐ πάντως μείζων, ἢ, Ὁ Πατήρ οὐ πάντως Πατήρ." 484

Ἔστω δέ καί ἐνεργείας, εἰ δοκεῖ, οὐδέ οὕτως ἡμᾶς αἰρήσετε. Αὐτό δέ τοῦτο ἐνεργηκῶς ἄν εἴη τό ὁμοῦσιον, εἰ καί ἄτοπος ἄλλως ἢ τῆς περί τοῦτο ἐνεργείας ὑπόληψις." 485

Ἐκ τοῦ β' περί Υἱοῦ λόγου, εἰς τό " Θεός δέ λέγοιτο ἄν οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ ὀρωμένου δέ. Πῶς γάρ εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ Θεός; ὡσπερ καί Πατήρ οὐ τοῦ ὀρωμένου, τοῦ Λόγου δέ. Καί γάρ ἦν διπλοῦς, ὥστε τό μὲν κυρίως ἐπ' ἄμφοιν, τό δέ οὐ κυρίως ἐναντίως δέ ἐφ' ἡμῶν ἔχει. Ἡμῶν γάρ κυρίως Θεός ὁ Θεός, οὐ κυρίως δέ Πατήρ." .. 486

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Λαμβάνειν αὐτόν, δηλαδή τόν Χριστόν, ζώην, ἢ κρίσιν, ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν, ἢ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἢ δόξαν, ἢ μαθητάς, ἢ ὅσα λέγεται," καί τούτοις ἐπαγαγεῖν τόν διδάσκαλον ὅτι, " Καί τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος, εἶτα προσεπαγαγεῖν," " Εἰ δέ καί τῷ Θεῷ δοίης, οὐκ ἄτοπον. Οὐ γάρ ὡς ἐπίκτητα δώσεις, ἀλλ' ὡς ἐξαρχῆς συνυπάρχοντα, καί λόγω φύσεως, ἀλλ' οὐ χάριτος." 487

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ὡς γάρ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν πονηρόν εἶναι Θεόν, ἢ μή εἶναι." 487

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Ἐχεις τάς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας, βάδιζε δι' αὐτῶν, ὅσαι ὑψηλαί, θεϊκῶς, καί ὅσαι σωματικά, συμπαθῶς, μᾶλλον δέ ὅλον θεϊκῶς, ἵνα γένη Θεός κάτωθεν ἀνελθῶν διά τόν κατελθόντα δι' ἡμᾶς ἄνωθεν." 488

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τά Γενέθλια λόγου, εἰς τό, " Νόμοι φύσεως καταλύονται πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον. Χριστός κελεύει μή ἀντιτείνωμεν. " 488

Ἄλλη ἐπιβολή εἰς τό αὐτό. 489

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό. 490

Ἄλλη θεωρία, εἰς τό " Πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον." 490

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν Υἱός καί ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἢ ἀρχή ἐπί τοῦ ὤμου αὐτοῦ τῷ γάρ σταυρῷ συνεπαίρεται." 491

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Ὁ λόγος παχύνεται." 492

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῶν περί αὐτόν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἵνδαλμα." 493

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου " Ἐπεὶ δέ οὐκ ἦρκει τῆ ἀγαθότητι τοῦτο τό κεινεῖσθαι μόνον τῆ ἑαυτῆς θεωρία, ἀλλ' ἔδει χεθῆναι τό ἀγαθόν καί ὀδεῦσαι ὡς πλεονα εἶναι τά εὐεργετούμενα." 493

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολύ τῆς προτέρας παραδοξότεραν." 494

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τό, " Νυνί δέ μοι δέξαι τήν κύησιν, καί προσκίρτησον, καί εἰ μή ὡς Ἰωάννης ἀπό γαστροῦ, ἀλλ' ὡς Δαβίδ ἐπί τῆ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ." 494

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἄν εἰς Αἴγυπτον φεύγη, προθύμως συμφυγαδεύθητι καλόν τῷ Χριστῷ συμφεύγειν διωκομένῳ. Ἄν ἐν Αἰγύπτῳ βραδύνη, κάλεσον αὐτόν ἐξ Αἰγύπτου, καλῶς ἐκεῖ προσκυνούμενον. " 497

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τά Φῶτα λόγου, εἰς τό " Εἶπερ ἀσεβεῖν αὐτούς ἔδει πάντως, καί τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀποπεσεῖν, εἰς εἶδωλα κατενεχθέντας καί τέχνης ἔργα καί χειρῶν πλάσματα, μή ἄλλο τι κατ' αὐτῶν εὐξασθαι τούς νοῦν ἔχοντας, ἢ τοιαῦτα σεβασθῆναι καί οὕτω τιμῆσαι." 498

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Οὐ δέ κάθαρις, ἔλλαμψις, ἔλλαμψις δέ πόθου πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπέρ τό μέγα ἐφιεμένοις."	499
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Καινοτομοῦνται φύσεις, καί Θεός ἄνθρωπος γίνεται. "	500
Ἄλλη εἰς τό αὐτό ἄπορον θεωρία.....	503
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τό βάπτισμα β' λόγου, εἰς τό "Τρισσὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος, τήν ἐκ σωμάτων, τήν ἐκ βαπτίσματος, τήν ἐξ ἀναστάσεως" εἶτα ἐπειπόντος τούτοις τινά, καί τὰ γεννήσεις ἐρμηνεύοντος, φῆσαι, " Ταύτας δέ τὰς γεννήσεις ἀπάσας παρ' ἑαυτοῦ τιμήσας ὁ ἐμός Χριστός φαίνεται, τήν μὲν τῷ ἐμφυσηματι τῷ πρώτῳ καί ζωτικῷ, τήν δέ τῇ σαρκώσει καί τῷ βαπτίσματι ὅπερ αὐτός ἐβαπτίσαστο, τήν δέ τῇ ἀναστάσει ἧς αὐτός ἀπήρξατο, ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὕτω καί πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γενέσθαι καταξιώσας."	503
Θεωρία εἰς τό, "Τρισσὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος."	505
Ἄλλη εἰς τό αὐτό θεωρία.....	506
Θεωρία σύντομος πρὸς τοὺς λέγοντας προὔπάρχειν ἢ μεθυπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς.	506
Πρὸς τοὺς λέγοντας προὔπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς.	508
Πρὸς τοὺς λέγοντας τῶν ψυχῶν προὔπάρχειν τὰ σώματα.....	511
Περὶ τοῦ πῶς καινοτομία γένηται τῶν καινοτομουμένων πραγμάτων μενόντων ἀτρέπτων κατὰ τήν φύσιν.....	513
Ὅτι πᾶσα φύσις τῷ οἰκείῳ λόγῳ διαπαντός ἔχει τό τέλος.	514
Διὰ τί συνῆψε τῇ σαρκώσει τήν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος.	515
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Τί φάρμακα ἐπιζητεῖς, τὰ μηδὲν ὀνήσοντα; τί κριτικόν ἰδρῶτα, ἴσως παρεστῶτος τοῦ ἐξοδίου;"	516
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Οὐ γάρ πολλακίς Χριστός φιλεῖ κλεπτόμενος, καί εἰ λίαν ἐστὶ φιλάνθρωπος."	517
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τό Πάσχα λόγου, εἰς τό, " Γυμνόν τῇ ἀπλότητι καί ζωῇ ἀτέχνῳ, καί δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος. Τοιοῦτον γάρ ἔπρεπεν εἶναι τόν ἀπ' ἀρχῆς."	517
Ἄλλη περὶ αὐτοῦ θεωρία.....	518
Ἄλλη περὶ αὐτοῦ θεωρία.....	518
Τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Ἐνιαύσιον δέ, ὡς ἥλιον δικαιοσύνης, ἢ ἐκεῖθεν ὀρμώμενον, ἢ τῷ ὀρωμένῳ περιγραπτόν."	519
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Θαυμαστόν οὐδέν εἰ μάλιστα κατ' οἶκον ἕκαστον ἐπιζητεῖται τό πρόβατον."	520
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Ὅσον μὲν σαρκῶδες τοῦ λόγου καί τρόφιμον, μετὰ τῶν ἐνδοσθίων καί τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται καί εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδοθήσεται."	521
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό "Νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καί τήν ζώνην Ἰωάννου μιμούμενος, τοῦ ἐρημικοῦ καί προδρόμου καί μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος."	523
(1368) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Καί εἴ τις μαθητῆς ἐπὶ τό Εὐαγγέλιον πέμπεται, φιλοσόφως καί ἀπερίττως ὄν δεῖ πρὸς τῷ ἀχάλκῳ καί ἀράβδῳ καί μονοχίτωνι, ἔτι καί γυμνοποδεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ πόδες ὠραῖοι τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην."	523

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	523
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό "Εἰ μὲν τις εἶραχὴλ ἢ Λεῖα, ψυχὴ πατριαρχικὴ καὶ μεγάλη, καὶ τὰ εἶδωλα κλέψον ἅπερ ἄν εὐρῆς τοῦ σοῦ πατρός, οὐχ ἵνα φυλάξης, ἀλλ' ἵνα ἀφανίσῃς· εἰ δέ Ἰσραηλίτης σοφός, πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μετένεγκαι." .	524
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἄν Σίμων ἦς Κυρηναῖος, τὸν σταυρόν ἄρον καὶ ἀκολούθησον."	525
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἐάν συσταυρωθῆς ὡς ληστής, ὡς εὐγνώμων τὸν Θεόν γνώρισον.".....	525
Ἄλλος εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	526
Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	526
Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	526
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Κἄν Ἰωσήφ ἦς ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, αἴτησαι τό σῶμα παρά τοῦ σταυροῦντος. ".....	527
Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	527
Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.....	527
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Κἄν Νικόδημος ἦς ὁ νυκτερινός θεοσεβῆς, μύροις αὐτόν ἐνταφίασον. "	528
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Κἄν Μαρία τις ἦς, κἄν ἡ ἄλλη Μαρία, κἄν Σαλώμη, κἄν Ἰωάννα, δάκρυσον ὀρθρία. Ἴδε πρώτη τὸν λίθον ἠρμένον, τυχόν δέ καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ Ἰησοῦν αὐτόν. ".....	528
Ἄλλο θεώρημα εἰς τοὺς ἀγγέλους.....	528
Ἄλλο θεώρημα εἰς τοὺς αὐτούς.....	528
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Γενοῦ Πέτρος ἢ Ἰωάννης ἐπὶ τὸν τάφον ἐπέιχθητι, ἀντιτρέχων, συντρέχων, τὴν καλὴν ἀμιλλαν ἀμιλλώμενος."	529
Ἄλλο θεώρημα εἰς τοὺς αὐτούς.....	529
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τό " Κἄν ὡς Θωμᾶς ἀπολειφθῆς τῶν μαθητῶν οἷς Χριστός ἐμφανίζεται, ὅταν ἴδῃς, μὴ ἀπιστήστης. Κἄν ἀπιστήσης, τοῖς λέγουσι πιστεύσον. Εἰ δέ μὴ τούτοις, τοῖς τύποις τῶν ἡλῶν πιστώθητι. Ἰ.....	529
Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.....	529
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἄν εἰς ἄδου κατῆ, συγκάτελθε. Γνώθι καὶ τὰ ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ μυστήρια τίς ὁ λόγος τῆς διπλῆς καταβάσεως."	530
Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.....	530
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Κἄν εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθῃ, συνάνελθε. Γενοῦ μετὰ τῶν παραπεμπόντων ἀγγέλων ἢ τῶν δεχομένων ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διακέλευσαι. "...	530
Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.	531
Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.....	531
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν λόγου, εἰς τό " Ἐγκαινίζεται δέ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ἦν Θεός παρέδειξε, καὶ Βεσελεὴλ ἐτελείωσε καὶ Μωϋσῆς ἐπήξατο. ".....	531
Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.....	531
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἐγκαινίζεται δέ ἡ βασιλεία Δαβὶδ, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὴ χρισμένου τό πρότερον, καὶ ἀναγορευομένου τό δεύτερον.".....	531
Εἰς τὸν παρόντα λόγον τινές ἀποροῦσι φάσκοντες, Τί δήποτε φήσας ὁ διδάσκαλος ὑπερβαίνειν τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν πάσας τὰς ἐπὶ γῆς ἐορτάς, οὐ τὰς ἀνθρωπικὰς μόνον καὶ χαμαὶ ἐρχομένας, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ	

τελουμένας, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς ἰδίας ἀποφάσεως, τὴν τῶν ἐγκαινίων ἡμέραν ταύτης ὑπετίθησιν εἰπών, " Ὑψηλῶς ὑψηλοτέρα, καὶ θαυμασίας θαυμασιότερα," ὡς ἐκ τούτου νομισθῆναι ἑαυτῷ περιπίπτειν τὸν διδάσκαλον.....	532
Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.....	532
Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.....	532
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ " Μισῶ καὶ τὴν δι' ἀέρος συνήθειαν. "	533
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστὴν λόγου, εἰς τὸ " Μιᾶς δεούσης ἡμέρας, ἦν ἐκ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος προσειλήφαμεν, ὀγδόην τε οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ πρώτην, μᾶλλον δὲ μίαν καὶ ἀκατάλυτον. Δεῖ γὰρ ἐκεῖσε καταλήξει τὸν ἐνταῦθα σαββατισμὸν τῶν ψυχῶν. "	533
(1393) Ἄλλο εἰς τὸ αὐτὸ θεώρημα.....	534
Ἄλλη εἰς τὸ αὐτὸ θεωρία.....	534
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, πῶς τὸ " Δισσώσατε καὶ τρισσώσατε, " λαβὼν ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ περὶ τῆς ἐβδόμης μυστήριον φησιν· " Ὡς δὲ καὶ τὴν ἐβδόμην ἀναστροφὴν Ἡλίου τοῦ προφήτου, τῷ τῆς Σαραφθίας υἱῷ, τὸ ζῆν ἐμπνεύσασαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἰσάριθμον κατὰ τῶν σχιδάκων ἐπίκλυσιν."	534
Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.....	535
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ Ἰησοῦς δὲ αὐτός, ἡ καθαρὰ τελειότης, οἶδε μὲν τρέφειν ἐν ἐρημίᾳ καὶ πέντε ἄρτοις πεντακισχιλίους, οἶδε δὲ πάλιν καὶ ἑπτὰ τετρακισχιλίους· καὶ τὰ τοῦ κόρου λείψανα ἐκεῖ μὲν δώδεκα κόφινοι, ἐνταῦθα δὲ σπυρίδες ζ'. Οὐθέτερον ἀλόγως οἶμαι, οὐδὲ ἀναξίως τοῦ Πνεύματος.....	535
Θεωρία εἰς τὸ ἰβ' ἀριθμὸν.	535
Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.....	535
Ἄλλη θεωρία.	536
Ἄλλη θεωρία.	536
Ἄλλη θεωρία.	536
(1400) Ἄλλη θεωρία.	536
Ἄλλη θεωρία.	536
Ἄλλη θεωρία.	537
Θεωρία εἰς τοὺς κοφίνους.....	537
Θεωρία τῶν ζ' ἄρτων.....	538
Ἄλλη θεωρία περὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν.....	538
Θεωρία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τετρακισχιλίων ἀνδρῶν.....	538
Ἄλλη θεωρία εἰς τὸν ζ' ἀριθμὸν.	538
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ " Καὶ ἔστι διαφορὰ χαρισμάτων, ἄλλου δεομένη χαρίσματος πρὸς διάκρισιν τοῦ βελτίονος."	539
Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον λόγου εἰς τὸ " Συμβάματα καὶ παρασυμβάματα. "	539
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον ἐπιταφίου, εἰς τὸ " Ἐπ' οὐδενός οὖν τῶν ἀπάντων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων."	539
Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐπῶν, εἰς τὸ " Παίζει γὰρ λόγος αἰπύς ἐν εἴδεσι παντοδαποῖσι, κρίνας, ὡς ἐθέλοι, κόσμον ἑὸν ἔνθα καὶ ἔνθα.	540
Ἄλλη θεωρία εἰς τὸ αὐτό.....	541
Ἄλλη θεωρία εἰς τὸ αὐτό.....	543
Ἄλλη θεωρία εἰς τὸ αὐτό.....	543

ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ABBA (ΣΕΛ. 1428)	544
Περί αγάπης καί ἐγκρατείας, καί τῆς κατά νοῦν πολιτείας,	544
Πρός Παῦλον πρεσβύτερον.	544
ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Α΄.....	544
ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Β΄.....	548
ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Γ΄. (1448)	552
ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Δ΄. (1457).....	557
EJUSDEM THALASSII.....	563
LIBELUS AD THEODOSIUM IMPERATOREM.....	563
Τοῖς εὐσεβεστάτοις, καί τιμηθεῖσι, καί τιμωμένοις παρά Θεῶ καί ἀνθρώποις, Χριστιανοῖς βασιλεῦσι, Φλαυῖοις Θεοδοσίῳ καί Οὐαλεντινιανῶ, δέησις, εἴτουν παράκλησις παρά Βασιλείου διακόνου καί ἀρχιμανδρίτου, καί Θαλασσίου ἀναγνώστου καί μονάζοντος, καί λοιπῶν Χριστιανῶν μοναχῶν.	563
ΘΕΟΔΩΡΟΥ.....	566
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΡΑΪΘΟΥ (1484).....	566
Προπαρασκευή τις καί γυμνασία, τῶ βουλομένῳ μαθεῖν τίς ὁ τρόπος τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καί οἰκονομίας, καθ' ὃν πέπρακται, καί τίνα τά πρὸς τοὺς ταύτην μὴ ὀρθῶς νοοῦντας λεγόμενα παρά τῶν τῆς Ἐκκλησίας τροφίμων.	566
Δόξα Μάνεντος.....	567
Δόξα Παύλου Σαμοσατέως.....	567
Δόξα Ἀπολιναρίου.	567
Δόξα Θεοδώρου Μοψουεστίας.	567
Δόξα Νεστορίου.	568
Δόξα Εὐτυχοῦς.....	568
Ἐξήγησις τοῦ ὅρου.....	569
Δόξα Ἰουλιανοῦ.....	572
Δόξα Σευήρου.	572

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Σκοπόν θέμενος σαυτῶ τήν πανύμνητον πρός τήν Θεόν στείλασθαι φιλίαν, θεοτίμητε Πάτερ, εὐτάκτως πρός αὐτήν διανύεις τόν δρόμον. Λόγω μὲν πρός ἀρετῆς γένεσιν τήν τῶν ὄντων φύσιν περιγράφων(α) νῶ δέ, πρός ἀπλανοῦς ἐνώσεως (γνώσεως) σύστασιν, παντός αἰῶνος καί χρόνου περιορίζων τήν κίνησιν· αἷς θερμότερος ὁ τοῦ Θεοῦ συνεισέρχεται πόθος· τῇ τε ἀπειρία συμπαραεκτείνων σου τοῦ ποθοῦντος τήν κίνησιν· καί τῶ ἀκαταλήπτω τοῦ ποθουμένου, τήν ἔφεσίν σοι ποιῶν ἀκατάληπτον· ἥς τέλος αὐτός ἐστίν ὁ Θεός· πόθου τοῖς ἀξίοις γινόμενος πλήρωσις, ὡς ἀπόλαυσις ἀγαθῶν αὐθυπόστατος· ἥς μόνην τήν πείραν οἶδε κατάληψιν ὁ λόγος, οἷα σαφῶς ὑπέρ νόησιν τυγχάνουσαν, ἔνωσιν, ὡς μηδενί τύπῳ νοερῶ καθοτιοῦν ὑποπιπτούσης. Διά τοῦτο, τοῦ μὲν λόγου σοι γέγονε πρόσωπον (2) ὁ βίος· τοῦ δέ βίου φύσις (β)(10), ὁ λόγος· τόν καινόν ἀληθῶς κατά Χριστόν ὑπογράφοντες ἄνθρωπον· εὐμιμήτως φέροντα τοῦ κτίσαντος Θεοῦ τήν εἰκόνα καί τήν ὁμοίωσιν· ἄστινας ὑποληπτέον νῦν τήν ἀλήθειαν καί τήν ἀγαθότητα· τήν μὲν θεωρίας· τήν δέ, πράξεως τέλος ὑπάρχουσαν· καί τήν μὲν, ψεύδους· τήν δέ, πονηρίας ἀντίπαλον.

Ἐντεῦθεν σοι τῇ κατορθώσει τῶν ἀρετῶν, ἢ τῶν θείων συνήφθη δογμάτων κατάληψις· τῶ τε πλήθει τῆς γνώσεως, καί τῇ δυνάμει συνεχομένη τῆς ἀποδείξεως· καθ' ἣν, τό πρός τινων οὐκ ἠκριβωμένως περί θελημάτων προταθέν διαγνούς, καί παρωσάμενος, ταυτόν ἀλλήλοις εἶναι φαμένων θέλημα καί βούλησιν, καί βουλήν, καί προαίρεσιν καί γνώμην· ἐξουσίαν τε καί δόξαν καί φρόνησιν, μόνοις ἀλλήλων, διαφέροντα τοῖς ὀνόμασι· τοῦ τε Θεοῦ καί τῶν ἁγίων ἔν θέλημα γενήσεσθαι· καί διά τοῦτο βεβαιουμένων τόν Χριστόν ἔν θέλημα προαιρετικόν ἔχειν καί διατεινομένων· οὐκ ἠρκέσθης σαυτῶ πρός τήν τοῦ καλῶς κριθέντος βεβαίωσιν, διά τήν σύντροφον πτωχείαν τοῦ πνεύματος· ἀλλά κάμῃ τόν ἰδιωτεῖα συντεθραμμένον σύμψηφον λαβεῖν τῶν ἐγνωσμένων σοι καλῶς κατηξίωσας. Ὅπερ ποιήσων ἤκω· κἄν προπετές· τῶ τῆς εὐπειθείας μισθῶ νενικημένος. Ἐκάστου δέ τούτων καθ' εἰρμόν τήν γραφήν ποιήσομαι σύντομον, καί οἷον ὀριστικὴν· οὐκ ἐμούς ἐγχαράττων λόγους· πῶς γάρ, ὁ τούτων πενόμενος, ἀλλά τούς περί τούτων ἄλλοις πονηθέντας ἐρανισάμενος· ἵνα γνῶμεν ὡς ἀμφοῖν· διαφέρουσιν ἀλλήτων ταῦτα· λέγω δέ κλήσει καί πράγματι.

Περί φυσικοῦ θελήματος, ἡγουν θελήσεως.

Θέλημα γάρ εἶνα φυσικόν, ἡγουν θέλησιν, δύναμιν τοῦ κατά φύσιν ὄντος ὀρεκτικῆν· καί τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικὴν πάντων ἰδιωμάτων. Τούτῳ γάρ συνεχομένη φυσικῶς ἢ οὐσία, τοῦ τε εἶναι καί ζῆν καί κινεῖσθαι κατ' αἴσθησίν τε καί νοῦν ὀρέγεται, τῆς οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καί πλήρους ὀντότητος. Θελητικὴ γάρ ἑαυτῆς, καί τῶν ὅσα σύστασιν αὐτῆς ποιεῖσθαι πέφυκε, καθέστηκεν ἢ φύσις· τῶ τοῦ εἶναι αὐτῆς λόγῳ, καθ' ὃν ἔστι τε καί γέγονεν ὀρεκτικῶς ἐπηρτημένη. (13) Διόπερ ἕτεροι τοῦτο τό φυσικόν ὀριζόμενοι· θέλημά φασιν εἶναι, ὄρεξιν λογικὴν τε καί ζωτικὴν· τήν δέ προαίρεσιν, ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Οὐκ ἔστιν οὖν προαίρεσις ἢ θέλησις· εἴπερ ἢ μὲν θέλησις ἀπλῆ τις ὄρεξις ἐστίν, λογικὴ τε καί ζωτικὴ· ἢ δέ

προαίρεσις, ὀρέξεως καὶ βουλήσ καὶ κρίσεως σύνοδος. Ὁρεγόμενοι γάρ πρότερον βουλευόμεθα· καὶ βουλευσάμενοι, κρίνομεν· καὶ κρίναντες, προαιρούμεθα τοῦ χειρόνος τό δειχθέν ἐκ τῆς κρίσεως κρεῖττον· καὶ ἡ μὲν, μόνον ἤρτηται τῶν φυσικῶν· ἡ δέ, μόνων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων. Οὐκ ἔστιν οὖν θέλησις ἢ προαίρεσις.

Περὶ βουλήσεως.

Ἄλλ' οὔτε βούλησις ἔστιν ἢ προαίρεσις. Βούλησις μὲν γάρ ἔστιν ὄρεξις φανταστικῆ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν (γ)· τουτέστι μόνῃ τῇ διανοίᾳ μορφουμένη. Ἡ δέ ὄρεξις φανταστικῆ, μόνῃς ἔστι τῆς διανοητικῆς δυνάμεως ἄνευ τοῦ βουλευτικοῦ λόγου τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἢ ποιά φυσικὴ θέλησις. Ἡ δέ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτικῆ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν. Ἦρκει μὲν οὖν καὶ μόνος ὁ τῆς ὑπογραφῆς λόγος, δείξας τὴν τούτων διαφορὰν, παῦσαι φιλονεικίας τοὺς περιπτῶς φιλολογοῦντας· καὶ τοῖς καλῶς ἐγνωσμένοις, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐφήμως εἰπεῖν, σαφῶς ἀντιλέγοντας. Ἐπειδὴ δέ ποθοῦσί πως οἱ φιλοπευστοῦντες διὰ πλειόνων ἐπιστῆναι τοῖς ζητούμενοις, ἐροῦμεν καὶ ἄλλως. Φασὶν οἱ περὶ τούτων διειληφότες. Οὐ πᾶσιν (δ) οἷς ἀρμόζει τό προαιρεῖσθαι, πάντως ἀρμόζειν καὶ τό βούλεσθαι. Βούλεσθαι μὲν γάρ ὑγιαίνειν καὶ πλουτεῖν καὶ ἀθανατισθῆναι φαμεν· προαιρεῖσθαι δέ πλουτεῖν καὶ ὑγιαίνειν καὶ ἀθανατισθῆναι, οὐ λέγομεν· ἐπειδὴ ἡ μὲν βούλησις, καὶ ἐπὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων ἔστιν· ἡ δέ προαίρεσις, ἐπὶ μόνων δυνατῶν, καὶ δι' ἡμῶν γενέσθαι δυναμένων. Καὶ πάλιν, ἡ μὲν βούλησις, τοῦ τέλους ἔστιν· ἡ δέ προαίρεσις, τῶν πρὸς τό τέλος. Τέλος οὖν εἶναι φασὶ τό βουλητόν· οἶον, τὴν ὑγίειαν· πρὸς τό τέλος, δέ, τό βουλευτόν· οἶον, τὸν τῆς ὑγείας τόπον. Τὴν αὐτὴν οὖν ἀναλογίαν ἣν ἔχει τό βουλητόν πρὸς τό βουλευτόν, ἔχειν τὴν βούλησιν φασὶ (16) πρὸς τὴν προαίρεσιν· εἶπερ ταῦτα μόνα προαιρούμεθα, ἅ δι' ἡμῶν οἰόμεθα δύνασθαι γενέσθαι. Βουλόμεθα δέ καὶ τὰ μὴ δι' ἡμῶν οἶα τε γενέσθαι. Δέδεικται τοίνυν, ὡς οὐδέ βούλησις ἔστιν ἢ προαίρεσις· δειχθήσεται δέ πάλιν, ὡς οὔτε βούλευσις ἔστιν ἢ γοῦν βουλή.

Περὶ βουλήσ ἡγοῦν βουλευσεως.

Τὴν βουλήν ἡγοῦν βούλευσιν εἶναι φασὶν ὄρεξιν ζητητικὴν περὶ τι τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν γινομένην. Προαιρετόν δέ, τό ἐκ τῆς βουλήσ κριθέν. Δῆλον οὖν ἐντεῦθεν, ὡς ἡ μὲν βούλευσις, ἐπὶ τοῖς ἔτι ζητούμενοις ἔστιν· ἡ δέ προαίρεσις, ἐπὶ τοῖς ἤδη προκεκριμένοις. Καὶ δῆλον, οὐκ ἐκ μόνου τοῦ ὀρισμοῦ, ἀλλά καὶ τῆς ἐτυμολογίας. Προαιρετόν γάρ ἔστι τό ἕτερον πρὸ ἑτέρου αἰρετόν. Οὐδεὶς δέ προκρίνει τι, μὴ βουλευσάμενος· οὐδέ αἰρεῖται μὴ κρίνας. Οὐκ ἔστιν οὖν βουλή, τουτέστι βούλευσις, ἢ προαίρεσις.

Περὶ προαιρέσεως.

Προαίρεσιν εἶναι φασὶν ὄρεξιν βουλευτικὴν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν. Μικτόν γάρ τι, καὶ πολλοῖς σύγκρατον ἢ προαίρεσις· ἐξ ὀρέξεως καὶ βουλήσ συγκειμένη καὶ κρίσεως.

Ουδέτερον γάρ τούτων ὑπάρχει καθ' αὐτό θεωρούμενον ἢ προαίρεσις· οὔτε γάρ μόνον ὄρεξις καθ' αὐτήν, οὔτε βουλή, οὔτε κρίσις· ἀλλά ἐκ τούτων σύγκρατος, καθὼς ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σύνθετος. Ἐπειδὴ τότε προαίρεσις, καὶ προαιρετόν γίνεται, τό προκριθέν ἐκ τῆς βουλῆς, περὶ οὗ ἢ ἡ προαίρεσις, ὅταν προσλάβῃ τὴν ὄρεξιν. Ἀναγκαίως οὖν ἢ ἡ προαίρεσις περὶ ταῦτά ἐστι μετὰ τὴν κρίσιν, περὶ ἧ ἢ βουλή πρό τῆς κρίσεως. Ἐκεῖνα γάρ προαιρούμεθα, περὶ ὧν βουλευόμεθα.

Περὶ τίνων βουλευόμεθα.

Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων· καὶ ἄδηλον ἐχόντων το τέλος. Τό μὲν οὖν ἐφ' ἡμῖν εἴρηται, ἐπειδὴ περὶ τῶν πρακτῶν μόνον βουλευόμεθα. Ταῦτα γάρ ἐφ' ἡμῖν· οὐ γάρ περὶ τῆς αὐθυποστάτου σοφίας. Οὔτε γάρ περὶ Θεοῦ, οὔτε περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰεὶ ὡσαύτως γινομένων· οἷον τῆς κυκλικῆς τῶν χρόνων κινήσεως· οὔτε περὶ τῶν οὐκ αἰεὶ μὲν ὄντων, αἰεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, οἷον ἀνατολῆς ἡλίου καὶ δύσεως· οὔτε περὶ τῶν φύσει μὲν, οὐκ αἰεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, (17) ἀλλ' ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον· οἷον, περὶ τοῦ πολιουῶσθαι τόν ἐξηκοντούτην, ἢ γενειάσκειν τόν εἰκοσαετῆ· οὔτε περὶ τῶν φύσει μὲν, ἄλλοτε δὲ ἄλλως ἀορίστως γινομένων· οἷον περὶ ὄμβρων καὶ ἀυχμῶν καὶ χαλάζης. Διὰ ταῦτα μὲν τό ἐφ' ἡμῖν, εἴρηται· Τό δέ, δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων· ἐπειδήπερ οὐ περὶ πάντων ἀνθρώπων (τῶν ἀνθρωπίνων), οὔτε περὶ παντός πράγματος βουλευόμεθα· ἀλλ' οὐδέ περὶ πάντων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν γινομένων· ἀλλά δεῖ προσκεῖσθαι, καὶ ἄδηλον ἐχόντων τό τέλος. Ἐάν γάρ ἢ φανερόν καὶ ὁμολογούμενον, οὐκ ἔτι περὶ αὐτοῦ βουλευόμεθα· κἂν ἐφ' ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν γίνηται. Ἐδείχθη δέ, ὡς οὐδέ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλά περὶ τῶν πρὸς τό τέλος, ἢ βουλή. Βουλευόμεθα γάρ οὐ πλουτῆσαι· ἀλλ' ὅπως καὶ δι' ὧν πλουτήσομεν. Καὶ συντόμως εἶπεῖν, περὶ τούτων μόνον βουλευόμεθα, ὧν ἢ πρῶξις ἐπίσης ἐνδέχεται· ἔστι δὲ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα, καὶ τό ἀντικείμενον αὐτῷ. Εἰ δέ τό ἕτερον μόνον τῶν ἀντικειμένων ἠδυνάμεθα, τοῦτο μὲν ἦν ὁμολογούμενον, ὡς ἀναμφίβολον· τό δὲ ἀντικείμενον, ἀδύνατον. Οἷον, ἄρτου καὶ λίθου προκειμένων, οὐδεὶς βουλεύεται ποῖον ποιήσεται βρῶμα· τοῦ μὲν ὁμολογουμένου· τοῦ δὲ σαφῶς ὄντος ἀδυνάτου. Ταῦτα γοῦν προαιρούμεθα, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, περὶ ὧν καὶ βουλευόμεθα.

Περὶ γνώμης.

Ἄλλ' οὔτε γνώμη τίς ἐστίν ἢ προαίρεσις, κἂν οἱ πολλοὶ τοῦτο προχείρως νομίζωσιν· ἀλλὰ γνώμη· εἴπερ τὴν γνώμην εἶναι φασιν ὄρεξιν ἐνδιάθετον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐξ ἧς ἢ ἡ προαίρεσις· ἢ διάθεσιν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρεκτικῶς βουλευθεῖσι. Διατεθεῖσα γάρ ἢ ὄρεξις τοῖς κριθεῖσιν ἐκ τῆς βουλῆς, γνώμη γέγονε· μεθ' ἧν, ἢ κυριώτερον εἶπεῖν, ἐξ ἧς ἢ ἡ προαίρεσις. Ἐξεως οὖν πρὸς ἐνέργειαν ἐπέχει λόγον, ἢ γνώμη πρὸς τὴν προαίρεσιν.

Περὶ ἐξουσίας.

Ἄλλ' οὔτε ἐξουσία ἐστίν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γάρ προαίρεσις, ὡς πολλάκις ἔφην, ὄρεξις ἐστὶ βουλευτική τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ἡ δὲ ἐξουσία, κυριότης ἔννομος τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ἢ κυριότης ἀκώλυτος τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν χρήσεως· ἢ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀδούλωτος. Οὐκ ἔστιν οὖν ταυτόν ἐξουσία καὶ προαίρεσις· εἴπερ κατ' ἐξουσίαν μὲν προαιρούμεθα· οὐκ ἐξουσιάζομεν δὲ κατὰ προαίρεσιν· καὶ ἡ μὲν ἐπιλέγεται μόνον· ἡ δὲ χράται τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, ἤγουν, προαιρέσει καὶ κρίσει καὶ βουλή. Κατ' ἐξουσίαν γάρ βουλευόμεθα, (20) καὶ κρίνομεν, καὶ προαιρούμεθα, καὶ ὀρμῶμεν, καὶ χρώμεθα τοῖς ἐφ' ἡμῖν.

Περὶ δόξης

Ἄλλ' οὔτε δόξα τίς ἐστὶν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γάρ δόξα διττή· λογικὴ τε, καὶ ἄλογος· ἡ δὲ προαίρεσις τρεπτή. Τὴν μὲν οὖν ἄλογον δόξαν εἶναι φασι, ἀπλήν γνῶσιν καὶ πρόχειρον· ὡς ὅταν τις προφέρῃ δόξαν ἄλλοτριαν, ἀγνοῶν τὴν αὐτῆς αἰτίαν. Οἷον, ἀθάνατον λέγων τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ διδούς ἀποδεικτικὴν αἰτίαν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς. Τὴν δὲ λογικὴν δόξαν, γνῶσιν εἶναι λέγουσι, κατὰ ἀποπεράτωσιν τῆς διανοίας συνισταμένην· ὡς ὅταν τις λογισάμενός τι, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶς ἀποδίδωσι. Διανοία γάρ ἐστὶν, ἢ διήκουσα καὶ διαστηματικῶς ἐνεργοῦσα, ἀπὸ προτάσεως ἀρχομένη μέχρι συμπεράσματος. Οἷον, προτίθεται τις δεῖξαι τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ λέγει· Ἐπειδὴ αὐτοκίνητος ἐστὶν ἡ ψυχὴ· τὸ δὲ αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον· τὸ δὲ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Ἡ δὲ πάλιν· Ἐπειδὴ ἀσύνθετός ἐστὶν ἡ ψυχὴ· τὸ δὲ ἀσύνθετον, ἀδιάλυτον· τὸ δὲ ἀδιάλυτον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Διανοίας γάρ ἴδιον, τὸ διανύειν τινὰ ὁδὸν ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος γνῶσιν φέρουσαν· ὁδεύει δὲ ἀπὸ τῶν προτάσεων διὰ τῶν συλλογισμῶν ἐπὶ τὰ συμπεράσματα, καὶ ποιεῖ τὴν λογικὴν δόξαν. Καὶ πάλιν, ἡ μὲν δόξα οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἡ δὲ προαίρεσις, μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν· καὶ δόξαν μὲν ἀληθῆ λέγομεν καὶ ψευδῆ· προαίρεσιν δὲ, οὐ λέγομεν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ· ἀλλὰ καλήν καὶ κακὴν· καὶ ἡ μὲν δόξα, τῶν καθόλου· ἡ δὲ προαίρεσις, τῶν καθέκαστα· περὶ γάρ τῶν πρακτῶν ἢ προαίρεσις ταῦτα γάρ τὰ καθέκαστα. Διὰ πλειόνων, ὡς οἶμαι, φανερόν γέγονε, μὴ εἶναι δόξαν, τὴν προαίρεσιν. Εἰ γάρ ἡ μὲν δόξα κατ' ἀποπεράτωσιν τῆς διανοίας συνισταμένη, γνῶσις ἐστὶν· ἡ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, οὐκ ἔστι τῇ δόξῃ ταυτόν ἢ προαίρεσις.

Περὶ φρονήματος(ε), ἤγουν φρονήσεως.

Ἄλλ' οὔτε φρόνημα ἤγουν φρόνησις ἐστὶ ἢ προαίρεσις. Εἴπερ τὴν μὲν φρόνησιν, ὄρεξιν θεωρητικὴν λογικῶν καὶ γνωστικῶν μαθημάτων φασίν· (21) ἢ ἔξιν ἀνοίας τε καὶ ὑπερνοίας ἀντίπαλον· τὴν δὲ προαίρεσιν, ὡς διαφόρως ἀποδέδωκεν ὁ λόγος, ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Γίνεσθαι δὲ τὴν φρόνησιν φασι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον· οἷον, τὴν μὲν πρώτην τοῦ νοῦ κίνησιν, νόησιν καλοῦσι· τὴν δὲ περὶ τίνος νόησιν, ἔννοϊαν λέγουσι· ἢ τις ἐπιμείνασα καὶ τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νοούμενον, ἐνθύμησις προσαγορεύεται· ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταυτῷ μείνασα, καὶ ἑαυτὴν βασανίσασα, φρόνησις ὀνομάζεται· ἡ δὲ φρόνησις πλατυνθεῖσα, ποιεῖ τὸν διαλογισμὸν· ἐνδιάθετον λόγον παρά τοῖς ταῦτα δεινοῖς ὀνομαζόμενον· ὃν ὑπογράφοντές φασι, κίνημα τῆς ψυχῆς

εἶναι πληρέστατον ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον, ἄνευ τινός ἐκφωνήσεως· ἐξ οὗ τὸν προφορικὸν λόγον φασὶ προΐεναι.

Φρόνημα δὲ πάλιν εἶναι λέγουσι, τὴν ἐκ τῆς φρονήσεως ἐπιγινομένην τῷ φρονητικῷ γνῶσιν τοῦ φρονηθέντος· φρόνησιν γάρ, καὶ φρονητὸν καὶ φρονητικὸν καὶ φρόνημά φασι. Καὶ φρόνησις μὲν ἐστίν, ἡ σχέσις· φρονητὸν δέ, τὸ φρονούμενον· φρονητικὸν, τὸ φρονοῦν· καὶ φρόνημα, ἡ γενομένη ἐκ τῆς φρονήσεως τῷ φρονητικῷ γνῶσιν τοῦ φρονηθέντος πράγματος. Εἰ τοίνυν τοῦτο μὲν οὕτως· ἡ δὲ προαίρεσις οὐκ οὕτως· ἄρα προαίρεσις οὐκ ἔστι τὸ φρόνημα.

Δέδεικται τοίνυν, ὡς οἶμαι, σαφῶς, οὐκ εἶναι ταυτὸν ἀλλήλοις τὰ προταθέντα, κατὰ τοὺς τοῦτο νομίζοντας. Εἰ δὲ φαῖεν ἀλλήλοις πάντως εἶναι ταυτὸν, διὰ τὸ πάντων ἐπίσης, ὡς γένος κατηγορεῖσθαι τὴν ὄρεξιν, ἤγουν τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν· εἰπάτωσαν ἀλλήλοις εἶναι ταυτὸν καὶ πάντα τὰ εἶδη, τὰ τε χερσαῖα, καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα, διὰ τὸ πάντων ἐπίσης ὡς γενικώτερον, κατηγορεῖσθαι γένος τὸ ζῶον, φροῦδος αὐτοῖς ἢ τοῦ παντός γενήσεται διακόσμησις πραγμάτων οὐκ οὔσα διαφορῶν ὑπόστασις, ἀλλὰ μόνον ψιλῶν ὀνομάτων ἔκφανσις.

Ὅτι κατὰ πάντα τρόπον οὐκ ἔσται μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν τῷ θέλημα τῶν ἁγίων πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸν Θεόν, κἄν ἐν πᾶσι τὸ θεληθῆν, ὡς τινες λέγουσιν.

Οὐκοῦν ἡ προαίρεσις προσλαβοῦσα τὴν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρμὴν τε καὶ χρῆσιν, πέρας τῆς κατ' ὄρεξιν, ἡμῖν λογικῆς ὑπάρχει κινήσεως. Τὸ γὰρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχον φυσικὴν τὸν λογικὴν ὄρεξιν, ἣν καὶ θέλησιν τῆς νοερᾶς καλοῦσι ψυχῆς· ὀρέγεται καὶ λογίζεται· καὶ λογισάμενον βούλεται. Βούλησιν γάρ εἶναι φασιν, οὐ τὴν ἀπλῶς φυσικὴν, ἀλλὰ τὴν ποιάν· τουτέστι, τὴν περί τινος θέλησιν· (21) καὶ βουλόμενον ζητεῖ· καὶ ζητοῦν σκέπτεται· καὶ σκεπτόμενον βουλευεται· καὶ βουλευόμενον κρίνει· καὶ κρίνον προαιρεῖται· καὶ προαιρούμενον ὀρμᾶ· καὶ ὀρμῶν, κέχρηται· καὶ χρώμενον παύεται τῆς ὀρεκτικῆς ἐπ' ἐκεῖνο κινήσεως. Οὐδεὶς γὰρ κέχρηται, μὴ πρότερον ὀρμήσας· καὶ οὐδεὶς ὀρμᾶ, μὴ προαιρούμενος· καὶ οὐδεὶς προαιρεῖται, μὴ κρίνας· καὶ οὐδεὶς κρίνει, μὴ βουλευσάμενος· καὶ οὐδεὶς βουλευεται, μὴ σκεψάμενος· καὶ οὐδεὶς σκέπτεται, μὴ ζητήσας· καὶ οὐδεὶς ζητεῖ, μὴ βουληθείς· καὶ οὐδεὶς βούλεται, μὴ λογισάμενος· καὶ οὐδεὶς λογίζεται, μὴ ὀρεγόμενος· καὶ οὐδεὶς λογικῶς ὀρέγεται, μὴ ὑπάρχων φύσει λογικός. Λογικὸν οὖν φύσει ζῶον ὑπάρχων ὁ ἄνθρωπος, ὀρεκτικός ἐστίν, καὶ λογιστικός, καὶ βουλευτικός, καὶ ζητητικός, καὶ σκεπτικός καὶ προαιρετικός, καὶ ὀρμητικός καὶ χρηστικός.

Εἰ δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ προαιρετικὸν φύσει ζῶον ὁ ἄνθρωπος· ἡ δὲ προαίρεσις τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων, καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος(θ) ἐστίν· ἐφ' ἡμῖν δέ, καὶ ὁ τῶν ἀρετῶν λόγος, τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων ὑπάρχων ἐνεργούμενος νόμος· καὶ ὁ κατὰ παράχρησιν τῶν αὐτῶν δυνάμεων τρόπος, τὰ παρά φύσιν πάθη παρφυσιῶν· ἄρα πᾶς φύσει προαιρετικός, τῶν ἀντικειμένων ἐπιδεκτικός τε καὶ κριτικός. Εἰ δὲ τῶν ἀντικειμένων κριτικός, καὶ προαιρετικός πάντως· εἰ δὲ προαιρετικός, ὡς ὑπ' αὐτῷ κειμένης τῆς ἐπ' ἄμφω κινήσεως, οὐκ ἄτρεπτος φύσει καθέστηκεν. (3) Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῶν ἀμφιβόλων ἐστίν, ὡς ἐφ' ἡμῖν, ἢ τε βουλή καὶ ἡ κρίσις καὶ ἡ προαίρεσις, ὅταν οὐκ ἔστι τὰ ἀμφίβολα, τῆς αὐθυποστάτου πᾶσιν ἐμφανοῦς ἀληθείας δειχθείσης, προαίρεσις οὐκ ἔστι διὰ τῶν μέσων καὶ ἐφ' ἡμῖν ὄντων κινουμένη

πραγμάτων· ὅτι μηδέ κρίσις, ἀφορισμόν ποιουμένη τῶν ἀντικειμένων, ὧν τό κρεῖττον ποιούμεθα πρό τοῦ χείρονος αἰρετόν· εἰ δέ τότε κατά τόν νῦν κρατοῦντα νόμον τῆς φύσεως, προαίρεσις οὐκ ἔστι, πάσης ἀπογενομένης τῶν ὄντων ἀμφιβολίας, ὄρεξις ἐνεργής ἔσται μόνη νοερά, τοῖς οὕτω κατά φύσιν ὀρεκτικοῖς μόνης ἀφράστως ἐπειλημμένη τῆς τοῦ κατά φύσιν ὀρεκτοῦ μυστικῆς ἀπολαύσεως, πρός ἣν ἔσχε διά τῶν ἀπηριθμημένων τήν κίνησιν· ἥς ὁ κόρος ἐστίν, ἡ ἐπ' ἄπειρον ἐπίτασις αὐτῆς τῆς τῶν ἀπολαυόντων ὀρέξεως· ἐκάστου τοσοῦτον ὑπερφυῶς μεθέξοντος, ὅσον ἐπόθησε· καί πρός αὐτό τό φύσει ποθούμενον ἄμεσος συνανάκρασις. Εἰ δέ ὅσον τις ἐπόθησε, (25) τοσοῦτον μεθέξει τοῦ ποθουμένου· τῷ μὲν τῆς φύσεως λόγῳ, μία δειχθήσεται πάντων ἡ θέλησις· τῷ δέ τῆς κινήσεως τρόπῳ, διάφορος.

Εἰ δέ τρόπῳ τῷ κατά τήν κίνησιν οὐ μία πάντων ἀνθρώπων ἡ θέλησις· οὐδέποτε μία τοῦ τε Θεοῦ καί τῶν σωζομένων, ὡς τισιν ἔδοξε, κατά πάντα τρόπον γενήσεται θέλησις· κἄν ἔν τῷ θεληθέν ἐστι τῷ τε Θεῷ καί τοῖς ἀγίοις, ἡ σωτηρία τῶν σωζομένων· σκοπός ὑπάρχουσα θεῖος, ὡς τέλος πάντων προεπινοηθέν τῶν αἰώνων· περί ὃ, τῶν τε σωζομένων πρός ἀλλήλους καί Θεοῦ τοῦ σώζοντος, κατά τήν θέλησιν γενήσεται σύμβασις· ὅλου ἐν πᾶσι γενικῶς, καί τό καθ' ἕκαστον ἰδικῶς χωρήσαντος τοῦ Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα πληροῦντος τῷ μέτρῳ τῆς χάριτος· καί ἐν πᾶσι πληρουμένου, μελῶν δίκην, κατά τήν ἀναλογίαν τῆς ἐν ἐκάστῳ πίστεως αὐτῷ συμφυεῖσιν. Εἰ γάρ τοῦ μὲν Θεοῦ τό θέλημα φύσει σωστικόν, τό δέ τῶν ἀνθρώπων φύσει σωζόμενον ταυτόν οὐκ ἄν εἴη ποτέ τό φύσει σώζον, καί τό φύσει σωζόμενον· κἄν εἰς ἀμφοτέρων σκοπός, ἡ σωτηρία τῶν ὅλων κατέστηκεν· ὑπό μὲν τοῦ Θεοῦ προβεβλημένη· ὑπό δέ τῶν ἀγίων προηρημένη.

Εἰ δέ ταυτόν ἔσται καί ἔν ἀριθμῷ τό τε θεῖον καί τό ἀνθρώπινον θέλημα, κατά τούς λέγοντας, ἐπειδή θελήματι πάντας ὁ Θεός ὑπέστησε τούς αἰῶνας, ἔσται τῷ αὐτῷ θελήματι δημιουργός καί ὁ τῶν ἀγίων χορός, εἴτε φυσικῶ, εἴτε γνωμικῶ· καί ἀπλῶς, ᾧ πεφύκασι πρός τό θεῖον ταυτίζεσθαι· ὅπερ ἄτοπον, καί μόνης, ὡς οἶμαι, ῥεμβαζομένης ἔργον διανοίας ἐστίν. Ἔως γάρ ἄν μή πάντες δημιουργοί, ἢ μόνον ἀπόστολοι, ἢ μόνον προφήται· καί οὗτοι πάλιν, ἢ Πέτρος μόνον, ἢ Μωσῆς μόνον· καί οὐ μία, πολλά δέ παρά τῷ Θεῷ καί Πατρί μοναί τοῖς ἀγίοις εἰσὶ· τῷ τε κατά φύσιν ἀγαθῷ θελήματι, τό κατά μίμησιν πρός αὐτό κινήθην ἀνθρώπινον, ποιότητι τε φυσικῇ καί ποσότητι εἴη ταυτόν, ὅπερ ἀμήχανον (πῶς γάρ ἄν τῷ φύσει μεθεκτικῶ, τό φύσει μεθεκτόν εἴη ταυτόν;) μίαν γνώμην κατά πάντα τρόπον εἶναι τοῦ τε Θεοῦ καί τοῦ τῶν ἀγίων χοροῦ, ἀδύνατον· κἄν, ὡς εἶπον, ἔν ἐστίν ἀμφοτέροις τό θεληθέν, ἡ σωτηρία τῶν ὅλων· περί ἣν τῶν θελημάτων ἡ ἔνωσις. Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἀγνοοῦτες οἷος αὐτοῖς ἐξ ὧν λέγουσιν ἀτοπίας ἀναφύεται λόγος, ἀσκόπως ἐφ' ἃ μή δεῖ φέρεσθαι τήν σοφῶν αὐτῶν συγχωροῦσι διάνοιαν. Εἰ γάρ οὐκ ἔστι θέλημα, ὅπως οὖν νοούμενον ἢ λεγόμενον ἄσχετον, καί τό πρός τι γένος οὐκ ἔχον κατηγορούμενον· ποιότης ἐστίν, ἀλλ' οὐ τῶν καθ' αὐτά, ὡς ἐν ἑτέρῳ δηλαδή θεωρούμενον. Εἰ δέ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων ἐστί τό θέλημα, συμβεβηκός πάντως ἐστίν· εἰ δέ συμβεβηκός, ἡ οὐσία; (4), ἢ ὑποστάσεως ἔσται χαρακτηριστικόν (28) (τούτων γάρ οὐδέν μέσον ἐστί καθ' αὐτό θεωρούμενον, ἥτοι μηδετέρων μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον)· καί εἰ μὲν οὐσίας, μίαν τοῦ τε Θεοῦ καί τῶν ἀγίων φύσιν κατηγορήσουσι· πάντων διά τοῦ ἑνός θελήματος, τήν εἰς μίαν οὐσίαν παθόντων συναίρεσιν. Τό γάρ γενικῶς τινων ἐπίσης κατηγορούμενον, οὐσίας, ὑφ' ἣν τελοῦσιν, ὑπάρχει δηλωτικόν. Εἰ δέ ὑποστάσεως, μία πάντων ἔσται τοῦ τε Θεοῦ καί τῶν ἀγίων ὑπόστασις, πάντων ἀλλήλοις εἰς ταυτόν συγχωνευθέντων. Τό γάρ ἰδικῶς τινι

καθ' ὑπόστασιν ἐμπεφυκός, ἄλλοις ἀπαραλλάκτως ἐνθεωρούμενον, πάντας ἀλλήλοις συγχεῖ· καί τόν ἐκάστου τοῦ, πῶς εἶναι λόγον, ποιεῖ πάντελῶς ἀδιάγνωστον.

Ἵτιπερ ἐν θέλημα οὐ δυνατόν ἐπί Χριστοῦ λέγεσθαι· εἴτε φυσικόν, εἴτε προαιρετικόν λεχθῆ, καθὼς τισιν ἔδοξεν.

Οὐκοῦν, εἴπερ ἐν τούτοις αὐτῶν ὁ λόγος ἠσθένησεν· οὐδέ ἐπί τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν, καί Σωτήρα τῶν ὅλων Χριστόν μεταβαίνων, καί ἐν ὅπωσοῦν λεγόμενον ἐπ' αὐτοῦ θέλημα κατασκευάζων εὐσθενήσοι ποτ' ἄν. Εἰ μὲν γάρ φυσικόν εἴποιεν τοῦ Χριστοῦ τοῦτο τό θέλημα, τήν Μανιχαϊκὴν αὐτόθεν νοσήσαντες δειχθήσονται φαντασίαν, ὡς τήν οὐκ οὔσαν, οὔτε γενησομένην μίαν Χριστοῦ φύσιν, καταλλήλῳ θελήματι δηλουμένην πρεσβεύοντες· τήν τε μανίαν Ἀρείου κατά ταυτόν, καί τήν Ἀπολιναρίου ζηλώσαντες φωραθήσονται συνουσίωσιν· ὡς τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, καί τῆς ἀχράντου ἱητρὸς, τόν Χριστόν κατά τήν οὐσίαν ἀλλοτριώσαντες. Τό γάρ φυσικόν θέλημα, φύσιν χαρακτηρίζει· καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. Εἰ δέ φύσιν χαρακτηρίζει, δῆλον ὡς φύσιν, οἱ τοῦτο λέγοντες, τόν Χριστόν καταγγέλλουσι. Εἰ δέ φύσις ὁ Χριστός, οὔτε Θεός φύσει, οὔτε μὴν ἄνθρωπος φύσει ἐστίν ἀληθῶς· εἴπερ μὴ φύσει Χριστός ἀληθῶς ὁ Πατήρ, ἢ φύσει Χριστός ἀληθῶς ἡ μήτηρ. Εἰ δέ φύσει Θεός ὁ Χριστός, καθὼς φύσει Χριστός, πολύθεος ὁ τοῦτο λέγων· ἄλλην Πατρός ὡς Θεοῦ φύσιν, οὐκ ὄντος φύσει Χριστοῦ· καί ἄλλην Χριστοῦ φύσιν, ὡς Θεοῦ πρεσβεύων, ὄντος φύσει Χριστοῦ· καί πέρας αὐτοῖς τῆς τοιαύτης τερατολογίας, ἢ πρὸς πολυθεΐαν ἔσται κατάκρισις.

Εἰ δέ προαιρετικόν, ὅπερ καλοῦσι γνωμικόν, ἢ κατά φύσιν ἔσται πάντως, τόν τρόπον τῆς τῶν ἐπί Χριστῶ πρακτῶν χρήσεως ἔχον διά πάντων συννεύοντα τῷ λόγῳ τῆς φύσεως· καί οὐκ ἀπαθῆς, ἀλλ' ἐγκρατῆς οὕτω γε παθῶν κατ' αὐτούς ὁ Χριστός ὑπάρχων δειχθήσεται· καί κατά προκοπὴν ἀγαθός, ὃ τί ποτε τήν φύσιν ἐστί. Τοιοῦτον γάρ ἢ κατά φύσιν προαίρεσις τῶν ἐπί τῷ αἰρουμένῳ πρακτῶν, τό κρεῖττον ποιουμένη πρό τοῦ χειρόνος αἰρετόν· (29) ἢ παρά φύσιν, καί τόν τρόπον τῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ χρήσεως δεῖξει φθαρτικόν τοῦ λόγου γεγεννημένον τῆς φύσεως τοιοῦτον γάρ ἢ παρά φύσιν προαίρεσις, τῶν ἐπί τῷ αἰρουμένῳ πρακτῶν, τό χειρόν ποιουμένη πρό τοῦ κρείττονος προαιρετόν. Κατορθωθείσις γάρ ἢ παρασφαλείσις τῆς τοῦ αἰρουμένου τῶν ἐπ' αὐτῷ πρακτῶν κατά τήν βούλευσιν κρίσεως, ἧς οἰονεῖ ψῆφος ἐστίν ἢ προαίρεσις, ἢ ὁ κατά φύσιν αὐτῷ διά τῆς εὐχρηστίας ὑφίσταται λόγος, ἢ ὁ παρά φύσιν διά τῆς ἀχρηστίας παρυφίσταται τρόπος· ὁ μὲν, τῆς κατά φύσιν· ὁ δέ, τῆς παρά φύσιν προαιρέσεως γινόμενος ἄγγελος.

Καί εἰ μὲν κατά φύσιν ἢ τοῦ Χριστοῦ προαίρεσις ἦ, οὐ μόνον ἐπί τοῖς αὐτοῖς πάλιν αὐτούς αἰτιασόμεθα, φύσιν ἄλλην Χριστοῦ θεότητος μέσην καί κτίσεως τολμηρῶς σχεδιάζοντας· ἀλλά καί ληροῦντας γελάσομεν, φύσει τῶν ἀντικειμένων κατά προαίρεσιν ὡς ψιλόν ἄνθρωπον κατά Νεστόριον τόν Χριστόν δεκτικόν ποιουμένου. Εἰ δέ παρά φύσιν, σιωπῶ παρατρέχων τό βλάσφημον, μήπως λαθῶν τοῖς κατ' αὐτῶν ἐλέγχοις τήν γλῶτταν χρανθήσομαι. Προαιρετικόν γάρ ἐπί Χριστοῦ θέλημα φάσκοντες, ὑπόστασιν Χριστοῦ πάντως ὑπέδειξαν κατά φύσιν κινεῖσθαι καί παρά φύσιν δυναμένην. Τοιοῦτον γάρ, ὡς ἔφθην εἰπών, ἢ προαίρεσις· εἰ δέ τῆς τοῦ Χριστοῦ χαρακτηριστικόν ἐστίν ὑποστάσεως, ἀφώρισαν αὐτόν, κατά δὴ τοῦτο τό θέλημα, τοῦ τε Πατρός καί τοῦ Πνεύματος ἐτερόβουλον τε καί ἐτερόγνωμον. Τό γάρ τῷ Υἱῷ, καθ' ὑπόστασιν ἰδικῶς ἐνθεωρούμενον, Πατρί καί Πνεύματι καθ' ὑπόστασιν παντελῶς ἀκοινωνήτον. Ὅσοι τοίνυν τῶν ἁγίων Πατέρων (5) ἐπί τῆς κατά Χριστόν ἀνθρωπότητος προαιρέσεως

ἐπεμνήσθησαν, τὸν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν οὐσιωδῶς ταυτὸν δὲ φάναι, τὴν φυσικὴν θέλησιν, ἢ τὴν ἡμῶν αὐτῶν προαίρεσιν τῷ σαρκωθέντι Θεῷ κατ' οἰκείωσεν ἐνυπάρχουσαν, παρεδήλωσαν.

Ὁ δὲ μάλιστα σκοπήσας ὁ σὸς δοῦλος καὶ μαθητῆς, ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἀγιώτατόν μου κύριον καὶ διδάσκαλον περὶ τῶν ἀπόρων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐκτεθεῖσι Θαλάσσιον, εἶπον προαίρεσιν· εἰδῶς, ὡς εἶπερ ἡμῖν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ποιητῆς τῶν ἀνθρώπων, ἡμῖν δηλονότι καὶ τὴν ἀτρεψίαν κατώρθωσε τῆς προαιρέσεως, ὡς ἀτρεψίας δημιουργός· τὰ μὲν τῆς ἡμῶν ἐπιτιμίας δι' αὐτῆς τῆς πείρας, οὐσιωδῶς (32) κατ' ἐξουσίαν πάθη δεχόμενος· τὰ δὲ τῆς ἀτιμίας, κατ' οἰκείωσιν φιλανθρώπως ἀναδεχόμενος· ὧν τὴν μὲν οἰκείωσιν, τῆς προαιρετικῆς ἀπαθείας αἰτίαν τῷ γένει πεποιήται· τὴν δὲ πείραν, τῆς ἐπομένης φυσικῆς ἀφθαρσίας πιστόν ἀρράβωνά δεδώρηται. Τό γάρ ἀνθρώπινον τοῦ Θεοῦ, κατὰ προαίρεσιν ὡς ἡμεῖς οὐ κекίνηται, διὰ βουλής πεποιημένον καὶ κρίσεως τὴν τῶν ἀντικειμένων διάγνωσιν· ἵνα μὴ φύσει κατὰ προαίρεσιν νομισθεῖται τρεπτόν· ἀλλ' ἅμα τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἐνώσει τό εἶναι λαβόν, ἀδίστακτον, μᾶλλον δὲ στάσιμον τὴν κατ' ὄρεξιν φυσικὴν ἢτοι θέλησιν, κίνησιν ἔσχεν· ἢ κυριώτερον εἶπεῖν, τὴν στάσιν ἀκίνητον ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀκραιφνεστάτην οὐσίωσιν τῷ Θεῷ Λόγῳ παντελῶς θεωθεῖσαν· ἦν φυσικῶς τυπῶν τε καὶ κινῶν (6), ὡς οἰκείαν, καὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς φυσικὴν, ἀφαντασιάστως πεπλήρωκε τό μέγα τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας μυστήριον· μηδὲν τοῦ προσλήμματος φυσικόν παντελῶς ἀπομειώσας, πλήν τῆς ἀμαρτίας· ἥς οὐδεὶς οὐδενὶ τῶν ὄντων καθάπαξ ἐνέσπαρται λόγος.

Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων φανερᾶς ἡμῖν γεγενημένης, διὰ τῆς εὐκρινῶς ἐκάστῳ προσαρμοσθείσης ὑπογραφῆς, μὴ ταρασσόμεθα τῶν ἐπὶ συγχύσει τῶν νοουμένων πραγμάτων, ἀδιακρίτως τοῖς ὀνόμασι κεχρισμένων ἀκούοντες· εἶπερ ἐν πράγμασιν ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ὀνόμασιν ἢ ἀλήθεια· καὶ νομίσωμεν ταυτὸν εἶναι τό μὴ ταυτὸν· ἀλλ' εὐσεβῶς πιστεύοντες, ὁμολογήσωμεν τὸν Χριστὸν Θεὸν τέλειον ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν πράγματι κυρίως κατ' ἀλήθειαν ὄντα, καὶ οὐ μόνη ψιλῆ κλήσει τοῦτο λεγόμενον· καὶ διὰ τοῦτο φύσεις δύο, ὧν αὐτός ἐστιν ὑπόστασις, εἶπερ οὐκ ἄσαρκος, αὐτὸν καταγγείλωμεν· καὶ δύο θελήματα φυσικά, κατὰ τοὺς Πατέρας· εἶπερ οὐκ ἄψιλος καὶ ἄνους, ἔχειν αὐτὸν παρῤησιασόμεθα· καὶ μὴ θαρῤησωμεν καινίσαι φωνήν, ἐφ' ἣ καταφυγὴν οὐκ ἔχομεν τὴν πατρικὴν αὐθεντίαν. Ἐν γάρ θελημα Χριστοῦ φυσικόν, ἢ προαιρετικόν, οὐ μόνον διὰ τὴν δειχθεῖσαν ἀτοπίαν δέος εἶπεῖν τοὺς εὐσεβεῖν ἐσπουδακότας, (33) ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν ἁγίων πώποτε τοῦτο φήσας πέφανται· ἀληθῶς εἰδότες, ὡς ἡ προαίρεσις τῶν ἐπ' ἄμφω· τὰ καλὰ τε λέγω καὶ τὰ κακά, κινεῖσθαι δυναμένων ἐστίν· ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ τῆς ὄντως οὐσίας τῶν ἀγαθῶν καὶ πηγῆς, κἂν ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε λέγειν, πάσης ἀσεβείας πληρέστατον. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀπόρων τοῦ μεγάλου Γρηγορίου κειμένης μιᾶς ἐνεργείας, σαφῆς ὁ λόγος. Τὴν ἐσόμενην φάρ κατὰ τό μέλλον τῶν ἁγίων ὑπογράφων κατάστασιν, ἔφην μίαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, τὴν πάντων ἐκθεωτικὴν τῶν ἁγίων, τῆς ἐλπιζομένης μακαριότητος τοῦ μὲν Θεοῦ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσαν, τῶν ἁγίων δὲ κατὰ χάριν γεγενημένης. Μᾶλλον δὲ, μόνον Θεοῦ προσεπήγαγον· ἐπειδὴ μόνης ἀποτέλεσμα τῆς θείας ἐνεργείας ἐστίν, ἢ κατὰ χάριν τῶν ἁγίων ἐκθέωσις, ἥς ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἐγκατεσπαρμένην τῇ φύσει τὴν δύναμιν. Ὡν δὲ τὴν δύναμιν οὐκ ἔχομεν, τούτων οὐδέ τὴν πρᾶξιν, φυσικῆς δυνάμεως οὔσαν συμπλήρωσιν. Ἐχεται οὖν ἡ μὲν πρᾶξις, δυνάμεως· ἡ δὲ δύναμις, οὐσίας, Ἡ τε γάρ

πραξις, από δυνάμεως καί ἡ δύναμις, ἀπό τῆς οὐσίας καί ἐν τῇ οὐσίᾳ. Τρία οὖν ταῦτα ἔστιν, ὡς φασιν, ἀλλήλων ἐχόμενα· δυνάμενον, δύναμις, δυνατόν. Καί δυνάμενον μὲν λέγουσι, τὴν οὐσίαν· δύναμιν δέ, καθ' ἣν ἔχομεν τὴν τοῦ δύνασθαι κίνησιν· καί δυνατόν, τό παρ' ἡμῖν κατὰ δύναμιν γενέσθαι πεφυκός. Εἰ δέ τό παρ' ἡμῖν γίνεσθαι πεφυκός, κατὰ δύναμον ἔχομεν φυσικήν. Οὐκ ἔστι δέ τῶν παρ' ἡμῶν κατὰ δύναμιν γίνεσθαι πεφυκῶν ἢ θέωσις, οὐκ οὐσα τῶν ἐφ' ἡμῖν· οὐδεὶς γάρ ἐν τῇ φύσει, τῶν ὑπὲρ φύσιν λόγος. Ἄρα τῆς ἡμῶν οὐκ ἔστι δυνάμεως πραξις ἢ θέωσις, ἥς οὐκ ἔχομεν κατὰ φύσιν τὴν δύναμιν· ἀλλὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἔργων ὑπάρχουσα δικαίων τοῖς ἀγίοις ἀντίδοσις· ἀλλὰ τῆς τοῦ πεποικηκός ἀφθονίας ἀπόδειξις· τοῦτο θέσει ποιήσαντος τοὺς ἐραστάς τῶν καλῶν, ὅπερ αὐτός ὑπάρχων φύσει δειχθήσεται, καθ' οὗς αὐτός ἐπίσταται λόγους· ἵνα καί τελείως γνωσθῇ, καί μείνη παντελῶς ἀκατάληπτος. Οὐκ ἀνεῖλον οὖν τὴν φυσικήν τῶν τοῦτο πεισομένων ἐνεργεῖαν, ὧν ἀποτελεῖν πέφυκε πεπαυμένην, καί μόνην ἐμφήνας τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν πάσχουσαν· ἀλλὰ μόνην ὑπέδειξα (36) θεώσεως ἀπεργαστικὴν τὴν ὑπερούσιον δύναμιν, κατὰ χάριν τῶν θεωθέντων γεγενημένην.

Καί μηδεὶς ὑπονοήσῃ τούτοις μίαν καταγγέλλεσθαι Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γάρ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα τὸν Χριστόν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ Θεόν τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καί τῆς οἰκειᾶς ἀφράστου θεότητος τὴν ἄπειρον, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεράπειρον δι' ἐνεργοῦς φύσει σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης ἐμφανῆ ποιησάμενον δύναμιν· ὅλον Θεόν τὸν αὐτόν, καί ἄνθρωπος ἀληθῶς ἄμφω τε φύσει τέλειον τὸν αὐτόν καί πληρέστατον· καί πᾶν εἶ τι κατ' ἄμφω πεφυκός ἀνελλιπῶς ἔχοντα πλήν ἁμαρτίας, ἥς λόγος οὐδεὶς. Ὡν γάρ αὐτός φύσεων ὑπόστασις ἦν, τούτων καί τοὺς οὐσιώδεις φυσικῶς ἐπεδέχετο λόγους. Εἰ δέ τοὺς οὐσιώδεις ὧν αὐτός ὑπόστασις ἦν, ἐπεδέχετο λόγους, καί φυσικήν ἐμψυχον σαρκός εἰκότως εἶχεν ἐνέργειαν, ἥς οὐσιώδεις τῇ φύσει κατέσπαρται λόγος. Εἰ δέ φυσικήν ὡς ἄνθρωπος ἐνέργειαν εἶχεν, ἥς ὁ λόγος τῆς φύσεως ὑπῆρχε συστατικός, καί ὡς Θεός δηλονότι φυσικήν εἶχεν ἐνέργειαν, ἥς ὁ λόγος τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπῆρχεν ἐκφαντικός. Θεός γάρ ὑπάρχων τέλειος, καί ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, καθ' ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις, φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος. Εἰ δέ καθ' ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος, δῆλον ὅτι μετὰ τῶν φύσεων, ὧν ὑπόστασις ἦν, καί τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν καί συστατικὰς ἐνεργείας εἶχεν, ὧν αὐτός ἕνωσις ἦν· ἑαυτῷ προσφυῶς ἐνεργῶν, καί οἷς ἐνήργει πιστούμενος, τὴν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καί ἄπερ ὑπῆρχεν, ἀλήθειαν.

Εἷς οὖν ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστός· θεότητός τε καί ἀνθρωπότητος· μονογενῆς Λόγος καί Υἱός καί Κύριος τῆς δόξης· ἐν αἷς γνωρίζεται, καί αἷς ἀληθῶς ὑπάρχων πιστεύεται· δύο τε φυσικὰ καί γενικὰ, καί τῶν ἐξ ὧν ἦν συστατικὰς κινήσεις, ἡγουν ἐνεργείας ἔχων, ὧν ἀποτελέσματα τὰ κατὰ μέρος ἦν ἐνεργήματα· ἐξ αὐτοῦ τε προβαλλόμενα, καί ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενα, χωρὶς τομῆς τῶν ἐξ ὧν ὑπῆρχε, καί τῆς οἰασοῦν δίχα συγχύσεως. Οὐ γάρ ὑπομένει τομὴν ἢ σύγχυσιν, ὁ μηδέποτε τροπαῖς ὑποκείμενος, καί πᾶσι τοῖς οὐσι τὴν τε τοῦ εἶναι, καί πῶς εἶναι διαμονὴν τε καί σύστασιν παρεχόμενος.

(37) Ταῦτα τῆς σῆς χάριν ἐπιτόμως, ἡγιασμένε Πάτερ, εἰρήσθω κελεύσεως· ἵνα ἔχοις εἶπερ τι χρήσιμον φέροισιν, πῶς διακρούσασθαι τὴν τῶν φιλολάλων ἀδολεσχίαν, ἄδειαν λαβοῦσαν τὴν τῶν καιρῶν δυσκολίαν. Καί μὴ παρίδης τὸν σόν δοῦλον πενόμενον· ἀλλὰ θεῖω πλούτισον Πνεύματι, τῆς εὐπειθείας ἀντιδούς τὰς εὐσθενεῖς σου δεήσεις· καί παρατιθέμενος Χριστῷ τῷ μεγάλῳ Θεῷ καί ποιητῇ τῶν ὅλων μὴ διαλείποις, τῷ παρὰ

πάσης προσκυνουμένω τῆς κτίσεως, σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἄμήν.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Λόγω μὲν ἡ φύσις περιγράφεται τῶν ὄντων πρὸς ἀρετῆς γένεσιν, κατὰ πρόοδον· ἥτις ἐστὶ παντελής κατ' ἀρετὴν τῆς φύσεως ἄρνησις. Νῶ δὲ περιορίζεται ἡ παντός αἰῶνως καὶ χρόνου κίνησις, πρὸς σύστασιν ἀπλανοῦς ἐνώσεως, κατὰ ἀνάβασιν· ἥτις ἐστὶ τῶν ἐν οἷς ἐστὶν ἡ φύσις ὑπέρβασις· λέγω δὲ τόπον καὶ χρόνον, ἐν οἷς τῶν ὄντων ὑπόστασις. Ἡ δὲ πρὸς τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὃν ὡς πέρας τῶν ὄλων, κατὰ χάριν ἀποκατάστασις, κατ' ἀνάληψιν γίνεται· ἥτις ἐστὶ τοῦ μὲν ἀναλαμβάνοντος πάθος· ἐνέργεια δὲ τοῦ ἀναλαμβάνοντος.

β'. Πρόσωπον, ἥτοι ὑπόστασις· φύσις, ἥτοι οὐσία. Οὐσία γάρ, τό κατ' εἰκόνα, ὁ λόγος· τό καθ' ὁμοίωσιν δέ, ὁ βίος, ὑπόστασις ἐστὶν, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀρετὴ συμπεπλήρωται. Ὑπόστασιν γάρ σοφίας, τὴν ἀρετὴν· οὐσίαν δὲ φασὶν ἀρετῆς εἶναι τὴν σοφίαν. Διὸ τῆς μὲν σοφίας ἀπλανῆς ἔκφανσις ἐστὶν, ὁ τρόπος τῆς τῶν θεωρητικῶν ἀγωγῆς· τῆς ἀρετῆς δὲ βάσις, ὁ λόγος τῆς τῶν πρακτικῶν θεωρίας καθέστηκεν. Ἀμφοτέρων δὲ χαρακτὴρ ἀψευδέστατος, ἡ πρὸς τό κυρίως ὄν ἀκλινῆς ἐνατένησις.

γ'. Ὅτι οὐκ ἄτρεπτος φύσει ὁ ἄνθρωπος· καὶ πῶς.

δ'. Ὅτι τό θέλημα, ἡ οὐσίας ἡ ὑποστάσεως ἐστὶ χαρακτηριστικόν· καὶ μέσον τούτων οὐκ ἔστιν, οὔτε κοινόν καὶ σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν· οὔτε οὐδετέρου μετέχον.

ε'. Ὅτι ἡ προαίρεσις ἐπὶ Χριστοῦ, τὴν φυσικὴν σημαίνει θέλησιν· ἥτοι τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν.

ζ'. Βλέπε τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

(40) ζ'. Εἰς τό, Δι' αὐτοῦ γάρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν· ἥτοι περί οὐσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας.

η'. Περί θεώσεως. Ἀκούσαις δὲ τούτων καὶ σύ, Νεῖλε· καὶ φρονήσαις ἅ φρονοῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ

Ἐκ τῆς περὶ ἐνεργειῶν καὶ θελημάτων πραγματείας, κεφάλ. ν' (ι).

Ὅτι Σευῆρος κακούργως ταυτὸν εἶναι λέγει τῇ φύσει τὴν ὑπόστασιν, ἵνα τὴν σύγχυσιν διὰ τῆς μιᾶς κυρώσει φύσεως, καὶ φύγη τὸν ἔλεγχον, ὑπόστασιν λέγων νενοηκέναι τὴν φύσιν· καὶ πάλιν τὴν διαίρεσιν εἰσηγήσεται, τὴν ἐξ ὑποστάσεως πρεσβεύων ἔνωσιν· καὶ δόξῃ λανθάνειν ἀντὶ φύσεων ἐκδέχεσθαι φάσκων τὰς ὑποστάσεις. Καὶ αὐθις τὴν ἀνυπαρξίαν τῶν φύσεων, διὰ τῆς ψιλῆς διαφορᾶς ἐγκαλούμενος, εὖρη καταφυγὴν ἀπολογίας, τὴν ψιλὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶν. Καὶ ὅτι καθάπερ Νεστόριος ψιλὴν λέγων τὴν ἔνωσιν, πραγματικὴν εἰσήγε διαίρεσιν· οὕτω καὶ Σευῆρος ψιλὴν λέγων φύσεων διαφορᾶν, πραγματικὴν ποιεῖται τὴ σύγχυσιν.

Ἄλλὰ τούτοις Σευῆρος στενοχωρούμενος τοῖς λόγοις καὶ μὴ φέρων τῆς ἀληθείας τὴν βάσανον, πάλιν ἑαυτῷ συνήθως τό ψεῦδος προβάλλεται σύμμαχον· ταυτὸν εἶναι

φάσκων ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῆ φύσει τῆ ὑπόστασιν· καὶ τὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶν, τῆ πραγματικῇ καὶ κατὰ φύσιν· διὰ τὸ καὶ φυσικὴν εἶναι πᾶσαν ποιότητα, καὶ πρᾶγμα προσαγορεύεσθαι ἵνα, εἰ μὲν ἀλούς τοῖς ἐλέγχοις φωραθῇ, σαφῶς διὰ τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως, τὴν τε Μάνεντος φαντασίαν, καὶ τὴν Ἀπολιναρίου σύγχυσιν, καὶ τὴν Εὐτυχοῦς μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰς μίαν οὐσίαν τῶν ἐνωθέντων πρεσβεύων συμαίρεσιν, χαμαιλέοντος δίκην τὰς χροᾶς ὑπαλλάσσοντος, τὴν οἰκείαν μεταβάλοι φωνήν, φάσκων, ὑπόστασιν νενοηκέναι τὴν φύσιν. Εἰ δὲ πάλιν ἐξ ὑποστάσεων ἤγουν προσώπων λέγων γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, τὴν Ἐβιῶνος, Παύλου τε τοῦ Σαμωσατέως καὶ Νεστορίου διαίρεσιν ἀποδειχθῆ φρονῶν, καὶ τὴν ὡς ἐν προφήτῃ τοῦ Λόγου κατὰ χάριν ἐνέργειαν θεσπίζων, ἔτοιμον (41) αὐθις σχοίῃ τὸ ψεῦδος συνήγορον, ἀντὶ φύσεων εἰρηκέναι τὰς ὑποστάσεις ἀποφαινόμενος. Εἰ δὲ πάλιν ἐγκληθῆ δικαίως, ἐπὶ τῇ ψιλῇ διαφορᾷ, τὴν τῶν ἐνωθέντων πραγμάτων δογματίζων ἀνυπαρξίαν, εὐροι πρὸς ἀπολογίαν καταφυγὴν τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶν· ποιότητων λέγων φυσικῶν, ἀλλ' οὐ φύσεων, ἤγουν οὐσιῶν ἐπὶ Χριστοῦ διαφορᾶν μετὰ τὴν ἔνωσιν· διὰ τῆς λυούσης τὴν σύγχυσιν φωνῆς· τουτέστι, τῆς διαφορᾶς, πλέον ὁ πανοῦργος σοφιστής, διασφίγγων τὴν σύγχυσιν· τῶν ἐναντίων κατὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως, οὐ λύσιν τὰ ἐναντία ποιούμενος, ἀλλὰ σύστασιν, παρά τὸν ὄρον καὶ νόμον τῆς φύσεως· καὶ τοιοῦτος γενόμενος περὶ τὴν διαφορᾶν εἰς πλάνην τῶν ἀκοούτων, οἷος ὑπάρχων περὶ τὴν ἔνωσιν ἀπεφάνθη Νεστόριος. Ἐκεῖνος τε γάρ κατὰ μόνην ψιλὴν τὴν προσηγορίαν, ὀνομάζων τὴν ἔνωσιν, κατ' ἐνέργειαν τὴν τῶν πραγμάτων εἰσήγε διαίρεσιν· καὶ οὗτος ψιλὴν τὴν διαφορᾶν πρεσβεύων μετὰ τὴν ἔνωσιν, κατὰ μὲν τὴν ἐπίνοιαν εἶναι φρονεῖ τῶν διαφερόντων τὴν ὑπαρξίαν· κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν, τὴν αὐτῶν ἐπιδιατίθεται σύγχυσιν. Εἰ γάρ μὴ ψιλὴν ἐφρόνει Νεστόριος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, εἶπεν ἂν τὴν ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων ἀποτελεσθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον· καὶ οὗτος, εἰ μὴ ψιλὴν ἐκήρυττε τὴν διαφορᾶν, οὐ παρητεῖτο λέγειν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν ἄτμητον καὶ ἀδιαίρετον τῶν διαφερόντων ποιότητα (μ), γινώσκων ὅτι πάση διαφορᾷ, πάντως συνεισάγεται ποσότης· καὶ πάση ποσότητι, συνέζευκται ὁ δηλωτικός αὐτῆς ἀριθμός. Ἀμήχανον γάρ, ἢ διαφορᾶν ποσότητος εἶναι χωρὶς, ἢ ποσότητα δίχα τοῦ δηλοῦντος αὐτὴν ἀριθμοῦ διαγνωσθῆναι.

Καὶ ὁ μὲν, τὴν φύσεων μόνην ἐπὶ Χριστοῦ γινώσκων ποσότητα, τὸ δὲ κατὰ σύνθεσιν ἐκ τῶν φύσεων τῆς ὑποστάσεως μοναδικόν οὐκ εἰδώς, ἐπικάλυμμα ποιεῖται διαμπάξ (τῆς) τῶν φύσεων διαιρέσεως, τὴν ψιλὴν τῆς ἐνώσεως προσηγορίαν· ὁ δὲ, τὸ κατὰ μόνην τὴν φύσιν ἀντὶ τοῦ καθ' ὑπόστασιν πρεσβεύων μοναδικόν, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ποσόν οὐκ εἰδώς, ἐπικάλυμμα ποιεῖται τῆς τῶν φύσεων συγχύσεως τὴν ψιλὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶν. Καὶ ὁ μὲν, τὴν ἐν μόνη ποιότητι γνωμικῇ τῶν φύσεων ἔνωσιν πρεσβεύων, ἀρνεῖται τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατ' οὐσίαν γεγενῆσθαι τὴν σύννοδον λέγειν οὐκ ἀνεχόμενος. Αὐθεντία γάρ καὶ ἀξία, καὶ τοιάδε θέλησις, ὧν ἔφασκε Νεστόριος εἶναι τὴν ἔνωσιν, γνώμης ὑπάρχει κινήματα σαφῶς, ἀλλ' οὐ φύσεως.

(44) Ὁ δὲ, τὴν ψιλὴν ἐν μόνη ποιότητι φυσικῇ λέγων διαφορᾶν μετὰ τὴν ἔνωσιν, τῶν ἐνωθέντων ποιεῖται προδήλως ἀναίρεσιν, τὴν κατ' οὐσίαν αὐτῶν τῶν ἐνωθέντων ἐν ἑτερότητι φυσικῇ διαφορᾶν ἀπαρνούμενος. Καὶ συντόμως περὶ τούτων εἰπεῖν· ὁ μὲν, τὴν γνωμικῶν ἔνωσιν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἐφεῦρε διαίρεσιν· ὁ δὲ, τὸναντίον, τὴν τῶν φυσικῶν ποιότητων διαφορᾶν, εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπενόησε σύγχυσιν. Ὅντως κακὴ ξυνωρίς ἀνδρῶν παρανόμων, διασπᾶν μαινομένων κακῶς διὰ τῶν ἐναντίων τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γάρ, ποιότητων γνωμικῶν εἰσηγούμενος ἔνωσιν

τήν τῶν μηδὸλως κατ' αὐτόν ἐνωθεισῶν φύσεων ποιεῖται διαίρεσιν· ὁ δέ, ποιητῶν φυσικῶν λέγων μόνον εἶναι διαφορὰν μετὰ τήν ἔνωσιν, ὡσαύτως τήν τῶν μηδὸλως κατ' αὐτόν ἐνωθεισῶν φύσεων εἰσηγεῖται συγκεχυμένην ἀλλοίωσιν· οὐκ εἰδότες ὅ τι καὶ λέγουσιν. Ἐχρῆν γάρ εἶπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν διεγνώκεισαν, τόν μὲν Νεστόριον, γνωμικῶν ποιητῶν λέγοντα γεγενῆσθαι τήν ἔνωσιν, μὴ διαιρεῖν τὰς φύσεις, ὧν μηδέ τήν ἀρχὴν παντελῶς ἐπρέσβευσεν ἔνωσιν· ἀλλὰ τήν ὧν εἶναι φάσκει τήν ἔνωσιν, γινώσκειν διαφορὰν μετὰ τήν ἔνωσιν· τόν δέ Σευῆρον, ποιητῶν φυσικῶν διαφορὰν εἰσηγούμενον, μετὰ τήν ἔνωσιν μὴ συγχεῖν τὰς φύσεις, ὧν οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ λέγειν τήν ἔνωσιν, ἕως ἂν αὐτῶν ἀγνοεῖ τήν διαφορὰν μετὰ τήν ἔνωσιν. Τῶν γάρ ἐνωθέντων ἡ διαφορὰ θεωρεῖται μετὰ τήν ἔνωσιν, κἄν Νεστόριος μέμνηε· καὶ τῶν μετὰ τήν ἔνωσιν δεαφερόντων ἡ ἔνωσις, κἄν Σευῆρος παρατάττεται, καὶ πολλὴν ὑπὲρ τοῦ ψεύδους ποιεῖται τήν συνηγορίαν.

Εἰ μὲν οὖν κατὰ τόν Νεστόριον, μόνων τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἔνωσις γέγονε, τούτων εἰπάτω καὶ τήν διαφορὰν μετὰ τήν ἔνωσιν, ἀφείς τήν τῶν μηδαμῶς ἐνωθέντων πραγμάτων διαίρεσιν· καὶ συνήγαγε τῇ τῶν γνωμικῶν θελημάτων διαφορᾷ, καὶ τήν τῆς γνώμης παραλλαγὴν· καθ' ἣν οὐχ ἡ κατὰ φύσιν διαφορὰ δείκνυσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἡ καθ' ὑπόστασιν, ποιουμένη τῆς ἀγαθότητος ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν γνωμικῶν θελημάτων, ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν· καὶ πεποίηκεν ἀμαρτωλόν, τόν κατὰ προκοπὴν παρ' αὐτοῦ θεοποιούμενον ἄνθρωπον· ὡς μὴ κατὰ πάντα τρόπον τε καὶ λόγον τήν αὐτὴν τῷ θεῷ γνωμικὴν ἔχοντα θέλησιν. Ἡ γάρ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων, τήν τῆς γνώμης, ὡς ἔφην, ποιεῖται παραλλαγὴν· (45) ἡ δέ τῆς γνώμης παραλλαγὴ, τῆς ἀγαθότητος εἰσηγεῖται τήν μείωσιν· ὑφ' ἧς ὁ καθοτιοῦν ἔτι κρατούμενος, τελείως οὕτω κατὰ τήν γνώμην γέγονεν ἀναμάρτητος.

Οὐκοῦν τό καθ' ὑπόστασιν ἐκ τῆς συνόδου τῶν φύσεων ἐν μὴ δεχόμενος ὁ Νεστόριος, καὶ τήν τῶν γνωμικῶν θελημάτων διέλυσε ἔνωσιν, οὐχ εὐρίσκων εἰπεῖν τέ ποτέ ἐστι τό ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἀποδεικνύμενον ἐν. Οὐ γάρ ἔχει ταυτότητα λέγειν τῆς ἀγαθότητος, τῆς τῶν γνωμικῶν θελημάτων σαφῶς διαφορᾶς μετὰ τήν ἔνωσιν, τήν κατ' ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ταύτοις ἑτερότητα προφαινούσης. Ὡν γάρ ἡ σύνοδος, τούτων ἀνάγκη πάντως λέγειν καὶ τήν διαφορὰν. Καὶ μάτην αὐτῷ τῆς ταυτοβουλίας ὁ λόγος ἐπενοήθη, κἄν πρὸς δήλωσιν τῆς τῶν προσώπων δαιρέσεως ἐστὶν ἀρμόδιος. Ἡ γάρ ταυτοβουλία, βουλῶν ἐστὶν ἔνωσις φυλάττουσα τήν τῶν κατ' αὐτὴν ἠνωμένων διαφορὰν, εἶπερ ἀσύγχυτος αἷς ἡ τῶν βουλομένων προσώπων συνεπιθεωρεῖται διαίρεσις.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας κεφάλ. νά'.

Ὅτι δύο θελήματα λέγοντες οἱ Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ, τούς φυσικούς νόμους, οὐ τὰς γνώμας ἐσήμαναν.

Ἀλλὰ μηδεὶς εὐθυνέτω τόν λόγον, τήν τῶν γνωστικῶν θελημάτων ἀπαγορεύοντα δυάδα· πάντας εὐρίσκων σχεδόν τούς ἐνδόξους διδασκάλους, δύο θελήματα λέγοντας· μηδ' αὖ πάλιν κατὰ Σευῆρον, πρὸς ἓν θελημα διὰ τοῦτο τόν εὐσεβῆ μεθορμήσοιτο νοῦν, ἵνα μὴ κακοῦ κακόν ποιῆται διάδοχον· τῆς δαιρέσεως λέγω τήν σύγχυσιν. Οὐ γάρ εἶπον

οί θεσπέσιοι Πατέρες επί Χριστοῦ ποσότητα γνωμικῶν θελημάτων, ἀλλά φυσικῶν τούσ οὐσιώδεις τε καί φυσικούς τῶν ἐνωθέντων νόμους τε καί λόγους, θελήματα καλῶς προσαγορεύσαντες. Καί γάρ φυσικήν τῆς νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, ἀλλ' οὐ τήν γνωμικήν τοῦ τινος ἀνθρώπου, τοῦ κινήμασι διανοήσαντες ὄρεξιν, ἔχουσαν τῆς τοῦ ὄντος φυσικήν ἐφέσεως δύναμιν, φυσικῶς κινουμένη τε καί τυπουμένην ὑπό τοῦ Λόγου πρὸς τήν τῆς οἰκονομίας ἐκπλήρωσιν, θέλημα σοφῶς προσηγόρευσαν· οὐ χωρὶς εἶναι τήν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀδύνατον. Θέλημα γάρ ἐστι φυσικόν, δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτική, καί τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων, (48) συνεκτική πάντων ιδιωμάτων· καθ' ἣν αἰεὶ τῷ φύσει θελητικῶ, τό πεφυκέναι θέλειν, ἐμπεφυκεν· οὐ ταυτόν δέ τό πεφυκέναι θέλειν, καί θέλειν· ὡς οὐδέ τό πεφυκέναι λαλεῖν, καί λαλεῖν. Πέφυκε μὲν γάρ αἰεὶ τό λαλητικόν, λαλεῖ δέ οὐκ αἰεὶ· ἐπειδὴ τό μὲν οὐσίας ἐστὶ λόγῳ φύσεως συνεχόμενον· τό δέ βουλήσ, τῇ τοῦ λαλοῦντος γνώμη τυπούμενον· ὥστε φύσεως μὲν τό αἰεὶ πεφυκέναι λαλεῖν· ὑποστάσεως δέ, τό πῶς λαλεῖν· ὡσπερ καί τό πεφυκέναι θέλειν καί θέλειν. Εἰ δέ τό πεφυκέναι θέλειν, καί θέλειν οὐκ ἔστι ταυτόν (τό μὲν γάρ, ὡς ἔφη, οὐσίας· τό δέ, τῆς τοῦ θέλοντος ὑπάρχει βουλήσ)· εἶχεν ἄρα τό πεφυκέναι θέλειν ὁ σαρκωθείς Λόγος ὡς ἄνθρωπος, τῷ αὐτοῦ θεϊκῶ θελήματι κινούμενον τε καί τυπούμενον. Τό γάρ ἐκείνου θέλειν, φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος, οὐδέν ὑπεναντίον Θεῶ, θεωθέν ὄλον. Εἰ δέ τεθέωτο, τῇ τοῦ θεοῦντος δηλονότι συμφυΐα τεθέωτο· τό δέ θεοῦν καί θεοούμενον, δύο πάντως· ἀλλ' οὐχ ἓν καί φύσει ταυτόν. Εἶπερ τῶν πρὸς τι, τό τε θεοῦν, καί τό θεοούμενον· τά δέ πρὸς τι, πάντως ἀλλήλοις συνεισάγεσθαι πέφυκε, καί θατέρῳ συνεπινοεῖσθαι θάτερον. Οὐκοῦν ὡς φύσει πεφυκῶς, καί τήν πρὸς τόν θάνατον συστολήν θέλων ἐπισημαίνεται σαρκικῶς μετὰ τῶν λοιπῶν παθῶν ὡς ἄνθρωπος ὁ Σωτήρ, πάσης καθαρὰν τήν οἰκονομίαν δεικνύς φαντασίας, καί τήν φύσιν τῶν κατακριθέντων αὐτῆς διά τήν ἀμαρτίαν παθημάτων, λυτρούμενος. Καί πάλιν τήν ὁρμήν ἐπιδείκνυται, σαρκί θανατώσας τήν θάνατον· ἵνα καί τό φύσει πεφυκῶς ὡς ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ δείξῃ σωζόμενον, καί τήν ἀπόρρητον καί μεγάλην τοῦ πατρός ὡς Θεός παραδείξῃ βουλήν, σωματικῶς πληρουμένην. Οὐ γάρ ἵνα πάθη, σώση δέ, προηγουμένως γέγονεν ἄνθρωπος. Διὸ φησι· Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τοῦτο τό ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλήν μή τό ἐμόν, ἀλλά τό σόν γενέσθω θέλημα· δεικνύς ἅμα τῇ συστολῇ, τήν ὁρμήν τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος, ἐν τῇ συμφυΐα τοῦ θεϊκοῦ, κατὰ τήν τοῦ φυσικοῦ λόγου πρὸς τήν τῆς οἰκονομίας τρόπον συμπλοκήν, τυπουμένην τε καί γινομένην· εἶπερ ἢ σάρκωσις, ἐναργής ἐστὶ φύσεως καί οἰκονομίας ἀπόδειξις· τοῦ τε φυσικοῦ λέγω τῶν ἠνωμένων λόγου, καί τοῦ καθ' ὑπόστασιν τῆς ἐνώσεως τρόπου τοῦ μὲν πιστουμένου, τοῦ δέ καινοτομοῦντος τὰς φύσεις, δίχα τροπῆς καί συγχύσεως. Ἄλλ' οὐ τό αὐτό, κατὰ τό αὐτό, καταργηθῆναι τε καί ἐνεργηθῆναι δεόμενος, ὅπερ ἄτοπον· εἶπερ τοῦ Υἱοῦ φύσει θέλημα, τό τοῦ Πατρός. Εἶχεν οὖν θέλημα φυσικόν ὡς ἄνθρωπος ὁ Σωτήρ, τῷ αὐτοῦ θεϊκῶ θελήματι τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον· οὐδέν γάρ ἠναντίωται παντάπασι Θεῶ φυσικόν, ὅπταν οὔτε γνωμικόν· ἔνθα καί (49) προσωπική θεωρεῖται διαίρεσις, ἄνπερ ἢ κατὰ φύσιν· ἐπεὶ τόν ποιητήν αἰτιατέον τῆς μέμψεως, ἑαυτῷ πεποιηκότα τό φύσει μαχόμενον.

Πῶς δέ γέγονε κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος σαρκωθείς ὁ Λόγος, τοῦ μάλιστα τήν φύσιν ὡς λογικήν χαρακτηρίζοντος ἔρημος; Τό γάρ τῆς κατ' ἔφεισιν ὀρεκτικῆς ἐστερημένον κινήσεως, καί πάσης ζωτικῆς δυνάμεως ἀμοιρήσειεν ἄν. Τό δέ ζωτικήν οὐκ ἔχον ἐκ φύσεως δύναμιν, οὐδέ τήν οἰανοῦν δηλονότι ψυχήν, ἥς χωρὶς οὐδέ σὰρξ ὑποσταίη ποτ' ἄν. Οὐκοῦν ψιλῇ μορφώσει σαρκός τήν οἰκονομίαν ἐφάντασεν· ἀλλ' οὐ φύσει σαρκός,

νοερῶς τε καί λογικῶς ἐψυχωμένης καθ' ὑπόστασιν σαρκωθείς ὁ Λόγος πεπλήρωκε, θέλημα φυσικόν κατά Σευήρον οὐκ ἔχων ὡς ἄνθρωπος· εἰ γάρ φυσικῶ θέληματι κατ' ἀλήθειαν ὡς ἄνθρωπος ἦν ἔλλιπής, τέλειος κατ' ἀλήθειαν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδ' ὄλως ἄνθρωπος γέγονεν. Τίς γάρ ἀτελοῦς φύσεως ὑπαρξίς, ἥς οὐδέ λόγος ἐστί;

Σκοπὸς οὖν Σευήρω, καί τοῖς ἀμφ' αὐτόν, διὰ τίνος πάντως ἐλλείψεως φυσικῆς, τὴν προσληφθεῖσαν καθ' ἔνωσιν ἄρρητον ἐξώσασθαι φύσιν· τῆς τε Μάνεντος φαντασίας, καί τῆς Ἀπολιναρίου συγχύσεως, καί τῆς Εὐτυχοῦς συνουσιώσεως ἐπικυρῶσαι τὸ μῦθος. Μέμνημαι γάρ κατά τὴν Κρητῶν νῆσον διάγων, τινῶν ψευδεπισκόπων πρὸς ἐμέ διενεχθέντων τῆς Σευήρου μερίδος ἀκούσας, ὡς διὰ τοῦτο δύο κατά τὸν Λέοντος τόμον ἐνεργείας οὐχ ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Χριστοῦ, διὰ τὰ ἐπόμενα ταύταις θελήματα, οἷς ἐξ ἀνάγκης προσώπων συνεισάγεται δυάς· ἀλλ' οὐδέ μίαν πάλιν, ἀπλὴν θεωρεῖσθαι μὴ δυναμένην· ἔν δέ θέλημα, καί πᾶσαν θεῖαν τε καί ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, (52) κατά Σευήρον προῖέναι φαμέν. Πρὸς οὓς ἂν τις σχετλιαστικῶς ἐκείνο τῆς προφητείας ἐποίσει τὸ μέρος· Ὡ, ὦ, φεῦγετε ἀπὸ Βορῶ· εἰς Σιών ἀνασώζεσθε, οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος. Βορῶς γάρ ὡς ἀληθῶς Σευήρου διάνοια, τόπος γενομένη ζοφερός, καί τῆς τοῦ Θεοῦ φωτός ἐστερημένη διατριβῆς· Θυγάτηρ δέ Βαβυλῶνος, ἢ κακῶς ἐκ τῆς προσγενομένης αὐτῷ χειρίστης ἕξεως γεννηθεῖσα συγκεχυμένη τῶν ψευδῶν διδασκαλία δογμάτων, ἦν κατοικοῦσι τὴν Σιών, λέγω τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνασωθῆναι δι' ἐπιστροφῆς οὐκ ἐθέλοντες. Ὁμοῦ γάρ τῆς τε θεολογίας καί τῆς οἰκονομίας, ὁ Σευήρου βασανιζόμενος καταγωνίζεται λόγος. Εἰ γάρ κατ' αὐτόν, ταῖς ἐνεργείαις ἔπεσθαι τὰ θελήματα πέφυκε τοῖς δέ θελήμασιν εἰσάγεσθαι πρόσωπα, καθάπερ αἰτίοις αἰτιατά· ἵνα μὴ λέγω τίς ἢ ἀπόδειξις· καί παντὶ προσώπῳ δηλονότι, κατ' αὐτόν, θέλημα· καί τούτῳ πάντως ἐνέργεια συνεισαχθήσεται πρόσφορος. Ὁ γάρ τὸν πρὸς τι, λόγος, ἄλυτον ἔχων τὴν σχέσιν, ἴσην ποιεῖται τὴν τῶν σχετῶν ἀκολουθῶς ἀντιστροφῆν.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ πολύσημόν ἐστί τὸ ἀπλῶς λεγόμενον, εἰ μὲν φυσικά τὰ κατά ἀντιστροφήν συνεισαγόμενα τοῖς προσώποις εἶεν θελήματα, ἢ μακαρία Μονάς, κατά Σευήρον, καί φύσεων ἔσται Τριάς. Εἰ δέ γνωμικά, στασιάσει πάντως πρὸς ἑαυτὴν μὴ συμβαίνουσα τοῖς θελήμασιν, ὡς προσώπων Τριάς· ἢ πάντως, εἴπερ ἔν θέλημα τῆς ὑπερουσίου Τριάδος ἐστί, μονοπρόσωπος ἔσται Θεότης τριώνυμος.

Καί πάλιν, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πάντως κατά τὴν Σευήρου πρότασιν ἔπεται θέλημα· τούτῳ δέ συνεισάγεται πρόσωπον, ἐξ ἀνάγκης ἀναιρεθεῖσθαι τῇ ἐνεργείᾳ, καί τὸ ἐπόμενον αὐτῇ συνανήρηται θέλημα, καί τὸ τούτῳ συνεισαγόμενον πρόσωπον. Εἰ δέ τῇ μὲν ἐνεργείᾳ, τὸ θέλημα· τῷ δέ θελήματι, συναιρεῖται τὸ πρόσωπον, ἀνυπόστατος ἔσται κατά Σευήρον ὁ Χριστός· τῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τὸ συναιρούμενον αὐτῇ θέλημα τοῦ συνεισαγομένου τῷ θελήματι προσώπου συναναιρεθέντος.

Καί πάλιν, εἰ ταῖς ἐνεργείαις κατ' αὐτόν ἔπεται πάντως θελήματα, τοῖς δέ θελήμασι συνεισάγεται πρόσωπα· ἐξ ἑνός δέ καί τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου (53) σεσαρκωμένου προῖέναι φησὶ πᾶσαν θεῖαν καί ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν· καί πᾶν θέλημα κατ' αὐτόν (δηλονότι θεῖόν τε καί ἀνθρώπινον), ὡς ταῖς ἐνεργείαις ἐπόμενον μετὰ τῶν ἰσαριθμῶς συνεισαγομένων αὐτοῖς προσώπων, ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ Λόγου σεσαρκωμένου πάντως συμπροαχθήσεται· καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος.

Ἔσται τοιγαροῦν τῇ μὲν ἀναιρέσει τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ὁ Χριστός κατά Σευήρον, ἀνούσιος· τῇ δέ παραγραφῇ τῆς μιᾶς, πάλιν ἄβουλος καί ἀνυπόστατος· καί τῇ πάσῃ προαγωγῇ θείας τε καί ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, πολύβουλος τε καί πολυπρόσωπος·

ἢ τό γε κυριώτερον εἰπεῖν, ἀπειρόβουλος τε καί ἀπειροπρόσωπος. Ὁ γάρ πᾶσαν φήσας ἐνέργειαν, ποσότητος πεποίηκε δῆλωσιν ἀναρίθμητον.

Οὐκοῦν κατὰ μέν τήν ἀντιστροφὴν τῆς Σευήρου προτάσεως, ὁ τῆς θεολογίας αὐτῶ διαπέπτωκε λόγος, Ἀρειανὴν πολυθεΐαν, καί Σαβελλιανὴν ἀθεΐαν, καί μαχομένην Ἑλληνικῶς ἑαυτῇ φύσιν θεότητος εἰσηγουμένῳ· κατὰ δέ τήν πρότασιν, σαφῶς ὁ τῆς οἰκονομίας αὐτῶ νενόθευται λόγος, τὸν ἕνα Χριστὸν ἀνούσιον, ἄβουλον, ἀνυπόστατον· καί πάλιν τὸν αὐτὸν ἀπειρόβουλον τε πρεσβεύοντι καί ἀπειροπρόσωπον· οὗ τί δυσσεβέστερον;

Ὅρατε ποῦ φέρων ὁ Σευήρου κανὼν ἀπάγει τοὺς πειθομένους; Τοιοῦτος γάρ ἅπας καθέστηκε λόγος, τὴν ἀήττητον βᾶσιν οὐκ ἔχων ἀλήθειαν. Ἐν δέ Χριστοῦ θέλημα λέγων, ὧ βέλτιστε, πῶς καί ποῖον τοῦτο φῆς; Εἰ μὲν ὡς Χριστοῦ φυσικόν, Πατρός φύσει καί Μητρός αὐτὸν ἡλλοτριώσας, οὐδετέρῳ κατ' οὐσίαν ἐνούμενον. Οὐδέτερον φάρ αὐτοῖν φύσει Χριστός· καί πῶς ἐκφεύξῃ τοῦτο λέγων, τῆς πολυθεΐας τὸν κίνδυνον; Εἰ δέ γνωμικόν, μόνῃς ἔσται τῆς αὐτοῦ χαρακτηριστικὸν ὑποστάσεως. Προσώπου γάρ ἀφοριστικὸν ὑπάρχει τό γνωμικόν· καί δειχθήσεται σαφῶς ἑτερόβουλος Πατρί τε καί Πνεύματι κατὰ σέ, καί μαχόμενος. Εἰ δέ τῆς αὐτοῦ μόνῃς θεότητος, ἐμπαθῆς ἔσται θεότης, παρά φύσιν βρώσεως καί πόσεως ἀφιεμένη. Εἰ δέ τῆς αὐτοῦ μόνῃς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἔσται φύσει δραστήριον. Πῶς γάρ, εἴπερ ἀνθρώπινον; Καί τερατώδης δειχθήσεται σαφῶς ἡ τῶν θαυμάτων ἐπίδειξις.

Εἰ δέ ἀμφοτέρων φύσει κοινόν, πῶς ἔσται θέλημα (56) κοινόν, ὧν ἡ φύσις διάφορος; Εἰ δέ ὡς ὄλου σύνθετος, πρὸς τῷ καινῷ μύθῳ καί πλάσματι. Τίς γάρ θελήματος σύνθεσις; πάλιν αὐτὸν τοῦ Πατρός ἡλλοτριώσας, συνθέτῳ θελήματι μόνῃν χαρακτηρίσας ὑπόστασιν σύνθετον. Οὕτω μὲν οὖν πᾶσαν φυτεΐαν ἐκριζοῖ προσελθὼν ὁ λόγος, ἢν ὁ Πατήρ οὐκ ἐφύτευσεν· ἐπεὶ μὴ πέφυκε τό ξένον περιποιεῖσθαι γεώργιον.

Ἄλλ', ὡς ἔοικε, τό φυσικόν θέλημα τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητος Σευήρου ἀνεΐλεν, οὐκ εἰδὼς ὅτι κυριώτερόν τε καί πρῶτον ἰδίωμα πάσης μάλιστα φύσεως λογικῆς, ἢ κατ' ἔφεσιν αὐτῆς καθέστηκε κίνησις ἢν οἱ Πατέρες σκοπήσαντες, φυσικῶν, ἀλλ' οὐ γνωμικῶν ἐπὶ Χριστοῦ θελημάτων διαφορὰν λαμπρῶς ὠμολόγησαν. Οὐ γάρ ἂν ἔλεγόν ποτε γνωμικῶν ἐπὶ Χριστοῦ θελημάτων διαφορὰν, ἵνα μὴ δίγνωμον καί δίβουλον, καί οἷον εἰπεῖν μαχόμενον ἑαυτῷ τῇ στάσει τῶν λογισμῶν· καί διὰ τοῦτο διπρόσωπον αὐτὸν κηρύττωσιν· οἷ γε κατὰ μόνῃν ταύτην γινώσκοντες τὴν τῶν γνωμικῶν θελημάτων διαφορὰν ἐν τῷ βίῳ γεγενῆσθαι· τὴν τε τῆς ἀμαρτίας εἴσοδον, καί τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἡμετέραν διάστασιν. Ἐν οὐδενί γάρ ἄλλῳ καθέστηκε τό κακόν, εἰ μὴ μόνον ἐν τῇ πρὸς τό θεῖον θέλημα διαφορᾷ τοῦ κατὰ γνώμην ἡμέτερου θελήματος· ἦτινι πάντως ἀντικειμένη συνεισάγεται ποσότης, καί ὁ ταύτης δηλωτικὸς ἀριθμὸς, δεικνύς ἡμῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ γνωμικοῦ θελήματος ἀντιπάθειαν.

Εἷς οὖν Νεστορίῳ τε τῶν Σευήρῳ περὶ τοῦ δυσσεβεῖν ὑπάρχει σκοπός, κἂν ὁ τρόπος διάφορος. Ὁ μὲν γάρ διὰ τὴν σύγχυσιν, φεύγων τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, τὴν οὐσιώδη διαφορὰν προσωπικὴν ποιεῖται διαίρεσιν· ὁ δέ διὰ τὴν διαίρεσιν τὴν οὐσιώδη μὴ λέγων διαφορὰν, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν φυσικὴν ἐργάζεται σύγχυσιν· δέον μῆτε σύγχυσιν ἐπὶ Χριστοῦ, μῆτε διαίρεσιν· ἀλλ' ἕνωσιν τῶν κατ' οὐσίαν διαφερόντων, καί διαφορὰν τῶν καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένων ὁμολογεῖν, ἵνα καί τῶν οὐσιῶν ὁ λόγος, καί τῆς ἕνωσεως ὁ τρόπος, εὐσεβῶς καταγγέλληται· ὧν ἄμφω διαρραγέντες· ὁ μὲν, τὴν τῶν γνωμικῶν μόνον ποιότητων ἕνωσιν· ὁ δέ, τὴν τῶν φυσικῶν μόνον μετὰ τὴν ἕνωσιν

ἐπικυρώσας διαφοράν, ἄμφω τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας ἀπέπεσον· ὁ μὲν, διαίρεσιν· ὁ δέ, σύγχυσιν τοῦ μυστηρίου τολμηρῶς κατακρίναντες.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Πρὸς ΓΕΩΡΓΙΟΝ τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον, ἐρωτήσαντα δι' ἐπιστολῆς περὶ τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου.

Νοῦν μὲν τὸν οἰκείον ἐφέσει θεία πτερώσας, (57) καὶ τὸν λόγον διάρως σπουδῆ ὕλης καὶ τῶν περὶ ταύτην, θεοτίμητε Πάτερ, ἀκόρεστον ἔχεις τῶν ἱερογράφων Λογίων τὴν ἔντευξιν, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ φροντίδος δι' ἐμμελοῦς προσοχῆς, εἰ καὶ τις ἄλλος τὴν ἀκάματον δύναμιν. Οὐ γὰρ οἶδε κόρον τὸν ὑπὲρ αἴσθησιν· οὔτε μὴν τὴν οἰανοῦν περιστολήν, τὸ ὑπὲρ ἔννοιαν. Τό μὲν γάρ, ῥοῆς ἀπάσης καὶ ἀπορροῆς κατὰ φύσιν ὑπερανέστηκε· τὸ δέ παντός εἶδους ὑπερανέχει καὶ σχήματος τοῦ τε κρυφίου τὴν ἔκφανσιν, ὡς θέμις, ἐκεῖνο ποιεῖται· καὶ τοῦ ἀορίστου τὴν ἐνδεχομένην τοῦτο παρέχει κατάληψιν· καὶ ὅση πρὸς ἀρπαγὴν διανοίας αὐτάρκης, καὶ Πνεύματος ἀγίου περιδραξιν. Ἔως γάρ τούτου, καὶ διὰ τοῦτο καθέστηκεν, ἡ φιλόανθρωπος τοῦ ὑπὲρ ἀνθρώπου δι' ἐκφάνσεως συγκατάβασις· χάριτι θεουργοῦσα τοὺς γνώμη συναναβαίνοντας· καὶ τῇ κενώσει τοῦ Λόγου τὸ κατ' αὐτὸ πλήρωμα δεχομένους, ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας· καθ' ἣν πρὸς ἐντέλειαν φρονήσεως καὶ ἀνδρείας αὐτὸς ἀναχθεῖς, τὸ τε φαινόμενον σωφρόνως πιέζεις, καὶ τὸ κρυπτόμενον, δικαίως πιαίνεις· ἵν' ἐκείνῳ μὲν τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ παραδείξῃς, πᾶσαν ὀλικῶς ἀμαρτίαν ἐξαφανίζουσαν· ἐν τούτῳ δέ τὴν ζωὴν ἐπιδείξῃς, ἀρετὴν πᾶσαν ὑπερκασιμῶς προβαλλομένην· ἐξ ὧν πρᾶξιν ἱεράν κατορθώσας καὶ θεωρίαν, τέλος ἱερόν ἐκομίσω τὴν σωτηρίαν· ἦν ὥστε μεταδοῦναι καὶ ἄλλοις, καὶ ταύτην γνωρίσαι, τὸ θεομίμητον, εἴλου πρὸς ἐμέ τὸν ἀνάξιον, ταπεινὸν τε καὶ ἀγνώστην ὑπάρχοντα, τιμίαις προσχρήσασθαι συλλαβαῖς· καὶ πρῶτα μὲν, σοφίσαι λόγῳ καὶ συναιτίσαι· πρὸς δέ καὶ ἀγιάσαι διὰ τῆς ἐνούσης σοι χάριτος, πᾶσι πανταχοῦ διαδιδομένης· ἀπερίγραφον γάρ, ὡς αἰτίαν τὸν ἀναίτιον ἔχουσα Λόγον.

Εἶτα καὶ πρὸς ἐπιστήμην ἱκανῶς ἀγαγεῖν τοῦ καινοῦ μυστηρίου τῆς κατ' ἀνθρώπον θεοπλαστίας τοῦ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντος· τῷ δι' ἐρωτήσεως ἐθέλειν, οὐ τὸ ἡγούμενον μαθεῖν· ἐν περιλήψει γάρ τῶν καλῶν ὑπάρχεις ἀπάντων· ἀλλ' εἰς μύησιν προβιβάσαι τελεωτέραν, τὸ οὐπω δεδεγμένον τὴν ἥττονα. Καὶ σου τὸν εὐσεβῆ τρόπον ἀποθαυμάσας, τὸν λόγον προΐσχομαι κατὰ δύναμιν· φάσκων, ὡς οὐκ ἄλλο τι κατὰ (60) φύσιν ὑπάρχει τὸ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον, καὶ ἄλλο τὸ καθ' ἡμᾶς· ἀλλὰ ταυτόν τῇ οὐσίᾳ καὶ ἀπαράλλακτον, εἴπερ ἐκτῆς ἡμετέρας ἐλήφθη, κατὰ τὴν ἐκ τῶν παρθενικῶν τῆς πανάγνου καὶ θεομήτορος ἀχράντων αἱμάτων ἄρρητον πρόσληψιν· οἷς δίκην σπορᾶς ἐνωθεῖς ὁ Λόγος, γέγονε σὰρξ, μὴ ἐκστάς τοῦ εἶναι κατ' οὐσίαν Θεός· καὶ τέλειος καθ' ἡμᾶς ἐχρημάτισεν ἀνθρώπος, πλὴν μόνης τῆς ἀμαρτίας· δι' ἣν ἡμεῖς μὲν πολλάκις στασιάζομεν, καὶ ἀντιπαλαίομεν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν θέλησιν, ὡς ἐφ' ἐκατέρα τὴν ταύτης κεκτημένοι ῥοπήν· αὐτὸς δέ πάσης κατὰ φύσιν ἐλεύθερος ὢν ἀμαρτίας, ὡς ἀνθρώπος οὐ ψιλός, ἀλλ' ἐνανθρωπήσας Θεός, οὐδέν ἐναντίον εἶχεν· ἀλλ' ἄχραντον, καὶ πάντη κυρίως ἀμόλυντον τὴν ἡμετέραν φύσιν διέσωζε· καθὸ καὶ ἔλεγε· Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρίσκειν οὐδέν· τῶν οἷς ἡμεῖς δηλαδὴ τὴν φύσιν παραχαράττοντες, τὴν ἐναντίωσιν τοῦ θελήματος ἐπιδείκνυμεν· δι' ἣν τῷ καθ' ἡμᾶς ἀνυπότακτος λέγεται καὶ Χριστός, ἕως ἂν ταύτης καὶ ἡμᾶς ἀπολύσῃ τῇ δυνάμει

τῆς ἐνανθρωπήσεως ἥς ἐπικυρῶν τὴν ἀλήθειαν, πάντα γέγονε δι' ἡμᾶς, καὶ δέδρακεν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν, μήτε τὴν ἡμετέραν οὐσίαν, μήτε τι τῶν αὐτῆς ἀδιαβλήτων καὶ φυσικῶν τό παράπαν ψευδόμενος· εἰ καὶ ταύτην μετ' ἐκείνων ἀπάντων ἐθέωσε, πυρακτωθέντος δίκην σιδήρου, πᾶσαν θεουργὸν ἀποφίνας, ὡς διόλου κατ' ἄκρον αὐτῇ περιχωρήσας διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ ἔν μετ' αὐτῆς ἀσυγχύτως καὶ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν γεγονώς.

Ὅθεν τό κατ' αὐτόν ἀνθρώπινον, οὐ διὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὸν καινοπρεπῆ τῆς γενέσεως τρόπον, πρὸς τό ἡμέτερον παραλλάττει ταυτόν μὲν ὑπάρχον κατὰ τὴν οὐσίαν· οὐ ταυτόν δέ κατὰ τὴν ἀσπορίαν ἐπεὶ μή ψιλῆ, ἀλλ' αὐτοῦ κατ' ἀλήθειαν τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος ἦν. Ὡσπερ οὖν καὶ τό θέλειν αὐτοῦ κυρίως μὲν ὄν φυσικόν καθ' ἡμᾶς, τυπούμενον δέ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμᾶς. Δῆλον γάρ ὡς ἀσπορία καὶ σπορά, φύσιν οὐ τέμνει· περὶ δέ τὴν αὐτὴν τέμνεται φύσιν, ὡσπερ οὖν καὶ ἀγεννησία καὶ γέννησις.

Ἐπεὶ τυχόν εἰ διαφορὰν πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν ὡς ἄνθρωπος εἶχεν ὁ Λόγος διὰ τὴν ἀπορίαν· ἔξει γε πάντως, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν, διὰ τὴν γέννησιν. Οὐ γάρ ταυτόν ἀγεννησία καὶ γέννησις. Ἐξομεν δέ καὶ ἡμεῖς πρὸς τε τὸν παλαιὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὕαν, δίχα σπορᾶς γενομένου· (61) ὁ μὲν γάρ, πλάσμα τοῦ πλάσαντος· ἡ δέ, τμήμα τοῦ πλάσματος. Ἀλλὰ μὴν ταυτόν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ διὰ τὴν Θεότητα· Θεὸς γάρ καὶ ὁμοούσιος· ὡσπερ οὖν καὶ ἡμεῖς, πρὸς τε τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὕαν, καὶ αὐτόν τόν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Θεόν, συγγενεῖς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁμοούσιοι. Ὡς γάρ οὐκ οὐσία Θεοῦ τό ἀγέννητον καὶ γεννητόν (τίς γάρ ὁ λέγων), οὕτως οὐδέ σπορά καὶ ἀσπορία φύσιν καθοτιοῦν ἀνθρωπότητος.

Οὐδεμίαν οὖν ὁ μέγας θεολόγος Γρηγόριος ἔμφασιν παρέχει, τοῦ ἄλλο εἶναι κατὰ τὴν φύσιν τό κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον, καὶ ἄλλο τό καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ τισιν ἐνομίσθη, τῷ φάσκειν αὐτόν, " Εἶπαμεν ἂν ὡς παρά τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τὸν λόγον· οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου· τό γάρ ἐκείνου θέλειν, οὐδέν ὑπεναντίον Θεῷ θεωθέν ὄλον· ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὡς τοῦ ἀνθρώπινου θελήματος, οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θεῷ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τά πολλά καὶ ἀντιπαλαίοντος." Αὐτοῦ γάρ ἐστιν κυρίως καὶ λέγεται, οὐχ ὡς ἑτέρας ἢ ἐξ ἑτέρας ὄν πάρεξ τῆς ἡμετέρας οὐσίας καὶ φύσεως· ἀλλ' ὡς δι' ἐκείνον καὶ ἐν ἐκείνῳ, κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν γεγονός· καὶ οὐ καθ' ἑαυτὸ χωρίς, ἢ δι' ἑαυτὸ πραχθέν, ὡσπερ ἡμεῖς. Ὅθεν καὶ σποράν οὐκείαν καινοτομοῦντα τὸν ἐπεισαχθέντα τῆς γεννήσεως τρόπον αὐτόν ἔσχε τὸν Λόγον, ἅμα τῷ εἶναι φυσικῶς, καὶ τό ὑποστῆναι θεϊκῶς ἐν αὐτῷ κληρωσάμενον· ἵνα καὶ τό ἡμέτερον κυρωθῆ· καὶ τό ὑπὲρ ἡμᾶς πιστευθῆ. Δεῖ γάρ ἐν πᾶσιν καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου, καὶ τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν μετὰ τῶν αὐτῆς φυσικῶν συντηρεῖν· ὧν ἄνευ τό παράπαν οὔτε φύσιν ἐστίν, ἀλλὰ φαντασία μόνη διάκενος, καὶ τὴν ἔνωσιν διαφυλάττειν· τὴν μὲν, ἐν ἑτερότητι φυσικῆ σωζομένην· τὴν δέ πάλιν, ἐν ὑποστατικῇ γνωριζομένην ταυτότητι· καὶ οὕτω τε σοφῶς ἅμα καὶ εὐσεβῶς, ὄλο διόλου τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, ἄφυρτον ὁμοῦ καὶ ἀδιαίρετον ἀποφαίνειν.

Ὅν αὐτός ὀρθοδόξως κηρύττων, ἔξεις ἀνακηρύττοντα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τῶν οἰκείων δωρούμενον ὡσπερ δι' ἐλπίδος ἐνταῦθα, οὕτω διὰ πείρας ἐκεῖ τὴν ἀπόλαυσιν· ἥς κάμει μετασχεῖν ἰκέτευσον, Πάτερ ἡγιασμένε, διὰ τῆς σῆς μεσιτείας προσάγων αὐτῷ τῷ καλοῦντι καὶ σώζοντι· καὶ μισθὸν τῆς εἰς ἀλλήλους τῶν ὁμογενῶν συμπαθείας, τῷ

σύν αὐτῷ καί παρ' αὐτῷ δοξασθῆναι χαριζομένῳ ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ παναγίῳ Πατρί, καί τῷ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

Πρός τούς λέγοντας, ὅτι μίαν Χριστοῦ χρή λέγειν ἐνέργειαν κατ' ἐπικράτειαν· διά τό ὡς δραστικωτέραν τήν θείαν αὐτοῦ, κατεπικρατεῖν τῆς ἀνθρωπίνης οὕτω χρή ἀπολογεῖσθαι.

Πρῶτον μὲν δύο ἐνεργείας καί ὑμεῖς ὁμολογεῖτε· μίαν ἐπικρατοῦσαν· τήν θείαν φημί· καί μίαν κρατουμένην· τήν ἀνθρωπίνην δηλονότι· ὅπερ ἐστί τῶν Πρός τι. Τά δέ Πρός τι, πάντως συνεισάγουσιν ἑαυτοῖς καί τά ἀντιδιαιρούμενα.

Ἔπειτα δέ, ὅτι εἰ κατ' ἐπικράτειαν λέγετε τήν ἐνέργειαν, ὡς τῆς ἀνθρωπίνης διά τό ἐπικρατηθῆναι ἀναιρουμένης, μείωσιν αὐταῖς εἰσάγετε. Τό γάρ ἐπικρατοῦν, πάντως καί αὐτό τῶν πασχόντων ἐστί· καί αὐτό γάρ κρατεῖται ὑπό τοῦ ἐπικρατοῦμένου. Εἰ γάρ καί ἔλασσον, ὅμως δέ κρατεῖται πάντως· ὡςπερ χρυσός ἐπικρατῶν μὲν τοῦ καταμιγνυμένου αὐτῷ ἀργυρίου, φέρε εἰπεῖν, ἢ χαλκοῦ· κρατούμενος δέ καί αὐτός, εἰ καί ἦττον, δῆλον δέ ὅτι κατά τήν ποσότητα τήν προσμιγεῖσαν.

Πρός τούς λέγοντας, ὅτι ὡςπερ ὄργανου καί τοῦ κινουῦντος μία ἐνέργεια, οὕτως καί θεότητος καί ἀνθρωπότητος μία ἐνέργεια.

Εἰ μὲν φυσικόν τό ὄργανόν φατε, σύγχρονος ἔσται καθ' ὑμᾶς ὁ Λόγος τῆ σαρκί, ἢ ἡ σάρξ τῷ Λόγῳ συναΐδιος· πᾶν γάρ κεχημένον φυσικῶ ὄργανῳ, σύγχρονον τοῦτο ἔχει· ὡςπερ τό σῶμα, ἢ ψυχὴ· καί ὡρα ἡμᾶς καί κτίσμα τήν θείαν φύσιν λέγειν, ἢ τό σῶμα ἄκτιστον. Εἰ δέ τεχνικόν τό ὄργανον λέγετε, ἄψυχον τοῦτο εἰσάγετε, καί ἰδίᾳ διεστηκός καί μεμερισμένος· καί οὐκ αἰεὶ κινούμενον, ἀλλ' ὅτε τῷ ἐργαζομένῳ δόξει τοῦτο μετά χεῖρας λαβεῖν καί ἐργάζεσθαι· καί λοιπόν ἢ Νεστορίου τοῦ παράφρονος σύμφρονες δειχθήσεσθε, διαιρουῦντος καί διιστῶντος τά εἰς μίαν ὑπόστασιν καί ἓν πρόσωπον συνελθούσας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ δύο φύσεις· ἢ Ἀπολιναρίου τοῦ ἀσεβοῦς φοιτηταί, τό ἄψυχον καί ἄνουν τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ λέγοντος.

Πρός τούς λέγοντας, μίαν σύνθετον τοῦ Χριστοῦ ἐνέργειαν.

Ἡ σύνθετος ἐνέργεια, πάντως συνθέτου φύσεώς ἐστί. Πᾶσα δέ σύνθετος φύσις, ὁμόχρονον καί ἀκούσιον ἔχει τήν γένεσιν· κτιστή γάρ ὑπάρχει, καί τόπω καί κόσμῳ ἰδίῳ περιγραφομένη· καί ἀτόμων (65) πολλῶν ἐστί περιληπτική. Ὡρα οὖν ὑμᾶς μίαν Χριστοῦ σύνθετον λέγοντας ἐνέργειαν, καί σύνθετον Χριστοῦ φύσιν λέγειν, ἣς καί ἔστιν ἀφοριστική, σύγχρονα τό μέρη ἔχουσαν· καί τούτων τήν σύνοδον ἀκούσιον καί ἠναγκασμένην· κτιστήν τε καί κόσμῳ ἰδίῳ καί τόπω περιγεγραμμένην· λοιπόν δέ καί πλήθος Χριστῶν καθ' ὧν αὕτη κατηγορεῖται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

Περί τοῦ «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον».

Εἰ τό, Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον, συστολῆς ἔμφασις ἔχον, ἀπό τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεις, "οὐ τοῦ κατά τόν Σωτήρα νοουμένου (τό γάρ ἐκείνου θέλειν, οὐδέν ὑπεναντίον Θεῶ, θεωθέν ὄλον), ἀλλά τοῦ καθ' ἡμᾶς, ὡς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θελήματος οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θεῶ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τά πολλά καί ἀντιπαλαίοντος" ἢ φησιν ὁ θεῖος Γρηγόριος· τό ἐξῆς τῆς εὐχῆς, ἦγουν τό, Οὐχ ὃ ἐγώ θέλω, ἀλλά τό σόν ἰσχυέτω θέλημα, τί σοι δοκεῖ; συστολῆς ὑπάρχειν, ἢ ἀνδρείας; συννεύσεως ἄκρας, ἢ διαστάσεως; Ἄλλ' ὅτι μέν οὐκ ἀντιπτώσεως, οὔτε δειλίας, συμφυΐας δέ μᾶλλον ἐντελοῦς καί συννεύσεως, οὐδεῖς ἀντερεῖ τῶν νοῦν ἔχόντων.

Καί εἰ συμφυΐας ἐντελοῦς καί συννεύσεως, ἐκ τίνος ταύτης προσδέχη; τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἢ τοῦ κατά τόν Σωτήρα νοουμένου ἀνθρώπου; ἀλλ' εἰ μέν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἡμάρτηται περί αὐτοῦ διαγορευῶν ὁ τοῦ διδασκάλου λόγος· "Ὡς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θελήματος οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θεῷ θελήματι, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τά πολλά καί ἀντιπαλαίοντος." Εἰ γάρ ἔπεται, οὐκ ἀντιπίπτει καί εἰ ἀντιπίπτει, οὐχ ἔπεται. Θατέρω γάρ θάτερον ὡς ἀντικείμενον (68) ἀναιρεῖται καί ὑπεξίσταται. Εἰ δέ μή τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἀλλά τοῦ κατά τόν Σωτήρα νοουμένου ἀνθρώπου λαμβάνης τό, Οὐχ ὃ ἐγώ θέλω, ἀλλά τό σόν ἰσχυέτω θέλημα, τήν ἄκραν τοῦ ἀνθρωπικοῦ πρὸς τό θεῖον αὐτοῦ θέλημα καί πατρικόν ὡμολογήσας σύννευσιν· καί δύο τοῦ διπλοῦ τήν φύσιν· τὰς τε θελήσεις καί ἐνεργείας κατά φύσιν οὔσας, παρέστησας ἐν οὐδετέρᾳ τήν οἰانوῦν ἐναντίωσιν ἔχοντος· εἰ καί τήν φυσικὴν ἐν πᾶσι διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς τε, καί ἄπερ ἦν ὁ αὐτός κατά φύσιν.

Εἰ δέ τούτοις ἐξειργόμενος τοῖς λογισμοῖς, ἐπὶ τό λέγειν προάγη, μήτε τοῦ καθ' ἡμᾶς, μήτε τοῦ κατά τόν Σωτήρα νοουμένου ἀνθρώπου τυγχάνειν τό, Οὐχ ὃ ἐγώ θέλω, ἀλλ' ἀρνητικῶς, ἐπὶ τῆς τοῦ ἰονογενοῦς ἀνάρχου θεότητος φέρεσθαι· τοῦ, τί θέλειν αὐτόν ἰδίως παρά τόν Πατέρα διεῖργον· οὐκοῦν καί τό θεληθέν, ὅπερ ἐστίν ἢ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἐπ' αὐτῆς ἀνάγκη φέρεις τῆς ἀνάρχου θεότητος. Εἰ γάρ καί τοῦ τί θέλειν ἰδίως ἀναίρεσιν φῆς ἔχειν τήν ἄρνησιν, ἀλλ' οὐ τοῦ θεληθέντος ἀποσκευήν· οὐ γάρ ἐπ' ἀμφοῖν τίθεσθαι τήν ἄρνησιν δυνατόν· καί τοῦ τι θέλειν ἰδίως τόν Μονογενῆ παρά τόν Πατέρα, καί τοῦ θεληθέντος. Ἐπεὶ πάντως ἢ τοῦ κοινου Πατρός καί Υἱοῦ θέλησις θελήματος, ἀναίρεσις ἔσται τοῦ θεληθέντος Θεῶ, ἦγουν τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Τοῦτο γάρ αὐτῷ φύσει καθέστηκε θελητόν. Εἰ δέ μή δυνατόν ἐπ' ἀμφοῖν τιθέναι τήν ἄρνησιν, δῆλον ὡς εἰ ταύτην ἐπὶ τοῦ τι θέλειν ἰδίως ἄγεις, ἵνα τήν τοῦ κοινου θέσιν ποιήσῃς θελήματος, οὐκ ἀναίρησῃς τό θεληθέν, ἦγουν τήν τοῦ ποτηρίου παραίτησιν· ἀλλά κατά τῆς κοινῆς ἐποίσεις καί ἀνάρχου θεότητος, ἐφ' ἧς ἀρνητικῶς καί τό θέλειν ἀνήγαγες. Εἰ δέ τοῦτο κἄν ἐννοεῖν ἀπευκτόν, ἄρα γε σαφῶς ἐνταῦθα ἢ ἄρνησις, ἦγουν τό, Οὐχ ὃ ἐγώ θέλω, πάντα τήν ἐναντίωσιν ἀποσκευαζομένη, τήν τοῦ ἀνθρωπικοῦ τοῦ Σωτήρος πρὸς τό θεῖον αὐτοῦ θέλημα καί πατρικόν συμφυΐαν παρίστησιν· ὡς ὄλην ὄλου τήν φύσιν οὐσιωθέντος τοῦ Λόγου, καί ὄλην τῇ οὐσιώσει θεώσαντος. Ὅθεν ὡς δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γεγονώς, ἔλεγεν ἀνθρωποπρεπῶς πρὸς τόν Θεόν καί Πατέρα· Μή τό ἐμόν, ἀλλά τό σόν ἰσχυσάτω θέλημα· ἄτε θέλησιν καί ὡς ἄνθρωπος ἔχων αὐτός ὁ φύσει Θεός, τήν τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσιν. Διό κατ' ἄμφω τὰς ἐξ ὧν, καί ἐν αἷς, καί ὧν ὑπόστασις ἦν, φύσει θελητικός καί ἐνεργητικός τῆς ἡμῶν ὑπάρχων ἐγνωρίζετο

σωτηρίας· τό μέν, ὡς ταύτην συνευδοκῶν Πατρί καί Πνεύματι· τό δέ, ὡς Πατρί διά ταύτην ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ· καί τό μέγα τῆς εἰς ἡμᾶς οἰκονομίας, διά σαρκός αὐτουργήσας μυστηρίου.

ΣΧΟΛΙΟΝ

α'. Fr. Ὅτι οἱ λέγοντες τό, Οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω, (69) ἀρνητικῶς ἐπί τῆς τοῦ ἰονογενοῦς ἀνάρχου θεότητος φέρεσθαι σημαῖνον, ὡς αὐτοὶ φασι, τό, μή τι θέλιν αὐτόν ἴδιον παρά τόν Πατέρα, ἀνάγκην ἔχουσι, καί τό θεληθέν, ὅπερ ἐστίν ἡ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἐπ' αὐτῆς ἀνάγειν τῆς ἀνάρχου θεότητος· καί ὅτι ἐπειδή μή δυνατόν ἐπ' ἀμφοῖν τίθεσθαι τήν ἄρνησιν, καί τοῦ τί θέλιν ἰδίως τόν Μονογενῆ παρά τόν Πατέρα, καί τοῦ θεληθέντος, πάντως ἐπί τοῦ τι θέλιν ἰδίως μόνον ταύτην ἀνάγωσιν, οὐκ ἐπί τοῦ θεληθέντος, ὅπερ ἐστίν ἡ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἤγουν ἡ σωτηρία ἡμῶν· οὐ τί γένοιτο παραλογώτερον; Συμβαίνει γάρ ἐθέλιν παρελθεῖν τόν Θεόν, ὃ φύσει αὐτῷ καθέστηκε θελητόν. Ἐπεὶ οὐ ἐστὶ τό, Οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω, τούτου πάντως καί τό. Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ ποτήριον.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Τόμος δογματικός σταλείς ἐν Κύπρῳ πρὸς Μαρίνον διάκονον.

Οὐ μᾶλλον σου τῆς πολλῆς εὐλαβείας κατεπλάγην τό κόσμιον ἢ τοῦ μεγίστου ζήλου τό ἀνδρικόν ἀπεθαύμασα, πανάγιε Θεοῦ θεράπον, καί τῶν αὐτοῦ πάνσοφε μύστα καί μυσταγωγέ μυστηρίων. Τῇ γάρ ἐξ ἀμφοῖν ἱερᾷ συμπλοκῇ, τήν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐκτίσω τελείωσιν· κατ' ἐκείνην μέν, ὅλος ἐν ὄλῳ διόλου γενόμενος τῷ θεῷ, διά τῆς τῶν αὐτοῦ θείων ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, ὅλος εἶναι λογίζη δι' ἄκραν πτωχείας ὑπερβολήν ἐν τοῖς κατ' ἐμέ προσύλῳ ψυχῆς διαθέσει, τῷ ἰχώρι τῶν ἀκαθάρτων ἰλυσπώμενοι παθῶν· ὁμοῦ τε τό ἀσφαλές ἐντεῦθεν ἑαυτῷ κατά λόγον περιποιούμενος· οὐδέν γάρ αὐθαίρετου πτωχείας εἰς πῆξιν τῶν καλῶν καί συντήρησιν, ἰσχυρότερον· θεμέλιος γάρ τῶν ἐν ψυχῇ θείων οἰκοδομημάτων καθέστηκεν ἀβραγῆς, καί τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷς τό καλόν διεσπούδασται, σωτηρίας γενόμενος πρόξενος· τῷ ἄγειν ἐξ ὑποδείξεως ἐνεργοῦς μᾶλλον, ἢ διδακτικῆς προσφωνήσεως, εἰς μέγεθος ἀρετῆς δι' ὑφέσεως ὑψηλῆς, τούς πρὸς σέ τόν τε νοῦν ὁμοίως καί τόν βίον σοφῶς ἀπευθύνοντας. Κατά τοῦτον δέ, φημί, τόν ζήλον, ὅλην ἔχων τήν ζέσιν τοῦ Πνεύματος, καί τό πῦρ ἐν τῇ γῆ τῆς καρδίας κτησάμενος, ὃ ἦλθεν ἐν αὐτῇ βαλεῖν, ὃ πᾶσαν ἡμῶν ἐκδαπανῶν μοχθηράν ἔξιν καί κίνησιν, φιλάγαθος φύσει καί φιλόανθρωπος Λόγος, φλογίζεις μέν τούς ἐξ ἀπάτης τε καί ἀνοίας ὑλομανοῦντάς τε καί ὑθλομανοῦντάς, ἐν τε πράξεσι φαύλαις καί κιβδήλοις λόγοις, τούτων ἀπελέγχων (72) τό σαθρόν τε καί εἰκαῖον, τῇ προβολῇ τῆς ἀσβέστως ἐν σοί καιομένης κατά θείαν γνῶσιν καί ἀρετήν μακαρίας λαμπάδος· θερμαίνεις δέ, τούς τῇ πῆξει λίαν κατεψηγμένους, ταύτης δὴ τῆς κρημνίδος καί ἀφεγγοῦς προβολῆς, ταῖς ἀκτινοφανέσι τῶν θείων λόγων ἀγαῖς· τό τε νύχος πάμπαν ἐλαύνων καί διαλύων, καί τήν ἄκραν συστολήν πρὸς ἄκραν ἀνδρείαν μεταγών καί δύναμιν· φωτίζεις δέ πάλιν ἀπό ὀρέων αἰωνίων· τῶν αὐτῶν φημί, καί πᾶσαν πασῶν αἰσθήσεων ὑπερβεβηκότων γνῶσιν καί δύναμιν, πατρικῶν λόγων τε καί δογμάτων, τούς ἐφιεμένους φωτός· καί τῇ κατά τήν σοφίαν γεύσει, τοῦτο σαφῶς ἐκεῖνο δι' ἐλπίδος εἰκονισθέντας ἤδη καλῶς, ὅπερ αὐτό φύσει καθέστηκε τό ποθοῦμενον· πρὸς τήν διά πείρας ἄγων αὐτούς, καί προσάγων

εὐσεβῶς ὀλικήν μεταποίησιν. Οὐδέν γάρ οὕτω τῆς κατά σέ θείας ἱερωσύνης εἰκονίζει τό ἔργον, ὡς ὁ κατά Θεόν εὐλαβεῖα σύγκρατος καί ἀνένδοτος ζῆλος, καί ὁ τούτου συνεκτικός ἅμα καί ἐξαπτικός ἐν ἡμῖν ἔμφυτος λόγος, ἐκεῖνο δρᾶν παρασκευάζων, καί σοφῶς οἰακίζων, ἅπερ ὁ φύσει καί πρῶτος διακελεύεται, πρὸς τὴν ἡμῶν ἄνοδον εἰς αὐτόν, καί τελείαν δι' ἔργων ὁσίων καί δογμάτων ἀγαθῶν ἀποκατάστασιν· ἀποφυγὴν δέ καί ἀποστροφὴν, τῶν ταύτης ἡμᾶς ποιούντων διαμαρτεῖν τῆς ἱεῖρας ἀναβάσεως.

Καί τί γε ἄλλο διαλύει ταύτην σφοδρῶς, καί οἷον ἀποτεριχίζει φημί δέ τὴν πρὸς τὸν Λόγον πορείαν, πλήν τῆς αὐτοῦ φοβερᾶς προδοσίας τῶν νῦν ἐπιφυέντων τοῖς τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τῶν θείων καί πατρικῶν δογμάτων ὀδεύουσι· καί μηδεμίαν τῶν παρ' ἐκατέρωθεν δυστυχῶς φερομένων ἐν βαράθροις συγχύσεως καί φάραγξι διαιρέσεως παρεκτροπὴν (73) γινωσκόντων; ἢ γινῶναι καθοτιοῦν βουλομένων, χάριτι τοῦ σοφῶς ὀδηγοῦντός τε καί χειραγωγοῦντος παναγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τελείαν ἐπίγνωσίν τε καί μύησιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος τῶν ὅλων Χριστοῦ, τοὺς κατ' εὐχὰς δι' εἰλικρινοῦς καί ὀρθοδόξου πίστεως ἐπειγομένους. Πρόδοσις γάρ ἐστὶ, ἢ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ τε καί περὶ αὐτοῦ δόξης παραλλαγὴ, τῇ προσλήψει τῆς τῶν ἑτεροδόξων ὀμολογίας καί διδασχῆς ἀπεμπολοῦσα αὐτόν, εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐξ ἡμῶν παναγίας αὐτοῦ σαρκός· μᾶλλον δέ τῆς ὅλης οἰκονομίας ἀνατροπὴν· καί προδοσία τῆς ἐν πρώτοις, ὅτε σαρκί μεθ' ἡμῶν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος, γεγεννημένης, βαρυτέρα τοσοῦτον, ὅσω τελειωτέρα τοῖς πᾶσιν ἢ τε τῆς θεότητος αὐτοῦ γινῶσις, καί τῆς κατ' αὐτόν ἀνθρωπότητος ἢ ἀλήθειας προδήλως γεγένηται· τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διαλαβοῦσα τῇ μεγαλοφωνίᾳ τῶν αὐτὴν κηρυττόντων ἀγίων Πατέρων. Πᾶσι γάρ πανταχοῦ βεβαίως ὀμολογουμένου, καί ὀρθοδόξως πιστευομένου, κατὰ τὴν αὐτῶν, φημί δὴ τῶν θεοκρίτων ὑφήγησιν διδασκάλων, ὡς ὁ εἷς τῆς ἀγίας καί ὀμοουσίου Τριάδος, ὁ μονογενὴς Υἱός, τέλειος κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, τέλειος κατὰ θέλησιν ἀνθρωπος γέγονε, σάρκα τὴν ἡμῶν ὀμοούσιον ἐκ τῆς ἀγίας Θεομήτορος Ἀειπαρθένου κατ' ἀλήθειαν προσλαβὼν, λογικῶς τε καί νοερῶς ἐψυχωμένην, καί καθ' ὑπόστασιν ἑαυτῷ κυρίως ἀδιασπᾶστος ἐνώσας, εἷς τε μετ' αὐτῆς ὑπάρχει καθά καί πρότερον· πλήν οὐκ ἀσύνθετος τὴν ὑπόστασιν· εἰ καί τὴν φύσιν ἀπλοῦς· ἄτε διαμεΐνας Θεός καί τῷ Πατρὶ ὀμοούσιος· καί αὐθις διπλοῦς ὡς γενόμενος σὰρξ· ἵνα τῷ μὲν διττῷ τῆς φύσεως, συγγενῆς ἢ κατ' οὐσίαν τοῖς ἄκροις, καί τὴν πρὸς ἄλληλα φυσικὴν τῶν οἰκείων μερῶν σῶζῃ διαφορὰν· τῷ δέ μοναδικῷ τοῦ προσώπου, τὴν ἐν τοῖς μέρεσι τελείαν ἔχων ταυτότητα, καί τὴν πρὸς τὰ ἄκρα προσωπικὴν, ὡς εἷς καί μόνος, κέκτηται διαφορὰν· καί τῷ ἀνελλιπεῖ τῆς πρὸς αὐτὰ (φημί δέ τὰ ἄκρα) φυσικῆς καί οὐσιώδους ἀπαραλλαχίας, τέλειος ἢ τὰ ἐκάτερα· Θεός ὀμοῦ καί ἀνθρωπος ὁ αὐτός· ἀτελεῖ τοῦτον εἰσάγουσι, καί τῶν κατὰ φύσιν παθόντα τὴν ἔκπτωσιν, οἱ τὴν τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς ἀπομείωσιν ἀσεβῶς δογματίζοντες. Εἰ γάρ ἐκατέρας φύσεως ἀνελλιπῶς οὐ φυλάττει τὴν ἰδιότητα, χωρὶς μόνης ἀμαρτίας, κατὰ τοὺς θείους Πατέρας, τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς κυρίως ἐστὶν ὁ σαρκωθείς Λόγος καί μετὰ τὴν ἐνωσιν, ἐλλιπῆς ὑπάρχει Θεός· εἴπερ ὅλος ἀνθρωπος μείωσιν τῶν φυσικῶν κεκτημένος.

Οὐ χρὴ τοιγαροῦν προφάσει δῆθεν ἐνώσεως μηδενὶ λυμαιομένης, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐν καθ' ὑπόστασιν συνδεούσης τὰ πράγματα, τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν παραφθεῖρειν, τῇ ἀναιρέσει τοῦ τε φυσικοῦ θελήματος (76) καί τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας. Εἴτε γάρ ὡς ἐκ μερῶν ὄλον τι, τὰ τε οὐσιώδη δύο θελήματα καί τὰς ἰσαριθμούς φυσικὰς ἐνεργείας κατὰ σύνθεσιν εἰς ἐν θέλημα καί μίαν ἐνεργείαν ἐκτῆξομεν τυχόν καί χωνεύσομεν, μυθικόν τό τοιοῦτον, καί τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καί ἡμᾶς ξένον τε πάντη καί ἀλλότριον

δειχθήσεται κοινωνίας· ὡς οὐ σύνθετον ἐκείνου κατά φύσιν ἔχοντος θέλημα, ἢ ἐνέργειαν· οὐδέ πάλιν ἡμῶν. Οὐδεμίαν γάρ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ σύνθεσις· ὅτι μηδέ καθ' ἑαυτά τὸ παράπαν ὑπαρξίς θεωρεῖται, καί τῆς ὑποκειμένης οὐσίας ἐκτός. Πρὸς γάρ τῷ ἄχαρι καί λίαν κατάπτυστον, ἄνω τε καί κάτω διά τήν φυσικὴν πρὸς ἄμφω συγγένειαν κατά διαστολήν ἐξ ἡμισείας μερίζεσθαι τε καί τέμνεσθαι, προσομολογούντων· καί ταῦτα τήν καθ' ὑπόστασιν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν. Εἴτε πάλιν τῆς θείας τοῦ σαρκωθέντος Λόγου φύσεως ἀλώβητον, τὸ τε φυσικόν θέλημα, καί τήν οὐσιωδῶς προσοῦσαν ἐνέργειαν συντηρήσομεν, τῆς δέ κατ' αὐτόν ἀνθρωπίνης οὐσίας ἀνέλωμεν ταῦτα καί ἀποσκευάσομεν· καί οὕτως τήν ὑπερφῶ παραβλάπτωμεν ἔνωσιν, οὐκ ἔχουσαν ὅτι καί δῆσει πρὸς μίαν ὑπόστασιν, τῆς λογικῶς τε καί νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, ἡγουν τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας καί φύσεως, ἐν τῷ Λόγῳ τὸ παράπαν οὐκ οὔσης τελείως καί σωζομένης. Ποῦ γάρ καί ποία φύσις, τῶν κατά φύσιν παθοῦσ τῆ ἔκπτωσιν;

Εἰ οὖν τούτων, ἢ τινος τούτων ἐλλιπὴς ἦν κατά σάρκα τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων ὁ Κύριος, οὐδέ σάρξ ὅλως ὑπῆρχε καί ἄνθρωπος· ἢ γάρ δείξωσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, ἄνθρωπον ὄντα κατά φύσιν τούτων ἐκτός, ἢ ὅλως ἄνθρωπον· ἢ, εἴπερ οὐδαμῶς τὸ παράπαν ἐστί, δῆλον ὡς οὐκ ἄνθρωπος, τούτων ἢ τινος αὐτῶν κατά φύσιν ἐστερημένος, σαρκωθείς ὁ Λόγος γεγένηται. Πῶς γάρ καί τίνοι λόγῳ, μηδεμίαν ἔλλειψιν τῶν τοιούτων ἐχούσης τῆς φύσεως; ἀλλ' ἕτερόν τι ξένον παντάπασι τῆς ἡμετέρας οὐσίας ὑπάρχει καί ἄγνωστον· καί, ἢ ἀπ' ἀρχῆς συνουσιωμένον αὐτῷ, καί ἄνωθεν κατελθόντι συγκατελθόν αὐτῷ, ἐκεῖνο σαφῶς ὅπερ λέγεται γεγονέναι· καί τί λοιπόν πρὸς ἡμᾶς ἢ κατάβασις, οὐδαμῶς συνελθόντας διά τῆς οὐκ ἐξ ἡμῶν προσληφθείσης, καί καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσης ἀγίας σαρκός; ἢ φαντασία τὸ πᾶν, καί σχῆμα μόνον φαινακίζον τήν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐκ οὐσία σαρκός, ὡς οὐκ ἀπαρχή τοῦ ἡμετέρου γένους, τὸ φύραμα κατά χάριν ἐνίζουσα, καί τῶν διαιρετικῶν ἀπολούουσα πάντων, ὧν ἢ τοῦ παλαιοῦ παράβασις Ἀδάμ αἰτία γεγένηται· δι' ἣν καί ὁ θάνατος κατεκρίθη τῆς φύσεως. Τί τοιγαροῦν βασκαίνουσιν ἡμῖν τῆς τελείας σωτηρίας καί ὁμολογίας; Τί τοὺς ἀφύκτους δῆθεν καθ' ἡμῶν διατείνουσι συλλογισμούς, καί ταῖς μὲν ἐνεργείαις ἔπεσθαί φασι τὰ θελήματα, καί τούτοις συνέπεσθαι πάλιν τήν ἐναντίωσιν, ἐξ ἧς καί τοὺς τάναντία θέλοντας ἐπεισάγουσιν;

(77) Ἴνα δέ τὰς συστάσεις εὐθύνειν παρῶ· πόθεν, καί πῶς τὰ τοιαῦτα σοφίζονται; Πυθέσθαι μόνον ἤθελον καί μαθεῖν, ὡς ἄρα δρᾶσαντες αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα, καί τήν καινὴν ἔκθεσιν ἐνεργήσαντες, ἀθελήτως τοῦτο πεποίηκαν, καί τίς ὁ βίαν ἐπενεγκῶν; Εἴτα μετά τήν πρᾶξιν, οὐκ ὄν πρότερον παντελῶς, ὕστερον τοῦ γενομένου τὸ θέλημα προσεκτήσαντο, πόθεν, κακ' τίνος ἔλθόν; Καί τίς ὁ τοῦ πραχθέντος ἔχειν τὸ θέλημα βιασάμενος, ἵνα καί παρά θέλησιν πραχθῆ, καί παρά βούλησιν στερχθῆ τὸ πραττόμενον; Πῶς δέ πάλιν, εἰ μήτε φυσικῶς ὡς ἄνθρωπος ἤθελε, καί ἐνήργει τὰ κατά φύσιν, αὐτός ὁ σαρκωθείς Λόγος, ἐκουσίως τήν τε πείναν καί δίψαν, τόν τε πόνον, καί κόπον, καί ὕπνον, καί τὰ λοιπὰ πάντα προσίετο θέλων; Οὐ γάρ Λόγος μόνον ταῦτα κατά φύσιν ἤθελεν ἢ ἐνήργει, τήν φύσιν ἔχων μετά Πατρός καί Πνεύματος ὑπερούσιόν τε καί ὑπεράπειρον· εἰ καί πάλιν ἢ "ἐξουσιαστικῶς ὡς Θεός, ἐδίδου τῇ φύσει καιρόν, ὅταν ἐβούλετο, τὰ ἑαυτῆς ἐνεργῆσαι." καθάπερ φησὶν ὁ θεῖος τῆς Νουσαεῶν καθηγητῆς καί μέγας Γρηγόριος. Εἰ γάρ ὡς μόνον Θεός ταῦτα, καί οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός ἤθελεν, ἢ σῶμα φύσει τὸ θεῖον, ἢ τήν οὐσίαν τραπείς, σάρξ κατ' ἔκπτωσιν τῆς οἰκείας θεότητος γέγονεν· ἢ πάντως λογικῶς ἢ κατ' αὐτήν διόλου καί ἄλογος· ἢ εἴπερ ἐψύχωτο λογικῶς ἢ κατ' αὐτόν οὐκ ἐψύχωτο σάρξ· ἀλλ' ἄψυχος ἦν κατ' αὐτήν διόλου καί ἄλογος· ἢ εἴπερ

ἐψύχωτο λογικῶς, καί θέλημα ἐκέκτητο τό φυσικόν. Πᾶν γάρ φύσει λογικόν, καί φύσει θελητικόν πάντως ἐστί. Καί εἰ θέλημα φυσικόν εἶχεν ὡς ἄνθρωπος, ἐκεῖνα πάντως ἤθελε κατ' οὐσίαν, ἄπερ αὐτός ὡς Θεός τῇ φύσει πρὸς σύστασιν δημιουργήσας ἐνέθετο φυσικῶς. Οὐ γάρ ἦλθε παραχαράξαι τὴν φύσιν, ἦν αὐτός ὡς Θεός καί Λόγος πεποίηκεν· ἀλλ' ἦλθε διόλου θεῶσαι τὴν φύσιν, ἦν αὐτός ἑαυτῷ θέλων, εὐδοκίᾳ Πατρὸς καί συνεργείᾳ Πνεύματος, κατὰ τὴν αὐτὴν καί μίαν ὑπόστασιν ἦνωσε, μετὰ πάντων τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καί δίχα τῆς ἁμαρτίας.

Οὐκοῦν ὡς φύσει Θεός ἤθελε τὰ κατὰ φύσιν θεῖα καί Πατρικά. Συνθελητῆς γάρ ὑπῆρχε τοῦ ἰδίου (80) Γεννήτορος καί ὡς ἄνθρωπος φύσει πάλιν ὁ αὐτός, ἤθελε τὰ κατὰ φύσιν ἀνθρώπινα· πάσης καθαρὰν φυλάττων φαντασίας τὴν οἰκονομίαν, μηδαμῶς ἀντιπίπτοντα τῷ θελήματι τοῦ Πατρὸς. Οὐδέν γάρ τῶν φυσικῶν, ὡσπερ οὐδ' αὐτὴ καθάπαξ ἡ φύσις, τῷ αἰτίῳ ποτ' ἂν ἀντιπίπτει τῆς φύσεως· ἀλλ' οὐδέ γνώμη καί ὅσα γνώμης ἐστίν, ὀπηνίκα μέντοι τῷ λόγῳ συννεύει τῆς φύσεως. Καί γάρ εἰ τυχόν φαίη τις, ὡς ἀντιπίπτει Θεῷ τι τῶν κατὰ φύσιν, αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῆς φύσεως ὑπάρχει τό ἔγκλημα· πόλεμον φυσικῶς ἐνθεμένου τοῖς οὐσι, πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ καί ἀλλήλων στάσιν καί μάχην.

Ὅτι γάρ οὐδέν ἀντίκειται Θεῷ φυσικόν, δῆλον ἐκ τοῦ ταῦτα κατὰ γέννησιν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθῆναι, καί μηδεμίαν ὑπὲρ τῆς οὐσιώδους ἐν ἡμῖν τούτων συστάσεως αἰτίασιν ἔχειν· πᾶν μὲν οὖν τούναντίον, διὰ τὴν τούτων παρεκτροπὴν τὰς ἐγκλήσεις σαφῶς ὑπομένειν. Κατὰ ταύτην μὲν γάρ, πάσης τε γνωμικῶς κακίας γινόμεθα κατὰ τὸν ἀρχαίκακον ὄφιν· κατ' ἐκείνην δέ, πλάσμα Θεοῦ καί τίμιον κτίσμα κατὰ φύσιν ὑπάρχομεν. Διὰ τοι τοῦτο κατὰ τοὺς θεῖους Πατέρας, οὔτε θελημάτων φυσικῶν, οὔτε μὴν ἐνεργειῶν, ὡσπερ οὐδ' αὐτῶν φύσεων μείωσιν ἐργαζόμεθα τό παράπαν, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου· τέλειον τὸν αὐτὸν κατὰ πάντα Θεόν ὁμοῦ καί ἄνθρωπον ὀρθοδόξως πιστεύοντες, ἐκ τοῦ τελείως τὰ τε θεῖα καί ἀνθρωπικά, καί ἔχειν φυσικῶς, καί θέλειν καί ἐνεργεῖν· καί θεῖαν ὁμοῦ καί ἀνθρωπίνην ἔχειν κυρίως οὐσίαν καί θέλησιν καί ἐνέργειαν· ἵνα μὴ τῇ περὶ ἐκάτερον τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων ἐλλείψει, τὴν ἐκατέρας τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς ὑπάρχει φύσεων, μείωσιν, μᾶλλον δέ τελείαν ὑπαρξίαν, παρά τό εἰκὸς δογματίσωμεν.

Ὅτι γάρ θέλημα κατὰ φύσιν εἶχεν ἀνθρώπινον, ὡσπεροῦν καί κατ' οὐσίαν θεῖον, αὐτός ἐπιδείκνυται προδήλως ὁ Λόγος, διὰ τῆς ἀνθρωποπροποῦς ὑπ' αὐτοῦ δι' ἡμᾶς γενομένης οἰκονομικῆς τοῦ θανάτου παραιτήσεως, καθ' ἣν ἔλεγε· Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον· ἵνα δεῖξῃ τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν· καί ὡς οὐ φαντασίᾳ σὰρξ ἐγνωρίζετο τοῖς ὀρώσι, τὴν αἴσθησιν παρακλέπτων· ἀλλ' ἀληθεῖα κυρίως ἄνθρωπος ἦν, τῆς φυσικῆς τοῦτο μαρτυρούσης θελήσεως, ἧς ἡ κατὰ οἰκονομίαν ὑπῆρχε παραίτησις.

Ὅτι δέ πάλιν διόλου τεθέωτο, πρὸς αὐτό τό θεῖον θέλημα συννεύων, ἐξ αὐτοῦ καί κατ' αὐτό κινούμενον αἰεὶ καί τυπούμενον, δῆλον ἐκ τοῦ μόνην τὴν τοῦ Πατρικοῦ θελήματος ἐπὶ κρῖσιν τελείως ποιήσασθαι, καθ' ἣν ὡς ἄνθρωπος ἔφασκε· Μὴ τό ἐμόν, ἀλλὰ τό σὸν γινέσθω θέλημα· τύπον ἡμῖν ἑαυτόν καί παράδειγμα κἂν τούτῳ διδούς, πρὸς ἀθέτησιν τοῦ ἡμετέρου θελήματος, διὰ τὴν τοῦ θεοῦ τελείαν ἐκπλήρωσιν, εἰ καί θάνατον ἐπηρτημένον διὰ τοῦτο κατίδοιμεν. Εἰ γάρ μὴ ὡς ἄνθρωπος φύσει γενόμενος, (81) καί φυσικόν ἦγουν ἀνθρώπινον θέλημα κεκτημένος, τοῦτό τε κατ' οἰκονομίαν ὑποκλίνων, καί πρὸς ἔνωσιν τοῦ πατρικοῦ συνελαύνων θελήματος, ἔλεγεν αὐτῷ τῷ Πατρὶ· Μὴ τό ἐμόν θέλημα γινέσθω, ἀλλὰ τό σὸν· δῆλον ὡς φύσει Θεός τοῦτο ἔλεγε· κἂκ

τούτου λοιπόν éαυτόν éδεικνυ, μή τό αύτό και ίσον θέλημα τῷ Πατρί κεκτημένο, άλλ' έτερον και κατά φύσιν διάφορον· ό και ύποτάσων, ήτει γενέσθαι μόνο τον πατρικό. Και ει άλλο παρά τό του Πατρός φυσικό έκέκτητο θέλημα, δήλον ως και την ούσίαν ειχε παρηλλαγμένη. "Μιας γάρ ούσίας, έν δή και τό θέλημα," κατά τον σοφώτατον Κύριλλον. Διαφόρου δέ του φυσικού θελήματος όντος, διάφορος πάντη τε και πάντως ή φύσις.

Δυοίν ούν θάτερον· ή γάρ ως άνθρωπος ειχε θέλημα φυσικό, και δι' ήμας οικονομικώς παρητείτο θέλων τον θάνατον· καιάλιν ώρμα κατ' αυτού διά της προς τό πατρικό θέλημα τελείας συννεύσεως· ή μή έχων ως άνθρωπος θέλημα φυσικό, ως Θεός φύσει τά του σώματος εις ιδίαν ούσίαν έπασχε πάθη, συστελλομένη φυσικώς τον θάνατον, και άλλο κατ' ούσίαν προς τον Πατέρα θέλημα φυσικό κεκτημένη· ό και μή γενέσθαι δι' ευχής έζητει και παρεκάλει. Και τίς Θεός θάνατον κατά φύσιν σαρκός δεδιώς, και διά τουτο παρελθειν τό ποτήριον έξαιτούμενος, και άλλο παρά τό πατρικό θέλημα φυσικό κεκτημένο;

Ταύτην ούν των ήμετέρων ψυχών άποσκευαζόμενοι την άτοπίαν, την ευσεβή των Πατέρων όμολογίαν κατέχωμεν· και όταν λέγει "Πάτερ, ει δυνατόν, παρελθέτω τό ποτήριον τουτο," καθώς φησιν ό μέγας Άθανάσιος έν τῷ περι Σαρκώσεως αυτού και Τριάδος λόγω· πλήν μή τό έμόν θέλημα γενέσθω, αλλά τό σόν· τό μέν πνεύμα πρόθυμον, ή δέ σάρξ άσθενής· νοοῦμεν ως δύο θελήματα ένταῦθα δείκνυσι· τό μέν ανθρώπινον· όπερ έστι της σαρκός· τό δέ θεϊκό. Τό γάρ ανθρώπινον διά την άσθένειαν της σαρκός παραιτείται τό πάθος· τό δέ θεϊκό αυτό πρόθυμον. Ταύτη και ό μέγας θεολόγος Γρηγόριος έν τῷ περι Υίου δευτέρω λόγω σαφώς έκδιδάσκει, λέγων· "Τό γάρ εκείνου θέλειν, ούδέν ύπεναντίον, θεωθέν όλον." "Ωστε θέλειν ειχεν ανθρώπινον, κατά τον θεϊον τουτον διδάσκαλον· ού μήν θεῷ καθοτιούν ύπεναντίον· ότι μή γνωμικό τουτο καθάπαξ, αλλά φυσικό κυρίως έτύγχανεν, υπό της αυτού καθ' ούσίαν θεότητος τυπούμενον άει και κινούμενον προς την της οικονομίας έκπλήρωσιν· και όλον δι' όλου τη προς τό πατρικό συννεύσει τε και συμφυίᾳ τεθεωμένο, και θεϊον τη ένώσει κυρίως, άλλ' ού τη φύσει, και γενόμενον άληθώς και λεγόμενον· μηδαμώς τῷ θεωθῆναι, του κατά φύσιν έκστᾶν.

Τῷ γοῦν θεωθέν όλον ειπείν, την του κατ' αυτόν ανθρώπινου θελήματος προς τό θεϊον αυτού και (84) πατρικό ένωσεν ό διδάσκαλος παραστήσας, πᾶσαν έναντίωσιν, και τους τάναντία θέλοντας έκ του κατά Χριστόν μυστηρίου τελείως άπήλασε· τῷ δέ φάσκειν, "Τό γάρ εκείνου θέλειν," την τε του κατ' αυτόν ανθρώπινου θελήματος έμφυτον κίνησιν, και την προς τό θεϊον αυτού και πατρικό ούσιώδη και φυσικήν διαφοράν έπιδεικνύμενος, την σύγχυσιν μετά της φαντασίας όλικώς άπεσκεύασε. Ταύτην γάρ και την όμότιμον αυτη έπ' άσεβεία διαίρεσιν πολεμούσας ειδότες τον της οικονομίας λόγον, ό τε θεϊος οὔτος Πατήρ, και οι κατ' αυτόν άγιοι της καθολικής Έκκλησίας διδάσκαλοι, μεγαλοφώνως την τε διαφοράν και την ένωσιν καθ' έκατέρας αυτης έδογματίσαν· την μέν, έν τῷ φυσικῷ λόγω πραγματικώς και τελείως συντηρουμένην, την δέάλιν, έν τῷ οικονομικῷ τρόπῳ παγίως και ύποστατικώς σωζομένην, εις πίστωσιν των έν τῷ ένί και μόνο Χριστῷ τῷ θεῷ καθ' ένωσιν την άδιάσπαστον ούσιωδώς όντων πραγμάτων και πάντων των προσόντων αυτοίς φυσικῶν. Πάντες γάρ ώσπερ άλλην και άλλην, θεϊαν φημι και ανθρώπινήν, και διπλήν φύσιν έπί του αυτού και ένός έδογματίσαν· οὔτως διαπρυσίως τους πᾶσιν έκύρηξαν και άλλο και άλλο θέλημα, θεϊον φημι και ανθρώπινον, και δύο θελήματα· και άλλην και

ἄλλην ἐνέργειαν, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην· καὶ διπλὴν αὐθις ἐνέργειαν, τουτέστι δύο. Οὕτω γάρ καὶ τῶν οὐσιῶν τὴν ἐν ἀριθμῷ σημασίαν προδήλως ἐξεφώνησαν. Φαίνεται γάρ ὁ αὐτός ὡς ἄνθρωπος, καὶ τό κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, θέλων οἰκονομικῶς παρελθεῖν τό ποτήριον· καὶ μέχρι τούτου τυπῶν τό ἡμέτερον, ὡς Κύριλλος ἡμᾶς ὁ σοφός ἐξεπαίδευσεν· ἵνα τῆς ἡμῶν φύσεως πᾶσαν θανάτου συστολήν ἀπελάσῃ, καὶ πρὸς ὀρμὴν ἀνδρικῶς τὴν κατ' αὐτοῦ φημί τοῦ θανάτου, στομῶση τε καὶ διεγείρῃ. Φαίνεται δέ πάλιν ὡς Θεός, καίπερ ἄνθρωπος ὢν κατ' οὐσίαν, θέλων τὴν οἰκονομίαν πατρικῶς ἐκπληρῶσαι, καὶ τὴν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν ἐργάσασθαι· δείκνυται δέ καὶ ὡς ἄνθρωπος, φύσει τυγχάνων Θεός, ἀνθρωπίνως ἐνεργῶν, καὶ τὴν πείραν τῶν παθημάτων δι' ἡμᾶς ἐκουσίως δεχόμενος· δείκνυται δέ πάλιν ὡς Θεός, καὶ τό κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ὢν, θεοκῶς ἐνεργῶν, καὶ τὰς θεοσημείας φυσικῶς προβαλλόμενος· ἐξ ὧν ὅτι καὶ Θεός ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτός ἐγνωρίζετο, ταῖς ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπῆρχεν οὐσίαις ἰσάριθμα τὰ θελήματα, καὶ τὰς ἐνεργείας φυσικῶς κεκτημένος, εἰς βεβαίωσιν τῆς τῶν ἄπερ κυρίως ἦν τελείας ὑπάρξεως.

Εἰ δέ τις πρὸς τὴν τούτων ἀθέτησιν ἀντιφατικῶς, τὴν τε τοῦ θεοφάντορος Διονυσίου Θεανδρικήν ἐνέργειαν, καὶ τὴν τοῦ σοφωτάτου Κυρίλλου συγγενῆ καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένην εἰς μέσον τῷ λόγῳ προΐσχειται, γινωσκέτω μηδεμίαν ἐντεῦθεν ἐρανισόμενος ἑαυτῷ κατὰ τῆς εὐσεβοῦς ὁμολογίας ἰσχύν. Ἡ μὲν γάρ Θεανδρική προσφόρῳ φωνῇ πρὸς τοῦ διδασκάλου φρασθεῖσα, διπλὴν τοῦ διπλοῦ τὴν φύσιν ἐνέργειαν (85) περιφραστικῶς δηλονότι σημαίνει. Θεῖαν γάρ καὶ ἀνδρικήν, ἤγουν ἀνθρωπίνην, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐκφορὰν συναφείας προδήλως ἐκήρυξεν· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς ὅθεν οὐδέ δι' ἀριθμοῦ ταύτην ὠνόμασεν, εἰ καὶ μοναδικῶς τὴν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ἔνωσιν ἐπισημαίνων, ταύτην ἐδίδαξεν· ἥτις οὐ λυμαίνεται τῇ φυσικῇ τούτων διαφορᾷ· καθάπερ οὐδ' αὐτῇ τῇ τῶν οὐσιῶν, ἢ τούτων ἀδιάσπαστος ἔνωσις ἐπειδὴ κατὰ τοὺς λέγοντας, Εἰ μίαν εἶχεν ἐνέργειαν, καὶ ταύτην Θεανδρικήν· εἰ μὲν φυσικὴν μίαν ὁ σαρκωθείς Λόγος ἐκέκτητο ταύτην, πρὸς δύο ἢ μία κατὰ φύσιν ἐνέργεια, πῶς μερισθήσεται; καὶ ποῖω λόγῳ τὰς διαφόρους οὐσίας ἢ μία κατὰ τό αὐτό συστήσει καὶ ἀφορίσει ἐνέργεια; πρὸς τε τὰ ὁμογενῆ τὴν κατ' οὐσίαν ἀπαραλλαξίαν ἔχειν ἐκατέραν ποιούσα, καὶ πρὸς τὰ ἑτερογενῆ πάλιν τὴν κατ' οὐσίαν διαφορὰν. Καὶ παρῶ λέγειν, ὡς τῆς πρὸς τόν Πατέρα καὶ ἡμᾶς φυσικῆς συγγενείας ἐκπέπτωκεν, ὡς μήτε παντελῶς ἐκεῖνου, μήτε ἡμῶν Θεανδρική τὴν ἔμφυτον καὶ οὐσιώδη κεκτημένων ἐνέργειαν. Εἰ δέ γε πάλιν ὑποστατικήν, πρὸς τῇ καινῇ δόξῃ· τίς γάρ ὁ λέγων ὑποστατικήν ὑπάρχειν ἐνέργειαν. Καὶ οὕτως ἀλλότριον τοῦ Πατρὸς κατ' ἐνέργειαν αὐτόν ὁ τοιοῦτος ἀποφαίνει λόγος, εἶπερ ὑποστατικήν, καὶ οὐ φυσικὴν ἔχει παρά τόν Πατέρα ἐνέργειαν. Τοῖς γάρ ὑποστατικοῖς ιδιώμασι, τὴν πρὸς αὐτό κέκτηται διαφορὰν προδήλως ὁ Λόγος.

Καὶ ἢ "συγγενῆς δέ καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη μία" πάλιν "ἐνέργεια," κατὰ τόν ἀοίδιμον Κύριλλον, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν οὐσιώδους διαφορᾶς τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει ὁ εἷς καὶ ὁ μόνος Χριστός ὁ Θεός· ἀλλ' ἐπί συστάσει τῆς ἄκρας τούτων ἐνώσεως εἴρηται τῷ διδασκάλῳ. Καὶ ἔοικέ πως δι' ἄλλων φωνῶν, τόν θεοφάντορα Διονύσιον ἐκμιμεῖσθαι. Ἴνα γάρ δόξη μή γυμνόν ὄντα τοῦτον Θεόν, μήτε ψιλόν αὐθις ἄνθρωπον· μήτε ἰδίᾳ Θεόν ἀσωμάτως ἐνεργοῦντα, μήτε ἰδίᾳ ἄνθρωπον τὰ κατὰ γνώμην πράττοντα· ἀλλὰ Θεόν σεσαρκωμένον καὶ τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα, θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς τόν αὐτόν ἐνεργοῦντα, ἔφυσεν, ὡς οὐ λόγῳ μόνον, καὶ τοῖς θεοπρεπέσιν ἐπιτάγμασιν, ἐνεργὸς εὐρίσκεται ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ τοῦ νεκροῦς διανιστᾶν καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν· ἀλλὰ συνεργάτιν

ὡσπερ τινά πρὸς τοῦτο δὴ μάλιστα τὴν ἁγίαν αὐτοῦ παραλαμβάνειν ἠπέιγετο σάρκα τοῦτο ποιῶν μὲν ὡς Θεὸς τῷ παντουρηῶ αὐτοῦ προστάγματι ζωοποιῶν δὲ αὐτὸ πάλιν καὶ τῇ ἀφῆ τῆς ἠνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἁγίας σαρκός, ἵνα δείξει καὶ ταύτην ζωοποιεῖν δυναμένην διὰ τῆς οὐσιώδους αὐτοῦ ἐνεργείας, ἧς ἔστι κυρίως ἡ ἀφή, ἡ φωνή, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἶτα, ὡς ἔδειξε τὰς φυσικὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, τοῦ ἐξ ἄμφοιν συγκειμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, σωζομένας τελείως τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ, διὰ τοῦ παντουργοῦ (88) προστάγματος, τὴν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, διὰ τῆς ἀφῆς παρέστησε ταύτας ἠνωμένας διόλου τῇ πρὸς ἀλλήλας συμφυῖα καὶ περιχωρήσει ὡς μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ τε τοῦ Λόγου καὶ παναγίας αὐτοῦ σαρκός δεῖκνυσθαι τὴν ἐνέργειαν· οὐ φυσικὴν, οὐχ ὑποστατικὴν· οὐ γάρ τι τοιοῦτον εἶρηκεν ὁ διδάσκαλος· ἀλλὰ συγγενῇ τοῖς μέρεσι· δι' ὧν, ὡς εἴρηται, κατὰ τε πρόσταγμα παντουργόν, κατὰ τε ἀφήν χειρός ἐπεδείκνυτο.

Δέδεικται τοίνυν τῆς ἱεραῆς τοῦ σοφοῦ διδασκαλίας, ὡς καὶ τὴν διαφορὰν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ὡσπερ οὖν καυτῶν τῶν φύσεων ὧν καὶ εἰσί, διαγορεύει φυλαττομένην καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· καυτὴν τὴν ἔνωσιν αὐθις ὀρίζεται· τὴν μὲν, ἐν τῷ λέγειν, πρόσταγμα παντουργόν καὶ ἀφήν· τὴν δέ, τῷ λέγειν, μίαν τε καὶ συγγενῆ· δι' ὧν πᾶσαν συναίρεσιν τε καὶ διαίρεσιν τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου μεγαλοφυῶς ἀποπέμπεται· οἱ δὲ μὴ οὕτω λαμβάνοντες, ἀλλ' ὡς μίαν Λόγου τε καὶ σαρκός τὴν συγγενῆ νοοῦντες ἐνέργειαν, τὴν Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολιναρίου συνουσίωσιν δογματίζουσι. Δεῖ τοιγαροῦν ἐν πᾶσι καὶ τὸν λόγον ἀλώβητον διασώζειν, καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον διατηρεῖν ἀπαράφθαρτον· ἵνα μηδεμίαν ἢ πονηρὰ ξυνωρίς, ἢ διαίρεσις, φημί, καὶ ἢ σύγχυσις, κατὰ τῆς ἀληθείας σχοίη παρείσδυσιν.

Κατὰ ταύτην οὖν, καὶ τὰ ἄλλας, εἴπερ εὐρεθεῖεν, μοναδικὰς τῶν ἁγίων Πατέρων φωνάς, τὴν εὐσεβῆ διάνοιαν ἐκληπτέον· καὶ μηδαμῶς εἰς ἀντίφασιν ταύτας, πρὸς τὰς τῶν ἁγίων δυϊκὰς ἐκδεξώμεθα· γινώσκοντες, ὡς καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν διαφορὰν κατὰ τῆς συγχύσεως ἰσχυραὶ κάκειναι πρὸς τὴν ἔνωσιν κατὰ δαιρέσεως ἀσφαλεῖς· ἀλλ' ἄμφω, καὶ ταύτας κάκεινας, ψυχῇ τε καὶ στόματι περιχαρῶς ἀσπασώμεθα, καὶ ὀρθοδόξως ὁμολογήσωμεν· καὶ διὰ τῶν κατὰ προφορὰν δοκούντων πως ἐναντίων φωνῶν, τούς κατὰ διάνοιαν ἐναντίους ἐπίσης ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, σοφῶς τροπώσωμεθα· καὶ τῆς ἡμετέρας ἀυλῆς, ἡγουν τῆς καθολικῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀνδρικῶς ἐξελάσωμεν· καὶ μὴθ' ὄλως τὴν οἴανοῦν πάροδον κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τοῖς ληστρικῶς ὄρια πατρικὰ μὴχνωμένοις μεταίρειν, παράσχωμεν, τῷ διαρρίπτειν τι τῶν εὐσεβῶν ὄπλων τε καὶ δογμάτων, δι' ὧν γίνεσθαι πέφυκεν ἡ ἐκείνων καταστροφή καὶ ἀναίρεσις.

Πλήν κάκεινο γινώσκειν χρεῶν, ὡς ἐπὶ τε φύσεων καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν, καὶ μοναδικὰς πρὸς ταῖς δυϊκαῖς φωναῖς τῶν ἁγίων Πατέρων εὐρίσκομεν· ὡς, "τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην," καὶ, "τὴν Θεανδρικήν ἐνέργειαν," καὶ τὴν "συγγενῆ καὶ δι' ἄμφοιν ἐπιδεδειγμένην." ἐπὶ δὲ φυσικῶν θελημάτων, οὐδεμίαν μοναδικὴν, ὡς ἐμέ γινώσκειν, τό παράπαν ἐκφώνησιν εὐρεῖν δυνατόν, (89) ἀλλὰ τὰς ἐν ἀντωνυμίαις καὶ ἀριθμῷ δυϊκὰς σημασίας. Πῶς οὖν καὶ τίνι λόγῳ, κἄν προσεξετάσαι δεχώμεθα παντελῶς, ἐν ἧ δύο θελήματα χρή λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς τῶν Πατέρων νομοθεσίας καὶ διδασκαλίας δύο φυσικὰ θελήματα παρακελευομένης ὁμολογεῖν ἐπ' αὐτοῦ καὶ πρεσβεύειν, καθά καὶ φύσεις αὐτάς, καὶ τὰς τούτων φυσικὰς ἐνεργείας, μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν;

Τούτων μοι παρεκβατικῶς νῦν λελεγμένων πρὸς τὴν σὴν θεοτίμητον ἀγιστείαν, παρακαλῶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς, ἢ μὴ προσηκόντως ῥηθεῖσιν, ἢ μὴ νοηθεῖσι καλῶς, συγγνώμην ὁμοῦ καὶ διόρθωσίν μοι χαρίσασθαι, φιλαγάθῳ πατρικῆς εὐσπλαχνίας στοργῇ καὶ μιμήσει· καὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ με παραθέσθαι, τῷ σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ δοξαζομένῳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Ἄτοπον, φησί, τό ἐν θέλημα μερίζεσθαι. Τοῦτο γάρ ἀναγκάζει ἡ φυσικὴ συγγένεια· καὶ τό μὲν ἡμισυ τῇ μιᾷ, τό δέ λοιπόν τῇ λοιπῇ φύσει δίδοσθαι· καὶ οὕτως ἀλλοτριοῦν τόν Χριστόν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν, ὡς οὐκ ἐχόντων σύνθετον θέλημα.

β'. Ὅτι τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν ἔνωσιν οἱ Πατέρες κατὰ τῆς συγχύσεως, καὶ τῆς ὁμοτιμίου αὐτῇ διαιρέσεως ἐδογματίσαν.

γ'. Fr. Ὁ Νεῖλος. Ἔστιν ὑποστατικὴ, ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν ἡ παράλογος, δι' ἣν ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἵν' ἐπανασώσῃ τόν ἄνθρωπον· ἀπαλλάξας ταύτης, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας· ἡγουν ὅσοι φοβούμενοι τὴν ὀδύνην, τὴν ἡδονὴν περιεποιῶντο, τὴν μητέρα τῆς ὀδύνης· τὴν τῆς φθορᾶς ἀρχηγόν· τὴν τοῦ θανάτου προαγωγόν καὶ προμνήστριαν.

ΙΣΟΝ

Ἐπιστολῆς γενομένης πρὸς τόν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον κύριον Νίκανδρον, παρά τοῦ ἐν ἀγίοις Μαξίμου, περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ ἐνεργειῶν.

Αὐτός, θεοτίμητε καὶ παμμακάριε Πάτερ, φερωνύμως ἔχων μετὰ τῆς ἀνδρείας, τὴν κατὰ πάντων ἀφανῶς, ἢ φανερῶς τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν πολεμούντων ἐχθρῶν ἱερωτάτην νίκην· καὶ τόν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀειθαλῆ τοῖς χαρίσμασι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Πνεύματος ἀμαράντινον στέφανον, ἥδη κατ' ἐλπίδας λαβὼν παρ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν χερσὶ κτησάμενος τοῦ κατὰ φύσιν ἐφετοῦ, διὰ τῆς πρὸς αὐτό τελείας συννεύσεως τὴν μακαρίαν ἀπόλαυσιν· κακ τούτου σαφῶς, εἰ καὶ τις (92) ἄλλος, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου κατατρυφῶν, πῶς ποτε, καὶ τίνι τρόπῳ ταύτην προσάπτειν, κἄν λόγῳ ψιλῶ, μὴ τί γε διὰ τιμίων σου καὶ μακαρίων προσάγειν καταδέχη γραμμάτων τῷ ἀδρανεῖ καὶ δειλῷ, καὶ μηδὲν εἰς παράταξιν Θεοῦ, καὶ τόν αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἅγιον πόλεμον, τὰς τοῦ νοῦ πρακτικὰς δυνάμεις, ἢ τοὺς κατὰ ψυχὴν ὡσεὶ τινὰς δακτύλους χειρῶν, λογισμούς, μέχρι καὶ νῦν δεδιδαγμένῳ κινεῖν, καὶ ταύτη τροποῦσθαι γενναίως τοὺς κατέναντι Κυρίου παντοκράτορος ῥήμασί τε καὶ δόγμασιν ἐπαιρομένους· καὶ τῆς ἀγαθῆς γῆς ἐξελαύνειν, ἣτις ἐστὶν αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, καὶ ἡ ταυτόν ὀρθόδοξος πίστις· ἢ ὄντως παγία τῶν εὐσεβῶν δογμάτων ἔδρα καὶ σύστασις· καὶ τῶν ἀρετῶν ἢ ἀένναος καρπογονία καὶ φύσις. Ἀλλὰ τοῦτο χριστομιμήτως πεποίηκας· ἵνα τὴν τούτου προδήλως εἰς ἐμέ, τόν γνωμικῶς αὐτοῦ διεστηκότα, καὶ τὴν μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ τῆς κακίας ὡσπερ τινὰ χώραν ἔξιν, ἐμπροθέτως οἰκοῦντα, καὶ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας καθάπερ χοίρους δι' ἐνεργείας ἐκτρέφοντα, φιλάγαθον ἐπιδειξάμενος κένωσιν, καὶ τῶν ἐνόνητων σοι θείων κατορθωμάτων τῷ μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ὑποδείξας τὴν δύναμιν, εἰς ἔφεσιν ταύτης ἐγείρης, καὶ πρὸς ἱερόν τινα καὶ μακάριον ζῆλον,

ἀτρέπτως στομώσης, τῆς πάμπολύ με παρά πάντας βαρούσης νωθείας τε καί ἀμελείας τόν φόρτον εἰς δύναμιν ἀποβρίψάμενον· καί σε τῆς περί ἐμέ τόν πτωχόν σοφῆς οἰκονομίας καί προμηθείας χάριν ἀποθαυμάσας, μακάριε, τήν ἐν πλείοσιν ἔτεσι καί ἀρεταῖς θειοτέραις διατήρησιν, σοῦ τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ ποιμένος τε καί πατρός, μετά δακρύων, καίτοι λίαν ὑπάρχων ἀμαρτωλός, χαρισθῆναι μοι καί πᾶσιν ἐντενῶς καθικέτευσα τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν· ἵνα ἔχοντές σε μάλιστα νῦν, ὃ τε τῆς φύσει καί ὄντως ἀληθείας τήν πρόρρησιν, ἢ κατά τήν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ἀλήθεια σαφῶς ἐπιστώσατο· καί θλίψις, οἷα καθάπαξ οὐ γέγονεν ἀπό καταβολῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μή γένηται, πάντας πανταχῆ διά τās ἀμαρτίας κατέλαβε· τῇ τε πανσθενεῖ βακτηρία τῶν θεοπειθῶν προσευχῶν δυναμοῦντά τε καί ῥωννύοντα, καί τῇ πανιέρῳ σύριγγι τῆς θεοσόφου διδασκαλίας ὀδηγοῦντα καλῶς καί φωτίζοντα, καί εἰς τόπον χλόης τῆς ἀειζώου τῶν ἀρετῶν ἕξεως κατασκηνοῦντα διά τῆς πράξεως καί ἐπί ὕδατος ἀναπαύσεως τῆς ἀειβλύστου τῶν ἱερῶν ἐν τοῖς δόγμασι χορηγίας ναμάτων ἐκτρέφοντα διά τῆς γνώσεως· καί εἰς τόπον ὄχυρόν καί μάνδραν ὑψηλήν τήν καθολικήν Ἐκκλησίαν, καί τόν ταύτην δι' αἵματος οἰκείου καί ζωοποιῦ κατά θέλησιν ἀρμοσάμενον Κύριον ἀσφαλῶς διασώζοντα, τῆς τῶν ἐναντίων ἐλευθερωθῶμεν καταδρομῆς· οἱ προσφόρου καιροῦ τῆς τοῦ παντός δραξάμενοι ταραχῆς καί συγχύσεως, τό μέγα τῆς τῶν ἀπάντων σωστικῆς οἰκονομίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καί ἀπόρρητον, ὡς πάντας αἰῶνας καί χρόνους, καί τούς ἐν αἰῶσι καί χρόνῳ φυσικῶς περιγράφων, (93) συγγεῖν μηχανῶνται μυστήριον· οἷα τῆς ἐξ ἡμῶν νοερῶς τε καί λογικῶς ἐψυχωμένης, ὑπ' αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν Πατρός καί συνέργειαν ἁγίου Πνεύματος προσληφθείσης, καί αὐτῷ κατά μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν ἐνωθείσης ἁγίας σαρκός, οὐκ ἐχούσης μετά τήν ἔνωσιν τά προσόντα κατά φύσιν αὐτῇ, δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας· ὅτι μηδέ τῆς φύσεως ἦν· μάλλον δέ, αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, καί δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος, τά τήν ἡμετέραν φύσιν οὐσιωδῶς χαρακτηρίζοντα καθ' ἡμᾶς τελείως οὐ σώζοντα· ἀλλ' ἢ ταῦτα πρὸς τήν ἑαυτοῦ θείαν μετασκευάσαντος φύσιν· καί ταύτη, τό ἔλλιπές τῆς οἰκειᾶς θεότητος δεῖξαντος, δεομένης παρενθήκης τινός πρὸς τήν κατ' οὐσίαν ἐντέλειαν· ἢ πάμπαν εἰς ἀνυπαρξίαν μεταχωρῆσαι ποιήσαντος, ὡς οὐ λίαν καλά, καί τῆς αὐτοῦ δημιουργίας τό ἔργον ἐξαφανίσαντος τῷ μή κατά λόγον τινα καί σοφίαν αὐτά ποιῆσαι, καί ἐνώσαι πρὸς ἑαυτόν καθ' ὑπόστασιν· ἐπεὶ πῶς, τό λόγω καί σοφία γενόμενον, ἐν αὐτῷ τῷ λόγω καί τῇ σοφίᾳ καθ' ἔνωσιν ἀδιασπᾶστος οὐ σώζεται; ἢ πῶς σωζόμενον καί μετά τήν ἔνωσιν, οὐχ ὁμολογεῖται; καί δι' ἦντινα αἰτίαν, ἵνα διά τῆς ὁμολογίας ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ φύσει Θεός πιστευθῆ κατ' ἀλήθειαν; Ἡ τυχόν οὐδέ τήν ἀρχὴν αὐτά τά φύσει προσόντα τῇ φύσει προσλαβῶν μετά τῆς φύσεως; Ἀλλά ἄψυχόν τινα καί ἄλογον, καί οὐδαμῶς ἐξ ἡμῶν, ἢ ἡμῖν ὑπάρχουσιν ὁμοούσιον σάρκα λαβῶν, ἢ οὐδέ λαβῶν, ἀλλ' ἄνωθεν καί ἀπ' ἀρχῆς συνουσιωμένην αὐτῷ κατενέγκας, ἦνωσεν ἑαυτῷ· καί τήν δ' ἡμᾶς καί πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐφάντασεν, ἀνθρωπίνῳ σχήματι προσπελάσας ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνη φύσει προσομιλήσας, ἵνα τό γένος ἅπαν τοῦ παλαιοῦ παραπτώματος ἀνασώσῃται, καί τοῦ δι' αὐτό κατακρίματος ἐλευθερώσῃ.

Ταῦτα γάρ, καί τούτων πλείω δοξάζουσιν, ὅσοι μή παντελείως ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ τά φυσικά, καί δίχα τῆς ἀμαρτίας, ὡσπερ καί τās φύσεις αὐτάς σώζεσθαι (96) κατά τούς ἁγίους Πατέρας ὀρθοδόξως ὁμολογοῦσι· καί μετά τήν ἔνωσιν. Οὐδέ γάρ τήν θείαν φύσιν καί ἄκτιστον ἀνύπαρκτόν τε καί ἀθέλητον ἢ ἀνερέργητον καθορῶμεν· οὔτε μὴν τήν κτιστήν καθ' ἡμᾶς καί ἀνθρωπίνην οὐσίαν ἀνύπαρκτόν τε καί ἀθέλητον ἢ ἀνερέργητον ἐπιγινώσκουμεν. Καί εἰ μηδεμίαν τούτων ἔρημον ἐπιστάμεθα φυσικῆς ὑπάρξεως,

θελήσεώς τε καί ἐνεργείας, ἐκ τούτων, δέ θείας φύσεως καί ἀνθρωπίνης φύσεως λέγω, καί ἐν ταύταις, καί τούτων ὑπόστασις ἐστὶ κατ' ἀλήθειαν ὁ εἷς καί μόνος Χριστός καί Υἱός, πῶς, εἴπερ φύσει κυρίως Θεός, καί φύσει κυρίως ἄνθρωπος ὁ αὐτός, οὐχὶ καί θεῖον θέλημα καί ἐνεργεῖαν φύσει κυρίως, καί ἀνθρώπινον θέλημα, καί ἐνεργεῖαν φύσει κυρίως εἶχε, μηδετέρου τούτων κατὰ φύσιν ὧν ἐλλιπής, δι' ὧν ἐπαληθεύων τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα, καί τούτοις αὐθις ἐπικυρῶν τὰ πράγματα, προδήλως ὁ αὐτός ἐγνωρίζετο, τὰ τε θεῖα καί ἀνθρώπινα φυσικῶς ἔχων καί θέλων καί ἐνεργῶν, κακ τούτου τὰ ἐξ ὧν, καί ἐν οἷς, καί ἄπερ ὑπῆρχε, πιστευόμενος; Ἐπεὶ, τοῦ φυσικοῦ θελήματος καί τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας ἀναιρουμένων, τῆς τε θείας καί ἀνθρωπίνης οὐσίας, τοῦ ἐκ τούτων καί ταύτας ὄντος καί σώζοντος κατὰ μίαν ὑπόστασιν, πῶς Θεός ἢ ἄνθρωπος ἔσται; καί πῶς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο κατ' οὐσίαν ὑπάρχων δειχθήσεται, μὴ σώζων ἐκατέρας φύσεως ἀνελλιπῶς τὴν ιδιότητα, πάσης ἀμαρτίας χωρὶς; Τό γάρ τῶν κατὰ φύσιν ἐκστᾶν, κἂν τῆς ἔξω τῆς οὐσίας γεγένηται, μηδεμίαν ὑπαρξιν ἔχον· ὅτι μηδέ κίνησιν φυσικὴν. "Τό γάρ μηδεμίαν κίνησιν ἔχον," ἢ φησιν ὁ θεοφάντωρ καί μέγας ἅγιος Διονύσιος, "οὔτε ἔστιν, οὔτε τί ἐστίν· οὔτε ἔστι τις αὐτοῦ παντελῶς θέσις." Διὰ τοῦτο τὰς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φύσεις ὁμολογοῦντας ἡμᾶς, τὴν θεῖαν φημί καί τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην, πρὸς βεβαίαν τῆς τε τούτων ὑπάρξεως πίστωσιν, καί τῆς ἡμῶν περὶ αὐτῶν ὁμολογίας ἀλήθειαν, καί τὰ φυσικά τούτων ἰσαριθμῶς δεῖ πάντως πρεσβεῦειν θελήματα, καί τὰς οὐσιώδεις τοσαύτας ἐνεργείας ὁμολογεῖν· καί μηδὲν αὐτῶν προφάσει δῆθεν τῆς καθ' ὑπόστασιν θείας ἐνώσεως ἀπομειοῦν ἢ ἐξαρνεῖσθαι τό σύνολον· γινώσκοντας, ὡς ἢ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις οὐδὲν παραβλάπτει τῶν φυσικῶν, καθάπερ οὐδέ τὰς φύσεις αὐτάς· εἰ καί ταύτας εἰς ἓν ἄγει δι' ἑαυτῆς κατὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν· τοῦ δύο, τῷ φυσικῷ λόγῳ ὑπάρχειν οὐδαμῶς ἐξιστώσα· ὡσπερ οὖν καυτὰ δὴ λέγω τὰ φυσικά ἰδιώματα, τῇ πρὸς ἄλληλα συμφυῖα διόλου πάλιν ἐνίζουσα, καί μηδέτερον τοῦ ἐτέρου χωρὶς, ἢ τῆς θατέρου πρὸς θάτερον κοινωνίας ἐκτός, κατὰ τὸν τῶν Ῥωμαίων πάπαν ἀοίδιμον Λέοντα θεωρεῖσθαι καθοτιοῦν συγχωροῦσα, τὴν τούτων οὐσιώδη καί φυσικὴν οὐκ ἀμαυροῖ παντελῶς, ἀλλὰ τελείως φυλάττει διαφορὰν· (97) τῷ γάρ φυλάττειν φυλάττεται, καί τῷ συντηρεῖν συντηρεῖται. Μέχρι γάρ τότε σαφῶς ἔνωσις πραγμάτων ἐστίν, ἕως ἂν ἡ τούτων σώζηται φυσικὴ διαφορὰ· ἐπεὶ ταύτης παυσάμενης, παύεται πάντως κάκεινη, τῇ συγχύσει τελείως ἀφανισθεῖσα.

Ταύτης τοιγαροῦν, λέγω δέ τῆς ἐνώσεως, οὐ λυμαιομένης τοῖς πράγμασιν, οὐδέ τῇ τούτων διαφορᾷ, ἀλλὰ μόνον τῇ κλήσει προσφυῶς ἐνοποιούσης τὰ κατ' αὐτήν, εἰσὶ πάντοτε καί πάντως ἀμειώτως ἐν αὐτῇ καί τελείως σωζόμενα, τὰ κατὰ φύσιν διάφορα, τὴν οἴαντοῦν παρατροπὴν οὐ παθόντα καί σύγχυσιν· οὐκ ἐν οὐσίαις αὐταῖς, οὐ θελήμασιν, οὐκ ἐνεργείαις, οὐκ ἄλλω τινὶ φυσικῷ. Πῶς οὖν ἐπικάλυμμα τῆς ἰδίας, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐφήμως εἰπεῖν, καλοφροσύνης, ταύτην τινὲς προφασίζονται· καί τὸν σαρκωθέντα Λόγον ἀθέλητον φύσει, καί ἀνενέργητον τῷ καθ' ἡμᾶς, ἡγουν τῷ ἀνθρωπίνῳ, φασί· ἄτε κυρίως ἀψύχου καί ἀλόγου τῆς ἐξ ἡμῶν προσληφθείσης οὐσίας ἐν αὐτῷ τυγχανούσης. Τό γάρ ἀνενέργητον, ἀκίνητόν τε καί ἄψυχον προδήλως ἐστὶ· καί τό μηδεμίαν λογικὴν θέλησιν ἔχον, ἄλογον σαφῶς καί ἀνόητον. Καί εἰ τούτων χωρὶς κατὰ φύσιν ὑπῆρχεν ὁ σαρκωθείς Λόγος τό καθ' ἡμᾶς, πῶς ὅτι καί ἄνθρωπος γέγονε πιστευθήσεται; πῶς δέ μᾶλλον οὐχὶ τραπεῖς τὴν θεῖαν φύσιν, καί σαρκός πάθεσιν ἀκουσίως ὑποπεσῶν δειχθήσεται κατ' αὐτήν; Τῇ γάρ τῶν φυσικῶν ἀναιρέσει, τὴν τῶν τοιούτων καταδρομὴν, Ἄρειός τε καί Ἀπολινάριος κατ' αὐτοῦ πεποιήκασιν. Ὁ μὲν γάρ, ἄψυχον, ὁ δέ ἄλογον, ὅπερ ἀνενέργητόν ἐστι καί ἀθέλητον, αὐτόν δογματίσαντες,

κτίσμα τοῦτον καί ποίημα καθ' ἑαυτόν ἐβλασφήμησαν. Ἐκάτερος γάρ παθητόν φύσει θεότητος, ἀλλ' οὐ φύσει σαρκός εἶπον τόν Μονογενῆ· κἄν Ἀπολινάριος ἔτι κατ' ἀσέβειαν δαψιλεύομενος, καί τελείαν τήν εἰς σάρκα μεταβολήν κατ' ἔκπτωσιν καί τροπήν τῆς αὐτοῦ θεότητος ἀπεφήνατο.

Χρή τοιγαροῦν εὐσεβοῦντας ἡμᾶς, τήν τοιαύτην ὁμολογίαν διώσασθαι, καί τήν τῶν ἀγίων Πατέρων κρατύνειν διδασκαλίαν· καί δύο φυσικά θελήματα (100) κατ' αὐτούς, καί οὐσιώδεις ἐνεργείας, ἐπί τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός ὁμολογεῖν. Εἰ γάρ ἓν ἐπ' αὐτοῦ θέλημα καί μίαν ἐνέργειαν εἴποιμεν, ἢ τοῦτον οὐκ ὄντα φύσει καί ἄνθρωπον, ἀλλά μόνον Θεόν· ἢ φύσει μόνον ἄνθρωπον, καί οὐ Θεόν· ἢ οὔτε ἄνθρωπον οὔτε Θεόν σαφῶς δογματίσομεν. Οἷον, εἰ μὲν φυσικόν τό θέλημα τυχόν εἴποιμεν, ἢ θεῖον πάντως, ἢ ἀνθρώπινον τοῦτό ἐστι· καί εἰ θεῖον, τά θεῖα κατ' αὐτό θελήσει φυσικῶς ὁ Λόγος· Θεόν φύσει μόνον καί συνθελητήν τῷ ἰδίῳ γεννήτορι δεικνύς ἑαυτόν, καί οὐκ ἄνθρωπον· οὐ γάρ πέφυκε διά τοῦ φύσει θείου, τό ἀνθρώπινον φύσει χαρακτηρίζεσθαι· ὥσπερ οὐδέ διά τοῦ κατ' οὐσίαν ἀνθρωπίου, τό κατ' οὐσίαν θεῖον γνωρίζεσθαι. Τοῦτο δε, καί εἰ ἀνθρώπινον φῶμεν τό θέλημα φύσει, κατά τό ἀκόλουθον συναχθήσεται. Εἰ δέ ὑποστατικόν, τῆς αὐτοῦ μόνης ὑποστάσεως ἔσται χαρακτηριστικόν· καί οὔποτ' ἄν κατ' αὐτό κοινωνήσῃ Πατρί καί ἡμῖν· τῶν γάρ ἄκρων ὑποστάσει διαστέλλεται καί χωρίζεται. Τά αὐτά δέ πάλιν καί περί ἐνεργειῶν ἔστιν εἰπεῖν.

Ἄλλ' οὐ διά τοῦτο, μή γένοιτο, τὰς τῶν θεοφόρων Πατέρων περί αὐτῶν, φημί τῶν ἐνεργειῶν, μοναδικᾶς ἐξαρνούμεθα, τήν τε τοῦ λεχθέντος θεοφάντορος ἀγίου Διονυσίου "Θεανδρικήν ἐνέργειαν," καί τήν Κυρίλλου τοῦ σοφοῦ "μίαν τε καί συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένην ἐνέργειαν." Αὗται μὲν γάρ διά τήν ἔνωσιν, καί τήν πρός ἀλλήλας διόλου τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν συμφυΐαν, εὐσεβῶς αὐτοῖς ἐκηρύχθησαν· ὥσπερ καί αἱ δυνάμεις, διά τήν οὐσιώδη καί φυσικήν τούτων διαφοράν. Ἡ γάρ Θεανδρική τῆς θείας ὁμοῦ καί ἀνδρικής ἐνεργείας ὑπάρχει περίληψις. Κατάλληλον γάρ ὁ διδάσκαλος ἐπινοήσας φωνήν, ἑκατέραν, ὡς ἔφην, τῇ προφορᾷ συλλαμβάνουσας, καί ταύτην μοναδικῶς ἐκφωνήσας, τήν διπλήν, τοῦ διπλοῦ τήν φύσιν, ἐνέργειαν περιφραστικῶς παρεδήλωσεν. Ἐπειδή γάρ πρότερον ἔφησεν, "Οὐ κατά Θεόν τά θεῖα δράσας, ὅτι μή γυμνός ὑπῆρχε Θεός· ἀλλά δράσας μὲν φύσει τά θεῖα· Θεός γάρ ἦν κατά φύσιν· διά σαρκός δέ, τῆς αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένης· οὐ τά ἀνθρώπινα κατά ἄνθρωπον, ὅτι μή ἄνθρωπος ὑπῆρχε ψιλός· ἀλλά δράσας μὲν φυσικῶς τά ἀνθρώπινα· φύσει γάρ ἄνθρωπος ἦν· κατ' ἐξουσίαν δέ θεϊκήν," ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη τινί καί βία καθ' ἡμᾶς φυσικῇ πρός τό πράττειν ἀγόμενος, συνέπλεξε τήν τε θεῖαν ἅμα καί ἀνδρικήν τοῦ αὐτοῦ κατά φύσιν ἐνέργειαν· ὡς μηδετέραν τῆς ἑτέρας οὔσαν χωρίς, ἀλλ' ἐν ἀλλήλαις τε καί δι' ἀλλήλων συμφυῶς γνωριζόμενας, διά τήν ἄλυτον ἔνωσιν· καί μοναδικῇ φωνῇ συλλαβῶν ἅμφω, περιφραστικῶς ἀνεκήρυξεν. Ἴνα τῷ μὲν δρᾶσαι τά τε θεῖα καί ἀνθρώπινα εἰπεῖν· εἰ καί μή κατά Θεόν, μήτε μήν κατά ἄνθρωπον· ὅτι μή γυμνός, ὡς ἔφην, Θεός, μήτε ψιλός ἄνθρωπος ἦν· ὅμως δέ κατ' ἀλήθειαν δρᾶσαι, τήν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν οὐσιώδη (101) πιστώσεται διαφοράν· τῷ δέ συλλαβεῖν ταύτας, καί τῇ προσφόρῳ φωνῇ συνοπτικῶς ἐξειπεῖν διά τῆς Θεανδρικής ἐνεργείας, τήν τούτων ἀδιάσπαστον ἔνωσιν ἐκδιδάξῃ.

Καί ἡ Κυρίλλου δέ τοῦ σοφοῦ "μία τε καί συγγενῆς δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη ἐνέργεια," τῆς τοῦ μεγάλου τούτου Πατρός μεγίστης ἔχεται διανοίας. Τήν γάρ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν καὐτός συμφυΐαν καί ἔνωσιν δι' αὐτῆς ἐκπαιδεύει. Θέλων γάρ δεῖξαι καί ὁ πανεύφημος οὗτος ἀνὴρ, ὡς ἡ τε σὰρξ Θεός, καί ἡ κατ' αὐτήν οὐσιώδης

ἐνέργεια, θεία τῇ πρὸς τῇ φύσει Θεὸν Λόγον ἐνώσει γεγένηται, καὶ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει, μὴ ἐκστᾶσα τούτου, οὐπὲρ ἦν κατὰ φύσιν· ὥσπερ οὖν καὶ αὐτός ὁ Λόγος τῇ ταύτης προσλήψει δι' ἡμᾶς ἐκουσίως γέγονεν ἄνθρωπος, τὰ κατὰ ἄνθρωπον ἐνεργῶν· καίπερ ὑπάρχων φύσει Θεός, διαγορεύει τοῦτον, μὴ παντουργῶ προστάγματι μόνον ἰᾶσθαι καὶ ζωοποιεῖν, ὡς μὴ Θεὸν ὄντα γυμνόν· ἀλλὰ συνεργάτιν ὥσπερ τινά, πρὸς τοῦτο δὴ μάλιστα, τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σάρκα λαμβάνειν ἐπείγεσθαι· καὶ ζωοποιεῖν καὶ θεραπεύειν δι' αὐτῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀφῆς καὶ φωνῆς ἵνα ταύτην δεικνύη ζωοποιεῖν δυναμένην, διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ ἐνώσει γενέσθαι· καὶ αὐτοῦ τοῦ φύσει ζωογονοῦντος τὰ σύμπαντα, καὶ οὐχ ἕτερον σάρκα κυρίως ὑπάρχειν. Διό καὶ μίαν αὐτοῦ καὶ αὐτῆς, φημί τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνύει ἐνέργειαν· μίαν μὲν, τῇ ἐνώσει· συγγενῆ δὲ πάλιν, τοῖς μέρεσιν· ὡς τὴν αὐτὴν οὖσαν, ἐν τε παντουργῶ προστάγματι, καὶ ἀφῆ τῆς ἁγίας σαρκὸς· δι' ἀμφοῖν γάρ, ὡς Θεός, ὁ Λόγος, ταύτην σαφῶς ἐπεδείκνυτο· δεικνύς τῷ καὶ δι' αὐτῆς ζωοποιεῖν, ὡς καὶ αὐτὴ γέγονεν δι' ὅλου ζωοποιός· καθάπερ καὶ πῦρ διὰ σιδήρου καίον, ἐνώσει τῇ πρὸς αὐτόν καυστικόν ἀποφαίνει τὸν σίδηρον· ὡς εἶναι λοιπόν διὰ τοῦτο μὴ τοῦ πυρός κατὰ φύσιν μόνον τὴν καῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τοῦ σιδήρου διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ τὴν ἐν τοῖς θαύμασι θείαν τοῦ Λόγου πάλιν ἐνέργειαν, μὴ τοῦ αὐτοῦ μόνον διὰ τὴν φύσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἁγίας σαρκὸς, διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν· συνεργάτιν γάρ ἑαυτοῦ ταύτην ἐν τοῖς θείοις παρελάμβανεν, ἢ φησιν ὁ διδάσκαλος, ὥσπερ καὶ ψυχὴ τὸ ἴδιον σῶμα, πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἔργων ἐκπλήρωσιν. Αὕτη γοῦν ἡ μία καὶ συγγενῆς δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη ἐνέργεια, τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν δηλοῦσα τὴν ἔνωσιν· τὸ ἑτερογενές τούτων καὶ δυϊκόν, καθάπερ καὶ (104) ἡ Θεανδρική ἐνέργεια, δι' ἑαυτῆς κυρίως σημαίνει τῷ πρὸς ἄμφω τὰ μέρη, τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ εἷς καὶ μόνος ἐγνωρίζετο σεσαρκωμένος Λόγος, ἀναφέρεσθαι καὶ ἀμφοτέρων ὑπάρχειν, ὡς δι' ἀμφοῖν, τοῦ τε παντουργοῦ προστάγματος, καὶ τῆς ἀφῆς τῆς ἁγίας σαρκὸς ἐπιδεδειγμένη.

Οὐ δεῖ δὲ τῷ συγγενεῖ ξενίζεσθαι παντελῶς· ἐπὶ τε γὰρ ὁμοουσίων καὶ ἑτερουσίων λέλεκται τοῖς ἁγίοις Πατράσι τὸ συγγενές· καὶ μάρτυς ὁ Θεολόγος καὶ μέγας Γρηγόριος, περὶ ψυχῆς λέγων οὕτως ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν Ἐπιταφίῳ λόγῳ, Μικρόν δε ὕστερον καὶ τὸ συγγενές σαρκίον ἀπολαβοῦσα, ᾧ τὰ ἐκεῖθεν συνεφιλοσόφησεν. Ἐνταῦθα διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν συγγενῆ τῇ ψυχῇ τὴν σάρκα κέκληκεν ὁ διδάσκαλος. Καὶ πάλιν, Ἐν τῷ Εἰς τὰ φῶτα, περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ διδασκῶν, φησί· Καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς μαρτυρούμενος Πνεύματος. Νῦν τὸ συγγενές διὰ τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ἔνωσιν εἶρηκεν. Αὐτός δὲ Κύριλλος ὁ σοφὸς κάπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑποστάσει διηρημένων τὸ συγγενές ἀπαρητήτως λαμβάνει· καὶ τάδε λέγει τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνηματίζων, περὶ τῆς κατὰ τὸ θεῖον βάπτισμα θεραπείας, "Συγγενῶς πως ἐχούσης πρὸς ἄμφω τῶν δεδηλωμένων. Πνεύματι μὲν γὰρ ἀγιάζει τοῦ ἀνθρώπου τὸ πνεῦμα· ὕδατι δὲ αὐτὸ, τὸ σῶμα," Τίς δὲ, καὶ ποία συγγένεια Πνεύματος ἁγίου καὶ ὕδατος κατὰ τε οὐσίαν ἢ ὑπόστασιν, πρὸς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα καὶ σῶμα; εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ χάριν ἡμῖν καὶ τοῖς ἐξ ὧν συγκείμεθα μέρεσιν αὕτη προσγίνεται, διὰ τὴν ἱεράν ἀναγέννησιν.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς αὕτις ὁ μοναδικὸς ἀριθμὸς, ὡς πᾶσιν εὐδελον, καθ' ἕκαστον τῶν ἐν πτώσει γενῶν ἐν τε ὁμοουσίοις, πρὸς τῶν ἁγίων παραλαμβάνεται, τὸ καθ' ἔνωσιν, ἢ δηλονότι σκοπούντων, ὡς τὸ, " Εἷς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἑνός ἀμφοτέρα," Καὶ τὸ, " Μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη." Καὶ τὸ, " Εἰ γὰρ καὶ τὸ

συναμφοότερον ἔν, ἀλλ' οὐ τῆ φύσει, τῆ δέ συνόδῳ." Καί πάλιν ἐπί τῶν ὁμοουσίων, ὡς τό, " Καί ἦν, καί ἦν, ἀλλ' ἔν ἦν. Φῶς καί φῶς, καί φῶς, ἀλλ' ἔν φῶς. Καί τό " Εἷς Θεός, καί μία φύσις ἡ ἀνωτάτη," φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Οὐ δεῖ τοιγαροῦν τὰς μοναδικὰς τῶν ἁγίων φωνῶν ἢ συγγενεῖς διὰ τὴν ἔνωσιν εἰρημένας, ἐπ' ἀνατροπῆ τῶν δυϊκῶν ἢ ἑτερογενῶν λελεγμένων αὐτοῖς, διὰ τὴν διαφορὰν ἐκδέχεσθαι παντελῶς ἢ πάλιν (105) κατ' ἐκείνων ταύτας. Ὁ γὰρ οὕτως ἐκλαμβάνων, καί μὴ ἀμφοτέρας ἐπίσης ἀσπαζόμενος, καί προσηκόντως, τὰς μὲν, τῆ ἔνώσει, τὰς δέ, τῆ φυσικῆ διαφορᾷ προσαρμόζων· ἢ διαιρέσει πάντως, ἢ συγχύσει κατὰ τό εἶκος περιπίπτει· μᾶλλον δέ φάναι κυρίως, ἑαυτὸν περιβάλλει, καί τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων διωθεῖται κοινωνίας ἀληθοῦς καί ὁμολογίας. Εἰ γὰρ καί πρὸς τὸν Λόγον ἔν ἡ σὰρξ καθ' ὑπόστασιν γέγονε, καί τῆ ἔνώσει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατεπλούτησεν· ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦ κτίστην κατ' οὐσίαν ὑπάρχειν διέπεσεν, οὔτε τῶν φυσικῶν καί ἀδιαβλήτων παθῶν τὴν οἰανοῦν πέπονθεν ἐκδρομήν. Καί εἰ τοῦτο κυρίως ἐστίν, ὥσπερ οὖν καί ἐστι, διάφορον τὴν τε φύσιν αὐτήν, καί τὴν φυσικὴν πρὸς τὸν Λόγον ἐκέκτητο προδήλως ἐνέργειαν. Ἦν αὐτός ἔχων ὁ σαρκωθείς Λόγος ὡς ἄνθρωπος· αὐτοῦ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν. Αἷματος γὰρ καί σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν κεκοινωνήκε, δύο φυσικὰς εἶχεν ὁ αὐτός ἐνεργείας ὥσπερ οὖν καί φύσεις· τὴν θεῖαν καί Πατρικὴν, καί τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην· δι' ὧν ὅτι Θεός ἦν ὁ αὐτός καί ἄνθρωπος ἐπιστεύετο. Ὡν γὰρ εἶχε τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, τούτων δηλαδὴ καί τὰς φύσεις. Ὡς γὰρ Θεός, διὰ τε φωνῆς καί ἀφῆς τῆς ἁγίας σαρκὸς, ἰώμενός τε καί ζωοποιῶν ἐδείκνυτο κατὰ φύσιν· οὕτω πάλιν καί ἄνθρωπος ὧν ὁ αὐτός οὐσιωδῶς ἐγνωρίζετο, διὰ τῆς αὐτῆς ἀφῆς καί χειρός, λεντίῳ διαζωννύμενος, καί νίπτων τούς πόδας τῶν μαθητῶν· καί κλῶν τούς ἄρτους, καί τούτοις διαδιδούς· καί τό ψωμίον εἰς τό τρυβλίον ἐμβάπτων· καί πάλιν διὰ τῆς φωνῆς τὴν προσοῦσαν λύπην καταμηνύων, Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου. Καί, Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρρακται. Καί, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορήσαι μετ' ἐμοῦ. Καί ὅσα τοιαῦτα, μηδαμῶς τό φύσει πεφυκός ἐκατέρας φύσεως, τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς συνέστηκεν, ἀθετῶν· ἀλλὰ φυσικαῖς ἐνεργείαις τὰς φύσεις πιστούμενος.

Ἰνα δέ καί διὰ Κυρίλλου τοῦ σοφοῦ δειχθῆ, ὡς οὐ φύσει μίαν, ὥσπερ οὐδέ φύσιν, ἡ σὰρξ εἶχε πρὸς τὸν Λόγον ἐνέργειαν, εἰ καί συγγενῆς γέγονεν πρὸς αὐτό, τῷ θεωθῆναι διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀκούσωμεν τί διέξεισι, τό κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνεύων, ἐν τῆ δευτέρᾳ βίβλῳ τῆς ἐξομολογήσεως. "Διὰ τοῦτο φησὶν ἐνεργεῖν ἐν Πνεύματι Θεοῦ. Καί γὰρ τοι κατὰ τό ἀληθές, οὐ σαρκὸς ἐνέργεια φυσικὴ καί ἀνθρωπότητος δύναμις, παραλύει τὸν Σατανᾶν, καί καταισχύνει τὸν Βεελζεβούλ· ἐπεὶ διδασκέτω σέ τις παρελθὼν, εἰ βούλεται, τί τό κωλύον τοῖς ἐθέλουσι προκεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν τὴν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Ἰδού, εἰ τοῦτο ἐνεργεῖ σαρκὸς φύσει· πάντες γὰρ ἐσμέν ἐν σαρκί, καί εἷς πάντων ὁ τῆς ἀνθρωπότητος λόγος· ἀλλ' οὔτε σαρκὸς ἔργον ἰδικῶς, (108) οὔτε μὲν ἀνθρωπότητος, τό κατισχύσαι πνευμάτων, ἐπεὶ μὴ πάντες ἰσχύουσιν· ἐνεργείας δέ μᾶλλον ὁρᾶται τό κατόρθωμα διὰ τοῦ Πνεύματος." Οὐκοῦν ἀληθές εἶρηκεν ὁ Πατήρ, καθὸ νοεῖται σὰρξ καί ἄνθρωπος, ὅτι Πνεύματος ἔργον ἦν, καί οὐχί τῆς σαρκὸς, ἡγουν ἀνθρωπότητος, ἢ κατὰ δαιμόνων ἰσχύς. Ἄγιον μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἐστὶ τό σῶμα τοῦ Κυρίου, καί πᾶσαν ἔχον κατὰ πάσης νόσου τὴν δύναμιν· ἀλλ' ἦν τε, καί ἐστὶν ἅγιον, οὐκ ἐπέπερ ἀπλῶς νοεῖται σὰρξ, ἐν μόνοις οὔσα τοῖς ἰδίῳις λόγοις, ἀλλ' ἦ ἐστὶ ναός τοῦ κατοικοῦντος ἐν αὐτῇ Θεοῦ Λόγου, ἀγιάζοντος τὴν ἰδίαν σάρκα διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος.

Ὡστε, ἥ φησιν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, κατὰ τὸ ἀληθές, οὐ σαρκὸς ἐνέργεια φυσική, καὶ ἀνθρωπότητος δύναμις παραλύει τὸν Σατανᾶν· οὐδέ τοῦτο ἐνεργεῖ σαρκὸς ἢ φύσις· ἐπεὶ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἐν σαρκὶ ὄντες, καὶ εἷς κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, ἐλόμενοι ἂν ἐνεργεῖν, καὶ τὴν κατὰ πνευμάτων εἶχον ἰσχύν. Ταῦτα γοῦν διδάξας σαφῶς παρέστηκε, καὶ τῶν ἰδίων ἐρμηνευτῆς γέγονε λόγων, ὡς τῷ ἐνοικεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἠνώσθαι καθ' ὑπόστασιν μίαν, ἀλλ' οὐ τῷ σάρξ, ὑπάρχειν, ἐν μόνοις οὕσα τοῖς ἰδίους λόγοις, ἀγία ἐστὶ καὶ ζωοποιός, κατὰ πάσης νόσου τὴν δύναμιν ἔχουσα. Φυλάξωμεν τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τῶν ἀγίων ὑφήγησιν, τὸν τε τῆς διαφορᾶς λόγον ἀλώβητον, τὰς φύσεις αὐτάς, καὶ τὰ προσόντα κατ' οὐσίαν αὐταῖς διασώζοντα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον παντελῶς ἀδιάσπαστον, τὴν ἄκραν τῶν ἠνωμένων συμφυῖαν ἐνοειδῆς συντηροῦντα· καὶ τὴν πᾶσαν ἡμῶν ἐξελάσωμεν διαίρεσιν τε καὶ σύγχυσιν.

Εἰ δέ μή οὕτως τὰς μοναδικῶς εἰρημένους τοῖς ἀγίοις φωνάς, τὴν τε Θεανδρικήν καὶ τὴν Μίαν τε καὶ συγγενῆ, κατὰ τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον εὐσεβῶς ἐκδεξώμεθα καὶ νοήσωμεν, ἀλλ' ἢ ταύτην ὡς φυσικήν, ἢ πάλιν ὑποστατικήν ὑπολάβωμεν, φύσιν μίαν ἐξ ἀνάγκης τὸν Χριστὸν δογματίσομεν· μηδετέρας τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε τὸ παράπαν μετέχουσαν, ὅτι μηδεμία κατὰ φύσιν ὑπάρχει Χριστός. Φύσις γάρ πρὸς φύσιν οὐκ ἂν κοινωνήσῃ κατὰ φύσιν ποτ' ἂν· ἀλλ' ἀμέτοχος, πάντη κατ' οὐσίαν πρὸς πᾶσάν ἐστι διάφορος· τοῦτο μὲν ἡμῖν συναχθήσεται, φυσικήν τὴν ἐνέργειαν λέγουσι· εἰ δέ πάλιν ὑποστατικήν, ἀλλοτριώσομεν αὐτὸν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Οὐδενὶ γάρ χαρακτηριστικῶ (109) τῆς ἰδίας ὑποστάσεως· κοινωνήσοι ποτ' ἂν Πατρί καὶ Πνεύματι ὁ Υἱός.

Μηδαμῶς τοιγαροῦν βουληθῶμεν φυσικήν ἢ ὑποστατικήν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντος ὁμολογεῖν τὴν ἐνέργειαν. Οὐδεὶς γάρ τῶν ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβάσεως μέχρι νῦν ἀγίων Πατέρων, φυσικήν ἢ ὑποστατικήν ὁμολογεῖν ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ παραδέδωκεν· ἀλλ' οὐδέ μίαν ῥητῶς, ὡς ἐμέ γινώσκειν, ἢ μόνον Κύριλλος ὁ θεσπέσιος· ἦν ὡσπερ ὀλοψύχως δεχόμεθα, καίπερ αὐτοῦ μόνου τυγχάνουσαν, τῆς ἐνώσεως χάριν· πῶς οὐχὶ καὶ τὰς τῶν ὄλων σχεδόν ἀγίων Πατέρων, καὶ αὐτοῦ δέ πάλιν δέχεσθαι περιχαρῶς προσήκει δυϊκὰς φωνάς, τῆς φυσικῆς ἕνεκεν διαφορᾶς· ἵνα μή τῆς περὶ τὴν μίαν καὶ μόνον αὐτοῦ λέξιν προσκλήσῃ καὶ παραδοχῇ, τούτου τε καὶ ἄλλων ἀγίων τὴν ἐκβολὴν καὶ τὴν ἀκυρωσίαν τῶν λόγων ποιήσωμεν· ὡς μή ἄλλου τινός αὐτῶν, ἢ μόνου Κυρίλλου τὴν εὐσεβῆ τοῦ κηρύγματος πιστευθέντος ἀκρίβειαν· καὶ ταύτην οὐκ ἐν τοῖς ἄλλοις λόγοις αὐτοῦ, τοῖς τὴν διαφορὰν δηλοῦσιν, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν τῇ μίᾳ καὶ συγγενεῖ ἐνέργειᾳ.

Ἄλλως τε, πῶς μίαν ἀπλῶς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τινές φασὶ τὴν ἐνέργειαν; Ἀνάγκη γάρ ἢ τῶν αὐτοῦ ταύτην ὑπάρχειν μερῶν, ἢ αὐτοῦ πάντως ὡς ὅλου. Ἄλλ' εἰ μὲν τῶν μερῶν, μερισθήσεται πρὸς ἄμφω δηλαδή τεμνομένη· τοῦτο δέ πάσχουσα, λυθήσεται πάντως, καὶ συνδιαλύσει τὰ κατ' αὐτὴν ἠνωμένα. Εἰ δέ τοῦ ὅλου, τῶν ἐναντίων ἔσται δεκτική, θνητὴ καὶ ἀθάνατος οὕσα, κτιστὴ καὶ ἄκτιστος, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραφος. Καὶ εἰ τοῦτο, καθ' ἕξιν καὶ στέρησιν οὕσαν καὶ μὴ οὕσαν τὴν οἰκείαν ὁ Χριστός εἶχεν ἐνέργειαν· δι' ἣν, ὡς κατ' αὐτὴν προσφυῶς ἐνεργῶν, τῶν ἐναντίων κατὰ τὸ αὐτὸ δεκτικός· ἀλλ' οὐ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο· οὐ τί δυσσεβέστερον;

Τὸ αὐτὸ δέ καὶ περὶ θελήματος ἔστιν εἰπεῖν. Πῶς δέ ἄρα συνεργάτιν τὴν οἰκείαν ὁ Λόγος παρελάμβανε σάρκα, κατὰ Κύριλλον τὸν σοφόν, οὐκ ἔχουσαν τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν; Τὸ γὰρ μὴ ἔχον ἐνέργειαν μήτε κίνησιν φυσικήν, νεκρὸν πάντως καὶ ἄψυχον·

καί τίνι λόγῳ προσίετο τό νεκρόν εἰς συνέργειαν; Τό γάρ ἀνενέργητον, τῇ παντελεῖ ἀκινήσιᾳ καταργεῖ. Πῶς δέ ταύτην ἐδείκνυε ζωοποιεῖν δυναμένην, ὡς αὐτός πάλιν Κύριλλος ἐξεπαίδευσε, διά τῶν κατά φύσιν αὐτῆς κινήματων· οἷον τῆς ἀφῆς, τῆς φωνῆς, τοῦ περιπάτου, τούτων οὐκ ὄντων αὐτῆς, ἢ ἐν αὐτῇ κατ' οὐσίαν. Εἰ γάρ αὐτῆς κατ' οὐσίαν, φυσικήν πάντως ἢ σάρξ εἶχεν ἐνέργειαν· ἐνεργείας γάρ αὐτῆς οὐσιώδους ἐστίν, ἢ τε κινήσεις τῶν χειρῶν καί τῶν ποδῶν, καί ἢ κατά τήν προφοράν φωνή. (112) Εἰ δέ οὐκ αὐτῆς κατά φύσιν ταῦτα, ζωοποιεῖν δυναμένην ταύτην ὁ Σωτήρ οὐκ ἀπέδειξε.

Ταῦτα μικρά ἐκ πολλῶν, ὑμᾶς τε καί τῶν καθ' ὑμᾶς θεοσόφων ἀγίων παιδευθεῖς διδασκάλων, δι τήν ἱερωτάτην ὑμῶν κέλευσιν, ἐθάρρησα διά τοῦδε τοῦ μετρίου γράμματος χαράξαι, καί τῶν ὑπέρ δύναμιν κατατολμῆσαι, μικρός ὢν καί εὐτελής· καί μήτε νοῦν εὖστοχον εἰς ἐπιβολήν, μήτε λόγον εὖεικτον εἰς σαφήνειαν, μήτε ἦθος εὖκοσμον εἰς τήν τῶν κρειττόνων ἐξάνεσιν ἔχων· ἀλλά μάλλον χάριτι, διά τῆς μεσιτείας ὑμῶν σκεπαζόμενος ὑπό τοῦ παναγάθου Θεοῦ, καί καλύπτοντος τά πλήθη τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων. Δυσωπῶ δέ μετά δακρῶν, τοῖς τιμοῖσις ὑμῶν ὡς παρῶν προκαλινδούμενος ἴχνεσιν, ἐπειδή ὑμᾶς κατέστησε τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐπισκόπους ψυχῶν καί σωτήρας μή κατοκνήσαι ἐν οἷς οὐκ ἠκριβωμένως γέγραφα, φιλάγαθον ποιήσασθαι τήν διόρθωσιν· ἴν' ἐκ τούτου μεσίτας Θεοῦ μάλλον, ἢ μιμητάς ἑαυτοῦς ἀναδείξῃται· τόν ἐπί πάντας αὐτοῦ φωτισμόν, καί τό ἔλεος· οὐ μόνον ἔξει λαχόντες, ἀλλά καί ἀξία παρέχοντες· ὧ καί παραθέσθαι τήν ἐμὴν τοῦ πένητος καί φτωχοῦ ἀσθένειαν καθικετεύω, πρός τό σκεπασθῆναι τῆς τό πᾶν νεμομένης διά τὰς ἐμάς ἀμαρτίας, ὁρατῆς τε καί ἀοράτου, φλογός· καί εἰς τήν δρόσον τῆς τε παναγίας αὐτοῦ καί ὀρθοδόξου πίστεως, καί τῆς ἱεῤῥας ἀρετῆς διά παντός ἐπαναπαύεσθαι καί φρουρεῖσθαι. Ἀμήν

ΣΧΟΛΙΟΝ

Fr. Ἴδε σοι τό ἄπορον λέλυται. Προελθῶν δέ Θεός μετά τῆς προσλήψεως, ἔν καί ἔν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, εἰπῶν ὁ μέγας, διά τήν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν· ἀλλ' οὐ φύσιν τό ἔν ἐξεδέξατο.

Τοῖς κατά τήνδε τήν Σικελῶν φιλόχριστον νῆσον παροικοῦσιν ἀγίοις Πατράσιν, ἡγουμένοις τε καί μονάζουσι, καί ὀρθοδόξοις λαοῖς, Μάξιμος ταπεινός καί ἀμαρτωλός, ἀνάξιος δοῦλος.

Εἰρήνη πολλή τοῖς ἀγαπῶσι τόν νόμον σου, (113) καί οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον, πρός τόν Θεόν ἔφησεν ὁ Θεοπάτωρ Δαβίδ· γνωρίζων ἐντεῦθεν ἅπασι, καί διαγορεύω τοῖς σωτηρίας ἐφιεμένοις, ἵνα τῇ τοῦ ἐσχάτου φύσει προσανέχοντες ὀρεκτοῦ θειοτάτη κατ' ἄκρον ἀγάπη, ταύτη περιχαρῶς τό τῆς εἰρήνης καλόν πρός ἑαυτούς τε καί πάντας, εἰ δυνατόν, ἀλύτως μεταδιώκοιεν· ἅπαν ἐξ ἀπάντων ἀφαιρούμενοι σκάνδαλον, διά τῆς εὐσεβοῦς εἰς ἀλλήλους καί ἄκρας ὁμοφροσύνης. Οὐ δὴ χάριν, κάμοι τῷ ἡμέτέρῳ διεσπουδάσθη δούλω, γραφῇ καταθέσθαι προθύμως, ὅπερ φθάσας γλώττη συνεστησάμην, πρός τήν τῶν ἀγιωτάτων ὑμῶν ἀσφάλειάν τε καί πληροφορίαν, πᾶσαν ἐξ ἐτέρων γεγεννημένην ὑμῖν περί τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως ὑποψίαν, διά τῆς ἀπολογίας ἀποσκευασάμενος· "Οὐδέ γάρ ἀνέχομαι, καθά φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, πλήττεσθαι τινὰς ἐν ἐμοί τῶν πάντα τηρούντων ἐπιμελῶς τά ἡμέτερα, εὖ τε καί ὡς ἐτέρως ἔχοντα

καλόν γάρ μήτε ἀμαρτάνοντα, μήτε ὑπονοούμενον, ἕως ἂν οἶόν τε ἦ, καί ὁ λόγος αἰρή, τιθέναι πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς ἢ σκάνδαλον· εἴπερ καί τοῖς ἕνα τῶν μικρῶν σκανδαλίσασι, ἴσμεν ὅπως ἀπαραίτητος καί βαρυτάτη παρά τοῦ ἄψευδοῦς ἢ τιμωρία."

Γνωρίζω τοίνυν τοῖς ἀγιωτάτοις ὑμῖν, ὡς οὐδαμῶς μοι πεφρόνηται πώποτε, κατά τήν τῶν ἐπηρεαζόντων εἰσήγησιν ἢ τῶν ἀντιρρόπων καί ἐναντίων δογμάτων ὑπόληψις. Οὐδέ γάρ μίαν ἐν ταύτῳ καί δύο, τουτέστι τρεῖς, κατ' αὐτούς, θελήσεις καί ἐνεργείας ἐπί τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διωμολογησάμην, ἢ συνεγραψάμην τό σύνολον. Θατέρω γάρ θάτερον ἀνατρέπεται, πῆξιν οὐδεμίαν (116) ἔχον τήν λογισμῶν φυσικῶν πρὸς τό καί ἀμάρτυρον εἶναι δόγμα τοῖς ἀληθείας, ἤγουν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν. Εἰ γάρ μία, πῶς καί δύο· εἰ δέ δύο, πῶς καί μία; καί τίτι κατ' αὐτήν ὁμοεργῆς, εἴτουν ὁμοούσιος, ὁ σαρκωθείς καθέστηκε Λόγος;

Εἰ μὲν γάρ τῷ Πατρί φήσειαν, διπλῆν ἐντεῦθεν εἰσάγουσι τήν θείαν ἐνέργειαν· εἴπερ μή ἐπ' ἀναιρέσει τῶν δύο τοῦ αὐτοῦ κατά φύσιν ἐνεργειῶν, τῆς θείας λέγω καί τῆς ἀνθρωπίνης, διομολογοῦσι τήν πλαττομένην αὐτοῖς τρίτην ἐνέργειαν. Εἰ γάρ μή ἐπ' ἀναιρέσει, δηλόν ὡς δύο τοῦ αὐτοῦ τάς θεϊκὰς ἐνεργείας πρεσβεύουσι· φυσικήν καί ὑποστατικήν. Εἰ δέ δύο, διαφόρους πάντως κἀντεῦθεν πολύθεον τήν οἰκείαν ὑπόληψιν, ὡς ἐν ἑτερότητι καί οὐ ταυτότητι φυσικῇ γνωριζομένης αὐτοῖς, τῆς ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ θεϊκῆς ἐνεργείας. Καί οὐ πολύθεον μόνον τήν δόξαν· ἀλλ' ἔτι καί ἄθεον· ὡς οὐδεμίαν θεϊκὴν ἐνέργειαν ἔχειν κατασκευάζοντες τήν Υἱόν, ἃ τε δὴ φύσιν καί ὑπόστασιν ἀλλήλοις συμφύροντες, μετὰ τῶν ἑκατέρας ἰδιωμάτων· καί ταυτόν σὺν Σαβελλίῳ γνωρίζοντες, ὡς καθ' ἑκατέραν τῷ Πατρὶ κοινωνοῦντα, φύσιν τε λέγω καί ὑπόστασιν, τόν Υἱόν ὑπογράφοντες, ὅπερ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐστίν ἀλλότριον· ἵνα μή λέγω, ὅτι καί φύσει παθητόν τόν Πατέρα καί σεσαρκωμένον, εἴτουν ἐνανθρωπήσαντα, τῇ πρὸς τόν Υἱόν ὁμοεργία, τῶν τε θαυμάτων ὁμοίως καί παθημάτων. Εἴ γε μή ἄλλο τι παρά τά θαύματα καί τά πάθη φασὶν ἐνεργεῖν τόν Υἱόν, κατά τήν, ὡς εἴρηται, πλαττομένην αὐτοῖς τρίτην ἐνέργειαν· ἢ καί κοινωνεῖν, πρὸς τῇ κατά φύσιν θεία, τῷ Πατρὶ τόν μονογενῆ Λόγον ὑπαγορεύουσιν.

Εἰ δέ τούτοις στενοχωρούμενοι, μή τῷ ἀνάρχῳ μὲν Πατρὶ· τῇ δέ ἀχράντῳ μητρὶ κοινωνεῖν κατά ταύτην ὀρίζονται τόν Υἱόν τήν τρίτην ἐνέργειαν, δύο κἀνταῦθα παρέχουσιν αὐτῷ κτιστάς, ἤγουν ἀνθρωπικὰς ἐνεργείας· φυσικήν αὐθις καί ὑποστατικήν· ἀλλοτριοῦντες αὐτόν δηλαδή, καθ' ἑκατέραν τοῦ Θεοῦ καί Πατρός· καί τῇ Ἀρείου συνεκφερόμενοι διατομῇ, κατά τήν ἐν ἀμφοτέραις ἐνεργείαις τοῦ Μονογενοῦς πρὸς τόν Πατέρα τελείαν κατ' αὐτούς ἀποξένωσιν. Ὅπου γε καί ἡμᾶς θαυματουργούς, (117) ἀλλ' οὐχὶ μόνον φύσει παθητοῦς ἀποφαίνουσιν· εἴ γε τῇ τρίτῃ κατ' αὐτούς, ἢ ὡς ἐκείνοις φίλον καλεῖν, τῇ τοῦ ὄλου, τουτέστιν, τῇ τῆς ὑποστάσεως ἐνεργεία, τό συγγενές πρὸς ἡμᾶς ἀποσώζειν φασὶ τόν Χριστόν· καθ' ἣν ἐκουσίως, οὐ τήν πείραν μόνον προσιέμενον τῶν παθημάτων, ἀλλά καί τήν δύναμιν τῶν θαυμάτων ἐπιδεικνύμενον, τοῦτον εἰκότως ἐπιγινώσκουσιν, ὅπερ ἀδύνατον. Οὐ γάρ οἶόν τε τήν αὐτήν καί μίαν ἐνέργειαν, ἢ θέλησιν, ἢ φύσιν τό σύνολον, θείαν ἐν ταύτῳ καί ἀνθρωπίνην ὑπάρχειν· ἢ ἄκτιστον, καί κτιστόν· ἢ ἀναρχον καί ἡργμένην· ἢ σύνθετον, καί ἀσύνθετον· ἵνα τῇ αὐτῇ καί μιᾷ πρὸς ἑκάτερον, τόν τε Πατέρα φημί καί τήν Μητέρα, τό συγγενές ἀποσώζει φύσει καί ἀπαράλλακτον ὁ Υἱός· ἢ τὰ ἑκάτερα δρᾷ κατά τήν αὐτήν, τὰ τε θεία λέγω φύσει καί τὰ ἀνθρώπινα. Τοῦτο γάρ οὐδ' ἂν οἱ τοὺς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσαιεν.

Εἰ δὲ ἀδύνατον, τὴν αὐτὴν καὶ ἐνέργειαν, ἢ θέλησιν, ἢ φύσιν, θεῖαν ἐν ταύτῳ φύσει τυγχάνειν καὶ ἀνθρωπίνην· ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἐκάτεροις, Πατρὶ φημι καὶ Μητρὶ κοινωνεῖν, ἢ ἐκάτερα δρᾶν, τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα τὸν Υἱὸν· προσφυῶς δὲ μᾶλλον, ὡς εἴρηται τῇ μὲν θεῖα, τὰ θεῖα, τῇ δὲ κατ' αὐτὸν ἀνθρωπίνῃ, τὰ ἀνθρώπινα· μετὰ μέντοι τῆς θατέρου κοινωνίας καὶ συμφυΐας, ἀλλ' οὐ διηρημένως· ἄρα καὶ ἀνώνυμος ὡς ἀνύπαρκτος, ἢ τρίτη κατ' ἐκείνους ἐνέργεια, μηδενὶ κυρουμένη λόγῳ τε θεῖῳ, καὶ Πατρὶ παντελῶς.

Καὶ τί τῷ ὅλῳ παρέχομεν, φασίν, εἰ μὴ τὴν μίαν ὡς ἐνὶ τῷ ὅλῳ διὰ τὴν ἔνωσιν διδοῦμεν ἐνέργειαν; ἀλλ' ἠγνόησαν, ὅτι καὶ λέγουσιν, οἱ ταῦτα προφέροντες. Οἴομενοι γάρ ἄλλο τι τό ὅλον εἶναι παρά τὰ αὐτοῦ οἰκεία μέρη, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς συνέστηκεν, ἰσχυρίζονται πῶς ὀφείλουν, οὐκ ἐξ ἀποδείξεως, ἀλλ' ἀποφάνσεως, καὶ ἄλλο τι παρά τό κατὰ φύσιν τοῖς μέρεσιν ἐνυπάρχον, τῷ ὅλῳ προσάπτειν ὡς ὅλῳ· φημί δὲ, τὴν μίαν ἐνέργειαν· Δείξουσιν οὖν πρότερον, ἐκατέραν παρά τὴν τῶν οἰκείων μερῶν ὑπαρξίν· ἔχειν τό ὅλον· καὶ εἴθ' οὕτως αὐτῷ καὶ ἑτέραν, ὡς ὅλῳ, παρά τὰς ἐνυπαρχούσας τοῖς μέρεσιν οὐσιώδεις ἐνεργείας, προσνέμωσιν αὐτῆς ἐνέργειαν. Εἰ δὲ μὴ ἑτέραν κατὰ φύσιν ὑπαρξίν, οὐδ' ἑτέραν δηλονότι κατὰ φύσιν ἐνέργειαν τῷ ὅλῳ παρά τὰς τῶν μερῶν ἀποδώσωσιν. Ἐκάτερα γάρ κατὰ φύσιν ὧν ὁ Χριστός· Θεός γάρ φύσει καὶ ἀνθρωπος ὁ αὐτός· τὰ ἐκατέρας ἴδια φύσεως κατὰ φύσιν ἔχει· τὴν τε θεῖαν φημί θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν καὶ ἐνέργειαν· ἀλλ' οὐχὶ μίαν μόνην, ἐπ' ἀναιρέσει τῶν δύο κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν· ἢ ἄλλην πρὸς ταῖς δυσὶ κατὰ φύσιν· τουτέστι, τρεῖς ἐνεργείας τε καὶ θελήσεις.

Ἐκατέραν τοίνυν, ὡσπερ οὐσίαν, οὕτω καὶ ἐκατέραν οὐσιώδη θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τῷ αὐτῷ (120) καὶ μόνῳ Χριστῷ κατὰ φύσιν προσνέμομεν. Εἰ γάρ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ αὐτοῦ μερῶν θεωροῦντες, τῇ θεότητι τοῦ αὐτοῦ τὰ θεῖα, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητι τὰ ἀνθρώπινα προσφόρως παρέχομεν· ἔμπαλιν δὲ διὰ τὴν ἔνωσιν, τὰ ἐκατέρας ἴδια φύσεως κατὰ ἀντίδοσιν τῇ ἑτέρᾳ προσάπτομεν· ἐξ οὗ καὶ Θεὸν παθητὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας φαμέν καὶ σάρκα· "προσειλημμένην καὶ γενομένην ὅπερ τό χρίσαν· καὶ θαρρῶ λέγειν, ὁμόθεον," κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον· οὔτε κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα δρᾶσαντα· "διὰ σαρκός γάρ, νοερῶς ἐψυχωμένης, καὶ ἐνωθείσης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν· ἀλλ' οὐ γυμνῇ θεότητι, καθὼς τό πρότερον· "οὔτε τὰ ἀνθρώπινα κατὰ ἄνθρωπον·" κατ' ἐξουσίαν ἀπειροδύναμον, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκῃ ὑπεύθυνον. Οὐ γάρ ἔκτισις ἦν, ὡς ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ κένωσις ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τό πάθος. Ὅμως δ' οὖν ὡς ὅλῳ τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὶ καὶ μόνῳ Χριστῷ κατὰ φύσιν, ὅλα παρέχομεν τὰ τῶν, ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων, μόνης δίχα τῆς ἁμαρτίας· διό καὶ παθητὸν καὶ ἀπαθῆ τὸν αὐτὸν· ἄκτιστον καὶ κτιστόν· περιγραπτόν καὶ ἀπερίγραπτον· ἐπίγειον καὶ οὐράνιον· ὀρώμενον καὶ νοούμενον· χωρητόν καὶ ἀχώρητον κατὰ τὴν φύσιν, ὁμολογοῦμεν. Εἰ δὲ τούτοις αὐτῆς περιγραφόμενοι τό ἀποτέλεσμα τῶν δύο τοῦ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, τουτέστι τὴν εἰς ἄλλους, (ἀνθρώπους) τῷ Σωτῆρι Θεῷ γιγνομένην θεοσημεῖαν· οἶον, τὴν ἀνάστασιν, ἢ τὴν ἀνάληψιν, ἢ τὴν κάθαρσιν, ἢ τι τῶν τοιούτων τερατουργημάτων, ἐνέργειαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν φασίν, οὐδ' οὕτως εὐάφορμος ἐκείνοις ὁ λόγος. Οὐδέ γάρ μίαν ἴσμεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς καὶ ἀπίρους τὰς τοῦ Σωτῆρος θεοσημεῖας, περὶ ὧν φησὶν ὁ θεολογικώτατος Ἰωάννης, Ἐάν γράφηται καθ' ἓν, οὐδ' αὐτὸν οἶμαι χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία τὸν τῆδε κόσμον.

Ἐπειτα καὶ τοῖς ἐκτός γινομένοις, οὔτε ἐπ' ἄλλου μὲν τινος τῶν ὄντων, μὴ τί γε δεῖ λέγειν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα Θεοῦ λόγου δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος, τὴν

ουσιώδη παντελῶς ἐπιγινώσκομεν ὑπαρξιν· ἀλλ' οἷς αὐτός ἐν αὐτῷ χαρακτηρίζεται φυσικοῖς ιδιώμασι· ταυτόν δέ φάναι θελήσει φυσικαῖς καί ἐνεργείαις ἢ οὕτω δ' ἄν, καί τόν τέκτονα ζῶον ξυλουργόν, ἀλλ' οὐ λογικόν, οὐδέ θνητόν· ὀρίσονται ἄν, τήν τούτου φύσιν ἐκ τοῦ θῶκου τυχόν, ἢ τοῦ σκίμποδος, ἀλλ' οὐ τῶν ουσιωδῶς (121) συνιστώντων αὐτήν ιδιωμάτων γνωρίζοντες· ὅπερ κἄν ἐννοεῖν, ἀμαθές. Ὅθεν φύσει Θεόν καί ἄνθρωπον τόν αὐτόν κυρίως, οὐχ ἑτέρωθεν ὄντα διαγινώσκομεν, ἢ ἐκ τῶν θεκῶς ἅμα καί ἀνθρωπικῶς χαρακτηριζόντων αὐτόν, ἐμφύτων ιδιωμάτων· τῆς τε θείας, ὡς ἔφην, θελήσεως καί ἐνεργείας, καί τῆς ἀνθρωπικῆς τοῦ αὐτοῦ θελήσεως καί ἐνεργείας· αἷς, καί δι' ὧν, ὃ ἦν καί γέγονεν ἐπισφραγίζει· θαυματουργῶν μὲν ὑπέρ ἡμᾶς ὡς Θεός ἐκουσίως· πάσῃ δέ δι' ἡμᾶς ὁ αὐτός ἐκουσίως ὡς ἄνθρωπος· ὡς οὐκ ἄλλο τι παρά τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καί ἄπερ ἐστί γνωρίζομενος, οἷόν τι νόθον καί μεταίχμιον, ἦγουν τρίτον ἀποτέλεσμα, κατά τήν τῶν ἡμιόνων παράδειξιν· ὡς ἡ τῶν κενολόγων αἰρετικῶν μυθοπλαστία τερατολογεῖ, τοῦ εὐσεβοῦς ἀποσφαλεῖσα τῶν ἀγίων Πατέρων κηρύγματος ἀλλ' αὐτά κατ' ἀλήθειαν κυρίως ὧν, τά ἐξ ὧν, καί ἐν οἷς κατ' ἀλήθειαν κυρίως ἐστίν. Ἐκ θεότητος γάρ καί ἀνθρωπότητος, καί ἐν θεότητι καί ἀνθρωπότητι κατά φύσιν ὑπάρχων Θεός φύσει καί ἄνθρωπος ἐστίν ὁ Χριστός καί ἄλλο τό παράπαν οὐδέν.

Καί πῶς, φασί, Κύριλλος ὁ σοφός μέσην τινά τάξιν τῶν ἐπί Χριστοῦ φωνῶν διαγορεύει φρονεῖν, οὕτωςί πρὸς Ἀκάκιον γράφων· "Αἱ μὲν γάρ εἰσι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς· αἱ δέ, οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς· αἱ δέ μέσην τινά τάξιν ἔχουσι. Καί τί τοῦτο συμβαλεῖται ποτ' ἄν ἐκείνοις πρὸς τήν οἰκείαν ὑπόληψιν;" Οὐ γάρ ἐκ μεταβολῆς, ἢ ἀποβολῆς τῶν ἄκρων, θεότητός φημι τοῦ Χριστοῦ καί ἀνθρωπότητος· ἢ θείας τοῦ αὐτοῦ καί ἀνθρωπίνης θελήσεως καί ἐνεργείας, ἕτερόν τι μέσον, ἦγουν μεταίχμιον ἀποτέλεσμα, μηδετέρα φύσει τῶν ἐξ ὧν ἐστί κοινωνοῦν· ἢ πάλιν, ἐνεργείαν τινα σύνθετον ὄντα κατ' αὐτούς, ἢ ἔχοντα παραδίδωσιν ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ὅτι ταῦτα μὲν κυρίως ἐστί, τά ἐξ ὧν ἐστίν· οὐ διηρημένως δέ ταῦτα κατονομάζεται ὁμοῦ δέ, καί ἐν ταυτῷ τούτων ἑκάτερον, ὡς εἶς ὧν καί μόνος ὁ Χριστός. Καί μαρτυρεῖ περὶ τούτων αὐτός ὑπαραπολογούμενος τῶν Ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, καί γράφων πρὸς Ἀκάκιον οὕτως, "Οἱ δέ γε κατά τήν Ἀντιόχειαν ἀδελφοί, μερίζουσι μὲν κατ' οὐδένα τρόπον τά ἠνωμένα· διαιρεῖσθαι δέ μόναι διατείνονται τὰς ἐπί τοῦ Κυρίου φωνάς· πρέπει τε τὰς μὲν τῇ θεότητι αὐτοῦ, τὰς δέ τῇ αὐτοῦ πάλιν ἀνθρωπότητι. Θεός γάρ ἐστίν ὁ αὐτός καί ἄνθρωπος· εἶναι δέ φασί καί ἑτέρας κοινοποιηθείσας τρόπον τινά, καί οἷον ἐπ' ἄμφω βλεπούσας· θεότητα καί ἀνθρωπότητα λέγω· οἷον τί φημι, αἱ μὲν γάρ εἰσι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς, αἱ δέ οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς· αἱ δέ μέσην τινά τάξιν ἔχουσιν, ἐμφανίζουσαι τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ Θεόν ὄντα καί ἄνθρωπον ὁμοῦ τε καί ἐν ταυτῷ." δέδειχε τοιγαροῦν ἡμῖν ὁ διδάσκαλος, μέσην τάξιν εἶναι φωνῶν, οὐχ ἕτερόν τι τόν Χριστόν εἶναι, σημαινουσῶν, παρά τά ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καί ἄπερ ἐστίν, ὡς τινες ὑπειλήφασιν· ἀλλὰ τόν Θεόν ὁμοῦ καί ἄνθρωπον (124) τόν αὐτόν κατά φύσιν ὑπάρχειν. Καί παρακομίζει πρὸς ἀπόδειξιν τούτων τὰς θεοπνεύστους Γραφάς οὕτωςί φάσκων. "Ὅταν μὲν τῷ Φιλίππῳ λέγῃ, Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμί, καί οὐκ ἔγνωκας με, Φίλιππε; οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγώ ἐν τῷ Πατρὶ, καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστίν; ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε καί τόν Πατέρα· καί, Ἐγώ, καί ὁ Πατήρ ἐν ἐσμέν, θεωπρεπεστάτην εἶναι διαβεβαιούμεθα τήν φωνήν. Ὅτε δέ τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἐπιπλήττει δῆμοις, ἐκείνο λέγων, Εἰ τέκνα ἦτε τοῦ Ἀβραάμ, τά ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν· νῦν δέ ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὅς τήν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν· ἀνθρωποπρεπῶς εἰρήσθαι τά τοιαῦτα φαμεν. Πλήν τοῦ ἐνός Υἱοῦ τὰς θεοπρεπεῖς, καί

μέντοι τὰς ἀνθρωπίνας. Μέσας δὲ εἶναι φωνὰς ἐκείνας διαβεβαιούμεθα, οἶον, ὅταν ὁ μακάριος γράφη Παῦλος, Ἰησοῦς Χριστός χθές καί σήμερον ὁ αὐτός, καί εἰς τοὺς αἰῶνας. Καί πάλιν· Εἷς Θεός ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καί ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ· καί εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καί ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. Καί πάλιν· Ὡς οἱ πατέρες, καί ἐξ ὧν ὁ Χριστός, τό κατά σάρκα, ὁ ὧν ἐπί πάντων Θεός, εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Ἴδου γάρ, ἰδού Χριστόν Ἰησοῦν ὁ ὀνομάσας, χθές καί σήμερον τόν αὐτόν εἶναι φησι, καί εἰς τοὺς αἰῶνας· καί δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὰ πάντα· καί τόν κατά σάρκα ἐξ Ἰουδαίων, ἐπί πάντας ὀνομάζει Θεόν· καί μήν εὐλογητόν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Μή τοίνυν διέληξεν ἐν τούτοις τὰς ἐπί τοῦ Κυρίου φωνάς. Ἐχουσι γάρ ἐν ταυτῶ τό θεοπρεπές καί ἀνθρώπινον· ἐφάρμοσον δέ μᾶλλον αὐτάς ὡς ἐνί τῷ Υἱῷ, τουτέστι, Θεῷ Λόγῳ σεσαρκωμένῳ." Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις τοῦ Πνεύματος καί αὐτάς ἡμῖν ἀποδέδειχεν ὁ Διδάσκαλος τὰς μέσας φωνάς, μηδέν καθοτιοῦν ἕτερον ἐπί Χριστοῦ σημαίνουσας, ἢ τό θεοπρεπές ἐν ταυτῶ, καί τό ἀνθρώπινον· ὅθεν αὐτῶ ταύτας καί ἐφαρμόζειν ἀδιαιρέτως παρακελεύεται δεῖν, ὡς Θεῷ τῷ αὐτῶ, καί ἀνθρώπῳ φύσει τυγχάνοντι· καί ἄλλο τό παράπαν, ὡς ἔφην, οὐδέν.

Καί μήν ἐπί Χριστοῦ, φασί, μίαν καὐτός ὁμολογεῖ τὴν ἐνέργειαν. Οὕτω γάρ τόν ἅγιον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐρμηνεύων διεξείσει, " Καί γοῦν, ὅτε τοῦ Ἀρχισυναγώγου τό κόριον διανίστη, λέγων· Ἡ παῖς, ἐγείρου· ἐκράτησε τῆς χειρός αὐτῆς, καθὼς γέγραπται· ζωοποιῶν μὲν ὡς θεός, τῷ παντουργῶ προστάγματι· ζωοποιῶν δ' αὖ πάλιν, καί διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός· μίαν τε καί συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνύς τὴν ἐνέργειαν." Ἀλλὰ τοῦτο δὴ καί λίαν ἀπερικάλυπτον ἔχει τοῦ διδασκάλου τὴν ἔννοιαν· ὅτι μὴ ἐκατέρων τῶν ἐξ ὧν ὁ εἷς καί μόνος ὑπάρχει Χριστός οὐσιῶν μίαν ὀρίζεται τὴν ἐνέργειαν, ὡς ἂν τινες ὑποτοπήσοιεν· εἶπερ πρὸς Ἑρμείαν αὐτός ἀποφαίνεται, λέγων· "Ἐνεργῆσαι γάρ ὁμοίως (125) τὰ τὴν αὐτὴν λαχόντα φύσιν· οἷς δὲ ὁ τοῦ πῶς εἶναι λόγος ἐξηλλαγμένος, τούτοις ἂν εἴη καί ὁ τῆς ἐφ' ἅπασιν ἐνεργείας λόγος οὐχ ὁ αὐτός. Τὰ γάρ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὄντα, καί τῆς αὐτῆς οὐσίας ὠμολόγηται." Δυσὸν οὖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ πρὸς ἑαυτὸν εἰσάγειν ἀπομαχόμενον τόν διδασκαλόν, ἢ τὴν αὐτὴν ἀποδιδόντα φύσιν, ὥσπερ οὖν καί ἐνέργειαν ἐπί Χριστοῦ τὴν αὐτὴν· ἀλλ' οὐκ ἐξηλλαγμένας ὑπαγορεύειν τὰς φύσεις, εἰς ταυτόν ἀλλήλαις ἰούσας τῷ ἀπαραλλάκτῳ τῆς ἐνεργείας. "Τὰ γάρ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὄντα, καί τῆς αὐτῆς οὐσίας ὠμολόγηται," φησὶν. Εἰ δὲ ἐκάτερον ἀπρεπές, τό τε πρὸς ἑαυτὸν ἀσυμβάτως ἔχειν, καί τό μὴ παρηλλαγμένας ἐπί Χριστοῦ πρεσβεύειν τὰς ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεις, δηλον ὡς οὐ μίαν ἐκατέρων τῶν οὐσιῶν, ἡγουν τοῦ ἐξ αὐτῶν συγκειμένου Χριστοῦ, παραδίδωσι τὴν ἐνέργειαν· διὰ τοῦ φάναι, "Μίαν τε καί συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνύς τὴν ἐνέργειαν." ἀλλὰ Θεόν ὄντα φύσει, καί σαρκωθέντα παρίστησι τόν ὑπερούσιον Λόγον, τὴν ζωοποιόν αὐτοῦ φύσει καί θεῖαν ἐνέργειαν, ἀσωμάτως τε προάγειν καί διὰ σώματος. Συγγενῆ γάρ εἰπὼν, οὐδέν ἕτερον, ἢ τὴν αὐτὴν δι' ἀμφοῖν, προστάγματός τε παντουργοῦ καί ἀφῆς τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ἐκφαινομένην τοῖς θαύμασι ζωοποιόν ἐνέργειαν ἐπεσήμανε· ὥσπερ καί τό πῦρ αὐτῶς τε καῖον καί δι' ὕλης, τὴν αὐτὴν ἐκατέρως καυστικὴν ἐπιδείκνυται δύναμιν. Οὐκοῦν, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπικῆς ἐνεργείας, ταῦτα φησὶν ὁ διδασκαλός· σαρκός γάρ ἀφήν εἰρηκῶς, τὴν ἀνθρωπίνην ἐκδήλωσ ἐσήμανεν· εἶπερ ἢ ἀπτική, τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας σαφῆς ἐστὶν ἀπόδειξις· ἀλλ' οὔτε πρὸς ταῖς κατά φύσιν δυσὶν ἑτέραν παρ' αὐτοῦ παραδέδωκεν· ἀλλὰ τὴν ζωοποιόν φύσει, καθά λέλεκται, δι' ἀμφοῖν· προστάγματός τε καί ἀφῆς ἐνέργειαν, ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου προερχομένην δεδήλωκεν.

Εἰ δέ τούτοις περισχεθέντες τοῖς τῶν Πατέρων εὐσεβέσι κηρύγμασι, τὴν πρὸς Ἀχίλλιον Ἡρακλειανοῦ παρακομίζουσιν ἐπιστολὴν, καθ' ἣν ὑποβάλλουσι καὶ μίαν πρὸς τοῖς δυοῖ φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν, ὡς ὄλου, καὶ κίνησιν, αὐτοὶ ταύτην ἐρμηνευέτωσαν. Ἔχει γάρ ὧδε τό γράμμα: " Μία μὲν ἢ καθ' αὐτὴν ὅλη τοῦ Κυρίου φύσις τε καὶ κίνησις δύο δέ αἰ κατὰ ἀναφοράν. Μίαν μὲν ἢ τῶν μερῶν κίνησις τε καὶ φύσις κατ' οἰκείωσιν δύο δέ, αἰ καθ' αὐτάς. Κίνησιν δέ ὅταν φῶ Ἐνέργειαν καὶ πάθος βούλομαι δηλοῦσθαι." Χρὴ τοιγαροῦν τοὺς ταῦτα τῶν οἰκείων δογμάτων προσβαλλομένους ὀχύρωσιν, διασαφηνίσει τῷ λόγῳ, τίς, καὶ πῶς λεγομένη, καὶ τίνι τῶν ἐγκρίτων μεμαρτυρημένη Πατέρων, ὡς ἢ ὄλου τοῦ κυρίου μία τε φύσις καὶ κίνησις καὶ τίνες αἰ δύο κατὰ ἀναφοράν. Τίς δέ καὶ ἢ τῶν μερῶν μία κατ' οἰκείωσιν φύσις ὁμοίως καὶ κίνησις καὶ τίνες αἰ δύο καθ' αὐτάς ἤγουν αἰ τρεῖς αὐταὶ συζυγίαι τῶν τε φύσεων τοῦ αὐτοῦ καὶ κινήσεων. Καὶ τίς τὴν αὐτὴν καὶ μίαν κίνησιν ἐκάτερον δηλοῦν (128) παραδέδωκεν ἐνέργειάν τε φημί καὶ πάθος καὶ πῶς, εἶπερ ἄμφω κατ' αὐτούς, οὐ κατὰ πάσαν αὐτοῦ διεσχοίνισται κίνησιν τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, ὡς φύσει παθητός κατὰ πάσαν· εἶπερ οὐχ ἐκάτερον ἐνέργειαν ὁμοῦ καὶ πάθος ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καθ' οἷον δήποτε τρόπον ἐπισημαίνεται κίνησις. Ἀπαθές γάρ φύσει τό Θεῖον, καὶ ἄσχετον, καὶ ἀπλοῦν· μᾶλλον δέ πάσης ὑπερηπλωμένον ἀπλότητος. Πῶς δέ πάλιν οὐχί ταῖς τῶν τριῶν συζυγίαις κινήσεων, ἐνεργείας τε καὶ πάθη δυοκαίδεκα παρεισάγουσιν, εἶπερ ἢ κίνησις ἄμφω δηλοῖ κατ' αὐτούς· καὶ τίς τῶν ἀγίων κατ' ἀναφοράν ἢ κατ' οἰκείωσιν τὰς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διεπρέσβευσε φύσεις;

Ταῦτα δειξάτωσαν πρότερον ἐκ Πατρικῆς ἐπικρίσεως, καὶ εἶθ' οὕτως αὐτοῖς ἢ τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν κυρωθήσεται δογμάτων ὑπόληψις. Εἰ δέ ἀδυνατῶς ἔχοιεν, τούτων λοιπόν ἀφέμενοι, μόνοις σὺν ἡμῖν τοῖς ἀσεβῶς κεκριμένοις στοιχείτωσαν, ἔκ τε τῶν θεοφόρων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, καὶ τῶν ἀγίων οἰκουμενικῶν πέντε συνόδων· Θεόν φύσει κατὰ πάντα τέλειον, καὶ ἄνθρωπον φύσει κατὰ πάντα τέλειον, πλήν μόνης ἀμαρτίας, τόν αὐτόν καὶ ἓνα καὶ μόνον Κύριον καὶ Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν ὁμολογοῦντες· καὶ μὴ τῇ ἀναιρέσει τοῦ ἐπ' ἄμφω κατὰ πάντα φύσει τελείου, τὴν θείαν ἢ τὴν ἀνθρωπίνην τοῦ αὐτοῦ συνανέλωσι θέλησίν τε καὶ ἐνέργειαν γινώσκοντες, ὡς οὔτε ὃ ἦν ἀνάρχως καὶ ἀναιτίως, οὔτε ὃ γέγονεν ὕστερον δι' αἰτίαν· ἤγουν τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ἐμείωσεν ἢ ἠλλοίωσεν, ἢ ἐξηφάνισε κατὰ τι γοῦν ὅλως ὁ ὑπερούσιος Λόγος· ὀλικῶς δέ μᾶλλον καὶ τελείως, δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δι' ἑαυτοῦ, κατὰ πάντα τε καὶ ἐν πᾶσιν ἐφύλαξεν, αὐτὰ τε κυρίως, ὡς ἔφην, καθ' ὕπαρξιν, ὧν φυσικὴν· ὅθεν καὶ θελητικὸν φύσει, καὶ ἐνεργητικὸς ὁ αὐτός καὶ μόνος καὶ εἷς Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, καθ' ἐκατέραν αὐτοῦ φύσιν, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε, τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐστίν. Εἶπερ Θεός κατὰ φύσιν ἐξουσιαστικός ὑπάρχων, καὶ τῆς τῶν ἀπάντων ἐξουσίας δημιουργός, οὐκ ἄνους γέγονεν ἄνθρωπος, ἢ ζωῆς ἄμοιρος τῆς καθ' ἡμᾶς φυσικῆς, καὶ παρ' αὐτοῦ τό εἶναι κατὰ δημιουργίαν λαχόντων· ἀλλὰ νοερός, ἦτοι θελητικὸς φύσει καὶ ἐνεργητικὸς κατ' ἀλήθειαν ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος, αὐτός ὁ φύσει καὶ μόνος Θεός· ὄλον με προσλαβὼν μετὰ τῶν ἐμῶν, ἴν' ὄλω μοι τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται· ὄλον λύσας τό κατάκριμα τῆς ἀμαρτίας ἐπειδὴ ἢ τό ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὃ δέ ἦνεται τῷ (129) Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται, καθά φησιν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τούτοις δὴ τοῖς τῶν ἀγίων Πατέρων εὐσεβέσι διδάγμασι, τὴν τῶν ἑτεροζυγούντων ἀποσκευαζομένοις παράλογον ἔνστασιν, ἐτέρωθεν ἡμῖν ἐπιφύονται τὴν τῶν ἡμετέρων εἰς ἡμετέραν καταδρομὴν· μᾶλλον δέ, τὴν τῶν ἀκεραιωτέρων

συναρπαγήν, ποιούμενοι γραμμάτων προσαγωγήν, ἤγουν τῆς πρὸς Μαρῖνον, ὡς φασί, γεγонуίας ἡμῖν τὸν πρεσβύτερον· καὶ τῆς πρὸς τὸν Πύρρον ἐπιστολῆς, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτων βραχέα εἰπεῖν· τὴν ὑμετέραν ἐν πᾶσι πληροφοροῦντες ἀγιωσύνην, ὡς πρὸς Μαρῖνον μὲν τὸν πρεσβύτερον διαφόρως, περὶ διαφορῶν ἐπεστάλακαμεν γραφικῶν κεφαλαίων· οὐ μὴν γέ τοι καθ' οἷον δήποτε τρόπον, ἢ λέλεκται (ἡμῖν) περὶ τῶν ἀντιρρόπων οὕτως, καὶ ἐναντίων δογμάτων· τῆς τε μιᾶς λέγω καὶ τῶν δύο, τουτέστι, τῶν πλαττομένων αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός Χριστοῦ τριῶν ἐνεργειῶν ἢ θελήσεων· ὡς ταύτας ἐπ' αὐτοῦ συνιστώντων ἡμῶν, ἐκεῖνοις ἐφάμιλλον, ἢ πρὸς ἕτερόν τινα παντελῶς. "Εἰ γὰρ ἅ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἑμαυτὸν συνιστάνω," φησί τό σκευὸς τῆς ἐκλογῆς. Ὅθεν καὶ οὕτως προφερομένην, ἢτοι πλαττομένην, ὡς ἐξ ἡμῶν δῆθεν πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολήν, ἀλλοτριὰν οὖσαν πάντη καὶ οὐχ ἡμετέραν, ἡμεῖς τε αὐτοὶ διαρρίπτομεν, καὶ πάντας ὁμοίως ἡμῖν διαρρίπτειν παρακαλοῦμεν, τοὺς εὐσεβῶς ὁμολογοῦντας τὸν Κύριον· ἵνα πᾶσαν τοῖς ἐναντίοις διατειχίσωμεν ἀφορμὴν, προφάσεις προφασίζομένους ἐν ἀμαρτίαις, καὶ τῆς οἰκείας ἀντιλογίας συγκάλυμμα, τὴν καθ' ἡμῶν ποιούμενοις συκοφαντίαν· οἷ ἐπειδὴ τῷ οἰκείῳ μὴ συνίστανται λόγῳ, τῇ τοῦ ἀληθοῦς προσβολῇ φθειρομένῳ, τῷ τοῦ ἡμετέρου δῆθεν γράμματος προσωπείῳ, τὴν κατὰ τῶν ἀφελεστέρων ἑαυτοῖς ἀπεργάζονται δολίαν παρείδυσιν· ἢν οὐκ ἂν πάθοιεν λοιπόν, ἢ δράσοιεν, οἱ τοῦ ψεύδους τό ἀληθές, τὴν καθ' ἡμᾶς περὶ τούτων ἀπολογίαν προκρίνοντες.

Πρὸς δὲ τὸν Πύρρον πάλιν, γεγραφότα πρότερον ἡμῖν τόμον πολὺστιχον, καὶ ἄγαν ἡμᾶς, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐν τούτῳ τιμήσαντα· κατ' ἐξέτασιν δέ, καὶ οὐκ ἀπόφασιν, ἐν αὐτῷ δὴ τῷ τόμῳ τὸν περὶ μιᾶς καὶ δύο τοῦ αὐτοῦ ποιησάμενον λόγον ἐνεργειῶν· (132) καὶ τὴν ἡμετέραν οἷον ἐπιζητοῦντα, καὶ προσκαλούμενον περὶ ἐκατέρου λόγου κρίσιν τε καὶ ὑπόληψιν, εἰκότως καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἐν προοιμίῳ, τοῦ πρὸς αὐτὸν ἡμετέρου γράμματος, ἀντετιμήσαμεν, ἀποστολικὴν ἐκπληροῦντες παραίνεσιν. Τῇ τιμῇ γὰρ ἀλλήλους προηγούμενοί φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ὅπου γε καὶ τοὺς ἐτέρως ἔχοντας, ἢ ἐπιστέλλοντας πρὸς ἡμᾶς ἀγαπᾶν τε καὶ εὐλογεῖν ὁ θεῖος παρακελεύεται λόγος. Καὶ ἅμα σπουδὴ μοι καθειστήκει, μὴ ἐκτραχύνειν· ὁμαλίζειν δέ μᾶλλον τὸν ἄνδρα, τοῖς εἰς αὐτὸν ἐγκωμίῳ, πρὸς συγκατάθεσιν ἵεναι τῶν εὐσεβῶς μοι δεδογματισμένων, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίαν· ὅθεν καὶ οὕτω νανοηκέναι κατὰ τὴν γεγонуίαν αὐτῷ παρ' ἐμοῦ συγγραφὴν, τὰ ὑπ' ἐκείνου μοι γραφέντα διωμολόγουν· παρορμῶν αὐτὸν οἷον, ὡς ἔφην, καὶ προσκαλούμενος, εἰς τὴν τοῦ εὐσεβοῦς ἐπίνευσιν λόγου, σωτηρίαν αὐτῷ μεγίστην προξενοῦντος, εἶγε τοῦτο στέρξας σὺν ἡμῖν ὠμολόγησεν (ὠμολογήσειεν), ὡς γεγράφαμεν· τουτέστι δύο τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργείας, ὡσπερ οὖν καὶ φύσεις ἠνωμένας ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην· ἄκτιστον καὶ κτιστήν· ἀλλ' οὐ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὅπως οὖν λεγομένην. Οὐ γὰρ Πατρικός, αἰρετικός δὲ μᾶλλον ὁ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἢ θελήσεως ἢ φύσεως λόγος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ.

Τῆς μὲν οὖν πρὸς αὐτὸν ἐκείνον, ἤγουν τὸν Πύρρον, ἡμετέρας εὐφημίας τοιοῦτος ὁ τρόπος καθέστηκε, τῆς ἀντιρρόπου δόξης αὐτὸν ἡρέμα διίσταῖν ἐπειγόμενος, καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν ἐπαναβιβάζειν λόγον τῆς πίστεως. Εἰ δὲ τις τοῦ καθ' ἡμᾶς, διαμαρτάνων σκοποῦ, πρὸς τὴν εὐφημίαν ἔτι δυσφορεῖ, τὴν τῆς ἡμετέρας οἰκονομίας ἐν τούτῳ δὴ μάλιστα λόγον οὐκ ἀποδεχόμενος, παρείσθω δὴ τούτῳ, καὶ διαρρίπτέσθω κατὰ τό δοκοῦν ἢ εὐφημία, μηδὲ ἡμῖν λοιπὸν ἐπέραστος οὖσα, προσάντης δὲ μᾶλλον μετὰ τὴν

τελείαν τάνδρος έκτροπήν· κυρούσθω δέ σύν ἡμῖν τῶν πρὸς αὐτόν ὀρθοδόξως δογματισθέντων ἡ δύναμις.

Ἔχετε, Πατέρες ἅγιοι, τῆς πληροφορίας διὰ τῆς ἡμετέρας ἀπολογίας τόν λόγον· ἀλλ' ἀνδρίζεσθε, καί κραταιοῦσθε πνεύματι, μή παρακλινόμενοι δεξιά ἢ ἀριστερά, πρὸς τῶν ἐναντίων ἀνδρῶν καί δογμάτων· ἀλλ' ὀδῶ βασιλικῆ στεριζόμενοι τε καί ποδηγούμενοι παρ' αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος, Ἐγὼ εἰμί ἡ ὁδός, καί ἡ ζωή, καί ἀλήθεια, σύμψυχοι, τό αὐτό φρονούντες, καί ὁ Θεός τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ πάντων ὑμῶν, εὐσεβῶς ἀεί κηρυττόμενος, καί ὁσίως παρ' ὑμῶν λατρευόμενος καί πέρας τῆς ἐνταῦθα μακαρίας πολιτείας τε καί ὁμολογίας, ἑαυτόν ἐκεῖσε μακαριωτέραν παρεχόμενος ὑμῖν κληροδοσίαν τε καί ἀνάπαυσιν· μεθ' οὗ τῷ Πατρί σύν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, κράτος, προσκύνησις, νῦν καί ἀεὶ, καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

(193) Ἴσον ἐπιστολῆς πρὸς τόν κύριον Μαρίνον τόν πρεσβύτερον τῆς Κύπρου.

Νόμω θείῳ κατὰ Θεόν εὐθυνόμενος, θεοτίμητε πάτερ, νόμον ὑπερεῖδες ἀνθρώπινον, κενώσει τό μέτριον ὑπεράρας, καί πτωχεῖα τό ἐντελές μεγαλύνας τῆς ἐμῆς περὶ τε τό νοεῖν καί λέγειν ἀπειρίας, ἢ προπετείας, εἰπεῖν οἰκειότερον· οὐ γάρ αἰσχύνομαι τά ἐμά καί τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, πάθη δεόντως ἐξαγορεύειν, καί τόσῳ προθυμίᾳ μᾶλλον ἀποκαλύπτειν, ἢ ὅσον φιλανθρωπία ἐπικαλύπτειν ἐσπούδασας. Τίς γάρ ποτ' ἂν ἀλόγου λόγον οὕτω προσήκατο, καί φρενίτιδος νοῦν διανοίας ἐδέξατο, μή τί γε παντελῶς εἰπεῖν, ἀπεσέμνυνεν ὡς σύ τό ἐμόν, θεοτίμητε πάτερ, οὐχ ὅσον μόνον δι' ἀγάπην παραδραμών τό ἀπαίδευτον, κατ' ἄκρον ἐτίμησας· ὃ δὴ μέγιστον τῷ ἀκόσμῳ πρὸς εὐδοξίαν, ἀλλά καί ὅσον διὰ χάριν ἐπιβαλὼν τό αἰσέσιμον, ᾧ τήν οἰκείαν παγκαλῶς εἴωθας ὠραῖζειν διάνοιαν, ὑπερβολῆ κατεφαίδρυνας· ἐξ ὧν ὁ τε λόγος καί τρόπος συνίσταται τῆς ἀληθοῦς εὐγενείας, ἢ Θεοῦ συγγενείας, εἰπεῖν ἀληθέστερον ἢ καί οἰκειότερον· οὐ μᾶλλον μετεωρίζειν εἰδῶς οὐ γάρ πέφυκεν ἢ μετριάζειν ποιῶν· καί γάρ εἴωθέ πως ἀμεταβόλως ἐδράζειν πρὸς ὕφεισιν, τῇ ὑπερβολῇ τῶν οὐ προσόντων πλεῖον ἀποκαλύπτων τήν ἔνδειαν, καί γνωρίζων τήν γύμνωσιν· καί τῇ παραδείξει τῶν ὑπέρ ἀξίαν, αὐστηρότεραν ἐνείεις τῶν κατ' ἀξίαν τήν αἴσθησιν, ἡνίκα τοῦ τῆς ψυχῆς βάθους κατακρατήσας, τό μέγεθος τοῦ ἀπεμφαίνοντος ἰδεῖν, ἀπαρακαλύπτως ποιήσειεν· ὃ δὴ μάλιστα πεπονθῶς, τῇ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν διατρανώσει, θείων ἡψάμην θεσμῶν, οὐς λόγος οἰκονομίας τῆς ὑπέρ ἔννοιαν εἶδε προνοητικῶς συντηρεῖν καί προβάλλεσθαι τοῖς κατ' ἐμέ χειραγωγίας προσδεομένοις καί χρήζουσιν.

Καί μετὰ βραχέα. Ἀμέλει τοι γοῦν τῶν τοῦ νῦν ἀγιοτάτου, Πάπα συνοδικῶν, ἐν τοσοῦτοις, ὅσοις (136) γεγράφατε, κεφαλαίσις, οἱ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπελάβοντο· δυσὶ δέ μόνοις, ὧν, τό μὲν ὑπάρχει περὶ θεολογίας, ὅτι τε φησὶν εἶπεν, "Ἐκπορεύσθαι κἂκ τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα τό ἅγιον." τό δέ ἄλλο, περὶ τῆς θείας σαρκώσεως· ὅτι περ γέγραφε· "Δίχα τόν Κύριον εἶναι τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας ὡς ἀνθρωπον." Καί τό μὲν πρῶτος, συμφώνους παρήγαγον χρήσεις τῶν Ῥωμαίων Πατέρων· ἔτι γε μήν καί Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πονηθείσης αὐτῶ εἰς τόν εὐαγγελιστήν ἅγιον Ἰωάννην ἱεραῶς πραγματείας· ἐξ ὧν, οὐκ αἰτίαν τόν Υἱόν ποιῶντας τοῦ Πνεύματος, σφᾶς αὐτοῦς ἀπέδειξαν· μίαν γάρ ἴσασιν Υἱοῦ καί Πνεύματος τόν Πατέρα αἰτίαν· τοῦ μὲν κατὰ τήν

γέννησιν· τοῦ δέ, κατά τήν ἐκπόρευσιν· ἀλλ' ἵνα τό δι' αὐτοῦ προίεναι δηλώσωσι· καί ταύτη τό συναφές τῆς οὐσίας καί ἀπαράλλακτον παραστήσωσι.

Τῷ δέ δευτέρῳ, μηδεμιᾶς χρήζουσι τό παράπαν ἀπολογίας. Ποία γάρ ἐν τούτῳ ἀμφισβήτησις· εἰ καί τοῖς προφασιζομένοις νομίζεται διά τό δύστροπον. Ὅμως δ' οὖν ἐξεδυσώπησαν, εἰπόντες "Μήτε τήν κατά νοῦν ἔχειν ἀμαρτίαν, καθ' ἣν πρωτοπαθήσας φαίνεται πως ὁ Ἀδάμ, μήτε τήν ἐξ αὐτῆς προιοῦσαν διά σώματος πρᾶξιν τοῦ κακοῦ καί ἐνέργειαν."

Οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα, περί ὧν οὐκ εὐλόγως ἀνεκλήθησαν· ἐκεῖνοι δέ περί ὧν καί μάλα δικαίως, οὐδεμίαν μέχρι καί νῦν πεποίηται τήν ἀπολογίαν, ὅτι μηδέ τήν παρεισαχθέντων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκβολήν. Μεθερμηνεύειν δέ τά οἰκεῖα, τοῦ τὰς ὑποκλοπὰς χάριν διαφυγεῖν τῶν ὑποπιπτόντων κατά τήν ὑμετέραν κέλευσιν, παρεκάλεσα τοὺς Ῥωμαίους· πλήν ἔθους κεκρακηκότος οὕτω ποιεῖν καί στέλλειν, οὐκ οἶδα τυχόν εἰ πιστεῖεν. Ἄλλως τε καί τό μή οὕτως δύνασθαι διακριβοῦν ἐν ἄλλῃ λέξει σέ καί φωνῇ τόν ἑαυτῶν νοῦν ὡσπερ ἐν τῇ ἰδίᾳ καί θρεψαμένη, καθάπερ οὖν καί ἡμεῖς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τόν ἡμέτερον. Γενήσεται δέ πάντως αὐτοῖς, πείρα τήν ἐπήρειαν μαθοῦσι, καί ἡ περί τούτου φροντίς.

Τῷ δέ περί οὐσίας καί φύσεως, ὑποστάσεως τε δὴ καί προσώπου, καί τῶν καθεξῆς κεφαλαίων, ἐνέτυχον σχέδει Θεοδώρου τοῦ τῆς Φαράν· καί ὡς ἐν εἰσαγωγῆς τρόπῳ τυχόν οὐκ ἀσυντελοῦσιν· ἐν δέ τῷ περί προσώπου καί τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, οὐ τοῖς περί τούτων κανόσι μᾶλλον, ἢ ἑαυτῷ φαίνεται στοιχήσας πως, ὑποστατικὴν λέγοντι τήν ἐνέργειαν· ὃν καί τῆς οἰκείας δόξης καθηγητὴν καί συνήγορον, οἱ τῆς ἐναντίας προβάλλονται· τήν πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ καί τῶν αὐτοῦ ῥημάτων σχεδόν τυπώσαντές τε καί ὑπαγορεύσαντες Ἐκθεσιν. Καί γάρ κατά ταῦτα λόγον συνεσκίασέ πως καί ἡμαύρωσε, τῷ προσώπῳ δεδωκώς ὡς προσώπῳ τήν χαρακτηρίζουσιν τήν φύσιν ἐνέργειαν· οὐχὶ τόν πῶς καί ὅποιον τῆς (137) κατ' αὐτήν ἐκβάσεως τρόπον· καθ' ἣν ἡ διαφορότης τῶν τε πραττόντων καί τῶν πραττομένων γνωρίζεται, κατά φύσιν, ἢ παρά φύσιν ἐχόντων. Ὡς γάρ τι ὧν προηγουμένως, ἀλλ' οὐχ ὡς τις ἕκαστος ἡμῶν ἐνεργεῖ· τουτέστιν, ὡς ἄνθρωπος· ὡς δέ τις, οἷον Παῦλος ἢ Πέτρος, τόν τῆς ἐνεργείας σχηματίζει τρόπον, ἐνδόσει τυχόν ἢ ἐπιδόσει, οὕτως ἢ ἐκείνως ὑπ' αὐτοῦ κατά γνώμην τυπούμενος. Ὅθεν ἐν μὲν τῷ τρόπῳ τό παρηλλαγμένον τῶν προσώπων κατά τήν πρᾶξιν γνωρίζεται· ἐν δέ τῷ λόγῳ, τό τῆς φυσικῆς ἀπαράλλακτον ἐνεργείας. Οὐ γάρ ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δέ ἥττον ἐστὶν ἐνεργῆς ἢ λογικός· ἀλλ' ἐπίσης ἅπαντες τόν τε λόγον ἔχομεν καί τήν τούτου κατά φύσιν ἐνέργειαν. Μᾶλλον δέ καί ἥττον· καί οὕτως ἢ ἐκείνως δίκαιος ἢ ἄδικος, τῷ τόν μὲν τοῖς κατά φύσιν ἔψεσθαι πλέον· τόν δέ τούτων ἀφέψεσθαι. Τηρητέον δέ δι' ἀκριβείας τοὺς περί τι παρεγκληθέντας. Ἐπειδὴ βιάζονται πως καί ἔλκουσι τοὺς τε τῶν πραγμάτων ὅρους, καί τοὺς κανόνας πρὸς τό δοκοῦν, ὡσπερ ἐξ ἐπιτάγματος μεταφέροντες, ἵνα τά οἰκεῖα δῆθεν ἐκ παρατροπῆς ὑποστήσωσι.

Τὰς σταλείσας τετράδας, καίτοι μή κατά σχολὴν μετιῶν, λέγω δὴ τὰς περί ψυχῆς καί τῶν λοιπῶν κεφαλαίων, τό δοκοῦν περί αὐτῶν γνωρίζω. Τό γάρ τάχος τοῦ ἐξορμώντος, οὐ συνεχῶρει ταύτας διελθεῖν· ὅτι καί μετὰ πλείους ἡμέρας τοῦ καταλαβεῖν ἐν τῷ Βυζακίῳ, πρὸς τήν ἐμὴν γέγονεν οὐδενίαν ἐν Καρθαγένῃ. Λοιπὸν δέ καί εἰργομένῳ μοι κάκ τῆς προσοῦσης μοι τῶν ὀμμάτων ὡς εἰπεῖν ἀδρανεῖας· ἐπεὶ καί τήν περί τούτων κέλευσιν ὑμῶν, ὡς τάχος ἠβουλόμην πληρῶσαι, πέπομφα. Ἡ κριθεῖσα τῆς μεταγραφῆς χάριν τοῦ τείχους οἰκονομία, τοῖς ἀγιωτάτοις ὑμῖν, τοῦ τήν ἐρμηνείαν ἔχοντος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, κάμοί τῷ ἡμετέρῳ λίαν πέφανται προσηνής, ὡς μή καταδρομῆς

αίτια γένηται κατά τοῦ ἐκθεμένου, τοῖς πάντα κατά τό δοκοῦν μεταλλεύειν οὐ καλῶς πειρωμένοις.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐν Ῥώμῃ γραφείσης.

Ταῦτα γάρ τά πέρατα τῆς οἰκουμένης, καί οἱ τόν Κύριον εἰλικρινῶς καί ὀρθοδόξως πανταχοῦ γῆς ὁμολογοῦντες, ὡσπερ εἰς ἥλιον φωτός αἰδίου εἰς τήν Ῥωμαίων ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν καί τήν αὐτῆς ὁμολογίαν καί πίστιν, ἰθυτενῶς ἀποβλέπουσιν, ἐξ αὐτῆς τήν ἀπαστρέπτουσαν αἴγλην προσδεχόμενοι, τῶν πατρικῶν καί ἀγίων δογμάτων, καθῶς αἱ θεόληπτοι καί θεσπέσιοι εἰλικρινῶς καί πανευσεβῶς ἐξέθεντο ἅγιοι ἐξ ἑσῶν συνοδοί, ἐκφαντερικώτατα φάσκοντες τό σύμβολον τῆς πίστεως. Ἀπαρχῆς γάρ τῆς πρὸς ἡμᾶς καταβάσεως τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ (140) Λόγου, μόνην κρηπίδα καί θεμέλιον αἱ πᾶσαι πανταχοῦ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαι, τήν αὐτόθι μεγίστην ἐκτήσαντό τε καί ἔχουσιν· ὡς οὐδαμῶς μέν κατισχυομένην κατά τήν αὐτήν τοῦ Σωτῆρος ἐπαγγελίαν, ὑπό ἄδου πυλῶν· ἀλλ' ἔχουσιν τὰς κλεῖς τῆς εἰς αὐτόν ὀρθοδόξου πίστεως καί ὁμολογίας· καί τοῖς εὐσεβῶς προσερχομένοις ἀνοίγουσαν τήν ὄντως φύσει καί μόνην εὐσέβειαν· ἀποκλείουσαν δέ καί ἐμφράττουσαν πᾶν αἰρετικόν στόμα, λαλοῦν ἀδικίαν εἰς τό ὕψος. Καί γάρ ἄπερ αὐτός ὁ τῶν ὄλων δημιουργός καί Δεσπότης Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, οἱ τε τούτου μαθηταί καί ἀπόστολοι, καί οἱ καθεξῆς ἅγιοι Πατέρες τε καί διδάσκαλοι καί μάρτυρες, ἱερουργηθέντες οἰκείοις ἔργοις τε καί λόγοις, ἀγῶσιν τε καί ἰδρῶσιν, καί πόνοις καί αἵμασι, καί τελευταῖον ἐξαισίοις θανάτοις διά τήν ἡμῶν τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων καθολικήν καί ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν ἐθεμελίωσαν καί ὤκοδόμησαν, διά δύο ῥημάτων ἀπονητί καί δίχα θανάτου (καμάτου), ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας καί ἀνοχῆς! καταλῦσαι σπουδάζουσι, καί ἀκυρῶσαι τό μέγα καί πάμφωτον καί πανύμνητον τῆς Χριστιανῶν ὀρθοδόξου θρησκείας μυστήριον.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

Περί τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων.

α'. Ὁ Ἄρειος τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖ· ἀλλά τήν Μονάδα ἀρνεῖται· καί οὐ λέγει ὁμοούσιον τήν ἁγίαν Τριάδα. Ὁ δέ Σαβέλλιος, τήν Μονάδα ὁμολογεῖ· ἀλλά τήν Τριάδα ἀρνεῖται· τόν γάρ αὐτόν λέγει Πατέρα καί Υἱόν καί ἅγιον Πνεῦμα· ἡ δέ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καί τήν Μονάδα ὁμολογεῖ, καί τήν Τριάδα κηρύττει. Ὁ Μακεδόνιος ὅμοια τῷ Ἄρειῳ πρεσβεύει· τό γάρ ἅγιον Πνεῦμα, κτίσμα ὑποτίθησιν· ἡ δέ Ἐκκλησία, ὁμοούσιον τῷ Πατρί καί τῷ Υἱῷ τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἀνακηρύττει, καί Θεόν πῶς διαβεβαίῃ. Ὅμοίως καί ἐπί τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, Νεστόριος τήν φυσικήν διαφορὰν λέγει· ἀλλά τήν ἔνωσιν οὐχ ὁμολογεῖ, οὐ γάρ λέγει ταύτην καθ' ὑπόστασιν γεγενῆσθαι. Ὁ δέ Εὐτυχῆς, τήν μέν ἔνωσιν ὁμολογεῖ· τήν δέ κατ' οὐσίαν διαφορὰν ἀρνεῖται, καί σύγχυσιν τῶν φύσεων εἰσάγει. Ἡ δέ Ἐκκλησία, καί τήν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν διά τό ἀδιαίρετον, καί τήν κατ' οὐσίαν διαφορὰν διά τό ἀσύγχυτον πρεσβεύει.

β'. Πῶς ἡ ἄκρα ἔνωσις καί ταυτότητα ἔχει, καί ἑτερότητα; Ἡ ταυτότητα οὐσιῶν καί ἑτερότητα προσώπων, καί τό ἔμπαλιν. Οἷον ἐπί τῆς ἁγίας Τριάδος, ταυτότης μέν ἐστίν

ουσίας· ἑτερότης δέ προσώπων· μίαν γάρ οὐσίαν ὁμολογοῦμεν· τρεῖς δέ ὑποστάσεις. Ἐπί δέ τοῦ ἀνθρώπου, ταυτότης μὲν ἐστὶ προσώπου· ἑτερότης δέ οὐσιῶν· ἑνός γάρ ὄντος ἀνθρώπου, ἄλλης οὐσίας ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ ἄλλης ἡ σὰρξ. Ὅμοίως δέ καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ· ταυτότης μὲν ἐστὶ, προσώπου· ἑτερότης δέ, οὐσιῶν· ἑνός γάρ ὄντος προσώπου, ἴτοι ὑποστάσεως, ἑτέρας 148) οὐσίας ἐστὶν ἡ θεότης, καὶ ἑτέρας ἡ ἀνθρωπότης. Ὡς περὶ γὰρ ἀδύνατον τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογεῖν μὲν τὴν ἕνωσιν, μὴ ἐκφωνεῖν δέ τὴν διαφορὰν· οὕτως ἀνάγκη πᾶσα ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν διαφορὰν κηρύττειν.

γ'. Ὡς περὶ γὰρ οὐ διὰ τῶν αὐτῶν σημαίνεται λέξεων, ἢ τε διαφορὰ καὶ ἡ ἕνωσις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· ἀλλὰ διὰ τοῦ μὲν λέγειν τρεῖς ὑποστάσεις, ἢ διαφορὰ· διὰ τοῦ ὁμολογεῖν δε μίαν οὐσίαν, ἢ ἕνωσις ὁμολογεῖται· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος· διὰ μὲν τοῦ γνωρίζειν τὰς δύο φύσεις, ἢ διαφορὰ· διὰ δέ τοῦ κηρύττειν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, ἢ ἕνωσις ὁμολογεῖται.

δ'. Ὡς περὶ γὰρ ἄρειον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς κηρύττοντα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν· ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν φυσικὴν ἕνωσιν· οὕτω καὶ Νεστορίον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς γνωρίζοντα τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν.

ε'. Ὡς περὶ Σαβέλλιον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς κηρύττοντα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν φυσικὴν ἕνωσιν· ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν· οὕτως Εὐτυχεῖα ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὡς μὴ γνωρίζοντα τὴν φυσικὴν διαφορὰν;

στ'. Τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, οὐκ ἐν αἰσθήσει χρὴ λέγειν, ἀλλὰ νοῆσαι τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν. Καὶ πῶς, ἐπὶ μὲν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐκφωνεῖτε τὰς τρεῖς ὑποστάσεις διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν· ἐπὶ δέ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, οὐκ ἐκφωνεῖτε δύο φύσεις ἐν μιᾷ ὑπόστασει, διὰ τὴν φυσικὴν διαφορὰν;

ζ'. Ὡς περὶ γὰρ τὸ ὁμοούσιον τῆς ἁγίας Τριάδος, μίαν οὐσίαν· καὶ διὰ τὸ ἑτεροῦπόστατον τρεῖς ὑποστάσεις λέγεις· οὕτω διὰ τὸ ἑτερούσιον τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός, δύο οὐσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἰδιοῦπόστατον, μίαν ὑπόστασιν λέγε.

η'. Ὡς περὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν μίαν οὐσίαν, οὐκ ἐπὶ συγχύσει τῶν τριῶν ὑποστάσεων λέγομεν· οὔτε τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἐπὶ ἀναιρέσει τῆς μιᾶς οὐσίας· οὕτως ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, (149) τὴν μίαν ὑπόστασιν, οὐκ ἐπὶ συγχύσει τὴν δύο φύσεων αὐτοῦ λέγομεν· οὔτε τὰς δύο φύσεις, ἐπὶ διαιρέσει τῆς μιᾶς ὑποστάσεως.

θ'. Ὁ μὴ λέγων ἐπὶ Χριστοῦ διὰ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, Νεστοριανός ἐστὶ· καὶ ὁ μὴ λέγων ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἕνώσει τὴν φυσικὴν διαφορὰν, Εὐτυχιανιστής ἐστὶ· ὁ δέ καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν κηρύττων ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος, τὴν βασιλικὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν κρατεῖ.

ι'. Ὁ τοίνυν λέγων καὶ διαφορὰν καὶ ἕνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖ, οὔτε τὴν ἕνωσιν συγχέει. Καὶ γὰρ ὁ θεῖος Κύριλλος ἀναθεματίζει τοὺς διὰ τὴν διαφορὰν ἀναιροῦντας τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν· καὶ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀναθεματίζει τοὺς διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀναιροῦντας τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ ἑνός τῆς ἁγίας Τριάδος.

Όροι διάφοροι.

Ουσία καί φύσις, ταυτόν· ἄμφω γάρ κοινόν καί καθόλου, ὡς κατά πολλῶν καί διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ κατηγορούμενα, καί μήποτε καθοτιοῦν ἐνί προσώπῳ περιοριζόμενα.

Ἐνυπόστατόν ἐστι, τό κατά τήν οὐσίαν κοινόν, ἤγουν τό εἶδος, τό ἐν τοῖς ὑπ' αὐτό ἀτόμοις πραγματικῶς ὑφιστάμενον, καί οὐκ ἐπινοία ψιλῆ θεωρούμενον.

Ἄλλως, ἢ πάλιν ἐνυπόστατόν ἐστι, τό ἄλλῳ διαφόρῳ κατά τήν οὐσίαν εἰς ἐνός σύστασιν προσώπου καί μιᾶς γένεσιν ὑποστάσεως, συγκείμενόν τε καί συνυφιστάμενον, καί οὐδαμῶς καθ' αὐτό γνωριζόμενον.

Ὁμοούσιόν ἐστι τό τῆς αὐτῆς οὐσίας ἄλλῳ τυγχάνον, διάφορον δέ πρός τό αὐτό κατά τήν ὑπόστασιν ὄν· ὡς ἐπί τε ἀνθρώπου καί τῶν ἄλλων ἔχει εἰδῶν. Εἴ τι οὖν ἄλλῳ ταυτόν ὑπάρχει κατά τήν οὐσίαν, οὐ ταυτόν ὑπάρχει τῷ αὐτῷ καί κατά τήν ὑπόστασιν· καί εἴ τι ἐν καί ἠνωμένον τῷ αὐτῷ τυγχάνει κατά τήν οὐσίαν, οὐχ ἐν οὔτε ἠνωμένον τῷ αὐτῷ τυγχάνει καί κατά τήν ὑπόστασιν· καί εἴ τι διαφοράν ἔχει πρός ἄλλο κατά τήν ὑπόστασιν, τοῦτο ἔνωσιν ἔχει πρός τό αὐτό κατά τήν οὐσίαν.

Οὐσιώδης οὖν ἔνωσις ἐστίν, ἢ τὰς διαφόρους κατ' ἀριθμόν καί πολλάς ὑποστάσεις εἰς μίαν καί τήν αὐτήν οὐσίαν συνάγουσα. Οὐσιώδης καί διαφορά τυγχάνει, λόγος καθ' ὄν ἡ οὐσία, ἤγουν φύσις, ἀμειώτος τε καί ἄτρεπτος, ἄφурτος ὁμοῦ καί ἀσύγχυτος διαμένει, καί τήν πρός ἄλλο κατ' εἶδος ἕτερον εἰς μίαν ὑπόστασιν ποιουμένη σύννοδον, οὐδ' ὄλως τῆς κατά φύσιν ἰδίας ἐξίσταται φύσεως.

(152) Ὑπόστασις καί πρόσωπον, ταυτόν· ἄμφω γάρ μερικόν τε καί ἴδιον, ὡς ἐφ' ἑαυτῶν τήν περιγραφὴν, ἀλλ' οὐκ ἐν πλείοσι τήν κατηγορίαν φυσικῶς κεκτημένα.

Ἐνούσιόν ἐστι τό μή μόνον ἐνθεωρούμενον ἔχον ἐφ' ἑαυτοῦ τό τῶν ιδιωμάτων ἄθροισμα, καθ' ὃ ἄλλο ἀπ' ἄλλου γνωρίζεται, ἀλλά καί τό κοινόν τῆς οὐσίας πραγματικῶς κεκτημένον.

Ὁμοὑπόστατόν ἐστι, τό εἰς μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν ἄλλῳ συντεθειμένον· διάφορον δέ πρός τό αὐτό κατ' οὐσίαν τυγχάνον· ὡς ἐπί τε ψυχῆς καί σώματος ἔχει, καί τῶν ἄλλων ὅσα φύσεως ἑτερότητι διαφέροντα, καθ' ὑπόστασιν ἠνωται. Εἴ τι οὖν ἄλλῳ καθ' ἔνωσιν συντεθέν, ταυτόν ὑπάρχει κατά τήν ὑπόστασιν, τουτέστιν, ὑπόστασις μετ' αὐτοῦ γέγονε μία, ἕτερον τῷ αὐτῷ κατά τήν οὐσίαν ἐστί. Καί εἴ τι ἐν καί ἠνωμένον ἄλλῳ τυγχάνει κατά τήν ὑπόστασιν, τοῦτο οὐχ ἐν οὔτε ὁμογενές ἐστί τῷ αὐτῷ καί κατά τήν οὐσίαν. Καί εἴ τι συντεθειμένον ἄλλῳ διαφοράν ἔχει κατά τήν οὐσίαν, τοῦτο ἔνωσιν ἔχει πρός τό αὐτό κατά τήν ὑπόστασιν.

Ὑποστατική οὖν ἔνωσις ἐστίν, ἢ τὰς διαφόρους οὐσίας ἤγουν φύσεις εἰς ἐν πρόσωπον, καί μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν συνάγουσά τε καί συνδέουσα. Ὑποστατική δέ διαφορά, τυγχάνει λόγος, καθ' ὄν ἡ κατά τό ἄθροισμα τῶν ἐνθεωρουμένων ιδιωμάτων τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας ἑτερότης, τέμνουσα κατ' ἀριθμόν ἄλλον ἀπ' ἄλλου, τήν τῶν ἀτόμων ποιεῖται πληθύν.

Σχετική ένωσις ἐστι, φιλική συνδιάθεσις, ἢ θελημάτων ὁμονοητική σύμπνοια καὶ ἐπίνευσις. Σχετική διαφορὰ ἐστι, γνώμης ἑτερότης, ἢ θελημάτων ἀνομοιότης, ἢ διαίρεσις διαθέσεως.

Συγχυτική ένωσις ἐστίν, ἢ ἐξ ὑποστάσεων εἰς ὅλου τινός κατὰ σύνοδον γινομένη σύνθεσις, ἢ τις τήν τῶν μερῶν ἑαυτῆς μετὰ τήν ένωσιν ἐν εἶδει καὶ σχήματι, σωζομένην οὐκ ἔχει τό σύνολον ὑπαρξίν· ἀλλ' ἠφανισμένην ὁμοῦ καὶ πεφυρμένην καὶ ἄγνωστον, καὶ τῶν κατ' αὐτήν συνδεδραμηκότων οὐδεμίαν οὐδαμῶς κέκτηται διαφοράν, τήν οὐσιώδη τούτων ἰδιότητα διασημαίνουσαν.

Διαίρεσις ἐστι, τομή διαμπᾶξ ἀνά μέρος τιθεῖσά τε καὶ χωρίζουσα καὶ καθ' ἑαυτήν θεωρεῖσθαι παρασκευάζουσα, κατὰ τε οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, τήν ἐκάστου πράγματος ὑπαρξίν.

Ἐποστάσεως ἴδιόν ἐστι, τό καθ' ἑαυτήν ὁρᾶσθαι, καὶ τῶν ὁμοειδῶν κατ' ἀριθμόν διαστέλλεσθαι. Ἐνυποστάτου ἴδιόν ἐστι, ἢ τό μετ' ἄλλου διαφόρου κατὰ (153) τήν οὐσίαν ἐν ὑποστάσει γνωρίζεσθαι καθ' ένωσιν ἄλυτον· ἢ τό ἐν ἀτόμοις φυσικῶς τυγχάνειν καθ' ὑπαρξίν.

Οὐσίας ἴδιον, τό ἐν πᾶσι καὶ πάντων φυσικῶς κατηγορεῖσθαι τε καὶ προφαίνεσθαι. Ἐνουσίου ἴδιον, τό πραγματικῶς ὑφίστασθαι, καὶ φέρειν ἀπάντων ἐφ' ἑαυτοῦ τῶν προσωπικῶν ἰδιωμάτων τούς ἀληθεῖς χαρακτήρας.

Δύναμις ἐστίν, ένυλος ἐνέργεια· ἐνέργεια, ἄυλος δύναμις. Ἦ πάλιν, ἐνέργειά ἐστι δυνάμεως φυσικῆς ἀποτέλεσμα.

Θέλημα φυσικόν ἐστίν, οὐσιώδης τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν ἔφεις. Θέλημα γνωμικόν ἐστίν, ἢ ἐφ' ἐκάτερα τοῦ λογισμοῦ αὐθαίρετος ὁρμή τε καὶ κίνησις.

Διαφορὰ ἐστίν λόγος, καθ' ὃν ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν σημαينوμένων ἑτερότης σώζεσθαι πέφυκε, καὶ τοῦ πῶς εἶναι δηλωτικός.

Ταυτότης ἐστίν ἀπαραλλαξία, καθ' ἣν ὁ τοῦ σημαينوμένου λόγος τό πάντη κέκτηται μοναδικόν, μηδενί τρόπῳ διαφορᾶς γνωριζόμενον.

Πνευματικός τόμος καὶ δογματικός, ἀποδεικνύς τήν κατὰ καινοτομίαν γεγонуῖαν ἐπέισακτον ἔκθεσιν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως, ἐξ ὑποστολῆς Σεργίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως προέδρου, ἀπάδουσα μὲν τῶν ἱερῶν Λογίων τε καὶ Πατέρων· συνάδουσα δέ τοῖς ἀνιέρους αἰρετικοῖς τοῖς τήν τε σύγχυσιν ἄμα, καὶ τήν διαίρεσιν τερατολογουῖσιν ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστόν τόν Θεόν ἡμῶν μυστηρίου. Γραφεῖσα ἀπό Ῥώμης πρὸς Στέφανον τόν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Δώρων, τελοῦντα ὑπὸ τόν ἅγιον καὶ ἀποστολικόν θρόνον τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Νυκτί μὲν τόν παρόντα βίον, μύλωνι δέ τήν τούτου κίνησιν, καὶ κλίνη τήν ἀνάπαυσιν ἀπεικάσας ὁ Κύριος, τῶν ἐν ἐκατέροις ὄντων (μύλωνί τε λέγω καὶ κλίνη) τόν μὲν αἴρεσθαι, τόν δέ ἀφίεσθαι διωρίσατο. Καὶ αἴροντα (αἴρεσθαι) μὲν τυχόν, τόν ἐκείνης μὲν διά θεωρίας, ταύτης δέ διά πράξεως ἀπολυθέντα· καὶ μήτε περιγραφῆ διαστημάτων, ἐν οἷς ὁρᾶται τῶν ὀρωμένων ἢ κίνησις, μήτε θρύψει παθῶν, ἐν οἷς ἢ ἀνάπαυσις, ἐναπομείναντα κατὰ διάθεσιν· ἀφίεσθαι δέ, τόν τούτοις αὐθαίρετως ἐνισχημένον, διά τό τῆς ψυχῆς φιλήδονόν τε καὶ φιλομετέωρον. Τί δέ κρατεῖσθαι με τόν ἡμέτερον δοῦλον πείρα πρότερον, καθάπερ ἀκοῆ τήμερον μεμεθηκότες, θεολαμπεῖς καὶ πανάριστοι, πῶς ἂν οἷς γεγράφατε συμπαθῶς εἴλεσθέ γε πρὸς ὕφεις οὕτως ἀχθῆναι τοῦ

πτωχοῦ τε καὶ πένητος, οἱ τοσοῦτον ἀπό γῆς ἀρθέντες κατὰ θεοῦ χάριν, καὶ ὑψωθέντες, ὥστε τὸν βίον τῷ λόγῳ, καὶ τὸν νοῦν τῷ Κυρίῳ τῶν τῆδε, καὶ

ὑπὲρ τῶν τῆδε διαῖραι τῷ ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα προσοικειούμενοι τε καὶ ἐνίζοντες ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, ἔνδειξις ἐθέλοντες ὕψους ποιῆσθαι τὴν αὐθαίρετον ὕφρουν τῆς ὑπερτάτης ὑμῶν καλλονῆς, ὡς ἂν τῷ περιόντι καὶ ἡμᾶς ἀγάγοιτε πρὸς τὸ μέτρον τοῦ Θεοῦ Λόγου, κενώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς τὸ τῆς οἰκείας δόξης ἀπεριγράφως ὕψος ἐπιδεικνύντος· ἐφ' ᾧ τε μεταπλάσαι τοσοῦτον ἡμᾶς ἐπιποθέστερον, ὅσωπερ ἂν σαρκὶ δι' ἡμᾶς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπλαστούργησε πρὸς τὸ ταπεινότερον· φύσει γενόμενος ἄνθρωπος δίχα τροπῆς καὶ συγχύσεως, ὁ διαφερόντως φιλόανθρωπος· ἐλλείψας οὐδὲν εἰς πρόσληψιν τῶν ἡμετέρῳ, ἵνα μὴ καὶ ἑαυτῷ τὴν χάριν, καὶ ἡμῖν ἐλλείψῃ τὴν σωτηρίαν, οὐχ ὅλην τῇ φύσει διδούς, ὡς μὴ ὅλην τὴν φύσιν λαβών· ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο μειώσας ἐκείνην, καθ' ὅπερ ἂν οὐ προσείληφε ταύτην. "Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον," φησὶν ὁ ἰέγας Γρηγόριος. Πῶς γὰρ ὁ ὑπερούσιος δι' ἡμᾶς σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν, νέος τε χρηματίσας φύσει καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, καινουργήσει τὸν πάλαι, μὴ δι' ὅλου καὶ ὅλον λαβών, μόνης δίχα τῆς ἀμαρτίας, ἐξ ἧς ἡ παλαιώσις· καὶ δι' ἣν ὁ θάνατος κατεκρίθη τῆς φύσεως, τροφὴν ἔχων τοσοῦτον ἡμᾶς, ὡς ἐκείνης γεγεύμεθα, τοῦ ζύλου πικρῶς ἐμφορηθέντες τῆς παραβάσεως. Πῶς δὲ κενωθείς ὁ αὐτὸς ἀναστήσει τὸν πεπτωκότα, μὴ δι' ὅλου καὶ ὅλον ἐξ αὐτῆς ἄκρας συλλήψεως ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, δίχα μόνου τοῦ ὀλισθήματος, ἐξ οὗ τὸ σύντριμμα, (157) καὶ δι' ὃ τὸ ἐπιτίμιον; Ταύτη τοι ψυχὴν νοεράν καὶ λογικὴν μετὰ τοῦ συμφυοῦς αὐτῇ σώματος, τουτέστι τέλειον ἄνθρωπον παντὸς μώμου χωρὶς προσλαβών, καὶ ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, αὐτὸς ὁ ὑπὲρ φύσιν Θεός, καὶ τὴν αὐτῆς φυσικὴν λαβών, εἶχε πάντως αὐτεξούσιον θέλησιν. Εἰ παραβάντες τὴν ἐντολὴν δίχα θελήσεως, ἀλλ' οὐ θελήσεως δίχα, παρέβημεν, ἐδεόμεθα τῆς κατ' αὐτὴν ἰατρείας· τῇ προσλήψει τοῦ ὁμοίου τὸ ὁμοιον, αὐτοῦ δὴ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ θεραπεύοντος· αὐτὴν δ' ἂν καὶ τὴν ταύτης προσλαβών λογικὴν τε καὶ ζωτικὴν εἶχεν ἐνέργειαν· ἢ τὴν ἀμαρτίαν, ὡς εἶθε μὴ ποτ' ἂν, λογισάμενοι τε καὶ ἐνεργήσαντες, ἐχρήζομεν τῆς κατ' αὐτὴν σωτηρίας, τῇ προσλήψει μολυσμοῦ παντὸς ταύτην ἀποκαθαίροντος, καὶ ὅλην τῇ σαρκώσει θεουργοῦντος τὴν ἡμετέραν φύσιν. Εἰ γὰρ οὐσιωδῶς ταῦτα ἔχουσαν ταύτην ἐδημιούργησε Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, τὴν τε θέλησιν φημι καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν μὲν αὐτεξούσιον, τὴν δὲ ἐνεργοῦσαν παρέστηκε, δῆλον ὡς οὕτω τὴν φύσιν λαβών ἤνωσεν ἑαυτῷ τὸ καθ' ὑπόστασιν, ὡς ἀπαρχῆς ταύτην ἐδημιούργησε, τουτέστι θελητικὴν φύσει καὶ ἐνεργητικὴν· ἵνα μὴ τὴν φύσιν μόνον παθοῦσαν, ἀλλ' οὐ καὶ τὰς αὐτῆς ἐμφύτους δυνάμεις προσείληφεν, οὐδ' ἂν τὴν φύσιν προσείληφεν, ἀλλὰ τὴν οἰκονομίαν ἐφάντασεν. Ἀδύνατον γὰρ τὴν ἡμετέραν, ἢ τῶν ὄντων ἐτέρων εἶναι ποτ' ἂν ἢ ὀνομάζεσθαι φύσιν, τῶν αὐτῆς ἐμφύτων δίχα δυνάμεων, αἷς οὐσιωδῶς πᾶς χαρακτηρίζεσθαι πέφυκεν. Ὅθεν οὐκ ἀνεθέλητος ἢ ἡμετέρα φύσις ἐπεὶ μηδὲ ἀνθρώπου. Οὔτε μὴν ἀνεργητος, ἐπεὶ μηδὲ ἄψυχος. Εἰ δὲ ἀνεθέλητος ἦν καὶ ἀνεργητος, τὸ καθ' ἡμᾶς, ὡς τισι τῶν πάλαι καὶ νῦν ἔδοξεν αἰρετικῶν, οὐδέ καθ' ἡμᾶς ὅλως γέγονεν ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς, μὴ πιστούμενος τὸ ἡμέτερον τοῖς ἡμέτεροις, καὶ οἷς αὐτὸς ἀρχῆθεν δημιουργήσας ἐχαρακτήρισε φυσικῶς, αὐτεξούσιον καὶ ἐνεργόν ποιήσας κατὰ φύσιν, τὸν ἄνθρωπον. Καίτοι τούτων ἐκατέρων ἀναντιρρήτως προσειληφέναι πιστοῦται τὴν δύναμιν, οἷς ἄνθρωπον δι' ἡμᾶς εἰσάγει τὸν ὑπερούσιον Λόγον θέλοντά τε καὶ ἐνεργοῦντα τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ἢ σύνταξις, πῆ μὲν βοῶσα· Καὶ περὶ τετάρτην

φυλακὴν τῆς νυκτός ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς· πῆ δέ· Καὶ ἀναστάς ἐκεῖθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν· καὶ πάλιν· Ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ· καὶ Τῆ ἐπαύριον ἤθελεν ἐλθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν· Περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, οὐ γὰρ ἤθελε ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι· καὶ Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι τό πάσχα φαγεῖν; (160) καὶ Ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν. Ταῦτα γάρ, φημί δὴ τό Ἦθελε παρελθεῖν αὐτούς, καί, Ἦθελε ἐξελθεῖν, καὶ Οὐκ ἤθελε περιπατεῖν, καὶ Θέλειν φαγεῖν τό Πάσχα, καὶ μὴ θέλειν τό ὄξος πιεῖν, τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην αὐτοῦ πιστοῦται θέλησιν καὶ ἐνέργειαν. Οἷον τό μὲν θέλειν καὶ οὐ θέλειν παρελθεῖν, ἢ φαγεῖν, ἢ βαδίζειν, ἢ πιεῖν, προδήλως ἐστὶ θέλησις, δι' ἧς φύσει θελητικὸς ὢν ἐγνωρίζετο. Τῷ δὲ γεύσασθαι καὶ φαγεῖν, καὶ ἐξελθεῖν, καὶ μεταβατικῶς πορεύεσθαι καὶ βαδίζειν, δηλαδὴ τὴν ἐνέργειαν ἐνεργητικὸς ὑπάρχων ἐδείκνυτο, καθ' ὃ φύσει δι' ἡμᾶς ὕστερον γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐ καθ' ὅπερ ὑπῆρχεν ἀνάρχως δι' ἑαυτὸν φύσει Θεός. Ἐπεὶ μηδὲ πέφυκεν, ἢ Θεός ἦν καὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱός ὁ Λόγος, σωματικῶς ἐθέλειν τι καὶ ἐσθίειν, ἢ μεταβατικαῖς κινήσεσι τοπικῶς περιστέλλεσθαι, πανταχοῦ καὶ ὑπὲρ τό πᾶν ἀπειράκις ἀπείρως ὑπάρχων· οὕτω δι' ἄν καὶ τὴν θείαν αὐτόν καὶ πατρικὴν ὑπερουσίως ἔχοντα θέλησιν καὶ ἐνέργειαν παριστώσα (ἢ Γραφή) διδάσκει σαφῶς· Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τούς νεκρούς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός οὐς θέλει ζωοποιεῖ. Κάνταῦθα τοίνυν, τό μὲν τούς νεκρούς ἐθέλειν ζωοποιεῖν, τὴν τοῦ αὐτοῦ θεϊκὴν μαρτύρεται θέλησιν· αὐτό δὲ τό ζωοποιεῖν, τὴν παντουργὸν αὐτοῦ κυρίως ἐνέργειαν. Καὶ ἀπλῶς, εἴ τιπερ ἄλλο τοιοῦτο, τῆς ἐξηρημένης τῶν ὄντων ἐξήρηται φύσεως, εἰς τὴν ταύτην, ὡς οἶόν τε, δήλωσιν.

Ἄλλὰ τούτοις μὲν αὐτός, ἑαυτόν διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε, θελητικὸν ὑπάρχοντα φύσει καὶ ἐνεργητικὸν παρίστησι τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὁ Λόγος· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους ἐκείνων διάδοχοι, καὶ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Λόγου θεοφανείας ἐκφάντορες, θεόκριτοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, ἑκατέραν ὁμοίως τοῦ αὐτοῦ, τὴν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν κηρύττοντες, τάδε μεγαλοφώνως φασίν. Ὁ μὲν γάρ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ· "Καὶ ὅταν λέγη, Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο, πλὴν μὴ τό ἐμόν, ἀλλὰ τό σὸν γενέσθω θέλημα· καὶ πάλιν· Τό μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής, δύο θελήματα ἐνταῦθα δείκνυσι· τό μὲν ἀνθρώπινον, διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς σαρκός, παραιτεῖται τό πάθος, τό δὲ θεϊκὸν αὐτοῦ πρόθυμον." Γρηγόριος δὲ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ περὶ (161) Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ· "Ἐβδομον λεγέσθω, τό καταβεβηκέναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν Υἱόν, οὐχ ἵνα ποιῇ τό θέλημα τό ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος. Εἰ μὲν οὖν μὴ περὶ τοῦ κατεληλυθότος ταῦτα ἐλέγετο, εἴποιμεν ἄν ὡς περὶ τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τὸν λόγον, οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου. Τό γάρ ἐκείνου θέλημα, οὐδέ ὑπεναντίον Θεῷ θεωθέν ὄλον, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὡς τοῦ ἀνθρώπινου θελήματος, οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θεῷ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλά καὶ ἀντιπαλαίοντος." Ὁ δὲ τούτου ὁμώνυμος τῆς Νυσσαέων γενόμενος καθηγητής, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμένης Διδάσκαλος, ἐν τῷ εἰς τό Πάσχα λόγῳ· "Προσέρχεται ὁ λεπρός διερῤῥηκός ἤδη καὶ ἠχρηωμένος τῷ σώματι. Πῶς γίνεται ἐπὶ τούτῳ παρά τοῦ Κυρίου ἢ ἴασις; Ἡ ψυχὴ θέλει, τό σῶμα ἄπτεται, δι' ἀμφοτέρων φεύγει τό πάθος. Ἀπήλθε γάρ, φησίν, ἀπ' αὐτοῦ

παραχρήμα ή λέπρα." Καί αὐθις ὁ αὐτός ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· "Πάλιν τούς ἐν πολλοῖς χιλιάσι κατά τήν ἔρημον αὐτῷ προσεδρεύοντας, ἀπολυσαί μὲν νήστεις οὐ θέλει· ταῖς χερσί δέ διακᾶ τούσς ἄρτους. Ὅρᾳς πῶς δι' ἀμφοτέρων συμπαρομαρτοῦσα ἡ θεότης δημοσιεύεται, τῷ τε ἐνεργοῦντι σώματι, καί τῇ ὁρμῇ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ γινομένου θελήματος;" Ἐν δέ τοῖς κατ' Εὐνομίου τοῦ δυσσεβοῦς πονηθεῖσι δευτέρου λόγου· "Πῶς ὁ Κύριος τόν κόσμον ἑαυτῷ καταλλάσσων, ἐπεμέριζε ψυχῇ τε καί σώματι τήν παρ' αὐτοῦ γενομένην τοῖς ἀνθρώποις εὐεργεσίαν, θέλων μὲν διά τῆς ψυχῆς, ἀπτόμενος δέ διά τοῦ σώματος;" Καί αὐθις ὁ αὐτός ἐν τοῖς κατὰ Ἀπολιναρίου φησίν· " Ἐπειδή τοίνυν ἄλλο τό ἀνθρώπινον θέλημα, καί τό θεῖον ἄλλο, φθέγγεται μὲν ὡς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τό τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως πρόσφορον, ὁ τά ἡμέτερα πάθη οἰκειωσάμενος· ἐπάγει δέ τήν δευτέραν φωνήν, τό ὑψηλόν τε καί θεοπρεπές βούλημα κυρωθῆναι παρά τό ἀνθρώπινον ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας θέλων. Ὁ γάρ εἰπών· μή τό ἐμόν, τό ἀνθρώπινον τῷ λόγῳ ἐσήμανε· προσθείς δέ, Τό σόν, ἔδειξε τό συναφές τῆς ἑαυτοῦ πρὸς τόν Πατέρα Θεότητος, ἧς οὐδεμία θελήματός ἐστι διαφορά, διά τήν κοινωνίαν τῆς φύσεως." Ὁ δέ τόν τῆς βασιλίδος καταφαιδρύνας θρόνον Ἰωάννης ὁ θεῖος, ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ, Πρὸς τούς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως, καί τό ὁμοούσιον εἶναι τόν Υἱόν τῷ Πατρί (164) ἀπόδειξις, οὗ ἀρχή, Πάλιν Ἱπποδρομῖαι, καί πάλιν ὁ σύλλογος ἡμῖν ἐλάττων γέγονεν· " Ὅρᾳς πῶς καί τήν προτέραν αὐτοῦ ἡλικίαν προανεφώνησεν; ἐρώτησον τοίνυν τό αἰρετικόν, Θεός δειλιᾷ καί ἀναδύεται; καί ὀκνεῖ καί λυπεῖται; κᾶν εἶπη, ὅτι Ναί, ἀπόστηθι λοιπόν, καί στησον αὐτόν κάτω μετά τοῦ διαβόλου, μᾶλλον δέ κἀκεῖνου κατωτέρω, οὐδέ γάρ ἐκεῖνος τολμήσει τοῦτο εἰπεῖν. Ἐάν δέ εἶπη, ὅτι Οὐδέν τούτων ἄξιον Θεοῦ· εἶπέ, ὅτι Οὐκοῦν οὐδέ εὐχεται Θεός. Χωρίς γάρ τούτων, καί ἕτερον ἄτοπόν ἐστ' ἄν τοῦ Θεοῦ τά ῥήματα ἦ. Οὔτε γάρ ἀγωνιᾶν μόνον ἐμφαίνει τά ῥήματα, ἀλλά δύο θελήματα, ἐν μὲν Υἱοῦ, ἐν δέ Πατρός, ἐναντία ἀλλήλοις. Τό γάρ εἰπεῖν· Οὐχ ὡς ἐγώ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, τοῦτο ἐμφαίνοντός ἐστι. Τοῦτο δέ οὐδέ ἐκεῖνοί ποτε συνεχώρησαν· ἀλλ' ἡμῶν ἀεὶ λεγόντων τό, Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐσμέν, ἐπί τῆς δυνάμεως, ἐκεῖνοι ἐπί τῆς θελήσεως εἰρησθαι τοῦτό φασι, λέγοντες, Πατρός καί Υἱοῦ μίαν εἶναι βούλησιν. Εἰ τοίνυν Πατρός καί Υἱοῦ μία βούλησις ἐστι, πῶς φησιν ἐνταῦθα· Πλήν οὐχ ὡς ἐγώ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ; Ἄν μὲν γάρ ἐπί τῆς θεότητος τό εἰρημένον ἦ τοῦτο, ἐναντιολογία τις γίνεται, καί πολλά ἄτοπα ἐκ τούτου τίκτεται. Ἄν δέ ἐπί τῆς σαρκός, ἔχει λόγον τά εἰρημένα, καί οὐδέν γένοιτ' ἄν ἕγκλημα. Οὐ γάρ τό μή θέλῃν ἀποθανεῖν τήν σάρκα, κατάγνωσις. Φύσεως γάρ ἐστι τοῦτο. Αὐτός γάρ τά τῆς φύσεως ἅπαντα χωρίς ἀμαρτίας ἐπιδείκνυται, καί μετά πολλῶν τῆς περιουσίας, ὥστε τά τῶν αἰρετικῶν ἐμφράξει στόματα. Ὅταν οὖν λέγη, Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο, καί, Οὐχ ὡς ἐγώ θέλω, ἀλλά ὡς σύ, οὐδέν ἕτερον δείκνυσιν, ἀλλ' ἢ ὅτι σάρκα ἀληθῶς περιβέβληται φοβουμένην θάνατον. Τό γάρ φοβεῖσθαι θάνατον, καί ἀναδύεσθαι καί ἀγωνιᾶν, ἐκείνης ἐστί. Νῦν μὲν οὖν αὐτήν ἐρήμην ἀφήσι, καί γυμνήν τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα αὐτῆς δείξας τήν ἀσθένειαν, πιστώσῃται αὐτῆς καί τήν φύσιν· νῦν δέ αὐτήν ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ ψιλός ἀνθρωπος ἦν. Ὡσπερ γάρ εἰ διά παντός τά ἀνθρώπινα ἐδείκνυτο, τοῦτο ἄν ἐνομίσθη· οὕτως εἰ διά παντός τά τῆς Θεότητος ἐπετέλει, ἠπιστήθη ἄν ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος. Διά τοῦτο καί ποικίλλει, καί ἀναμίγνυσι καί τά ῥήματα καί τά πράγματα, ἵνα μήτε τῇ Παύλου Σαμωσατέως, μήτε τῇ Μαρκίωνος καί Μανιχαίου νόσω καί μανία παράσχη πρόφασιν. Διά τοῦτο καί προλέγει τό ἐσόμενον ὡς Θεός, καί ἀναδύεται πάλιν ὡς ἀνθρωπος." Τί δέ καί ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων καθηγητῆς Κύριλλος ἐν τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ τοῦ Θησαυροῦ κεφαλαίῳ παιδεύει, σαφῶς

ἐπακούσωμεν· " Ὅταν οὖν φαίνεται δειλιῶν τό θάνατον, καί λέγων· Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο, ἐννοεῖ πάλιν ὅτι δειλιῶσα τόν θάνατον ἢ σάρξ, ἐδιδάσκετο φορουμένη ὑπό τοῦ Θεοῦ Λόγου μηκέτι τοῦτο πάσχειν· (165) ἔλεγε γάρ πρὸς τόν Πατέρα· Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Οὐκ ἐφοβεῖτο μέν γάρ καθό Λόγος ἐστὶ καί Θεός τόν θάνατον αὐτός, ἀλλ' εἰς τέλος διεξάγειν οἰκονομίαν ἠπέιγετο. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τό θέλημα τοῦ Πατρός. Ἐχει δέ καί τό μή θέλειν ἀποθανεῖν, διά τό παραιτεῖσθαι τήν σάρκα τό θάνατον φυσικῶς." Οὗτος δέ τόν μέγαν εὐαγγελιστήν Ἰωάννην ὑπομνηματίζων φησίν, " Ὁ αὐτός τόν ἐπὶ τούτῳ λόγον ἀποιήσατο ὁ Χριστός, διδάσκων, ὅτι τό ὑπέρ πάντων τεθνᾶναι θελητόν μέν ἔχει, διά τό βεβουλησθαι τήν θείαν φύσιν· ἀνεθέλητον δέ, διά τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη. Καί τό ὅσον ἦκεν εἰς τήν σάρκα παραιτουμένην τό θάνατον, τὰ τοιαυτά φησιν." Ὁ δέ Γαβαλῶν ἐπισκοπήσας Σευεριανός ὁ θεσπέσιος, εἰς τό, Πάτερ, παρελθέτω τό ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· καί εἰς τό, Πάτερ, σῶσόν με ἀπό τῆς ὥρας ταύτης. " Προλαβόν ὁ Κύριος ἐμφράττει τῶν αἰρετικῶν τά στόματα, ἵνα δείξῃ ὅτι τό πολυπαθές τοῦτο ἐνεδύσατο σῶμα, τό ἀγωνιῶν τό θάνατον· τό τρέμον τοῦ θανάτου τήν βίαν· τό λυπούμενον καί ταραττόμενον πρὸς τό τοῦ βίου τέλος. Λέγει· Νῦν ἡ ψυχῇ μου τετάρακται. Περίλυπός ἐστὶ ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· οὐχ ἡ θεότης μου· ἀπαθές γάρ τό θεῖον καί ἀτάρακτον καί ἀδειλίαν. Τό γάρ πνεῦμα, φησίν ὁ Κύριος, πρόθυμον· ἡ δέ σάρξ ἀσθενής. Ὡστε δύο θελήματα ἐμφαίνει· τό μέν, θεῖον· τό δέ, ἀνθρώπινον."

Ἄλλ' οἶμαι ἱκανῶς δεδειχθαι τοῖς θεοφόροις τόν περί τε δυάδος θελημάτων τοῦ αὐτοῦ λόγον, καί ἄλλου καί ἄλλου, καί θείου καί ἀνθρωπίνου θελήματος, καί τοῦ θελητόν εἶναι καί ἀνεθέλητον τῷ Σωτῆρι τόν θάνατον· τό μέν, διά τό ὅπερ ἦν ἀπ' ἀρχῆς· τό δέ, διά τό ὅπερ ὕστερον γέγονε· Ἀρκτέον δῆτα καί τοῦ περί διαφορᾶς ἐνεργειῶν, καί δυάδος λόγου, κατά τάξιν ἡμῖν ταῖς τῶν θεηγόρων, καί τοῦτο ἐπισφραγίζουσι μαρτυρίαις Πατέρων. Αὐτίκα γοῦν ὁ μέγας ὁμολογητής καί διδάσκαλος Ἀμβρόσιος, ὁ Μεδιολάνων ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῷ πρὸς Γρατιανόν δευτέρῳ λόγῳ, τάδε διέξεισιν· " Ἴσος οὖν ἐν τῇ μορφῇ, ἐλάττων δέ ὁ αὐτός ἐν τῇ προσλήψει τῆς σαρκός, καί τῷ τοῦ ἀνθρώπου πάθει. Ποίῳ γάρ τρόπῳ δύναται ἡ αὐτὴ ἐλάττων εἶναι καί ἴση φύσις; πῶς δέ εἰ ἐλάττων ἐστίν, ἡ αὐτὴ ὁμοίως ποιεῖ ἄπερ ὁ Πατήρ ποιεῖ; Ποίῳ γάρ τρόπῳ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια ἐκ διαφοροῦ ἐστίν οὐσίας; (168) μή γάρ οὕτω δύναται ἡ ἐλάττων, ὥσπερ ἡ μεῖζων ἐνεργεῖν; ἢ δύναται μία ἐνέργεια εἶναι, ὅπου διάφορός ἐστίν οὐσία;" Καί μὴν ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἱεράρχης Κύριλλος ὁ αἰδιμος, ἐν τῷ εἰς τό εὐαγγελικόν ῥητόν λόγῳ ἔνθα ὁ Κύριος τό ὕδωρ οἶνον ἐποίησεν, οὗ ἡ ἀρχή· "Θαῦμα καί τοῦτο θαῦμα ἐγενήθη. Ἐθαυματούργησεν· ἔδειξεν τήν διπλῆν ἐνέργειαν, πάσχων μέν ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δέ ὡς θεός ὁ αὐτός· οὐ γάρ ἄλλος καί ἄλλος, εἰ καί ἄλλως καί ἄλλως." Οὕτω δέ καί ὁ τῆς μεγάλης Ῥωμαίων ἑξαρχος Ἐκκλησίας Λέων ὁ παναλικῆς καί πανίερος, ἐν τῷ πρὸς τόν ἐν ἀγίοις Φλαβιανόν κατά Νεστορίου καί Εὐτυχοῦς τῶν δυσωνύμων δογματικῶ τόμῳ· " Ἐνεργεῖ γάρ ἐν ἐκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχκε τοῦ μέν Λόγου κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου τοῦ δέ σώματος ἐκτελοῦντος ἄπερ ἐστὶ τοῦ σώματος· καί τό μέν αὐτῶν, διαλάμπει τοῖς θαύμασι· τό δέ, ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν." Ὁ δέ τό στόμα χρυσοῦν, μᾶλλον δέ Χριστοῦ κεκτημένος Ἰωάννης, ἐν τῷ λόγῳ εἰς τήν Χήραν, τήν τὰ δύο λεπτά προσενέγκασαν ἐν τῷ Γαζοφυλακίῳ, οὗ ἡ ἀρχή· " Ἀπλῆ μέν ἡ τῆς νηστείας προσηγορία. Καί ἐν μέν τοῖς ἄλλοις τῶν συναφθεισῶν φύσεων διάφορος ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπότητος, καί τῆς θεότητος διάφορος ἡ ἰσχύς. Οἷόν τι λέγω· Κάτω κοπιᾶ, καί ἄνω συγκροτεῖ τά στοιχεῖα· Κάτω πεινᾶ,

καί ἄνωθεν ὑετούς χορηγεῖ. Κάτω δειλιᾶ, καί ἄνω βροντᾶ. Κάτω δικαστηρίῳ παρέστηκε, καί ἄνωθεν ἑαυτὸν θεωρεῖ. Περί δέ τὴν ἐλεημοσύνην, συντρέχει τό τῆς διπλῆς ἐνεργείας. Ὁ γάρ ἄνωθεν ἐκ τῶν Χερουβὶμ βραβεύων τοῖς ἐλεήμοσιν, οὗτος πρό τοῦ Γαζοφυλακίου καθήμενος δοκιμάζει τοὺς φιλανθρώπους." Ὁ δέ αὐτός ἐν τῷ εἰς Θωμᾶν τό ἀπόστολον κατὰ Ἀρειανῶν λόγῳ: "Ταῦτα ἀκούσας, ἐκάθαρα τὴν ψυχὴν ἀπιστίας ἀπεδυσάμην τὴν ἀμφίβολον γνώμην, ἀνέλαβον τό πεπεισμένον, ἠψάμην τοῦ σώματος χαίρων καί τρέμων. Ἐξήπλωσα μετὰ τῶν δακτύλων καί τῆς ψυχῆς ὄμμα, καί δύο λοιπὸν ἐνεργειῶν ἠσθόμην." Ἀλλά δὴ καί ὁ σοφώτατος Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων πρόεδρος, ἐν τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ τοῦ Θησαυροῦ κεφαλαίῳ: "Οὐ γάρ δὴ που μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καί ποιήματος: ἵνα μήτε τό ποιηθέν, εἰς τὴν θείαν ἀνάγωμεν οὐσίαν· μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τό ἐξαίρετον, εἰς τὸν τοῖς γενητοῖς πρέποντα κατάγωμεν (169) τόπον. Ἦν γάρ ἡ ἐνέργεια, καί ἡ δύναμις ἀπαραλλάκτως μία, τούτοις ἀνάγκη καί τὴν τοῦ γένους ἐνότητα σώζεσθαι."

Ταῦτα μὲν οἶδε διαπρυσίως οἱ τῆς εὐσεβείας Πατέρες, οὓς ἐκ πολλῶν ἢ ἀπείρων, καί παντός οἴον, γραφικῶς εἰπεῖν, τοῦ τῶν μαρτύρων νέφους, κατ' ἐπιδρομήν, τὸν τοῦ γράμματος περιστελλόμενοι προκεκομίσκαμεν ὄγκον, εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν τῆς αὐτῶν περὶ τοῦ παντός Σωτήρος ἀληθογνωσίας Χριστοῦ. Καθ' ἣν ὀρμηθέντες, ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις πνευματοκινήτως παρέδωκαν δύο καθάπερ τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός τὰς φύσεις, οὕτως ἰσαριθμούς ταῖς φύσεις, τὰ τε τοῦ αὐτοῦ θελήματα καί τὰς ἐνεργείας πρεσβεύειν, καί ἄλλην καί ἄλλην, καί θείαν καί ἀνθρωπίνην θέλησιν καί ἐνέργειαν, εἰς δήλωσιν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καί ἄπερ ἐστὶν ὁ αὐτός οὐσιώδους διαφορᾶς. Τὴν τε φαντασίαν ὁμοῦ καί τὴν σύγχυσιν, καί σὺν ταύταις παντελῶς τὴν διαίρεσιν ἀποσκευαζομένης, ὡς ἐνὶ καί τῷ αὐτῷ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντι Θεῷ Λόγῳ, ἐξ ὧν ἐστὶ πραγματικῶς καί ἀνεπιθολώτως γνωριζούσης (γνωριζομένης) καθ' ἑνωσιν τὴν ἀδιάσπαστον. Διαφορᾶς γάρ οὐσιώδους ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἄκρας ἐνώσεως ἀσυγχύτως οὐ γνωριζομένοις, αὐτῶν τε τῶν ἠνωμένων, καί τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, οὐ δέ τῆς ἐνώσεως ἀσυγχύτως γνωρισθήσεται λόγος. Οἱ δέ τῆς ἐναντίας καί ἀντιπάλου μοίρας, τό ἔμπαλιν. Ἀπολινάριος μὲν γάρ ὁ δυσσεβής, οὕτως φησὶν ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ αὐτῷ λόγῳ. "Ἀπόδειξις περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τῆς καθ' ὁμοίωσιν ἀνθρώπου· καί οὐ μνημονεύουσιν ὅτι τό θέλημα τοῦτο ἴδιον εἴρηται, οὐκ ἀνθρώπου, τοῦ ἐκ γῆς, καθὼς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ καταβάντος ἐξ οὐρανοῦ." Ὁ δέ αὐτός πάλιν ἀβέλτερος, " Ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ· Αὐτὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ· Εἷς γάρ ὁ Χριστός θεϊκῶ θελήματι μόνῳ κινούμενος, καθὼ καί μίαν οἶδαμεν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν, ἐν διαφόροις θαύμασι καί παθήμασι τῆς μιᾶς αὐτοῦ φύσεως προϊούσαν. Θεός γάρ ἔνσαρκός ἐστι, καί πιστεύεται· καί μετὰ βραχέα." Καί τό· Πάτερ, εἰ δυνατόν, ἀπελθέτω τό ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλήν μή τό ἐμόν, ἀλλὰ τό σὸν θέλημα γενέσθω, οὐκ ἄλλου καί ἄλλου θελήματος ἔμφασιν ἔχει, μή συμβαινόντων ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ· θεϊκῶς μὲν ἐνεργουμένου· οικονομικῶς δέ παραιτουμένου τον θάνατον· ἐπεὶ Θεός ἦν σαρκοφόρος ὁ τοῦτο λέγων· μηδεμίαν ἐν τῷ θέλειν ἔχων διαφορᾶν." Ὁ δέ ἐκεῖνου τῆς ἀσεβείας μαθητῆς καί διάδοχος, καί φερωνύμως τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ πολέμιος, Πολέμων ὁ αἰρετικός, ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀγίου Πατέρας Ἀντιρρήτικῶ, τάδε δυστρόφως φησὶν· " Ὁ Λόγος γάρ (172) Θεός ἦν ὁ Χριστός, καί τελειότητι σαρκὸς ἐνωθεὶς καί γενόμενος ἀνθρώπος οὐ τὸν τρεπτόν νοῦν ἑαυτῷ καταμίξας, θελήματι φυσικῶ ἐπὶ τὰναντία κινούμενον, ἑαυτῷ δέ μᾶλλον γενόμενος νοῦς, ἀτρέπτω θελήματι θεϊκῶ πάντα πεποιήκεν. Ἄλλ' οὐ τό μὲν θεῖον, τό δέ, θεωθέν, κατὰ τὸν Καππαδόκην

Γρηγόριον, ἐπεὶ τρεπτόν. Τό γάρ θεωθῆναι δυνηθέν, καί γεωθῆναι πάντως ἡδύνατο, κατὰ τόν πρῶτον Ἀδάμ." Καί ἐν ἕκτη τῶν πρὸς τόν Τιμόθεον αὐτῷ γεγραμμένων γεγραμμένων ἐπιστολῇ, τόν αὐτῷ συνεργάτην, καί τῆς ἀσεβείας συλλήπτορα πονηρόν· " Ὅ δύο θελήματα λέγων Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι καί νῦν φησαμένους, ἢ τόν ἓνα δύο τινάς εἰσάγει Χριστοῦς, ἀλλήλων οὐ φύσει μόνον, ἀλλά δὴ καί ἀπεχθεία διηρημένους· ἢ τόν αὐτόν ἑαυτῷ διδάσκει μαχόμενον. "Ἐνθα γάρ δυάς, πάντως διαίρεσις." Ἀλλά καί Θεομίστιος, ὁ τῆς μέν Σευήρου συμμορίας ὑπασπιστής, τῆς δέ τῶν Ἀγνοητῶν ἔξαρχος κακοφροσύνης, ἐν κεφαλαίῳ με' τοῦ λόγου δευτέρου τῶν κατὰ τοῦ ἐπιδοθέντος τόμου Θεοδώρα τῇ βασιλίδι παρά Θεοδοσίου τοῦ αἵρεσιάρχου, τῶν ἀπ' αὐτοῦ κατονομασθέντων αἵρετικῶν, τάδε θεοστυγῶς " Οὐ γάρ ἐπεὶ τε καί ἱερός Ἀθανάσιος δύο θελήματα ἔφη τόν Χριστός δεικνύναι, κατὰ τόν τοῦ πάθου καιρόν, ἤδη καί δύο θελήσεις αὐτῷ περιθήσωμεν· καί ταύτας μαχομένας ἀλλήλαις, κατὰ τοὺς σοὺς τούτους συλλογισμούς· ἀλλ' εἰσόμεθα εὐσεβῶς, τὴν ὡς ἑνός μίαν θέλησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, πῆ μὲν, ἀνθρωπίνως κινεῖσθαι, πῆ δέ θεοπρεπῶς." Ὁ δ' αὐτός πάλιν συσάντητος αἵρετικός, ἐν κεφαλαίῳ νβ', λόγῳ γ' τῆς κατακολούθου τοῦ συμφυλέτου τῆς αὐτοῦ δυσσεβείας γεγону«ας αὐτῷ πραγματείας· " Μίαν φημί τοῦ Ἐμμανουήλ τὴν γνῶσιν καί τὴν ἐνέργειαν, καθά καί τὴν θέλησιν. Σκόπει οὖν οὕτως· Ὁ ἄτρεπτος, ὡς Θεός, ὁ παντός πάθους ἀνώτερος, ἀνθρωποπρεπῶς κινηθεὶς κατὰ τὴν θέλησιν, παραιτεῖται τό πάθος· θεοπρεπῶς δέ πάλιν πρὸς τό πάθος ἀναθαῖρει, καί διὰ σαρκός τούτων ἐκάτερον." Καί ταῦτα μὲν οἶδε δυστρόπως.

Οἱ δέ τούτων ἐπίσης καί τῆς ἀληθείας ἀντίφρονες, τοὺς τῆς διαιρέσεως λέγω καθηγητάς, πρὸς τὴν ἴσην ἐκείνοις καί τὴν αὐτὴν περὶ τε θελήματος ἑνός καί μιᾶς ἐνεργείας συνελαυνόμενοι κακοδοξίαν· οἱ καί τὴν ἐν σχέσει γνωμικὴν ἐπρέσβευον ἔνωσιν, τάδε περιβομβοῦσι. Θεόδωρος μὲν ὁ κακόφρων καί δύσερις, ὁ τὴν Μομφουεστινῶν ληϊσάμενος, ἐν τοῖς (173) εἰς τὰ θαύματα παρεξηγηθεῖσιν αὐτῷ λόγου δευτέρου· "Θέλω, καθαρίσθητι, πρὸς τόν λεπρόν εἰπὼν ὁ Σωτήρ, ἔδειξε μίαν εἶναι τὴν θέλησιν, μίαν τὴν ἐνέργειαν, κατὰ μίαν καί τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προαγομένην, οὐ λέγω φύσεως, ἀλλ' εὐδοκίας, καθ' ἣν ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ὁ κατὰ πρόγνωσιν, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ὕστερον γενόμενος ἄνθρωπος, ἐξ αὐτῆς μήτρας τὴν πρὸς αὐτόν ἐνθιάθητον ἔχων οἰκείωσιν." Ὁ δέ τῆς ἐκείνου μανίας ὀπαδός καί διάδοχος, Νεστορίος ὁ ἀλητήριος, ἐν τῇ λεγομένη αὐτῷ Ἐμφανεῖ μὴσει λόγου δευτέρου τῆς κατ' αὐτὴν πραγματείας τάδε κακούργως· " Ἀσυγχύτως φυλάττομεν τὰς φύσεις, οὐ κατ' οὐσίαν, γνώμη δέ συνημμένας, δι' ὃ καί μίαν αὐτῶν τὴν θέλησιν, ἐνέργειάν τε καί δεσποτείαν ὀρώμεν, ἀξίας ἰσότητι δεικνυμένας. Ὁ γάρ Θεός Λόγος ἀναλαβὼν ὃν προώρισεν ἄνθρωπον, τῷ τῆς ἐξουσίας λόγῳ πρὸς αὐτοῦ προεκρίθη, διὰ τὴν προγνωσθεῖσαν διάθεσιν." Ὁ δ' αὐτός αὐθις παράφρων ἐν τῇ αὐτῇ λόγου τετάρτου· ἢ Οὐκ ἄλλος ἦν ὁ Θεός Λόγος, καί ἄλλος ὁ ἐν ᾧ γέγονεν ἄνθρωπος. Ἐν γάρ ἦν ἀμφοτέρων τό πρόσωπον ἀξία καί τιμῆ, προσκυνούμενον παρά πάσης τῆς κτίσεως, μηδενὶ τόπῳ ἢ χρόνῳ ἑτερότητι βουλήσ καί θελήματος διαιρούμενον. Ἀλλά μὴν καί Παῦλος ὁ Πέρσης ψευδοδιάκονος ὢν τῆς Νεστορίου μιαιρωτάτης αἵρέσεως, ἐν τῷ Περί κρίσεως αὐτοῦ λόγῳ, τάδε σύν ἐκείνοις φθέγγεται θεομαχῶν. " Ἐπειδὴ κατ' οὐσίαν ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς ὃν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον οὐ γέγονεν ἔνωσις, μία φύσις οὐ γέγονεν. Εἰ δέ μία φύσις οὐ γέγονεν, μία μονοπρόσωπος ὁ Χριστός οὐκ ἔστιν ὑπόστασις· οὐκοῦν κατ' εὐδοκίαν ἢ ἔνωσις, βουλήσ καί γνώμης ταυτότητι κρατούμενη, ἵνα καί τό διάφορον τῶν φύσεων ἀσύγχυτον δείκνυται, καί τό τῆς εὐδοκίας μυστήριον μονάδι βουλήσεως διαδείκνυται."

Οἷς, ὡς ὄρατε, πανάριστοι, τάτε γράμματα, καί πρό τούτων διασκοποῦντες τὰ δόγματα, λίαν ἐν πᾶσι ὁμόφωνάς τε καί ὁμόλογος, ἢ, οὐκ οἶδ' ὅπως, νῦν διά τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐπεισφρήσασα κατά τῆς ἀνωμήτου πίστεως καθέστηκεν ἔνωσις, τό ἐν ἐπί Χριστοῦ θέλημα κυροῦσα, καί τήν μίαν ἐνέργειαν ὁμοίως τοῖς ἄφροσι. Τό μὲν ἐν θέλημα διά τοῦ λέγειν· "Ὅθεν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐν ἅπασι, καί ἐν τούτῳ κατακολουθοῦντες, ἐν θέλημα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν." Τήν δέ μίαν ἐνέργειαν, διά τοῦ φάσκειν· "Ἀλλά γάρ καί ἔπεσθαι ταύτη, τουτέστι τηρήσει τῶν δύο ἐνεργειῶν, τό καί δύο πρεσβεύειν θελήματα." Καί γάρ εἰ ἔπεσθαι τῇ ἐνεργείᾳ τὰ θελήματα διορίζεται, πᾶσά πως ἀνάγκη, τοῦ ἐπομένου πρός αὐτῆς κυρωθέντος, λέγω δὴ τοῦ ἐνός θελήματος, κυροῦσθαι καί τό ἡγούμενον, ἡγουν τήν μίαν ἐνέργειαν. Ταύτην γάρ ἐπειγομένη σοφιστικῶς τῇ μιᾷ θελήσει συνεισαγαγεῖν, ἔπεσθαι τῇ ἐνεργείᾳ τήν θελήσιν κατά δόξαν ἐθέσπισεν. (176) Διό καί Πατέρας οἶδεν οἷς ἐν τούτῳ καί πᾶσι κατηκολούθησεν, οὐ τοὺς ὄντως, ἀλλά τοὺς μὴδ' ὄλως ἀγίους. Οὐ γάρ δήπου ποτ' ἂν περί ἐνός θελήματος φήσειέ τις Ἀθανάσιον τόν ἀοίδιμον, διαρρήδην βοῶντα καθάπερ φθάσαντες παρέστημεν ἢ δύο θελήματα ἐνταῦθα δείκνυσι· τό μὲν, ἀνθρώπινον, τό δέ, θεϊκόν." Οὐ Γρηγόριον τόν Θεολόγον, περί τοῦ ἀνθρωπικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος λέγοντα· "Τό γάρ ἐκείνου θέλειν, οὐδέ ὑπεναντίον Θεῷ, θεωθέν ὄλον." Οὐ τόν ὁμώνυμον αὐτῷ Νυσσαέων καθηγητήν· "Ἡ ψυχὴ θέλει, τό σῶμα ἄπτεται, φάσκοντα," καί· "Τῷ ἐνεργοῦντι σώματι, καί τῇ ὀρμῇ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ γινομένου θελήματος." Καί· "Θέλων μὲν διά τῆς ψυχῆς, ἀπτόμενος δέ διά τοῦ σώματος," καί, "Ἄλλον τό ἀνθρώπινον θέλημα, καί τό θεῖον ἄλλον, καί εἰπών· Μή τό ἐμόν, τό ἀνθρώπινον τῷ λόγῳ ἐσήμανεν· προσθείς δέ, Τό σόν, ἔδειξε τό συναφές τῆς ἑαυτοῦ πρός τόν Πατέρα θεότητος." Οὐ τόν Χρυσόστομον Ἰωάννην, παιδεύοντα· "Οὐ γάρ ἀγωνιᾶν μόνον ἐμφαίνει τὰ ῥήματα, ἀλλά δύο θελήματα. Καί ἂν μὲν ἐπὶ τῆς θεότητος τό εἰρημένον ἦν τοῦτο, ἀντιλογία τις γίνεται. Ἄν δέ ἐπὶ τῆς σαρκός, ἔχει λόγον τὰ εἰρημένα. Οὐ γάρ τό μὴ θέλειν ἀποθανεῖν τήν σάρκα κατάγνωσις· φύσεως γάρ ἐστὶ τοῦτο. Αὐτός δέ τὰ τῆς φύσεως ἅπαντα χωρὶς ἀμαρτίας ἐπιδείκνυται, καί μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας." Οὐ Κύριλλον τόν Ἀλεξανδρείας σοφῶς ἐκδιδάσκοντα· "Τοῦτο γάρ ἦν τό θέλημα τοῦ Πατρός, εἰς τέλος διεξαγαγεῖν τήν οἰκονομίαν." Ἐχει δέ καί τό μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, διά τό παραιτεῖσθαι τήν σάρκα τόν θάνατον φυσικῶς." Καί· "Θελητόν μὲν ἔχει τό ὑπὲρ πάντων τεθνάναι, διά τό βεβουλησθαι τήν θείαν φύσιν· ἀνεθέλητον δέ διά τήν σάρκα παραιτουμένην τόν θάνατον φυσικῶς." Οὐ Σευεριανόν τόν τῶν Γαβάλων πρόεδρον, μαρτυρούμενον, "Ὡστε δύο θελήματα ἐμφαίνει· τό μὲν θεῖον· τό δέ ἀνθρώπινον." Ἄλλ' οὐδέ περί μιᾶς ὁμολογίας τόν μέγαν ὁμολογητήν Ἀμβρόσιον, ἐμφρόνως κηρύττοντα, "Ποίῳ γάρ τρόπῳ ἢ αὐτῇ ἐνέργειᾳ διαφόρου ἐστὶν οὐσίας. Μή γάρ δύναται μία ἐνέργεια εἶναι, ὃ που διάφορος οὐσία ἐστίν." Οὐ Κύριλλον τόν Ἱεροσολύμων, παρεγγυώμενον, "Ἐδειξε τήν διπλῆν ἐνέργειαν, πάσχω μὲν, ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δέ, ὡς Θεός ὁ αὐτός." Οὐ Λέοντα τόν θεῖον, ἀποφωνοῦντά τε συνετῶς, "Ἐνεργεῖ γάρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν. Οὐ τόν Χρυσόστομον αὐθις. Καί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, τῶν συναφθεισῶν φύσεων διάφορος ἢ ἐνέργεια, τῆς ἀνθρωπότητος καί τῆς θεότητος· περί δέ τήν ἐλεημοσύνην, συντρέχει τό τῆς διπλῆς ἐνεργείας καί δύο λοιπὸν ἐνεργειῶν ἡσθόμην." Οὐ Κύριλλον ὁμοίως τόν Ἀλεξανδρείας ἱερώτατον καθηγητήν, "Οὐ γάρ μίαν δήπου εἶναι φυσικὴν τήν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καί ποιήματος."

(177) Τούτους, ἢ τινὰς τούτων, οὐχ ἀγίους, οὔτε μὴν ἐγκρίτους εἶναι διαγορεύει τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγούς· ἀλλά καί τήν αὐτῶν περί τε θελήματων δύο καί ἐνεργειῶν

περίδοξον ὁμολογίαν, δυσσεβῆ τυγχάνειν, καί ἄλλοτρίαν τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος ἀποφαίνεται. Πιστοῦται γάρ τάδε φάσκουσα τὸν λόγον ἡμῖν. Ὡσαύτως δέ καί τὴν τῶν δύο ἐνεργειῶν ῥῆσιν πολλοὺς σκανδαλίζειν, ὡς μήτε τινὶ τῶν ἀγίων καὶ ἐγκρίτων τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν εἰρημένην, ἀλλὰ γάρ καὶ ἔπεσθαι αὐτῇ τὸ δύο πρεσβεύειν θελήματα ἐναντίως πρὸς ἄλληλα ἔχοντα· καὶ ἐντεῦθεν δύο, τοὺς τάναντία θέλοντας εἰσάγεσθαι ὅπερ δυσσεβές ὑπάρχει καὶ ἀλλότριον τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος" Ἴδου σαφῶς, καὶ γυμνῆ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, οὐχ ἀγίων ὑπάρχειν, οὔτε μὴν ἐγκρίτων ὀρίζεται τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν, τὸ δύο πρεσβεύειν θελήματα, καὶ τὰς κατ' αὐτὴν ἡγουμένας ἰσαριθμούς αὐτοῖς ἐνεργείας· δυσσεβῶν δέ μᾶλλον, ὡς δυσσεβές, καὶ ἀλλότριον, ἢ φησι, τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος· καὶ δύο τοὺς τάναντία θέλοντας ἐπεισάγον τοῖς ταῦτα κηρύττουσιν. Ἦγουν τὰ δύο θελήματα, καὶ τὰς ἰσαριθμούς αὐτοῖς ἐνεργείας πνευματοκινήτοις Πατράσιν, οἷς οὐδέ ἦλατο κατακολουθεῖν, ἢ ἀγίους τούτους ἀποκαλεῖν, ἢ ὅλως κατ' ἐκείνους σὺν ἐκείνοις ταῦτα πρεσβεύειν, εἰς τὴν τοῦ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μυστηρίου βεβαίωσιν. Ἀλλὰ τίσι καὶ τίνας τοὺς περὶ ὧν καὶ οἷς ἔφησεν τὴν τῆς μιᾶς ἐνεργείας εἰρησθαι φωνήν, καὶ ἀκολουθεῖν ἐν τούτῳ καθὰ καὶ ἐν πᾶσι πρὸς τὸ ἓν θέλημα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖν, οἳ τε περιφανῶς ὄντες διεδείχθησαν, οἳ τε τῆς συγχύσεως πρόμαχοι καὶ τῆς διαιρέσεως ἡγεμόνες. Οἷον, οὐκ ἀπεικῶς γάρ εἰς πίστωσιν καὶ αὐθις ἐπιτόμως ἐπιδραμεῖν, Ἀπολινάριος ὁ δυσσεβῆς τάδε θεομαχῶν· Εἷς γάρ ὁ Χριστός, θεϊκῶ θελήματι μόνῳ κινούμενος, καθὸ καὶ μίαν οἶδαμεν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν, καὶ μηδεμίαν ἔχων ἐν τῷ θέλειν διαφοράν. Πολέμων ὁ τῆς ἀληθείας πολέμιος. "Ἀτρέπτῳ θελήματι θεϊκῶ πάντα πεποίηκεν· ἀλλ' οὐ τὸ μὲν, θεῖον· τὸ δέ, θεωθέν, κατὰ τὸν Καππαδόκην Γρηγόριον." Καί, " Ὁ δύο θελήματα λέγων Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι καὶ νῦν φυσωμένους, ἢ τὸν ἓνα δύο τινὰς εἰσάγει Χριστοῦς, ἢ τὸν ἑαυτῷ διδάσκει μαχόμενον. Θεμίστιος ὁ ἀθέμιτος, Ἀλλ' ἰσώμεθα τὴν ὡς ἑνὸς μίαν θέλησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, πῆ μὲν, ἀνθρωπικῶς κινεῖσθαι, πῆ δέ, θεοπρεπῶς· καί, Μίαν φημί τοῦ Ἐμμανουήλ, τὴν γνώσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, καθὰ καὶ τὴν θέλησιν. Θεόδωρος ὁ θεόπληξ, Ἔδειξε μίαν εἶναι τὴν θελησιν, μίαν τὴν ἐνέργειαν, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προαγομένην. Νεστόριος ὁ πάμπληξ, Διό καὶ μίαν αὐτῶν τὴν θέλησιν, ἐνέργειάν τε καὶ δεσποτείαν ὀρώμεν. Παῦλος ὁ καὶ τὴν γνώμην Πέρσης, Κατ' εὐδοκίαν ἢ ἔνωσις, βουλής καὶ γνώμης ταυτότητι κρατούμενη· καί, Τὸ τῆς εὐδοκίας μυστήριον μοναδικῆς βουλήσεως διαδεικνύεται. Τούτους δὴ τοὺς ἐναγεῖς καὶ ἀλάστορας, Πατέρας ἀγίους ὀρίζεται. Τούτοις ἐγκρίτους οἶδε τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγούς, οἷς ἐν πᾶσι, κἄν τούτῳ κατακολουθήσασα, καὶ μίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συνοριζομένη θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τὸν τῆς οἰκονομίας ὁμοίως αὐτοῖς συγχεῖ τε καὶ διατέμνει λόγον.

(180) Πῶς οὖν, τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦσα, φρονεῖν ἑτέρως ὑπέληφεν, ἀναλλάξ τιθεμένη τὰς ψήφους· καὶ τοῦ ὄντος τὸ μὴ ὄν αἰρουμένη τε καὶ προκρίνουσα. Καί γάρ ἀληθείας οὐκ ἀδικίας κρινούσης, παντί που σαφές, ὡς ἐκεῖνος ἐκείνοις ὑπάρχων σύμφωνος καὶ ὁμόλογος, οὐχ ὁ λέγων ἅ μή λέγουσιν, ἀλλ' πρεσβεύων ἅ δογματίζουσιν. Εἴπερ ἀσυμφωνία μὲν τὸ ἑτερόδοξον, συμφωνία δέ, τὸ ὁμόδοξον οἶδε χαρακτηρίζειν. Καίτοι μαρτύρεται πως καὶ αὐτῇ, βοῶσα, μὴ δύο τετολμηκῆναι θελήματα φάναι ποτ' ἂν τὸν μιάρων Νεστόριον· ἀλλὰ αὐτοβουλίαν, τουτέστιν, ἓν θέλημα, τῶν πλαττομένων αὐτῷ δύο προσώπων ὁμολογεῖν. Εἰ τοίνυν καὶ κατὰ ταύτην, οὐ δύο μὲν, ἐν δέ θέλημα πρεσβεύει Νεστόριος· τοῦτο δέ καὶ Ἀπολινάριος, καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνων δυσσεβεῖς ἅπαντες, καὶ μέντοι καὶ μίαν ἐνέργειαν, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ἀναμφηρίστως ἄρα δύο μὲν ἡμᾶς λέγοντας κατὰ τοὺς θεῖους Πατέρας, ἑτερόφρονας πάντη· μίαν δέ λέγουσαν ἑαυτήν

ὁμόφρονα Νεστορίῳ τε καὶ Ἀπολιναρίῳ, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτοῖς οὖσαν, οἷς δογματίζει παρέστηκε· καὶ τοὺς μὲν θεῖους παραγραφομένην, ὡς ἔφην, τοὺς δὲ ἑναγεῖς, οἰκείου Πατέρας ἐπιγραφομένην.

Τίνος δὲ ταύτην, ἢ ποίας ἐκβιασμένης αἰτίας, κατὰ τῆς εὐσεβοῦς εἰσκεκόμεν ὁμολογίας; Εἰ μὲν ὡς οὐκ ἔχόντων πίστιν ἡμῶν, ψευδῆς ὁ λόγος· Χριστιανοὶ γὰρ καὶ πρό ταύτης ἅπαντες, οἱ τὸν ὀρθὸν λόγον πρὸςβέβηκότες. Εἰ δὲ ὡς ἔχόντων, φευκτός ὁ τρόπος, τό περιττόν, ὡς κίβδηλος, ἐπεισάγων, ᾧ τὴν αὐτῶν συσκιαζόντες πανουργίαν, καὶ οὐδενός οὐδὲ μίαν συνόδου καθάπαξ, ἢ Πατρός, ἢ Γραφῆς χρῆσιν προκομίζουσιν, εἰς τὴν τῶν οἰκείων ἔχοντες μαρτυρίαν, ταῦτά φασι, πλαττόμενοι τῆς εὐσεβείας τὰ δόγματα, ἃ παρεδώκασι ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται τοῦ Λόγου γενόμενοι, καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ διάδοχοι καθεξῆς, θεόπνευστοι τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι· ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, αἱ ἅγια καὶ οἰκουμενικαὶ ἐσύνδοι τῶν μακαριωτάτων καὶ θεοφόρων Πατέρων. Ἄλλ' εἰ ταῦτα παρέδωκαν, τίς ἢ ἀπόδειξις, ἢ πόθεν ἐκείνοις τῶν τοιούτων δογμάτων ἢ πίστωσις; Ἄλλως τε τὰς ἀγίας προσεχόντων ἡμῶν καὶ ὁμολογούντων συνόδους, δῆλον ὡς τῶν ἐπεισάκτων κίβδηλος ἢ ἐφεύρεσις. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα τῶν ἀγίων συνόδων, τίς ὁ τοῦ δράματος ὄγκος, κλήσει τῶν πανευφήμων τό δύσφημον ἐπικάμπτων, ὡς ἂν δέλεαρ ἢ τοῖς ἀπλουτέροις εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόστασιν, τῶν περιδόξων Πατέρων τε καὶ συνόδων ἢ προσηγορία, (181) τοῖς ἑτερόφροσιν ἄνωθεν ἐξ ἀρχῆς εὐμηχάνως ἐξηρημένη, πρὸς τέ τὴν τῶν οἰκείων, ὡς ἔφην, συγκάλυψιν, καὶ τῶν ὑπαγομένων δολεράν οἶον ὑφαρπαγὴν. Ὅθεν εἰς παντελεῖ τῶν τοιούτων κατάργησιν, λέγω δὴ τῶν κατὰ καιροὺς τὰς ἀπατηλάς ἐξερευνώντων ἐξερευνήσεις κατὰ τῆς πίστεως, καὶ συνοδικὸς ὀρίζεται κάλλιστα νόμος τῆς ἀγίας ἐν Χαλκηδόνι συνάξεως τῶν μακαρίων Πατέρων, ᾧ δὲ πη κελευόμενος· "Ὁρίσεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἢ γοῦν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἑτέρους τοὺς δὲ τολμώντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ γοῦν προκομίζουσιν, ἢ διδάσκειν ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον, τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ γοῦν ἐξ αἰρέσεως οἰασθησοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς."

Τίς οὖν ἄρα τῶν ὀποσοῦν ἡσθημένων Θεοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ παμφαοῦς δόξης ἐξηρημένων, παρ' οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ εἰς ὃν ἡ σωτηρία τῶν εὐσεβῶς ὁμολογούντων αὐτόν, ἔτ' ἂν τὴν διὰ τῶν θεσπεσίων λογίων τε καὶ Πατέρων ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένην ἡμῖν ὀρθόδοξον πίστιν ἀπολιπεῖν, καὶ προκρίναι τὴν πρόσφατον καινοτομίαν· καθ' ἣς, ὡσπερ δὴ καὶ πάσης ἑτέρας παρά τὸν εὐσεβῆ λογισμόν ἐξηρημένης τοῖς ἑτερόφροσιν, ὁ τῆς ἐγκρίτου καὶ συνοδικῆς ἀρᾶς ἔνθεσμος ἐξενήνεκται τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνειλεγμένων ἀγίων Πατέρων, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν· αἱ μὴ που τῆς οἰκείας καταναρκήσας ζωῆς, τῆς ἀπὸ Θεοῦ δόξης τὴν ἀλλοτρίωσιν προτετίμηκε. Διὸ δὴ πράγμασιν αὐτοῖς θεώμενοι, Δέσποτα, καὶ κατανοοῦντες πρόδοον οὖσαν φανερώς ἀναφανδόν καὶ προκήρυξιν, εἷς τε θεοσεβείας ἀπάσης ἀνατροπὴν, καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐξάρνησιν ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως, ἐσχάτης τε πλάνης καὶ τοῦ τελευταίου θηρός, κατὰ τὴν τῶν ταῦτα φρονούντων ἀγίων ἀνδρῶν, ἐξ ἐπιπνοίας θείας καὶ μακαριωτάτης ἐλλάμψεως προαγόρευουσιν, εἰς ἡμετέραν φρουράν τῶν τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατελιφόντων, ταύτην δὴ τὴν ἐπίσαστον καινοτομίαν παντὶ σθένει τῆς ἑαυτῶν ἑκάστος καρδίας τηρήσωμεν, ὡς ἂν μὴ συναπαχθῶμεν ἀπεριμερίμνως οἶον καὶ ἀτημελῶς, ἀλλ' οὐκ ἐμβριθῶς λῖαν καὶ ἀνδρικῶς κατὰ πάσης ἀσεβείας ἰστάμενοι,

λογισμούς, Γραφικῶς εἰπεῖν, καθαιροῦντες , καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ταύτη τοι καὶ αὐτός ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, φιλανθρώπως ἡμᾶς ἀσφαλιζόμενος· Τότε, φησὶν, ἐάν τις ὑμῖν εἴπη· Ἴδού ὧδε ὁ Χριστός, ἰδού ὧδε· μὴ πιστεύσητε, τὰς κιβδήλους περὶ αὐτοῦ τῶν ἐπιλόξων, καὶ διαφόρους πίστεις καὶ ὑπολήψεις, τοῦ κατ' αὐτόν πορρωτάτω μυστηρίου διαπεμπόμενος, καὶ τοὺς οἰκείου ὁπαδούς ἀλλοτρίας ἀπάσης (δόξης) ἀνείργων, αἷς τό (184) εἰλικρινές τῆς εἰς αὐτόν ὁμολογίας ἐκταράττειν εἰώθασιν ἅμα καὶ πολεμεῖν, οἱ τὸν τρόπον ἐριστικοὶ καὶ ἀντίφρονες ὡς ἂν μὴ ποτ' ἂν ὁ εὐσεβὴς καθ' ἡμᾶς καὶ φιλόθεος νοῦς τιτι τούτων ἀλούς, ἀποπέση ἀληθείας, πιθανότητι μύθων παραρρῦεις, ἀλλ' οὐκ ἀποδείξει πατρικῶν λόγων βεβαιωθείς. Γρηγορεῖτε γοῦν καὶ προσεύχεσθε, παρεγγυᾶ, διὰ τοῦτο πάλιν ὁ λόγος ἡμῖν, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· ἐγρηγόρσει μὲν, τὴν περὶ τοῦτο νῆψιν, προσευχῇ δέ, τὴν αὐτοῦ κατὰ χάριν ἀντίληψιν βουλόμενος ἡμῖν ἐμποιῆσαι. Πειρασμόν δέ τὸν ἐκ πλάνης, οὐκ ἀνάγκης φησὶν ἐνταῦθα, εἰς ὃν οἴκοθεν, οὐχ ἑτέροθεν εἰσαγομέθα, τῆς εὐθείας παρεκκλιόμενοι τρίβου καὶ βασιλικῆς· ἦν εὐθυτομοῦντες αὐτοὶ θεοδήγητοι, καὶ τοὺς κατ' ἐμέ τὸν ὑμέτερον ἐπ' ἀμφοτέρων χωλανάντας τῶν ἰγγύων σοφῶς ὀδηγήσατε, πρὸς τό ἄσκιον ἀνακομίζοντες φῶς καὶ ἀνέσπερον, τῆς τοῦ λόγου θειοτάτης ὁμολογίας καὶ πολιτείας, πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀμοιβὴν ἀποβλέποντες. Ἐπεὶ καὶ νόμος παρακελεύεται θεῖος τοὺς καθ' ὑμᾶς δυνατοὺς τῶν ἀσθενούντων τὰ βάρη βαστάζειν, καὶ οὕτω τὸν νόμον ἀναπληροῦν. Βαρὺ δέ βάρος ὑπὲρ τι ἄλλο καθέστηκε τῶν δυσχερῶν, ἢ περὶ τῶν αὐτῶν διαφορία λόγων, ἐγγινομένη τοῖς νηπιωδεστέροις, χρόνων τε καὶ προσώπων ὑπαλλαγαῖς, ἀπάτη τυχόν, ἢ ἀπειλῇ τῶν κολακευόντων, σαινόντων ἢ ἀκριβούντων· καὶ ἐν καιρῷ μάλιστα τῆς τοῦ παντός ἀνωμαλίας, ἀσχέτως ἐπιφουμένων. Χεῖρα τοιγάρτοι συμπαθῶς ὀρέγοντες τῷ ὑμετέρῳ μὴ διαλείποιτε πρόσφυγι, τοῦτο μὲν λόγῳ καθαίροντες ἐπιστημόνως· τοῦτο δέ προσευχῇ στηρίζοντες φιλανθρώπως, καὶ αὐτῷ προσοικειοῦντές τε καὶ προσάγοντες, τῷ παρ' ὑμῶν ὀρθῶς τε προσκυνουμένῳ καὶ πιστευομένῳ Θεῷ Λόγῳ καὶ παμβασιλεῖ τῶν αἰώνων, νῦν τε καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ φοβερὰν ἐπιφάνειαν· ᾧ σύν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τιμὴ, κράτος, δόξα, προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
τοῦ ὁμολογητοῦ,

Περὶ θελημάτων β' τοῦ ἐνός Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἄλλα μὲν ἄλλοις εἰς ἀσφάλειάν τε ὁμοῦ καὶ κόσμον τεχνικῶς ἐπινενόηνται, σχήματά τε καὶ εἶδη· καὶ τούτοις ἐμπρέπειν δοκοῦσι τῷ φαινομένῳ, τοῦ κρυπτομένου δι' ἄνοιαν καταναρκήσαντες· σοὶ δέ, Πάτερ ἡγιασμένε, πρὸς ἀδιάστατον ἤδη μετενεγκόντι βίον τὸν λογισμόν, ἢ ἄτεχνος καὶ παντός εἶδους καὶ σχήματος ὑπερέχουσα, πρὸς κάλλος ἤρκεσε καὶ φρουρὰν ἀρετῆς, τοσοῦτον ὠραίζουσα σου πρὸς τῷ (185) ἀφανεῖ, καὶ τό πᾶσιν ὀρώμενον, ὅσον πόθον τοῦ λυομένου καὶ κόσμου (κοσμικοῦ) τὸν ἰστάμενον, καὶ οὐ ποτε κόρον ἔχοντα προετίμησας. Μᾶλλον δέ τοσοῦτον ἀποδεικνύσα, καθὼς θέμις, προσωκλειωμένον Θεῷ καὶ ὁμοιον, ὅσον ὕλης καὶ τῶν περὶ ταύτην ἡλλοτριωμένον πάντη κατὰ σχέσιν ἀπέφηγε καὶ ἀνόμοιον. Ἐνθεν σοὶ καὶ τό ἀνάλωτον πρὸς τὰ δρῶντα κακῶς περίεστιν. Οὐ γάρ πέφυκε πρὸς ἐκείνων πάσχειν ὁ γνώμη πεπονθῶς τὰ καλά, καὶ πρὸς ἐκείνων δι' ὅλου κρατούμενος, πόθου τε πλήρωσιν εἰληφῶς, τὴν ἐφ' ἑαυτῷ τοῦ

ποθουμένου τελείαν ἐκνίκησιν, καί παύλαν κινήσεως τήν ἀεικίνητον στάσιν, καθ' ἣν ὁ πάλαι τῆς φύσεως κρατήσας ἐξαφανίζεται θάνατος, οὐχ ἠττωμένης τούτῳ διά παραβάσεως. Οὐ γάρ ἔτι σάλον ὑφίστασαι, διά τήν ἐπικρατήσασαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὑφ' ἧς τῷ ἀντέχεσθαι κατ' εὐχάς ἀντεχόμενος, καί τās ταύτης ἐπιστημόνως ἐξανύων τρίβους, ὑποδεικνύεις μὲν κατ' ἐνέργειαν, ὅσαι βασιλικάι καί θεῖαι τυγχάνουσιν, τοῖς πρὸς ἀπλανῆ τρίβον τήν τῆς εὐσεβείας ἰθυπορεῖν βουλομένοις· τούτων δέ τās παρ' ἐκάτερον ἐκτροπὰς διορίζεις· καί τῶν μὲν τās ἠπειλημένας ἀνίας· τῶν δέ τās ἐπηγγελμένας ἱεράς ἀμοιβάς ὑποφαίνεις· ὡς ἂν δέει καί πόθῳ πρὸς τήν ἔνθεον ἀγάγοις τελείωσιν. Καί σοῦ τήν ἐργασίαν ἀποθαυμάσας ἐπαινῶ προσηκόντως τήν σύνεσιν· μᾶλλον δέ τήν περί ἐκάτερα καταπλαγεῖς εὐτονίαν, τόν δυναμοῦντά σε καί σοφίζοντα δοξάζω Θεόν, λιπαρῶν ταῖς αὐταῖς χρῆσθαι μεθόδοις πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς φρενῶν, καί μή κάμνειν· οὐ γάρ ἔχει κάματον ἢ ἀρετή, πάντων οὔσα κατεργαστική τῶν καλῶν, μέχρις ὅτου νοῦν ἐμποιήσῃ Χριστοῦ, καί τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος διερευνᾶν ἐκπαιδεύσῃ, οὗ καί τὰ ἐμφανῆ, πᾶσαν τῶν ὄντων περιγράφει σοφίαν καί δύναμιν, καί τήν ἐν μυστηρίῳ λαλουμένην ἀποκαλύπτει, τοῖς κατὰ σέ προσθεμένοις αὐτῷ, καί μηδέν εἰς συμβίωσιν τούτου προκρίνασι τιμιώτερον.

Ἄλλ' ἐπειδή τήν πασῶν πρωτίστην ὁμοίως καί τελευταίαν, ὡς πρῶτον καί σφραγίδα περιλάμπουσιν ἀρετὴν κεκτημένοις· λέγω δὴ τήν ταπεινώσιν, πυθέσθαι κατηξίωσας τόν σόν οἰκέτην καί μαθητήν, διά τόν περί φυσικοῦ θελήματος ὀρισμόν, ὃν ὁ εὐλαβῆς πεποίηκε μοναχός, εἰ εὖ ἔχει, ἢ μή, φήσας, "Δύναμιν ὑπάρχειν τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικῆν, καί τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικῆν πάντων ἰδιωμάτων." Καί, ὅτι ἄλλο τοῦτο, καί τό γνωμικόν ἄλλο, καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνω, καί τῆς τῶν θεοκρίτων οὐκ ἀπάδοντα διδασκαλίας Πατέρων, εἰ καί τισιν ἐνομίσθη μή οὕτως ἔχειν, θέλησιν καί θεληθέν ἢ θελητόν (188) ἰσχυριζομένοις τό θέλημα τοὺς Πατέρας ὀρίζεσθαι. Καί τίς οὕτως ὀρίζεται, καί ποῖος τῶν Πατέρων, ἠδέως ἂν ἠρόμην αὐτούς. Εἰ γάρ οὕτως, τί ποτε ἄλλο τοῦτο καθέστηκεν, ἢ διάλληλος δεῖξις, ἢ τόν αὐτοῦ καθ' ἑαυτόν μή διευκρινούσα λόγον, ἀλλ' ἐκατέρου τόν αὐτόν δι' ἐκατέρου τιθεμένη παρά τό εἶκος, καί προῖσχουσα, ὅπερ ὑπάρχει τό, θέλησιν ὀρίζειν τό θέλημα, καί τοῦτο αὐθις ἐκείνην. Ἀντιστρέφει γάρ πρὸς τόν οἰκεῖον ὄρον τὰ ὀριζόμενα. Ὅτι γάρ καί θέλησιν τό θέλημα λέγουσιν, δῆλον. Οὐ μὴν ὡς ὀρισμόν θελήματος τοῦτό φασι. Τίς γάρ ὁ δεῖξαι δυνάμενος· ἐπεὶ καί βουλήματος βούλησις, καί κινήσις αὐθις κινήματος, καί ἀνθρώπου ἀνθρωπότης ἔσται, κατὰ τοὺς λέγοντας, ὀρισμός. Εἴτε δέ οὕτως, εἴτ' ἐκείνως σημαίνουσι τό σημαίνόμενον, οὐδαμῶς τήν ὑπαρξίν αὐτοῦ παραβλάπτουσι, εἴτε κινήσις, εἴτε οὐσία τό δηλούμενον ἦ. Καί γάρ εἰ τοῦτο, πάντων καθολικῶν ἅμα καί μερικῶν διαπεσεῖται πάντως ἢ ὑπαρξις. Διαφόροις γάρ ἐν πᾶσι προσχρώμεθα σημασίαις. Κάκεινο δέ φημι, ὡς εἰ καί θέλησιν τό θέλημα προσαγορεύουσιν, ἀλλ' οὐδαμῶς θεληθέν ἢ θελητόν. Πῶς γάρ ταυτόν ἔφεσις, καί ἐφετόν; Εἰ γάρ τοῦτο, πρὸς τί κινήθησεται, αὐτό τοῦτο κυρίως ὑπάρχουσα πρὸς ὅπερ ἂν καί κινεῖται, καί μή ἄλλο παρ' ἐκεῖνο τήν φύσιν τυγχάνουσα; Μέση γάρ αὕτη τῶν ἄκρων σχέσις ἐστίν· ἐνωποιοῦσα μὲν ταῦτα δι' ἑαυτῆς, οὐ συμβαίνουσα δέ τούτοις κατὰ τήν ὑπαρξίν. Καί μάρτυς ὁ θεῖος καί μέγας Γρηγόριος, τό θεληθέν καί γεννηθέν, οὐκ εἰς ταυτόν ἄγων τῇ θελήσει καί τῇ γεννήσει καθάπαξ· ἀλλά διά τούτων ὡς σχέσεων φυσικῶν, ἀνάγων ἐπὶ τόν γεννῶντα καί θέλοντα. Εἰ γάρ μήτε τήν ἀναφορὰν τοῦ θεληθέντος ἢ γεννηθέντος πρὸς τήν θέλησιν καί τήν γέννησιν ποιῆσαι κατεδέξατο, καίτοι μέσης κατὰ φύσιν οὔσης, "Οὐ γάρ ἔπεται πάντως, φησί, πῶς ἔμελλεν εἰς ταυτόν ἀγαγεῖν, καί ἐν εἶναι ταῦτα διαγορεύειν."

Ἄλλως τε· εἰ θέλημά φασι τό θεληθέν, θεληθέν δέ καί θελητόν κατά φύσιν ἡμεῖς Θεοῦ γάρ κτίσμα τυγχάνομεν, οὐκ ἄλλο λοιπόν ἢ μόνον ἡμᾶς θέλημα κατά φύσιν ἔχει Θεός, γινόμενόν τε καί ἀπογινόμενον, καθά καί ἡμεῖς· πρὶν δέ εἶναι, παντός ὧν θελήματος ἔρημος. Τό αὐτό δέ καί ἐπὶ ἡμῶν συναχθήσεται· μόνον δέ τό ἔξωθεν θεληθέν, ὃν τε καί μή ὄν· καλόν καί μή τοιοῦτον, περιπλασθήσεται· πῶς (πρὸς) δέ καί θεληθέν τε τῶν ἐκτός ὑπάρχει. Διά γάρ τόν πρὸς αὐτό θελήσει κινούμενον, ἀλλ' οὐ δι' αὐτό λέγεται, θεληθέν καί θελητόν. Ὡς ἐάν μηδέν θελήσῃ τῶν ὄντων, ὁ τήν φυσικήν θέλησιν ἔχων, οὐδέν αὐτῷ θεληθέν ἢ θελητόν. Τίς οὖν ὁ λόγος τοῖς θέλημα τό θεληθέν ἰσχυριζομένοις ὑπάρχειν, ἢ λέγεσθαι πρὸς τῶν ἀγίων Πατέρων ἀποφαινομένοις;

(189) Ἔστω δέ καί οὕτω λεγόμενον κατ' αὐτούς, οὐ γάρ περί διαφορᾶς ὀνομάτων ἡμῶν, ἀλλ' εὐσεβῶν νοημάτων ὁ λόγος· ἐκεῖνο δέ προσηκόντως ἐρομένοις ἀποκριθῶσιν, εἰ ἄλλο κατά φύσιν ἐστί τό θεῖον πρὸς τό ἀνθρώπινον θέλημα· καί ἄλλο πρὸς ἐκεῖνο τοῦτο, κἄν εἰ μυρίως καλῆται καί ὀνομάζεται· τοῦτο διδάξωσι, καί κραδαινομένην ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἀγνώστῳ στηρίζωσι τήν διάνοιαν· καί οἱ λίαν αὐτῶν ταῖς ὀνοματοθεσίαις δυσχεράνομεν, ἀλλ' εἴ τι καί παρ' ἑαυτῶν ἐν τούτοις συνεισενέγκομεν. Εἰ γάρ ἄλλο καί ἄλλο κατ' οὐσίαν οὐκ ἔστι, δηλόν ὡς ἐν φύσει καί ταυτόν. Καί εἰ τοῦτο, καί ἡ φύσις ἐξ ἀνάγκης μία καί ἀπαράλλακτος. Οὐ γάρ ἑτερότης φυσική θελημάτων οὐκ ἔστιν, οὐδ' οὐσίας τό παράπαν καί φύσεως. Εἰ δέ ἄλλο φύσει καί ἄλλο, διάφορα πάντως καί εἰ διάφορα, πῶς τόν ἐν πόσῳ τούτων ἀριθμόν οὐχ ὁμολογήσαι χρεών; Ἡ γάρ τούτου ἐξάρνησις, αὐτῆς τε πάμπαν ἀφανισμόν, καί τῶν διαφερόντων, ὡς οὐκ ὄντων, ἐργάζεται. Πῶς γάρ καί εἶναι δυνατόν καί μή ἀριθμεῖσθαι, καί δι' ἡντινα τήν αἰτίαν; ἢ πῶς ὄντα μέν κατά φύσιν, οὐκ ἀριθμούμενα δέ τά θελήματα τήν αὐτήν, εἴπερ εὐλόγως μή παύσονται τοῦ ἀριθμεῖσθαι καὐταῖ αἱ φύσεις; Τό γάρ ἐπ' ἐκείνων καλόν, ἐμφύτων ὄντων καί συστατικῶν τῶν πραγμάτων, καί ἐπ' αὐτοῖς ὑπάρχειν προσήκει τοῖς πράγμασι, καί ἢ κακ' αὐτῶν ἀνέλωσι τόν ἀριθμόν, ὡς ὅτι κατ' αὐτούς λυμαινόμενον, ἢ μηδαμῶς παραβλάπτοντα, καί ἐπ' ἐκείνων περιληφθῆ. Πρὸς δήλωσιν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἐμφύτου διαφορᾶς, δι' ἣν αὐτῷ κἄν ταῖς οὐσίαις προσχρώμεθα· ἢ δεῖξωσι, πῶς μή ἀναίρεσιν πάντως ἢ σύγχυσιν, τοῦ κατά ἄνθρωπον φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος ἀπεργάζονται, διά τῆς κατά τόν ἀριθμόν παραιτήσεως.

Καί πῶς τέλειος ἄνθρωπος ὁ σαρκωθείς Λόγος, θελήματος ἐκτός φυσικοῦ; Τό γάρ θεωθῆναι τῇ πρὸς Θεόν ἐνώσει, καθά καί τήν φύσιν αὐτήν τῆς λογικῶς τε καί νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, τῆς κατ' οὐσίαν ὄντοῦτος οὐκ ἐξίστησιν· ὡσπερ οὐδέ τῆς οἰκειᾶς τόν σίδηρον, ἢ ἄκρα καί δι' ὄλου πρὸς τό πῦρ συνανάκρασις τε καί ἔνωσις· ἀλλά πάσχει μέν τά πυρός, ἐπειδή πῦρ τῇ ἐνώσει γεγένηται· βρίθει δέ πάλιν κατά φύσιν, καί τέμνει, ὅτι μή τῆς οἰκειᾶς λώβην πέπονθε φύσεως, ἢ φυσικῆς ἐνεργείας ἐξέστη τό σύνολον· καίτοι μετά πυρός ὑπάρχων κατά τήν αὐτήν καί μίαν ὑπόστασιν, καί ἀδιαστάτως δρῶν, τά τε κατά φύσιν ἰδίαν· λέγω δέ τήν τομήν· καί τά καθ' ἔνωσιν αὐθις, ὅπερ ἐστίν ἡ καῦσις. Αὐτοῦ γάρ ὑπάρχει, καθάπερ καί τοῦ πυρός ἢ τομῆ, διά τήν ἄκραν τούτων αἰς ἄλληλα περιχώρησιν τε καί ἀντίδοσιν· καί οὔτε τήν φύσιν αὐτοῦ, φημί δέ τοῦ σιδήρου, κἄν μετά πυρός ὄραται, (192) κωλυόμεθα τό παράπαν ὀνομάζειν ἢ ἀριθμεῖν, οὔτε τήν φυσικήν ἐνέργειαν, εἰ καί μετά καύσεως καθορᾶται, καί μηδεμίαν ἔχει πρὸς ταύτην διάστασιν, ἀλλ' ἐνοειδῶς σύν αὐτῇ τε καί ἐν αὐτῇ διαφαίνεται καί γνωρίζεται. Τίς οὖν ὁ λόγος, τοῦ τό φυσικῶς τῇ φύσει προσόν μή ἀριθμεῖν, τουτέστι τό θέλημα, καί ταύτη τό καθ' ἡμᾶς ἀτελές τῷ ὑπερτελεῖ καί προτελεῖω Θεῷ Λόγῳ σεσαρκωμένῳ προσμαρτυρεῖν, καίτοι πάντων ἐπίσης, εὐδοκίᾳ Πατρός, καί συνεργείᾳ Πνεύματος ἀγίου διά τήν ἡμῶν

σωτηρίαν, καθ' ἔνωσησιν τὴν ἀδιάστατον τῶν τῆς φύσεως κεκοινωνηκότι, καθάπερ οὖν καυτῆς τελείως τῆς φύσεως, πλήν μόνης τῆς ἀμαρτίας, ὅτι μηδέ τῆς φύσεως ἦν, ἀλλὰ γνώμης, παρά τόν λόγον καί τόν νόμον κεκινημένης τῆς φύσεως, ἐκτροπή καί ὀλίσθημα;

Καί μοι δεόντως μάλιστα τούτου γε χάριν ὁ λεχθεὶς ἐπιστήσας φαίνεται μοναχός, τοῦ φυσικοῦ τό γνωμικόν διαστείλας θελήματος. Τό μὲν γάρ, κατά τόν αὐτοῦ καλῶς ἔχοντα ὀρισμόν, Δύναμις ὑπάρχει τοῦ κατά φύσιν ὄντος ὀρεκτική. Πᾶν γάρ εἴ τι τῶν ὄντων καί μάλιστα λογικῶν, φυσικῶς τοῦ κατά φύσιν ὄντος ὀρέγεται, καί τούτου παρά Θεοῦ λαβόν κατ' οὐσίαν ἔχει τὴν δύναμιν, πρὸς σύστασιν τὴν ἑαυτοῦ. Εἰ γάρ τοῦ κατά φύσιν ὄντος οὐκ ἔχει τὴν ὄρεξιν, τοῦ μηδαμῶς ὄντος, πόθεν καί πῶς, μηδὲ ὡς ὑπαρξιν ἢ κίνησιν ἔχοντος; Μόνον γάρ ἀδρανές τό μή ὄν καί ἀνούσιον· καί οὐδαμῶς οὐδέ μία τούτου δύναμις ἐν τοῖς οὐσίαις ὑπάρχει, καί κίνησις. Τό δέ, ἀυθαίρετος ὀρμή καθέστηκε, τὰς ἐφ' ἑκάτερα ποιουμένη παρεκτροπὰς· καί οὐ φύσεως ὑπάρχον ἀφοριστικόν, ἀλλὰ προσώπου κυρίως καί ὑποστάσεως. Καί τοῦτό γε διαγνοῦς ὁ διηρημένος καί ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος, γνωμῶν ἔνωσησιν ἀσεβῶς ἔδογματίσεν· ἴν' ἑκατέραν δι' ἑκατέρας ὑπόστασιν ἐπικυρώσῃ, καί ὁ ψιλός ἄνθρωπος αὐτῷ τηρηθῆ, γνώμη τινί καί ἀυθαίρετῳ κινήσει τῇ πρὸς τόν Θεόν Λόγον, ὡς αὐτός φησι, τὴν ἔνωσησιν ποιησάμενος, ἐξ ἧς καί τὴν ταυτοβουλίαν συνίστησιν, ἢ πολυβουλίαν, εἰπεῖν οἰκειότερον· ὅσω καί καθ' ἑκάστης τοῦ γνωμικοῦ θελήματος κίνησιν, κατά μέρος ἐκ τῶν ἀτελῶν ἐπὶ τὰ ἐντελεῖα κατ' αὐτόν ἴεται, φερομένη τε καί προκόπτουσα· ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφράστου συλλήψεως, ὅλης τελείως μετὰ τῶν αὐτῆς ἀπάντων, πρὸς ὅλην καί τὰ κατ' αὐτήν ἅπαντα, τὴν ἡμετέραν φύσιν τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, καθ' ὑπόστασιν μίαν καί τὴν αὐτὴν ἐνώθεισης.

Ὡς ἂν τοῖνον καί τό ἐνελές διακριβῶσῃ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, καί τό ἀντικείμενον διαρρίψῃ ὁ λεχθεὶς μοναχός τό μὲν φυσικόν (193) ὥρισεν ἐπ' αὐτοῦ· τό δέ γνωμικόν ἀποδιώρισε θέλημα, μήτε τῇ διαιρέσει χώραν δούς τῷ στασιάζειν ἐν τούτῳ, μήτε τῇ φαντασίᾳ παρεῖσθυσιν, τῷ μή ὑπάρχειν ἐκεῖνο. Εἰ δέ τις τυχόν ἰσχυρίζεται, μή ἂν ἄλλως ἀπ' αὐτοῦ δυνατόν, ἢ κατ' ἐναντίωσιν τὰ δύο θελήματα λέγεσθαι· εἰ μὲν ὡς κατ' οὐσίαν διάφορα, καὶ γὰρ δέχομαι, εἰ δέ ὡς ἀντικείμενα, ψευδῆς ὁ λόγος. Οὐ γάρ εἴ τι διάφορον πάντως καί ἀντικείμενον. Τό γάρ ἀντικείμενον, γνώμης παραλόγως δηλαδή κινουμένης· τό δέ τό δέ διάφορον, φύσεως λόγῳ κρατουμένης ἔργον καθέστηκε· καί τό μὲν φύσεως στασιαστικόν, τό δέ προδήλως συστατικόν. Διαφορὰ τοιγαροῦν οὐσιώδης, εἰς σύστασιν τῶν ἐν τῇ φύσει πράγματων ἐστίν, οὐ μὴ ἐναντίωσις, (ἀλλά) πρὸς τὴν τούτων διάλυσιν. Οὐ γάρ ἔχει ἢ φύσις τό παρά φύσιν· οὐδέ λόγος οὐδεὶς τοῦ στασιάζοντος.

Ἄλλως τε, εἰ τὰ δύο θελήματα πάντως ἐναντία καί ἀντικείμενα, πῶς ἐπὶ τε τῶν φύσει καί ὑποστάσει διηρημένων λογικῶν, οὐ τοῦτο πάντη τε καί πάντως συμβαίνει. Συννεύομεν γάρ ἔστιν ὅτε τούτοις, καίτοι γνωμικοῖς οὐσίαις, καί Θεῷ, καί ἀγγέλοις, καί ἀλλήλοις, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τῆς γνώμης ἤδη, καί τοῦ κατ' αὐτὴν θελήματος, διαπεπτῶκαμεν. Εἰ γάρ τούτων, καί τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους δηλονότι συννεύσεως, εἴπερ ἕως ταύτην ἔχομεν, καί τῶν ἄλλων γνωμικῶν ἀντεχόμεθα. Εἰ οὖν ἐνταῦθα τοῦτο, καί οὐδαμῶς ἀντίταξις καθορᾶται, καίτοι σωζομένων ὑπαρξεί τε καί ἀριθμῷ τῶν γνωμικῶν θελημάτων, καί τὴν φιλικὴν ἐν σχέσει διάθεσιν· πῶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, καί τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος, ἐν τοῖς φυσικῶς προσοῦσιν αὐτῷ κατ' οὐσίαν θελήμασιν, ἐναντίωσις ἔσται. Πῶς δέ ταῦτά φασι ἐναντία,

δι' αὐτόν γε τόν ἀριθμόν, ἢ καί δι' αὐτό τό ὑπάρχειν. Εἰ δέ διά τοῦτο, καί τήν φύσιν ἀνέλωσι τῆς σαρκός, ἀντικειμένην τῷ Λόγῳ διά τήν ὑπαρξιν. Πολλῶ γάρ ἰσχυρότερον, ὡς πᾶσιν εὐδηλον, εἰς ἀντίταξιν, τό ὑποκείμενον τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ καθέστηκεν. Εἰ δέ διά μόνον τόν ἀριθμόν, καί τούτου τάς φύσεις ἐρήμους ποιήσωσι, καί μηδέ μίαν αὐτῶν ἀριθμεῖωσαν; παραιτείσθωσαν δέ καί πάλιν αὐτόν διά τήν αὐτήν, κάπὶ τῶν τῆς μιᾶς καί ἀνάρχου θεότητος τριῶν ὑποστάσεων, ἵνα μή κάκείνη στασιάξῃ πρὸς ἑαυτήν, ἀλλ' ἄτοπόν γε τῷ μηδέν ὄντι τό σύνολον, οὐκ οὐσία, οὐ ποιόν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὄντων, ἰσχύν τοσαύτην ἀποκληροῦν· ἀτοπώτερον δέ, καί τήν ὑπαρξιν αὐτήν τοῦ φυσικοῦ θελήματος αἰτιᾶσθαι, κάντεῦθεν τήν ἀναίρεσιν αὐτοῦ κατασκευάζειν. Καί ταῦτα, τῶν ἄλλων ἐν τῇ (196) φύσει πρωτίστην οὔσαν φυσικῶν ἰδιωμάτων καί κινήματων ἔμφυτον δύναμιν. Κατά ταύτην γάρ μόνην, τοῦ εἶναι καί ζῆν, καί κινεῖσθαι, καί νοεῖν, καί λαλεῖν, καί αἰσθάνεσθαι, καί μετέχειν τροφῆς, ὕπνου τε καί ἀναπαύσεως, καί μή ἀλγύνεσθαι, μηδέ θνήσκειν, καί ἀπλῶς ἀπάντων τῶν συνιστῶντων τήν φύσιν, ἔχειν τελείως τάς ἕξεις, καί τῶν λυμαιομένων τάς στερήσεις, φυσικῶς ἐφιέμεθα.

Καί μοι φαίνεται κάν τούτῳ προσηκόντως ποιήσας, κατά τόν αὐτοῦ ὀρισμόν ὁ εὐλαβῆς μοναχός, καί προσθεῖς τό " Καί τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων, συνεκτικῆν πάντων ἰδιωμάτων." Πάντα γάρ αἰεὶ συνέχει, καί συνέχειν ἐφίεται, καί οὐδενός ἔχειν τήν στέρησιν, τό οὐσιωδές ἐν ἡμῖν καί ἔμφυτον θέλημα· μᾶλλον δέ ἡμεῖς, δι' αὐτοῦ τε καί κατ' αὐτό καί οἶμαι τόν καί ποσῶς τοῦ ὄντος, ἀλλά μή τοῦ δοκοῦντος λόγον ποιούμενον συνθήσεσθαι πάντως δῆ, καί ὡς ἄνθρωπον τόν σαρκωθέντα Θεόν φυσικόν ἔχειν καί ἀνθρώπινον θέλημα· καί τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον θέλειν κατ' αὐτό φυσικῶς, πρὸς πίστωσιν τῆς νοερῶς αὐτοῦ καί λογικῶς ἐψυχωμένης σαρκός, εἴπερ τέλειος ἄνθρωπος γέγονε, μηδενί τῶν ἡμετέρων λειπόμενος, πλήν μόνης τῆς ἀμαρτίας· ἀλλά πάντα ἔχων ὅσα καί ἡμεῖς, ἀπαραλείπτως τό κατά φύσιν συστατικά τῆς ἡμετέρας οὐσίας, ὡσπερ οὖν καί τά τῆς ἀνάρχου καί θείας, δι' ὧν ἄνθρωπον ἑαυτόν ὁμοῦ καί Θεόν ὄντα κυρίως ἐγνώριζε, καί τήν πρὸς ἡμᾶς, καί τόν Πατέρα τελείως φυσικῆν συγγένειαν διασώζοντα μετά τήν ἔνωσιν.

Τό γάρ δῆ λέγειν, ὡς ἐν τῷ καιρῷ μόνῳ τοῦ σωτηρίου πάθους, ἠνίκα τό ἡμέτερον ἐτύπου πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ, καί ὡς ἄνθρωπος παρηγεῖτο τόν θάνατον, δύο θελήματα ἔχων ἐδείκνυτο, ἀποφαντικόν, οὐκ ἀποδεικτικόν μοι δοκεῖ. Πῶς γάρ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ καιρῷ, καί μή πρό τούτου, καί δι' ἦντινα τήν αἰτίαν. Εἰ μὲν γάρ εἶχε τότε, καί ἀπ' ἀρχῆς εἶχεν ἐξ οὗ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχ ὕστερον ἐσχεδιάσεν· εἰ δέ ἀπ' ἀρχῆς οὐκ εἶχεν, οὐδέ κατά τόν καιρόν τοῦ πάθους, ἀλλά μόνον ἐφάντασε τήν παραίτησιν, καί πρὸς ταύτην τά λοιπὰ δι' ὧν σεσώσμεθα, οἷον τό δάκρυον, τήν εὐχὴν, τήν λύπην, τήν ἀγωνίαν, τόν σταυρόν, τόν θάνατον, τήν ταφήν· ἐνός γάρ ἀκυρουμένου τῶν ἐν αὐτῷ καθ' ἡμᾶς φυσικῶν σωζομένων, οὐδέ τά ἄλλα στήσεται. Πῶς γάρ οὐκ ἐκεῖνο μὲν, ταῦτα δέ; Καί τίς ὁ λόγος; ἐναντίωσις δέ ποῖα τό προσεύχεσθαι, καί φυσικῆς ἐκουσίως; τῆς κατά τήν σάρκα λέγω, πρόσδειξιν ἀσθενείας ποιεῖσθαι διά τῆς συστολῆς, καί μή ἀντιτείνειν ὄλως, ἀλλά λέγειν· Εἰ δυνατόν. Καί· Μή τί ἐγώ θέλω, ἀλλ' εἴ τι σύ· καί συνάπτειν τῇ συστολῇ τήν ἰσχυράν κατά τοῦ θανάτου καί πρόθυμον κίνησιν; Ἐτύπου μὲν γάρ πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ τό ἡμέτερον, διά τῆς φυσικῆς πρὸς μικρόν ἀγωνίας (197) ἵνα καί ταύτης ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ, καί τῆς οἰκείας σαρκός τήν φύσιν πιστώσῃται, καί πᾶσι καθαρὰν τήν οἰκονομίαν φαντασίας ἐργάσῃται· παρίστη δέ πάλιν εὐθύς τήν κατά τοῦ θανάτου μεγίστην ὀρμήν, καί τήν ἄκραν τοῦ κατ' αὐτόν ἀνθρωπικοῦ, πρὸς τό οἰκεῖον αὐτοῦ καί Πατρικόν θέλημα, συμφυῖαν καί ἔνωσιν, τῷ ἐπικρίναι τοῦτο καί φάσκειν· Μή τό ἐμόν,

ἀλλά τό σόν γενέσθω. Ταύτη μέν τήν διαίρεσιν ἀπωθούμενος, ἐκείνη δέ πάλιν τήν σύγχυσιν.

Εἰ δέ, ὅτι ἄλλοτε φαίνεται τοῦ θέλιν ἔμφασιν πεποιημένος, ἤ κατά τόν καιρόν τοῦ πάθους, ταῦτά φασι, τοῦτο καί περί τῆς ἐμφύτου νοήσεως εἴποιεν, καί ἄνουν αὐτόν κατασκευάσουσιν. Οὐ γάρ φαίνεται λέξας ὅτι νενόηκα. Καί περί ὀσφρήσεως ὁμοίως, καί τῶν λοιπῶν καθ' ἡμᾶς φυσικῶν, ὧν μνημονεύσας οὐκ ἀναγέγραπται. Ἡ καί περί τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ὡς οὐ πρότερον οὔσης καθ' ὑπαρξιν, ἀφ' οὗ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἤ μόνον ὁπότεν αὐτῆς ἐμνημόνευσεν. Οὐ πρό πολλοῦ γάρ τοῦ πάθους τοῦτο πεποιηκῶς ἀνηγόρευται. Ἡ τοίνυν σχεδιασθεῖσαν αὐτήν αὐτίκα εἴπωσιν, ὅτι μή πολλάκις καί ἀπ' ἀρχῆς αὐτῆς ἐμνημόνευσεν · ἤ τοῦτο μή λέγοντες, ἀλλ' " Ἄμα σάρξ, ἄμα Θεοῦ Λόγου σάρξ ἔμψυχος, λογική." κατά τόν μέγαν Ἀθανάσιον δογματίζουσι, καί τό φυσικόν ὡς ἀνθρώπου τοῦ Σωτῆρος θέλημα, μή κατά τόν καιρόν εἶναι τοῦ πάθους λέξουσι μόνον, εἰ καί μνήμην αὐτίκα τούτου πεποίηκεν· ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἀνθρώπῳ καθ' ἡμᾶς φυσικῶς τῷ Σωτῆρι συνουσιωμένον· καί παύσοιντο λοιπόν οὐκ ἐν καιρῷ τά τοιαῦτα κινουντές τε καί συνάγοντες. Καιρός γάρ ὁ παρῶν αἱμάτων διά τας ἀμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' οὐ δογμάτων ἐστί· καί θρήνων ἰσχυρῶν, εἰς Θεοῦ δυσώπησιν, ἀλλ' οὐ σοφιστικῶν ἀντιρρήσεων, εἰς περισσοτέραν καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν.

Ἔπεισι δέ μοι θαυμάζειν καί περί ἐνεργείας, ὡς μίαν ταύτην ἐπί Χριστοῦ σογματίζουσι, τῇ πρὸς τό ἄτομον, ὡς αὐτοί φασιν, ἀποσκοπήσει καί ἀναφορᾷ. Καί ἴνα παρῶ λέγειν, ὡς οὐδέν τῶν φυσικῶν ὡς εἰς ἄτομον προηγουμένως, ἀλλά τήν τούτου φύσιν τε καί οὐσίαν ἔχει τήν ἀναφοράν. Τίς γάρ ἄνευ τῶν φυσικῶν προσόντων τῇ φύσει δυνάμεων, ἐνεργεῖν τι δύναται ἄν; ἢ πόθεν αὐτῷ τό ἐνεργεῖν ἢ δύνασθαι, πάρεξ τῆς φύσεως; Ἐκεῖνο δέ ἐρωτῆσαι βούλομαι· πρὸς ἀναίρεσιν ἄρα τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ταύτην προϊσχοντο, ἢ τί; Εἰ γάρ ἐπ' ἀναιρέσει, πῶς, πότε καί ποῖα κατά τήν ἐκείνων ἀπόπαυσιν εἴη τό παράπαν ἐνέργεια; ὡς γάρ φύσεων οὐκ οὐσῶν, καί τό ἐξ αὐτῶν ἀφανίζεται πάντως, ἢ σύνθετος λέγω ὑπόστασις· οὕτω καί τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν οὐκ οὐσῶν, οὐδ' ἄλλη τό σύνολον ἔσται. Καί οὐ λέγω τοῦτο, ὡς ἄλλης ἐνεργείας ἐκ τῶν φυσικῶν συνισταμένης. Οὐδέ μία γάρ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ σύνθεσις· Ὅτι μηδέ τήν καθ' ἑαυτά τό σύνολον ὑπαρξιν, ἀλλα τό (200) εἰκαῖον παριστᾷ. Ὡς εἰ τας κυρίως κατά φύσιν οὔσας οὐκ εἶναι λέγουσι, πῶς ὑπάρξει τό μηδαμῶς ὄν; Τίς γάρ ἐστί ὑποστατικήν λέγων ἐνέργειαν, καί πόθεν τοῦτο, καί παρά τίνος λαβόντες προσφέρουσι; Εἰ δέ τοῦτο τυχόν ἀποφαίνονται, σύνθετον δέ τήν ὑπόστασιν ὁμολογοῦσι πρὸς ἣν ἀναφέρεται, καί τῶν ἐναντίων καί ἀντικειμένων δεκτικήν· θνητήν γάρ καί ἀθάνατον, ὄρατὴν καί ἀόρατον, περιγραφτὴν καί ἀπερίγραφον, ἄναρχον καί ὑπὸ ἀρχήν, ἔσται τοῦτο κατά τό εἶκός καί ἡ ἐνέργεια. Καί πῶς ἄλλως, ἢ καθ' ἕξιν δηλονότι καί στερῆσιν; καί τά μέν, ὡς οὔσα, πείσεται, τά δέ, ὡς μή οὔσα, παρυποστήσει. Πῶς δέ καί ὁ τοιαύτην ἔχων ἐνέργειαν, κατά τό αὐτό καί οὐκ ἄλλο καί ἄλλο, ὅτι μηδέ ἐκείνη, τά ὅμοια πείσεται; προσφυῶς γάρ ἔχειν τῇ οἰκείᾳ ἐνεργείᾳ τόν ἐνεργοῦντα, ἀκείνην τούτῳ, πᾶσα ἀνάγκη. Καί πῶς Θεός, ὁ ἕξει, καί μή φύσει Θεός; Πῶς δέ ἄνθρωπος, ὁ στερήσει, καί μή οὐσία κυρίως τοῦτο ὑπάρχων; Τίς δέ φύσις ἀνεέργητος, ἢ φυσικῆς ἐνεργείας ἐκτός; Ὡς γάρ οὐδαμῶς ὑπάρξεως ἔρημος, οὕτως οὐδέ δυνάμεως φυσικῆς. Εἰ δέ ταύτης ἀμοιρεῖ, καί τῆς ὑπάρξεως ἀμοιρήσειεν ἄν. Τό γάρ ἀδύναμον, ὡς ἀδρανές πάντη μόνον ἐστί τό μή ὄν. Πᾶν γάρ εἴ τι τῶν ὄντων, συστατικήν ἔχει διαφοράν, τήν ἔμφυτον κίνησιν τῷ γένει συμπαραλαμβανομένην, καί ποιούσαν τοῦ ὑποκειμένου τόν ὀρισμόν, δι' οὗ ὅτι ἐστί καί τί ἐστί κυρίως γνωρίζεται, πρὸς τέ τά ὁμοειδῆ τό ἀπαράλλακτον ἔχον, καί τό διάφορον

αὔθις πρὸς τὰ ἑτεροειδῆ· καί εἰ τοῦτο, πῶς δυνατόν φυσικῇ δυνάμει ἀμοιροῦντα κατὰ σάρκα, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον ἄνθρωπον τέλειον, ἢ ὅλως ἄνθρωπον χρηματίζειν. Οὐ γάρ δίχα φυσικῆς ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος, ὡσπερ οὐδ' ἄλλη φύσις τῆς οἰκείας καὶ οὐσιώδους. Ἡ γάρ ἔλλειψις ταύτης, ἢ οὐδέ φύσιν εἶναι ποιεῖ τὴν φύσιν, ἢ τὰς πάσας ἀλλήλαις ταυτὸν, καὶ ἀντὶ πάντων μίαν, τῇ ἀπολείψει τῆς συνιστώσης συμφυρείσας δι' ὅλου συγχυθείσας. Εἰ γάρ οὐκ ἀνέργητον λέγουσι τό καθ' ἡμᾶς τὸν Λόγον, δῆλον ὡς ἔμφυτον καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἔχοντα τοῦτόν φασι. Πῶς γάρ ἂν ἄλλως; Οὐ γάρ ἐνεργεῖν δυνατόν φυσικῆς ἐνεργείας χωρὶς ὡσπερ οὐδέ ὑπάρχειν οὐσίας δίχα καὶ φύσεως. Ἄλλ' οὐδέ μίαν μόνον, ἂν περ ἢ τὴν φύσιν διπλοῦς, τὴν ἔμφυτον ἔχειν ἐνέργειαν τὸν ἐνεργοῦντα, πᾶσα ἀνάγκη ἐπεὶ καὶ φύσιν μίαν πάντως τὸν ὑφεστῶτα, κἂν σύνθετος ἢ τὴν ὑπόστασιν. Εἰ γάρ διὰ τὴν σχέσιν ἐκεῖνο, διὰ τὴν αὐτὴν πάντως καὶ τοῦτο. Μοναδικῶς γάρ ἐπ' ἀμφοῖν ταύτην φερομένην ὀρώμεν. Ἡ τε γάρ ἐνέργεια πρὸς τὸν ἐνεργοῦντα, καὶ πρὸς τὸν ὑφεστῶτα πάλιν ἡ φύσις ἀνάγεται. Χρή τοίνυν εἶπερ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τό μοναδικόν τοῦ προσώπου, μίαν τοῦ ἐνεργοῦντός φασι τὴν ἐνέργειαν, μίαν διὰ τοῦτο καὶ φύσιν τοῦ ἐφεστῶτος διαγορεύειν, ἵνα μὴ σχετικὴν τὴν ἔνωσιν δογματίζοντες φωραθεῖεν, ἐνεργειῶν ταύτην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ φύσεων λέγοντες. Οὐ γάρ πρὸς ὑπόστασιν ταύτας αὐτοὺς ἐνοῦν δυνατόν, ἀλλ' οὐσίαν καὶ φύσιν ὅσον ἐπὶ ταῖς (201) φυσικαῖς ἐνεργείαις, οὐκ εἰς ἄλλο τι πλὴν ἐνεργείας πρὸς αὐτόν ἐνουμένης. Ἐπεὶ ὡσπερ ἡ τούτων φυσικὴ διαφορά, δύο τοὺς ἐνεργοῦντας ποιεῖ κατ' αὐτούς, οὕτω δῆπου πάντως, καὶ ἡ τῶν οὐσιῶν ἔμφυτος ἑτερότης, δύο τοὺς ὑφεστῶτας συνάξει. Ἡ τοίνυν πρὸς μίαν φύσιν καὶ ταύτας συμφύρωσιν· ἢ μηδαμῶς ἐκείναις, οὐσίαις τε οὐσαις φυσικῶς καὶ ἀριθμουμέναις, διαίρεσιν ἐπεισφρήσωσιν. Ὅπερ γάρ ἐν ἐκείναις οὐ γίνεται, οὐδέ ἐν ταύταις συμβαίνει ποτ' ἂν. Ἀλλὰ δηλοῦται μὲν ἡ φυσικὴ διαφορά, διὰ τοῦ κατ' αὐτάς ἀριθμοῦ· ἐξίσταται δέ ἡ διαίρεσις διὰ τῆς ἄκρας ἐνώσεως. Οὐ γάρ δυνατόν θείαν ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅτι κἂν ἔστι γνωρίσαι, μὴ ὅτι γε διαφέρειν πρὸς ἄλλην, οὐσιώδους ἐνεργείας ἐκτός. Ὅρος γάρ τοῦ πράγματος, ὁ λόγος τῆς οὐσιώδους δυνάμεως κυρίως ἐστίν· ἥς ἀναιρουμένης, συναναιρεῖται πάντως καὶ τό ὑποκείμενον. Καὶ διὰ τοῦτο ταύτας ὁμολογοῦμεν ἐπὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου φυσικῶς σωζομένης τὴν μὲν, ἐν τῇ σαρκὸς προσβολῇ τῶν θείων· τὴν δέ πάλιν, ἐν τῇ πείρᾳ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξουσιαστικῶς δεικνυμένην· ἵνα καὶ τὰς φύσεις, ὧν εἰσὶν οὐσιώδεις ἐνεργεῖαι, ταύταις συνομολογήσωμεν.

Τίνι δέ δῆλον οὐκ ἔστιν, ὡς ἐπὶ μὲν οὐσίας καὶ φύσεως τῆς αὐτῆς, διαφορὰν ὑπάρξεως ἢ φυσικῆς ἐνεργείας, οὐκ ἔστιν ἰδεῖν; Οὐδεμία γάρ πρὸς ἑαυτὴν διαφέρει τοῦτο γάρ πως ἀμήχανον. Ἐν ἀτόμῳ δέ καὶ προσώπῳ πάντη τε καὶ πάντως, εἶπερ σύνθετον· καὶ διαφόρους τε γάρ φύσεις, τὰς ἐξ ὧν συνέστηκεν, καθορώμεν, καὶ τὰς φυσικὰς κινήσεις, αἷς ἐνεργοῦν κατὰ φύσιν γνωρίζεται, τὴν οἰκείαν πιστούμενος ὑπαρξίν, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ἐστὶ, διὰ τῆς κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο φυσικῆς ἐνεργείας πραγματικῶς παριστᾶ, δι' οὗ, τοῦ πρὸς αὐτό, φημί δέ τό ἄτομον, ἀποσκοποῦντος, καὶ τὰς φύσεις ἐκοντὶ παρατρέχοντος, διὰ τό τὰς φυσικὰς ἀνελεῖν ἐνεργείας, τὴν καταδρομὴν, οὐ μᾶλλον ἐν τούτῳ βαροῦσαν, ἢ συνεργοῦσαν εὐρίσκομεν. Εἰ γάρ οὐκ εἰς μίαν φυσικὴν τό ἄτομον περικλείεται πάντως ἐνέργειαν, ὡσπερ οὖν οὐδέ φύσιν· τίς γάρ ὁ λέγων, ἢ παραστήσαι δυνάμενος; δῆλον ὡς ταῖς κατ' αὐτό φύσεσιν ἡγουν οὐσίαις, ἰσαριθμούς ἔχει τὰς οὐσιώδεις κινήσεις, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. Καὶ παρῶ λέγειν, ὡς οὐδέ ἄτομον κυρίως τό κατὰ Χριστόν σύνθετον λέγεται πρόσωπον. Οὐ γάρ σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ γενικωτάτου γένους διὰ τῶν ὑπάλληλα καθιεμένην γενῶν πρὸς τό εἰδικώτατον

εἶδος διαίρεσιν, (204) καί ἐν αὐτῷ τήν οἰκείαν πρόοδον περιγράφουσαν. Ὅθεν διά τοῦτο, κατά τόν σοφώτατον Κύριλλον, τό Χριστός ὄνομα, οὔτε ὄρου δύναμον ἔχει· οὔδέ γάρ ἄτομον ἐστί, πρὸς εἶδος ἐστί πολλῶν ἀριθμῶ διαφερόντων κατηγορούμενον, οὔτε μήν τήν τινός οὐσίαν δηλοῖ. Οὔδέ γάρ ἄτομον ἐστί, πρὸς εἶδος ἢ γενός ἀναγόμενον, ἢ κατ' οὐσίαν ὑπό τούτων περιγραφόμενον· ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος, τήν φυσικὴν τῶν ἄκρων διαίρεσιν ἐν ἑαυτῇ κατ' ἄκρος ταυτίζουσα, καί εἰς ἕν ἄγουσα τῇ τῶν οἰκείων ἐνώσει μερῶν. Εἰ δέ τυχόν, τοῖς διά τοῦ μή ἀνερέγητον εἶναι κατά σάρκα τόν Κύριον τήν ἔμφυτον αὐτοῦ καί ἀνθρωπίνην ὁμολογοῦσιν ἐνέργεια, τό μή καί ἀνυπόστατον εἶναι συνάγουσι, τήν ὑπόστασιν ἐπηρεάζειν ἐστίν. Οὐ γάρ ὑπόστασις εἶναι ποιεῖ, τό μή ἀνυπόστατον εἶναι τήν φύσιν. Ὡσπερ οὔδέ σχῆμα πᾶν εἶ τι σῶμα, τό μή ἀσχημάτιστον εἶναι τό σῶμα· οὔδέ γέννησιν, οὔδέ ὄρασιν, τό μή ἀγέννητον, ἢ οὐκ ἀόρατον εἶναι, τό γεννητόν ἢ ὄρατόν. Καί ἀπλῶς πᾶν εἶ τι ἄλλο μή εἶναι τοῦθ' ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀποφασκόμενον, σχέσιν εἶναι ποιεῖ τό, περί ὃ αὐτή φυσικῶς θεωρεῖται, καταφασκόμενον. Ἄλλως τε, καί εἰ τοῦτο τυχόν ἦν, ὅποτε οὐκ ἔστιν, οὔδέν ἦν πρὸς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, ἐπίσης οὐκ ἀποβαλλομένης ταῖς ὑποστάσεσι, παρά τῶν ἁγίων Πατέρων· οὔτε διαιρούσας εἰς δύο τόν ἕνα, καθάπερ αἱ ὑποστάσεις ποιοῦσι. Τίς γάρ ὁ δεῖξαι συνάμενος ἄν, ὅτι μή καλόν ἐπί δηλώσει τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας πρεσβεῦειν ἐπί τοῦ αὐτοῦ; καί τίνος χάριν καί πῶς, καί τίς ὁ τοῦτο διοριζόμενος λόγος, ἢ Πατήρ ἔγκριτος, ἀλλά (ἵνα) μή ἀποφηνῶνται μόνον; Εἰ γάρ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ὁμολογεῖν οὐ καλόν, οὔδέ τὰς φύσεις αὐτάς. Ἡ πῶς ταύτας μέν, οὐκ ἐκείνας δέ; Εἰ δέ ἄμφω καλόν, τίνος χάριν ἐντεξάγονται τῷ καλῷ, καί τήν ὑπόστασιν τῷ μή ἀνυποστάτῳ τῆς φύσεως κατασκευάζουσιν; Εἰ γάρ ὡσπερ τὰς ὑποστάσεις, οὕτω καί τὰς ἐνεργείας κακιζόμενας τοῖς Πατράσιν ἐγνώριζον, οὐκ ἀπεικός ταύτας διέρριπτον. Εἰ δέ ταύτας κηρύττοντας, καί θείαν καί ἀνθρωπίνην ὁμολογοῦντας ἐνέργειαν, ὡσπερ οὖν καί φύσιν, καί ὁμολογεῖν παρακελευομένους γινώσκομεν, ὑπόστασις δέ θείαν ἢ ἀνθρωπίνην οὐδένα καθ' ὅτι οὖν οὐδαμῶς, ἢ μόνον τόν διηρημένον καί ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον, διατί ἄρα, εἴπερ οὐκ ἀπόβλητος αὐτοῖς ἢ τῶν ἁγίων διδασκαλία, κατ' αὐτῆς τὰ τοιαῦτα σοφίζονται, εἰς τήν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ἀποσκευήν; Τίνος δέ ἄλλου τό ταῦτα καί οὕτως συνάγειν ἐστί, πλήν Σεβήρου τοῦ σοφιστοῦ καί παράφρονος, τοῦ καί τὰ οἰκεία σπουδῇ καταλύοντος, καί τῶν εὐσεβῶν οὐδαμῶς κατισχύοντος, διά τό τῆς ἀληθείας περιφανές, εἰ καί τῷ ἀναιδεῖ μηχανᾶται τρόπῳ τῶν σοφιστικῶν ληρημάτων;

(205) Εἰ γάρ τό μή ἀνυπόστατον εἶναι τήν φύσιν, ὑπόστασις ταύτην ποιεῖ, πάντως δήπου κατά τό ἀκόλουθον, καί τό μή ἀνούσιον τήν ὑπόστασιν ὑπάρχειν, οὐσίαν ταύτην παρίστησι. Καί οἱ τοῦτο λέγοντες, πῶς τόν τε τῆς θεολογίας οὐ διαιροῦσι λόγον, ταῖς τῶν ἰσαριθμῶν ὑποστάσεων φύσεσιν; εἴπερ οὐσία πάντως αἱ μή ἀνούσιοι κατ' αὐτοῦς ὑποστάσεις· καί τό τῆς οἰκονομίας οὐ συγχέουσι, τῷ τῆς φύσεως μοναδικῷ διά τήν μίαν ὑπόστασιν; Ἐαυτοῖς γοῦν στοιχοῦντες, καί τὰ τοιαῦτα καθ' ἑαυτῶν δογματίζουσι. Τοῖς δέ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ὁμολογοῦσι, τό καί οὕτω ταύτας συνάγειν, χάρις ἐστί, διά πάντων ἑαυτοῖς τό ἀληθές συναγείρουσι κατά τήν τῶν ἁγίων παράδοσιν, καθ' ἣν τό μή ἀνυπόστατον, οὐχ ὑπόστασις εἶναι τήν φύσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἐνυπόστατον· ἵνα μή ὡς συμβεβηκός, ἐπινοία μόνη λαμβάνηται, ἀλλ' ὡς εἶδος πραγματικῶς θεωρῆται. Οὕτω δε καί τό μή ἀνούσιον, οὐκ οὐσίαν ποιεῖ τήν ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐνούσιον παριστᾷ, ἵνα μή ψιλόν ἰδίωμα ταύτην, ἀλλά μετά τοῦ ἐν ᾧ τό ἰδίωμα κυρίως γνωρίζωμεν. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖ τό ἐνυπόστατον δηλοῖ τό ἐνυπαρκτόν· ἐνυπαρκτόν δέ ἐστί τό οὐσιώδους καί φυσικῆς μετέχον ὑπάρξεως· οὕτω κἄνταῦθα τό ἐνεργόν ἤγουν ἐνεργητικόν, τό

ἐνδύναμον σημαίνει κυρίως. Ἐνδύναμον δέ ἐστι, τό οὐσιώδη καί φυσικήν ἔχον τήν δύναμιν. Οὐκοῦν τό μή ἀνυποστάτους ἢ ἀνενεργήτους ἐπί Χριστοῦ τās φύσεις ὁμολογεῖν, οὐκ ἔστιν ὑποστάσεις ἢ ἐνεργοῦντας συνάγειν, ἀλλά τās οὐσιώδεις αὐτῶν καί φυσικάς ὑπάρξεις τε καί ἐνεργείας ὀρθοδόξως ὁμολογεῖν, εἰς τήν τοῦ ἕξ αὐτῶν, καί ἐν αὐταῖς ὄντος καί κατ' αὐτάς· φημί δέ τās φύσεις, καθ' ἔνωσιν τήν ἀδιάσπαστον ἐνεργοῦντος Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, πίστῳσιν ἀληθῆ καί βεβαίῳσιν.

Τίνοι δέ λόγῳ, πολλάς μέν αὐτοί, καί ἀριθμοῦ πλείους εἰς ἓνα καί τόν αὐτόν ἀναφέροντες τās ἐνεργείας, τῷ λέγειν, Πᾶσαν θείαν καί ἀνθρωπίνην (208) ἐνέργειαν· τό γάρ, πᾶσαν, οὐ μίαν οὐδέ δύο καθάπαξ, οὐδέ τρεῖς, ἀλλά ἀπείρους καί ἀριθμόν ὑπεραιρούσας ὑποβάλλει νοεῖν, ὡσπερ οὖν καί τό πάντα καί πᾶν διαίρεσιν οὐδαμῶς ὑποπεύουσιν· ταύτην δέ κατὰ τῶν τās φυσικάς δύο, κατὰ τούς θείους Πατέρας ὁμολογούντων, μέχρι τοῦ γινώσκειν τήν διαφοράν, οὐκ οἶδ' ὅπως καί διατί, μετά τῶν ἐνεργούντων συνάγουσιν; Εἰ γάρ αἱ πολλάί καί διάφοροι κατὰ φύσιν, τόν ἓνα καί τόν αὐτόν εἰς πολλά ἐνεργοῦντας οὐ διαιροῦσι καί τέμνουσι, πῶς αἱ δύο; Καί τίς ὁ μᾶλλον τήν καταδρομήν ὡς οὐκ εὐλογον αἰτιώμενος; Εἰ γάρ ἐπί τόν αὐτόν καί τοῦ αὐτοῦ ταύτας οὐκ ἔλεγον καί ἀνέφερον, καί τῇ πρός ἀλλήλας δι' ὅλου περιχωρήσει συμφυεῖσας ἀλλήλαις, καί καθ' ἔνωσιν τήν ἀδιάσπαστον ἐν αὐτῷ σωζομένας, καί πρός αὐτοῦ, κατ' ἄλλο μέντοι καί ἄλλο κινουμένας ἐνοειδῶς, δι' ὧν τήν τε τῶν θαυμάτων θεϊκῶς προῦβάλλετο δύναμιν, ὡς φύσιν Θεός, καί τήν πείραν τῶν παθημάτων θέλων, ὡς ἄνθρωπος φύσει δι' ἡμᾶς κατεδέχετο, ἦν ἄρα καί οὐκ ἀπίθανος αὐτῶν ἡ καταδρομή. Νῦν δέ τοῦτο μή λεγόντων, ἀλλά τοῦ αὐτοῦ ταύτας καί εἰς τόν αὐτόν ἀναγόντων, πόθεν καί πῶς τούς ἐνεργούντας συνάγουσι; Καί διατί, εἴπερ εὐλογον, μή πρότερον ἑαυτοῖς τούς πολλούς, ὅσον ἐπί ταῖς πολλαῖς ἐνεργείαις; Ὡς γάρ αἱ δύο τούς δύο, οὕτω δήπου πρός ἀνάγκης καί αἱ πολλάί τούς πολλούς. Εἰ δέ τοῦτο, πῶς ἐκεῖνο συνιδεῖν οὐκ ἔχω, οἶμαι δέ οὐδέ ἄλλος τις τῶν τό ἀληθῆς τοῦ δοκεῖν προτιμώντων.

Πῶς δέ πάλιν αὐτοῖς ὡσπερ ἀντιφατικῶς, ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν πολλῶν ἡ μία προΐσχεται; Καί τίνα ταύτην καί πῶς δογματίζουσιν; Οὐ γάρ οἶόν τε τόν αὐτόν καί πολλάς ἔχειν, καί μίαν. Εἰ γάρ πολλάς, οὐ μίαν· καί εἰ μίαν, πῶς αὐθις πολλάς; Ἡ γάρ ταύτας ἐκεῖνη πάντως, ἢ ταύτην ἐκεῖναι διώσονται, κατὰ τόν ἐκείνων λόγον, καθ' ὃν τήν μίαν ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν φυσικῶν δύο προβάλλονται. Εἰ δέ τυχόν, ὡς ἐκ πολλῶν ἀποτελουμένην τήν μίαν φασίν, οὐκ ἔχει φύσιν, ὡς λέλεκται, τά ἐν ὑποκειμένῳ συντίθεσθαι. Ἄλλ' οὔτε πάλιν τήν μίαν ἐκ πολλῶν, εἰς πολλάς ἐπιτέμενεσθαι. Πρότερον οὖν τās πλείους αὐτοί διά τῆς μιᾶς ἐνεργείας ἀνέλωσιν, ἵνα μή πολλούς τούς ἐνεργοῦντας καθ' ἑαυτῶν εἰσάγωσιν. Καί διά τῶν πολλῶν αὐθις τήν μίαν, ἵνα μή συνουσίωσιν δογματίσωσι, καί οὕτω κατὰ τῶν τās δύο περσβερόντων, ἄνπερ οὐκ ἀδρανῶς ἔχοιεν, πολεμήσωσιν. Οὐ γάρ οἶόν τε παντελῶς ἄλλοις ἐπιφυῆναι, τούς σφᾶς αὐτούς μετά τῶν οἰκείων ἀνατρέποντας, οὐδενός ἄλλου καθάπαξ ἐν τούτῳ προσδεηθέντας. Τό γάρ ἔχον βάσιν, τό ὄν, πρός αὐτοῦ παγίως (209) ἐδράζεται, μηδαμόθεν τήν οἰανοῦν πάσχον διάπτωσιν. Καί γάρ ἐκεῖνο μόνον ἀκμαῖον ὄντως καί ἰσχυρόν, τό τήν ἀλήθειαν ἔχον κρατύνουσαν· ἀλλ' οὐ τό παρ' ἄλλου, μή τι γε παρ' ἑαυτοῦ, τήν λύσιν δεχόμενον.

Τούτων γοῦν ἀφεμένους, προσήκει πάντως εὐσεβοῦντας ἡμᾶς, καί ἐκατέρας τῶν ἐν τῷ ἐνὶ σεσαρκωμένῳ Θεῷ Λόγῳ σωζομένης φύσεως πραγματικῶς ὁμολογοῦντας τήν ὑπάρξιν, καί τήν ἔμφυτον ὁμολογεῖν πάντως ἐνέργειαν, ὡσπερ οὖν καί τό θέλημα· καί διά τῆς περὶ ἐκάτερον, τό θεῖον ὁμοῦ καί τό ἀνθρώπινον, εὐσεβοῦς τοῦ αὐτοῦ καί

ἀληθεστάτης δόξης, καί τῶν προσόντων αὐτῶ φυσικῶς τήν ὀρθόδοξον τῶν ἁγίων Πατέρων κρατύνειν διδασκαλίαν, οἷ περι αὐτοῦ ταῦτα καί φρονεῖν καί λέγειν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ καθολικαῖς Ἐκκλησίαις παραδεδώκασι· καί μηδέν ἐξαρνεῖσθαι τῶν ἄπερ ἦν ἀπ' ἀρχῆς καί δι' ἡμᾶς γέγονεν ὕστερον, καί τῶν χαρακτηριζόντων αὐτά φυσικῶς πάντων ἰδιωμάτων. Τέλειον γάρ τά ἐκάτερα, καί ἐν ἐκατέραις τόν αὐτόν ἐδογματίσαν, καί ἀνελλιπῶς τήν ἐκατέρου τῶν ἐξ ὧν ὑπῆρχε διασώζοντα φυσικήν ἰδιότητα, καί κατά πάντα ὅμοιον ἡμῖν, καί ὁμοίως κατά θέλησιν πεπειραμένον, χωρίς μόνης τῆς ἁμαρτίας.

Τούτων οὖν ἐπακούοντες τῶν μακαρίων φωνῶν, οὐδέν οὔτε τῶν ἡμετέρων καί φυσικῶν, οὔτε τῶν πατρικῶν καί θείων, ἐπί τοῦ αὐτοῦ τό παράπαν ἀρνούμεθα· ἀλλά διαφόρους φύσεις καί φυσικάς ἐνεργείας, καί οὐσιώδη θελήματα, τουτέστι δύο, τόν αὐτόν ἔχειν πρεσβεύομεν. Οὔτε γάρ ἡ καθ' ἡμᾶς, οὔτε μήν ἡ πατρική φύσις, οὐσίας ἐκτός, ἢ ἐμφύτου θελήματος ἢ ἐνεργείας καθέστηκε. Καί εἰ τοῦτο, δηλόν ὡς ὁ ἐκ τούτων, θεότητός φημι καί ἀνθρωπότητος, κατά μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν ὑφεστῶς, καί Θεός ὁ αὐτός κυρίως ὑπάρχων καί ἄνθρωπος, ὁμοούσιος ἡμῖν ἐστι καί ὁμοεργός, καί τήν αὐτήν ἔμφυτον θέλησιν ἔχων κατά τήν ἀνθρωπότητα· καί ὁμοούσιος τῷ Πατρί καί ὁμοεργός, καί τήν αὐτήν θέλησιν κεκτημένος κατά τήν θεότητα, καί ὅλος συγγενῆς τοῖς ἄνω κατά πάντα τά συγγενῶς ἔχοντα καί ὅλως συγγενῆς τοῖς κάτω κατά πάντα τά συγγενῶς ἔχοντα, χωρίς μόνης τῆς ἁμαρτίας. Καί ὁ μή οὕτω πρεσβεύων, τούς ταῦτα κηρύσσοντας οὐ παραδέχεται θεολήπτους Πατέρας· ἀλλά δηλός ἐστι τίνας καί ποίους.

Γένοιτο δέ πάντας ἡμᾶς, τῇ μεσιτείᾳ τῶν θεοτεύκτων ὑμῶν προσευχῶν, ἐν τῷ ναῶ τοῦ Θεοῦ, τῇ καθολικῇ καί ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, διά παντός φρουρουμένους ψυχῇ τε καί σώματι, ταύτην τήν εἰλικρινῆ καί ὀρθόδοξον τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν, πρεσβεύειν ὁμολογίαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καί πάσης τῆς κτίσεως, καί ἀντί πάντων, καί πρό (212) πάντων αὐτῶ προσκομίσει κατά τήν αὐτοῦ πανένδοξον ἐπιφάνειαν, καί πρὸς αὐτοῦ τῆς ἴσης καταξιωθῆναι καί μετασχεῖν τῶν τοῖς ἀνεπαισχύντως ἔμπροσθεν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσιν αὐτόν, ἐπηγγελμένων αἰωνίων τε καί μακαρίων δώρων, καί πείρα κατ' εὐχάς ἀπολαῦσαι, ὧν νῦν πίστει καταξιωθέντες γεγεύμεθα, εὐχαῖς καί πρεσβείαις τῆς πανενδόξου καί παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας, καί πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Τό μέν ἀόρατον τοῦ βλεπομένου ἀπόφασίς ἐστι. Καταφασκόμενον δέ οὐ πρὸς τήν ὄρασιν, ἀλλά τό ὄρατόν καταφάσκεται· ὅπερ ἐστί σχέσις τοῦ μή ἀοράτου, ἥτοι πρὸς ὃ τήν σχέσιν ἔχει τό μή ἀόρατον. Τῆς δέ ὀράσεως οὐ τό μή ἀόρατον, ἀλλά ἡ τύφλωσις σχέσις, πρὸς ἣν καταφάσκεται.

β'. Πρὸς τούς λέγοντας, μή εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον· ἀντιστρεπτόν, τό, μηδέ ὑπόστασιν ἀνούσιον. Εἶτα ἐπακτέον, ὅτι ὡσπερ τό μή ἀνούσιον τήν ὑπόστασιν λέγειν, οὐκ οὐσίαν ταύτην παρίστησιν ὑπάρχειν. Οὕτω γάρ διαιρεῖν καί συγχεῖν ἐστι, τό μέν τῆς θεολογίας, τό δέ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Οὕτως οὐδέ τό λέγειν τήν φύσιν μή ἀνυπόστατον, τήν ὑπόστασιν εἰσάγει.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Περί ὄρων διαστολῶν.

Ἡ τῶν ὄντων πᾶσα διαστολή, ἢ κατ' ἐναντίωσιν, ἢ κατὰ τό ἀντικεῖσθαι, ἤγουν διαιρεῖσθαι, ἢ ἀναιρεῖσθαι, γίνεται. Οἷον αἰσθητά καί νοητά ἐναντίωσιν ἔχουσιν ὡς ἑτερούσια, οὐκ ἀντίκειται δέ ἀλλήλοις. Οὐ γάρ ἀναιρετικά ἀλλήλων εἰσὶν ταῦτα, καί διὰ τοῦτο δέχονται τήν κατ' ἐναντίωσιν διαστολήν πρὸς ἑαυτά, ἤγουν διαίρεσιν· ζωὴ δέ καί θάνατος ἔχουσι διαστολήν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐναντίωσιν, ἀλλὰ τήν ἀντικειμένην, ἤγουν ἀναιρετικήν. Ἡ γάρ θατέρου θέσις θατέρου γίνεται ἀφαίρεσις· καί ἡ τοῦ ἑνός ὑπαρξίς τοῦ ἄλλου ἀνυπαρξία καθέστηκεν. Εἴ τι οὖν προηγουμένως ἀντίκειται ἄλλω, ἐφεπομένως πάντως καί ἠναντίωται· εἴ τι δέ προηγουμένως ἄλλω ἠναντίωται, ἐφεπομένως οὐδόλως ἀντίκειται. Καί σαφέστερον εἰπεῖν, αἱ μὲν οὐσίαι διὰ τὰς ἐνούσας αὐταῖς διαφοράς, τήν πρὸς ἀλλήλας κατ' ἐναντίωσιν διαστολήν ἐπιδέχονται, ὡς ψυχὴ καί σῶμα, καί τὰ κατ' οὐσίαν διαφέροντα πάντα· τὰ δέ περὶ τήν οὐσίαν, ἤγουν ποιότητες, τήν κατὰ τό ἀντικεῖσθαι ἔχουσι διαστολήν, ὡς ζωὴ καί θάνατος, καί εἴ τι τοιοῦτον. Ἀναιρετικά γάρ ἀλλήλων ταῦτα προδήλως εἰσὶν.

(213) ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ἐναντίωσιν, τήν διαίρεσιν νόει· τό δ' ἀντικεῖσθαι, τήν ἀναίρεσιν φρόνει. Ἡ μὲν γάρ αὐτῶν ἔστιν ἐν ταῖς οὐσίαις, τό δ' ἐμπέφυκε τοῖς περὶ τήν οὐσίαν· καί τῶν μὲν, ἄμφω συντρέχει θαυμασίως, ἀναίρεσις τε καί διαίρεσις πάλιν. Ἡ δ' αὖ διαιρεῖν, οὐκ ἀναιρεῖν ἰσχύει.

Ὅροι ἐνώσεων.

Ἡ κατ' οὐσίαν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, τουτέστι τῶν ἀτόμων.

Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν οὐσιῶν, τουτέστι ψυχῆς καί σώματος.

Ἡ κατὰ σχέσιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν γνωμῶν, εἰς ἓν θέλημα.

Ἡ κατὰ παράθεσιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν σανίδων.

Ἡ κατὰ ἁρμονίαν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἡ κατὰ κράσιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν ὑγρῶν οἴνου καί ὕδατος καί τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ φύρσιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν ξηρῶν καί τῶν ὑγρῶν, ἀλεύρου καί ὕδατος

Ἡ κατὰ σύγχυσιν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν τηκτῶν, κηροῦ καί πίσεως, καί τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ σωρείαν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν ξηρῶν, σίτου καί κριθῆς, καί τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ συναλοιφήν ἔνωσις, ἐπὶ τῶν ἀποσπασμένων, (216) καί αὐθις ἀποκαθισταμένων· οἷον λαμπάδος ἐκ πυρός προερχομένης, καί πάλιν ἀποκαθισταμένης.

Ἡ κατ' οὐσίαν ἔνωσις, ἔστιν ἐπὶ τῶν ἑτεροὑποστάτων.

Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις ἔστιν ἐπὶ τῶν ἑτεροὑσιῶν.

THEODORI BYZANTINI, MONOTHELITAE

THEODORI BYZANTINI, MONOTHELITAE QUAESTIONES CUM MAXIMI SOLUTIONIBUS.

Πρώτη άπορία Θεοδώρου διακόνου Βυζαντίου ρήτορος, καί συνοδικαρίου Παύλου αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰ κατ' αὐτόν τῷ θελήματι λόγον, καί τήν ἄγνοιαν κατηγόρησαν οἱ Πατέρες ἐπί Χριστοῦ, ἀνάγκη τοὺς μή κατ' οἰκείωσιν ἐν τῷ Χριστῷ θεωρεῖσθαι λέγοντας τό θέλημα, καί ἀγνοεῖν αὐτόν λέγειν. Καί πῶς Θεός, ὁ τά μέλλοντα μή εἰδώς; Ἀλλά καί ψιλόν αὐτόν εἰσάγειν ἄνθρωπον, κατὰ τήν ἤδη τῶν Ἀγνοητῶν κατακριθεῖσαν αἴρεσιν. Εἰ δέ τήν ἐντεῦθεν ἀτοπίαν ὑποστελλόμενοι, τήν ἄγνοιαν κατ' οἰκείωσιν λέγουσιν, ὡσπερ καί τήν ἐγκατάλειψιν, καί τήν ἀνυποταξίαν, κατὰ τόν ὅμοιον τρόπον καί τό θέλημα λεγέτωσαν. Τῷ γάρ θελήματι καί τήν ἄγνοιαν οἱ Πατέρες συνέταξαν, τόν αὐτόν αὐτῇ φυλάξαντες λόγον· ὡς φησιν Ἀθανάσιος μέν ἐν τῇ κατ' Ἀρειανῶν αὐτοῦ βίβλῳ, Γρηγόριος δέ ὁ Θεολόγος, ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ πρώτῳ λόγῳ, καί ἄλλοι ἐν ἄλλοις συγγράμμασι.

Τοῦ αὐτοῦ δευτέρα άπορία.

Εἰ πᾶσα λέξις καί φωνή μή τοῖς Πατράσιν εἰρημένη (217) καινοτομία προδήλως καθέστηκεν, δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ δεῖξαι τῶν Πατέρων οὖσαν φωνήν, τό φυσικά λέγειν ἐπί Χριστῷ θελήματα· ἢ δεῖξαι μή δυνάμενοι, ἴστωσαν τῷ τῶν Πατέρων ὀνόματι τήν ἑαυτῶν καινοτομοῦντες διδασκαλίαν. Εἰ δέ, τὰς ἑτέρας αὐτῶν φωνάς πρὸς τόν ἴδιον νοοῦντες σκοπόν, τήν τοιαύτην τίθενται ὀνοματοποιίαν. Εἰ δέ τό δεύτερον μεμπτόν, ἄρα καί τό πρῶτον.

SANCTI MAXIMI SOLUTIONES

Μαξίμου μοναχοῦ πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον Ἐπίλυσις τῶν προτεταγμένων άποριῶν ὑπὸ Θεοδώρου διακόνου καί ρήτορος, λύσις α΄. Σελ. 217

Αἰ παρά τοῦ ρήτορος πεύσεις, ἀγιώτατε καί θεοτίμητε πάτερ, οὐ μᾶλλον τό εὔλογον ἔχουσι τῆς ἀπορίας, ἢ τό παράλογον ἐνδείκνυνται τῆς ἀπορίας· ἕκ τε τοῦ ψεύδους αὐτοῦ, καί τῆς ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς θείας τοῦ Μονογενοῦς σαρκώσεως ἔριδος. Οὐ γάρ ἀτά τόν αὐτόν τῷ θελήματι λόγον, ὡς φησι, καί τήν ἄγνοιαν ἐπί Χριστοῦ κατηγόρησαν οἱ Πατέρες. Τίς γάρ ὁ τοῦτο δεῖξαι δυνάμενος, εἰ καί οὗτοι τά μηδαμῶς ὄντα, καθὼς ἔθος αὐτοῖς, οὐκ ἀναπλάττονται μόνο, ἀλλά καί τολμηρῶς καθ' ἑαυτῶν προκομίζουσιν; Ἡ οὕτω δ' ἂν ἀγνοίας καί θελήματος ὁ αὐτός ἔσται λόγος, εἰς ταυτόν ἄγων ἀλλήλοις τά πάντη κυρίως ἀσύμβατα· εἴπερ ἢ μέν, τήν τοῦ ὄντος ἀναίρεσιν· τό δέ, τήν τοῦ ὄντος θέσιν παρίστησιν, ὃ δὴ προδήλως ἀμήχανον, ὡς οὐδέ τό παράπαν ἀλλήλαις ἕξις ὑπάρχει

87

καί στέρησις. Οὐδέ γάρ ἐπειδή τήν ἀπό τῶν Ἀρειανῶν προτεινομένην, καί ταύτην ὁ θεῖος καί μέγας Γρηγόριος καταριθμεῖ φημί δὴ τήν ἄγνοιαν, ἤδη ταυτόν οὖσαν ἀπέφηνεν, τῷ θελήματι. Τοῦ θελήματος γάρ ῥητῶς, οὐδέ κατὰ τόν τόπον παντελῶς ἐμνημόνευσεν, ἐν ᾧ ταῦτα διέξεισι, "Σύ δέ μοι, λέγων, καταριθμεῖ πρός ταῦτα τὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ῥήματα τό, Θεός μου, καί Θεός ὑμῶν· καί τό, μείζων, τό, ἔκτισεν, τό, ἡγίασε," καί τὰ ἐξῆς. Εἰ δέ ὅτι συμπαρέλαβε μόνο, εἰς ταυτόν ἄγειν τήν ἄγνοιαν τῷ θελήματι τυχόν ἐπιχειροῦσιν ἔσται δήπου πάντως, καί τό, Θεός μου, καί Θεός ὑμῶν· καί τό, μείζων, παρά τοῦ Πατρός εἰρημένον, καί τό κτίζειν καί ἀγιάζειν ταυτόν τῇ ἀγνοίᾳ κατ' αὐτούς διά τήν σύνταξιν, ἐπειδή καί ταῦτα τῇ ἀγνοίᾳ συντέταχεν. Εἰ δέ τοῦτο διανοίας καθέστηκε παρατροπή, κάκεῖνο μειζόνως ἐκτροπή τῶν ταῦτα (220) λογιζομένων, μή τι γε λέγειν ἢ γράφειν ἐπιχειρούντων.

Ἄλλως τε δέ, εἰ ἀγνοίας καί θελήματος ὁ αὐτός καθέστηκε λόγος, ἢ τὰ φύσει θέλοντα πάντως, καί ἀγνοοῦσιν, ἢ τὰ φύσει ἀγνοοῦντα, πάντως καί θέλουσιν· οὐκοῦν καί Θεός κατὰ φύσιν θέλων, ἀγνοίας περιπεσεῖται πάθει, καί ἄψυχα πάντα κατὰ φύσιν ἀγνοοῦντα, θελήματι κινηθήσεται φυσικῶ. Εἰ δέ τοῦτο, καί Χριστός αὐτός ὁ ἐκ θεότητος ὑφεστῶς καί ἀνθρωπότητος, κατ' οἰκείωσιν, ὡς φασιν αὐτοί, τήν τε ἄγνοιαν καί τό θέλημα ἔχων, ἔξει που πάντως φύσει κατὰ τοῦ θείου θελήματος καί τήν ἄγνοιαν. Καί σιωπῶ λέγειν, ὡς εἰ καί διά τήν οἰκείωσιν ἐσφαλμένως ἀλλ' ὅμως οὐπερ κατηγωνίσαντο συνηγοροῦντες ἐδείχθησαν, καί αὐτοί δύο συνιστῶντες θελήματα, τό τε κατὰ φύσιν λέγω, καί τό κατ' οἰκείωσιν· ἄπερ δύο προδήλως τυγχάνουσι, σύν ταῖς ἰσαριθμοῖς ἀγνοίαις, ὅ καί παράλογον, διττήν ἐπί Χριστοῦ δοξάζειν τήν ἄγνοιαν, τοῦ μηδέ μίαν ἔχοντος, πᾶσαν δέ πάντως ἐξαφανίζοντος, εἴπερ ἐστί Θεοῦ σοφία καί δύναμις.

Οἰκείωσιν δέ, ποίαν ἄρα φασί; Τήν οὐσιώδη, καθ' ἣν τὰ προσόντα φυσικῶς ἕκαστον ἔχοντα οἰκειοῦται διά τήν φύσιν· ἢ τήν σχετικήν, καθ' ἣν τὰ ἀλλήλων φυσικῶς στέργομέν τε καί οἰκειούμεθα, μηδέν τούτων αὐτοί πάσχοντες ἢ ἐνεργοῦντες; Ἄλλ' εἰ μὲν τήν πρώτην, ἐκεῖνοι μᾶλλον ψιλόν ἀπέφηναν ἄνθρωπον, τόν σαρκωθέντα Θεόν, ὡς τοῦτον ἀγνοοῦντα φυσικῶς δογματίζοντες. Εἰ δέ τήν δευτέραν, οὐδέ ἄνθρωπον ὅλως, ἀλλ' ἄσαρκον μόνον Θεόν, ὡς ἐν ψιλῇ σχέσει τὰ τῆς σαρκός, καί οὐχ ὡς ἀνθρώπου τὰ φυσικά φυσικῶς οἰκειούμενον μετά τοῦ εἶναι καί μένειν Θεόν. Ἐπει δὴπερ ἐν ᾧ τήν ἄγνοιαν τίθησι, καί τὰ φυσικά πάντα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ καταριθμεῖ σαφῶς ὁ διδάσκαλος· οἷον τό ὑπνοῦν, τό πεινεῖν, τό διψεῖν, τό κοπιᾶν, τό δακρύειν, τό ἀγωνιᾶν, τό ὑποδύεσθαι, τόν σταυρόν, τόν θάνατον· μεθ' ὧν καί τήν ἔγερσιν, καί τήν ἀνάληψιν, οἷς καί σέσωκεν, ἐκουσίως ταῦτα κατὰ φύσιν δεξάμενος ὑπέρ ἡμῶν καί παθῶν. Εἰ οὖν ταῦτα κατὰ τήν ἐν σχέσει ψιλῆν οἰκείωσιν ἐπί Χριστοῦ γεγενῆσθαι δοξάζουσι, καί οὐ φυσικά ὡς ἀνθρώπου τοῦ σαρκωθέντος εἶναι Λόγου πρεσβεύουσι, τί λοιπόν Ἀπολιναρίω καί Μάνεντι καταλείψωσι; Σεβῆρον γάρ ὑπερῆραν τῇ ἀσεβείᾳ, μᾶλλον ὑπεραυδήσαντες, ὡς οὐ τοσοῦτον κατεξαναστάντα (221) τῆς ἀληθείας, ἀλλά τῇ τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων ῥήσει προσκεχρημένον, εἰ καί τήν φύσιν ἀθετεῖ τῆς σαρκός, πρός μίαν τὰς διαφόρους φύσεις ἐκθλίβων. Ταῦτα γάρ ἔψεται τοῖς τὰ ἄμικτα μίσγουσι, καί τόν Πατρικόν διωθουμένοις καί παρακλέπτουσι νοῦν, ὅστις εὐκρινῶς ἅπαντα τίθεται κατὰ τάξιν τήν πρέπουσαν. Ὅθεν ὁ πανεύφημος καί θεοφόρος διδάσκαλος ἐν τῷ περί Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ, τάδε διέξεισι περί ἀγνοίας, ὡςπερ κανόνι τινί καί τύπῳ διοριζόμενος, κἄν αὐτά τό πρῶτον ἡμῖν ἀνερμηνεύτως εἰς μέσον προήγαγον, τόν ἀκροατὴν ὑφαρπάζοντες· " Ἡ πᾶσιν εὐδηλον, ὅτι γινώσκει μὲν ἀνερμηνεύτως ὡς Θεός, ἀγνοεῖν δέ φησιν ὡς

ἄνθρωπος, ἄν τις τό φανόμενον χωρίση τοῦ νοουμένου. " Τίθεται οὖν τήν μέν ἄγνοιαν, τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαστολῇ τῶν οὐσιῶν μόνον ἐκδέχασθαι· τά δέ φυσικά θελήματα, καί πᾶν τι ἄλλο φυσικόν δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τῶν φύσεων αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου γνωρίζειν, εἰς τήν τῶν ἐξ ὧν, καί ἐν οἷς, καί ἄπερ ὑπάρχει κυριωτάτην βεβαίωσιν. Εἰ τοίνυν τήν μέν ἄγνοιαν ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαστολῇ θεωροῦμεν, οὐδ' αὐτοῦ κυρίως ἐστίν, ὃ μήτε ἡμῶν κατά φύσιν ὡς συστατικόν, εἰ καί ἡμῶν εἶναι λέγεται διά τήν ἀρχαίαν παράβασιν, οἷον ἡ ἄγνοια, ἡ ἐγκατάλειψις, ἡ παρακοή, τό ἀνυπότακτον. Τίς γάρ ἡμῶν ἐν τούτοις φύσεως λόγος, ἢ τῆς οὐσίας συστατικός; Διόπερ οὐδέ Χριστοῦ ταῦτα κατηγοροῦμεν, ὡς Χριστοῦ παντελῶς, οὐδέ εἶ τι ἄλλο, καθὼς ἔφην, τῶν ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαστολῇ γνωριζομένων· καί μάλα εἰκότως. Εἰ γάρ οὐκ ἐν διαστολῇ τόν σεσαρκωμένον γινώσκομεν Λόγον, οὐδέ κατ' ἐπίνοιαν ψιλῆν φανταζόμεθα, ἀλλ' ἐν ἄκρᾳ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τῶν φύσεων ὄντα πιστεύομεν· δήλον ὡς οὐδέ τι τῶν ἐν διαιρέσει κατ' ἐπίνοιαν λαμβανομένων, αὐτοῦ τό παράπαν ἐστίν· ἀλλ' ἐκεῖνα κυρίως αὐτοῦ καί μόνα πρεσβεύομεν, τά ὅσαπερ φυσικά τυγχάνει μετά τῆς φύσεως, καί λώβης ὄντα τῆς καθ' ἀμαρτίαν ἐκτός, ἐνότητι προσώπου, καί τῆς κατ' αὐτόν μιᾶς ὑποστάσεως, πραγματικῶς σωζόμενά τε καί ὁμολογούμενα τοῖς εὐσεβέσιν.

Οὐκοῦν εἰ μέν οὐ φυσικόν τό θέλημα, καί τῆς ἡμετέρας οὐσίας συστατικόν, παραστήσωσιν. Εἰ δέ φυσικόν· θελητικός γάρ φύσει ὁ ἄνθρωπος, ἢ καί αὐτό μετά τῶν ἄλλων τοῦ σαρκωθέντος Λόγου κατ' οὐσίαν ὡς ἀνθρώπου γεγεννημένου, καί θελητικῶς κατ' ἄμφω τὰς ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεις ὑπάρχοντος, καί ἔστι καί γνωρίζεται, ἢ καί τά ἄλλα φυσικά μετ' αὐτοῦ, φημί δὴ τοῦ κατά φύσιν θελήματος, ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαιρέσει, ψιλῶς, ἀλλ' οὐ κυρίως καί πραγματικῶς γνωρισθήσονται, καί ἔστι κατ' αὐτούς, ἢ τῆς ὅλης οἰκονομίας θεωρία καί μύησις· μᾶλλον δέ αὐτή κυρίως ἡ σάρκωσις, κατά διαιρέσιν αὐτοῖς λαμβανομένη καί φαντασίαν, μηδενός φυσικοῦ (224) τούτοις ἐν Χριστῷ καθ' ἔνωσιν ὁμολογουμένου, μή δ' αὐτῆς τό παράπαν τῆς φύσεως. Οὐ γάρ τι φυσικόν οὐκ ἔστιν, οὔτε φύσις ἔστι ποτέ ἄν. Ὡσπερ ἔνθα κυρίως ἡ φύσις, τά κατ' αὐτήν ἀπαραλείπτως δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας. Διόπερ οὐδέ μία τούτοις κατά τῆς ἀληθείας πρόφασις ἔστι. Περὶ ἡρηται γάρ πᾶσα, καί διά πάντων ἐπίνοια, πρὸς τό ταύτην, εἴ γε βούλοιντο, περιχαρῶς ἀσμενίσαι, καί ἡμῖν εἰλικρινῶς συνομολογεῖν· ἀλλά μή τοῖς ὡς ἐξ ἀράχνης τῆς κατ' αὐτούς ἀδρανοῦς διανοίας ἐπερείδασθαι λόγοις, τοὺς εἰς αὐτόν ὀρθοδόξως πιστεύοντας, ὅτι ἐξ ὧν ἐστίν ὁ Χριστός, ἐν αὐτοῖς ἐστίν ὁ Χριστός· καί ἐν οἷς ἐστίν ὁ Χριστός, ταῦτά ἐστίν ὁ Χριστός· Ἔστιν οὖν Θεός καί ἄνθρωπος ἐν ταύτῳ ὁ Χριστός· ἔστι δέ καί ἐν θεότητι καί ἐν ἀνθρωπότητι· ἦνωτο δέ καί ἐκ θεότητος καί ἐξ ἀνθρωπότητος.

Τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Μαξίμου ἐπίλυσις τοῦ δευτέρου ἀτόπου.

Περί τοῦ δεῖξαι φυσικά λέγειν τά θελήματα τοὺς Πατέρας, τότε δεῖξομεν, ὅτ' ἄν ἐπαίειν δυνηθῶσιν ἢ βουληθῶσιν, εἰπεῖν οἰκειότερον, οἱ πρὸς πάντα τά θεῖα καί πατρικά τήν ἀκουστικὴν τῆς ψυχῆς ἀποβύσαντες δύναμιν. Εἰ γάρ ταύτην ὡς ἕκ τινος πάθους ἀνακαθάραι βουληθῶσι τῆς ἔριδος, καί τρανώς, ἢ μᾶλλον ἀπροσπάθως, τό τῆς διανοίας ὄμμα κατά λόγον ἐρεῖσαι τῇ τῆς πατροπαραδότου διδασκαλίας πολυφώτῳ καί ἱερᾷ λαμπηδόνι, συνήσουσι πάντως ὡς φυσικά θελήματα κατονομάζουσιν· ἕκ τε τοῦ διαρρήδην ἅπαντας κοινῇ λέγειν τε καί διδάσκειν, "Φυσικὴν τε ὄρεξιν, καί ἔμφυτον

ὄρεξιν, καί φυσικῶς ἔχουσιν τό μή θέλουν ἀποθανεῖν τήν σάρκα· κατάγνωσις φύσεώς ἐστι γάρ τοῦτο. Καί πῶς ἄν φησι κοινόν ἀμφοτέρων τό θέλημα; ποῦ δ' ἄν ἡ τῆς φύσεως διαφορότης τῶ ἐνί θελήματι διαφαίνοιτο; Ἀνάγκη γάρ πᾶσα σύνδρομον εἶναι τῆ φύσει τήν βούλησιν, καί τήν φύσιν μή βουλομένην ἀποθανεῖν, ἀλλά τῆς παρουσίας ἀντεχομένην ζωῆς. Καί ὡσπερ τό πεινεῖν καί διψεῖν οὐκ ἔγκλημα, οὐδέ τό τῆς παρουσίας ζωῆς ἐφίεσθαι. Καί ὅτι φύσει γάρ ἔγκειται τό φίλτρον τό περί τά παρόντα." Καί τό " Ἐχούσης τῆς σαρκός, ἦν δι' ἡμᾶς ἀνέλαβε μετά πάντων τῶν αὐτῆ προσόντων φυσικῶς, καί τό παραιτεῖσθαι τόν θάνατον." Ταῦτα Ἀθανασίου, καί Βασιλείου, καί Γρηγορίου, καί Ἰωάννου, καί Θεοφίλου, καί Κυρίλλου, τῶν ἀοιδίμων, τά δόγματα, καί τῶν ἄλλων ἐγκρίτων Πατέρων. Τίς ἡ ὑπέρ ταῦτα μείζων ἀπόδειξις, ὡς φυσικά θελήματα διαγορεύουσι; Ποία δέ καί παρά τίνων ἀντιλογία, μηδεμιᾶς ἐν τούτοις τοῖς λεγομένοις οὔσης ἀμφιβολίας, ἢ τῆς οἰασοῦν ἐπικρύψεως;

Ἡμεῖς μέν οὖν ἐντεῦθεν οὐ λέξεις καινοτομοῦμεν, ὡς οἱ δι' ἐναντίας φασίν, ἀλλά πατρικάς ὁμολογοῦμεν φωνάς· οὐδέ πρός τόν ἴδιον νοοῦντες σκοπόν τάς ὀνοματοποιίας τιθέμεθα· τολμηρόν γάρ τοῦτο, (225) καί τῆς αἰρετικῆς ἔργον καί μανικῆς διανοίας ἐφευρεσις· ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων ἐνοήθησαν καί ἐλέχθησαν, ταύτας εὐσεβῶς προκομίζομεν. Αὐτοί δέ τίνα καί πόθεν ἔξουσι χώραν, εἰς τό μή πάντως οὕτω νοεῖν, ἀλλ' ἐτέρως καί παρά ταῦτα δοξάζειν, εἶγε βούλονται ἄν ὅλως εὐσεβεῖν, καί τῆς πατρικῆς μή παρεκκλίνεσθαι διδασκαλίας; Εἰ γάρ ὑποστατικά, τουτέστι προσωπικά ἔξουσι πάντως τά φυσικά δυσωπούμενοι, καί τήν προσωπικήν ἑτερότητα συνεισάξουσιν, ἢ τά παρά φύσιν, καί τήν ἔκπτωσιν τῶν οὐσιῶν δογματίζουσιν, εἰς ἀνυπαρξίαν τάς φύσεις, ἢ μᾶλλον ἑαυτούς, συνελάσαντες. Καί γάρ τι τῶν προσωπικῶν, καί τῶν παρά φύσιν, εἴπερ τι τοιοῦτον δώσωμεν ὅλως εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν· ὅτι μηδέ καθόλου γινώσκεται, μετά τήν τῶν κατ' οὐσίαν ἀποφοίτησιν θελημάτων. Εἴτε γάρ θεῖον καί ἀνθρώπινον, εἴτε θεοῦν καί θεοῦμενον, εἴτε κτιστόν καί ἄκτιστον, εἴτε καί ὅπως ποτέ καλεῖν ἐθέλοιεν, φυσικά, καί οὐκ ἄλλως τά ἐπί Χριστοῦ θελήματα κατονομάζειν εὐσεβῶς ἐναγόμεθα, τήν φυσικήν ἑτερότητα τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε διασημαίνειν ἐθέλοντες. Εἰ γάρ ἀνάγκη πᾶσα σύνδρομον εἶναι τῆ φύσει τήν βούλησιν κατά τούς Πατέρας, καί οὐκ ἔστιν κοινόν δηλαδή ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν τό θέλημα λέγειν, οὔτε ἡ τῆς φύσεως διαφορότης τῶ ἐνί θελήματι διαφαίνεται, δηλόν ὡς πάντως δύο φυσικά ἀνάγκη τά θελήματα λέγειν· ἴνα, κατά τούς Πατέρας, ἡ τῶν οὐσιῶν ἐπί Χριστοῦ διαφορότης ἀσυγχύτως καί ἀδιαίρετως γνωρίζηται. Τίς οὖν αὐτοῖς πρός ταῦτα λόγος, ἢ τίνα τήν ὀνοματοποιίαν ἑαυτοῖς ἀναπλάσονται, κατά τόν ἴδιον τά πατρικά νοοῦντες σκοπόν; Ποία δέ ἄρα τόν εὐσεβῆ ἐλέσθαι βούλονται ἄν, τῶν φυσικῶν ἀποπίπτοντα θελημάτων, τά προσωπικά; Καί τίς οἶσει τήν ἐν προσώποις τοῦ ἐνός κατατομήν; Ἀλλά τά παρά φύσιν. Καί τίς ὁ τῆς κακίας καί τῆς ἀνυπαρξίας ἐνέγκη βάραθρον, εἰς ὅπερ ἑαυτούς κατά μικρόν συνελάνουσι; Πλήν, ἐκεῖνο χάριν ἑαυτοῖς, ὅτι τόν ἀριθμόν τῶν θελημάτων πολεμεῖν ἐφέμενοι, περί τήν τούτων φυσιολογίαν ἐτράπησαν, ἦν τυχόν καί παραχωροῦμεν, ὡς θέλοιεν ὀνομάζειν, τοῦ κατά ταῦτα διαπίπτοντες ἀριθμοῦ, μέχρις ἄν ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου κλήσεως μεταμαθόντες τό ἄτοπον, καί εἰς ὅπερ ἄν αὐτοῖς ἄγει τέλος ἀπρόσφορον, πεισθεῖεν καὐτοί φυσικά θελήματα κατά τούς Πατέρας ὁμολογεῖν.

Τίς δέ καί τήν τούτων περιφοράν μή θαυμάσειε; Ὅπως τε περιόδους τισί καί διαύλοις ἀποκεχρημένοι, τό μέγα τῆς περί ἡμᾶς θείας οἰκονομίας ἀποσκευάζειν μηχανῶνται μυστήριον; Ποτέ μέν γάρ κατά τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τό θέλημα

προσκομίζοντες, δι' ἑνός, ἧ̄ φασιν, ἑαυτοῖς συνεισάγοντες τὴν μίαν, κατὰ τῶν δύο μετῆλθον ἐνέργειαν· ποτέ δέ τὴν ἄγνοιαν κατὰ τῶν θελημάτων, ὡς ταύτη συναποβαίνοντος τοῦ θελήματος, τῶν ἐκτός εἶναι λογιζομένου. Ποτέ τὴν πάντων τῶν φυσικῶν τελείαν ἀπόφασιν, διὰ τῆς οἰκειώσεως, καὶ τοῦ μυστηρίου, καθὼς ἔφην, τὴν ὄλην ἀνατροπὴν ἐν σχέσει ψιλῆ τούτων αὐτοῖς ἀπάντων ἐπ' αὐτοῦ λαμβανομένων, καὶ οὐ φυσικῶς ὡς ἀνθρώπου τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ καθ' ἔνωσιν γνωριζομένων· δέον μὴ τῆς ἀληθείας ἐξίστασθαι· συννεύειν δέ μᾶλλον αὐτῇ διὰ πάντων καὶ συνηγορεῖν, κατὰ τὴν ἀπαράλειπτον τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν φύσεων, καὶ τῶν προσόντων ταῖς φύσεσι πίστῳσιν εἰλικρινῆ καὶ βεβαιωτάτην ὁμολογίαν· ᾧ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ. Σελ. 228.

Ὡν ὁ λόγος ἀρεταῖς ὠραῖζεται, τούτων ὁ νοῦς γνωστικαῖς ἐπιλάμπεται χάρισιν, ἐξιστώσαις λήθης ἀπάσης αὐτόν, ὥσπερ ἐκείνον ἀπάτης ἐκείναι, καὶ πρὸς μύησιν ἀγοῦσαις τοῦ κρυφίου τοσοῦτον, ὅσον αὐτοῦ δι' ἡμᾶς ἐκφανθέντος πρὸς μίμησιν ἐπανάγουσι. Τοῦτο ἐν Πνεύματι ἀγίῳ παρέδειξας, οἷς αὐτός ἀμιλλώμενος ἐμμελεῖα τρόπων ἱερῶν καὶ ἱερωτέρων πράξεων, θεοτίμητε Πάτερ, ὑπερέχεις τοσοῦτον τὴν εὐφημίαν, ὅσον καὶ ἱκανός προσβαλεῖν τὴν εὐτονία, πέρας μὲν δρόμου ποιούμενος τὴν ἐπέκτασιν, καὶ λόγου τὴν ἐπὶ τὸν Λόγον ἀεικίνητον ἄνοδον, ἵνα καὶ φύσιν ὑπερβῆς, καὶ τύπους ἅπαντας διαρρήψης, καὶ καθαρῶς τῷ καθαρωτάτῳ προσομιλήσης, κατὰ τὴν ἐκ πάντων καὶ πρὸς ἅπαντας ὑποστολήν ἑαυτοῦ, καὶ τελείαν ἐν σχέσει διάβασιν· ἥτις τὴν ἀόριστον εὐροίαν προξενεῖ κατὰ χάριν πειργάφουσάν τε πᾶν ὀριστόν καὶ ὑπερβαίνουσαν, καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἀγίων, ἔνθα πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε τό καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς Ἰησοῦς ἀπρίξ χωρῆσαι (229) παρασκευάζουσαν, τὸν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πρακτικῶς αὐτῷ δι' ἀρετῆς συναναβαίνοντα, καὶ τοὺς οὐρανοὺς ἀπὸ γνώσεως εἰς γνώσιν ἐπιστημονικῶς διερχόμενον, καὶ τῇ κρυφιομύστῳ καὶ πολυφωνοτάτῳ σιγῇ, κατὰ πᾶσαν νοερῶς ἐνεργείας ἀπόλειψιν, ἀγνώστως ἐντυγχάνοντα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων, ᾧ διὰ χάριτος καὶ τῆς περὶ τὰ ἱεουργὰ μακαρίας σπουδῆς ὑπερφυῶς ἀναχθεῖς, ἀνάγεις τοὺς κατ' ἐμέ κάτω κειμένους, χεῖρά τε συμπαθῶς ὀρέγων διὰ τοῦ γράμματος, καὶ λόγον διὰ τῆς ἐν τούτῳ κρυπτομένης νοήσεως, πείθων τε διὰ σπουδῆς ὑπεξίστασθαι τῶν ἐξιστάντων Θεοῦ, καὶ μόνην ἀσχέτως τὴν αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτόν ἐνωτικὴν ἐξ ὅλης καρδίας (τιμᾶν, ἀσκεῖν, προτιμᾶν,) ἀγάπην, καθ' ἣν, ὡς ἀπλήν καὶ ἀνείδεον, πᾶσαν διπλόην, καὶ σχήματος ἐπικάλυψον αὐτῆς τε διανοίας, καὶ τοῦ φαινομένου διακρούσασθαι παρακελεύη, καὶ τὴν μακαρίαν ὄντως, καὶ τῶν μακαρίων ἐκφαντορικὴν ἀρετὴν κατορθοῦν, ἣνα ταῖς σαῖς ἱερωτάταις στηριζόμενος προσευχαῖς δυνηθεῖν ἐξανύσαι, εὐπερίστατον ἀμαρτίαν ἀπολιπῶν.

Ἐπεὶ δέ μοι καὶ πρὸς ἐργασίαν αὐθις ἐγειρῶν τό λογισμόν καὶ τό χώρημα τῆς ψυχῆς πάσης ἀγνοίας διακαθάραι βουλόμενος, ἐκέλευσάς μοι διερευνῆσαι τοῦ τῆς ἀναστάσεως φερωνύμως θειοτάτου καὶ μεγάλου Καθηγητοῦ τῆς ἀγίας Θεουπολιτῶν Ἐκκλησίας, ταυτόν δέ φαναι τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, τὸν κατὰ τοῦ Διαιτητοῦ λόγον· μᾶλλον δέ Διαιρέτου, κυρίως εἶπεῖν, ὅσω καὶ Θεοῦ καὶ ἡμῶν τελείως χωρίζει δι' ἄκρας μεταβολῆς

καί συμφύσεως, τόν δι' ἡμᾶς ἀνθρωπήσαντα Θεόν, καί τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιον γέννημα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πῶς ἐπ' αὐτοῦ μίαν φησί τήν ἐνέργειαν, καίτοι φυσικάς δογματίζων τάς ἐνεργείας αὐτόν γε αὐτῆς ὡς οικείας φωνῆς προΐσχομαι σιφόν ἐρμηνευτήν καί διδάσκαλον, οὐκ ἄλλο τε ταύτην εἶναι διοριζόμενον, ἢ τήν τῶν ἐμφύτων ἐνεργειῶν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν, καί τό ἐξ αὐτῶν ἀποτέλεσμα, τό ἔργον φημί καί τήν πρᾶξιν, ὡς ἐνδεικτικὴν τούτων ὑπάρχουσιν καί δηλωτικὴν, εἴ τις κατά τήν ἐνέργειαν κεκοινωνήκε κλήσεως, ἃ τε δὴ μερικόν τι κυρίως οὔσα καί καθολικόν. Καθ' ὅσον γάρ ἐκ τῆς κατά ιδιότητα φυσικὴν οὐσιώδους ἐνεργείας προάγεται μερικοῦ τάξιν ἐπέχει, ὡς περ οὖν πάλιν κάκεινη προάγουσα καθολικοῦ. Πέφυκε γάρ τά μὲν ἰδικά τῆς κλήσεως κοινωνεῖν τῶν γενικῶν, τά δέ καθόλου τῆς (232) ὑπάρξεως κατηγορεῖσθαι τῶν μερικῶν, οὐ μὴν τε τῆς κλήσεως κοινωνεῖν, ἵνα διὰ ταύτης ἐξειδιάζηται πως καί εἰς μερικοῦ τάξιν λογίζεται. Τό γοῦν ἀποτέλεσμα, καθὼς ἔφην, αὐτῶν δύο τῶν ἐμφύτων ἐνεργειῶν, ἦγουν τήν πρᾶξιν, ὡς ἀμφοτέρας καθ' ἔνωσιν αὐτῶν συλλαβοῦσαν, ἐκ τοῦ κατ' αὐτάς προσαγορεύσας ὀνόματος ὁ διδάσκαλος, μίαν εἶπεν ἐνέργειαν, διὰ τό μηδέν θεῖον ἢ ἀνθρώπινον κεχωρισμένως ἐπιτελεῖσθαι, ἀλλ' ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ συμφυῶς ἅμα καί ἠνωμένως προάγεσθαι, κατά τήν ἐν τούτοις ἐνιαίαν περιχώρησιν· οὐ μὴν γε διὰ τοῦτο εἶπε μίαν αὐτοῦ κατ' ιδιότητα φυσικὴν τήν οὐσιώδη ἐνέργειαν· ὡς περ οὐδ' οὐσίαν μίαν καί φύσιν δι' αὐτό γε τό τοῦ ἑνός προσώπου μοναδικόν, οὐδετέρας τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μετέχουσιν. Σώζεται γάρ κἀν τῇ ἐνώσει τῶν φύσεων ἢ κατ' οὐσίαν διαφορά, συναποσώζουσα κυρίως αὐτῇ καί τήν τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς φύσεσι.

Καί τοῦτο διαγορεύων ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ κατά Διαιτητοῦ πονηθέντι λόγῳ, μετὰ τό λίαν ἐπιστημόνως προδιαστείλασθαι περί τε ιδιότητος φυσικῆς τῆς πρὸς ἐνέργειαν ἐπιτηδείως ἐχούσης, καί αὐτῆς ἐνεργείας τῆς εἰς ἔργον καί πρᾶξιν ἐκ τῆς ἐπιτηδειότητος προκοούσης, οὕτως διέξεισι· "Διό μίαν μὲν τήν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ," καί τήν αἰτίαν ἐπάγει, διὰ τό μηδέν θεῖον ἢ ἀνθρώπινον κεχωρισμένως ἐπιτελεῖσθαι, "καί ἡμεῖς φαμέν." Ὡς δέ τόν τῆς ἐνώσεως λόγον ταύτη παρέδειξε, τόν τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς ἐπάγων, φησίν, "Οὐ μίαν δέ αὐτοῦ τήν ιδιότητα, μή γένοιτο· οὐ γάρ ἡ αὐτῆ θεότητος ιδιότης καί ἀνθρωπότης" ἢ πρὸς ἐνέργειαν δηλαδή φυσικὴν ἐπιτηδείως ἔχουσα, κατ' αὐτόν. Καί παρακατιῶν αὐθις, "Καί ἄλλως δέ τό αὐτό καθόλου φάναι, μίαν μὲν τῶν συνελθουσῶν τήν ἐκ τῶν ὁποίων δὴ φύσεων ἐνέργειαν εἶναι, τῇ κοινωνίᾳ δηλονότι τῆς ἐνώσεως καί τοῦ συμπεράσματος αὐτοῦ, πᾶσα νάγκη· μίαν δέ αὐτῶν τήν ιδιότητα λέγειν συγχύσεως ἄνευ, τάχα δέ καί ἐφ' ὧν τῇ συγχύσει χώρα παντελῶς ἀνεπινόητος." Φανεστάτα γοῦν διὰ τῶν οικείων τήν ἑαυτοῦ ἔννοιαν ἐσαφήνισεν ὁ Πατήρ, οὐκ οὐσιώδη μίαν τήν ἐπὶ Χριστοῦ φήσας ἐνέργειαν, ἵνα μή σύγχυσις αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐπάγεται καί φυρμός· οὐχ ὑποστατικὴν τό σύνολον, ἵνα μή τῶν ἄκρων αὐτῷ χωρισμός γένηται καί διάστασις· Πατρός ἀνάρχου φημί καί ἀχράντου μητρός· Ὑποστάσει γάρ, καί τοῖς ὑποστατικοῖς ἐκείνων σαφῶς διακρίνεται. Ἀλλά τί φησιν; Μία τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐνώσεως καί τοῦ συμπεράσματος, ὅπερ ἔργον καί πρᾶξιν ἐνωτέρω διώρισε, μήτε τοῖς φύρειν ἐθέλουσι, μήτε μὴν τοῖς χωρίζειν παρείσδυσιν τήν οἰανοῦν δεδωκῶς· ἀλλά τοῖς μὲν ἀπελάσας, τῷ γνωρίζειν, τί μὲν προηγουμένως καί κατά φύσιν ἴδιον τῆς κατ' αὐτόν ἀνθρωπότητος· τί δέ τῆς ὑπερουσίου θεότητος τοῖς δέ προπωσάμενος, τῷ μηδεμίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός διίσταῖν ἢ χωρίζειν ἐνέργειαν. Τό γάρ ὄνομα τῆς ἐνεργείας κοινῶς ἐπὶ τε ἀπλῆς (233) ὁμοίως καί τῆς ἐν σχέσει θεωρουμένης κινήσεως, ἢ αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος λαμβανόμενον, φυρμόν οὐκ ἐπάγει τοῖς πράγμασιν, ἕως ἄν εὐκρινῆς ἢ τῶν νοουμένων διασάφησις γένηται, καθ' ἣν τά τε θατέρα φύσεων οὐσιωδῶς

προσδεδραμηκυῶν ἀδιαιρέτως φυλάττομεν, καί τὰ θατέρας ἴδια τῆς θατέρας ἀσυγχύτως γνωρίζομεν διά τήν ἔνωσιν, καί ἀμφοτέρων τοῦ ἐξ αὐτῶν ὄλου διά τήν ὑπαρξιν, οὔτε κατά τοῦτο συμφύροντες, οὔτε μήν κατ' ἐκείνας χωρίζοντες, ἀλλ' οὐσιῶν μὲν ὄρους κρατοῦντες τήν διαφοράν, λόγοις δέ μιᾶς καί τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως τήν ἔνωσιν διασφίγγοντες. Οὕτω γοῦν, καί διά ταῦτα οὗτος, καί πᾶς ἄλλος εἴ τις ἔγκριτος καί θεῖος Πατήρ, ὡς ἤδη φαίνομαι γεγραφώς, μίαν ἐπί Χριστοῦ τήν ἐνέργειαν καί δύο, τό μὲν τήν ἔνωσιν ἀποσκοπῶν τήν κατά φύσιν ἐνεργειῶν, ὡσπερ οὖν καί τῶν φύσεων τό δέ, τήν οὐσιώδη τούτων διαφοράν. Καί ὧδε μὲν ταῦτα.

Περί δέ τῆς εἰς τήν χρῆσιν ἐρμηνείας τοῦ θεολόγου καί μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας (ἀληθείας) κήρυκος Γρηγορίου, τήν "Παρά τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τόν λόγον φάσκουσιν οὐ τοῦ κατά τόν Σωτήρα νοουμένου. Τό γάρ ἐκείνου θέλειν, οὐδέ ὑπεναντίον Θεῷ θεωθέν ὄλον," λίαν μὲν εὐσεβοῦς ἠρτημένης ὀρίζομαι διανοίας, ὑπέρ ἧς καί ἐξ ἧς ἐσπουδάσθη τῷ φιλοπόνῳ, μικρόν δέ περί τό τῆς λέξεως ἀκριβές ἐνδεοῦς, ᾧ καί μᾶλλον ἐπιδρομάς, ἢ καταδρομάς εἰπεῖν ἀληθέστερον, οἱ πάντα εὐκολοί καί παχεῖς μηχανῶνται ποιεῖν, καί οὐδέν οὕτως αὐτοῖς περισπούδαστον, ὡς τό καί τὰ λίαν πάντοθεν ἠσφαλισμένα, καί μηδεμίαν αὐτοῖς ὑπανοίγοντα χώραν κατά τοῦ λόγου, διερευνᾶσθαι καί μωμοσκοπεῖν, μήτοιγε ψιλῆς πόθεν δραξάμενοι φωνῆς, καί ταύτης ἐξ ἀπλάστου προαγομένης καί καθαρᾶς διανοίας, ἐπί τό μὲν ἐπικυροῦν καί συνιστᾶν τῆς ἐξ ἡμῶν προληφθείσης ἐψυχωμένης σαρκός, (ἡγουν τοῦ κατά τόν Σωτήρα ἀνθρωπίνου) τό οὐσιῶδες θέλημα καί φυσικόν, ἐκ τοῦδε τοῦ θεολήπτου Πατρός τό λέγειν· "Τό γάρ ἐκείνου θέλειν σοφόν καί περιεσκεμμένον," ἐξ οὗ τῆς πρός τό φύσει Θεῖον αὐτοῦ καί Πατρικόν ἢ οὐσιώδης δείκνυται διαφορά, μηδαμῶς ἐπιφυῆναι σύγχυσιν παραχωροῦσα τῷ κατά Χριστόν μυστήριῳ. Τό δέ γε παροξυτόνως ὡς ἐξ ἀντιγράφων τινῶν ἐκφωνεῖν τό θεωθέν ὄλον, καί μή μᾶλλον ὀξυτόνως, δέοι τοῦ μή τό ἔν εἰσαχθῆναι θέλημα πρός τῶν ἐναντίων, λαβήν δίδωσι καθ' ἡμῶν, ὡς σχετικὴν καί ὑποστατικὴν ὑποφαινόντων, καί οἷον χάριτι καί ἀξία τήν ἔνωσιν, τῷ καί τούς ἁγίου ἐκ Θεοῦ (236) προηγουμένως κινεῖσθαι τε καί ἐνεργεῖσθαι, διά τήν ὀλικὴν αὐτῶν πρός τε Θεόν καί τὰ θεῖα σύννευσιν καί διάθεσιν. Ἡ γάρ ὀξύτονος τοῦ θεωθέν φράσις, οὔτε εἰς ταυτόν οὐσιώδους καί φυσικοῦ θελήματος ἄγει τό, ὡς ἀνθρώπου κατά τόν Σωτήρα θέλειν, (τίς γάρ ὁ δεῖξαι δυνάμενος;) καί τήν ἄκραν ἔνωσιν τε καί συμφύτιαν παρίστησι. Τῶν γάρ πρός τι τυγχάνον τό θεωθέν, ὡσπερ οὖν καί τό πυρωθέν καί φωτισθέν, καί ὅσα τοιαῦτα, συνεισάγει πάντως ἑαυτῷ καί τό πρός ὃ τήν ἀναφοράν, ὅπερ ἐστὶ τό θεοῦν, τό πυροῦν καί τό φωτίζον, τῆς σχέσεως ἔχει, ὡς μή μᾶλλον ἐκεῖθεν ἢ ἔνθεν τόν τε λόγον κρατύνεσθαι τῆς διαφορᾶς καί τῆς ἄκρας ἐνώσεως. Οὐδέ γάρ τό μή ὑπεναντίον εἶναι πρός ἔνωσιν αὐταρκες· πᾶν γάρ εἴ τι φυσικόν, καί ἀδιάβλητον, οὐκ ἐναντίον μὲν, οὐ πάντως δέ καί ἠνωμένον Θεῷ. Τό δέ θεωθέν πάντη τε καί πάντως ἠνωμένον, καί τήν οὐσιώδη διαφοράν οὐδαμῶς ἐξιστοῦν, ὅσω καί ἀσύγχυτον ὑπάρχει κατά τήν ἔνωσιν.

Εἰ δέ τις ἐρεῖ· Καί εἰ μηδέν φυσικόν ὑπεναντίον, πῶς περί τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐμφύτου θελήματος, εἴπερ αὐτοῦ, καί οὐκ ἄλλου τυχόν, ἐμνημόνευσεν ὁ Πατήρ, καί οὐ πάντως εἴρηκεν ἐπομένου Θεῷ, ἀλλ' "Ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλά καί ἀντιπαλαίνοντος;" Ἡ γάρ οὐ φυσικόν ὡς ἀντίπαλον, ἢ οὐκ ἀντίπαλον ὡς ὄν φυσικόν. Καί ἄλλο λοιπόν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ πρός τό θέλειν τοῦ κατά τόν Σωτήρα ἀνθρωπίνου καθέστηκεν· εἴπερ τοῦτο μὲν, οὐδαμῶς ἐκεῖνο δέ, ὑπεναντίον. Φαμέν, ὅτιπερ καθό μὲν φυσικόν, οὐχ ὑπεναντίον· καθό δέ μή φυσικῶς πρός ἡμῶν κινεῖται, σαφῶς ὑπεναντίον, καί ὡς τὰ

πολλά αντιπίπτον, ὧ καὶ τό ἀμαρτάνειν ἐφέπεται. Τῷ γάρ κατά παράχρησιν τῆς κινήσεως τρόπῳ, ἀλλ' οὐ τῷ κατά φύσιν τῆς δυνάμεως λόγῳ, τό παρά λόγον καὶ νόμον ὑφίσταται· ἐπεὶ προσφυῶς τυπούμενόν τε καὶ κινούμενον, εἰ καὶ τό ἠνωμένον πρὸς Θεόν οὐκ ἔχει, ἀλλά γε τό συμβαῖνον καὶ μὴ ἀντιπίπτον. Ὡς γάρ οὐδεὶς ἐν τῇ φύσει λόγος τοῦ ὑπὲρ φύσιν, οὕτως οὐδέ τοῦ παρά φύσιν καὶ στασιάζοντος. Ἐνθεν οὐδέ ὡς οὐχ ἔπεται πάντη τε καὶ πάντως ἀπεφήνατο ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ἐκόλασε φήσας· " Ὡς οὐ πάντως, καὶ ὡς τά πολλά," ὧ προσυπακούεται τό, ἔστιν ὅτε καὶ ὀλιγάκις, διὰ τό πρὸς ἀρετὴν τῶν πολλῶν δυσανάγωγον. Τό γάρ τοῦ κατά τόν Σωτῆρα ἀνθρωπίνου θέλειν, εἰ καὶ φυσικόν ἦν, ἀλλ' οὐ ψιλόν ἦν καθ' ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδ' αὐτό τό ἀνθρώπινον, ὡς ὑπὲρ ἡμᾶς, τῇ ἐνώσει κατάκρον θεωθέν, ὧ καὶ τό ἀναμάρτητον κυρίως ἐπήρηται. Τό δέ ἡμέτερον προδήλως ψιλόν, καὶ οὐδαμῶς ἀναμάρτητον, διὰ τὴν τῆδε κάκεισε γινομένην παρέγκλησιν· οὐ φύσιν μὲν παραλλάττουσαν, κίνησιν δέ παρατρέπουσαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, τόν ταύτης τρόπον ἀμείβουσαν. Καὶ δῆλον, ἐκ τοῦ πολλά παραλόγως ποιεῖν, καὶ μηδαμῶς εἰς ἄλογον μεταπίπτειν οὐσίαν ἐκ τῆς ἐνούσης ἐμφύτου λογικῆς.

(237) Οὐν ἔστι οὖν ἄλλο τό καθ' ἡμᾶς, καὶ ἄλλο τό κατά τόν Σωτῆρα ἀνθρώπινον οὐδέ τό θέλειν ἄλλο, κατά γε τόν τῆς φύσεως λόγον, εἰ καὶ ἄλλως ὑπὲρ ἡμᾶς θε«κῶς γάρ, ὁ μὲν ὑπέστη, τό δέ ἐτυπώθη, διὰ τῆς πρὸς τό θεῖον ἄκρας ἐνώσεως. Το προσαρμόζειν δέ πάλιν μάλιτα προσφυῶς τῶν ἐν ἡμῖν διαβεβλημένων ἕκαστον, οἷον τὴν ἐναντίωσιν, ἢ τὴν ἀντίταξιν, καὶ ὅσα τοῦδε τοῦ καταλόγου τυγχάνει, κἂν ἐπινοίᾳ τὰς φύσεις ἀχωρίστως χωρίζοντες τῇ ἐξῆς φύσει προσέρχονται, συμπαραλαμβάνειν, οὐ μὴ θέμις ἐν τούτοις ἐστὶ τὴν κατά Χριστόν ἀνθρωπότητα. Εἰ γάρ οὔτε ἐν ἡμῖν προσφυῶς, ἀλλά παρά φύσιν θεωρεῖται καὶ λόγον, πῶς ἐν ἐκείνῃ κἂν δι' ἐπινοίας ἢ προσεπινοίας, ἴν' οὕτως εἴπω, προσάπτειν ἔστιν; ἀλλ' οἰκειώσει μόνον, δι' οἶκτον ὡς κεφαλῇ τοῦ παντός σώματος, καθάπερ καὶ ἰατρῶ τά πάθη τοῦ κάμνοντος, ἕως ἂν τούτων ἡμᾶς ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας ἐλευθερώσῃ Θεός. Πλήν τελείως ἡμῶν δαπανῶν καὶ ἐξαφανίζων τῇ δυνάμει τῆς κατ' αὐτόν σωματώσεως. Διττός γάρ ὁ περί παθῶν λόγος· ὁ μὲν τῆς ἐπιτιμίας· ὁ δέ τῆς ἀτιμίας· καὶ ὁ μὲν φύσιν τὴν ἡμετέραν χαρακτηρίζων, ὁ δέ δι' ὄλου παραχαράττων. Ἐκεῖνο μὲν οὖν ὡς ἀνθρωπος δι' ἡμᾶς θέλων οὐσιωδῶς κατεδέξατο, ὁμοῦ τε τὴν φύσιν πιστούμενος, καὶ τό καθ' ἡμῶν λύων κατάκριμα· τοῦτον δέ πάλιν, ὡς φιλόανθρωπος, οἰκονομικῶς ὠκειώσατο, ἐν ἡμῖν τε καὶ τῷ ἡμετέρῳ ἀνυποτάκτῳ γνωριζόμενον τρόπῳ, ἴν' ὡς κηρόν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἡλῖος, πάμπαν ἡμῶν ἐξαναλώσας, τῶν οἰκείων ποιήσῃ τὴν μετάδοσιν, καὶ ἀπαθεῖς μὲν ἐντεῦθεν, ἀφθάρτους δέ κατά τὴν ὑπόσχεσιν ἡμᾶς παρασκευάσῃ. Δεῖ τοίνυν τόν τε ζῆλον ὁμοῦ καὶ τόν πόνον τοῦ τά τοιαῦτα σπουδάζοντος ὑπὲρ εὐσεβείας μάλιστα κατά τό εἶκός ἀποδέξασθαι, προτρέπειν δέ πρὸς ἀκριβεστέραν τῶν πατρικῶν λόγων ἐμμέλειαν, διὰ τούς ἐπηρεαστάς τῶν καλῶν, οὐδ' αὐτό συγχωροῦντας ἐκ περιττῆς ἀνοίας, ὃ μὴ δέ βουλομένοις αὐτοῖς ἐλεῖν δυνατόν.

Τόν δέ γε τῆς Ῥωμαίων πάπαν Ὀνώριον, οὐ καταγορεύειν οἶμαι τῆς τῶν ἐμφύτων θελημάτων ἐπὶ Χριστοῦ δυάδος, ἐν τῇ γραφείῃ πρὸς Σέργιον ἐπιστολῇ διὰ τό ἐν θέλημα φάναι, συναγορεύειν δέ μᾶλλον, καὶ ταύτην ὡς εἶκός συνιστᾶν, οὐκ ἐπ' ἀθετήσῃ τοῦτο γε λέγοντα τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μηδαμῶς τῆς ἀσπόρου συλλήψεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀφθόρου γεννήσεως προκαθηγεῖσθαι θέλημα σαρκός, ἢ λογισμόν ἐμπαθῆ. Μόνῃ γάρ θέλησις θεία καὶ Πατρική, δι' Υἱοῦ μονογενοῦς

αυτουργοῦντος τὴν οἰκείαν σάρκωσιν, καὶ Πνεύματος ἁγίου συνδρομῆ, ταύτην εἰργάσατο. Καὶ ὅτι γε ταύτης ἔχεται τῆς ἐννοίας, δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰπὼν γάρ, ὅτι διὰ τὴν ἄφραστον (240) ἔνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως, καὶ Θεός λέγεται παθεῖν, καὶ ἀνθρωπότης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθεῖν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθεῖν μετὰ τῆς θεότητος καὶ ταύτη δεῖξαι τὴν τῶν φυσικῶς προσόντων ἐκατέρω φύσει τῶν τοῦ ἐνός Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ κατ' ἀπαλλαγὴν ἄκραν ἀντίδοσιν, ἐπάγει λέγων, " Ὅθεν καὶ ἐν θέλημα ὁμολογοῦμεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ," Πῶς, φησίν; " Ἐπειδὴ προδήλως ἐκ τῆς θεότητος προσελήφθη ἡ ἡμετέρα φύσις, οὐχ ἁμαρτία:" τουτέστιν, οὐκ ἐκ τῆς ἁμαρτίας μονονουχὶ συμφυεγγόμενος τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ, γράφοντι τάδε κατ' Ἀπολιναρίου τοῦ δυσσεβοῦς, " Ἐγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης πλάσεως τὴν ἀνθρώπου μορφήν ἑαυτῷ ἀναστησάμενος, ἐν ἐπιδειξει σαρκός δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι καινότητος· ἡ γὰρ θέλησις θεότητος μόνη, ἐπειδὴ καὶ φύσις ὅλη θεότητος." Ἐπειδὴ γάρ τῆς δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα τοῦ Λόγου γεννήσεως ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ πρόδος γέγονεν· οὐ γὰρ σαρκὸς ἐμπαθὴς προηγῆσατο θέλησις ἢ λογισμὸς, ὡς ἐφ' ἡμῶν ὁράται, διὰ τὴν ἐξ ἀπάτης τοῦ γένους κατακρατοῦσαν ἡδονήν, ἀλλὰ θέλησις θεότητος μόνη δι' Υἱοῦ αὐτουργοῦντος, ὡς ἔφην, τὴν οἰκείαν σωμάτων κατ' εὐδοκίαν Πατρός, καὶ συνέργειαν τοῦ παναγίου Πνεύματος, καινοτομοῦντος ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν ἐπεισαχθέντα τῇ φύσει τῆς γεννήσεως τρόπον, καὶ ἀσπόρως τὴν ἑαυτοῦ ποιουμένου σύλληψιν ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας· τοῦτον δὲ τὸν ἄρρητον αὐτοῦ τῆς γεννήσεως σκοπήσαντες λόγον, ἐκεῖνος μὲν, "θέλησιν μόνην ἐπ' αὐτοῦ θεότητος" εἶπεν, οὗτος δέ, "θέλημα ἐν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ προδήλως, φησίν, ἐκ τῆς θεότητος προσελήφθη ἡ ἡμετέρα φύσις, καὶ οὐχ ἁμαρτία· δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων," ὡς ὁ θεῖός φησιν Ἀθανάσιος· οὐ μὲν γε τό μὴ καὶ ὡς ἄνθρωπον αὐτόν μετὰ τοῦ εἶναι φύσει Θεόν οὐκ ἔχει ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικόν, ὡς περ οὖν καὶ θεῖον καὶ πατρικόν.

Τό δ' αὐτό κἀν τοῖς ἐξῆς ὑπαινίττεται, φάσκων, "Χωρὶς ἁμαρτίας συνελήφθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ Ἀειπαρθένου θεοτόκου Μαρίας, καὶ χωρὶς μολυσμοῦ ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα γεγέννηται." Τὴν δέ γε θείαν Γραφήν ἐπαινετῶς τε καὶ ψεκτῶς παράγει (241) τῆς σαρκὸς μνημονεύουσας, οὐχ ἑτέραν μὴ γένοιτο, τῇ τε φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑποβάλλων νοεῖν, ὅς γε ταύτην ἠπίστατο προσληφθεῖαν ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, ἢ γουν τῶν τῆς ὁμοφυοῦς ἡμῖν Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος παναγίων σπλάγχων, ἀλλ' ἑτέραν τῇ ἁμαρτησίᾳ, καὶ τοῦ μηδαμῶς ἀντιταττόμενον ἔχειν, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς μέλεσι τὸν ἐκ παραβάσεως νόμον τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος "Οὐ γὰρ προσελήφθη, φησίν, ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡ κατεφθαρμένη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας σὰρξ, ἢ ἀντιστρατευομένη τῷ νόμῳ τοῦ νοός αὐτοῦ." Οὐ τινος γάρ οὐ προκαθηγήσατο ὁ καθ' ἁμαρτίαν διὰ σποράς τῆς γεννήσεως νόμος, τούτου παντελῶς οὐ δέ τοῖς μέλεσιν ἐνυπάρχει, ἀλλὰ νόμος δικαιοσύνης πρὸς ὑποτύπωσιν ἡμῖν ἐκφαινόμενος, καὶ τὸν ἐκ παραβάσεως ἐπεισαχθέντα τῇ φύσει τελείως ἐξαφανίζων. Ἦλθε γάρ, φησίν, ὁ ἀναμάρτητος ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός, τουτέστι τὴν ἁμαρτήσασαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φύσιν. " Ἐτερος γάρ νόμος ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ, ἢ θέλημα διάφορον ἢ ἐναντίον οὐ γέγονε τῷ Πατρί." Ἐντεῦθεν δεικνύς, οὐχ ὡς οὐκ εἶχεν ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικόν· οὐ γὰρ λέξας φαίνεται τοῦτο· ἀλλ' ὅτι περ ὡς ἄνθρωπος οὔτε κατὰ σῶμα διὰ τῶν μελῶν τὴν οἰανοῦν ἐκέκτητο παρά φύσιν

ένεργειαν, οὔτε μὴν κατὰ ψυχὴν θελήματος ἐναντίαν ἢ παράλογον κίνησιν, ὥσπερ ἡμεῖς, "ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ νόμον ἀνθρωπίνης φύσεως ἐτέχθη."

Τρανώτερον δὲ κὰν τοῖς ἐξῆς παρίστησιν, ὡς ὁ λόγος ἦν αὐτοῦ μόνον τό ἐμπαθές, ἀλλ' οὐ τό φυσικόν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἀποδιορίσασθαι θέλημα. Καί ὅτιπερ, κὰν τῷ φυσικῷ καὶ ἀνθρωπίνῳ πρὸς τό Πατρικόν καὶ θεῖον συνέβαινε μέν, οὐδεμίαν τὴν ἐξ ἀντιπράξεως ἔχων πρὸς ἐκεῖνο διαφορὰν, ὑποτύπωσιν δὲ διδούς ἡμῖν ἑαυτόν, τό οἰκεῖον ἐκουσίως ὑπέταττεν· συνίστα δὲ τό Πατρικόν, ᾧ ἂν καὶ ἡμεῖς ἐκμιμούμενοι, τό ἑαυτῶν ἀθετήσαντες, τό θεῖον διὰ πάσης σπουδῆς ἐκπληρώσωμεν, λέγων οὕτως· Κὰν γέγραπται, "Ὅτι οὐκ ἦλθον ποιῆσαι τό θέλημα τό ἐμόν, ἀλλά τοῦ πέμψαντός με Πατρός· καί, Οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω, ἀλλ' εἴ τι σύ, Πάτερ, οὐκ εἰσι ταῦτα διαφόρου θελήματος," τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντιπράττοντος, "ἀλλά τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπίνης οἰκονομίας" οἰκειουμένης συμπαθῶς τά ἡμέτερα. "Ταῦτα γάρ δι' ἡμᾶς ἔλεγεν, οἷς δέδωκεν παράδειγμα ὁ τῆς εὐσεβείας Διδάσκαλος, ἵνα τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ ἐπώμεθα· καί μὴ τό ἴδιον ἕκαστος ἡμῶν, ἀλλά τό τοῦ Κυρίου μᾶλλον ἐν πᾶσι προτιμήσῃ θέλημα." Οὐκ ἀναίρεσιν οὖν, ὡς ἔφην τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου θελήματος, ἀλλά τοῦ ἐμπαθοῦς καὶ παρά φύσιν ποιεῖ· καὶ διόλου φάναι, τό πάσης (244) ἀμαρτίας ἐλεύθερον τό καθ' ἡμᾶς, ἐπιμαρτύρεται τόν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Θεόν.

Καί ἴν' ἐπιτόμως εἶπω, διὰ τοῦ ἑνός θελήματος, τό μόνην τῆς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως τὴν θεῖαν προκαθηγήσασθαι θέλησιν δηλοῦν αὐτόν οἶμαι· διὰ δὲ τοῦ "μὴ ὑπάρχειν θελήματος διαφορὰν," τό ἐναντίον οὐκ ἔχειν ἢ ἀντιπράττον, ἀλλά τό συμβαῖνον δι' ὄλου καὶ ἠνωμένον. "Ὅθεν ἠνίκα μέν τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐκ τῆς θεότητος προσειληφθαι λέγη, θελήματος ἑνός μνημονεύει· ἠνίκα δὲ τό, Οὐκ ἦλθον ποιῆσαι τό θέλημα τό ἐμόν, εἰς μέσον τῷ λόγῳ προτίθησι, τόν ἀριθμόν ἀφείς, " Οὐκ εἰσι ταῦτα, φησί, διαφόρου θελήματος," τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντικειμένου, ἐξ οὗ τό δύο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ἐν τῷ Σωτῆρι θελήματα προδήλως συνάγεται. Εἰ γάρ ἐναντίον οὐκ εἶχεν, φυσικόν εἶχεν ὡς ἄνθρωπος. Τό γάρ οὐκ ἐναντίον, φυσικόν πάντως, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ· οὐδέν γάρ ἐν τῇ φύσει ἢ τοῖς κατὰ φύσιν παντελῶς ἐναντίον· Δέος οὖν πολλά βαίνειν ἐπιβαλεῖν, ὃ μὴ κυρίως ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γέγραφε λόγοις, καὶ μηχανᾶσθαι τούς δι' ἐναντίας οἰκείας δόξης ὡς οὐκ ἀρίστης ἐπικάλυμμα ποιεῖν τὰνδρός τά γράμματα, καθ' ἕτερον ταῦτα παρά τόν ἐκεῖνου σκοπόν παραξηγουμένους. Συνηγοροῦντα γάρ ἔχει τόν λόγον, πᾶσαν τοῦ ἐπηρεαστοῦ καταδρομὴν ἀπελαύνοντα.

Καί οὕτω μέν ἐγὼ γε τόν νοῦν ἔχειν ὑπολαμβάνω, πάσης ὄντα καθαρὸν ὑποψίας. Βεβαίωτερον δὲ μοι τοῦτον πεποίηκεν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπανελθὼν ὁ ὀσιώτατος πρσβύτερος κύριος ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ἀνὴρ εἰ καὶ τις ἄλλος ἀρετῆ τε θεία καὶ φρονήσεως κεκοσμημένος· καὶ φήσας ὡς πολὺς αὐτῷ λόγος κεκίνηται πρὸς τούς ἐκεῖσε τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερωτάτους ἄνδρας, δια τὴν πρὸς Σέργιον ἐξ αὐτῶν γραφεῖσαν ἐπιστολήν, ὅτου χάριν καὶ πῶς αὐτῇ διερωτῶν ἐνετάγη τό ἕν θέλημα, καὶ εὗρεν ἀσχάλλοντας ἐν τούτῳ, καὶ ἀπολογουμένους, καὶ πρὸς αὐτοῖς τόν ταύτην ἐν Λατίνοις ὑπαγορεύσαντα, κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ κύριον ἀββᾶν Ἰωάννην ἀγιώτατον σύμπονον, ἰσχυριζόμενον ὡς οὐδαμῶς ἐπίμνησιν ἐν αὐτῇ δι' ἀριθμοῦ πεποιήνται ἑνός τό παράπαν θελήματος, εἰ καὶ τοῦτο νῦν ἀνεπλάσθη παρά τῶν ταύτην ἐρμηνευσάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Οὔτε μὴν τὴν οἰανοῦν κυρίωσιν ἢ (245) ἐκβολὴν τοῦ κατὰ τό ἀνθρώπινον φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος, ἀλλά τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ διαβεβλημένου τελείαν ἀποσκευὴν καὶ ἀναίρεσιν, καθ' ὃ καὶ ὁ πρὸς ἄλληλα τῶν ὁμογενῶν συνίσταται

πόλεμος, δείξαι βουλόμενοι πάσης οὔσαν καθαρὰν ἀμαρτίας τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα, κατὰ τὴν τῶν ἱερωτάτων λογίων καὶ τῶν Πατρικῶν διδαγμάτων παράδοσιν. Καὶ φαίνονται πως διὰ τῆς τοιούτων λόγων συνάδοντες τοῖς ἀρτίως ἐξηγηθεῖσι παρά τῆς ἐμῆς οὐδενίας, καὶ οἷον ἐπισφραγίζοντες τὴν ὑπὲρ Ὀνωρίου γενομένην συνηγορίαν.

Ταῦτα γοῦν ἀπολογησαμένους διαγνοῦς, ἐθαύμασα λίαν αὐτῶν τὴν ἀκρίβειαν, ὥσπερ οὖν καὶ κατεπλάγην τὴν πανουργίαν, τῶν πάντα τολμώντων ὑπὲρ ἑνός τοῦ διακενῆς ἀσεβεῖν, καὶ θελώντων, ὡς ἔθος αὐτοῖς πάλαι καὶ νῦν, παρακλοπαῖς τισι καὶ παρεξηγήσει τούς ἐκθύμως κατ' αὐτῶν ἀγωνιζομένους, τό γε παρά τό εἶκός, εἰς ἑαυτοῦς ἐπισπᾶσθαι, καὶ τόν νοῦν σφετερίζεσθαι μηδαμῶς συνεπόμενον. Ἀναγκαίως οὖν καὶ τοῦτο μαθὼν δεδήλωκά σοι, θεοτίμητε Πάτερ, ὡς ἂν διὰ πάντων φραζάμενος ἔχοις, ὅπως διακρούση τῶν ἐναντίων τάς φάλαγγας, λόγῳ τε βάλλων εὐτόνως καὶ πίστει κατὰ κράτος ὑπερνικῶν, δόξαν τε τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἐντεῦθεν εἰς ἀνάβρῃσιν ἔχων, καὶ διάδημα τὴν αὐτοῦ κατὰ χάριν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν.

Ἄλλ', ὦ ἱερωτάτη καὶ τιμία μοι κεφαλή, ταῦτα γνώρισον τῷ ἱεραρχικῶς προκαθημένῳ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, οὐ πάντες οἱ τε πλησίον, καὶ οἱ μακρὰν ὑπὸ τάς πτέρυγας ὁσίως ἐπαναπαυόμεθα, μόνην κρηπίδα δογμάτων ἱεροτέρων τὴν αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ μακαρίαν ἔχοντες ἔλλαμψιν, δι' ἧς πρὸς τό ἄσκιον φῶς καὶ Πατρικόν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ χειραγωγούμεθα τε καὶ ἀναγόμεθα πρὸς αὐτόν ὡς ἀρχηγόν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, μετὰ τόν φύσει καὶ πρῶτον, ἀποσκοποῦντες, καὶ τάς τρίβους εὐσεβῶς κατευθύνοντες, εἰς ζωὴν ἐπειγόμενοι τὴν οὐ φθορᾷ λυομένην, ἀλλ' ἀφθαρσίᾳ συνισταμένην, ἧς ὥσπερ ἐνταῦθα ταῖς θεολήπτοις αὐτοῦ προσευχαῖς, καὶ ταῖς θεοσόφοις διδασκαλίαις ἐλπίδι μετέχομεν, οὕτω κάκεῖ τῇ θεουργῷ μεσιτεῖᾳ καὶ προσαγωγῇ πείρα κοινωνῆσαι καταξιωθείμεν, κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ μόνην καὶ τελείωσιν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

**Περὶ ποιότητος, ιδιότητος, καὶ διαφορᾶς, Θεοδώρῳ πρεσβυτέρῳ τῷ ἐν Μαζαρίῳ.
Σελ. 246.**

Οὐκ οἶμαι πρὸς γνῶσιν ἑτέρου δεῖσθαι τινος τῶν ἀπάντων τούς ἱερωτάτους ὑμᾶς, ἐν αὐτῷ ἤδη (248) δι' ἀρετῆς ἀπλῆς προσβοᾶν κατὰ νοῦν σοφίζον, τό Πνεῦμα τό ἅγιον, ἐξ οὐπερ καὶ ἄλλοις τά θεῖα πηγάζετε κατ' ἀπειρόδωρον τῆς σοφίας χύσιν, τῆς τῶν νοημάτων διὰ προφορᾶς λόγου ποιούμενοι πρόχυσιν, ὡς καὶ μέχρι τῶν κατ' ἐμέ ταπεινῶν, καὶ λόγου παντός ἀμοιρούντων ταύτην φιλανθρώπως ἐκτείνειν εὖ μάλα πρὸς ἐπιστήμην θεῖαν καὶ μάθησιν, εἰ καὶ συγκαταβάσει χρωμένους οἶδα δι' ἐρωτήσεως, ἐφ' ᾧ τε προβιβᾶσαι, καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τόν οἰκεῖον δι' ἄκρας ὑφέσεως μετεωρίζειν ὕψος τῆς γνώσεως τούς κάτω που κειμένους ἡμᾶς, καὶ ἀγνοία πιεζομένους, ὡς ἂν τὴν νωθεῖαν τῇ ὑποβάσει, τῇ τε πνεύσει τὴν ἄνοιαν τῆς ἐμῆς ἐκκαθάραντες διανοίας, εἰς ἕξιν ἀγάγοιτε γνωστικὴν, καὶ προθυμίαν εὐτονόν τε καὶ πρακτικὴν, ἐξ ὧν τοῖς σωζομένοις ἢ σωτηρία κατὰ χάριν προσγίνεται, διὰ τῶν καθ' ὑμᾶς σώζειν τούς ἀξίους ἠξιωμένων.

Λέγω γοῦν περὶ ὧν ἐκπαιδεύοντες προσεξετάζειν παρεκελεύσασθε, ποιότητός φημι, καὶ ιδιότητος καὶ διαφορᾶς πολυσχεδῆ μὲν τούτων παρά τοῖς ἕξω τυγχάνειν τὴν

σημασίαν, καί μακρόν ἄν εἴη τὰς ἐν τούτοις ἐκείνων διαιρέσεις ἐξαπλοῦν, λόγον τε διατείνειν, ὡς οὐ μᾶλλον ἐπιστολικῆς ταῦτα συμμετρίας, ἢ γραφικῆς ἀσχολίας τυγχάνοντες. Τοῖς δὲ θείοις Πατράσιν, συνεχῆς τε καί σύντομος ἡ τούτων καθέστηκε δὴλωσις, οὐκ ἐπὶ τινος ὑποκειμένου λαμβανομένη, τουτέστιν οὐσίας καί φύσεως, ἀλλὰ τῶν τῆ οὐσία, καί μέντοι γε τῶν τῆ ὑποστάσει θεωρουμένων. Ποιότητα γοῦν εἶναί φασιν, οὐσιώδη μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου τό λογικόν, ἢ ἵππου τό χρεμετιστικόν· ὑποστατικὴν δὲ τοῦ τινος ἀνθρώπου γρυπὸν, ἢ σιμόν· ἢ τοῦ τινος ἵππου τό ψαρὸν ἢ ξανθόν. Οὕτω δὲ καί ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει γεννητῶν ἀπάντων οὐσιῶν καί ὑποστάσεων, κοινῶς τε καί ἰδικῶς, ἡγουν καθολικῶς τε καί μερικῶς τοῖς οὖσιν ἐνθεωρουμένην, καθ' ἣν καί πρὸς ἄλληλα διαφορὰ τῶν τε εἰδῶν (249) καί ἀτόμων γνωρίζεται, διευκρινουσα τὴν τῶν πράγματων ἀλήθειαν.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγεννήτου καί μοναρχικῆς φύσεως, οὐκ ἄν μὲν ὅλως ἢ κυρίως λεχθεῖ ποιότης. Οὐ γάρ ἐξ οὐσίας τινός καί συμβεβηκότων τό Θεῖον, ἐπεὶ καί κτιστόν ἔσται πάντως, ὡς ἐκ τούτων σύνθετον καί συγκείμενον. Καταχρηστικῶς δέ, καί ὅσον ἄν τις ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς δύναιτ' ἄν τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰκάζειν· ἄτε δὴ μήτ' ἄλλως ἢ οὕτως καί μόγις ἰκανούντων ἡμῶν τὴν ἐκείνων ἀμυδρῶς εἰσδέξασθαι γνῶσιν, καί λόγῳ κἄν ποσῶς γοῦν, εἰ καί μή τελείως, διατρανοῦν· φυσικὴ μὲν ποιότης ἐστὶ τό πανάγιον, τό πανσθενές, τό παντέλειον, τό ὑπερτελές, τό αὐτοτελές, τό αὐτοκρατορικόν, τό παντέφορον καί εἶτι τοιοῦτον ἄλλο λέγεται φυσικόν τε καί θεῖον, καί Θεῶ μόνον συμπρέπον ὡς ὑπερούσιον. Ὑποστατικὴ δὲ ποιότης, Πατρός μὲν τό ἀγέννητον, Υἱοῦ δὲ τό γεννητόν, καί Πνεύματος ἀγίου τό ἐκπορευτόν, ἡγουν ἀγεννησία, καί ἡ γέννησις καί ἡ ἐκπόρευσις, ἅπερ καί ἰδιότητος ὀνομάζουσι, διὰ τῶ μόνον αὐτῶ καί οὐκ ἄλλῳ (περὶ Θεοῦ λέγεται) προσεῖναι ταῦτα φυσικῶς ἢ ὑποστατικῶς. Ἐξ ὧν αἱ τε οὐσιώδεις καί ὑποστατικαὶ συνίστανται διαφοραί, καταχρηστικῶς μὲν, ὡς ἔφην, ἐπὶ Θεοῦ, κατὰ φύσιν δὲ κυρίως ἐπὶ τῶν γεννητῶν ἀπάντων. Ὅθεν ταυτόν μὲν ἀλλήλοις ὑπάρχειν ταῦτά φασιν, ποιότητά φημι καί ἰδιότητα καί διαφοράν, καί τῶν τε συμβεβηκότων, ἀλλ' οὐχ ὑποκειμένου τινός, ἡγουν οὐσίας λόγον ἐπέχειν. Διαφέρειν μὲν τῶ τὴν ποιότητα καθολικωτέραν εἶναι, καί ἐπὶ πάντων ἀπλῶς, εἶπερ οὐδέν παρέξ Θεοῦ τῶν ὄντων ἄποιον, ὡς οὐκ ἄσχετον, οὐδέ ἀνείδεον. Τὴν ἰδιότητα δὲ μερικὴν, ὡς πρὸς ἐκείνην, καί μὴ ἀπασῶν, ἀλλ' ἀπλῶς καί τοιῶσδε (ὅποσοῦν καί ἀπλῶς, ἀλλὰ τοιῶσδε) λέγεσθαι, καί ἐπὶ τῆσδε τῆς οὐσίας, καί οὐκ ἄλλης· τὴν δὲ διαφοράν ὡς συστατικὴν τῶν ὄντων καί ἀφοριστικὴν. Ὅθεν καί οὕτω ταύτην κατονομάζουσι, συστατικὴν καλοῦντες διαφοράν διευκρίνουσαν, ὡς ἔφην, τὰ ὄντα κατὰ τε οὐσίαν καί φύσιν, κατὰ τε πρόσωπον καί ὑπόστασιν, καί πᾶσαν πασῶν ἐλαύνουσαν τροπὴν τε καί σύγχυσιν.

Αὕτη οὖν καί οὕτως ἔχουσα, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, ἡ περὶ ποιότητος καί ἰδιότητος καί διαφορᾶς, ὡς ἐν ἐπιτομῇ φάναι, διάληψίς τε καί διασάφησις. Ἀμήχανον δὲ τι τούτων εἶναί ποτ' ἄν ἢ ἐπινοηθῆναι δύνασθαι χωρὶς τῆς ὑποκειμένης οὐσίας, ἧς καί ἔστι καί λέγεται τούτων ἕκαστον· (252) οὐσίας γάρ ἀλλ' οὐχ ἑαυτῆς ἢ τε ποιότης λέγεται καί ἰδιότης καί διαφορὰ· καί ὁ μὴ τοῦτο λέγων, ἠλόγησε, τοῦ κατὰ φύσιν λόγου παρά λόγον ἐκστάς. Οὐπὲρ μόνος καί παρά πάντας Σεβῆρος ὁ παράφρων σοφιστής, ὡς τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς περινοῶν ἑαυτῶ καί πλαττόμενος, καί ποιότητων ἀνουσιῶν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων διαφοράν, ἴν' ἀνύπαρκτον αὐτόν ἀποφήνη, τῆ τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς συνέστηκε φύσεων ἀποσκευῆ, καί αὐτῶν γε πάλιν συναποσκευῆ τῶν ποιότητων. Οὐ γάρ δύναιτ' ἄν ἀναιρουμένων τῶν φύσεων, ὡς μηδέ κἄν ταύταις

λοιπόν ἢ ὅλως ἐκ τούτων, λέγω δέ τῶν ποιοτήτων, ὑφιστάσθαι δύνασθαι τόν Χριστόν, εἰ καί σύνθετον αὐτόν τερατολογεῖ ὁ δεῖλαιος, κάντεῦθεν τελείαν αὐτοῦ ποιούμενος τήν ἐξάρνησιν. Οὐ γάρ Θεός ἢ Θεοῦ φύσις, ἢ σύνθετος· ἐπεὶ καί πᾶσα σύνθετος φύσις φύσει Θεός. Εἰ δέ πᾶσα σύνθετος φύσις φύσει Θεός, οὐ Θεός κατ' αὐτόν ὁ Πατήρ ὁ ἀσύνθετος· εἰ γάρ τό σύνθετον φύσει Θεός, οὐ φύσει Θεός τό ἀσύνθετον. Εἰ δέ πᾶσα σύνθετος φύσις φύσει Θεός, πολύθεός τις ἂν ἀπέφηνεν ὁ ἄθεος καί ἀντίθεος, ἀγνοήσας τόν ὄντως ὄντα Θεόν καί σάρκα γενόμενον, ἀλλά φυλάξαντα κάν τῆ συνθέσει τῆς ὑποστάσεως τό πρός τόν Πατέρα κατά φύσιν ἀπλοῦν καί ἀσύνθετον, ὡς Θεόν φύσει καί ἐκ Θεοῦ, κάν ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων διά ἀνθρώπου ὑπέρ ἀνθρώπους γεγέννηται προσλήψει σαρκός ψυχὴν ἐχούσης τήν νοεράν· κάν οὐδέ ἄνθρωπον ὁμολογεῖ τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεόν ὁ ἀπάνθρωπος, ὡς φύσιν ἐπ' αὐτοῦ τήν ἀνθρώπου, καθά καί τήν θείαν ἀρνούμενος. Οὐ γάρ διφυᾶ τοῦτον ἤγουν διπλοῦν τήν φύσιν, ὡς οἱ Πατέρες, ἀλλά σύνθετόν τινα καί νόθον ὑποτίθεται φύσιν, τήν Ἀπολιναρίου βδελυρίαν ζηλώσας. Ταύτη γε τό μέγα τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας ἀποσκευάζων μυστήριον ὁ ἀληθής, τῆ κλήσει τῶν ὀνομάτων εὐμηχάνως ὡς δεινός ἀποκέχρηται ῥήτωρ, δυσφώρατον ποιούμενος τῆ τῶν πραγμάτων ὑποκλοπὴν, καί οἷον ὑποκνίζων τήν αἴσθησιν, εἰς τήν τῆς ἀσεβείας παραδοχήν. Θεόν τε γάρ αὐτόν ἀποκαλεῖ δῆθεν καί ἄνθρωπον· ἀποσκευάζει δέ θατέρας προσηγορίας τήν κυριότητα τήν ἀλήθειαν, ὡς οὐχ ὁμολογῶν τάς φύσεις, ὧν προδήλως αἱ κλήσεις τυγχάνουσι. Καί διαφορὰν λέγει, μηδεμίαν γνωρίζων διαφορὰν, τῶν διαφερόντων οὐχ ὑποκειμένων φύσει κατ' αὐτόν τῶν πραγμάτων, ἵνα καί σύγχυσιν ἐπεισκήρῃ διά τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως, καί ἀνυπαρξίαν νομοθετήσῃ τῆ ἀπαρνήσει τῶν φύσεων· καί δόξη τοῖς μέν ὀνόμασι τήν ἀναίρεσιν ἐπικαλύπτειν, τῆ δέ διαφορᾶ διαβρίπτειν τήν σύγχυσιν· τοσαύτη τοῦ κακόφρονος ἢ κακόφρων ὄντως μηχανή καί ἐπίνοια, τῷ τῆς ἀγνοίας ζόφῳ καλυπτομένη, καί σκοτιζούσα τούς ἀλόγους.

Πρός οὓς δέον, ὡς ὑπέρ ἐκείνου διατεινομένους τρέψαι τόν λόγον, καί τοῦτο προσειπεῖν, ὡς εἶπερ καθ' ὑμᾶς Κυρίλλῳ τῷ ἀοιδίμῳ Σεβήρος κατακολουθῶν (253) ὁμολογεῖ τήν διαφορὰν, ἐκτρεπόμενος τήν συναίρεσιν, πῶς οὐ συνομολογεῖ καί τάς φύσεις αὐτῶ, κάν ταύταις, ὡς ἐκεῖνος, τήν οὐσιώδη γνωρίζει διαφορὰν, μόνην ἀποσκευαζόμενος τήν τούτων διαίρεσιν, ἀλλά ποιότησι μόνον ψιλαῖς παρά τόν ἐκείνου νόμον καί ὄρον τίθεται τήν διαφορὰν; "Ὅτι γάρ ὁμολογεῖ τάς φύσεις ὁ μακάριος Κύριλλος, ὧν καί τήν διαφορὰν δογματίζει, δῆλον ἐκ τοῦ μη δέ Νεστορίῳ τῷ διηρημένῳ κατ' αὐτήν γε τήν τῶν φύσεων ὁμολογίαν ἀπαξιοῦν κοινωνεῖν, εἰ καί μή κατά τήν ἐννοίας τό σύνολον. "Τί γάρ, φησὶν ὁ διδάσκαλος, κοινόν ἐμοί καί Νεστορίῳ; τό δύο λέγειν τάς δύο φύσεις μέχρι τοῦ γινώσκειν τήν διαφορὰν τῆς σαρκός καί τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἕτερα γάρ αὕτη κατά τήν φυσικὴν ποιότητα, καί τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενές παρ' ἐκεῖνον." Ἐάν οὖν καί τάς φύσεις ὁμολογῇ, καί ἐπ' αὐταῖς τήν διαφορὰν γνωρίζῃ, καί τήν τῆς ὁμολογίας αἰτίαν εὐσεβῶς ἀποδίδωσι, φάσκων, "Διά τό ἕτεραν εἶναι τήν σάρκα παρά τόν Λόγον κατά τήν φυσικὴν ποιότητα;" ταυτόν δέ λέγειν, οὐσίαν καί ἐνέργειαν, πρός τήν Θεοῦ Λόγου διαφορὰν· πῶς ὁ παράφρων Σεβήρος οὐδ' αὐτῷ τῷ πεπλασμένῳ αὐτῷ τετιμημένῳ Κυρίλλῳ κοινωνεῖν ἀξιοῖ, καί τάς φύσεις συμφθέγγεσθαι μέχρι τοῦ γινώσκειν τήν διαφορὰν κατά τήν ἐκείνου διδασκαλίαν, οὐ κατά τήν φυσικὴν ποιότητα μόνον, ἀλλά καί τό τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενές, ἴν' ὁμοῦ τε τῶν φύσεων καί τῶν φυσικῶν ποιοτήτων, ἤγουν οὐσιῶν τε καί ἐνεργειῶν γνωρίσῃ τήν διαφορὰν, ἀλλά καί τό τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενές ἐξαρνούμενος τῆς σαρκός πρός τόν Λόγον, ὅπερ ἐστὶ τό κατά φύσιν διάφορον, τήν ἐν ποιότησιν ἀνυπάρκτους (πᾶσα γάρ πάντως ποιότης ἀνυπάρκτος δίχα

τῆς ὑποκειμένοις οὐσίας) ἀντισταθῆναι διαφορᾶν; Ὁ δὲ κακούργως διαπραττόμενος, καὶ τῆς τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου, ταυτὸν δὲ λέγειν πάντων τῶν θεοκρίτων Πατέρων, ἀληθοῦς κατεξανιστάμενος διδασκαλίας, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἀποφαίνει, καὶ τοῦ ψεύδους κοινωνὸν καὶ συνήγορον.

Ἄρα δὲ ποιότητων λέγων ἐπὶ Χριστοῦ διαφορᾶν, μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ πρὸ τῆς ἐνώσεως λέγει τὴν διαφορᾶν; Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τῆς ἐνώσεως, διαίρεσιν φρονεῖ πάντως, ἀλλ' οὐ διαφορᾶν, καὶ ἐκ διηρημένων, οἷον τῶν καθ' αὐτὰ προῦφεστώτων, δογματίζει τὴν ἔνωσιν, ἢ ταύτην ἔλυσε διὰ τῆς τῶν ποιότητων διαφορᾶς καὶ ὁμολογίας, ἢ οὐδὲ ταύτας ὅλως ἠνώσθαι τὴν ἀρχὴν ἀποφαίνεται. Καὶ εἰ μὲν οὐχ ἠνώσθαι λέγει, δηλὸν ὡς οὔτε τὰς φύσεις ὧν αἱ ποιότητες, ἠνωμένας δοξάζει, κἂν ὑποκρίνεται λέγειν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται, τὰς μὲν ἠνώσθαι, τὰς δὲ διηρεῖσθαι ποτ' ἂν· ἀλλὰ σὺν ἀλλήλαις ταυτὸν ἀλλήλαις παθεῖν, εἴτε ἔνωσιν, εἴτε διαίρεσιν. Εἰ οὖν τὴν διαίρεσιν ἀποβαλλόμενος ἠνώσθαι διαγορεύει μετὰ τῶν φύσεων, καὶ τὰς τούτων ποιότητας, ἀνάγκη πάντως αὐτὸν ἑαυτῷ γε στοιχοῦντα διὰ πάντων, ἢ μίαν σύνθετον λέγειν ποιότητα, καθάπερ καὶ μίαν σύνθετον φύσιν, διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἠλέγχθη μὴ δὲ τὴν ἐν ποιότητι γνωρίζων διαφορᾶν, ἀλλ' ἀμφοῖν, οὐσιῶν τέ φημι (256) καὶ ποιότητων δογματίζων τὴν σύγχυσιν, ἢ διαφόρους διδούς τὰς ποιότητας, καὶ οὐ δεδιώς τὴν διαίρεσιν, διαφόρους καὶ τὰς φύσεις εἴποιεν ἂν, οὐ δεδιττόμενος, οὔτε μὴν προφασιζόμενος τὴν διαμπαξ τομὴν εἰς τὴν τῆς αὐτῶν ὁμολογίας ἀποστροφὴν καὶ παραίτησιν. Εἰ γὰρ κατ' αὐτὸν οὐ πεπόνθασι διατομὴν αἱ ποιότητες, πρὸς αὐτοῦ δηθεν ὁμολογούμεναι, διὰ τὴν διαφορᾶν, πῶς αἱ φύσεις τμηθήσονται τῆς ὁμολογίας χάριν καὶ διαφορᾶς; Εἰ δὲ ταύτας μὲν οὐχ ὁμολογεῖ, μόνως δὲ δηθεν ὁμολογεῖ τὰς ποιότητας, δηλὸς ἐστὶ τὰς φύσεις ἐξαφανίζων, καὶ ποιότητων ἄθροισμα τὸν Χριστὸν δογματίζων, ὥσπερ καὶ τὰς τῶν ὑλικῶν φύσεις οὐσας γνωρίζομεν· ὑποκειμένῳ μέντοι τῆς ὕλης συνισταμένης, ἀλλ' οὐκ ἐν μόναις ἐπιθεωρουμένης καὶ ψιλαῖς ταῖς ποιότησιν, ὡς ἐκεῖνός γε τὸν Χριστὸν διαγράφει, καὶ διὰ τοῦτο σύνθετον αὐτὸν ὀνομάζει φύσιν, ἐκείνην δηλαδή, καὶ οὐκ ἄλλην νοῶν ἢ ἐκ ψιλῶν τῶν ποιότητων ἀνεπλάσατο καὶ συνέθηκεν. Ὡν γὰρ εἶναι λέγει τὴν διαφορᾶν, τούτων σαφῶς καὶ τὴν ἔνωσιν. Οὐ γὰρ ἄλλων ἢ διαφορᾶ καὶ ἄλλων ἢ ἔνωσις, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἄλλων.

Οὐκοῦν ἐκ ποιότητων καὶ ποιότητας εἶναι διαγορεύει τὸν Χριστὸν ὁ παράφρων, καὶ κατ' αὐτὰς γε πάλιν διηρημένον αὐτὸν ἀποδείκνυσιν, ὡς οὐ μίαν σύνθετον διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ διαφόρους ἐπ' αὐτοῦ δογματίζων ποιότητας, εἴπερ ὅρος οὗτος αὐτῷ τῆς ἐνώσεως ἄριστος. Εἰ δὲ ἄλλος μὲν ἐπὶ φύσεων, ἄλλος δὲ πάλιν ἐπικρατεῖ νόμος ἐπὶ τῶν ποιότητων, τῆς αὐτοῦ δεῖξαι τοῦτον ἡμῖν ἔργον ἐμμελείας, ἢ ἐκπληξίας, εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς ἂν μάθοιμεν πῶς κατὰ τὴν ἔνωσιν μίαν μὲν φύσιν τὰς δύο γνωρίζει φύσεις, οὐ μίαν δὲ ποιότητα διαφόρους ποιότητας ἢ τίνι λόγῳ ποιότητων μὲν λέγει, φύσεων δὲ διαφορᾶν οὐ λέγει. Καὶ πῶς οὐκ ἀσύγχυτοι μὲν δίχα διαφορᾶς μεμενήκασιν αἱ ποιότητες, ἀσύγχυτοι δὲ καὶ δίχα ταύτης αἱ φύσεις; Πῶς τε κατὰ τὴν διαφορᾶν αἱ ποιότητες οὐ διαιροῦνται, διαιροῦνται δὲ κατ' αὐτὴν αἱ φύσεις; Ἡ πῶς οὐ διαιρούμεναι μὴ ὁμολογοῦνται μετὰ τῶν ποιότητων; Διατί δὲ συντίθησι μὲν τὰς φύσεις, οὐ συντίθησι δὲ τὰς ποιότητας, καὶ πῶς τούτων οὐχ ἐνωθειῶν εἰς μίαν ποιότητα σύνθετον, ἐκεῖνας εἰς μίαν σύνθετον ἐνωσθαι τερατεύεται φύσιν; Ταῦτα διατρανώσαι διαποροῦσιν ἡμῖν, ὅστις ἐκεῖνου δυσσεβῆς ἐραστής καὶ συνήγορος, ἵνα τὴν τούτων λύσιν ποιούμενος, συνδιαλύσῃ τὴν μέμψιν, ἢ μὴ δυνάμενος ταύτην ἐνδίκως, ἐκείνῳ συναπενέγκηται μετὰ

καί μείζονος τῆς κατακρίσεως, ὅτι τε σύμφωνον, τόν καί πρός ἑαυτόν ὄντα διά πάντων ἀλλόκοτον, εἶπεν τοῖς Πατράσιν τετόλμηκεν.

Ταῦτά μοι, θεοτίμητε δέσποτα, ἐν παραδρομῇ κατά τήν ὑμετέραν εἰρήσθω κέλευσιν, εἰς τήν ἐκείνου καί τῶν τῆς ἐκείνου συμμορίας ὑπασιπιστῶν ἀνασκευήν καί κατάργησιν. Τῆς σῆς δ' ἄν εἴη θεόφρονος διανοίας, τά μείζω, καί τελεώτερα τούς ἀτελεῖς κατ' ἐμέ καί νηπίους ἐκπαιδεῦσαί τε καί διδάξαι, καί (257) πρός γνῶσιν ἀγαγεῖν θειοτέραν, ἴν' οἰκειώσης Θεῶν διά τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης τῶν ὄντων, ὧν αὐτός ὁ ὑπέρ τά ὄντα φύσει Λόγος αἰτία καθέστηκε, Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ᾧ καί δι' εὐχῶν μή διαλείποις μέ παρατιθέμενος τόν ἀνάξιον, ἀγιώτατε καί θεοτίμητε Πάτερ.

Καί πάλιν ὁ θεῖος Μάξιμος.

Πῶς οὖν τήν οὕτω ταῦτα σεβασμίως ἅμα καί διαπρυσίως ὀρώσαν τε καί διαγορεύουσαν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὡς διαπεμπομένην τόν τῆς Νικαέων ὄρον παραστήσαι, τίς ἄν ἰσχύσειε πώποτε, κἄν πάντων ἢ πορισμῶματος εἰς ἐξεύρεσιν τῶν διά ψεύδους, τά μή ὄντα κατά τῆς ἀληθοῦς καί ὄντως (πίστεως) πλαττομένων; Εἰ δέ καί ὡς τοῦτο μέν τηροῦσαν βεβαίως, ὡς δεύτερον δέ τυχόν ἐπεισάγουσαν ὄρον διαλοιδορεῖτε, καί μέμφεσθε, τίς οὗτος καθέστηκεν ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐπεισαγόμενος δεύτερος ὄρος; Ἡ ὁμολογία, φησί, τῶν δύο φύσεων καί ἐν δύο φύσεσι φωνῆς. Οὐ γάρ ἔχει ταύτην ὁ τῆς Νικαέων ὄρος· εἰσῆχθη δέ προδήλως ὑπό τῶν ἐν Χαλκηδόνι Πατέρων, οὐ πρότερον γνωρισθεῖσα ἢ ὀνομασθεῖσα παρά τινος.

Ὅτι μέν οὐδέ τοῦτο δύνασθε παραστήσαι δῆλον· πολλοῖς γάρ τῶν πρό αὐτῆς ἀγίων Πατέρων, ὡς εὐσεβῆς ἡ φωνή καί ἐκρίθη καί ἀνηγορεύθη· καί μαρτυροῦσι τῶν ταύτην κηρυξάντων οἱ λόγοι, πάσης ὄντες ἡλιακῆς ἀκτίνος φωτοειδέστατοι καί λαμπρότεροι, κἄν ὑμεῖς ἀγνοεῖτε δι' ἀπαιδευσίαν, ἢ ἀγνοεῖν προσποιεῖσθε διά λαιδορίαν, καί τῶν εὐσεβῶν Πατέρων τε καί δογμάτων ἀνόητον ἔγκλησιν. Εἰ δέ καί μηδέν ἦν, ὅποτε πλεῖστον, ὡς ἔφην, καθέστηκε, τί τό κωλύον ἀγίους τοσοῦτους (μᾶλλον δέ τόν ἅπαντα Χριστιανισμόν· τοῦτο γάρ κυρίως ἐστίν ἡ τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων ἀγιωτάτη σύνοδος) ἐξουσιαστικῶς ταύτην προέσθαι, καί νομοθετεῖν κατά τῆς Εὐτυχοῦς συναιρέσεως;

Καί μετά τινά φησι· Τίνι λόγῳ, καί πῶς τήν ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν σύνοδον, καίτοι πατρικαῖς προδήλως ἀποχρησαμένην φωναῖς, αἰτιᾶσθε, καί ὡς ἄλλον πίστεως ὄρον εἰσάγουσαν, τῆδε κάκεῖσε καί ἐγγράφως καί ἀγράφως διαλοιδορεῖτε καί διασκοπτετε; Μή καθ' ὅσιν κρίνετε, διά τόν εἰπόντα Θεόν, ἀλλά τήν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Τίς ἡ ἐπί τῆς αὐτῆς καί μιᾶς ὑποθέσεως τῶν ἐν Χαλκηδόνι Πατέρων ἔγκλησις ὑμῶν, καί τίς ἡ τῶν προλαβόντων ἀνάρρησις; Εἰ γάρ ἔστι κατά τῆς ἐν τῇ Χαλκηδόνι ἄλλον αἰτιᾶσθαι πίστεως ὄρον διά τās ἐγκειμένας τῷ ὄρῳ τῆς Νικαέων φωνάς, τοῦτο γε πάντως ἔψεται λέγειν διά τήν αὐτήν αἰτίαν καί κατά Κυρίλλου καί τῶν ἑκατόν πενήκοντα. Εἰ δέ κατ' αὐτῶν οὐκ ἔστι, πῶς κατ' ἐκείνης, συνιδεῖν οὐκ ἔχω. Παριστᾶν δέ προτρέπομαι τήν ὑμῶν ἐπί τοῖς ἀναποδείκτοις λύσαν καί ἔνστασιν· εἴ γε κἄν ἄρα οὕτως ἰκανῶς αἰσχυρθέντες, συσταλῆτε τῆς ἀπονοίας τῆς τοσαύτης κατά τῆς ἀληθείας ψεύδους συστάσεως. (260) Ἐπεὶ καί Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας συνήγορος, οὐδέν τι μᾶλλον ἐκφεύζεται τῆς ὑμῶν κατά τῆς Χαλκηδονέων ἐνοχῆς· πλεῖστον δέ ὅσον ὑποπεσεῖται ταύτη παρά τόν ὑμέτερον νόμον, προδιαρθρῶν τό ἐλλιπῶς εἰρημένον τῆς ἐν Νικαίᾳ περί τοῦ ἀγίου Πνεύματος· "διά τό μηδέ κινεῖσθαι, φησί, τό τήνικαῦτα τοῦτο τό ζήτημα" μετά τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ τό Πνεῦμα γινώσκων, καί Κληδονίῳ γράφων οὕτω νοεῖν καί διδάσκειν.

Ἄλλ' εὐοικατέ μοι τῆς σαθρᾶς ὄψεως, οὐχ ἱκανούσης πρὸς ἠλιακῆς αἴγλης ἀνάνευσιν καὶ μετάληψιν, τὴν αὐτὴν ὡς ἀμυδρὰν αἰτιωμένης, οὐ τὴν οἰκείαν ἀδράνειαν, ἐκμιμήσασθαι τὸ πάθος· αὐτοὶ τὰ καὶ νοσηλευόμενοι διὰ τὴν σύγχυσιν, καὶ τοὺς ταύτην ὡς ἀσεβῆ καὶ ἀνάρμοστον πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τῶν σωζομένων ἀλήθειαν φύσεων ἱκανῶς ἐξελέγχοντας, ὡς οὐ φωστῆρας κοινούς, οὐδέ τῆς ἀληθείας ἐκφάντορας ἐκδιαβάλλοντες. Εἰ γὰρ ἔστι τάληθῆ περι ἀληθείας εἰπεῖν, πάντες, οἳ τε κατὰ τὴν Νικαέων θεόκριτοι Πατέρες, καὶ πᾶσα σύνοδος ὀρθοδόξων καὶ ἀγίων ἀνδρῶν, οὐκ ἄλλον πίστεως ὄρον διὰ τῆς ἐπεισαγωγῆς τῶν οἰκείων ῥημάτων παντελῶς ἐπεισήγαγον, ὡς ὑμεῖς ἀποφαίνεσθε, πλεῖστον παραληροῦντες. καὶ τὸ ὄλον μαινόμενοι· ἀλλ' αὐτὸν ὡς πρῶτον καὶ μόνον τῶν ἐκ τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ Πατέρων νομοθετηθέντα βεβαίως ἐκύρωσαν, τρανοῦντες αὐτόν, καὶ οἷον ἐπεξηγούμενοι καὶ ἐπεξεργαζόμενοι, διὰ τοὺς ἐκεῖνον καὶ τὰ ἐκείνου δόγματα πρὸς τὴν οἰκείαν κακῶς ἐκλαμβάνοντας καὶ παρεξηγουμένους δυσσέβειαν.

Αὐτίκα γοῦν τὸν τῆς θεολογίας ἐν αὐτῷ κείμενον λόγον ἐν αὐτῷ κείμενον λόγον παραβλάψαι βεβουλημένους Εὐνόμιον τε καὶ Μακεδόνιον, οἱ ἑκατὸν πενήκοντα Πατέρες οὐ συνεχώρησαν διὰ τῶν οἰκείων φωνῶν καὶ δογμάτων. Οὕτω δὲ καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας Νεστόριον διαιρεῖν μηχανώμενον, ὁ μακάριος οὐκ εἶασε Κύριλλος· ὡς περ οὖν καὶ Εὐτυχέα συγγεῖν ἐθελήσαντα διεκώλυσαν οἱ ἐν Χαλκηδόνι τίμιοι Πατέρες. Πῶς οὖν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ σὺν ἐκείναις, φημὶ δὲ ταῖς συνόδοις, καὶ ταύτην οὐκ ἀποδέχεσθε, διὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἴσον καλόν· ἢ ταύτην ὡς μισόκαλοι διαλοιδороῦντες συνδιαλοιδορεῖτε κάκεινας; ὃ δὴ μάλιστα ποιοῦντες τοῖς πράγμασιν, εὐλαβεῖσθε τοῖς ῥήμασιν, ἴν' εὐσεβείας πλάσμασιν ἐκείνας δῆθεν κατὰ ταύτης σεμνύναντες, διὰ ταύτης κάκεινας λυμήνησθε, τὸ ἴσον αὐταῖς διὰ τὴν ἴσην πρᾶξιν ἐπιφέροντες ἔγκλημα. Τίς οὖν ὑμῶν τὴν τοσαύτην ὑπόλοιποι κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν εὐσεβούντων ἀυθάδειαν; κ. τ. ε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

Κεφάλαια περ' οὐσίας καὶ φύσεως, ὑπόστασεως τε καὶ προσώπου. Σελ. 260

Ἵτι οὐσία μὲν τὸ εἶδος καὶ τὴν φύσιν, ὅπερ (261) ἐστὶ καθ' ἑαυτήν, δηλοῖ, ὑπόστασις δέ, τὸν τινα τῆς οὐσίας ἐμφαίνει.

Ἵτι οὐσία καὶ ἐνούσιον, οὐ ταυτόν· ὡς περ οὐδέ ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατον, εἰ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἄμφω θεωρεῖται, ἀλλ' ἄλλο καὶ ἄλλο. Ἐνούσιον μὲν γὰρ ἐστὶ, τὸ ἐν τῇ φύσει θεωρούμενον, καὶ οὐ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον· ἐνυπόστατον δέ, αὐτὸ τὸ ἐν ὑποστάσει ὄν, καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ καθ' ἑαυτὸ τυγχάνον, δηλοῖ· τουτέστι, τὸ μὴ ἐξ ἀτελῶν μερῶν εἰς ἓν τι συνελθόν, ἀλλ' ἐκ τελείου καὶ ἀτελοῦς, ἐν τῇ κατὰ σύγχυσιν συνόδῳ θεωρούμενον.

Ἵτι ἡ μὲν ὑπόστασις πρόσωπον ἀφορίζει τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι. Τὸ δὲ ἐνυπόστατον, τὸ μὴ ὄν καθ' ἑαυτὸ συμβεβηκός δηλοῖ· ἀλλ' ὅπερ ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι, καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται, οὐδέ ἔστι καθ' ἑαυτὸ ὑφεστός, ἀλλὰ περὶ τὴν ὑπόστασιν πάντοτε θεωρούμενον, ὡς περ αἱ ποιότητες, αἳ τε οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις καλούμεναι· αἵτινες οὐκ εἰσὶν οὐσία, οὐδέ καθ' ἑαυτά, ἐλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ τυγχάνουσι, καὶ δίχα ταύτης τὸ εἶναι οὐκ ἔχουσιν.

Ἵτι ὡς περ οὐδ' ἑτέρα τῶν ποιοτήτων, ἡγουν οὐσιωδῶν καὶ ἐπουσιωδῶν, ἐστὶν οὐσία, ἢ πρᾶγμα ὑφεστός καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἀεὶ περὶ τὴν οὐσίαν τὸ χαρακτηριστικόν κέκτηνται, ὡς περ χρῶμα ἐν σώματι, καὶ ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ· οὐδέ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν χρῶμα δίχα σώματος φαίνεσθαι, ἢ ἐπιστήμην δίχα ψυχῆς ἐνεργεῖσθαι· οὕτως οὐδέ ἐνυπόστατον

ἢ ἐνούσιον ἔστιν νοῆσαι δίχα οὐσίας ἢ ὑποστάσεως. Οὐ γάρ καθ' ἑαυτά τήν ὑπαρξιν ἔχουσιν, ἀλλ' αἰεὶ περί τήν ὑπόστασιν θεωροῦνται.

Ὅτι τό λέγειν τινάς, μή εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον, ὀρθῶς μὲν λέγεται παρ' αὐτοῖς, οὐκ ὀρθῶς δέ νενόηται· καί τό μή ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν φέρειν, καί οὐχί μᾶλλον ἐν τῇ ὑποστάσει θεωρεῖσθαι.

Ὅτι ὡσπερ εἶ τις λέγει, Οὐκ ἔστι σῶμα ἀσχημάτιστον ἢ ἀχρωμάτιστον, ὀρθῶς μὲν λέγει, (264) οὐ μὴν ὀρθῶς συνπεραίνει, τό σχῆμα, ἢ τό χρῶμα σῶμα λέγων εἶναι, ἀλλ' οὐχί ἐν σώματι θεωρεῖσθαι· οὕτως εἶ τις ὀνομάσει λέγων· Οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος εἶτα τό μή ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν συνάγων, οὐκ ὀρθῶς διακρίνει.

Ὅτι φύσις μὲν οὐκ ἄν εἴη ποτέ ἀνυπόστατος, οὐ μὴν ἡ φύσις ὑπόστασις οὐδέ τό μή ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν θεωρεῖται. Ἐπειδή οὐδέ ἀντιστρέφει. Ἡ μὲν γάρ ὑπόστασις, πάντως καί φύσις· ὡσπερ καί τό σχῆμα, πάντως σῶμα. Οὐκ ἔστι γάρ ὑπόστασιν νοῆσαι ἄνευ φύσεως· οὐ δέ πάλιν σχῆμα ἢ χρῶμα ἄνευ σώματος· ἡ δέ φύσις, οὐ πάντως καί ὑπόστασις.

Ὅτι ἡ μὲν φύσις τόν τοῦ εἶναι λόγον κοινόν ἐπέχει, ἡ δέ ὑπόστασις καί τόν τοῦ καθ' ἑαυτό εἶναι.

Ὅτι ἡ μὲν φύσις εἶδους λόγον μόνον ἐπέχει, ἡ δέ ὑπόστασις καί τοῦ τινός ἐστι δηλωτική.

Τοῦ ἀγιωτάτου Κλήμεντος πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ Περί Προνοίας.

Οὐσία ἐστίν ἐπί Θεοῦ. Θεός οὐσία θεία ἐστίν, αἰδιδίον τι καί ἄναρχον, ἀσώματόν τι καί ἀπερίγραφον, καί τῶν ὄντων αἴτιον. Οὐσία ἐστί, τό δι' ὅλου ὑφεστός. Φύσις ἐστίν, ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, ἢ τούτων τό ἐνούσιον. Κατά δέ τούς ἄλλους ἡ τῶν εἰς τί εἶναι παραγενομένων γένεσις· καθ' ἑτέρους δέ, ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐμποιοῦσα τοῖς γινομένοις τό εἶναι, καί τό πῶς εἶναι.

Τοῦ πανσόφου Μαξίμου ὄρος ὑποστάσεως.

Ἐπόστασις σύθετος ἐστίν, οὐσία τις σύνθετος, τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτική τῶν ὄντων ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ἰδιωμάτων. Τό γάρ κοινῶς ἐν τοῖς ὑπό τό αὐτό εἶδος ἀτόμοις θεωρούμενον, τό τῆς οὐσίας ἦτοι φύσεως χαρακτηρίζει, προηγουμένως μὲν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτό ἀτόμοις, γεινικῶς δέ πάντων τό κοινόν, τῶν ὑπό τό σύνθετον εἶδος ἀτόμων.

Τοῦ μακαριωτάτου Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας, κεφάλαια ἐπτὰ περί τῶν δύο φύσεων τοῦ Κυρίου καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰ μιᾶς φύσεως κατά τήν ἔνωσιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐστίν, εἰπέ, ποίας, τῆς λαβούσης, ἢ τῆς ληφθείσης; καί τί γέγονεν ἡ ἑτέρα; Εἰ δέ ὑπάρχουσιν ἀμφοτέραι, πῶς μία, εἰ μή ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀπετελέσθη σύνθετος; εἰ δέ τοῦτο, πῶς οὐκ ἑτεροοῦσις ὁ Χριστός, τοῦ Πατρός ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος;

Εἰ οὐδέποτε δύο φύσεων ὁ Κύριος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστός ὡμολόγηται ὢν, πῶς δυνατόν λέγειν μιᾶς μετά τήν ἔνωσιν τόν Χριστόν, ἢ καί ὅλως λέγειν (265) ἔνωσιν; Εἰ δέ

ὠμολόγηται ὁ Χριστός δύο φύσεων γεγονέναι, εἶπέ, πότε δύο φύσεων ἦν ὁ Χριστός, καί πότε γέγονεν ἐκ μιᾶς;

Ὁμοούσιος ὁ Θεός Λόγος τῇ παρ' αὐτοῦ ληφθείση σαρκί, ἢ ἑτεροούσιος; Ἄλλ' εἰ μὲν ὁμοούσιος, πῶς οὐ γέγονε τετράς ἢ Τριάς; Εἰ δέ ἑτεροούσιος ἡ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶς οὐ δύο φύσεων ὁ Χριστός;

Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην φασί τινες· οἶμαι δέ καί ὑμᾶς οὕτω λέγειν. Ἄλλ' εἰ μὲν μιᾶς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καί τῆς σαρκός τοῦτο νοητέον, πῶς οἶόν τε τό κτιστόν τῷ ἀκτίστῳ, καί τό αἶδιον τῷ ὑπό χρόνον εἶναι ταυτόν; Εἰ δέ ὡς μιᾶς φύσεως ἐχούσης ἑτέραν, ἢ ἐχομένης ὑφ' ἑτέρας, τίς ὑποίσει μίαν καί μίαν, οὐ δύο, ἀλλά μίαν εἰπεῖν;

Εἰ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καί τοῦ Πατρὸς, πῶς οὐ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου, καί τοῦ Πατρὸς καί τῆς σαρκός;

Εἰ κατ' οὐδέν δύο ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατά πάντα ἓν ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ; Καί εἰ κατά πάντα ἓν ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ, πῶς οὐκ ἔσται ὁ Λόγος σὰρξ, καί ἡ σὰρξ Λόγος, καί συναΐδιος τῷ Πατρί καί ὁμοούσιος ὡς ὁ Θεός Λόγος; Εἰ δέ οὐ κατά πάντα ἓν ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατά τι δύο ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ;

Εἰ ἀδύνατον πλέον ἠνωσθαι τόν Θεόν Λόγον καί τήν σάρκα, οὗ ἦνεται ὁ Θεός Λόγος καί ὁ Πατήρ, πῶς ἠνωμένος ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ κατ' οὐδέν εἰσὶ δύο;

Περὶ οὐσίας καί φύσεως καί ὑποστάσεως.

Οὐσία ἐστὶν ἢ τό κοινόν τε καί ἀπερίγραφτον σημαίνουσα, ὃ ἐστὶν ἄνθρωπος. Ὁ γάρ τοῦτο εἰπών, τήν κοινήν φύσιν ἐσήμανεν, οὐ περιγράψας τῇ φωνῇ τόν τινα ἄνθρωπον, τόν ἰδίως ὑπό τοῦ ὀνόματος γνωριζόμενον.

Φύσις ἐστὶ, τό ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς ὑπό τό αὐτό εἶδος ἀναγορευομένοις ἐνθεωρούμενον.

Ἐπόστασις ἐστὶν, ἢ τό κοινόν τε καί ἀπερίγραφτον ἐν τῷ τινι ἰδίως παριστώσα καί περιγράφουσα, οἶον ὁ δεῖνα.

Ἐπόστασις ἐστὶ, τό μετὰ τοῦ καθόλου, ἔχον τι καί ἰδικόν.

Φύσις ἐστὶ κατά τούς ἕξω, ἀρχή κινήσεως καί ἡρεμίας.

Φύσις ἐστὶν, ἢ ποιά τῷ παντί ὑπαρξίς.

Φύσις λέγεται, παρὰ τό πεφυκέναι.

Πρώτη οὐσία ἐστὶ, πᾶν τό καθ' ἑαυτὸ ὑφεστώς, οἶον λίθος. Δευτέρα οὐσία αὐξητική, καθὸ αὖξει καί φθίνει τό φυτόν. Τρίτη δέ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, (268) τό ζῶον, ὁ ἵππος. Τετάρτη δέ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική λογική, ὁ ἄνθρωπος. Διό καί ἔσχατος γέγονεν, ὡς ἐκ πάντων τήν ψυχὴν ἄυλον ἔχων, καί τόν νοῦν Θεοῦ εἰκόνα.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ,

Ὅτι ἀδύνατον ἓν θέλημα λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ. Σελ. 268

Τό Χριστός ὄνομα, οὐ φύσεώς ἐστι δηλωτικόν, ἀλλά συνθέτου ὑποστάσεως. Τουτέστιν, ὅλος ὁ Χριστός, καί Κύριός ἐστι καί Θεός, καί παντοδύναμος, ἔχων ἐν ἑαυτῷ καί ἦν δι' ἡμᾶς, καί διὰ τήν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀδιαιρέτως καί ἀσυγχύτως ἐφόρεσε σάρκα παθητήν καί οὐ παντοδύναμον, κτιστήν, ὀρατήν, περιγραπτήν, τήν μὴ

παντοδύναμον φυσικῶς, ἀλλ' ἐν τῷ Χριστῷ παντοδύναμον θέλημα ἔχουσιν. Οὐ γάρ ὑποστάσει ἐστὶ ὁ Χριστὸς θνητὸς καὶ ἀθάνατος· οὐ δ' αὖ πάλιν ἀδύναμος καὶ παντοδύναμος ὁρατὸς καὶ ἀόρατος, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος· ἀλλὰ τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ ὑποστάσει. Καὶ ἀπλῶς εἶπείν, οὐκ ἐναντιότητι γνώμης, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι φύσεως. Εἷς γάρ ἐστίν, ὡς προεῖπον, ὁ Χριστὸς, ἔχων ἑκατέρωτα φυσικῶς. Τὸ γάρ, Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν, ἀλλ' ἢ ὅτι σὰρκα ἀληθῶς περιβέβληται, φοβουμένην θάνατον. Τὸ γάρ φοβεῖσθαι θάνατον, καὶ ἀναδύεσθαι καὶ ἀγωνιᾶν, ἐκείνης ἐστὶ. Νῦν μὲν οὖν ἐρήμην αὐτὴν ἀφήσει καὶ γυμνήν τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα αὐτῆς δείξας τὴν ἀσθένειαν, πιστώσῃται αὐτῆς καὶ τὴν φύσιν. Νῦν δὲ αὐτὴν οὐκ ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς, ὅτι ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν. Ὡσπερ γάρ εἰ διὰ πάντων τὰ ἀνθρώπινα ἐπεδείκνυτο, τοῦτο ἂν ἐνομίσθη· οὕτως εἰ διὰ παντός τὰ τῆς Θεότητος ἐπετέλει, ἠπιστήθη ἂν ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος. Διὰ τοῦτο ποικίλλει καὶ ἀναμίγνυσι καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ πράγματα, ἵνα μήτε τῆ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, μήτε τῆ τοῦ Μαρκίωνος καὶ Μανιχαίου νόσῳ καὶ μανίᾳ παράσχη ὑπόθεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ προλέγει τὸ ἐσόμενον ὡς Θεός, καὶ ἀναδύεται πάλιν ὡς ἄνθρωπος.

Ὁ ἐπὶ τοῦ ἑνός καὶ μόνου Χριστοῦ δύο θελήματα εἶπείν ἢ ὁμολογεῖν παραιτούμενος, τοῦτο τὸ ἐν θέλημα, ὅπερ ἐπ' αὐτοῦ λέγεις, ἄναρχον καὶ συνάναρχον καὶ συναῖδιον τῷ Πατρί καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἢ ποσότητι θεϊκόν ὅλον, ἀπλοῦν τε καὶ ἀσύνθετον, ὡς τῆς θείας ὑπάρχον οὐσίας, ἢ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἀλλοῖόν τί σοι δοκεῖ; ὁποῖον δὲ σήμανον, καὶ τί τούτου τοῦ θελήματος τὸ ὄνομα, φῆσαι ἡμῖν. Τὸ γάρ πρό τῆς ἀναθρωπήσεως, τουτέστι τοῦ θείου θελήματος ὄνομα, ἐγὼ σημαίνω. Ὡσπερ γάρ ἡ θεία φύσις ἢ τρισυπόστατος, ἄναρχος, ἄκτιστος, ἀπερινόητος, ἀπλή, καὶ ἀσύνθετος ὁλότῃτι ὑπάρχει· οὕτω καὶ τὸ αὐτῆς θέλημα. Ἴδου οὖν τὸ πρό τῆς ἐναθρωπήσεως εἶπον· καὶ πάντες μοι συμφθέγγονται, ὡς τὴν ἀλήθειαν εἰρηκότι. Καὶ σύ αὐτός, εἰ θέλεις, καὶ οὐ θέλεις. Εἶπέ οὖν ἡμῖν τὸ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ποῖον ὄνομα ἔχει. Ζήτησον Παλαιάν καὶ Καινὴν Διαθήκην ὅλην. Εἶπέ τούτου σύ τοῦ ἐφευρισκομένου ἐπὶ Χριστοῦ ἑνός θελήματος τὸ (269) ὄνομα. Ζήτησον, καὶ μὴ ὀκνήσης. Ἄλλ' ἄρα ἐπειδὴ τὸ θεῖον θέλημα, θεῖον λέγεται, καὶ τὸ ἀνθρώπινον θέλημα, ἀνθρώπινον λέγεται, θεανδρικόν θέλημα εἶποις τὸν Χριστόν ἔχειν; οὐ νομίζω. Ἐπειδὴ ὁ Πατήρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα θεανδρικόν οὐκ ἔχει θέλημα. Ἄλλ' ἄρα σύνθετον τολμήσης εἶπείν; Ὁμοίως πάλιν καινόν τῆ Θεότητι τοῦτο. Ἄλλ' ἄρα φυσικόν εἶπης; συγχύσεις καὶ σύ κατὰ Σευῆρον· δύο γάρ φύσεις ἢ φυσικὰ θελήματα, μία φύσις, ἢ ἐν φυσικόν θέλημα γενέσθαι ἄνευ συγχύσεως ἀδύνατον. Ἄλλ' ὑποστατικόν; καὶ πάλιν ἀλλοτριώσεις τὸν Υἱόν τοῦ Πατρός, καὶ τρεῖς θελήσεις εἰσάγων φανήσῃ μὴ συμβαινούσας ἀλλήλαις, ὡσπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις.

Ἐάν εἶπης τὴν ὡς ἑνός μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, ἀναγκασθήσῃ τὴν ὡς ἑνός τοῦ Πατρός, καὶ τὴν ὡς ἑνός τοῦ Πνεύματος εἶπείν, κἂν θέλης καὶ μὴ θέλης θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ εὐρεθήσεται εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτων ὁ λόγος. Ἐάν καὶ σχετικὴ εἶπης· Νεστορίου εἰσάγεις προσωπικὴν διαίρεσιν. Εἰ δὲ καὶ παρά φύσιν εἶπης, φθείρεις τὴν ὑπαρξίν τοῦ θέλοντος· φθορὰ γάρ τῆ φύσει τὸ παρά φύσιν ἐστὶ, καθὼς οἱ Πατέρες ὠρίσαντο. Ἄλλ' ἄρα τὴν μονάδα πάλιν ἀνασπαράξεις, καὶ εἰς ψήφους ἡμᾶς κινήσεις εἰς διμοιρότριτα τοῦ παρά σοῦ ἑνός θελήματος, ὅπως μαθεῖν εὐρωμεν κατὰ πόσον ἐστὶ θεῖον, καὶ κατὰ πόσον ἀνθρώπινον. Ὁμοίως καὶ κατὰ πόσον ἄκτιστον, καὶ κατὰ πόσον κτιστόν, καὶ ἀπλῶς ὡς ἔστι σοι φίλον εἶπείν. Εἶπέ ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ θελήματος, τοῦ παρά σοῦ πρεσβευομένου ἐπὶ Χριστοῦ, σύνταξον αὐτὸ μετὰ τῶν ἀνωτέρων Ψαλμῶν, ὅπως κἂν ἐκεῖ χώραν καὶ τόπον εὕρη. Ἐπειδὴ, λογιώτατε, ἡμεῖς ἀνώνυμον τί ποτε

ὁμολογήσαι οὐ δυνάμεθα. Ὡς εἰκός δέ, μέχρι τοῦ νῦν τινί τῶν γηγενῶν οὐ πεφανέρωται. Ἐγγάραξον οὖν ὀριστικῶς ἐκ πατρικῶν διδάσκαλιῶν, καί τήν τοῦ ὀνόματος δήλωσιν διατύπωσον ἡμῖν. Ἄ γάρ ἀριθμοῦμεν ἡμεῖς, ταῦτα καί ὁμολογοῦμεν, κατὰ τόν μέγαν καί θεοφάντορα Βασίλειον. Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ ζωοποιός σὰρξ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐν αὐτῷ ἔσχε τῷ Θεῷ Λόγῳ πάντα τὰ ὑπερφῶ τῆς ἰδίας φύσεως, εἰς ἓν πρόσωπον καί μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὰς δύο φύσεις συντελούσας. Ἐνα γάρ Υἱόν, ὡς ἓνα τῆς ἀγίας Τριάδος συμπροσκυνοῦμεν Πατρί καί ἀγίῳ Πνεύματι, ὡς πρό τῶν αἰώνων, νῦν καί εἰς τούς σύμπαντας εἰῶνας, καί μετὰ τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Κεφάλαια ι' περί τῶν δύο θελημάτων τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγράφη δέ πρὸς ὀρθοδόξους. Σελ. 268.

α'. Εἰ ὡσπερ μιᾶς ὑποστάσεως ἐστὶν ὁ Λόγος μετὰ (272) τῆς σαρκός, οὕτω καί ἓν θέλημα κατὰ τινάς, εὐλογημένοι ἀνάγκη ὡσπερ τῇ ὑποστάσει, οὕτω καί τῷ θελήματι καί ἡμῶν καί τοῦ Πατρὸς διαφέρειν. Καί πῶς ἡ τῆς φύσεως πρὸς τόν Πατέρα ταυτότης, τῇ διαφορᾷ τῶν θελημάτων δειχθήσεται.

β'. Οἷς ὁ Λόγος τό ἓν ἔχει μετὰ τῆς σαρκός, τούτοις τοῦ Πατρὸς χωρίζεται, καί οἷς τό ἓν ἔχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, τούτοις τῆς σαρκός διακρίνεται. Εἰ δέ ἓν θέλημα μετὰ τῆς σαρκός κατὰ τινάς, εὐλογημένοι, ἄρα τῷ θελήματι τοῦ Πατρὸς ἐχωρίσθη.

γ'. Εἰ οἷς ἡνωται ὁ Λόγος τῷ Πατρί καί τῷ Πνεύματι, τούτοις τῆς σαρκός διαφέρειν κρίνεται· ἡνωται δέ κατὰ τήν κοινήν τῶν Χριστιανῶν δόξαν τῷ θελήματι Πατρί καί Πνεύματι, ἄρα θελήματι τῆς σαρκός διαφέρει τοῦ Πατρὸς καί Πνεύματος· ὡς αὐτοῖς ἑαυτοῖς οἱ Πατέρες καί ἡμῖν διωρίσαντο, καί ἡμεῖς, εὐλογημένοι, φυλάσσειν σπουδάζομεν.

δ'. Τοῦτο τό ἓν θέλημα, ἢ φυσικόν ἢ ὑποστατικόν ἀνάγκη αὐτούς, εὐλογημένοι, λέγειν· εἴπερ ἡ τῶν ὄντων σύστασις ἐν οὐσίᾳ καί ὑποστάσει θεωρεῖται. Τί γάρ ἂν καί εἴη παρά ταῦτα ἕτερον λέγειν, [οἷς οὐ ἐξῆν]; Ἄλλ' εἰ μὲν φυσικόν αὐτό εἴπωσι, καί μίαν φύσιν λέξουσιν τοῦ Λόγου καί τῆς σαρκός, καί μὴ θέλοντες. Εἰ δέ ὑποστατικόν, ἀναγκασθήσονται διὰ τὰς ἀγίας τρεῖς ὑποστάσεις, τρία λέγειν καί τὰ θελήματα, εἴπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν διεγνώσαν.

ε'. Εἰ τό τῆς φύσεως τοῦ Λόγου θέλημα, δημιουργικόν πάντων τῶν γεγονότων τοῦτο δέ κατ' αὐτούς, εὐλογημένοι, καί τῆς σαρκός τυγχάνει θέλημα, δημιουργός ἔσται προδήλως τῶν γεγονότων καί ἡ τοῦ Λόγου σὰρξ. Καί ἀνήρηται οὕτω γε ἡ κοινή δόξα τῶν Χριστιανῶν, τό κτιστὴν αὐτὴν εἶναι. Πῶς γάρ κτίσμα τό ἐκ μὴ ὄντων κτίζον, καί τό ἐξαίρετον τῆς θείας φύσεως ἰδίωμα ἔχον.

στ'. Εἰ διὰ τό ἓν θέλημα Πατρὸς καί Υἱοῦ καί ἀγίου Πνεύματος, καί μία φύσις αὐτῶν ἐδείχθη ὑπὸ τῶν θεολήπτων Πατέρων· ἓν δέ θέλημα κατ' αὐτούς, εὐλογημένοι, τοῦ Λόγου καί τῆς σαρκός, καί μία φύσις ἔσται γε οὕτω καί τοῦ Λόγου καί τῆς σαρκός. Εἰ δέ ἐπὶ τῆς σαρκός καί τοῦ Λόγου, τό ἓν θέλημα τήν κίαν φύσιν οὐ συνάγει, οὐδέ ἐπὶ Πατρὸς καί Υἱοῦ καί ἀγίου Πνεύματος, τό ἓν θέλημα τήν μίαν φύσιν συνάξει, καί κενὴ ἡ πίστις ἡμῶν, κενόν τό τῶν Πατέρων κήρυγμα.

ζ'. Τοῦτο τό ἓν θέλημα, ἢ προαιρετικόν τυγχάνει, ἢ φυσικόν. Ἄλλ' εἰ μὲν φυσικόν καί μία φύσις ἔσται, ὡς καί ἤδη ἐδείχθη, τῆς σαρκός καί τοῦ Λόγου· (273) εἰ δέ

προαιρετικόν, ὡσπερ τῆ ὑποστάσει, οὕτω καί τῆ γνώμη χωρισθήσεται Πατρός καί Πνεύματος ὁ Χριστός.

η'. Εἰ κατά τόν μέγαν Κύριλλον, τά τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας καί φύσεως, καί τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσι θελήματος, πῶς τά τῆς αὐτῆς μή ὄντα φύσεως, τοῦ αὐτοῦ εἶναι θελήματος δύνανται;

θ'. Εἰ τό μή θέλιν ἀποθανεῖν, κατά τό χρυσοῦν στόμα Ἰωάννου, φυσικόν ἔχει ἡ σάρξ· μετά πάντων δέ τῶν φυσικῶς προσόντων αὐτῆ ἰδιωμάτων ὁ Λόγος ἦνωσεν αὐτήν ἑαυτῷ ἀτρέπτως καθ' ὑπόστασιν, πῶς τά φυσικῶς προσόντα αὐτῆ ἀρνούμενοι, οὐχί καί τήν φύσιν τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασι συναρνοῦνται;

ι'. Εἰ τῷ θελήματι καί πρόσωπον συνεισάγεσθαι λέγουσι, καί διά τοῦτο τόν οὐκ ὄντα φοβούμενοι φόβον, δύο θελήματα ἐπί Χριστοῦ λέγειν οὐκ ἀνέχονται, ἵνα μή καί δύο πρόσωπα ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς συνεισαχθῆ, βιασθήσονται, εἴπερ εὐσυνάρτητον τόν τοῦ οἰκείου δόγματος λόγον δεῖξαι βούλονται, ἢ διά τό ἕν θέλημα τῆς Θεότητος, καί ἕν λέγειν πρόσωπον· ἐπειδή τῷ θελήματι κατ' αὐτούς ἐξ ἀνάγκης καί πρόσωπον ἔπεται· ἢ διά τά τρία πρόσωπα, καί τρία θελήματα, Σαβελλίου τέ τήν συναίρεσιν καί Ἀρείου τήν διαίρεσιν εἰσάγειν.

Ἐπειδή δέ, εὐλογημένοι, ἡ ὁμωνυμία αἴτιον πολλάκις πλάνης γίνεται, τοῦ ἀκροατοῦ πρός ἑτέραν σημασίαν μεταβαίνοντος, παρ' ἣν ὑπέφηνεν ὁ λόγος, παρακαλῶ τήν ὑμετέραν ἐν Χριστῷ σύνεσιν, διά τήν εὐκρινῆ καί ἀσύγχυτον τῶν σημαιομένων πραγμάτων δήλωσιν, σαφηνίσαι ὑμῖν πρό πάντων, εἰ ὅλως ἐστί θέλημα, καί ἐπί ποίων σημαιομένων ἡγουν πραγμάτων φέρεται τό τοιοῦτον ὄνομα· καί εἰ τά μέν τῶν ὑπ' αὐτό προσαγορευομένων πραγμάτων σύνθετά εἰσι, τά δέ ἀπλᾶ· καί ποῖα δέ τά σύνθετα. Καί εἰ ἄρα τά σύνθετα, ὁμόχρονα ἔχουσι τά μέρη, ἢ οὐχ ὁμόχρονα· καί ποῖα ποίων προγενέστερα· ποῖα δέ ποίων μεταγενέστερα. Καί τίς ὁ ἀποδεικτικός ἐκάστου μέρους καί ὀριστικός λόγος, ἵνα ἔχωμεν νοούμενον, τό ἕν θέλημα δέχεσθαι. Οὐ γάρ περί φωνῶν ὁ λόγος τοῖς Πατέραςιν, ἀλλά περί πραγμάτων. Ὅθεν φωνάς μέν παραχωροῦντας τούς Πατέρας εὐρομεν· ἐννοίας δέ, οὐδαμῶς. Πρός ἐπί τούτοις δέ, τί προαίρεσις, καί τί γνώμη· τί δέ γνωμικόν θέλημα, καί τί προαιρετικόν. Ταῦτα γάρ πάντα συνδραμεῖν θέλουσι πρός τήν τῶν θελημάτων παράστασιν. Καί ὁ μή ταῦτα γινώσκων μετά ἀκριβείας, καί περί θελημάτων διηγούμενος, τυφλός μυωπάζων, μή γινώσκων μήτε τί λαλεῖ, μήτε περί τίνος διαβεβαιοῦται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

(276) Ἐκ τῶν ἐρωτηθέντων αὐτῷ παρά Θεοδώρου μοναχοῦ.

Φύσις ἐστί, κατά μέν φιλοσόφους, ἀρχή κινήσεως καί ἡρεμίας· κατά δέ τούς Πατέρας, εἶδος κατά πολλῶν καί δαρερόντων τῷ ἀριθμῷ, ἐν τῷ ὁποῖον τί ἐστί, κατηγορούμενον. Οὐσία ἐστί, κατά μέν φιλοσόφους, ἀνθυπόστατον πρᾶγμα μή δεόμενον ἑτέρου πρός σύστασιν· κατά δέ τούς Πατέρας, ἡ κατά πολλῶν καί διαφερόντων ταῖς ὑποστάσεσιν ὄντοτης φυσική. Ἄτομόν ἐστί, κατά μέν φιλοσόφους ἰδιωμάτων συναγωγή, ὧν τό ἄθροισμα ἐπ' ἄλλου θεωρεῖσθαι οὐ δύναται· κατά δέ τούς Πατέρας, οἷον Πέτρος ἢ Παῦλος, ἢ τις ἕτερος τῶν καθ' αὐτά ἰδίους προσωπικοῖς ἰδιώμασι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζόμενος. Ὑπόστασις δέ ἐστί, κατά μέν φιλοσόφους, οὐσία

μετά ιδιωμάτων· κατά δέ τούς Πατέρας, ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος, προσωπικῶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζόμενος.

Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνων, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου καί εὐαγγελιστοῦ, ἐκ τῶν πρὸς Δημάτριον διάκονον Βιαίνης περί πίστεως λόγων· οὗ ἡ ἀρχή, "Ζητῶν τόν Θεόν, ἄκουε τοῦ Δαυῖδ λέγοντος."

Θέλησις καί ἐνέργεια Θεοῦ ἐστίν, ἡ παντός χρόνου καί τόπου καί αἰῶνος, καί πάσης φύσεως ποιοτική τε καί προνοητική αἰτία. Θέλησίς ἐστίν τῆς νοερᾶς ψυχῆς, ὁ ἐφ' ἡμῖν λόγος, ὡς αὐτεξούσιος αὐτῆς ὑπάρχουσα δύναμις. Θέλησις ἐστίν νοῦς ὀρεκτικός καί διανοητική ὄρεξις πρὸς τό θεληθέν ἐπινεύουσα..

Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως ἐκ τοῦ Περί Προνοίας λόγου.

Θέλησις ἐστίν φυσική δύναμις, τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτική. Θέλησίς ἐστίν φυσική ὄρεξις, τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλληλος. Θέλησίς ἐστίν φυσική, αὐτοκράτορος νοῦ αὐτεξούσιος κίνησις· ἡ νοῦς περί τι αὐθαιρέτως κινούμενος. Αὐτεξουσιότης ἐστίν νοῦς κατὰ φύσιν κινούμενος· ἡ νοερά τῆς ψυχῆς κίνησις αὐτοκρατής.

(277) Τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου πάπα Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Αἴγλωνα ἐπίσκοπον Κυτυπόλεως κατὰ Ἀρειανῶν Ἐπιστολῆς.

Θέλησις ἐστίν φυσική, παντός νοεροῦ αὐθαίρετος δύναμις, ὡς μηδέ κατὰ τήν οὐσίαν ἀκούσιον ἔχοντος.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐκ τοῦ Περί ψυχῆς λόγου.

Θέλησις ἐστίν φυσική λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν κίνησις. Θέλησίς ἐστίν ὄρεξις λογική τε καί ζωτική.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πάπα Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ Περί πίστεως μεζζονος λόγου.

Θέλησίς ἐστίν ψυχῆς νοερᾶς αὐτεξούσιος κίνησις. Πρῶτον ἰδίωμα τῆς νοερᾶς ψυχῆς, καί τῆς οὐσίας αὐτῆς δηλωτικόν ἐστίν ἡ θέλησις. Νοῦς Κυρίου οὕτω Κύριος, ἀλλ' ἡ θέλησις, ἡ βούλησις ἡ ἐνέργεια.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, ἐκ τοῦ Κατὰ Ἀπολιναρίου λόγου.

Θέλησίς ἐστίν νοῦς τις , καί περί τι διάθεσις. Αὐτεξουσιότης ἐστίν, αὐτοκρατής τοῦ θελήματος κίνησις. Θέλησις ἐστίν τῆς νοερᾶς ψυχῆς, τό κατ' ἐξουσίαν αὐτήν αἰρεῖσθαι τῶν κατὰ γνώμην, διά τῆς προαιρετικῆς θελήσεως. Θέλησίς ἐστίν πάσης λογικῆς φύσεως, ἡ κατὰ φύσιν αὐτῆς ζωή. Ἡ στερησις τῆς οὕτω ζωῆς, οὐσίας ἐστίν ἀναίρεσις.

Τοῦ ἁγίου Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς, ἐκ τοῦ ἔκτου κεφαλαίου τῶν Ἀσκητικῶν.

Αὐτεξουσιότης ἐστίν, ψυχῆς λογικῆς θέλησις ἀκωλύτως γινομένη πρὸς ὅπερ βούληται.

Τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου πατριάρχου Ἀντιοχείας.

Θέλημα ἐστὶ, λόγος ἐν καρδίᾳ στρεφόμενος, δι' ἐνεργείας καὶ μόνον φανερωθῆναι δυνάμενος. Θέλημά ἐστὶ βούλησις ψυχῆς [εἰ μή] οἴκοθεν ἀνακοπῆναι μὴ δυναμένη.

Τοῦ ἁγίου Νεμεσίου ἐπισκόπου Ἑμέσης.

Θέλησίς ἐστὶν ὄρεξις βουλευτικῆ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων, καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος.

Τοῦ αὐτοῦ· Κατὰ τί λογικός ὁ ἄνθρωπος, καὶ τί ἐνδιάθετος λόγος, καὶ τί προφορικός;

Ἐνδιάθετος λόγος ἐστὶ τὸ κίνημα τῆς ψυχῆς, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ λογιστικῷ γινόμενον, ἄνευ τινός ἐκφωνήσεως· ὅθεν πολλάκις σιωπῶντες, λόγον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα, καὶ ἐν τοῖς ὄνειροις διαλεγόμεθα. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν· ἀλλ' οὐχ ὡς κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον· Καὶ γὰρ οἱ ἐκ γενετῆς κωφοί, καὶ οἱ διὰ πάθος, ἢ καὶ νόσημα τὴν φωνὴν ἀποβαλόντες, οὐδέ ἦττον λογικοὶ εἰσίν. Ὁ δὲ προφορικός λόγος ἐν τῇ φωνῇ καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει.

(280) Τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἐκ τῶν περὶ θελημάτων αὐτοῦ συλλογισμῶν· τί φυσικὸν θέλημα, καὶ τί γνωμικόν;

Θέλημά ἐστὶ φυσικόν, ἢ ἀπλῶς καὶ ὡσαύτως ἔχουσα τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν ὀρμῆ τε καὶ ἔφεσις. Θέλημα δὲ γνωμικόν, ἢ τῶν καθ' ἡδονὴν συναγερτικῶν ποιά καὶ διάφορος κινήσις τε καὶ ὄρεξις.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Μαρίνον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς, Τί θέλησις, καὶ τί προαίρεσις;

Θέλημά φασιν εἶναι φυσικόν, ἡγουν θέλησιν· Ζήτει ὀπισθεν ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν, περὶ βουλῆς καὶ γνώμης καὶ φρονήσεως καὶ δόξης καὶ ἐξουσίας.

ΟΡΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σελ. 280.

Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου φιλοσόφου, καὶ τέλος μάρτυρος, ἐκ τοῦ πρὸς Εὐφράσιον σοφιστὴν, περὶ Προνοίας καὶ Πίστεως λόγου, οὗ ἡ ἀρχή· "Ἄχραντος ὁ Λόγος."

Εἰ σύνδρομον ἔχει Θεὸς τῇ φύσει τὴν θέλησιν, ὡσπερ καὶ τὴν ἐνέργειαν· αἰεὶ γὰρ φύσει θελητικός καὶ ἐνεργητικός ὑπάρχει ὁ Θεός· οὐδέ τῶν θελητικῶν τῆς αὐτῆς αὐτῷ φυσικῆς ἔσται θελήσεως καὶ ἐνεργείας· ἐπεὶ καὶ φύσεως ἔσται πάντως τῆς αὐτῆς. Κατ' ἐνέργειαν δὲ καὶ φύσιν οὐκ οἶδεν ὁ Θεὸς περιγραφῆν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐνέργεια πάσης οὐσίας ἐστίν, ἢ προσφυῆς αὐτῇ ποιότητος. Ἐνέργεια φυσικὴ τε καὶ συστατικὴ ἐστίν, ἢ ὀριστικὴ διαφορὰ τῆς τοῦ δηλουμένου πράγματος φύσεως· ἢς χωρὶς, κατ' οὐδέν οὐδέν παντελῶς ἔχει, τὴν τοῦ πῶς εἶναι διάγνωσιν.

Ἐνέργεια φυσική ἐστίν, ἡ οὐσιώδης καί συστατική πάσης οὐσίας ποιότης ἧς τό ἐστερημένον, καί πάσης οὐσίας ἐστέρηται.

Ἐνέργεια φυσική ἐστίν, δύναμις οὐσιώδης μή δέ μίαν ἐτέρου πρός ἕτερον ἐπιδέχεσθαι συγχωροῦσα κατά τήν οὐσίαν ἀλλοίωσιν.

Ἐνέργεια φυσική ἐστίν ἡ ἀμιγῆ τήν οὐσιώδη πάντων πρός ἅπαντα διάκρισιν σώζουσα δύναμις.

Τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου, ἐκ τῆς πρός Αἴγλωνα ἐπίσκοπον Κυνοπόλεως κατά Ἀρειανῶν ἐπιστολῆς.

Ἐνέργεια φυσική ἐστίν, ἡ πάσης φύσεως ἔμφυτος κίνησις. Ἐνέργεια ἐστίν φυσική, ὁ πάσης φύσεως οὐσιώδης καί γνωστικός λόγος. Ἐνέργειά ἐστίν φυσική, ἡ δηλωτική ἡ πάσης οὐσίας δύναμις.

Γρηγορίου Νύσσης.

Ἐνέργεια λογικῆς ψυχῆς, ἐστίν νοῦ κίνησις καί (281) διάνοια. Ἐνέργειά ἐστίν κίνησις οὐσιώδης χαρακτηριστική τῆς φύσεως, ἧς ἰδία καθέστηκε, δι' ἧς γινώσκεται τῶν ἄλλων οὐσιωδῶς διαφέρουσα. Ἐνέργειά ἐστίν κίνησις δραστική. Δραστικόν δέ λέγεται, τό ἐξ ἑαυτοῦ κινούμενον. Ἐνέργειαν γάρ ἡμεῖς εἶναι φαμεν, τήν φυσικήν ἐκάστης οὐσίας δυνάμιν τε καί κίνησιν, ἧς χωρίς οὔτε ἔστιν, οὔτε γινώσκεται φύσις. Νοερῶν γάρ ἐστίν, νόησις· αἰσθητικῶν, αἴσθησις, καθ' ἣν, αὐταῖ τε καί τῶν ἐκτός ἐφάπτονται φυσικῶς, καί τοῖς ἐκτός ὑποπίπτουσι. Πτηνῶν, πτήσις· νηκτῶν, νῆξις· ἐρπηστικῶν, ἔρψις· βαδιστικῶν, βάδισις· βλαστῶν, βλάστησις. Καί περιληπτικῶς εἰπεῖν, τό σημαντικόν ἐκάστης ἰδίωμα φύσεως, ἐνέργειαν λέγομεν φυσικήν. Ἦς μόνον ἐστέρηται, τό μή ὄν. Τό γάρ ὄν, οὐσίας τινός μετέχον, καί τῆς δηλούσης αὐτήν φυσικῶς μεθέξει πάντως δυνάμεως. Ὅρους γάρ τῶν οὐσιῶν, τὰς φυσικάς αὐτῶν ἐνεργείας ὁ ἀληθής ἐπίσταται λόγος. Ἐνέργειά ἐστίν ψυχῆς λογικῆς, οἰκεία τοῦ νοῦ διάνοιά τε καί κίνησις. Ἐνέργειά ἐστίν ψυχῆς λογικῆς, ἡ κατά φύσιν αὐτῆς ζωή.

Τοῦ Χρυσοστόμου.

Οὐσιώδης ἐνέργειά ἐστίν Θεοῦ, τό μηδαμοῦ εἶναι· οὐ τῷ μή εἶναι, ἀλλά τῷ ὑπερεῖναι τόπου καί χρόνου καί φύσεως· οἷς φυσικῶς ἀρχή συνεπινοεῖται καί πέρας καί γένεσις· ὅς ἐστίν συνοχεύς καί ποιητής μόνῳ τῷ βούλεσθαι. Ἄνευ γάρ φυσικῆς ἐνεργείας, οὐδενός φύσις ἐπίδηλος. Οἷον γάρ ἐκάστη φύσει χαρακτῆρα γνωριστικόν ὁ Δημιουργός, τήν διακρίνουσαν αὐτήν τῶν ἄλλων, οὐσιωδῶς ἐναπέθετο κίνησιν.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

Ἐνέργεια θεοπρεπῆς καί δυνάμις ἐστίν, τό εἶναι πανταχῆ, καί πληροῦν μέν ἀρρήτως τόν οὐρανόν· πληροῦν δέ αὖ πάλιν τήν γῆν, καί χωρεῖν μέν ἐν πᾶσι, χωρεῖσθαι δέ ἐπ' οὐδενός. Οὐ γάρ περιληπτός, ἢ διαστήματι περιορισμένος· ἀλλ' οὐδέ περιγραφῆς τινος εἶσω. Παθεῖν γάρ τι τοιοῦτον ὁ ἄποσός τε καί ἐμεγέθης καί ἀσώματος οὐκ ἀνέχεται.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἐπεὶπερ πάσης οὐσίας ὄρος, ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς ἐνέργεια καθέστηκε· πίστωσις ἀνάγουσα τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν φύσιν, ἔξ ἧς ἔχει τὴν πρόοδον, ὧν μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν κατ' Εὐνομίου.

Πῶς ἑτερότης οὐσίας, ἐν ἧ ταυτότης ἐνεργείας γνωρίζεται; Παρηλλαγμένων γάρ τῶν οὐσιῶν, παρηλλαγμένας εἶναι δεῖ καὶ τὰς ἐνεργείας. Πῶς οὐ τῆς αὐτῆς οὐσίας τὸ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, τὸ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας. Πῶς ἑτερότης οὐσίας ἐν τῇ Τριάδι, ἐν ἧ ταυτότης ἐνεργείας εὐρίσκεται; Εἰ γάρ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀπαραλλάκτως, ἔξει καὶ (284) κατὰ τὴν δύναμιν. Ὡν δέ ἡ δύναμις ἴση που πάντως καὶ ἡ ἐνέργεια· ὧν δέ ἡ φύσις μία, τούτων ἐνεργεῖαι αἰ αὐταί.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Οὐκοῦν ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ἐπὶ Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀπαραλλάκτον. Τοῦ δέ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν, διὰ τῆς τῶν ἐνεργειῶν κατανοήσεως ἐπιγῶναι δυνάμεθα. Τό δέ κοινόν τῆς φύσεως ἐνεργῶς ἀποδείκνυται, διὰ τῆς τῶν ἐνεργειῶν ταυτότητος συνιστάμενον. Ἀλλὰ Θεός μὲν ὁ Πατήρ, Θεός δέ ὁ Υἱός, Θεός δέ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἷς δέ ἐν τῷ αὐτῷ κηρύγματι Θεός, διὰ τὸ μήτε φύσεως, μήτε ἐνεργείας θεωρεῖσθαι τινα διαφορὰν ἐν θεότητι. Εἰ οὖν καὶ ἐνέργεια καὶ δύναμις μία, πῶς ἔστιν ἑτερότητα φύσεως ὑπονοῆσαι, ἐν οἷς οὐδεμία κατὰ τὴν δύναμιν τε καὶ τὴν ἐνέργειαν διαφορὰν ἐξευρίσκομεν.

Πᾶσα ἀνάγκη κατάλληλον εἶναι καὶ οἰκείαν ὁμολογεῖν τῇ φύσει καὶ τὴν προαίρεσιν· καὶ εἰ ἀνομοίως ἔχοιεν κατὰ τὴν φύσιν, ἀνόμοια ἀεὶ εἶναι καὶ τὰ θελήματα. Τῆς δέ δυνάμεως ἐφ' ἑκατέρων ἰκανῶς ἐχούσης, οὐδ' ἕτερον ἀτονήσει πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἰδίου θελήματος. Οὐκοῦν ἐάν ἴδωμεν διαφορούσας ἀλλήλων τὰς ἐνεργείας τὰς παρά τοῦ Πατρός τε καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργουμένας, διαφόρους εἶναι καὶ τὰς ἐνεργούσας φύσεις ἐκ τῆς ἑτερότητος τῶν ἐνεργειῶν στοχαζόμεθα. Οὐ γάρ ἐνδέχεται τὰ διεστῶτα κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον, πρὸς τὸ τῶν ἐνεργειῶν εἶδος συνενεχθῆναι, οὔτε ψύχει τὸ πῦρ, οὔτε θερμαίνει ὁ κρύσταλλος. Ἀλλὰ τῇ τῶν φύσεων ἑτερότητι, συνδιαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ αἰ παρά τούτων ἐνεργεῖαι.

Κυρίλλου.

Ἐνεργήσει γάρ ὁμοίως, τὰ τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις λαχόντα φύσιν. Οἷς δέ ὁ τοῦ πῶς εἶναι λόγος ἐξηλλαγμένος, τούτοις ἄν εἴη, καὶ ὁ τῆς ἐφ' ἅπασιν ἐνεργείας λόγος, οὐχ ὁ αὐτός. Τὰ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχοντα, καὶ ταῖς αὐταῖς δυνάμεσι φυσικαῖς ἀποκεχρημένα, τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας ἀνάγκη. Οὐδέν γάρ τῶν ὄντων πρὸς τὸ ἑτερογενές καὶ ἑτεροοῦσιον, τὰς αὐτάς ἀπαραλλάκτως φορέσει δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας. Τὰ γάρ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὄντα, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁμολόγηται. Τὰ ἑτεροφυῆ καὶ ἑτερογενῆ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν, οὐκ ἄν τις δῶη σωφρονῶν. Οὐ γὰρ ἄν ὕδατι πῦρ ἐν τι καὶ ταυτὸν ἐνεργήσειεν· ἀλλ' ὥσπερ ἀπεσχοιτισμένον ἔχουσι τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος τὸν λόγον, οὕτω καὶ διάφορον συναποδώσουσι τὴν ἐνέργειαν. Οἷς γάρ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις ἀπαραλλάκτως μία, τούτοις ἀνάγκη καὶ τὴν τοῦ εἶδους κοινότητα σώζεσθαι. Φιλεῖ γάρ τὰ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχοντα, τῆς αὐτῆς ὑπάρχειν καὶ οὐσίας, καὶ τὸ ἑτεροφυές ἐν τούτοις ἀπίθανον. Οὐ γάρ δήπου μίαν εἶναι φυσικὴν

ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καί ποιήματος, ἵνα μήτε τό ποιηθέν εἰς τήν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μήτε μήν τῆς θείας φύσεως τό ἐξάιρετον, εἰς τόν τοῖς (285) γεννητοῖς πρέποντα καταγάγωμεν τρόπον. Τά γάρ μίαν ἔχοντα τήν ἐνέργειαν, ἕνα καί τόν αὐτόν τοῦ πῶς εἶναι φορέσει λόγον.

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων, ἐκ τοῦ πρός Γρατιανόν τόν βασιλέα δευτέρου λόγου.

Πῶς γάρ ἡ αὐτή ἐνέργεια, ἐκ διαφόρου οὐσίας ἐστί; Μή γάρ οὕτως ἡ ἥττων ἐνεργεῖ, ὡσπερ ἡ μείζων ἐνεργεῖ. Ἐνθα γάρ διάφορος οὐσία ἐστίν, ἀδύνατον μίαν ἐνέργειαν ὑπάρχειν.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐκ τῶν κατά Εὐνομίου συλλογισμῶν.

Ἐτερόν ἐστίν ὁ ἐνεργήσας, καί ἕτερον ἡ ἐνέργεια, καί ἕτερον τό ἐνεργημα, καί ταῦτα πλεῖστον ἀλλήλων διέστηκεν. Ὁ ἐνεργῶν γάρ ἐστίν ὁ πρός τό ἐνεργῆσαί τι κινούμενος. Ἐνέργεια δέ, οἰοεὶ κίνησις ἡ ἐνεργητική, καί αὐτή ἡ ὁρμή ὡς ἄν τις εἴποι τῆς προαιρέσεως, ἡ πρός τό ἐνεργῆσαί τι συντεινομένη καί νεύουσα, καί ἅμα τῷ ἐλέσθαι πεπαυμένη καί λήγουσα, καί θᾶττον κινηθεῖσα καί παραδραμοῦσα. Ἐνεργήματα δέ, τά ἐκ ταύτης ἀποτελούμενά τε καί ὑφιστάμενα.

MAXIMI DISPUTATIO CUM PYRRHO (288)

ΠΑΡΑΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ χάριν τῶν κεκινημένων περί τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, παρουσία Γρηγορίου τῆ εὐσεβεστάτου πατρικίου, καί τῶν συνευρεθέντων αὐτῷ ὀσιωτάτων ἐπισκόπων, καί λοιπῶν θεοφιλῶν καί ἐνδόξων ἀνδρῶν, παρά Πύρρου, τοῦ γενομένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καί Μαξίμου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ, μηνί Ἰουλίῳ, ἰνδικτικῶνος γ'. Πύρρου μέν συμμαχοῦντος τῇ παρεισαχθείσῃ παρ' αὐτοῦ τε, καί τοῦ πρό αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ καινοτομία· τουτέστιν· ἐνός θελήματος Μαξίμου δέ συνηγοροῦντος τῇ ἄνωθεν εἰς ἡμᾶς ἐλθούσῃ πατρικῇ τε καί ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ· διά τοῦ ῥηθέντος ὑπερφυοῦς ἀνδρός, φημί δέ Γρηγορίου τοῦ ὑπερτίμου πατρικίου, τῶν λεχθέντων ἀνδρῶν· τουτέστιν Πύρρου καί Μαξίμου, ἀλλήλοις προσοπισθέντων. Προκατήρξατο δέ τῆς πρός Μάξιμον διαλέξεως ὁ Πύρρος, οὕτως εἰπών.

ΠΥΡΡΟΣ. Τί σοι κακόν ἐποιήσαμεν, κύρι ἀββᾶ Μάξιμε, ἐγώ τε καί ὁ πρό ἐμοῦ, ὅτι οὕτω πανταχοῦ διασύρεις ἡμᾶς, αἰρετικὴν ὑπόληψιν παρά πᾶσι διδούς ἡμῖν; Τίς δέ οὕτω ποτέ, καίτοι κατά πρόσωπον ἀγνούμενον θεᾶ, ἐτίμησεν ἢ ἐσεβάσθη σε, ὡς ἡμεῖς;

ΜΑΞ. Ἐπειδή, ὁ Θεός ἀκροᾶται, οὐδεὶς οὕτως, ἵνα ταῖς σαῖς χρήσωμαι λέξεσιν, ἐτίμησεν, ἢ ἐσεβάσθη με, ὡς ἡμεῖς· ἀλλ' ἀθετησάντων ὑμῶν νῦν τό Χριστιανόν δόγμα, φοβερόν ἡγησάμην τῆς ἀληθείας τήν πρός ἐμέ προτιμῆσαι χάριν.

ΠΥΡ. Τί γάρ δοξάσαντες, τό Χριστιανῶν ἡθετήσαμεν φρόνημα;

ΜΑΞ.. Ἐν θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καί τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ δοξάντες· καί μή μόνον δοξάσαντες, ἀλλά καί ἐπί λύμη τοῦ παντός τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας σώματος, διά καινῆς Ἐκθέσεως τοῦτο προτεθεικότες.

ΠΥΡ. Τί οὖν, ὁ ἔν θέλημα τοῦ Χριστοῦ δοξάζων, δοκεῖ σοι παρακεκινήσθαι τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ;

ΜΑΞ. Πάνυ μὲν οὖν. Τί γάρ ἀνοσιώτερον τοῦ λέγειν, τόν αὐτόν, ἐνί , καί τῷ αὐτῷ θελήματι, πρό ἐν τῆς σαρκώσεως τά πάντα ἐκ μή ὄντων συστήσασθαι· συνέχειν τε καί προνοεῖν, καί σωστικῶς διεξάγειν· μετά δέ τήν ἐνανθρώπησιν τροφῆς ἐπιέσθαι καί πότου· τόπους τε ἐκ τόπων ἀμείβειν, καί τά ἄλλα πάντα ποιεῖν, τά διαβολῆς ἀπάσης, καί μομφῆς ἐκτός τυγχάνοντα· δι' ὧν καί πάσης, καθαρὰν ἔδειξε τήν οἰκονομίαν φαντασίας.

ΠΥΡ. Εἷς ὁ Χριστός, ἢ οὐ;

ΜΑΞ. Ναί, εἷς προδήλως.

ΠΥΡ. (289) Εἰ οὖν εἷς ὁ Χριστός, ὡς εἷς πάντως καί ἤθελεν, ἐν πάντως αὐτοῦ καί τό θέλημα· καί οὐ δύο.

ΜΑΞ. Τό λέγειν τι, καί προσιαστέλλεσθαι τοῦ λεγομένου τά σημαίνοντα, οὐδέ ἕτερόν ἐστιν, εἰ μή πάντα συγχεῖν καί ἀσαφῆ σπεύδειν ἐάν τά, περί ὧν ἡ ζήτησις ὅπερ ἀλλότριον ἀνδρός λογίου καθέστηκε. Τοῦτο οὖν εἶπέ μοι· Ὁ Χριστός εἷς ὧν, Θεός μόνον ἐστίν, ἢ καί ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Προδήλως, Θεός ὁμοῦ καί ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Θεός οὖν φύσει καί ἄνθρωπος ὑπάρχων ὁ Χριστός, ὡς Θεός καί ἄνθρωπος ὁ αὐτός ἤθελεν, ἢ ὡς Χριστός μόνον; Ἄλλ' εἰ μὲν προηγουμένως ὡς Θεός καί ἄνθρωπος ἤθελεν ὁ Χριστός, δηλονότι δυϊκῶς, καί οὐ μοναδικῶς, εἷς ὧν ὁ αὐτός, ἤθελεν. Εἰ γάρ οὐδέ ἕτερόν ἐστιν ὁ Χριστός παρά τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἐξ ὧν, καί ἐν αἷς ὑπάρχει· προδήλως, ὡς καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν· ἡγουν, ὡς ἐκάστη πέφυκεν, εἷς ὧν καί αὐτός, ἤθελέ τε καί ἐνήργει· εἴπερ οὐδετέρα αὐτῶν ἀθέλητός ἐστιν, ἢ ἀνεργητός. Εἰ δέ καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ Χριστός, ἡγουν, ὡς ἐκάστη πέφυκεν, ἤθελέν τε καί ἐνήργει· δύο δέ αὐτοῦ αἰ φύσεις· δύο αὐτοῦ πάντως καί τά φυσικά θελήματα· καί αἰ τούτων ἰσάριθμοι, καί οὐσιώδεις ἐνέργεια. Ὡσπερ γάρ ὁ τῶν τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός Χριστοῦ φύσεων ἀριθμός, εὐσεβῶς νοούμενός τε καί λεγόμενος, οὐ διαιρεῖ τόν Χριστόν, ἀλλά σωζομένην κἀν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τήν διαφοράν· οὕτω καί ὁ ἀριθμός τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καί ἐνεργειῶν· κατ' ἄμφω γάρ, ὡς εἴρηται, τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικός ἦν ὁ αὐτός καί ἐνεργητικός τῆς ἡμῶν σωτηρίας· οὐ διαίρεσιν εἰσάγει· μή γένοιτο· ἀλλά τήν αὐτῶν δηλοῖ καί μόνον, κἀν τῇ ἐνώσει φυλακὴν καί σωτηρίαν.

ΠΥΡ. Ἀδύνατον τοῖς θελήμασι, μή συνεισάγεσθαι τούς θέλοντας.

ΜΑΞ. Τοῦτο μὲν καί ἐν τοῖς ὑμετέροις γράμμασι τό παράλογον· οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἐξουσία κινούμενοι, ἀπεφήνασθε, συναιρόμενον ὑμῖν εἰς τοῦτο λαβόντες τόν Ἡράκλειον, διά τό καί ὑμᾶς συνελθεῖν τῇ αὐτοῦ ἀθεμίτῳ καί παρανόμῳ μίξει, καί ταύτην δι' εὐλογίας κυρῶσαι. Εἰ γάρ δοθῇ τοῖς θελήμασι συνεισάγεσθαι τούς θέλοντας, πάντως καί τοῖς θέλουσι τά θελήματα κατὰ τήν εὐλογον ἀντιστροφὴν συνεισαχθήσεται· καί εὐρεθήσεται καθ' ὑμᾶς, τῆς ὑπερουσίου καί ὑπεραγάθου καί μακαρίας θεότητος· διά μὲν τό ἐν αὐτῆς θέλημα, μία καί ἡ ὑπόστασις κατὰ Σαβέλλιον· διά δέ τά τρία πρόσωπα, τρία καί τά θελήματα· καί διά τοῦτο τρεῖς φύσεις, κατὰ τόν Ἄρειον, εἴπερ, κατὰ τούς πατρικούς ὄρους καί κανόνας, (292) ἡ διαφορὰ τῶν θελημάτων καὶ φύσεων εἰσάγει διαφοράν.

ΠΥΡ. Ἀδύνατόν ἐστιν ἐν ἐνί προσώπῳ δύο ἀλλήλοις συνυπάρξαι θελήματα ἄνευ ἐναντιώσεως.

ΜΑΞ. Εἰ ἄνευ ἐναντιώσεως δύο θελήματα ἐν ἐνί καί τῷ αὐτῷ προσώπῳ εἶναι οὐ δυνατόν, ἄρα μετά ἐναντιώσεως, κατά σέ, δυνατόν. Εἰ δέ τοῦτο, τέως τά δύο εἶναι ὠμολογήσας καί πρὸς τόν ἀριθμόν οὐ διαφέρει, ἀλλ' ἢ μόνον πρὸς τὴν ἐναντιότητα. Οὐκοῦν λείπεται ζητεῖν τὴν ποιητικὴν τῆς μάχης αἰτίαν. Ποίαν οὖν ταύτην φῆς; Ἄρα τὴν κατά φύσιν θέλησιν, ἢ τὴν ἁμαρτίαν; Ἄλλ' εἰ μὲν τὴν κατά φύσιν εἴπης θέλησιν, ταύτης δέ οὐκ ἄλλον ἢ τόν Θεόν γινώσκουμεν αἴτιον· ἄρα, κατά σέ, τῆς μάχης δημιουργός ὁ Θεός. Εἰ δέ τὴν ἁμαρτίαν· ἁμαρτίαν δέ οὐκ ἐποίησε, οὐδέ τὴν οἰانوῦν ἐναντίωσιν ἐν τοῖς κατά φύσιν αὐτοῦ ὁ σαρκωθεὶς Θεός εἶχε θελήμασι. Τοῦ αἰτίου γάρ οὐκ ὄντος, οὐδέ τὸ αἰτιατόν προδήλως ἔσται.

ΠΥΡ. Φύσεως οὖν τό θέλειν;

ΜΑΞ. Ναί, τό ἀπλῶς θέλειν, φύσεως.

ΠΥΡ. Εἰ φύσεως τό θέλειν· οἱ ἐμφανεστεροὶ δέ τῶν Πατέρων ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων εἶπον· καί μία φύσις ἔσται οὕτω γε τῶν ἁγίων καί τοῦ Θεοῦ.

ΜΑΞ. Καί ἄνωτέρω ἐρρέθη, ὅτι δεῖ, τόν περί ἀληθείας λόγον ποιούμενον διαστέλλεσθαι τῶν λεγομένων τά σημαινόμενα, διά τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πλάνην. Ἄντερησομαι γάρ σε καί αὐτός, ὅτι, οἱ ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἁγίων εἰπόντες ἅγιοι, πρὸς τό οὐσιῶδες τοῦ Θεοῦ καί δημιουργικόν θέλημα ἀποβλέποντες τοῦτο εἶπον, ἢ πρὸς τό θελητόν; Οὐ ταῦτόν γάρ τό τοῦ θέλοντος θέλημα, καί τό θελητόν, ὥσπερ οὐδέ τό τοῦ ὀρῶντος ὀπτικόν, καί τό ὀρατόν· τό μὲν γάρ οὐσιωδῶς αὐτῷ προσέστι, τό δέ ἐκτός τυγχάνει. Ἄλλ' εἰ μὲν πρὸς τό οὐσιῶδες ἀπιδόντες εἶπον, οὐ μόνον ὁμοφυεῖς καί συνδημιουργοὺς εἰσάγοντες εὐρεθήσονται τῷ Θεῷ τούς ἁγίους, ἀλλά καί ἑαυτοῖς ἐναντιούμενοι, φύσαντες μὴ δύνασθαι τά ἑτερούσια κοινόν ἔχειν θέλημα. Εἰ δέ πρὸς τό θελητόν, ἄρα αἰτιολογικῶς ἢ, ὡς τισι φίλον λέγειν, καταχρηστικῶς, τό θεληθέν θέλημα προσηγόρευσαν οἱ Πατέρες· καί οὐδέν ἔψεται ἄτοπον, τῶν φύσεως εἶναι τό ἀπλῶς θέλειν ὀριζομένων.

ΠΥΡ. Εἰ τοῖς θελήμασι πρὸς τε ἑαυτούς καί ἀλλήλους διαφέρομεν· νῦν μὲν, τοῦτο θέλοντες· νῦν δέ, τό αὐτό οὐ θέλοντες· φύσεως δέ τοῦτο, καί τοῦ αὐτῆς χαρακτηριστικοῦ λόγου, οὐ μόνον τῇ φύσει ἀλλήλων διαφέροντες εὐρεθησόμεθα, ἀλλά καί ἀπειράκις ταύτην μεταβάλλοντες.

ΜΑΞ. Οὐ ταῦτόν τό θέλειν καί τό πῶς θέλειν· (293) ὥσπερ οὐδέ τό ὀρᾶν καί τό πῶς ὀρᾶν. Τό μὲν γάρ θέλειν, ὥσπερ καί τό ὀρᾶν, φύσεως καί πᾶσι τοῖς ὁμοφυεῖσι καί ὁμογενέσι προσόν· τό δέ πῶς θέλειν, ὥσπερ καί τό πῶς ὀρᾶν, τουτέστι θέλειν περιπατῆσαι, καί μὴ θέλειν περιπατῆσαι, καί δεξιὰ ὀρᾶν, ἢ ἀριστερά, ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ πρὸς ἐπιθυμίαν, ἢ κατανόησιν τῶν ἐν τοῖς οὐσι λόγων, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καί ὀρᾶν χρήσεως, μόνῳ τῷ κεκριμένῳ προσόν, καί τῶν ἄλλων αὐτόν χωρίζον, κατά τὴν κοινῶς λεγομένην διαφοράν. Εἰ δέ τοῦτο μαρτυροῦσαν τὴν φύσιν ἔχομεν, ἄρα τό θέλειν φαγεῖν, ἢ μὴ θέλειν φαγεῖν· ἢ τό θέλειν περιπατῆσαι, ἢ μὴ θέλειν· οὐ τοῦ πεφυκέναι θέλειν ἐστὶν ἀναίρεσις, ἀλλά τοῦ πῶς θέλειν, τουτέστι, τῶν θελητῶν ἐστὶ γένεσις καί ἀπογένεσις. Οὔτε γάρ, εἰ ὑποθώμεθα τά ἐκ τοῦ Θεοῦ γενόμενα, θελητά αὐτοῦ ὄντα, ἀπογενέσθαι, τούτοις καί τό προεπινοούμενον αὐτῶν, οὐσιῶδες αὐτοῦ καί ποιητικόν θέλημα συναπογενήσεται.

ΠΥΡ. Εἰ φυσικόν λέγεις τό θέλημα, τό δέ φυσικόν πάντως καί ἠναγκασμένον, πῶς οὐκ ἀνάγκη, φυσικά λέγοντας ἐπὶ Χριστοῦ τά θελήματα, πᾶσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐκούσιον ἀναιρεῖν κίνησιν.

ΜΑΞ.. Οὐ μόνον ἡ θεία καὶ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει φυσικόν, ἀλλ' οὐδέ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τό γάρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχει φυσικὴν τὴν λογικὴν ὄρεξιν, ἣτις καὶ θέλησις καλεῖται τῆς νοερᾶς ψυχῆς· καθ' ἣν θέλοντες λογιζόμεθα καὶ λογιζόμενοι, θέλοντες βουλόμεθα. Καὶ θέλοντες ζητοῦμεν, σκεπτόμεθά τε καὶ βουλευόμεθα, καὶ κρίνομεν, καὶ διατιθέμεθα, καὶ προαιρούμεθα, καὶ ὀρώμεν, καὶ κεχρήμεθα. Κατὰ φύσιν δέ ἡμῖν, ὡς εἴρηται, προσόντος τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι, ἦγουν θέλειν, καὶ λογίζεσθαι· βουλεύεσθαι τε καὶ ζητεῖν, καὶ σκέπτεσθαι, καὶ βούλεσθαι, καὶ κρίνειν, καὶ διατίθεσθαι, καὶ αἰρεῖσθαι, καὶ ὀρμᾶν, καὶ κεχρηῆσθαι· οὐκ ἄρα ἠναγκασμένα τὰ τῶν νοερῶν φυσικά. Πῶς δέ καὶ τούτου δοθέντος, οὐ πάσης ἀτοπίας ἀτοπωτέρα ἢ τοιαυτὴ δειχθήσεται πρότασις; Εἰ γάρ κατ' αὐτὴν τό φυσικόν πάντως καὶ ἠναγκασμένον· φύσει δέ ὁ Θεός Θεός, φύσει ἀγαθός, φύσει δημιουργός· ἀνάγκη ἔσται ὁ Θεός Θεός, καὶ ἀγαθός καὶ δημιουργός· ὅπερ καὶ ἐννοεῖν, μῆτι γε λέγειν, ἐσχάτης ἐστὶ βλασφημίας. Τίς γάρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων; Σκόπει δέ, εἰ δοκεῖ, ὦ φιλότης, καὶ οὕτω τῆς τοιαυτῆς προτάσεως τό βλάσφημον. Εἰ γάρ ὁ φυσικά ἐπὶ Χριστοῦ λέγων τὰ θελήματα, πᾶσαν, κατὰ σέ, ἐκούσιον ἐπ' αὐτοῦ ἀναιρεῖ κίνησιν, ἀνάγκη τὰ μὲν φυσικῶς θέλοντα, ἀκούσιον ἔχειν κίνησιν· τὰ δέ φυσικῶς μὴ θέλοντα, ἐκούσιον. Οὐκοῦν οὐ μόνον Θεός, ὁ ὑπὲρ τὰ ὄντα· ἀλλὰ καὶ νοερά πάντα καὶ λογικά, φύσει ὄντα θελητικά, ἀκούσιον ἔξει κίνησιν· ἄψυχα δέ οὐ θελητικά, ἐκούσιον ἔξει κίνησιν. Πλὴν ὅτι ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ πρὸς τὰς τοῦ Θεοδωρήτου μέμψεις, ἀπήλλαξεν ἡμᾶς περιπτῶν πραγμάτων, διαβρόδην ἀποφηνάμενος, Μηδὲν φυσικόν (296) εἶναι ἐν τῇ νοερᾷ φύσει ἀκούσιον. Καὶ τοῦτο ἔξεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν, μετὰ χειρᾶς λαβόντι τό τοιοῦτο κεφάλαιον.

ΠΥΡ. Ἐπειδὴ χρή τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἀναφαινόμενα ἀληθῆ, εὐγνωμόνως ἀποδέχεσθαι· μετὰ δέ πολλῆς εὐκρινείας ἔδειξεν ὁ λόγος, φυσικά εἶναι τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θελήματα· δυνατόν δέ ὡσπερ ἐκ τῶν δύο φύσεων ἐν τι σύνθετον λέγομεν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν δύο φυσικῶν θελημάτων ἐν τι σύνθετον λέγειν· ἵνα καὶ οἱ δύο λέγοντες θελήματα, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων διαφορὰν, καὶ οἱ ἐν λέγοντες, διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν, μηκέτι ψιλῶν λέξεων ἔνεκεν πρὸς ἀλλήλους διαφέρωνται· εἴπερ οὐκ ἐν ὀνόμασιν ἡμῖν, φησὶν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἐν πράγμασιν.

ΜΑΞ. Ὅραξ ὅτι ἐκ τούτου πλανᾶσθε, ἐκ τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι ὅτι αἱ συνθέσεις τῶν ἐν τῇ ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν ἐτέρῳ, καὶ οὐκ ἰδίῳ λόγῳ θεωρουμένων, εἰσί. Καὶ τοῦτο κοινόν φρόνημα πάντων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. Εἰ δέ τῶν θελημάτων σύνθεσιν λέγετε, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν τὴν σύνθεσιν λέγειν ἐκβιασθήσεσθε· εἴπερ εὐσυνάρτητον τὸν τοῦ οἰκείου δόγματος λόγον δεῖξαι βούλεσθε, τουτέστι, τοῦ κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου, τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ὀρισμένου, τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου, τοῦ φθαρτοῦ καὶ τοῦ ἀφθάρτου, καὶ εἰς ἀτόπους ἐξενεχθήσεσθε ὑπολήψεις. Πῶς δέ τό ἐκ τῶν θελημάτων, θέλημα προσαγορευθήσεται; Οὐ γάρ δυνατόν τό σύνθετον τῇ τῶν συντεθειμένων ὀνομάζεσθαι προσηγορίᾳ. Ἡ οὕτω γε καὶ τό ἐκ τῶν φύσεων, φύσις, κατὰ τοὺς πάλαι αἰρετικούς προσαγορευθήσεται. Προσεπιτούτοις δέ καὶ πάλιν αὐτὸν θελήμασι τοῦ Πατρός χωρίζετε, συνθέτῳ θελήματι σύνθετον καὶ μόνην χαρακτηρίσαντες φύσιν.

ΠΥΡ. Οὐδὲν οὖν, καθάπερ αἱ φύσεις, καὶ τὰ αὐτῶν φυσικά εἶχε κοινόν;

ΜΑΞ. Οὐδέ, ἢ μόνην τὴν τῶν αὐτῶν φύσεων ὑπόστασιν. Ὡσπερ γάρ ὑπόστασις ἦν ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τῶν αὐτῶν φυσικῶν.

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες, ὧν οἱ λόγοι νόμος καὶ κανὼν Ἐκκλησίας καθέστηκε, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν ὕβριν οὐκ εἶπον κοινήν; Ἔτερον γάρ, φησὶν, ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῆς δόξης κοινόν· καὶ ἕτερον, ἐξ οὗ τὸ τῆς ὕβρεως.

ΜΑΞ. Τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ τοῦτο ἀγίοις εἴρηται Πατράσι. Πρόδηλον δέ ὡς ἡ ἀντίδοσις ἐνός οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δύο, καὶ ἀνίσων· κατ' ἐπαλλαγὴν, τὰ φυσικῶς ἐκατέρω μέρει τοῦ Χριστοῦ προσόντα, κατὰ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν θατέρων πεποιημένων (297) χωρὶς τῆς θατέρου μέρους πρὸς τὸ ἕτερον κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον μεταβολῆς καὶ συμφύρσεως. Εἰ οὖν τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ κοινόν λέγεις τὸ θέλημα, οὐχ ἕν, ἀλλὰ δύο λέξεις τὰ θελήματα· καὶ περιετράπη σοι πάλιν τὸ σοφόν εἰς ἐκεῖνο, ἐξ οὗ φυγεῖν ἐσπούδασας.

ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐ νεύματι τοῦ ἐνωθέντος αὐτῆ Λόγου ἢ σὰρξ ἐκινεῖτο;

ΜΑΞ. Διαιρεῖς τὸν Χριστόν, οὕτω λέγων. Νεύματι γάρ αὐτοῦ ἐκινεῖτο καὶ Μωϋσῆς, καὶ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι τῆς θείας ἐνεργείας χωρητικοί, τῇ ἀποθέσει τῶν ἀνθρωπίνων καὶ σαρκικῶν ἰδιωμάτων γεγόνασιν. Ἡμεῖς δέ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ὡς ἐν ἅπασιν, κὰν τούτῳ ἐπόμενοι, φαμέν, ὅτιπερ αὐτός ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ μόνον ὡς Θεός ὁ αὐτός καταλλήλων τῇ αὐτοῦ θεότητι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός καταλλήλως τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι. Εἰ γάρ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα γενόμενα, καὶ τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ μὴ ὄντος ἔχουσι ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ταύτης δέ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ συστατικά ὄρμη, καὶ πρὸς τὰ φθαρτικά ἀφορμὴ· ἄρα καὶ ὁ ὑπερούσιος Λόγος, ἀνθρωπικῶς οὐσιωθείς, ἔσχε καὶ τοῦ ὄντος τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος τὴν ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ἢς τὴν ὄρμην καὶ ἀφορμὴν θέλων δι' ἐνεργείας ἔδειξε τὴν μὲν ὄρμην ἐν τῷ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις τοσοῦτον χρῆσασθαι, ὡς καὶ μὴ Θεὸν τοῖς ἀπίστοις νομίζεσθαι τὴν δὲ ἀφορμὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολήν ποιήσασθαι. Τί οὖν τῶν ἀπόπων ἢ τοῦ Θεοῦ πέπραχεν Ἐκκλησία, μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ καὶ κτιστῆς φύσεως, καὶ τοὺς δημιουργικῶς αὐτῆ παρ' αὐτοῦ ἐντεθέντας ἐν αὐτῷ ἀνελλιπῶς ὁμολογοῦσα λόγους, ὧν καὶ ἄνευ εἶναι τὴν φύσιν ἀδύνατον;

ΠΥΡ. Εἰ φυσικῶς ἡμῖν πρόσσεστιν ἡ δειλία, τῶν διαβεβλημένων δέ αὕτη, ἄρα καθ' ἡμᾶς φυσικῶς ἡμῖν ἔγκειται τὰ διαβεβλημένα, ἦγουν ἡ ἁμαρτία.

ΜΑΞ. Πάλιν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἑαυτόν, οὐ τὴν ἀλήθειαν παραλογίζη. Ἔστι γάρ καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν δειλία· καὶ κατὰ φύσιν μὲν δειλία ἐστὶ, δύναμις κατὰ συστολήν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικὴ· παρὰ φύσιν δὲ παράλογος συστολήν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικὴ· παρὰ φύσιν δέ, παράλογος συστολή. Τὴν οὖν παρὰ φύσιν ὁ Κύριος, ἄτε δι' ἐκ προδοσίας οὐσαν λογισμῶν, ὄλως οὐ προσήκατο· τὴν δὲ κατὰ φύσιν, ὡς τῆς ἐνυπαρχούσης τῇ φύσει ἀντιποιητικῆς τοῦ εἶναι δυνάμεως ἐνδεικτικὴν, θέλων δι' ἡμᾶς ὡς ἀγαθός, ἐδέξατο. Οὐ γάρ προσηγεῖται ἐν τῷ Κυρίῳ καθάπερ ἐν ἡμῖν, τῆς θελήσεως τὰ φυσικά· ἀλλ' ὥσπερ πεινάσας ἀληθῶς, καὶ διψήσας, οὐ τρόπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπέινασεν καὶ ἐδίψησεν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐκουσίως γάρ· οὕτω καὶ δειλιάσας ἀληθῶς, οὐ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς ἐδειλίασε. Καὶ καθόλου φάναι, πᾶν φυσικόν (300) χωρὶς τῆς θατέρου μέρους πρὸς τὸ ἕτερον κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον μεταβολῆς καὶ συμφύρσεως. Εἰ οὖν τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ κοινόν λέγεις τὸ θέλημα, οὐχ ἕν, ἀλλὰ δύο λέξεις τὰ θελήματα· καὶ περιετράπη σοι πάλιν τὸ σοφόν εἰς ἐκεῖνο, ἐξ οὗ φυγεῖν ἐσπούδασας.

ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐ νεύματι τοῦ ἐνωθέντος αὐτῆ Λόγου ἢ σὰρξ ἐκινεῖτο;

ΜΑΞ. Διαιρεῖς τὸν Χριστόν, οὕτω λέγων. Νεύματι γάρ αὐτοῦ ἐκινεῖτο καὶ Μωϋσῆς, καὶ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι τῆς θείας ἐνεργείας χωρητικοί, τῇ ἀποθέσει τῶν ἀνθρωπίνων καὶ

σαρκικῶν ἰδιωμάτων γεγόνασιν. Ἡμεῖς δέ τοις ἀγίοις Πατράσιν, ὡς ἐν ἅπασι, κἀν τούτῳ ἐπόμενοι, φαμέν, ὅτι περ αὐτός ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ μόνον ὡς Θεός ὁ αὐτός καταλλήλως τῇ αὐτοῦ θεότητι ἤθελεν, ἀλλά καί ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός καταλλήλως τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι. Εἰ γάρ ἐξ οὐκ ὄντων τά ὄντα γενόμενα, καί τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ μή ὄντος ἔχουσι ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ταύτης δέ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τα συστατικά ὄρμη, καί πρὸς τὰ φθαρτικά ἀφορμή· ἄρα καί ὁ ὑπερούσιος Λόγος, ἀνθρωπικῶς οὐσιωθεὶς, ἔσχε καί τοῦ ὄντος τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος τὴν ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ἥς τὴν ὄρμην καί ἀφορμὴν θέλων δι' ἐνεργείας ἔδειξε τὴν μὲν ὄρμην ἐν τῷ τοῖς φυσικοῖς καί ἀδιαβλήτοις τοσοῦτον χρήσασθαι, ὡς καί μὴ Θεὸν τοῖς ἀπίστοις νομίζεσθαι· τὴν δέ ἀφορμὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι. Τί οὖν τῶν ἀτόπων ἢ τοῦ Θεοῦ πέπραχεν Ἐκκλησία, μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ καί κτιστῆς φύσεως, καί τοὺς δημιουργικῶς αὐτῇ παρ' αὐτοῦ ἐντεθέντας ἐν αὐτῷ ἀνελλιπῶς ὁμολογοῦσα λόγους, ὧν καί ἄνευ εἶναι τὴν φύσιν ἀδύνατον;

ΠΥΡ. Εἰ φυσικῶς ἡμῖν πρόσσεστιν ἡ δειλία, τῶν διαβεβλημένων δέ αὕτη, ἄρα καθ' ὑμᾶς φυσικῶς ἡμῖν ἔγκειται τὰ διαβεβλημένα, ἡγουν ἡ ἁμαρτία.

ΜΑΞ. Πάλιν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἑαυτόν, οὐ τὴν ἀλήθειαν παραλογίζη. Ἔστι γάρ καί κατὰ φύσιν καί παρὰ φύσιν δειλία· καί κατὰ φύσιν μὲν δειλία ἐστὶ, δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικὴ· παρὰ φύσιν δέ, παράλογος συστολή. Τὴν οὖν παρὰ φύσιν ὁ Κύριος, ἄτε δι' ἐκ προδοσίας οὐσαν λογισμῶν, ὄλως οὐ προσήκατο· τὴν δέ κατὰ φύσιν, ὡς τῆς ἐνυπαρούσης τῇ φύσει ἀντιποιητικῆς τοῦ εἶναι δυνάμεως ἐνδεικτικὴν, θέλων δι' ἡμᾶς, ὡς ἀγαθός, ἐδέξατο. Οὐ γάρ προσηγεῖται ἐν τῷ Κυρίῳ καθάπερ ἐν ἡμῖν, τῆς θελήσεως τὰ φυσικά· ἀλλ' ὡσπερ πεινάσας ἀληθῶς, καί διψήσας, οὐ τρόπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπέινασεν καί ἐδίψησεν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐκουσίως γάρ· οὕτω καί δειλιάσας ἀληθῶς, οὐ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς ἐδειλίασε. Καί καθόλου φάναι, πᾶν φυσικόν (300) ἐπὶ Χριστοῦ, συνημμένον ἔχει τῷ κατ' αὐτό λόγῳ καί τὸν ὑπὲρ φύσιν τρόπον ἵνα καί ἡ φύσις διὰ τοῦ λόγου πιστωθῇ, καί ἡ οἰκονομία διὰ τοῦ τρόπου.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν ἵνα τὴν λεπτὴν ταύτην, καί τοῖς πολλοῖς δύσληπτον τεχνολογίαν ἐκφύγωμεν, Θεὸν τέλειον τὸν αὐτόν, καί ἄνθρωπον τέλειον ὁμολογήσωμεν, τὰ λοιπὰ πάντα ἐκκλίνοντες, ὡς τοῦ τελείου τὰ φυσικά παρ' ἑαυτῷ συνεμφαίνοντος.

ΜΑΞ. Εἰ τό λέγειν τὰς φύσεις ἄνευ τῆς ἐκάστη προσούσης ιδιότητος, ἢ Θεὸν τέλειον καί ἄνθρωπον τέλειον τὸν Χριστόν, ἄνευ τῶν τῆς τελειότητος γνωρισμάτων, ἀπηρτισμένης κατὰ σέ εὐσεβείας ἐστὶ, ἀναθεματιζέσθωσαν αἱ σύνοδοι, καί πρό τούτων, οἱ Πατέρες· οὐ μόνον τὰς φύσεις, ἀλλά καί τὴν ἐκάστης φύσεως ιδιότητα, ὁμολογεῖν ἡμῖν νομοθετήσαντες· καί οὐ μόνον Θεὸν τέλειον καί ἄνθρωπον τέλειον τὸν αὐτόν, ἀλλά καί τῆς τελειότητος τὰ γνωρίσματα, τουτέστιν, ὄρατόν καί ἀόρατον τὸν αὐτόν καί ἕνα λέγοντες, θνητόν καί ἀθάνατον, φθαρτόν καί ἀφθαρτόν, ἀπτόν καί ἀναφή, κτιστόν καί ἄκτιστον· καί κατ' αὐτὴν τὴν εὐσεβῆ ἔννοιαν, καί δύο εὐσεβῶς θελήματα τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός ἔδογματίσαν, οὐ μόνον διὰ τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν δύο, ἀλλά καί δι' ἀντωνυμίας τοῦ ἄλλο καί ἄλλο· καί δι' ἀναλογίας τοῦ θεῖον εἰπεῖν καί ἀνθρώπινον. Οὐ γάρ ἐνὶ τρόπῳ ἢ τοῦ ἀριθμοῦ περιορίζεται φύσις.

ΠΥΡ. Εἰ οὐ δυνατόν ἐστὶ τὰς φωνὰς ταύτας λέγεσθαι διὰ τὴν τῶν αἰρετιζόντων ἐπήρειαν, ἀρκεσθῶμεν κἀν μόνοις τοῖς συνοδικῶς εἰρημένοις· καί μήτε ἕν, μήτε δύο εἴπωμεν τὰ θελήματα.

ΜΑΞ. Εἰ τὰ συνοδικῶς καὶ μόνον εἰρημένα χρή ὁμολογεῖν, οὔτε τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, περιεκτικὴν πάσης τῆς τοῦ μυστηρίου οὐσαν εὐσεβείας, χρή λέγειν, συνοδικῶς οὐκ ἐκπεφωνημένην. Πλήν ὅτι καὶ οὕτω ταῖς φύσεσι καὶ τοῖς αὐτῶν ἰδιώμασι καὶ τὰ θελήματα συνομολογεῖν βιασθήσεσθε. Εἰ γάρ τὰ φυσικῶς προσόντα ταῖς φύσεσι τοῦ Χριστοῦ, ἰδιώματα αὐτῶν εἶναι λέγετε, φυσικῶς δέ ἑκατέρω αὐτοῦ φύσει τό θέλειν ἐμπέφυκεν, ἄρα μετὰ τῶν ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων, καὶ τὰ θελήματα ταῖς φύσεσι συνομολογεῖν ἀναγκασθήσεσθε.

Ἄλλως τε δέ, εἰ αἱ σύνοδοι ἐπὶ τῇ τοῦ ἑνός θελήματος φωνῇ καὶ Ἀπολινάριον καὶ Ἄρειον ἀνεθεμάτισαν, ἑκατέρου αὐτῶν ταύτη πρὸς σύστασιν τῆς ἰδίας αἰρέσεως ἀποχρησαμένου· τοῦ μὲν, ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ διὰ τούτου τὴν σάρκα βουλομένου δεῖξαι· τοῦ δέ, ἑτεροούσιον τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα εἰσαγαγεῖν ἀγωνιζομένου, πῶς εὐσεβεῖν ἡμᾶς δυνατόν, τὰς ἐναντίας τοῖς αἰρετικαῖς φωνάς οὐχ ὁμολογοῦντας; Ἡ δέ πέμπτη σύνοδος, ἵνα πάντα παραλίπω, θεσπίσασα αὐτολεξεί, Πάντα τὰ τῶν ἁγίων Ἀθανασίου, καὶ Βασιλείου, καὶ Γρηγορίου, καὶ ἄλλων τινῶν προσδιωρισμένως ἐγκρίτων [ἐκκρίτων] (301) διδασκάλων συντάγματα, ἐν οἷς καὶ τὰ δύο ἔγκεινται θελήματα, δέχεσθαι, καὶ δύο παραδεδώκασιν θελήματα.

ΠΥΡ. Καὶ οὐ δοκεῖ σοι, τὰς τῶν πολλῶν πλήττειν ἀκοάς, τό φυσικόν θέλημα λεγόμενον;

ΜΑΞ. Ὑπεξαιρουμένης τῆς θείας, πόσα εἶδη ζωῆς ἐν τοῖς οὖσιν εἶναι λέγεις;

ΠΥΡ. Αὐτός εἰπέ.

ΜΑΞ. Τρία εἶδη ζωῆς εἰσιν.

ΠΥΡ. Ποῖα ταῦτα;

ΜΑΞ. Ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική, ἡ νοερά.

ΠΥΡ. Οὕτως ἔχει.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ δέ ἕκαστον λόγῳ τινὶ δημιουργίας τῶν ἄλλων διακέκριται, τίς ὁ διακριτικός καὶ ἰδιάζων ἑκάστου εἴδους λόγος;

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο εἰπεῖν σε ἀξιῶ.

ΜΑΞ. Τῆς μὲν φυτικῆς ἴδιον ἡ θρεπτική, καὶ αὐξητική, καὶ γεννητική κίνησις· τῆς δέ αἰσθητικῆς, ἡ καθ' ὄρμην κίνησις· τῆς δέ νοεράς, ἡ αὐτεξούσιος.

ΠΥΡ. Πάνυ εὐκρινῆ καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῆς ἑκάστου εἴδους ζωῆς παρέστησας ιδιότητα.

ΜΑΞ. Εἰ εὐκρινῆς καὶ ἀσύγχυτος ἡ ἑκάστου ἐδείχθη [εἴδους] ιδιότητος, πάλιν ζητῶ, εἰ κατὰ φύσιν πρόσεστι τῇ φυτικῇ ἡ θρεπτική, καὶ αὐξητική, καὶ γεννητική κίνησις· καὶ τῇ αἰσθητικῇ, ἡ καθ' ὄρμην.

ΠΥΡ. Κατὰ φύσιν ἀναμφιβόλως.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν καὶ τῇ νοερά ἀκολούθως ἡ αὐτεξούσιος κίνησις.

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο πάντως δώσει ὁ ἀκόλουθα ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς δογματίζων.

ΜΑΞ. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσεστι τοῖς νοεροῖς ἡ αὐτεξούσιος κίνησις, ἄρα πᾶν νοερόν καὶ φύσει θελητικόν. Θέλησιν γάρ τό αὐτεξούσιον ὁ μακάριος ὠρίσατο Διάδοχος ὁ Φωτικῆς εἶναι. Εἰ δέ πᾶν νερόν καὶ φύσει θελητικόν, γέγονε δέ ὁ Θεός Λόγος σὰρξ ἀληθῶς καὶ λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένη, ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, οὐσιωδῶς ὁ αὐτός ἦν θελητικός. Εἰ δέ τοῦτο, οὐκ ἄρα τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀκοάς πλήττει λεγόμενον τό φυσικόν θελημα, ἀλλὰ τὰς τῶν αἰρετιζόντων.

ΠΥΡ. Ἐγὼ μὲν ἤδη ἐν τοῖς φθάσασι ἐπέισθην, φυσικά εἶναι τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θελήματα· καὶ περὶ τούτου ἕτεραν οὐκ ἐπιζητῶ ἀπόδειξιν. Οὐχ ἦττον γάρ τῶν θεωδῶς

ἐκπεφασμένων, αὐτὴν τῶν ὄντων τὴν φύσιν ὁ λόγος μαρτυροῦσαν ἔδειξε, ὡς καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ αὐτός θέλων ἦν, εὐδοκῶν μὲν ὡς θεός, ὑπακούων ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι κατάλληλα πάντως τὰ φυσικά θελήματα ταῖς φύσεσιν. Ἄναρχον μὲν τῆς ἀνάρχου, καὶ τῆς ἠργμένης ἠργμένον· καὶ ὅτι οὐ δυνατόν εἰς ἓν θέλημά ποτε συμπεσεῖν ἀλλήλοις, κἄν ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰσιν, ὥσπερ καὶ αἱ φύσεις, τὸ ἄναρχον καὶ τὸ ἠργμένον, τὸ ἄκτιστον καὶ τὸ κτιστόν, τὸ ποιῆσαν καὶ τὸ ποιηθέν, τὸ (304) ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸ θεῶσαν καὶ τὸ θεωθέν. Οἱ δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἔτι πρὸς τὰ φυσικά θελήματα ἀντιστατοῦντες, κατ' οἰκειώσιν φασιν εἰρηκέναι τοὺς Πατέρας ἔχειν τὸν Κύριον τὸ ἀνθρώπινον θέλημα.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ αὐτός τῆς τοιαύτης αὐτῶν θαυμαστῆς καὶ λαμπρᾶς καθηγίῃ παιδεύσεως· κατὰ ποίαν οἰκειώσιν τοῦτο φασιν; Ἄρα τὴν οὐσιώδη, καθ' ἣν τὰ φυσικῶς προσόντα ἕκαστος ἔχων, διὰ τὴν φύσιν οἰκειοῦται· ἢ τὴν σχετικὴν, καθ' ἣν φιλικῶς τὰ ἀλλήλων οἰκειούμεθα καὶ στέργομεν, μηδὲν τούτων αὐτοῖ ἢ πάσχοντες, ἢ ἐνεργοῦντες;

ΠΥΡ. Τὴν σχετικὴν δολονότι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πρὶν τούτου δεῖξαι τὸ ἄτοπον, δικαιότερον ἂν εἴη ἀκριβέστερον ἐξετάσει, εἴ τε φύσει θελητικός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εἴ τε καὶ μή. Τούτου γάρ δεικνυμένου, σαφέστερον γενήσεται τῆς τοιαύτης αἰρέσεως τὸ βλάσφημον.

ΠΥΡ. Εἰ δοκεῖ, τοῦτο ἐξετάσωμεν.

ΜΑΞ. Ἀδίδακτα εἶναι τὰ φυσικά, οὐ μόνον οἱ λόγω τὴν φύσιν διασκεψάμενοι, καὶ τῶν πολλῶν διαφέροντες ἔφασαν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν χυδαιοτέρων συνήθεια. Εἰ δὲ τὰ φυσικά ἀδίδακτα, ἀδίδακτον δὲ ἔχομεν τὸ θέλῃν· οὐδεὶς γάρ ποτε θέλῃν διαδάσκειται· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ φύσει λογικός ὁ ἄνθρωπος· τὸ δὲ φύσει λογικόν καὶ φύσει αὐτεξούσιον· τὸ γάρ αὐτεξούσιον, κατὰ τοὺς Πατέρας, θέλησίς ἐστίν· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ φύσις· ἄγεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν κινουμένῳ· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ κα' εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ ὑπερουσίου Θεότητος ὁ ἄνθρωπος γεγένηται· αὐτεξούσιος δὲ φύσει ἡ θεία φύσις· ἄρα καὶ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς ὄντως εἰκόν, αὐτεξούσιος τυγχάνει φύσει· εἰ δὲ αὐτεξούσιος φύσει, θελητικός ἄρα φύσει ὁ ἄνθρωπος· εἴρηται γάρ ἤδη, ὡς τὸ αὐτεξούσιον θέλησιν ὠρίσατο οἱ Πατέρες. Ἔτι τε, οὐ πᾶσιν ἐνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ θέλῃν· καὶ οὐ τοῖς μὲν ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει· τὸ δὲ κοινῶς πᾶν ἐνθεωρούμενον φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος.

ΠΥΡ. Δέδεικται διὰ πλειόνων φύσει θελητικός ὢν ὁ ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Τούτου οὖν περιφανῶς δειχθέντος, διασκεψώμεθα, ὡς ἀνωτέρω ὑπεθέμεθα, καὶ τῆς αὐτῶν προτάσεως τὸ ἄτοπον.

ΠΥΡ. Διασκεψώμεθα.

ΜΑΞ. Εἰ φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος, ὡς δέδεικται, (305) κατ' αὐτοὺς δὲ κατὰ τὴν ἐν ψιλῇ σχέσει οἰκειώσιν τὸ ἀνθρώπινον θέλημα εἶχεν ὁ Χριστός, ἀνάγκη αὐτοῦς, εἴπερ ταῖς οἰκειαῖς ἀρχαῖς στοιχοῦσι, καὶ τὰ ἄλλα ἡμῖν φυσικά μετ' αὐτοῦ· φημί δὴ τοῦ κατὰ φύσιν θελήματος· κατ' οἰκειώσιν ψιλὴν λέγειν· καὶ εὐρεθήσεται αὐτοῖς ἢ τῆς ὅλης οἰκονομίας θεωρία καὶ μύησις, κατὰ φαντασίαν λαμβανομένη. Ἐπειτα, εἰ ἡ ψῆφος Σεργίου, οὐ τοὺς πῶς, ἀλλὰ τοὺς ἀπλῶς δύο θελήματα εἰπόντας ἀνεθεμάτισε· λέγουσι δὲ οὗτοι δύο, κἄν εἰ ἐσφαλμένως, διὰ τὴν οἰκειώσιν· ἄρα οἱ ταύτης προϊστάμενοι, τῷ κατ' αὐτῶν συνηγοροῦσιν ἀναθέματι. Καὶ πάλιν, εἰ, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν διεκδικουμένην πρότασιν, τοῖς θελήμασι πρόσωπα συνεισάγονται· ἄρα δύο θελήματα λέγοντες, καὶ εἰ

έσφαλμένως, διά τήν οἰκείωσιν, ὡς εἴρηται, καί τά συνεισαγόμενα αὐτοῖς, κατά τήν τοιαύτην πρότασιν, λέξουσι πρόσωπα.. Καί τίς οἶσει τήν εἰς δύο πρόσωπα τοῦ ἑνός κατατομήν;

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες; οὐχ ἡμέτερον εἶπον εἶναι, ὅπερ ὁ Χριστός ἐν ἑαυτῷ ἐτύπωσε θέλημα;

ΜΑΞ. Ναί, ἡμέτερον.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν οὐ τό προσόν αὐτῷ φύσει διά τοῦ ἀνθρωπίνου ἐσήμαναν, ἀλλ' ὅπερ κατ' οἰκείωσιν ἀνεδέξατο.

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες; οὐχ ἡμέτερον εἶπον εἶναι, ὅπερ ὁ Χριστός ἐν ἑαυτῷ ἐτύπωσε θέλημα;

ΜΑΞ. Ναί ἡμέτερον.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν οὐ τό προσόν αὐτῷ φύσει διά τοῦ ἀνθρωπίνου ἐσήμαναν, ἀλλ' ὅπερ κατ' οἰκείωσιν ἀνεδέξατο.

ΜΑΞ. Ἐπειδή καί τήν ἡμετέραν φύσιν ὡσαύτως ἀνειληφέναι αὐτόν ἔφασιν, ἄρα κατ' αὐτούς καί αὐτήν τήν φύσιν κατ' οἰκείωσιν ψιλήν ἔχων εὐρεθήσεται. Εἰ γάρ ἐκεῖνο ἀληθές, καί τοῦτο· εἰ δέ τοῦτο ψευδές, κάκεῖνο.

ΠΥΡ.. Τί οὖν; τό ἡμέτερον ἐν ἑαυτῷ τυπῶσαι εἰπόντες, τό αὐτῷ φύσει προσόν ἐσήμαναν;

ΜΑΞ. Ναί.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτο φῆς;

ΜΑΞ. Ἐπειδή ὁ αὐτός ὅλος ἦν Θεός μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, καί ὅλος ὁ αὐτός μετὰ τῆς θεότητος· αὐτός, ὡς ἄνθρωπος, ἐν ἑαυτῷ καί δι' ἑαυτοῦ τό ἀνθρώπινον ὑπέταξε τῷ Θεῷ καί Πατρί, τύπον ἡμῖν ἑαυτόν ἄριστον καί ὑπογραμμόν διδούς πρός μίμησιν, ἵνα καί ἡμεῖς πρός αὐτόν ὡς ἀρχηγόν τῆς ἡμῶν ἀφορῶντες σωτηρίας, τό ἡμέτερον ἐκουσίως προσχωρήσωμεν τῷ Θεῷ, ἐκ τοῦ μηκέτι θέλειν παρ' ὃ αὐτός θέλει.

ΠΥΡ. Ἐκεῖνο οὐ προθέσει κακῆ καί πανουργία (308) τινί τοῦτο εἶπον, ἀλλά βουλόμενοι τήν ἄκραν ἔνωσιν δηλῶσαι.

ΜΑΞ. Εἰ τοῦτο τοῖς ἀπό Σεβήρου δοθῆ, οὐκ εὐλόγως λοιπόν, ὅσον πρός τό δοθέν λῆμμα, κάκεῖνοι λέξουσιν· ὅτι Οὐ κακῆ προθέσει, ἢ πανουργία τινί, μίαν λέγομεν φύσιν, ἀλλά βουλόμενοι, καθάπερ καί ὑμεῖς, διά τοῦ ἑνός θελήματος, τήν ἄκραν ἔνωσιν δι' αὐτῆς δεῖξαι; Τοῖς γάρ αὐτῶν κατ' αὐτῶν, ὅν τρόπον καί Δαβίδ κατά τοῦ Γολιάθ, χρήσονται ὄπλοις. Ἴδού ἐν [καί γάρ ἐν] θέλημα λέγοντες, ταῖς αὐταῖς ἐκείνοις καί ἐννοίαις καί φωναῖς συμπίπτουσι. Πλήν τοῦτο τό ἐν θέλημα, τί βούλονται ὀνομάζειν; δίκαιοι γάρ εἰσι τούτου τήν προσηγορίαν δοῦναι.

ΠΥΡ. Γνωμικόν τοῦτο φασιν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν, ἢ γνωμικόν καί παράγωγον· εἰ δέ παράγωγον, ἢ γνώμη, ὡς πρωτότυπον, οὐσία ἔσται.

ΠΥΡ. Οὐκ ἔστιν ἢ γνώμη οὐσία.

ΜΑΞ. Εἰ οὐσία οὐκ ἔστι, ποιότης ἐστί· καί εὐρεθήσεται ποιότης ἐκ ποιότητος ὅπερ ἀδύνατον. Τί οὖν φασί τήν γνώμην;

ΠΥΡ. Ἡ γνώμη οὐδέ ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅπερ ὁ μακάριος αὐτήν ὠρίσατο Κύριλλος, ὅτι τρόπος ζωῆς.

ΜΑΞ. Ὁ τρόπος τῆς κατ' ἀρετήν, φέρε εἰπεῖν, ἢ κακίαν ζωῆς, ἄρα ἐξ ἐπιλογῆς ἡμῖν πρόσσεσιν, ἢ οὐ;

ΠΥΡ. Ἐξ ἐπιλογῆς, πάντως.

ΜΑΞ. Θέλontες οὖν καὶ βουλευόμενοι ἐπιλεγόμεθα, ἢ ἀθελήτως καὶ ἀβουλεύτως;
ΠΥΡ. Ὁμολογουμένως θέλontες καὶ βουλευόμενοι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν ἡ γνώμη οὐδέ ἕτερόν ἐστιν, ἢ ποιά θέλησις, σχετικῶς τινος ἢ ὄντος ἢ νομιζομένου ἀγαθοῦ ἀντεχομένη.

ΠΥΡ. Ὁρθῶς τὴν τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐποιήσω ἐξήγησιν.

ΜΑΞ. Εἰ ὀρθῶς ἡ τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐκ ἐξάπλωσις γεγένηται, πρῶτον μὲν οὐ δυνατόν γνωμικόν λέγειν θέλημα. Πῶς γάρ ἐκ θελήματος θέλημα προελθεῖν ἐνδέχεται; Ἐπειτα δέ καὶ γνώμην λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ, ὡς ἡ περὶ αὐτῆς ἔδειξε ζήτησις, ψιλόν αὐτόν δογματίζουσιν ἄνθρωπον, βουλευτικῶς διατιθέμενον καθ' ἡμᾶς, ἀγνοῦντά τε καὶ ἀμφιβάλλοντα, καὶ ἀντικείμενα ἔχοντα· εἶπερ τις περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων, καὶ οὐ περὶ τοῦ ἀναμφιβόλου βουλεύεται. Ἡμεῖς μὲν γάρ ἀπλῶς φύσει καλοῦ φυσικῶς ἔχομεν τὴν ὄρεξιν· τοῦ δέ πῶς καλοῦ πεῖραν διὰ ζητήσεως καὶ βουλήσ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν καὶ γνώμη προσφυῶς λέγεται, τρόπος οὕσα χρήσεως, οὐ λόγος φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἀπειράκις μετέβαλεν ἡ φύσις. Ἐπὶ δέ τοῦ ἀνθρωπίνου τοῦ Κυρίου, οὐ ψιλῶς καθ' ἡμᾶς ὑποστάντος, ἀλλὰ θεϊκῶς· Θεός γάρ ἦν (309) ὁ δι' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν σαρκί πεφηνῶς, γνώμη λέγεσθαι οὐ δύναται. Αὐτό γάρ [αὐτῷ τῷ] τό εἶναι, ἡγουν, τό θεϊκῶς ὑποστῆναι, φυσικῶς καὶ τὴν πρὸς τό καλόν εἶχεν οἰκείωσιν, καὶ τὴν πρὸς τό κακόν ἀλλοτριώσιν, καθὼς καὶ ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμὸς Βασίλειος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ μδ' ψαλμοῦ διδάσκων, ἔφη· "Κατὰ τοῦτο δέ ἐκλήψη καὶ τό Ἡσαΐα περὶ αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι Πρὶν ἢ γνῶναι τό παιδίον, ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τό ἀγαθόν. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τό παιδίον ἀγαθόν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τό ἀγαθόν. Τό γάρ, πρὶν ἢ, δηλοῖ ὅτι οὐ καθ' ἡμᾶς ζητήσας καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ θεϊκῶς ὑποστάς, αὐτῷ εἶναι, τό ἐκ φύσεως εἶχεν ἀγαθόν."

ΠΥΡ. Τί οὖν; φυσικαὶ εἰσὶν αἱ ἀρεταί;

ΜΑΞ. Ναί, φυσικαί.

ΠΥΡ. Καὶ εἰ φυσικαί, διὰ τί μὴ ἐπίσης πᾶσιν ἐνυπάρχουσι τοῖς ὁμοφύεσι;

[ΜΑΞ. Πᾶσι τοῖς ὁμοφύεσιν ἐπίσης ἐνυπάρχουσι.]

ΠΥΡ. Καὶ πόθεν ἐν ἡμῖν τοσαύτη ἀνισότης;

ΜΑΞ. Ἐκ τοῦ μὴ ἐπίσης ἐνεργεῖν τὰ τῆς φύσεως. Ὡς· εἶπερ πάντες ἴσως, ἐφ' ᾧ καὶ γεγόναμεν, ἐνηργοῦμεν τὰ φυσικά, μία ἄρα ἐδείκνυτο ἐν πᾶσιν, ὡσπερ ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἀρετῇ, τό μᾶλλον καὶ ἥττον οὐκ ἐπιδεχομένη.

ΠΥΡ. Εἰ οὐκ ἐξ ἀσκήσεως ἡμῖν τὰ φυσικά πρόεισιν, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας, ἡ δέ ἀρετὴ φυσικὴ, πῶς πόνω καὶ ἀσκήσει τὰς ἀρετάς, φυσικάς οὕσας, κτώμεθα;

ΜΑΞ. Ἡ ἄσκησις, καὶ οἱ ταύτῃ ἐπόμενοι πόνοι, πρὸς τό μόνον διαχωρίσαι τὴν ἐμφυρεῖσαν δι' αἰσθήσεως ἀπάτην τῇ ψυχῇ ἐπενοήθησαν τοῖς φιλαρέτοις· οὐ πρὸς τό ἐξῶθεν προσφάτως ἐπεισαγαγεῖν τὰς ἀρετάς· ἔγκειται γάρ ἡμῖν ἐκ δημιουργίας, ὡς εἴρηται· ὅθεν καὶ ἅμα τελείως διακριθῆ ἡ ἀπάτη, ἅμα καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα ἐνδείκνυται ἡ ψυχὴ. Ὁ γάρ μὴ ἄφρων, φρόνιμος· καὶ ὁ μὴ δειλός ἢ θρασύς, ἀνδρεῖος· καὶ ὁ μὴ (312) ἀκόλαστος, σώφρων· καὶ ὁ μὴ ἄδικος, δίκαιος. Κατὰ φύσιν δέ ὁ λόγος, φρόνησις ἐστὶ· καὶ τό κριτήριον, δικαιοσύνη, καὶ ὁ θυμὸς, ἀνδρεία· καὶ ἡ ἐπιθυμία, σωφροσύνη. Ἄρα τῇ ἀφαιρέσει τῶν παρά φύσιν, τὰ κατὰ φύσιν καὶ μόνον διαφαίνεσθαι εἴωθεν· ὡσπερ καὶ τῇ τοῦ ἰοῦ ἀποβολῇ, ἢ τοῦ σιδήρου κατὰ φύσιν ἀγῆ καὶ λαμπρότης.

ΠΥΡ. Μεγίστη ἐντεῦθεν ἀναδέδεικται βλασφημία τοῖς γνώμην ἐπὶ Χριστοῦ λέγουσιν.

ΜΑΞ. Χρή μηδέ τοῦτο παρελθεῖν ἀπαρασήμαντον, ὅτι πολύτροπον καί πολύσημον παρά τε τῇ ἀγία Γραφή καί τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐστί τό τῆς γνώμης ὄνομα, ὡς τοῖς ἐπιμελῶς ἀναγινώσκουσι δῆλον ὑπάρχει. Ποτέ μέν γάρ ἐπί παραινέσεως καί ὑποθήκης αὐτό φέρουσιν· ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος Περί δέ τῶν παρθένων ἐπιταγήν Κυρίου οὐκ ἔχω γνώμην δέ δίδωμι· ποτέ δέ ἐπιβουλή, ἡνίκα ὁ μακάριος Δαβίδ· Ἐπί τόν λαόν σου κατεπανουργέυσαντο γνώμην· ὅπερ ἄλλος ἐκδότης σαφηνίζων, Ἐπί τόν λαόν σου, ἔφη, κατεπανουργέυσαντο βουλήν· ποτέ δέ ἐπί τῆς ψήφου· ὀπηνίκα Δανιήλ, ὁ ἐν προφήταις μέγας, λέγει περὶ τινος Ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδής ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως· ποτέ δέ ἐπί δόξης, ἢ πίστεως ἢ φρονήματος, ἡνίκα Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ πρώτῳ Περί Υἱοῦ λόγῳ διέξεισιν· " Ἐπεὶ δέ τό μέν ἐπιτιμᾶν οὐ μέγα, ῥᾶστον γάρ, καί τοῦ βουλομένου παντός· τό δέ ἀντεισάγειν τήν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρός ἐστίν εὐσεβοῦς καί νοῦν ἔχοντος." Καί ἀπλῶς, ἵνα μή καθ' ἐν τά πάντα διεξερχόμενος, ὄχλον ἐπισωρεύσω τῷ λόγῳ, κατά εἰκοσιοκτώ σημαινόμενα παρά τε τῇ ἀγία Γραφή καί τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐπιτηρησάμενος, τό τῆς γνώμης εὖρον ὄνομα· οὐδέ γάρ κοινοῦ τινος ἢ ἰδικοῦ ἐμφαίνει χαρακτήρα, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν πρό αὐτοῦ λεγομένων, ἢ τῶν ἐφεξῆς, ἢ τοῦ λέγοντος κανονίζεται διάνοια. Διά καί ἀδύνατον ἐνί καί μόνῳ σημαινόμενῳ, τό τοιοῦτο ἀφορίσαι ὄνομα.

ΠΥΡ. Πῶς γάρ ἐνδέχεται τό πολλαχῶς λεγόμενον, ἐνός τινος εἶναι ἀποκληρωτικόν;

ΜΑΞ. Ἴνα οὖν τό αἶσχος τῆς τοιαύτης αἰρέσεως φανερώτερον γένηται, καί ἐτέρως τήν τοιαύτην διασκεψώμεθα πρότασιν.

ΠΥΡ. Εἴ σοι φίλον, διασκεψώμεθα.

ΜΑΞ. Ἐν θέλημα λέγοντες, εἴτε προαιρετικόν εἴτε γνωμικόν, εἴτε ἐξουσιαστικόν, εἰ καί ἐτέρως πῶς αὐτό καλεῖν βούλοιντο· οὐ γάρ διαφερόμεθα περὶ τούτου· ἢ θεῖον, ἢ ἀγγελικόν, ἢ ἀνθρώπινον τοῦτο λέγειν βιασθήσονται. Καί προηγουμένως μέν, ὀπότερον τούτων αὐτό εἴπωσι, φυσικόν λέξουσιν· (313) εἶπερ ἐκάτερον αὐτῶν φύσεως ὑπάρχει δηλωτικόν· καί ὅπερ διά τῆς διαιρετικῆς μεθόδου φεύγειν ἔδοξαν, τοῦτο διά τῆς ἀναλυτικῆς συνιστῶντες ἐδείχθησαν. Ἐφεπομένως δέ, εἰ μέν θεῖον αὐτό λέξουσι, Θεόν καί μόνον φύσει ὄντα τόν Χριστόν ἐγνώρισαν· εἰ δέ ἀγγελικόν, οὔτε Θεόν οὔτε ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀγγελικὴν τινα φύσιν· εἰ δέ ἀνθρώπινον, ψιλόν ἄνθρωπον καί ὑπεξούσιον αὐτόν ἔδειξαν.

ΠΥΡ. Ὅπηνίκα ταύταις περιπέσωσι ταῖς ἀτοπίαις, οὔτε φυσικόν οὔτε γνωμικόν λέγουσι τό θέλημα· ἀλλ' ἐπιτηδειότητι προσεῖναι ἡμῖν φασιν.

ΜΑΞ. Ἡ ἐπιτηδειότης αὕτη κατά φύσιν ἡμῖν πρόσσεσιν, ἢ οὐ κατά φύσιν;

ΠΥΡ. Κατά φύσιν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πάλιν, κατά ἀνάλυσιν, φυσικόν λέξουσι τό θέλημα· καί οὐδέν ἐκ τῆς περιόδου ταύτης ἀπώναινο· καί ἐπειδή ἡ ἐπιτηδειότης ἐκ μαθήσεως ποιεῖται τήν ἔξιν καί τήν προχείρησιν· ἀπό μαθήσεως ἄρα καί προκοπῆς ἔσχεν ὁ Χριστός κατ' αὐτοῦς τήν ἔξιν τοῦ θελήματος, καί τήν προχείρησιν· καί προέκοπτεν, ἀγνοῶν πρό τῆς μαθήσεως τά μαθήματα. Τίνος οὖν χάριν τόν Νεστόριον ἀποστρέφονται, τῶν ἐκείνου θερμῶς ἀντεχόμενοι λέξεων καί ἐννοιῶν; Ὅτι δέ ἐν θέλημα λέγοντες, τά ἐκείνου διεκδικοῦσι, καί ἢ παρ' αὐτῶν συνηγορουμένη Ἐκθεσις μαρτυρεῖ, ἐν θέλημα ἀποφηνάμενη τόν Νεστόριον πρεσβεύειν, ἐπί τῶν πλαττομένων αὐτῷ δύο προσώπων.

Ἔτι τέ τό, φυσικόν εἶναι θέλημα διωθόμενοι, ἢ ὑποστατικόν αὐτό, ἢ παρά φύσιν λέξουσιν. Ἄλλ' εἰ μέν ὑποστατικόν αὐτό φήσουσιν, ἐτερόβουλος οὕτω γε ἔσται ὁ Υἱός τῳ Πατρί. Μόνης γάρ ὑποστάσεως χαρακτηριστικόν τό ὑποστατικόν. Εἰ δέ παρά φύσιν, τήν

ἔκπτωσιν τῶν αὐτοῦ δογματίζουσιν οὐσιῶν, εἴπερ φθαρτικά τῶν κατὰ φύσιν τὰ παρά φύσιν.

Ἡδέως δ' ἂν αὐτούς καί τοῦτο ἐροίμην, ὅτι ὁ τῶν ὅλων Θεός καί Πατήρ, καθ' ὃ Πατήρ θέλει, ἢ καθ' ὃ Θεός; Ἄλλ' εἰ μὲν καθ' ὃ ὁ Πατήρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται παρά τό τοῦ Υἱοῦ θέλημα· οὐ γάρ Πατήρ ὁ Υἱός· εἰ δέ καθ' ὃ Θεός· Θεός δέ Υἱός, Θεός καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον· ἄρα φύσεως εἶναι τό θέλημα δώσουσιν, ἦγουν φυσικόν.

Ἔτι, εἰ κατὰ τούς Πατέρας, ὧν τό θέλημα ἓν, (316) τούτων καί ἡ οὐσία μία ἐστί· κατ' αὐτούς δέ, ἓν τό θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ· ἄρα μίαν καί τήν αὐτήν τούτων λέγουσι τήν οὐσίαν. Καί πῶς οὕτω ἀσεβοῦντες, φασίν, ὅτιπερ τοῖς Πατράσιν ἔπονται;

Καί πάλιν, εἰ κατὰ τούς αὐτούς διδασκάλους, οὐκ ἔστι κοινόν ἀμφοτέρων, δηλαδή οὐσιῶν, τό θέλημα, ἀνάγκη αὐτούς ἢ ἄμφω τὰς φύσεις τοῦ αὐτοῦ μή λέγειν κοινῶς ἔχειν ἓν θέλημα· ἢ τοῦτο λέγοντας, φανερώς τοῖς πατρικοῖς ἀπομάχεσθαι νόμοις τε καί θεοπίσμασι.

ΠΥΡ. Λίαν σαφῶς, καί συντετμημένως ἔδειξεν λόγος τήν συμπελεγμένην πάσῃ ἐπινοίᾳ τῶν δι' ἐναντίας ἀσέβειαν. Τί δέ λέγομεν, ὅτι καί ἐκ τῶν Πατέρων τοῦτο δεικνύειν ἐπιχειροῦσι;

ΜΑΞ. Εἰ μὲν τούς διαιροῦντας, καί τούς συγχέοντας τήν ὑπερφυᾶ οἰκονομίαν, Πατέρας καλεῖν βούλονται, συγχωροῦμεν αὐτοῖς. Πάντες γάρ ἓν θέλημα ἐδόξασαν, καίτοι ἐκ διαμέτρου διεστηκότες τήν ἀσέβειαν. Εἰ δέ τούς τῆς Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς τοῦτο συγχωρήσομεν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δεῖξωσιν ἓνα μόνον τῶν ἐμφανῶν καί πᾶσι γνωρίμων, ὅπως καί ἡμεῖς ἐν ἡμέρᾳ τῆς τῶν ἡμετέρων διαγνώσεως, ἐγκαλούμενοι παρά Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τίνος χάριν ἀνεδέξασθε φωνήν, ὅλον λύουσιν τῆς ἐμῆς σαρκώσεως τό μυστήριον; ἔχομεν ἀπολογία, ὅτι τήν ἐν πᾶσιν αἰδεσθέντες τοῦ Πατρός υπόληψιν.

ΠΥΡ. Τί οὖν τό εἰρημένον τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ· "Τό γάρ ἐκείνου θέλειν οὐδέ ὑπεναντίον τῷ Θεῷ, θεωθέν ὅλον," οὐκ ἐναντίον τῶν δύο θελημάτων ἐστί;

ΜΑΞ. Οὐδαμῶς. Τούναντίον, τῶν δύο θελημάτων μὲν οὖν, καί τῶν ἄλλων πάντων ἐκφαντικώτερον.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτό φησι;

ΜΑΞ. Ὡσπερ ἡ πύρωσις τό πυρωθέν καί τό πυρῶσαν ἑαυτῇ συνεισάγει, καί ἡ ψύξις τό ψυχθέν καί τό ψύξαν, καί ἡ βᾶδις τό βαδίζον καί βαδιζόμενον, καί ἡ ὄρασις τό ὄρων καί ὀρώμενον, καί νόησις τό νοοῦν καί νοούμενον· οὐ γάρ δυνατόν τήν σχέσιν ἄνευ τῶν σχετῶν νοεῖν ἢ λέγειν· οὕτω κατὰ τό ἀκόλουθον, καί τό θεωθέν καί τό θεῶσαν. Ἄλλως τε δέ, εἰ τοῦ θελήματος θέωσις ἐναντία ἐστί τῶν δύο θελημάτων κατ' αὐτούς, καί ἡ τῆς φύσεως θέωσις ἐναντία ἔσται τῶν δύο φύσεων. Ἐπ' ἀμφοτέρων γάρ τόν αὐτόν τῆς θεώσεως τέθεικεν ὁ Πατήρ λόγον.

ΠΥΡ. Πάνυ συμβαίνουσα ἐδείχθη ἡ χρῆσις τοῦ Πατρός τοῖς δύο θελήμασιν· ἀλλά χρή τούτω σύμφωνον δεῖξαι καί Γρηγόριον, τόν τήν Νυσσαέων (317) φαιδρύναντα Ἐκκλησίαν. Ἐν γάρ αὐτόν φρονοῦντα παράγουσι θέλημα, ἐκ τοῦ εἰπεῖν τόν Πατέρα περί τοῦ Κυρίου· Ἡ ψυχὴ θέλει, τό σῶμα ἄπτειται· δι' ἀμφοτέρων φεύγει τό πάθος. Φασί γάρ ὅτι τῷ θεῷ θελήματι τῆς ἠνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν θεότητος ἔφη ὁ Πατήρ, τήν ψυχὴν τοῦ Κυρίου θέλειν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν κατὰ τόν αὐτόν εἰρμόν καί τό σῶμα τῇ θεῖᾳ ἀφῆ ἔφη ἄπτεισθαι, καί ἔσται κατ' αὐτούς καί ἀπτή ἡ θεότης. Ἄ γάρ αὐτοῖς περί τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου λέγουσιν,

ἕτερος ἐκ τῆς ἴσης ἐκφωνήσεως μετάγων περί τό σῶμα, εἰς ἐσχάτην αὐτοῦς ἀπάγει πλάνην.

ΠΥΡ. Πάνυ συνοπτικῶς τό βλάσφημον τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς παρέστησας. Τί δέ φαμεν καί περί τῶν παραγομένων αὐτοῖς ἀπό τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου χρήσεων; Ὦν μία ἐστίν αὕτη "Νοῦς Κυρίου οὕπω Κύριος, ἀλλ' ἢ θέλησις, ἢ βούλησις, ἢ ἐνέργεια πρὸς τι."

ΜΑΞ. Καθ' ἑαυτῶν καί ταύτην προβάλλονται. Διό καί ὁ ἀληθῆς λόγος τοῖς αὐτῶν πρὸς ἀναίρεσιν τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσι κέχρηται προβλήμασι. Μηδέ γάρ οὕτω ποτέ πτωχεύσειεν ἡ ἀλήθεια, ὥστε τῶν ἰδίων κατά τῶν ἀντιπάλων δεηθῆναι ὄπλων. Εἰ γάρ, κατά τόν Πατέρα, "Νοῦς Κυρίου, οὕπω Κύριος" ἄλλο πάντως παρά τόν Κύριον ἔσται ὁ νοῦς αὐτοῦ· τουτέστιν, οὐ φύσει Κύριος, ἤγουν Θεός, ὁ νοῦς τοῦ Κυρίου· καθ' ὑπόστασιν γάρ, αὐτοῦ γεγενῆσθαι πιστεύεται· καί τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ἐπαγαγεῖν, ἢ θέλησιν, ἢ βούλησιν, ἢ ἐνέργειαν πρὸς τι, αὐτόν εἶναι· κανόνι χρώμενος πρὸς τοῦτο, τῷ ὄντι φιλοσόφῳ τῶν φιλοσόφων Κλήμεντι, ἐν τῷ ἔκτῳ τῶν Στρωματέων λόγῳ, τήν μέν θέλησιν, νοῦν εἶναι ὀρεκτικόν ὀρισσάμενῳ· τήν δέ βούλησιν, εὐλογον ὄρεξιν, ἢ τήν περί τινος θέλησιν. Πρὸς τι δέ (320) ἐνέργειαν ὁ θεῖος οὗτος διδάσκαλος διότι πρὸς πάντα θεοπρεπῶς παρ' αὐτοῦ γενόμενα, τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσῃ αὐτῷ νοεῶν καί λογικῇ ἐχρήσατο ψυχῇ.

ΠΥΡ. Τῷ ὄντι, δι' ὧν ἀντιστρατεύεσθαι δοκοῦσι τῇ εὐσεβείᾳ, δι' αὐτῶν τόν ἔλεγχον ὑπομείναντες ἠγνόησαν. Χρή δέ καί τήν ἑτέραν, ἣν ἐκ τοῦ Πατρός παράγουσιν, ἐπεξεργάσασθαι χρήσιν, πρὸς τό μηδεμίαν αὐτοῖς ὑπολιπεῖν πρόφασιν κατά τῆς ἀληθείας.

ΜΑΞ. Τίς αὕτη; ἀγνοῶ γάρ.

ΠΥΡ. Ἦ φησιν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ· "Ἐγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης πλάσεως τήν ἀνθρώπου μορφήν ἑαυτῷ ἀναστησάμενος, ἐν ἐπιδείξει σαρκός, δίχα δέ σαρκικῶν θελημάτων, καί λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι κοινότητος. Ἦ γάρ θέλησις, θεότης μόνης."

ΜΑΞ. Αὐθερμήνευτος οὕσα, οὐ δεῖται ὄλως τῆς ἐκ λογισμῶν βοήθειας.

ΠΥΡ. Καί πῶς τούτοις ἀμφίβολος τυγχάνει;

ΜΑΞ. Ἐκ πολλῆς ἀμαθίας. Ἐπεὶ, τίνι οὐκ ἔστι καταφανές, εἰ μή πάντη τό τῆς ψυχῆς πεπήρωται ὀπτικόν, ὅτι οὐ περί τοῦ φυσικοῦ λόγου, ἀλλά περί τοῦ τρόπου τῆς κατά σάρκα αὐτοῦ ὑπάρξεως, ταῦτα ὁ Πατήρ διεξῆλθεν, δεῖξαι βουλόμενος τήν σάρκωσιν ἔργον οὕσαν τῆς θείας καί μόνης θελήσεως, εὐδοκοῦντος μέν τοῦ Πατρός, αὐτουργοῦντος δέ τοῦ Υἱοῦ, καί συνεργοῦντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἀλλ' οὐ σαρκικῆς κινήσεως, καί λογισμῶν ἀνθρωπίνων, εἴτου γαμικῆς ἀκολουθίας; Οὐ γάρ τόν τῆς φύσεως λόγον ἐκαινοτόμησε γενόμενος ἄνθρωπος τῶν ὄλων ὁ Θεός· ἐπεὶ οὐδέ ἄνθρωπος ἔτι ἦν, ἀνελλιπῆ καί ἀναλλοίωτον τόν ἐν πᾶσι τῆς φύσεως οὐκ ἔχων λόγον, ἀλλά τόν τρόπον, ἤγουσαν τήν διά σπορᾶς σύλληψιν, καί τήν διά φθορᾶς γέννησιν. Οὐκοῦν τούς φυσικούς τῶν ἐνωθέντων λόγους οὐδαμῶς ἠρνήσαντο οἱ θεόφρονες τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι· ἀλλά συμφώνως τοῖς εὐαγγελισταῖς, καί ἀποστόλοις, καί προφήταις, τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν Ἰησοῦ Χριστόν, κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικόν καί ἐνεργητικόν τῆς ἡμῶν ἔφησαν σωτηρίας.

ΠΥΡ. Καί δυνατόν τοῦτο ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς καί Νέας δεῖξαι Γραμμάτων;

ΜΑΞ. Καί μάλιστα· καί γάρ οἱ Πατέρες οὐκ οἴκοθεν κινούμενοι, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μαθόντες, τοῦτο φιλανθρώπως καί ἐδίδαξαν. Οὐ γάρ αὐτοῖ ἦσαν οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' ἡ δι' ὅλου περιχωρήσασα αὐτοῖς χάρις τοῦ Πνεύματος.

ΠΥΡ. Ἐπειδή μιμήσει θείας ἀγοθότητος ὠφελῆσαι προθέμενος, εἰς τούτους ἑαυτὸν τῆς ζητήσεως ἐκδέδωκας τούς πόνους, ἀόκνως καὶ τοῦτο δίδαξον.

ΜΑΞ. Ἐν τοῖς ἀγίοις Εὐαγγελίοις εἴρηται περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι Τῆ ἑπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς (321) εἰς τὴν Γαλικαίαν· πρόδηλον δέ, ὅτι καθ' ὃ οὐκ ἦν ἐκεῖ, ἠθέλησιν εἰσελθεῖν· οὐκ ἦν δέ ἀνθρωπότητι· θεότητι γάρ οὐδενός ἄπεστιν. Ἄρα οὖν καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός ἠθέλησεν εἰσελθεῖν· καὶ θελητικός ἦν καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· Θέλω, ἵνα ὅπου εἰμί ἐγώ, καὶ αὐτοὶ ὦσιν. Εἰ καθ' ὃ Θεός ὁ Χριστός ὑπὲρ τό ποῦ ἐστίν· οὐ γάρ ἐν τόπῳ καθ' ὃ Θεός ὑπὲρ δέ τό ποῦ ἀδύνατον τὴν κτιστὴν φύσιν ὑπάρχειν· ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος θέλει, ἵνα ὅπου ἐστὶ καὶ αὐτοὶ ὦσι· καὶ θελητικός ἦν ὁ αὐτός καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· Καὶ ἐλθὼν εἰς τόπον, εἶπε· Διψῶ. Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. Κατὰ ποῖον αὐτοῦ μέρος διψῆσαι αὐτὸν λέγεται; Εἰ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἐμπαθὴς ἔσται ἡ θεότης αὐτοῦ, πόσεως παρά φύσιν ἐφιεμένη. Εἰ δέ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἄρα καθ' ὃ ἐδίψησε, κατ' ἐκεῖνο καὶ τό ἀκατάλληλον τῆ φύσει οὐκ ἠθέλησε πιεῖν· καὶ θελητικός ἦν ὁ αὐτός καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γάρ ἠθέλεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Εἰ τῆς σαρκὸς φύσει ὁ περίπατος, ἀλλ' οὐ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένης αὐτῆ θεότητος, ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος ὁ αὐτός ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ περιπατῶν, οὐκ ἠθέλεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν· καὶ θελητικός ὁ αὐτός καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἐτέρωθι πάλιν· Κάκειθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἠθέλεν, ἵνα τις γνῶ. Ὁμολόγηται παρά πάντων ἡ πόρευσις φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς εἴρηται, εἶναι τοῦ Κυρίου, ἀλλ' οὐ τῆς αὐτοῦ θεότητος· εἰ δέ καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐ καθ' ὃ Θεός φύσει, προσῆν αὐτῷ ἡ πόρευσις· ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος παραπορευόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν, οὐκ ἠθέλεν ἵνα τις γνῶ· καὶ θελητικός ἦν ὁ αὐτός καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἐτέρωθι πάλιν· Κάκειθεν ἀναστάς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἠθέλε γνῶναι· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Εἰ καθ' ὃ Θεός ὁ Χριστός δύναμις ἦν ἀθυπόστατος· καθ' ὃ δέ ἄνθρωπος, ἀσθένεια· Εἰ γάρ καὶ ἐσταυρώθη, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ· ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐκ ἠθέλεν ἵνα τις γνῶ· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν· καὶ θελητικός ἦν ὁ αὐτός, καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτός ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἠθέλε παρελθεῖν αὐτούς. Εἰ μὲν καθ' ὃ Θεός, τοῦτο τις περὶ αὐτοῦ εἰρήσθαι ἐκλάβη, πέρασι σωματικοῖς, τῷ ἄνω φημί, καὶ τῷ κάτω· τῷ ἔμπροσθεν καὶ τῷ ὀπίσω· τῷ δεξιᾷ καὶ τῷ ἀριστερᾷ, (324) διαληφθαι τὴν θεότητα λέγειν ἀναγκασθήσεται. Εἰ δέ καθ' ὃ ἄνθρωπος ταῦτα εἰρήσθαι περὶ αὐτοῦ λέγει· ἄρα θελητικός ἦν ὁ αὐτός καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες αὐτῷ· Ποῦ θέλεις, ἀπελθόντες ἐτοιμάσομέν σοι τό Πάσχα φαγεῖν; Εἰ ἡ βρωσις τοῦ Πάσχα τῶν ὑπὸ νόμον ἐστὶ· γέγονε δέ ὁ Κύριος καθ' ὃ ἄνθρωπος θέλων ἔφαγε τό Πάσχα, καὶ θελητικός ἦν ὁ αὐτός καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ θεῖος δέ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, περὶ αὐτοῦ φησιν· Ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ. Θέλων οὖν ἄρα ὑπήκουσεν, ἢ

μή θέλων; Ἄλλ' εἰ μὲν μή θέλων, τυραννίς δέ εὐλόγως, καὶ οὐχ ὑπακοή λεχθείη. Εἰ δέ θέλων ὑπήκοος δέ οὐ καθ' ὁ Θεός, ἀλλὰ καθ' ὁ ἄνθρωπος γέγονε· "Καθ' ὁ γάρ Θεός, οὔτε ὑπήκοος, κατὰ τούς Πατέρας, οὔτε ἀνήκοος." "Τῶν γάρ δευτέρων, καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα ταῦτα," φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἄρα καὶ καθ' ὁ ἄνθρωπος θελητικός ἦν.

Καὶ ὁ μακάριος δέ Δαβὶδ ἐν τῷ τριακοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ· Θυσίαν καὶ προσφοράν, φησὶν, οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δέ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ πεί ἀμαρτίας οὐκ ἐξεζήτησας· τότε εἶπον· Ἴδοῦ ἤκω. Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι τό θέλημα σου· ὁ Θεός μου, ἠβουλήθη. Ὅτι μὲν καθ' ὁ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ οὐ καθ' ὁ Θεός, Θεός αὐτοῦ λέγεται ὁ Πατήρ, ὡσπερ καὶ Πατήρ, καθ' ὁ Θεός, καὶ οὐ καθ' ὁ ἄνθρωπος, οὐδέ τούς δι' ἐναντίας οἶναι διαμφιβάλλειν. Εἰ δέ καθ' ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὁ Θεός, Θεός αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Πατήρ, ἄρα καὶ καθ' ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὁ Θεός, ἠβουλήθη τό θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτοῦ ποιῆσαι· αὐτοῦ γάρ ἐστὶ καὶ τό τοῦ Πατρὸς θέλημα, Θεοῦ καὶ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ὄντος. Εἰ γάρ τοῦτο, οὐ μόνον καθ' ὁ Θεός καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος ἦν θελητικός, ἀλλὰ καὶ καθ' ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος.

Χρῆ δέ εἰδέναι ὡς τὰ νῦν παρατεθέντα τοῦ ψαλμοῦ ῥήματα ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, εἰς τόν Κύριον ἐξεῖληφεν. Ὁ μέγας δέ Μωϋσῆς ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου γενέσει τόν Θεόν εἰσάγει λέγοντα· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ἡμοίωσιν. Εἰ οὖν εἰκῶν ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας φύσεως· αὐτεξούσιος δέ ἡ θεία φύσις· ἄρα καὶ ἡ εἰκῶν εἶπερ τήν πρὸς τό ἀρχέτυπον σώζει ὁμοίωσιν, αὐτεξούσιος φύσει τυγχάνει. Εἰ δέ τοῦτο, γέγονε δέ τό φύσει ἀρχέτυπον καὶ εἰκῶν φύσει, ἄρα κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικός φύσει ὑπῆρχεν ὁ αὐτός. Προαπείχθη γάρ ἐκ τῶν Πατέρων, τό θέλημα εἶναι τήν κατά φύσιν αὐτεξουσιότητα.

Δεῖ δέ εἰδέναι ὡς ἡ αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως (325) λέγεται μὲν, ὡσπερ καὶ ἡ φύσις· ἄλλως δέ ἐπὶ Θεοῦ λαμβάνεται, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ μὲν Θεοῦ ὑπερουσίως· ἐπὶ δέ ἀγγέλων, ὡς συντρεχούσης τῇ ἕξει τῆς προχειρήσεως, καὶ παρενθήκη ὄλως χρόνου μὴ παραδεχομένης· ἐπὶ δέ ἀνθρώπων, ὡς χρονικῶς τῆς ἕξεως ἐπινοουμένης τῆς προχειρήσεως. Εἰ γάρ θέλων ὁ Ἀδάμ ὑπήκουσε, καὶ θέλων ἐθεώρησε, καὶ θελήσας ἔφαγεν· ἄρα πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἡ θέλησις. Εἰ δέ πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἡ θέλησις, ταύτην δέ μετὰ τῆς φύσεως κατ' αὐτούς οὐ προσείληφεν ὁ Λόγος ἐνανθρωπήσας· οὐκ ἄρα ἐγὼ χωρὶς ἀμαρτίας γέγονα. Εἰ δέ ἐγὼ χωρὶς ἀμαρτίας οὐ γέγονα, οὐκ ἄρα ἐσώθην· εἶπερ τό ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον.

Ἐπειτα δέ, εἰ ἔργον αὐτοῦ καὶ ποίημα ἡ αὐτεξουσιότης τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις, ταύτην δέ ὁ Λόγος σαρκωθείς, κατ' αὐτούς, μετὰ τῆς φύσεως καθ' ἑνώσειν ἄρρητον οὐ προσείληφεν, ἢ καταγνούς τῆς οἰκείας δημιουργίας, ὡς οὐ καλῆς, ταύτην ἑαυτοῦ ἀπεπέμψατο· ἢ φθονήσας ἡμῖν τῆς κατ' αὐτήν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς ἐντελοῦς ἀποστερῶν σωτηρίας, καὶ ἑαυτόν ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς, τῷ μὴ θέλειν, ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σώζειν.

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ θελητικόν εἶναι φύσει τόν σαρκωθέντα Θεόν Λόγον, καὶ καθ' ὁ ἄνθρωπος περὶ σέ τοῦ θελητικόν φύσει εἶναι τόν αὐτόν, καὶ καθ' ὁ Θεός, ἔνθεν εἰσόμεθα. Φησὶ γάρ αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, ἡ μόνη ἀλήθεια, περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις οὕτως· Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τούς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τούς ἀπεσταμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὡσπερ ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Νῦν ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Δῆλον γάρ, ὅτι οὐ καθ' ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ καθ' ὁ Θεός, δείξας τούς ποικίλους τῆς σοφῆς αὐτοῦ περὶ τόν ἄνθρωπον προνοίας

τρόπους δι' ὧν θελήσας ἀπό τῆς τῶν ἐκτός πλάνης τήν φύσιν πρὸς ἑαυτὸν ἐπισυνάξει, αὕτη οὐκ ἠθέλησε.

Καί πάλιν φησίν· Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκρούς, καὶ ζωοποιεῖ· οὕτω καὶ ὁ Υἱός, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Εἰ τό, ὡς ἐπίβλημα συγκριτικὸν ἐστίν· αἱ δέ συγκρίσεις τῶν ὁμοουσίῶν· οὐκ ἄρα τοῦτο δυνατόν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον ἐπὶ Χριστὸν λέγεσθαι. Οὐκοῦν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ὅτι, ὡσπερ ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὢν, (328) θελήματι τοὺς νεκρούς ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ αὐτός, ὁμοούσιος ὢν τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοθελής, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Ταῦτα τῶν εὐαγγελιστῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ προφητῶν τὰ δόγματα. Τίς οὖν ὑπὲρ ταῦτα μείζων ἀπόδειξις περὶ τοῦ φύσει θελητικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ καθ' ὃ Θεὸς ἐστί, καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Οὐδέν τούτων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ φυσικὰ εἶναι τὰ θελήματα σαφέστερον. Πῶς οὖν τὸν ἐπιδοθέντα λίβελλον ὑπὸ Μηναῖ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς βασιλίδος, ἐν θέλημα ἔχοντα, ἐδέξατο Βιγίλιος ὁ τῆς Ῥωμαίων τηνικαῦτα πρόεδρος, καὶ ταῦτα ἐμφανισθέντος αὐτοῦ ἐν τῷ βασιλικῷ σεκρέτῳ τοῦ τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων βασιλεύοντος, καὶ τῆς συγκλήτου;

ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς πατριάρχαι ὄντες κατατολμᾶτε τοῦ ψεύδους. Ὁ προηγησάμενός σου πρὸς Ὀνωρίον γράφων, εἶπεν, ὅτι " Ὑπηγορεύθη μὲν, οὐκ ἐπεδόθη δέ, οὔτε ἐνεφανίσθη" αὐτός δέ ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Ἰωάννην τὸν πάπαν, ἔφησεν ὅτι " Ἐπεδόθη καὶ ἐνεφανίσθη," ἀναγνωσθεῖς διὰ Κωνσταντίνου Κουαίστωρος. Τίτι οὖν πιστεύομεν; σοί, ἢ τῷ πρό σου; Οὐ γάρ δυνατόν ἀμφοτέρους ἀληθεύειν.

ΠΥΡ. Καί οὕτω γέγραπται τῷ πρό ἐμοῦ;

ΜΑΞ. Οὕτω γέγραπται.

ΠΥΡ. Ἔστω περὶ Βιγιλίου ταῦτα. Τί ἔχεις περὶ Ὀνωρίου εἰπεῖν φανερώς πρὸς τὸν πρό ἐμοῦ ἐν δογματίσαντος θέλημα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΞ. Τίς ἀξιόπιστος ἐξηγητὴς τῆς τοιαύτης καθέστηκεν ἐπιστολῆς, ὁ ταύτην ἐκ προσώπου Ὀνωρίου συντάξας, ἔτι καὶ περιῶν, καὶ μετὰ τῶν (329) ἄλλων αὐτοῦ καλῶν, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι πᾶσαν τὴν Δύσιν καταφαιδρύνων, ἢ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ἀπὸ καρδίας λαλοῦντες;

ΠΥΡ. Ὁ ταύτην συντάξας.

ΜΑΞ. Ὁ αὐτός οὖν πρὸς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον, τὸν γενόμενον βασιλέα, ἐκ προσώπου πάλιν Ἰωάννου τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα περὶ αὐτῆς γράφων, ἔφη, ὅτι " Ἐν θέλημα ἔφημεν ἐπὶ τοῦ Κυρίου, οὐ τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ μόνης τῆς ἀνθρωπότητος. Σεργίου γάρ γραψάντος, ὡς τινες δύο θελήματα λέγουσι ἐπὶ Χριστοῦ ἐναντία, ἀντεγράψαμεν, ὅτι Ὁ Χριστός δύο θελήματα ἐναντία οὐκ εἶχε· σαρκὸς φημι, καὶ πνεύματος, ὡς ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ τὴν παράβασιν· ἀλλ' ἐν μόνον, τό φυσικῶς χαρακτηρίζον τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα." Καὶ τούτου ἀπόδειξις ἐναργής, τό καὶ μελῶν καὶ σαρκὸς μνησθῆναι· ἄπερ καὶ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἐκεῖνα ληφθῆναι οὐ συγχωρεῖ. Εἶτα καὶ προκατάληψιν ἀνθυποφορᾶς ποιούμενος, φησίν· " Εἰ δέ τις λέγοι· Καὶ τίνος χάριν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ διαλαβόντες, περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ μνήμην οὐκ ἐποίησασθε; φαμέν, ὅτι πρῶτον μὲν πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἢ ἀπόκρισις γέγονεν· ἔπειτα δέ, καὶ τῷ τῆς γραφῆς ἔθει, ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ ἐπόμενοι· ποτέ μὲν ἀπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ διαλεγόμενης· ὡς ὅταν λείγη ὁ Ἀπόστολος· Χριστός Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία· ποτέ δέ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, καὶ μόνον, ὡς ὅταν ὁ αὐτός λέγη· Τό μωρόν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· καὶ τό ἀσθενές τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν."

ΠΥΡ. Ἀπλούστερον ὁ πρό ἐμοῦ, τῇ λέξει προσεσηκώς, τοῦτο ἐδέξατο.

ΜΑΞ. Ἀλήθειαν λέγω οὐδέν οὕτως ἀπεδιέθηκέ με πρός τόν πρό σοῦ, ὡς τό παλίμβολον αὐτοῦ ἤγουν τό ἄλλοτε εἰς ἄλλας αὐτόν μεταπίπτειν ἐννοίας, καί ἐν μηδενί βεβηκέναι φρονήματι. Ποτέ μὲν τούς τοῦτο τό ἐν θέλημα θεῖον προσαγορεύοντας ἀποδεχόμενος, τό Θεόν μόνον εἶναι τόν σαρκωθέντα εἰσηγε· ποτέ δέ, τούς βουλευτικόν αὐτό λέγοντας, ἄνθρωπον αὐτόν ψιλόν εἶναι εἰσηγε, βουλευτικῶς καθ' ἡμᾶς διατιθέμενον (διακείμενον), καί μηδέν διαφέροντα Πύρρου καί Μαξίμου· ποτέ δέ ὑποστατικόν αὐτό λέγων, τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστάσεων συνεισηγε καί τό διάφορον τῶν θελημάτων ἐπί τῶν ὁμοουσιῶν· ποτέ δέ, καί τούς ἐξουσιαστικόν αὐτό λέγοντας ἀποδεχόμενος, σχετικῆν εἰσηγε τήν ἔνωσιν· ἐξουσία γάρ, καί αὐθεντία, καί τά τοιαῦτα, γνώμης προδήλως, ἀλλ' οὐ φύσεως ὑπάρχει κινήματα· ποτέ δέ, τούς προαιρετικόν καί γνωμικόν αὐτό λέγοντας προσλαμβανόμενος, καί κυρίου ἐαυτοῦ καθιστῶν, οὐ μόνον ψιλόν ἄνθρωπον εἰσηγε τόν Κύριον, ἀλλὰ καί τρεπτόν καί ἁμαρτωλόν· εἴπερ ἡ γνώμη τῶν ἀντικειμένων ἐστὶ κριτική, καί τῶν ἀγνωσμένων ζητητική καί τῶν ἀδήλων βουλευτική· ποτέ δέ, τούς οικονομικόν αὐτό λέγοντας, (332) τό, πρό τῆς οἰκονομίας ἀθέλητον αὐτόν εἶναι, καί εἴ τι ἕτερον ἔπεται τῷ λόγῳ ἄτοπον, εἰσηγε· καί εἰς ἄλλας μυρίας ἀτόπους ἐξηνέχθη ὑπολήψεις, τήν ἀλήθειαν βάσιν οὐκ ἐσχηκώς· ἅς δι' ἀκριβείας εἰ βουληθεῖν Γραφή παραδοῦναι μετά τῶν αὐτῶν ἀτόπων, οὐδέ ὁ μέλλων ἀρκέσει χρόνος. Τίς δέ ἀνάγκη χάρτας προθεῖναι καί σχίσαι τήν ἀγίαν τοῦ θεοῦ Ἐκκλησίαν; Οὐδέ τό πᾶσι κοινότατον συνιδεῖν ἠδυνήθη. Ἡ γάρ, ἵνα παραχωρήσωμεν ὑμῖν, τά τῶν συνόδων ἔχουσι δόγματα, ὡς ὑμεῖς οὐκ ἀληθεύοντες ἔφητε, καί οὐ δεόμεθα τῶν ὑμετέρων χαρτῶν, ταύτας καί πρὶν καί νῦν δεχόμενοι καί περιπτυσσόμενοι ἢ οὐ τά τῶν συνόδων ἔχουσι, καί πολλῶ πλέον τούτους ἀποστρέφεσθαι καί φεύγειν δίκαιον. Τῆς οὖν τῶν αὐτῶν χαρτῶν προθέσεως καθ' ἑκάτερον ἀδίκου καί παρανόμου οὔσης, καί ἡ αὐτῶν κατάλυσις δι' ἑκάτερον δικαία καί κανονική καθέστηκεν.

ΠΥΡ. Σωφρόνιος, ὁ μικρῶ πρόσθεν πατριάρχης γενόμενος Ἱεροσαλῦμων, τοῦτο ἡμᾶς καί παρά πρόθεσιν πράξει πεποιήκε, τόν περί ἐνεργειῶν λόγον οὐκ ἐν εὐθέτῳ καιρῶ κινήσας.

ΜΑΞ. Ἐγὼ πάντοθεν ἀπορῶ, ποῖαν ἐκδέχεσθε δοῦναι ἀπολογία, τόν ἀναίτιον οὕτω πικρῶς αἰτιώμενοι. Εἰπέ γάρ μοι, πρός τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὅτε Σέργιος ἔφραψε πρός τόν τῆς Φαράν Θεόδωρον, πέμψας καί ὄν φησι λίβελλον Μηνᾶ διὰ τῆς μεσιτείας Σεργίου τοῦ Μακαρωνᾶ τοῦ Ἀρσινόης ἐπισκόπου, προτρεπόμενος αὐτόν περί τῆς ἐν τῷ λιβέλλῳ μιᾶς ἐνεργείας καί ἐνός θελήματος τά δοκοῦντα εἰπεῖν, καί ἀντέγραψεν, ἀποδεχόμενος αὐτά, ποῦ οὖν τότε Σωφρόνιος; ἢ ἠνίκα ἐν Θεοδοσιουπόλει πρός Παῦλον τόν Μονόφθαλμον καί ἀπό Σεβηριτῶν ἔγραψε, πέμψας καί αὐτῷ λίβελλον Μηνᾶ, (333) καί τήν τοῦ Φαρανίτου καί ἐαυτοῦ συγκατάθεσιν; ἢ ὅτε πρός Γεώργιον τόν ἐπίκλην Ἀρσᾶν, Παυλιανιστήν ὄντα, ἔγραψε, χρήσεις αὐτῷ πεμφθῆναι περί μιᾶς ἐνεργείας αὐτῶν, ἐνθέμενος καί τοῦτο τῇ ἐπιστολῇ ὅτι ἐν ταύταις, καί τήν πρός αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖ ἔνωσιν; Ταύτην δέ τήν ἐπιστολήν ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ πάπας Ἀλεξανδρείας ἀφείλετο χειρὶ ἀπὸ τοῦ Ἀρσᾶ· ὅθεν καί βουληθεῖς δι' αὐτήν ποιῆσαι τήν καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἐκωλύθη ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τηνικαῦτα γενομένης τῶν Περσῶν ἐπιδρομῆς. Ἡ ὅτε πρός Κύρον τόν Φάσιδος ἐντέγραψε περί μιᾶς ἐνεργείας καί δύο, ἐρωτηθεῖς παρ' αὐτοῦ, πέμψας καί αὐτῷ τόν ῥηθέντα λίβελλον Μηνᾶ; Τί οὖν; Ἐπειδὴ Σεργίου πολυτρόπως τήν οἰκείαν νόσον ἐν τῷ κοινῷ προθέντος, καί τό πλεῖστον τῆς Ἐκκλησίας λυμνηαμένου, ὁ μακάριος Σωφρόνιος ὑπέμνησεν αὐτόν μετά τῆς πρεπούσης τῷ σχήματι αὐτοῦ

ταπεινοφροσύνης, τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ προκαλινδούμενος καί ἀντί πάσης ἰκετηρίας αὐτοῦ προσφέρων αὐτῷ τὰ ζωοποιὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ παθήματα, ὥστε μή φωνήν αἰρετικῶν, καλῶς πάλαι ὑπό τῶν προωδευκότων τόν βίον ἀγίων Πατέρων σβεσθεῖσαν, ἀνανεώσασθαι, αὐτός αἴτιος τοῦ τοιούτου γέγονε σκανδάλου;

ΠΥΡ. Πάντων τῶν προταθέντων τήν ἀνατροπὴν δεόντως ὁ λόγος ἐποίησατο, καί οὐδέν ὄλως ἐλλείπει ἢ περί θελημάτων ζήτησις.

ΜΑΞ. Ἐπειδή ἢ περί θελημάτων ζήτησις πέρας εἴληφε, βούλει καί τήν περί ἐνεργειῶν ποιησώμεθα;

ΠΥΡ. Τόν περί τοῦ φυσικά εἶναι τὰ θελήματα λόγον ἀγνοήσας κατά τοῦτον καί τόν περί ἐνεργειῶν παρεδεξάμην· καί εἴ τι ἀγράφως, ἢ ἐγγράφως ἐρρήθη μοι, πρὸς τοῦτον ὄρᾳν τόν σκοπόν. Νυνὶ δέ τοῦ πεφυκέναι θέλειν, καί τοῦ πεφυκέναι ἐνεργεῖν συνεκδοχικῶς ὁμολογουμένων, πάντα τὰ περί τούτου πρώην μὴ συσταθέντα, ἠκύρωται καί περιττόν ἡγοῦμαι, λοιπόν τινα ὄλως περί τούτου κινήσαι λόγον.

ΜΑΞ. Τί οὖν; ἐπειδή ὁ Θεός, διὰ τήν προγνωσθεῖσαν αὐτῷ πρόθεσιν ἡμῶν, ἐκάλεσε πρὸς τήν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἐπίγνωσιν, οὐ δεῖ τὰ περί τούτου ἐγγράφως, ἢ ἀγράφως πρὸς τινὰς εἰρημένα βασανίσαι, διὰ τοῦ, ὡς εἰκός, ἀφυλάκτως αὐτοῖς περιτυχόντας, ἢ καί περιτηγχάνοντας εὐχερεστέρους;

ΠΥΡ. Εἰ τι πρὸς τοῦτο ὄρᾳ ἢ βάσανος, ἀναγκαῖόν ἐστι. Τό γάρ φροντίσαι τῆς τῶν ἀκεραιότερων ἀσφαλείας, μίμησίς ἐστι θείας φιλανθρωπίας.

ΜΑΞ. Εἰ οὖν θείας φιλανθρωπίας ἐστὶ τοῦτο μίμησις, ἀρξώμεθα ἐντεῦθεν τῆς περι τούτου ἐξετάσεως.

ΠΥΡ. Ἀρξώμεθα.

ΜΑΞ. Ἐν τοῖς σοῖς εὔρον συγγράμμασι, μίαν σε Χριστοῦ, ὡς ὄλου, ἐνέργειαν δογματίσαντα. Εἰ οὖν μία, ὡς ὄλου ἔστιν ἐνέργεια, τό δέ ὄλον ἢ αὐτοῦ ἐστὶν ὑπόστασις, ἄρα ἢ μία αὕτη ἐνέργεια ὑποστατική ἔσται· καί ἑτέρας ἐνεργείας ὥσπερ καί ὑποστάσεως (336) Πατρί τε καί Μητρί· εἴπερ οὐδέτερον αὐτῶν ὑπάρχει Χριστός.

ΠΥΡ. Εἰ διὰ τό διάφορον τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων λέγετε ἐνεργείας, καί οὐ διὰ τό μοναδικόν τοῦ προσώπου μίαν, δύο εὑρεθήσονται καί τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργειαι, διὰ τό κατ' οὐσίαν διάφορον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καί τοῦ σώματος. Εἰ δέ τοῦτο, τρεῖς ἔσονται τοῦ Χριστοῦ ἐνέργειαι, καί οὐ δύο.

ΜΑΞ. Ἄπερ ὑμεῖς ἐπ' ἀναιρέσει τῶν φυσικῶν προῖσχεσθε, ταῦτα καί κατά τῶν φύσεων οἱ πρὸς αὐτάς μαχόμενοι προτείνουσι. Τοῦτο γάρ ὑμῶν καί μόνον τό χάριεν, τό ἐκείνοις ἐν πᾶσι συμπεριάγεσθαι. Ὅθεν καί ἡμεῖς τούς παρά τῶν Πατέρων ἐκείνοις ἐπενεχθέντας ἐλέγχους, καί ὑμῖν, ὡς τὰ αὐτά αὐτοῖς νοσοῦσι προσάγομεν· ὅτι, εἰ διὰ τό διάφορον τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων, δύο φύσεις καί αὐτοῖ μεθ' ἡμῶν λέγετε, καί οὐ διὰ τό μοναδικόν τοῦ προσώπου μίαν, δύο εὑρεθήσονται οὕτω γε καί τοῦ ἀνθρώπου φύσεις, διὰ τό κατ' οὐσίαν διάφορον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καί τοῦ σώματος· καί εἰ τοῦτο, τρεῖς ἔσονται τοῦ Χριστοῦ, καί οὐ δύο φύσεις. Εἰ δέ διὰ τό διάφορον τῶν φύσεων, δύο μεθ' ἡμῶν λέγοντες φύσεις, τρεῖς οὐ λέγετε ἐπὶ Χριστοῦ φύσεις· πῶς ἡμῖν διὰ τό διάφορον τῶν φύσεων δύο λέγουσιν ἐνεργείας; αἱ τρεῖς συναχθήσονται ἐνέργειαι; Ἄ γάρ ὑμεῖς μεθ' ἡμῶν πρὸς τούς ἐκεῖνα κατά τῶν φύσεων προτείνοντας λέγετε, ταῦτα καί ἡμῖν περί τῶν ἐνεργειῶν πρὸς ὑμᾶς ἀρκέσει· ἀλλ' οὕτω μὲν ὑμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου ὁ λόγος ἀπερῆραψε, δείξας τῆς ἀπορίας τό παράλογον. Ἐκ δέ τοῦ ὑπερέχοντός φαμεν, ὅτι οὐ ταυτόν τό κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἓν, καί τό κατ' οὐσίαν ψυχῆς καί σώματος ἓν. Τό μὲν γάρ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἓν, τήν ἐν πᾶσι τοῖς ὑπό τήν φύσιν ἀτόμοις ἀπαραλλαξίαν ἐνδείκνυται·

ὅθεν οὐδέ ἀπροσδιορίστως αὐτό φαμεν, ἀλλά προσεπάγοντες τοῦ ἀνθρώπου. Τό δέ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καί σώματος ἔν, αὐτό τό εἶναι αὐτῶν λυμαίνεται, εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτό παντελῆ ὠθοῦν. Εἰ δέ οὐ ταυτόν τό κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἔν, οὐκ ἄρα ἀνάγκη ἡμῖν, τήν κατ' εἶδος μίαν λέγοντας ἐνέργειαν, ἢ ὑποστατικήν ταύτην λέγειν, ἢ τρεῖς ἐνεργείας, διά τό πρός φύσιν ὄραν τήν ἐνέργειαν.

ΠΥΡ. Ἀλλά ταῖς ἐνεργείαις τά πρόσωπα κατά Νεστόριον συνεισάγεται· καί ἀνάγκη, τούς δύο λέγοντας ἐνεργείας, τά ἐκείνου μιὰρά διεκδικεῖν δόγματα.

ΜΑΞ. Καί μήν Νεστόριος, δύο πρόσωπα λέγων μίαν δογματίζει ἐνέργειαν. Εἰ δέ ταῖς ἐνεργείαις πρόσωπα καθ' ὑμᾶς συνεισάγεται, καί τοῖς προσώποις ἀκολουθῶς αἱ ἐνεργεῖαι συναχθήσονται· καί βιασθήσεσθε, τοῖς ἰδίους ἐπόμενοι κανόνισιν, ἢ διά τήν (337) μίαν ἐνέργειαν τῆς ἀγίας Θεότητος, καί ἔν λέγειν αὐτῆς πρόσωπον· ἢ διά τās τρεῖς αὐτοῦ ὑποστάσεις, τρεῖς καί ἐνεργείας· ἢ σχετικήν, ὡς Νεστόριος λέγειν ἔνωσιν· ταύτης γάρ ἢ μία ἐνέργεια ἢ ἔνωσις, ὡς αὐτός Νεστόριος καί οἱ τῆς αὐτοῦ φατρίας ἐν τοῖς αὐτῶν ἀπέδειξαν γράμμασι. Καί ἐφ' ἡμῶν δέ, ἐπειδή μία μὲν ἢ κατά τό εἶδος ἐνέργεια, πολλαί δέ αἱ ὑποστάσεις· ἢ διά τήν μίαν κατ' εἶδος ἐνέργειαν, καί ἔν τῶν πάντων λέγειν πρόσωπον· ἢ διά τὰ πολλά πρόσωπα, πολλάς καί ἐνεργείας· καί διαπέπτωκε τοῖς Πατράσιν οὕτω γε ὁ φάσκων λόγος· "Τά τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας, καί τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας."

Ἔτι τε, εἰ τῆ ἐνέργεια πρόσωπον συνεισάγεται κατ' αὐτούς, πολλάς δέ δεδώκασιν ἐνεργείας ἐξ ἑνός καί τοῦ αὐτοῦ σεσαρκωμένου θεοῦ Λόγου προελθεῖν, καί τὰ συνεισαγόμενα ταῖς προελθούσαις ἐνεργείαις πρόσωπα δώσουσιν· εἴπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν διέγνωσαν· καί εὐρεθήσονται ἄπειρα καί τὰ πρόσωπα, καί αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ αὐτοῦ.

Καί αὖθις, εἰ συνεισάγεται πρόσωπον, κατά τήν αὐτῶν πρότασιν, τῆ ἐνέργεια, καί ἀναιρουμένη ταύτη συναναιρεῖται πάντως. Εἰ δέ τοῦτο ἀληθές, ἄρα τῆ ἀναιρέσει τῶν δύο, καί τῆς μιᾶς ἐνεργειῶν, συναναιρεῖται καί τὰ δύο καί τό ἔν πρόσωπον· καί ἐχώρησεν, ὅσον τό ἐπ' αὐτοῖς, ὁ Χριστός, ἐκ τοῦ ὄντος, καί ὑπερόντος, εἰς τό μὴ ὄν οὐ τι γένοιτο ἄν ἀσεβέστερον;

Εἰ δέ καί ἐπί τοῦ καθ' ἕκαστον ἡμῶν τοῦτό τις ἐκ πολλῆς περιουσίας γυμνάζειν βουληθεῖη, εὐρήσει καί ἡμᾶς καθ' ἕνα καί τόν αὐτόν καιρόν καί λογιζομένους, καί περιπατοῦντας· ἢ καί ἕτερα μὲν διανοομένους, ἕτερα δέ τοῖς παρατυγχάνουσι διαλεγόμενους· ὅπερ καί Μωϋσῆς ποιήσας ἱστορεῖται, κατά τόν αὐτόν καιρόν καί Θεῶ ἐντυγχάνων ὑπέρ τοῦ λαοῦ, καί τῷ λαῷ διαλεγόμενος, καί πρός χρηστάς παρορμῶν ἐλπίδας· καί οὔτε τῷ προσφυῶς ταῖς αὐτοῦ φύσει δυκῶς ἐνεργεῖν, δύο ὁ καθείς ἐστίν· οὔτε τῷ ἕνα εἶναι τόν δυκῶς ἐνεργοῦντα, τās οὐσιωδῶς προσοῦσας ταῖς αὐτοῦ φύσει κινήσεις συγγεῖ. Καί ἐπί τοῦ κατά προφοράν δέ λόγου ὡσαύτως, καί τήν ἐγκειμένην τῷ λόγῳ ὄρων ἔννοιαν, καί τόν ὑποκείμενον τῆ ἐννοία λόγον, καί τήν αὐτῶν δι' ὅλου εἰς ἄλληλα περιχώρησιν· καί οὔτε τῆ διαφορᾷ αὐτῶν τό διάφορον τῶν προσώπων συνεισάγεται, οὔτε τῆ ἄκρα ἐνώσει τό συγκεχυμένον. Τί δ' ἄν τις εἴποι καί περί τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας, οὐχ ἦττον τῶν φύσεων, τουτέστι τοῦ πυρός καί τοῦ σιδήρου, καί τās αὐτῶν φυσικάς ἐνεργείας, τήν καῦσιν φημι (340) καί τήν τομήν, σωζούσης, καί διά πάντων ἅμα, καί ἐν ταυτῷ, ταύτας ἐνδεικνυμένης; Οὔτε γάρ ἢ καῦσις αὐτῆς, τῆς τομῆς ἄφετός ἐστι μετά τήν ἔνωσιν, οὔτε ἢ τομή τῆς καύσεως· καί οὔτε διά τό διττόν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας, δύο εἰσάγει τās πεπυρακτωμένας μαχαίρας· οὔτε διά τό μοναδικόν τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας, τῆς αὐτῶν οὐσιώδους διαφορᾷ φύσιν ἢ σύγχυσιν ποιεῖται.

ΠΥΡ. Οὐχ εἷς ἦν ὁ ἐνεργῶν;

ΜΑΞ. Ναί εἷς.

ΠΥΡ. Εἰ οὖν εἷς ὁ ἐνεργῶν, καί μία, ὡς ἑνός, ἡ ἐνέργεια.

ΜΑΞ. Ὁ εἷς οὗτος Χριστός· πάλιν γάρ τά αὐτά τοῖς ἀνωτέρω εἰς τά αὐτά ὑμᾶς ὑποστρέψαντας ἐρήσομαι· εἷς τῆ ὑποστάσει, ἢ τῆ φύσει ἐστίν;

ΠΥΡ. Τῆ ὑποστάσει τῆ γάρ φύσει διπλοῦς τυγχάνει.

ΜΑΞ. Δυϊκῶς οὖν διά τό διπλοῦν τῆς φύσεως ὁ αὐτός ἐνήργει, ἢ ἐνικῶς διά τό μοναδικόν τῆς ὑποστάσεως; Ἄλλ' εἰ μὲν δυϊκῶς, εἷς ὢν ὁ αὐτός ἐνήργει, οὐκ ἄρα τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐνεργειῶν ὁ τῶν προσώπων συνεισάγεται ἀριθμός. Εἰ δέ ἐνικῶς, διά τό μοναδικόν τοῦ προσώπου, τὰς αὐτάς ἐπί τοῖς αὐτοῖς ἀτοπίας ὁ περί τούτου δέξεται λόγος. Εἰ γάρ ὑποστατική ἡ ἐνέργεια, τῷ πλήθει τῶν ὑποστάσεων, καί τῶν ἐνεργειῶν διαφορά συνθεωρηθήσεται.

ΠΥΡ. Οὐ πάντως, ἐπειδή δυϊκῶς ἐνήργει, δύο ἦσαν αὐτοῦ αἱ ἐνέργειαι· ἀλλ' ἐπειδή εἷς ἦν ὁ ἐνεργῶν, μία.

ΜΑΞ. Τοῦτο καί περί τῶν φύσεων ἕτερος λέγει πρός σέ, ὅτι οὐκ ἐπειδή δυαδική αὐτοῦ ἡ φύσις, ἤδη καί δύο εἶησαν, καί λεχθείησαν αἱ φύσεις· ἀλλ' ἐπειδή μία ἦν αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, μία ἐστίν αὐτοῦ ἡ φύσις, καί λέγεται. Πλήν ἵνα πάντα παραλίπω, ὅσα περί τούτου ῥηθῆναι δύναται, μίαν ἐνέργειαν λέγοντες, ὁποῖαν ταύτην λέγειν ἀξιοῦτε; θεῖαν, ἢ ἀνθρωπίνην, ἢ οὐδετέραν; Ἄλλ' εἰ μὲν θεῖαν, Θεόν μόνον τόν Χριστόν λέγετε· εἰ δέ ἀνθρωπίνην, οὐδέ ὅλως Θεόν, ἀλλ' ἄνθρωπον μόνον ψιλόν· εἰ δέ οὐδετέραν τούτων, οὐδέ Θεόν, οὐδέ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀνύπαρκτον δογματίζετε τόν Χριστόν.

ΠΥΡ. Μίαν λέγοντες ἐνέργειαν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καί τῆς κατ' αὐτόν ἀνθρωπότητος, οὐ λόγῳ φύσεως ταύτην προσεῖναι αὐτῷ φαμεν, ἀλλ' ἐνώσεως τρόπῳ.

ΜΑΞ. Εἰ ἐκ τῆς ἐνώσεως αὐτῷ, κατά τόν ὑμέτερον λόγον, προσγένονεν ἡ ἐνέργεια, πρό τῆς ἐνώσεως ἄρα ἀνενέργητος ἦν· καί τετυράννηται, καθ' ὑμᾶς, δημιουργήσας. Καί αὐθις, εἰ ἐκ τῆς ἐνώσεως αὐτῷ προσγένονε τό ἐνεργεῖν· ὁ Πατήρ δέ καί τό ἅγιον Πνεῦμα οὐχ ἠνώθησαν καθ' ὑπόστασιν σαρκί, οὐκ ἄρα ἐνεργητικοί. Εἰ δέ μή ἐνεργητικοί, οὐδέ δημιουργοί· ἵνα μή λέγω, ὅτι οὐδέ ὅλως εἰσίν.

Καί πάλιν, ἐπειδή ἡ ἐνωσις σχέσις ἐστί, καί οὐ (341) πράγμα, σχέσις ἄρα καί οὐ πράγμα ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐνέργεια.

Ἔτι τε, ἢ κτιστήν, ἢ ἄκτιστον λέγειν ταύτην ἀναγκασθήσεσθε· ἐπειδή μέσον κτιστῆς καί ἀκτίστου οὐδεμία ὑπάρχει τό σύνολον. Καί εἰ μὲν κτιστήν αὐτήν φήσετε, κτιστήν καί μόνην δηλώσει φύσιν· εἰ δέ ἄκτιστον, ἄκτιστον καί μόνην χαρακτηρίσει φύσιν· δεῖ γάρ πάντως κατάλληλα ταῖς φύσεσι τά φυσικά εἶναι· καί πῶς ἂν δυνατόν, τῆς κτιστῆς φύσεως καί ἠργμένης, ἄκτιστον εἶναι τήν ἐνέργειαν, ἀναρχόν τε, καί ἄπειρον, καί δημιουργόν, καί συνεκτικὴν; ἢ πῶς ἀκτίστου καί ἀνάρχου, κτιστήν, καί ἠργμένην, καί πεπερασμένην, καί ὑφ' ἑτέρας πρός τό ἀδιάλυτον εἶναι συνεχομένην;

ΠΥΡ. Οὐδέ τό ἀποτέλεσμα τῶν ὑπό Χριστοῦ γενομένων ἔργων λέγοντας μίαν ἐνέργεια, ἀποδέχη καί ὁμονοεῖς;

ΜΑΞ. Ἄλλης ἄλλο πράξεως ἀποτέλεσμα, καί οὐχ ἓν, ὡς ἐπί τῆς πεπυρακτωμένης ἐδείχθη μαχαίρας. Εἰ γάρ καί ἦνωνται ἀλλήλαις, ἢ τε τοῦ πυρός, καί ἡ τοῦ ξίφους ἐνέργεια· ἀλλ' ὀρώμεν τό ἀποτέλεσμα τοῦ πυρός τήν καῦσιν ὄν, καί τοῦ σιδήρου τό ἀποτέλεσμα τήν τομήν· εἰ καί μή διήρηνται ἀλλήλων ἐν τῇ κεκαυμένη τομῇ, ἢ ἐν τῇ καύσει· ὡσπερ καί οὐρανοῦ ἄλλο, καί γῆς ἄλλο, καί ἡλίου ἄλλο. Οὐ δυνατόν οὖν ἓν λέγειν ἀποτέλεσμα, εἰ μὴδ' ἂν μία εἶη καί μόνον ἡ πράξις. Εἰ οὖν πρός τό ἀποτέλεσμα

τῶν ὑπὸ Χριστοῦ γενομένων ἔργων ἀπιδόντες μίαν ἐνέργειαν ἐδογματίσατε, ἢ καὶ μίαν πρᾶξιν δογματίσατε· ἢ διὰ τὰς ἀπείρους πράξεις, ἀπείρους καὶ τὰς ἐνεργείας. Πλήν περι τῶν ἔργων ἡμῖν ἐστὶ τό ζητούμενον· οὐ γάρ περι τῶν ἔξω Χριστοῦ ἐστὶν ὁ λόγος ἡμῖν, ἀλλὰ περι τῶν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ· τουτέστι περι τοῦ φυσικοῦ τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ λόγου, εἴτε ἑλλιπῆς ἐκ τῆς ἐνώσεως, εἴτε ἀνελλιπῆς μεμένηκε· καὶ εἰ ἑλλιπῆς, εἰ δυνατόν ἑλλιποῦς φύσεως ὑπαρξιν εἶναι· εἰ δὲ ἀνελλιπῆς, εἰ ἐν αὐτῷ, φημί δὴ τῷ συστατικῷ τῆς οὐσίας λόγῳ, ἢ ἐνέργεια θεωρεῖται, ἢ τῶν ἐκτός τυγχάνει. Ἄλλ', ὅτι μὲν οὐ τῶν ἐκτός τυγχάνει ἢ κατὰ φύσιν ἐνέργεια, δῆλον ἐν τοῦ ἄνευ μὲν τῶν ἔργων δύνασθαι τὴν φύσιν εἶναι· ἄνευ δὲ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, οὔτε εἶναι τὴν φύσιν, οὔτε γινώσκεισθαι δυνατόν. Οἷς γάρ ἕκαστον φυσικῶς ἐνεργεῖ, πιστοῦται ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον.

Ὅποταν οὐδέ πρὸς ἔργον ἀντιδόντες, τὴν ἀναπλασθεῖσαν ὑμῖν τραγελάφου δίκη μίαν ἐνέργειαν ἐδογματίσατε, ἀλλὰ πρὸς τὸν φυσικὸν τῶν ἐνωθειῶν οὐσιῶν λόγον· καὶ τούτου πίστις ἀψευδῆς τὰ ὑπὸ Κύρου μὲν δογματισθέντα κεφάλαια, ὑφ' ὑμῶν (344) δὲ προσηνῶς, καὶ λίαν ἀσπασίως δεχθέντα· ἐν οἷς καὶ μίαν δογματίσας, τῇ αὐτῇ ἔφη ἐνεργῆσαι τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα· οὐ μόνον τῇ ἀγία Γραφῇ, καὶ τοῖς ἀγίοις Πατράσι μαχόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ τῶν γεγονότων φύσει. Οὐδέ τῶν ὄντων, ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μένον, τὰ ἐναντία ποιεῖν πέφυκεν. Οὐ γάρ θερμαίνει τό πῦρ καὶ ψυχεῖ· οὔτε ψυχεῖ ἢ κρύσταλλος καὶ θερμαίνει· οὔτε ξηραίνει ἢ γῆ καὶ ὑγραίνει· οὔτε ὑγραίνει τό ὕδωρ καὶ ξηραίνει. Εἰ οὖν ἐπ' οὐδενός τῶν ὄντων τοῦτο θεωρεῖται, πῶς τὸν σαρκωθέντα Λόγον καὶ οὐσιωδῶς γενόμενον ἄνθρωπον, μιᾶ ἐνεργείᾳ τὰ τε θεύματα καὶ τὰ πάθη, λόγῳ φύσεως ἀλλήλων διαφέροντα, ἐπιτελέσαι λέγοντες, οὐ δεδοίκατε;

ΠΥΡ. Τί οὖν ἐναντία τῆς νῦν ἐκ τῆς ζητήσεως ἀναφανείσης εὐσεβοῦς ἐννοίας, ὁ τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ Κύριλλος ἐδογματίσει, "μίαν συγγενῆς δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένον ἐνέργειαν," τὸν Χριστόν δηλαδή, φήσας;

ΜΑΕ. Οὐ μάχεται ὅλως ἢ παροῦσα χρῆσις ταῖς δύο ἐνεργείαις· τουναντίον δέ, καὶ συνίστησιν. Οὐ γάρ μίαν φυσικὴν ἐνέργειαν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ἔφη, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἀλλαχοῦ ἔλεγιν, ὅτι "Ποιοτοῦ καὶ ποιήματος μίαν ἐνέργειαν, οὐκ ἂν τις δοίη σωφρονῶν" ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, μίαν τῆς θεότητος οὔσαν τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἄνευ σαρκός, καὶ μετὰ σαρκός. Ὡς εἶ τις μίαν τοῦ πυρός ἐνέργειαν μετὰ ὕλης καὶ ἄνευ τῆς ὕλης δεῖξαι θέλων, φήσειεν, ὅτι τό πῦρ καὶ ἄνευ ὕλης καὶ μετὰ ὕλης καίει. Οὕτω καὶ ὁ Πατήρ οὐ μίαν τὴν τῶν δύο φύσεων εἶπεν ἐνέργειαν· ἀλλὰ μίαν τὴν ἐνέργειαν εἶπε τὴν θεῖαν καὶ τὴν Πατρικὴν, οὐσιωδῶς ἐνυπάρχουσαν τῷ σαρκωθέντι Θεῷ Λόγῳ, καθ' ἣν οὐ παντουργῶ μόνον προστάγματι τὰς θεοσημίας ἀσωμάτως ἐτέλει, καθὼς αὐτός φησιν· εἴπερ καὶ μετὰ σάρκωσιν ὁμοεργός ἐστὶ τῷ οἰκείῳ γεννήτορι, ἀσωμάτως ἐνεργοῦντι· ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς οἰκείας σαρκός ἀφῆ ταύτας ἐδείκνυ σωματικῶς. Τοῦτο γάρ βούλεται τό, "Δι' ἀμφοῖν." Ὡς συγγενῶς ἔχειν κατὰ τὴν φύσιν διὰ λόγου, καὶ παντουργοῦ προστάγματος γενομένην τὴν ζώωσιν τῆς παιδός, ἢ τὴν ἀνάβλεψιν τοῦ τυφλοῦ, ἢ τὴν εὐλογίαν τῶν ἄρτων, ἢ τὴν κάθαρσιν τοῦ λεπροῦ, πρὸς τὴν διὰ τῆς ἀφῆς σωματικῶς τελουμένην· ἵνα ἀποδείξῃ καὶ τὴν σάρκα ζωοποιόν, ὡς αὐτοῦ κυρίως, καὶ οὐκ ἄλλου ὑπάρχουσαν, τῇ πρὸς αὐτόν ἀκραιφνεῖ ἐνώσει. Δι' ἀμφοτέρων γάρ τούτων, προστάγματός φημι καὶ ἀφῆς, ἢ θεῖα ἐνέργεια δι' αὐτῶν ἐγνωρίζετο τῶν πραγμάτων, μηδὲν τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην, καὶ πάσχουσαν φυσικὴν τῆς σαρκός ἐνέργειαν παραβλάπτουσα· τουναντίον δέ, συντηροῦσα αὐτὴν εἰς οἰκείαν ἔκφανσιν· ὡσπερ οὖν καὶ ψυχὴ, ὡς δι' ὀργάνου τοῦ (345) οἰκείου σώματος, καὶ

τῆς αὐτοῦ φυσικῆς ἐνεργείας τά οἰκεῖα, καί τήν ἑαυτῆς προσφέρει κατά φύσιν ἐνέργειαν. Ἡ τε γάρ ἔκτασις τῆς χειρός καί ἡ ἀφή, καί ἡ κράτησις, καί ἡ κατ' αὐτήν τοῦ πηλοῦ μίξις καί ἡ τοῦ ἄρτου κλάσις· καί ἀπλῶς, πᾶν ὃ διά τῆς χειρός, ἢ ἐτέρου μέλους, ἢ μέρους τοῦ σώματος ἐτελεῖτο, τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχε· καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ἐνεργῆς ἦν αὐτός, ὁ φύσει Θεός, καί τά θεῖα φυσικῶς ἐνεργῶν· ὡς ἂν δι' ἐκατέρων ἐκάτερα κατά φύσιν πιστώσῃται, Θεόν τέλειον καί ἄνθρωπον τέλειον δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας ἑαυτόν ὄντα κατ' ἀλήθειαν δεικνύς.

Οὐκ ἠγνόησεν οὖν ὁ Πατήρ τήν ἐκάστης φύσεως κατ' ἐξαίρετον ιδιότητα, καί τῶν ἄλλων φυσικῶν ιδιωμάτων περιληπτικῆν· τήν τε δημιουργικῆν φημι, καί τήν ἐκ τῆς ψυχῆς ἐνδιδομένην τῷ σώματι αὐτοῦ, ζωτικῆν ἐνέργειαν· ἅς σώζων ἐν ἑαυτῷ ὁ σαρκωθείς Θεός Λόγος εὐκρινεῖς καί ἀσυγχύτους ἔδειξε· τήν μὲν δημιουργικῆν, ἐν τῷ οὐσίαν καί ποιότητα καί ποσότητα δημιουργῆσαι· ἐξ ὧν, καί ἐν οἷς, καί ἄπερ ἡ τῶν ὄντων ὑπαρξίς ἔστι τε καί θεωρεῖται. Εἰ γάρ καί οἱ παρ' Ἑλλησι φιλοσοφήσαντες εἰς δέκα κατατείνουσι λόγους τά ὄντα· ἀλλ' οὖν τούτοις τό πᾶν συνέχεται καί περικλείεται· οὐσίαν μὲν, τοὺς λείποντας τοῦ τυφλοῦ ὀφθαλμούς ἀναπληρώσας ποιότητα δέ, τό ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλὼν· ποσότητα δέ, τοὺς ἄρτους αὐξήσας· τήν δέ ζωτικῆν ἐνέργειαν ἔδειξεν ἐν τῷ ἀναπνεῖν, λαλεῖν, ὀρεῖν, ἀκούειν, ἄπτεσθαι, ὀσφραίνεσθαι, ἐσθίειν καί πίνειν· χεῖρας κινεῖν, βαδίζειν, ὑπνοῦν, καί τά λοιπά, ὅσα ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τήν φύσιν ἀπαραλλαξίαν τῆς κατά φύσιν ἐνδείκνυται ἐνεργείας.

ΠΥΡ. Εὐσεβῶς καί ἀβιάστως τήν τοῦ Πατρὸς παρέστησας ἔννοιαν, οὐ μαχομένην, ἀλλά συμβαίνουσαν διά πάντων ταῖς δύο ἐνεργείαις. Τί δέ περί τοῦ ἁγίου Διονυσίου φαμέν, ἐν τῇ πρὸς Γάϊον τὸν θεραπευτὴν ἐπιστολῇ, φήσαντος, "Καινήν τινα τήν θεανδρικήν ἐνέργειαν, περί τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἡμῖν πεπολιτευμένον;"

ΜΑΞ. Ἡ καινότης ποιότης ἐστίν, ἢ ποσότης;

ΠΥΡ. Ποσότης.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν καί φύσιν ἑαυτῇ συνεισάγει τοιαύτην· εἴπερ πάσης φύσεως ὄρος, ὁ τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας καθέστηκε λόγος. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ὅταν λέγη ὁ Ἀπόστολος, Ἴδου γέγοντε τά πάντα καινά, οὐδέν ἕτερον λέγει, ἢ ὅτι, Ἴδου γέγονε τά πάντα ἐν· εἴτε δέ φύσει, εἴτε ἐνεργείᾳ τοῦτο καλεῖν βούλεσθε, τοῦτο τῆς ἡμῶν ἔστω ἐξουσίας. Εἰ δέ ποιότης ἐστίν ἢ καινότης, οὐ μίαν δηλοῖ ἐνέργειαν, ἀλλά τὸν καινὸν καί ἀπόρρητον τρόπον τῆς τῶν φυσικῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν ἐκφάνσεως, τῷ ἀπορρήτῳ τρόπῳ τῆς εἰς ἀλλήλας τῶν Χριστοῦ φύσεων περιχωρήσεως προσφόρως, καί τήν κατά ἄνθρωπον αὐτοῦ πολιτείαν, ξένην οὖσαν καί παράδοξον, καί τῇ (348) φύσει τῶν ὄντων ἄγνωστον, καί τὸν τρόπον τῆς κατά τήν ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀντιδόσεως.

ΠΥΡ. Οὔτε ἡ θεανδρική μίαν δηλοῖ;

ΜΑΞ. Οὐχί· τουναντίον γάρ περιφραστικῶς ἡ φωνή διά τῶν ἀριθμουμένων φύσεων τά αὐτῶν ἐνεργείας παραδέδωκεν· εἴπερ ἀποφάσει τῶν ἄκρων, οὐδέν ἐστὶ μέσον ἐπὶ Χριστοῦ. Εἰ δέ μίαν δηλοῖ, ἄλλην παρά τήν τοῦ Πατρὸς, ὡς Θεός, ὁ Χριστός ἔξει τήν ἐνέργειαν. Ἄλλῃς οὖν παρά τὸν Πατέρα ἐνεργείας ἔσται ὁ Υἱός· εἴπερ ἡ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστι θεανδρική· μετὰ τό καί θεανδρικήν χαρακτηρίζειν φύσιν καί συνιστᾶν. Ἡ γάρ ἐνέργεια, φυσική οὖσα, φύσεως ὑπάρχει συστατικός καί ἔμφυτος χαρακτήρ. Καί οἱ τά περί τούτων δέ σκέμματα διαλαβόντες, ἕτερον γένος εἶναι τῆς ποσότητος, καί ἕτερον τῆς ποιότητος εἶπον.

ΠΥΡ. Οὔτε ποσότης, οὔτε ποιότης ἐστίν ἢ καινότης· ἀλλ' οὐσία.

ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς τοῦτο εἰπεῖν ἐθάρρῃσας. Τῇ οὐσίᾳ τί ἀντιδιαστέλλεται;

ΠΥΡ. Τό μή ὄν.

ΜΑΞ. Τί δέ καινότητι;

ΠΥΡ. Ἡ παλαιότης.

ΜΑΞ. Ὡστε οὖν οὐκ οὐσία ἢ καινότης, ἀλλά ποιότης. Πῶς δέ, εἰ πρὸς μίαν ἐνέργειαν ἐκκληψόμεθα τὴν φωνήν, οὐχ ἑαυτῶ γε, καὶ τοῖς λοιποῖς Πατράσιν, ἐναντιούμενον εἰσάγομεν τὸν θεοφάντορα τοῦτον διδάσκαλον; Πάντες γάρ διαρρήδην κοινῇ καὶ εἶπον καὶ ἐδίδαξαν, τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας· καὶ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα ἐνεργείας, τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας· καὶ ὅτι τὰ τῆ οὐσία διαφέροντα, καὶ τῆ ἐνεργεία διαφέρουσι· καὶ τὰ τῆ ἐνεργεία διαφέροντα, καὶ τῆ οὐσία διαφέρουσιν.

ΠΥΡ. Τοῦτο ἐπὶ τῆς θεολογίας τοῖς Πατράσιν, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας εἴρηται. Ὅθεν οὐδέ φιλαλήθους διανοίας καθέστηκε, τὰ ἐπὶ τῆς θεολογίας αὐτοῖς εἰρημένα, μετάγειν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν τοιαύτην συνεισαγαγεῖν ἀτοπίαν.

ΜΑΞ. Εἰ ἐπὶ τῆς θεολογίας μόνον εἴρηται τοῖς Πατράσιν, οὐκ ἄρα μετὰ τὴν σάρκωσιν, καθ' ὑμᾶς, συνθεολογεῖται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ. Εἰ δέ οὐ συνθεολογεῖται, οὐδέ συναριθμεῖται κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ βαπτίσματος· καὶ εὐρεθήσεται κενὴ ἢ πίστις καὶ τό κήρυγμα.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐ συνθεολογεῖται μετὰ τὴν σάρκωσιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, οὔτε τῆς αὐτῆς ἔσται οὐσίας· τὰ γάρ τῷ λόγῳ διαφέροντα, καὶ τῆ φύσει διοίσει πάντως.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐ συνθεολογεῖται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, τίνα ἀπονεύωμεν τό, Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι; Καί· Ἄ ἂν βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα, καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ; Καί· Εἰ ἐμοὶ οὐ πιστεύετε, (349) τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε; Καί· Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ; Καί· Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ Υἱὸς, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ; Ταῦτα γάρ πάντα, οὐ μόνον τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας καὶ μετὰ σάρκωσιν τῷ Πατρὶ δείκνυσιν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.

Καὶ πάλιν, εἰ ἢ περὶ τὰ ὄντα πρόνοια ἐνέργεια Θεοῦ τυγχάνει· αὕτη δέ οὐ μόνον Πατρός καὶ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ Υἱοῦ καὶ μετὰ σάρκωσιν ἔστιν· ἄρα καὶ τῆς αὐτῆς ἔστιν ἐνεργείας τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν.

Καὶ πάλιν, εἰ τὰ θαύματα ἐνέργεια Θεοῦ τυγχάνει· ἐκ δέ τῶν θαυμάτων τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσία τῷ Πατρὶ ἐγνώκαμεν· ἄρα ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῆς αὐτῆς ὡν τῷ Πατρὶ ἐδείχθη οὐσίας· καὶ συνθεολογεῖται αὐτῷ καὶ μετὰ σάρκωσιν.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐσιωδῶς πρόσεστι τῷ Θεῷ ἢ δημιουργικὴ ἐνέργεια· τὰ δέ οὐσιωδῶς προσόντα, καὶ ἀναφαίρετα· ἀνάγκη αὐτοῦς, ἢ τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν ἐνεργείας αὐτόν οὐ λέγοντας, μηδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ λέγειν οὐσίας εἶναι· ἔνθα γάρ ἢ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐκ ἔστιν, οὐδέ ἢ φύσις ἔσται ποτ' ἂν· ἢ τῆς αὐτῆς αὐτῷ λέγοντας αὐτόν οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς λέγειν ἐνεργείας, καὶ συνθεολογεῖν τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν· ἔνθα γάρ ἢ φύσις, ἐκεῖ καὶ ἢ κοινὴ κατ' αὐτὴν ἀπαραλείπτως ἔσται ἐνέργεια.

ΠΥΡ. Οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας τὴν μίαν λέγομεν ἐνέργειαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη ἢ φύσις τῆ θεία ἐνεργεία, πάθος λέγεται κατὰ τοῦτο.

ΜΑΞ. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, καὶ οἱ μίαν φύσιν λέγοντες, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ταύτην λέγουσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη ἢ φύσις τῆ θεία παθητικὴ λέγεται κατὰ τοῦτο.

ΠΥΡ. Τί οὖν; οὐ πρὸς τὴν θείαν ἐνέργειαν διαστολῆ οἱ Πατέρες πάθος τὴν ἀνθρωπίνην προσηγόρευσαν κίνησιν;

ΜΑΞ. Μή γένοιτο· οὐδενός γάρ, καθόλου φάναι, ὑπαρξίς ἐκ παραθέσεως, ἢ ἐκ συγκρίσεως γινώσκειται ἢ ὀρίζεται· ἢ οὕτω δ' ἄν ἀλληλαίτια εὐρεθήσονται ὄντα τὰ πράγματα. Εἰ γάρ διὰ τό ἐνέργειαν εἶναι τήν θεϊάν κίνησιν, ἢ ἀνθρωπίνη πάθος ἐστί· πάντως καί διὰ τό ἀγαθὴν εἶναι τήν θεϊάν φύσιν, πονηρά ἔσται ἢ ἀνθρωπίνη. Ὅμοίως δέ καί κατά τήν σύν ἀντιθέσει ἀντιστροφὴν, διὰ τό πάθος λέγεσθαι τήν ἀνθρωπίνη κίνησιν, ἢ θεία κίνησις ἐνέργεια λέγεται· καί διὰ τό πονηράν εἶναι τήν ἀνθρωπίνη φύσιν, ἀγαθὴ ἔσται ἢ θεία. Ἄλλ' ἄπαγε· πολλῆς γάρ ὄντως ἀβελτηρίας ἐστί ταῦτα.

ΠΥΡ. Τί οὖν; οὐκ ὠνόμασαν πάθος τήν ἀνθρωπίνη κίνησιν οἱ Πατέρες;

ΜΑΞ. (352) Πολυτρόπως αὐτὴν πρὸς τὰς ὑποκειμένας δηλονότι ἐννοίας, ὠνόμασαν.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΜΑΞ. Προσηγόρευσαν αὐτὴν καί δύναμιν, καί ἐνέργειαν, καί διαφοράν, καί κίνησιν, καί ιδιότητα, καί ποιότητα, καί πάθος, οὐ κατά ἀντιδιαστολήν τῆς θείας· ἀλλ' ὡς μὲν συνεκτικὴν ἀναλλοίωτον, δύναμιν· ὡς δέ χαρακτηριστικὴν καί τήν ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν ἀπαραλλαξίαν ἐκφαίνουσιν, ἐνέργειαν· ὡς δέ ἀφοριστικὴν, διαφοράν· ὡς δέ ἐνδεικτικὴν, κίνησιν· ὡς δέ συστατικὴν, καί μόνῃ αὐτῇ καί οὐκ ἄλλῃ προσοῦσαν, ιδιότητα· ὡς δέ εἰδοποιόν, ποιότητα· ὡς δέ κινουμένην, πάθος. Πάντα γάρ τὰ ἐκ θεοῦ, καί μετὰ θεόν, πάσχει τῷ κινεῖσθαι, ὡς μὴ ὄντα αὐτοκίνησις, ἢ αὐτοδύναμις· οὐ κατά ἀντιδιαστολήν οὖν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ διὰ τὸν δημιουργικῶς αὐτοῖς ἐντεθέντα παρά τῆς τό πᾶν συστησαμένης αἰτίας λόγον. Ὅθεν καί μετὰ τῆς θείας συνεκφωνοῦντες αὐτὴν, ἐνέργειαν προσηγόρευσαν. Ὁ γάρ εἰπὼν, " Ἐνεργεῖ γάρ ἐκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας," τί ἕτερον πεποίηκεν; ἢ ὁ εἰπὼν "Καί γάρ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπόσιτος διαμείνας, ὕστερον ἐπέινασεν· ἔδωκε γάρ τῇ φύσει, ὅτε ἠθέλησε, τὰ ἴδια ἐνεργῆσαι;" ἢ οἱ διάφορον αὐτοῦ φήσαντες ἐνέργειαν; ἢ οἱ διπλῆν, ἢ οἱ ἄλλην καί ἄλλην;

ΠΥΡ. Ἐπ' ἀληθρέας, καί ἢ περὶ τῶν ἐνεργειῶν ζήτησις ἄτοπον ἔδειξε τὴν μίαν ἐνέργειαν, καθ' οἷανδήποτε τρόπον ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένην. Ἀλλὰ συγγνώμην αἰτῶ καί ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, καί τῶν προλαβόντων. Ἐξ ἀγνοίας γάρ εἰς τὰς ἀτόπους ταύτας ἐξηγῆσθαι ἐννοίας καί ἐπιχειρήσεις· καί παρακαλῶ εὐρεῖν τρόπον, ἵνα καί ἢ ἐπίσακτος αὕτη ἀτοπία καταργηθῇ, καί ἢ μνήμη τῶν προλαβόντων φυλαχθῇ.

ΜΑΞ. Ἄλλος οὐκ ἔστι τρόπος, ἢ παρασιωπηθῆναι μὲν τὰ πρόσωπα· ἀναθεματισθῆναι δέ τὰ τοιαῦτα δόγματα.

ΠΥΡ. Ἄλλ' εἰ τοῦτο γένηται, εὐρίσκονται τούτοις συνεκβαλλόμενοι, Σέργιος τε καί ἢ ἐπὶ ἐμοῦ γενομένη σύνοδος.

ΜΑΞ. Θαυμάζεις ὑπεστὶ μοι, πῶς σύνοδον ἀποκαλεῖς, τὴν μὴ κατά νόμους καί κανόνας συνοδικούς ἢ θεσμούς γενομένην ἐκκλησιαστικούς· οὔτε γάρ ἢ ἐπιστολὴ ἐγκύκλιος κατά συναίνεσιν τῶν πατριαρχῶν γέγονεν· οὔτε τόπος ἢ ἡμέρα ὑπαντήσεως ὠρίσθη. Οὐκ εἰσαγωγίμος τις ἢ κατήγορος ἦν. Συστατικὰς οἱ συνελθόντες οὐκ εἶχον, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν μητροπολιτῶν, οὔτε οἱ μητροπολίται ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν. Οὐκ ἐπιστολαί ἢ τοποτηρηταί, ἀπὸ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἐπέμφθησαν. Τίς οὖν λόγου μεμοιραμένος, σύνοδον καλεῖν ἀνάσχοιτο, τὴν σκανδάλων καί διχονοίας ἄπασαν πληρώσασαν τὴν οἰκουμένην;

ΠΥΡ. Εἰ οὐκ ἔστιν ἕτερος τρόπος, ἢ οὗτος, (353) πάντων τὴν ἑμαυτοῦ προτιμῶν σωτηρίαν, ἐτοίμως ἔχων μετὰ πάσης τοῦτο ποιῆσαι πληροφορίας· ἐν καί μόνον παρακαλῶν, ὥστε ἀξιωθῆναί με προηγουμένως μὲν τῆς τῶν ἀποστολικῶν σηκῶν· μᾶλλον δέ, αὐτῶν τῶν κορυφαίων ἀποστόλων προσκυνήσεως· λοιπὸν δέ, καί τῆς κατά

πρόσωπον τοῦ ἀγιωτάτου πάπα, θέας· καί αὐτῶ ἐπιδοῦναι τῶν ἀτόπως γεγενημένων λίβελλον. Ταῦτα αὐτοῦ εἰρηκότος, Μάξιμος καί Γρηγόριος ὁ πατρικίος εἶπαν· Ἐπειδή ἡ πρότασίς σου ἀγαθή τυγχάνει, καί τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβαλλομένη, οὕτω καί γένηται.

Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ μεγαλυνύμῳ σὺν ἡμῖν γενόμενος Ῥωμαίων πόλει, τὴν ὑπόσχεσιν ἐπλήρωσε κατακρίνας μὲν τὰ τῆς ἀσεβοῦς Ἐκθέσεως δόγματα· ἐνώσας δέ ἑαυτὸν διὰ τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας τῇ ἀγίᾳ, καθολικῇ καί ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, χάριτι καί συνεργείᾳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

MONITUM.

Τοῦ μακαρίου Μαξίμου μοναχοῦ, Περί ψυχῆς. Σελ. 353.

Πρῶτον μὲν ἀπάντων ὑποθήσομαι, τίνι κριτηρίῳ πέφυκεν ἡ ψυχὴ καταλαμβάνεσθαι· εἶτα, δι' ὧν δείκνυται ὑπάρχουσα· εἶθ' ἐξῆς, εἰ οὐσία τυγχάνει οὐσα, ἢ συμβεβηκός· εἶτα τούτοις ἀκολουθῶς, εἰ ἀπλή, ἢ σύνθετος· εἶτ' αὖθις, εἰ θνητὴ, ἢ ἀθάνατος· τελευταῖον δέ, εἰ λογικὴ, ἢ ἄλογος. Ταῦτα γὰρ μάλιστα ἐν τῷ Περί ψυχῆς ζητεῖσθαι εἶωθε λόγῳ, ὡς καιριώτατα, καί δυνάμενα αὐτῆς τὴν ιδιότητα χαρακτηρίζειν. Ἀποδείξει δέ πρὸς τὴν τῶν ἐζητασμένων βεβαίωσιν, ταῖς κοιναῖς χρησόμεθα ἐννοίαις, αἷς τὸ ἀξιόπιστον τὰ ἐν χερσὶ πράγματα μαρτυρεῖν πέφυκε. Συντομίας δέ χάριν καί τοῦ χρησίμου, μόνοις τοῖς πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ζητουμένου (οὐκ) ἔχουσι τὴν ἀπόδειξιν τὰ νῦν χρησόμεθα συλλογισμοῖς, ὅπως ἂν σαφῆ τε καί εὐπερίδραστα νοήματα γενόμενα, ἐτοιμότητά τινα ἡμῖν ἐμποιεῖ πρὸς τὴν τῶν ἀνθισταμένων ἀπάντησιν. Ἀρξώμεθα οὖν τοῦ λόγου ἐντεῦθεν.

Τί τό καταληπτικόν τῆς ψυχῆς κριτήριον.

Πάντα τὰ ὄντα, ἢ αἰσθήσει γνωρίζεται, ἢ νοήσει καταλαμβάνεται. Καί τό μὲν αἰσθήσει ὑποπίπτον ἰκανὴ ἀπόδειξιν ἔχει τὴν αἴσθησιν· ἅμα γάρ τῇ προσβολῇ, καί τὴν φαντασίαν ἡμῖν ἐμποιεῖ τοῦ (356) ὑποκειμένου· τό δέ νοήσει καταλαμβανόμενον οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων γνωρίζεται. Ἡ τοίνυν ψυχὴ ἄγνωστος οὐσα, οὐκ ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰκότως γνωσθήσεται.

Εἰ ἔστι ψυχὴ.

Τό σῶμα ἡμῶν κινούμενον, ἢ ἔξωθεν, ἢ ἔνδοθεν κινεῖται. Καί ὅτι μὲν ἔξωθεν οὐ κινεῖται, δῆλον ἐκ τοῦ μήτε ὠθούμενον, μήτε ἐλκόμενον κινεῖσθαι, ὡς τὰ ἄψυχα. Καί ἔνδοθεν πάλιν κινούμενον οὐ φυσικῶς κινεῖται, ὡς τό πῦρ· ἐκεῖνο μὲν γάρ οὐ παύεται τοῦ κινεῖσθαι ἐς ὅσον ἐστὶ πῦρ, ὡσπερ τό σῶμα νεκρόν γενόμενον οὐ κινεῖται σῶμα ὄν. Οὐκοῦν εἰ μήτε ἔξωθεν κινεῖται ὡς τὰ ἄψυχα, μήτε φυσικῶς ὡς τό πῦρ, δῆλον ὅτι ὑπό ψυχῆς κινεῖται, τῆς καί τό ζῆν αὐτῶ παρεχούσης. Εἰ τοίνυν τῷ σώματι ἡμῶν ψυχὴ δείκνυται τό ζῆν αὐτῶ παρέχουσα, ἔσται καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν ἐναντίων γνωριζομένη.

Εἰ οὐσία ἐστὶν ἡ ψυχὴ.

Ὅτι μὲν οὐσία ἐστὶ δεικνύται οὕτως. Πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ τῆς οὐσίας ὄρος καὶ ἐπ’ αὐτῇ εἰκότως ἂν λεχθείη, ἐπειδὴ οὕτως οὐσία ἐστὶ, τό ταυτόν καὶ ἓν ἀριθμῶ τῶν ἐναντίως παρὰ μέρος εἶναι δεκτικόν. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ, αὐτὴ τῆς ἰδίας φύσεως μὴ ἐξισταμένη τὰ ἐναντία ἐπιδέχεται πατὰ μέρος, παντὶ που δῆλον. Δικαιοσύνη γάρ καὶ ἀδικία· ἀνδρεία τε καὶ δειλία· σωφροσύνη τε καὶ ἀκολασία, ἐν αὐτῇ θεωροῦνται ἐναντία ὄντα. Εἰ τοίνυν ἰδίωμα οὐσίας τό τῶν ἐναντίων εἶναι παρὰ μέρος δεκτικόν· δείκνυται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτον ἐπιδεχομένη τόν ὄρον, οὐσία ἄρα ἡ ψυχὴ. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦ σώματος οὐσίας ὄντος, καὶ τὴν ψυχὴν ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι. Οὐδέ γάρ οἷον τε τό μὲν ζωοποιούμενον εἶναι ἐνούσιον· τό δὲ ζωοποιῶν, ἀνούσιον εἶναι· εἰ μὴ τις καὶ τό μὴ ὄν τοῦ ὄντος αἴτιον φήσειεν εἶναι· ἢ πάλιν τό ἐν ᾧ τὴν ὑπαρξιν ἔχον, καὶ ὁ ἄνευ τοῦ εἶναι μὴ δυνάμενον, εἰτίαν ἐκείνου εἶναι ἐν ᾧ ἐστὶ, μανείς τις εἶποι.

Εἰ ἀσώματος ἡ ψυχὴ.

Ὅτι μὲν ἐν τῷ σώματι ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἀνωτέρω ἐδείχθη. Δεῖ τοίνυν εἰδέναι πῶς ἐστὶν ἐν τῷ σώματι· καὶ εἰ μὲν παράκειται αὐτῷ ὡς ψηφὶς ψηφίδι, σῶμα μὲν ἔσται ἡ ψυχὴ· ὅλον δὲ τό σῶμα οὐκ ἔσται ἔμψυχον· μέρει γάρ τινι περικείμεται. Εἰ δὲ μέμικται ἢ κέκρται, πολυμερὴς ἂν λέγοιτο ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἀπλή, τοῦ δὲ τῆς ψυχῆς λόγου ἐκβεβλημένη. Τό γάρ πολυμερές, καὶ διαιρετέον ἐστὶ, τό δὲ διαιρετόν, καὶ διαλυτόν· τό δὲ διαλυτόν, σύνθετον· τό δὲ σύνθετον, τριχῆ διαστατόν· τό δὲ τριχῆ διαστατόν, σῶμα· σῶμα δὲ σώματι προστιθέμενον, ὄγκον ποιεῖ. Ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι οὔσα οὐκ ὄγκον ποιεῖ, (357) ἀλλὰ μᾶλλον ζωοποιεῖ· οὐκ ἄρα ἔσται σῶμα ἡ ψυχὴ, ἀλλ’ ἀσώματος.

Ἔτι, εἰ σῶμα ἡ ψυχὴ, ἢ ἔνδοθεν κινεῖται, ἢ ἔξωθεν· οὔτε δὲ ἔξωθεν κινεῖται· οὐ γάρ ὠθεῖται, ἢ ἔλκεται ὡς τὰ ἄψυχα· οὔτε δὲ ἔσωθεν κινεῖται ὡς τὰ ἔμψυχα· ἄτοπον γάρ ψυχῆς ψυχὴν λέγειν. Οὐκ ἔσται οὖν σῶμα· ἀσώματος ἄρα.

Καὶ πάλιν, εἰ σῶμα ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ τὰς ποιότητας αἰσθητάς ἔχει, καὶ τρέφεται· ἀλλ’ οὐ τρέφεται· καὶ εἰ τρέφεται οὐ σωματικῶς τρέφεται ὡς τό σῶμα, ἀλλ’ ἀσωμάτως· λόγῳ γάρ τρέφεται. Οὐ τοίνυν τὰς ποιότητας αἰσθητάς ἔχει. Οὐ γάρ ὁράται οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε ἀνδρεία, οὔτε τῶν τοιούτων οὐδέν. Τῆς γάρ ψυχῆς αἱ ποιότητες αὐταὶ οὐκ ἔστιν οὖν σῶμα· ἀσώματος ἄρα.

Εἰ ἀπλή ἡ ψυχὴ.

Δείκνυται τοίνυν ὅτι ἀπλή ἡ ψυχὴ, ἐξ ὧν μάλιστα καὶ ἀσώματος ἀπεδείχθη. Εἰ γάρ σῶμα οὐκ ἔστι· σῶμα γάρ ἅπαν σύνθετόν ἐστι· τό συγκείμενον, ἐκ μερῶν σύγκειται· οὐκ ἂν οὐδέ πολυμερὴς ἔσται· ἀσώματος δὲ οὔσα, ἀπλή ἐστὶν, ἐπειδὴ καὶ ἀσύνθετος.

Εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Ἀκολουθεῖν οἶμαι δεῖν τῷ ἀπλῷ, τό ἀθάνατον· καὶ ὅπως, ἄκουσον. Οὐδέ τῶν ὄντων αὐτό ἑαυτοῦ φθαρτικόν ἐστὶν, ἐπεὶ οὐκ ἂν οὔτε ἐξ ἀρχῆς συνέστη. Τά γάρ φθειρόμενα, ἐκ τῶν ἀναντίων φθίρεται. Διό πᾶν φθειρόμενον, διαλυτόν ἐστὶ· τό δὲ διαλυτόν, σύνθετον· τό δὲ σύνθετον, πολυμερές· τό δὲ ἐκ μερῶν συγκείμενον, δηλονότι ἐκ διαφόρων σύγκειται μερῶν· τό δὲ διάφορον, οὐ ταυτόν· οὐκοῦν, ἡ ψυχὴ ἀπλή οὔσα, καὶ μὴ ἐκ διαφόρων συγκειμένη μερῶν ἀσύνθετος καὶ ἀδιάλυτος οὔσα, διὰ τοῦτο ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος ἔσται.

Καί πάλιν, τό ἕκ τινος κινούμενον, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἔχον τό ζωτικόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ κινουόντος, τοσοῦτον διαμένοι, ὅσον ὑπό τῆς ἐνεργούσης αὐτῆς κρατεῖται δυνάμεως. Ἐπειδάν δέ παύσεται τό ἐνεργοῦν, διαχεῖται καί αὐτό. Τό δέ μή ἕκ τινος κινούμενον, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ἔχον τήν κίνησιν, ὡσπερ ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητος ἐστίν, οὐδέποτε τοῦ εἶναι διαλείπει· ἀκολουθεῖ γάρ τῷ αὐτοκινήτῳ, τό ἀεικίνητον εἶναι. Τό δέ ἀεικίνητον, ἄπαυστον ἔσται. Τό δέ ἄπαυστον, ἀτελεύτητον. Τό δέ ἀτελεύτητον, ἄφθαρτον· τό δέ ἄφθαρτον, ἀθάνατον. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητος ἐστίν, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, ἔσται ἄφθαρτος, κατὰ τόν προτεθέντα συλλογισμόν.

(360) Καί πάλιν, εἰ πᾶν τό φθειρόμενον, ὑπό τῆς ἰδίας κακίας φθείρεται· τό ὑπό τῆς ἰδίας κακίας μή φθειρόμενον, ἄφθαρτον ἔσται· τό γάρ κακόν, τό καλῶ ἐναντίον, διό καί φθαρτικόν ἔσται αὐτοῦ· οὐδέ γάρ ἕτερον ἔσται σώματος κακία, ἢ πάθη, καί νόσος καί θάνατος, ὡσπερ ἀρετή, κάλλος, ζωή, ὑγεία, εὐεξία. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ὑπό τῆς ἰδίας κακίας οὐ φθείρεται· κακία δέ ψυχῆς δειλία, ἀκολασία, φθόνος, καί τά παραπλήσια· ταῦτα δέ πάντα οὐκ ἀφαιρεῖται αὐτῆς τό ζῆν καί τό κινεῖσθαι, ἀθάνατος ἄρα ἔσται.

Εἰ λογική ἡ ψυχή.

Ὅτι δέ λογική ἡμῶν ἡ ψυχὴ, ἐκ πολλῶν ἂν τις δείξει· καί πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τὰς τέχνας χρησίμους οὔσας τῷ βίῳ, ταύτην αὐτάς εὐρηκεῖναι. Οὐδέ γάρ ἀπλῶς, καί ὡς ἔτυχεν εἴποι τις ἂν συνεστάναι τὰς τέχνας, ἐπεὶ μηδ' ἀρχάς, καί ἀνωφελεῖς τῷ βίῳ ἀποδείξει. Εἰ τοίνυν αἱ τέχναι συντελοῦσι πρὸς τό χρησίμον τῷ βίῳ· τό δέ χρησίμον ἐπαινετόν· τό δέ ἐπαινετόν, λόγῳ κατασκευαστόν· ψυχῆς δέ εὐρημα αὐταί· λογική ἄρα ἡμῶν ἡ ψυχὴ.

Ἐπειτα ἐκ τοῦ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ἰκανάς εἶναι πρὸς τήν τῶν πραγμάτων κατάληψιν, λογική ἡμῶν ἡ ψυχὴ ἀποδείκνυται. Οὐδέ γάρ ἀρκούμεθα πρὸς εἴδησιν τῶν ὄντων τῇ τῆς αἰσθήσεως προσβολῇ, ἐπεὶ μηδέ ἀπατᾶσθαι περὶ αὐτά θέλομεν. Αὐτίκα γοῦν τὰ τῷ σχήματι ἴσα, καί τῇ χροιά ὅμοια διηρημένα ταῖς φύσεσιν, ἢ αἰσθήσεως ἄλογος οὔσα διακρίναι ἀσθενεῖ. Εἰ τοίνυν αἱ αἰσθήσεις ἄλογοι οὔσαι ψευδῆ ἡμῖν φαντασίαν τῶν ὄντων ἐμποιοῦσι, λογιστέον ἡμῖν εἰ καταληπτὰ· καί εἰ μὲν καταληπτὰ, ἕτερα ἔσται δύναμις, καί κρείττων παρά τὰς αἰσθήσεις ἢ τούτων ἀφικομένη. Εἰ δέ μή καταλαμβάνεται, οὐδέ ἔσται ἡμῖν τό ἕτερος παρ' ὃ ἔστι θεωρούμενα. Ὅτι δέ καταληπτὰ ἐστὶ τὰ πράγματα, δῆλον ἐξ οὗ οἰκείως ἐκάστῳ πρὸς τό χρησίμον χρώμεθα, καί πάλιν μετασκευάζομεν εἰς ὃ θέλομεν. Οὐκοῦν εἰ τὰ ὄντα ἡμῖν καταληπτὰ ἐδείχθη, αἱ δέ αἰσθήσεις ἄλογοι οὔσαι, ψευδῶς δοξάζουσι, νοῦς ἔσται ὃ τὰ πάντα διακρίνων, καί ὡς ἔστιν ἀληθῶς τὰ πάντα ἐπιγινώσκων. Νοῦς δέ, ψυχῆς τό λογικόν μέρος· λογική ἄρα ἡ ψυχὴ.

Ἔτι, οὐδέν ὃ μή πρότερον ἐν ἑαυτοῖς διαγράψαντες (διεγράψαμεν), εἰς ἔργον ἐκφέρομεν. Τοῦτο δέ οὐδέν ἕτερόν ἐστίν ἢ ψυχῆς ἀξίωμα. Νοῦς γάρ οὐκ ἔξωθεν αὐτῇ προσγίνεται, ἢ τῶν ὄντων ἢ εἴδησις· ἀλλ' αὐτῇ ὡσπερ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐπινοίαις τὰ ὄντα κοσμεῖ. Διὰ τοῦτο ἐν αὐτῇ προαναζωγραφεῖ πρότερον τό πρᾶγμα· εἴθ' οὕτως εἰς ἔργον ἐκφέρει. (361) Ἀξίωμα δέ ψυχῆς οὐδέ ἕτερόν ἐστίν, ἢ τό μετά λόγου πάντα ποιεῖν. Ταύτη γάρ διαφέρειν καί τῶν αἰσθήσεων ἐδείχθη· λογική ἄρα ἡ ψυχὴ.

Τί ψυχὴ.

Οὐσία ἀσώματος, νοερά, ἐν σώματι πολιτευομένη, ζωῆς παραιτία.

Τί δέ νοῦς.

Ψυχῆς τό καθαρώτατον καί λογικόν, εἰς θεωρίαν τῶν ὄντων καί προκατελιημμένων.

Τί φρένες.

Ἐνέργειαι ψυχῆς πρός τι τῶν ὄντων ἀκολουθῶς φερόμεναι.

Τί τρόπος.

Ἐξίς ψυχῆς ἐξ ἔθους πεπορισμένη.

Τί αἴσθησις.

Ὅργανον ψυχῆς, δύναμις αἰσθητηρίων τῶν ἕξωθεν ἀντιληπτική.

Τί πνεῦμα.

Οὐσία ἀσχημάτιστος, πάσης κινήσεως προηγουμένη.

Τέλος τοῦ μακαρίου Μαξίμου μοναχοῦ, Περί ψυχῆς.

S. MAXIMI CONFESSORIS EPISTOLAE

Α΄. ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚΟΣ Σελ. 364.

Ἐν εἶδει ἐπιστολῆς

Πρός τόν δοῦλον τοῦ θεοῦ κύριον Γεώργιον τόν πανεύφημον ἑπαρχον Ἀφρικῆς.

Οὐδεῖς οὕτω τῶν φωτός, ὡς οἶμαι, καθ' οἵανδήποτε τρόπον ἐστερημένων ἡλιακῆς ἀκτίπος ἀπολαῦσαι ποθεῖ, ὡς οἱ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί πάντες, οἱ τῆς σῆς πλουσίως ἐμφορηθέντες καλοκαγαθίας, ποθοῦμεν πάλιν σε θεάσασθαι παρόντα, καί ἀπολαῦσαι σου τῆς καλλονῆς· τοῖς θείοις μὲν τοι τῶν συντρόφων ἀρετῶν κεχακτηρισμένον τρόποις, οἷς καί πρότερον ἐνδημοῦντα μεγαλοφυῶς ἐμπρέποντά σε γινώσκομεν· δι' ὧν μᾶλλον σαφῶς ἐδιδάχθημεν, γνώμης, ἀλλ' οὐ τάξεως εἶναι τήν ἀρετήν· καί διαθέσεως, ἀλλ' οὐκ ἀξίας εἶναι τό θεομίμητον. Οἷς γάρ εἰς τό βάθος τῆς ψυχῆς καθ' ὑμᾶς εὐλογημένοις, γνησίως ἐνεργίζωθη τῆς πρός Θεόν ἀγάπης ἢ δύναμις, τούτοις τό ὡσαύτως ἔχειν περί τό καλόν ἀναμφιβόλως προσγένονεν· ὡσπερ ἀμέλει καί τοῖς ἐπτοημένοις τῇ ἀγάπῃ τῶν ὑλικῶν, τό εἰς πλῆθος παθῶν εὐέμπυτον τε καί εὐσκέδαστον. Καί μάλα γε εἰκότως. Ὁ γάρ τοῦ Θείου, ἐνός ὄντος καί μόνου, καί ἀπαθοῦς, καί μηδέν τό παράπαν ἐξ αἰδίου κατ' οὐσίαν διάφορον συνθεωρούμενον ἢ συνεπιθεωρούμενον ἔχοντος οὐ γάρ ἐφικνεῖται αὐτοῦ τι τῶν ἐξ αὐτοῦ· κατά τήν ἔφεσιν γνωμικῶς ἀντεχόμενος, εἷς καί αὐτός ἐστι καί μόνος καί ἀπαθής, τῇ πρός τό ἕν ἀσχέτω νεύσει γενόμενος, εἷς τε καί μόνος, καί ἄτρεπτος. Εἰ γάρ ἕν ἐστι καί μόνον αὐτῷ ποθοῦμενον, τοῦτο δέ κυρίως ἄτρεπτόν ἐστιν, ὡς κατ' οὐσίαν διά τήν φυσικήν ἀπειρίαν ἀκίνητον· οὐ γάρ ἔχει ποῦ κινηθῆναι τό ἀκίνητον ἄπειρον· ἄρα καί αὐτός οἶα τοῦ ἐνός

υπάρχων έραστής, κατά τό εικός, εἷς γέγονε καί μόνος (365) καί ἄτρεπτος· ὡς ποιήσας παντάπασιν ἀπό τοῦ ἑνός τήν γνώμην ἀκίνητον. Ὁ δέ τοῖς ὑλικοῖς, τρεπτοῖς οὖσι κατά φύσιν καί ἀλλοιώτοις, καί οὐδαμοῦ παντελῶς στήναι δυναμένοις, ἀγνοία τοῦ κρείττονος κατά γνώμην οἰκείαν ἐνδήσας τῆς ψυχῆς τόν ἔρωτα, τρεπτός ἐστιν ἐξ ἀνάγκης καί ἐμπαθής καί εὐαλλοίωτος· τοῖς φύσει κινουμένοις καί πάσχουσι τήν συνεπικινουμένην ἔχων πάσχουσαν τῆς ψυχῆς τήν διάθεσιν.

Μή τοίνυν ταύτης σου, δέσποτά μου εὐλογημένε, τῆς ἀγαθῆς καί θεωτικῆς ἕξεως, τῆς ἐχούσης σου πρὸς τόν Θεόν τήν γνώμην συνέκδημον, ἐκστῆσαί τι τῶν ὄντων δυνηθῆ· μή χρόνος ἀτάκτως ἑαυτῷ συµμεταβάλλων τήν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων φοράν, τῆς γνώμης ἀλλοίωση τό βάσιμον· μή ἀνθρώπων ἀπειλή φόβον προτεινομένη, τῆς καλῆς διαθέσεως μετακινήση τό στάσιμον· μή λόγος κολάκων ἀνδρῶν τῆ προφορᾷ καταγλυκαίνων τήν ἀκοήν τῆς ψυχῆς χαννώση τό εὐτονον· μή ὄρεξις ἀντιλυπήσεως, ἐκ τοῦ δύνασθαι τυχόν πρὸς τινα, τό σύνολον διαφθεῖρη τοῦ τρόπου τό ἡμερον· μή πόθος τῆς περί τό ἄρχειν δόξης, τῆς περί τό Θεῖον ἀγάπης μειώση τήν ἔφρουν. Οὐ γάρ ἔλλειψις δόξης παρά Θεῷ πάντως ἢ ἀνθρώποις ἐστὶ τό μή ἄρχειν ἀνθρώπων· ἀλλά καί μᾶλλον δόξης ἐπίδοσις, ὅσον ταραχῆς καί φροντίδος ἢ ψυχῆ παντοίας καθέστηκεν ἐλευθέρα τῆς ἕξεως, ὡς ὁ ἐμός ἔχει λόγος· καί πᾶς εὐσεβῶς τά δέοντα συνωρῶν, ὡς οἶναι, συνθήσεται. Πᾶς γάρ ἀνὴρ ὡς ἀληθῶς ἐνάρετος καί φιλόθεος, αὐτάρκης ἑαυτῷ πρὸς πᾶσαν εὐδαιμονίαν ἐστὶ μηδεμίαν περιβολῆς τῶν ἐκτός, πρὸς τό πορίσασθαι ταύτην δεόμενος. Ὁ γάρ τῶν θείων ἰδιωμάτων ἑαυτοῦ κατά τόν βίον τὰς ἐμφάσεις καταστήσας γνωρίσματα, πάντων ἐντελῶς ἔχει τῶν ἀγαθῶν τό πλήρωμα· δι' οὗ πέφυκεν ἐγγίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἢ πρὸς τόν Θεόν ἀκριβῆς ἐξομοίωσις· πρὸς ἣν οὐδέ τῶν μετὰ Θεόν συγκρινόμενον καθοτιοῦν παραβάλλεται. Καί ἀπλῶς εἰπεῖν, μή νόσος, μή ὑγεία, μή πλοῦτος ὁ κάτω συρόμενος, μή πενία τῶν φθειρομένων, μή ψόγος, μή ἔπαινος, μή θάνατος, μή ζωή, μή τό παρόν, μή τό μέλλον, μηδέ καθάπαξ ἕτερον τῶν ὄντων ἢ γινομένων, τήν θρεψαμένην σε ταύτην, καί εἰς τόδε προαγαγοῦσαν παρά τι Θεῷ καί ἀνθρώποις κλέος φιλοσοφίαν, νοθεῦσαι δυνηθῆ. Τοῦτο δέ γενήσεται, πῶς; Εἰ πάντα πιστεύσοιμεν τῷ Θεῷ τά καθ' ἑαυτούς· καί μηδέν μὲν ζητεῖν ἀνασχοίμεθα παντελῶς, ὧν ἐκ Θεοῦ ζητεῖν οὐ προσετάγημεν· ζητεῖν δέ διά πάσης σπουδῆς, πᾶν ὅτιπερ ἐκ Θεοῦ (368) ζητεῖν ἐπετάγημεν· καί τά μὲν ὡς μετὰ Θεόν ὑπό γνώμην ἡμετέραν ὄντα καί δύναμιν, κατά πάντα τρόπον θελήσοιμεν, καί μορφῶσαι δι' αὐτῶν τῶν ἔργων σπουδάσοιμεν· τά δέ, πάσαις ψήφοις, ὡς τῆς ἡμῶν πρὸς τό γίνεσθαι τε καί ἀπογίνεσθαι γνώμης οὐ χριήζοντα, παραχωρήσοιμεν τῷ Θεῷ μετ' εὐχαριστίας καί πίστεως ἄγειν ὅπη θέλει καί βούλεται, μηδέν πρὸς τούς λόγους διαφερόμενοι τό σύνολον τῆς αὐτοῦ προνοίας καί διοικήσεως· οἷς τό πᾶν ἀγνώστως μετὰ σοφίας ἀπορρήτου πρὸς τό ἑαυτοῦ κατά πρόγνωσην τοῦ Θεοῦ φέρεται πέρας· κἄν ἄλλως, καί παρά τήν ἡμῶν ἐλπίδα ποιῆται τῶν τοιούτων λόγων τήν ἔκβασιν. Σοφώτατος γάρ ἐστὶ τῶν ἡμετέρων κηδεμών καί προστάτης, ἄτε δή μή συμβᾶσαν αὐτῷ τήν σοφίαν κτησάμενος, ἀλλ' αὐτός κατ' οὐσίαν σοφίαν κυρίως καί ὧν καί λεγόμενος. Ἐν μόνον γνησίως τηρῆσαι θελήσομεν, τό ἀγαπᾶν αὐτόν, καθὼς εἶπεν, ἐξ ὅλης καρδίας, καί ψυχῆς, καί δυνάμεως, καί τόν πλησίον ὡς ἑαυτούς· σπουδάζοντες πάντα τρόπον ἐπινοῆσαι πρὸς πέρας ἀγαγεῖν τό θεῖον τοῦτο διάταγμα· καί ὅλος πληρέστατος ἡμῖν κατά περιγραφὴν ὁ θεῖος κατῶρθωται σκοπός, ὡς ἂν ἀξίας ἢ τάξεως, βίου τε καί σχήματος ἔχωμεν· εἴτε ἄρχοντες, εἴτε ἀρχόμενοι, πλουτοῦντές τε καί πενόμενοι, καί ὑγιαίνοντες καί νοσοῦντες, καί ἄλλως πῶς τοῦ σώματος ἔχοντες· καί περί τῶν ἄλλων ὅσα πάντως ἡμῶν κατά διάθεσιν οὐχ ἔπεται τῆ

θελήσει, μηδὲ μὲν μεριμνήσωμεν. Τί γάρ πρὸς ἡμᾶς, τό μή καθεστώς κατὰ φύσιν ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ γνώμην ἐκ τοῦ θέλειν ἡμέτερον; Καί τοῦτο τυχόν ἡμᾶς σκοπήσῃ βουλόμενος ὁ λόγος, διὰ θείας ἐντολῆς οὐ δέδωκεν ἡμῖν περὶ τούτου διάταξιν· ἵνα μὴ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐγχειροῦντες παρά φύσιν, τῇ τοῦ θέλειν δυνάμει ψεκτῶς παραχρῶμεθα· καὶ τὴν μὲν ἀσθενοῦσαν δείξωμεν, οὐκ ἔχουσιν τὰ μηδαμῶς ὑπ' αὐτὴν εἶναι δυνάμενα· τό δέ Θεόν βιαζώμεθα, νομίζοντες ἑαυτῶν εἶναι τὴν τῆς προνοίας διοίκησιν, τὴν σοφῶς τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰς κόλασιν μὲν χρωμένῃ τῶν ἐφ' ἡμῖν κακῶν· ἐπίδοσιν δέ καὶ εὐτονον δρόμον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν.

Διαιροῦντες οὖν τῶν ἐφ' ἡμῖν τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τὰ μὲν τῆς θείας ὑπάρχειν ὀλοσχερῶς προνοίας· τὰ δέ, μετὰ τῆς θείας προνοίας, καὶ τὴν ἡμῶν κατὰ θέλησιν γνώμης εἶναι κατόρθωμα πιστεύσωμεν. Ἐφ' ἡμῖν οὖν ἐστίν, ἵνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβῶν εἴπω πᾶν ὅτιπερ ἀρετῆς λόγῳ, ἢ τούναντίον κακίας τρόπῳ περιεχόμενον, κατὰ θέλησιν ἡμῶν τῇ γνώμῃ παρέπεται. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστι, πᾶν ὅτιπερ τῆς οἰκείας ὑπάρξεως δημιουργόν τὴν ἡμῶν οὐκ (369) ἔχει προαίρεσιν· καὶ πᾶν μὲν κατὰ φύσιν ὑπάρχον ἀρετῆς καὶ κακίας ἐλεύθερον· τῇ δέ χρήσει τῶν ἐχόντων, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γινόμενον, ἢ φαινόμενον εἰπεῖν οἰκειότερον. Πάντα τοιγαροῦν τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ μονώτατα, ὡς τῆς ἡμῶν σύν Θεῷ προαιρέσεως ἔργα, καὶ τῆς ἡμῶν γνώμης ὑπάρχοντα πράγματα, θελήσωμεν τε σφοδρῶς καὶ περὶ πολλοῦ ποιησώμεθα· καὶ ἐσόμεθα τῆς θείας οὕτω γε χάριτος πῶλοι εὐπειθεῖς καὶ εὐήνιοι, ἐπιβαίνοντα τὸν Λόγον δεχόμενοι, καὶ τὸν δρόμον ἡμῖν εὐτάκτως κατορθοῦντα τῶν ἀρετῶν. Τὰ δέ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς οὐκ ὄντα δι' ἑαυτὰ κατὰ φύσιν κακία ἢ ἀρετή, ἀλλ' ὄργανα προαιρέσεως, τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγου κεκρυμμένην τὴν ὁρμὴν εἰς τό φανερόν ἄγοντα, μή θελήσωμεν ὅλως· ἵνα μὴ τὴν κατὰ φύσιν τοῦ θέλειν τῇ παραχρήσει διαφθείρωμεν δύναμιν, βουλομένην ἐπιλαβέσθαι τῶν ἀμηχάνων, καὶ ὑπ' αὐτῆς κατορθοῦσθαι μὴ δυναμένων. Ἀλλὰ πιστεύσωμεν αὐτὰ τῷ Θεῷ, καὶ δεξώμεθα μετ' εὐχαριστίας πᾶσαν καιρῶν τε καὶ πραγμάτων μεταβολὴν, κατὰ τὴν σωτήριον τοῦ Θεοῦ βούλησιν συμφερόντως ἡμῖν γινομένην· ὥστε μὴ μόνον διὰ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως, καὶ διὰ τῶν ἀνωμάτων ὁμαλῶς ἡμῖν τό καλόν κατορθωθῆναι τῆς ἀρετῆς. Οὐδεὶς γάρ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἐκπίπτει ποτέ, παραχωρῶν καὶ ἐμπιστεύων τῷ Θεῷ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῶν οὐκ ἐπ' αὐτῷ διοίκησιν τε καὶ πρόνοιαν. Καὶ ἀληθῆς ὁ φήσας πού τῶν ἑαυτοῦ λόγων Σοφός· Ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε τίς ἐπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη ἢ τίς ἐπικαλέσατο αὐτόν, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν;

Ἐπειδὴ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καθὼς ἔδειξε σύν ἀληθείᾳ τρέχων ὁ λόγος· καὶ τὴν τῶν θελητῶν καὶ οὐ θελητῶν ιδιότητα παρέστησε σαφῶς, ἀλλήλων διακρίνας ὀρισμῶ τὰ μή φυρόμενα· μήτε ἀφαιρουμένης ἡμῶν τῆς ἀρχῆς, ὡς καλοῦ τινος στέρησιν ὑπομένοντες, ἀντιποιήθωμεν· οὔτε γάρ ἔπεται πάντως ἡμῖν ἡ ἀρχὴ θελήσασιν, τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγου πόρρω τυγχάνουσα· ὡσπερ οὐδὲ πλοῦτος καὶ ὑγεία, οὐδ' ὅσα τῶν ἐν μέσῳ κειμένων δι' ἡμῶν μορφοῦται πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν· μήτ' αὖ πάλιν διδομένην ὡς κακόν τι παντελῶς ταύτην ἀπώσώμεθα, δυναμένην τυχόν ἀρετῆς ὄργανον εἶναι τοῖς φιλοθέοις καὶ πάντα προσφέρειν Θεῷ διὰ πάσης σπουδῆς πρὸς τοῖς ἐπ' αὐτοῖς ἅπασιν, καὶ τὰ οὐκ ἐπ' αὐτοῖς κατ' οἰκονομίαν συμβαίνειν αὐτοῖς συγχωρούμενα, προηρημένοις. εἰκότως ἐστίν. Ὡν γάρ ἄνευ καλοῖ τε καὶ ἐνάρετοι γίνεσθαι τε καὶ εἶναι καὶ διαμένειν· Τό γάρ μὴ δι' ἑαυτόν κατὰ φύσιν τυχόν καλόν ἢ κακόν, οὔτε ἐραστόν οὔτε φευκτόν δυνάμεθα· καὶ πάλιν κακοί καὶ πάσης ἀρετῆς ἔρημοι, τούτων οὐκ ἀναγκαῖα πάντως ἡμῖν καθοτιοῦν ἢ κτήσις· οὔτε μὴν ἡ ἀκτησία, πρὸς γένεσιν καλοῦ τινος ἢ κακοῦ καὶ συντήρησιν. Ἐπεὶ καὶ δυναστείας καὶ πλοῦτος καὶ (372) ὑγείας τινές ἐστερημένοι,

πολλούς αγαθῶν αἰωνίων ἐκτήσαντο θησαυρούς· ἕτεροι δέ τούναντίον, δυναστείαν καί πλοῦτον καί υἰείαν ἔχοντες, πάντων τῶν θείων αγαθῶν κατ' οἰκείαν γνώμην γεγόνασιν ἔκπτωτοι. Καί μαρτυροῦσιν ὅ τε πτωχός Λάζαρος, καί ὁ κατ' αὐτόν πλούσιος. Ὁ μὲν πάσης ὑλικῆς δυναστείας, υἰείας τε καί περιουσίας ἐστερημένος, τήν ἐν κόλποις Ἀβράαμ δεχόμενος μακαρίαν ἀνάπαυσιν· ὁ δέ τούτων τῶν ὑλικῶν εἰς ἄκρον ὑπάρχων κατάκομος, εἰργόμενος ἀπό τῶν ὀσίων τῷ χάσματι, καί τό κολαστικόν πῦρ ἔχειν μερίδα κατακρινόμενος. Καί πάλιν Δαβίδ καί Ἰώβ, οἱ μεγάλοι τῆς ἀληθείας ἀγωνισταί, δι' ἀμφοτέρων τῶν βίων τῶν ἀλλήλων κατά διάμετρον ἀντιπαθῶς ἀπωκισμένων δοκιμασθέντες, τήν ἀρετήν διεσώσαντο διά τῶν ἐναντίων αὐξάνουσιν. Οὐ γάρ ἐστι πλούτου καί υἰείας καί δυναστείας ἔργον· οὐδ' αὖ πάλιν τῆς τούτοις ἀντικειμένης μοίρας ἡ ἀρετή, ἵνα πάθῃ πρὸς τὰ ἐναντία μεταβολήν, συναλλοιωθεῖσα τοῖς πράγμασιν· ἀλλὰ διαθέσεως θείας, καί γνώμης εἰς ἄκρον τῷ καλῷ πεποιωμένης, καί κατὰ Θεόν ἀμεταβόλως πεπηγυίας, καί τήν οἰκείαν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἀπαράλλακτον φυλαττούσης ταυτότητα.

Διδομένην τοίνυν τήν ἀρχήν στέρξωμεν, καί ὡς τῆς κατ' ἀρετήν ἡμῖν παρά Θεοῦ δοθεῖσαν ἐπικουρίας ὄργανον καταδεξώμεθα. Καί πάλιν ἀφαιρουμένην αὐτήν μή ζητήσωμεν, ὡς μέγα φοβερᾶς ἀχθηδόνος βάρους ἀποτιθέμενοι, καί τόν ἐφ' ἡμῖν τῆς Προνοίας σκοπόν ἀποκαλύπτουσιν, τῆς τό συμφέρον ἐκάστῳ φιλανθρώπως οικονομούσης· Μὴ ζῆτει, γάρ, φησὶν ὁ Σοφός, γενέσθαι κριτής, μή οὐκ ἰσχύσης ἐξᾶραι ἀδικίας· μή ποτε εὐλαβηθῆς ἀπό προσώπου δυνάστου, καί θήσεις σκάνδαλον ἐν εὐθύτητί σου· καί ἀμάρτης εἰς πλῆθος πόλεως, καί καταβάλης ἑαυτόν ἐν ὄχλῳ, καί καταδεσμεύσης δὲς ἀμαρτίαν. Πλήν γε ὅτι εἰ κακὰ τούτων φανῆναι θελήσειας, εὐλογημένε, οὐδενός ἔλαττον ἦλθες τῶν κατὰ σέ. Οἱ γάρ ὀφθαλμοὶ Κυρίου, καθὼς ὁ αὐτός ἔφη Σοφός, ἐπέβλεψαν ἐπὶ σέ εἰς ἀγαθά, καί ἀνώρθωσέ σε ἐκ ταπεινώσεώς σου, καί ἀνύψωσε τήν κεφαλὴν σου, καί ἀπεθαύμασάν σε πολλοί, καί διηγοῦνται λαοῖς τε καί ἔθνεσι τὰς ἀρετάς σου. Καί ὁ περὶ τῶν ἀποστόλων διά τοῦ μεγάλου Δαβίδ τό ἅγιον Πνεῦμα προανεφώνησεν· Εἰς πᾶσαν τήν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν κατορθωμάτων σου, καί εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τῶν σῶν ἀρετῶν εὐώδης ἦλθε διάδοσις. Οὐ γάρ ἔφαγες τόν ἄρτον σου μόνος, ἀλλ' ὀρφανοῖς ἐξ αὐτοῦ πλουσίως μετέδωκας, καί ἐκ νεότητος αὐτῶν ἐξέτρεψας αὐτούς ὡς πατήρ, καί ἐκ γαστρὸς μητρὸς (373) αὐτῶν ἐπὶ δικαιοσύνην ὠδηγήσας. Οὐχ ὑπερεῖδες γυμνοὺς ἀπολλυμένους, καί οὐκ ἠμφιάσας· ἀδύνατοι δέ πάντες ἠλόγησάν σε· τούς γάρ ὤμους αὐτῶν ἐθέρμανας ἀπό κουρᾶς ἀμνῶν σου. Οὐκ ἔταξας τό χρυσίον σου εἰς τόν χοῦν σου, τουτέστιν εἰς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς σου· ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πάντα τόν πλοῦτόν σου προέπεμψας, εἰς ἐτοιμασίαν τῶν τῆς ψυχῆς αγαθῶν. Οὐκ ἠπατήθης πλοῦτῳ φθειρομένῳ, καί ῥέοντι αὐτῷ οὐ προσέθηκας καρδίαν. Γελοιασταῖς οὐ συνηυλίσθης, ὧν ὁ βίος ἐστὶν αἰσχύνη, καί ἡ ζωὴ κηλίδων πεπλήρωται. Οὐκ ἐσπούδασεν ὁ ποῦς σου εἰς δόλον· οὐδέ ἐπεχάρης πτώματι ἐχθρῶν, καί εἶπεν ἡ καρδία σου. Εὐῆγε. Οὐκ ἐστέναξεν ἡ γῆ ἐπὶ σοί· οὐ γάρ ἔφαγες μόνος τήν ἰσχύν αὐτῆς ἄνευ τιμῆς, οὐδέ ψυχὰς κυρίων αὐτῆς ἐξέθλιψας. Ἀπό δώρων ἀδίκων τὰς χεῖρας συνέστειλας· διέσωσας δέ πτωχόν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καί ἔκλαυσας ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ· καί ἰδῶν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις, ἐστέναξας. Ὀρφανοῖς οἷς οὐκ ἦν βοηθός ἐβόηθησας· στόματα δέ χηρῶν ἠλόγησάν σε. Δικαιοσύνην γάρ ἐνδύσω, καί ἠμφιάσω κρῖμα εὐθές, ἴσα διπλοῖδι. Ὀφθαλμὸς ἐγένου τυφλῶν, ποῦς δέ χωλῶν, καί πατήρ ἀδυνάτων. Μύλας ἀδίκων συνέτριψας, καί ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἐξέσπασας ἄρπαγμα. Καί συνελόντα φάναι, πεινῶντας διατρέφεις, καί διψῶντας ποτίζεις, καί ξένους

περιστέλλεις, καί γυμνούς περιβάλλεις, καί ἀσθενούντας ἐπισκέπτῃ, καί τοῖς ἐν φυλακαῖς διακονεῖς· μᾶλλον δέ, Θεῷ διὰ πάντων τούτων εὐαρεστεῖς δι' ὃν πᾶσι τούτοις προθύμως ἐπαρκεῖν, πάντων ἐπιδοξότερον ἔκρινας. Διά τοῦτό σε δικαίως ἐφύλαξεν ὁ Θεός, καί ὁ λύχνος αὐτοῦ λάμπει ὑπὲρ κεφαλῆς σου· τουτέστιν, ὁ νόμος τῶν ἐντολῶν τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν ἐπὶ σοὶ πᾶσι λαμπρῶς διαφαίνεται· καί τῷ φωτὶ αὐτοῦ πορεύῃ ἐν σκοτεινῇ τουτέστι, τῇ γνώσει τῆς τῶν ὄντων εὐσεβοῦς θεωρίας, τὴν ἀπάτην τοῦ αἰῶνος τούτου καί τὴν ἄγνοιαν ἀβλαβῶς διοδεύεις, πρὸς τὸ ἄσκιον φῶς ἐπειγόμενος. Σοὶ γάρ μόνῳ κατὰ ἀλήθειαν ὑπῆρξε παρά πάντας ἀνθρώπους, ἡγαπημένε, τῷ τῆς ἄρχῆς ὄγκῳ μὴ διαφθεῖραι τὴν ἀρετὴν, μηδὲ τῷ χρυσῷ τόν τοῦ Χριστοῦ καθοτιοῦν ὑποκλῖναι νόμον· ἀλλὰ τοσοῦτον τῇ ἀρετῇ δουλώσαι τὴν ἐξουσίαν, ὥστε καί ἀπὸ μόνον ἀρετῆς τέ φημι καί λόγου, γνωρίζεσθαι· καί πᾶσι πανταχοῦ γενέσθαι διὰ τὸ κλέος τῆς δικαιοσύνης ἐξάκουστον.

Εἰ δέ τὸ κατὰ σάρκα δυσπαθές ὡς εἰκὸς παραιτούμενοι, τὴν ταύτης νομιζομένην περιποιεῖσθαι διὰ τῆς ἐξουσίας εὐπάθειαν, γνῶμεν, ὡς τὴν μὲν εὐπάθειαν τῆς σαρκός, θείας ἐντολῆς ἐφεῦρε τῷ βίῳ παράβασις, καί ἄνθρωπος τῶν αἰωνίων τὰ πρόσκαιρα προτιμήσας εἰσήγαγε· τὴν δέ τῆς σαρκός δυσπάθειαν, θείας ἐντολῆς τήρησις, καί Θεός διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἑαυτοῦ παρέδειξε τε καί ἐνομοθέτησε· καί τὴν μὲν εἶναι τῆς τοῦ παραδείσου καί τῶν ἐκεῖσε ἀγαθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀποξενώσεως αἰτίαν· τὴν δέ τῆς εἰς τὸν παράδεισον ἐπαναγωγῆς, καί τῆς εἰς οὐρανοῦς ἀναλήψεως· καί τὸ δὴ πάντων θαυμασιώτερον (376) τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως πρόξενον. Καί διὰ τοῦτο τῆς μὲν σαρκικῆς δυσπαθείας, ὡς θείας ὀργάνου χάριτος ὑπαρχούσης, μέχρι πάντως ἀνθεξώμεθα, μὴ συµμεταβαλλόμενοι τῆς καιροῖς καί τοῖς πράγμασι· τῆς δέ τῆς σαρκός εὐπαθείας παντελῶς ἀλογήσωμεν, ὡς ἀποπτύστου, καί πάντως λυθησομένης, καί πεισομένης τὸ ἑαυτῆς, καί τοὺς ἰδίους ὄρους οὐχ ὑπερβαινούσης, ὡς τὸ θεῖον ἔφη τοῦ Χριστοῦ στόμα Γρηγόριος· καί ὡς πάντων τῶν τῆς ψυχῆς στιγμάτων ποιητικῆς· ἵνα ὅλοι γενώμεθα τοῦ Θεοῦ καί μόνου, διὰ πάντων τῶν τε ψυχικῶν καί σωματικῶν κινήματων, τὰς θείας αὐγὰς ἀπαστράπτοντες. Καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅλου Θεοῦ χωρητικοί, καί ὅλοι δι' ὅλου θεοὶ κατὰ χάριν γενώμεθα· τοσοῦτον, ὥστε ἄλλον αὐτόν ἡμᾶς εἶναι διὰ πάντων νομίζεσθαι· χωρὶς τῆς πρὸς αὐτόν κατ' οὐσίαν ταυτότητος· τοῦτο γάρ ἡ τελείωσις, μηδὲν τὸ παράπαν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου γνῶρισμα φέροντες· ἵνα μὴ δι' ἐκεῖνο κατὰ τι στέρησις ἡμῖν τῆς θείας ἕξεως γένηται, καί πικρῶς μὲν ὀδυνηθῶμεν ἐπὶ τῷ μῶμῳ τῆς ἀληθοῦς ἀρτιότητος· τῆς δέ διορθώσεως τὰς ἀφορμὰς οὐχ εὐρήσωμεν.

Τοῦ αἰῶνος ἡμῖν ἀπογενομένου τῶν πράξεων, οὐδὲν μένει τὸ σύνολον τῶν παρόντων ὡς ἔχει νῦν, σχήματός τε καὶ θέσεως, οὐδὲν τῶν ὀρωμένων τὸ πιστὸ ἔχει τοῖς κεκτημένοις, καί ἄπτωτον. Οὐδὲν διαρκῶς ἔστηκε τοῖς ἡττημένοις αὐτῷ προσδιαμένον ἀκίνητον· οὐ δόξα, οὐ πλοῦτος, οὐ δυναστεία, οὐχ ὑγεία, οὐκ ἀδοξία, οὐ πενία, οὐ δουλεία, οὐ νόσος, οὐ κάλλος, οὐ νεότης, οὐ περιφανεία, οὐκ ἀμορφία, οὐ γῆρας οὐ δυσγένεια· πάντα παρέρχεται, πάντα μαραίνεται, πάντα σκιᾶς δίκην ἀφανίζεται τὰ ἀνθρώπινα, καί πομφόλυγος εὐδιαπνευστότερός ἐστι, πᾶς ὁ τῆς ἀνθρωπίνης συναστείας ὄγκος. Πᾶς γάρ ἄνθρωπος, φησί, χόρτος, καί πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καί τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. Πάντα γάρ ὡς ἀληθῶς τὰ ἀνθρώπινα, συνημμένην ἔχει κατὰ δύναμιν τὴν φθοράν τῇ γενέσει· πολλάκις δέ καί προηγουμένην ἐπ' ἐνίων τῆς γενέσεως τὴν φθοράν· ὡς δύνασθαι κλαπῆναι τῇ κατὰ τὸ αὐτὸ τῶν ἄκρων πρὸς ἄλληλα συνόδῳ τὸ μέσον, καί δι' ἀμφοῖν θεωρούμενον· καί τοῦτο σοφῶς τῆς προνοίας μηχανωμένης, ἵνα γένηται πρὸς τὴν τῶν αἰωνίων πίστωσιν ὁ τῶν

ἀλλοιουμένων λόγος παιδαγωγία. Πάντα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καί περιτρέπεται ἕκαστον ἐκάστω· καί δι' ἀλλήλων μᾶλλον κυροῦσιν ἑαυτῶν τήν φθοράν ἢ τήν γένεσιν.

Μή τοίνυν ἐνδήσωμεν τοῖς ἐπικαίροις τήν μή φθειρομένην ψυχὴν· μηδέ βαρήσωμεν τόν νοῦν κατασπῶντες πρός γῆν τῇ φροντίδι τῶν ὑλικῶν, ὕλης ὄντα κατά φύσιν ἐλεύθερον. Φυσικῶς ἀλλήλων διέλωμεν τῷ λόγῳ, τά μηδέποτε κατ' οὐσίαν ἀλλήλοις (377) συμπίπτοντα· καί οὐδεὶς κόπος ἡμῖν περίεστιν ἐλκύσαι τῆς προσπαθείας τῶν φθειρομένων, τήν ἀσύνθετον καί μηδαμῶς διάλυσιν φύσεως ἐπιδέξασθαι δυναμένην ψυχὴν. Φύγωμεν Σόδομα· τήν περί τά αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων πλάνην· λέγω καί σύγχυσιν, ἵνα φύγωμεν τόν ἐμπρησμόν· τήν τούτοις φημί πάντως διά πυρός ἐπομένην κόλασιν. Εἰς τό ὄρος σωθῶμεν, εἰς τό ὕψος δηλαδή τῆς κατά Θεόν πολιτείας, ἵνα μή συμπαραληφθῶμεν, οἱ μήπω τῶν αἰσθήσεων ὀλικῶς ἐξοικισθέντες, κἄν ἀργεῖν δοκῶμεν κατά τόν μακάριον Λῶτ ἀπό κακίας, τῷ μή συνεργάζεσθαι τοῖς Σοδομίταις τά ὅμοια· τουτέστι, τοῖς διά τῶν αἰσθήσεων πάθει, τά πρόσφορα πάθει. Παραδράμωμεν ὄση δύναμις τά παρατρέχοντα, καί κρατεῖσθαι μέν παρ' ἡμῶν οὐδαμῶς δυνάμενα, αὐτήν ἔχοντα φύσιν τήν παροδικήν ῥεῦσιν ὑπόστασιν· μόνην δέ ἡμῖν ἀναφύεσθαι τήν ἐπ' αὐτοῖς τῆς ψυχῆς κακῶς ἐστιγμένην διάθεσιν, δι' ἣν πᾶσα μέλλει τοῖς κατακρίτοις ἐπανατείνεσθαι βάσανος. Ἀφῶμεν πάντα προθύμως, ἢ Θεῷ διά τῶν δεομένων προκρήσωμεν, ὧν ἐξ ἀνάγκης φυσικῶς ἡμῖν παρέπεται στέρησις. Ἀφῶμεν γνωμικῶς κατά θέλησιν, τά φυσικῶς κατ' ἀνάγκης ἀφίεντά τε καί ἀφιέμενα. Μή ποιήσωμεν τοῖς γινομένοις τε καί ἀπογινομένοις διά ἀλογίστου σχέσεως κάτοχον, τήν τόν Ποιητήν ἑαυτῆς φυσικῶς εἰκονίζουσαν ψυχὴν· τήν μηδέποτε μετά τό γενέσθαι πέρας τοῦ λαμβάνουσας, καί αἰεὶ ζητεῖν τόν Θεόν διά πάντων, καί πρός αὐτόν ἐπείγεσθαι προστεταγμένην. Μή θελήσωμεν ἔχειν ἄπερ κρατεῖν οὐ δυνάμεθα· μήτε μήν ὡς αἰωνίους προστεθῶμεν τοῖς πάντως παρερχομένοις. Παράγει γάρ τό σχῆμα τοῦ αἰῶνος τούτου, καθὼς εἶπεν ὁ Ἅγιος· καί· Ὁ οὐρανός, καί ἡ γῆ παρελεύσεται, καθὼς εἶρηκεν ὁ τοῦ Ἁγίου Θεός· καί δεχόμεθα τήν θείαν ἀψευδῶς ἀπόφασιν, καί φθάνωμεν τῇ πίστει τοῦ λόγου τήν δύναμιν, καί πιστούμεθα δι' ἀποδείξεως ἑναργοῦς τῶν λεγομένων τήν ἔκβασιν. Οὐτινος γάρ τά μέρη φθοραῖς καί ἀλλοιώσεσιν ὑπόκειται, καθὼς τις τῶν ἡμετέρων ἔφη σοφός, τούτου καί τό πᾶν δηλονότι, κἄν μήπω δι' ἐνεργείας ἐφέστηκεν ὁ καιρός, ἐν ᾧ ταῦτα, τό πᾶν ὑποστίζεται· ἐπεὶ καί πᾶς ἄνθρωπος ἐξ ὧν πάσχει καθ' ἐκάστην ἡμέραν, φυσικῶς οἶδε τεθνήξασθαι, κἄν μήπω πάρεστι διά τῶν πραγμάτων ὁ θάνατος,

Γενώμεθα τοίνυν ἑαυτῶν, καί τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ μόνου Θεοῦ, ἀλλά μή τῆς σαρκός ὄλως καί τοῦ κόσμου. Ἐτοιμασθῶμεν τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τόν Θεόν ἡμῶν κατά τό γεγραμμένον· Ἐτοιμάζου, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τόν Θεόν σου, Ἰσραήλ· ὅπερ ἐστὶ, καθαρῶμεν τῶν κακῶν στιγμάτων καί μολυσμῶν, ἀποβαλόντες ἑαυτῶν καί αὐτάς ψιλὰς τῶν παθῶν, κατά τό δυνατόν, τάς φαντασίας. Οὕτω γάρ ἀληθῶς ἐτοιμάζεται πᾶς ἐτοιμάζεσθαι θέλων καλῶς· ἵνα δεξώμεθα διά τῶν (380) ἀρετῶν, ὡς διά τινων θείων χρωμάτων τήν ἀκριβῆ πρός Θεόν ἀξομοίωσιν. Οὕτω γάρ ἐπικαλεῖται δεόντως, ὁ τόν Θεόν πῶς ἐπικαλεῖσθαι χρὴ μή ἀγνοίων· ἐτοιμασία γάρ ἐστὶ, κατ' ἐμέ φάναι, τῶν παθῶν ἀλλοτριώσις· ἐπικλήσις δε, ἡ γνησία διά τῶν ἀρετῶν πρός Θεόν οἰκειώσις. Ἡ πάλιν, ἐτοιμασία ἐστίν, ἡ διά τῶν ἀρετῶν τοῖς ἀξίους ἐγγινομένη λαμπρότης· ἐπικλήσις δέ, ἡ διά γνώσεως ἀληθοῦς ὑποδοχὴ τῆς θεοποιουῦ χάριτος. Οὕτω γάρ ἂν λευκά διά παντός τά ἱμάτια ἔχειν δυνησόμεθα, κατά τό γεγραμμένον· τουτέστι φαιδρούς τοὺς διά τῶν ἀρετῶν τρόπους· καί διαφανεῖς, καί μηδέν σκότους τεκμήριον ἔχοντας. Καί ἡ ψυχὴ

ἡμῶν ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν· χαίρουσα ἐπὶ τε τῇ ἀπεκδύσει τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τοῦ φθειρομένου κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· καὶ τῇ ἐπενδύσει τοῦ ναοῦ τοῦ κατὰ Θεὸν κτισθέντος ἐν πνεύματι. Ἐνδύσει γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεός ἡμῶν ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης· τουτέστι τὴν ἐκτικὴν κατ' ἦθος διὰ τῶν ἀρετῶν φιλόσοφον πρᾶξιν, καὶ τὴν ἄπταιστον ἐν πνεύματι γνωστικὴν θεωρίαν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκηράτου νυμφῶνος ἀρχικῶν ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν. Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἀκριβῶς σκοποῦντες πῶς περιπατοῦμεν, καὶ τί περὶ ἑαυτῶν βουλευόμεθα· πολλοὺς γινώσκοντες τοῖς παρ' ἡμῶν γινομένοις ἀοράτους παρίστασθαι μάρτυρας, οὐκ εἰς τὸ φαινόμενον βλέποντας μόνον, ἀλλ' εἰς αὐτάς παρακύπτοντας τὰς ψυχάς, καὶ τὸ κρυπτόν, διελέγχοντας τῆς καρδίας.

Πολλοὶ γάρ, ὡς ἀληθῶς, χοροὶ πανταχόθεν ἀγγελικῶν Δυνάμεων ἡμᾶς περιεστήκασιν, τὰ γινόμενά τε καὶ λεγόμενα παρ' ἡμῶν, καὶ νοούμενα, μέχρι καὶ ψιλλῆς ἐνθυμήσεως, δι' ἀκριβείας πάσης ἐν οὐρανῷ καταγράφοντες, πρὸς ἔλεγχον ἡμῶν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ὅτε πᾶσα τῶν ὄρατῶν ἢ κτίσις κλονουμένη κατ' ἔπειξιν ἄφατον πρὸς τὴν οἰκείαν ὠθεῖται συντέλειαν· καὶ οὐρανός καὶ γῆ ροιζήδον παρελεύσονται· καὶ τὰ διὰ μέσου στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσεται· καὶ ἔσται οὐρανός καινός καὶ γῆ καινὴ, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Ἦνίκα θρόνοι προτίθενται, καὶ Παλαιός ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται, τῶν ἡμετέρων ἔργων τε καὶ λόγων καὶ νοημάτων τὰ ἔγγραφα πιστῶν τε καὶ ἀνοθεύτως ἔχουσαι· χίλιαί τε χιλιάδες ἀγγέλων λειτουργοῦσιν αὐτῷ, καὶ μυρία μυριάδες αὐτῷ παρεστήκασιν· καὶ ἀπειλὴ φρικώδους αἰθομένου (καιομένου) πυρός πανταχοῦ διατρέχουσα, καὶ τὰ κύκλω πάντα περιλαμβάνουσα, καὶ ὄρη ὡσεὶ κηρόν ἐκθήκουσα. Ποταμός γάρ πυρός, φησί, εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἦνίκα τάρταρος, καὶ βόθρος ἀχανής καὶ ἀνείκαστος, καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος ἀναδειχθῶσι παρόντα· καὶ ἐπ' αὐτοῖς φόβος εἰσθήκει διὰ πάντων μετέωρος ἐκδεχομένων τὴν ἔκβασιν· (381) καὶ ὀργῆς ἄγγελοι κολαστικόν πῦρ ἀποστίλβοντες, πῦρ δὲ βλέποντες, καὶ πῦρ ἀναπνέοντες, ἔτοιμοι πρὸς πᾶσαν ἐκδίκησιν πάσης παρανομίας ἐστήκασιν. Πᾶσά τε πρὸς τούτοις κτίσις ἐπίγειός τε καὶ ἐπουράνιος, ὅση τε ἐν ἀγγέλοις, καὶ ταῖς ὑπὲρ ἀγγέλους δυνάμεσι, καὶ ὅση ἀνθρώποις, παρίσταται μετὰ τρόμου τὴν φοβερὰν τῆς θείας βουλῆς ἐκδεχομένη φανέρωσιν· ἐφ' ὧν ἀπάντων, αἱ πάντων ἡμῶν ἀναγνωσθήσονται πράξεις, καὶ τῶν κρυπτῶν ἢ γύμνωσις γενήσεται· ὥστε πάντας οὕτως γινώσκειν ἀλλήλων τὰς ἀμαρτίας, ὡς ἕκαστος τὰς ἑαυτοῦ, τὴν βίβλον ἀπλανῶς ἀναγινώσκων τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως. Ἐλέγξω γάρ σε, φησί, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου. Καὶ ἄλιν· Κυκλώσει αὐτούς τὰ διαβούλια αὐτῶν.

Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ δικαστὴς ἀπαραλόγιστος, παρισταμένην ἔχων τὴν φοβερὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ τῶν οὐρανίων ταγμάτων δύναμιν, ὑψηλός προκαθέζεται, πᾶσαν ἀπαστράπτων δικαιοσύνην, καὶ ἐκάστῳ δι' ἀποφάσεως ἀληθοῦς καὶ δικαίας ἀπονέμων τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῖς μὲν ἐκ δεξιῶν διὰ τὰς καλὰς πράξεις σταθεῖσιν, μελιχίως τὴν ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τῶν οὐρανῶν βασιλείαν διδούς· τοὺς δὲ τὴν ἐξ εὐωνύμων διὰ τὴν ἐρημίαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων στάσιν λαχόντας, εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, μετ' ὀργῆς ἀπωθούμενος. Τίς ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἐνέγκει μαινόμενον; Τίς οὐ καταπτήσει τὸ ξένον ἐκείνου τοῦ σκώληκος θέαμα; Τίς τοῦ σκότους ἐκείνου τοῦ ἐξωτέρου τὸ ταχύ τε ὁμοῦ καὶ βαρὺ φέρειν δυνήσεται; Τίς μυκόμενον τὸ τάρταρον, καὶ ἐκ πυθμένος αὐτῷ συναναβρασσομένην τὴν ἄβυσσον ὑποστήσεται; Τίς τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων

ἀγγέλων τό δριμύ τε καί βλοσυρόν τοῦ βλέμματος, καί τοῦ προσώπου τό κατηφές οὐχ ὑποτρέμει δονούμενος; Τίς τό πάντων δεινότερον τῶν κακῶν, τήν ἀποστροφὴν τοῦ προσώπου τοῦ φύσει πράου καί φιλανθρώπου Θεοῦ καί οἰκτεῖρμονος οὐ φοβηθήσεται, ὧ πάσα κτίσις συναποστρέφεται τε καί συμβδελύττεται, τούς διά φιλαπεχθήμονα γνώμην ἑαυτοῦς τοσοῦτοις κακοῖς περιπειράνας, ἀγανακτοῦσα κατ' αὐτῶν ἐνδίκως, ὡς τοιοῦτον ἑαυτοῖς φανῆναι τόν φύσει τε καί μόνον φυλάνθρωπον Θεόν βιασαμένων; Τίς τήν κατά συνείδησιν ἀπέραντον αἰσχύνην ἔσεσθαι μέλλουσαν ἐπὶ τῇ φανερώσει τῶν κρυπτῶν ὑποστήσεται; τίς τόν ἀσίγητον κλαυθμόν, καί τό πικρόν ἐκεῖνο καί ἀνόητον δάκρυον, καί τό βρυγμόν τῶν ὀδόντων, καί τούς κωκυτούς τῶν ἐν ταῖς βασάνοις πιεζομένων, ἢ τόν ἐκ τῆς μεταμελείας πόνον κατά μέσης αὐτῶν ἐπικείμενον τῆς καρδίας, καί διασμύχοντα δικαίως αὐτῶν τῆς ψυχῆς τόν πυθμένα, μετρήσαι δυνήσεται; Τίς τήν ἐγγινομένην αὐτοῖς στενοχωρίαν ἐκ τοῦ μή ἐλπίζειν προθεσμίαν μεταποιήσεως, καί τέλος τῆς ἐπικειμένης κολάσεως, μηδέ τῆς πρός τό εὖ ζῆν πάλιν μεταβολῆς (384) ἐκδέχεσθαι προσδοκίαν, ἐξαιρεῖν ἐστὶν ἰκανός. Τελευταῖον γάρ καί μόνον, καί φοβερόν ἐκεῖνο καί δίκαιον ὡς ἀληθῶς ἐστὶ τό κριτήριον, καί δίκαιον πλέον ἢ ὅσον ἐπίφοβον, καί διά τοῦτο τυχόν φοβερώτερον, ὅτι καί δίκαιον· καί πάντας ἑαυτῶν κατά τήν δικαίαν τοῦ Θεοῦ ψῆφον τούς αἰῶνας ἐναποκλείειν. Τίς τὰς οἰμωγὰς καί τούς στεναγμούς τούς ἐκ μέσης αὐτῶν προφερομένους τῆς καρδίας, καί αὐτῶν καθαπτομένους τῶν μυελῶν, καί πικρῶς τὰ σπλάχνα καταδάκνοντας ἐπὶ νοῦν λαβῶν, δακρύων ἐλεύθερος εἶναι δυνήσεται; Τίς τόν θρήνον καί τόν ὀλοφυρμόν ἐνέγκη χωρίς ὀδύνης καί τῆς ἐπ' αὐτῇ κατηφείας, καί μεθ' οἴων προφερομένους τῶν ἐκ μεταμελείας λόγων, τῶν τε πρός ἑαυτὸν ἐκάστου τῶν κολαζομένων, καί πάντων πρός ἅπαντας;

Τότε γάρ ἀληθῆς ἐπιγνώμων τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων καθέστηκεν ἕκαστος, ὅταν ἐφ' ἑαυτῶν γυμνά φανῶσι τὰ πράγματα, καί παντός καλύμματος ἀπάτης ἐλεύθερα. Δικαία ἡ κρίσις σου, ὁ Θεός· ἐκάλεις γάρ ἡμᾶς, καί οὐχ ὑπηκούομέν σου· λόγους δέ παρεῖχες ἡμῖν, καί οὐ προσείχομεν, ἀλλ' ἀκύρους ἐποιούμεν τὰς σὰς βουλὰς· τοῖς δέ σοῖς λόγοις οὐ προσείχομεν. Τοιγαροῦν δικαίως ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἀπώλεια, καί ὄλεθρος, καί καταγιγίς, καί θλίψις, καί πολιορκία· καί νῦν ἡμεῖς ἐπικαλούμεθά σε, καί οὐκ εἰσακούεις· ζητοῦμεν παρά σοῦ, καί οὐχ εὐρίσκομεν ἔλεος· οὐδέ γάρ ἡμεῖς εἰσηκούσαμεν σου τῶν λόγων· οὐδέ τῷ πλησίον ἐποιήσαμεν ἔλεος. Οἱ γάρ μισήσαντες σοφίαν, καί τόν φόβον Κυρίου μή προελόμενοι, μηδέ θελήσαντες Θεοῦ προσέχειν βουλαῖς, τοιούτους δρεπόμεθα τῶν οἰκείων σπερμάτων τούς καρπούς, καί τῆς ἑαυτῶν ἀνοίας ἐμπιπλώμεθα. Ἀπετύφλωσε γάρ ἡμᾶς ἡ ἀπάτη τοῦ βίου, καί οὐκ ἔγνωμεν μυστήρια Θεοῦ· οὐδέ μισθόν εἶναι τό σύνολον ἠλπίσαμεν ὀσιότητος. Διά τοῦτο τρίβοις ἀνομίας ἐνεπλήσθημεν, καί διωδεύσαμεν ἐρήμους ἀβάτους, δηλαδή θείας ἐπισκοπῆς, τήν δέ ὁδόν Κυρίου οὐκ ἔγνωμεν. Καί νῦν τί ὠφέλησιν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφάνια, καί τί ὁ πλοῦτος μετά ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; Παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα, ὡς σκιά, καί ὡς ἀγγελία παρατρέχουσα, καί ὡς νῦς διερχομένη κυμαινόμενον ὕδωρ· ἢς διαβάσης οὐκ ἔστιν ἵχνος εὐρεῖν, οὐδέ ἀτραπὸν τρόπεως (τρόπιος) αὐτήν ἐν κύμασιν· ἢ ὡς ὀρνέου διαπτάντος ἀέρα, οὐθέν εὐρίσκεται τεκμήριον πορείας. Παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα, τοῦτο τό πῦρ ἡμῖν ἀφέντα κληρονομίαν, εἰς πάντας διαμένουσας τούς αἰῶνας.

Δικαία ἡ κρίσις σου, ὁ Θεός· τὰ αὐτὰ γάρ λέγοντες οὐδέποτε λοιπὸν παυσόμεθα ἐκαλούμεθα, καί οὐχ ὑπηκούομεν· ἐνουθετούμεθα, καί οὐ προσείχομεν. Περί τούτων καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐδιδασκόμεθα τῶν δεινῶν, καί κατεφρονοῦμεν τῶν λεγομένων. Οὐκ ἐλύπει ἡμᾶς τότε κἂν μικρόν τὰ περί τούτων ῥήματα· ἐπεὶ οὐκ ἂν νῦν σφοδρῶς

οὕτως ἐλύπει τά πράγματα· λῆρος ἡμῖν ἐνομιζέτο τά νῦν ἡμῶν συνέχοντα τὴν ζωὴν, τότε συχνῶς ἐπαδόμενα. Ὡ τῆς ῥαθυμίας ! ὦ τῆς ἀπάτης ! ὦ τῶν κακῶν (385) βουλευμάτων ! ὦ τῶν πονηρῶν συναλλαγμάτων ! ὦ τοῦ θαύματος τῆς ἐπὶ τούτοις δικαίας τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀποφάσεως ! Πῶς ἐκάστου τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων εἶδους πρόσφορον ἡμῖν ἀντέδωκε βάσανον. Δι' οἰκτράν γάρ καὶ ἀπόπτυστον σαρκὸς ἡδονὴν, ταύτην ἔχειν τὴν φοβερὰν δικαίως κατεδικάσθημεν γέενναν. Τὸν ζόφον καὶ τὸ σκότος τοῦτο τὸ φρικτὸν οἰκεῖν κατεκρίθημεν, ἐπειδήπερ ἠγαπήσαμεν πάντα τὰ αἰσχροῦ, καὶ θεάματα καὶ ἀκούσματα καὶ ῥήματα· καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν θείων ἀγαθῶν, τὰ ἱπικὰ καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ κυνηγέσια προετιμήσαμεν· ἐν οἷς δαιμόνων ἐχόρευον δῆμοι, καὶ πᾶσα θεία δι' ἀγγέλων ἀπὴν ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίγνωσις· ἔνθα τὸ μὲν σεμνὸν τῆς σωφροσύνης πολλοῖς καθυβρίζετο τρόποις· τὸ δὲ τῆς ἀκολασίας κακὸν τε καὶ βδελυρὸν περιφανῶς ἐσεμνύνετο. Δικαίως τοῦ φωτός ἐστερήθημεν νῦν, ὅτι πρὸς δόξαν τοῦ πεποικηκότος Θεοῦ τὴν κτίσιν κατὰ τὴν πρόσκαιρον ἡμῶν ζωὴν οὐκ ἐθεασάμεθα· ἀλλ' ἐμολύναμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ τὰ ὦτα καὶ τὴν γλῶσσαν· μᾶλλον δὲ διὰ τούτων τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένην ψυχὴν πᾶσι τοῖς τῷ Θεῷ μισουμένοις θεάμασι τε καὶ ἀκροάμασι, καὶ ῥήμασι, καὶ ταῖς κατ' ἀλλήλων βασκανίαις ἐφθειράμεν. Εἰς δὲ τὸν τάρταρον κατερρίφημεν, πῆξει καὶ βυθῷ κατὰ ταυτὸν τρυχώμενοι δεινῶς· ἐπειδὴ τῆς μὲν ὑψηλῆς, καὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ θείων προξένου ταπεινοφροσύνης προεκρίναμεν τὴν ὑπερηφανίαν· καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς στερρόν τε καὶ σύντονον διὰ τὴν τῆς σαρκὸς ὑπερβάλλουσαν θρύψιν τε καὶ διάχυσιν ἀπεωσάμεθα. Ποῦ νῦν ἡμῶν ἐστὶν ἡ ὑπερηφανία, καὶ ἡ δι' αὐτὴν ἀλαζών πρὸς πάντας διάθεσις, καὶ ἡ τῆς σαρκὸς βλακώδης καὶ εὐδιάχυτος θρύψις; Ὡ τῆς ἀβουλίας ! Ἄντι γέλωτος ἀκρατοῦ, καὶ τοῦ ἀκολάστου ψόφου τῶν παρειῶν, ὁ βαρὺς οὗτος βρυγμὸς ἐστὶν ἡμῖν τῶν ὀδόντων. Τὴν τῶν θείων τε καὶ σωτηρίων λόγων ἀσκῆσαι μάθησιν μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ μέθης ἀμετρίαν τῆς διὰ λόγου θείας προετιμήσαντες αἰνέσεως, δεινῶς κολαζόμεθα νῦν, τῆς γλώσσης δίψῃ φοβερᾷ διακαιομένης. Ἄξιον δὲ καὶ τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν μίσους, φθόνου τε καὶ δόλου καὶ ὑποκρίσεως, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν ὁ φόνος, λοιδορίας τε καὶ συκοφαντίας, καὶ μνησικακίας καὶ ψεύδους καὶ ἐπιπορκίας δρεπόμεθα καρπὸν, τοῦτον τὸν ἀκοίμητον σκώληκα, τὸ βάθος ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀκορέστως ἐσθίοντα. Ἐπειδὴ τῆς ἀγάπης τὸ εὐθές διαστρέψαντες, ἐσκολιώσαμεν τὴν καρδίαν, καὶ τῆς ἀληθείας τὸ ἀπαθές διαφθείραντες, αὐτὴν ἐσκαμβώσαμεν· κακὸν διὰ μίσους ἐκουσίου, ἀκούσιον ἑαυτοῖς δημιουργήσαντες σκώληκα, καὶ πονηροτέραν σκαμβότητα διὰ ψεύδους ὀρύξαντες, δ' ἦν τῷ Θεῷ εὐθεὶ καὶ ὀρθῶ οὐκ ἠνώθημεν. Αὐτὸς γάρ εἶπε διὰ τοῦ ἀγίου Δαβὶδ τοῦ προφήτου, Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή.

Ἄξια τοιγαροῦν ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν μᾶλλον δέ, τῆς οἰκειᾶς κατὰ πρόθεσιν διαθέσεως ἄξια κομιζόμεθα τὰ ἐπίχειρα· πυρός ἡδονῆς, πῦρ γεέννης· καὶ σκότους ἀγνοίας καὶ ἀπάτης προσκαίρου, (388) σκότος αἰώνιον· καὶ σκώληκα κολαστικὸν καὶ ἀκοίμητον, σκώληκος τοῦ διὰ μίσους καὶ ψεύδους τὴν καρδίαν σκολιώσαντός τε καὶ σκαμβώσαντος· καὶ ψόφου παρειῶν ἀσελγοῦς καὶ βράσματος, ψόφον καὶ ὀδόντων βρυγμὸν· καὶ ὕψους ὑπερηφανίας ματαίας καὶ διαχύσεως, πῶσιν καὶ βάθος ἀχανές, καὶ στυγνότητα πτήξεως. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐκάστου τῶν ἐκουσίων ἡμῶν κακῶν, τὴν ἐκάστῳ πρόσφορον ἀκούσιον τιμωρίαν δικαίως ἀντιλαμβάνομεν. Ὡ τῆς ἐλεεινότητος ἡμῶν! Τί ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους, μὴ κατασβέσαι τὸ πῦρ τῆς σαρκὸς διὰ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, καὶ τῶν τῶν θείων λόγων μελέτης, καλῶν ὄντων καὶ εὐμαρῶν τοῦ πυρός σβεστηρίων, καὶ μὴ τούτῳ νῦν τῷ πυρὶ τηγανίζεσθαι; Τί μὴ ματὰ φύσιν ὄρα

τε καὶ ἀκούειν καὶ λαλεῖν, τούς ὀφθαλμούς καὶ τὰ ὄττα καὶ τὴν γλῶτταν εἰθίσασμεν, ἵνα μὴ τοῦτον εἶχομεν νῦν τό ζόφον, καὶ τὴν βαρυτάτην σιγὴν· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τοῦ φωτός καὶ τοῦ λόγου καὶ σοφίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀγίων ἀπηλαύομεν, ὡς τῆς θείας γενόμενοι δόξης θεαταί καὶ ἀκουσταί καὶ ὑμνωδοί; Εἰ δι' ἀγάπης τόν ἐκούσιον τοῦ μίσους ἐνεκρώσαμεν σκώληκα, καὶ δι' ἀληθείας τό ψεῦδος ἠφανίσασμεν, νῦν ἂν τούτου τοῦ καυστικοῦ καθειστήκαμεν ἐλεύθεροι σκώληκος, καὶ τῶν λοιπῶν ὅσα ἡμῶν νῦν συνέχει δεινά τὴν ζωὴν. Δικαία ἢ κρίσις τοῦ Θεοῦ. Οὐχ εὐρίσκομεν, ὅπερ μὴ ἐζητήσαμεν. Οὐκ ἀνοίγεται ἡμῖν ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ τὴν θύραν τῶν ἀρετῶν διὰ πράξεως οὐκ ἐκρούσαμεν· οὐ λαμβάνομεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, ἐπειδὴ δι' εὐχῆς τὴν χάριν τῆς γνώσεως οὐκ ἠτήσαμεν. Οὐδένα γάρ τῶν θείων ἔσχομεν ἔρωτα, ἀλλὰ τοῖς γηϊνοῖς τόν νοῦν καταδήσαντες, πᾶσαν αὐτοῖς ἡμῶν συνεφθείραμεν τὴν ζωὴν. Κάκεῖνα μὲν πάντα καπνοῦ δίκην ἀφανισθέντα παρήλθεν, ὁ δὲ τῆς ἐπ' αὐτοῖς δίκης λόγος μένει διὰ παντός ἀπαρόδευτος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι, τῆς θείας δικαιοσύνης μεταμανθάνοντες ἐξ ὧν πάσχουσι τὴν δύναμιν, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, ἀλλήλοις τυχόν διαλεχθήσονται· ἐγὼ δὲ τίς γένομαι ὁ τάλας ; Τίσιν ἐρειδόμενος πράξεσιν, ἐλπίσω τῆς φοβερᾶς ἐξαιρεθῆναι κατακρίσεως, πάσης ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ὑπάρχων ἔρημος ; Δέδοικα μὴ δεθεῖς χεῖρας καὶ πόδας, ριφῶ εἰς γῆν γνοφεράν καὶ σκοτεινὴν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, ἔνθα οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδέ ὄραν ζωὴν βροτῶν· ὡς δήσας τοῖς πάθεσιν ἐκουσίως τὰς πρακτικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ ἀπὸ τοῦ θείου δρόμου τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας κωλύσας τῆς ψυχῆς τὰ διαβήματα. Οἴμοι τῆς φοβερᾶς αἰσχύνης, τῆς μηδέποτε πέρας, (389) ἐχούσης, εἰ μὴ μεταβαλῶν, τῶν πολλῶν μου κακῶν ἐλεύθερος γένομαι· Οἴμοι τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ τῶν πικρῶν δακρύων, καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, εἰ μὴ νήψας κἄν ὀψέ ποτε τόν βαθὺν ὕπνον τῆς ῥαθυμίας ἀποτινάξωμαι, καὶ τό ῥυπαρόν ἔνδυμα τῆς ἀμαρτίας ἐκδύσωμαι. Ἄντι φωτός, σκότος· ἀντί χαρᾶς, λύπη· ἀντί ἀνέσεως, κόλασις καὶ στενοχωρία με πάντως ὑποδέξονται. Καὶ τό δὴ πάντων ἐλεεινότερον, ἢ βαρύτερον εἶπεῖν ἀληθέστερον, ὃ καὶ λέγων μόνον ὀδυνῶμαι· πόσω γε μᾶλλον πάσχων (ἰλάσθητι, Χριστέ, καὶ σῶσον ἡμᾶς ταύτης τῆς ὀδύνης) ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ δυνάμεων χωρισμός· καὶ ἡ πρὸς διάβολον, καὶ τούς πονηρούς δαίμονας οἰκείωσις εἰς αἰεὶ διαμένουσα· καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐλευθερίαν τῶν δεινῶν ἀπροσδόκητον ἔχουσα. Οἷς γάρ κατὰ τόν αἰῶνα τοῦτον διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἡμῶν τῶν πονηρῶν συνεῖναι κατὰ θελητόν γνωμικῶς ἐπελεξάμεθα, σὺν τούτοις εἰκότως ἐξ ἀνάγκης εἶναι κατὰ τόν αἰῶνα τόν μέλλοντα καὶ μὴ θέλοντες κατακριθησόμεθα. Καὶ ἔστι πάσης κολάσεως κολαστικώτερον τε καὶ δεινότερον, τό διὰ παντός συνεῖναι τοῖς μισοῦσι καὶ μισουμένοις, καὶ βασάνων χωρὶς, μὴ ὅτιγε σὺν ταύταις κεχωρίσθαι δὲ τοῦ ἀγαπῶντός τε καὶ ἀγαπωμένου. Θεός γάρ μισεῖται κρίνων δικαίως ὑπὸ τῶν κρινομένων, κατὰ φύσιν ἀγάπη καὶ ὦν καὶ καλούμενος οὔτε μισεῖ τούς κρινομένους· πάντως γάρ φύσιν ὑπάρχει παθοῦς ἐλεύθερος.

Ταῦτα κατ' ἀλήθειαν ἀψευδῶς ἔσεσθαι πιστεύοντες, ἠγαπημένε, μὴ ἀμελήσωμεν ἑαυτῶν· ἀλλὰ σπουδῆ πάσῃ, καθ' ὅλην τὴν δύναμιν, ὡς ἔχομεν καιρόν, τόν πλάνον φύγωμεν κόσμον καὶ κοσμοκράτορα. Παρέρχεται γάρ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα μαραίνεται. Ἔσται γάρ ὡς ἀληθῶς, ἔσται καιρός, ὅτε φοβερά τις βοήσῃ σάλπιγξ, ξένην ἠχοῦσα φωνήν, καὶ τό πᾶν τοῦτο λυθήσεται, διαπίπτον τῆς ἐν αὐτῷ νῦν ὀρωμένης διακοσμῆσεως. Καὶ ὁ μὲν φαινόμενος κόσμος παρελεύσεται, τὴν οἰκείαν λαμβάνων συντέλειαν· ὁ δὲ νῦν κρυπτόμενος τῶν νοητῶν φανήσεται κόσμος, ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκοαῖς καὶ διανοαῖς ξένα παντάπασιν κομίζων μυστήρια. Καὶ ἡ μὲν σάλπιγξ κατὰ τό

θεῖον βοῶσα πρόσταγμα, τὰς ἀπείρους ὑφέν, καί ἀθρόως τῶν ἀνθρωπίνων σωματίων μυριάδας, ὡς ἐξ ὕπνου τινός ἀναστήσει τοῦ θανάτου, πρὸς ἐξέτασιν ἄγουσα· ὁ δὲ Θεὸς δικαίας ἐκάστῳ πρὸς ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν, εἴτε καλόν, εἴτε φαῦλον, καταξίαν τὰς ἀμοιβὰς ἀποδίδωσιν, μέγαν καί φοβερὸν καί ἔσχατον πᾶσι τοῖς οὖσι διδούς συγκλεισμόν. Ἀλλὰ γένοιτο πάντας ἡμᾶς, τόν τε σωτήριον τῆς γεέννης φόβον, καί τόν τίμιον πόθον τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας [ταυτόν δέ κυρίως ἐπ' ἀμφοτέρων εἰπεῖν ἔστι, Θεοῦ πᾶσι πάντα γινομένου τε καί λεγομένου· καθὼς ἕκαστος ἔχει κακίας ἢ ἀρετῆς ποιότητος] πρὸ ὀφθαλμῶν ἀδιαστάτως ἔχειν· τόν μὲν φόβον, παντελῆ τῶν κακῶν ἡμῖν ἀποχήν (392) καί ἀργίαν ποιοῦντα· τόν δὲ πόθον, κατὰ περιουσίαν καί εἰς τὰς τῶν ἀγαθῶν πράξεις ἰλαρῶς προτρεπόμενον.

Ταῦτα σοι παρ' ἐμοῦ τοῦ μικροῦ καί πένητος, εὐλογημένε, τῆς ἀγάπης ἔστω τῆς πρὸς σέ γνωρίσματα, φυλακῆς ἔνεκεν καί ἀσφαλείας τῶν προσόντων σοι καλῶν· ἢς χρήζειν ὑπολαμβάνω, καί τό λίαν κατὰ σέ ταῖς ἀρεταῖς διὰ πάντων κοσμούμενον. Οὐ γάρ ἄλλως ἔχω σε δικαίως ἀμείψασθαι δυνηθῆναι, τῶν εἰς ἐμέ πολλῶν σου καλῶν, ἢ κατὰ τοῦτον τόν τρόπον διατιθέμενος. Σύν ἐμοί δέ γνησίως πάντες ὁμοθυμαδόν οἱ ταύτην διὰ σέ παροικοῦντες τήν χώραν τίμιοι Πατέρες ἀσπάζονται, νυκτός καί ἡμέρας ἀπαύστως μετὰ δακρύων τόν Θεόν ἱκετεύοντες, ἀποκαταστήσαι μεθ' ὑγείας ἡμῖν τόν ἡμῶν Γεώργιον, τόν ὄντως γλυκύν καί ὀρώμενον καί ὀνομαζόμενον· ἵνα σύν αὐτῷ τήν τε παροῦσαν ἀβλαβῶς διοδεύσωμεν ζωὴν, καί μελλούσης χάριτος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καί δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν· πρεσβευούσης ὑπὲρ ἡμῶν, καί τόν Θεόν ἡμῖν ἰλεουμένης τῆς παναγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας, σύν πᾶσι τοῖς ἀγίοις. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Fr. Ὅρα περί ἀρχῆς ἀνθρωπίνης.

β'. Fr. Τίνα χρή ζητεῖν καί θέλειν καί τίνα παραχωρεῖν τῷ Θεῷ.

γ'. Ὅτι τό ἀρχεῖν καί ἄρχεσθαι, καί πλουτεῖν καί πένεσθαι, οὔτε φύσεώς ἐστίν, οὔτε γνώμης, ἀλλά τῆς ἀγούσης τὰ πάντα Προνοίας.

δ'. Ὅρος τοῦ ἐφ' ἡμῖν, ἡγουν τοῦ αὐτεξουσίου.

ε'. Ὅρος τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, εἴτουν τῶν μὴ ὑπό τό αὐτεξούσιον.

στ'. Τά ἄκρα λέγει τήν γένεσιν καί τήν φθοράν, μέσον δὲ γενέσεως καί φθορᾶς ἐστίν τό γενητόν· ἐφ' οὗ πολλάκις ἡ φθορά προλαμβάνει τήν γένεσιν· ἅμα τῇ γενέσει περί τό γινόμενον συνεισειοῦσα, καί τήν αὐτοῦ πρὶν γενέσθαι δαφθείρουσα σύστασιν.

ζ'. Οἱ τήν ψυχὴν τῇ σχέσει τῶν αἰσθήσεων ἔχοντες προσηλουμένην, οὐ σώζονται, φησί, κἄν ἀργῶσιν ἀπὸ τῶν τερπόντων τὰς αἰσθήσεις παθῶν, εἰ μὴ τελείως τῆς πρὸς τὰς αἰσθήσεις σχέσεως τήν ψυχὴν ἀποστήσωσιν· ὡς οὐδέ ὁ μακάριος Λώτ, εἰ μὴ ἐξῆλθε Σοδόμων, κἄν οὐκ ἐποίηε τὰ Σοδομιτῶν, οὐκ ἂν διέφυγε τοῦ πυρός τήν κατάβασιν.

Β'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, περί ἀγάπης.

Τῆς πρὸς τόν Θεόν κατὰ χάριν καί τόν πλησίον ἀγίας ἀγάπης ἀντεχομένους ὑμᾶς, θεοφύλακτοι, καί (393) τοῖς καθήκουσι τρόποις ἐπιμελουμένους, καί ἤδη μὲν μαθῶν παρ' ἑμαυτοῦ παρών, καί ἀπῶν δὲ οὐχ ἦττον, εἰ μὴ καί μᾶλλον τοῦ παρεῖναι, τό πάσχειν

ὅσα τῆς θείας ἀγάπης ἴδια καὶ ἔστι καὶ λέγεται, ἵνα καὶ τοῦτο θεῖον ἔχητε, τό κατ' ἀρετὴν ἀπερίγραφον καὶ ἀόριστον· τό μὴ παρόντας μόνον εὐεργετεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας προθυμεῖσθαι, καὶ πολλῶ ἀπώκισμένους τῷ τοπικῷ διαστήματι· καὶ τὴν εἰς μῆκος ταύτης ἐπίδοσιν ἐκάστοτε μανθάνων διὰ τῶν ἐνταῦθα παραγινομένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν τιμίων ὑμῶν συλλαβῶν, ὡς δι' ἐσόπτρου τὴν ἐμπρέπουσαν ὑμῖν τῆς θείας χάριτος μορφήν εἰκονιζόμενος, εἰκότως χαίρω καὶ εὐφραίνομαι· καὶ εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν τῷ δοτήρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, καὶ μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου βοῶν οὐ παύομαι· Εὐλογητός ὁ Θεός καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ὑμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· πεπεισμένος μάλιστα, καὶ γινώσκων τὴν ἁγίαν ὑμῶν ψυχὴν, τῆς ἐμῆς ἀθλίας ἐν πνεύματι δι' ἀγάπης ἀλύτως ἠρτῆσθαι, δεσμόν φίλιον ἔχουσαν τὸν νόμον τῆς χάριτος, καθ' ὃν ἑαυτοῖς ἀοράτως με συνάπτοντες, συμφαιδρύνετε, τό ἐμόν ἐκ τῆς ἀμαρτίας αἴσχος τῇ παραθέσει τῶν ἰδίων καλῶν ἀφανίζοντες. Οὐδέν γάρ ὄντως τῆς θείας ἀγάπης θεοειδέστερον, οὐδέ μυστηριωδέστερον, οὐδέ ἀνθρώποις πρὸς θεῶσιν ὑψηλότερον· ὅτι πάντα ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα ἔχει τὰ καλά, ὅσα τῆς ἀληθείας ὁ λόγος ἐν ἀρετῆς εἶδει διέξεισι· καὶ πάντων ἀσχέτως τῶν ἐν κακίας εἶδει κατειλημμένων ἀπώκισται, ὡς πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν· οὐς διαδέχεται τό τῆς ἀγάπης μυστήριον, τό ἡμᾶς θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιοῦν, καὶ συντέμονον πρὸς τὸν καθόλου λόγον τῶν ἐντολῶν τοὺς μερικοὺς ὑφ' οὓς πάντες κατ' εὐδοκίαν μονοειδῶς περιέχονται, καὶ ἐξ οὗ πολυτρόπως κατ' οἰκονομίαν ἐκδίδονται.

Ποῖον γάρ εἶδος τῶν ἀγαθῶν οὐ κέκτηται ἡ ἀγάπη ; Οὐ πίστιν τὴν πρώτην τῶν κατ' εὐσέβειαν πραγμάτων ὑπόθεσιν, τὴν τὸν Θεόν εἶναι καὶ τὰ θεῖα πληροφοροῦσαν τὸν ἔχοντα· καὶ πλεον ἢ ὅσον ὀφθαλμὸς ταῖς ἐπιφανείαις προσβάλλων τῶν αἰσθητῶν τὴν περὶ αὐτῶν τοῖς ὀρώσι δόξαν παρέχεται ; Οὐκ ἐλπίδα, τὴν ὑφιστῶσαν ἑαυτῇ τό ὄντως ὑφιστάμενον ἀγαθόν, καὶ πλεον κατέχουσαν, ἢ ὅσον χεὶρ τό τῇ ἀφῆ ὑποπίπτον τῆς ὕλης παχύτατον ; Οὐ τῶν πιστευθέντων τε καὶ ἐλπισθέντων δίδωσι τὴν ἀπόλαυσιν, δι' ἑαυτῆς ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα κατὰ (396) διάθεσιν ἔχουσα ; Οὐ ταπείνωσιν τὴν πρώτην βάσιν τῶν ἀρετῶν, καθ' ἣν ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες γενέσθαι, καὶ τῆς ὑπερηφανίας τό μάταιον οἶδημα καταβάλλειν δύνανται [δυνάμεθα] ; Οὐ πραότητα, δι' ἧς τοὺς ψόγους τε καὶ τοὺς ἐπαίνους ραπίζομεν, καὶ τῶν ἐκ διαμέτρου κακῶν, δόξης τέ φημι καὶ ἀδοξίας, τὴν ὄχλησιν ἀπωθούμεθα ; Οὐ πραυπάθειαν, καθ' ἣν καὶ πάσχοντες ἀναλλοίωτοι μένομεν πρὸς τοὺς δρώντας κακῶς, δυσμενῶς οὐδόλως διατιθέμενοι ; Οὐκ ἔλεον, καθ' ὃν τὰς τῶν ἄλλων συμφορὰς θέλοντες οἰκειούμεθα· καὶ τό συγγενές καὶ ὁμόφυλον ἀγνοεῖσθαι μὴ συγχωρούμεθα ; Οὐκ ἐγκράτειαν καὶ ὑπομονήν, καὶ μακροθυμίαν, καὶ χρηστότητα, εἰρήνην τε καὶ χαρὰν, δι' ὧν θυμόν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν καυστικὴν τούτων ζέσιν, καὶ πύρωσιν εὐμαρῶς κατευνάζομεν ; Καὶ ἀπλῶς, ἵνα συνελών εἴπω, πάντων ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀγάπη τέλος, ὡς πρὸς Θεόν τό τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον, καὶ παντός αἴτιον ἀγαθοῦ, τοὺς ἐν αὐτῇ περιπατοῦντας ἄγουσα καὶ προσάγουσα, ὡς πιστή, καὶ ἀδιάπτωτος καὶ μένουσα.

Ἡ πίστις γάρ βάσις ἐστὶ τῶν μετ' αὐτὴν, ἐλπίδος λέγω καὶ ἀγάπης, βεβαίως τό ἀληθές ὑφιστῶσα· Ἡ δὲ ἐπίς, τῶν ἄκρων ἐστὶν ἰσχύς, ἀγάπης λέγω καὶ πίστεως, τό πιστόν τε δι' ἑαυτῆς καὶ ἔραστόν ἀμφοῖν ὑποφαίνουσα, καὶ πρὸς αὐτό τὸν δρόμον δι' ἑαυτῆς ποιεῖσθαι διδάσκουσα. Ἡ δὲ ἀγάπη τούτων ἐστὶ συμπλήρωσις, τό ἔσχατον ὀρεκτόν ὅλον ὅλη περιπτυσσομένη, καὶ ταύταις τῆς ἐπ' αὐτό κινήσεως στάσιν παρεχομένη, τοῦ πιστεύειν εἶναι καὶ ἐλπίζειν παρέσεσθαι, τό ἀπολαύειν παρόντος δι'

ἐαυτῆς ἀντεισάγουσα. Αὕτη μόνη, κυρίως εἰπεῖν, κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος τόν ἄνθρωπον ὄντα παρίστησι, τῷ μὲν λόγῳ σοφῶς τό ἐφ' ἡμῖν ὑποτάσσουσα· τούτῳ δέ τόν λόγον οὐχ ὑποκλίνουσα· καί πείθουσα τήν γνώμην κατὰ τήν φύσιν πορεύεσθαι, μηδαμῶς πρὸς τόν λόγον τῆς φύσεως στασιάζουσιν· καθ' ὃν ἅπαντες, ὡσπερ μίαν φύσιν, οὕτω δέ καί μίαν γνώμην καί θέλημα ἔν, Θεῷ καί ἀλλήλοις ἔχειν δυνάμεθα, οὐδεμίαν πρὸς Θεόν καί ἀλλήλους διάστασιν ἔχοντες, ὅτ' ἂν τῷ νόμῳ τῆς χάριτος, δι' οὗ τόν νόμον τῆς φύσεως γνωμικῶς ἀνακαινίζομεν, στοιχείον προαιρούμεθα. Ἀμήχανον γάρ τούς μή πρότερον Θεῷ καθ' ὁμόνοιαν συναφθέντας, ἀλλήλοις συμβαίνειν δύνασθαι κατὰ τήν γνώμην.

Ἐπειδὴ γάρ κατ' ἀρχάς τόν ἄνθρωπον ὁ ἀπατήσας διάβολος, δόλῳ κακούργως μεμηχανημένῳ διὰ φιλαυτίας, δι' ἡδονῆς προσβολὴν ἀπατήσας, Θεοῦ καί ἀλλήλων ἡμᾶς κατὰ τήν γνώμην διέστησε, τό τε εὐθές διατρέψας, καί τήν φύσιν κατὰ τόν τρόπον τοῦτον μερίσας, κατέτεμεν εἰς πολλάς δόξας καί φαντασίας, καί τήν ἐφ' ἐκάστῳ κακῷ μέθοδόν τε (397) καί εὗρεσιν, τῷ χρόνῳ νόμον κατέστησε, ταῖς ἡμῶν πρὸς τοῦτο δυνάμεσι συγρησάμενος, καί πονηρόν πρὸς διαμονήν τοῦ κακοῦ τοῖς πᾶσιν ἐνθέμενος ἔρεισμα, τό κατὰ τήν γνώμην ἀσύμβατον· ἀφ' οὗ τόν ἄνθρωπον ἅπαξ τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τραπήναι παρέπεισε, καί πρὸς τό κεκωλυμένον ἀπό τοῦ ἐπιτετραμμένου κινήσαι τήν ὄρεξιν, καί τρία τὰ μέγιστα καί ἀρχαῖα κακά, καί πάσης ἀπλῶς εἰπεῖν κακίας γεννητικὰ ἐαυτῷ ὑποστήσασθαι· ἄγνοιαν, φημί, καί φιλαυτίαν, τυραννίδα, ἀλλήλων ἐξηρημένους καί δι' ἀλλήλων συνισταμένας. Ἐκ γάρ τῆς περὶ Θεοῦ ἀγνοίας, ἢ φιλαυτία. Ἐκ δέ ταύτης, ἢ πρὸς τό συγγενές τυραννίς ἐστι· καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος· τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων, λόγου τε καί ἐπιθυμίας καί θυμοῦ, ταύτας ὑποστησάμενων· δέον λόγῳ μὲν, ἀντὶ τῆς ἀγνοίας πρὸς τόν Θεόν διὰ γνώσεως κατὰ ζήτησιν μονώτατον κινεῖσθαι· δι' ἐπιθυμίας δέ, τοῦ τῆς φιλαυτίας πάθους καθαρὸν κατὰ πόθον πρὸς τόν Θεόν μόνον ἐλαύνεσθαι· καί τῷ θυμῷ τυραννίδος κεχωρισμένῳ, πρὸς το Θεοῦ μόνου τυχεῖν ἀγωνίζεσθαι· καί τήν ἐκ τούτων καί δι' ἣν ταῦτα, θεῖαν καί μακαρίαν ἀγάπην δημιουργῆσαι, τήν Θεῷ συνάπτουσαν τε, καί Θεόν ἀποφαίνουσαν τόν φιλόθεον. Ἐπειδὴ ταῦτα κατὰ θέλησιν μὲν ἰδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπάτην δέ τοῦ διαβόλου συμβέβηκε κακῶς περὶ τόν ἄνθρωπον, ὁ τήν φύσιν καί ποιήσας Θεός, καί ἀσθενήσασαν ὑπὸ κακίας σοφῶς ἐξιώμενος, δι' ἀγάπην τήν πρὸς ἡμᾶς, ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἀτρέπτως ἐαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ταύτην ἐνώσας, ὅλος καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν δι' ἡμᾶς τοσοῦτον γενόμενος ἄνθρωπος, ὅσον τοῦ μή Θεός εἶναι τοῖς ἀπίστοις ἐνομιζέτο· καίτοι τοσοῦτον ὑπάρχων Θεός, ὅσον τοῖς πιστοῖς ὁ ἄρρητος τῆς εὐσεβείας καί ἀληθῆς ὑποτίθεται λόγος, ἵνα καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καί τῇ φύσει ἀχράντους ἀποδοῦς τὰς δυνάμεις, πάλιν τῆς πρὸς αὐτόν συναφείας, καί ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων, ἀνακαινίσῃ τῆς ἀγάπης τήν δύναμιν, τήν τῆς φιλαυτίας ἀντίπαλον· τῆς πρώτης ἀμαρτίας, καί πρώτου γεννήματος τοῦ διαβόλου καί παθῶν τῶν μετ' αὐτήν μητρός καί οὔσης καί γινωσκομένης· ἦν δι' ἀγάπης ἀφανίσας ὁ ἐαυτὸν Θεοῦ παρασχόμενος ἄξιον, συνηφάνισεν αὐτῇ καί πάντα τόν τῆς κακίας ὄχλον, βάσιν ἄλλην ἢ αἰτίαν τοῦ εἶναι μετὰ ταύτην οὐκ ἔχοντα. Οὐκέτι γάρ οἶδεν ὁ τοιοῦτος ὑπερηφανίαν, τό γνώρισμα τῆς ἀντιθέου οἰήσεως, τό σύνθετον κακόν καί ἀλλόκοτον. Ἀγνοεῖ δόξαν τήν πίπτουσαν, καί ἐαυτῇ τούς κατ' αὐτήν φουσωμένους καταβάλλουσαν. Μαραίνει φθόνον, τόν τούς ἔχοντας πρῶτον δικαίως μαραίνοντα, δι' εὐνοίας ἐκουσίου τούς συγγενεῖς οἰκειούμενος· θυμόν τε καί μισοφονίαν καί ὀργήν καί δόλον καί ὑπόκρισιν καί εἰρωνείαν καί μῆνιν καί πλεονεξίαν, καί πάντα οἷς ὁ εἶς μεμέρισται ἄνθρωπος,

συναπερίζωσε. Τῆ γάρ φιλαυτία ὡς ἀρχῆ, καθὼς εἶπον, καὶ μητρί τῶν κακῶν ἀποτιλείση, πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς τε καὶ μετ' αὐτὴν συναποτίλλεσθαι εἴωθεν· (400) ἐπειδὴ ταύτης μὴ οὔσης, οὐδέ οὐδαμῶς τό παράπαν κακίας εἶδος, ἢ ἴχνος ὑφίστασθαι δύναται πάντα δέ τὰ τῆς ἀρετῆς εἶδη ἀντεισάγεσθαι, τὰ συμπληροῦντα τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, τὴν τὰ μεμερισμένα συνάγουσαν, καὶ πρὸς ἓνα καὶ λόγον καὶ τρόπον πάλιν δημιουργοῦσαν τὸν ἄθρωπον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν πᾶσι κατὰ τὴν γνώμην ἀνισότητά τε καὶ διαφορὰν ἐξισοῦσάν τε καὶ ὁμαλίζουσαν· καὶ εἰς τὴν ἐπαινετὴν ἀνισότητα δεόντως προβιβάζουσαν, ἐκάστου δηλονότι τοσοῦτον πρὸς ἑαυτὸν κατὰ πρόθεσιν ἐφελκομένου τὸν πέλας, καὶ ἑαυτοῦ προτιμῶντος, ὅσον τό πρὶν αὐτὸν ἀπεῶσαι, καὶ προύχειν πρόθυμος ἦν· καὶ ἑαυτὸν ἐκουσίως ἑαυτοῦ δι' αὐτὴν ἀπολύοντος, τῷ χωρισμῷ τῶν ἰδικῶς κατὰ τὴν γνώμην ἐπ' αὐτῷ νοουμένων λόγων τε καὶ ἰδιωμάτων· καὶ πρὸς μίαν ἀπλότητά τε καὶ ταυτότητα συναγομένου, καθ' ἣν οὐδεὶς οὐδαμῶς ἐστὶν οὐδέν τοῦ κοινοῦ διωρισμένος, ἀλλ' ἕκαστος ἐκάστῳ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες, καὶ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀλλήλοις, εἰς καθεστήκασιν, τὸν ἓνα δι' ἑαυτῶν τοῦ εἶναι λόγον, καὶ φύσει καὶ γνώμῃ μονότατον, προφαινόμενον ἔχοντες· καὶ τὸν ἐν τούτῳ νοούμενον Θεόν· ᾧ συνθεωρεῖσθαι, καὶ πρὸς ὃν ἀναβιβάζεσθαι, ὡς αἴτιον καὶ ποιητὴν, ὁ τοῦ εἶναι τῶν ὄντων λόγος, ἀκραιφνήν μὲν τοι καὶ ἄχραντος διὰ πάσης προσοχῆς ἢ φ' ἡμῶν φυλαττόμενος πέφυκεν, καὶ κατ' ἔμφρονα σπουδὴν δι' ἀρετῶν καὶ τῶν ταύταις παρεπομένων πόνων, τῶν πρὸς αὐτὸν στασιαζόντων παθῶν ἀποκαθαιρόμενος.

Ἵπερ τυχόν ἐκεῖνος ὁ μέγας Ἀβραάμ κατορθώσας, καὶ ἑαυτὸν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ τῆς φύσεως, ἢ ἑαυτῷ τὸν λόγον ἀποκαταστήσας, καὶ διὰ τούτου ἀποδοθεὶς τε τῷ Θεῷ, καὶ τὸν Θεόν ἀπολαβὼν λεγέσθω καὶ ἄμφω, ἐπειδὴ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν τό ἀληθές θεωρεῖται· ὡς ἄνθρωπον τὸν Θεόν ἰδεῖν ἠξιώθη, καὶ ὑποδέξασθαι, τελείῳ τῷ κατὰ φύσιν διὰ φιλανθρωπίας λόγῳ συνένδημον· πρὸς ὃν ἀνήχθη, τῶν μεμερισμένων καὶ μεριστῶν ἀφείς τὴν ἰδιότητα, μηκέτι ἄλλον παρ' ἑαυτὸν ἕτερον ἠγούμενος ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς πάντας τὸν ἓνα, καὶ ὡς ἓνα τοὺς πάντας γινώσκων· οὐ τὸν τῆς γνώμης δηλονότι, περὶ ἣν ἡ στάσις ἐστὶ, καὶ ἡ διαίρεσις, ἕως μένη πρὸς τὴν φύσιν ἀσύμβατος· ἀλλὰ τὸν τῆς φύσεως, περὶ ἣν τό ἀπαράλλακτον ἔστηκε, μονώτατον λόγον σκοπούμενος, ᾧ συνεμφαίνεσθαι πάντως τὸν Θεόν ἐπιστάμεθα, καὶ δι' οὗ δηλοῦσθαι ὡς ἀγαθὸς ἀνέχεται, τὰ ἴδια οἰκειούμενος κτίσματα· ἐπειδὴ αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ, ὡς ἔστι γινῶναι τὸν Θεόν ἢ κτίσις οὐ δύναται. Οὔτε γάρ οἶόν τε ἦν κατὰ τό εἰκός πρὸς τὸν ἀπλοῦν τε καὶ ταυτὸν συναχθῆναι, τὸν μὴ ταυτὸν ἑαυτῷ γενόμενοι καὶ ἀπλοῦν, ἀλλ' ἔτι πολλοῖς κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὴν φύσιν διαιρούμενον μέρεσι, εἰ μὴ πρότερον διὰ (401) φιλανθρωπίας τῆ φύσει τὴν γνώμην συνάψας, ἓνα ἐπ' ἀμφοῖν λόγον εἰρηνικόν τε καὶ ἀστασίαστον, καὶ πρὸς οὐδέν οὐδαμῶς ἄλλο προηγουμένως τῶν μετὰ Θεόν κινούμενον ἔδειξε· καθ' ὃν ἄτμητος καὶ ἀδιαίρετος μένει ἡ φύσις ἐν τοῖς τοῦτο λαβοῦσι τό χάρισμα· ταῖς τῶν πολλῶν γνωμικαῖς ἐτερότησιν οὐ συνδιατεμνομένη. Οὐκέτι γάρ πρὸς τόνδε καὶ τόνδε ἄλλοι καὶ ἄλλοι γινόμενοι τὴν φύσιν μερίζουσιν, ἀλλ' οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς διαμένουσι, μὴ σκοποῦντες τό ἐφ' ἐκάστῳ κατὰ τὴν γνώμην ἴδιον, καθὼ μεμέρισται τὰ μεμερισμένα, ἀλλὰ τό ἐν πᾶσι κατὰ τὴν φύσιν κοινόν καὶ ἀμέριστον, καθὼ τὰ μεμερισμένα συνάγεται· τῶν μεριστῶν οὐδέν ἑαυτῷ συνεπαγόμενον, καὶ δι' οὗ τοῖς ἔχουσιν ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται, κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ἀρετῆς ἐκάστου διὰ φιλανθρωπίαν μορφούμενος, καὶ ἐξ αὐτῆς ὀνομασθῆναι καταδεχόμενος. Ἔργον γάρ τῆς ἀγάπης τελειότατον, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας πέρας, δι' ἀντιδόσεως σχετικῆς τῶν κατ' αὐτὴν συνημμένων ἀλλήλοις ἐμπρέπειν τὰ ἰδιώματα παρασκευάζειν, καὶ τὰς κλήσεις

καί Θεόν μὲν τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν, ἄνθρωπον δὲ τὸν Θεόν χρηματίζειν καί φαίνεσθαι, διὰ τὴν μίαν καὶ ἀπαράλλακτον ἀμφοτέρων κατὰ τὸ θέλημα βούλησίν τε καὶ κίνησιν, ὡς ἐπὶ τε τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων εὐρίσκομεν. Καί τοῦτο ἴσως ἐστὶ, τὸ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ εἰρημένον· Ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθη· ἢ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἕκαστον, ἐκ τῆς ἐνούσης κατὰ πρᾶξιν ἀρετῆς ἐκάστῳ διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν μορφοποιία. Χεὶρ γάρ παντός δικαίου, ἢ κατ' ἀρετὴν αὐτοῦ πρᾶξις ἐστὶν· ἐν ἧ καὶ δι' ἧς ὁ Θεός τὴν πρὸς ἀνθρώπους ὁμοίωσιν δέχεται.

Μέγα οὖν ἀγαθὸν ἢ ἀγάπη, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀγαθόν, ὡς Θεόν καὶ ἀνθρώπους δι' ἑαυτῆς περὶ τὸν αὐτὴν ἔχοντα συνάπτουσα, καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι παρασκευάζουσα, διὰ τὴν τοῦ θεουμένου πρὸς τὸν Θεόν κατὰ τὸν ἀγαθόν ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ ἀπαραλλαξίαν· ἢν ἐνεργεῖν ὑπολαμβάνω, τὸ ἀγαπῆσαι Κύριον τὸν Θεόν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. Ὅπερ ἐστίν, ἴνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβὼν εἶπω, ἢ καθ' ὅλου πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθόν μετὰ τῆς ὅλης τοῦ ὅλου κατὰ τὴν φύσιν γένους προνοίας ἐνδιάθετος σχέσις· μεθ' ἣν πρὸς οὐδέν ἀνώτερόν ἐστιν ἀναβιβασθῆναι τὸν φιλόθεον ἄνθρωπον, πάντων αὐτῷ δαβαθέντων τῶν κατ' εὐσέβειαν τρόπων· ἢν ἀγάπην καὶ οἶδαμεν καὶ ὀνομάζομεν, οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλην μεμερισμένως Θεῷ καὶ τῷ πλησίῳ προσνέμοντες, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὄλην· Θεῷ μὲν ὀφειλομένην, ἀνθρώπους δὲ ἀλλήλοις ἐπισυνάπτουσαν. Ἐνέργεια γάρ καὶ ἀπόδειξις σαφῆς τῆς πρὸς τὸν Θεόν τελείας ἀγάπης ἐστίν, ἢ γνησίᾳ δι' εὐνοίας ἐκουσίῳ πρὸς τὸν πλησίον διάθεσις. (404) Ὁ γάρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ ὃν ἐώρακε, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος Ἰωάννης, τὸν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακεν, οὐ δύναται ἀγαπῆσαι. Αὕτη ἐστίν, ἢ τῆς ἀληθείας ὁδός, ἢν ἑαυτόν ὀνομάσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τοὺς ἐν αὐτῇ ὀδεύοντας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καθαρούς παντοίων γενομένους παθῶν παρίστησιν. Αὕτη ἐστίν ἢ θύρα, δι' ἧς ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰ Ἅγια γίνεται τῶν ἀγίων, καὶ τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδος θεατῆς γενέσθαι καθίσταται ἄξιος. Αὕτη ἐστίν ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή, ἐν ἧ ὁ παγίως ἑαυτόν ἐνριζώσας, θείας καταξιούται μέτοχος γενέσθαι ποιότητος. Διὰ ταύτην πᾶσα νομικὴ τε καὶ προφητικὴ καὶ εὐαγγελικὴ, καὶ ἔστι, καὶ ἐκδέδοται διδασκαλία, ἴνα τῶν ἀρρήτων ἐπιθυμίαν λαβόντες ἀγαθῶν, τοῖς τρόποις τὸν πόθον πιστώσωμεν· τοσοῦτον διὰ τὸν ποθούμενον πλάστην τὸ πλάσμα τιμήσαντες, ὅσον τῷ πλάστῃ παρίσταται, καὶ ὁ τῆς φύσεως ἀπαιτεῖ λόγος, νομοθετῶν τὸ ἰσότημον, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ἕκαστον φαινομένην κατὰ πρόληψιν ἀνισότητα περιτέμνων τῆς φύσεως· καὶ ἑαυτῷ τοὺς πάντας κατὰ μίαν ταυτότητος δύναμιν περικλείων.

Διὰ ταύτην, αὐτός ὁ τῆς φύσεως ποιητῆς· τὸ φρικτόν ὄντως καὶ πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα! τὴν φύσιν ἐνδύεται τὴν ἡμετέραν, ἐνώσας ταύτην ἀτρέπτως ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἴνα στήση τοῦ φέρεσθαι, καὶ πρὸς ἑαυτόν συναγάγη, καθ' ἑαυτὴν κατὰ τὴν γνώμην διάφορον· καὶ φανεράν καταστήσῃ τὴν πανένδοξον τῆς ἀγάπης ὁδόν, τῆς θείας ὄντως καὶ θεοποιῶ, καὶ πρὸς Θεόν ἀγούσης· εἰρήσθω δὲ ὅτι καὶ Θεός ὑπαρχούσης, ἢν αἱ ἄκανθαι κατ' ἀρχὰς τῆς φιλαυτίας ἐκάλυψαν· καὶ τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν παθήμασιν ἐν ἑαυτῷ προτυπώσας, καθαρὰν κωλυμάτων τοῖς πᾶσι χαρίσεται· τοὺς λίθους τοὺς ἐν αὐτῇ διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν διαρρίψας, ὡς αὐτός ἐν τοῖς προφήταις προανεφώνησεν, εἰπὼν, Καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε· καὶ πείση δεόντως ἡμᾶς ἑαυτοῦ τε καὶ ἀλλήλων τοσοῦτον ἀντέχεσθαι, ὅσον αὐτός δι' ἑαυτοῦ προλαβὼν ἐπεδείξατο, ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν ἀνασχόμενος. Διὰ ταύτην πάντες οἱ ἅγιοι μέχρι παντός πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀντικατέστησαν, τῆς παρουσίας ζωῆς οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, καὶ τοὺς πολυειδεῖς

τοῦ θανάτου τρόπους υπέστησαν, ἵνα πρὸς ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ τὸν Θεὸν συναχρῶσι, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ' ἑαυτῶν ἐνώσωσι ῥήγματα. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς καὶ ἀμώμητος τῶν πιστῶν θεοσοφία, ἧς τέλος τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ καὶ ἡ ἀλήθεια· εἶπερ ἀγαθὸν τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀληθές, τὸ κατὰ πίστιν φιλόθεον· τὰ τῆς ἀγάπης γνωρίσματα· ὡς Θεῷ καὶ ἀλλήλοις τοὺς ἀνθρώπους συνάπτουσα, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὴν διαμονὴν ἀδιάπτωτον ἔχουσα.

Ταύτης ἐρασταὶ γνησιώτατοι τῆς θείας καὶ μακαρίας (405) ὁδοῦ, καὶ ὑμεῖς εὐλογημένοι γενόμενοι, πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε, τῶν οἷς ἢ πρὸς τὸ πέρασ ταύτης διάβασις γίνεται, κραταιῶς ἀντεχόμενοι φιλανθρωπίας λέγω, φιλαδελφίας, φιλοξενίας, φιλοπτωχίας, συμπαθείας, ἐλεημοσύνης, ταπεινώσεως, πραότητος, πραῦπαθείας, ὑπομονῆς, ἀοργησίας, μακροθυμίας, καρτερίας, χρηστότητος, ἀνοχῆς, εὐνοίας, εἰρήνης πρὸς πάντας· ἐξ ὧν ἢ δι' ὧν ἡ τῆς ἀγάπης χάρις δημιουργημένη, πρὸς τὸν Θεὸν ἄγει θεουργηθέντα τὸν δημιουργήσαντα ἄνθρωπον. Ἡ ἀγάπη γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μᾶλλον δὲ ὁ δι' αὐτοῦ ταῦτα λαλήσας Χριστός, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει, ὡς θεὸν ἔχουσα τὸν μόνον ἀδιάπτωτον καὶ ἀναλλοίωτον· καὶ τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα ἄνθρωπον τοιοῦτον ἀπεργαζομένη, ἵνα καὶ ὑμᾶς ἀποδεξάμενος εἶπη δι' Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· Λέγω ὑμῖν, Αὕτη ἡ ὁδὸς τῶν προσταγμάτων μου, καὶ ὁ νόμος ὁ ὑπάρχων εἰς τὸν αἰῶνα. Πάντες οἱ κρατοῦντες αὐτὴν, εἰς ζωὴν καταντήσωμεν· οἱ δὲ καταλιπόντες αὐτὴν, ἀποθανοῦνται. Ἐπιλαβοῦ αὐτῆς ὁ παῖς μου, καὶ ὄδυσσον πρὸς τὴν λάμπιν κατέναντι τοῦ φωτός αὐτῆς. Μὴ δῶς ἑτέρῳ τὴν δόξαν σου, καὶ τὰ συμφέροντά σοι, ἔθνη ἀλλοτρίω. Μακάριος εἶ, ὅτι τὰ ἀρεστά τῷ Θεῷ γνωστά σοί ἐστι, καὶ ἔμαθες ποῦ ἐστὶ φρόνησις, ποῦ ἐστὶν ἰσχύς, ποῦ ἐστὶ μακροβίωσις καὶ ζωὴ. Ποῦ ἐστὶ φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη, καὶ ἐπέβης τῆς ὁδοῦ, καὶ ὤφθην σοι πόρρωθεν. Διὰ τοῦτο ἀγάπησιν αἰωνίαν ἀγαπήσω σε, καὶ ἐλεήσω σε εἰς οἰκτείρημα, καὶ οἰκοδομήσω σε, καὶ οἰκοδομηθήσῃ· καὶ ἐξελεύσῃ μετὰ συναγωγῆς εὐφραينوμένων, ὅτι ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἔστης· καὶ κατενόησας, καὶ ἠρώτησας τρίβους Κυρίου αἰωνίους· καὶ εἶδες ποῦ ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ ἐβάδισας ἐν αὐτῇ, καὶ εὗρες ἁγιασμόν τῇ ψυχῇ σου. Καὶ πάλιν διὰ Ἡσαΐου· Ἐγὼ εἰμί ὁ Κύριος ὁ Θεός σου· δέδειχά σοι τοῦ εὐρεῖν τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἐν ἧ πορεύσῃ ἐν αὐτῇ, καὶ ἤκουσας τῶν ἐντολῶν μου. Διὰ τοῦτο ἐγένετο ὡς ποταμός ἡ εἰρήνη σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ὡς κύμα θαλάσσης. Κἀγὼ δὲ ὁ τοῖς ὑμετέροις ἐπαγαλλόμενος ἀγαθοῖς, μετὰ τοῦ Θεοῦ λέγειν τολμήσω, παρά τοῦ μεγάλου λαβῶν Ἱερεμίου· Μακάριος εἶ, ὅτι ἐξεδύσω τὴν στολὴν τοῦ πένθους τῆς κακώσεώς σου· τὸν παλαιὸν φημι ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· καὶ ἐνεδύσω τὴν εὐπρέπειαν τῆς παρά τοῦ Θεοῦ δόξης εἰς τὸν αἰῶνα, τὸν νέον φημί ἄνθρωπον, τὸν ἐν πνεύματι κατὰ Χριστόν κτιζόμενον κατ' εἰκόνα (408) τοῦ Κτίσαντος· καὶ περιβάλου τὴν διπλοῖδα τῆς παρά τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· καὶ ἐπέθου τῇ κεφαλῇ τὴν μίτραν τῆς δόξης τῆς αἰωνίου· τῷ τε βασίμῳ τρόπῳ τῶν ἀρετῶν, καὶ τῷ τῆς σοφίας ἀπταιστώ λόγῳ κοσμούμενος. Διὰ τοῦτο δεῖξει ὁ Θεός τῇ ὑπ οὐρανόν πάσῃ τὴν σὴν λαμπρότητα καὶ καλέσει τὸ ὄνομά σου Εἰρήνη δικαιοσύνης, καὶ δόξα θεοσεβείας.

Τούτων ἐγὼ τῶν λόγων οὐδέ πλέον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀφανοῦς κατὰ ψυχὴν διαθέσεως κέκτημαι· οὐ γάρ ἔχω τι τῶν ὑμετέρων ἐπάξιον ἀγαθῶν, Θεῷ καὶ ὑμῖν προσενέγκαι, πλὴν τοῦ θαυμάζειν ὑμᾶς κατὰ δύναμιν, καὶ ἀποδέχεσθαι κατορθοῦντας, καὶ συνήδεσθαι, Θεὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν ἰλεούμενοις· καὶ δι' ὑμῶν τὴν ἀρετὴν ἐπαινεῖν·

καί διά τῆς ἀρετῆς τόν Θεόν ἀνυμνεῖν, τήν ὑμᾶς τῷ Θεῷ συνάπτουσαν. Ὡς ταυτόν μοι δοκεῖν εἶναι καί ἴσον, ὑμᾶς τε καί ἀρετήν ἐπαινέσαι, καί Θεόν ἀνυμνήσαι, τόν χαρισάμενον ὑμῖν τῆς ἀρετῆς τήν λαμπρότητα· τήν ὑμᾶς μέν Θεῷ κατά χάριν θεουργοῦσαν, τῇ ἀναλήψει κατά τό ἐφικτόν ἀνθρώπῳ τῶν θείων ἰδιωμάτων.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Ὅτι δίδεται ἡ ἀγάπη ἀντί τοῦ νόμου καί τῶν προφητῶν· καί ὅτι ἐκ ταύτης πάντες οἱ λόγοι τῶν ἐντολῶν ἐκδίδονται, καί ὑπό ταύτης μονοειδῶς περιέχονται.

β'. Ὅρα τήν κατά λόγον καί φύσιν κίνησιν, ἐξ ἧς ἀπ' ἀρχῆς ἐτράπη ὁ ἄνθρωπος συμβουλίᾳ τοῦ πονηροῦ.

γ'. Τά τῆς ἀγάπης ἔργα τῆς μακαρίας, εἰς ἕν συνάπτειν ἀμφί τόν κεκτημένον, Θεόν βροτούς τε πάντας ἀρρήτω λόγῳ.

Γ'. Τοῦ αὐτοῦ πρός τόν αὐτόν.

Τά τίμια τῆς ὑμετέρας ἐν Κυρίῳ ποθεινότητος γράμματα δεξάμενος, μετά τῆς πεμφθείσης εὐλογίας τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς, τοῦ εὐαγοῦς μοναστηρίου τοῦ ἁγίου καί ἐνδόξου μάρτυρος Γεωργίου, ἠὺχαρίστησα τῷ Θεῷ ἐπί τῇ τοιαύτῃ ὑμῶν εἰς τό καλόν προθυμίᾳ· ὅτι διά σπουδῆς τῶν πενία κατειλημμένων τούς δεσμούς λύσαντες, τῶν τῆς ἀμαρτίας ἑαυτοῦς δεσμῶν ἠλευθερώσατε· καί σώματα τρέφειν προθέμενοι, τήν ἑαυτῶν ψυχὴν θείᾳ διεθρέψατε χάριτι, κάμοι δεδώκατε πρόφασιν θεωρίας ἀληθοῦς δρέψασθαι καρπόν. Ἔγνων γάρ καθ' ἑαυτόν γενόμενος, ὅτου χάριν ὁ Θεός πάντας ἐλεεῖν καί ἐλεεῖσθαι χρῆν ὑπ' ἀλλήλων τούς ἀνθρώπους ἀπλῶς ἐνομοθέτησεν· ὅτι πρός τῇ φύσει καί τῇ γνώμῃ ἀλλήλοις ὑμᾶς ἐνώσαι βουλόμενος, καί πρός τοῦτο ἅπαν ὠθῶν ὡς ἀληθῶς τό ἀνθρώπινον, τάς σωτηρίους φιλανθρώπως ἡμῖν ἐντολάς διεχάραξεν· ἀλλ' ἡ τῶν ἀνθρώπων φιλαυτία καί σύνεσις, ἀλλήλους, καί τόν νόμον, ἢ ἀπωσαμένη, ἢ σοφισαμένη, εἰς πολλάς μοίρας τήν μίαν φύσιν κατέτεμε· καί τήν νῦν ἐπικρατοῦσαν αὐτῆς ἀναληψίαν εἰσηγησαμένη, (409) αὐτήν καθ' ἑαυτῆς τήν φύσιν διά τῆς γνώμης ἐξώπλισε. Διά τοι τοῦτο, πᾶς ὅστις σώφρονι λογισμῷ, καί φρονήσεως εὐγενείᾳ ταύτην λύσαι διεδύνηται τῆς φύσεως τήν ἀνωμαλίαν, ἑαυτόν μέν πρό τῶν ἄλλων ἠλέησε, τήν γνώμην κατά τήν φύσιν δημιουργήσας· καί Θεῷ κατά τήν γνώμην διά τήν φύσιν προσχωρήσας· καί δείξας ἐφ' ἑαυτόν, τίς τοῦ κατ' εἰκόνα λόγου ὁ τρόπος· καί πῶς ἑαυτῷ ὁ Θεός πρεπόντως κατ' ἀρχάς, ὁμοίαν τήν ἡμετέραν φύσιν, καί τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀρίδηλον ἀπεικόνισμα δημιουργήσας κατέστησεν· αὐτήν ἑαυτῇ κατά πάντα τήν αὐτήν· ἄμαχον, εἰρηνικὴν, ἀστασίαστον, πρός τε Θεόν, καί ἑαυτήν δι' ἀγάπης ἐσφιγμένην· καθ' ἣν Θεοῦ μέν ἐφετῶς, ἀλλήλων δέ συμπαθῶς ἀντεχόμεθα. Ἠλέησε δέ καί τούς ἐλεεῖσθαι ὀφείλοντας· οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπαρκέσας, ἀλλά καί διδάξας, πῶς κρυπτόμενος ὁ Θεός διά τῶν ἀξίων ἐκφαίνεται· ὡς δύνασθαι κάκεινους λοιπόν, τήν περί αὐτούς αἰδουμένους τοῦ πέλας φιλανθρωπίαν, ῥαδίως ταύτης ὡς Θεοῦ μεταποιεῖσθαι τῆς χάριτος. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιεῖν ἐκ τοῦ ἔχειν δυνάμενος, τούς χριζόντας ἀνθρώπους περιορᾷ, ἑαυτοῦ μέν ἐκείνους, ἑαυτόν δέ Θεοῦ εἰκότως ἀπορρήξας δειχθήσεται· ὡς τήν φύσιν διά τήν γνώμην ἀγνοήσας, μᾶλλον δέ ἑαυτοῦ διά τήν γνώμην, τά τῇ φύσει προσόντα ἀγαθὰ διαφθείρας. Ταῦτα μέν ὅσοι τοῦ φιλανθρώπου, τό ἀπηνές προείλαντο γνωμικῶς, καί

τῶν ὀβολῶν τό συγγενές, καί ὁμόφυλον ἀτιμότερον κρίνοντες, καί τῷ περί τόν χρυσόν ἡμέρω, τάς πρός ἑαυτούς τοῦ Θεοῦ εἰσόδους ἀποτειχίσαντες, ἔλεεινόν αὐτοί πάσχοντες ὑφ' ἑαυτῶν τῶν κρειττόνων τήν ἔκπτωσιν· ἐκεῖνα δέ ὅσοι τά τῆς φύσεως ῥήγματα ἐνῶσαι σοφῶς σπουδάζουσι, τῷ φιλαλλήλῳ τρόπῳ, καί τοῦ συνεργήσαι Θεῷ χάριν διά τῆς ἀγάπης, τήν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅσον τό ἐπ' αὐτοῖς κατά τήν γνώμην ταυτότητα, πάντων καταφρονοῦντες τῶν ἐπί γῆς, ὡς ἀληθεῖς τοῦ Θεοῦ διά τῶν ἔργων συνήγοροι. Ὅπερ ποιοῦντες ὑμεῖς, νῦν τε καί πρότερον ἀπεφάνθητε, ἡγαπημένοι· παντί καί λόγῳ καί τρόπῳ, καί σκορπισμῷ δεξιῷ τῶν προσόντων πᾶσιν ἑαυτούς προθύμως καί ψυχῇ καί σώματι ἐπιμερίζοντες, καί ταυτόν οὖσαν δεικνύντες ἐφ' ἑαυτούς τῆ φύσει τήν γνώμην, καθ' ἓν μόνον πλεονεκτουμένην ὑπό τῆς φύσεως, ὅτι ἐκεῖθεν λαβοῦσα ἔχει τῶν γενομένων τά σπέρματα· μᾶλλον δέ Θεοῦ, ἐξ οὗ καί τῆ φύσει τῶν καλῶν αἰ δυνάμεις προκαταβέβληνται.

Διό πολλοῖς χαρίτων χεύμασι μεγαλοφυῶς θεόθεν (412) ἀρδευόμενοι, δαψιλῶς μετά πάντων καί τοῖς προειρημένοις εὐλαβεστάτοις ἀνδράσι τῆς φιλανθρωπίας τόν ἔλεον ἐπεστάξατε· ὑπερείσαντες σαλευόμενον ἤδη ἐξ ἀπορίας τῆς φύσεως τό ἀσθενές, καί τήν ἐκ πτωχείας ἀπιτριβεῖσαν αὐτοῖς κακευχίαν ἐνδεχομένως ὡς ἐνήν ἰασάμενοι. Μή παύσησθε οὖν εὖ ποιοῦντες ἐνδεέσιν, ἵνα τῇ κενώσει τό πλήσμιον ἀμείωτον ἔχητε. Ἐν ἰλαρότητι δέ ψυχῆς, τήν εἰς Θεόν πίστιν τε καί ἐλπίδα καί ἀγάπην πιστούμενοι· Ἀνέχετε σύνδεσμον καί χειροτονίαν καί ῥήμα γογγυσμοῦ, καθά που τό θεῖον φησι λόγιον· ὅπερ ἐστί περί τοῦ δεῖν διδόναι, καί μή διασκέπτεσθαι. Ὡς τό μεταμελεῖσθαι πάντως παρέπεται· πρᾶγμα, τοῦ μηδόλως ποιεῖν ὑπάρχον βαρύτερον. Ἴσμεν γάρ ἅπαντες, ὅτι τῆς τοῦ ποιεῖν ἢ πάσχειν ἀναξιοτήτος, οὕτω ἀκριβῶς οὐδεὶς οὐδαμῶς ἔγνω τίνας αἰτιασθαι χρῆ· εἴτε τούς εὖ ποιεῖν δυναμένους, εἴτε τούς εὖ παθεῖν δεομένους· ἀλλά καιροῦ τοῦτο εἶναι τοῦ μέλλοντος· καθ' ὃ ποῖα τε καί ὅσα τά ὑμέτερα, καί ὅπως ἔχοντα τύχοι, γνωσθήσεται. Οὕτω τοῦ Θεοῦ σοφῶς εὐδοκήσαντος ἐν τῷ παρόντι καλυφθῆναι τῶν αὐτοῦ κριμάτων τήν ἄβυσσον. Καί τοῦτο εἰδῶς ὁ σοφός Παροιμιαστής, ἀσυλλογίστως τόν ἄρτον καί καθ' ὕδατος ρίπτειν παρεκελεύσατο· ὡς οὐ παρασυρησόμενον οὐδέ ἀπολλύμενον· ἀλλ' ἐς ὕστερον ὑπαντήσοντα μετά πλείονος τῆς ἐπικαρπίας, τοῖς ἔνεκα τοῦ καλοῦ ἐν ἀπλότητι καρδίας τήν μετάδοσιν κεκτημένοις, παρά τοῦ εἰς ἑαυτόν πάντα τά παρ' ἡμῶν ἀλλήλοις γινόμενα, ὡς δ' ἂν ὄντα τύχωσιν, ἀναδεχομένου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Εἰ γάρ παθεῖν ὑπέρ ἡμῶν, ὡς φιλόανθρωπος κατεδέξατο, τί οὐκ ἂν γένοιτο ἐκῶν τοῖς τήν αὐτοῦ περί ἡμᾶς μιμουμένοις φιλανθρωπίαν ;

(413) Δ'. Τοῦ αὐτοῦ πρός τόν αὐτόν, περί τῆς κατά Θεόν λύπης.

Χαίρω καί εὐφραίνομαι, διά πάσης ἐπιστολῆς τήν ἐπαινετήν λύπην λυπούμενον εὐρίσκων τόν εὐλογημένον μου Δεσπότην· γινώσκων, ὡς ἡ κατά Θεόν λύπη μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς σωτηρίαν κατεργάζεται, τοῖς τῷ Θεῷ φόβῳ καθ' ὅλην αὐτῶν ἐνισχημένοις τήν δύναμιν· μή συγχωροῦσα τήν ψυχὴν τῶν θείων ἀπονεύσασαν δικαιωτηρίων, πρός τά φθειρόμενα κατά φύσιν διατεθῆναι· δι' ὧν τοῖς ἡμελημένως τόν τῆς παρουσίας ζωῆς δρόμον ποιούμενοις, ἢ πονηρά τῶν παθῶν εἰσοικιζομένη σύγχυσις, ταῖς τοῦ διαβόλου παγίσιν ἀλῶναι παρασκευάζει τόν ἄθλιον νοῦν, καί πάσης κακίας αὐτόν καθίστησιν εἰκότως διδάσκαλον· οἷα δὴ τήν κατά φύσιν ἐνέργειαν, παρά φύσιν ταῖς τοῦ θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας ἀτάκτοις ὁρμαῖς ὑποζεύξαντα. Ψυχὴ γάρ ἡ δι' ἀπάτης

ἄπαξ τοῖς ὑλικοῖς τὴν νοεράν ἐνδήσασα δύναμιν, περί μόνην τὴν τῶν φαύλων ἐξεύρεσίν ἐστι ποριμωτάτη καὶ εὐδρομος. Διὰ τοῦτο νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπαύστως εὐχομαι, καίτοι πολλοῖς βαρούμενος ἀμαρτήμασι, συντηρηθῆναι τῷ εὐλογημένῳ μου Δεσπότη ταύτην τὴν σωτήριον λύπην, τὴν ὄντως, τῶν μὲν παθῶν ἀπότομον δέσποιναν, τῶν ἀρετῶν δέ μητέρα σεμνήν καὶ ἐπίδοξον· ἵνα δι' αὐτῆς φρουρούμενος, τό πονηρόν ἐκκρούσηται κέντρον τῆς ἀμαρτίας. Οὐδεὶς γάρ, ὡς ἀληθῶς, ταύτην τῷ βάθει τῆς καρδίας ἐναποκλείσας, τοῖς τοῦ διαβόλου καθάπαξ ἀλίσκεται βέλεσιν. Οὐδεὶς ταύτην ἀοράτως κατὰ ψυχὴν περιέπων, φοβεῖται τὰς πολυτρόπους τῶν δαιμόνων ἐπιδρομάς. Οὐδεὶς ἐλόμενος τὴν ταύτης συμβίωσιν, ποτέ τοῖς ὀρωμένοις προστίθεται. Οὐδεὶς ταύτην ἔχων τόν βίον χαρακτηρίζουσαν, τοῖς τῶν φθειρομένων ῥύποις μολύνεται. Οὐδεὶς ταύτην συνδήσας ἀλύτως τοῖς λογισμοῖς, ἀτάκτως ἐφ' ἃ μὴ δεῖ φέρεσθαι συγχωρεῖ τὰς αἰσθήσεις. Οὐδεὶς ταύτη τὴν ψυχὴν πεποιωμένος, ἑαυτὸν ἄλλου μερίζοντα παντελῶς ἠγήσασθαι δύναται· τουναντίον δέ μᾶλλον παντός ἤττονα καὶ εἶναι καὶ νομίζεσθαι πιστεύσειεν. Οὐδεὶς ἑαυτῷ ταύτην κατὰ νοῦν περιζωσάμενος, τῆς τῶν θεῶν ἀπολισθαίνει κατανοήσεως. Οὐδεὶς ἑαυτῷ ταύτην δι' ὄλου συναρμόσας, ἀγνοήσει τὰ τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας συνθήματα. Ταύτην τό ἅγιον Πνεῦμα δημιουργεῖ, ταῖς τῶν ἀξίων καρδίαις ἐπιφοιτοῦν. Ταύτην ἐπίσταμαι μόνην ἐγὼ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν χαρᾶς οὔσαν γεννητικὴν. Σπέρμα γάρ θεῖον ὑπάρχει σαφῶς ἢ κατὰ Θεόν λύπη καρπὸν ὠριμον τὴν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν εὐφροσύνην παρέχουσα.

Ταύτην ἢ κατὰ διάνοιαν ἀκριβῆς τῶν βεβιωμένων (416) ἀνάληψις ἀνανεοῖ. Ταύτην ἢ κατὰ συνείδησιν τῶν πλημμεληθέντων ἡμῖ βίβλος, φιλοπόνως ἀναγινωσκομένη τιθηνεῖται. Ταύτην ἢ τοῦ θανάτου μνήμη, καὶ ὁ ἐπ' αὐτῇ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐγγινόμενος τῇ ψυχῇ δριμύτατος πόνος αἰεὶ προσδοκώμενος περιποιεῖται. Ταύτην ἢ κατὰ τὸν ἀέρα συγκροτούμενη πρὸς τὴν ψυχὴν, τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων φοβερά καὶ ἀπότομος ἔρευνα διὰ παντός κατὰ νοῦν μορφουμένη, διαφυλάττει παντελῶς ἀκατάσβεστον. Τίς γάρ, ἠγαπημένε, τῶν κατ' ἐμέ ῥύποις ἀμαρτημάτων κατεστιγμένος, οὐ φοβεῖται τὴν τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐπιστάσιαν; ὑφ' ὧν κατὰ θεῖαν ψῆφον τῆς παρουσίας ζωῆς τό πέρασ δεχόμενος, βία τοῦ σώματος μετ' ὀργῆς ἐξωθεῖται καὶ μὴ βουλόμενος. Τίς κεκληλιδωμένην ἑαυτῷ συνεπαγόμενος τὴν συνείδησιν οὐ δέδοικε τὴν ὠμοτάτην τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ βάρβαρον ἔμπτωσιν, ἐκάστου κατὰ τὸν ἀέρα τοῦτον μετὰ τὴν ἔξοδον, διὰ τοῦ μέσου πάθους ἀπηνῶς πρὸς ἑαυτὸν διασπῶντος τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, καὶ τῷ ἐλέγχῳ τῶν αὐτῇ πεπραγμένων καταισχύνοντος, καὶ πάσης ἐμποιοῦντος αὐτῇ τῆς ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἐλπίδος ἀπόγνωσιν; Ταύτην σωτηρίως διατρέφει τὴν λύπην, ἢ μετὰ τὴν γινομένην κατὰ τὸν ἀέρα πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας διάγνωσιν, τῆς τῶν ἐν ἄδη ψυχῶν καταστάσεως ἀκριβῆς ἀνατύπωσις· ὅπως ἐν σκότῳ βαθεῖ διάγωσι καὶ βαρυτάτη σιγῇ, τροφήν ἔχουσαι τοὺς δριμυτάτους στεναγμούς καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κατήφειαν· ἐκδεχόμεναι διὰ παντός, ἄλλο μὲν οὐδέν, μόνην δέ τὴν ἐπὶ τῇ θεῖᾳ ψῆφῳ δικαίαν κατάκρισιν. Ταύτην συνίστησι τὴν λύπην ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς· ἢ τῆς φοβερᾶς καὶ πανενδόξου παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μεγαλειότητης· ἢ φρικωδεστάτη τῆς κρίσεως ἡμέρα, κατὰ διάνοιαν συνεχῶς μελετωμένη καθ' ἣν οὐρανός τε καὶ γῆ, καὶ πᾶς ὁ τῶν ὀρωμένων διάκοσμος ῥοιζηδὸν παρελεύσεται· στοιχείων καυσουμένων καὶ λυομένων τῷ ἀπλέτῳ πυρί, προκαθαίροντι διὰ τὴν ἐπίβασιν τοῦ καθαροῦ, τὴν ὑφ' ἡμῶν ῥυποθεῖσαν κτίσιν· ἐν ἧ θρόνοι προτίθενται, καὶ Παλαιός ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ τὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ἄπειρα τάγματα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου λειτουργικῶς παρεστήκασιν· καὶ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις εἰς ἐξέτασιν ἄγεται· καὶ

βίβλοι ἀνοίγονται τῶν ἡμετέρων ἔργων τε καί λόγων καί λογισμῶν, ἔχουσαι μετὰ πάσης ἀκριβείας τὰ ἔγγραφα. Δι' ὧν ἡ πάντων γίνεται γύμνωσις τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως ὥστε τοσοῦτον ἀλλήλων πάντας γινώσκειν τὰς ἀμαρτίας, ὅσον ἕκαστος τὰς ἑαυτοῦ, τὴν βίβλον ἀπλανῶς ἀναγινώσκων τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως καθ' ἣν οἱ μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ Κριτοῦ σταθέντες, λήψονται τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας· οἱ δὲ τὴν ἀριστεράν λαβόντες στάσιν, τό πῦρ τό αἰώνιον, καί τό ἐξώτερον σκότος, καί τόν ἀκοίμητον σκώληκα, τόν τε βρυγμόν τῶν ὀδόντων, καί τό ἄπαυστον δάκρυον, καί τὴν ἀπέραντον αἰσχύνην, ἐφ' ἣ μᾶλλον ὀδυνηθήσεται πᾶς (417) κατακριθεὶς τὴν ἀπ' αἰῶσιν ἀτελεύτητον βάσανον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις τῆς κολάσεως εἶδеси. Τούτων οὐδαμῶς ὄντως τῶν φοβερῶν καί πραγμάτων καί ὀνομάτων, ὁ τὴν κατὰ Θεόν λύπην ἔχων ἐπιλανθάνεται· ἀλλ' ὡς ὄρων ἀεὶ τόν Κριτὴν καί ὀρώμενος, διατεθήσεται· καί τὴν παροῦσαν εὐσεβῶς καί δικαίως διενέγκη ζωὴν, μὴδέ ποιῶν ἢ λέγων ἢ λογιζόμενος, τῶν ἀλλοτρίων τῆς θείας χάριτός τε καί κλήσεως.

Ταύτης τῆς ἐπαινουμένης λύπης γέννημα τυγχάνει, τό ἐν ἀνθρώποις ἐξαιρετόν ἀγαθόν, ἡ ταπεινοφροσύνη· δι' ἣς ὁ ευσεβὴς καί φιλόθεος, πάντων ἑαυτὸν ἐλαχιστότερον κατ' ἀλήθειαν ἠγήσεται· κἂν βασιλεὺς ἢ τὴν ἀξίαν, ὅρον τῆς ἐπιγνωμοσύνης ἑαυτοῦ ποιούμενος τὴν κατὰ φύσιν ἀσθένειαν· ὅφ' ἦν πάντες κατὰ τό ἴσον τελοῦσιν, οἱ τῆς αὐτῆς φύσεως μετεληφότες· οὐδαμῶς τοῦ κατὰ φύσιν λόγου, διὰ τὴν ἀξίαν παραφέρων τόν λογισμόν. Ταύτης προβολὴ καθέστηκεν ἡ πραότης, ἕξις ὑπάρχουσα τῶν παρά φύσιν, τοῦ τε θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας, κινήματων ἀπωστική· δι' ἣς τὴν πρὸς ἀγγέλου ὁ ἄνθρωπος ὁμοιότητα δέχεται, παρ' οἷς οὐκ ἔστι θυμὸς λυσιῶν, καί τό συγγενές ἀπρεπῶς καθυλακτῶν· οὔτε μὴν ἐπιθυμία τοὺς νοερούς διαλύουσα τόνους, καί πρὸς τὴν ὕλην τὴν ἔφεσιν ὑποσύρουσα· λόγος δὲ μόνος, τὴν ὅλης ἔχων δυναστείαν, καί διαπύρως κατὰ νοῦν ἄγων πρὸς τόν ὑπὲρ αἰτίαν καί φύσιν Λόγον. Ταύτης ὑπάρχει καρπὸς ἡ ἀγάπη, καθ' ἣν Θεῷ τε καί ἀλλήλοις ἐνούμενοι, τοσοῦτον ἀλλήλων ἐκόντες φροντίζομεν, ὡς ἐφικτόν, ὅσον ὁ Θεὸς ὡς οἰκτίρμων πάντων ἀντέχεται. Ταύτης ἐστὶ τέλος ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, καί τῶν ἐκεῖ θείων ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις. Πρὸς τοῦτο γὰρ ἄγει τό πέρας ἡ κατὰ Θεόν λύπη τοὺς στέργοντας αὐτὴν καί φυλάττοντας.

Ταύτης δὲ τῆς λύπης ὑπάρχει γνωρίσματα, τό ἐθίσαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν κτίσιν ὁρᾶν πρὸς δόξαν μόνην τοῦ Κτίσαντος· καί τὰ τῶν πλησίον ἄνευ, φθόνου καί βασκανίας ἐπισκοπεῖν· τὰ ὧτα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μόνην, καί τῆς τῶν ζεομένων ἡμῶν ἰκεσίας ἐτοιμῶς ἠνεῶχθαι· πρὸς δὲ πᾶσαν λοιδορίαν, καί λόγων αἰσχροῦν εἰδέχθαι, σπουδαίως βεβύσθαι· τὴν γλώσσαν ταῖς τῶν ἄλλων εὐφημίαις καθαγιαζεσθαι, μηδαμῶς ταῖς κατ' ἄλλων ὕβρεσι καί λοιδορίαις μολυνομένην. Καί ἀπλῶς ἵνα συνελών εἴπω, πάντα τὰ μέλη τοῦ τε σώματος καί τῆς ψυχῆς, πρὸς τό δοκοῦν τῷ Πνεύματι μεταρρυθμίσωμεν· καί ὅλος ἡμῖν ὁ κατ' εὐσέβειαν σκοπὸς κατορθωθῆ [κατορθώθη].

Ταῦτα, εὐλογημένε, κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν ἑαυτοὺς ἐρευνῶντες, εἰ μὲν εὕρωμεν ἔχοντας, ἐπιμελῶς διατηρήσωμεν· εἰ δὲ μηδὲν τούτων κεκτημένους, κατὰ σπουδὴν κτήσασθαι φιλοπονήσωμεν, πᾶσι διὰ τόν Θεόν καί τὴν κοινήν φύσιν ἀνθρώποις, ὡς ἄνθρωποι ταπεινούμενοι· πρὸς τὰ συμβαίνοντα παρά τὴν ἡμετέραν γνώμην, πρᾶσι καί ἡμεροὶ διαμένοντες (430) εὐμετάδοτοί τε πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καί πρὸς τοὺς ξένους φιλόξενοι· τοῖς δεομένοις προστασίας, κατὰ τό δυνατόν, πρὸς ἀντίληψιν ἔτοιμοι· πρὸς τοὺς φίλους ὁμόψυχοι καί ὁμογνώμονες· πρὸς τοὺς γνωρίμους ἐν πᾶσι περιδέξιοι· τοῖς

ταπεινότεροις εὐπρόσιτοι· τοῖς ἀσθενέσι συμπαθεῖς καί φιλόανθρωποι· μακρόθυμοι τοῖς παροργίζουσι· τοῖς πταίοισι συγγνώμονες· τοῖς λυπούμενοις, παρηγορία γινόμενοι. Καί ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα πᾶσι γενώμεθα, διά τε τόν Θεοῦ φόβον, καί τήν προσδοκωμένην τῶν μελλόντων κριμάτων ἀπειλήν. Χωρίς γάρ τούτων τῶν ἀπρηριθμημένων, οὐκ ἔστιν οὐδενί τό παράπαν σωτηρίας ἐλπίς.

Ταῦτά με, καί πλείονα τούτων βιάζεται λέγειν ὁ πρός σέ πόθος. Οὐ γάρ ἔχω πῶς μετρήσαι τοῦτον, διά παντός ἀνατυποῦσθαι σε παρασκευάζοντα, καί ὡς παρόντι κατά ψυχὴν διαλέγεσθαι, καί ἀπόντι βιαζόμενον συντυγχάνειν διά γραμμάτων. Ἄλλα μή παρέργως δεξώμεθα τῶν λεγομένων τήν δύναμιν· ἐπειδή μετά τῶν ἄλλων, καί τούς τοιούτους λόγους ἔξομεν πάντως ἢ συνηγόρους ἢ κατηγορούς· ἐγώ τε ὁ λέγων, καί οἱ ἀκούοντες, κατά τήν φοβερὰν ἡμέραν τῆς διαγνώσεως, ὁποτέρω, ἄν περί αὐτοῦ διατεθῶμεν. Γένοιτο δέ πάντας ἡμᾶς, τούς τε λέγοντάς τι τῶν δεόντων, καί τούς ἀκούοντας, πάντων τῶν θείων ποιητάς ἀποδειχθῆναι λόγων· καί μή μόνον ἀκροατάς ἢ λέκτας· χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς εἰς τήν ἑαυτοῦ δόξαν τε καί βασιλείαν.

Ε΄. Τοῦ αὐτοῦ πρός Κωνσταντῖνον.

Εἰ ὡς παρόντι μοι συντυγχάνων, διά τῶν γραμμάτων εὐφραίνεται κατ' ἀλήθειαν ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ὡς γέγραφε, δῆλον ὡς τούς ἐμούς ἀποδεχόμενος λόγους πάντως εὐφραίνεται. Ἀποδοχή δέ λόγων ἐστίν, ἢ κατά τούς λόγους τοῦ ἀποδεχομένου τούς λόγους διάθεσις. Ταύτης δέ τῆς διαθέσεως ἀπόδειξις ἐστίν ἀκριβής, τό ἔργον τῆς ἐμφορομένης τοῖς λόγοις δυνάμεως. Οὐκοῦν τῆς περὶ τό λέγειν προτροπῆς ἀρραβῶνά μοι παράσχη πιστότατον ὁ ἐμός Δεσπότης, τήν αὐτοῦ περὶ τό ποιεῖν τά λεγόμενα προθυμίαν· καί οὐδέποτε κωλύσω, κατά τό γεγραμμένον, τά χεῖλη μου, τοῦ λέγειν πρός αὐτόν τά λυσιτελεῖν αὐτῷ τε κάμοι καί ἄλλοις δυνάμενα· καθόσον εἰμί δυνατός ὑποδέξασθαι τήν περὶ τό νοεῖν τε συνετῶς καί εὐσεβῶς λέγειν τά νοηθέντα χάριν τοῦ δωρουμένου Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς, καί μή ὀνειδίζοντος.

(421) Γενώμεθα τοίνυν, ἡγαπημένε, πρόθυμοι τῶν κατ' ἐντολήν ἔργων ποιηταί· καί φύγωμεν τήν πλάνην τοῦ αἰῶνος τούτου, καί μηδενί τῶν ἐν αὐτῷ νομιζομένων τερπνῶν τήν ψυχὴν καταδήσωμεν. Παρέρχεται γάρ ὁ κόσμος, καί πάντα τά ἐν αὐτῷ μαραίνεται, φθορᾶς ὄντα κατά φύσιν παραναλώματα. Ταύτην δέ τήν περὶ τά θεῖα τῶν σωτηρίας ἐφιεμένων τεκμηριοῦ προθυμίαν, οὐ μόνον τό πρός τήν ἀμαρτίαν μῖσος, καί ἡ ἀπράγμων διαγωγή· ἢ τε τῶν μοχθηρῶν ἀνδρῶν ἀλλοτριώσεις, καί πρός τά φθειρόμενα πάντα τῆς ψυχῆς ἀποδιάθεσις· ἢ τε τῆς σαρκός διά τήν ἀρετὴν καταφρόνησις, καί ἡ πρός πάντα τά διά τῶν αἰσθήσεως ἀπατηλῶς τήν ψυχὴν ὑποσαίνοντα, στερῆρά καί ἀνένδοτος ἐγκράτεια· δι' ἧς πάσας τε τάς ἀκολάστους ὀρέξεις μαραίνομεν· καί τάς ἀτάκτους κινήσεις τοῦ θυμοῦ κατευνάζομεν, μή συγχωροῦντες ἕξανδραποδισθέντα συνεκφέρεσθαι ταύταις τόν λογισμόν, καί καθάπερ ἡνίοχον ὑπό δυσσηνίων ἵππων συναρπασθέντα κατά βάραθρων φέρεσθαι· μηδενός ὄντος τοῦ τάσσοντος καί ἐπισχεῖν δυναμένου τήν ἄλογον τῶν ὑπεζυγμένων ὄρμην. Ἄλλα καί ἡ πρός πάντας τούς ἀκουσίους πειρασμούς, ὑπομονή καί καρτερία· καθ' ἣν καί πάσχοντες σωματικῶς, ἀπαθεῖς κατά ψυχὴν διαμένομεν, καί ἀήττητοι· μηδενί τῶν τινασσόντων καταβαλλόμενοι. Δι' ὧν ἀμφοτέρων, ἐγκρατείας τε λέγω τῶν ἐφ' ἡμῖν παθημάτων, καί ὑπομονῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, δοκιμασθέντες, καθάπερ τινός σπορᾶς θειοτάτης τῶν ἐντολῶν, εὐπρεπεῖς καί ὠρίμους προβαλλόμεθα

καρπούς τὰς ἀρετάς. Οἷον, φρόνησιν γνωστικὴν, κατὰ τε τῆς ἀγνοίας, καὶ τῆς δεισιδαιμονίας· ἀνδρείαν, κατὰ τε τῆς δειλίας, καὶ τῆς προπετοῦς θρασύτητος· σωφροσύνην, κατὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἠλιθιότητος· δικαιοσύνην κατὰ τῆς ἀδικίας· λέγω δὲ κατὰ τῆς πλεονεξίας καὶ μειονεξίας· ταπεινοφροσύνην, κατὰ τῆς ὑπερηφανίας ὀπλίζοντες· συγκατάβειν, κατὰ τῆς ἐπάρσεως προφέροντες· μετριότητα κατὰ τῆς οἰήσεως· μακροθυμίαν κατὰ τῆς ὀλιγοψυχίας· ἡμερότητός τε αὐτὸς πρὸς πάντας, καὶ πραότητος, καὶ τῆς πρὸς τοὺς δεομένους ἰλαρᾶς μεταδόσεως ἀντεχόμενοι· φιλοξενίας τε καὶ φιλαδελφίας, καὶ φιλανθρωπίας φιλοπόνως φροντίζοντες· εἰρήνην τε καὶ ἀγάπην μεταδιώκοντες· ἐν ᾗ, καθάπερ τινὶ πυθμένι τῶν καλῶν, συνάγεται τε καὶ φυλάττεται πάντα τὰ τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένα θεόθεν ἀγαθὰ.

Ταῦτα, δέσποτα μου εὐλογημένε, πᾶς ἐρῶν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ φεύγειν σπεύδων τῶν ἠπειλημένων τοῖς ἀμαρτάνουσι αἰωνίων κολάσεων τὴν πεῖραν κατὰ δύναμιν πάντως ποιεῖν τε καὶ φυλάττειν ἐπιτηδεύει· τῆς τῶν τοιούτων ἔχων φυλακῆς ἀρωγόν, τοῦ τε θανάτου, καὶ τῆς κατ' αὐτόν (424) ἀδηλίας, τὴν ἄληστον μνήμην· τῆς τε μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς ἐρημώσεως, μηδὲν ἄλλο συνεπαγομένης ἑαυτῇ, πλὴν τῆς ἐπὶ τοῖς αὐτῇ κακῶς πεπραγμένοις ἐστιγμένης συνειδήσεως· καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸν ἄερα τοῦτον γενησομένης τῶν πονηρῶν πνευμάτων φοβερᾶς ἐρεύνης τὴν ἔννοιαν· τῆς ἐν τῷ ἄδῃ νῦν πικρᾶς καὶ ἀφεγγοῦς τῶν ψυχῶν κατακλείσεως τὴν ἐνθύμησιν· τῆς ἐπὶ τοῦ δικαίου Κριτοῦ καὶ τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ἐπὶ τῇ φανερώσει τῶν κρυπτῶν αἰσχύνῃς τὴν προσδοκίαν, τῆς πασῶν βαρυτέρας τῶν ἠπειλημένων τοῖς ἀμαρτάνουσι κολάσεων. Ταῦτα, καὶ τούτων πλείονα, καὶ ἤδη κατὰ δύναμιν γέγραφα, καὶ γράφων οὐ παύσομαι, καθ' ὅσον οἶός τε εἰμι, τὸν ἐμόν ἡγαπημένον δεσπότην πόθον ἔχων, τῶν τοιούτων λόγων ἐκβιβαστήν.

Ἄλλὰ νήψωμεν, καὶ γρηγορήσωμεν περὶ τὴν ἑαυτῶν φυλακὴν, εὐλογημένε· μήπως πλέον κατακριθῶμεν, ὡς εἰκὴ καὶ μάτην τὰ θεῖα λέγοντες μόνον καὶ ἀκούοντες. Ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν λόγων τῷ Θεῷ λόγον ὑφέξομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἐγὼ τε ὁ τούτους λέγων, καὶ οἱ τούτων ἀκούοντες· ἐάν ἀργούς παντελῶς καὶ ἀκάρπους αὐτοὺς καταλείψωμεν· γένοιτο δὲ μᾶλλον πάντας ἡμᾶς, πᾶσιν ἐπαγάλλεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θείων καὶ σωτηρίων θελημάτων ποιητὰς ἀποφανθῆναι· εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς πανενδόξου καὶ παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἁειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

στί. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην, περὶ τοῦ, Ὅτι ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ.

Τὸ τίμιον τῆς ὑμετέρας ἐπ' ἀρετῇ τελειότητος δεξάμενος γράμμα, πάσης μεγαλοφυοῦς μετριοφροσύνης ὠραϊσμένον, ἡγάσθην τε ὁμοῦ καὶ ἐξέστην· πῶς τε ὁ αὐτός διανοούμενος ἐν ἀμφοτέροις, σαυτῷ καθέστηκας ὁμοιος· μήτε τῷ ὑψηλῷ ἀπρόσιτος, μήτε τῷ ταπεινῷ καταφρονούμενος. Ἐν γὰρ ἀρετῆς εἶδος, σοφῶς σαυτῷ ἐξ ἀμφοῖν κερασάμενος, ἑκατέρῳ ποιεῖς παραδόξως ἐνθεωρεῖσθαι τὸ ἕτερον· (425) τῷ ταπεινῷ μὲν, τὸ ὑψηλόν· τῷ ὑψηλῷ δὲ τὸ ἔμπαλιν, τὴν ταπεινῶσιν. Διὸ δὴ, δοῦλε Θεοῦ, ἀπαραιτήτως σου δέχομαι τὸ ἐπίταγμα, φυσικώτερον ἀποδείξαι κελεῦον, Γραφικῆς καὶ Πατρικῆς μαρτυρίας χωρὶς, εἰ ἔστι κτίσμα ἀσώματον ἢ ψυχὴ. Ταῖς ὑμετέραις πάλιν θαρρῶν τῆς διδασκαλίας ψεκᾶσιν, εἷς μὲ διαφόρως ἀγνοία φρυγόμενον ἐδρόσισας.

Τίνες δέ οὔτοι ὑπάρχουσιν, οἱ κτίσμα ἀσώματων μή εἶναι διαβεβαιούμενοι; καί τίσι τούτοις, ταῖς ὑμετέραις τῶν λόγων ἀληθείας ἀνυπάρκτοις ἀναπλασμοῖς ἀντιπίπτοντες; Πῶς δέ, οἱ μή τοῦ δέοντος εἰσι φιλονεικότεροι, τῷ ἡμετέρῳ οὐκ ἐδυσωπήθησαν ἐπιχειρήματι, παντός εἰς ἄκρον οὕτως ἀντιπτωτικοῦ λόγου πόρρω τυγχάνοντι; Καί ἴνα μοι μᾶλλον καθ' ὁδόν ὁ περί τούτου λόγος προῖη, αὐτό ὑμῶν ὡς τῆς ἀληθείας σύμμαχον ἀκαταγώνιστον σοφόν ἐπιχείρημα, τῶν οἰκείων ἀπαρχὴν ποιήσομαι· ὡς ἐφοδικοῖς τοῖς ὑμετέροις ἐναβρυνόμενος.

α'. Εἰ τό σῶμα τῆ οἰκεία φύσει ἀκίνητον· σῶμα δέ καί ἡ ψυχὴ, εἰ καί τό λεπτομερέστατον, ὡς φασι, καθό σῶμα, οὐ κινήθησεται. Καί εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, πόθεν ἡμῖν ἡ κίνησις; Καί τοῦτο ἐπ' ἄπειρον, ἕως οὗ ἔλθωμεν εἰς ἀσώματων κτίσμα. Εἰ δέ ἀπό τοῦ Θεοῦ φήσουσι κατά πρῶτον λόγον ἡμᾶς κινεῖσθαι· ἐπειδή τὰς πλείους ἡμῶν κινήσεις ἀτόπους ἐπίσταμαι καί αἰσχράς, αἴτιον πάντως ἐξ ἀνάγκης καί τούτων ἀποφανοῦνται τό θεῖον.

β'. Ἄλλο. Καί πάλιν, εἰ πᾶσα καί ὅπωςδήποτε οὔσα σωματική ὑπαρξίς κατά τόν ἀληθῆ λόγον, τῷ ποσῷ τε καί τῷ ποιῷ διειλημμένη, ἐν ὄγκῳ καί εἶδει, καί ἐπιφανείᾳ καί σχήματι, τήν περί ἑαυτῆς περατοῖ θεωρίαν, ὡς ἀναγκαίους διειλημμένη πέρασιν. Οὐ γάρ τι τούτων ἐκτός ἔχοι φαντάζεσθαι ὁ ταύτην διερευνώμενος· σῶμα δέ καί ἡ ψυχὴ, ἢ ἐκ τούτων, ἢ ταῦτα, ἢ τίνα, ἢ τούτων τι, ἢ τούτοις, ἢ τισιν, ἢ τινι τούτων περιγραφτός πάντως ἐστί· ἀλλά μή οὔτε ἐκ τούτων, οὔτε ταῦτα, οὔτε τίνα, οὔτε τι τούτων, οὔτε τούτοις, οὔτε τισίν, οὔτε τινί τούτων ἐστί περιγραφτός· οὐκ ἄρα σῶμα ἢ ψυχὴ.

γ'. Ἄλλο. Εἰ τοίνυν αὐτοῖς εἶναι μή ἀμφιβέβληται ἡ ψυχὴ· οὔσα δέ οὐδέν ὑπάρχειν ὧν καταλαμβάνει ἡ ἔννοια, ἐξ ὧν, ἢ ἅ ὑπάρχει τὰ σώματα· οὐ χρῶμα, οὐ σχῆμα, οὐκ ἀντιτυπία, οὐ βάρος, οὐ πηλικότης, οὐχ ἡ εἷς τρία διάστασις· καί ἀπλῶς ὅλως οὐδέν οὔσα τῶν περί τήν σωματικὴν φύσιν καταλαμβανομένων· ἢ μηδέν οὔσα τούτων, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, ἀσώματος ἔσται πάντως, εἴπερ ἐστίν.

δ'. (428) Ἄλλο. Ἔτι, εἰ πᾶσα συστολή καί διαστολή καί τομὴ τῶν σωμάτων ἐστί· τό δέ πάσης συστολῆς καί διαστολῆς καί τῆς οἴασου τμήσης ἐλεύθερον, πάντως ἀσώματων, ἢ ψυχῆ ἄρα ἀσώματος, ὡς τούτων πάντων παντελῶς ἀνεπίδεκτος.

ε'. Ἄλλο. Εἰ πάσης τῆς σωματικῆς οὐσίας, εἷς τε τό ἔμψυχον καί τό ἄψυχον διηρημένης· σῶμα δέ καί ἡ ψυχὴ, ἢ ἔμψυχον, ἢ ἄψυχον ἔσται πάντως. Ἄλλ' εἰ μὲν ἔμψυχον, διά ψυχούσης πάντως, ἢ οὐσίας, ἢ δυνάμεως, ἢ τῆ συμβεβηκότος ψυχωθήσεται. Ψυχὴν δέ ψυχοῦσθαι λέγειν, ὡς περ καί φῶς φωτίζεσθαι, ἢ θερμαίνεσθαι τό πῦρ, παντελῶς καταγέλαστον. Καί εἰ μὲν οὐσίαν ψυχοῦν τήν ψυχὴν εἴπωμεν, ἢ σῶμα ἢ ἀσώματων αὐτήν πάλιν λέξομεν. Καί εἰ μὲν σῶμα, τὰς αὐτάς αἰεὶ τῶν λογισμῶν ἀτόπους ἐξ ἀτόπων ἐφόδους, ὁ πρὶ τούτου δέξεται λόγος, μέχρις οὗ ἀσώματων τήν ψυχὴν εἶναι συνδιομολογηθῆ. Εἰ δέ δύναμιν, ἢτοι ποιότητα ψυχοῦν τήν ψυχὴν εἴπωμεν, τῆς οὐσίας ζωοποιητικόν τε καί κινητικόν, τό ἀκούσιον ἔσται καί ἀνυπόστατον. Πρὸς τό, καί ἐναλλάξ καί παρά φύσιν τήν κατά τό ἄρχειν καί ἄρχεσθαι εἶναι διαφορὰν· εἴπερ σώματος ἄρχειν κατά φύσιν δημιουργηθεῖσα ἢ ψυχῆ, ὡς ἀσώματος οὐσία, ὡς σῶμα κα' αὐτούς ὑπό τοῦ μή κατ' οὐσίαν ὄντος· τῆς κατά τό ποιόν λέγω δυνάμεως, ἀρχθήσεται· ἢ κατ' οὐσίαν οὔσα τε καί ὑφ' ἑστώσα, καί τήν κοινήν πάντων πρόληψιν. Εἰ δέ ἄψυχον εἴπωμεν σῶμα, ἀναίσθητον καί ἀφαντασίαστον, ἄλογόν τε καί ἀδιανόητον ἔσται. Ἄλλά μήν ταῦτα πάντα περί τήν ψυχὴν, καί ἐν τῇ ψυχῇ, καί ἔστι καί ὁράται· οὐκ ἄρα σῶμα ἢ ψυχὴ. Σῶμα μὲν γάρ ἔχειν τοῦτο αὐτήν

έτερούσιον, καλῶς εἰδότες λέγειν οὐ παραιτούμεθα· σῶμα δέ αὐτήν εἶναι ἀποφαίνεσθαι, ὡς θρασυτάτον τε ἅμα καί ἀπαιδευτότατον, παντελῶς ἀποφεύγομεν· πολὺ διαφέρειν τοῦ ἔχειν τό εἶναι οὐκ ἀγνοοῦντες.

Εἰ δέ ὅτι ἀσώματον λέγουσι τό Θεῖον, τόν μή ὄντα φοβούμενοι φόβον, ἀσώματον εἰπεῖν τήν ψυχὴν οὐ καταδέχονται, ἵνα μή εἰς ἴσον αὐτήν τῷ Θεῷ ἐνέγκωσι· καί τά λοιπά ἡμῶν περικοπτέτωσαν, ἵν' ἢ αὐτοῖς τῆς ἀπονοίας τέλειον τό ἀγώνισμα, ὅσα ἐκ Θεοῦ ὡς μετέχοντες· ἢ Θεός ἐξ ἡμῶν, ὡς ἐνεργῶν καί διδούς, ἢ μεταδιδούς, προσηγορεύθημεν, ἢ παρ' ἡμῶν προσηγορεύθη Θεός. Τίνα δὴ λέγω ταῦτα; Τό εἶναι, τό ζῆν, τό φωτίζεσθαι, τό ἀγαθύνεσθαι, τό λογίζεσθαι, τό νοεῖν· τά μὲν, διὰ τήν οὐσίαν· τά δέ, διὰ τήν κίνησιν, ἤτοι γνώμην καί διάθεσιν. Ὅντες γάρ λεγόμεθα, καί ζῶντες, καί φῶτες, καί ἀγαθοί, καί νοεροί, καί λογικοί. Τόν τε Θεόν ὁμοίως, ὄντα καί ζῶντα, καί φῶς, καί ἀγαθόν, καί νοῦν καί λόγον ὀνομάζομεν· εἴτε ὡς ἐξ αἰτίου ὄντες ταῦτα (429) καί καλούμενοι· εἴτε ὡς ἐνεργούμενοι, ἐκ τῶν ἡμετέρων ταῦτα τό Θεῖον πρᾶσαγορεύοντες. Τίς οὖν ὁ λόγος αὐτοῖς, ταῦτα μὲν πάντα πρὸς ἑτέροις πολλοῖς εἶναι τήν ψυχὴν καί ὀνομάζεσθαι· ἀσώματον δέ, μηκέτι, ὅ τι περ τό Θεῖον; Ὡς δέον, ἢ μή λέγεσθαι ἡμᾶς ταῦτα, διότι τό Θεῖον, ἢ τόν Θεόν ταῦτα μή ὀνομάζεσθαι, ὅ τι περ καί ἡμεῖς. Ἀλλά μήν καί ἐσμέν ταῦτα· καί ὀνομαζόμεθα· οὐχ ὡς ταυτόν τῷ Θεῷ διὰ ταῦτα ὄντες· ἀλλ' ὡς πρὸς αἴτιον αἰτιατόν, ἢ μέτοχον πρὸς μετεχόμενον, ἢ ὑπαρξιν πρὸς αἰτίαν. Οὐδέ συγκριτικῶς ἢ συνωνύμως, ὡς ἐπὶ τῶν ὁμοουσίῶν· ἀλλ' ὁμονύμως, καί οἷον εἰπεῖν μεθεκτῶς· τῶν πραγμάτων κατὰ τό ἄπειρον ἀλλήλων τῆ φύσει διεστηκότων· εἰ μή τῷ φίλον, ὡς ἀληθῶς, τό Θεῖον εἰπεῖν, καί ὑπὲρ φύσιν καί πρᾶγμα.

Ποῦ δέ λοιπόν κατ' αὐτοῦς πάλιν, εἰ δοθείη τήν ψυχὴν εἶναι σῶμα, ὁ τοῦ κατ' εἰκόνα ἡμῖν διασωθήσεται λόγος, εἰ μή διὰ πάντων ἔχειν φαμέν τήν ψυχὴν, τήν πρὸς τό ἀρχέτυπον ὁμοιότητα; Ὡσπερ γάρ τοῦ νοεροῦ νοεράν, καί τοῦ ἀθανάτου, ἀφθάρτου τε καί ἀοράτου, τήν ἐν τούτοις γνωριζομένην εἰκόνα ὀνομάζομεν· οὕτω δὴ καί τοῦ ἀσωμάτου, ἀσώματον λέγοντες, ὡς πάντα τε ὄγκον, καί πᾶσαν ὁμοίως διαφεύγουσαν διαστηματικὴν καταμέτρησιν· ἄλλο τι πάλιν αὐτήν παρ' ἐκεῖνο, κατὰ τήν τῆς φύσεως ιδιότητα λέγομεν. Ἐπεὶ οὐκ ἔτι ἄν εἴη εἰκῶν, ἀλλ' ἀπαράλλακτος ταυτότης. Ἐν οἷς δέ ἐν τῇ ἀκτίστῳ καί ἀτρέπτῳ καί ἀνάρχῳ φύσει ἐκεῖνο καθορᾶται, ἐν τοῖς αὐτοῖς τήν κτιστὴν λογικὴν φύσιν· οὐ κατὰ τό αὐτό δέ, ἀλλ' ὡς ἐν ἐσχάτοις ἀπηχήμασι φωνῆς λόγου δήλωσιν, δείκνυσθαι, ἐναργῶς νομίζομεν. Καί ὡσπερ διὰ τῶν ἐν τοῖς οὐσι κατὰ τήν τοῦ παντός διακόσμησιν ἐπιτελουμένων ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς, πρὸς τό καθαρὸν τε καί ἄϋλον μετενεγκῶν τῶν νοημάτων αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, διακρίνει ἀπὸ τῶν κινουμένων τό κινοῦν, καί ἓν καί μόνον καί ἀπλοῦν αὐτό ἐξ ἑαυτοῦ ὑπάρχον, ὡσαύτως ἔχον καί ποιητικόν αἴτιον καταλαμβάνων ἐν τῇ οἰκείᾳ τῆς ταυτότητος μονιμότητι, ἀπρόσιτον κατὰ τήν φύσιν τοῖς ἄλλοις ἐπίσταται· ἄτρεπτον μὲν, ὅτι ἀκίνητον· οὐ γάρ ἐστι πρὸς ὃ κινήθησεται τό, τά ὄντα καί ποιοῦν καί πληροῦν, καί ὑπὲρ πάντα ὄν τά ὄντα· περιεκτικόν δέ, ὡς δημιουργόν, καί πρό γενέσεως, τῷ ἀπείρῳ τῆς δυνάμεως τά πάντα γινώσκον. Κατὰ τόν αὐτόν τῆς θεωρίας τρόπον, καί διὰ τῆς τῶν μελῶν καί μερῶν ποικίλης καί ἐντεχνουῶς κινήσεως τοῦ μικροῦ κόσμου· λέγω δὴ τοῦ ἀνθρώπου· τό κινήτικόν αἴτιον λογιζόμενος, ἄλλο τι οἶδε κατὰ τήν οὐσίαν παρά τήν ὀργανικὴν τοῦ σώματος ὑπαρξιν· καί οὐχ ὡς σῶμα ἐν σώματι· ὅπερ δοκεῖ τοῖς νέοις σοφοῖς, καί τῶν ἀναποδείκτων δογματισταῖς (432) ἀλλ' ἀπλοῦν καί ἐνιαῖον ἐν τοῖς ἐσκεδασμένοις θεωρεῖ, καί ἐν τοῖς συνεσταλμένοις, ἀόριστον· τρεπόμενον μὲν, ὡς κινούμενον·

κινούμενον δέ, ὡς ἔχον πρὸς ὃ κινήσεται· τῆς δέ κατὰ τὴν κίνησιν τροπῆς αἴτιον, οὐ τὴν φύσιν γινώσκει, ἀλλὰ τὴν κρίσιν, ὅτ' ἂν ἐσφαλμένη οὖσα τυγχάνῃ αὕτη.

Ἡ τροπή οὖν, οὐ περὶ αὐτὴν τῆς ψυχῆς ὑπάρχει, ὡς οἶμαι, τὴν οὐσίαν· ἐπεὶ καὶ μετέβαλλεν ἀπειράκις, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ διέμενε κατ' οὐσίαν· ἀλλὰ κατὰ τὴν κίνησιν τὴν ἀφ' ἡμῖν, τῷ αὐτοκρατορικῷ θελήματι συμφερομένη. Τοιγάρτοι τροπῆς δύναμιν ἔχειν τοὺς ἀντιλέγοντας φάσκειν καὶ ἀποφαίνεσθαι, καὶ αὐτὴν τὴν περὶ τὸ Θεῖον τῆς ψυχῆς ἀεικινήσιαν, οὐ μὴ δοκεῖ ἀληθευόντων εἶναι· ἀλλὰ πομπικῶς τὸ κομψόν, καὶ οὐκ εὐλαβῶς τὸ ἀκριβές τοῦ λόγου ἐπιζητούντων. Ἐπεὶ τίς ἂν λόγου μέτοχος, καὶ ἀρετῆς φιλίας οὐκ ἄμοιρος ἀγνοεῖ, ὅτι οὐδέν ὑπάρχει ἕτερον ἢ περὶ τὸ καλόν τῆς ψυχῆς ἀεικινήσια, ἢ ἐνέργεια φυσική, ἐφ' ἣ καὶ δι' ἣν γεγένηται αἰτία τελουμένη; ἢ δέ τροπή, κίνησις παρὰ φύσιν, τὴν ταύτης ἀποτυχίαν τῆς αἰτίας εἰσάγουσα. Τροπή γάρ, κατ' ἐμὲ εἰπεῖν, οὐδέν καθέστηκεν ἕτερον, ἢ ἀσθένεια, καὶ ἔκπτωσις τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. Μηκέτι οὖν φάναι ἀξίωσον τοῖς λογιόμοις, Θεόν καὶ κτίσιν συγκρίναι τολμήσητε. Ἐπειδὴ τὸ Θεῖον κυρίως εἰπεῖν, οὔτε σῶμα, οὔτε ἀσώματον, οὔτε οὐσία, οὔτε τι τῶν νοουμένων ἢ λεγομένων ἐστίν, ἵνα μὴ πάντα καθεξῆς ἀπαριθμῶμαι· ἀλλὰ καὶ νοούμενον ἄληπτον, καὶ λεγόμενον ἄρρητον διαμένει.

Ταῦτα μὲν οὖν ζητητικῶς, ἀλλ' οὐ δογματικῶς παρ' ἡμῶν εἰρήσθω· καὶ εἰ μὲν αὐτάρκως ἔχει πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ὡς δι' ἐπιτόμου ἐπιστολῆς δυνατόν, καὶ οὐ πολὺ τῆς ὑμετέρας μεγαλονοίας ἀπολέλειπται· Θεῷ χάρις, καὶ ὑμῖν τοῖς προβιβάζουσιν. Εἰ δέ βούλεσθε, εἴπερ μὴ πεισθεῖεν οἱ ἀντιλέγοντες, ἀγωνιστικώτερον αὐτοῖς συμπλακῆναι, ἔτοιμοι ἐσμεν Θεοῦ χάριτι, τὸ περικείμενον ἡμῖν τῶν θείων ματρύρων τε καὶ μαρτυριῶν καταφεῖναι αὐτῶν νέφος· ἵνα πάσης τῆς ἐπιπόνου περὶ τούτου διασκέψεως τὸν ὄγκον ἀποθέμενοι, καὶ τῆ εὐπερίστατον τῶν φιλονείκων λογομαχίαν, ἀνενοχλήτως τὴν ἀληθῆ περὶ τε Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων γνῶσιν κατέχωμεν. Εἰ δέ ἐνδεῶς, ὅπερ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη, καὶ οὐκ ἐπιτετευγμένως, ὡς ἐξ ἀμαθοῦς διανοίας καὶ ἀσθενοῦς ὀργάνου προενηνεγμένα· σύγγνωτέ μοι, ἡγαπημένοι, δι' ὑπακοὴν καὶ μόνην, ὡς ὁ ἐρευνῶν τὰς καρδίας ἐπίσταται Θεός, καὶ ταῦτα εἰπεῖν θαρρήσαντι· καὶ διορθώσασθε ἡπίως τὸν οὐκ ἐθέλοντά τι (433) τῶν συμφερόντων ἀγνοεῖν, καὶ χειραγωγήσατε συμπαθῶς τὸν ὀρθῶς βαίνειν ἐπιθυμοῦντα.

Ζ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην πρεσβύτερον, περὶ τοῦ καὶ μετὰ θάνατον ἔχειν τὴν ψυχὴν τὴν νοεράν ἐνέργειαν, καὶ μηδεμιᾶς ἐξίστασθαι φυσικῆς δυνάμεως.

Τῇ δευτέρᾳ τοῦ ἐνεστῶτος Αὐγούστου μηνός τῆς παρουσίας πρώτης ἐπιμεμήσεως, ὁ κοινός ἡμῶν φίλος τίμια τῆς ὑμετέρας πατρικῆς ἀγιωσύνης γράμματα ἐπιδέδωκέ μοι· οἷς ἐντυχῶν, παρεκλήθην μὲν εἰκότως ἐφ' ὑμῖν τοῖς ἐμοῖς δεσπόταις, καὶ μετὰ Θεόν πάντων μοι τῶν καλῶν αἰτίοις, ἐν ὑγείᾳ διάγουσι. Τοσοῦτον γάρ ὑμῖν ἦνεται δι' ὅλου τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἅγιον, ὅτι καὶ ἀπόντας ὑμᾶς νοός ὀφθαλμοῖς μόνον ἀναθεωρῶν, ρυθμίζομαι κατὰ τὴν ὑποῦσάν μοι δύναμιν καὶ βίον καὶ λόγον· ὡς Θεόν κατὰ τὴν μνήμην δι' ὑμῶν ἐμφανιζόμενον, καὶ ὄρων καὶ αἰδούμενος. Ἠνιάθην δέ οὐ μετρίως ἐπὶ τῷ περὶ ψυχῆς δόγματι τῷ ὑπό τινων, ὡς γεγράφατε, ἀδεῶς ἐκεῖσε κηρυττομένῳ, ὅσην κἀνταῦθα τὸ τοιοῦτο κακόν ἔχειν ἰσχύν καὶ παρρησίαν ἐννοῶν. Τό δέ πλέον με κατηφείας ἐμπιπλῶν ἐνταῦθα, καὶ βάρος ὡσπερ νέφος τῇ διανοίᾳ ἐμβάλλον, τὸ νῦν ὑπὸ πάντων σχεδόν, καὶ μάλιστα τῶν δῆθεν ἐπιφανῶν μοναχῶν πρεσβεύομενον περὶ ἀναστάσεως καινοπρεπές δόγμα· ὥστε μηδέ στοχαστικῶς ἔτι προοιμιάζεσθαι τὴν τοῦ

Ἀντιχρίστου παρουσίαν ὑπολαμβάνειν· παρεῖναι δέ μᾶλλον πιστεύειν καί διαβεβαιοῦσθαι, καί τόν ὅποσον μετέχοντα τοῦ λογίζεσθαι· αὐτήν μαρτυροῦσαν τῷ τοιοῦτῳ κακῷ τήν τῶν λεγομένων (ἀτοπίαν) ἔχοντα.

Φασί γάρ οἱ πρὸς πάντα τήν γλῶσσαν ἀδεῶς ὀξύνοντες, καί μηδέν τῶν ἀσεβῶς γινομένων ἢ λεγομένων ἠγούμενοι φοβερὸν, φλέγματι πάλιν καί αἵματι, χολῇ τε αὐτῆς καὶ μελαίνῃ καὶ ὀλκῇ ἀέρος, καί τροφῇ αἰσθητῇ πρὸς τὸ ζῆν συνέχεσθαι μέλλειν τὰ σώματα κατὰ τήν ἀνάστασιν, οὐδενός τὸ σύνολον ξένου παρά τήν παροῦσαν ζωὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀναφανησομένου, πλὴν τὸ μὴ δύνασθαι πάλιν ἀποθανεῖν· οὐκ οἶδ' ὅπως πρὸς πάντα τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ περὶ τε ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν διὰ τε προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ διὰ σαρκὸς ὁμιλήσαντος ἡμῖν Θεοῦ Λόγου, καί μάλιστα Κορινθίοις ἰδιοτρόπως διὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου περὶ ἀναστάσεως διηγορευμένα, τήν τε ἀκοήν ἐκουσίως βύσαντες, καί πρὸς κατανόησιν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἐπιμύσαντες, οὕτω τρανά ὑπάρχοντα καί ἐξάκουστα καί μηδενός τοῦ ἐρμηνεύοντος πρὸς τὸ γνωσθῆναι δεόμενα· καί τήν φύσιν αὐτῆν τῶν ὄντων οὐχ ἥττον τῶν θειωδῶς ἐκπεφασμένων παιδεύουσαν ἔχοντες· ἢ καί τούς Βαρβάρους πρὸς γνώσιν ἀληθείας ἐνάγειν ἐπίσταται, ἀρίδηλον ἑαυτήν (436) προβαλλομένη τῶν ζητουμένων ἀπόδειξιν, οὐκ αἰδούμενοι.

Τίς γάρ εἶπερ μὴ πάντῃ τῆς κατὰ τόν λόγον ἐστέρηται χάριτος, ἀγνοεῖ, ὅτι πᾶσα φύσις οὐσιωδῶς οἰκείοις ἰδιώμασι διειλημμένη· καί ταύτῃ τόν τε τρόπον τῆς οἰκείας ὑπάρξεως, καί τήν διαφορὰν καθ' ἣν τῶν ἄλλων ἀμιγῶς διώριστα δεικνύουσα φύσεων· ἐπὶ τῶν συνεκτικῶν τῆς οὐσίας αὐτῆς ἀπογένηται ἰδιωμάτων, ἢ οὐδ' ὅλως ἔσται, ἢ ὅπερ οὐκ ἦν, γέγονεν· εἶπερ ὅλως κατὰ τήν ἀναίρεσιν τῶν ἰδιωμάτων εἶναι συμπεριφορικῶς αὐτὴν ἀνάσχοιτο εἰπεῖν. Πέφυκε γάρ πᾶν ὑποκείμενον τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασι φθειρομένοις συμφθειρεσθαι. Τί γάρ, ἢ ποῦ βούς ἔσται, καί ἵππος, καί λέων, καί τὰ τοιαῦτα, τῶν συνεκτικῶν τῆς ἐκάστου φύσεως ἰδιωμάτων οὐκ ὄντων; ἢ τίς εἶναι ταῦτα ἐκείνων χωρὶς εἰπεῖν θαρρῆσοι, μανίας ὑπάρχων ἐλεύθερος, οὐ συνόρω. Εἰ οὖν ἀληθές, τὸ μηδέν δύνασθαι τῶν ὄντων εἶναι ἢ γνωσθῆναι ἄνευ τῶν φυσικῶς καί κυρίως αὐτὸ χαρακτηριζόντων, οἱ τῆς ψυχῆς τὸ κατ' οὐσίαν αὐτῇ ἐμπεφυκός ἀφαιρούμενοι· τουτέστι, τὸ λογικόν τε καί νοερόν, καθὼς αἰεὶ τὸ ἐστὶ καὶ ἐνεργεῖ νοοῦσα καὶ λογιζομένη, προδήλως καί τὸ εἶναι αὐτῆς, κἂν μὴ λέγουσι, συναφαιροῦνται· καί ἔστι κατ' αὐτούς, φθαρτὴ καὶ θνητὴ, τὸ εἶναι μετὰ τόν τοῦ σώματος θάνατον οὐκ ἔχουσα· οὐ τί ἀτοπώτερον;

Εἰ δέ ζῆν αὐτὴν ὑποτίθενται, κἂν λόγῳ, εἰ καὶ μὴ πράγματι, τόν παρά πάντων ὑφορώμενοι ἔλεγχον, πάντως καί κινεῖται. Πᾶσα γάρ ζωὴ τῶν γενητῶν, ἐν κινήσει δεῖκνυται. Εἰ δέ κινεῖται, καί ἐνεργεῖ πάντως· πᾶσα γάρ κίνησις, δι' ἐνεργείας ἐκφαίνεται. Εἰ δέ ἐνεργεῖ, φυσικῶς πάντως κινουμένη, καί οὐ θετικῶς, ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἐνεργήσει. Οὐ γάρ κυκλοφορικῶς, ἢ μεταβατικῶς ἢ συνελόντα εἰπεῖν, σωματικῶς ἀλλὰ νοερῶς τε καί λογικῶς.

Εἰ δέ νοερῶς τε καί λογικῶς καί ζῆν καὶ νινεῖται καὶ ἐνεργεῖ, λογίζεται πάντως καί νοεῖ καὶ γινώσκει. Εἰ δέ μὴ γινώσκει καὶ λογίζεται, οὐδέ ἐνεργεῖ, οὐδέ κινεῖται, οὐδέ ζῆν. Οὐ γάρ οἶόν τε εἶναι ζωὴν ἄνευ τῆς ἐμφύτου κινήσεως· οὐδέ κίνησιν φυσικὴν, προσφυοῦς ἐνεργείας οὐκ οὔσης, ἐμφαίνεσθαι.

Ἄλλως τε δέ, ἢ ψυχῇ, ἢ δι' ἑαυτήν ἐστὶ λογικὴ τε καὶ νοερά, ἢ διὰ τὸ σῶμα. Καί εἰ μὲν δι' ἑαυτήν, ἦτοι τήν ἑαυτῆς οὐσίαν ἐστὶ λογικὴ τε καὶ νοερά, καὶ ἀυθυπόστατος, πάντως ἐστίν. Εἰ δέ ἀυθυπόστατος δι' ἑαυτήν φύσει καὶ καθ' ἑαυτήν, καὶ μετὰ σώματος

ἐνεργήσει, νοῦσα κατά φύσιν καί λογιζομένη, καί οὐδέποτε παυομένη τῶν φυσικῶς αὐτῇ προσουσῶν νοερῶν δυνάμεων. Τά γάρ φύσει τῷ ὅπως οὐντι προσόντα, ἕως ἔστί καί ὑφέστηκεν, ἀναφαίρετα τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν αἰεὶ τε οὔσα, ἀφ' οὗ γέγονεν, καί ὑφισταμένη διὰ τὸν οὕτως (437) αὐτὴν δημιουργήσαντα Θεόν, αἰεὶ καί νοεῖ καί λογίζεται καί γινώσκει, καί καθ' ἑαυτήν, καί μετὰ σώματος, δι' ἑαυτήν καί τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὑρεθήσεται λόγος, ὁ τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καί οὐ διὰ τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τούτου λύσιν ἀλλοτριῶσαι δυνάμενος. Εἰ δέ διὰ τὸ σῶμα λογικὴ τε καί νοερά ἐστὶν ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν, τιμιώτερον τῆς δι' αὐτὸ γενομένης ψυχῆς ἔστι τὸ σῶμα. Ἐπειτα δέ, καί ἐξ αὐτοῦ ἔξει τὸ τε νοερόν καί λογικόν, ὡς δι' αὐτὸ γενομένη. Εἰ γάρ σώματος χωρὶς, οὐδαμῶς νοεῖν ἢ λογίζεσθαι δύναται ἡ ψυχὴ, ἐξ αὐτοῦ πάντως τὸ νοεῖν αὐτῇ καί λογίζεσθαι προσέσται. Εἰ δέ τὸ νοεῖν καί λογίζεσθαι ἐκ τοῦ σώματος κέκτηται ἡ ψυχὴ, ὡς αὐτοῦ χωρὶς ταῦτα ἔχειν μὴ δυναμένη κατά τοὺς λέγοντας, οὐδέ ἀθυπόστατος ἔσται πάντως. Πῶς γάρ ἢ ἄνευ σώματος καθ' ἑαυτήν τὸ χαρακτηρίζον οὐκ ἔχουσα; Εἰ δέ ἀθυπόστατος οὐκ ἔστιν, οὐδέ οὐσία ἐστὶ δηλονότι. Οὐσία δέ ἀθυπόστατος μὴ οὔσα, συμβεβηκός ἐστι, φυσικῶς μόνον ὑφισταμένῳ τῷ σώματι ἐνυπάρχουσα· μετὰ δέ τὴν αὐτοῦ λύσιν, οὐδέν οὐδαμῶς εἶναι δυναμένη· καί οὐδέ ἔσται πλέον τοῖς τοσοῦτον ἀνοηταίνουσι, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀφηρημένοις, τῆς Ἐπικούρου καί Ἀριστοτέλους ματαιοπονίας, οἷς, ὡς εἰκός, οἱ γεννάδαι, καί σεμνύνονται συντασσόμενοι. Καί πρὶν μὲν τούτου, ταῦτα.

Τοῦ δέ περὶ ἀναστάσεως παρ' αὐτῶν λεγομένου, τίς ἀρετῆς καί εὐσεβείας ἐπιμελούμενος ἀκούων, οὐχὶ τὸ ἀπαθές ἑαυτῷ διὰ πάθους, τῆς κατ' αὐτῶν ἀγανακτήσεως λέγω, πειριποιήσεται; Εἰ γάρ, ὡς φασι, κατά τὴν εἰκόνα τῆς παρούσης ζωῆς, ἀπαραλλάκτως τοῖς μαχομένοις χυμοῖς πεποιωμένον ἀναστήσεται τὸ σῶμα, καί τραφήσεται ἐν τῇ φοβερᾷ τοῦ Θεοῦ παρουσίᾳ μετὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου συντέλειαν, οὐκ οἶμαι ἄλλο τι αὐτοὺς διὰ τούτων, ἵνα συνελών εἴπω, τὰ πολλά περικόψας ὅσα ῥηθῆναι ἐνδέχεται, ἢ αἴδιον τὸν θάνατον πρεσβεύειν, καί τὴν φθορὰν ἀτελεύτητον. Εἰ γάρ φθορὰ τῶν οὕτω συνισταμένων ὑπάρχει ὁ θάνατος σωμάτων, αἰεὶ δέ τὸ (440) δι' ἐπιρροῆς τροφῶν συνιστάμενον φθείρεται σῶμα, τῆ ῥοῇ διαπνεόμενον, διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ χυμῶν, ἐξ ὧν καί συνέστηκε, φυσικὴν ἀντιπάθειαν· αἰεὶ ἄρα, δι' ὧν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ σῶμα συνίστασθαι ὑποτίθενται, συντηρούμενον εἰς τὸ διηνεκές τὸν θάνατον καταγγέλλουσι. Δέον πιστεύειν, αὐτὸ μὲν ἀνίστασθαι κατ' οὐσίαν καί εἶδος τὸ σῶμα, ἄφθαρτον δέ καί ἀθάνατον, καί ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἀντὶ ψυχικοῦ πνευματικόν· τῷ μηδὲν φέρειν τῆς ἀλλοιωτῆς αὐτοῦ κατά τὴν φθορὰν συστατικῆς ἰδότητος, ὡς οἶδεν ὁ πρὸς τὸ ἀπαθές, καί τίμιον αὐτὸ μετακεράσων ὁ Θεός· καί μηδὲν πλέον περιεργάζεσθαι.

Τούτοις χαίροντας καί ἡδομένους ὁρῶν τοὺς πολλούς. Ἐκωφώθην, καί ἐταπεινώθην, καί ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν λυσιτελεστέραν τοῦ λόγου τὴν σιωπὴν παντὶ συνετῷ εἶναι κρίνας· καί κατ' ἑμαυτὸν πενθῶν, καί σκυθρωπάζων πορεύομαι· λογιζόμενος πόσον οἱ τοιοῦτοι λόγοι ἀμελούμενοι, πανταχοῦ σπινθήρων δίκην διάττοντες, ψυχῶν ἐργάσσονται θάνατον· καί οὐδεὶς ἔστιν ὁ ἐπαμῦναι τῷ λόγῳ δυνάμενος, βουλόμενος κινδυνεύοντι, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τοῦ καιροῦ πονηρίαν. Διό καί μᾶλλον στένω, τὸν ἀφ' ὑμῶν χωρισμόν, τὴν ἐγγύθεν φρουροῦσάν με καί ἐξαιρουμένην τῶν βλαβερῶν πανσθενῆ τῆς ὑμῶν πατρικῆς ἀγιωσύνης ἐπισκοπὴν οὐκ ἔχων, συχνότερον τῷ λόγῳ τὰ πολλά μου ἐρείδουσιν ὀλισθήματα.

Η'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Ὁ κατὰ σάρκα πόθος χρόνω μαιραίνεσθαι πέφυκε, συναπιῶν χωριζομένοις τοπικῶς, τοῖς κατ' αὐτόν πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι τὴν συνάφειαν. Περί γάρ τὴν αἴσθησιν ἔχειν τὴν σύστασιν, τὴν μηδαμῶς τῶν μὴ παρόντων ἀντιλαμβάνεσθαι δυναμένην. Ὁ δὲ κατὰ πνεῦμα πόθος, αἰεὶ συμπαρόντας ἀλλήλοις ἔχει νοερῶς, τοὺς κατ' αὐτόν συνημμένους, κἄν σωματικῶς ἀλλήλων χωρισθῶσι· τὴν κατὰ χρόνον ἢ τόπον περιγραφὴν οὐ δεχόμενος. Περί γάρ τὸν νοῦν ἔχει τὴν ὑπαρξιν, τὸ μηδαμῶς τοῖς σώμασιν ἀλλήλων διαιρουμένοις τοπικῶς, συνδιαιρούμενον ἢ συπερικλειόμενον. Τοῦτον τὸν πόθον ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τοὺς (441) ἀγιωτάτους ὑμᾶς ἔχειν ἀξιωθεῖς, αἰεὶ παρόντας ὄρᾳν δοκῶ, καὶ διαλεγόμενων αἰσθάνεσθαι· καὶ οὐκ ἔστι καιρὸς ἢ τόπος, ὁ ἀφιστᾶν μέ δυναμένος τῆς ὑμετέρας μνήμης· διὰ παντός ὑμᾶς παρόντας πνευματικῶς ὑποδεικνυούσης, καὶ πάντας τοὺς ἐν ἐμοὶ δυσώδεις λογισμοὺς ἀπελαύνοντας, τῆς ἐν ὑμῖν θείας χάριτος τὴν πολλὴν εὐωδίαν οὐ φέροντας· καὶ πείθομαι γε, μὴ ψιλῶς τὴν μνήμην φαντάζεσθαι τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, ἀλλὰ παρόντων ἀληθῶς ἐπαισθάνεσθαι· τὸ γινόμενον πληροφορίαν ἀκριβῆ τῆς ὑμῶν παρουσίας ποιούμενος. Ἡ γάρ ἐν ὑμῖν κατὰ χάριν Θεοῦ δραστήριος δύναμις, ἅμα τῇ μνήμῃ τοὺς διοχλοῦντας ἀπελαύνουσα δαίμονας, σαφεστάτην τῆς ὑμῶν παρουσίας παρέχεται δήλωσιν. Καὶ θαυμαστόν οὐδέν, εἰ τοὺς ἀπόντας σωματικῶς, παρεῖναι ποιεῖ νοερῶς, ὁ τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων Θεός· ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα θεπρεπῶς ἐνεργούμενοι· καὶ πλέον ἢ ὅσον τοπικῶς ἀλλήλοις τὰ σώματα πάρεστι. Καὶ εἰ μόνον μνημονεύμενοι, τίμιοι Πατέρες, τοσοῦτόν μου τοῖς ἀτίμοις ἐπιτίμιον παρέχετε λογισμοῖς, ἀοράτως φοιτῶντες τῷ πνεύματι, πόσω μᾶλλον κατ' ὀφθαλμούς παρόντες, καὶ τὴν ἐμὴν ἀκοὴν διὰ ζώσης φωνῆς τοῖς θείοις καθαγιαζόντες λόγοις, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῖς ἑαυτῶν τρόποις λαμπρῶς ἐκδιδάσκοντες;

Διὰ τοῦτο πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι, ποθῶν τε καὶ ζητῶν σε τὸν καλὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον, τὸν εἰς τόπον με χλόης τὸ πλανώμενον πρόβατον κατασκηνοῦν ἐπιστάμενον· τὴν ἀπωθομένην λέγω τὸν καύσωνα τῶν παθῶν διὰ πράξεως ἔξιν τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρέφειν δυνάμενον· τὴν ἄρδουσαν φημι τὸν νοῦν διὰ θεωρίας χάριν τῆς γνώσεως, τὸν ἐπιστρέφοντά μου τὴν ψυχὴν ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν θείοις καὶ λόγοις καὶ παραδείγμασι, καὶ ἐπὶ τρίβους ὀδηγοῦντα δικαιοσύνης τοὺς κατ' εὐσέβειαν σωτηριώδεις ὑποδεικνύοντα τρόπους· καὶ ῥάβδῳ καὶ βακτηρίᾳ σοφῶς παρακαλοῦντα, τουτέστι, τῇ μνήμῃ τῶν αἰώνιων κολάσεων, καθάπερ ῥάβδῳ τινὶ τὸν εἰσαγόμενον κακίας ἀπάγοντα, καὶ τῇ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην εἰς ἀρετὴν τὸν προκόπτοντα δι' ἐλπίδος στηρίζοντα· ὅπερ καὶ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ, ὡς οἶμαι, συμβολικῶς ὑπηνίτητο, τοῖς τραύμασι τοὺς τοῖς λησταῖς περιπεσόντος ἐπιχέων οἶνον καὶ ἔλαιον. Φόβῳ γάρ τῆς γεέννης τοῦ αἰωνίου πυρός, ὁ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πόθος ἐπικιρνῶμενος, ἀλώβητον τὴν ψυχὴν συντηρεῖ, πρὸς τὴν ἀγάπην ἐπισφίγγων τοῦ Κτίσαντος πάσης ἐμπαθοῦς διανοίας διὰ τῆς στύψεως ἀποσμηχθεῖσαν.

Ἄλλὰ πλήρωσον λοιπόν, τίμιε Πάτερ, καὶ αὐτόν Πνεύματος Θεοῦ τῆς διδασκαλίας τὸν δόνακα, (444) καὶ κάλει ποιμενικῶς τε καὶ φιλανθρώπως τὸν ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς ἀγνοίας, καὶ τοὺς βουνούς τῆς κακίας, ἀποιμάντως πλανώμενον· καὶ ὑπὸ τὴν σὴν ποιήσον δεξιάν, καὶ κατάδησον συμπαθῶς τὸν πολλοῖς διασπαραχθέντα δῆγμασιν πονηροῖς τῶν λύκων τῆς Ἀραβίας· τουτέστι τῶν Δυσμῶν· Δυσμᾶς γάρ, ὡς φασι, δηλοῖ κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἐρμηνευόμενον τῆς Ἀραβίας τὸ ὄνομα. Νοῶ δέ, καὶ τυχόν οὐκ ἔσφαλέμενος, κατὰ τοὺς τῆς ἀναγωγῆς λόγους, διὰ τῆς Ἀραβίας, τὴν σάρκα ταύτην, τὴν

τῶν θείων ἐν τοῖς κατ' ἐμέ τυραννικῆν νόμων τοῦ πνεύματος τὴν πολλούς, ὡς ἀληθῶς, ἀναιδεῖς τε καὶ ἀνημέρους λύκους ἐκτρέφουσιν· τὴν ὄντως δύσιν καὶ γενομένην διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀληθῶς λεγομένην· ἧς ἐπιβέβηκεν, ὡς ἀγαθός καὶ φιλόανθρωπος, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ Θεός, καὶ Θεοῦ Λόγος· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, προσεσχηκῶς δηλονότι, καὶ τὸν κίνδυνον ἡμῶν θεασάμενος· καὶ διὰ τοῦτο ἐμφανίσας ἑαυτόν, καὶ τὴν οἰκείαν ἐξεγείρας δυναστείαν, καὶ ἔλθων ἐν σαρκὶ σῶσαι τοὺς ἀπολομένους, καὶ τοὺς ἐντρεφομένους αὐτῇ πονηροὺς ἀποκτεῖναι θήρας· καὶ ποιῆσαι αὐτὴν χώραν εἰρήνης, καὶ λογικῶν προβάτων νομὴν, διὰ πράξεως πρὸς Θεὸν ἀναγομένων· ἧς ἐγὼ τέως οὐπω τὸν νόμον παρήλθον ἀβλαβῶς διὰ θεωρίας πνευματικῆς, καθάπερ ὁ Ἰσραὴλ τὸ ὄρος Σιείρ· οὐδέ τὰς αὐτῆς ἀπαθῶς διήλθον ἐπιθυμίας, διὰ πράξεως γνωστικῆς, ὡσπερ τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν τοὺς υἱούς Ἡσαῦ, τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἀραβῶν διὰ Μωσέως, οἱ ἐξ Ἰακώβ τὸ γένος κατάγοντες ἀλλ' ἔτι κατοικῶ τὴν Ἀραβίαν κατὰ τοὺς υἱούς Ἡσαῦ, τὰς δυσμάς λέγω δὲ τὴν σάρκα· μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, διὰ τὰς σαρκὸς ἡδονάς, ἐτέραν μὴ ἐκδεχόμενος. Ἦν οὐδέ παροικῆσαι πᾶς ἀληθινός Ἰσραὴλ καὶ ὄρων Θεὸν καταδέχεται, τῆς σαρκὸς ἐκδημῆσαι διὰ τῶν ἀρετῶν ἐπειγόμενος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον διὰ τῆς γνώσεως ἐφιέμενος· τὸν ὄντως γῆν ἐπαγγελίας ἀρρήτων ἀγαθῶν μυστικῶς καὶ ὄντα καὶ ὠνομασμένον, τὴν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι. Θρεπτικός γάρ τῶν κατ' αὐτόν νηπιαζόντων, καὶ εὐφραντικός ὑπάρχει τῶν κατ' αὐτόν ἀνδριζομένων ὁ Κύριος, ὡς ἀρεταῖς ἐκτρέφει διὰ πράξεως, καθάπερ γάλακτι, τοὺς φοβούμενους αὐτόν, καὶ γνώσει καταγλυκαίνων μυστικαῖς, καθάπερ μέλιτι διὰ θεωρίας πνευματικῆς, τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

Τοιγαροῦν, μὴ διαλίπης ποιμαίνων με συμπαθῶς ἀληθείας λόγοις τὸν θηριάλωτον, τίμιε Πάτερ, (445) καὶ τῶν ἐν σαρκὶ παθῶν μετὰ τῶν ἀνακινούντων αὐτὰ πνευμάτων τῆς πονηρίας, μὴ παύση λυτρούμενος, τῶν κακῶν κατεσθιόντων καὶ δαπανώντων μου τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον· καὶ κάλεσον πρὸς ἑαυτόν, καὶ ὑπὸ τὰς σὰς κατασκήνωσον πτέρυγας. εἴπερ ἀληθῶς ἄπεστι, πᾶς φόβος Βαρβάρων αἰσθητῶν, δι' οὓς τοσαῦτα διαστήματα θαλάσσης, ὡς φιλόζωος, ἦλθον· περὶ οὗ μάλιστα παρακαλῶ τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, μετὰ τὴν εὐκταίαν σημείωσιν τῆς κατὰ Θεὸν παμφαοῦς ὑμῶν ῥώσεως, ἀκριβέστερον δηλῶσαι· καὶ πᾶσαν τὴν κρατοῦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτόθι κατάστασιν, ὡς ἔστι, παραδείξαι μοι διὰ γραμμάτων. Ἀσθενής γάρ ὢν τὸν λογισμόν καὶ πάνυ σαθρός, καὶ μόλις κἂν ἐν εἰρήνῃ νήφειν μικρομερῶς δυνάμενος, καὶ περὶ πολλὰ σκεδαννύμενον ἐκ δειλίας συνάγειν τὸν νοῦν, θέλω σὺν ἀσφαλείᾳ ποιήσασθαι τὸν πλοῦν· ὡς ἀτελής τὴν διάνοιαν, καὶ τοῖς λόγοις τῆς σοφῶς τὸ πᾶν διεξαγωγῆς προνοίας ἐμβατεῦειν οὐχ οἶός τε ὢν· μὴ πως ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἐξ ἀγνοίας ὀκλάσας τὸν λογισμόν, καὶ τοῖς τῆς ὑπομονῆς ἐξ ἀσθενείας ἐνδοῦς ἀγῶσι, τοὺς ἐξ αὐτῶν ζημιωθῶ στεφάνους, ὡς λειποτάκτης ἐν τῇ πείρᾳ τῶν δεόντων γενόμενος. Διὰ τοῦ γράμματος ὡς παρῶν ἀσπάζομαι τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, καὶ πάντας τοὺς σὺν ὑμῖν· αἰτῶν διὰ τῶν ἀγίων καὶ εὐπροσδέκτων ὑμῶν εὐχῶν, Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι τῶν ὅλων παρατεθῆναι.

Θ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θαλλάσιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.

Τρία, καλῶς φασιν, ὑπάρχουσι, τὰ τὸν ἄνθρωπον ἄγοντα· μᾶλλον δὲ πρό ἅ βουλήσει τε καὶ γνώμη κατὰ προαίρεσιν κινεῖται ὁ ἄνθρωπος· Θεός, καὶ φύσις, καὶ κόσμος. Καὶ τούτων ἕκαστον ἔλκον, τῶν ἄλλων δύο ἐξίστησι, πρὸς ἑαυτὸ ἀλλοιοῦν τὸν ἀγόμενον·

κάκεινο ποιῶν αὐτόν θέσει, ὅπερ αὐτό ὑπάρχον φύσει γνωρίζεται, πλὴν μέντοι τῆς φύσεως. Ἐκείνη γάρ, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ διαφυλάττει τὸν ἄνθρωπον, θεὸν ποιεῖν θέσει πέφυκε, θέωσιν ὡς ἀγαθὸς ὑπὲρ φύσιν τῶ ἀγομένῳ δωρούμενος καὶ τῶν δύο καθαρῶς ἀποτέμνει, κόσμου λέγω καὶ φύσεως. Εἰ δὲ φύσις ἐστὶν ἡ ἄγουσα τὸν ἄνθρωπον, καθ' ἑαυτὸν ὄντα, φύσει τὸν ἄνθρωπον διαδείκνυσι· μέσον Θεοῦ καὶ κόσμου τυγχάνουσα· ὡς οὐδετέρου τούτων κατὰ γνώμην μετέχοντα. Εἰ δὲ κόσμος ἐστὶν ὁ φέρων, κτήνος ἐργάζεται, ἦτοι σάρκα μόνην τὸν ἀγόμενον ἄνθρωπον· ἐμπάθειαν αὐτῷ δ' ἀπάτης δημιουργῶν· καθ' ἣν Θεοῦ τε καὶ φύσεως μακρὰν αὐτόν ἀποθέμενος, τὰ παρά φύσιν πάντα ποιεῖν αὐτόν ἐκδιδάσκει.

Αἱ οὖν ἀκρότητες, Θεὸν δὲ φημι καὶ κόσμον, ἀλλήλων καὶ τῆς μεσότητος, λέγω δὲ τὴν φύσιν, ἀπάγειν τὸν ἄνθρωπον εἰώθασιν. Ἡ δὲ μεσότης, τούτων (448) οὕσα μεθόριος, εἰ αὐτὴν μόνην σκοποῦντα λάβοι τὸν ἄνθρωπον, ἐπίσης τῶν ἄκρων κινήθῃ δίιστησιν· οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν αὐτόν ἀναδραμεῖν συγχωροῦσα, καὶ πρὸς τὸν κόσμον ἀφιέναι καταπεσεῖν αἰδουμένη. Ἄμα τοίνυν πρὸς τινα τούτων κοινήθῃ κατὰ γνώμην ἐνδιαθέτως ὁ ἄνθρωπος, ἅμα πρὸς αὐτόν ἐκείνον καὶ τὴν ἐνέργειαν ἤμειψε, καὶ τὴν προσηγορίαν μετέβαλε, σαρκικός, ἢ ψυχικός, ἢ πνευματικός προσαγορευόμενος. Ἔργον δὲ καὶ γνώρισμα τοῦ μέν σαρκικοῦ, τὸ κακῶς μόνον εἰδέναι ποιεῖν. Τοῦ δὲ ψυχικοῦ, τὸ μῆτε ποιεῖν βούλεσθαι ποτε, μῆτε πάσχειν κακῶς. Τοῦ δὲ πνευματικοῦ, τὸ ποιεῖν μόνον καλῶς βούλεσθαι, καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς εἰ συμβαίνει πάσχειν καλῶς, προθύμως καταδέχεσθαι. Εἰ τοίνυν Πνεύματι Θεοῦ ἄγεσθαι ποθεῖς, εὐλογημένη, ὡσπερ οὖν καὶ ποθεῖς, κόσμον καὶ φύσιν σαυτοῦ περιέλε· μᾶλλον δὲ τούτων σαυτόν περίτεμε, καὶ ἀδικεῖσθαι μὴ παραιτήσῃ· ἐμπαιγμούς τε καὶ ὕβρεις φέρειν μὴ ἀπαναίνου· καὶ ἵνα συνελών εἴπω, πάσχων κακῶς, τοῦ ποιεῖν καλῶς τοῖς δρώσι κακῶς, καὶ πάντα προσαφιέναι τὰ δρώμενα, θεοῦ χάριν καὶ ἀρετῆς, μὴ παύσῃ ποτέ, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ἐάν τις θέλῃ σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ πάλιν κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον λέγοντα· Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν.

Λοιπὸν εἰ πεισθῆναι μοι βούλοιο, δοῦλε τοῦ θεοῦ εὐλογημένη, μεγάλην κατάθου χάριν τοῖς θλίψασιν· καὶ προσζημιωθῆναι αὐτοῖς εἰ δέον ἐστὶ πάντα, μὴ ἀνανεύσης· καὶ μᾶλλον εὐλόγησον λοιδορούμενος· καὶ ἀνάσχου διωκόμενος, καὶ παρακέλεσον βλασφημούμενος, ἵνα μὴ ᾖς σαρκικός, ὡς ἀδικεῖν μόνον καὶ εἰδῶς καὶ βουλόμενος· ἢ ψυχικός, ὡς ἀδικεῖσθαι μὴ ἀνεχόμενος· ἀλλὰ μᾶλλον πνευματικός, τὸ εὖ ποιεῖν μόνον ἐκουσίως καὶ εἰδῶς καὶ ἀσκούμενος· καὶ πάσχειν κακῶς παρά τῶν βουλομένων προθύμως ὑπὲρ ἀρετῆς ἐπιστάμενος· ἀφορῶν πρὸς τὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγόν Ἰησοῦν· ὅς ἀντὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὅσα οὐδέπω τις γνώσει περιλαβεῖν δεδύνηται, πάντα τὰ δεινά, ὅσα οὐδεὶς ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν μακροθύμως ὑπέμεινε. Σκοπὸς γάρ τῷ δοτῆρι τῶν ἐντολῶν, κόσμου καὶ φύσεως ἐλευθερώσαι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διὰ τοῦτο κατάκριτος, ὁ μὴ πειθόμενος· καὶ μάτην οἱ κατὰ κόσμον πατέρες τὰ ἔκγονα προφασίζονται, καὶ τὰς συνοδίας τῶν τὸν μονήρη βίον ἀσκουμένων οἱ προϊστάμενοι, πρὸς τὸ δεῖν εὐλόγως αὐτοῖς ἀργὰς εἶναι τὰς ἐντολάς. Ὅπερ ὡς ἀληθές εἰ δεξιόμεθα, οὐδενὶ τὸ παράπαν ὁ Κύριος γεγραφώς νόμον σωτηρίας δειχθήσεται. Ψυχικὸν δέ, καθὼς οἶμαι, τὸν φυσικὸν ὁ τῆς Γραφῆς λόγος ἐκάλεσεν ἄνθρωπον· ἐπειδὴ περί μόνον, καθὼς φασιν οἱ τὰ τοιαῦτα δεινοί, τὰ ψυχούμενα, καὶ ἀπλῶς τὰ ὑπὸ γένεσιν καὶ φθοράν, ἢ τῆς φύσεως θεωρεῖσθαι πέφυκε ἰδιότης. Ταῦτα δὲ γέγραφα ὑμῖν, δέσποτα, ἐπειδὴ πολὺ (449) διὰ τοῦ ὑμετέρου παραναγνωστικοῦ

δυσχεραίνοντας ὑμᾶς εὗρον πρὸς τὰ συμβάντα. Ἄλλ' εὐχου δυνατῶς, ὡς δυνατός πρὸς τὸν δυνατὸν ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὑπὲρ Μαξίμου τοῦ σοῦ καὶ δούλου καὶ μαθητοῦ, τίμιε Πάτερ.

Ἰ' τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.

Ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὑπ' ἀνθρώπων βασιλεύεσθαι ψηφισάμενος ὁ Θεὸς ἐδικαίωσε, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πάντων ὑπαρχούσης τῆς φύσεως, καὶ πάντας τῶ κατ' αὐτὴν ἀπλῶ λόγῳ τούς μετέχοντας αὐτῆς ὁμοτίμως ἀποφαινούσης, γραφῆναι ὑμῖν ἐκελεύσατε, ἐρῶ κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, μηδὲν ἀποκρυπτόμενος, ὧν παρά σοφῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν παρέλαβον· τὰ πολλά περικόπτων ὅσα ῥηθῆναι περὶ τούτου διὰ τὸ σύντομον ἐνδέχεται. Λόγος ἀληθῆς, ὡς φασι, μυστικῶς ὑπαγορεύει, τὸν δεσπάζειν κατὰ χάριν τοῦ πεπονηκότος αὐτὸν Θεοῦ, παντός τοῦ ὀρωμένου κόσμου λαχόντα ἄνθρωπον, διὰ τοῦ κατὰ παράκλησιν τρόπου, τῶν ἐμφύτων δυνάμεων τῆς ἐν αὐτῶ νοεῶς οὐσίας, πρὸς τὰ παρά φύσιν τρέψαντα τὰς κινήσεις, ἑαυτῶ τε καὶ τῶ παντί τούτῳ κόσμῳ, τὴν κρατοῦσαν νῦν αὐτῶν ἀλλοίωσιν καὶ φθοράν, κατὰ κρίσιν εἰσενέγκασθαι τοῦ Θεοῦ δικαίαν· ἵνα μὴ πρὸς τὰ παρά φύσιν ἀθάνατος ἐπ' ἄπειρον ἢ τῆς ψυχῆς δύναμις αὐτῶ κινουμένῳ φυλάττοιτο· ὅπερ ἐστὶν οὐ μόνον κακίας τὸ ἔσχατον, καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀληθοῦ ὄντοτος ἀρίδηλος ἔκπτωσις, ἀλλὰ καὶ σαφῆς τῆς θείας ἀγαθότητος ἄρνησις.

Διὰ τοῦτο ὁ πολύμοχθος οὗτος, καὶ πολυστένακτος τῶν ἀνθρώπων βίος, διὰ τῆς πολλῆς ἀλογίας καὶ ἀταξίας τῆς αὐτὸν τιθηνούσης ὕλης, ἄλλο τε ἄλλως φέρων τε καὶ φερόμενος· καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἐν τῶ φέρεσθαι φέρων πάντας ἀνθρώπους, τῶν ἐν αὐτῶ δεινῶν μετόχους πάντας καθίστησι· καὶ οὐδένα παντελῶς ἀφήσι τῆς αὐτοῦ ταραχῆς ἐλεύθερον. Καὶ τοῦτο κατὰ τὸν πρέποντα τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας διετυπώθη λόγον, ἵνα τὸν παρόντα βίον παραλόγως κατὰ διάθεσον ὑφ' ἡμῶν ἀγαπώμενον, κἂν ὀψέ ποτε τῶ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ κακῶς κατὰ περίστασιν, ὅσον βλάπτειν οἶδεν ἢ πρὸς αὐτὸν φιλίαν μεταμαθόντες, γινώμεν ὅτι πολὺ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνώσεως ὁ χωρισμός ἐστὶν ἡμῖν χρησιμώτερος· καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος, κατὰ λόγον ἐνδίκως κυρώσωμεν· καὶ φυγόντες τὴν τῶν ὀρωμένων φύσιν καὶ ταραχὴν, πρὸς τὴν τῶν νοουμένων εὐσταθῆ ταυτότητα σωφρόνως τὸν πόθον μεταθώμαθα.

(452) Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ μαστιζόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες δεινά, τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας τὸν δεσμόν λύειν οὐκ ἀνεχόμεθα, κατὰ πρόνοιαν ὡς σοφός καὶ ἀγαθός, τὸν τῆς βασιλείας τοῖς ἀνθρώποις ὁ Θεὸς διετύπωσε νόμον· τὴν προγνωσθεῖσαν διὰ τὴν ἄνεσιν ἔσεσθαι κατὰ τὸν βίον πολλὴν τῆς κακίας λύσσαν ἀναστέλλων πόρρωθεν· ἵνα μὴ γένωνται κατὰ τούς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, ἀλλήλων οἱ ἄνθρωποι παραναλώματα· μηδενός ἐπιστατοῦντος, καὶ τὴν ἄδικον τοῦ δυνατωτέρου κατὰ τοῦ ὑποβεβηκότος ὀρμὴν κωλύοντος. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸ εἶκός, ὡς οἶμαι, βασιλεία τῶν ἀνθρώπων τῶ γένει ἀναγκαίως ἐπεισῆχθη· σοφίαν παρά Θεοῦ λαβοῦσα, καὶ δυναστείαν· καὶ ἡ ὁμοτίμος φύσις εἰς τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι μερισθῆναι συνεχωρήθη. Ὅπως τῇ μὲν, τάσσει τούς νομίμως τοῖς θεσμοῖς τῆς φύσεως πειθομένους· τῇ δέ, κολάζει δικαίως τούς εἵκειν τούτοις δι' αὐθάδειαν γνώμης μὴ βουλομένους· καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐντεῦθεν πᾶσι χαρίζεται, πόθῳ καὶ φόβῳ βραβευομένην· δι' ἧς τὸ ἀνώμαλον τῆς τοῦ καθ' ἕκαστον γνώμης ἀπογενόμενον, τὸ ἐν πᾶσι τῆς φύσεως ἴσον γαληνόν τε καὶ ἡμερον λαμπρῶς διαδείκνυται. Ὅπερ οὐκ ἂν ἐγεγόνει ποτέ, μὴ τοῦ φόβου κολάζοντος τὴν ἄφρονα τῶν

πολλῶν πρὸς ἀτοπίαν ὀρμῆν, καὶ βία πρὸς τῶν σωφρόνων δι' ἀπειλῆς ἄγοντες γαληνότητα. Ὁ γὰρ πέφυκε λόγος τοὺς σώφρονας πείθειν ἐκουσίως ἀσπάζεσθαι, τοῦτο στέργειν ὁ φόβος τοὺς ἄφρονας εἴωθεν ἀκουσίως βιάζεσθαι.

Διὰ ταύτην ἐγὼ τὴν αἰτίαν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων παρεισελεθεῖν τὴν βασιλείαν συγχωρηθῆναι μεμάθηκα, καὶ ἀποδέχομαι τὸν λόγον ὡς ἀληθῆ, καὶ τῆς αἰτίας διδάσκαλον. Εἰ δέ τις καὶ ἕτερος ταύτης λόγος καθέστηκεν εἴτιος κατὰ τὴν θεῖαν Γραφήν, τοῦτον εἶναι μόνοις ἡγοῦμαι ληπτὸν τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν. Πλήν δι' ὅμως, οὐδ' οὗτος τοῦ σκοποῦ τῆς θείας ὀλοσχερῶς ἀπάδει Γραφῆς. Κάκεινη γὰρ παραιτησαμένοις ἀνθρώποις τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, συγχωροῦντα τὸν Θεὸν ἀφηγεῖται, κἄν ὑφ' ἑαυτῶν βασιλεύεσθαι· ἵνα μὴ τό ἄτακτον τῆς ἀναρχίας πολυαρχίαν ἐργάσῃται καὶ στάσιν φθοροποιὸν ἐντεῦθεν τῷ παντί γένηι τῶν ἀνθρώπων ἐνεργάσῃται, μηδενὸς τὴν αὐτῶν ἐπιμέλειαν κατὰ θεῖαν ψῆφον πεπιστευομένου· καὶ λόγῳ μὲν τάσσοντος τοὺς διὰ λόγου παιδαγωγουμένους πρὸς ἡμερότητα· δυναστείας δέ φόβῳ κολάζοντος, τοὺς τὴν πονηρίαν τεκταίνοντας· καὶ τό ἔμφυτον τῆς γνώσεως ἀγαθὸν γνωμικῶς τοῖς παρά φύσιν τρόποις ἐφ' ἑαυτῶν διαφθείροντας.

Ὅστις οὖν βασιλέων, τοῦτον οὕτω φυλάξει τὸν νόμον τῆς βασιλείας ἐσπούδασε, Θεοῦ δεύτερος ἐπὶ γῆς ἀληθῶς ἀναπέφανται, ὡς θείας βουλῆς πιστότατος γενόμενος ὑπουργός, καὶ τό βασιλεύεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, βασιλεύειν ἀνθρώπων δικαίως λαχών. Ὅστις δέ τοῦτον παρωσάμενος τὸν θεσμόν, ἑαυτῷ βασιλεύειν πάντως διέγνω, καὶ οὐ Θεῷ, τὰναντία τούτοις εἰκότως ἐργάσῃται τυραννικῶς μὲν ἑαυτοῦ (453) τοὺς ἀγαθοὺς ἐκτινάσσων, καὶ πάσης πόρρῳ τιθέμενος βουλῆς καὶ δυναστείας· νεωτερικῶς δέ τοὺς πονηροὺς ἐπισπώμενος, καὶ πάσης αὐτοὺς κυρίους τῆς αὐτοῦ καθιστῶν ἐξουσίας· ὅπερ ἐστὶ τῶν κρατούντων τε καὶ κρατουμένων ἔσχατον ἀπωλείας βάραθρον. Ἡμῖν δέ δοίη Θεὸς ἐκουσίως ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύεσθαι, διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν· καὶ τοὺς κατ' αὐτόν ἐπὶ γῆς βασιλεύοντας, ἀξίως τιμᾶν, ὡς φύλακας τῶν αὐτοῦ θεῶν διαταγμάτων.

ΙΑ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἡγουμένην, περὶ ἀσκητρίας ἐξελθούσης τῆς μονῆς, καὶ μετανοήσας.

Οἱ τῆς ἀληθείας κήρυκες, καὶ τῆς θείας χάριτος γενόμενοι λειτουργοί, ὅσοι ἐξ ἀρχῆς μέχρις ἡμῶν κατὰ τοὺς ἑαυτῶν καιροὺς ἕκαστος τό σωτήριον ἡμῖν τοῦ Θεοῦ διεσάφησαν θέλημα, φασί, μηδέ οὕτω Θεῷ εἶναι φίλον τε καὶ ἐράσμιον, ὡς ἡ ἐκ μετανοίας ἀληθοῦς ἐπ' αὐτόν τῶν ἀνθρώπων ἐπιστροφή. Ὅπερ μάλιστα τῶν ἄλλων θεϊότερον ὑπάρχον δεῖξαι βουλόμενος ὁ θεαρχικός τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός Λόγος· μᾶλλον δέ καὶ πρῶτον καὶ μόνον τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος γνώρισμα, κατὰ τινα ἄρρητον συγκαταβάσεως τρόπον, διὰ σαρκός ἡμῖν ὀμιλῆσαι ἠξίωσεν, ἐκεῖνα καὶ δράσας καὶ παθῶν καὶ εἰπῶν, δι' ὧν ἔδει ἡμᾶς, ἐχθροὺς ὄντας καὶ πολεμίους καταλλαγῆναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ξενωθέντας, πρὸς αὐτὴν πάλιν ἐπαναχθῆναι. Οὐ μόνον γὰρ τοῖς θαύμασι τὰς νόσους ἡμῶν ἰάσατο, καὶ διὰ παθημάτων τὰς ἀσθενείας ἀναλαβών, καὶ διὰ θανάτου ἀποδούς ὡς ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος τό ἡμέτερον ὄφλημα τῶν πολλῶν καὶ φοβερῶν ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν ἐγκλημάτων· ἀλλὰ καὶ πολυτρόπως διδάσκων, ἴσους ἑαυτῷ γενέσθαι κατὰ τὴν φιλόανθρωπον ἔξιν, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους τελείαν ἀγάπην, βουλομένους βεβούληται. Διὰ τοι τοῦτο, οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἐβόα, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Καί, οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ'

οί κακῶς ἔχοντες. Καί, Ζητήσαι, καί σῶσαι τό ἀπολωλός, ἐληλυθέναι. Καί, Πρός τά πρόβατα, τά ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ ἀπεστάλθαι. Καί τήν βασιλικήν ἀνασώσασθαι εἰκόνα, ὑπό τήν δυσωδεστάτην τῶν παθῶν κόπρον γεγενημένην παραγεγονέναι, διά τῆς δραχμῆς παραβολικῶς παρηνίξατο. Καί, Ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι χαρά γίνεται ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς, ἐπί ἐνί ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. Διά τοῦτο τόν λησταῖς περιπεσόντα, καί γυμνωθέντα πάσης περιβολῆς, καί ταῖς πληγαῖς ἡμιθανῆ γεγενημένον, οἴνω καί ἐλαίῳ καί καταδέσμοις ἀνέβρωσε· καί ἐπί τό ἴδιον κτήνος ἀναβιάσας, τῷ πανδοχεῖ παρατίθεται· καί τά πρός ἐπιμέλειαν ἀρκοῦντα δούς, ἐπηγγείλατο καί τά προσδαπανώμενα δώσειν ἐπανερχόμενος. Διά τοῦτο πρός τήν ἐπιστροφῆν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τόν πανάγαθον πατέρα ἐπικλιθῆναι φησι, καί ἀσπασάμενον (456) τόν αὐτόν διά τῆςμετανοίας ἀνδραμόντα, τῷ κάλλει τῆς πατρικῆς πάλιν κατακοσμήσαι δόξης, οὐδοτιοῦν περί τῶν προτέρων μεμφάμενον. Διά τοῦτο τό τῆς θείας ἑκατοντάδος ἀποφοιτήσαν πρόβατον, ἐπί τά ὄρη καί τούς βουνούς πλανώμενον εὐρών, οὐκ ἐλαύνων, οὐδέ μόχθῳ κατατρίβων πρός τήν μάνδραν ἐπανήγαγε τῶν προβάτων· ἀλλά τῶν ὤμων ἐπιθείς τῶν ἰδίων, πρός τά σύννομα συμπαθῶς διεσώσατο. Διά τοῦτο, Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι τῇ καρδίᾳ, κἀγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἀνέκραγε. Καί, Ἄρατε τόν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς· ζυγόν δέ λέγων, τάς ἐντολάς ἤγουν τόν εὐαγγελικῶς εὐθυνόμενον βίον· φορτίον δέ, τό δοκοῦν εἶναι τῆς μετανοίας ἐπίπονον· Ὁ γάρ ζυγός μου, φησί, χρηστός καί τό φορτίον μου ἐλαφρόν. Καί πάλιν θείαν δικαιοσύνην καί ἀγαθότητα διδάσκων, παρακελεύεται λέγων· Γίνεσθε ἅγιοι· καί γίνεσθε τέλειοι· γίνεσθε ἐλεήμονες· γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Καί, Ἄφετε , καί ἀφεθήσεται ὑμῖν. Καί, Ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καί ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. Καί τά τοιαῦτα. Καί ἀπλῶς, ἵνα μή καθ' ἕκαστον λέγων μηκύνω τήν ἐπιστολήν, διά τοῦτο πόρνας δικαιοῦ μετανοούσας, τελῶνας τε προσδέχεται ἐπιστρέφοντας, καί τοῦ Εὐαγγελίου καθίστησι κήρυκας. Διά τοῦτο ληστάς ὁμολογοῦντας, καί τῷ θανάτῳ ὠνούμενους τήν σωτηρίαν, διά τό φόβον συνεπάγεται, καί εἰς τόν παράδεισον ἑαυτῷ συνεισάγει, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πιστούμενος τάς ἐπαγγελίας. Διά τοῦτο διώκτας μαινομένους, σωφρονίζει, διά τόν ζῆλον, καί ἐθνῶν ἀποστόλους ἀνθ' ἑαυτοῦ χειροτονήσας, προβάλλεται ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν φιланθρωπίαν καί ἡμερότητα· καί μήτε ῥαδίως ἑαυτῶν ἀπογινώσκωμεν ἁμαρτάνοντες, καί πρός τούς ἁμαρτάνοντας μή μένωμεν ἀσυμπαθεῖς καί ἀνάληγοι· Θεόν ἔχοντες τῶν γινομένων παράδειγμα.

Ἐπειδή οὖν ταῦθ' οὕτως ἐπ' αὐτῆς ἔχειν τῆς ἀληθείας, καί θέλημα Θεοῦ ὑπάρχειν τό πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καί εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν ἀληθείας, ἐδιδάχθημεν· καί τῆς πρός ἡμᾶς αὐτοῦ θαυμαστῆς διά σαρκός ἐπιδημίας ἀρχήν καί ὑπόθεσιν μόνην τήν ἡμῶν σωτηρίαν εἶναι μεμνήμεθα· θαρρῶν αἰτῷ τήν ὑμετέραν ἀγιωσύνην, αὐτά σοι τά ζωοποιά παθήματα τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, οἷς ἐλυτρώθημεν τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, ἀνθ' ἱκετηρίας προβαλλόμενος. Πιστεύω γέ σε γνησίαν οὔσαν μαθητίν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, διά πάσης τῆς τοῦ βίου ἀγωγῆς, ζῶντα καί ἔμπρακτον ἐν ἑαυτῇ φέρειν τόν διδάσκαλον, ἄτε δὴ ἐκ παιδός δι' ὄλου αὐτῷ προσχωρήσασαν· ἵνα καί δι' ἐμοῦ μεσίτου τοῦ ταπεινοῦ (457) καί ἁμαρτωλοῦ, καί μηδέν ἔχοντος τῆς σῆς ἀρετῆς ἐπάξιον, τιμῆσιν τήν ὑπέρ ὑμῶν αὐτοῦ φιλάνθρωπον κένωσιν, καί προσδέξῃ μετανοοῦσαν, καί τοῖς δάκρυσιν ἐκτακεῖσαν τήνδε τήν ἀδελφήν. Πολλή γάρ ἐστὶ καί ἄφατος ἡ συντριβή τῆς καρδίας αὐτῆς, καί τοῦ πνεύματος ἡ ταπεινῶσις, ἐπί τε τῇ ἁμαρτίᾳ ἣ πέπραχε, καί τῷ ἀφ' ὑμῶν χωρισμῷ, ὃν πένθοθεν. Μή οὖν ἐξουδενώσης, δούλη Θεοῦ εὐλογημένην,

καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην, ἣν ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδένωσεν· ἀλλ' οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων, εὖσπλαχνός τε καὶ συμπαθῆς γενομένη, μίμησαι τὸν δι' ἡμᾶς ἐκουσίως ὑπὲρ φιλανθρωπίας ἀποθανεῖν καταδεξάμενον· καὶ προσδέξασθαι αὐτὴν καὶ ἀσπᾶσθαι ἀξίωσον, καὶ κυρῶσαι πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἀνάσχου. Καὶ στήριζον αὐτὴν λόγοις καὶ ἔργοις φιλανθρωπίας καὶ ἡμερότητος, καὶ ἄρπασον τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου, καὶ τὰ γενόμενα αὐτῇ συντρίμματα κατάδησον συμπαθῶς· ἵνα μὴ πολὺ καταβαρηθεῖσα τῇ λύπῃ, τῷ τῆς ἀπογνώσεως ἐμπαρῆ σκόλοπι· καὶ ἀπαιτηθῶμεν αἷμα ψυχῆς ἐξ ἡμῶν παραφθείσης· ἢ τότε ἀληθέστερον εἶπεῖν, προδοθείσης τῷ ἐχθρῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρὸς τὸ ἔχειν ὑφήνιον εἰς ὅπερ ἂν καὶ βούλεται· ἦν ἔδει ζῆν διὰ τῆς ἡμῶν μακροθυμίας καὶ ἠπιότητος· καὶ ἐγκληθῶμεν δικαίως, ὡς τῶν θείων ἀμελήσαντες καὶ θελημάτων καὶ παθημάτων. Ὅμοίως γάρ, κἄν εἰ σκληρός ὁ λόγος, ἀλλ' οὖν ἀληθής, τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ ἀτιμάζουσι θέλημα, καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ φιλάνθρωπον κένωσιν ἐξουδενούσιν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, οἷ τε μετανοεῖν οὐκ ἐθέλοντες, καὶ τοὺς μετανοοῦντας μὴ προσδεχόμενοι· ὅτι ἀλλήλων ὀφείλοντες οἰκειοῦσθαι τὰς συμφοράς, διὰ τὴν ὁμοτιμίαν τῆς φύσεως· οὐδ' αὐτὴν τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα αἰδεσθέντες· εἰ μὴ τι ἄλλο περὶ τὸ ὁμόφυλον μιμησάμενοι, διεδείχθημεν.

Ὡς οὖν γινώσκουσα, δούλη τοῦ Θεοῦ εὐλογημένη, ὅτι ταῖς τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαθέσεις ἢ θεία δεόντως ἐφαρμόζεται δικαιοσύνη, τοιαύτη ἡμῖν γινομένη, οἷους ἀλλήλοις ἑαυτοὺς πεποιήμεθα· καὶ τοιοῦτον ἡμῖν αὐτοῖς τὸν Θεὸν καθιστώσα, οἷους θάσαντες τοῖς ὁμοιοπαθέσιν ἑαυτοὺς διεθήκαμεν, μὴ ἀναβάλη προσδέξασθαι ὑπταίαις χερσὶ τὴν σὴν ἰκέτην καὶ δούλην· ἀλλ' ἀμελλητί θεομιμήτως διὰ πάσης σπουδῆς ἐπίθετες τοῖς ὤμοις τὸ πρόβατον, καὶ πρὸς τὴν ἀσφαλῆ μάνδραν συγκόμισον, καὶ τοῖς λύκοις ἀνάλωτον πρὸς τὸ ἐξῆς διαφύλαξον· ἵνα καὶ αὐτὴ τοιοῦτου τύχους τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ κριτοῦ τῶν ὅλων, κατὰ τὴν αὐτοῦ φοβερὰν καὶ ὑπερένδοξον ἐπιφάνειαν, ἀποδώσοντός σοι ὧν ἔσπειρας τοὺς αἰωνίου καρπούς. Οὗ καὶ ἡμεῖς τύχοιμεν ἴλεω τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία· εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς Δεσποίνης ἡμῶν, τῆς πανενδόξου Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Ἀμήν.

(460) IB'. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον, Περί τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δογμάτων· καὶ κατὰ Σευήρου τοῦ αἰρετικοῦ.

Καλῶς ἔχειν λογισάμενος, μηδὲν ὑμῖν τῶν εἰς ἐμέ ἐρχομένων περὶ ὑμῶν αὐτῶν, θεοφύλακτοι, ἀναγγεῖλαι ὑποστείλασθαι· τοῦτο γάρ κελεύει ὁ ἡμέτερος τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης νόμος καὶ νομοθέτης καὶ αὐτοαγάπη Χριστός· δι' ἑαυτῶν ἀλλήλους ἡμᾶς οἰκειοῦσθαι διδάσκων· τὸ παρὸν τῆς ἐπιστολῆς γράμμα πεποιήμαί· δηλῶν, ὡς κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς ἐνεστώσης πεντεκαϊδεκάτης ἐπινεμήσεως, κατέλαβε τὰ ἐνταῦθα Θεόδωρός τις τοῦνομα καγκελλάριος· εὐγενῆς ὄντως, καὶ τρόπων ἐλευθερίας οὐκ ἀμοιρῶν, ὡς ἐμέ γε ἐκ τῶν ὀρωμένων στοχάσασθαι δυνατόν, γράμμα ἐπιφερόμενος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν δεσποίνης τῆς θεοφυλάκτου Πατρικίας, ὡς ἔλεγε κεχαραγμένον, πρὸς τὸν εὐλογημένον δούλον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐνταῦθα πανεύφημον ἔπαρχον· χάριν τοῦ ἀπολυθῆναι τὰς οἰκούσας ἐνταῦθα μοναζούσας· τῆς τε μονῆς τῆς ἀμμᾶς Ἰωαννίας, τῆς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς ἐπιλεγόμενης μονῆς τῶν Σακερδῶτος, τῆς Σευήρου οὔσας αἰρέσεως· τοῦ τοσαύτη χρησαμένου κατὰ τῆς ἀληθείας μανία τε ψεύδους καὶ περιουσία, ὡς καὶ μέχρι τῆς σήμερον τῇ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία διοχλήσαι ἄρκειν. Οὐδενὶ δὲ ἄλλω ἀπ' οὐδενός ἐτέρου τὸ σύνολον τῶν ὑπουργεῖν ἐκεῖσε ἀποταγόντων τῇ θεοφυλάκτω

Πατρικία ἀρχόντων, οὐδ' ἕως συλλαβῆς ψιλῆς διεκόμισεν. Ὅθεν καὶ γὰρ σὺν πολλοῖς ἄλλοις ἐθαύμασα, τίς, ἐν ἑμαυτῷ διαπορῶν, ὁ λόγος καθ' ὃν οὐδέν μοι δι' αὐτοῦ ἠξίωσε δηλῶσαι ὁ θεοφύλακτός μου δεσπότης καὶ πολὺν, ὡς εἰκός, ὅπερ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὡς ἴστε, δέσποτα, τοῖς πιστοῖς λαοῖς γογυσμὸν ἐποίησε τό τοιοῦτον γράμμα· καὶ τό περί τήν δέσποιναν τήν πανεύφημον Πατρικίαν παρά τῆ καθολικῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ σέβας μικροῦ ἐμείωσε· καὶ πάντας τοὺς ταύτην οἰκοῦντας τήν Ἄφρων χώραν, προλήψεσι χρησταῖς περί αὐτῆς ἤδη προκατειλημμένους διέσεισεν, εἰ μὴ πρεπούση τῆ αὐτοῦ συνέσει μεθόδῳ χρησάμενος ὁ λεχθεὶς πανεύφημος ἔπαρχος, ψευδὲς εἶναι τό γράμμα καὶ νόθον πανταχοῦ διεφήμισε· καὶ ἀγανακτεῖν κατὰ τοῦ καγκελλαρίου προσεποιήσατο, καὶ τοῖς ἀνασυρεῖσι τῶν αἰρετικῶν προφάσει τοῦ τοιοῦτου γράμματος, τῶν τε ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ Συρίας δεόντως ἐχρήσατο· τοὺς μὲν φυλακαῖς, τοὺς δὲ καὶ πληγαῖς παιδεύσας, μὴ ὑβρίζειν λέγων τὰς προλήψεις τῆς δεσποίνης ἡμῶν Πατρικίας. Ἰσχυρίζοντο γὰρ ἀναιδῶς, ἐρειδόμενοι, ὡς εἶπον, τῷ γράμματι χαίρειν αὐτὴν τοῖς αὐτῶν δόγμασι· (461) καὶ πᾶσι λέγειν οὐ παρητοῦντο ψευδόμενοι, ὧν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος αὐτῶν ἐπίσκοπος, τῶν ἐπ' ἀδείας πρὸς αὐτὴν παραγινομένων, καὶ μεγάλως παρ' αὐτῆς τιμωμένων εἷς ὧν τυγχάνει· ὅπερ πάντων μάλιστα τοὺς πάντας ἐτάραξέ τε καὶ ἐσκανδάλισεν. Ὡστε καμὲ ἐξ ἀνάγκης τότε κληθέντα ἀπελθεῖν, ἐλέγξει τε τοὺς τοῦτο εἰπεῖν τολμήσαντας κατὰ πρόσωπον, καὶ τοὺς ἀκούσαντας πείσαι, ὡς οὐδαμῶς χάριτι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἢ αὐτῆν, ἢ ὁ ἐν ἀγίοις γενόμενος σύμβιος καθοτιοῦν αἰρετικοῖς προσπεπόνθασιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπιξενουμένων εὐλαβεστάτων μοναχῶν, καὶ μάλιστα οἱ εὐλογημένοι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρες ἡμῶν, οἱ ἐπίκλην Εὐκρατάδης τὰ αὐτὰ λέγοντες, τοὺς πολλοὺς ἐποίουν τῆς τοιαύτης ψευδοῦς ὑπονοίας ἐκτός. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, διὰ παντός τρόπου ἐλήλυθεν ὁ εἰρημένος πανεύφημος ἀνὴρ, παντός μέμου καθαρὰν αὐτὴν ἀποδείξει, καὶ πιστὴν τῷ Θεῷ, καὶ τιμίαν οὖσαν φανερώσει τοῖς πᾶσι προθέμενος.

Ἐγὼ δὲ οὕτω τῆς ἐπὶ τοῦτο ἀμφιβολίας ἐλεύθερος γέγονα, ὁ μάλιστα τὰ ὑμέτερα οἰκειούμενος, ὁ μικρὸς καὶ οὐδενὸς ἄξιος, τῶν μεγάλων καὶ τῆς θείας ἠξιωμένων χάριτος ἀσχάλλων ἔτι περί τούτου, καὶ οὐκ ἔχων τί κρίνας ψηφίζομαι. Τὴν τε γὰρ κοινήν ἡμῶν δέσποιναν τήν πανεύφημον Πατρικίαν ἐπὶ τῆς ἀρραγοῦς τῆς πίστεως πέτρας βεβηκυῖαν ἐκ προγόνων εἰδῶς καὶ μηδὲν ἄλλο σχεδὸν ἀναπνεῖν δεδιδραγμένην, ἢ τὴν ὀρθὴν εἰς Θεὸν πίστιν, τὴν κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν Ἐκκλησίαν κηρυττομένην, πιστεύειν οὐκ ἔχω αὐτῆς ὑπάρχειν τό γράμμα. Καὶ πάλιν ὄρων ὄρκους φρικτοῖς πιστούμενον καγκελλάριον, καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον παρ' αὐτῆς πεπέμφθαι ἐνταῦθα διβεβαιούμενον, φοβερόν ἠγοῦμαι τό μὴ πιστεύειν· καὶ μέσος εἰμί δύο λογισμῶν ἐστὼς μεθόριος, οὐκ ἔχων τὸν νικῶντα εὐρεῖν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τῆς ψυχῆς ἐπισπᾶσθαι δυνάμενον τὴν συγκατάθεσιν. Πλήν, δέσποτά μου εὐλογημένε, ἵνα τάληθές εἶπω, καὶ πᾶν ὃ κρίνειν δεδύνημαι ἐξαγορεύσω· καὶ δέξασθέ με ἐκ πολλοῦ πόνου ψυχῆς διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγάπην τολμηρῶς παρῆρσιαζόμενον· εἰ τῷ ὄντι βουλήσει καὶ γνώμη τῶν θεοφυλάκτων ὑμῶν, τό ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰρετικῶν γυναικῶν γράμμα παρ' αὐτῆς γεγένηται· ὅπερ θαυμάζω, οὐκ ἀποδέχομαι· οὐκ ἔξω βάρους εἶναι ὑμᾶς τεκμαιρόμενος. Ἀκούω γὰρ τῆς θείας διδασκούσης Γραφῆς, ὡς Ἰωσάφατ ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος καὶ πιστὸς τῆς Ἰουδαίας γενόμενος βασιλεὺς, τῷ Ἀχαάβ βασιλεῖ τοῦ Ἰσραὴλ, πολλοῖς ῥεπτωμένῳ εἰδωλολατρείας μολυσμοῖς, κατὰ τῆς Συρίας ποτέ κινήσαντι πόλεμον συμμαχήσας, ἠγανακτήθη τε καὶ ἐνεγκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν οὕτω διὰ τοῦ προφήτου φήσαντος· Εἰ ἀνθρώπῳ μισουμένῳ μοι, καὶ ἐχθραίνοντι Κυρίῳ τῷ

Θεῷ σύ βοηθεῖς; Εἰ δέ ἄλλοις ἴσως ὑποθεμένοις τοῦτο πεισθεῖσα πεποίηκεν, οὐδ' οὕτως τῷ γενομένῳ προστίθεμαι, (464) τόν Ῥοβοάμ ἐκείνον τόν τοῦ μεγάλου Σολομῶντος υἱόν ἐνθυμούμενος, τόν διά τοῦ προκρίναι τῆς τῶν πρεσβευτέρων βουλῆς τήν τῶν νεωτέρων, τό πλεῖστον τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ὑποτεμόμενον· ἅμα δέ καί κανονικοῖς πράγμασι ἐγχειρεῖν οἷς μή θέμις ἀπώμοτον γινώσκων, καί μάλιστα γυναιξίν, αἷς τό σιωπᾶν ἀναπνοῆς προσφορώτερον ὁ θεῖος ἀπεφήνατο λόγος.

Οὐ δεῖ οὖν αἰρετικοῖς καθ' οἷόν δήποτε τρόπον, ὡς αἰρετικοῖς, βοηθεῖν, εἰ καί πᾶσι πάντα μετελθεῖν ἀδεῶς ἐπετέτραπτο· διά τε τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἵνα μή τῷ Θεῷ προσκρούοντες λάθωμεν· καί μή καλόν εἶναι διδόναι αὐτοῖς ἄδειαν ἐμπομπεῦειν τῷ οἰκείῳ ψεύδει, καί ἀνασεῖσθαι κατά τῆς εὐσεβείας· ἵνα μή δι' ἡμῶν ἐμφανισθέντες, ὄφρα δίκη, τῶν ἀφελεστέρων τινάς ἀπάτης δήγματι δυνηθῶσι τῆς κατά τήν πίστιν ἀσφαλοῦς βάσεως κατασεῖσαι· καί εὐρεθῶμεν καί ἡμεῖς, ὡς οὐ θέλομεν, τῆς ὑπέρ τούτου ἐπληρημένης αὐτοῖς συμμετέχοντες δίκης. Οὕτω γάρ καταρχάς τῇ συνήθει χρησάμενος καί περί αὐτάς συμπαθεία ὁ πανεύφημος ἔπαρχος, ὡς καί πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίον οἶνον αὐταῖς δωρήσασθαι πρὸς καταμονήν μετά τῆς λοιπῆς τῶν χρειῶν δαψιλοῦς ἐπιδόσεως· ὡς ἤνυρε τῇ οἰήσει τῆς ὑπερηφανίας τυφωθείσας αὐτάς, ἀπετράπη. Εὐθύς γάρ, ὥσπερ ἐξ ἐπιτάγματος, τοῦ συνάγειν ἤρξαντο, καί ὑποσεῖρειν πιστῶν θηγατέρας κρύπτειν τε καί ἀρνεῖσθαι τοὺς γονέας, ἐφ' ἱκανόν αὐτάς ἐπιζητοῦντας χρόνον· καί ἰλασμούς, καί παραβαπτίσματα ποιεῖν τολμᾶν· καί διά πολλῆς πολλακῆς ἐλθῶν πρὸς αὐτάς παρακλήσεως ταῦτα μαθῶν, καί τῶν μὲν τοιούτων παύσασθαι πραγμάτων, ἐνωθῆναι δέ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ πολύ παραινέσας, καί μηδέν ἀνύσας τέλος, ὡς μέγα εἶδε καί ἄσχετον ἤδη γινόμενον τό κακόν, καί τοὺς δήμους τῶν πιστῶν ὑπολαλοῦντας τὰ γινόμενα, φοβηθεῖς μή τι εἰς αὐτάς ἄτακτον προέλθοι, θυμῷ ζέσαντος ἐπ' αὐταῖς τοῦ πιστοῦ πλήθους τῶν Ῥωμαίων, μηδ' αὐτῆς ψιλῆς ὀνομασίας τῶν αἰρετικῶν ἀνεχομένου, βουλῆς καί γνώμης περί τούτου γενέσθαι βασιλικῆς πρέπον καί ἔννομον ἡγησάμενος, πάντα δι' ἀναφορᾶς, ἅμα τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ, καί τοῖς ἐνδοξοτάτοις τῶν ἐνταῦθα λογάσι, τῷ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν βασιλεῖ, καί τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχαις τῷ τε Ῥώμης καί τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε. Καί δὴ γαληνόν τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν βασιλέως, καί ἱερόν τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν δεξάμενος γράμμα, παρακελεύονενον πάντας μὲν αἰρετικούς τῆς χώρας ἐλαύνεσθαι, τοὺς τῇ ἰδίᾳ κακοδοξία ἐμμένοντας· τὰς δέ εἰρημένας γυναικῆς βουλομένας μὲν τῇ ἀγίᾳ καί ἀχράντῳ καί ζωοποιῷ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας προσελθεῖν, ἔχειν τὰ ἴδια κοινόβια ἀπαρρυγχεύητα· ἀνανεοῦσας δέ τῇ τε ἀληθείᾳ, καί τῷ βασιλικῷ εἴκειν μή πειθομένας θεσπίσματος, διηνεκῶς ἐν τοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἀσκητηρίοις κατά μίαν διηρηθῆναι, καί τὰ πράγματα αὐτῶν κατά τόν νόμον, οἷς μάλιστα (465) θαρροῦσαι τοὺς αὐτάς πλανῶντας δαψιλῶς παρέτρεπον, τῷ δημοσίῳ προσχωρηθῆναι ταμείῳ· ἐποίησε πάντα σπουδαίως καθὼς ἐκελεύσθη. Πάντας μὲν χάριτι Χριστοῦ πείσας τοὺς ἀπὸ Συρίας αἰρετικούς, Αἰγύπτου τε καί Ἀλεξανδρείας καί Λιβύης, προσελθεῖν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ· τῶν δέ εἰρημένων γυναικῶν, τὰς μὲν ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Σακερδῶτος, ἀφρόνως πρὸς τήν κέλευσιν τοῦ εὐσεβοῦς δεσπότης διά τήν σύντροφον ὑπερηφανίαν ἐνεχθείσας, διανείμας εἰς τὰ εὐαγῆ τῶν ὀρθοδόξων ἀσκητήρια, πληρώσεως ἕνεκεν τῶν εὐσεβῶς κεκελευσμένων, καί τὰς μὲν παρακλήσει, τὰς δέ καί ὑποπτώσει, καί πάντα πάσαις διά τόν Θεόν γενομένης· ὅψε ποτε τό δέον μεταμαθούσας, ἐνωθῆναι τῇ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πείσας, σὺν ἄλλοις πολλοῖς κοινοβίοις· τὰς δέ τῆς ἀμμᾶς Ἰωαννίας, ἐμφρόνως μάλα γε εἰκότως, διά τήν προλάμπουσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἀλήθειαν,

μετά πάσης χαρᾶς προσελθούσας, ἀποκατέστησεν πᾶσι τε καί πάσαις τὰ ἴδια μοναστήρια· μισθόν ἐπάξιον τῆς αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα μεγαλοφυΐας εὐράμενος, τὸ καὶ ἀποστολικοῖς κοσμηθῆναι χαρίσμασι, καὶ στόμα Κυρίου γνήσιον χρηματίσαι, κατὰ τὸ φάσκον θεῖον λόγιον, Ἐάν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔση. Μᾶλλον δέ τῆς μενούσης αὐτόν θείας ἀμοιβῆς προοίμιον, καὶ τῆς σὺν Χριστῷ δόξης ἀρραβῶνα πιστότατον, τοῦτο τὸ μέγα καὶ θαυμαστόν ἔργον κομισάμενος.

Οὐ θέλων δέ τούς αἰρετικούς θλίβεσθαι, οὐδέ χαίρων τῇ κακώσει αὐτῶν, γράφω ταῦτα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῇ ἐπιστροφῇ μᾶλλον χαίρων καὶ συναγαλλόμενος. Τί γάρ τοῖς πιστοῖς τερπνότερον, τοῦ θεᾶσθαι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγόμενα εἰς ἓν. Οὐτε ὑμῖν τοῦ φιλανθρώπου τὸ ἀπηνέξ παραινῶν προτιθέναι· μὴ οὕτω μανείην· ἀλλὰ μετὰ προσεχειᾶς καὶ δοκιμασίας ποιεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ καλά εἰς πάντας ἀνθρώπους, καὶ πᾶσι πάντα γινομένους, καθὼς ἕκαστος ἐπιδεῖται ὑμῶν, παρακαλῶν· πρὸς μόνον τὸ καθοτιοῦν αἰρετικοῖς συνάρασθαι εἰς σύστασιν τῆς φρενοβλαβοῦς αὐτῶν δόξης, σκληροῦς παντελῶς εἶναι ὑμᾶς καὶ ἀμειλίκτους βούλομαί τε καὶ εὐχομαι. Μισανθρωπίαν γάρ ὀρίζομαι ἔγωγε, καὶ ἀγάπης θείας χωρισμόν, τὸ τῇ πλάνῃ πειρᾶσθαι διδόναι ἰσχύν εἰς περισσοτέραν τῶν αὐτῇ προκατειλημμένων φθοράν.

Ἔκθεσις ὀρθῆς ὁμολογίας.

Πρό δέ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι, νήφειν τε καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ παρατηρεῖσθαι τῶν κλεπτῶν τὰς ἐφόδους, ἵνα μὴ συληθέντες ὑπ' αὐτῶν λάθωμεν· φυλάζομεν δέ μᾶλλον τὸ μέγα καὶ πρῶτον τῆς σωτηρίας ἡμῶν φάρμακον· τὴν καλὴν λέγω τῆς πίστεως κληρονομίαν ὁμολογοῦντος ψυχῆ τε καὶ στόματι μετὰ παρρησίας, ὡς οἱ Πατέρες ἡμᾶς ἐδίδαξαν. Οἵτινες τοῖς ἐξ (468) ἀρχῆς αὐτόπταις καὶ ὑπηρέταις γενομένοις τοῦ Λόγου ἐπόμενοι, τὸν ἕνα τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου, ἀχράντου τε καὶ μακαρίας Τριάδος τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ Θεόν Λόγον τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρα τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, τὸν πάσης ὄρατῆς τε καὶ ἀοράτου κτίσεως δημιουργόν, τὸν ἄπειρον, τὸν ἀόριστον, τὸν ἀόρατον, τὸν ἀκατάληπτον, τὸν ἀπερινόητον, τὸν πάντα μόνῃ ῥοπῇ τοῦ θελήματος καὶ ποιήσαντα καὶ συνέχοντα· τὸν ἀγαθότητι ἄμετρον, ἔφασαν ἐνανθρωπήσαι δι' ἡμᾶς, καὶ σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἀγίας πανενδόξου ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν Θεοτόκου· σάρκα ἐξ αὐτῆς ἐνώσαντα ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοεῶν οὐδ' ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ προὑποστάσαν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ ὑποστῆναι λαβοῦσαν· καὶ τέλειον ὄντα Θεόν γενέσθαι τέλειον ἄνθρωπον· μήτε τὸ Θεός εἶναι ἀποθέμενον διὰ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον, ὅπερ οὐκ ἦν· μήτε κωλυθέντα γενέσθαι ὅπερ οὐκ ἦν, ἄνθρωπον, διὰ τὸ μεμενήκει ὅπερ ἦν καὶ ἔστι, Θεός· ἀλλὰ τοῦτο ὄντα, κάκεῖνο γενέσθαι, ἐκάτερόν τε ἀπαληθεύοντα, τὸ θεῖον ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπινον πιστοῦσθαι θαύμασι θείοις καὶ παθήμασι ἀνθρωπίνοις καὶ κατὰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα φύσιν τε καὶ οὐσίαν, ἄκτιστον, ἀόρατον, ἀπερίγραφον, ἀναλλοίωτον, ἄτρεπτον, ἀπαθῆ, ἀφθαρτον, ἀθάνατον, δημιουργόν τῶν ἀπάντων· κατὰ δέ τὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ φύσιν καὶ ὑμετέραν, τὸν αὐτόν κτιστόν, παθητόν, περιγραπτόν, χωρητόν, θνητόν· τὸν αὐτόν μὲν, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δέ, διὰ τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς τὸ εἶναι ἔχει· ὁμοούσιον τὸν αὐτόν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτόν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διπλοῦν τὴν φύσιν, ἦτοι τὴν οὐσίαν· διὰ τὸν μεσίτην ὄντα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δεῖν κυρίως ἀποσώζειν τὴν πρὸς τὰ μεσιτευόμενα φυσικὴν οἰκειότητα, τῷ

ὑπάρχειν ἀμφοτέρα· ὅπως αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ, συνάψας τοῖς ἐπουρανίοις τὰ ἐπίγεια, τὴν ὑλικὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας πολεμωθεῖσαν, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσαγαγὼν σωθεῖσαν, φιλωθεῖσάν τε καὶ θεωθεῖσαν· οὐκ οὐσίας ταυτότητι, ἀλλὰ δυνάμει ἀρρήτῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως· θείας κοινωνοῦς φύσεως, διὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ὡς ἀπαρχῆς καὶ ἡμᾶς ἀπεργάσεται. Διό καὶ Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, πράγματι καὶ οὐ κλήσει μόνῃ ὑπάρχων γινώσκεται· οὐ διπλοῦν δέ τὴν ὑπόστασιν, ἤτοι τὸ πρόσωπον· διὰ τὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτόν, καὶ πρό σαρκός εἶναι, καὶ μετὰ σαρκός μεμενηκέναι· μηδὲ μιᾶς γινομένης προσθήκης τῇ ἀγίᾳ Τριάδι, ἢ ὑφαιρέσεως, ἐκ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως· τὸν αὐτόν παθόντα μὲν σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν· διὰ παντός δέ τὸν αὐτόν θεότητι ὄντα ἀπαθῆ καὶ διαμένοντα· ὥστε καὶ τὴν σωτηρίαν εἶναι τὴν ἡμετέραν ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ὃ τοῦ παραδόξου καὶ ἀνεκφράστου μυστηρίου! καὶ τὴν θεϊκὴν τῆς οὐσίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα δόξαν τε καὶ ταυτότητα, διηλεκτικῶς μένειν ἀνελάττωτον.

(569) Περί διαφορᾶς καὶ πῶς εὐσεβῶς δεῖ δύο φύσεις ὁμολογεῖν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Τούτων οὕτω σοφῶς κατὰ τὴν ὑγιῆ ἔννοιαν τοῖς ἱεροῖς τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλοις διηγορευμένων, εὐσεβές πάντως ἐστίν, αὐτοῖς καὶ ἡμᾶς ἐπομένους, ὁμολογεῖν δύο μὲν φύσεις ἀνομοίους κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι, τὰς συνελθούσας πρὸς τὴν ἀρρήτον ἔνωσιν· ἀσυγχύτους δέ ταύτας μεμενηκέναι δοξάζειν, καὶ μετὰ τὸ ἐνωθῆναι· τοῦ ἀσυγχύτους αὐτάς μεμενηκέναι λέγειν, οὐ διαίρεσιν τὴν οἴαντοῦν παρεισάγοντος μὴ γένοιτο πώποτε! ἀλλὰ τὴν διαφορὰν ἄτρεπτον μένειν σημαίνοντος. Οὔτε γὰρ ταῦτόν ἐστι διαφορὰ καὶ διαίρεσις. Διαφορὰ μὲν γὰρ ἐστὶ λόγος, καθ' ὃν ἀλλήλων διαφέρει τὰ ὑποκείμενα· καὶ τοῦ πῶς εἶναι δηλοτικὸς· τουτέστι, τὸ εἶναι τὴν σάρκα τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ, ὅπερ ἐστὶ· καὶ τὸ εἶναι πάλιν τὸν Θεὸν Λόγον τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ, ὅπερ ἐστίν. Διαίρεσις δέ ἐστὶ, τομὴ διάμπαξ, ἤτοι δι' ὅλου τὰ ὑποκείμενα τέμνουσα, καὶ ἴδια καὶ ἀνά μέρος καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶτα, καὶ ἀλλήλων κεχωρισμένα τιθεῖσα. Εἰ τοίνυν ὁ τοιοῦτος λόγος καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεται, ὃ μὴ τετράφθαι δεικνύς εἰς σάρκα τὸν Λόγον, καὶ τὴν σάρκα τοῦ κατὰ φύσιν ὄρου μὴ ἐκστᾶσαν· ἀλλ' ἐκάτερον καθὼ πέφυκε κατ' οὐσίαν μεμενηκὴ πιστούμενος, εἰ καὶ γέγονεν ἔνωσις· πῶς οὐ δίκαιον πάντως τὴν τῶν συνελθουσῶν φύσεων διαφορὰν ὁμολογεῖν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι; Εἰ δέ τοῦτο οὐκ ἀμφιβέβληται, ὡς αὐτὴν ἔχων μάρτυρα πιστόν τὴν ἀλήθειαν, φανερόν ὑπάρχει πᾶσι καὶ εὐδηλον, ὡς τὰ συνελθόντα μένει ἀσύγχυτα· μήτε τῆς θεότητος εἰς σάρκα τραπίσης, μήτε τῆς σαρκός εἰς θεότητος φύσιν μεταβληθείσης. Ποῖος οὖν λοιπὸν ὑπολείπεται λόγος, εἰ φόβῳ Θεοῦ ἄγεσθαι πάντες ἄνθρωποι, καὶ πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τῶν θείων δογμάτων κανόνα, καὶ οὐχὶ τὴν ἑαυτῶν πταιστήν ὑπόνοιαν ἔχειν βουληθῶμεν, ὃ ἀποδειξαι δυνάμενος, ὡς οὐκ εὐλογον ὁμολογεῖν τὰ σωζόμενα.

Ἐτέρως περὶ τῶν αὐτῶν.

Πρὸς τούτοις δέ πᾶσι, τοὺς λόγους τῶν συνελθόντων σωζομένους ἀεὶ οἱ Πατέρες διδάσκουσιν· αὐτὰ δέ ταῦτα τὰ συνελθόντα, πρὸς ἓν ἄμφω συντελεῖν πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν. Εἰ δέ τοῦτο, πῶς οὐ χρεῶν πάλιν κατὰ τοὺς Πατέρας, διὰ μὲν τοῦ εἶδέναι σωζομένους τοὺς λόγους, τὴν διαφορὰν λέγειν· καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν

σώζεσθαι ἐν ιδιότητι τῇ κατὰ φύσιν τῶν συνελθόντων ἐκάτερον· διὰ δέ τοῦ ὁμολογεῖν ὡς πρὸς ἕνα ἄμφω συντελοῦσι πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἀκριβῶς γινώσκουν ὡς ἀδιαίρετα ταῦτα πεφύκασιν. Ὅτι δὲ ἡ τῶν (472) συνελθόντων διαφορά, καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ συνελθόντα σώζεται μετὰ τὴν ἔνωσιν, πάσης τροπῆς ἐκτός καὶ συγχύσεως, ὁ ἀγιώτατος τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ Κύριλλος, ὃς καὶ προστεθῆσθαι περισσῶς ὑποκρίνονται οἱ τῇ ἀγία τοῦ Θεοῦ διακενῆς πολεμοῦντες Ἐκκλησία, ἀρκέσει μαρτυρῶν ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν τόμῳ, γράφων τάδε· "Παρενηνεγμένου γε μὴν εἰς μέσον ἡμῖν μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν, ὁ τῆς ἐνώσεως λόγος, οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφοράν, ἐξίστησι δὲ τὴν διαίρεσιν· οὐ συγχέων ἢ ἀνακρινῶν τὰς φύσεις· ἀλλ' ὅτι σὰρκός, καὶ αἵματος μετεσχηκῶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, εἰς δὴ πάλιν καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς νοεῖται καὶ ὀνομάζεται." Ἐν δὲ τῇ Πρὸς Ἀνδρέαν τὸν μεμφάμενον τὸ τρίτον τῶν κεφαλαίων ἀπολογία, οὕτω λέγων· "Ἀμοιρήσειε δ' ἄν καὶ μώμου παντός, τὸ εἰδέναι τυχόν, ὡς ἕτερα μὲν ἐστὶ καὶ κατὰ φύσιν ἴδιαν ἢ σὰρξ, παρά γε τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός φύντα Λόγον· ἕτερος δ' αὖ, κατὰ γε τὸν τῆς ἴδιας φύσεως Λόγον ὁ μονογενής. Ἄλλ' οὐ τὸ εἰδέναι ταῦτα, μερίζειν ἐστὶ τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν." Ἴδού καὶ τὸ μετὰ τὴν ἔνωσιν σαφῶς τέθειται τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ, εὐσεβῶς τοῖς πιστοῖς καὶ νοούμενον κατ' αὐτόν καὶ λεγόμενον. Τὸ γὰρ μηδαμῶς τι βεβλάφθαι τὸν τοῦ εἶναι τῶν ἐνωθέντων Λόγον ἐκ τῆς ἐνώσεως, δηλοῖ, καὶ τὸ μὴ θατέρῳ θάτερον φερῆναι, διὰ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἔν· σώζεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ μένειν, καθ' ὃ ἐκάτερον εἶναι τῇ οὐσίᾳ πέφυκεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ σοφὸς ἐπιστάμενος Κύριλλος, διαρρήδην φησί· "Μῆτε συγκεχύσθαι ἀλλήλαις τὰς φύσεις, τῷ πρὸς μίαν συντελεῖν ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ· μῆτε διηρησθαι ἀλλήλων, τῷ ἕτερον καὶ ἕτερον [κατὰ τὴν οὐσίαν δηλονότι] εἶναί τε καὶ μένειν καὶ νοεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν." καὶ ἐκάστην μετὰ τῆς φυσικῆς ιδιότητος καὶ διαφορᾶς· καθ' ἣν ὁ τε Λόγος Θεὸς ἐστὶ κατὰ φύσιν, καὶ οὐ σὰρξ· εἰ καὶ οἰκείαν ἐποίητο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς· καὶ ἡ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ κατὰ φύσιν, οὐ Θεός, εἰ καὶ ἴδια γέγονε τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν ἔνωσιν.

Πῶς οὖν οὐκ ἀναγκαῖον, εὐσεβές τε καὶ πρέπον, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, λέγοντες τὴν διαφοράν μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι· καὶ τὰς δύο φύσεις εἶναί τε καὶ σώζεσθαι ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ἐξ ὧν καὶ ἔστι, δοξάζειν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὧν ἡ διαφορά; τσαῦτα γινώσκοντας καὶ τὰ συνελθόντα πρὸς τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν, καθοτιοῦν τροπὴν εἰς ἄλληλα ἢ μεταβολὴν οὐ δεξάμενα; Πᾶσα γὰρ πῶς ἀνάγκη τινῶν διαφερόντων εἶναι πᾶσαν διαφοράν· καὶ ὅπου νοεῖσθαι εἶναι διαφορὰν δυνατόν, ἐκεῖ ὑπάρχειν πάντως καὶ τὰ διαφέροντα. Συνεισαγωγικά γὰρ ἀλλήλων τρόπον τινὰ τὰ τοιαῦτα ὄντα τυγχάνει· (473) ὡς περὶ τὰ αἷτια καὶ τὰ αἰτιατά, ὡς πρὸς τι ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας νοούμενα. Εἰ γὰρ ποιητικόν ἐστὶ τῆς ἐν Χριστῷ διαφορᾶς τὸ ἕτεροούσιον τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν, ὡς αἷτιον· πάντως καὶ ἡ διαφορά δηλωτικὴ τυγχάνει ὡς αἰτιατόν τῆς τῶν ἐνωθέντων φυσικῆς ἑτερότητος ὡς ἴδιας αἰτίας. Συνεισάγεσθαι γὰρ, ὡς εἴρηται, ἀλλήλοις τὰ τοιαῦτα πέφυκε· καὶ λεγομένου θατέρου, ἀνάγκη πάντως ὁμολογεῖν καὶ τὸ ἕτερον· καὶ ἀναιρουμένου πάλιν ἐνός, μηδέ τὸ ἕτερον εἶναι λέγειν ἀκόλουθον. Δεῖ οὖν καὶ δύο λέγειν, ἵνα μὴ ψιλήν τὴν διαφοράν εἰσάγωμεν· καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ κεχρησθαι τῷ ἀριθμῷ, πρὸς δήλωσιν τοῦ μεμενηκέναι τῶν συνελθόντων τὴν διαφοράν, ὡς σωζομένων μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ διηρημένων· πρὸς τῷ καὶ ῥᾶον εἶναι ἀληθές, ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων μᾶλλον σημαντικῆς προφορᾶς δείκνυσθαι τὴν διαφοράν, ἢ ἐκ μόνης τῆς φωνῆς διάφορα πιστοῦσθαι εἶναι τὰ πράγματα.

Ὅτι ἀριθμός οὔτε διαιρεῖ, οὔτε διαιρεῖται· οὔτε διαίρεσιν εἰσάγει κατὰ τόν ἴδιον λόγον τό σύνολον οἷς ἐπιλέγεται.

Εἰ δέ τινες τοῦ ἀληθοῦς τό δόξαν προτιμῶντες, φασί τόν ἀριθμόν διαιρετικόν εἶναι ἢ διαιρετόν, ἢ διαιρέσεως εἰσαγωγικόν· καί τοῦτο τόν οὐκ ὄντα φοβούμενοι φόβον, δύο φύσεις ἐπί Χριστοῦ τάς συνελθούσας σώζεσθαι λέγειν παραιτοῦνται μετά τήν ἔνωσιν, ἵνα μή τομή καί μερισμός τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως παρεισκρίνηται, οὐ συνορῶ τίς ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς περί τοῦτο συνέσεως. Ἡ γάρ σοφωτέρους ἐν τούτῳ τῶν χρησαμένων τῇ τοιαύτῃ φωνῇ ἀγίων Πατέρων, καί διαίρεσιν οὐδεμίαν ὑποπευσάντων ἑαυτούς ἀποφαίνουσιν· ὡς δὴ τι πνευματικώτερον αὐτῶν τοῖς θείοις ἐμβατεύειν δύνασθαι ἀπατώμενοι, ἢ τούς τῶν ὄντων καθ' ἑαυτούς διασκεπτόμενοι λόγους, τῇ περί τό δόξαν οἰήσει φουσώμενοι, τό ἀληθές αὐτούς διαλαθόν οὐκ ἐπέγνωσαν. Ἐπεὶ τίς ἀγνοεῖ τῶν ὀποσοῦν τά θεῖα τῶν Πατέρων ἠσκημένων διδάγματα, ὅτι πᾶς ἀριθμός κατὰ τόν μέγαν καί θεοφόρον Γρηγόριον, τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικός, ἀλλ' οὐ τῆς διαιρέσεως τῶν πραγμάτων, καθά τούτοις δοκεῖ; Πῶς γάρ ἂν καί διαιρεῖν δυνησῆται, ἠδέως ἂν αὐτούς ἠρόμην, τό κατ' οὐσίαν μή ὑφεστῶς; οὐσίας γάρ ὑφεστῶσης, τό, τί δρᾶν πεφυκέναι περί τι ἕτερον δύνασθαι. Πῶς δέ καί διαιρεθῆσεται, τό πάσχειν μή δυνάμενον κατὰ τόν ἴδιον λόγον; Συμβεβηκότος γάρ, ἤτοι ποιότητος τοῦτο ὑπάρχειν ἴδιον, οἱ περί ταῦτα δεινοί ἀπεφήναντο, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι λεγομένων. Εἰ δέ οὔτε διαιρεῖν, οὔτε διαιρεῖσθαι κατὰ τόν ἴδιον λόγον ὁ ἀριθμός δύναται. Οὔτε γάρ ποιεῖν πέφυκεν, οὐσίας γάρ· οὔτε πάσχειν, συμβεβηκότος γάρ· οὔτε διαίρεσιν ἑαυτῷ συνεισάγειν ἐξ ἀνάγκης (476) δυνησῆται τῶν πραγμάτων, ὡς ἔχουσι πρό τοῦ ἀριθμοῦ φύσεώς τε καί θέσεως, καί τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, μενόντων ἀραρότων, καί μετά τό ἀριθμηθῆναι, οὐδέν διά τόν ἀριθμόν τό σύνολον παθόντων καινοπρεπές. Δέκα γάρ ἀνθρώπους φέρε εἰπεῖν, ἢ εἶ τι ἄλλο τῶν καθ' αὐτά ὑφεστῶτων λέγοντες, καί ποσόν διηρημένον σημαίνοντες· οὐ τό καθ' αὐτούς εἶναι, καί ἀλλήλων διωρίσθαι ταῖς ὑποστάσεσι διά τοῦ ἀριθμοῦ τότε εἰληφέναι γινώσκομεν· ἀλλ' αὐτούς δι' ἑαυτούς καί οὐ διά τόν ἀριθμόν τοῦτο ὄντας, καί τοσοῦτους, οὐ τῇ διαιρέσει· τῷ δέ ποσῷ διά τοῦ ἀριθμοῦ ἐδηλώσαμεν. Καί πάλιν λίθον λέγοντες δίχροον ἢ πετάχροον, καί ὅσα συνεχοῦς ὑπάρχει ποσοῦ, οὐ διαιροῦμεν εἰς λίθους δύο ἢ πέντε τόν ἕνα λίθον· οὔτε ἀλλήλων τά ἐν αὐτῷ χρώματα τέμνομεν, ἀλλά περί αὐτόν καί ἐν αὐτῷ ὡς ὑποκειμένῳ ἀσυγχύτως τοσαῦτα ὄντα σημαίνομεν· μηδεμιᾶς γενομένης, ἢ συμβῆναι δυναμένης τῷ λίθῳ τομῆς ἢ διαιρέσεως, ἐκ τοῦ περί αὐτόν ἀριθμηθέντος συνεχοῦς τῶν χρωμάτων ποσοῦ· ὡσπερ οὐδέ τοῖς χρώμασι συγχύσεως ἢ φύρσεως ἐκ τοῦ περί τόν λίθον ὑποκειμένου ἑνός. Καί γάρ τό μοναδικόν τῷ ὑποκειμένῳ ἔχων ὁ λίθος, καί τό περί αὐτόν τῶν χρωμάτων ἀδιαιρέτως κεκτημένος δείκνυται ποσόν. Ὁμοίως δέ καί τά αὐτοῦ τοῦ λίθου χρώματα, ὡς τῷ ποιῷ ἀλλήλων διαφέροντα, τό ποσόν κεκτημένα τό πρὸς ἕν πάλιν συντελεῖν κατὰ σύνθεσιν τοῦ λίθου ὑποκείμενον, τό μοναδικόν ἀσυγχύτως ἔχουσι, καί ἔστιν εἷς καί ὁ αὐτός λίθος, μήτε τῷ ποσῷ τῶν χρωμάτων διηρημένος, μήτε τῷ μοναδικῷ τοῦ ὑποκειμένου συγκεχυμένος. Διαφόρους δέ λόγους κεκτημένην ἔχων τήν ὑπαρξιν, κατ' ἄλλον μὲν, ἀριθμόν ἐπιδέχεται· κατ' ἄλλον δέ, τοῦτον οὐ προσίεται. Πᾶς οὖν ἀριθμός οὐ τῆς σχέσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων· διαιρέσεώς φημι καί συνεχείας· ἀλλά τῆς ποσότητος ὧν τυγχάνει δηλωτικός, τόν τοῦ ποσόν εἶναι τό ποσόν, ἀλλ' οὐ τοῦ πῶς ὑπάρχειν λόγον εἰσάγων. Πῶς γάρ ἂν καί συνεισάγειν ἑαυτῷ δυνησῆται τάς σχέσεις τῶν πραγμάτων, καί πρό αὐτοῦ οὔσας, καί ἄνευ αὐτοῦ γνωσθῆναι δυναμένας, καί μηδεμίαν πρὸς αὐτάς ἔχων οἰκειότητος ἔμφασιν, μέσῳ τῷ ποσῷ αὐτῶν διειργόμενος; Πλήθος γάρ ἀνθρώπων

ὄρωντες, ἢ ἵππων, ἢ βοῶν, καί ὅσα τοιαῦτα· τό μὲν καθ' αὐτούς ὑπάρχειν, καί ταῖς ὑποστάσεσιν ἰδικῶς διηρηῆσθαι ἕκαστον, καί τοῦ ἀριθμοῦ χωρίς, ὡς προεῖπον, τοῦτο ὄντας γινώσκομεν· πρὸς δὴ λῶσιν δέ τῆς τούτων ποσότητος τοῦ ἀριθμοῦ χρίζοντες, τῆς σχέσεως οὐδαμῶς αὐτόν τιθέμεθα αἴτιον· ὅτι μηδέ πρὸς τό γνῶναι αὐτήν παντελῶς αὐτοῦ δεδεήμεθα. Καί πάλιν ἢ λίθον ἢ ἄνθος ἢ ζῶον πολυχρώματον θεώμενοι, καί ὅσα τούτοις ὅμοια· πρὸς μὲν τό ποικίλως αὐτά κεχρῶσθαι εἰδέναι, οὐδαμῶς ἀριθμὸν παραλαμβάνομεν· πρὸς δέ τό γνῶναι ἐθέλειν τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς χρωμάτων ποσότητα, χρίζειν αὐτοῦ οὐκ ἀρνούμεθα.

Πῶς εὐσεβῶς πρὸς δὴ λῶσιν τῆς διαφορᾶς ὁ ἀριθμὸς παραλαμβάνεται.

Ὡστε οὐ τό ποσὸν εἶναι μὲν δηλοῖ, ποιεῖ ἢ εἰσάγει διαίρεσιν· ἀλλὰ ποσὸν μὲν δηλοῖ, διαφορὰν δέ εἰσάγει. Ὡσπερ γάρ πᾶσα διαφορὰ ποσοῦ τινος ἀριθμὸν ἐπιδεχομένου ἐστὶ δηλωτική, τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον εἰσάγουσα· τό γάρ ἄποσον, καί ἀδιάφορον πάντως, ὡς ἀπλοῦν τῇ οὐσίᾳ καί τῇ ποιότητι· οὕτω καί πᾶς ἀριθμὸς ποσοῦ τινων διαφερόντων, κατὰ τὸν τοῦ πῶς εἶναι, ἢ τὸν τοῦ πῶς ὑφεστάναι λόγον ὑπάρχω δηλωτικός, τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποκειμένων, καί οὐ τῆς σχέσεώς ἐστιν εἰσαγωγικός. "Ὅτι δέ ταῦθ' οὕτως ἐπ' αὐτῆς ἔχει τῆς ἀληθείας, καί ὅτι πᾶς ἀριθμὸς διαφορᾶς καί οὐ διαιρέσεώς ἐστὶ δηλωτικός, μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ πάλιν ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, γράφων οὕτως ἐπὶ λέξεως " Οὕτω καί ἐπὶ Νεστορίου, κἄν λέγη δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καί τοῦ Θεοῦ Λόγον· ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες ταῦτα, ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν· καί λοιπόν, μίαν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν σεσαρκωμένην." Ὡσανεὶ ἔλεγεν, Ἡμεῖς τὴν τοῦ μυστηρίου διασκοποῦντες πάνσοφον οἰκονομίαν· ὅτ' ἂν μὲν σώζεσθαι δεικνύναι βουλώμεθα τῶν συνελθόντων τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, δύο κατὰ τοῦτο καί μόνον τὰς φύσεις λέγομεν· κατὰ μόνην τὴν θεωρίαν, πρὸς δὴ λῶσιν τῆς διαφορᾶς, τὸν ἀριθμὸν παραλαμβάνοντες· ὅτ' ἂν δέ τὸν ἄρρητον τοῦ μυστηρίου διακριβῶμεν τῆς ἐνώσεως τρόπον, μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην φαμέν. Τοῦτο γάρ, ὡς οἶμαι, αὐτῷ βούλεται δηλοῦν, τό " Ἡμεῖς δέ ἐνώσαντες αὐτά, ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν· καί λοιπόν, μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην." Τουτέστιν, ἡμεῖς ὁμολογοῦντες τὴν ἔνωσιν, καί τὸν αὐτῆς ἀκριβῶς μετ' εὐσεβείας διαρθροῦντες τρόπον, οὐ κεχρήμεθα τῇ σημαντικῇ φωνῇ τῆς διαφορᾶς πρὸς δὴ λῶσιν τῆς ἐνώσεως· ἀλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, τὴν δέ ἐπὶ τῆς ἐνώσεως προσφόρως ἐκλαμβάνοντες, ἀσύγχυτον φυλάττομεν τῶν σημαινομένων τὸν νοῦν. Ὡς λοιπόν ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι κοινόν αὐτῷ καί Νεστορίῳ τό λέγειν δύο φύσεις, μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν. Οὐκέτι δέ κοινόν ἦν, τό καί τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖν, τῷ λέγειν, " ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον, καί μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην· " ὅπερ Νεστόριος εἶπεῖν οὐ κατεδέχετο. Τό γάρ φάσκειν, " Οὕτω καί ἐπὶ Νεστορίου, κἄν λέγη δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καί τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν." οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο βούλεται δηλοῦν, ὅτι Νεστόριος, τὴν μὲν διαφορὰν μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖ, διὰ τοῦ λέγειν δύο φύσεις· τὴν δέ ἔνωσιν οὐκέτι μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖ, μὴ λέγων " ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον, καί μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην." Καί σαφές τοῦτο καθέστηκε τοῖς τοῦ καλοῦ ἐρασταῖς, καί τό ἀληθές ἀγαπᾶν ἐσπουδακόσιν, ἐκ τοῦ μηδαμοῦ φαίνεσθαι τὸν διδάσκαλον, ἢ κωλύοντα λέγειν δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἀλλὰ διαιρεῖν τὰς φύσεις μετὰ (480) τὴν

ἔνωσιν· ἢ ἀνηρῆσθαι διδάσκοντα τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων μετὰ τὴν ἔνωσιν· ὡς ἔστιν ἐκ μυρίων αὐτοῦ συγγραμμάτων καταμαθεῖν.

Εἰ τοίνυν αἰεὶ μὲν ἡ ἔνωσις ἔστηκεν, αἰεὶ δὲ καὶ τὰ ἐνωθέντα μένει ἀσύγχυτα· αἰεὶ δὲ καὶ ἡ τῶν ἐνωθέντων σώζεται διαφορὰ, δι' ἣν ὁ ἀριθμὸς παρελήφθη κατὰ τοὺς Πατέρας· πῶς οὐκ ἀνάγκη, εἴπερ ἄρα αἰεὶ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἐνωθέντα, καὶ ἡ τούτων διαφορὰ ἔστηκε καὶ μένει καὶ σώζεται, καὶ δύο φύσεις εὐσεβῶς λέγειν ἐπὶ δηλώσει τῆς τῶν συνελθόντων διαφορᾶς, καὶ πάλιν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογεῖν, πρὸς ἔνδειξιν τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, μηδ' ἑτέρας τῶν φωνῶν, τούτων δηλονότι, διὰ τῆς ἑτέρας ἀναιρουμένης, ὡς δοκεῖ τισιν ὑπόθεσιν σοφίας ποιουμένης τό ἄσοφον· ἵνα μὴ σύγχυσις ἢ διαίρεσις παρεισάγηται; Σιωπῶντες γὰρ τὴν προσφόρως δηλοῦσαν τὴν διαφορὰν φωνήν, τῇ συγχύσει χώραν ἔχειν παρέχομεν· μὴ λέγοντες δὲ πάλιν τὴν τῆς ἐνώσεως σημαντικὴν, πῶς τὴν διαίρεσιν τροπώσασθαι οὐ γινώσκουμεν; ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ αἰεὶ μὲν κειμένων καὶ λεγομένων εὐσεβῶς· οὐ κατὰ τό αὐτό δέ, ὅτι μηδὲ τὰ σημαινόμενα ἀλλήλοις ταῦτά. Οὐ γὰρ ταῦτόν διαφορὰ καὶ ἔνωσις· εἰ καὶ περὶ τόν αὐτόν, καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰσὶ καὶ λέγονται· ἑτέρα γὰρ τούτων τῆς ἑτέρας κεχωρισμένως ἐκφωνουμένη, ἀτελής τέ ἐστιν, ὅσον πρὸς δήλωσιν τοῦ ὄλου μυστηρίου, μὴ συνεπαγομένη τὴν ἄλλην συνήγορον, καὶ τό ὑποπτον ἔχουσα δείκνυται· ἡ μὲν διαιρέσεως, διὰ Νεστόριον τόν ἀρνούμενον τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ κρατεῖσθαι σαρκὶ τόν ἀπερίγραφον εὐδοκῆσαι δι' ἡμᾶς ὁμολογεῖν οὐκ ἀνεχόμενον· ἡ δὲ συγχύσεως, διὰ Ἀπολινάριον καὶ Εὐτυχεᾶ, τοὺς ἀρνούμενους τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ τό ἀόρατον αἰσθήσει ὑποπεσεῖν ἡμετέρα, διὰ τὴν φυσικὴν ιδιότητα τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς ἀνασχέσθαι ὁμολογεῖν αἰσχυνομένους.

Δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, τοὺς ἀληθῶς εὐσεβεῖν βουλομένους, καὶ μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην ὁμολογεῖν, ἵνα διὰ τούτου ἡ ἄκρα δειχθῇ ἔνωσις καὶ δύο πάλιν φύσεις λέγειν, ἵνα ἡ διαφορὰ τῶν συνελθόντων καὶ ἀσυγχύτως σωζομένων μετὰ τὴν ἔνωσιν δηλωθῇ· καὶ πρὸς τοῦτο καὶ μόνον τόν ἀριθμὸν παραλαμβάνειν. Δι' ἄλλης γάρ, ὡς εἶκος, φωνῆς δηλοῦσθαι τὴν διαφορὰν οἱ Πατέρες οὐκ ἔδοκίμασαν. Εἰ δὲ τις ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθῶς ἦ, καὶ δύναται ἀρμοδιωτέραν πρὸς τὴν ταύτης δήλωσιν ἐπινοῆσαι φωνήν, (481) μὴ φθονεῖτω ἡμῖν τῆς ὠφελείας, καὶ οὐδ' ἡμεῖς φθονήσομεν αὐτῷ τῆς παιδεύσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς θρασυτήτος.

Πῶς χρή νοεῖν τὴν κειμένην ῥῆσιν εἰς τὴν πρὸς Σούκενσον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου· καὶ ὅτι οὐ μάχεται ἡ, Ἐν δύο φωνῇ, τοῖς λέγουσι μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην· εἰ μὴ κατὰ Νεστορίῳ δοκοῦν ἀσεβῶς λαμβανομένη.

Εἰ δὲ φαῖεν, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον μάχεσθαι τό πρόβλημα τῶν δύο λεγόντων φύσεις ἠνωμένας ἀδιαιρέτως μετὰ τὴν ἔνωσιν, τοῖς μίαν λέγουσι τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην· ὡς ἐν τῷ πρὸς Σούκενσον δευτέρῳ ὑπομνηστικῷ ὁ ἅγιος ὑποτίθεται Κύριλλος· φανερώς τοῦτο εἶναι ἢ ἀγνοούντων ἢ κακουργούντων τὰς τῶν Πατέρων τίθεμαι φωνάς· καὶ τό πρὸς τὴν ἀλήθειαν διαμάχεσθαι, τοῦ πρὸς αὐτὴν σπένδεσθαι λισιτελέστερον ψηφιζομένων. Ἔδει γὰρ αὐτούς γινώσκοντας, ὡς καὶ ὑπὲρ ψιλῆς ἐννοίας ἀποδώσομεν λόγον τῷ δικαίῳ τῶν ἡμετέρων Κριτῆ, συνετῶς μετὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τοῖς Πατρικοῖς ἐντυγχάνοντας συγγράμμασι, σπεύδειν μὴ ποιεῖσθαι ὑπόθεσιν μάχης καὶ διαστάσεως, τὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν διδάσκοντα ῥήματα. Τίνι γάρ

οὐκ ἔστι καταφανές τῷ ὁπωσοῦν ἐπισκῆπτοντι, ὡς οὐχ ἀπλῶς φαίνεται τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύων φωνὴν ὁ μακάριος Κύριλλος, ἀλλὰ κατὰ τὴν Νεστορίου κακόνιοιαν προσφερομένην, σχετικὴν φάσκοντος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ Κύριλλος ὁ μακάριος μαρτυρῶν δείκνυται ἐπὶ τέλει τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῖς ἄγαν φιλονείκοις τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ποιούμενος φανερόν, οὕτω λέγων· "Τὸ δὲ ἀδιαιρέτως προστεθέν, δοκεῖ πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς δόξης εἶναι σημαντικόν. Αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσι. Τὸ γὰρ ἀδιαιρέτον παρ' αὐτοῖς, κατὰ τὰς Νεστορίου κενοφωνίας, καθ' ἕτερον λαμβάνεται τρόπον. Φασὶ γάρ, ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντεῖᾳ ἀδιαιρέτος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατώκησεν ἄνθρωπος. Ὡστε οὐχ ἀπλῶς τὰς λέξεις προφέρουσιν, ἀλλὰ μετὰ τινος δόλου καὶ κακουργίας." Ἴδού σαφῶς διττὸν ὑπάρχειν τὸν τοῦ ἀδιαιρέτου τρόπον ὑπέθετο ὁ θαυμαστός οὗτος διδάσκαλος· τὸν μὲν, τὴν καθ' ὑπόστασιν σημαίνοντα ἔνωσιν· ὃν καὶ ἀσπαζόμενος, ὀρθῆς δόξης εἶναι φησι σημαντικόν· τὸν δέ, μόνῃς τῆς κατὰ σχέσιν συναφείας δηλωτικόν, ὃν καὶ ἀποστρέφεται· καὶ τοῖς πιστοῖς τοῦτο αὐτὸ ποιεῖν παραινεῖ, ἐκ τῆς κατὰ τὴν λέξιν ὁμοίας προφορᾶς, πολλάκις τὸν τῆς αἰρετικῆς δεσσεβείας ἰόν τοῖς ἀκραιότεροις λεληθότως ἐμβάλλειν δυνάμενον. Ὅθεν παρ' ἑαυτῷ μὲν, τὸ δύο λέγειν ἀδιαιρέτως, ὀρθόδοξον τίθεται· ἐπειδὴ αὐτὸς καθ' ὑπόστασιν εἶναι τὴν ἔνωσιν ἔλεγε· παρὰ δὲ τῶν κατὰ Νεστόριον (484) προσφερομένην, ὑποπτον ποιεῖται τὴν φωνὴν τοῦ ἀδιαιρέτου, ἐπειδὴ κατὰ μόνην τὴν σχετικὴν συνάφειαν τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι ἐδόξαζον.

Καθ' ὑπόστασιν μὲν οὖν ἔνωσις ἐστὶ κατὰ τοὺς Πατέρας, ἢ τῶν ἑτερουσιῶν εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνοδος, θατέρου τῶν κατ' αὐτὴν συγκειμένων, πρὸς τὸ ἕτερον τὴν φυσικὴν ιδιότητα ἀνόθευτόν τε καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσα καὶ ἀδιαιρέτον. Σχετικὴ δὲ ἔνωσις ἐστὶν, ἢ τῶν καθ' αὐτοὺς ἰδικῶς ἐν μονάσι προσωπικαῖς ὑφεστῶτων ἴση θελήματος κινήσεις καὶ γνωμικῆς ταυτότητος ἀπαραλλαξία. Ὁ τοίνυν ὁμολογῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, κἂν λέγῃ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἠνωμένας ἀδιαιρέτως, ἐνώσει δηλονότι τῇ καθ' ὑπόστασιν, τῆς ἀληθείας καθοτιοῦν οὐ διαμαρτάνει. Τὰ γὰρ ἐξ ὧν σύγκειται ὁ Χριστός ἀσύγχυτα μεμενηκέναι διὰ τὴν σωζομένην διαφορὰν κατὰ τοὺς Πατέρας ὁμολογεῖ· τοῦ καθ' ὑπόστασιν ἐνός οὐδαμῶς τὰ τῷ φυσικῷ λόγῳ ἀλλήλων διαφέροντα ἐκτός εἶναι, καὶ χωρὶς καθ' οἰονδήποτε τρόπον γινώσκειν δυνάμενος. Ὁ δὲ τὴν κατὰ σχέσιν πρεσβεύων ἔνωσιν, κἂν εἰ μυριάκις λέγοι τὸ ἀδιαιρέτον, τὸ ἐπίψογον κέκτηται· κατὰ τινὰ ἀγαπητικὴν συνδιάθεσιν ἠνωσθαι, καὶ τὸ ἀδιαιρέτον ἔχειν λέγειν τὰ σημαίνόμενα· οὐδαμῶς μίαν ὑπόστασιν εἶναι τὸν Θεόν Λόγον μετὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἰδίας αὐτοῦ ἐμπύχου τε καὶ ἔννου σαρκός εἰπεῖν οἷός τε ὢν. Ἐκ δύο γὰρ ὑποστάσεων ἰδικῶν τῶν πρὸς τὰ ὁμοειδῆ ἄτομα ἰδικῶ λόγῳ μεμερισμένων, μίαν γενέσθαι ὑπόστασιν, ἀμήχανον. Ὡστε οὐχ ἀπλῶς διαβάλλει καὶ ἀποπέμπεται ὁ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν Κύριλλος, τὸ λέγειν δύο φύσεις ἠνωμένας ἀδιαιρέτως μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ τὴν σημαυνομένην διὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς τῶν κακῶς χρησαμένων ἔννοιαν.

Εἰ τοίνυν δέδεικται, κἂν εἰ μετρίως, πλὴν ὅτι γε κατ' ἐμέ εἰπεῖν, ἀρκούντως, ὡς δι' ἐπιστολῆς σημᾶναι ἦν δυνατόν, ἔκ τε τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ τῆς τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ἀκολουθίας, ὡς τὴν οἴαντοῦν διαίρεσιν, οὔτε ποιεῖν, οὔτε πάσχειν, οὔτε εἰσάγειν ὁ ἀριθμὸς δύναται, ἀλλ' ἀπλῶς μὲν δηλοῖ τὰ πόσα· τῆς δὲ σχέσεως, ὡς δ' ἂν ἔχοντα τύχωσιν, οὐ προσάπτεται· ποία λοιπὸν ὑπολέλειπται τομῆς ὑπόνοια, ἢ διαιρέσεως, τοῖς πρὸς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ στασιάζουσιν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰκῆ τοῦ κοινοῦ σώματος αὐτοῦς ἀποτέμνουσιν· οὐ μᾶλλον δρῶντες, ἢ πάσχοντες τῷ χωρισμῷ ἔλεινῶς νεκρούμενοι καὶ

φθειρόμενοι· καί τήν ὅσον ἐπί τῇ ἀπρεπείᾳ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δίκην ἑαυτοῖς ἐτοιμάζοντες· ὥστε παραιτεῖσθαι τούτου γε ἔνεκεν τήν ὀρθήν καί εὐσεβῆς τῆς πίστεως ὁμολογίαν· εἰ μή ἄρα ἐν προσχήματι εὐλαβείας, τοῦ μή τεμεῖν δόξαι τήν ἔνωσιν, (485) τήν σύγχυσιν ἀσπαζόμενοι, τό μή ἀλῶναι ἐπ' ἀσεβεῖ δόξῃ ὡς πανοῦργοι τεχνάζονται.

Ὅτι πραγμάτων ἦγουν οὐσιῶν ἐπί Χριστοῦ ἡ διαφορά, ἀλλ' οὐ ποιοτήτων· καί ὅτι πᾶσα διαφορά, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῇ συνεισάγει τήν ὧν εἶναι λέγεται πάντως ποσότητα· ἡ δέ ποσότης, τόν ἑαυτῆς σημαντικόν ἀριθμόν, κἄν τε συνεχῆς ἐστίν ἡ ποσότης, κἄν τε διηρημένη.

Ἔδει γάρ αὐτούς, εἴπερ ἀληθῶς τοῦτο μή ἦν, μηδέ τήν διαφορὰν ψιλῆ καί μόνη τῇ προφορᾷ, ὡς κατά μηδενός κειμένην, πρός ἐξαπάτην τῶν ἀφελεστέρων εἰρωνευτικῶς προφέρουσι, μή παραιτεῖσθαι λέγειν, τίνα καί πόσα τά διαφέροντα τυγχάνει ὄντα, ὧν εἶναι τήν διαφορὰν ὁμολογοῦσιν. Εἰ γάρ σώζεσθαι μετά τήν ἔνωσιν τά ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις πιστεύουσιν, δύο πάντως τά σωζόμενα ὁμολογήσαιεν ἄν. Τοσαῦτα γάρ καί τά συνελθόντα πρός ἔνωσιν τήν ἀδιάσπαστον, τήν οἰانوῦν τροπήν ἢ σύγχυσιν, ἢ μείωσιν, ἢ συναίρεσιν, ἢ μεταβολήν τήν εἰς ἄλληλα ἐκ τῆς ἐνώσεως οὐ δεξάμενα. Νυνὶ δέ τοῦτο μή δοξάζοντες, ὡς ἡρνημένοι τὰς φύσεις μετά τήν ἔνωσιν σώζεσθαι, ὑπευθύνους ἑαυτοῦς ἐλέγχους πεποίηνται, κἄν μή βούλωνται, μόνη ποιότητι λέγοντες τήν διαφορὰν σώζεσθαι, τῶν πραγμάτων χωρὶς ὅπερ ἀνθρώπων προδήλως παιζόντων ἐστί· καί τό μή γελαῖσθαι ὡς εἰκός ὕβριν λογιζομένων, καί σαφῶς κενούντων τό Εὐαγγέλιον, ἄνευ οὐσιῶν ὑποκειμένων, εἶναι ποιότητος δύνασθαι νομοθετούντων καί ποσοῦ χωρὶς, ἐπιγνωσθῆναι διαφορὰν ὑποτιθεμένων. Ἠγνόησαν γάρ ὡς ἔοικεν, οἱ σοφώτατοι, ὅτι πᾶσα ποιότης ὑποκειμένης πάντως οὐσίας ἐστί, περί ἣν καί θεωρεῖται καί λέγεται, τό καθ' αὐτήν εἶναι οὐδαμῶς ἔχουσα· καί πᾶσα διαφορά τῆς ἄλλων πρός ἄλλα κατά τόν τοῦ πῶς εἶναι λόγον ἀνομοιότητός τε καί ἑτερότης οὕσα δηλωτική, τό ποσόν τῶν διφερόντων πραγμάτων συνεισάγειν ἑαυτῇ πέφυκεν, εἴτε οὐσιῶν, εἴτε ποιοτήτων, εἴτε ἰδιοτήτων. Καί ἀπλῶς ἴνα συνελών εἴπω, παντός ἑτέρου τινός, τῶν ὅσα διαφέρειν ἀλλήλων ὑπολαβόντες εἴποιεν εἶνα διαφοράν πάντως ἐν ποσῷ τά διαφέροντα θεωρήσαντες, εἴτε αἰσθήσει εἴτε νοήσει τήν διαφορὰν ἐγνώρισαν. Ἄνευ γάρ ποσοῦ δύνασθαι διαβεβαιοῦσθαι δεικνύναι διαφορὰν, ἀνένδεκτον. Ἐπειδή τά μή ἀλλήλοις πάντη ταυτά, ἕνα καί τόν αὐτόν τοῦ εἶναι οὐδαμῶς ἐπιδέξεται λόγον. Οὐσίας γάρ ἦτοι φύσεως, φέρε εἰπεῖν, πρός οὐσίαν, ἢ ποιότητος πρός ποιότητα, ἢ ἰδιότητος πρός ἰδιότητα, ἢ καί εἴ τι ἕτερον τῶν ὅσα μή πάντη ταυτόν· τά πάντη γάρ ἀλλήλοις ταυτά, καί διαφορᾶς ἀνεπίδεκτα, ἕνα καί τόν αὐτόν τοῦ πῶς εἶναι λόγον, οὐδέποτε λέγειν δυνάμεθα. Τό δέ, ἕνα καί τόν αὐτόν ἐπί πάντων θεωρεῖσθαι λόγον κατά τό αὐτό μή δύνασθαι, τήν διαφορὰν ποιῆσαν, ἐν καί ἀλλήλοις ταυτόν ἐκεῖνα, ὧν ὁ τοῦ εἶναι διάφορος, καί οὐχ ὁ αὐτόν λόγος μή δύνασθαι ὑπάρχειν εἰκότως παρίστησιν. Ἄλλο δέ ἄλλου, ἢ ἄλλων ἄλλα διαφέρειν λέγοντες, πολλά, ἢ τοῦλάχιστον, δύο καί οὐχ ἐν σημαίνομεν· εἰ καί ἄλλως, καί καθ' ἕτερον τρόπον τε καί λόγον, ἑνός εἶναι, καί ἐν δύνασθαι (488) λέγομεν· ὡς ἑνός πυρός, αἱ περί αὐτό ποιότητες καί ἰδιότητες, καί ἑνός Χριστοῦ, αἱ φύσεις ἐξ ὧν καί ἐν αἷς συνεστῶς γνωρίζεται· καί ἑνός ἀνθρώπου, τά ἐξ ὧν συνετέθη καί ἐν οἷς ὑπάρχων γινώσκεται. Ἐν δέ τῇ ὑποστάσει, ἐπί τε Χριστοῦ, καί τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου· ἦτοι τῷ ἐκ τούτων ὡς μερῶν ὄλω, ὡς πληρεστάτους ἄμφω ἐπιδεχομένῳ κυρίως τοῦ εἶναι τῶν μερῶν διαφόρους λόγους· ἀλλ' οὐ τῇ φύσει καί

τῆ οὐσίᾳ ἓν, ὅτι μηδέ ἀλλήλων τὰ μέρη τόν τοῦ εἶναι ἐπιδέχεται λόγον, ἢ ἐπ' ἀμφοῖν ἡμεῖς τόν αὐτόν τοῦ εἶναι λόγον εἰδέναι δυνάμεθα. Οὐχ ὁ αὐτός γάρ θεότητος καί ἀνθρωπότητος λόγος· ὡσπερ οὐδέ ψυχῆς καί σώματος, ὡς πᾶσιν εὐδηλον. Διό οὐχ ἓν τῆ φύσει, οὐδέ μίαν ἀπλῶς ἢ σύνθετον φύσιν τόν Χριστόν εἶναι, πῶποτε ὁ τῆς ἀληθείας ὠρίσατο λόγος. Οὔτε γάρ οὐσίας ἦτοι φύσεως δηλωτικόν ὡς εἶδους τό Χριστός ὄνομα ὑπάρχει, τῶν κατά πολλῶν καί διαφερόντων ταῖς ὑποστάσεσι κατηγορουμένων ἀτόμων, καθὼς φησιν ἐν τοῖς σχολίοις ὁ μακάριος Κύριλλος, " Ὅτι τό Χριστός ὄνομα, οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει, οὔτε μήν τήν τινος οὐσίαν δηλοῖ· ὑποστάσεως δέ τῆς τοῦ Λόγου ἐν προσλήμματι δηλονότι σαρκός νοεράν ἐχούσης ψυχὴν νοουμένης." Ἄλλ' οὐδέ τόν ἀνθρωπον μίαν φύσιν τήν ἐκ ψυχῆς καί σώματος· ὡς τῆς αὐτῆς τῆ ψυχῆ οὐσίας ὄντος τοῦ σώματος· ἀλλά τήν ὡς ἐν εἶδει· πρὸς μὲν τὰ ἄλλα κατά τήν συστατικήν διαφορὰν τεμνομένην εἶδη· κατά δέ τῶν ὑπ' αὐτήν ὡς εἶδος καί ὑπ' αὐτῆς περιεχομένων ἀτόμων ἴσως κατηγορουμένην. Καί οὐ διά τοῦτο τό εἶναι δύο κατά τόν οὐσιώδη λόγον τήν ψυχὴν καί τό σῶμα ὡς ψυχὴν καί σῶμα· καί ἄλλην καί ἄλλην οὐσίαν κατά τόν τοῦ εἶναι λόγον· τὰ ἐξ ὧν, καί ἐν οἷς, καί ἅ ὑπάρχει ὁ ἀνθρωπος ἀπηγόρευσε.

Ὅτι ἀσεβές ἐστὶ τό λέγειν μίαν σύνθετον φύσιν τόν Χριστόν, καί τῆ ἀληθείᾳ μαχόμενον.

Πᾶσα γάρ σύνθετος φύσις, ἑαυτῆ τε καί ἀλλήλοις κατ' αὐτήν τήν εἰς τό εἶναι γένεσιν ἔχουσα τὰ ἴδια μέρη ὁμόχρονα, καί ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι, καί εἰς συμπλήρωσιν τῆς τοῦ παντός διακοσμήσεως, παρά τῆς τό πᾶν συστησαμένης, καί εἰς τό εἶναι συνεχούσης δυνάμεως παρηγγμένα, ἀλλήλοις εἰκότως ἐξ ἀνάγκης τὰ ἴδια μέρη περιεχόμενα κέκτῃται· ὡς ἐπὶ τε τοῦ ἀνθρώπου ἔχει, καί τῶν ἄλλων ὅσα συνθέτου εἶναι ἔλαχον φύσεως. Τῆς ψυχῆς ἀκουσίως τε κρατούσης τό σῶμα, καί ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένης, καί ζωὴν ἀπροαιρέτως αὐτῷ, κατ' αὐτό μόνον τό ἐν αὐτῷ εἶναι παρεχούσης, καί πάθους καί ἄλγους φυσικῶς μεταλαμβάνουσης διά τήν ἐγκειμένην αὐτῇ τούτων δεκτικὴν δύναμιν· κἄν εἰ τὰ (489) μάλιστα τινες τῶν κατά τήν Ἐκκλησίαν ἀληθῶν περὶ ψυχῆς δογμάτων ἀποσφαλέντες, προϋπάρχειν Ἑλληνικῶς, ἢ μεθυπάρχειν ἰουδαϊκῶς τοῦ ἰδίου σώματος τήν ψυχὴν τερατευόμενοι, καί ἀρχὴν οὐ καλὴν οὐδέ θεοφιλῆ τῆς τῶν ὀρατῶν δημιουργίας προκαθηγεῖσθαι ὑποτιθέμενοι, ἀντιπαθῶς πρὸς τόν τοιοῦτον διάκεινται λόγον· ὧν διελέγξαι τὰ περὶ τούτου σαθρά, καί ἀπαγῆ προβλήματα, οὐ τοῦ παρόντος εἶναι καιροῦ τε καί λόγου κρίνας, ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανελεύσομαι.

Οὕτω τοίνυν, καθά πρόκειται, πάσης συνθέτου ἐχούσης φύσεως, οὐκ ἂν τις τολμήσαιε ποτε τῶν εὐσεβῶς περὶ τῶν θείων φρονεῖν ἐγνωκότων, μίαν εἶναι σύνθετον φύσιν εἰπεῖν τόν Χριστόν, ἵνα μή ἐξ ἀνάγκης εἰρμῷ τινι φυσικῷ καί ἀκολουθίᾳ τὰ τοιαῦτα λέγειν ἐξελόμενος, κτιστόν ὄλον καί ἐξ οὐκ ὄντων, περιγραπτόν τε καί παθητόν, καί τῷ Πατρὶ οὐχ ὁμοούσιον· καί ἢ συναΐδιον τῷ Λόγῳ τήν σάρκα, ἢ ὁμόχρονον τῆ σαρκὶ τόν Λόγον ὄντα ὑποτιθέμενος· τοιοῦτος γάρ ὁ πάσης συνθέτου φύσεως λόγος· φοβερῶν ἑαυτόν καταστήσει ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον. Τό γάρ συνθέτου φύσεως ὑπάρχον, καί σύνθετον κατά φύσιν δηλονότι ἐστὶ. Τό δέ κατά φύσιν σύνθετον, τῷ κατά φύσιν ἀπλῶ οὐκ ἂν εἴη ποτέ ὁμοφύες καί ὁμοούσιον. Οὐ θέμις οὖν μίαν τόν Χριστόν λέγειν σύνθετον φύσιν τούς εὐσεβεῖς, οὐ μόνον διά τήν συναγομένην ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἀτοπίαν· ἀλλ' ὅτι καί μηδεὶς τῶν θεοκρίτων Πατέρων τοῦτο πῶποτε

εἰρηκῶς ἀναπέφανται· ὑπόστασιν δέ μᾶλλον Χριστοῦ σύνθετον μίαν ὁμολογεῖν, καί δύο φύσεις, ἵνα καί τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος καί ὁμοφυῆς κατὰ τὴν θεότητα γινώσκηται, καί ἡμῖν ὁμοούσιος καί ὁμοφυῆς κατὰ σάρκα ὁ αὐτός γνωρίζηται· καί εἷς καί ὁ αὐτός πρὸς τὸν Πατέρα καί ἡμᾶς, ὡς μεσίτης Θεοῦ καί ἀνθρώπων ὑπάρχων πιστεύηται.

Περὶ ὑποστάσεως συνθέτου.

Εἰ δέ ὅτι καί πᾶσα ὑπόστασις σύνθετος ἑαυτῇ τε καί ἀλλήλοις τὰ ἴδια μέρη ὁμόχρονα ἔχουσα δείκνυται· ὑπόστασιν δέ σύνθετον εἶναι λέγειν τὸν Χριστόν οὐκ ἀρνούμεθα, εἴποιεν καί ἡμᾶς οἱ ἀντιλέγοντες, μὴ δύνασθαι τὴν ἐπὶ τούτῳ μομφὴν ἐκτινάξασθαι, ὡς τοῖς ἰδίῳις ἐαλωκότας λόγοις. Φαμέν ἀληθῶς οὕτως ἔχειν, εἴπερ σύνθετον εἶναι ὡς εἶδος αὐτῆς κατηγορούμενον ἔχουσαν ὑπετιθέμεθα. Νυνὶ δέ τοῦτο μὴ λέγοντες, οὐδαμῶς τὴν οἴαντο ἔξομεν μομφὴν, σαφῶς γινώσκοντες μὴ δι' ἑαυτὴν σύνθετον εἶναι πᾶσαν σύνθετον ὑπόστασιν, τὴν ὑπὸ τι τελοῦσαν εἶδος· ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τὴν περιέχουσαν, ὅτ' ἂν σύνθετος ἦ καί τὸ κατηγορούμενον εἶδος ὑφ' ὃ ἀνάγεσθαι πέφυκεν· ὡς τοῦ μερικοῦ, ἦτον ἰδικοῦ ὄλον ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ τὸ καθόλου, ἦτοι τὸ κοινόν καί γενικόν, πληρέστατον· τοῦ δέ ἰδίου τὸ σύνολον λόγου τῷ γενικῷ μεταδιδοῦντος οὐδέν· ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ οὐδεὶς οὐδαμῶς τῶν ἀνεκάθεν μέχρις ἡμῶν (492) γενομένων τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας ὑψηλῶν φρονῶν ἀνηγόρευται· ἐφ' οὗ οὔτε γένος, οὔτε εἶδος, ὡς Χριστοῦ κατηγορούμενον εὐρεῖν τις δυνησεται. Οὐ γάρ φύσεως λόγω πρὸς ἡμᾶς διὰ σαρκός ὁ θεαρχικός ἐπεδήμησε Λόγος· ἀλλὰ τρώπῳ οἰκονομίας ἀνελλιπῶς ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσας, τὴν ἡμετέραν ἀνεκαίησε φύσιν. Ὡστε οὐδέν τῆς πολλῆς αὐτῶν περινοίας, ἵνα τῆς μικρῷ πρόσθεν τῶν ἐξήτασμένων ἀκολουθίας λαβώμεθα, ἀπώναντο, πάλιν εἰς τὸ ποσόν ὅπερ πεφεύγασιν, περιτραπέντος αὐτοῖς τοῦ σοφοῦ, μὴ δυναμένοι οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐν τῷ ποιῷ διαφορὰν ἄνευ ποσοῦ εἶναι λέγειν. Ἀνάγκη γάρ πᾶσα πολλάς εἶναι· ἢ τὸ μέτριον δύο, ὡς προεῖρηται, τὰς ποιότητας, ὧν τὴν διαφορὰν εἶναι ὑπολαμβάνουσι. Μόνην γάρ ποιότητα πρὸς ἄλλην παντελῶς ἀμιγῶς ἔχουσαν πρὸς ἑαυτὴν διαφέρειν, οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων εἴποι ποτέ.

Λοιπὸν οὖν, ἢ καί αὐτῆς παύσονται τῆς ψιλῆς διαφορᾶς, ποσοῦ πάντως τινῶν διαφορόντων δηλωτικὴν αὐτὴν οὔσαν μαθόντες· ἢ σὺν ἡμῖν τῆς ἀληθείας τὴν ὁμολογίαν καταδεξάσθωσαν, τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς καί μόνον, πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀσύγχυτα μεμενηκέναι τὰ συνελθόντα, τὸν ἀριθμὸν εὐσεβῶς κατὰ τοὺς Πατέρας παραλαμβάνουσι. Ἐπειτοίγε εἰπάτωσαν ἡμῖν ἀγαπητικῶς ἐρέσθαι βουλομένοι, εἴπερ ἔνεστιν αὐτοῖς λόγος σοφίας οὐκ ἐγεννηῆς, πῶς δύο μὲν τὰ συνδεδραμηκότα πρὸς ἑνωσιν λέγοντες, ταῦτα δέ αὐτὰ μεμενηκέναι ἀσύγχυτα καί μετὰ τὴν ἑνωσιν οὐκ ἀρνούμενοι· ὡς μὴδ' ἑτέρου τοῦ κατὰ φύσιν ὄρου τε καί λόγου ἐκστάντος· κἂν εἰ πρὸς ἓν ἄμφω συντελοῦσι πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καί μίαν ὑπόστασιν· δύο τὰ καί κατ' αὐτοὺς σωζόμενα, ὡς φασιν, εἴπερ ἀληθεύουσιν, οὐχ ὁμολογοῦσι· καί τίς αὐτοῖς τῆς μειώσεως ὁ λόγος, καί δι' ἣντινα τὴν αἰτίαν, καί πῶς ἄμφω αἱ φύσεις μίαν γενόνασιν; Ἡ εἴπερ μειώσεως καθαρὰ διέμεινεν ἡ ἑνωσις, τίς ὁ τοῦ μὴ λέγεσθαι τὰ ἀμειώτως σωζόμενα λόγος· καί στέργομεν εὐπειθῶς τῆς μιᾶς τὴν στέρησιν· καί θαυμάζομεν αὐτῶν τῆς εὐπαιδείας τὸ εὐτονον, ὡς μόνων τῆς τῶν ἀρρήτων γνώσεως ἐκφανθέντων ἡμῖν χωρητικῶν. Ἄλλ' οὐ δυνησονται πώποτε τὸν τοῦτο πείθοντα παραστῆσαι λόγον.

Ἐπίλυσιν σύντομος τῆς Σευήρου ἀπορίας κατά τῆς, Ἐν δύο, φωνῆς.

Κἄν εἰ τὰ μάλιστα ἐπ' ἐκεῖνο καταφεύγομεν τελευταῖον, τό σαθρόν καί διάκενον Σευήρου εὐρημα, τό πάνυ παρ' αὐτοῦ ὥσπερ τι σοφόν πανταχοῦ φερόμενον καί ἀδόκιμον, φάσκοντες γελοῖον εἶναι, ἐκ δύο φύσεων δύο φύσεις ἐκ τῆς ἐνώσεως πάλιν ἀναδειχθῆναι λέγειν· ὥσπερ λήμματι παρ' ἡμῶν δοθέντι τὰ εἰκότα ἐπισυνάγοντες. Τίνος γάρ ἤκουσαν τῶν τὰ θεῖα τῆς Ἐκκλησίας πεπαιδευμένων δόγματα, ὡς ἡ ἐνώσις ἐκ δύο φύσεων δύο ἀπετέλεσε φύσεις; Ἄλλ' οὐδαμῶς ἀκηκοέναι εἰπεῖν δυνήσονται ἀληθείας φροντίζοντες. Λέγομεν δέ ἐκ δύο φύσεως τὴν ἐνωσιν γεγενῆσθαι· μίαν δέ τὴν ἐξ αὐτῶν (493) ὑπόστασιν ἀποτελέσθαι τοῦ Χριστοῦ σύνθετον ἐκεῖνας αὐτάς τὰς ἐξ ὧν συνετέθη φύσεις, ὡς ὅλον ἴδια μέρη ἀνελλιπῶς μετὰ τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων, καί ἀτρέπτως φυλάττουσάν τε καί διασώζουσάν· καί ἐν αὐταῖς φυλαττομένην καί σωζομένην ὡς ὅλον ἐν μέρεσιν. Ἐκ δύο οὖν φύσεων, οὐ δύο φύσεις, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν λέγομεν Χριστόν σύνθετον· τούτων ὡς ἰδίων μερῶν περιεκτικῆν τῶν φύσεων, καί ταύτας ὡς ἴδια καί συμπληρωτικά μέρη περιέχουσάν· καί ἐν αὐταῖς ὡς ἐν μέρεσι καί οὕσαν καί γνωριζομένην. Ἔως γάρ ἂν σύγχυτα τὰ συνελθόντα μεμνηκαί πιστεύηται, αἰεὶ δέ μένει ἀσύγχυτα, τοῦ μή δύο εἶναι κατά τό πεφυκέναι εἶναι, ὅπερ ἐκάτερον κατ' οὐσίαν εἶναι πέφυκεν· ὥσπερ οὖν καί τοῦ ἕν εἶναι ταῦτα τῷ κατὰ τὴν ὑπόστασιν λόγῳ, ἔως ἂν ἡ ἐνώσις ἦ· αἰεὶ δέ ἐστὶ κατὰ τὴν εὐσεβῆ τῶν πιστῶν ὁμολογίαν, ἀδύνατον.

Διό ἐν καί δύο αὐτό λέγοντες, οὐ κατὰ τό αὐτό φαμεν, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός ἀμφοτέρω· κατ' ἄλλο δέ καί ἄλλο. Οἷον κατὰ μέν τόν τῆς φύσεως λόγον, τῶν ἐξ ὧν ἡ ἐνώσις, τό δύο. Οὐ γάρ ταυτόν κατὰ τὴν φύσιν τῇ ἰδίᾳ σαρκί τόν Θεόν Λόγον γινώσκομεν· κατὰ δέ τόν τῆς ὑποστάσεως λόγον τό ἕν· ταυτόν γάρ τόν Θεόν Λόγον τῇ ἰδίᾳ σαρκί κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἐπιστάμεθα. Οὔτε οὖν τὰς φύσεις ἀφρόνως εἰς μίαν συναλείφομεν φύσιν, τῷ ἀνηρηθῆναι λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν φυσικὴν διαφοράν, ἵνα μή τροπήν τοῦ Λόγου καί τῆς σαρκός εἰσαγάγωμεν· οὔτε εἰς δύο πάλιν ιδιουσυστάτους μανικῶς διαιροῦμεν, τῷ καί κατὰ τόν τῆς ὑποστάσεως λόγον τιθέναι διαφοράν, ἵνα μή τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀρνώμεθα σωτηρίαν· ὥσπερ οἱ ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλους μερισάμενοι τὴν ἀσέβειαν, Ἀπολινάριος ἅμα Εὐτυχεῖ, καί Νεστόριος ποιήσαντες· οἱ μὲν φυσικὴν διαφοράν ἐπὶ Χριστοῦ οὐκ εἰδότες· ὁ δέ πρὸς ταύτην καί προσωπικὴν προσεπάγων, τῆς ἀληθείας ἐξέπεσαν. Ἄλλ' εἰδότες καί ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τὴν φυσικὴν ιδιότητα ἀτρέπτον, καί τὴν σύγχυσιν ὁμοίως καί τὴν διαίρεσιν ἀποστρεφόμεθα· μήτε τὴν ἐνωσιν σύγχυσιν, ὡς ἀγνοοῦντες τὰ ἐνωθέντα· μήτε διαίρεσιν τὴν διαφοράν, ὡς καθ' αὐτὰ ὑφεστάναι μεμερισμένως εἰδότες τὰ διαφέροντα, ἐργαζόμενοι.

Τοῦτο μὲν οὖν, ὡς οἶναι, καί ὁ μέγας Θεολόγος Γρηγόριος διδάσκων φαίνεται ἐν τῷ μεγάλῳ ἀπολογητικῷ, "Ἐν ἐξ ἀμφοῖν λέγων, καί δι' ἐνός ἀμφοτέρω·" ὡσανεὶ ἔλεγεν, "Ὡσπερ γάρ ἐν ἐξ ἀμφοῖν, τουτέστιν ἐκ δύο φύσεων τό ἕν, ὡς ὅλον ἐκ μερῶν κατὰ τόν τῆς ὑποστάσεως λόγον· οὕτω καί διὰ τοῦ καθ' ὑπόστασιν ἐνός, ὡς ὅλου, ἀμφοτέρω τῷ κατὰ φύσιν λόγῳ τὰ μέρη, τουτέστι τὰ δύο. Ὅπερ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ Υἱοῦ λόγῳ τρανώτερον διεξιὼν, φησὶν, "Εἰ γάρ καί τό συναμφοτέρον ἕν, ἀλλ' οὐ τῇ (496) φύσει, τῇ δέ συνόδῳ." Τοῦτο δέ αὐτό καί ὁ κακάριος Κύριλλος ἐν τοῖς πρὸς Σούκενσον γράμμασι δείκνυται φρονῶν, ἐν οἷς ἐπὶ τοῦ κατὰ τόν ἄνθρωπον παραδείγματός φησιν· "Ὅστε τὰ δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δέ τό ἕν ἀποτελεῖσθαι ζῶον·" μονονουχί ἐν τούτοις διαρρήδην βοῶν, "Ὅτι τὰ ἐξ ὧν ἡ σύνθεσις ἐπὶ τε τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου τοῦ ἐκ ψυχῆς καί σώματος ἐπὶ τε τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου, τοῦ ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητος, τό εἶναι μὲν δύο κατὰ τόν οὐσιώδη λόγον οὐκ ἀνήρηται· ἐπεὶ, οὐδέ ἕτερούσια ἔτι μένει. Τό

δέ καθ' αὐτά ἐν μονάδι καί μονάδι ἰδιοσυστάτως εἶναι δύο, παντελῶς ὁ τῆς εὐσεβείας οὐ παραδέχεται λόγος· ἵνα μή τόν ἕνα ἄνθρωπον ἦτοι ζῶν, εἰς ἄνθρωπον ἢ ζῶα δύο μερίζωμεν· καί τόν ἕνα Χριστόν εἰς δύο Χριστούς, ἢ δύο Υἱούς. Εἰ γάρ μή τοῦτο πανταχοῦ καί νοεῖν καί φρονεῖν καί διδάσκειν καλῶς ἔγνω ὁ μακάριος Κύριλλος, οὐκ ἄν τήν τῶν φύσεων διαφοράν μή ἀνηρῆσθαι διά τήν ἔνωσιν ἔφασκεν· οὐκ ἄν ἄλλο καί ἄλλο, ἕτερον καί ἕτερον, καί τοῦτο κάκεῖνο, καί ἄμφω τόν ἕνα Χριστόν, καί ἀσυγχύτους μεμενηκέναι τάς φύσεις ἐδίδασκεν. Οὐκ ἄν μή μεταπεφοιτηκέναι εἰς τήν τῆς σαρκός φύσιν τόν Λόγον, ἢ τήν σάρκα εἰς τήν αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσιν μή μεταβληθῆναι ἐδόξαζεν. Οὐκ ἄν τάς εὐαγγελικάς καί ἀποστολικάς περί τοῦ Κυρίου φωνάς τούς θεηγόρους ἄνδρας ἐγίνωσκε, τάς μέν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἑνός προσώπου· τάς δέ διαιροῦντας, ὡς ἐπί δύο φύσεων. Οὐκ ἄν τό ὅλον, τουτέστι τόν Χριστόν, μίαν εἶναι φύσιν λέγειν παρητεῖτο, εἴπερ εὐσεβές τοῦτο ἠπίστατο. Οὐκ ἄν ὠρίζετο μηδέν ἄλλο τήν ἀνθρωπίαν εἶναι φύσιν, πλὴν σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης· διά τούτου τελείαν εἶναι διαβεβαιούμενος ἐν Χριστῷ καί τήν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐκ ἄν διά τοῦ ἐπάγειν τό Σεσαρκωμένην, τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τήν δήλωσιν εἰσκομίζεσθαι ἔφασκεν. Οὐκ ἄν ὀρθῆς δόξης εἶναι σημαντικόν, τό λέγειν δύο φύσεις ἡνωμένας ἀδιαιρέτως, ὅτ' ἄν μή κατά τόν Νεστορίω δοκοῦντα τρόπον κακούργως προφέρηται ἢ φωνή, διωρίζετο. Οὐκ ἄν τοιαῦτα, ἀλλά μυρία λέγων, ὡς τοῖς φιλοπόνοις δῆλον ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐφαίνετο.

Πόθεν οὖν, κακ τίνων τῶν διδασκάλων, τάς ἐπί Χριστοῦ, ἐξ ὧν καί ἔστι, σωζομένας μετά τήν ἔνωσιν καί κατ' αὐτούς, ὡς φασί, δύο φύσεις, μή δεῖν εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι παρά τῶν πιστῶν παραστήσουσιν; Οὐδεῖς γάρ οὐδαμῶς τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων τοῦτο θεσπίσας εὐρίσκειται· τούναντίον μέν οὖν πάντες καί εἶπον, καί λέγειν τούς πιστούς διά τῶν ἰδίων ἐδίδαξαν φωνῶν· εἰ μή ἄρα συνήθως ἐκ καρδίας πλασάμενοι τό δοκοῦντα, ὡς ἑνός τῶν Πατέρων ἀπάτης ἕνεκεν τῶν ἀκεραιότερων, τό πλάσμα προβάλλοιτο. Ἄλλ' οὗτοι, ὡς ἔοικεν, αἰσχύνην ἠγούμενον τό πείθεσθαι, καί τήν εἰς πλανήσαντας αὐτούς ἐξ ἀρχῆς ἀνθρώπους προσπάθειαν τῆς θείας ἀγάπης (497) προκρίνοντες, καί τοῦ εὐσεβεῖν τό φιλόνηκον προτιμῶντες, καί τοῦ τιμᾶσθαι ὡς ἱερεῖς παρά τῶν ἀνθρώπων, οἷς τήν ἀπάτην διά τοῦ καθ' ἡμῶν ψεύδεσθαι τά μή ὄντα προσάγουσι· καί τῶν κακόν κακοῦ ἀντιλαβεῖν, τῆς ἀπάτης λέγω μισθόν τά φθειρόμενα, τήν παρά τοῦ Θεοῦ ἐπί τῇ ὁμοιοῖα τῆς πίστεως ἀποδοχήν τε καί τιμήν κατωτέραν ποιοῦμενοι, τοῦ πολεμεῖν τῇ ἀληθείᾳ, καί ἀφιστᾶν αὐτῆς ἐπιχειρεῖν, οὐ παύονται ὅσους ἄν δύνανται. Διό παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγώ ὁ ἐλάχιστος, τέκνα ὄντας γνήσια τῆς ἀγίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ φωτισθέντες διά τῆς τοῦ θεοῦ λουτροῦ ἀναγεννήσεως, υἱοθετηθῆναι Θεῷ ἐν Πνεύματι ἠξιώθητε στέλλεσθαι ἀπό τῶν τοιοῦτων, μνημονεύοντας τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Παύλου γράφοντος Ῥωμαίοις τόν τρόπον τοῦτον· Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τούς τάς διχοστασίας καί τά σκάνδαλα παρά τήν διδαχήν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καί ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γάρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλά τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ· καί διά τῆς χρηστολογίας καί εὐλογίας ἐξαπατῶσι τάς καρδίας τῶν ἀκάκων. Καί πάλιν περί τούτων αὐτῶν, ταραχάς τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κινεῖν εἰθισμένων Κορινθίοις ἐπιστέλλοντος τάδε· Οἱ γάρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς Ἀποστόλους Χριστοῦ. Καί οὐ θαῦμα· αὐτός γάρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. Οὐ μέγα οὖν, εἰ καί οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν τό τέλος ἔσται κατά τά ἔργα αὐτῶν. Τούτων δέ αὐτῶν τό τῆς γνώμης δολερόν, καί τοῦ

τρόπου τό υπόκλοπον ἐν Εὐαγγελίοις γάρ ὁ Κύριος αἰνιττόμενος, προαναιφώνησε, τούς πιστούς οἷον ἀσφαλιζόμενος, λέγων· Προσέχετε ἀπό τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων· ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. Ἀπό τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Περί τούτων δέ αὐτῶν καί ὁ ἅγιος Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ καθολικῇ, νηφαλαιότερους τούς εὐσεβεῖς ἐργαζόμενος, φησίν, Ἀγαπητοί μὴ παντί πνεύματι πιστεύητε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσιν· ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐξεληλύθασι εἰς τόν κόσμον. Ἐν τούτῳ γινώσκετε τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκί ἀληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν. Καί πᾶν πνεῦμα ὃ οὐχ ὁμολογεῖ Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκί ἐληλυθέναι, τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι· καί τοῦτό ἐστίν καί νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν.

Τούτων ἀεὶ μνημονεύοντας τῶν λόγων, αὐτούμενος ὑμᾶς, εὐλογημένοι, τῆς εὐσεβείας, ἧς οὐδέν ἀνθρώποις πρὸς τό φιλιωθῆναι Θεῷ οἰκειότερον, διά πάσης προσοχῆς καί ἐπιμελείας ἔχεσθαι βούλομαι πάντας πάσῃ δυνάμει ἀποστρεφομένους, τούς μὴ δεχομένους τὰ εὐσεβῆ τῆς Ἐκκλησίας καί σωτήρια δόγματα· καί μάλιστα μαθόντας τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου διδασκαλίας εἶναι, Τό μὴ ἐν σαρκί ὁμολογεῖν τόν Κύριον (500) ἡμῶν καί Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς μέγας εὐαγγελιστής διαβρήδην βοᾷ Ἰωάννης ὅπερ οἱ νῦν τῇ τοῦ Θεοῦ πολεμοῦντες Ἐκκλησίᾳ προφανῶς καταγγέλλουσι, τήν φύσιν τῆς σαρκός ἀπαρνούμενοι, τῷ μὴ ὁμολογεῖν ἐν Χριστῷ σώζεσθαι τε καί εἶναι αὐτήν ἀνέχεσθαι· καί οὔτε φρίττουσι, τό ἐνεεινότερον, ἢ θρασύτερον, εἰπεῖν οἰκειότερον, τῆς Θεῷ ἀντικειμένης δόξης κήρυκας ἑαυτούς προβαλλόμενοι. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτω διακεῖσθαι ἐπισφαλῶς κατά τήν πίστιν προελόμενοι, ἄξιον τῆς αὐτῶν δρέπονται ἀνοίας καρπόν· τό παρά πᾶσιν εὐφώρατον κεκτηῖσθαι τῆς δισσεβείας ἔλεγχον.

Ἐκθεσις σύντομος τῆς ἐκδοχῆς τῶν ὀρθῶς ἐπὶ Χριστοῦ κατά τήν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὁμολογουμένων τῆς πίστεως φωνῶν.

Ἡμεῖς δέ σὺν Θεῷ φᾶναι, οἱ τήν θείαν καί καθαρὰν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας πόαν νεμόμενοι, ἀκαθαίρετον ἔχοντες τῆς εὐσεβείας τό κλέον, πάσας εὐσεβῶς τὰς εὐσεβεῖς ἐπὶ Χριστοῦ τόν Πατέρων φωνάς, ὁμολογεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπων παρῆρησιαζόμεθα, μετ' εὐσεβοῦς ἐκάστην ἐννοίας καί λογισμοῦ τοῦ πρέποντος ἐκλαμβάνοντες· καθὼς ἄνωθεν αἱ ἀπ' ἀρχῆς διά τῶν γενομένων λειτουργῶν τῆς χάριτος, τόν σωτήριον τῆς πίστεως κατηχήθημεν λόγον. Ὁμολογοῦμεν τοίνυν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐκ δύο μὲν φύσεων, ὡς ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητος συγκείμενον· ἐν δύο δέ φύσεσιν, ὡς ἐν θεότητι καί ἀνθρωπότητι, ὄντα γινώσκοντες. Ὅσπερ γάρ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες, τό ἐκ θεότητος καί ἀνθρωπότητος αὐτόν εἶναι δοξάζομεν· οὕτω καί ἐν δύο φύσεσιν λέγοντες, τό ἐν θεότητι καί ἀνθρωπότητι εἰκότως αὐτόν ὑπάρχειν σημαίνομεν· ὡς μηδεμιᾶς κεχωρισμένον μετὰ τήν ἔνωση τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεων, ἀλλ' ἐν αὐταῖς, ἐξ ὧν καί ἔστιν αἰεὶ, καί ὄντα καί γνωριζόμενον. Δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένας ἀδιαιρέτως πάλιν αὐτόν ὁμολογοῦμεν, ὡς Θεόν ἀληθῶς τόν αὐτόν ὄντα καί ἀνθρωπον, αὐτοῖς ἐπαληθεύοντα τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα πιστεύοντες. Ὡς γάρ Υἱόν Θεοῦ καί Θεόν φύσει αὐτόν καί ἀληθεῖα καί ὄντα καί λεγόμενον πιστεύομεν διά τήν πρό τόν Θεόν καί Πατέρα τῆς οὐσίας ταυτότητα· Οὕτω καί Υἱόν ἀνθρώπου, καί ἀνθρωπον γενόμενον εἶναι τε καί λέγεσθαι αὐτόν φύσει καί ἀληθεῖα φαμέν, διά τήν πρὸς τήν τεκοῦσαν αὐτόν φυσικὴν κατά σάρκα συγγένειαν. Εἰ γάρ μὴ δύο φύσεις αὐτόν, ὡς Θεόν τε ὁμοῦ καί ἀνθρωπον ὁμολογήσομεν, ἐκ ψιλῶν ὀνομάτων καί οὐχὶ πραγμάτων συντεθεῖσθαι αὐτόν λέγοντες ἐλεγχθησόμεθα· καί οὐκ

ὄντα κατ' ἀλήθειαν, ὅπερ εἶναι διὰ τῶν ὀνομάτων σημαίνεται. Ὡς καί μηδέν εἶναι λοιπόν δύνασθαι, κατ' αὐτούς ἐκείνους εἰπεῖν ὑποτίθεσθαι τόν βλασφημεῖν προαιρούμενον, τό ἡμῖν προσκυνούμενόν τε καί λατρευόμενον, ὅπερ πάσης ἀσεβείας ὑπερβολήν ὑπερβέβηκε.

Διόπερ μή ὑπαχθῆναι βλασφημίας ἐγκλήμασι (501) φυλαττόμενοι, οὐ παυόμεθα ὁμολογούντες τόν Χριστόν ἐκ δύο φύσεων, ὡς ἐκ θεότητος, καθὼς εἴρηται, καί ἀνθρωπότητος· καί ἐν δύο φύσεσιν, ὡς ἐν θεότητι καί ἀνθρωπότητι· καί δύο φύσεις, ὡς Θεόν τε ὁμοῦ τόν αὐτόν ὄντα, καί ἄνθρωπον πιστεύοντες· ὅτι μή ἐν τούτων μόνον, ἀλλά καί ταῦτα· οὐδέ ταῦτα μόνον, ἀλλά καί ἐν τούτοις, ὡς ἐκ μερῶν ὄλον, καί ὄλον ἐν μέρεσι, καί διὰ τῶν μερῶν ὄλον γινώσκοντες. Εἰ γάρ αὐτός τοῖς οὖσι τό εἶναι δούς, καί τήν πρός διαμονήν ἐχαρίσατο δύναμιν, πρός τό μή φύρεσθαι ἀλλήλοις τά εἶδη καί μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, ἀλλά μένειν ἕκαστα καθ' ὃν παρ' αὐτοῦ γεγένηται λόγον· ὥστε δύνασθαι ἐκ τῆς κατά τήν φυσικήν ἐκάστων ιδιότητα παγιότητος, τόν πάνσοφον καί ἐπιστήμονα τοῦ παντός γενεσιουργόν καί ταξιάρχην, τούς τῶν θείων ἐπιμελεῖς φιλοθεάμονας, ὡς ἐφικτόν, ἐννοεῖν· πολλῶ μᾶλλον ἐν ἑαυτῷ τήν ἑαυτοῦ ἀπειροδύναμον πιστώσεται δύναμιν· ὅπερ ἦν διαμένων, καί γενόμενος ὅπερ οὐκ ἦν· καί ὅπερ γέγονεν οὐκ ἀρνούμενος μετά τοῦ μένειν ὅπερ ἦν, τῷ ὑπάρχειν ἀνελλιπῶς τε καί ἀτρέπτως ἀμφοτέρα.

Καί μίαν δέ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, σαρκί ψυχὴν ἐχούση τήν νοεράν τε καί λογικὴν λέγομεν εὐσεβῶς, διὰ τοῦ ἐπάγειν τό Σεσαρκωμένην, τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τήν δῆλωσιν εἰσκομίζοντες. Περιφρασις γάρ ἐστίν ἐν ταυτῷ καθ' ἔνωσιν, δι' ὀνόματος καί ὄρου τὰς δύο φύσεις ἐμφαίνουσα· ὀνόματος μὲν, τῆς μιᾶς τοῦ Λόγου φύσεως, τῆς τό κοινόν τῆς οὐσίας μετά τοῦ ἰδίου τῆς ὑποστάσεως σημαίνουσης· ὄρου δέ τῆς ἀνθρωπίνης, ὡς αὐτός φησιν ὁ διδάσκαλος· Τί γάρ ἐστίν ἀνθρωπότητος φύσις, πλήν ὅτι σάρξ ἐψυχωμένη νοερῶς. Ὡστε ὁ λέγων μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, μετά σαρκός ἐμψύχου εἶναι τόν Θεόν Λόγον δηλοῖ, ἕτερόν τι πάντως κατά τήν οὐσίαν παρά τόν Θεόν Λόγον οὔσαν τήν σάρκα νοῶν, ὃ γε ἀληθῆς τῆς εὐσεβείας μαθητῆς καί ἀνόθευτος. Καί τήν καθ' ὑπόστασιν δέ λέγοντες ἔνωσιν, εἰς μίαν τῶν φύσεων γεγενῆσθαι τήν ἔνωσιν νοοῦμέν τε καί ὁμολογοῦμεν· ὡς μηδεμιᾶς καθ' ἑαυτήν τό σύνολον ἢ οὔσης, ἢ νοουμένης, ἀλλά μετά τῆς συγκειμένης καί συμπεφυκυίας· οὐδ' ἂν πάλιν κατά τόν οὐσιώδη λόγον πρός τήν ἄλλην φουρείσης, ἢ καθ' ὅτιοῦν τῆς φυσικῆς τελειότητος παθούσης ἐκ τῆς ἐνώσεως μείωσιν. Καί πάλιν τήν φυσικήν ἔνωσιν ἀντί τοῦ ἀληθῆ λέγειν ὁμολογοῦμεν, καθὼς ὁ ἅγιος αὐτός Κύριλλος ταύτας τὰς φωνάς καί εἶπε καί ἐξηγήσατο· καί οὐ πρός ἀναίρεσιν τῶν ἐξ ὧν ἐστίν ὁ Χριστός δύο φύσεων μετά τήν ἔνωσιν, ἢ μιᾶς αὐτῶν, καθὼς Ἀπολινάριος, Εὐτυχῆς τε καί Σευήρος, Σίμωνι μάγῳ, Οὐαλεντίνῳ τε καί Μάνεντι ἀκολουθήσαντες ἐκδεδώκασιν, ὡς ἔστι τοῖς βουλομένοις εὐχερές, ἐκ τῶν Σευήρου αὐτοῦ συγγραμμάτων πρός τούς ὀνομασθέντας ἀσεβεῖς ἄνδρας, κατά τήν συμφωνίαν τῶν λόγων, τήν τῶν δογμάτων κατιδεῖν (504) ταυτότητα. Ὡσαύτως δέ τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός Χριστοῦ τὰς δύο γεννήσεις φαμέν, τήν τε ἐκ Θεοῦ Πατρός πρό αἰώνων, καί τήν δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου γεγεννημένην· τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καί τὰ πάθη δοξάζομεν. Ὁμολογοῦμεν δέ καί τήν ἀγίαν πανένδοξον Παρθένον κυρίως καί κατά ἀλήθειαν Θεοτόκον· ὡς οὐχί τινος ἀνθρώπου ψιλοῦ, κἄν ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ δίχα τῆς πρός τόν Λόγον ἐνώσεως προδιαπλασθέντος, καί ἐκ προκοπῆς ἔργων καί ἐκ τῆς εἰς ἀρετήν ἀκρότητος θεωθέντος γεγεννημένην μητέρα· ἀλλ' ὡς αὐτοῦ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἑνός τῆς ἀγίας

Τριάδος, ἐξ αὐτῆς κατά σύλληψιν ἄρρητον σαρκωθέντος, καί τελείως ἐνανθρωπήσαντος.

Ταύτας οὕτω τούς ἰδίους ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὰς φωνάς εὐσεβῶς καί λέγειν καί νοεῖν διδάξασα, τῷ Θεῷ καί λαμπρῷ τῆς γνώσεως φωτὶ φυλάττεσθαι ἐνεχείρισε· παρακαλοῦσα διὰ τε Προφητῶν καί Ἀποστόλων, καί αὐτοῦ τοῦ τοῖς ἰδίοις παθήμασιν αὐτὴν συμπηξαμένου τε καί ἄρμοσαμένου Χριστοῦ, πρόσφορόν τε καί πρέποντα τῷ μεγάλῳ τῆς πίστεως ἐπαγγέλματι βίον ἀναλαβεῖν· Σκοποῦντας τί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ τό ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον· καί εἰς αὐτό ἀγρυπνοῦντας. Οὐχ ἦττον γάρ εὐσεβοῦς πίστεως ἀρίστης χρῆζειν ἐδιδάχθημαεν πολιτείας πρὸς τό τυχεῖν τῆς αἰώνιου ζωῆς· μήπως τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως τά μὴ ἐπιβάλλοντα ἐποικοδομήσαντες, διὰ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς τὴν κλήσιν, καί τὴν χάριν τῆς υἰοθεσίας ὑβρίσαντες, ἀντὶ χαρᾶς καί δόξης ἀτελευτήτου, αἰώνιου πυρός ὑποδίκους ἑαυτοὺς καταστήσωμεν.

Πολλάς οὖν ὁρῶντες ὁδοὺς ἀρετῶν, εὐλογημένοι, καί τῆς μακαρίας Χριστοῦ καλλονῆς σῶφροντες ἐρασταί, παρά τοῦ Κυρίου τῶν ὅλων τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένας, ἕνα τε τόν σκοπὸν ἐχούσας, καί πρὸς ἕν τὰς πάσας τέλος κατανωσάσας εἰς σωτηρίαν, μὴ ἀμελήσωμεν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, μηδέ προώμεθα τόν καιρόν τόν ἐπί μετανοίᾳ ἡμῖν δεδομένον, οὗ πάλιν ἐπιτυχεῖν ἀμήχανον. Ἀλλά πρὶν πορευθῆναι, καθά πού φησιν ὁ μέγας Ἰώβ, ὅθεν οὐκ ἀναστρέψομεν, εἰς γῆν σκοτεινὴν καί γνοφεράν, εἰς γῆν σκότους αἰώνιου, οὗ οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδέ ὄραϊν ζωὴν βροτῶν, σπουδάσωμεν τόν Θεόν ἰλεώσασθαι κατά τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος δύναμιν. Πρὸς γάρ τό ποικίλον καί διάφορον τῶν καταστάσεων τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὡς ἀγαθός, πολλάς εἰκότως εἶναι καί τὰς ὁδοὺς πρὸς τὰς αἰώνιους μονὰς ἀγούσας τούς δι' αὐτῶν ὀδεύοντας ἀμέμπτως πεποίηκεν, ὅπως τὴν ἑαυτῷ πρόσφορον ἐπιλεξάμενος ἕκαστος, καί τόν δρόμον τοῦ βίου δι' αὐτῆς ποιησάμενος, τόν ἐν οὐρανοῖς κατ' ἐλπίδας προκείμενον πανένδοξον καταλήψοιτο χῶρον.

Τοιγαροῦν καθὼς ἔχομεν δυνάμεως συνεργεῖα καί χάριτι Χριστοῦ, τῶν καθηκόντως ἀψώμεθα. Ἐπικουφίσωμεν συμπαθῶς τοῦ πένητος τὴν συμφοράν, καί μετριώτεραν αὐτῷ καταστήσαι τὴν ἔνδειαν μὴ (505) ἀμελήσωμεν. Τῶν γυμνῶν περιστεῖλαι τὴν γύμνωσιν, τό δοθέν ἡμῖν αἰδούμενοι τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα μὴ ἀναβαλώμεθα. Τοῖς ἐν κακώσει φρουρᾶς τρυχομένοις καί ἀσθενείᾳ σώματος, καί βάρει ξενητείας πιεζομένοις συναλγήσωμεν, καί τὰ δυσχερῆς τῶν ἄλλων οἰκειοῦσθαι σπουδάσωμεν· ἵνα τόν Τάς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβόντα, καί τὰς νόσους βαστάσαντα, περί τό ὁμόφυλον μιμησάμενοι, καί τὴν αὐτοῦ δι' ἡμᾶς φιλόανθρωπον κένωσιν τοῖς ἔργοις τιμήσαντες, τῆς αὐτοῦ καί ἡμεῖς ἄξιοι γενέσθαι δυνηθῶμεν ἐπόπται δόξης καί μέτοχοι· μὴ δόξης ἔνεκεν τῆς παρά τῶν ἀνθρώπων ταῦτα ἐπιτηδιεύοντες, ἧς μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ὑφέστηκε πρὸς ἀποδοχῆς λόγον, οὐδέν· ἀλλ' ὅλου Θεοῦ τῆ ἀληθείᾳ γενόμενοι, καί ὡς αὐτόν πάντα πᾶσι καί ὄντα καί γινόμενον διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους φιλοανθρωπίας θεραπεύοντες, πάντα καί λέγωμεν καί πράττωμεν, δι' ὧν αὐτῷ εὐαρεστήσωμεν. Οὕτω γάρ ταῖς κατά μέρος εἰς ἀρετὴν προκοπαῖς, καί τὴν θεῖαν ποτέ μετελθεῖν δεόντως φιλοσοφίαν, σύν Θεῷ φᾶναι δυνησόμεθα· καί πρὸς τόν ἄνω βίον μεθαρμοσθῆναι, πάντων καταφρονήσαντες τῶν ἐπὶ γῆς· κρεῖττον καί τιμιώτερον τὴν ἐσχάτης ἔχειν παρά Θεῷ μᾶλλον ἡγούμενοι τάξιν, ἢ παρά τῷ κάτω βασιλεῖ τὰ πρῶτα φέρειν τῶν ἐπὶ γῆς· καθ' ἣν ἑαυτοῖς προσλαβεῖν ἀρχόμενοι, καί καθ' ἣσυχίαν ἡρέμα τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια ἐμφρόνως ὄραϊν τὴν κτίσιν ἐθίσαντες, κέρδος μέγιστον ἀπενεγκώμεθα, τό καλῶς ὀδηγηθῆναι διὰ τῆς τῶν ὀρατῶν ταραχῆς καί ἀστασίας, ἐπὶ τὰ ἔστῶτα καί μὴ κινούμενα· ἀλλὰ μὴ

ἐναπομένειν αὐτοῖς, καί ἐνεσχεθῆναι ἀνέχεσθαι· ἐξ οὗ, τῶν μὲν τό ἄτακτον μισήσαντες τῶν δέ τό βάσιμον ποθήσαντες, ἀβύσσω ἄβυσσον ἐπικαλεσόμεθα· διὰ τῶν ἐν τοῖς ὀρατοῖς μεγαουργῶν, τοὺς ἐν τοῖς νοητοῖς ὡς ἐφικτόν ἀνθρώποις κατανοοῦντες λόγους· καί οὕτως ἀτεχνῶς δι' ἀφθελγξίας τῷ ἀδύτῳ τῶν ἀδύτων παρακύψαντες, τό ἑαυτῶν εὐτελές ἐπιγνωσόμεθα, διδασκόμενοι μυστικῶς διὰ τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, πῶς ὄντες γῆ καί σποδός, θείας μεταποιούμεθα δόξης, τῇ τοῦ εὐδοκίησαντος χάριτι· καί τό τῇ φύσει εὐτελές καί ἀπόπτυστον, πρὸς ποίαν μετασκεύαζεται μακαριότητα· καί οὕτω τοῖς τοῦ ἀπείρου καταπλαγέντες θεάμασι, τό ὀσχυρόν φυλακτήριον τῶν ἀρετῶν, λέγω δὴ τὴν ταπεινώσιν, Θεοῦ δῶρον μέγιστον καί πρῶτον, τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας καρπὸν οὖσαν, δρεψόμεθα δι' ἧς νεκροῦντες τῶν παθῶν τὰ αἴτια, φημί δὴ τὰς αἰσθήσεις, μετὰ τῆς πρὸς αὐτάς τῶν αἰσθητῶν συγγενοῦς οικειότητος, κόσμου παντελῶς ἑαυτοῦς ἀποτέμνομεν· ὥστε ἀνεπιθολώτῳ ψυχῆς ὄμματι ἐπιβάλλειν δύνασθαι τοῖς νοητοῖς· ἐξ ὧν, ἢ μεθ' ἧς, τὴν ψυχὴν ἤδη ἀληθῶς τῇ ταπεινώσει ποιωθεῖσαν, καί λοιπὸν ἰκανὴν γενομένην θείας ἐμφάσεως δέξασθαι εἰκόνα, παραλαβοῦσα ἢ θεία ἀγάπη, φίλους ἡμᾶς ἀντὶ δούλων ἐργάζεται· τό τοῦ νόμου κεφάλαιον, τό, Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, (508) καί ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καί τὰ ἐξῆς, χαριζομένη, ἐν τῷ μηδεμίαν τῶν ἐν ἡμῖν νοερῶν δυνάμεων πρὸς ἄλλο τι παντελῶς, ἢ πρὸς θεὸν ἀρρένωπῶς συγχωρεῖν ἀνατείνεσθαι.

Ἀγωνισώμεθα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν τὸν προτεθέντα ἡμῖν παρά τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐσεβοῦς καί Χριστιανικῆς ἐπαγγελίας σκοπὸν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἶμα καί σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, τοὺς ἀφανεῖς τυράννους καί πολεμίους, οὐκ ἐν τῷ φανερῷ συροτοῦντας τὰς μάχας, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας τοὺς πολέμους συμπλέκοντας, Ἀναλάβωμεν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ θεὸς ἡμῖν παρακελεύεται ἀπόστολος, ἵνα δυνηθῶμεν ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καί ἅπαντα κατεργασάμενοι στήναι· καί περιζωσάμενοι τὴν ὀσφύν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, καί ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐν ᾧ πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβεσθήσεται. Προσκαρτερήσωμεν διὰ πάσης προσευχῆς καί δεήσεως, καί τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος δέξασθαι, ὃ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ, τό διαιροῦν, ἵνα συνελὼν εἶπω, τῶν κρειττόνων τὰ χεῖρονα, καί διδάσκον τοὺς εὐσεβεῖν τὴν πρέπουσαν Χριστιανοῖς ἀγωγὴν, ὅπερ τελείας ἔργον ἐστὶ διακρίσεως ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν· σώματος παιδαγωγίαν· φρόνημα ταπεινόν, ἐννοίας καθαρότητα· ὀργῆς ἀφανισμόν, ὡς πού φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖον· νοῦ πρὸς Θεὸν ἀνάπησιν, καί τοῖς πειρασμοῖς, φυλακῆς χάριν τῶν τιμῶν, ἀνταγωνίζεσθαι προστιθέναι ἀγγαρευομένους· μέ δικάζεσθαι ἀποστερουμένους· μίσους ἀγάπην ἀντιμετρεῖν· ἀνοχὴν διωγμοῖς ἐξισοῦν· βλασφημίαις, παράκλησιν· νεκρωθῆναι τῇ ἀμαρτίᾳ· συσταυρωθῆναι Χριστῷ· ὅλην μεταθέσθαι πρὸς Θεὸν ἀσχέτως τὴν ἀγάπην.

Ταῦτα γέγραφα, Δέσποτά μου εὐλογημένε, οὐκ ἀγνοῶν ὑμῶν τό στερέωμα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, καί τὴν ἐν αὐτῷ αὐξανομένην διὰ τῶν ἐντολῶν σεμνότητα· ἀλλ' εἰδέναι ὑμᾶς βουλόμενος, ὅποιον καί ὅποσον ἔχω περὶ ὑμῶν ἀγῶνα, διὰ μερίμνης αἰετῆ μου ἐκκαίοντα τὴν καρδίαν· καί παρατηρεῖσθαι νηφαλαιότερον παρακαλῶ τοὺς τῶν αἰρέσεων προμάχους· ἵνα μὴ τις αὐτῶν παραλογισάμενος ὑμᾶς πειθανολογία ψεύδους, τό ἐν ὑμῖν διαυγές καί ζωτικόν τῆς πίστεως νάμα τοῖς ἰδίους τῶν ἀσεβῶν δογμάτων ἐπιθολῶσαι ῥύποις δυνηθῆ, ὅπερ μὴ γένοιτο. Ξίφος γάρ δίστομον καί ξυρόν ἠκονημένον τὴν γλῶσσαν κέκτηνται, ψυχὰς σφάζουσιν, καί εἰς πέταυρον ἄδου, καί βάραθρον

σκότους παραπέμπουσαν, καί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς διὰ τῆς ἡπατημένης αὐτῶν χρηστολογίας ἀποστεροῦσαν. Αὐτός δέ ὁ (509) Κύριος ἡμῶν καί Θεός Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός μονογενῆς Υἱός καί Λόγος, ὁ πάσης ὄρατῆς καί ἀοράτου κτίσεως ποιητής, ὁ τόν ὑπέρ ἡμῶν διὰ τήν ἄφατον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καθὼς αὐτός ἠυδόκησε, καταδεξάμενος θάνατον, καί ῥυσάμενος ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους αὐτός κρατήσαι τῆς χειρός ὑμῶν τῆς δεξιᾶς, καί ὀδηγήσαι ὑμᾶς εἰς τόν φόβον αὐτοῦ, καί πληρῶσαι τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καί συνέσει πνευματικῇ, καί ἀξίως ἑαυτοῦ περιπατήσαι πείσειεν, ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφορῶντας, καί ἀυξανομένους ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, καί πάσῃ δυνάμει δυναμῶσαι κατά τό κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς πᾶσαν οἰκοδομήν καί μακροθυμίαν· καί μετά χαρᾶς καί εὐχαριστίας συναθλοῦντας τῷ εὐαγγελίῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τηρήσας, ἀξιώσαι τῆς μερίδος τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, εὐχαίς καί ἰκεσίαις τῆς πανενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας, καί πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΠΓ'. Τοῦ αὐτοῦ πρός Πέτρον ἰλλούστριον λόγος ἐπίτομος κατά τῶν Σευήρου δογμάτων.

Ἔδειξεν ὡς ἀληθῶς ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ὡς οὐδέν δύναται πρός μείωσιν τῆς ἀγάπης πνευματικῆς, τό ἀλλήλων ἀπειναί σωματικῶς· τούς κατά Θεόν δι' ἀγάπης νοερώς ἀλλήλοις συνηρμοσμένους· μή ἀπαξιῶσας διὰ τῶν τιμίῶν αὐτοῦ συλλαβῶν ἐπισκέψασθαί με τόν ταπεινόν καί ἁμαρτωλόν, καί μηδέν ἔχοντα τῆς αὐτοῦ ἀγάπης ἐπάξιον. Ἄσπερ δεξάμενος, ὡσπερ αὐτόν παρόντα τῷ πνεύματι γεγηθῶς περιλαβῶν ἠσπασάμην, καί τῷ μόνῳ Θεῷ καί Σωτῆρι τῶν ὄλων Χριστῷ συνήθως ἠυχαρίστησα, γνούς μετά σωτηρίας αὐτόν τήν ὑγρὰν κέλευθον ἐξηνυκέναι. Ἦδύς γάρ ὄντως καί παρών ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, καί ἀπών, οὐχ ἦττον τοῦ παρεῖναι πᾶσιν ἔστιν ἐπέραστος, διὰ τήν ἐπιλάμπουσαν αὐτῷ χάριν τῆς πτωχείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος· δι' ἣν ναός ἅγιος εἰς κατοικητήριον Θεοῦ ἐν πνεύματι γίνεται, πᾶς ὁ ταύτης ὡς Θεοῦ τῆς ἀρετῆς γνησίως μεταποιούμενος, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτόν μέχρι δούλου μορφῆς, καί ἔργῳ καί λόγῳ τοῖς ἀνθρώποις αὐτήν ἐν ἑαυτῷ παραδείξαντος· ὄνπερ μιμούμενος ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ἐνδιαθέτως καί αὐτός ἐκτέησατο τήν πραότητά τε καί τήν ταπεινώσιν. Τήν πραότητα μὲν, ἵνα τὰς ἐμπαθεῖς τοῦ θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας κατασβέσας κινήσεις, Θεῷ γένηται καί ἀνθρώποις εὐάρεστος. Ἡ πραότης γάρ οὐδέν ἕτερον οὔσα κατέστηκεν, ἢ θυμοῦ καί ἐπιθυμίας παντελῆς (512) πρός τά παρά φύσιν ἀκινήσια· καθ' ἣν φανερόν τό θεῖον τοῖς ἔχουσι γίνεται θέλημα. Φησί γάρ ψάλλων ὁ μέγας Δαβίδ, Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει· διδάξει πραεῖς ὁδοῦς αὐτοῦ. Τήν καί ταπεινώσιν, ἵνα τῆς ὑπερηφανίας ἐκτεμών τά πωρώματα, εὐχάριστος τε τῷ Θεῷ γένηται, καί πᾶσιν ἀνθρώποις εὐπρόσιτος. Ταπεινώσις γάρ ἔστιν, ἢ ἐκάστου πρός τόν Θεόν κατά παράθεσιν ἐκ παραλλήλου τῆς ὑπερεχούσης καί ποιητικῆς αἰτίας ἐπίγνωσις· καθ' ἣν ἢ πρός ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων γίνεσθαι πέφυκεν συνδιάθεσις, καί ἢ τῶν πλημμελημάτων δίδοσθαι τοῖς ὀφείλουσιν ἄφεσις. Ἴδε γάρ, φησὶν ὁ αὐτός μέγας πάλιν Δαβίδ, τήν ταπεινώσιν μου καί τόν κόπον μου, καί ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

Οὕτω μὲν οὖν ἔχοντα περί τόν ἰόν τόν εὐλογημένον μου δεσπότην, ἐν τῷ στερεώματι τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, φερωνύμως ἀσάλευτον εὐχομαι διαφυλαχθῆναι, καί πάσης αἰρετικῆς τρικυμίας ἀνώτερον, ὡς γνήσιον τέκνον τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· τεθεμελιωμένον ἐπὶ τῆς εὐσεβοῦς ὁμολογίας·

καθ' ἧς οὐδέν τό παράπαν ἰσχύουσιν, ἀνοιγόμενα καθάπερ ἄδου πύλαι, τά πονηρά τῶν αἰρετικῶν στόματα. Περί γάρ τῶν νόθων, καί νόθως ἐκ τῆς ἀγριελαιίας παρενκεντρισθέντων εἰς τήν καλλιέλαιον ἐγίνωσκον, καί πρὶν γράψαι τούς εὐλογημένους ὑμᾶς, ὅτι κατά τόν προφητικόν λόγον· Ὡς κύων ἐπὶ τόν ἴδιον ἔμετον, τῆς κατά τήν πίστιν αὐτῶν ἀηδείας λέγω τό δυσῶδες ἔχουσιν ἐπιστρέψαι· οἷα δὴ Σίμωνες δεύτεροι, καί Δήμαντες καί Ἑρμογένεις, προκρίνειν ἐλόμενοι τῆς ἀληθείας τό ψεῦδος· καί μηδέν ἀδικοῦντες, ὡς οἴονται, τῇ ἀποστασίᾳ τούς κήρυκας τῆς εὐσεβείας, ἢ βλαπτόμενοι μᾶλλον ἐνδίκως τῇ στερήσει τῆς χάριτος· καί οὐδέ τόν νῦν αἰῶνα, δι' ὃν τῆς ἀληθείας ἀπέστησαν, ἔχειν καταθυμίως δυνάμενοι, κατά φύσιν ἄστατον ὄντα καί εὐαλλοίωτον, καί αἰεὶ παρατρέχοντα τούς κρατεῖν νομίζοντας.

Ἀηδῆς γάρ ὄντως ὑπάρχει καί δυσωδίας μεστός καί πάσης χάριτος ἔρημος, πᾶς λόγος, μή σώζεσθαι πρεσβεύων κατά φύσιν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τά ἐξ ὧν Χριστός μετὰ τήν ἄφραστον ἔνωσιν· ἀλλ' οἷον ἀρνούμενος τήν ὅλην τοῦ Θεοῦ περὶ τόν ἄνθρωπον οἰκονομίαν, καί περιτέμνων τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ τό προσειλημμένον, ἐκ τῆς ἀχράντου καί ἀγίας πανενδόξου Παρθένου καί κατά ἀλήθειαν Θεοτόκου, σῶμα λογικόν ἐμψυχωμένον. Περιτέμνει γάρ ἀληθῶς τῷ πράγματι, κἄν δοκῇ πῶς ψιλῶς ὁμολογεῖν τῷ στόματι τῶν ἀκουόντων ἐξαπάτην, καί παντελῶς ἀρνεῖται τήν σάρκωσιν, ὃ μετὰ τήν ἔνωσιν μή λέγων εἶναι, σώζεσθαι τε καί λέγεσθαι τῆς σαρκός τήν φύσιν, ἀσυγχύτως τε καί ἀδιαιρέτως ἠνωμένην τῷ Θεῷ Λόγῳ καθ' ὑπόστασιν, προφάσει δῆθεν εὐλαβείας, τοῦ μή τεμεῖν δόξα διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τήν ἔνωσιν, αὐτήν κυρίως εἰπεῖν, τήν πᾶσαν τῶν ἐξ ὧν (513) ἐστὶν ὁ Χριστός φύσεων, μετὰ τήν ἔνωσιν σαφῶς ἀρνούμενος ὑπαρξίν.

Περί ἀριθμοῦ φυσικωτέρα διάληψις.

Τοῦτο δέ πάσχουσιν, ὡς ἔοικε, παρά τό ἀγνοεῖν αὐτούς, ὅτι πᾶς ἀριθμός οὔτε διαιρεῖ κατά τόν ἴδιον λόγον, οὔτε διαιρεῖται· οὔτε διαιρέσεως, οὔτε μήν ἐνώσεως παντελῶς ἐστὶ ποιητικός. Ποιεῖν γάρ ἢ πάσχειν οὐ πέφυκε, μή ὑπάρχων οὐσία ἢ συμβεβηκός· περὶ ἃ τό ποιεῖν τε καί πάσχειν ἐστίν· ἀλλὰ μόνον δηλωτικός τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, ὡς δ' ἂν κατά τήν σχέσιν ἔχοντα τύχωσιν· εἴτε ἠνωμένα, εἴτε διακεκριμένα. Οἷον, ἴν' εἶπω τι θαρρήσας, ὄνομα ποσοῦ, χωρὶς τῆς ἐπ' αὐτῷ σχέσεως σημαντικόν. Οὔτε γάρ τήν τῶν ὄντων ἐξ ἀνάγκης φυσικὴν ὁ ἀριθμός ποιεῖται διάκρισιν, ἢ ποσότητα· οὔτε τῶν συνημμένων κατά τό αὐτό εἶδος ἀφ' ἑαυτοῦ ἐργάζεται τήν συνέχειαν· οὔτε μήν καθ' ὅλου τινός ἐστὶ χαρακτηριστικός ιδιότητος τῶν ὑπὸ τό αὐτό εἶδος πρὸς ἄλληλα τοῖς συμβεβηκόσι διακεκριμένων ἀτόμων. Ταῦτα γάρ ποιεῖν τῆς θείας σοφίας τε καί δυνάμεως καθέστηκεν ἴδιον, τῆς τό πᾶν συστησαμένης, καί ἀσύγχυτον διατηρούσης ἔκστον, τοῖς περὶ τό πᾶν κατά φύσιν τῶν ὄντων διορισμοῖς· ἀλλὰ μόνον, ὡς ἔφην, τοῦ ἀπλῶς, ἀλλ' οὐ τοῦ πῶς τῶν πραγμάτων ποσοῦ ποιεῖται δήλωσιν, καθάπερ τι ὄνομα ποσοῦ προσφυές.

Περί διαφορᾶς, καί ποσότητος ἀκριβέστερον, καί τῆς αὐτῶν εὐσεβοῦς ὁμολογίας.

Εἰ τοίνυν κατά τούς Πατέρας, ὁ ἀριθμός τοῦ ποσοῦ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τῆς σχέσεώς ἐστὶ δηλωτικός· πᾶν δέ ποσόν ἐτερότητι φυσικῇ θεωρούμενον, διαφορὰν πάντως ἐπιδέχεται· διαφορὰν δέ λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ φυσικὴν μετὰ τήν ἔνωσιν καί οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι· καί τό ποσόν τῶν διαφερόντων, οὐ χωρὶς ἀμήχανον εἶναι διαφορὰν μετὰ τοῦ δηλοῦντος αὐτό ἀριθμοῦ· οὐ χωρὶς ποσόν καθ' ὅλου γνωσθῆναι

ἀδύνατον, λέγειν αὐτοὺς ἀνάγκη μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἴπερ κατὰ τὴν εὐτακτον ἀκολουθίαν, εὐσυνάρτητον τὸν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀποδείξει βούλονται λόγον. Εἰ δέ τὸ ποσὸν τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ φύσεων ἀρνοῦνται μετὰ τὴν ἔνωσιν, μηδὲ τὴν διαφορὰν λέγειν τολμάτωσαν, τῶν ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ἔστι φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν· γινώσκοντες ὅτι πᾶν εἶτι καθ' ὅτι οὐ ἔχει διαφορὰν, ἔν κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον εἶναι οὐ δύναται. Τὸ δὲ μὴ δυνάμενον εἶναι κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἔν, δηλονότι κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον, δύο τὸ ἐλάχιστόν ἐστιν ἢ πλείονα. Οὐκοῦν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντας εἶναι διαφορὰν, ἔν κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον τὸν Χριστόν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγειν οὐ δύναται. Εἰ δὲ μὴ κατὰ πάντα καὶ λόγον καὶ τρόπον ἔν ἐστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν· δηλονότι κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον, δύο πάντως ἐστὶν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰ δὲ κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον δύο ἐστὶν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ἐστι φύσεων διαφορὰν, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, δηλὸν (516) ὡς ἀσεβοῦσι διακενῆς, οἱ τὴν μὲν διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν ἐστι φύσεων ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες, αὐτὰς δὲ τὰς φύσεις, ὧν ἡ διαφορὰ, προφανῶς ἀναιροῦντες τῇ σιωπῇ μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἀναίρεσις γάρ ἐστιν ἀληθῶς ἢ τῶν ὄντων καὶ σωζομένων ἐξάρνησις. Ἡ γὰρ οὐ ἀνιήρηται κατ' αὐτοὺς αἱ φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ εἰσι καὶ σώζονται, καὶ δίκαιόν ἐστιν αὐτὰς σωζομένας ὁμολογεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἢ εἴπερ μὴ δίκαιον ἐστὶν αὐτὰς ὁμολογεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν, μήτε εἶναι, μήτε σώζεσθαι λέγειν αὐτὰς ἐν Χριστῷ δίκαιόν ἐστι κατ' αὐτοὺς, καὶ ἀνιήρηται. Ὁ γὰρ μὴ δίκαιόν ἐστι πάντως ὀνομάζεσθαι, μηδὲ τὸ παράπαν ὑπάρχειν, πολλῶν κρεῖττόν ἐστιν ὡς οἶμαι καὶ δικαιότερον, λέγειν· ἢ πείσωσιν ἡμᾶς λόγῳ, πῶς ἐστὶ δίκαιον ἐν Χριστῷ μὴ ὁμολογεῖσθαι, τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς, ὄντα τε καὶ σωζόμενα μετὰ τὴν ἔνωσιν, χωρὶς τῆς οἰασοῦν τροπῆς καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ τῆς εἰς ἄλληλα κατὰ τὸν οὐσιώδη λόγον μεταβολῆς· καὶ στέργομεν εὐπειθῶς τῆς τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ καὶ ὄντων ὁμολογίας τὴν στέρησιν.

Ὡσπερ δὲ κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἔν οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὕτω πάλιν κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰ δὲ μὴ κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἐστὶν ὁ Χριστὸς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν· πάντως κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον διὰ τὴν ὑποστατικὴν ταυτότητα, ἤγουν τὴν μίαν ὑπόστασιν, καθ' ἣν διαφορὰν ἔχειν οὐ δύναται, ἔν ἐστιν ὁ Χριστὸς. Ἐπεὶ οὖν κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον τε καὶ τρόπον, ἔν καὶ δύο ἐστὶν ὁ αὐτός, ἀναγκαῖον σκοπεῖσαι, κατὰ ποῖον καὶ ποῖον λόγον ἔν ἐστιν ὁ αὐτός καὶ δύο.

Ὅτι βλάσφημον τὸ λέγειν τὸν Χριστόν μίαν ἀπλῶς φύσιν.

Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον ἔν αὐτόν εἶναι φήσουσι, μίαν φύσιν ἀπλῶς χωρὶς τῆς οἰασθήποτε διαφορᾶς δηλονότι κατ' αὐτοὺς ἔσται τὸ ὅλον. Εἰ δὲ τοῦτο λέγειν αὐτοῖς συγχωρήσομεν, οὐκ ἔσται Θεός κατ' αὐτοὺς, οὔτε μὴν ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς οὔτε κτίσμα παντελῶς, οὔτε κτίστης. Ἡ γὰρ ἀπλῶς λεγομένη φύσις, οὐδ' ἑτέρου τούτων καθάπαξ τὴν οἰανοῦν ἐπιδέχεται σημασίαν. Εἰ δὲ τὴν πρόδηλον φεύγοντες ἀτοπίαν εἴποιεν, μίαν μὲν, σύνθετον δὲ τὸν Χριστόν εἶναι φύσιν, ἠγνόησαν ὡς ἀληθῶς, πῶς ὁ τῆς ἀσεβείας ζόφος πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτοὺς ἀπεώσατο πλάνην.

Περί συνθέτου φύσεως ακριβέστερον, καί τοῦ κατ'αὐτήν λόγου· καί ὡς ἀσεβοῦσιν οἱ λέγοντες τόν Χριστόν μίαν σύνθετον φύσιν.

Πᾶσα γάρ σύνθετος φύσις, πρῶτον μὲν (517) ἀπροαίρετον ἔχειν τήν πρός ἄλληλα τῶν μερῶν κατά τήν σύνθετον σύνοδον.

Ἔπειτα δέ καί ἀλλήλοις ὁμόχρονα τά μέρη, καί ἑαυτῇ κέκτηται, κατά τήν εἰς τό εἶναι γένεσιν συνυπάρχοντα, μηδετέρου μέρους θατέρου χρονικῶς προϋπάρχοντος.

Πρός ἔτι γε μὴν καί εἰς συμπλήρωσιν τῆς τό πᾶν μεγαλοφυῶς ὑπογραφοῦσης ὀλότητος γινώσκεται πεπονημένη· ὧν οὐδέν ἐπί Χριστοῦ παντελῶς θεωρεῖται τοῖς εὐσεβεῖν βουλομένοις· ἵνα μὴ τήν πρός τήν σάρκα τοῦ Λόγου σύνοδον ἀκούσιον ποιῶμεθα, καί ἀπροαίρετον· καί ἢ τῇ σαρκί τόν Θεόν Λόγον κατά τήν πρός τό εἶναι γένεσιν ὁμόχρονον, ἢ τήν σάρκα τῷ Λόγῳ κατά τήν ἀναρχον ὑπαρξιν συναΐδιον· ἢ καί μηδέν ἔχειν πλέον τῶν λοιπῶν κατά τήν καθ' ὅλου φύσιν θεωρουμένων εἰδῶν, ὡς μέρος εἰς συμπλήρωσιν τοῦ παντός κατά τά λοιπά εἶδη, παρά τῆς τό πᾶν συστησαμένης δυνάμεως παρηγμένον τόν Χριστόν διοριζόμεθα. Οὗτος γάρ πάσης συνθέτου φύσεως ὄρος τε καί λόγος καί νόμος, καθῶς ἡ τῆς ἀληθείας δύναμις, καί ὁ τῆς λογικῆς ἀκολουθίας δρόμος ποδηγεῖ λέγειν τούς μετὰ συνέσεως τήν τῶν ὄντων ποιουμένους διάσκεψιν. Καί τίς ἔτι τῆς τῶν εὐσεβῶν εἶναι δυνήσεται μοίρας, οὕτω φρονῶν περί τοῦ Θεοῦ καί Λόγου, τοῦ πρό πάντων ὑπάρχοντος τῶν αἰώνων· μᾶλλον δέ κυριώτερον εἰπεῖν, ποιητοῦ τῶν αἰώνων, καί κατά θέλησιν ἐκούσιον ποιησαμένου πρός ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί αὐθαίρετον τήν κένωσιν· καί εἰς διόρθωσιν καί ἀνακαινισμόν, ἀλλ' οὐκ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ παντός, ἐνανθρωπήσαντος. Τρόπῳ γάρ οἰκονομίας, ἀλλ' οὐ νόμῳ φύσεως, ἀρρήτως ὁ τοῦ Θεοῦ πρός ἀνθρώπους διά σαρκός ἐπεδήμησε Λόγος. Οὐκοῦν οὐκ ἔστι σύνθετος φύσις ὁ Χριστός, κατά τήν καινοτομίαν τῶν κενούντων τό Εὐαγγέλιον· τῷ νόμῳ τῆς συνθέτου φύσεως, κατά τόν εἰς τό εἶναι τρόπον, παντάπασιν ὑπάρχων ἀδούλωτος· ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος, τήν οἴανουσιν κατ' εἶδος σύνθετον φύσιν αὐτῆς κατηγορουμένην οὐκ ἔχουσα· ὅ καί παράδοξον, ὑπόστασιν σύνθετον θεᾶσθαι, χωρίς τῆς κατ' εἶδος αὐτῆς κατηγορουμένης συνθέτου φύσεως.

Εἰ δέ κατ' αὐτούς ἐκείνους ὁ Χριστός σύνθετός ἐστι φύσις, ἢ θαυμαστή τῶν Σευήρου λόγων ἀκρόπολις, ἢ γενική πάντως ἐστί, ἢ μοναδική. Τούτων γάρ ἄλλην ἐπινοήσαι μέσην ἀμήχανον. Καί εἰ μὲν γενική φύσις ἐστίν ὁ Χριστός, κατά πολλῶν ἔσται δηλονότι καί διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ κατηγορούμενος· καί κατ' ἐπίνοιαν ἔσται μόνην, ἐν οἷς τήν ὑπαρξιν ἔχει· καί οὐ καθ' ἑαυτόν ἐν ἰδίᾳ τινί ὑποστάσει γνωριζόμενος· χωρίς τῶν ἐπιθεωρουμένων τοῖς ὑπ' αὐτόν ἀτόμοις συμβεβηκότων. Τοιοῦτος γάρ ὁ πάσης γενικῆς φύσεως ὄρος τε καί λόγος· καί εἰσήχθη πλήθος ἡμῖν Χριστῶν ἀνθ' ἑνός, κατά μηδένα τρόπον τήν οἴανουσιν ἐχόντων πρός τόν Θεόν, ἢ τούς ἀνθρώπους ταυτότητα, διά τήν Σευήρου κατά τῆς ἀληθείας περιττήν καί ἀκάθεκτον μανίαν. Εἰ δέ μοναδική φύσις ἐστίν ὁ Χριστός, ἵνα παρῶμεν λέγειν ὡς οὐδαμῶς ἐστί τό σύνολον φύσις ἐνί προσώπῳ περιγεγραμμένη· κἄν εἰ τά μάλιστα τόν μυθεύμενον (520) ὄρνιθα τόν φοίνικα, καθάπερ τι μέγα καί ἄμαχον παράδειγμα τῆς ἑαυτῆς δόξης συστατικόν, τελευταῖον προβάλλωνται· πρός ὃ καί λέγειν τι δέδοικα, μήπως καί ἀνοίας παρά τοῖς συνετοῖς ὀφλήσω γέλωτα, τόν μῦθον δεῖξαι μῦθον πειρώμενος. Εἰ γάρ ὄρνις ἐστίν ὁ φοίνιξ, καί ζῶον πάντως ἐστίν. Εἰ δέ ζῶον, πρῶτον μὲν οὐ πάντη μοναδικόν καθό ζῶον. Ἔπειτα δέ, εἶπερ ζῶον, καί σῶμα ἔμψυχον αἰσθητικόν. Εἰ δέ σῶμα ἔμψυχον αἰσθητικόν ἐστίν ὁ φοίνιξ, καί ὑπό γένεσιν ἐστί δηλονότι καί φθοράν. Αὐτούς ἐρωτήσωμεν τούς σοφοῦς τῶν ὄντων θεάμονας, εἰ δυνατόν ἐστί τι τῶν ὑπό γένεσιν καί φθοράν ἐμψύχων καί

αίσθητικῶν σωμάτων, μοναδικῆς ὑπάρχειν καθ' ὑπόστασιν, φύσεως ὧν ἢ ἐξ ἀλλήλων καθ' εἶδος διαδοχή, ἀρίδηλος χαρακτήρ τοῦ εἶναι καὶ ὅρος ἐστί. Καθάπερ καὶ ἡ θεία Γραφή μαρτύρεται, τό βέβαιον δι' ἑαυτῆς τῷ λόγῳ παρεχομένη, τῷ μεγάλῳ Νῶε τόν Θεόν εἰσηγουμένη ταῦτα προστάσσοντα. Καί εἶπεν ὁ Θεός τῷ Νῶε, Εἴσελθε σύ, καί πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τήν κιβωτόν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Ἀπό δέ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν εἰσάγαγε πρός σέ ἑπτὰ ἑπτὰ, ἄρσεν καί θῆλυ· ἀπό δέ τῶν κτηνῶν τῶν μή ὄντων καθαρῶν, δύο δύο, ἄρσεν καί θῆλυ· καί ἀπό πάντων τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν καθαρῶν, ἑπτὰ ἑπτὰ, ἄρσεν καί θῆλυ, καί ἀπό πάντων τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν μή καθαρῶν, δύο δύο, ἄρσεν καί θῆλυ, διαστρέψαι σπέρμα ἐπὶ πᾶσαν τήν γῆν. Οἷς, εἶπερ ὡς πτηνόν ζῶον ὁ φοῖνιξ ἐστίν ἐναριθμῖος, μοναδικῆς καθ' ὑπόστασιν φύσεως οὐκ ἔστι κατά τήν θεϊαν ἀπόφασιν, ἵνα ταῦτα καθῶς ἔφην μή λέγωμεν· οὐ γάρ φίλον ἡμῖν ὑπέρ τῶν οὐκ ἀναγκαίων τό μάχεσθαι· πᾶσιν εὐδηλόν ἐστι, ὡς εἶπερ μοναδική φύσις ἐστίν ὁ Χριστός, οὔτε τῷ Θεῷ καί Πατρί ὁμοούσιος ἐστίν, οὔτε τοῖς ἀνθρώποις. Τό γάρ πάντη κατά τήν φύσιν μοναδικόν, τῆς πρός ὅτιοῦν ἄλλο παντελῶς ἠλλοτριῶται φυσικῆς συγγενείας. Εἰ δέ καθ' αὐτούς ἐκείνους, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, πάντη κατά τήν φύσιν ὁ Χριστός πάντων ἠλλοτριῶται τῶν ὄντων· αὐτούς εἰπεῖν προτρεψόμεθα τούς καινοῦς δογματιστάς, τί ὄντα κατά τήν φύσιν, καί ποιῶ λόγῳ σέβουσι τόν Χριστόν, τόν μηδέν ὅσον ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ὑποθήκαις τῶν λόγων, ὄντα παρ' αὐτῶν βλασφημούμενον.

Εἰ τοίνυν μέγας καί φοβερός ἐξ ἀνάγκης ἔπεται κίνδυνος, κατά τήν ἀποδοθεῖσαν τοῦ λόγου δύναμιν, τοῖς λέγουσιν ἐν κατά τήν φύσιν εἶναι τόν Χριστόν, ἤγουν μίαν φύσιν, εἴτε ἀπλῶς λεγομένην, εἴτε σύνθετον· καί ταύτην εἴτε γενικὴν ἤγουν κοινήν, εἴτε μοναδικὴν ἤγουν ἰδικήν· πάση φυλακῇ τὰς ἑαυτῶν καρδίας τῆς τοιαύτης δόξης τηρήσωμεν καθαρὰς, ἵνα καί τῆς ἐπ' αὐτῇ μελλούσης ἀπειλῆς ἐλευθερωθῶμεν. Καί τό μὲν δύο ἐπὶ Χριστοῦ κατά τόν τῆς φυσικῆς ἑτερότητας λόγον, ἤγουν διαφορᾶς τῶν ἐξ ὧν ἐστί φύσεων σωζομένων καί μετὰ τήν ἔνωσιν, ὡς ἐν ὄλῳ μερῶν, εὐσεβῶς ὁμολογήσωμεν· καθ' ὃν οὐδέποτε τὰ μέρη φυσικῶς ἀλλήλοις συμπίπτουσιν, ἕως ἐκάτερον τόν οἰκείον τῆς φύσεως πρός τό ἕτερον διαφυλλάτει λόγον ἀλώβητον· τό δέ ἐν κατά τόν τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητας λόγον, καθ' ὃν οὐδεμίαν τό σύνολον πρός ἑαυτόν ὁ Χριστός ὡς ὅλον τήν ἐκ διαφορᾶς διάκρισιν, ἤγουν μερισμόν ἐπιδέχεται· ἕως μία καί πρό σαρκός, καί μετὰ σάρκωσιν ὑπόστασις ὑπάρχων πιστεύεται· καί εἰς τῆς ἀγίας καί βασιλικῆς Τριάδος προσκυνεῖται παρ' ἡμῶν καί δοξάζεται. Μοναδική γάρ τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπόστασις, ὡς ὅλον, μηδενί λόγῳ κατά τήν χαρακτηριστικὴν αὐτῆς ιδιότητα τοῖς ἄκροις ἐπιμεριζομένη, καθ' ἣν αὐτῶν ἀφορίζεται. Ἄκρα δέ νῦν λέγω, τόν Θεόν καί Πατέρα, ἐξ οὗ πρό τῶν αἰώνων ὁ Χριστός γεγένηται θεϊκῶς καί τήν ἀγίαν πανένδοξον Παρθένον καί Μητέρα, ἐξ ἧς ὁ αὐτός ἀνθρωπίνως γεγέννηται δ' ἡμᾶς, τῇ πρός ἄμφω τὰ ἄκρα τῶν ἰδίων μερῶν οἰκειότητι, φυλάττουσα τήν καθ' οὐσίαν ἀμειώτως ταυτότητα· οἷς μέρεσι τόν τῆς διαφορᾶς ὁ Χριστός ἐπιδεχόμενος λόγον, τῆς οἰκείας οὐκ ἐξίσταται μοναδικῆς ὑποστάσεως. Πᾶσα γὰρ ὀλότης, καί μάλιστα κατά σύνθεσιν, ἐκ διαφόρων θεωρουμένη, τῆς οἰκείας ὑποστάσεως μοναδικῶς φυλάττουσα τήν ταυτότητα, καί τήν πρός ἄλληλα τῶν οἰκειῶν μερῶν ἀσύγχυτον ἔχει διαφοράν, καθ' ἣν τόν ἐκατέρου μέρους πρός θάτερον καθ' οὐσίαν διασώζει λόγον ἀνόθευτον. Ὡσαύτως δέ καί τὰ μέρη κατά τήν πρός ἄλληλα σύνθεσιν, ἀκραιφνῆ καί ἀμειώτων τόν κατά φύσιν λόγον φυλάττοντα, τήν ἐνικήν τῆς οἰκείας ὀλότητος ἀδιάκριτον ἔχει ταυτότητα· καθ' ἣν μοναδικῶς τόν καθ' ὑπόστασιν διαφυλάττει λόγον παντελῶς ἀδιαίρετον.

Εἰ τοίνυν, καθὼς ἔδειξεν σὺν ἀληθείᾳ τρέχων ὁ λόγος, ἀσεβές πάντη κατέστηκεν ἐπὶ Χριστοῦ τῷ κατὰ φύσιν λόγῳ θεοπίζειν κείσθαι τὸ ἓν, ὡσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν τῷ καθ' ὑπόστασιν λόγῳ τὰ δύο· τὸ μὲν γάρ τῆς Ἀπολιναρίου δυσωδίας ἐστὶν ἴδιον, συναλείφοντός τε καὶ συγγέοντος εἰς μίαν φύσιν τὰς φύσεις, καὶ ἀδιάγνωστον πάντη ποιοῦντος τὴν οἰκονομίαν· μηδεμίαν κυρίως εἶναι τιθεμένου φύσιν μετὰ (524) ἔνωσιν. Φεύγει γάρ εἶναι ὅπερ ἐστὶ, τούτων ἐκάτερον εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταπίπτοντα. Τὸ δὲ τῆς Ἰουδαϊκῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, τὴν μίαν ὑπόστασιν εἰς ὑποστάσεις δύο μερίζοντος, καὶ τὴν ὅλην οἰκονομίαν ἀρνούμενου, τὸ σαρκί καθ' ὑπόστασιν οὐσιωδῶς τὸν Θεὸν Λόγον ἐνωθῆναι λέγειν παραιτούμενου· ἡμεῖς ὀρθῶς τε καὶ προσφυῶς χρῆσώμεθα τῷ λόγῳ, πρὸς τὸ εὐθές μεβάλλοντες τῶν διεστραμμένων τὰς φωνάς· καὶ τὸ μὲν δύο, κατὰ τὸν τῆς φυσικῆς ἑτερότητος ἦγουν διαφορᾶς λόγον· τὸ δὲ ἓν, κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον· ἵνα καὶ τὸ διάφορον τῶν ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ἐστὶ φύσεων, ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν διατηρῆται· καὶ τὸ ταυτόν καὶ μοναδικόν τῆς ὑποστάσεως τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου ὡσαύτως ἀπλήθυντον διασώζηται. Ἡ γάρ ἀντάλληλος τῶν πραγμάτων δεῖξις τε καὶ ὁμολογία, τῶν ὑποκειμένων κατὰ τοὺς αἰρετικούς ἀφανισμόν ἀπεργάζεται· οὐκ ἀνεχομένης τῆς ἀληθείας τὰς κυρίας παντάπασιν τῶν πραγμάτων συγχωρεῖν εἰς ἀλλήλας ἀμείβεσθαι προσηγορίας. Διὰ τοῦτο δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστόν, ὡς ἔφην, κατὰ τὸν τῆς διαφορᾶς λόγον τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν αὐτῷ σωζομένων· ὡς Θεὸν τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Ὅτι ὁ λέγων Θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστόν μετὰ τὴν ἔνωσιν, συνομολογεῖ τοῖς ὀνόμασι τὰς φύσεις ἐξ ἀνάγκης μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὀρθῶς πιστεύειν προηρημένος.

Εἰ γάρ Θεός καὶ ἄνθρωπός ἐστὶν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, δηλονότι τὰ πράγματα τοῖς ὀνόμασιν ἔχων, ἐπαληθεύει μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὰ γάρ πράγματα προεπινοοῦνται τῶν οἰκείων ὀνομάτων· καὶ οὐδ' ἂν εἶναι δυναθεῖν πώποτε χωρὶς τοῦ πράγματος ὄνομα, τοῦ παρέχοντος δι' ἑαυτοῦ τῷ ὀνόματι θέσιν, καὶ ἀντιλαμβάνοντος δήλωσιν. Εἰ δὲ τὰ πράγματα, ὧν εἰσι τὰ ὀνόματα, οὐκ ἔχει κατὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Χριστὸς, ψιλὰς κατ' αὐτούς, ὡς μετὰ μηδενός κειμένας ἔχων δειχθήσεται τὰς προσηγορίας, καὶ πραγμάτων ἐρήμους· καὶ ἔσται Θεός καὶ ἄνθρωπος μόνον ὀνόματι κατ' αὐτούς ὁ Χριστὸς, καὶ οὐ πράγματι· οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀθεώτερον; Εἰ δὲ τοσοῦτον μανῆναι παραιτούμενοι, φαῖεν μὴ ἐρήμους εἶναι πραγμάτων ἐπὶ Χριστοῦ τὰς προσηγορίας μετὰ τὴν ἔνωσιν· ὡσπερ οὐ παραιτοῦνται λέγειν τὰς δύο τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν προσηγορίας, οὕτω καὶ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε λεγέτωσαν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὧν καὶ προσηγορίαι· εἴπερ κατ' ἀλήθειαν πιστῶς ὁμολογοῦσι σώζεσθαι πραγματιωδῶς κατὰ φύσιν τὰ ἐνωθέντα μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Περὶ τῆς Ἐν δύο φωνῆς καὶ περὶ τῆς μιᾶς τοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης εὐσεβῆς ὁμολογία κατὰ τοὺς Πατέρας· καὶ ἄρνησις τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως.

Καὶ πάλιν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτως τὸν αὐτὸν ὄντα πιστεύομεν, ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι. Ὡσπερ γάρ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες τὸν Χριστόν, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ὄντα νοοῦμεν, ὡς ἐκ μερῶν ὅλον· οὕτω καὶ ἐν δύο φύσεσιν λέγοντες (525) μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὄντα πιστεύομεν, ὡς ὅλον ἐν μέρει.

Μέρη δέ Χριστοῦ ἡ θεότης αὐτοῦ καί ἡ ἀνθρωπότης ἐστίν, ἐξ ὧν καί ἐν αἷς ὑφέστηκε. Καί αὐθις μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην σαρκί, νοεράν τε καί λογικήν ἐχούση ψυχὴν πιστεύειν, λέγειν τε καί κηρύττειν ἐδιδάχθημεν, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· διὰ τοῦ σεσαρκωμένην εἰπεῖν, τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως εἰσκεκομισμένην νοοῦντες τὴν οὐσίαν. Καί πάλιν τοῦ αὐτοῦ καί ἐνός Χριστοῦ τά τε θαύματα καί τά πάθη, καί τοῦ αὐτοῦ τὰς δύο γεννήσεις, τὴν τε προαιώνιον ἀσωμάτως ἐκ τοῦ Πατρὸς, καί τὴν χρονικὴν ἐκ Μητρὸς καί Παρθένου σωματικῶς δι' ἡμᾶς γεγεννημένην. Διό μάλιστα καί κατὰ ἀλήθειαν κυρίως Θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογοῦμεν, ὡς τὸν ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα πρό πάντων τῶν αἰώνων Θεόν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα γεννήσασαν. Μίαν δέ φύσιν σύνθετον τὸν Χριστόν παντελῶς παραιτούμεθα λέγειν· οὐ μόνον διὰ τὰς εἰρημένους αἰτίας, ἀλλ' ὅτι καί μηδεὶς καθ' ὅλου τῶν ἐγκρίτων Πατέρων πέφανται μέχρι τῆς δεῦρο ταύτην εἰρηκῶς τὴν φωνήν· καί ὡς προδήλως Ἀπολιναρίου τοῦ αἰρετικοῦ, καί τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ὑπάρχουσιν ὑπάρχουσαν γέννημα· ὧν ἀποδεξάμενος Σευήρος τὴν πλάνην, εἰκότως καί ταῖς φωναῖς καλλωπίζεται. Οὐ γάρ φυσικὴ μονὰς κατὰ σύνθεσιν ἐστίν ὁ Χριστός κατ' Ἀπολιναρίου καί Σευήρον, ἕως σωζομένην διαφυλλάττει τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων καί μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσύγχυτον τὴν ἑτερότητα. Οὔτε μὴν ὑποστατικὴ δυάς κατὰ Νεστόριον, ἕως μὴ καθ' ἑαυτὰ τὰ συνελθόντα καί ἀλλήλων διακεκριμένα παντελῶς ὑφεστήκασιν· καί ἕως εἰς ἐστὶν ὁ σαρκωθεὶς Θεός Λόγος καί μετὰ τὴν σάρκωσιν, καί μὴ προὑποστᾶσαν τῷ οἰκείῳ λόγῳ τῆς φύσεως, τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ λογικῶς τε καί νοερῶς ἐψυχωμένην σάρκα προσέλαβεν· ἀλλ' ὑπόστασις μία σύνθετος κατὰ τοὺς Πατέρας, καθ' ἣν ὅλος τε Θεός ἐστὶν ὁ αὐτός καί εἰς τῆς ἀγίας καί πανευφήμου Τριάδος μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν θεότητα, καί ὅλος ἀνθρωπος ὁ αὐτός, καί εἰς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῆς θεότητος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Περὶ ὑποστάσεως συνθέτου φυσικωτέρα διάληψις· καί ἀπόδειξις ἀκριβῆς τοῦ μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν ἀτοπήμασι, τοὺς ὁμολογοῦντας μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τὸν Χριστόν, τοῖς μίαν αὐτὸν λέγουσι σύνθετον φύσιν.

Εἰ δέ ὅτι καί πᾶσα σύνθετος ὑπόστασις ἀλλήλοις ὁμόχρονα κέκτηται τὰ μέρη, νομίζοι τις τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν συνάγεσθαι, καί τοῖς λέγουσι μίαν τὸν Χριστόν εἶναι σύνθετον ὑπόστασιν, οὐκ ὀρθῶς κατὰ τὸν ἐμόν ὁ τοιοῦτος ὑπολαμβάνειν λόγον. Οὐ γάρ ἀπλῶς πᾶσα σύνθετος ὑπόστασις ἀλλήλοις ὁμόχρονα κατὰ τὴν γένεσιν ἔχει τὰ μέρη· ἀλλ' ἡ ὑπὸ φύσιν σύνθετον δηλονότι τελοῦσα, καί εἶδος ἔχουσα τοιοῦτον αὐτῆς κατηγορούμενον· ἥτις τῷ κοινῷ καί καθ' ὅλου τῆς κατηγορουμένης οὐσίας ἦτοι φύσεως, (528) τὸ ἄθροισμα τῶν περὶ αὐτὴν ιδιωμάτων συμπεπλεγμένον ἔχουσα, φύσις ἐστίν, ἡγουν μετὰ ιδιωμάτων. Εἰ οὖν σύνθετος ἡ ὑφ' ἣν τελεῖ φύσις ἐστὶ καί τὸ κατηγορούμενον εἶδος, καί αὐτὴν σύνθετον εἶναι πάντως ἀνάγκη, καί ἀλλήλοις ὁμόχρονα κεκτῆσθαι τὰ μέρη, διὰ τὴν κατηγορουμένην αὐτῆς οὐσίαν, ἡγουν φύσιν, οὕτως ὑπάρχουσιν, ὡς τὴν αὐτὴν οὖσαν τῷ εἶδει χωρὶς τῶν ἀφοριστικῶν αὐτῆς γνωρισμάτων. Ὡσπερ γάρ τὴν ἀπλῶς λεγομένην ὑπόστασιν ὀρίζοντες φαμεν, Ὑπόστασις ἐστὶν οὐσία τις μετὰ ιδιωμάτων, ἢ, οὐσία τις τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτικῆ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ιδιωμάτων· οὕτω τὴν προσδιωρισμένως, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς λεγομένην ὀρίζοντες ὑπόστασιν, λέγομεν, Ὑπόστασις σύνθετος ἐστὶ, οὐσία τις σύνθετος μετὰ ιδιωμάτων· ἢ οὐσία τις σύνθετος τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτικῆ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ιδιωμάτων. Τὰ γάρ κοινῶς ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμοις θεωρούμενα, τὸ τῆς οὐσίας ἦτοι φύσεως χαρακτηρίζει προηγουμένως ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὴν

ἀτόμοις γενικόν. Πάντων δέ κοινόν τῶν ὑπό τό σύνθετον εἶδος ἀτόμων τό σύνθετον ἄρα φύσιν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτήν ἀτόμοις σύνθετον προηγουμένως χαρακτηρίζει τό σύνθετον, ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν.

Ἄλλως τε δέ πάλιν ἐκ τῶν κοινῶν καί καθ' ὅλου πᾶς ἐστίν ὀρισμός τῶν ὑπ' αὐτά τελούντων ἀτόμων· καί ἐκ τῶν γενικῶν πάντα φυσικῶς ἔχει τήν ἀρχήν τῆς οἰκείας ὑπογραφῆς τά ὑπ' αὐτά· διά τό σαφές εἶναι τό τί κυρίως τε καί προηγουμένως ἐστί τό ὀριζόμενον. Εἰ δέ τοῦτο ἐστίν ἀληθές, ὥσπερ οὖν καί ἔστιν, δηλόν ὅτι ὁ εἰπὼς σύνθετον ὑπό φύσιν ἀναγομένην ὑπόστασιν, τό ἐνυπάρχον τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας, γενικῶς, τῷ ἀτόμῳ τῆς ὑποστάσεως συνεξέφηνε μετά τῶν αὐτήν ἰδικῶς χαρακτηριζόντων ἰδιωμάτων. Ὡστε ὁ φήσας, ὑπό τινα φύσιν τελοῦσαν ὑπόστασιν σύνθετον, οὐδέν ἕτερον εἶπεν, ἢ φύσιν ἡγουν οὐσίαν σύνθετον μετά ἰδιωμάτων. Εἰ τοίνυν, καθὼς δέδεικται, πᾶσα φύσις σύνθετος ἀπροαίρετον ἔχει τήν πρὸς ἄλληλα τῶν οἰκείων μερῶν κατά τήν σύνθεσιν σύνοδον, καί ἀλλήλοις ὁμόχρονα κέκτηται τά μέρη, καί εἰς συμπλήρωσιν τῆς τᾶ πᾶν κατ' εἶδος ἕκαστον ἐν τοῖς οὐσι θεωρουμένης ὀλότητος γεγένηται· καί πᾶσα δηλονότι κατά τό πεφυκός ὑπόστασις τήν αὐτήν ἔχει τῷ οἰκείῳ γένει τε καί εἶδει ἀπαράλλακτον πρὸς τό εἶναι τήν σύστασιν. Δείξωσιν οὖν ὑπό φύσιν σύνθετον τελοῦσαν τήν τοῦ Χριστοῦ σύνθετον ὑπόστασιν, καί ὁμόχρονα κεκτῆσθαι τά μέρη συναγαγέτωσαν, καί τήν αὐτήν δικαίως μέμψιν ἡμῶν κατηγορεῖτωσαν. Ἔως δι' ἂν τοῦτο μὴ δύνωνται, κατά ψάμμου ποιοῦνται τῶν οἰκείων δογμάτων τά ἐρείσματα. Ὁ γάρ τόν Χριστόν τούτοις ὑπαγαγεῖν τοῖς προρηθεῖσιν ἀτόμοις ἀμαθῶς βιαζόμενος, διά τό σύνθετον αὐτόν ὑπόστασιν καί εἶναι, καί παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι, πολύ τῆς πρὸς τήν ἀλήθειαν ἀγούσης ὁδοῦ, μᾶλλον δέ κυριώτερον εἰπεῖν, τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἀποπεπλάνηται. Τό γάρ μέγα τοῦτο καί σεπτόν τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, (529) οὔτε ὡς ἄτομον καθ' ὅλου τινά καί γενικὴν ἔχει τήν ὡς εἶδος φύσιν αὐτοῦ κατηγορουμένην· οὔτε μὴν αὐτό γένος ἐστίν, ἢ εἶδος τῶν ὑπ' αὐτό φυσικῶς ἀτόμων κατηγορούμενον· ὥστε τινί δύνασθαι τῶν εἰρημένων ὑπαχθῆναι κανόνων· οἷα μηδέ τοῖς συνθέτοις κατά τήν πρὸς ἄλληλα σύνοδον, ἴσην καί ὁμοίαν ἔχον τήν τοῦ Θεοῦ Λόγου συνδρομήν πρὸς τήν σάρκα κατά τήν σύνθεσιν.

Ὅτι κατά πρόσληψιν ἢ πρὸς τήν σάρκα μόνη τοῦ Λόγου γέγονε ἔνωσις, ὡς προόντος, καί πρὸς ἔνωσιν σαρκός κενωθῆναι θελήσαντος.

Ἐπί γάρ πάντων καθ' ὅλου τῶν κατά φύσιν συνθέτων, οὐχ ἢ τοῦδε πρὸς τόδε κατά πρόσληψιν σύνοδος, τήν τοῦ δέ τοῦ εἶδους, ὡς ἐκ μερῶν ὅλου ποιεῖται σύστασιν. Ἄλλ' ἢ ἀθρόα τῶν μερῶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τό εἶναι γένεσις, κατά τήν ἅμα τῷ εἶναι πρὸς ἄλληλα σύνοδον, ποιεῖται τοῦ ὅλου τήν σύνθεσιν. Τό δέ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καί Θεοῦ καί Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστήριον, οὐ κατά τοῦτον τόν τρόπον γέγονεν· ἀλλά Θεός ὑπάρχων φύσει, καί Θεοῦ κατά φύσιν Υἱός ἀπλοῦς τε καί ἀσώματος, καί τῷ Πατρὶ συναΐδιος, καί πάντων δημιουργός τῶν αἰώνων, φιλανθρώπῳ βουλήσει θέλων κατά πρόσληψιν σαρκός γέγονεν ἄνθρωπος· καί δι' ἡμᾶς, ἀπλοῦς κατά φύσιν καί ἀσώματος, ἐξ ἡμῶν γέγονεν οἰκονομικῶς καθ' ὑπόστασιν σύνθετος καί ἐνσώματος, καθά φησιν ἐνθεαστικῶς ὁ ἅγιος καί μέγας Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς Περί θείων ὀνομάτων συγγραφῆς περὶ τῆς θείας σαρκώσεως οὕτως διεξιών· "Φιλάνθρωπον δέ διαφερόντως, ὅτι τοῖς καθ' ἡμᾶς πρὸς ἀλήθειαν ὀλικῶς ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐκοινώνησεν· ἀνακαλουμένη πρὸς ἑαυτήν, καί ἀνατιθεῖσα τήν ἀνθρωπίνην

ἐσχατιάν, ἐξ ἧς [ἀρρήτως] ὁ ἀπλοῦς Ἰησοῦς συνετέθη· καί παράτασιν εἴληφε χρονικὴν ὁ αἴδιος· καί εἶσω τῆς καθ' ἡμᾶς γέγονε φύσεως, ὁ πάσης τῆς κατὰ φύσιν τάξεως ὑπερουσίως ἐκβεβηκώς."

Εἰ τοίνυν μή κατὰ νόμον καί τάξιν τῆς τῶν συνθέτων φύσεως, ἀλλ' ἐτέρω παρά τήν φύσιν τῶν συνθέτων θεσμῶν· κατὰ πρόσληψιν γάρ ἀφράστως ὁ τοῦ Θεοῦ πρὸς τήν σάρκα συνετέθη Λόγος· ἀλλ' οὐ κατὰ γένεσιν ἅμα τῇ σαρκί πρὸς σύνθεσιν τό εἶναι λαβῶν, εἰς ὅλου τινός κατ' εἶδος συμπλήρωσιν, καθὼς ὁ τῆς ἀληθείας διαπρυσίως πᾶσιν ἐμβοᾷ λόγος· μάτην τοῖς ὑπὸ φύσιν θεσμοῖς ὑπαγαγεῖν ἀθέσμως ἐπιχειροῦσιν οἱ ἀμαθεῖς τήν πάντα φύσεως ὄρον τε καί λόγον ἐκβαίνουσιν σύνθεσιν. Διὰ τοῦτο κατὰ πρόσληψιν σαρκός ὁ λέγων γενέσθαι τήν ἐνανθρώπησιν, τήν τε τοῦ Θεοῦ Λόγου προαιώνιον ὑπαρξίν σιασώζει, καί τήν ἐκούσιον εὐσεβῶς ὁμολογεῖ καί ἀυθαίρετον αὐτοῦ κατὰ χρόνον σάρκωσιν· καί τήν διαφοράν αὐτοῦ τοῦ προσλαβόντος Λόγου, καί τῆς προσληφθείσης σαρκός ἀσύγχυτον διαφυλάττει καί μετὰ (532) τήν ἔνωσιν. Ὁ δέ μή κατὰ πρόσληψιν σαρκός ὁμολογῶν ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσαι τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐδέν τῶν εἰρημένων κατ' οὐδένα τρόπον ἀληθῶς ὁμολογεῖν δυνησεται. Πῶς γάρ εἰ μή προϋπῆρχεν ἀνάρχως ὁ Λόγος, κατὰ θέλησιν σάρκα προσέλαβε κατ' οὐσίαν διάφορον; ἐφ' οὗ μάλιστα, καθάπερ οἶμαι, κυρίως ἢ τοῦ ἑτεροφυοῦς λέγεται γεγενῆσθαι κατὰ πρόσληψιν ἔνωσις ὡς μόνου τε καί μόνως ἀπαθῶς τε καί ἀληθῶς προσλαβόντος τό ἑτεροούσιον, καί ἄτρεπτον ἑαυτόν παντί λόγῳ τε καί τρόπῳ φυλάξαντος καί ἀπλήθυντον, καί τό προσληφθέν ἀναλλοίωτον· ὅπερ ἀμήχανον ἐπὶ τῆς γενητῆς γενέσθαι φύσεως· ἐφ' ἧς ἅμα τῇ γενέσει τῶν μερῶν, εἰς ὅλου τινός κατ' εἶδος συμπλήρωσιν, κατὰ τήν ἀθρόαν πρὸς ἄλληλα συνδρομήν, πᾶσα γίνεσθαι πέφυκε σύνθεσις, ἴση κατὰ τό ὅλον τήν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν ἀναλογίαν φυλάττουσα· καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἔχει, καί τῶν ὅσα σύνθετον ἔχειν τήν κατ' εἶδος ἔλαχον φύσιν. Ἐφ' ἡμῶν γάρ ἀναλογούσας ἢ ψυχὴ ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὰς φυσικὰς ἔχει τοῦ σώματος δυνάμεις, ὡς δεκτικοῦ κατὰ φύσιν ὄντος διὰ τήν αὐτῆς ἀθρόαν ἅμα τῇ σαρκί πρὸς τό εἶναι γένεσιν. Ὁ δέ Θεοῦ Λόγος, κατ' οὐδένα λόγον ἢ τρόπον ἀναλογούσας ἔχων ταῖς οἰκείαις κατὰ φύσιν ἐνεργείαις τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσληφθείσης φύσεως τὰς δυνάμεις· οὐ γάρ μετρεῖται φύσει τό ὑπέρ φύσιν· οὐδέ τι τό παράπαν ἐν τοῖς οὐσίῳ ἐστι κατὰ φύσιν αὐτοῦ δεκτικόν. Ἄρα μονώτατος κατὰ πρόσληψιν σαρκός λογικῶς τε καί νοερῶς ἐψυχωμένης, θέλων ἀρρήτως γέγονεν ἄνθρωπος· ὡς ὢν καί προῶν, καί πάντα δυνάμενος· τῷ ὑπέρ φύσιν τρόπῳ τὰς φύσεις καινοτομήσας, ἵνα σώσῃ τόν ἄνθρωπον.

Ταύτην ἔμαθον ἐγὼ τήν πίστιν, καί ἐδιδάχθην ἐκ τε τῶν προαποδημησάντων ἀγίων καί μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, καί ἐκ τῶν νῦν περιόντων, καί τούς οἵακας τῆς καθολικῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πεπιστευμένων, καί ὀρθῶς πρὸς τόν λιμένα τοῦ θείου θελήματος αὐτήν διακυβερνώντων· μεθ' ἧς ταῖς αὐτῶν ἰκεσίαις καί ἀπελεύσομαι τήν παροῦσαν ἀπολιμπάνων ζωὴν· ἀντί παντός ἀξιώματος, ταύτην τῷ Θεῷ προσφέρων τήν ὁμολογίαν ἄχραντον καί ἀμόλυντον, καί πάσης αἰρετικῆς ζάλης ὑψηλοτέραν. Βίω γάρ ἔργοις καταγλαῖσμένῳ δικαιοσύνης οὐκ ἔχω καυχᾶσθαι, κατὰ πᾶσάν μου τήν ἐνθάδε ζωὴν παραβάτης ἀυθαίρετος τῶν θείων νόμων γενόμενος.

Καί ταῦτα μὲν ὑμῖν, ὡς οἶόν τε ἦν, ἐπιτόμως ἐγὼ γέγραφα, κύριοί μου εὐλογημένοι, πρὸς τό γινώσκειν ὑμᾶς, εἶπερ τι τοῖς γραφεῖσιν ἐνέστι γρήσιμον, πῶς κἂν ποσῶς ἀποπέμπεσθε τούς ἡμφιεσμένους τό κώδιον λύκους, ταῖς ἀσήμοις καταπτοῦντας ὑλακαῖς τά θεῖα καί ἥπια τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ποιμνης πρόβατα, καί μή παρασύρεσθε τῷ ψεύδει κακούργως ὑποκρινομένῳ ἀλήθειαν· τὰς δέ συνηγόρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς

πίστεως τῶν Πατέρων φωνάς, τέως οὐκ ἠδυνήθην ἐνθεῖναι τῷ γράμματι, (533) διὰ τὴν παρ' ἐμοί τῶν βίβλων πολλὴν ἀπορίαν. Αὐτόθι γάρ τόν εὐλογημένον μου δεσπότην ἔχετε, Πατέρα τε καὶ διδάσκαλον κύριον ἀββᾶν Σωφρόνιον τόν ὄντως σῶφρονα καὶ σοφόν τῆς ἀληθείας συνήγορον, καὶ ἀήττητον τῶν θείων δογμάτων ὑπέρμαχον, καὶ ἔργω καὶ λόγῳ κατὰ πάσης αἰρέσεως δυνατόν ἀγωνίζεσθαι, μετὰ πάντων τῶν ἄλλων καλῶν, καὶ πλήθει βίβλων θείων πλουτοῦντα, καὶ τοὺς βουλομένους μανθάνειν τὰ θεῖα προθύμως πλουτίζοντα. Πρὸς αὐτόν οὖν φοιτῶντες, πᾶσαν τῶν θείων καὶ σωτηρίων δογμάτων, εὖ οἶδα, κομίσεσθε τὴν ὀρθὴν καὶ ἄπταιστον γνῶσιν. Ἐρῶρωσθε.

ΙΔ'. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τόν αὐτόν, ἐπιστολή δογματική.

Ὁ μὲν Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ἀγαθός, οὐδὲν ὧν ποιεῖν πέφυκεν, ἐστὶ πονηρόν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπιμελεία γνώμης γινόμενος ἀγαθός, οἷς πέφυκε ποιεῖν ὁ Θεός, αἰεὶ δείκνυται χαίρων. Ἄλλην γάρ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι διάγνωσιν, ἢ μόνην τὴν πρὸς τὸ γινόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνδιάθεσιν. Θεοῦ γάρ ἴδιον ἢ τῶν ἀγαθῶν ποιήσις ἀνθρώπου δέ, ἢ πρὸς αὐτὰ συνδιάθεσις. Ἀρετὴ γάρ ἀνδρός ἐστὶ, τὸ δεῖξαι τὸ πεποιημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαθέσει γνώμης στεργόμενον. Οὐκοῦν εἴπερ ἀγαθὸν ἅπαν τὸ τόν Θεόν ἔχον τῆς οικείας γενέσεως αἴτιον, ἀγαθὸν εἰκότως, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ μέγιστον, ἢ τῶν διεστηκότων ἔνωσις ἐστίν, ὅτι Θεοῦ προφανές ἔργον καθέστηκεν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντως ἐστὶ ἀληθές, οἶδ' ὅτι χαίρετε θεώμενοι τοὺς διεσκορπισμένους συναγομένους εἰς ἓν, ἀγαθοὶ τυγχάνοντες, διὰ τὴν ὑμῶν πρὸς τὰ καλά συνδιάθεσιν.

Δέξασθε τοίνυν ὡς ἀγαθοὺς παρακαλῶ τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς, τόν ταύτην μου τὴν μετρίαν ἐπιφερόμενον συλλαβὴν θεοφιλέστατον διάκονον κύριον (536) μου Κοσμάν, ἄνδρα καλόν καὶ συνετόν, καὶ τοῖς κατὰ Θεόν ἤθεσιν ὠραϊσμένον, καὶ εἰς τοὺς οικείους αὐτόν κατατάξασθαι φίλους· καὶ εἴπερ γένηται χρεία πρὸς τόν θεοτίμητον πάπαν ὑπὲρ αὐτοῦ καταθέσθαι παράκλησιν, ἵνα τόν ἴδιον ἀπολάβῃ βαθμόν τῆς διακονίας, ἐν ἧ τεταγμένος ἦν Ἐκκλησία, μὴ κατοκνήσαι. Τοσοῦτον γάρ γνησίως τόν εὐσεβῆ τῶν θείων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προσήκατο λόγον, ὥστε καὶ διαπύρως αὐτοῦ ὑπερμάχεσθαι, καὶ τοῦτον εἰδέναι τῆς εὐσεβείας ὄρον τε καὶ θεσμόν, τὴ μηδὲν ἠρνησθαι φρονεῖν ὧν ἐστὶ Χριστός μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν· Θεὸς ὁμοῦ κατὰ ταυτὸν ἀληθῶς ὁ αὐτός ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος. Οὐ γάρ ἀπέβαλεν ὅπερ ἦν, γενόμενος ἀληθῶς ὅπερ οὐκ ἦν· ἄτρεπτος γάρ. Οὐδ' ἠλλοίωσεν ὅπερ γέγονε, διαμείνας ὅπερ ὑπῆρχε· φιλόανθρωπος γάρ· ἀλλ' ἄμφω φυσικῶς καθ' ὑπόστασιν ὅλος ἐστίν· ὡς εἰς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἐνός ἑαυτοῦ σώζων ἀμφοτέρα, δίχα τροπῆς καὶ μειώσεως, ὡς αὐτὰ καθ' ἔνωσιν ὧν ἀληθῶς τὴν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ γάρ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, πρὸς τὴν διαίρεσιν ἔχουσα τὴν ἀντιδιαστολήν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν φυσικὴν τῶν κατ' αὐτὴν ἠνωμένων διαφορὰν, τῆς μὲν ποιεῖται τελείαν ἀναίρεσιν, τῆς δὲ παγίαν ἐργάζεται τήρησιν· ἧς ὁ ἀριθμὸς καθέστηκε δὴλωσις. Ἐπειδὴ ποσοῦ παντελῶς ἀμοιροῦσαν οὐκ ἂν ποτέ τις διαφορὰν ἐπινοήσῃ· κἂν ὁ σοφώτατος ἦ περὶ λόγους καὶ δυσμαχώτατος. Ἔως γάρ ἂν τοῦ κατὰ σύνθεσιν ὅλου τὰ μέρη σώζεται δίχα συγχύσεως, ἐξ ὧν τὸ ὅλον συνέστηκεν, ἢ πρὸς ἄλληλα φυσικὴ τῶν καθ' ἔνωσιν σωζομένων τοῦ ὅλου μερῶν οὐκ ἀγνοεῖται διαφορὰ. Ἔως δ' ἂν ἐν τῷ ὅλῳ τῆς κατ' οὐσίαν διαφορᾶς τῶν μερῶν ὁ λόγος μένη σωζόμενος, ἀγνοεῖσθαι τὸ ποσόν τῶν κατ' οὐσίαν ἀλλήλων διαφερόντων τοῦ ὅλου μερῶν ἀμήχανον, οὗ ποιεῖσθαι πέφυκεν ὁ ἀριθμὸς δὴλωσιν, ἀλλ' οὐ διαίρεσιν ὅτι μὴ τῆς σχέσεως τῶν πραγμάτων, τουτέστιν ἐνώσεως ἢ διαιρέσεως, ἀλλὰ μόνης τῆς ἀπλῶς, ἀλλ'

οὐ τῆς πωσ ποσότητος ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει δηλωτικός. Εἰ δέ ποσότητος, ἀλλ' οὐχὶ σχέσεως ὁ ἀριθμὸς ποιεῖσθαι πέφυκε δήλωσιν, οὐ διαιρεῖ παντελῶς τὴν ἔνωσιν, ὁ πρὸς μόνην εὐσεβῶς τὴν δήλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ σωζομένης τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων διαφορᾶς τῷ ἀριθμῷ χρώμενος μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ γινώσκειν μόνον ἀσυγχύτως μεμενηκέναι τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἐξ ὧν ὁ εἷς ὑπάρχει Χριστὸς καὶ Κύριος, καὶ Υἱὸς καὶ Θεός, δηλονότι σεσαρκωμένος, καὶ τελείως ἐνανθρωπήσας. Διὸ καὶ μίαν φύσιν αὐτοῦ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, σαρκὶ ψυχὴν ἐχούση τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν πρεσβεύει μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἀγνοῶν τὴν διαφορὰν, ἀλλ' ἐξιστῶν καὶ οἶον ἔξω τιθεὶς τὴν διαίρεσιν· ἴν' ὁμοῦ τε διὰ τουτωνί τῶν φωνῶν, Ἀπολιναρίου (537) τὴν σύγχυσιν καὶ Νεστορίου τὴν διαίρεσιν, τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ, τῆς θείας αὐλῆς ἀπελάσειε· καὶ γένηται καθαρὸς τοῦ μυστηρίου προσκυνητῆς· ὁμολογῶν τὸν αὐτὸν ἄνωθεν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· καὶ τὸν αὐτὸν κάτωθεν, προσλήψει δηλονότι σαρκός, λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένης ἐκ τῆς μητρὸς δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐσχάτων γεννηθέντα τῶν χρόνων. Καὶ διὰ τοῦτο κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον πιστεύων, ὅτι περ αὐτὸν ἀντὶ σπορᾶς συλλαβοῦσα τὸν Λόγον, κεκύκε τε καὶ τέτοκεν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα· τὸ αὐτὸν ἐνεργοῦντα τὰ θαύματα· τὸν αὐτὸν τῆς τῶν ἀνθρωπίνων παθημάτων κατὰ θέλησιν ἀνεχόμενον πείρας τὸν αὐτὸν σταυρωθέντα, ταφέντα, ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς· ἀναληφθέντα σεσαρκωμένον εἰς οὐρανοῦς, ἐξ ὧν ἄσαρκος πρὸς ἡμᾶς κατελήλυθεν, ὡς οἶδεν αὐτός· ὁ μηδεμίαν ἔχων ὡς Θεὸς κατὰ φύσιν τὴν ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασιν. Φύσει γὰρ ἄπειρος, καὶ διὰ τοῦτο μηδενὶ τρόπῳ τοῖς οὔσι χωρούμενος, ὡς πάσης περιγραφῆς ὑπάρχων ἐλεύθερος, καὶ φύσει φιλόανθρωπος, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἡμῶν κατὰ θέλησιν σαρκικῆς γεννήσεως ἀνασχόμενος, καὶ χωρητὸς τοῖς ἡμετέροις γενόμενος· τὸν αὐτὸν ἤξοντα μετὰ τῆς ἐκάστω δοῦναι τὴν κατ' ἀξίαν ἡτοιμασμένων διανομήν.

Ταύτην ἀσπασίως προσηκόμενον τὴν ὁμολογίαν τὸν εἰρημένον θεοφιλέστατον κύριον Κοσμάν, κἀγὼ προσηλάμην χαίρων, καὶ τῆς ψυχῆς προὔτιμησα τῆς ἐμῆς τὴν ἀπλὴν αὐτοῦ κατὰ Χριστὸν διάθεσιν γνούς· καὶ περὶ ὧν ἠρώτησε δογματικῶν κεφαλαίων, ἔγγραφον δέδωκα αὐτῷ σύντομον τὴν ἀπόκρισιν· ἦν καὶ τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς λαβεῖν καὶ γυμνάσαι, τῶν εἰκότων ἐστίν. Ὁφελεῖτε γὰρ αὐτὸν διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπὶ τῷ κειμένῳ καλῆς ἐξηγήσεως, ἀναπληροῦντες τῶν διὰ τὴν συντομίαν ἐλλειφθέντων τὸν νοῦν· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ὑπομιμνήσκω δέ τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς γρηγορεῖν, καὶ προσεύχεσθαι κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διαταγὴν, ἵνα μὴ ταῖς παγίσι τῶν πανταχόθεν ἡμᾶς περιεστηκότων ἀλῶμεν πειρασμῶν. Ἐάν γὰρ γρηγορώμεν καὶ νήφωμεν, τοὺς τῶν διαμόνων οἶδ' ὅτι φυλαττόμεθα δόλους· καὶ ἔάν προσευχώμεθα, πρὸς τὴν ἡμετέραν βοήθειαν τὴν θείαν ἐπισπώμεθα χάριν, συμμαχοῦσαν ἡμῖν, καὶ πάσης ἡμᾶς ἀποφαίνουσας νικητάς (540) ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ ῥυομένην ἡμᾶς πάσης πλάνης καὶ ἀγνωσίας· καὶ μάλιστα νῦν τοῦτο πράττειν ὀφείλομεν· ὅτι καὶ δίχα τῆς ἐντολῆς, γίνεται τῆς ἐπὶ τὸν Θεὸν καταφυγῆς διδάσκαλος ἢ φύσις, λαμβάνουσα σύμβουλον τὴν περίστασιν. Τί γὰρ τῶν νῦν περιεχόντων τὴν οἰκουμένην κακῶν περιστατικώτερον; τί δέ τοῖς ἡσθημένοις τῶν γινομένων δεινότερον; τί δέ τοῖς πάσχουσιν ἐλειονότερον ἢ φοβερώτερον; Ἔθνος ὄρα·ν ἐρημικόν τε καὶ βάρβαρον, ὡς ἰδίαν γῆν διατρέχον τὴν ἀλλοτρίαν· καὶ θηρσί·ν ἀγρίοις καὶ ἀτιθάσσοις, μόνης ἀνθρώπων ἔχουσι ψιλὸν σχῆμα μορφῆς, τὴν ἡμερον πολιτείαν δαπανωμένην· καὶ λαόν Ἰουδαϊκόν, καὶ ἀνέκαθεν ἀνθρώπων αἵμασι χαίροντα, καὶ μόνην θείαν εὐαρέστησιν εἰδότα τὸν φόνον τοῦ πλάσματος· καὶ διὰ τοῦτο πλέον

μαινόμενον, πάντων τῶν ἐπί κακία διαβεβοημένων ἐν τῷ πλούτῳ τῆς πονηρίας γενέσθαι περιφανέστερον· καὶ οἷς Θεὸς ἀπεχθάνεται, Θεὸν θεραπεύειν οἰόμενον· τὸν μόνον πάντων τῶν ἐπί γῆς λαῶν ἀπιστότατον· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως ἐπιτηδειότατον· προπομπεύοντα, τρόπῳ τε παντὶ καὶ διαθέσει τῆς ἐνδημίας τοῦ πονηροῦ· καὶ δι' ὧν πράττει μηνύοντα τοῦ Ἀντιχρίστου τὴν παρουσίαν, ἐπειδὴ τὴν τοῦ ἀληθῶς Σωτῆρος ἠγνόησεν· τὸν δυσμενῆ καὶ παράνομον, μισάνθρωπον τε καὶ μισόθεον, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον μισάνθρωπον, ὅτι μισόθεον, καὶ ταῖς κατὰ τῶν ἁγίων ἐντροφᾶν ὕβρεις συγχωρούμενον· ὡς ἐγγὺς οὐσῆς τῆς ἐκδικήσεως, ἵνα καὶ κολασθῆ δικαιοτέρων, φανείσης αὐτοῦ διὰ τῶν πραγμάτων τελείως τῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ τυραννίδος τε καὶ ἐπαναστάσεως τὸν τοῦ ψεύδους προστάτην λαόν, τῆς τε μαιφονίας δημιουργόν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρόν· τὸν πικρόν τῆς ἐμῆς πίστεως διώκτην, δι' ἧς ἡ πολύθεος κατελύθη πλάνη, καὶ τῶν διαμόνων αἱ φάλαγγες ἀπληθήσαν. Δι' ἧς Πάντα τὰ ἔθνη κεκροτήκασιν χεῖρας, κατὰ τὴν προφητείαν, καὶ ἠλάλαξαν τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερός, Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Ἐγνώσθη μυστικῶς αὐτοῖς διὰ σαρκὸς ἐπιδημήσας ὁ μονογενὴς Υἱὸς Κυρίου μὲν, ὡς δούλοις ἀρετὴν ἐπιτάσσων τοῖς διὰ πράξεως τῶν ἐντολῶν ἀνεχομένοις· ὕψιστος δέ, ὡς τῆς ἀληθῶς γνώσεως χορηγός, τοῖς πόθῳ σοφίας διὰ θεωρίας πρὸς τὴν γυμνὴν συμβόλων ἐπείγοις τῶν μυστηρίων κατάληψιν· φοβερός δέ, ὡς κριτῆς, καὶ τῶν παραβάσεων ἐκδικητής· βασιλεὺς δέ, ὡς ἐκάστῳ τῶν κατ' ἀξίαν ἡτοιμασμένων διανομῆς (541) καὶ μέγας ὡς ὑπὲρ φύσιν διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία ποιῶν· καὶ διὰ πάθους ἀπάθειαν, καὶ διὰ θανάτου ζωὴν δημιουργῶν, καὶ παραδόξῳ δυνάμει ταῖς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα στερήσει, τὰς ἀτρέπτους ἕξεις τῶν ἀγαθῶν τῇ φύσει δωρούμενος· καὶ οὐδ' οὕτως ὁ παράφρων αἰσχύνεται λαός, καὶ λήγει διώκων πίστιν καὶ ἀρετὴν. Ἄπερ σαφῶς διώκει διὰ βασκανίαν· ὡς ἀμφοτέρων ἐκπεπτωκώς, καὶ οὐκ εἰδώς ὅτι πέπτωκεν, ἐπ' ἀμφοτέρας χωλαίνων ταῖς ἰγνύαις, καὶ διαναστῆναι τοῦ πτώματος τῆς ἀσεβείας παντελῶς μὴ δυνάμενος, ἢ μὴ βουλόμενος, εἰπεῖν οἰκειότερον· ὡς πίστιν καὶ ἀρετὴν αἰεὶ προδιδούς ὑπερηφανίας χάριν καὶ ἡδονῆς, ὡς ἀποστάτης λαός καὶ μωρός, καὶ ἔθνος ἀπαίδευτον. Αἷς ἐπιμερίσας ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν, ὁ ἀποστάτης καὶ πλήρης ἀνομιῶν, τὴν μὲν ἀποστασίας Θεοῦ ποιεῖται μητέρα, τὴν δέ, μισανθρωπίας δημιουργόν· ἵνα καὶ Θεὸς αὐτῷ καὶ κτίσις ὑβρίζεται· ὁ μὲν καταφρονούμενος, ἡ δέ, φθειρομένη τοῖς αὐτοῦ μiasμοῖς τῶν ἐπιτηδευμάτων.

Τί τοῦτων, ὡς ἔφην, Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς, ἢ ἀκοαῖς φοβερώτερον; Ἔθνος ἀπηνές καὶ ἀλλόκοτον, κατὰ τῆς θείας κληρονομίας ὄρᾳν ἐπανατείνεσθαι χεῖρας συγχωρούμενον. Ἀλλὰ ταῦτα τό πλῆθος ὧν ἡμάρτομεν συμβῆναι πεποίηκεν. Οὐ γὰρ ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πεπολιτεύμεθα. Πάντες ἡμάρτομεν, πάντες ἠνομήσαμεν, πάντες ἀφήκαμεν τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τὴν εἰποῦσαν, Ἐγὼ εἰμί ἡ ὁδός, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐθηριώθημεν, ἀγνοήσαντες τῆς φιλανθρωπίας τὴν χάριν, καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ παθημάτων τό μυστήριον· καὶ διωδύσαμεν τρίβους ἀβάτους, τὰς τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας δηλαδὴ σχέσεις τῇ διαθέσει τῇ γνώμης κυρώσαντες. Ἀλλὰ γρηγορήσωμεν καὶ προσευξώμεθα, μήπως πλέον βαρυνθῶσιν αἱ καρδία ἡμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ. Κραιπάλη γὰρ ἐστίν, ὁ ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς πίστεως ἐν καιροῖς διωγμῶν δισταγμός· μέθη δέ, ἡ τῶν κατὰ φύσιν ἀποβολὴ λογισμῶν, δι' ὧν ἡ ἀληθὴς γενέσθαι πέφυκε τῶν ὄντων διάγνωσις, ὅτ' ἂν ἐξ ἀτονίας ἐποκλάσῃ ταῖς ἐπηρεΐαις τῶν πειρασμῶν ἢ ψυχὴ καὶ σκοτωθεῖσα, πάθη σάλον περὶ τὸν λόγον, ὡς ἔφην, τῆς πίστεως. Ἐάν γὰρ προσευχώμεθα καὶ γρηγορῶμεν, βεβαιοτέραν μᾶλλον τὴν

εἰς τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν πίστιν κατέχομεν, θεωροῦντες, καί τῇ πείρᾳ λαμβάνοντες, ὧν προεῖπεν τήν ἔκβασιν· καί οὐ ξενιζόμεθα παντελῶς, καί σάλον κατά ψυχὴν ὑπομένομεν, ὡς παρ' ἐπαγγελίαν πάσχοντες, ἀλλά βεβαιότεραν τήν πίστιν κατέχομεν, βλέποντες διὰ τῶν πραγμάτων πληρουμένην τοῦ Κυρίου τήν πρόρρησιν. Εἰ δέ βεβαίωσιν πίστεως οἶδε ποιεῖν ἢ τῶν προρρηθέντων ἔκβασις, πλεόν διὰ τῶν γινομένων καί (544) ἡμεῖς τήν πίστιν ἡμῶν βεβαιώσομεν, ἀληθῆ τόν εἰρηκότα τυγχάνειν εὐρίσκοντες· καί Θεόν αὐτόν ὁμολογήσωμεν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, μηδένα παντελῶς ὑφορώμενοι θάνατον· ἵνα καί αὐτός ἡμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός ὁμολογήσῃ· καί σεσωσμένους διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας προσαγάγῃ, ἧς αὐτός εἰς τήν τῶν ἡμετέρων καλῶν ὑποτύπωσιν ἀπήρξατο· μαρτυρήσας ἐπί Ποντίου Πιλάτου, καί ὁμολογήσας τήν καλήν ὁμολογίαν· ἦν μιμεῖσθαι κατά τήν αὐτοῦ χάριν ἀξιωθεῖμεν, ὅτ' ἂν καλέσοι καιρός· μή προπετῶς ἐπιπηδῶντες τοῖς ὑπέρ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας κινδύνοις, ἀλλά φεύγοντες ὅση δύναμις τούς πειρασμούς, φειδοῖ τε τῶν διωκόντων, καί τῇ κατ' ἐπίγνωσιν δοκιμασίᾳ τῆς ἐνούσης ἡμῖν φυσικῆς ἀσθενείας· τούς νηπιάζοντας παιδαγωγοῦντες, καί τόν καλοῦντα περιμένοντες Λόγον· ὅς ἐν τοῖς νομίμως τούς ὑπέρ εὐσεβείας ὑπερμαχομένοις ἀγῶνας ἀοράτως παραγινόμενος, τόν τῆς μαρτυρίας διέξεισι δρόμον· ὡς μόνος αἴσθησιν καί φύσιν νικῆσαι δυνάμενος· ἐπειδή σαφῶς αἰσθήσεως νίκη καί φύσεως ἐστὶ τό μαρτύριον, δι' οὗ πέφυκε νοῦ τε καί λόγου γίνεσθαι κατά τῶν παθῶν ἐπανάστασις, καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ βεβαιοῦται πόθος, παραδόξως διὰ θανάτου πείθων τούς ἐραστάς διαβῆναι πρὸς τόν ποθούμενον· ᾧ παραστῆναι καταξιωθείμεν ταῖς εἰς αὐτόν ὁμολογίαις ἀστράπτοντες, ἅς καί συναπενέγκοιμεν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν ἀπιόντες, καί πρὸς τόν ἀτελεύτητον μεταβαίνοντες κόσμον, εὐχαῖς καί πρεσβείαις τῆς παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας, καί πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

α'. Ὁ χρώμενος, φησί, πρὸς μόνην δῆλωσιν τῆς διαφορᾶς ἐπὶ Χριστοῦ, τῇ φωνῇ τῶν δύο φύσεων, Ἀπολιναρίῳ μάχεται· καί ὁ λέγων πάλιν τήν φωνήν τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης, ἐκβάλλει τήν Νεστορίου διαίρεσιν. Τὰς δύο γὰρ λέγει φωνὰς ὁ φεύγων ἐπ' ἴσης τήν ἑκατέρου τούτων δυσσεβείαν.

ΙΕ'. Τοῦ αὐτοῦ, περί κοινοῦ καί ἰδίου, τουτέστιν οὐσίας καί ὑποστάσεως, πρὸς Κοσμᾶν τόν θεοφιλέστατον διάκονον Ἀλεξανδρείας.

Τῷ θεοφιλεστάτῳ κυρίῳ Κοσμᾷ διακόνῳ, Μάξιμος ταπεινός χαίρειν.

Ἐπεὶπερ πολὺς ἡμῖν περί τῆς θείας σαρκώσεως κεκίνηται λόγος, αὐτῶν ἀψάμενος τῶν λεπτῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ἐξ ὧν λαβόμενος ἀφορμῆς τήν ἐμὴν ἀπήτησας ταπείνωσιν, εἰπεῖν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τί τό κοινόν ἐστὶ καί καθόλου· καί τί τό μερικόν καί ἴδιον· ἵν' ἐντεῦθεν ἡμῖν σαφῆς ὁ πᾶς τῆς ἐνώσεως γένηται λόγος· ἐμόν μὲν οὐδὲν ἐρῶ παντελῶς· ὃ δέ παρά τῶν Πατέρων ἐδιδάχθην, φημί, μηδέν παραμείβων τῆς αὐτῶν ἐπὶ τούτοις διδασκαλίας.

Κοινόν μὲν οὖν ἐστὶ καί καθολικόν, ἡγουν γενικόν, κατά τούς Πατέρας, ἡ οὐσία καί ἡ φύσις· ταυτόν γάρ ἀλλήλαις ταύτας ὑπάρχειν φασίν. Ἴδιον δέ καί μερικόν, ἡ ὑπόστασις καί τό πρόσωπον· ταυτόν γάρ ἀλλήλοις κατ' αὐτούς ταῦτα τυγχάνουσιν. Καί δηλοῖ

Τερεντίω τάδε γράφων ὁ μέγας Βασίλειος, " Εἰ δέ δεῖ καί ἡμᾶς ἐν βραχεῖ τό ἡμῖν δοκοῦν εἰπεῖν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι ὄν ἔχει λόγον τό κοινόν πρός τό ἴδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρός τήν ὑπόστασιν. Ἐκαστος γάρ ἡμῶν καί τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγω τοῦ εἶναι μετέχει, καί τοῖς περί αὐτόν ἰδιώμασιν ὁ δεῖνά ἐστι καί ὁ δεῖνα." Καί πάλιν ὁ αὐτός πρός Ἀμφιλόχιον περί τῶν τοιούτων διεξιῶν, τάδε φησίν· "Οὐσία δέ καί ὑπόστασις ταύτην ἔχει τήν διαφοράν, ἣν ἔχει τό κοινόν πρός τό καθέκαστον. Οἶον, ὡς ἔχει τό ζῶον πρός τόν δεῖνα ἄνθρωπον." Καί μεθ' ἕτερα· "Οἱ δέ ταυτόν λέγοντες οὐσίαν καί ὑπόστασιν, ἀναγκάζονται πρόσωπα μόνον ὁμολογεῖν διάφορα." Καί πάλιν κανονικήν τινα διδάσκων ἐπέστελλεν ἐρμηνεύων τήν τοῦ ὁμοουσίου διάνοιαν· "Αὕτη δέ ἡ φωνή, καί τοῦ Σαβελλίου κακόν ἐπανορθοῦται. Ἄναιρεῖ γάρ τήν ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, καί εἰσάγει τελείαν τῶν προσώπων τήν ἔννοιαν· οὐ γάρ αὐτό τί ἐστιν ὁμοούσιον ἑαυτῷ, ἀλλ' ἕτερον ἕτέρῳ. Ὡστε καλῶς ἔχει, καί εὐσεβῶς, τῶν τε ὑποστάσεων τήν ιδιότητα διορίζουσα, καί τῆς φύσεως τό ἀπαράλλακτον παριστῶσα." Καί πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ πρός Νεοκαισαρεῖς διδάσκει φάσκων· "Καί γάρ εἶδεναι χρή, ὅτι ὡσπερ ὁ τό κοινόν τῆς οὐσίας μή ὁμολογῶν εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτει· οὕτως ὁ τά ἴδια τῶν ὑποστάσεων μή διδούς, εἰς τόν Ἰουδαϊσμόν ἀποφέρεται." Καί πάλιν ἐν οἷς Εὐστάθιον τόν Ἀρμένιον ὑπογράψαι πεποίηκε, διαρρήδην γράφων φαίνεται· "Προσῆκει τοίνυν ἐναργῶς ὁμολογεῖν, ὅτι πιστεύουσι κατά τά ῥήματα τά ὑπό τῶν ἡμετέρων Πατέρων ἐκτεθέντα ἐν τῇ Νικαίᾳ, καί κατά τήν ὑγιῶς ὑπό τῶν ῥημάτων ἐμφερομένην διάνοιαν. Εἰσὶ γάρ τινες, οἱ καί ἐν ταύτῃ τῇ πίστει δολοῦντες τόν λόγον τῆς ἀληθείας, καί πρός τό ἑαυτῶν βούλημα, τόν νοῦν τῶν ἐν αὐτῇ ῥημάτων ἔλκοντες. Ὅπου γε καί Μάρκελλος ἐτόλμησεν ἀσεβῶν εἰς τήν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί ψιλόν αὐτόν ἐξηγούμενος λόγον, ἐκεῖθεν προφασίσασθαι τάς ἀρχάς εἰληφέναι, τοῦ ὁμοουσίου τήν διάνοιαν κακῶς ἐξηγούμενος. Καί τινες τῶν ἀπό τῆς δυσσεβείας τοῦ Λίβυος Σαβελλίου ὑπόστασιν καί οὐσίαν ταυτόν εἶναι ὑπολαμβάνοντες, ἐκεῖθεν ἔλκουσι τάς ἀφορμάς πρός τήν κατασκευήν τῆς ἑαυτῶν βλασφημίας, ἐκ τοῦ ἐγγεγράφθαι τῇ πίστει, Ἐάν δέ τις λέγη ἐξ ἑτέρας οὐσίας ἢ ὑποστάσεως τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, τοῦτον ἀναθεματίζει ἡ ἀγία καί καθολική Ἐκκλησία. Οὐ γάρ ταυτόν εἶπον ἐκεῖνοι οὐσίαν καί ὑπόστασιν. Εἰ γάρ μίαν καί τήν αὐτήν ἐδήλουν [ἔννοιαν] αἱ φωναί, τίς χρεια ἦν ἑκατέρων ; Ἀλλά δῆλον, ὡς τῶν μὲν ἀρνούμενων τό ἐκ τῆς (548) οὐσίας ἄλλων δέ λεγόντων ἐν ἄλλῃς τινός ὑποστάσεως· οὕτως ἀμφοτέρω ὡς ἀλλότρια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ἀπηγόρευσαν. Ἐπεὶ ὅπου γε τό ἑαυτῶν ἐδήλουν φρόνημα, εἶπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός εἶναι τόν Υἱόν, οὐκέτι προσθέντες τό, ἐκ τῆς ὑποστάσεως. Ὡστε ἐκεῖνο μὲν κεῖται ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ πονηροῦ φρονήματος· τοῦτο δέ φανέρωσιν ἔχει τοῦ σωτηρίου δόγματος."

Συνωδᾶ δέ τούτῳ καί Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ θεολογικῷ προτέρῳ λόγω τάδε φαίνεται φάσκων· "Μεσότητα δέ ὅτ' ἂν εἶπω, τήν ἀλήθειαν λέγω· πρός ἣν βλέπειν, καλῶς ἔχει μόνον, καί τήν φαύλην συναίρεσιν παραιτουμένους, καί τήν ἀτοπωτέραν διαίρεσιν· ὡς μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τόν λόγον, δέει πολυθεΐας, ψιλᾶ ἡμῖν καταλιπεῖν τά ὀνόματα, τόν αὐτόν Πατέρα καί Υἱόν καί ἅγιον Πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι." Καί μετ' ὀλίγα πάλιν· "Ἐπειδή χρή καί τόν ἕνα Θεόν τηρεῖν, καί τάς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν· ἤγουν τριά πρόσωπα, καί ἐκάστην μετά τῆς ιδιότητος. Τηροῖτο δ' ἂν, ὡς ὁ ἐμός λόγος, εἰς μὲν Θεόν, εἰς ἕν αἴτιον Υἱοῦ καί Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων, οὐδέ συναλειφομένων· αἱ δέ τρεῖς ὑποστάσεις, μηδεμιᾶς ἐπινοουμένης συναλοιφῆς ἢ ἀναλύσεως ἢ συγχύσεως· ἵνα μή τό πᾶν καταλυθῆ, δι' ὧν τό ἕν σεμνύνεται πλέον, ἢ καλῶς ἔχει. Καί κατά τό ἕν καί ταυτόν

τῆς θεότητος, ἵνα οὕτως ὀνομάσω, κίνημά τε καί βούλημα, καί τήν τῆς οὐσίας ταυτότητα." Καί ἐν τῷ Συντακτηρίῳ λόγῳ πάλιν "Πιστεύομεν εἰς Πατέρα, καί Υἱόν, καί ἅγιον Πνεῦμα· ὁμοουσία τε καί ὁμόδοξα, ἐν οἷς καί τό βάπτισμα τήν τελείωσιν ἔχει οἶδας, ὁ μνηθεῖς, ἄρνησις ὄν ἀθεΐας καί ὁμολογία θεότητος· καί οὕτω καταρτιζόμεθα, τό μὲν ἐν τῇ οὐσίᾳ γνωρίζοντες, καί τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως· τά δέ τρία, ταῖς ὑποστάσεσιν, ἡγουν πρόσωποις." Καί μέντοι κἀν τῷ εἰς τά φῶτα λόγῳ ταῦτά φησιν ὁ αὐτός, "Θεοῦ δέ ὅτ' ἂν εἶπω, ἐνί φωτί περιαστράφητε, καί τρισί· τρισί μὲν, κατὰ τὰς ιδιότητας, ἡγουν ὑποστάσεις, εἴ τινα φίλον καλεῖν, εἴτε πρόσωπα· οὐδέν γάρ περί τῶν ὀνομάτων ζυγομαχῆσομεν, ἕως ἂν πρός τήν αὐτήν ἔννοιαν αἱ συλλαβαί φέρωσιν· ἐνί δέ, κατὰ τόν τῆς οὐσίας λόγον ἡγουν θεότητος." Τοσαύτην μὲν οἱ θεηγόροι Πατέρες ἡμῶν Γρηγόριος καί Βασίλειος ὑπάρχουσαν τῶν θείων δογμάτων τήν συμφωνίαν παρέστησαν, ταυτόν διαρρήδην εἰπόντες τῇ μὲν οὐσίᾳ τήν φύσιν, ὡς κοινόν καί καθόλου· τῇ δέ ὑποστάσει τό πρόσωπον, ὡς ἰδικόν τε καί μερικόν· (549) μηδαμῶς συμφύραντες τῶν λεγομένων τήν ἔννοιαν, διά τῆς τούτων εἰς ἀλλήλας περιτροπῆς καί συγχύσεως. Ὑφ' ἐνός γάρ καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἐνεργηθέντες, τήν ὀρθήν τῆς πίστεως τοῖς λαοῖς παραδεδώκασιν ὁμολογίαν. Τούτοις δέ συμφώνως εὐρήσεις, καί πάντας τούς κατὰ τήν χάριν τοῦ Πνεύματος πιστευθέντας τῆς Ἐκκλησίας τούς οἶακας, τόν ὀρθόν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως πρεσβεύσαντας λόγον, καί μηδέν ταύτης τῆς ἐννοίας παντελῶς ἐκτραπέντας.

Κατασκευή φυσικωτέρα, παριστώσα ὡς οὐδέν τῶν ὄντων· ἐτέρῳ ταυτόν ἐστι κατ' οὐσίαν καί ὑπόστασιν· ἀλλά τά μὲν κατ' οὐσίαν ταῦτά ταῖς ὑποστάσεσιν ἕτερα· τά δέ ταῦτά καθ' ὑπόστασιν, πάντως κατ' οὐσίαν ἕτερα.

Εἰ δέ ταυτόν μὲν οὐσία καί φύσις· ταυτόν δέ πρόσωπον καί ὑπόστασις, δῆλον ὡς τά ἀλλήλοις ὁμοφυῆ καί ὁμοῦσια, πάντως ἀλλήλοις ἕτεροῦπόστατα. Κατ' ἄμφω γάρ, φημί δὴ τήν φύσιν καί τήν ὑπόστασιν, οὐδέν ἐν τοῖς οὖσιν ἐστιν ἐτέρῳ ταυτόν. Διότι τά κατὰ μίαν καί τήν αὐτήν ἀλλήλοις ἠνωμένα φύσιν, ἡγουν οὐσίαν, τουτέστι τά τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καί φύσεως κατὰ μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν ἡγουν πρόσωπον, οὐκ ἂν ἐνωθεῖη ποτ' ἂν· τουτέστιν ἐν πρόσωπον ἔχειν οὐ δυνησεται καί μίαν ὑπόστασιν· καί τά κατὰ μίαν καί τήν αὐτήν ὑπόστασιν ἡγουν πρόσωπον ἠνωμένα, κατὰ μίαν καί τήν αὐτήν οὐσίαν, ἡγουν φύσιν οὐκ ἂν συναφθεῖη ποτ' ἂν· τουτέστι μιᾶς καί τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καί φύσεως, οὐκ ἂν γενόμενα φανεῖη ποτ' ἂν. Ἀλλά τά κατὰ μίαν καί τήν αὐτήν ἠνωμένα φύσιν, ἡγουν οὐσίαν· τουτέστι τά μιᾶς καί τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καί φύσεως, ἀλλήλων διακέκριται ταῖς ὑποστάσεσιν, ἡγουν προσώποις, ὡς ἐπ' ἀγγέλων ἔχει καί ἀνθρώπων, καί πάντων τῶν ἐν εἴδει καί γένει θεωρουμένων κτισμάτων. Ἄγγελος γάρ ἀγγέλου, καί ἄνθρωπος ἀνθρώπου, καί βοῦς βοός, καί κύων κυνός διακέκριται κατὰ τήν ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ κατὰ τήν φύσιν καί τήν οὐσίαν. Τολμήσει δέ τό μείζον ὁ λόγος εἰπεῖν, ὡς οὐδ' ἐπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἀνάρχου τε καί ποιητικῆς τῶν ὄντων αἰτίας θεωροῦμεν ταυτόν ἀλλήλαις τήν φύσιν καί τήν ὑπόστασιν· εἴπερ μίαν οὐσίαν καί φύσιν θεότητος οἶδαμεν, ἐν τρισίν ὑπάρχουσαν ὑποστάσει διαφερούσαις ἀλλήλων ταῖς ιδιότησι· καί τρεῖς ὑποστάσεις ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ τε καί φύσει τῆς θεότητος. Μονάς γάρ ἐν Τριάδι, καί ἐν μονάδι Τριάς, ἐστίν ἡμῖν προσκυνούμενον· Πατήρ, καί Υἱός, καί Πνεῦμα ἅγιον, εἷς Θεός· οὔτε τοῦ Υἱοῦ ὄντος Πατρός, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατήρ· οὔτε τοῦ Πνεύματος ὄντος Υἱοῦ, ἀλλ' ὅπερ ὁ Υἱός· πάντα γάρ ὅσα ὁ Πατήρ, πλήν ἀγεννησίας,

ἐστὶν ὁ Υἱός (γεννητός γάρ), καὶ πάντα ὅσα ὁ Υἱός, πλήν τῆς γεννήσεως, ἐστὶ τό Πνεῦμα ἅγιον (ἐκπορευτόν γάρ). Τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς (552) ἐκπορεύσεως, οὐ τεμνουσῶν εἰς τρεῖς ἀνίσους ἢ ἴσας οὐσίας τε καὶ φύσεις τὴν μίαν φύσιν καὶ δύναμιν τῆς ἀφράστου θεότητος· ἀλλὰ τὰ ἐν οἷς, ἢ ἄπερ ἢ μία θεότης ἐστίν, ἡγουν οὐσία καὶ φύσις, χαρακτηριζουσῶν πρόσωπα· τουτέστιν, ὑποστάσεις· καὶ τὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἡγουν πρόσωπον ἠνωμένα, τουτέστι μιᾶς ὑποστάσεως ὄντα, καὶ ἑνός συμπληρωτικά προσώπου, τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας ἤτοι φύσεως διαφέρουσιν· ὡς ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρωπίνης ἔχει καὶ σώματος, καὶ τῶν ὅσα καθ' ὑπόστασιν ἐσχῆκασιν τὴν πρὸς ἄλληλα σύνοδον. Οὐ γὰρ ἀλλήλοις ὁμοούσια ταῦτα τυγχάνουσιν.

Τὰ τοίνυν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἡγουν φύσιν ἠνωμένα, τουτέστι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καὶ φύσεως, ὁμοούσια μὲν ἀλλήλοις πάντως εἰσὶ, καὶ ἑτεροῦπόστατα· ὁμοούσια μὲν, τῷ λόγῳ τῆς ἀπαραλλάκτως αὐτοῖς ἐν ταυτότητι φυσικῆ ἔνθεωρουμένης οὐσιώδους κοινότητος· καθ' ὃν οὐκ ἔστιν ἄλλος ἄλλου μᾶλλον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τε καὶ λέγεται· πάντες δὲ τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδέχονται τῆς οὐσίας ὄρον τε καὶ λόγον. Ἐτεροῦπόστατα δέ, τῷ λόγῳ τῆς αὐτᾶ διακρινούσης προσωπικῆς ἑτερότητας, καθ' ὃν ἄλλος ἄλλου διακρίνεται, μὴ συμβαίνοντες ἀλλήλοις τοῖς καθ' ὑπόστασιν χαρακτηριστικοῖς ιδιώμασιν· ἀλλ' ἕκαστος τῷ κατ' αὐτὸν ἀθροισμῷ τῶν ιδιωμάτων ἰδικώτατον τῆς οἰκείας καθ' ὑπόστασιν ἐπιφέρεται λόγον· καθ' ὃν τὴν πρὸς τὰ ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσια κοινωνίαν οὐκ ἐπιδέχεται. Τὰ δὲ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἡγουν πρόσωπον ἠνωμένα, τουτέστι, τὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὄντα συμπληρωτικά καθ' ἑνωσιν ὑποστάσεως, ὁμοῦπόστατα μὲν ἀλλήλοις εἰσὶ καὶ ἑτεροούσια. Ὁμοῦπόστατα μὲν, τῷ λόγῳ τῆς καθ' ἑνωσιν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης προσωπικῆς ἀδιαίρετου μονάδος· καθ' ὃν τὰ διαιροῦντα θάτερον τῆς κατ' οὐσίαν οἰκείας καινότητος ιδιώματα, κατὰ τὴν ἅμα τῷ εἶναι πρὸς ἄλληλα σύνοδον, ποιεῖται χαρακτηριστικά τῆς ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης μίας ὑποστάσεως· καθ' ἣν ἢ πρὸς ἄλληλα θεωρεῖται ταυτότης, τὴν οἴαντοῦν μὴ δεχομένη διαφορὰν· ὡς ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρωπίνης ἔχει καὶ σώματος. Τὰ γὰρ ἀφορίζοντα τό τινος σῶμα τῶν λοιπῶν σωμάτων, καὶ τὴν τοῦ τινος ψυχὴν τῶν λοιπῶν ψυχῶν ιδιώματα, συνδραμόντα καθ' ἑνωσιν, χαρακτηρίζει μὲν κατὰ ταυτὸν ἅμα καὶ ἀφορίζει τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρωθεῖσαν ὑπόστασιν, Πέτρου φέρε εἰπεῖν ἢ Παύλου· ἀλλ' οὐ τὴν Πέτρου ἢ Παύλου ψυχὴν ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος. Ἄμφω γὰρ ἀλλήλοις ταυτὸν ψυχὴ τε καὶ σῶμα, τῷ λόγῳ τῆς καθ' ἑνωσιν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης μιᾶς ὑποστάσεως· ὅτι μὴ καθ' αὐτὰ τούτων ἑκάτερον ὑπέστη θατέρων κεχωρισμένον, πρὸ τῆς ἐξ αὐτῶν εἰς γένεσιν εἶδους συνθέσεως. Ἄμα γὰρ γένεσις, ἅμα σύνθεσις, ἅμα καὶ ἢ κατὰ σύνθεσιν ἐξ αὐτῶν τοῦ εἶδους συμπλήρωσις. Ἐτεροουσία δέ, τῷ λόγῳ τῆς πρὸς ἄλληλα φυσικῆς ἑτερότητας· καθ' ὃν οὐδαμῶς ἐπιδέχονται (553) κατ' οὐσίαν τοὺς ἀλλήλων ὄρους τε καὶ λόγους· ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον ἀποδίδωσι θάτερον τῆς οἰκείας οὐσίας πρὸς τὸν θατέρου λόγον ἀσύμπτωτον· καθ' ὃν τὴν ψυχῆς καὶ σώματος οὐσιώδη σώζοντες διαφορὰν, οὐ συγγέμεν τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην ὑπόστασιν, τῇ πρὸς θάτερον θατέρου περιτροπῇ τε καὶ μεταβολῇ τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ἡγουν φύσεων, τὸν ἀφανισμόν δεχομένην.

Εἰ δὲ κατὰ τὴν ἅμα πρὸς εἶδους γένεσιν ψυχῆς τε καὶ σώματος σύνοδον, ὁ τίς ἀποτελεῖσθαι πέφυκεν ἄνθρωπος· τῷ μὲν λόγῳ τῆς τῶν οἰκείων μερῶν φυσικῆς κοινότητος, πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους σώζων τό ὁμοούσιον· τῷ δὲ λόγῳ τῆς τῶν αὐτῶν ιδιότητος, πρὸς τοὺς ἄλλους φυλάττων ἀνθρώπους τό ἑτεροῦπόστατον· ἐνούμενος μὲν

τῆ κατά φύσιν κοινότητι τῶν οἰκείων μερῶν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, πρὸς οὓς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατ' εἶδος ἐπιφέρεται φύσιν· διαιρούμενος δὲ τῆ καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν ιδιότητι τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, πρὸς οὓς ἕτερόν τε κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ διάφορον, ἐπιφέρεται πρόσωπον· ᾧ διακρίνεται λόγῳ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τὴν ἐνότητα τῆς οἰκείας προσωπικῆς ἀδιαιρέτου μονάδος φυλάττων παντελῶς ἀδιάφορον· καὶ ᾧ τοῖς ἄλλοις ἐνοῦσθαι λόγῳ πέφυκεν ἀνθρώποις, τὴν διαφορὰν τῆς τῶν οἰκείων μερῶν οὐσιώδους ἐτερότητας σώζων ἀσύγχυτον· σαφῆς ἐντεῦθεν ἡμῖν, καὶ μηδὲν ἔχων γριφῶδες ὁ περὶ τῆς σαρκώσεως, ἡγουν ἐνθρωπήσεως τοῦ ἐνός τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου καθέστηκε λόγος.

Ὅτι ὁ Χριστὸς ταῖς μὲν κατ' οὐσίαν τῶν οἰκείων μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα κοινότησιν ἐνούμενος, τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν σωζομένην εἶχε διαφορὰν· ταῖς δὲ τῶν μερῶν ιδιότησι, τό καθ' ὑπόστασιν διεδείκνυ ταυτὸν ὡς ὅλου, κοινὸν ἀμφοτέρων.

Διδάσκων διαρρήδην ἡμᾶς, ὅτιπερ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τέλειος ὑπάρχων κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, καθ' ἣν ταυτὸν ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι καὶ ὁμοούσιος, κατὰ τε τό πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν, καθ' ἣν ἕτερος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τό Πνεῦμα καθέστηκε, τὴν προσωπικὴν ἀσύγχυτον σώζων διαφορὰν, σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἀγίου, καὶ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τελείως ἐνηνθρώπησεν· τουτέστι, τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος, κατὰ πρόσληψιν δηλονότι σαρκός, ψυχὴν ἐχούσης νοεράν τε καὶ λογικὴν, ἐν αὐτῷ τὴν τε φύσιν λαβούσης καὶ τὴν ὑπόστασιν· τουτέστι, τό εἶναι τε καὶ τό ὑφεστάναι, κατ' αὐτὴν ἅμα τοῦ Λόγου τὴν σύλληψιν· ἐπεὶ αὐτός ὁ Λόγος ἀντὶ σπορᾶς· μᾶλλον δὲ σπορά τῆς οἰκείας θέλων εὐρέθη σαρκώσεως, καὶ γέγονε κατὰ τὴν ὑπόστασιν σύνθετος, (556) ὁ κατὰ τὴν φύσιν ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος· εἷς καὶ αὐτός ἐν τῇ μονιμότητι τῶν ἐξ ὧν συνέστη μερῶν διαμένων ἄτρεπτος, ἀδιαιρέτος τε καὶ ἀσύγχυτος· ἵνα ἢ καθ' ὑπόστασιν μεσίτης τοῖς ἐξ ὧν συνετέθη μέρεσι· τὴν τῶν ἄκρων ἐν ἑαυτῷ συνάπτων διάστασιν· ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάσων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην· ὡς Θεὸς ἀληθῶς κατ' οὐσίαν ὑπάρχων, καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς φύσει κατ' οἰκονομίαν γενόμενος· μήτε τῆ κατὰ φύσιν διαφορὰ τῶν οἰκείων μερῶν διαιρούμενος, μήτε τῆ καθ' ὑπόστασιν ἐνότητι τῶν αὐτῶν συγγεόμενος· ἀλλὰ τῷ μὲν λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν κοινότητος, Πατρὶ τε καὶ Μητρὶ κατὰ φύσιν ἐνούμενος, τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν διεδείκνυτο σώζων διαφορὰν· τῷ δὲ λόγῳ τῆς καθ' ὑπόστασιν τῶν οἰκείων μερῶν ιδιότητος, τῶν ἄκρων Πατρός τε φημι καὶ Μητρός διακρινόμενος, τό μοναδικόν τῆς οἰκείας ὑποστάσεως ἔχων διεφαίνετο παντελῶς ἀδιάφορον, ἐν τῇ πρὸς ἄλληλα κατ' ἄκρον προσωπικῇ ταυτότητι τῶν οἰκείων μερῶν διαπαντός ἐνιζόμενον. Ἡ γὰρ κατ' οὐσίαν θατέρου τῶν μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα κοινότης, ἐν τῇ ἐνότητι τῆς μιᾶς ὑποστάσεως, ἀσύγχυτον τό διάφορον τῆς θατέρου διασώζουσα φύσεως, μίαν ἀμφοτέρων ἐκ τῆς ἐνώσεως τοῖς εὐσεβέσιν οὐκ ἐδίδου γνωρίζεσθαι φύσιν, ἵνα μὴ γένηται παντελῶς κατ' οὐσίαν τῶν μερῶν ἀπογένεσις, ἢ κατὰ σύνθεσιν τῆς ἐξ αὐτῶν τοῦ ὅλου μιᾶς φύσεως γένεσις, οὐκ ἔχουσα πῶς τὴν φυσικὴν πρὸς τὰ μέρη τῶν ἄκρων φυλάξει συγγένειαν, μὴ σώζουσα τὴν κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἀλλ' ὑπόστασιν μίαν παρεῖχεν ὄραν ἐκ τῆς ἐνώσεως σύνθετον, τῆ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ὑπάρξει συντηρουμένην. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν θατέρου τῶν ὡς εἰς ὅλου τινός τοῦ Χριστοῦ σύνθεσιν μερῶν ιδιότης, τῷ κατ' οὐσίαν κοινῷ

συνεπινοουμένη, γνώρισμα κοινόν ἀπετέλεσε τῶν μερῶν, τό χαρακτηρίζον τήν ἐξ αὐτῶν συμπληρωθεῖσαν μίαν ὑπόστασιν. Κοινήν γάρ σαρκός καί θεότητος κατά τήν ἄρρητον ἔνωσην γεγενῆσθαι φαμεν, τήν ἐξ αὐτῶν συνόδῳ τῇ καθ' ἔνωσην φυσικήν, ἡγουν ἀληθῆ τε καί πραγματικήν, συμπληρωθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν. Φημί δέ κοινήν, ὡς μίαν καί τήν αὐτήν τῶν μερῶν ἰδικωτάτην ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφανθεῖσαν ὑπόστασιν· μᾶλλον δέ μίαν τοῦ Λόγου καί τήν αὐτήν ὑπάρχουσαν νῦν τε καί πρότερον· ἀλλά πρότερον μὲν ἀναιτίως, ἀπλήν τε καί ἀσύνθετον· ὕστερον δέ δι' αἰτίαν προσλήπει σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης ἀτρέπτως γενομένην κατ' ἀλήθειαν σύνθετον· καθ' ἣν τῶν ἄκρων, Πατρός τέ φημι καί Μητρός ἀφοριζόμενος, πρὸς ἑαυτὸν ἦνωται, καθοτιοῦν οὐκ ἔχων διαφοράν· ἵνα μὴ γένηται παντελής τῆς καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν ταυτότητος ἀπογένεσις, ἢ τῆς κατ' αὐτήν τῶν μερῶν διαφορᾶς γένεσις, εἰς δυάδα προσωπικήν διαλύουσα τήν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσην· οὐκ ἔχουσα πῶς δεῖξαι τήν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν προσωπικήν ταυτότητα σωζομένην, τῇ καθ' ὑπόστασιν διαφορᾶ πρὸς δυάδα προσώπων μεριζομένην.

Ὅτι τὰ μὲν καθ' ὑπόστασιν κοινὰ τῶν μερῶν, τό ὅλον ἡγουν τόν Χριστόν ἠφόριζε τῶν ἄκρων· τὰ δέ κατ' οὐσίαν πρὸς τὰ ἄκρα κοινὰ τῶν μερῶν, ὡς ὅλον συνῆπτε τοῖς ἄκροις οὐσιωδῶς τόν Χριστόν.

Οὐ γάρ οἷς ἠφορίζετο τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἰδιώμασιν ἢ σάρξ, τούτοις διετήρει τήν πρὸς τόν Λόγον διαφοράν· οὐτ' ἂν πάλιν, οἷς τοῦ Λόγου διέφερον ἰδιώμασι, τούτοις καί ἡμῶν ἠφορίζετο. Ἄλλ' οἷς πρὸς ἡμᾶς ἠφορίζετο, τούτοις τήν καθ' ὑπόστασιν πρὸς τόν λόγον διέσωζεν ἔνωσην, ἡγουν ταυτότητα· καί οἷς ἡμῖν ἦνωτο φυσικῶς, τούτοις δηλαδή τήν πρὸς τόν Λόγον σωζομένην εἶχεν οὐσιώδη διαφοράν. Ὡσπερ καί ὁ Λόγος, οἷς ἠφορίζετο τοῦ κοινοῦ τῆς θεότητος ἰδιώμασιν ὡς Υἱός καί Λόγος, τούτοις πρὸς τήν σάρκα τήν καθ' ὑπόστασιν διέσωζεν ἔνωσην, ἡγουν ταυτότητα· καί οἷς ὡς Θεός τήν πρὸς τήν σάρκα φυσικήν ἐτήρει διαφοράν, τούτοις Πατρί τε καί Πνεύματι κατ' οὐσίαν ἐνούμενος ἐπήλλαττε τήν τε πρὸς ἑαυτὸν καί τὰ ἄκρα διαφοράν καί ταυτότητα· κοινότησι μὲν τῶν μερῶν κατά φύσιν τοῖς ἄκροις ἐνούμενος, ἰδιότησι δέ τῶν αὐτῶν δηλαδή μερῶν, καθ' ὑπόστασιν τῶν ἄκρων διακρινόμενος· ἐν μὲν τῇ καθ' ὑπόστασιν ταυτότητι τῶν οἰκείων μερῶν, πρὸς ἑαυτὸν δεικνύς σωζομένην τήν τῶν ἄκρων διαφοράν· ἐν δέ τῇ τῶν μερῶν κατ' οὐσίαν ἑτερότητι, τήν πρὸς τὰ μέρη τῶν ἄκρων ταυτότητα φυσικήν ἐπιφερόμενος. Εἰ δέ ταῖς μὲν κοινότησι τῶν μερῶν ἦνωτο τοῖς ἄκροις, ταῖς δέ τῶν ἰδιότησιν ἠφορίζετο τῶν ἄκρων· δῆλον ὡς οἷς ἦνωτο τοῖς ἄκροις, τήν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν φυσικήν εἶχε σωζομένην διαφοράν. Οἷς δέ διεκρίνετο τῶν ἄκρων, τήν καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν εἶχε ταυτότητα διαφανομένην.

Οὐκοῦν ἐκατέρου τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ὁ Χριστός εἶχε, τό τε κοινόν καί τό ἰδικόν· τό μὲν κοινόν, ἐν τῷ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς τὰ ἑαυτοῦ μέρη τῶν ἄκρων ταυτότητος καθ' ὃν τήν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν καί μετὰ τήν ἔνωσην σωζομένην εἶχε διαφοράν· τό δέ ἴδιον, ἐν τῷ λόγῳ τῆς καθ' ὑπόστασιν ταυτότητος τῶν μερῶν, καθ' ὃν ἠφορίζετο τῶν ἄκρων, ἀσύγχυτον τήν πρὸς αὐτὰ σώζων διάκρισιν. Ἡ γάρ ἀληθής καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, ἐκατέρου τῶν εἰς ὅλου τινός σύνθεσιν ἀλλήλοις συνεργουμένων μερῶν, κατά τήν ἅμα πρὸς ὅλου τινός γένεσιν σύνοδον, τό ἀφορίζον ἐκάτερον τῆς κατ' οὐσίαν κοινότητος ἰδιώμα, τῷ κοινῷ συμπαραλαβοῦσα, δείκνυσιν ἐνυπόστατον, ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν· ὅτι μὴ καθ' αὐτό διωρισμένως ὑπέστη τῶν ὁμογενῶν, ἢ τοῦ καθ' ἔνωσην

αὐτῶ πρὸς ὅλου τινός γένεσιν συνυφεστῶτος ἀφοριζόμενον· ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ὑποστάσεως. Τό γάρ καθ' αὐτό διωρισμένως συνεστῶς ἐστιν ὑπόστασις· γ' εἴπερ ὑπόστασιν εἶναι φασιν, οὐσίαν μετὰ ιδιωμάτων, ἀριθμῶ τῶν ὁμογενῶν διαφέρουσαν· δ' ἐνυπόστατον δέ, τό καθ' αὐτό μὲν (560) οὐδαμῶς ὑφιστάμενον, ἐν ἄλλοις δέ θεωρούμενον, ὡς εἶδος ἐν τοῖς ὑπ' αὐτό ἀτόμοις· ἢ τό σύν ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τήν οὐσίαν εἰς ὅλου τινός γένεσιν συντιθέμενον· ὅπερ καθ' ὅσον μὲν διαφέρει τοῖς ἀφορίζουσιν αὐτό τῶν κατ' οὐσίαν ὁμογενῶν ιδιώμασι, τοσοῦτον τῶ συγκειμένῳ καθ' ὑπόστασιν, ἐνίζεταί ταυτιζόμενον. Οὐ γάρ οἷς ἀφορίζεται τῶν ὁμογενῶν ιδιώμασι, τούτοις διακρίνεται καί τοῦ συγκειμένου καθ' ἔνωσιν καί συνυφεστῶτος· ἀλλ' οἷς διενήνοχε τῶν ὁμοουσίῶν ἀφοριστικοῖς ιδιώμασι, τούτοις πρὸς τό συγκείμενον τήν καθ' ἔνωσιν φυλάττει ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, ἐν τῶ πάντῃ μοναδικῶ τοῦ προσώπου συντηρουμένην· ὅπερ ἐπὶ τῆς θείας οἰκονομίας ἤγουν σαρκώσεως ὁ ἀληθῆς πρεσβεύει λόγος. Οἷς γάρ ἡμῶν ἀφοριζομένη διέφερον ἢ σὰρξ ιδιώμασι, τούτοις τήν πρὸς τόν Λόγον καθ' ὑπόστασιν εἶχε ταυτότητα· καί οἷς ὁ Λόγος Πατρός τε καί Πνεύματος διέφερον ιδιώμασιν, ὡς Υἱός ἀφοριζόμενος, τούτοις τό καθ' ὑπόστασιν πρὸς τήν σάρκα, μοναδικόν διετήρει σωζόμενον, μηδενί λόγῳ παντελῶς διαιρούμενον.

Οὐκοῦν οὐχ ὑπόστασις ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου καθέστηκε σὰρξ. Οὐδέποτε γάρ, οὐδόσον ἐπινοίας ψιλῆς πέφυκε τάχος χωρεῖν, καθ' ἑαυτήν τό παράπαν ὑπέστη τοῖς ἀφορίζουσιν αὐτήν ιδιώμασι διωρισμένη τῶν ὁμογενῶν, ἢ πρὸς τόν συγκείμενον καθ' ὑπόστασιν Λόγον, τοῦ κοινοῦ τό ἴδιον ἔχουσα κεχωρισμένον· ἀλλ' ἐνυπόστατος ὡς ἐν αὐτῶ καί δι' αὐτόν λαβοῦσα τοῦ εἶναι τήν γένεσιν· καί αὐτοῦ γενομένη καθ' ἔνωσιν σὰρξ, καί πρὸς αὐτόν καθ' ὑπόστασιν ἐνιζομένη, τῶ λόγῳ τῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἀφορίζουσης αὐτήν ιδιότητος. Καί σαφέστερον εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν ποιουμένη τό ἴδιον· ὡς που καί τό κατ' οὐσίαν κοινόν, οὐ καί σὰρξ ἀληθῶς καθ' ἔνωσιν γέγονεν.

Ἵτι Θεός ὑπάρχων τέλειος ὁ Χριστός, καί ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, τῶν ἄπερ ἦν, εἶχε τό κοινόν καί τό ἴδιον, οἷς πρὸς ἑαυτόν ἐποιεῖτο τήν τῶν ἄκρων ἔνωσιν καί διάκρισιν· τῇ μὲν πρὸς ἑαυτόν ἐνώσει τῶν ἄκρων, ἐν ἑαυτῶ σωζομένης τῆς ἐξ ὧν συνετέθη δύο φύσεις πιστούμενος· τῇ δέ πρὸς ἑαυτόν διακρίσει τῶν ἄκρων, τό μοναδικόν τῆς οἰκείας παριστάς ὑποστάσεως.

Εἰ γάρ φύσει Θεός ὧν ὁ Λόγος προσλήψει σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης δίχα τροπῆς γέγονεν ἄνθρωπος, δηλὸν ὡς ἐξ ἀμφοῖν εἷς, καί δι' ἑνός ἑαυτόν κατ' ἀλήθειαν ἄμφω πιστούμενος, ἀμφοτέρων εἶχεν ὁ αὐτός τό τε κοινόν, καί τό ἴδιον· οἷς τήν πρὸς τὰ ἄκρα ἐποιεῖτο ἔνωσιν καί διάκρισιν· τῇ μὲν πρὸς ἄλληλα φυσικῇ διαφορᾷ τῶν οἰκείων μερῶν, κατ' οὐσίαν τοῖς ἄκροις ἐνούμενος· τῇ δέ τῶν αὐτῶν, δηλονότι μερῶν, ταυτότητι, καθ' ὑπόστασιν, τῶν ἄκρων διακρινόμενος. Εἰ δέ διαφορᾷ εἶχεν ὁ αὐτός καί ταυτότητα, δηλὸν ὡς ἐν καί δύο ἦν ὁ αὐτός. Ἐν μὲν, τῶ λόγῳ τῆς οἰκείας κατὰ τήν ὑπόστασιν ἀδιαιρέτου (561) μονάδος· δύο δέ, τῶ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα τῶν οἰκείων μερῶν καί μετὰ τήν ἔνωσιν ἑτερότητος. Διαφορᾷ γάρ ἐστιν, λόγος καθ' ὃν ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν σημαινομένων ἑτερότης σώζεσθαι πέφυκεν, καί τοῦ πῶς εἶναι δηλωτικός. Ταυτότης δέ ἐστιν, ἀπαραλλαξία καθ' ἣν ὁ τοῦ σημαινομένου λόγος τό πάντῃ κέκτηται μοναδικόν, μηδενί τρόπῳ διαφορᾷ γνωριζόμενον.

Περί διαφορᾶς διάληψις σύντομος, δι' ἧς δείκνυται τό κατ' οὐσίαν ποσόν τῶν ἠνωμένων σωζόμενον.

Εἰ τοίνυν σώζεται μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν Χριστῶ τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ἢ πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν οὐσίαν διαφορὰ, σαφῆς ὑπάρχει τοῖς εὐσεβοῦσιν ἀπόδειξις, ὡς τό κατ' οὐσίαν ποσόν μεμένηκε τῶν ἠνωμένων ἀμείωτον μετὰ τὴν ἔνωσιν, τόν ἐκατέρου μέρους πρὸς θάτερον ἐν τῷ κατὰ σύνθεσιν ἐξ αὐτῶν ὅλῳ διασῶζον τῆς οὐσίας ὄρον τε καὶ λόγον ἀσύμπτωτον. Εἰ δέ καὶ ἡ τοῦ ὅλου πρὸς τὰ οἰκεῖα μέρη, μᾶλλον δέ φάναι σαφέστερον, ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ὅλου σύνθεσιν ὑποστατική διασώζεται ταυτότης· δῆλον ὡς οὐδενὶ τρόπῳ τὰ μέρη κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην μίαν ὑπόστασιν, πρὸς ἄλληλα παντελῶς διαφέρουσι. Καί λοιπόν οὐδεὶς ἐστὶ λόγος δεῖξαι δυνάμενος, ἢ τό κατ' οὐσίαν διάφορον συγγεόμενον, ἢ τό καθ' ὑπόστασιν μοναδικόν διαιρούμενον.

Κατασκευὴ πλατυτέρα τε καὶ φυσικωτέρα περὶ διαφορᾶς καὶ ποσότητος, καὶ τοῦ δηλοῦντος αὐτάς ἀριθμοῦ

Οὐκοῦν εἴπερ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγομεν, πάση δέ πάντως ἐξ ἀνάγκης διαφορᾶ συνεισάγεσθαι πέφυκε ποσόν, οὗ δηλωτικόν τόν ἀριθμόν εἶναι γνωρίζομεν, εἰκότως πρὸς δήλωσιν μόνην τῆς τῶν διαφερόντων διαφορᾶς μετὰ τὴν ἔνωσιν τόν ἀριθμόν παραλαμβάνοντες, οὐ διαιροῦμεν τῷ ἀριθμῷ τὰ σημαίνόμενα παντελῶς, ἀλλὰ δηλοῦμεν σωζομένην τῶν ἠνωμένων τὴν ὑπαρξιν· ὅτι καὶ μόνου ποσοῦ δηλωτικός πᾶς εἶναι πέφυκεν ἀριθμός, ἀλλ' οὐ διαιρετικός. Τό γάρ μή ποιοῦν ἢ πάσχον, πῶς ἂν εἴη τῆς οἴανουσιν σχέσεως κύριον; ἐπειδὴ μόνης οὐσίας ἐστὶ τό μὲν ποιεῖν· ὡσπερ καὶ τό πάσχειν συμβεβηκότος ἤγουν ποιότητος· ἀφ' ὧν εἶναι, καὶ ἐξ ὧν τὰς σχέσεις, οἱ τῶν τοιούτων γυμνασταὶ λόγων προῖεναι φασίν. Μᾶλλον δέ σκοποῦσιν ἡμῖν ἀκριβέστερον, οὐδέ τούτων, οὐσίας τέ φημι καὶ συμβεβηκότος, καθεστήκασιν ἔργον αἱ σχέσεις, ἀλλὰ τῆς πάντων ποιητικῆς αἰτίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ λόγον ἐνθεμένης ἐκάστῳ τῶν γεγονότων τοῦ εἶναι συστατικόν, καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα φυσικῆς παραστατικόν οἰκειώσεώς τε καὶ ἀλλοτριώσεως. Εἰ δέ κυρίως αἱ σχέσεις οὐκ ἔχουσιν αἰτίαν ποιητικὴν ἑαυτῶν τὴν οὐσίαν, σχολῆ γ' ἂν τόν ἀριθμόν· ὅς καθό μὲν οὐκ ἔστιν οὐσία, ποιεῖν οὐ δύναται παντελῶς· καθό δέ συμβεβηκός, ἤγουν ποιότης οὐκ ἔστιν, πάσχειν οὐ πέφυκεν. Εἰ δέ μήτε ποιεῖν, μήτε πάσχειν ὁ ἀριθμός πέφυκεν, ἄρα σημεῖόν ἐστὶ ποσοῦ δηλωτικόν, τῆς ἐν τῷ δηλουμένῳ ποσῷ σχέσεως οὐδεμίαν ποιούμενος (564) ἔμφασιν· ὅτι μή γένος ἐστίν, ἄλλων κατηγορεῖσθαι δυνάμενος· ἀλλὰ σημεῖον, ὡς ἔφην, τοῦ κατ' ἄλλων κατηγορικῶς φερομένου γένους ἐμφατικόν.

Εἰ δέ μή τό τε ποιεῖν, μήτε πάσχειν ὁ ἀριθμός ἔχει, δῆλόν ἐστιν, ὅτι καθό μὲν οὐ ποιεῖ, σχέσεως τῆς οἴασουσιν οὐκ ἔστι δηλωτικός, τουτέστιν ἐνώσεως ἢ διαιρέσεως· ἐτέρου γάρ, ὡς ἔφην, λόγου τοῦτο καθέστηκε· καθό δέ πάσχειν οὐ πέφυκεν, οὐ διαιρεῖται. Καθ' ἑαυτόν γάρ ἀδιαίρετός ἐστὶ πᾶς ἀριθμός, τὴν κατ' ἄλλοίωσιν οὐκ ἐπιδεχόμενος κίνησιν, ὅπερ ἴδιον ὑπάρχει ποιότητος· οὔτε συστολὴν καὶ διαστολὴν, ὅπερ ἴδιον οὐσίας καθέστηκεν· οὔτε μὴν αὐξήσιν καὶ μείωσιν, ὅπερ ἴδιόν ἐστι ποσότητος. Εἰ δέ ποσότητος, ἀλλ' οὐ σχέσεως μόνης γάρ τῆς ἀπλῶς, ἀλλ' οὐ τῆς πῶς λεγομένης ποσότητος, ὁ ἀριθμός ὑπάρχει σημαντικός· δῆλον ὡς οὔτε διαίρεσιν, οὔτε μὴν ἔνωσιν ὁ ἀριθμός ποιεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ μόνην ποσότητος δήλωσιν, ὡς δ' ἂν ταύτην ὑπάρχουσαν ἐννοήσωμεν. Οὐσίας γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ τό ποιεῖν, καὶ συμβεβηκότος ἤγουν

ποιότητα τό πάσχειν· ὧν οὐθέτερον ἔστιν ὁ ἀριθμός. Εἰ γάρ ἦν οὐσία, καί αὐθυπόστατον ἦν, μή δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν· εἰ δέ συμβεβηκός ἦν, ἤγουν ποιότης, ἢ τήν ιδιαίτατα διαφορὰν ἐποίει, καί τόν ὀρισμὸν τοῦ ὑποκειμένου συνήγε τῷ γένει συμπλεκόμενος, καί δήλωσιν εἶδους, ἀλλ' οὐ ποσοῦ παρεῖχεν· ἢ τήν κοινῶς διαφορὰν τῷ εἶδει συναπτόμενος, εἰσήγε· καί τήν ἄλλου πρὸς ἄλλον τῶν ὑπὸ τό αὐτό εἶδος ἀναγομένων ἀτόμων ἐποίει διάκρισιν· ἢ τήν ἰδίως λεγομένην διαφορὰν, ἐν τῷ ἀθροισμῷ τῶν ἐν τῷ ἀτόμῳ πάντων ιδιωμάτων ἐποίει· καί οὐκ ἄλλον ἀπ' ἄλλου μόνον, ἀλλὰ καί ἄλλοιον ἐδήλου δεικνύμενον τόν δι' αὐτοῦ σημαινόμενον. Εἰ δέ τοῖς ὀρισμοῖς τῶν πραγμάτων παντελῶς, οὐδεὶς συμπαραλαμβάνει τόν ἀριθμὸν, οὐκ ἔστιν ὁ ἀριθμός, οὔτε οὐσία, οὔτε ποιότης. Εἰ δέ τούτων μηδέν ἔστιν ὁ ἀριθμός, δῆλον ὡς οὔτε ποιεῖν πέφυκεν, οὔτε πάσχειν· εἰ δέ τό ποιεῖν οὐκ ἔχει καί τό πάσχειν ὁ ἀριθμός, εἰκότως οὔτε ἐνοῖ τό παράπαν, οὔτε διαιρεῖ ὡς ποιῶν· οὔτε μὴν ὡς πάσχων διαιρεῖται παντάπασιν· ἀλλὰ μόνης τῆς τῶν πραγμάτων ποσότητος ποιούμενος δήλωσιν, τῆς αὐτῶν οὐκ ἐφάπτεται σχέσεως.

Εἰ δέ μόνης ποσότητος, ἀλλ' οὐ οἴασθαι κατ' αὐτὴν νοουμένης σχέσεως ὁ ἀριθμός ὑπάρχει δηλωτικός, φωνή τις ἔστιν μᾶλλον, ἢ οὕτως εἶπω, καί προσηγορία ποσῶ προσφυῆς ὁ ἀριθμός. Οὐκοῦν ὁ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων μετὰ τήν ἔνωσιν, καί ποσόν πάντως τῇ διαφορᾷ συνεπινόησε τῶν διαφερόντων. Τό γάρ παντελῶς ἀπλοῦ, καί διαφορᾶς ἀνεπίδεκτον· ὅτι καί πάντη ταυτὸν ἑαυτῷ καί μοναδικόν, καί ὅλον καί ὅλος ἄσχετον, ὡς τό ἐν ποσῷ γένος οὐκ ἔχον κατηγορούμενον· καί διὰ τοῦτο παντελῶς οὐκ ἀριθμούμενον· ὁ δέ τῇ διαφορᾷ ποσόν (565) συνεπινοήσας ἀμήχανον γάρ γνωσθῆναι διαφορὰν ποσοῦ παντελῶς ἀνοιροῦσαν· πρὸς μόνην δήλωσιν, ἀλλ' οὐ διαίρεσιν τοῦ τῇ διαφορᾷ συνεπινοηθέντος ποσοῦ παραλαμβάνων τόν ἀριθμὸν, οὐκ ἐξίσταται τῆς ἀληθείας, τό ἐπινοούμενον ἐξ ἀνάγκης τῇ διαφορᾷ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ σημαίνων ποσόν· ἐπειδή, καθὼς ἔφην, πάση καθ' ὄντινα τρόπον λεγομένη διαφορᾷ πάντως συνεπινοεῖται ποσόν· οὗ φύσει δηλωτικόν, ἀλλ' οὐ διαιρετικόν εἶναι τόν ἀριθμὸν ἐδιδάχθημεν.

Εἰ δέ μᾶλλον φροντίζει τῆς ἀληθείας, ὁ τό συνεπινοούμενον ἐξ ἀνάγκης τῇ διαφορᾷ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ σημαίνων ποσόν εἰς τήν τοῦ μυστηρίου σύστασιν, ἵνα μὴ τῶν ἐνωθέντων πρεσβεύση σύγχυσιν· πῶς οὐ δίκαιον κατὰ τινος οἴεσθαι χρή διὰ ταύτην ὁμολογεῖσθαι τήν αἰτίαν τῶν ἐν Χριστῷ σωζομένων ἀσυγχύτως μετὰ τήν ἔνωσιν τό κατ' οὐσίαν ποσόν, ὅπότε ἂν ὁ ἀριθμός διαφορᾶς, ὡς ἔδειξε διὰ πλάτους ὁ λόγος, ἀλλ' οὐ διαιρέσεως ποιεῖσθαι δήλωσιν πέφυκεν; Εἰ μὲν οὖν ἀναλλοίωτος ὁ κατ' οὐσίαν θατέρου τῶν ἐνωθέντων διέμεινε λόγος μετὰ τήν ἔνωσιν, πρὸς τόν θατέρου τῆς οὐσίας ὄρον μὴ μεταπίπτων, προδήλως ἢ τοῦ Χριστοῦ θεότης μεμένηκε κατ' οὐσίαν θεότης, πρὸς τήν σαρκὸς οὐσίαν οὐ μεταφοιτήσασα· καί ἢ τοῦ αὐτοῦ πάλιν ἀνθρωπότης μεμένηκε κατ' οὐσίαν ἀνθρωπότης, πρὸς τήν τῆς θεότητος φύσιν μὴ παθοῦσα μεταβολήν. Εἰ δέ οὐδέ ἢ θεότης τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἢ ἀνθρωπότης εἰς ἀλλήλας διαπεφοιτήκασιν διὰ τήν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, ἀλλ' ἀσύγχυτοι κατὰ τόν μέγαν Κύριλλον μεμενήκασι αἱ φύσεις, σαφῶς ἢ μετὰ τήν ἔνωσιν διαφορὰν τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ καθέστηκε φύσεων, καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. Εἰ δέ τῶν ἀσυγχύτως ἐν Χριστῷ σωζομένων ἔστιν, ἢ διαφορὰ μετὰ τήν ἔνωσιν· διαφορὰν δέ γνωσθῆναι ποσοῦ παντελῶς κεχωρισμένην ἀμήχανον· λεγέσθω πρὸς δήλωσιν τῆς διαφορᾶς τό ποσόν τῶν διαφερόντων, ἵνα μὴ ψιλήν πως καί οὐκ ἀληθῆ τήν διαφορὰν ὑποπτειθῶμεν πρεσβεύοντες. Ψιλήν γάρ πᾶσαν διαφορὰν οἶδεν ὁ λόγος, τήν οὐκ ἔχουσαν ὑπαρκτικῶς ὑποκειμένην τήν, ὧν ἔστι διαφορὰ, πραγμάτων ἀλήθειαν.

Ἡμεῖς μὲν οὖν ταυτὸν ὑπόστασιν τε καὶ φύσιν, κυρίως μηδέποτε λέγοντες, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, ὡς ἀνωτέρω προλαβὼν ἀπέδειξεν ὁ λόγος, εὐσεβῶς ἐπὶ Χριστοῦ τὸ ταυτὸν πρεσβεύομεν καὶ τὸ διάφορον. Τὸ μὲν, τῷ λόγῳ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως, καθ' ὃν ταυτὸν τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ τὸν Θεὸν Λόγον ὁμολογοῦμεν· ἵνα μὴ προσθήκη προσωπικὴν ἢ πανεύφημος λάβῃ Τριάς, γινομένη τετράς. Τὸ δέ, τῷ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν τῶν ἐξ ὧν ἔστιν ἑτερότητας, καθ' ἣν εἰς ἄλληλα τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ παντελῶς οὐ μεταπίπτουσιν. Οὐ γάρ ταυτὸν ποτε κατ' οὐσίαν γένοιτ' ἂν θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ἵνα μηδὲν ἢ κτιστὸν τῇ θεότητι καθ' ἔνωσιν ὁμοφυές καὶ ὁμοούσιον. Ἐπειδὴ φύσει φύσιν ὁμοούσιον εἶναι λέγειν, μαινομένης διανοίας ὑπάρχειν γινώσκομεν. Οὐκ ἔστι (568) γάρ φύσει ποτ' ἂν φύσις ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιος. Τὸ γάρ ὁμοφυές καὶ ὁμοούσιον, ἐπὶ μόνων τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος πρὸς μίαν οὐσίαν ἀναγομένων ἀτόμων λέγεσθαι πέφυκεν.

Ὅτι ὁ μὴ ταυτὸν φύσιν λέγων καὶ ὑπόστασιν, εὐσεβῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγει τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν διαφορὰν· τὴν μὲν καθ' ὑπόστασιν εἶναι πιστεύων, τὴν δέ κατὰ φύσιν.

Ταύτην ἔχοντες τὴν ὁμολογίαν ἡμεῖς, οὔτε τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἀρνούμεθα μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐξ ὧν ὁ εἰς συνετέθη Χριστός, ἀσυγχύτους μεμενηκέναι τὰς φύσεις πιστεύοντες· οὔτε τὴν καθ' ὑπόστασιν ἀγνοοῦμεν ἔνωσιν, ἕνα τὸν Χριστόν τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς ὁμολογοῦντες Τριάδος. Ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστός ἐν αὐτῷ κατ' ἀλήθειαν σωζομένων, δίχα τομῆς καὶ συγχύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ποιοῦμεν κατάδηλον, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς συγχύσεως· καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐπεὶ γινώσκομεν, διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσῃ τὴν νοεράν κατὰ τῆς Νεστορίου προβαλλόμεθα διαιρέσεως· ἐπίσης καὶ τὴν Ἀπολιναρίου φεύγοντες σύγχυσιν· τὴν τῶν ἐνωθέντων φυσικὴν ἀρνούμενου διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ταυτὸν τῷ Λόγῳ κατὰ φύσιν τὴν σάρκα πρεσβεύοντος διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ τὴν Νεστορίου διαίρεσιν, ὑποστατικὴν ἐπὶ Χριστοῦ διαφορὰν καταγγέλλοντος, καὶ τὴν σαρκὸς καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὸν Λόγον ταυτότητα διατέμνοντος.

Ὅτι Σεύηρος, ταυτὸν εἶναι λέγων φύσιν καὶ ὑπόστασιν, σύγχυσιν ποιεῖ τὴν ἔνωσιν, καὶ διαίρεσιν τὴν διαφορὰν· καθ' ἣν δείκνυται, τὸν τε τῆς Τριάδος εἰς τετράδα προσώπων διαστέλλων τὸν λόγον· καὶ τὸ τῆς μονάδος εἰς θεοτήτων διάδα τέμνων μυστήριον· καὶ πάσης τὸν Χριστόν βλασφημῶς ἐκβάλλων οὐσιώδους ὑπάρξεως.

Σεύηρος δέ ταυτὸν κυρίως οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, φύσιν τε λέγων καὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς θείας σαρκώσεως, οὔτε τὴν ἔνωσιν οἶδεν ἀσύγχυτον, κἄν προσποιεῖται λέγειν· οὔτε τὴν διαφορὰν ἀδιαίρετον, κἄν εἰ καὶ τοῦτο κομπάζων διέξεισιν· ἀλλὰ τὴν μὲν ἔνωσιν σύγχυσιν κατὰ τὸν Ἀπολιναρίου ἀπεργάζεται· τὴν δέ διαφορὰν ἀλλοτριώσιν κατὰ τὸν Νεστόριον. Εἰ γάρ ταυτὸν ἔστιν ὑπόστασις καὶ φύσις, οὐδενὶ τρόπῳ κατ' αὐτόν ἢ σὰρξ ἔσται τῷ Λόγῳ ταυτὸν ἢ ἕτερον. Λέγων γάρ τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν, Νεστορίῳ τὴν ἔνωσιν καὶ αὐτὸς συνδιαίρων εὐρεθήσεται, καθ' ὑπόστασιν τῆς σαρκὸς πρὸς τὸν Λόγον τὴν διαφορὰν ἐπάγων μετὰ τὴν ἔνωσιν· ὡς οὐκ ἂν ἄλλως τῆς ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶς νοεῖσθαι κατ' αὐτόν δυναμένης, ἢ ὡς ἐν ὑποστατικῇ ποιότητι διαφορᾶς, εἴπερ ταυτὸν φύσις ἐστίν καὶ ὑπόστασις. Ἀνάγκη

γάρ ἔχει λέγων τήν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφοράν, καί τήν ὡς ἐν ὑποστατικῇ ποιότητι προσεπάγειν διαφοράν· ἵνα δείξη ταυτὸν οὕσαν τῇ φύσει τήν (569) ὑπόστασιν. Εἰ δέ τήν καθ' ὑπόστασιν λέγειν διαφοράν μετά τήν ἔνωσιν, φοβούμενος τήν διαίρεσιν· μηδέ τήν φυσικὴν λεγέτω διαφοράν μετά τήν ἔνωσιν, εἴπερ ἑαυτῷ διέγνω στοιχεῖν, καί οὐς αὐτός ἑαυτῷ διωρίσατο κανόνας φυλάττειν ἐσπούδακεν· ἐπειδὴ ταυτὸν οἶδεν ἀλλήλαις, ὄρω τε καί λόγω τήν φύσιν καί τήν ὑπόστασιν. Εἰ δέ κατ' ἄμφω, λέγω δέ τήν φύσιν καί τήν ὑπόστασιν, οὐκ ἔχει διαφοράν, ὡς Σευήρῳ δοκεῖ, πρὸς τὸν Λόγον ἢ σάρξ, ἔστω σαφῶς ἢ αὐτῇ τῷ αὐτῷ ὁμοουσιός τε καί ὁμοὑπόστατος κατὰ τήν Ἀπολιναρίου ληρωδίαν. Καί εἰ μὲν ὁμοουσιός ἐστι τῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, ἔσται καί τῷ Πατρὶ καί τῷ Πνεύματι ὁμοουσιός, καί ἡ Τριάς φανήσεται γενομένη τετράς· ἐπειδὴ τὰ ὁμοούσια τήν καθ' ὑπόστασιν οὐκ ἐπιδέχονται πρὸς ἄλληλα σύμβασιν. Εἰ δέ ὁμοὑπόστατός ἐστι τῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, ἔσται πρὸς τὸν ἔτροουσιον. Τὰ γάρ ὁμοὑπόστατα, τὸν πρὸς ἄλληλα τῆς οὐσίας λόγον πάντη τε καί πάντως διάφορον ἔχουσιν. Εἰ δέ πρὸς τὸν Λόγον ὡς ὁμοὑπόστατος μετά τήν ἔνωσιν, ἑτεροουσιός ἐστίν ἢ σάρξ, εἰς δύο φύσεις ὁ Χριστός τεμνόμενος εὐρεθήσεται κατὰ Σευήρον μετά τήν ἔνωσιν· εἴπερ πάντως κατ' αὐτὸν διαιρέσεως ὁ ἀριθμὸς κέκτεται δύναμιν. Οὕτω πᾶν τὸ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενον, εὐπερίτρεπτόν ἐστιν ἑαυτῷ καί εὐπερίπτωτον.

Εἰ δέ μίαν φύσιν λέγων Χριστοῦ μετά τήν ἔνωσιν σύνθετον, τήν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ δοκεῖ προσρίπτειν αὐτῇ διαφοράν· πρῶτον μὲν καθὼ φύσις σύνθετος, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἔσται παντελῶς ὁ Χριστός ὁμοουσιός· εἴπερ κατ' οὐσίαν καί φύσιν εἷς καί μόνος ἐστίν ὁ Χριστός. Φύσις γάρ φύσει, καθὼς εἴρηται, οὐκ ἂν εἴη ποτ' ἂν παντελῶς ὁμοουσιός. Τινὶ δέ τῶν ὄντων οὐκ ὦν ὁμοουσιός, οὔτε Θεός ἔσται παντελῶς ὁ αὐτός, οὔτε μὴν ἄνθρωπος· ἢ εἴπερ Θεός, ἔσται πολυθεός ὁ τοῦτο πρεσβεύων, ὡς ἀσυνθέτου μὲν φύσεως ὡς ἀπλῆς λέγων Θεὸν τὸν Πατέρα καί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· συνθέτου δέ φύσεως ὡς οὐκ ἀπλῆς λέγων Θεὸν τὸν Χριστόν, καί δύο θεότητας καταγγέλλων δειχθήσεται· μίαν ἀπλῆν, καί μίαν σύνθετον.

Ἔπειτα δέ τήν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ λέγων διαφοράν, εἰ μὲν ὑποκεῖσθαι λέγειν ταῖς διαφοροῖς ποιότησι τὰς φύσεις ὧν εἰσὶν αἱ ποιότητες, δύο φύσεων καὶ αὐτὸς δειχθήσεται μετά τήν ἔνωσιν ποιούμενος δήλωσιν· ὧν κατηγονίσαστο, συνήγορος καί μὴ θέλων γινόμενος. Εἰ δέ ψιλῶν ποιότητων χωρὶς τῶν πραγμάτων εἶναι λέγειν τήν διαφοράν, τούτων λεγέτω καί τήν ἔνωσιν. Ὡν γάρ ἡ διαφορὰ μετά τήν ἔνωσιν, τούτων προδήλως ἢ ἔνωσις καί δι' ὀλίγων συλλαβῶν Ἐπικούρου τὸν αὐτοματισμόν, (572) καί Μάνεντος τήν ἀπατηλὴν φαντασίαν εἰσήγαγε, οὐκ ὄντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀλήθειαν τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ ταῖς διακένους ποιότησι· καί ἔσται ποιότητι μόνῃ Θεός ὁ Χριστός, καί οὐ πράγματι. Ἀθανασία γάρ καί θνητότης, ὧν εἶναι λέγει μετά τήν ἔνωσιν διαφοράν, φύσεων μὲν ὑπάρχουσιν, οὐ φύσεις δέ. Ποῦ γάρ θνητότης, οὐκ ὄντος τοῦ θνήσκοντος, ἢ ἀθανασία, οὐκ οὔσης τῆς φύσεως ἢς οὐκ ἄπτεται θάνατος; Ἄλλ' ὄντως ἀσυλλόγιστον ἢ πονηρία, καί τὸ δοκεῖν εἶναι σοφόν, μεγάλης καθίστασθαι πέφυκεν ἀνοίας δημιουργόν. Καί σιωπὴν ἀσπάξασθαι πρὸς τοὺς τοιοῦτους μᾶλλον λυσιτελέστερον τοῖς συνετοῖς, ἢ τῷ κατ' αὐτῶν ἐλέγχῳ παίζειν νομίζεσθαι καί αὐτούς τὸ μυστήριον. Ὁ μὲν οὖν Σευήρος οὕτως ἔχων περὶ Χριστοῦ τοῖς οἰκείοις συντέθνηκε δόγμασι.

Ἐκθεσις σύντομος μετὰ τῆς ὀρθῆς συνηγορίας τῆς ἀληθοῦς τῶν Πατέρων ὁμολογίας.

Ἡμεῖς δέ οὐχ οὕτω φρονοῦμεν, οὐχ οὕτω πιστεύομεν, οὐδ' αὐτὴ ἐστὶν ἡ μερίς τοῦ Ἰακώβ, φησὶν ὁ εἰπὼν· ἀλλ' ἐκ δύο φύσεων τελείως ἔχουσῶν κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ εἶναι λόγον, θεότητός τε φημι καὶ ἀνθρωπότητος, συντεθεῖσθαι τὸν ἕνα Χριστόν, ἦγουν τὴν αὐτοῦ μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες, ἀσυγχύτους μεμενηκέναι, καὶ τῆς οἴασοῦν δίχα τομῆς τὰς φύσεις πιστεύομεν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὸν Χριστόν γάρ εἶναι πιστεύοντες, τὰς ἐξ ὧν συνετέθη σῶζεσθαι φύσεις ὁμολογήσαμεν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Καὶ διὰ τοῦτο φυσικὴν μὲν ἐπ' αὐτοῦ, τὰ μέρη δηλονότι σκοποῦντες ἐξ ὧν συνετέθη, διαφορὰν καταγγέλλομεν· ὅτι μὴ ταυτόν θεότης κατ' οὐσίαν καὶ ἀνθρωπότης ὑποστατικὴν δέ ταυτότητα· ταυτόν γάρ καθ' ὑπόστασιν ὑπάρχει τῷ Λόγῳ προδήλως ἢ σὰρξ. Πραγματικὴν οὖν γινώσκοντες μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐξ ὧν Χριστός συνετέθη φύσεων τὴν διαφορὰν, τὴν καθ' ὑπόστασιν οὐκ ἀγνοοῦμεν ταυτότητα· εἴπερ πρὸς ἄλληλα μὲν φυσικῶς διαφέροντα τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὡς ὄλου τοῦ ἐξ αὐτῶν συντεθέντος ὑπόστασιν οὐ διαφέρουσιν· ὅτι μὴ πέφηκε τῷ τοῦ ὄλου λόγῳ τὰ συμπληρωτικά μέρη τοῦ ὄλου διαφέρειν ἀλλήλων παντάπασιν.

Φύσεις μὲν οὖν, δύο τὸν αὐτὸν ὁμολογήσαντες, Θεὸν ὁμοῦ τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἀνθρωπὸν ἐγνωρίσαμεν· εἴπερ μὴ ψιλὰς, καὶ κατὰ μηδενός κειμένας ἐπ' αὐτοῦ τὰς κλήσεις προφέρομεν. Ἐν δύο δέ φύσεσιν ἀδιαιρέτως τε καὶ ἀσυγχύτως μετὰ τὴν ἔνωσιν ὄντα πιστεύοντες, ἐν θεότητι τέλειον τὸν αὐτόν, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον τὸν αὐτόν κατηγγείλαμεν, ὡς ὄλον ἐν μέρεσιν. Ἐξ ὧν γάρ συνετέθη μερῶν, ἐν αὐτοῖς ὡς ὄλον γνωρίζεται μετὰ (573) τὴν ἔνωσιν· ὅτι μὴδ' ἄλλην ἔχει τοῦ εἶναι τε καὶ σῶζεσθαι, καὶ κυρίως λέγεσθαι δήλωσιν ὁ Χριστός, ἢ τὴν πρὸς τό εἶναι φυσικῶς μετὰ τὴν ἔνωσιν διαμονὴν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν· οὐ μόνον γάρ ἐκ τούτων, ἀλλὰ ἐν τούτοις, καὶ κυριώτερον εἰπεῖν, ταῦτά ἐστιν ὁ Χριστός· ἀριθμοῦμεν δέ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, οὐ μερίζοντες, μὴ γένοιτο, τὰς φύσεις, ἀλλὰ μόνην τῆς αὐτῶν σωζομένης μετὰ τὴν ἔνωσιν διαφορᾶς ποιούμενοι δήλωσιν. Σύνοδον δέ καθ' ἔνωσιν φυσικὴν, ἦγουν ἀληθῆ τε καὶ πραγματικὴν ὁμολογοῦμεν κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, καὶ Θεοτόκον κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν τὴν παναγίαν Παρθένον πρεσβεύομεν· οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς αὐτὸν τὸν πρό πάντων τῶν αἰώνων ἀφράστως ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρός γεννηθέντα Θεὸν Λόγον συλλαβοῦσαν ἀληθῶς, καὶ ἀρρήτως ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα γεννήσασαν. Καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη λέγομεν, ὡς ἐνός ὄντος δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ τοῦ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργοῦντος· τὰ μὲν θεῖα σαρκικῶς, ὅτι διὰ σαρκός φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀμοιρούσης τὴν τῶν θαυμάτων προὑβάλλετο δύναμιν· τὰ δ' ἀνθρώπινα θεϊκῶς, ὅτι δίχα βίας φυσικῆς, κατ' ἐξουσίαν τὴν τῶν ἀνθρωπίντων παθῶν θέλων κατεδέχετο πείραν. Τοῦ αὐτοῦ τὸν σταυρόν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν· ἐξ ὧν ἄσαρκος κατελθὼν, οὐ μετήλθε τόπους ἀμείψας, ὁ μηδενὶ λόγῳ τοῖς οὔσι χωρούμενος. Πάσης γάρ ὑπάρχει περιγραφῆς ἐλεύθερος· ἀλλ' ἐπεφάνη διὰ σαρκός ὡς φύσει φιλόανθρωπος, κατὰ γέννησιν ἀληθῆ τὴν ἐκ γυναικός χωρητός, ὡς ἠθέλησε, τοῖς ἡμετέροις γενόμενος. Διό καὶ μίαν αὐτῷ καὶ σαρκωθέντι προσάγομεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι τὴν προσκύνησιν.

Εἰ τοίνυν ψυχῇ τε καὶ στόματι Θεοτόκον κυρίως τὴν ἀγίαν Παρθένον λέγομεν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ὁμολογοῦμεν, καὶ σύνοδον καθ' ἔνωσιν γεγενῆσθαι λέγομεν φυσικὴν, καὶ ἕνα Κύριον καὶ Χριστόν καὶ Υἱόν, καὶ μίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην πρεσβεύομεν· καὶ ἕνα τῆς ἀγίας Τριάδος, Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι

συμπροσκυνούμενον καί συναρhythμούμενον τόν Χριστόν εἶναι πιστεύομεν, πῶς ὡς διαιροῦντες παρά τῶν ἀφόβων, καί πάντα ψευδῶς λέγειν τολμώντων λοιδορούμεθα, διά μόνην τοῦ ἀριθμοῦ ψιλὴν τήν φωνήν, ἐπί μόνη δηλώσει παρ' ἡμῶν, ὡς πολλάκις εἴρηται, τῆς σωζομένης διαφορᾶς τῶν φύσεων προφερομένην μετά τήν ἔνωσην; Εἰ μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης πάντως ὁ ἀριθμός τοῦ ποσοῦ τῶν πραγμάτων ποιεῖται διαίρεσιν, δεξιάτω τις τοῦτο, καί στέργομεν ὡς ἀληθῆ τήν συκοφαντίαν. Εἰ δέ μόνον ἐπηρεάζουσι διαβάλλοντες τοὺς τήν ἀληθῆ τοῦ μυστηρίου καταγγέλοντας πίστιν, δι' ἣν νοσοῦσι φιλοδοξίαν, αὐτοὶ δώσουσι τῷ Θεῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὑπὲρ ὧν εἰς πλάνην συνήρπασαν, οἷγε πεπληρωκότες τοῦ παρόντος βίου τό δόλιχον. (576) Οἱ δέ περιόντες, Θεόν σχοῖεν αὐτοὺς μεταβάλλοντα, καί πρὸς τήν ἐπίγνωσιν αὐτοὺς ἄγοντα τῆς ἀληθείας, τῆς νῦν παρ' αὐτῶν πολεμουμένης. Οὕτω γάρ συμφέρεי λέγειν, διά τήν κελεύουσαν ἐντολήν ὑπερέχεσθαι τῶν καταρωμένων.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα πρὸς σέ κατ' ἐπιτομήν περὶ ὧν ἠρώτησας διεξῆλθον, δοῦλε Θεοῦ, τῆς σῆς χάριν πληροφορίας· οὐκ ἄλλως μὲν ἔχων κατὰ ψυχὴν, ὡς τινες τῶν Σευήρω χαιρόντων διαθρυλλοῦσιν· ἄλλως δέ λαλῶν τοῖς παρατυγχάνουσι· μὴ τοῦτο νομίσης, ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθην καί φρονῶ καί πιστεύω, καί παρά τῶν Πατέρων παρέλαβον, λαλῶ. καί τό δέ κυριώτερον εἰπεῖν, αὐτήν μου τήν διάνοιαν προφέρω σωματουμένην τοῖς ῥήμασιν. Εἰ δέ ψευδῆς ὁ λόγος, μὴ τύχω τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος· ἀλλά τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τήν ἀλλοτριώσιν ὡς ψεύδους καρπὸν ἀπενέγκωμαι. Σύ δέ τῆς εὐπειθείας ἔνεκεν τῆς ἐμῆς, ἀμείψασθαί με ταῖς εὐχαῖς καταξίωσον· ὅπως Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτόν, ἰάσηταί μου τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς τῇ δυνάμει τοῦ μυστηρίου τῶν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ ζωοποιῶν παθημάτων· ὁ μόνος σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ.

α'. Ἐν τῷ ὄρω, ἡ τῶν κατ' οὐσίαν ταυτῶν, φησί, θεωρεῖται κοινότης.

β'. Ὅτι τὰ χαρακτηρίζοντα τήν σύνθετον ὑπόστασιν ἰδιώματα, φησί, κοινὰ τῶν αὐτῆς ὑπάρχει μερῶν.

γ'. Ὅρος ὑποστάσεως ἀκριβῆς.

δ'. Ὅρος ἡγουν ὑπογραφή τοῦ ἐνυποστάτου.

ε'. Ὅρος διαφορᾶς γενικός.

στ'. Ὅρος ταυτότητος γενικός.

ζ'. Γένος λέγεται τό ποσόν, οὗ δηλωτικός ἐστὶν ὁ ἀριθμός.

η'. Κυρίως εἶπε, διά τό μὴ μεταβάλλειν εἰς ἀλλήλους τοὺς οἰκείους ὀρισμούς. Ἵν γάρ οὐχ εἷς ὀρισμός, οὐχ εἷς λόγος· ὧν δέ οὐχ εἷς ὁ λόγος, διάφορος ὁ τοῦ εἶναι τρόπος· ὧν δέ διάφορος ὁ τοῦ εἶναι τρόπος ἐστίν, τούτων ἡ διά πάντων ταυτότης οὐκ ἔστιν. Οὐκοῦν οὐκ ἔστι ταυτόν φύσις καί ὑπόστασις· ὅτι μὴ κυρίως εἷς τούτων ἐστίν ὁ τοῦ εἶναι τρόπος καί λόγος καί ὀρισμός. Καταχρηστικῶς οὖν, καί πρὸς τι τυχόν, ἀλλ' οὐ κυρίως λεχθήσεται ὑπόστασις.

Ἰστ'. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τόν αὐτόν.

Πολλαῖς με λύπης κατακλιζόμενον μάστιξιν ἐπί τοῖς συμβᾶσιν ἐκ συκοφαντίας τῶν μὴ φοβουμένων τόν κύριον, τῷ γενναίῳ τῶν ἀρετῶν φύλακι κυρίῳ (577) Γεωργίῳ,

φθάσαν παρεμυθήσατο τό γράμμα σου τό ἱερόν, ὅσιε Πάτερ· τοῦτο μέν, τῆς ποθουμένης σου πᾶσιν ὑγείας εὐαγγέλια φέρον· τοῦτο δέ, τῆς εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τόν ἀληθινόν ἡμῶν Θεόν ὀρθῆς ὁμολογίας μηνύον τό βάσιμον. Ὅπερ παθημάτων δοκιμασία βεβαιωθέν, πρὸς ἀτρεψίαν σοι μετεποιήθη, παρ' οὐδέν θεμένω τῆς παρούσης ζωῆς τήν δυσημερίαν, ἧς πάλαι τήν εὐημερίαν ἔχων εὐκαταφρόνητον, πρὸς μόνα τά ἐλπιζόμενα τῆς ψυχῆς ὅλον τόν πόθον μεθώρμισας· ὄντινα πίστις καί ἀγαθή πέφυκε χαρακτηρίζειν συνείδησις· ἡ μέν τόν εὐσεβῆ φυλάττουσα λόγον, μηδενί τρόπῳ ψεύδους δόξης χραινόμενον· ἡ δέ, τόν θεάρεστον δημιουργοῦσα βίον, τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν κατορθούμενον. Ἀμφοτέρων γάρ, λόγου τέ φημι καί βίου χρεία, τῷ προτιμᾶν ἐσπουδακότι πάντων τήν τῆς σοφίας συμβίωσιν· ἵνα καί τό μυστήριον τῆς ὑπέρ ἡμῶν διά σαρκός τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἀτρέπτου κενώσεως, εὐσεβῶς καταγγέλλωμεν· ὁμολογοῦντες τόν Χριστόν κατ' ἀλήθειαν Θεόν ὁμοῦ τε καί ἄνθρωπον· τό μέν ἀναιτίως ὄντα δι' ἑαυτόν, τό δέ δι' ἡμᾶς γενόμενον ὕστερον. Οὐθ' ὅπερ ἦν, δι' ὅπερ γέγονεν ἀποθέμενον· ἄτρεπτος γάρ. Οὐθ' ὅπερ γέγονε δι' ὅπερ ἦν ἀπαρνούμενον· φιλόανθρωπος γάρ. Αὐτῷ γάρ μόνῳ κυρίως ὄντι περιουσία δυνάμεως γενέσθαι δυνατόν ἦν δίχα τροπῆς ἀσυγχύτως ὅπερ οὐκ ἦν, καί ἄμφω μεῖναι κυρίως ὅπερ ἦν τε καί γέγονε· τό κατ' ἄκρον τῆς οἰκείας ὑποστατικῆς μονάδος ἐνικῶ μὴ δεχομένη διαίρεσιν, διά τήν φυσικῶς σωζομένην ἐν αὐτῷ μετά τήν ἔνωσιν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη διαφοράν· εἴπερ σαρκί νοερῶς ἐψυχωμένη καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖς, τοῖς μέν θαύμασιν ὅπερ ἦν ἀτρέπτως μένων ἐδείκνυτο· τοῖς δέ παθήμασιν ὅπερ γέγονεν ἀναλλοιώτως σώζων ἐφαίνετο· καί δι' ἀμφοτέρων, θαυμάτων τε λέγω καί παθημάτων, τήν τε τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν, καί τήν τῆς θεώσεως ἡμῖν ἐδωρήσατο χάριν. Καί τιμήσωμεν ἀναστροφῇ βίου κατηγλαϊσμένου ταῖς ἐντολαῖς τήν κλήσιν τῆς χάριτος, ὑπ' οὐδεμιᾶς ἡδονῆς, ἢ τῆς οἰασοῦν ὀδύνης καθ' ὅτιοῦν δονούμενοι· καί δεῖξωμεν δι' ὧν ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν, ὅτι μόνου Θεοῦ τοῦ δόντος ἑαυτόν ὑπέρ ἡμῶν λύτρον τε καί ἀντάλλαγμα περιεχόμεθα, πᾶσαν αὐτῷ πιστεύσαντες ἡμῶν τήν ζωήν, τήν παροῦσάν τε καί τήν μέλλουσαν· ὡς ἐξ αὐτοῦ τῷ τῆς παραγωγῆς ὄντες λόγῳ, καί δι' αὐτοῦ τῷ τῆς ἀγωγῆς ὑπάρχοντες τρόπῳ· καί εἰς αὐτόν τῷ κατά τήν χάριν μυστηριῶ τῆς ἐλπιζομένης θεώσεως λήξοντες· καί τό αἰεὶ εἶναι, διά τοῦ νῦν φεῦ εἶναι δοκοῦντος, ἀπολάβωμεν, δεῖξαντες ἡμῶν, δι' ὧν πάσχομεν, τήν περί Θεόν κεκρυμμένην διάθεσιν, μηδενί τρόπῳ τῶν συμπιπτόντων ἡμῖν ἀλγεινῶν ἀλλοιουμένην.

(580) Μή τοίνυν ἐκκακήσωμεν ἐν τοῖς θλίψεσι, τίμιε Πάτερ, εἰδότες ὡς ἡ θλίψις ὑπομονήν τατεργάζεται, ἡ δέ ὑπομονή δοκιμήν, ἡ δέ δοκιμή ἐλπίδα, ἡ δέ ἐλπίς οὐ καταισχύνει, βεβαίαν ἔχουσα τήν ὑπέρ ὧν πάσχομεν αἰώνιων ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· ἀλλά γενναίως ἐνέγκωμεν τά συμβαίνοντα, πρὸς τόν ἀρχηγόν ἀφορῶντες τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦν· ὅς Θεός ὢν ἀληθινός, τόν ὑπέρ ἡμῶν θέλων κατεδέξατο θάνατον· ἵνα πάσχοντες χαίρωμεν, σύμφυτοι αὐτῷ γενόμενοι διά θανάτου πρὸς ἀνάστασιν ζυμούμενοι ζωῆς ἀκαταλύτου. Ἐπειδὴ θείου νόμου καθέστηκε βούλησις, καλοποιοῦντας ἡμᾶς πάσχειν ἀδίκως, ὡς Χριστοῦ μαθητάς εἰς τήν τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν· ἦν δι' ἀπάτης ὁ νοητός ὄφις παραβῆναι τήν θεῖαν ἐντολήν, καί τῶν αἰώνιων προτιμῆσαι τά πρόσκαιρα παραπέσας τόν ἄνθρωπον, ἐπεισήγαγεν· ὃν πατεῖν ἐξουσίαν ἐλάβομεν, τήν φυλάττουσαν χάριν φυλάττοντες τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν φρουρουμένην· ἥτις μόνη κακοπαθεία σαρκός ἐκουσίῳ τε καί ἀκουσίῳ, συλλογισμῶ σῶφρονι κατορθοῦται τοῖς ἀγαπῶσι τόν Κύριον. Ἔω πᾶσαν προσηλώσας σου τήν ἐπιθυμίαν, οὐκ αἰσθάνη τῶν θλιβερῶν, ὅσιε Πάτερ· νικῶσαν ἔχων τήν παροῦσαν θλίψιν,

τήν χαράν τῶν ἐλπιζομένων· ὧν τύχοιμεν ἅπαντες, Χριστοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν ταῦτα, καθὼς οἶδεν, ἡμῖν ὡς ἕκαστος ἄξιός ἐστι διανεμόντος τῇ πρεσβείᾳ τῆς ἀχράντου καί παναγίας αὐτοῦ Μητρός ἀειπαρθένου, καί πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰουλιανόν Σχολαστικόν Ἀλεξανδρέα, περί τοῦ κατά τήν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος.

Χαρᾶς μεγάλης καί εὐφροσύνης πνευματικῆς ἐνέπλησέ με τόν ταπεινόν καί ἁμαρτωλόν, καί σύν ἐμοί πασαν ὡς εἶπεῖν τήν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικήν ἐκκλησίαν, τό τίμιον τοῦ θεοφυλάκτου μου δεσπότου γράμμα, κομίσαν ἡμῖν εὐαγγέλια τῆς στερβᾶς καί ἀμεταθέτου γνώμης, αὐτοῦ τε καί τοῦ σύν αὐτῷ δεσπότου μου κυρίου Χριστοπέμπτου τοῦ σοφωτάτου Σχολαστικοῦ, περί τήν ὀρθήν καί εὐσεβῆ καί σωτήριον ὁμολογία τῆς κατά Χριστόν τόν ἀληθινόν ἡμῶν Θεόν πίστεως· τόν διά τοῦτο γενόμενον ἄνθρωπον, ἵνα τήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτόν συναγάγη, καί στήση τοῦ φέρεσθαι κακῶς πρὸς ἑαυτήν, μᾶλλον δέ καθ' ἑαυτῆς στασιάζουσάν τε καί μεμερισμένην, καί μηδεμίαν ἔχουσαν στάσιν, διά τήν περί ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν. Διό πάντες εὐχαριστοῦντες ἐφ' ὑμῖν τῷ Θεῷ, τιμιώτατοι, δεήσεις ἀπαύστως ποιούμεθα, κἄν ἁμαρτωλοί τυγχάνωμεν, συντηρῆσαι ὑμᾶς ἀκλονήτως τε (581) καί ἀσειστως εἰς τόν ἅπαντα χρόνον τήν σωτήριον τῆς πίστεως ὁμολογίαν· πιστεύοντας ὅτιπερ ὁ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός Υἱός καί Λόγος ἐξ ἀνθρώπων, ὑπέρ ἀνθρώπων, κατά ἀνθρώπους χωρίς ἁμαρτίας ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος, οὐκ ἐτράπη τοῦ Θεός εἶναι καί γενόμενος ἄνθρωπος· οὔτε μήν τοῦ ἄνθρωπος ἀληθῶς εἶναι μεμείωται, μεμενηκῶς ὅπερ ἦν, καί ἔστι, καί αἰεὶ ἔσται κατά φύσιν Θεός· ἀλλά Θεός ὑπάρχων κατ' οὐσίαν καί φύσιν δι' ἑαυτόν, ἀτρέπτως κατ' οἰκονομίαν δι' ἡμᾶς ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος, κατά πρόσληψιν δηλονότι σαρκός, νοεράν τε καί λογικὴν ἐχούσης ψυχῆν. Διό καί Θεός φύσει καί ἀληθῶς ὁ αὐτός ὡς τοῦτο κάκεινο κατ' ἀλήθειαν ἀνελλιπῶς ὁ αὐτός ὑπάρχων· ἄτε δὴ τινος τῶν ἐπὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως, ἦγουν τελείας ἐνανθρωπήσεως πρὸς ἔνωσιν τήν καθ' ὑπόστασιν συνενηγεμένων φύσεων, μηδαμῶς ἑαυτήν ἡρνημένης διά τήν ἔνωσιν, ἀλλά φυλαττούσης τόν ἑαυτῆς οὐσιώδη λόγον τε καί ὄρον, ἥτοι τήν φυσικὴν ιδιότητα πρὸς τήν ἑτέραν ἀσύγχυτον καί ἀμετάβλητον μετά τήν ἔνωσιν. Οὔτε γάρ ἀναιρεῖ τήν διαφοράν τῶν εἰς μίαν ὑπόστασιν συνενηγεμένων ἢ ἔνωσις· ἀλλά τήν εἰς ἀναμέρος αὐτῶν παντελῶς ἐξωθεῖται διαίρεσιν.

Σωζομένων οὖν ἀμειώτως ἐν Χριστῷ κατά φύσιν τῶν ἐξ ὁ Χριστός καί μετά τήν ἔνωσιν· πῶς οὐκ ἔστι δίκαιον ὁμολογεῖσθαι τά ἐξ ὧν ὁ Χριστός καί μετά τήν ἔνωσιν; κατά τινος μή συνορῶντας ὡς ἐπισημασθέντες ἐστι καί ἐπικίνδυνον, καί εἰς ψυχὴν πασαν ἔχον ζημίαν, τό πρὸς τά δηλα μάχεσθαι, καί τήν οὔσαν ἀρνεῖσθαι προδήλως ἀλήθειαν· καί μόνων ἐκείνων ἴδιον εἶναι τῶν ἀνάστασιν καί κρίσιν τό παράπαν μὴ προσδοκῶντων. ἐπεὶ τίνοι καταφανῆς οὐκ ἔστι καί ἐπίδηλος ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ὡς ἀπλοῦς καί ἀπέριττος, καί μηδέν ἔχων γριφῶδες τό σύνολον; Εἰ γάρ Θεός καί ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ Χριστός πράγματι καί ἀληθεῖα μετά τήν ἔνωσιν, καί οὐχὶ μόνον κλήσει καί προσηγορίᾳ Θεός λέγοιτο εἶναι καί ἄνθρωπος· δηλονότι ἐστὶν ὡς ὁ λέγων τε καί φρονῶν τόν Χριστόν Θεόν τε ὁμοῦ καί ἄνθρωπον μετά τήν ἔνωσιν, ἀληθῶς εἶναι συνομολόγησε τοῖς ὀνόμασι τὰς φύσεις ὧν εἰσὶ τὰ ὀνόματα· εἶπερ μὴ ψιλὰς ἐπὶ Χριστοῦ τὰς

προσηγορίας κείσθαι φρονεῖ, καί παντελῶς πραγμάτων ἐρήμους. Τί μὲν οὖν ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν ἀτόπων πέπραχεν, εἰ τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ἐν Χριστῷ καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον σώζεσθαι λέγοι κατὰ φύσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν; Τί δὲ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίας ἀλλότριον πεφρόνηκεν, εἰ μὴτε τὴν θεϊαν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς τετράφθαι φύσιν· μὴτε τὴν αὐτῆς τῆς σαρκὸς φύσιν εἰς τὴν τοῦ Λόγου φύσιν μεταπεφοιτηκέναι δοξάζει διὰ τὴν ἕνωσιν, φρονεῖν τε καὶ λέγειν διδάσκει τοὺς πιστοὺς μετὰ τὴν ἕνωσιν; Τί δὲ μᾶλλον οὐ βεβαιοῖ τῆς πατρικῆς παραδόσεως οὕτω φρονεῖν ἐκδιδάσκουσα, καὶ ἕνα Κύριον ὁμολογοῦσα καὶ ἕνα Χριστόν, καὶ ἕνα Υἱόν τὸν αὐτόν, καὶ μίαν αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ (584) Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, σαρκί ψυχὴν ἐχούση τὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἁγίου καὶ μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου τὴν φωνὴν ἐκλαμβάνουσα· διὰ τοῦ σεσαρκωμένην λέγειν, τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας εἰσκομίζεσθαι νοοῦσα τὴν δήλωσιν, καὶ μὴ ἀρνούμενη τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου τὴν φύσιν διὰ τὴν ἕνωσιν; τὰ γὰρ σωζόμενα κατὰ φύσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀτρέπτως καὶ ἀδιαιρέτως καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον ἐν Χριστῷ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν χωρὶς τῆς οἴασου μείωσεως, πάντως καὶ ὁμολογεῖσθαι πρεπωδέστατον ἐστὶ καὶ δικαιοτάτον μετὰ τὴν ἕνωσιν. Ἀληθοῦς γὰρ πίστεως καθέστηκεν ἴδιον, ὁμολογεῖν ὅπερ φρονεῖν ἐδιδάχθημεν. Εἰ τοίνυν σώζεται κατὰ φύσιν τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ φρονεῖν αὐτὰ πάντως εἶναι δίκαιον ἐστὶν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἕνωσιν. Εἰ δὲ φρονεῖν σώζεσθαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς δίκαιόν ἐστι μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ ὁμολογεῖν αὐτὰ πολλῶ μᾶλλον ἂν εἶη δικαιοτάτον τε ὁμοῦ καὶ πρεπωδέστατον, καὶ πᾶσι τοῖς σωτηρίας φροντίζουσι σπουδαιότατον· εἴπερ ἔνδειξις πίστεως καθέστηκεν ἀληθοῦς, ἢ κατ' αὐτὴν ἀνελλιπῆς ὁμολογία. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Οὐτε γὰρ πλείονα λέγειν ἀνάγκη, πρὸς ὑμᾶς γε ποιούμενον τὸν λόγον, καὶ τοὺς μηδὲν διὰ τῆς χάριτος τῶν εἰς τὴν ὀρθὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ὀρώντων ἀγνοοῦντας.

Περὶ δὲ ὧν γεγράφατέ μοι, τιμιώτατοι, ἀνήγαγον τῷ εὐλογημένῳ δούλῳ τοῦ Θεοῦ, τῷ πανεύφημῳ ἐπάρχῳ καὶ τὰς τιμίας ἡμῶν συλλαβάς· καὶ ὑπέσχετο προθύμως πᾶσαν ὑμῶν πληρῶσαι κέλευσιν. Καὶ οὐ παύομαι ὑπομιμνήσκων αὐτόν, ἕως ἂν πάντως εἰς πέρας ἀγάγοι τὴν ὑμετέραν κέλευσιν. Ὁ Κύριος δὲ καὶ Θεὸς τῶν ὄλων καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως καταδεξάμενος θάνατον, καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι λυτρωσάμενος ἡμᾶς τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ δούς ἡμῖν τὴν ἐντολὴν καινὴν ἐν τῷ τοσοῦτον ἡμᾶς ἀλήλους ἀγαπᾶν, ὅσον καὶ ἠγαπήμεθα· αὐτὸς κρατῆσαι τῆς χειρὸς ὑμῶν τῆς δεξιᾶς, καὶ ὀδηγήσαι ὑμᾶς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καὶ κατευθῆναι ὑμῶν τὰ κατ' αὐτόν διαβήματα· φέρων ὑμᾶς ἐν πληρώματι καρπῶν δικαιοσύνης εἰς τὸν θαυμαστόν τόπον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, ἔνθα πάντων εὐφραينوμένων ἢ κατοικία.

Ἰη' τοῦ αὐτοῦ, ἐκ προσώπου Γεωργίου τοῦ πανευφήμου ἐπάρχου Ἀφρικῆς, πρὸς ἀσκητρίας ἀποστάσας τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἐγὼ μὲν ὥμην ὑμᾶς ὡς ἀληθῶς ἐστηρίχθαι καλῶς, καὶ ἀμεταθέτους ἔχειν τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀμώμητον καὶ ἄπτιστον πίστιν τοῦ Χριστοῦ ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς ὁμολογίας τε καὶ ἐλπίδος, τὴν καλέσασαν ὑμᾶς τοῦ Θεοῦ χάριν αἰδομένης, καὶ τῷ ζῶντι καὶ ἀρτίῳ καὶ ἀμωμήτῳ (585) σώματι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐνώσασαν· καὶ ἤδη καταρβυείσας φθινάδι νόσῳ πλάνης τε καὶ ἀγνοίας ῥώσασαν, καὶ μέλος εὐχρηστον τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος ποιησαμένην· καθ' ἣν ὁ εὐσεβής, καὶ ὀρθός καὶ ἀληθής καὶ σωτήριος τῆς ἀποστολικῆς

πίστεως ἀκμάζων κηρύττεται λόγος, πᾶσαν ἐντός ἑαυτοῦ ποιούμενος τὴν ὑπ' οὐρανόν· καὶ τό λείπον αἰεὶ τῷ ἤδη συνειλημμένῳ προσάγων καὶ προστιθέμενος· καὶ μίαν ἀπάντων τῶν ἀπὸ περάτων τῆς γῆς ἕως τῶν περάτων αὐτῆς, καὶ ψυχὴν καὶ γλῶσσαν εἶναι δεικνύς τῷ πνεύματι κατὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ὁμοφωνίαν τῆς πίστεως· ἦν ἀρρήτως ἐξ ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἀνθρώπων, κατ' ἀνθρώπους ἀληθῶς προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης λογικὴν τε καὶ νοεράν, καὶ οὐ τροπῆ θεότητος ἄνθρωπος γενόμενος, δηλονότι χωρὶς ἀμαρτίας, ὁ τῶν ἀνθρώπων δημιουργὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ὁμολογεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι, μηδεμίαν αὐτοῦ καθάπαξ ἀρνούμενους φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἡγουν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· μήτε τὴν θείαν, καθ' ἣν Θεὸς αἰεὶ τε δι' ἑαυτὸν καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος ἔστι τε καὶ διαμένει· μήτε τὴν ἀνθρωπίνην, καθ' ἣν ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀληθῶς δι' ἡμᾶς γέγονεν, ὡς φιλόανθρωπος, καὶ ἡμῖν ἔστιν ὁμοούσιος. Οὕτε γὰρ ἐτράπη τοῦ ὅπερ ἦν καὶ ἔστιν, καὶ εἰς αἰεὶ ἔσται κατὰ φύσιν Θεός· οὔτε μὴν τοῦ ὅπερ γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον σαρκὸς ἐψυχωμένης τὴν φύσιν μετέβαλεν, εἷς ὢν καὶ ὁ αὐτὸς Θεός τε καὶ ἄνθρωπος· οὐ κλήσει μόνον καὶ προσηγορίᾳ Θεὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ὑπάρχων κυρίως, καὶ ἀληθῶς ὀνομαζόμενος. Τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἐν τε καὶ μοναδικὸν καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν ἔχων, ὡς οἱ Πατέρες διδάσκουσι, φάσκοντες, "Εἰ γὰρ καὶ τό συναμφοτέρων ἐν, ἀλλ' οὐ τῆ φύσει τῆ συνόδῳ" καθ' ἣν οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς ὡς ἀγαθός, σύνθετος γενέσθαι καταδεξάμενος, τό κατὰ φύσιν ἀπλοῦν, καθ' ἣν ὁμοφυῆς ἔστι τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος διαμένει, φυλάττων ἀλώβητον καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν. Οὐ γὰρ ταυτὸν θεότης καὶ ἀνθρωπότης. Κἄν γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς νοερώς καθ' ὑπόστασιν ἀδιασπᾶστος ἐνωθείσης αὐτῷ γέγονεν ἄνθρωπος. Διὸ καὶ Θεὸς ἔστιν ὁ αὐτὸς κυρίως καὶ ἄνθρωπος, ὡς ἐκεῖνο ὢν καὶ τοῦτο γενόμενος· καὶ τοῦτο κάκεινο ὑπάρχων ἀνελλιπῶς· μήτε τῷ ἄκρως μοναδικῶ τῆς ὑποστάσεως συγχεόμενος, καθ' ἣν ὁ τῆς διαφορᾶς παντελῶς ἄπεστι λόγος· μήτε τῷ ἀκραιφνεῖ τῆς ἑτερότητας τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεων διαιρούμενος· καθ' ἣν ὁ τῆς διαφορᾶς διὰ τὴν ἔνωσιν οὐδαμῶς ἀνήρηται λόγος.

Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ἐξ ὧν ἔστι φύσεων ὁ Χριστὸς ἀσυγχύτως σωζομένης καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἔστιν, ὡς οἶμαι, παντελῶς ὁ δεῖξαι δυνάμενος λόγος, δίκαιον εἶναι τό ποσὸν τῶν φυσικῶς διαφερόντων καὶ ἐν Χριστῷ σωζομένων καθ' ἔνωσιν (588) ἀδιάσπαστον μὴ ὁμολογεῖσθαι· διότι πᾶσα διαφορὰ ποσὸν ἑαυτῆ συνεισάγει πάντως τινῶν, ἀλλήλων κατὰ τι διαφερόντων. Οὐ γὰρ ποσοῦ χωρὶς πώποτε τις, κἂν εὐμήχανος ἢ καὶ ποριμώτατος, διαφορὰν εἶναι φάναι δυνήσεται, καλῶς φρονῶν, καὶ ἀληθείας κἂν μικρὸν γοῦν λόγον ποιούμενος· σαφῶς γινώσκων, ἢ τῆς κατ' οὐσίαν τινῶν ἑτερότητας, ἢ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ ιδιότητά τινων ἀνομοιότητος πᾶσαν εἶναι διαφορὰν· ἦν ἢ ποσότης τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, εἴτε καθ' ἔνωσιν εἰσιν, ἢ καὶ ταύτης χωρὶς πάντως ἐργάζεται. Ἐφ' ὧν γὰρ μὴ κατὰ πάντα τρόπον ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς θεωρεῖται λόγος, ποσότητος ἔνεστιν ἔμφασις, ἥς ἔστιν ἴδιον ἢ διαφορὰ. Εἰ τοίνυν ἐπὶ Χριστοῦ τῆ μὲν ἐνώσει κατὰ λόγον τό πάντη μοναδικὸν καθ' ὑπόστασιν, ὡς οἱ Πατέρες διδάσκουσιν, ἔπεται λέγειν· τῆ δὲ τῶν ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστὸς φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως ἐν Χριστῷ σωζομένων διαφορὰ τό ποσὸν λέγειν ἐστὶ ἀκόλουθόν τε καὶ πρόσφορον· δῆλον ὅτι, ὡςπερ ὁ μὴ λέγων τὸν Χριστὸν διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν μίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου Κυρίλλου νοουμένην ὀρθῶς, οὐ πιστεύει γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν· οὕτω καὶ ὁ μὴ τὰς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσεις ὁμολογῶν, ἐξ ὧν

ἔστιν ὁ Χριστός, τὴν διαφορὰν σώζεσθαι λέγειν οὐ δύναται. Φυσικῆς γὰρ τῶν ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστός ἑτερότητός ἐστι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἢ διαφορὰ, ἀλλ' οὐ τῆς κατὰ ποιότητα μόνην ἀνομοιότητος, χωρὶς τῶν ὑποκειμένων ταῖς ποιότησι φύσεων ὧν ἄνευ ποιότητα καθ' ἑαυτὴν εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν· ἵνα μὴ ψιλὴν, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ψευδῆ τὴν διαφορὰν εἰσάγωμεν καὶ ἀνύπαρκτον.

Ταύτην ἀκριβῶς κατέχειν ἡμᾶς κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν πεπεισμένος, πᾶσι πανταχοῦ ποτε γράφειν οὐκ ὤκνουσιν πατριάρχαις καὶ ἐπισκόποις καὶ ἄρχουσι, καὶ αὐτοῖς τοῖς εὐσεβεστάτοις καὶ πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσιν, ὑπὲρ εὐχαριστίας Θεοῦ, κατάδηλον πᾶσι ποιῶν τὴν ὑμῶν εἰς Χριστὸν γνησίαν μετὰθεσίν τε καὶ πίστιν. Καὶ οὐκ ὤμην ποτέ, καθάπερ ἔφην, ὑμᾶς οὕτω ταχέως μετατίθεσθαι τῆς σωτηρίου κλήσεως ὑμῶν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, ὁ ἐξ ἀρχῆς δι' ἀπάτης εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν τό γένος τῶν ἀνθρώπων ὑποσυρόμενος πονηρός, καὶ ὑμᾶς ἴσχυσε παραπεῖσαι, τῆς ἀληθείας προτιμῆσαι τό ψεῦδος καὶ πλέον Θεοῦ, καὶ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγίοις, συνηθείας ἔνεκεν πονηρᾶς, ἀπαταίωσιν ἀνθρώποις χαρίσασθαι πρὸς θάνατον δελεάζειν μόνον δεδιδαγμένοις· καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἕμετον ὑμᾶς καθάπερ κύνας προφητικῶς εἰπεῖν ἐπιστρέψαι δεδύνηται, παρεγγῶ, εἴπερ οὕτως ἀνιάτως ἔχετε, καὶ εἰς τέλος προέθεσθε τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν ἀποστραφῆναι· τέως τὰς (589) γινομένας εἰς ὑμᾶς παρ' ἐμοῦ δωρεὰς δοῦναι Θεοπέμπτω τῷ ἀνθρώπῳ, ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον παρ' ἐμοῦ σταλέντι μετ' ἐγγράφου ἐντάλματος, πρὸς τό μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχειν ὑμᾶς περὶ τούτου. Καὶ ἄλιν, εἴ τι παρίσταται τοῖς εὐσεβεστάτοις καὶ φιλοχρίστοις καὶ πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσι, καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχαις, τὰ καθ' ὑμᾶς πάντα δι' ἐμοῦ σὺν Θεῷ παρά τὴν αὐτῶν γαληνότητα γινομένου μανθάνουσι περὶ τῆς ἀποστασίας ὑμῶν, καὶ τῆς τοσαύτης κακουργίας καὶ ἀγνωμοσύνης, γενέσθαι καλῶς ἔχειν κρινῶ. Οὔτε γὰρ παρασιωπήσομαι τοσοῦτον κακόν. Εἰ δὲ τό φρικτόν τοῦ Χριστοῦ κατὰ νοῦν λαμβάνουσαι δικαστήριον, ἐφ' οὗ παρουσίᾳ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ παντός δήμου τῶν κατ' οὐρανόν στρατιῶν, καὶ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἢ παρ' ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς περὶ τούτου συγκροτηθήσεται δίκη, μεταμελήθητε, καὶ πρὸς τὸν καλέσαντα ἄλιν ὑμᾶς ἐν χάριτι Θεόν ἐπανέλθετε· καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν ἐμοῦ δωρηθεῖσαν ὑμῖν κτίσιν ἔχειν ὑμᾶς βούλομαι· καὶ οὐ παύσομαι ἕως τὴν παροῦσαν καὶ πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν οἰκονομοῦμαι ζῆν, τρόπους ἐπινοῶν εἰς σύστασιν ὑμῶν περισσοτέραν· καὶ ἐμαυτὸν ἀντίλυτρον τῶν ὑμετέρων ψυχῶν οὐκ ἄν παραιτήσομαι δοῦναι, εἴπερ ἀναγκαίως τοῦτο γενέσθαι καλέσοι καιρός. Καὶ δώσω γε προθύμως πρὸς τοῦτο με καλοῦντος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος· εἰ μόνον ὑμεῖς ἑαυτὰς Χριστῷ τῷ Θεῷ ἄλιν ἀποκαταστήσητε· καὶ τὴν γενομένην ὑμῖν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπανόδου, καλῶς ἐξιάσηθε τομὴν καὶ διάστασιν.

ἸΘ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Πύρρον τὸν δσιώτατον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.

Τὴν ἀγίαν σου, θεοτίμητε Πάτερ, ἐπιστολὴν ἀναγνούς, ὅλον ὅλῳ τῷ Πνεύματι τὸν σὸν νοῦν ἐπέγνωσιν πεποιωμένον· καὶ τοσοῦτον τῆς φυσικῆς ἐξεστηκότα διέγνωσιν συνέσεως, ὅσον τῆς θείας καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν κατέλαβον σοφίας ἐπιλημμένον. Αὐτόν γὰρ σου παρόντα διὰ τῶν γραμμάτων οἷον ὄρα ἔδοκουν τὸν θεόσοφον νοῦν, μόναις ἀστράπτοντα ταῖς ἀκηράτοις ἀκτίσι τοῦ Πνεύματος· αἷς μεταμορφοῦσθαι πρὸς τό θειότερον πέφυκεν, ὁ τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων (592) υἱοθετεῖσθαι καταξιούμενος· καὶ τοσοῦτόν με τῆς ἐπὶ τοῖς θείοις δόγμασιν ἀγνοίας λυτρούμενον, ὅσον τό πρὶν τῆς ἐπ'

αὐτοῖς ἐδόκουν ἀντέχεσθαι γνώσεως. Διό θαυμάσας σου τὴν ἐν ὄλοις ἀγγίνοιαν, μόνην ἐκείνην ἀναβοήσας τὴν φωνὴν ἀπεφθεγξάμην, ἦν πάλαι γυνὴ τις πρὸς τὸν Κύριον κέκραγε, τῶν αὐτοῦ ῥημάτων καταπλαγεῖσα τὴν δύναμιν· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. Οὐ μόνον δέ τὴν τεκοῦσάν σε μακαρίζω, τίμιε Πάτερ, ὡς τοιοῦτου μητέρα γενέσθαι καταξιωθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ τὴν συλλαμβάνουσαν, καὶ κύουσαν αἰὶ τὸν εὐσεβῆ λόγον καὶ τίκτουσάν σου διάνοιαν· ὡς τοῦ ὑπὲρ φύσιν Λόγου κατὰ χάριν κοιλίαν ἀποφανθεῖσαν χωρητικὴν, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Λόγον τῆς γνώμης οἰκείωσιν. Καὶ μὴν κατὰ τὰς σὰς παγίας ἔξεις τὰς ἐκ τῆς σῆς καρδίας ἐκδιδομένας αἷς μαστῶν δίκην κατὰ τε τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν διατρέφεις τὸν Λόγον, τῇ χορηγίᾳ τῶν εὐσεβῶν νοημάτων τε καὶ τρόπων συναυξανόμενον· καὶ παραδόξως εἰπεῖν, τὴν οἰκείαν αὐξῆσιν τοῦ διατρέφοντος νοῦ ποιοῦμενον θέωσιν. Τί γάρ ἕτερον εἶχον φθέγγασθαι πρὸς σέ, τίμιε Πάτερ, τοιοῦτων γεννήτορα Λόγων γεγενημένον θεώμενος· δι' ὧν, ὡς ἐξ ὄρους τινός τοῦ ὕψους τῆς γνώσεως τὴν ἐπὶ τοῖς θείοις δόγμασι καθάπερ πλάκας θεοχαράκτους διὰ τοῦ νέου Μεσίτου καὶ ἐφ' ἡμῖν μεγάλου Μωϋσέως καὶ ἱερέων ἱερέως, καὶ τῆς καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἐξάρχου θείας ἱεροσύνης, κομισθεῖσάν τε καὶ ἐκδοθεῖσαν κατεμήνυσας ψῆφον· ἦν ἡ ἀγία καὶ μόνη προσκυνουμένη Τριάς, ὡς δι' ὀργάνου τοῦ ῥηθέντος ὑπηγόρευσε ἀρχιερέως, καὶ πρὸς ὁμόνοιαν πλέον ἐπέδησε τὰς Ἐκκλησίας, εἰς οὐδέν θεμένας τὴν δόξασαν τοῖς πολλοῖς γεγενῆσθαι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν περὶ τὴν πίστιν καινοτομίαν.

Ταύτην γάρ ὀλοσχερῶς ἡ δοθεῖσα διεσώσατο ψῆφος τὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν πιστεύειν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἡμῶν ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις παρέδωκαν· ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν φάμενοι Θεὸν Λόγον καὶ πρό σαρκός, καὶ μετὰ σαρκός· ἦν αὐτός ἐαυτῷ δι' ἡμᾶς ἐψυχωμένην νοερῶς καθ' ὑπόστασιν ἠνωσεν, ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου προσληφθεῖσαν Μαρίας· σπορά δηλαδὴ τῆς οἰκείας αὐτός γενέσθαι καταξιώσας σαρκώσεως· ἵνα καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς γένηται· καὶ δεῖξῃ κατὰ τὴν ἄσπορον σύλληψιν, καὶ τὴν ἄφθορον γέννησιν τὴν φύσιν καινοτομουμένην καὶ μηδεμίαν τῇ καινοτομίᾳ πάσχουσαν μείωσιν. Θεοῦ γάρ δι' ἀγαθότητα πρὸς ἀνθρώπους ὑπῆρχεν αὐθαίρετος κένωσις τό μυστήριον, ἀλλ' οὐ θεότητος ἔκπτωσις, ἢ διὰ σαρκός ἐκούσιος συγκατάβασις· μεμένηκε γάρ ὅπερ ἦν, καὶ γενόμενος ὅπερ οὐκ ἦν· ἄτρεπτος γάρ. Καὶ ὅπερ γέγονε διετήρησε, διαμείνας ὅπερ ὑπῆρχε φιλόανθρωπος γάρ. Δι' ὧν ἐνήργει θεοπρεπῶς, δεικνύς ὅπερ γέγονεν ἀναλλοίωτον· (593) καὶ δι' ὧν ἔπασχεν ἀνθρωποπρεπῶς, πιστούμενος ὅπερ ἦν μὴ τρεπόμενον. Ἐνήργει γάρ, τὰ μὲν θεῖα σαρκικῶς, ὅτι δὰ σαρκός φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀμοιρούσης· τὰ δ' ἀνθρώπινα θε«κῶς, ὅτι κατὰ θέλησιν ἐξουσιαστικῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ περίστασιν τὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθημάτων προσίετο πείραν. Οὔτε γάρ τὰ θεῖα θε«κῶς, ὅτι μὴ γυμνός ὑπῆρχε Θεός· οὔτε τὰ ἀνθρώπινα σαρκικῶς, ὅτι μὴ ψιλός ἀνθρωπος ἦν. Διὰ τοῦτο τὰ θαύματα δίχα πάθους οὐκ ἦν· καὶ τὰ παθήματα χωρὶς οὐχ ὑπῆρχε θαύματος· ἀλλὰ τὰ μὲν, ἴν' εἶπω τολμήσας, οὐκ ἀπαθῆ· τὰ δὲ προδήλως θαυμάσια· καὶ ἄμφω παράδοξα, ὅτι καὶ θεῖα [καὶ ἀνθρώπινα] ὡς ἐξ ἑνός καὶ τοῦ αὐτοῦ προερχόμενα Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, δι' ἀμφοτέρων πιστουμένου πραγματικῶς, τὴν τῶν ἐξ ὧν, καὶ ἄπερ ὑπῆρχεν ἀλήθειαν. Τό γάρ ἕκ τινων ἀσυγχύτως ἐνώσει τῇ κατὰ σύνοδον φυσικὴν ἀποτελούμενον, καὶ τὰς φύσεις ἐξ ὧν συνέστηκεν ἀτρέπτους διατηρεῖ, καὶ τὰς αὐτῶν συστατικὰς ἀμειώτως διασώζει δυνάμεις, εἰς ἑνός ἔργου συμπλήρωσιν· εἴτε πάθος, εἴτε θαῦμα τό γινόμενον ἦν, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ θαυμαστοῦ σου, Πάτερ, καὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας σαρκώσεως προσφυοῦς παραδείγματος, τῆς ἐκπυρωθείσης μαχαίρας, ἧς τὴν τομὴν ἐπιστάμεθα καυστικὴν, καὶ τὴν καῦσιν οἶδαμεν

τμητικήν. Πυρός γάρ καί σιδήρου καθ' ὑπόστασιν γέγονε σύνοδος, μηδετέρου τῆς κατά φύσιν διά τήν πρὸς θάτερον ἔνωσιν ἐκστάντος δυνάμεως· μήτε μὴν ἄφετον ταύτην κεκτημένον μετὰ τήν ἔνωσιν, καί τῆς τοῦ συγκειμένου καί συνυφεστῶτος κεχωρισμένην.

Ταύτην μὲν οὖν εὔρον ἐγὼ τοῖς ὑμετέροις γράμμασι σοφῶς ἐνυφανθεῖσαν τήν τῶν θείων δογμάτων ἀκρίβειαν, ἧς κατὰ τήν ἐνοῦσάν μοι περί τό νοεῖν μετρίαν δύναμιν ἐπιστήσας τόν νοῦν, ἠὲξάμην ἱκανωθεῖναι ταύτην φυλάξαι, καί τῇ διανοίᾳ κατασχεῖν, ὑπό λήθης τινός μὴ δεχομένην περιγραφῆν. Σύ δέ, θεοτίμητε Πάτερ, συμπάθησόν μοι τῷ σῶ δούλῳ, καί τήν δέουσαν ὡς φιλάνθρωπος παράσχου συγγνώμην, ἀδυνατοῦντι πρὸς τήν τῶν κεκελευσμένων ἐγχείρησιν. Καί μή μου καταγνώως ἀπειθείαν· ἀλλά μᾶλλον ἀπόδεξάι με τῆς οἰκείας ἀμαθίας ἐπιγνώμονα γενέσθαι σπουδάζοντα. Μισητόν γάρ τό προπετές, καί πρῶτον τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας γέννημα· καθ' ὃ πέφυκεν ἡ τῆς ὑπερηφανίας διαφαίνεσθαι νόσος, ἔξιν δημιουργοῦσα τοῖς αὐτῇ κατειλημμένοις ἀντίθεον· καί δέξαι μου παντός πάθους καθάραν τήν ἐπί τοῦτο παραίτησιν· καί μή ἀπόσῃ με τούς αὐτούς σοι προβαλλόμενον λόγους, οὓς ἐπί τοῖς τοιούτοις πρὸς τόν Θεόν Μωϋσῆς πρότερον καί Ἰερεμίας ὕστερον προῦβάλλοντο· ὁ μὲν, Δέομαι, Κύριε, (596) λέγων, οὐχ ἱκανός εἰμι πρό τῆς χθές οὐδέ πρό τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδέ ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν πρὸς με· ἰσχνόφωνος καί βραδύγλωσσος ἐγὼ εἰμι. Ὁ δέ, Ὁ ὦν, Δέσποτα Κύριε, φάσκων, οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερός εἰμι. Ἐπ' ἀληθείας γάρ ἰσχνόφωνος εἰμι καί βραδύγλωσσος, καί τῆς ἐπί τῷ λαλεῖν τά καλά συνέσεως ἔστερημένος· μήτε τόν νοῦν ἔχων ἐπιβάλλοντα τοῖς θείοις, μήτε τόν κατά προφοράν λόγον, ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ μεγέθει τῶν ζητηθέντων δυνάμενον. Νεάζω γάρ ἔτι τοῖς πάθεσι, καί πλεονεκτοῦσαν τόν νόμον τοῦ πνεύματος κέκτημαι τῆς σαρκός τήν ἐπανάστασιν. Ὅποταν καί εἰ δῶμεν καθ' ὑπόθεσιν μηδέν λείπεσθαι με τῆς ἐν τούτοις δυνάμεως, τίς οὕτω θρασύς ὑπάρχει καί τολμηρός, ὥστε τοῖς οὕτω κατά θείαν φῆφον ἱεραρχικῶς θεοπισθεῖσιν, ἐπιδιατάττεσθαι; Παρακαλῶ δέ μᾶλλον τιμίους σου γράμμασιν ὀρισμῷ μοι διασαφῆσαι, τίς ἡ ἐνέργεια, καί ποσαχῶς ἡ ἐνέργεια, καί τί παρά ταύτην ἐπί τό ἐνέργημα· καί τίνα τούτων φαμέν, πρὸς τε τό ἔργον καί τήν πρᾶξιν τήν διαφοράν, ἵνα ἔχω τῶν γραφέντων γινώσκειν τήν δύναμιν. Οὕπω γάρ ἀκριβῶς ἐπιστῆσαι δεδύνημαι, τίνα καί πῶς λεγομένην ἢ νοουμένην ἐκδέξασθαι χρή τήν μίαν ἐνέργειαν. Οὐχ ἀπλῶς γάρ φωνάς ἀσήμους προφέρομεν, ἀλλ' ἐννοίας ταῖς φωναῖς διασημαίνομεν. Δι' ἣν αἰτίαν, φωνάς μὲν πολλάκις πραχωροῦντας εὔρον τούς θεηγόρους Πατέρας, ἐννοίας δέ οὐδαμῶς· ὅτι μὴ ἐν συλλαβαῖς, ἀλλ' ἐν νοήμασί τε καί πράγμασι τό τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑπάρχει μυστήριον. Τό μὲν γάρ ἐποίουν, εἰρήνην φροντίζοντες· τό δέ, ψυχάς τῇ ἀληθείᾳ στηρίζοντες. Καί ταῦτα μὲν περί τούτων.

Δέομαι δέ, Πάτερ τίμιε, τῆς σῆς ἀγιότητος, εὐμενῶς τούς τοῦτο τό μέτριον ἐπιφερομένους γράμμα θείους προσδέξασθαι Πατέρας, διά χρείαν λυσιτελοῦσαν τῷ κοινῷ τάγματι τῶν μοναχῶν, ἑαυτούς εἰς τοῦτον πλοῦν ἐπιδεδωκότας· καί πάντα γενέσθαι αὐτοῖς καταδέξασθαι, ὅσα τῆς θείας ἐντολῆς ὁ ἀκριβῆς βούλεται λόγος, τούς τῶν θείων ἐφιεμένου, καί μονώτατον τοῦ οἰκείου βίου τόν σαρκωθέντα Λόγον ἔχοντας ὑποτίπωσιν. Ἄξιοι γάρ τυγχάνουσι τῆς (597) ὑμετέρας ἐπί τοῦτο σπουδῆς, ὅτι τόν θεῖον ἔλκουσιν ἀμέμπτως τῆς ἀρετῆς τε καί τῆς γνώσεως ζυγόν. Δέδοικα δέ ταῦτα γράφων μή παρῆρησίας ἀκαίρου καί ἀπειροκαλίας παρά τοῖς οὐκ εἰδόσι σε, Πάτερ, καί τῆς σῆς πείραν οὐκ εἰληφόσι συγκαταβάσεως, ὄνειδος ἀπενέγκωμαι· καί λεχθῆ καί περί ἐμοῦ δικαίως, ὅπερ τις τῶν ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου σοφῶν ἔφη, θεασάμενος ἐπί τινι φυσηθέντα τινά τῶν ἀπειροκάλων·

Ἐξέμηνε πρὸς ὕβριν μωρόν, σοφός μειδιάσας.

Ἐν πᾶσιν οὖν, ἅγιε Πάτερ, συγχώρησόν μοι τῷ σῶ δούλω, καί ταῖς σαῖς πανιέροις εὐχαῖς ἐξιλέωσόν μοι Χριστόν τόν Θεόν, ὄν διά παντός τῆ τε τοῦ νοῦ καθαρότητι, καί τῆ ἀκριβεία τοῦ βίου θεραπέυεις.

Κ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μαρίνον μονάζοντα.

Ἐγὼ μὲν εἰδὼς τῶν οἰκείων πλημμελημάτων τό πλήθος, καί τήν ἐπ' αὐτοῖς ὡς εἰκός διαδεχομένην με κατάκρισιν, μετὰ τήν ταύτης ἀπόλειψιν τῆς ζωῆς καθορῶν· καί οἶον ἐκεῖνο τό μέγα καί φρικτόν δικαστήριον κατά ψυχὴν ἤδη συνηθροισμένον κατανοῶν, ἐφ' οὐπερ κατ' ἀξίαν ἕκαστος ὧν πεπράχαμεν τὰς ἀμοιβὰς ἀποληψόμεθα· τήν σιωπὴν σύνοικον ἔχειν διενεώθη, τῶν ὑπὲρ ἐμέ θείων λόγων, ὡς γέ μοι δοκεῖ, παντοίως φειδόμενος, μή πως πλεον κατακριθῶ καί δικαιότερον, ὡς λόγους θεοῦ προφέρων ὑπ' ἐμοῦ τῆ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀπραξία νενεκρωμένους, καί διά τοῦτο τοῖς ἀκούουσι τήν ἐν χάριτι ζωὴν παρασχεῖν οὐ δυναμένους· καί τούς τῷ ἀρετῶν παραδειξάει τρόπους ἐν τῇ πολιτείᾳ μου τοῦ λέγοντος οὐκ ἰσχύοντας· καί γένωμαι τῆς μελλούσης ὑπόδικος ἀπειλῆς, ὡς οὐ μόνον αὐτός ἐν ἐμαυτῷ διά τῶν πονηρῶν μου τρόπων τούς ζωοποιούς τοῦ Θεοῦ καταφονεύσας λόγους, ἀλλὰ καί τοῖς ἀκούουσι τῆς πρὸς αὐτοῦς καταφρονήσεως εἰκόνα ζῶσαν, καί πᾶσι κατάδηλον, τήν ὅλην μου τοῦ βίου πονηράν ἀναστροφὴν παρεχόμενος. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὡς εἶπον, ταῦτα καί εἰδὼς καί φοβούμενος, τήν περί τό λέειν τε καί γράφειν τούς θείους λόγους προθυμίαν ἀπεσεισάμην, ὧν οὐκ ἔχω τήν ἐργασίαν, διακενῆς τούς ἐπαίνους παρά τῶν ἀκουόντων κομίζεσθαι μεγίστην ἀδικίαν εἶναι κρίνων, καί ζημίαν ὀλέθριον. Ἐπειδὴ δέ νενίκηκέ μου τῆς σιωπῆς τήν ψῆφον ταῖς πολλαῖς τῶν θείων ἐπωδαῖς λογισμῶν, ὁ πολὺς τήν φρόνησιν, καί πάντα μοι τίμιος ὁ ὀσιώτατος ἠγούμενος, ὄν οὐκ ἠδυνήθη ἀπώσασθαι διά τήν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ κατά θείαν σύνεσιν τῶν ἀρετῶν καλλονήν· καί ταύτην ἐβιάσατό με χαράξαι τήν μετρίαν συλλαβὴν πρὸς τήν σὴν θεοσεβείαν, μέρη τινὰ τῶν κατά Θεόν σου κατορθωμάτων ἀφηγησάμενος, καί ὠφελήσας τά μέγιστα· δεῖν ὠήθη ἐκεῖνα κατ' ἐπιτομήν εἰπεῖν, ὅσα σοί τε κάμοί, καί πᾶσι τοῖς ἀκούειν ἐθέλουσι συμφέρον ἐστί καί σωτήριον.

(600) Δαβίδ ὁ μέγας προσήτης καί βασιλεύς, τοῖς ἀγαπᾶν τόν Θεόν προθεμένοις, καί πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τήν ἔνθεον σωτηρίαν προελομένοις, τήν ἀληθῶς γνωστικὴν ὁδὸν παραδεικνύς τῶν θείων ἀρετῶν, καί τήν ἔμπρακτον τῆς γνώσεως θύραν ὑπανοίγων, φησὶν· Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· σύνεσις δέ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν. Εἰ δέ σοφίας ἀρχὴ καθέστηκεν ὁ φόβος, τέλος δηλαδή σοφίας, ἡ ἀγαθὴ πέφυκεν εἶναι σύνεσις, τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν. Εἰ δέ ταῦτα τοῦτον ἔχει τόν τρόπον, ὅση δύναμις τόν φόβον τοῦ Θεοῦ κτήσασθαι σπουδάσωμεν, καί τήν σύνεσιν τήν ἀγαθὴν. Τόν μὲν φόβον, ἵνα φύγωμεν τῆς ἀμαρτίας τούς μολυσμούς, τῇ προσδοκίᾳ τῶν αἰωνίων κολάσεων αὐτούς τῆς ψυχῆς ἐκτινάσσοντες· τήν δέ σύνεσιν, ἵνα πάντων ποιηταῖ τῶν θείων ἐπιστήμονες ἀποδειχθῶμεν θελημάτων. Ὁ γάρ φοβούμενος τὰς ἐπὶ ταῖς παραβάσεσι τῶν θείων ποινὰς ἐντολῶν, τοῖς μολύνουσιν αὐτοῦ τήν ψυχὴν οὐχ ἀλίσκεται πάθει· καί ὁ τήν σύνεσιν τήν ἀγαθὴν ἐνδιαθέτως ἔχων, κατά τόν δέοντα λόγον διακρίνουσαν τῶν αἰωνίων τὰ πρόσκαιρα, πᾶσι γίνεται τοῖς θείοις κατάκομος ἀγαθοῖς, μηδενὶ τρόπῳ τήν ἐν αὐτῷ γνῶσιν ἀργεῖν δειχθῆναι παρασκευάζων. Ὡς γάρ ὁ φόβος ἐν τοῖς ἀληθῶς τόν Θεόν φοβουμένοις, τῶν ἀκαθάρτων γίνεται παθῶν ἀναιρέτης· οὕτως καί ἡ σύνεσις τῶν

ἀληθῶς συνετῶν, πασῶν γίνεται δημιουργός τῶν ἀρετῶν. Οὐκοῦν φοβηθῶμεν τόν Θεόν, καί μηδέν ὧν μή βούλεται πράξωμεν· καί τήν αὐτοῦ σύνεσιν ἀγαπήσωμεν· καί μηδέν ὧν βούλεται πράττειν καταμελήσωμεν. Μισεῖ γάρ πᾶσαν ἀνομίαν ὁ τόν Θεόν φοβούμενος, καί ἀγαπᾷ πᾶσαν δικαιοσύνην, ὁ τήν ἀγαθήν εἰσοικισάμενος σύνεσιν. Σημαίνει γάρ ὡσπερ τόν φοβούμενον τό πρός τήν ἀνομίαν μῖσος· οὕτως καί ἡ πρός τήν δικαιοσύνην ἀγάπη, κατάδηλον ποιεῖται τόν συνετόν.

Μή τοίνυν κατηφείας ἤθεσι μόνοις τόν φόβον σχηματισώμεθα, μηδέ μέχρι τῶν φαινομένων τρόπων ὑπάρχουσας τήν εὐλάβειαν δείξωμεν· ἀλλά διαθέσει ψυχῆς, καί ταπεινώσει καρδίας πυκνοῖς κατά τό βάθος στεναγμοῖς κατησφαλισμένης· καί τῇ μάστιγι τῆς τῶν προημαρτημένων μνήμης κατά τήν συνείδησιν ἀφανῶς πληττομένης, καί διά τοῦτο τῇ πρός ἑαυτήν συστολῇ τά τῶν ἄλλων πταίσματα παντελῶς ὀρᾶν οὐκ ἀνεχομένης. Ὁ γάρ μόνοις τοῖς ἤθεσι τόν τοῦ Θεοῦ φόβον ὑποκρινόμενος, οὐδέν τοῦ πιθήκου τό σύνολον διενήνοχεν, ἀνθρώπων ἤθη μιμουμένου καί σχήματα. Τοῦτο γάρ τό ζῶον ἐν τετράποσι, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πόρρω κατά φύσιν διεστηκός, τῇ τῶν ἡθῶν μιμήσει τοῖς θεωμένοις ἀνθρώπος εἶναι δοκεῖ, μηδέν φύσει κεκτημένος ἀνθρώπινον· ὡσπερ καί ὁ τά μέν ἤθη τῶν ἀληθῶς φοβουμένων τόν Κύριον πρός τήν τῶν ὀρώντων ἀπάτην μιμούμενος, τήν δέ τῆς γνώμης διάθεσιν οὐκ ἔχων κατά τό ἴσον ἐκείνοις (601) τῷ θείῳ φόβῳ πεποιωμένην, Σαδδουκαῖός τις ἕτερος ἢ Γραμματεὺς, καί ὧν, καί καλούμενος τό μέν σχῆμα σώζων τῆς εὐλαβείας μετ' εὐπρεπείας τῆς ἔξωθεν· παντελῶς δέ τοῦ πράγματος διά τήν ἀκάθαρτον ἐν τῷ βάθει που κειμένην τῆς ψυχῆς πρός τά πάθη φιλίαν ἀπολειπόμενος.

Μηδέ πάλιν μόνη προφορᾷ λόγων πρός κάλλος ἀπεξεσμένων τήν θεϊαν γνῶσιν ἐπιδειξώμεθα· μηδέ μέχρι ψιλοῦ τοῦ δύνασθαι μόνον λαλεῖν δίχα τοῦ πράττειν, εἶναι τήν ἀγαθήν ὀρισώμεθα σύνεσιν· ἀλλά διαθέσει ψυχῆς κατά τήν πράξιν ταῖς ἀρεταῖς ποιωθείσης, καί διά τοῦτο πράξει μέν τό φέγγος λαμπρυνούσης τῆς γνώσεως· γνώσει δέ τόν τόνον φαιδρυνούσης τῆς πράξεως· ἴνα τῷ κατά τήν ἀγαθήν σύνεσιν πόθῳ τοῦ Θεοῦ συνελθῶν διά τῶν πραγμάτων ὁ φόβος, τελείαν ἡμῖν τήν θεϊαν ἐργάσωνται σοφίαν· ἐν μέν τῇ κατά τόν θεῖον φόβον ἀποχῆ τῶν κακῶν ἀρχομένην, ἐν δέ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν κατά τήν ἀγαθήν σύνεσιν τελειουμένην. Ὁ γάρ ἐν μόνη ψιλῇ τῇ προφορᾷ τῶν θείων λόγων εἶναι τήν σύνεσιν διοριζόμενος, ἔοικε ψιττακῷ, τοὺς ἀνθρωπίνους μιμηλευόμενῳ λόγους. Τοῦτο γάρ μονώτατον τό ζῶον ἐν τοῖς πτηνοῖς, τοὺς ἀνθρωπίνους διδασκόμενον ὑποκρίνεται λόγους, μηδέν ἔχων παντελῶς κατά τήν φύσιν ἀνθρώπινον· ὡσπερ καί ὁ μέχρι μόνης τῆς ψιλῆς προφορᾶς, τοὺς μέν τῶν ἀληθῶς συνετῶν λόγους πρός τήν τῶν ἀκουόντων κατάπληξιν μιμηλευόμενος, τήν δέ τῆς γνώσεως ἔξιν οὐκ ἔχων τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν πεποιωμένην, Φαρισαῖος τις ἄλλος ὡς ἀληθῶς, ἢ ψεκτός ἱερεὺς καί ὧν καί καλούμενος τήν μέν σύνεσιν τῇ προφορᾷ μόνη τῶν λόγων ὑποκρινόμενος· αὐτῆς δέ τῆς ὄντως ἐν τοῖς ἔργοις ἐχούσης τό εἶναι σοφίας παντελῶς ἀπολειπόμενος· καί διά τοῦτο μέγα φυσῶν, καί τῇ ἀλαζονείᾳ τῆς ὑποτρεφούσης αὐτοῦ τήν κατά νοῦν ὑπερηφανίαν οἰήσεως, κατά τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ἰστάμενος· οὐκ εἰδώς, ὡς ἔοικεν, ὅτι δαιμόνων θεολογία προδήλως, ἡ τῶν ἐπ' αὐτῇ διά φιλοδοξίαν μέγα φυσῶντων καθέστηκε δίχα πράξεως γνώσις· ἐπιτιμῶντα διαβρήδην Ἰησοῦν ἔχουσα, τόν δῆθεν θεολογούμενον, κἄν ὁ τοιοῦτος τῷ πάθει κρατούμενος οὐκ αἰσθάνεται.

Διά τοι τοῦτο φόβῳ φοβηθῶμεν ἡμεῖς τόν Θεόν, καί παντός ρύπου σαρκός καί πνεύματος ἑαυτοῦς ἐλευθερώσωμεν, μή συγχωροῦντες, τόν νόμον τῆς σαρκός διά τῆς

ἐπαινουμένης τῶν μελῶν νεκρώσεως ἐπαναστῆναι τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος· μηδέ μόνοις τοῖς κατ' ἥθος φαινομένοις τρόποις περιγράψωμεν τοῦ θεοῦ φόβου τήν μεγαλοπρέπειαν· ἀλλά τῆς ἐντός κατά ψυχήν καλῆς διαθέσεως κήρυκα ποιησώμεθα τήν περί τό ἥθος καταστολήν, ἵνα φύγωμεν τήν μέλλουσαν τοῦ πυρός ἀπειλήν· καί τήν σύνεσιν τήν ἀγαθήν τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν κατακοσμήσωμεν, ἵνα μή νεκρούς, ὡς κενόδοξοι, περιφέρωμεν λόγους, καί τῆς κατά τήν πράξιν τῶν ἐντολῶν ἐστερημένους ζωῆς· ἀλλ' ἐμπράκτους τοὺς θεοῦ λόγους (604) ποιήσωμεν, εἰρήνην μετά πάντων διώκοντες καί ἀγάπην· χρηστότητός τε καί πραότητος ἐπιμελούμενοι, καί μακροθυμίας καί τῆς ἐν πᾶσι πρὸς πάντας ἀνοχῆς· μεθ' ὑπομονῆς τά συμβαίνοντα φέροντες, καί εὐχαριστίας· καί ὡς θεῖα δόγματα [δόματα], τάς θλίψεις ἀκατασείστως δεχόμενοι· μηδέν πρὸς τοὺς λόγους τῆς διὰ τούτων συμφερόντως διεξαγωγῆς ἡμῶν τήν ζωὴν προνοίας ἀντιτείνοντες, ὅπως τύχωμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς μετά πάντων τῶν ἁγίων, κατατρυφῶντες τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐν τῇ διαμονῇ τῆς τῶν αἰώνιων μακαριότητος, λέγοντος πρὸς ἡμᾶς ἀκούοντες τοῦ Θεοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· καί εὐφρανθῶμεν ἐκείνων ἀπολαύοντες τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, Ἄπερ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καί οὐς οὐκ ἤκουσε, καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

ΚΑ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Κυδωνίας.

Αὐτόν ἑαυτῷ τὸν Θεόν ἴσον ὕψει τε καί βάθει, δι' εὐσεβοῦς ἐρεύνης τοῦ μυστηρίου τῆς περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ οἰκονομίας διαγνούς ὁ θεοφύλακτός μου δεσπότης, καί θαυμάσας πῶς ὁ ὄρος τῇ ἀοριστία, τάναντία καί ἀμιγῆ, περὶ αὐτόν συναυθέντα, δι' ἀλλήλων ἔσχε τήν δῆλωσιν· τῆς μὲν ἀπειρίας τῷ ὄρω ἀρρήτως συνορισθείσης· τοῦ δέ ὄρου ὑπερφύως τῇ ἀπειρία συναπλωθέντος· αὐτόν δέ περὶ ὃν ταῦτα κατ' ἄμφω ταυτόν ἑαυτῷ, μηδέν τό παράπαν ἑαυτοῦ καθυφέντα κατά τό ἄπειρον, ὡς κατά φύσιν μετά ἀόριστον, κατ' οἰκονομίαν δέ, ἀκατάληπτον καί ὄντα καί γινωσκόμενον· τό τε ὕψος τῆς θεϊκῆς δόξης ἀδιανόητον ἔχοντα, καί τό βάθος τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως ἀπερίπληπτον, ἐμφρόνως ἑαυτόν κηροῦ δίκην, ὡσπερ σφραγίδι τῷ Θεῷ εὐείκτως ὑπέθηκεν, ὃν δι' ὄλου εἰς τό βάθος ἐντυπωθέντα δεξάμενος, ἀρίδηλον μίμημα τῆς θείας ἑαυτόν κατέστησε μακαριότητος. Σοφῶς γάρ τοῖς θεοῖς ἑαυτόν ἐναμείψας τρόποις τῷ μὲν ταπεινῷ τῆς φύσεως, δι' ἀρετῆς ἐκέρασε τό τῆς ἀξίας ἀνάστημα· τῷ δέ ὕψει τῆς ἀξίας ἔμπαλιν, διὰ γνώσεως τήν τῆς φύσεως συνεπήρε ταπεινώσιν· καί θάτερον θατέρω παραδόξως ἐνθεωρεῖσθαι πεποίηκε. Κατ' ἄμφω γάρ ταυτόν ἑαυτῷ, μηδέν ἐν ἀμφοτέροις καθυφέντα σεμνότητος, ἑαυτόν συνετήρησε δείξας μάλα σαφῶς, δι' ὧν ἀκίβδηλον τήν πρὸς Θεόν ἐκτήσατο μίμησιν, ὡς τήν ἱερωσύνην ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς ἀνθ' ἑαυτοῦ χειροτονήσας προῦβάλετο. Ἐφ' ὧτε καί σωματικῶς ὀρώμενος, καί τά αὐτοῦ μυστήρια τοῖς ὀρᾶν δυναμένοις μή διαλίπη φαινόμενα.

(605) Διὰ τοῦτο θεοειδῶς τῷ λόγῳ μετά τῶν τρόπων φερόμενος ὁ ἐμός δεσπότης, πολλήν μοι σωτηρίαν ἐνετεκτήνατο. Ὡς γάρ τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγῆναι τῷ Θεῷ καί Πατρί ὡς πταισθέντας μᾶλλον ἢ πταίσαντας ὁ Κύριος παρεκάλεσε, καθὼς μαρτυρεῖ λέγων ὁ θεοσπέσιος Παῦλος, Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ· ἵνα ἐντρέψῃ τῷ μεγέθει τῆς εὐεργεσίας πρὸς συναίσθησιν ἐλθεῖν τῆς οἰκείας πωρώσεως· οὕτω καί ὁ ἐμός δεσπότης,

δι' ἔκουσίου ὑφέσεως, εὐμηχάνως με χειρωσάμενος, τό μαθεῖν δόξαι παρ' ἐμοῦ διά γραμμάτων θελήσαι, ἅπερ διδάσκειν διά τήν ἀξίαν προβέβληται, κἄν ὀψέ ποτε τῆς οἰκείας ἀμαθίας κατέστησε ἐπιγνώμονα. Ὁμολογῶ οὖν τῷ δεσπότη μου τήν χάριν· καί σεμνύνομαι τῷ τρόπῳ δι' οὗ τό νέφος μου τῆς οἰήσεως εὐαφῶς ἀπεώσατο· καί αἰτῶ αὐτόν τοιούτοις καί λόγοις καί τρόποις ῥυθμίζοντα τόν αὐτοῦ δοῦλον μή παύσασθαι.

ΚΒ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Αὐξέντιον.

Εἰ μὲν θαρρόυντες τῷ Πνεύματι, καθά ἀλύτως περικειμένην ὑμῖν αὐτοῖς ἔχετε τήν ἀγάπην, μηδενός δεομένην πρὸς καινισμόν, ἀμελεῖν τῶν πρὸς τοὺς φίλους διέγνωτε γραμμάτων, ἐπαινῶ τε τόν νόμον, καί ὑμᾶς ἀποδέχομαι πιστεύοντας ἐκείνῳ τῆς ἀγάπης τόν θησαυρόν, ἐξ οὗ τε καί εἰς ὃν ἄρχεσθαι τε καί ἀναπαύεσθαι πέφυκεν. Εἰ δέ τοῦ καθήκοντος φιλικῆς τρόπου κατολιγωροῦντες τοῦ γράφειν δι' ὄκνου παραιτεῖσθε, τᾶναντία ποιεῖν οὐ παύσομαι· φίλους αἰδεῖσθαι διά μέγεθος τῆς κατά κόσμον προλήψεως οὐκ εἰδώς. Εἰ δέ τῶν δύο τοῦ μή γράφειν οὐδέν καθέστηκεν αἴτιον, δέξασθε ἀπόντων, καί δότε προθύμως ἀποῦσιν, ὡς ἐδίδαξεν ἡ φύσις, διά γραμμάτων τήν ἔντευξιν· μᾶλλον δέ, ὡς Θεός τήν φύσιν σοφίσας παρεμυθήσατο. Κεντρίζει γάρ ἡρεμοῦσαν τήν μνήμην, καί διεγείρει νυστάζουσαν, πρὸς τό ἰδεῖν καί ἀναμάττεσθαι τῶν φιλουμένων τά πρόσωπα, γράμμασι λόγος μορφούμενος· δι' ὧν ὁ πόθος πυρός δίκην σβεσθέντος, ἐκ μικροῦ σπινθήρος πάλιν ἀναρρίπίζεται.

ΚΓ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Στέφανον πρεσβύτερον.

Ἀγάπης ἴδιον ὑπάρχει πνευματικῆς, οὐ μόνον παρόντας εὐεργετεῖν τοὺς χριζόντας, ἀλλά καί ἀπόντας παραμυθεῖσθαι· καί μή συγχωρεῖν τοῖς σώμασι τάς ψυχὰς συνδιατέμενεσθαι· μήτε μὴν τοῦ λόγου, δι' οὗ τήν εἰκόνα φέρει τοῦ Κτίσαντος ἡ ψυχῆ, (608) περιγράφεσθαι τόπῳ τήν δύναμιν· ἀλλ' ἢ παρόντας τοῖς ἡγαπημένοις διά φωνῆς κατ' ὀφθαλμούς τά πρέποντα διαλέγεσθαι, ἢ ἀπόντας διά γραμμάτων προσομιλεῖν. Τοῦτον γάρ τόν τρόπον ἡ φύσις κατά Θεοῦ χάριν σοφῶς ἐπενόησε, πρὸς ἔνωσιν ἀδιάστατον τῶν πολλῶν διεστηκότων ἀλλήλων σωματικῶς τῷ τοπικῶ διαστήματι. Οὕτω γάρ ὁ λόγος συχνότερον ἐνηχούμενος φωνῇ τε καί γράμμασι δυσέκνιπτον μνήμην ἐντίθεται τῇ ψυχῇ, πρὸς τό διά παντός ὄραν τοὺς αἰεὶ κατ' ἀγάπην παρόντας τῷ πνεύματι· καί περιπτύσσεσθαι, καί πάντων ἀνακαλεῖσθαι τῶν λυπηρῶν. Μή τοίνυν ἐπιλάλησθέ μου τοῦ παιδός ὑμῶν καί μαθητοῦ, τίμιοι Πατέρες, ἀλλ' ὡς ἀγάπης ὄντες καί μαθηταί καί διδάσκαλοι, θρέψατε λόγω τῶν ἀρετῶν τήν λιμώττουσάν μου ψυχὴν· καί φωτίσατέ μου τόν νοῦν ἀγνοίας ζόφῳ πεπιεσμένον, πρὸς τόν ἀποκείμενον ὑμῖν ἐν οὐρανοῖς ὑπὲρ τούτου μισθόν ἀποβλέποντες· κἄν τό γινόμενον τυχόν πρὸς ὀλίγον ὑμᾶς κρείττονος ἀπάγῃ καί τιμιωτέρας σχολῆς. Οἶδα γάρ, ὡς οὐκ ἴσον πρὸς εὐδοξίαν, ἀμέσως τε Θεῷ προσομιλεῖν, καί τῶν ἡττόνων συμπαθῶς προνοεῖν. Πλήν οὐδέ τοῦτο τῶν Θεῶ νενομισμένων ἀλλότριον.

ΚΔ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κωνσταντῖνον σακελλάριον.

Ἦκε τό τίμιον τοῦ θεοφυλάκτου μου δεσπότη γράμμα μετά τῆς εἰρήνης, καί αὐτόν ὄλον φέρον τοῖς τρόποις φαινόμενον. Τῇ γάρ τῶν λόγων σεμνότητι, πέφυκε πως

ἐμφαίνεσθαι μετά τῆς τῶν τρόπων ἐπεικειάς καί τῆς ψυχῆς ἢ διάθεσις. Καί ἦσθην ὡσπερ αὐτόν παρόντα δεξάμενος τόν ἐμόν δεσπότην, καί ἠσπασάμην τῷ πνεύματι, καί ὅλον τῷ χωρήματι τῆς καρδίας περιλαβὼν ἀπεθέμην· καί ἐδόξασα Χριστόν τόν Θεόν ἡμῶν σοφῶς τοῖς ἀνθρώποις ἐμφῦντα τῆς ἀγάπης τόν νόμον· καθ' ὃν ἀλλήλων ἀπειναὶ οὐδέποτε δύνασθαι, κἄν πολλῶ διεστήκασιν ἀλλήλων σωματικῶς τῷ τοπικῶ διαστήματι, οἱ τῶν σπερμάτων τῆς ἀγάπης δεόντως ἐπιμελεῖσθαι γινώσκοντες. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰρήνης κοσμικῆς εὐαγγέλια τό γράμμα κόμισαν, εἰς χαράν τῆς ψυχῆς τήν λύπην μεθήρμουσε· δέον ἐστίν ἡμᾶς ὑπέρ αὐτῆς εἰκότως τῷ χαρισαμένῳ Θεῷ γενέσθαι πάντως εὐγνώμονας, ἵνα μή φανῶμεν ἀχάριστοι περί τήν εὐποιάν, κακῶς τόν εὐεργέτην ἀνταμειψάμενοι. Γενησόμεθα δέ πάντως εὐγνώμονες, εἰς δέον τῆ εἰρήνην χρυσάμενοι, (609) καί τήν πρός τόν κόσμον καί τόν κοσμοκράτορα, κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρξασαν ἀθετήσαντες φιλίαν, καί διά τῶν παθῶν πρός τόν Θεόν συνιστάμενον κἄν ὄψέ ποτε καταλύσωμεν πόλεμον· καί σπονδάς ἀλύτους τῆς πρός αὐτόν εἰρήνης ποιήσαντες, ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος, τῆς πρός αὐτόν ἔχθρας παυσώμεθα. Ἀδύνατον γάρ ἐστίν ἡμᾶς φιλωθῆναι Θεῷ, διά τῶν παθῶν πρός αὐτόν στασιάζοντας, καί τῷ πονηρῷ τυράννῳ, καί φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διά κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μή πρότερον δι' ὅλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γάρ τότε τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν ἐχθροί καί πολέμιοι, κἄν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περιπλάττωμεν, μέχρις οὐ πάθεισιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλώμεθα· καί οὐδέν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατά κόσμον εἰρήνης λοιπόν περιγεγῆσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης, καί πρός τόν ἴδιον ποιητήν στασιαζούσης, καί ὑπό τήν αὐτοῦ βασιλείαν γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης· ἔτι μυρίοις πεπραμένης ὡμοῖς δεσπόταις, εἰς κακίαν αὐτήν κατεπεΐγουσι, καί τήν ἀπώλειαν φέρουσαν ὁδόν τῆς σωζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἰρεῖσθαι παρασκευάζουσιν. Ἐπειδάν δέ τῆς τῶν παθῶν μέθης ἐκνήψωμεν, καί τῆς τοῦ διαβόλου πονηρᾶς κατεξαναστῶμεν καί τυραννικῆς βασιλείας, καί τόν αὐτοῦ πικρότατον ζυγόν ἑαυτῶν ἐκτιναξώμεθα· καί κατίδοιμεν ὅσον ἡμᾶς ἢ πρός αὐτόν φιλία κατέφθειρε· τηνικαῦτα δεξόμεθα τοῦ εἰρηνικοῦ καί πράου βασιλέως Χριστοῦ τήν εἰρηνικὴν παρουσίαν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀοράτως γινομένην· καί ἀνεξόμεθα ὑπό τόν αὐτοῦ γενέσθαι ζυγόν, νόμοις ἀληθείας τάσσοντος ἡμᾶς καί ῥυθμίζοντος· καί τήν πρός αὐτόν στείλασθαι ἔκουσίως φιλίαν καταδεξόμεθα, φόρους αὐτῷ καί δασμούς ἔκουσίως προσάγοντες, τούς διά τῶν ἀρετῶν κατ' ἐντολήν τελεσφορομένους ἐν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης καρπούς. Οἷς ὑπέρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἠδόμενος ὁ μόνος ἀπροσδεής, πάντα ἡμῖν χαρίσεται ὡς ἀψευδής, ὅσα ἡμῖν ἐπηγγείλατο. Τὰ δέ ἐστίν, Ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε, καί οὐς οὐκ ἤκουσε, καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Εἰς τοῦτο γάρ ἡμᾶς καί πεποίηκεν, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως, καί τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι· καί φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατά τήν ἐκ χάριτος θέωσιν· δι' ἣν πᾶσα τε τῶν ὄντων ἢ σύστασις ἐστὶ καί ἡ διαμονή, καί ἡ τῶν ὄντων παραγωγή καί γένεσις.

Γενώμεια τοίνυν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, δέσποτά μου εὐλογημένε, τά ἐν ἡμῖν στασιάζοντα πρός Θεόν πάθη ἑαυτῶν ἀνδρικῶς περιελόντες. Τήξωμεν ὅση δύναμις τό σῶμα, δι' οὗ σφριγῶντος ἢ τοῦ διαβόλου πρός τήν ψυχὴν γένεσθαι εἴσοδος. Ἀναγνώσασι (612) θείοις πλανώμενον στήσωμεν τόν νοῦν, καί πρός τόν Θεόν πάλιν ἐπαναγάγωμεν. Ἐγκρατείας τόνοις καί ἀγρυπνίας, κατ' ὄρεξιν εἰς πολλά φερομένην ἀτάκτως τήν ἐπιθυμίαν, σωφρόντως καταστείλωμεν. Εὐχαῖς καί δεήσεσι καί ἐλεημοσύναις, τόν θυμόν ζέοντα καί ταρασσόμενον, σοφῶς κατευνάσωμεν. Φόβῳ Θεοῦ καί ἀπειλῇ τῶν μελλόντων, ἀκολάστως κινούμενά τε καί ἐνεργοῦντα τά αἰσθητήρια,

παύσωμεν. Ἐπί πᾶσι, καί πρό πάντων μνησθῶμεν τοῦ θανάτου, καί τῆς φοβεραῆς τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἐξόδου· καί πῶς ὑπαντῶσιν αὐτῇ κατά τόν ἄερα τοῦτον αἱ ἀρχαί καί ἐξουσίαι καί δυνάμεις τοῦ σκότους· πᾶσα πρός ἑαυτήν διέλκουσά τε καί κατατέμνουσα, κατ' ἀναλογίαν τῆς σχετικῶς πρός αὐτήν διά τοῦ μέσου πάθους γενομένης κακῆς οἰκειότητος. Μνησθῶμεν τῆς ἐν τῷ ἄδη κατά συνείδησιν γινομένης τῆς ψυχῆς πικρᾶς ὁδύνης, ἐπί τῆς μνήμῃ τῶν αὐτῇ κακῶς διά τοῦ σώματος πεπραγμένων. Μνησθῶμεν τῆς τελευταίας τοῦ παντός κόσμου συντελείας, καθ' ἣν τῷ πολλῷ καί ἀπλῆτῳ πυρί τό πᾶν καταφλέγεται τοῦτο· στοιχείων φοβερῶς κλονουμένων τῇ τήξει τῆς καύσεως· οὐρανοῦ τῇ ἐλίξει [καί] φόβῳ κατ' ἔπειξιν φεύγοντος ἀπό προσώπου πυρός τοῦ προκαθείροντος τήν κτίσιν διά τήν τοῦ Καθαροῦ παρουσίαν· θαλάσσης ἀφανιζομένης, γῆς βρασσομένης, καί ἐκ πυθμένος, καί τὰς ἀπείρους τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀμειώτως παρεχούσης μυριάδας· μνησθῶμεν τῆς φρικτῆς ὥρας τῆς ἀπολογίας τῆς ἐπί τοῦ φοβεροῦ καί φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ γενησομένης· ἡνίκα πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, καί πᾶσα ἡ ἀπό καταβολῆς τοῦ αἰῶνος κτίσις τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾷ τά ἐκάστω προσόντα, μέχρι καί ψιλοῦ ἐνθυμήματος· ἡνίκα τούς μέν, διά τήν τῶν ἔργων λαμπρότητα τό ἄφραστον φῶς διαδέξεται· καί ἡ τῆς ἀγίας καί μακαρίας Τριάδος ἔλλαμψις τρανώτερον ἐπιλαμπούσης, τοῖς ὄρᾳν καί ὑποδέχεσθαι διά καθαρότητα ψυχῆς δυναμένοις· τούς δέ διά τήν τῶν ἔργων ἀτοπίαν τό σκότος ὑποδέξεται τό ἐξώτερον, καί ὁ ἀκοίμητος σκώληξ, καί τό πῦρ τῆς γεέννης τό ἄσβεστον· καί τό πάντων βαρύτερον, ἡ ἐν τῷ συνειδῶτι αἰσχύνη πέρας οὐκ ἔχουσα. Μνησθῶμεν τούτων ἀπάντων ἵνα τῶν μέν γενώμεθα ἄξιοι τῶν, δέ πεῖραν λαβεῖν μή κατακριθῶμεν· καί γενώμεθα ἑαυτῶν καί τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ μόνου καί ὄλου Θεοῦ, καί ὅλοι· μηδέν ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν, καί θεοί γενώμεθα, ἐκ Θεοῦ τό θεοί εἶναι λαβόντες. Οὕτω γάρ τιμᾶται τά θεῖα δωρήματα, καί ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία. Καί ταῦτα μέν περί τούτων. Ὁ δέ Θεός τῆς εἰρήνης ὁ καταλλάξας ἡμᾶς ἑαυτῷ διά τοῦ σταυροῦ, καί ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους αὐτός τήν εἰρήνην αὐτοῦ τήν ὑπερέχουσαν πάντα (613) νοῦν χαρίσεται τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότῃ, καί ἀξιῶσαι αὐτόν τῆς ἐπουρανοῦ αὐτοῦ βασιλείας· ἔνθα πάντων τῶν εὐφραينوμένων ἡ κατοικία, καί ὁ τῶν ἑορταζόντων χορός.

ΚΕ'Τοῦ αὐτοῦ πρός Κόνωνα πρεσβύτερον καί ἡγούμενον.

Πιστεύω καθῶς παρέλαβον καί ἐδίδαχθην, ὅτι ὁ Θεός ἀγάπη ἐστί· καί ὅτι καθῶς αὐτός εἷς ἐστί, μηδέποτε τοῦ εἷς εἶναι παύομενος, οὕτω τούς κατά τήν αὐτοῦ ἀγάπης ζῶντας, ἕνα ποιεῖ, καί μίαν αὐτοῖς χαρίζεται καρδίαν καί ψυχὴν, κᾶν πολλοί τύχοιεν ὄντες· ἵνα ὡς μίαν ψυχὴν, ἔχοντες, τὰς ἀλλήλων ἐπιγινώσκωσι καρδίας, καί μή κάμνωσι τῇ ἀγνοίᾳ ἐρευνῶντες περί τῶν ἀδήλων, στοχαζόμενος ἕκαστος τήν ἐφ' ἑαυτῷ τοῦ πέλας διάθεσιν. Διά τοῦτο πιστεύων τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τῇ ἐν σοί κινουμένη, ἅγιε Πάτερ, ὅτι οὐδέν ἀγνοεῖς τῶν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ὡσπερ ἴσως, κᾶν τολμηρόν εἰπεῖν, οὔτε ἐγὼ τῶν ἐν σοί, θαρρῶ παραιτήσασθαι τέως κατά τό παρόν τήν πρός ὑμᾶς ἀφιξίν, εἰδῶς ὅτι οὐ παρακοῆς τήν παραίτησιν εἶναι πιστεύετε, ἀλλά πάθους σωματικοῦ βία με κωλύοντος τῆς ὁδοῦ, καί τό πρόθυμον τῆς ψυχῆς εἰς ἔργον προελθεῖν μή συγχωροῦντος. Ἀλλά καί ἀπὼν τῷ σώματι διά τοῦ παρόντος γράμματος, ὁ ἀεὶ παρῶν τῷ πνεύματι, καί μηδέποτε ὑμῶν κατά ψυχὴν χωριζόμενος, ἀσπάζομαί σε τόν ἐμόν κατά Θεόν πατέρα καί προστάτην, καί τῆς ἐμῆς ἐπιμελητῆν σωτηρίας, καί τήν ἀγίαν σου, καί

τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀξίαν ποιήσῃ· καί παρακαλῶ δεήσεις ὑπὲρ ἐμοῦ ποιῆσθαι πρὸς Κύριον, ἵνα ζῶσαν καὶ ἔμπρακτον τὴν εἰς αὐτόν πίστιν ἀπενέγκωμαι, μὴ νεκρωθεῖσαν τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν ἔχουσαν τοῦ τε σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ· τοῦ μὲν σταυροῦ, κατὰ τὴν ἀπραξίαν τῆς ἀμαρτίας· τοῦ δὲ θανάτου, κατὰ τὴν πληρεστάτην ἀποβολὴν τῆς κακίας· τῆς δὲ ταφῆς κατὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὰ αἰσθητὰ φαντασίας· τῆς δὲ ἀναστάσεως, κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν περιουσίαν τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως ἀληθοῦς, καὶ τὴν εἰς ὕψος τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν φθειρομένων ἔγερσιν, ἵνα γένωμαι σύσσωμος αὐτοῦ καὶ σύμψυχος. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπαγγελίαν, κατὰ πάντα ὅμοιος, χωρὶς τῆς πρὸς αὐτόν κατὰ τὴν φύσιν ταυτότητος· ἵνα μὴ τὴν δοθεῖσάν μοι παρ’ αὐτοῦ διὰ τῶν εἰρημένων ζωὴν νεκρώσας, τοῖς ἔργοις τῆς ἀτιμίας, τὸ κρῖμα δικαίως σχῶ τῶν ἀποκτεινάντων τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, τὸν Κύριον ἡμῶν τὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Φοβερόν γάρ ὄντως, καὶ πάσης κατακρίσεως ὑπερέκεινα, τὸ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ κατὰ δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκουσίως νεκρῶσαι ζωὴν, διὰ τῆς πρὸς τὰ φθειρόμενα ἀγάπης. Καὶ ἴσασι πάντως τοῦτον τὸν φόβον, οἱ τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλαυτίας προτιμᾶν μελετήσαντες.

Κστ΄. (616) Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θαλάσσιον πρεσβύτερον ἐρωτήσαντα, πῶς ἔνιοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι βασιλέων, ὑπὲρ ὀργῆς θεηλάτου ἐπικειμένης τῷ ὑπηκόῳ πλήθει κατέθουον τέκνα καὶ πρεσβευεῖς, καὶ ἐπαύετο ἡ ὀργή, καθὼς πολλοῖς τῶν ἀρχαίων ἰστόρηται.

Καὶ Ἑλλησιν ὁ Θεὸς συνεχῶρει χρηματίζεσθαι, δι’ ὧν ἑαυτοῖς τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσην, καὶ τὴν τῶν λυπούντων ἀπαλλαγὴν ἐπενόησαν τρόπων· καὶ ἐδίδου πολλάκις κατ’ ἐλπίδας αὐτοῖς ἐκβαίνειν τὰ πράγματα, πᾶσι προοδοποιῶν κατὰ πρόνοιαν, καθὼς ἕκαστος ἠδύνατο δέξασθαι, τὴν τοῦ μέλλοντος μεγάλου μυστηρίου παραδοχὴν. Εἰ γάρ φιλοστοργία τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς ἀρχομένους δι’ ἔργου προβαίνουσα, ὅλον ὑφήρπασε τῆς ἐπικειμένης ἀνάγκης τὸ ὑπήκοον· οὐ ξένον οὐδὲ ἄπιστον, εἰ ὁ φύσει φιλόανθρωπος, καὶ μόνος Δημιουργὸς καὶ Βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων, τὸν αὐτοῦ Υἱὸν ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς θάνατον, κατ’ οἰκονομίαν διὰ σαρκὸς προέσχετο, ἵνα τῶν κατεχόντων λυτρώσῃται κακῶν. Ἀμέλει τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ Ἰουδα κατὰ τῶν Μωαβιτῶν ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου, καὶ μετὰ μεγάλην νίκην μελλόντων καὶ αὐτὴν πᾶσαν τῆς βασιλείας πορθῆσαι τὴν πόλιν, λαβῶν κατὰ τὸ εἰθισμένον, ὡς ἔοικεν, ἔθνεσιν, ὁ τῆς χώρας βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κατ’ ὀφθαλμούς τῶν βασιλέων ἐπὶ τοῦ τείχους κατέθουσε· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τοὺς μὲν βασιλεῖς ἰλεώσατο, καὶ ἔπεισεν ἀποστραφῆναι τῆς κατ’ αὐτοῦ διεσκευασμένης (617) ὀργῆς, τοὺς δὲ ὑπηκόους διεσώσατο. Τοῖς μὲν οὖν Ἑλλησι τὰ ἐξ αὐτονομίας ἐπιτελεῖν συγχωρῶν ὁ Θεός, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου μυστηρίου παραδοχὴν σοφῶς ἐσφραδίζετο· τῷ δὲ Ἰσραηλίτῃ λαῷ νόμον διδούς, δι’ ὅλου τὸ μέλλον διετύπου μυστήριον. Ὅθεν μετὰ τὸ φανῆναι, καὶ κατ’ ἐνέργειαν γενέσθαι τὸ τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήριον, ταῦτα κάκεῖνα ἐξ ἔθνων καὶ Ἰουδαίων κατήργησεν, ὅσα πρό τούτου δέδωκεν, ἢ γίνεσθαι συνεχώρησεν πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος διατύπωσιν. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, καὶ δι’ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα, ὅσα γέγονεν ἢ γενήσεται, κατὰ πάντα καιρὸν ἢ τρόπον· τὰ μὲν, κατ’ εὐδοκίαν· τὰ δὲ, κατ’ οἰκονομίαν· τὰ δὲ, κατὰ συγχώρησιν. Οὐκ ἔστιν οὖν μῦθος τὸ τοῖς ἀρχαίοις μνημονευόμενον· ἀλλὰ γέγονεν ἀληθῶς, καὶ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ, τὸ ἐφ’ ᾧ γέγονεν ἀλέξημα. Τὸ δὲ κατὰ λεπτόν περὶ τῶν

γραφέντων, σύν Θεῷ παρ' ὑμῖν γινόμενος ἅμα γυμνάζωμεν. Πλήν ὁ γνούς πῶς καί ὄφειος σάρκες δύνανται θεραπεύειν διά τέχνης νοσοῦντας, δέξεται πιστῶς τῆς θείας προνοίας τήν μέθοδον.

ΚΖ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.

Οἱ μὲν κατὰ κόσμον, τήν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην στησάμενοι, τῆς ἀλλήλων χρήζουσι σωματικῆς παρουσίας πρὸς τήν ταύτης συντήρησιν, διά τήν λήθην τήν καταμαραίνουσαν φυσικῶς πάντα τόν περί μόνα τά σώματα συνιστάμενον πόθον· ᾧ συγκατασβέννυσθαι πέφυκεν ἡ μνήμη τῶν οὕτω πρὸς ἀλλήλου διακειμένων. Ἔστι δέ ὅτι καί αὐτό τοῦτο τό συντηρεῖν δύνασθαι δοκοῦν τήν κατὰ κόσμον πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, δίστησι κόρος ἐπιγενόμενος, καί ὄλην τήν προλαβοῦσαν ἀφανίζων διάθεσιν. Καί ἐπίλειψις δέ τινος πολλακίς τῶν ταύτης ποριστικῶν αἰτιῶν, ἢ καί μικρά τις παρεμπεσοῦσα πρόφασις, ταχεῖαν ποιεῖται τῆς οὕτω συνισταμένης ἀγάπης τήν εἰς μῖσος περιτροπήν. Οἱ δέ κατὰ Θεόν τῷ δεσμῷ τῆς ἀγάπης ἀλλήλοις ἀλύτως καταδεθέντες, καί σύν ἀλλήλοις ὄντες, καί ἀλλήλων ἀπόντες, μᾶλλον τόν ταύτης δεσμόν ἐπιτείνουσι· διά Θεόν ταύτην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, τόν καί ἀγάπην ὄντα, καί τήν τοῦ ἀγαπᾶν δύνασθαι τοῖς ἀξίοις παρεχόμενον δύναμιν· καί μάλα γε, καθάπερ οἶμαι, δικαίως. Τοῖς γάρ κατὰ φύσιν ῥευστοῖς συναπορρεῖν πέφυκε καί ἡ τῶν κατ' αὐτά πρὸς ἀλλήλους διακειμένων διάθεσιν· τοῖς δέ σταθεροῖς καί ἀεί ὡσαύτως ἔχουσιν, ἀκλόνητος παντάπασι καί ἀτίνακτος συνδιαμένειν εἶωθε, καί ἡ τῶν κατ' αὐτά πρὸς ἀλλήλους διακειμένων στοργή· τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπιτείνουσα τόν εἰς ἀλλήλους πόθον πρὸς τό ἀόριστον, ὅσον ὁ ταύτης τῆς σχέσεως αἴτιος πρὸς ἑαυτόν ἔλκειν τούς ἀλλήλων ἠρτημένους τῷ πνεύματι πέφυκε Θεός.

(620) Κατά τοῦτον τοίνυν τόν τρόπον ἀγαπῶν σε, λίαν ἠγαπημένε, διά παντός ἀχώριστον ἔχω συνόντα κατὰ ψυχὴν, εἰς βάθος τετυπωμένον τῷ πνεύματι, κἄν πολὺ τοῦ χρόνου μῆκος ἐστὶ, καί μέγα τό διαμέσου τῶν τόπων διάστημα, μηδέποτε τοῦ βλέπειν νοητῶς καί ἀσπάζεσθαι παυόμενος. Ὑφ' οὗ κατὰ τό ἴσον, εἰ μὴ καί μᾶλλον ἀγαπᾶσθαι πιστεύων, ἀόκνως περί ὧν χρειαί γράφειν οὐ παραιτοῦμαι, μίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν γεγενῆσθαι ψυχὴν γινώσκων διά τοῦ πνεύματος. καί οἶδα ὅτι οὐ νομίζεις ὑβρίζεσθαι τοῦ ἀκούων, τήν πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ φοβερᾶν, καί ὑπὲρ νοῦν καί λόγον συγκατάβασιν λογιζόμενος. Δέχου τοίνυν τόν τήν παροῦσαν ἐπιφερόμενον μετρίαν συλλαβὴν εὐμενῶς, καί γενοῦ αὐτῷ πάντα ἅπερ ὁ τὰς ἀλλήλων ἐπιμερίζεσθαι συμφοράς τοῖς ἀνθρώποις ἐνομοθέτησε· καί τοσοῦτον οἰκειώσασθαι τόν πέλας, ὅσον μὴ ἄλλον ἐκεῖνον νομίζεσθαι, κατὰ τήν ἀντιδοθεῖσαν τῶν εἰς ἀλλήλους μεταποιηθέντων διάθεσιν. Οὐ γάρ μόνον χαίρειν μετὰ χαιρόντων, ἀλλὰ καί κλαίειν μετὰ κλαιόντων· καί οὐχ ἀπλῶς ἀγαπᾶν, ἀλλ' ὡς ἑαυτόν τόν πλησίον, ὁ θεῖος διαγορεύει λόγος· ἵνα μὴ λέγω τήν καινὴν ἐντολήν, τήν καί αὐτάς ὑπὲρ ἀλλήλων ἀγάπης χάριν, ἠνίκα καιρός ἐστὶν ἀγωνίζεσθαι, τὰς ψυχὰς τιθέναί προστάσσουσιν· ἦν ὁ δούς ἔργῳ πεπλήρωκε Κύριος, ὑπὲρ ἡμῶν θεῖναι τήν ἑαυτοῦ ψυχὴν μὴ παραιτησάμενος· ἡμῖν ὑποτύπωσιν τελείας εὐαρεστήσεως, καθ' ἣν ὁ τῆς φιλαυτίας ἡρέμα κατασβέννυται νόμος, ὁ κατ' ἀρχὰς δι' ἡδονῆς ἡμᾶς ἀπατηλῶς Θεοῦ καί ἀλλήλων ἀπαγαγών· καί ἀνθ' ἑνός Θεοῦ, πολλοὺς εἶναι ἢ οὐδένα τό σύνολον νομισθῆναι διδάξας, παντελῶς τήν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου πρὸς τήν σάρκα κατέραξε δύναμιν, καί εἰς πολλάς τήν μίαν φύσιν κατατεμών μοίρας, ὑπὲρ ἡδονῆς κατ' ἀλλήλων τήν τοῦ ἐν ἡμῖν θυμοῦ δύναμιν ἐθηρίωσε. Γενοῦ τοίνυν, ὡς εἶπον,

πάντα τῷ χρήζοντι τῆς σῆς ἐπικουρίας, ἵνα τοιοῦτον εὖροις τόν Θεόν σοι γινόμενον, τόν πάντα πᾶσι γίνεσθαι διά φιλανθρωπίαν καταδεχόμενον.

ΚΗ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Κυρισίκιον ἐπίσκοπον.

Τῆς θείας ἐπί γῆς κατά τήν δοθεῖσά σοι χάριν (621) τῆς ἀρχιερωσύνης, τίμιε Πάτερ, μιμητής εἶναι λαχὼν ἀγαθότητος, οὐδένα τῶν χαρακτηριζόντων αὐτήν τρόπων ἀπλήρωτος εἶσας· ἀλλὰ πάντας ἀλλήλοις ἐφεξῆς συνομαρτοῦντας ἔχων, τῷ ἄνωθεν ἐξυφασμένῳ διά τοῦ Πνεύματος χιτῶνι τῶν ἀρετῶν ἐσπούδασας καλλωπίσαι τό τῆς ἀρχιερωσύνης μυστήριον· ὄντινα χιτῶνα σχίσαι οὐδέποτε δύνανται, οὔτε πλήθει πειρασμῶν, ὑμᾶς σταυροῦντες οἱ δαίμονες. Σπούδασον οὖν τά διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ συναγαγεῖν εἰς ἓν. Χαρακτήρ γάρ καί τοῦτο τῆς θείας ἐστίν ἀγαθότητος· καί ὡς κεφαλή τοῦ τιμίου σώματος τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας γενόμενος, τά μέλη συναρμολόγησον ἀλλήλοις διά τῆς ἀρχιτεκτονίας τοῦ Πνεύματος· καί κάλεσον φωνῇ μεγάλη ὡς κῆρυξ τῶν θείων διδιαγμάτων καταστάς, τούς τε μακράν, καί τούς ἐγγύς· καί ἐν ἑαυτῷ κατάδησον τῷ ἀλύτῳ δεσμῷ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· εἴπερ μέντοι ἀπέδρα, καί παντελῶς ἐξηφάνισται ἡ τῶν ἐχθρῶν προσδοκία· δι' ἣν τοσοῦτον τῆς ἐνεγκούσης ἀπεξενώθησαν· ἵνα καί σοί ἐξόν ἢ χριστοπρεπῶς λέγειν· Ἴδού ἐγώ, καί τά παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. Ἄλλ' ἀξίωσον τόν σόν ταπεινόν καί ἀνάξιον δοῦλον καί ἰκέτην περὶ τούτου τιμίῳ σου συλλαβῶν, ἅγιε Πάτερ· καί δι' εὐχῶν παραθέσθαι τῷ Θεῷ προσφέρων θυσίαν αἰνέσεως μή ἀπαξιώσης.

ΚΘ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Ὁ μέν Θεός ζητῶν κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ, καί ποθῶν τό πρόβατον ἐνεδύσατο· καί οὕτως σώσας τό πλανώμενον, πρὸς τά σύννομα τῶν ὤμων ἐπιθείς, συμπαθῶς ἐπανήγαγε. Σὺ δέ, πανάγιε Πάτερ καί ποιμήν, μόνον Πνεύματος ἀγίου πληρώσας τῆς διδασκαλίας τόν δόνακα, πρὸς ἑαυτόν ἐπανήγαγες πλήρη, τήν ἀκουσίως μέν τῆς πατρίδος ἀποφοιτήσασαν ἀγέλην τῶν λογικῶν προβάτων, ἐκουσίως δέ προστρέχουσαν τῇ φωνῇ σου τοῦ καλοῦ ποιμένος καί ἐπιστήμονος, ὡς τελείαν διάγνωσιν ἔχουσαν τοῦ συμφέροντος. Οὐ γάρ πλανηθεῖσα τά μακρά διεπέρασε πελάγη, τῆς θείας κατολιγώρησασα νομῆς· ἀσφαλείας δέ χάριν σωστικῆς τῶν κατά ψυχὴν θείων ἀναθημάτων. Ἀλλὰ δέξαι ποιμήνην, οὐ μόνον ἀνεπίβατον λύκοις διαμείνασαν, ἀλλὰ καί λύκων ἀναιρετικὴν γενομένην, καί πολλοῖς πλουτοῦσαν τοῖς κατά ψυχὴν ἀγαθοῖς· καί ἔντεινον, καί κατευοδοῦ, καί βασίλευε, ἔνεκεν ἀληθείας καί πραότητος καί δικαιοσύνης· ὡς τῶν κατ' εὐσέβειαν θείων δογμάτων διδάσκαλος, καί βίου καθαροῦ, καί σεμνῆς (624) πολιτείας ὑψηγητής, καί τοῖς ἐν πᾶσιν ὀρθῆς διακρίσεως νομοθέτης· προσλαβόμενος μάλιστα μετὰ τῆς εἰρημένης ἱερᾶς ποιμένης, καί τόν ἡγιασμένον κύριον ἀββᾶν Γεώργιον τόν πρεσβύτερον, ἄνθρωπον ἱερόν, ἴσον τῷ λόγῳ κεκτημένον τόν βίον· καί δι' ἀμφοτέρων ὄντα τῆς πονηρᾶς καθαιρέτην δυνάμεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ μεγάλη κατεπόθη λύπη μή φέρων τήν τούτων διάζευξιν, ἢ κάμῃ προσλάβετε, καί ὑπὸ τὰς ὑμετέρας καταπαύετε πτέρυγας· ἢ στηρίξατε δι' εὐχῶν πρὸς τό γενναίως φέρειν τήν ἐπί τῷ χωρισμῷ τῶν φιλτάτων ὀδύνην.

Λ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.

Φασίν οἱ τὴν τῶν ὄντων φύσιν λογικῶς διασκεψάμενοι, παντός ἐλκτικὴν εἶναι τοῦ ὑποκειμένου τὴν τοῦ πυρός δύναμιν· ὧ παραβάλλοντες συμβολικῶς τὸν Θεόν, οἱ τῶν θείων ἐξηγηταὶ μυστηρίων, ἐλκτικόν καὶ αὐτόν εἶναι φασιν πάντων τῶν βουλευμένων τοῖς αὐτοῦ πείθεσθαι νόμοις, καὶ τό ζῆν ὁσίως ἀνεχομένων ἀσπάζεσθαι πρὸς ὄν, ὡσπερ ἐν εἰκόνι γραφὴν εὐφυῶς τὴν μίμησιν ἔχουσαν ὑπάρχειν λέγοντες τὴν ἱερωσύνην, καὶ αὐτὴν τῷ ἴσῳ κατὰ τὴν χάριν συμπαθείας νόμῳ, πάντων ἐλκτικὴν εἶναι τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν διαγορευούσι. Ταύτην οὖν καὶ αὐτός, ἅγιε Πάτερ, ἐπὶ γῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνα ἔχειν λαχών, κάλεσον πρὸς ἑαυτὸν συμπαθείας τρόποις καὶ λόγοις, τοὺς πρὸς σέ ποθοῦντας ἐπανελθεῖν, καὶ ὑπὸ σοῦ ποιμανθῆναι κατ' εὐχὰς ἐπιθυμοῦντας· καὶ πίστωσον ἐπαγγελίας ἀληθέσι διὰ συλλαβῶν σου τιμίων, τὴν εἰς αὐτούς σὺν Θεῷ περὶ πάντα σου πρόνοιαν· εἴπερ παντελῶς ἡ τῶν ἐχθρῶν δυσώδης ἀπεγένετο προσδοκία· δι' ἣν τοσαύτην ὑπέμειναν φυγὴν, οἱ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατακολουθεῖν ἀσφαλές ἠγησάμενοι, τῷ διαρρήδην βοῶντι· Ἐάν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· καὶ τὴν ἐπαινετὴν δειλίαν τοῦ θράσους προκρίναντες· ἴνα μετὰ Θεόν τοῖς σοῖς πιστεύοντες λόγοις, ἀφόβως ποιήσονται τὴν ἐπάνοδον· καὶ τῶν πόνων οἷς ὑπὲρ ἀρετῆς, καὶ τοῦ πεισθῆναι Θεῷ τοὺς διώκοντας φεύγειν κελεύοντι, κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ξενιτείαν, ὑπεπιάσθησαν, ἄνεσιν εὐρωσιν, ἐλεήμονα τὴν σὴν περὶ αὐτούς κατὰ πάντα συγκρότησιν. Μὴ τοίνυν ἀπαξιώσης, ἅγιε Πάτερ, τὸν σὸν ἰκέτην καὶ δοῦλον παρακαλοῦντα προσδέξασθαι· ἀλλὰ τίμησον οἰκείαις συλλαβαῖς, ὡς τίμιος, τὸν μηδεμιᾶς τιμῆς ἄξιον· καὶ δι' εὐχῶν παράθου τῷ Χριστῷ τῷ μόνῳ τιμίῳ, καὶ τὸν ἄτιμον πολυτίμως δι' ἑαυτοῦ τιμήσαντι ἄνθρωπον· ὄντινα Δεσπότην καὶ Κύριον κατὰ πάντα μιμούμενος, ἄλλον ἐκεῖνον κατὰ χάριν τοῦ Πνεύματος σεαυτὸν τοῖς ὀρώσι κατέστησας.

ΛΑ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Ὡσπερ ἀκτίς ἐπισπᾶται προσηνῶς τὴν ὑγιαίνουσαν (625) ὄψιν κατὰ φύσιν προσχαίρουσαν φωτὶ, καὶ τῆς οἰκείας λαμπρότητος μεταδίδωσι οὕτως καὶ ἡ ἀληθὴς ἱερωσύνη χαρακτὴρ οὕσα δά πάντων τῆς μακαρίας θεότητος τοῖς ἐπὶ γῆς, πᾶσαν ψυχὴν κατὰ τὴν ἕξιν φιλόθεόν τε καὶ θείαν ἐφέλκεται πρὸς ἑαυτήν, καὶ τῆς ἰδίας μεταδίδωσι γνώσεως, εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης· ἴνα πρὸς τό πέρας τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἐκάστην τῆς ψυχῆς ἐνέγκασα δύναμιν, Θεῷ παραστήσῃ διὰ πάντων θεωθέντας τοὺς ὑπ' αὐτῆς μυσταγωγούμενους. Τέλος γάρ τῆς κατὰ ψυχὴν λογικῆς ἐνεργείας, ἡ ἀληθὴς γνώσις ἐστὶ· τῆς ἐπιθυμητικῆς δέ, ἡ ἀγάπη· τῆς δέ θυμικῆς, ἡ εἰρήνη· ὡσπερ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἱερωσύνης, τό διὰ τούτων θεοποιεῖσθαι τε καὶ θεοποιεῖν. Ἐφ' ὧ γάρ ζητεῖν τὸν Θεόν ἔχομεν φυσικῶς τό λογίζεσθαι, καὶ αὐτόν μόνον ποθεῖν τὴν ἐπιθυμίαν ἐλάβομεν, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεσθαι μόνον τὸν θυμόν ἐκομισάμεθα. Τέλος δέ τῆς μὲν ζητήσεως, ἡ ἀληθὴς γνώσις ἐστὶ· τοῦ δέ πόθου, ἡ διηνεκὴς καὶ διάπυρος ἀγάπη· τῶν δέ θείων ἀγῶνων, ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα εἰρήνη.

Τούτων ὄντας τῶν ἄκρων ἀγαθῶν ποιητάς τε καὶ διδασκάλους τοὺς παναγίους καὶ παμμακαρίστους ὑμᾶς γινώσκουσα ἡ ὄντως δούλη τοῦ Θεοῦ, καὶ θυγάτηρ καὶ μήτηρ Εὐδοκία ἡ ἐγκλειστή, μετὰ τῆς ἱεραῆς αὐτῆς ἀγέλης, πρὸς ὑμᾶς ἐπανῆλθε, νικητὰς ἀποδείξασα τοὺς θεοτιμήτους ὑμᾶς πάντων τῶν πρὸς ἑαυτοῦς ἔχειν αὐτὴν σπουδασάντων. Δούλη γάρ ἀληθῶς ἐστίν, ὡς τῶν θείων ἐντολῶν πληρωτικὴ· θυγάτηρ δέ, ὡς διὰ πάντων κατὰ τὴν ἕξιν ἀπαράλλακτον ἔχουσα πρὸς τὸν Θεόν τὴν ἐμφέρειαν

μήτηρ δέ, ὡς καί τῆς κατ' ἀρετὴν ἐν ἄλλοις ἕξως γεννητική. Ἄλλ' εὐφραίνεσθε τό λοιπόν καί ἀγαλλιᾶσθε, τό τιμιώτερον μέρος τῆς ὑμετέρας ἀγίας ἐπαναλαβόντες ποιμνης· καί μάλιστα προσλαβόμενοι καί τόν ἡγιασμένον κύριόν μου Γεώργιον τόν πρεσβύτερον, τό ὄντως θεῖον γεώργιον τε, καί θείου καί μεγάλου Γεωργίου γεωργόν δοκιμώτατον, ἱκανόν ἐν ἔργῳ καί λόγῳ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί παντός τοῦ λαοῦ, κατά τήν ψυχῶν γωργικήν ἐπιστήμην, καί διά τοῦτο πᾶσιν ἐπέραστον τοῖς ἀγαπῶσι τόν Κύριον. Ἄλλ' ἐπειδή τέως ἐγώ κατέστην ἡμίθνης καί ἡμίτομος, τῆς ἐπωφελούς αὐτῶν ἀπερβρωγῶς συζυγίας, ἥ καμέ προσλάβετε ὡς μέλος νενοσηκός, καί θεραπεύσατε, ἥ δι' εὐχῶν με παραμυθήσασθε, καί πείσατε ἀπαθῶς φέρειν τόν χωρισμόν. Καί τοῦτο γάρ τῆς θείας καί ἀληθοῦς ἱερωσύνης καθέστηκεν ἴδιον.

ΛΒ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀββᾶν Πολυχρόνιον.

Ἐπειδή ταφήν τοῦ ὑπέρ ἡμῶν νεκρωθέντος καί ταφέντος κατά σάρκα Χριστοῦ, καί ἀνάστασιν ἐορτάζουσιν μέλλομεν, σκοπήσωμεν εἰ καί ἡμεῖς ἐνεκρώθημεν, καί ἐτάφημεν κατά τόν παλαιόν ἄνθρωπον τόν φθειρόμενον κατά τάς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καί ἀνέστημεν κατά τόν καινόν ἄνθρωπον τόν (628) ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος. Σημεῖον δέ τῆς μέν τοῦ πρώτου νεκρώσεως, ἡ τῶν παθῶν παντελής ἐλευθερία· τῆς δέ τοῦ δευτέρου ἀναστάσεως, ἡ κατά συνείδησιν ἀκηλίδωτος καί ἀληθῆς παρῆρσις· καί ὁ κατά νοῦν φωτισμός τῆς γνώσεως. Καί εἰ μέν ταῦτα γεγόνασιν ἐν ἡμῖν, Χριστῷ τῷ Θεῷ συνεορτάζωμεν· εἰ δέ μήγε, ἀγωνισώμεθα κἄν μή προδοῦναι τοῖς πάθεσι τόν Λόγον κατά τόν Ἰούδαν, ἥ μή ἀρνήσασθαι κατά τόν Πέτρον· μή πως οὐκ ἰσχύσωμεν μετανοῆσαι, καί ἀπαχθῶμεν ἀκερδῶς μεταμελούμενοι· ἥ πικρῶς κλαῦσαι καί πλῦναι τά τῆς ἀρνήσεως στίγματα. Ἄρνησις γάρ ἐστι τοῦ λόγου, ἡ τοῦ πράττειν τό ἀγαθόν διά φόβον παραίτησις· προδοσία δέ, ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐμπρόθετος πρὸς ἀμαρτίαν ὁρμή· ὧν μή γένοιτο ἡμᾶς πείραν λαβεῖν.

ΛΓ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Εἰ κατά τόν μέγαν νικητήν τῶν πειρασμῶν Ἰώβ, Πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων. Καί ὁ κόσμος, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται· καί, Πολλάί αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, ὡς ὁ μέγας ἀποφαίνεται Δαβίδ, καί τούς πειρασμούς, καί τήν πάλιν, ἥ πρὸς ἀνθρώπους, ἥ πρὸς δαίμονας κατά τήν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πάντως ἔχειν ἡμᾶς δεῖ, κατά τόν ἅγιον Ἀπόστολον, παρακαλέσωμεν τόν Θεόν ὑπομονήν δοῦναι, πρὸς τό δυνηθῆναι ἡμᾶς ἐκ τῆς ἰλῦος τῶν παθῶν ἀνασπασθῆναι, καί στῆναι ἐπὶ τήν ἄσειστον πέτραν, τήν ἐν Χριστῷ λέγω διά τῆς χάριτος ἀπάθειαν· νεκρωθέντων ἐν ἡμῖν τοῦ τε πειράζοντος βίου, καί τοῦ πονηρευομένου κόσμου, καί τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν δαιμόνων, τουτέστι, τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς, καί τῆς κατ' αἴσθησιν ἡδονικῆς ἀπάτης, καί τῶν σαρκικῶν παθημάτων, καί τῶν ψυχικῶν ἐμπαθῶν κινήματων, καί τῶν ἐπὶ τούτοις ἀκουσίων ἐπαγωγῶν, αἵτινες θλίψεις ἐκλήθησαν. Ὑπομείνωμεν οὖν ἵνα σωθῶμεν· ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος σωθήσεται. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ μεθ' ἡμῶν. Ἀμήν.

ΛΔ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Εἰρήνην ἀπιών πρὸς τό πάθος ὁ Κύριος ἀφήκεν ἡμῖν· καί πάλιν ἀναστάς ἐκ νεκρῶν εἰρήνην δέδωκεν ἡμῖν. Τί διά τούτων αἰνιττόμενος, Τό δεῖν τούς ἐναντίους καιρούς ἀπαθῶς διαφέρειν ἡμᾶς, μήτε ταῖς λυπηραῖς περιστάσεσιν ὑποπίπτοντας, κρείττοντος

ἐλπίδος εἶναι χωρίς, μήτε ταῖς φαιδραῖς ὑποθέσει συμπεριφερομένους, τόν παιδαγωγούντα ἡμᾶς λογισμόν ἀπωθεῖσθαι· ἀλλά τούς αὐτούς εἶναι καί πάσχοντας καί εὐπαθοῦντας. Τοῦτο δέ οὐ γίνεται, εἰ μή πρότερον ἐπιβῶμεν ἐπί ἀσπίδα καί βασιλίσκον· τουτέστιν ὑπεράνων γενώμεθα παρακοῆς τῶν θείων λόγων, καί παραδοχῆς τῶν πονηρῶν λογισμῶν· καί καταπατήσωμεν λέοντα καί δράκοντα, τουτέστι (629) θυμόν καί ἐπιθυμίαν· ὧν ἀπογενομένων, πᾶσα ἡμῖν ἔσται εἰρήνη, μηδενός ἡμᾶς κινήσαι δυναμένου πρός μηδέν τῶν ὧδε μενόντων. Κρατήσωμεν θυμοῦ καί ἐπιθυμίας, καί ὄλον ὁμοῦ τόν οἶκον τῶν ἀλλοφύλων μετά τῶν ἐν αὐτῷ κατεβάλομεν, τήν ἐμπαθῆ ζωήν τε καί ἀγωγὴν τοῖς πάθει συναποκτείναντες.

ΛΕ΄ΤΟΥ Αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Εἰ μετά τήν μεγάλην καί φοβερὰν ἐκείνην ἔρημον, ὁ Ἰσραηλίτης λαός τήν γῆν λαμβάνει τῆς ἀναπαύσεως, καί τό πάντων καταπληκτικώτερον [καταπληκτικώτερον] ἄκουσμα, ὁ δὲ ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος Θεός ὧν καί πάντων Κύριος, διά παθημάτων καί σταυροῦ καί θανάτου, εἰς τήν δόξαν αὐτοῦ εἰσέρχεται, οὐκ ὄντος ἄλλου τρόπου ὠρισμένου αὐτῷ, καθὼς γέγραπται· Οὐχί ταῦτα ἔδει παθεῖν τόν Χριστόν, καί εἰσελθεῖν εἰς τήν δόξαν αὐτοῦ; Μή ἐκκακήσωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐκλυόμενοι· ἀλλ’ ἀπιδώμεν εἰς τόν ἀρχηγόν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καί τελειωτήν Ἰησοῦν· καί ὑπομείνωμεν τά συμβαίνοντα γενναίως. Πάσης γάρ θλίψεως τέλος ἐστίν ἡ χαρά· καί παντός κόπου ἡ ἀνάπαυσις, καί πάσης ἀτιμίας δόξα· καί ἀπλῶς, πάντων τῶν ὑπέρ ἀρετῆς ἀλγεινῶν τέλος ἐστί, τό μετά Θεοῦ γενέσθαι διά παντός, καί τῆς αἰωνίου καί πέρας μή ἐχούσης ἀνέσεως ἀπολαῦσαι. Ἄλλ’ εὖξαι, Πάτερ, ἵνα τύχωμεν αὐτῆς καλῶς τήν θάλασσαν τοῦ βίου περάσαντες, καί βρόχους τὰς νοητάς βάσεις τῆς ψυχῆς τῆς αὐτοῦ ἄλμης φυλάξαντες.

Λστ’ΤΟΥ Αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Εὐλογημένος ἐστίν ὁ δεσπότης ἡμῶν τῷ Κυρίῳ, καί εὐλογημένος ὁ κῆπος τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὃν ἐφύτευσεν ὁ ἀληθινός γεωργός Ἰησοῦς, καί πεπλήρωκεν ἀθανάτων φυτῶν δικαιοσύνης· οὗ καί ἡμεῖς τῶν καρπῶν μετελάβομεν, τῶν αὐτοῦ πνευματικῶν λαχάνων ἐμφορηθέντες· οἷς καί ὁ μέγας Ἀπόστολος οἶδε τρέφειν, τούς πρός τήν ἄμεσον τῶν θείων αὐτοψίαν ἐξασθενούντας· βρωματίζων αὐτούς ὡς περ λάχανα τήν φυσικήν τῶν ὀρατῶν θεωρίαν· καί διά τῆς τῶν φαινομένων μεγαλοπρεπείας, πρός τόν αὐτῆς κτίστην χειραγωγῶν· ὃν μιμούμενος καί ὁ εὐλογημένος ἡμῶν Πατήρ καί διδάσκαλος, φιλοστόργως ἡμᾶς ἐφιλοφρόνησε, ταύτης ἡμῖν τῆς κτίσεως συμβολικῶς παραθεῖς διά τῶν λαχάνων τήν κατανόησιν. Ἄλλά μετάδος καί στερεᾶς τροφῆς, καί κίνησον ἡμῶν ἀνορεκτοῦσαν πρός τά θεῖα τήν ταῖς ἡδοναῖς παρειμένην ψυχὴν, ἐπιστύφων τῷ λεπτοτέρῳ τῆς προνοίας καί τῆς κρίσεως λόγῳ τήν ἔφειν· ἵνα μή μόνον λαχάνοις διατρέφης τούς σούς μαθητάς, μόνους τούς τῶν γινομένων καί ἀπογινομένων λόγους διδάσκων· ἀλλὰ καί σίτῳ, καί οἴνῳ, καί ἐλαίῳ, τοῖς τῶν αἰδίων στήρισον λόγοις· τόν τε συνεκτικόν τῶν ἀρετῶν ὡς στερρόν ἄρτον λόγον διδούς, καί τῷ κατά τήν (632) ἄλυστον γνῶσιν, ὡς περ οἴνῳ τήν καρδίαν λόγῳ διαθερμαίνων πρός ἔκστασιν θεοποιόν τῶν σῶν ὀπαδῶν· καί τήν διατρέφουσαν, καί ἄσβεστον τόν ἐν τούτοις διατηροῦσαν πυρσόν· καθάπερ ἔλαιον, τήν εἰρηνικὴν καί ἀτάραχον τῆς πραότητος ἕξιν ἐμποιῶν τοῖς σοῖς οἰκέταις.

ΛΖ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Πάλιν σου τίμιον γράμμα μετὰ ξενίων, ἄγιε Πάτερ, δεδέγμεθα· καί πάλιν τῶν ἴσων τοῖς προτέροις καλῶν ἀπηλαύσαμεν· τοῖς μὲν ξενίοις, τὴν μελαίνουσαν ἡμῶν τὴν ψυχὴν καῦσιν τῶν παθῶν κατασβέσαντες· πρὸ αὐτῶν γάρ τούς νοητούς λόγους βεβρώκαμεν· οὐκ εἰκῆ καὶ μάτην, καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα παρά σου πεπέμφθαι πιστεύσαντες, τοῦ διὰ πάντων μετὰ λόγου κινουμένου καὶ πνεύματος· καὶ ψυχῆς ἡμῖν παιδεύμα ποιουμένου, καὶ τὴν βρῶσιν τοῦ σώματος· τῷ δέ γράμματι τὴν πασῶν μητέρα τῶν ἀρετῶν εὐρηκότες ταπεινώσιν, δι' ἧς ἢ τε γένεσις τῶν καλῶν καὶ φυλακὴ δημιουργεῖται τοῖς ἔχουσιν, ἱκανῶς ἐδακρύσαμεν, πόσον ταύτης ἀπωκίσαμεθα τῆς ὁδοῦ διαθρήσαντες. Τό γάρ σόν πένθος, τῶν ἐφ' οἷς ἐνεχόμεθα κακῶν ἔλεγχος γέγονε· καὶ βαθύ κοιμωμένην ἡμῶν ἐξύπνισε τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν μνήμην ἐγύμνασε κεκαλυμμένην τῷ πέπλῳ τῆς φυσιοῦσης οἰήσεως· καὶ πεποίηκεν ἡμᾶς ἑαυτῶν ἐπιγνώμονας, συμμέτρως ἐπαισθημένους τῆς τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων ὀχλήσεως. Καὶ ποσῶς σοφίας μετόχους πεποίηκε, τῶν ἰδίων πλημμελημάτων λαβόντας διάγνωσιν, εἴπερ ἀληθὴς ὁ λέγων· οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες σοφοί. Μὴ τοίνυν παύσῃ, τίμιε Πάτερ, καὶ λόγῳ καινίζων ἡμῶν τὴν διάνοιαν, καὶ δι' εὐχῆς τὴν τῶν κακῶν ἡμῖν αἰτούμενος λύτρωσιν· ἵνα τούτων λάβῃς μισθόν παρά τοῦ διδοῦντος Θεοῦ τὴν τελείαν τῆς ψυχῆς κατὰ συνείδησιν κάθαρσιν.

ΛΗ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τίμιε Πάτερ, ὅτι μετανοίας ἀρίστης ἡμῖν σεαυτὸν δέδωκας ὑποτίπωσιν, πείθων δι' ἐξαγορίας τούς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς σκοτεινοὺς τῶν παθῶν γυμνώσαι θησαυρούς· δι' ἧς τό πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐπικυροῦσθαι πέφυκε μῖσος. Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἐπ' ἀληθείας οἱ τὰ πάθη περιέποντες, ὧν ἡ μνήμη μετὰ τὴν πράξιν φέρει τὴν ἀηδίαν· ὡς μὲν κρόμμυα, τὴν τῶν πονηρῶν ἀγαπῶντες λογισμῶν συγκατάθεσιν, καθ' ἣν τό τῆς ψυχῆς ὀπτικόν πρὸς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ἀμβλύτερον γίνεται, λεπίδας ὡσπερ λαμβάνον, τὰς ἐμπαθεῖς τῶν ὀρατῶν φαντασίας. Κόρης γάρ μῦσις κατὰ τούς ἐτυμολογοῦντας τό κρόμμυον. Ὡς δέ σκόρδα, τὴν δι' ἐνεργείας τῶν παθῶν συμπλήρωσιν τρώγοντες, καθ' ἣν ὁ νοῦς ἀκαθαροῦς πληρούμενος, τοῖς ἔξω πνεῖ δι' αἰσchrῶν ῥημάτων τε καὶ τρόπων, τὴν ὧν διὰ πράξεως βέβρωκε κακῶν δυσωδίαν. Ἀλλὰ δίδαξον (633) ἡμᾶς, ἄγιε Πάτερ, πῶς μετὰ τὴν τούτων ἀποβολὴν ἀγαπήσομεν τό μάννα· φημί δέ τόν λογικόν τῆς θείας γνώσεως ἄρτον, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑόμενον, καὶ φυλάζομεν ἄφθαρτον· μήτε πρὸς τὴν αὐρίον, δι' ἀναβολῆς θησαυρίζοντες, ἵνα μὴ βράσῃ σκώληκας παθῶν σαρκικῶν, διὰ τῆς ἀργίας σηπόμενον· μήτε δι' ἐπιδείξεως θριαμβεύοντες, ἵνα μὴ γένηται φροῦδον τῆ κενοδοξία τηκόμενον. Τοιοῦτοις καὶ πάλιν λόγοις θρέψον ἡμᾶς, τίμιε Πάτερ, τούς σοὺς μαθητάς, καὶ παράθου δι' εὐχῆς τῷ Θεῷ, δίχα τῆς σῆς μεσιτείας προσκυνῆσαι μὴ δυναμένους.

ΛΘ'Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Ἀφθόνως ἡμῶν διατρέφεις, ἡγιασμένε Πάτερ, τόν τε φαινόμενον καὶ τόν νοούμενον ἄνθρωπον. Τῷ μὲν σώματι χορηγῶν τὰ πρὸς σύστασιν· τῇ δέ ψυχῇ διδούς τὰ πρὸς αὐξήσιν τὴν ἐν πνεύματι. Πεποίηκέ σε γάρ ὁ Θεός κατ' ἀμφοτέρα πλούσιον, εὐλόγησας τὴν εἴσοδόν σου. Εἴσοδον μὲν γάρ λέγω, τὴν τῶν χορηγουμένων σοι παρά Θεοῦ χαρισμάτων κτήσιν, πολυπλασιαζομένην διὰ τῆς πράξεως· ἔξοδον δέ, τὴν ἄλλοις

παρά σοῦ γινομένην τοῦ λόγου διάδοσιν· καί ἐν ἐκείνοις δηλαδή τοῖς λαμβάνουσιν, ὡσπερ καρπὸν φέρουσιν τὴν τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν.

MAXIMI EPISTOLAE ALIQUOT

Μ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Θαλάσσιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.

Τῷ σοφῷ καὶ τιμίῳ γράμματι τῆς ὑμετέρας, δέσποτα, πατρικῆς ἀγιωσύνης ἐντυχῶν ἐπιμελῶς· πάντα τε σκοπήσας, καὶ πᾶσάν μου τῆς συνειδήσεως ἐναγνοῦς τὴν βίβλον, οὐδὲν εὔρον ἐμοί τῶν ἐμφορομένων. . . εσω. . . ολο. . . θᾶττον συνέστειλα τῆς ψυχῆς τὸν τόνον, διασφίγγας τὴν χαύνωσιν, ἀλλοτρίων καλῶν ἐπαίνοις προστεθῆναι, μάταιον ἡγησάμενος, καὶ μόνης ἴδιον εἶναι κρίνας ψυχῆς τὴν ῥοπήν ἐχομένης πρὸς πᾶσαν ἀπάτην ἐπαγωγόν. Τῷ ὄντι γάρ μάταιον, ὡς ἀρετῆς μεστόν ἐπαίνους οἰκειοῦσθαι προπετῶς πειραῖσθαι, τὸν ἐν τοῖς πράγμασι τό κλέος τῶν λεγομένων οὐκ ἔχοντα. Ἄλλ’ ὁ ἐμός δεσπότης ἐκ τῶν οἰκείων τῆς ἀρετῆς πλεονεκτημάτων τὰ τῶν ἄλλων κρίνων, ψηφίζεται, διὰ περιουσίαν θεοειδοῦς τελειότητος τό αἶσχος καλύπτων, τὸν πολλοῖς . . . παθῶν τετρωμένον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον. Πλήν ἐγώ, δέσποτά μου (636) εὐλογημένε . . . παμφοῦς ἐπ’ ἀρετῆς τελειότητος τὴν κέλευσιν ηρώσ . . . οἰμότατος, παντός ὀνειδούς καὶ ψόγου τυχόν ἐμβῆναι μέλλων, ὡς ἐμῆς ἂν ἐπὶ τοῦτο προπετείας ἔνεκεν παρά τῶν . . . λος . . . νων, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἀνωτέρω τιθε κυρίῳ ἀββᾶ Θωμᾶ τούτῳ προθύμως ὑπουργ . . . πράγματι. Ὅρέγοντες δηλαδή, τὴν ἀρκοῦσαν ὕλην, ὡς οἶμαι, διὰ τοῦ χειμῶνος, τὴν τοιαύτην ὑμῶν τοῦ Κυρίου συνεργούντος πληρῶσαι κέλευσιν δύνασθαι. Σώζοιό μοι λίαν, ἡγαπημένε καὶ τίμιε Πάτερ, καὶ σώζοις ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχλωῆσιν υμ . . . τὸν σὸν οἰκέτην καὶ δοῦλον· προσθήσω δέ καὶ ἐραστήν, πάσης τῆς ἑαυτοῦ μεσιτείας διαβολικῆς ἐξαιρούμενος μηχανῆς.

ΜΑ΄ Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Εἰς Χριστόν πάντα αἰχμαλωτίζειν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος δεδιδραγμένος, ἐκ πάντων οἶδε καρποῦσθαι ὠφέλειαν· ὡσπερ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐξ ἐμοῦ τοῦ πάμπαν τῆς θείας ἡλλοτριωμένου χάριτος, καὶ τῶν νόμων τῆς σαρκὸς γενναίως καταδεδεμένου. Καὶ μηδὲν ἔχοντός εἰμι καὶ σπουδαίως, χρεῶν ἦν με παραιτεῖσθαι καθόλου τοῦ ποτε φοιτᾶν, ἵνα μὴ βλάπτω μᾶλλον, ποιῶν τὴν κέλευσιν ὑμῶν. Καὶ ἔρχομαι ὅτε ὁ Κύριος θελήσῃ, γινώσκων ἀχράντους καὶ ἀμολύντους ὑμᾶς διαμεμενηκέναι καὶ συνουσιάζοντές μοι τῷ βεβήλω. Τό γάρ καθ’ ἕξιν ἅγιον ὡσπερ τό φύσει, ὑπ’ οὐδενός ἀκαθάρτου χρανθήσεται. Περὶ δέ τῆς τοῦ Βεστίτορος, καλῶς ποιεῖτε συμπάσχοντες, εἰ μὴ ἔχη βλάβην τό πρᾶγμα καὶ μάλιστα εἰ γινώσκετε δύνασθαι ἀνέξεσθαι αὐτῆς.

ΜΒ΄ Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

Ὁ μακάριος Δαβίδ, ὁ μέγας ἐκεῖνος τοῦ Κυρίου βασιλεὺς, μετὰ τοὺς φοβερούς τῶν ἀλλοφύλων πολέμους, μετὰ τοὺς μεγάλους τῶν ὁμοφύλων πειρασμούς, μετὰ τὰς ἐπιπόνους φυγὰς καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πολλῶν εὐεργεσιῶν συχνὰς ἐπιβουλάς, μετὰ τὰς τῶν συγγενῶν ἐπαναστάσεις, μετὰ τὴν τρ ησιν τε καὶ βασιλείαν, ὅταν ἦσθετο τοῦ Θεοῦ πανταχόθεν αὐτῷ αὐόντος τότε διανοήθη οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Κυρίῳ Θεῷ καὶ ἀποδέχεται μὲν αὐτόν ὁ Θεὸς ὡς καλῶς διανοηθέντα ησιν δέ καὶ ὅμως

διαστολήν πρόσφορον, λέγων σπέρμα τό ἐξ αὐτοῦ δεῖν εἰς πέρας ἀγαγεῖν τό καλόν τ. ας ἐγχείρημα· προσθεῖς τήν αἰτίαν, διά τό πολύν αὐτόν ἐκκεχυκέναι αἷμα ἐπί τῆς γῆς. Καί πείθεται μέν παραινούντι τῷ Θεῷ· ἀσπάζεται δέ μεθ' ἡδονῆς τήν συμβουλήν καί τῆς ἰδίας μορφῆς κρίνει τιμιωτέραν. Καί αὐτός μέν οὐκ οἰκοδομεῖ τόν τοῦ Θεοῦ ναόν. Παραπέμπει δέ τῷ υἱῷ δαψιλ. δίδωσι τήν τε ὕλην καί τό παράδειγμα· διδασκόμενος. ὡς οἶμαι, (637) τοὺς εὐτάκτους τῆς σωτηρίας δεσμούς. Καί ἵνα μή τήν καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων διεξερχόμενος θεωρίαν μηκύνω τόν λόγον, τό εἰρηνικόν τόν ναόν τοῦ Θεοῦ δυνάμενον ἄνω αὐταί εἰσιν, καί εἶ τις, ἀλλά μή φόβῳ δορυφορεῖν πείσαι δυναμένην καί εἰς τήν οἰκοδομήν τοῦ θειοτάτου ναοῦ συνεργούσαν βλάβος λαμβάνουσαν· τόν τε Χηράν βασιλέα Τύρου καί τās ἑκατόν πενήκοντα χιλιάδας τῶν ἀλλοφύλων τῶν λατόμων καί ὑδροφόρων. Ἄλλ' Ἐντεινον, καί κατευόδου, καί βασίλευε, κἄν χωρίς Μαξίμου τοῦ σοῦ ἐβασίλευσας, ἔνεκεν ἀληθείας καί πραότητος καί δικαιοσύνης, αἵτινες αὐταί εἰσι. Προσθήσω δέ, καί ἀγρύπνει κατά κράτος μή συναπαχθῆναι καθ' ὅ τι σύν ταῖς τῶν ἐθνικῶν βασιλέων θυγατράσι· μήπως συνδιέλωσι τήν βασιλείαν εἰς υἱόν ἄφρονα καί δοῦλον ἀποστάτην. Πολύ γάρ ἐκῶν Ἐρῶσο, Πάτερ τίμιε, καί εὐχου τῷ σῷ δούλῳ πουμένῳ, καί δεινῶς ἐνεχομένῳ ὑπό πολλῶν ἀμαρτιῶν.

ΜΓ' Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.

Ἦκεν τό τίμιον τοῦ θεοφυλάκτου μου δεσπότης γράμμα, μετά τῆς εἰρήνης καί αὐτόν ὅλον φέρον τοῖς τρόποις φαινόμενον. Τῇ γάρ τῶν λόγων σεμνότητι πέφυκέ πως ἐμφαίνεσθαι μετά τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικείας καί τῆς ψυχῆς ἢ διάθεσις· καί ἦσθην ὡσπερ αὐτόν δεξάμενος τόν ἐμόν δεσπότην, καί ἡσπασάμην τῷ πνεύματι, καί ὅλον τῷ χωρήματι τῆς καρδίας περιλαβὼν ἀπεθέμην· καί ἐδόξασα Χριστόν τόν Θεόν ἡμῶν, φῶς τοῖς ἀνθρώποις ἐμφύοντα τῆς ἀγάπης τόν νόμον· καθ' ἣν ἀλλήλων ἀπειναί οὐδέποτε δύνανται, κἄν πολλῶ διεστήκασιν ἀλλήλων σωματικῶς τῷ τοπικῷ διαστήματι, οἱ τῶν σπερμάτων τῆς ἀγάπης δεόντως ἐπιμελεῖσθαι γινώσκοντες.

Ἄλλ' ἐπειδή εἰρήνης κοσμικῆς εὐαγγέλια τό γράμμα κομίσαν, εἰς χαράν τῆς ψυχῆς τήν λύπην μεθήρμωσε, δέον ἐστί καί ἡμᾶς ὑπέρ αὐτῆς εἰκότως τῷ χαρισαμένῳ Θεῷ γενέσθαι πάντως εὐγνώμονας· ἵνα μή φανῶμεν ἀχάριστοι περί τήν εὐποίαν, κακῶς τόν εὐεργέτην ἀνταμειψάμενοι. Γενησόμεθα δέ πάντως εὐγνώμονες, εἰς δέον δῆλον ὅτι τῇ εἰρήνῃ χρησάμενοι, καί τήν πρὸς τόν κόσμον καί κοσμοκράτορα κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρχουσαν ἀθετήσαντες φιλίαν· τόν διά τῶν παθῶν πρὸς τόν Θεόν συνεστάμενον καί ὁψέ ποτε καταλύσαντες πόλεμον, καί σπονδὰς αὐτοῖς τῆς πρὸς αὐτόν εἰρήνης ποιήσαντες ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος, τῆς πρὸς αὐτόν ἔχθρας παυσώμεθα. Ἀδύνατον γάρ ἐστί ἡμᾶς αὐτῷ φιλωθῆναι, διά τῶν παθῶν πρὸς αὐτόν στασιάζοντας, καί τῷ πονηρῷ τυράννῳ καί φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διά κακίας δασμοφορεῖν ἐνεχομένους, μή πρότερον δι' ὅλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γάρ τότε τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν ἐχθροί καί πολέμοι, κἄν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς (640) περιπλάττωμεν, μέχρις οὗ πάθῃσιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα, καί φόρους εἰσφέρειν δεινούς ἐκουσίως διά τῶν ἔργων τῆς αἰσχύνης τῷ διαβόλῳ καταδεχόμεθα. Καί οὐδέν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατά κόσμον εἰρήνης λοιπόν γενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης, καί πρὸς τόν ἴδιον ποιητήν στασιαζούσης, καί ὑπό τήν βασιλείαν αὐτοῦ γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης, ἔτι μυρίοις πεπραμένης δεσπόταις εἰς κακίαν αὐτήν ἀεί

κατεπίγουσι· καί τήν εἰς ἀπώλειαν φέρουσαν ὁδόν, τῆς σωζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἰρεῖσθαι παρασκευάζουσιν. Ἐπειδάν δέ τῆς τῶν παθῶν μέθης ἐκνήψωμεν, καί τῆς τοῦ διαβόλου πονηρίας κατεξαναστῶμεν καί τυραννικῆς βασιλείας· καί τόν αὐτοῦ πικρότατον ζυγόν ἑαυτῶν ἐκτιναξώμεθα, καί ὅσον κατείδομεν ἡμᾶς τῇ πρὸς αὐτόν φιλία κατέφθειρε τῆνικαῦτα δεξόμεθα τοῦ εἰρηνικοῦ καί πράου βασιλέως Χριστοῦ τήν εἰρηνικὴν παρουσίαν, ἐν ἑαυτοῖς ἀοράτως γινομένην, καί ἀνεξόμεθα ὑπὸ τόν αὐτοῦ γενέσθαι ζυγόν, νόμοις ἀληθείας τάσσοντος ἡμᾶς καί ρυθμίζοντος, καί τήν πρὸς αὐτόν ἐκουσίως στείλασθαι φιλίαν καταδεξόμεθα· φόρους αὐτῷ δασμούς ἐκουσίως προσάγοντες, τούς διὰ τῶν ἀρετῶν κατ' ἐντολήν τελεσφορομένους ἐν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης καρπούς. Οἷς ὑπέρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἠδόμενος ὁ μόνος ἀπροσδεής, πάντα ἡμῖν χαρίζεται ὡς ἀψευδής, ὅσα ἡμῖν ἐπηγγείλατο. Τά δ' ἔστιν ἅ ὀφθαλμός οὐκ ἴδεν, καί οὐς οὐκ ἤκουσε, ἅ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Εἰς τοῦτο γάρ ἡμᾶς καί πεποίηκεν, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως, καί τῆς αὐτῆς ἀϊδιότητος μέτοχοι· καί φανώμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατὰ τήν ἐκ χάριτος θέωσιν· δι' ἣν, πᾶσα τε τῶν ὄντων ἡ σύστασις ἐστι καί ἡ διαμονή· καί ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγή καί γένεσις.

Γενώμεθα τοίνυν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, δέσποτά μου εὐλογημένε, τά ἐν ἡμῖν πρὸς Θεόν στασιάζοντα πάθη ἑαυτῶν ἀνδρικῶς περιελόντες. Τήξωμεν ὅση δύναμις τό σῶμα, δι' οὗ σφριγῶντος, ἡ τοῦ διαβόλου πρὸς τήν ψυχὴν γίνεσθαι πέφυκεν εἴσοδος. Ἀναγνώσασθαι θείοις πλανώμενον στήσωμεν τόν νοῦν, καί πρὸς Θεόν πάλιν αὐτόν ἐπανάγωμεν. Ἐγκρατείας τόνοις καί ἀγρυπνίας κατ' ὄρεξιν εἰς πολλά φθειρομένην ἀτάκτως τήν ἐπιθυμίαν, σωφρόνως καταστείλωμεν. Εὐχαῖς καί δεήσεσι καί ἔλεημοσύναις τόν θυμόν ζέοντα καί ταρασσόμενον σοφῶς κατευνάσωμεν· φόβῳ Θεοῦ καί ἀπειλῇ τῶν μελλόντων ἀκολάστως κινούμενά τε καί ἐνεργοῦντα τά αἰσθητήρια παύσωμεν. Ἐπί πᾶσι καί πρὸ πάντων μνησθῶμεν τοῦ θανάτου καί τῆς φοβεραῆς τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἐξόδου· καί πῶς ἀπαντῶσιν αὐτῇ κατὰ τόν ἀέρα τοῦτον αἰ ἀρχαί καί ἐξουσίαι καί δυνάμεις σκότους· πᾶσα πρὸς ἑαυτήν διέλκουσά τε καί κατατέμνουσα κατ' ἀναλογίαν σῆς σχετικῶς πρὸς αὐτήν διὰ τοῦ μέσου πάθους γενομένης κακῆς οἰκειότητος. Μνησθῶμεν τῆς ἐν ἄδη κατὰ συνείδησιν γινομένης τῇ ψυχῇ πικρᾶς ὀδύνης, ἐπί τῇ μνήμῃ τῶν αὐτῇ κακῶς διὰ τοῦ σώματος πεπραγμένων. Μνησθῶμεν τῆς (641) τελευταίας τοῦ παντός κόσμου συντελείας, καθ' ἣν τῷ πολλῷ καί ἀπλέτῳ πυρί τό πᾶν καταφλέγεται τοῦτο· στοιχείων φοβερῶς κλονουμένων τῇ τήξει τῆς καύσεως· καί οὐρανοῦ τῇ εἰλήσει τῷ φόβῳ κατ' ἔπειξιν φεύγοντος ἀπό προσώπου πυρός τοῦ προκαθαίροντος τήν κτίσιν διὰ τήν τοῦ καθαροῦ παρουσίαν· θαλάσσης ἀφανιζομένης, γῆς βρασσομένης, καί ἐκ πυθμένος σειομένης, καί τάς ἀπείρους τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀμειώτως παρεχούσης μυριάδας. Μνησθῶμεν τῆς φρικτῆς ὥρας τῆς ἀπολογίας τῆς ἐπί τοῦ φοβεροῦ καί φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· ἡνίκα πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν, καί πᾶσα ἡ ἀπό καταβολῆς τοῦ αἰῶνος κτίσις τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾷ τά ἐκάστῳ προσόντα μέχρι καί ψιλοῦ ἐνθυμήματος· ἡνίκα τούς μέν διὰ τήν τῶν ἔργων λαμπρότητα, τό ἄφροστον φῶς διαδέχεται, καί ἡ τῆς ἀγίας καί μακαρίας Τριάδος ἔλλαμψις τρανότερον ἐπιλαμπρούσης, τοῖς ὄραν καί ὑποδέχεσθαι διὰ καθαρότητα ψυχῆς, αὐτήν δυναμένους· τούς δέ, διὰ τήν τῶν ἔργων ἀτοπίαν τό σκότος ὑποδέχεται τό ἐξώτερον, καί ὁ ἀκοίμητος σκώληξ καί τό πῦρ τῆς γεέννης τό ἄβεστον· καί τό πάντων βαρύτατον, ἡ ἐν τῷ συνειδότη αἰσχύνῃ πέρας οὐκ ἔχουσα. Μνησθῶμεν τούτων ἀπάντων, ἵνα τῶν μέν ἄξιοι γενώμεθα, τῶν δέ πεῖραν λαβεῖν μή κατακριθῶμεν· καί γενώμεθα ἑαυτῶν καί τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ, μόνου καί ὄλου τοῦ Θεοῦ ὄλοι· καί μηδέ ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες,

ἵνα Θεῶ πλησιάσωμεν, καί θεοί γενόμενοι, ἐκ Θεοῦ τό θεοί εἶναι λαβόντες. Οὕτω γάρ τιμᾶται τά θεῖα δωρήματα, καί ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία.

Καί ταῦτα μέν περί τούτου· ὁ δέ Θεός τῆς εἰρήνης, ὁ καταλλάξας ἡμᾶς ἑαυτῷ διά τοῦ σταυροῦ, καί ἐχθρούς ὄντας ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, αὐτός τήν εἰρήνην αὐτοῦ τήν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν χαρίσεται τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότη, καί ἀξιῶσι αὐτόν τῆς οὐρανοῦ αὐτοῦ βασιλείας· ἔνθα πάντων εὐφραϊνομένων ἢ κατοικία καί ὁ τῶν ἑορταζόντων χορός.

ΜΔ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρός Ἰωάννην κουβικουλάριον περί θετικῆς.

Διά νόμου καί προφητῶν πάσαι τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀγαθός ὁ Θεός τήν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην πολυτρόπως νομοθετήσας, ἐπὶ τέλει τῶν χρόνων δι' ἑαυτοῦ ταύτην (644) ἐπλήρωσε ὡς φιλόανθρωπος, γενόμενος ἄνθρωπος. Οὐκ ἀγαπήσας μόνον ἡμᾶς ὡς ἑαυτόν, ἀλλά καί ὑπέρ ἑαυτόν· καθὼς καί ἡ τοῦ μυστηρίου δύναμις διδάσκει σαφῶς, τοὺς εὐσεβῶς τήν εἰς αὐτόν τῆς πίστεως ὁμολογίαν παρειληφότας. Εἰ γάρ ἐκὼν ὡς ὑπεύθυνος ἑαυτόν κατά θέλησιν ὑπέρ ἡμῶν τῶν παθεῖν ὀφειλόντων ὡς ὑπευθύνων πάθει καί θανάτῳ προΐσχετο, παντί που τῷ κᾶν ποσῶς ἠσθημένῳ τῆς χάριτος δῆλόν ἐστιν, ὡς ὑπέρ ἑαυτόν ἠγάπησεν ἡμᾶς τοὺς ὑπέρ ὧν ἑαυτόν κατά θέλησιν τῷ θανάτῳ παρέδωκε, καί τῆς ἰδίας κατά φύσιν δόξης ὡς ὑπεράγαθος, κᾶν τολμηρός ὁ λόγος, τήν κατ' οἰκονομίαν εὐκαίρως ὑπέρ ἡμῶν ὕβριν ὡς τιμιωτέραν προείλατο. Τιμή γάρ ὑπερβάλλουσα καί δόξα Θεοῦ πλεονάζουσα, καί τῆς φυσικῆς δόξης μᾶλλον εἰς τό φανερόν πρόοδος τε καί ἔνδειξις καθέστηκεν ἀληθῶς, ἢ πρός αὐτόν τῶν πεπλανημένων ἐπάνοδος. Καί οὐδέν αὐτῷ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας εἰς δόξης λόγον ἐστὶν οἰκειότερον· ὑπέρ ἧς, ἅπας λόγος καί ἅπαν μυστήριον· καί τό δὴ πάντων μυστήριον μυστηριωδέστατον, αὐτός ὁ Θεός ὑπέρ ἀγάπης ἀληθῶς κατά πρόσληψιν σαρκὸς νοερῶς τε καί λογικῶς ἐψυχωμένης γενόμενος ἄνθρωπος, καί εἰς ἑαυτόν τά πάθη τῆς φύσεως ἀτρέπτως καταδεξάμενος, ἵνα σώσῃ τόν ἄνθρωπον, καί δῶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ἑαυτόν ὑπέρ ἀρετῆς ὑποτύπωσιν, καί τῆς εἰς αὐτόν τε καί ἀλλήλους εὐνοίας τε καί ἀγάπης εἰκόνα ζῶσαν, δυσωπῆσαι πάντας δυναμένην πρός ὀφειλομένην ἀντίδοσιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ Θεοῦ νόμος ἐστὶ παλαιός τε καί νέος ἀλλήλους ἡμᾶς τοσοῦτον ἀγαπᾶν, ὅσον καί ἠγαπήμεθα· καί τοσοῦτον ἀλλήλων οἰκειοῦσθαι τὰς συμφοράς, ὥστε καί εἰς ἀλλήλους κατά ἀντίδοσιν διά τήν σχέσιν τῆς ἀγάπης ἀλλήλων ἀμείβεσθαι τὰς διαθέσεις, κατά τήν χαίρειν μετὰ χαιρόντων καί κλαίειν μετὰ κλαιόντων κελεύουσαν ἐντολήν· παρακαλῶ τόν θεοφύλακτον καί εὐλογημένον μου δεσπότην, ἕνα καί μόνον ἔχοντα σκοπόν ἀκολουθεῖν διά τῆς ἴσης φιλανθρωπίας τῷ διεληλυθότι τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦ, μηδενὶ καταδεθέντα τό παράπαν πατριᾶς δεσμῶ πρός τοῦτον τόν πλάνον κόσμον καί κοσμοκράτορα· πλάνος γάρ ὄντως ὁ παρῶν κόσμος ὑπάρχει, δι' ἀπάτης αἰεὶ δελεάζων πρός ἐπιθυμίαν τῶν φθειρομένων, καί τῇ δουλείᾳ τῶν ὑλικῶν ἐνδιασφίγγων τοὺς κατά φύσιν ἐλευθέρους καί τῶν οὐρανοῦν ἀγαθῶν κληρονόμους· τό παίζειν δι' ἡδονῆς καί ὑποκλέπτειν τοὺς κρατεῖσθαι τούτοις ἀνεχομένους.

Ἐνα τοίνυν, ὡς ἔφην, τόν τοῦ σωθῆναι σκοπόν ἔχοντα τόν εὐλογημένον μου δεσπότην γινώσκων, παρακαλῶ δεχόμενον τόν σύν αὐτῷ μου δεσπότην τόν μεγαλοπρεπέστατον Ἰλλούστριον κύριον θεοχάριστον, τόν ἐπιφερόμενον τήν παροῦσάν μου μετρίαν συλλαβήν, γενέσθαι αὐτῷ πάντα ἐν οἷς τῆς αὐτοῦ μετὰ Θεόν, μᾶλλον δέ, σύν Θεῷ, ἐπικουρίας δεῖται, ὅσα τόν Θεόν ἡμῖν αὐτοῖς γενέσθαι, καί τόν πλησίον, (645) βουλόμεθα, περί ὧν δεώμεθα. Ἄνθρωπος γάρ ὄντως ἐστὶν ἀγαθός, καί παντός ἔργου

δικαιοσύνης νέ ο, καί τῆς ἐμῆς παροικίας προστάτης μετά Θεόν γνήσιος· καί τῶν πολλῶν καί συχνῶν καί χαλεπῶν ἀσθενειῶν παρήγορος πρόθυμος· καί ἀπλῶς, κατά τήν ὑποῦσαν αὐτῷ δύναμιν, κάμοι καί πολλοῖς ἄλλοις ἐπήρκεσεν. Δῶν αὐτῷ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρ' αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, διότι πολλῶν γέγονεν ἀνάπαυσις καί παρηγορία. Ὅθεν εἶπερ ἡῦρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότου, καί τοῖς ἠγαπημένοις αὐτῷ κατά Θεόν ἔχει με σύμψηφον, πάντως αὐτοῦ διά πάσης σπουδῆς ἀντιλάβηται, μηδέν ἄδικον, ὡς ἦκεν εἰς τήν αὐτοῦ δύναμιν, εἰς αὐτόν γενέσθαι συγχωρῶν. Τοῦτο γάρ τῆς ἀγάπης ὁ νόμος ὑπαγορεύει, καί τό μυστήριον τῆς πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ διά σαρκός βούλεται θειοτάτης ἐπιδημίας· ἵνα τὰς εὐεργεσίας τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότου καί τήν ἀνόθευτον σπουδήν τῆς εἰς αὐτόν ἀντιλήψεως ἐπανέλθοι σὺν Θεῷ διηγούμενος· κἀγὼ προσθήκην δέξομαι καυχήματος, τοιοῦτον ἔχειν παρὰ Θεοῦ λαχὼν ἐπὶ γῆς δεσπότην πρόθυμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καί πάντων τῶν δεομένων προστάτην ἔτοιμόν τε καί εἰλικρινέστατον.

Ὁ Θεός ὁ μόνος ἀγαθός καί φιλόανθρωπος· ὁ τῆς ἡμῶν ἔνεκεν σωτηρίας πάντα πᾶσι σωτηρίως οἰκονομῶν, αὐτός κρατῆσαι τῆς χειρός σου τῆς δεξιᾶς, δέσποτά μου, καί ὀδηγῆσαι δε εἰς τήν ὁδόν τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης, καί ἀξιώσαι τῆς ἐπουρανίου βασιλείας καλῶς ἐνταῦθα τῶν θείων μεταποιηθέντα χαρισμάτων. Ὁ Θεός τῶν ὅλων καί Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός διατηρήσει τοὺς εὐσεβεστάτους καί πανημέρους ἡμῶν βασιλέας, καί δυναμῶσοι τό κράτος τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν βασιλείας, καί λαλήσοι περὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν δούλων αὐτῶν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ἀγαθὰ τε καί εἰρηνικά. Καί ἴν' εἶπω τι τολμήσας· ποιεῖ γάρ με τολμηρόν τό ἀλγεῖν· πλήν καί αὐτό εὐχήν τῷ Θεῷ προσφιλεῖ συγχωρήσοι αὐτοῖς, ὅτι τόν τῆς χώρας ταύτης πανεύφημον ὑπαρχον ὡς λύχνον ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ φαίνομα, καί πάντας τρόπον τινά τῆς τοῦ μή βλέπειν ὀδύνης ἐλευθεροῦντα, κατεδέξαντο κἂν πρὸς ῥοπήν μεταστειλάσθαι· ἄνθρωπον φιλόθεον, πιστόν, εὐσεβῆ, ἀγαθόν, εὐλαβῆ, σώφρονα, ἐγκρατῆ, ἀνεκτικόν, πρᾶον, συμπαθῆ, ἐλεήμονα, πτωχοτρόφον, γηρωκόμον, προστάτην χηρῶν, μοναχῶν κηδεμόνα, ἀκτήμονα [ἀπήμονα], φιλεκκλησίον· καί ἵνα συνελὼν εἶπω, πάντων καί ζώντων καί νεκρῶν φίλον· τοὺς μὲν ζῶντας παντοίοις τρόποις φιλοστοργίας περιποιούμενον· τοὺς δέ νεκρούς, οἰκοδομημάτων κάλλεσι τιμῶν τὰ πρὸς ταφήν, ὡς Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας τόν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί νεκρωθῆναι καταδεξάμενον Κύριον· καί ἔτι πρὸς τούτοις, τοῦ κατά τήν ἀποστολικήν πίστιν ὀρθοῦ λόγου ζηλωτῆν ἐκθυμώτατον, κήρυκα βίου δικαιοσύνης. (648) Καί συντόμως εἰπεῖν, ἄλλοις μὲν ἄλλα κατά τήν ἐκάστου ἔφεσιν ἐπὶ γῆς διεσπούδασαι· Γεωργίου δέ, τὰ νοσοκομεῖα, καί τὰ γηρωκομεῖα καί ξενοκομεῖα καί πτωχοτροφεῖα, καί τὰ μοναστήρια καί τὰ ξενοτάφια, καί ὅσα πλήθη φτωχῶν τε καί πενήτων κατά γένος ἀγγελιδόν κατά τὰς πόλεις διέρριπται, περιστεῖλαί τε καί διαθρέψαι· καί ἐφῶς τε καί δύσεως, βορείου τε καί νοτίου λήξεως τοὺς ὄρους ὑπερβῆναι ταῖς ἀκτῖσι τῆς φιλανθρωπίας, ἔργον ὑπάρχει καί σπούδασμα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τίς ἀγνοεῖ τῶν ὀπωσοῦν εὐσεβείας μεταποιουμένων, πόσῃν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ περὶ τό πᾶν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων εὐαρέστησις προσεκαλεῖτο, διά παντός ταῖς αὐτοῦ προσόν προθυμίαις ἀκμάζουσα; Τό καί ἐναντίον, τῇ τούτων ἀργία συμβαῖνον διά τό δύσφημον σιωπήσομαι. Τίς δέ μετρήσαι δυνησεται τὰ κρουνηδόν παρὰ παντός ὀφθαλμοῦ χεθέντα δάκρυα παρὰ τῶν ταύτην οἰκούντων τήν γῆς ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ, πάντων περιεχομένων αὐτοῦ καί ἀνθελκόντων βία πρὸς αὐτούς, καί τῷ πλοίῳ τρόπον τινά προσβῆναι μή συγχωρούντων· καί ταῖς οἰμωγαῖς ποτνωμένων, οἰονεῖ ζητούντων κατά γένος καί ἡλικίαν· οἱ μὲν, τῆς πενίας τόν

ποριστήν· οἱ δέ, τῆς εὐπορίας τόν οἰκονόμον· αἱ χῆραι, τόν προστάτην· οἱ ὄρφανοί τόν πατέρα· οἱ πτωχοί, τόν φιλόπτωχον, καί τόν φιλόξενον οἱ ξένοι· καί ἀδελφοί, τόν φιλάδελφον· οἱ νοσοῦντες, τόν ἰατρόν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τήν παράκλησιν· πολιά, τήν βακτηρίαν· καί ἀπλῶς πάντες, τόν πάντα πᾶσι γενόμενον, ἵνα κερδίση τοὺς πάντας, καί ὑπέρ πάντων τῷ Θεῷ κερδηθῆ; Διό κατὰ τήν δοθεῖσάν σοι χάριν παρά τοῦ Θεοῦ, δέσποτά μου εὐλογημένε, δι' ὧν οἶδας τρόπων τε καί προσώπων, εἰ δηνηθείης αὐτόν πάλιν ἐπανελθεῖν ποιῆσαι, μεγάλην θυσίαν γίνωσκε τῷ Θεῷ, καί τοῖς θεοστηρίκτοις ἡμῶν βασιλεῦσιν εὐνοίαν γνησίαν καί ἀσφάλειαν ἀρβραγῆ δεδωκώς τήν προβολήν. Οὐδεὶς γάρ αὐτοῦ καθέστηκε γνησιώτερος δούλος τῆς αὐτῶν εὐσεβοῦς βασιλείας. Ἐρῶσό μοι, λίαν ἠγαπημένε, καί πάντων μοι τιμιώτατε δούλε γνήσιε τοῦ Θεοῦ.

ΜΕ΄. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τόν αὐτόν.

Πάση μὲν γενεᾷ κατὰ καιροῦς ὁ Θεός, τῆς τῶν ἀνθρωπίνων προνοούμενος φύσεως, καί τῆς ἡμῶν ἀπάντων σωτηρίας ἐπιμελούμενος, φωτός δίκην ταῖς ἀρεταῖς ἐξαστράπτοντα τόν ὁσίως πολετευσόμενον, ὡς κατὰ πρόθεσιν χωρητικόν τῶν θείων νόμων ἀνέδειξε· τοσαύτην ἰσχύν δεδωκώς, ὅσον εἰκός πρὸς ἐπιστροφήν ἔχρηζεν, ὁ λαὸς ὁ ἀγόμενος ἵνα ὡσπερ λαμπτήρῃ τινι φωτός ἔργων δικαιοσύνης οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων προσέχοντες, κατὰ Θεόν καί αὐτοὶ βίον ρυθμίζωσι· μηδενός αὐτούς ἐξ ἀγνοίας πάθους ὑποσκελίζοντος. Ἡμῖν δέ κατὰ καιρόν λαμπτήρ τις καί κανὼν ἀρετῆς ἀναδέδεικται Γεώργιος ὁ φιλόχριστος ἔπαρχος· ὁ πολὺς καί τοσοῦτος τήν ἀρετήν, καί τοσαύτην πλουτοῦσαν τῇ χάριτι θεόθεν δεξάμενος δύναμιν· καί τῶν ἐπί (649) τούτῳ πάλαι προκεχειρισμένων, καί προβεβλημένων ὑπεραίρουσαν τοσοῦτον, ὅσον ἡμεῖς, ἤγουν ἢ καθ' ἡμᾶς γενεὰ πολλῶ βάρει κακίας καταπεπιεσμένοι ἐδεόμεθα πρὸς ἀνάνευσιν καί ἐκ τῆς τῶν κακούντων ἡμᾶς πληθύος. Ἀνὴρ εἰ καί τις ἄλλος τῶν πάλαι τε καί νῦν φιλοθεωτάτων ἀγαθός τε καί φιλόανθρωπος, ἐλεήμων, πραῦς, ἀνεκτικός, μακρόθυμος, ταπεινόφρων, σώφρων, ἀόργητος, ἀφιλάργυρος, ἀγαπητικός, ἀμνησικάκος, εὐεργετικός, φιλόξενος, φιλόπτωχος, συμπαθής, κοινωνικός, σπουδαιότατος, ἄγρυπνος, φιλεκκλήσιος· καί τό δή πάντων τιμιώτερον, τοῦ κατὰ τήν ὀρθήν πίστιν εὐσεβοῦς λόγου ζηλωτῆς ἐκθυμώτατος. Καί τά λοιπά ἀκολουθῶς ἐν τῇ προτέρᾳ περιέχεται ἐπιστολῇ· καθ' ἣν καί δι' ἄλλης τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότη συλλαβῆς ἐκ μέρους ἐσήμανα. Πάντα γάρ τά τοῦ ἀνδρός κατορθώματα λόγου δυνάμει περιληφθῆναι τῶν ἀμηχάνων ἐστί καί ἀνεγχωρήτων· καί ταῦτα διὰ τό μόνον γινώσκοντα τόν θεοφύλακτόν μου δεσπότην τοῦ ἀνδρός τό φιλόθεον, ὡς θείας δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπό τῆς χάριτος ὄντα, δεξασθαί τε καί τιμῆσαι δεδήλωκα· καί παραθέσθαι τοῖς ἐπί γῆς τό θεῖον εἰκονίζουσι κράτος εὐσεβέσι καί πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσι· καί πείσαι γλώσσας ἀδίκους ἀνδρῶν παρανόμων μή παραδέχεσθαι, ποιούσας δόλον ὡσεὶ ξυρόν ἠκονημένον, καί ἀγαπώσας κακίαν ὑπέρ ἀγαθωσύνην· ἵνα μή χώρα τῷ ψεύδει κατὰ τῆς ἀληθείας δοθῆ, καί παρρησίαν λάβῃ κατὰ τῆς δικαιοσύνης ἢ ἀδικίας· καί ἀπλῶς κατὰ πάσης ἀρετῆς ἢ κακίας, διὰ τῆς εἰς ἄλληλα τούτων ἐναλλαγῆς καί συγχύσεως. Γέγραπται γάρ, Ζημιοῦν ἄνδρα δίκαιον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδ' ὅσιον ἐπιβουλεύειν δυνάσταις δικαίοις. Τοῦτο γάρ ἐργάζεσθαι τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότη πρέπει, ὄντι σοφίας ἐραστῆ καί φρονήσεως· ἦν διὰ παντός φυλαχθῆναι τῷ θεοφυλάκτῳ μου δεσπότη εὐχομαι φύλακα τυγχάνουσαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καί τοῦ σώματος. Τόν δέ ταύτην ἐπιφερόμενον, τῆς ἐμῆς οὐδενίας συλλαβῆν, πρεσβυτέραν ἔχοντα τῆς ἡλικίας τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς τήν φρόνησιν, παρακαλῶ δεχθῆναι προσφόρως διὰ τήν

ἐμπρέπουσαν αὐτῷ σύνεσιν, ὡς τῆς θείας τῶν λόγων σπουδῆς μεταποιούμενον, καί γνήσιον περὶ ἐμέ τόν ταπεινόν σχέσιν ἔχειν οὐκ ἀπαξιοῦντα.

DE SANCTA TRINITATE DIALOGI TRES Σελ. (652)

Τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ εἰς ἄκρον παιδείας ἑλληλακότι, κυρίῳ Μαξίμῳ τῷ Μαργουνίῳ ἐπισκόπῳ Κυθήρων, Δαβίδ ὁ Ἑσχέλιος, εὐδαιμόνωνς διαζῆν.

Ἐν πᾶσι μὲν τοῖς ἱεροῖς λόγοις, θεοφιλέστατε δέσποτα, ὑποθήκας εὐρίσκομεν, ὡς χρή ζῆν κοσμίως τε καὶ ἐναρέτως μάλιστα δέ οἷς ὁ θεῖος Ἀπόστολος παραινεῖ, εὐσχημόνως περιπατεῖν πρὸς τοὺς ἕξω. Καί πάλιν εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν πάντα γίνεσθαι. Εἰ γάρ καὶ οἱ τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας ἀμύητοι, τό, πρεπόντως τιμῆσαι τό ὄν, εὐτάκτως ἐν ταῖς ὁδοῖς βαδίσαι, φιλοφρονήσασθαι ἀλλήλους ἴδιον ἔργον ἀνθρώπου καλῶς ἀπεφήναντο· μᾶλλον πάντως τοῖς θεοδιδάκτοις πρέπει εὐχαριστικῶς τε καὶ τιμητικῶς ἔχειν Θεοῦ. Ὅσίως διάγειν τόν βίον, φιλανθρωπεύεσθαι πρὸς πάντας, καί ἐκάστοτε τήν ἀναστροφὴν ἔχειν καλήν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν αὐτῶν [καθὰ φησὶν ποῦ ὁ ἅγιος Πέτρος] ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τόν Θεόν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς. Τοῦτο αὐτό οἱ πάσαι πάντοτε κἂν ταῖς Συνάξεσι τῶν ἁγίων διετήρουν· οὕτω τὰ καθ' ἕκαστον τε μετὰ πάσης εὐλαβείας διαπραξάμενοι, ὥστε μεγάλα τε καὶ μικρά δοκοῦντα, θεοπρεπές τι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ὑποδεικνύναι. Οἷον τεκμήρῃται ἄν τις καὶ ἐξ ἧς κατέλιπε βίβλου Μάξιμος ὁ τήν ἐπίκλην Ὀμολογητῆς, καί τότε ἱεροτελεστίας λίαν ὀρθῶς ἀναζωγραφήσας. Ἦς τήν ἔκδοσίν σοι, αἰδεσιμώτατε Πάτερ, τὰ νῦν προσπεφώνηκα· τό ὁμώνυμόν σου, ὡς τινα σωτήρα Δία, ἐπιγραφομένην, καί κατὰ τῆς τῶν ἀμαθῶν βασκανίας ὡς παράρτυμα περιαιπτομένην. Τοῦτο τό συναταγμάτιον, πρῶτως μὲν παρά σοῦ μοι πεμφθέν, εἶτα δ' ἐν μεμβράναις κἀνταῦθα προσπορισθέν, ἀνάκειταί σοι. Οἶμαι δέ ἄν αὐτόν τόν Μάξιμον, εἶπερ νῦν ἀναβιώη, τοῦ ἱερατικοῦ πάσαι γεγονότος τέλους περιχαρῆναι, ὅτι ἐπεφωνήθη τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος τῷ πάνυ, καί οὐκ ἄν διὰ τοῦτο τῆς ἐμῆς γνώμης διαφωνήσαι. Ἀσμένως οὖν, τάδε τό δωρίδιον καί προσφιλῶς ἀπόδεξαι, ληψόμενος (ἐάν Θεός θελήσῃ) μετ' οὐ πολύ, μυστικήν τοῦ αὐτοῦ ὀσίου Μαξίμου εἰς τό, Πάτερ ἡμῶν, πρὸς τινα φιλόχριστον, ἔρμηνειάν, καί ἄλλα τῶν πάσαι (653) συγγραφέων. Ἡ τοῦ Φωτίου Μυριόβιβλος ἤδη Ἑλληνιστί παρ' ἡμῖν, πόνῳ καὶ ἐπιμελείᾳ μου, ἀντιγράφοις γ' διαφόροις χρωμένον, ἐντυποῦται. Ἐρῥωμένος διαφυλάσσοιο τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, τῇ αὐτοῦ χάριτι, πανεύφημε καί θεοφροῦρητε δέσποτα.

Ἐν Αὐγούστῃ Οὐίνδελικῶν Μουνιχιῶνος ἑβδόμη φθίνοντος, ἔτει ἀπό τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου αψηθ'.

Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, ταπεινός Κυθήρων ἐπίσκοπος, Δαυΐδῃ τῷ Ἑσχελίῳ, σοφωτάτῳ ἀνδρί, εὖ πράττειν.

Περὶ τῆς τῶν τοῦ ἱεροῦ Μαξίμου προσφωνητικῆς, ὑπέρχαρι μὲν ἔμοιγ' ἄν εἴη, εἰ ὡσπερ τοῦ ὀνόματος τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ, οὕτω, καί τῆς ἄνωθεν αὐτῷ δαψιλῶς χορηγηθείσης συγκοινωνοίῃν χάριτος. Καί ἦν ἄν ἄρα ταύτη ἡ τῶν προσώπων κοινωνία

οὐκ ἀσύμφωνος. Ἐπειδή δ' ἐκ τῆς ἐνοικούσης ἡμῖν ἀμελείας, μᾶλλον δέ καί ὡσπερ συμπεφυκυίας, ἐκ διαμέτρου τοῖς ἐκείνου τά ἡμέτερα φαίρεται· ὅσον γε ἦκει εἷς τε σοφίαν καί τήν ἄλλην ἀρετήν· καί σκευὸς ἀχρεῖον, οἷον δὴ τοῦμόν τῆς ψυχῆς, τήν τοιούτου ἐκλεκτοῦ μύρου εὐωδίαν χωρεῖν οὐ μεμάθηκε, τί ἐμοί, πρὸς τοῦ Φιλίου, καί τῷ σοφωτάτῳ ἐκείνῳ τά θεῖα καί ἀγιωτάτῳ ἀνδρὶ; Ὅπως μὴ παρά τό πρέπον, καί τήν ἐμὴν ἀξίαν ποιήσης, μιγνύων τά ἄμικτα, καί ὧν ἢ γε ὅποιαοῦν συνδρομή, διὰ τό τοῦ τρόπου διάφορον, ἀφιλάλληλος· καί τῶν ἀδύτων καί ἀπορρήτων τούς ἔτι πρὸς τῇ ὑπωρεῖα καθεζομένους, καί στοιχειομένους τά θεῖα καταξιῶν. Οὕτως μὲν οὐκ ἔχω γνώμης ἐγώ· εἰ δ' ἄλλως σοί, καί βέλτιον ἢ κατὰ τήν ἐμὴν γνώμην δόξειεν, ἐπί σοί κείσεται τό βουλευθέν διαπράξασθαι. Καί εἰ τοῦτο εὐ οἶδ' ὅτι οὔτε παρά τό πρέπον τι πράξῃ, οὔτε μὴν παρά τήν ἐμὴν ἀξίαν, ἐπίσκοπον οὐκ ἀγνοῶν ταπεινόν, εἰ καί μὴ σπουδαῖον τούς τρόπους, ἀλλά φιλάρετον· καί μαθητὴν ἀλιέων, εἰ καί μὴ κατ' ἐκείνους, ἀλλά γε τῶν ἐκείνων ἰχνῶν, ὅσον σθένος, ἐχόμενον· καί τήν κατὰ Θεόν φιλοσοφίαν μετὰ τοῦ εὐσεβοῦς καί ὀρθοδόξου ἀντί πάντων διώκοντά τε καί ἀσπαζόμενον. Χαριῆ μοι τά μέγιστα, διαμηνύων μοι, εἴ που τυχόν κατα τό παρόν τά τῆς τοῦ Φωτίου βιβλιοθήκης Ἑλληνιστί ἐκτυποῦται, εἰ μέλλει ἐκτυπωθῆσθαι. Ἐρῶμένος μοι διαφυλάσσοιο ἐν Χριστῷ ψυχῇ τε καί σώματι, ἀνδρῶν σοφωτάτῳ μοι καί φιλικώτατε.

Ἐνετίηθεν Σκιρρόφοριῶνος πέμπτη φθίνοντος, κατὰ τό ἀψηθ' ἔτος τό σωτήριον.

Ὁ αὐτός Μάξιμος Μαργούνιος, τοῖς περί τήν ἱεράν φιλοσοφίαν ἐσχολακόσι, χάριτος θείας ἐπίδοσιν.

Οἷος μὲν ὁ ἱερός Μάξιμος, καί οἶους ὑπέρ τῆς τῶν τῆς ἱεράς Ἐκκλησίας δογμάτων συστάσεως, πρὸς (656) αἰρετικούς διαμαχόμενος, τούς ἀγῶνας ὑπέστη· ἢ τε πρὸς Πύρρον τόν δυσσεβῆ αὐτοῦ προσδιάλεξις, περί τοῦ δεῖν δύο μετὰ τήν ἔνωσιν ἐπί Χριστοῦ φύσει ὁμολογεῖν, καί ἄλλα πλεῖστα τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, τῆς κατὰ Θεόν σοφίας πληρέστατα, σαφῶς παριστάνουσιν· ὅπως δέ καί δεξιώτατον μετὰ τοῦ εὐσεβοῦς διαλλάκτην τε καί διαιτητὴν παρέσχεν ἑαυτόν τῆς μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναφύσεως ποτέ διαμφισβητήσεως· ἀλλά καί ἐν μέρει ἔστιν οἷς τῶν ἀγίων τό πάντη ἀνεπίληπτον ἔν γε τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι διετήρησεν· ἢ τε πρὸς Μαρῖνον Κύπρου πρεσβύτερον ἐπιστολή, καί ἡ τῶν ἱεροῦ Νύσσης λόγων, ὅσα γε εἰς τήν ἀποκατάστασιν ἦκει, γενομένη αὐτῷ θεραπεία, καί ἄλλα τοιαῦτα λαμπῶς πάνυ ἀνακηρύττουσιν. Ἐν οἷς μέντοι ἑαυτόν ἐρμηνεῖα καθίστησι τῆς ἀγίας Γραφῆς, οὕτως ἀνακαθαίρει τοῦ ὑλώδους ἐπικαλύμματος τόν ἐγκεκρυμμένον τοῖς ἱεροῖς λογίοις θησαυρόν, καί τῶν προσεχόντων αὐτῷ κατακαλλύνει τό ἦθος, τό πρὸς τήν ὕλην ἐπιρρέπες τῆς ψυχῆς πρὸς κάλλος ἀποξέων πνευματικόν, πρὸς τε τό ὑψηλόν τῆς θεωρίας ἀναβιβάζων τόν νοῦν, καί τῶν θείων μύστας τε καί ἐπόπτας ἀπεργαζόμενος, ὡς εἰς θεῖόν τι ἄγαλμα τῆς καθ' ὁμοίωσιν ὠραιότητος τοῦ κάλλει ὠραίου παρά τούς υἱούς τῶν ἀνθρώπων μετασκευάζειν αὐτούς· καί εἰς τήν κατὰ Θεόν τελείωσιν ταῖς ἐπί τά κρεῖττω τοῦ νοῦ ἀναβάσει χειραγωγεῖν. Πολύ δέ, ὅσα γε ἐμέ εἰδέναι, τούς ἄλλους παρήλασε τῷ μυστικώτερω τε καί ἀναγωγικώτερω τῆς ἐρμηνείας τρόπῳ. Καί γάρ κάτω που καταλείπων πολλακίς τό τοῦ λόγου οἷόν τι προκάλυμμα ταπεινόν, τῷ ὕψει καί μόνῳ τῶν νοημάτων ἐντρυφᾷ· καί πολὺς ἔστιν ἐν τῷ δαψιλῇ τούτων τοῖς τῶν τοιούτων καλοῖς δαιτυμόσι συμπαρασκευάζειν τήν τράπεζαν. Ἴσασι τοῦτο οἱ μὴ ἐπιπολαιότερον τοῖς πρὸς Θαλάσσιον τόν πρεσβύτερον περί διαφόρων ἀπόρων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐγκεκυφότες

ζητήμασι τοῖς πρὸς Ἐλπίδιον περὶ ἀγάπης τετρακοσίοις κεφαλαίοις τοῖς περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, διακοσίοις καὶ τοῖς περὶ ἀρετῶν καὶ κακίας πεντακοσίοις καὶ ταῖς πρὸς διαφόρους αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, καὶ ἄλλοις τοιούτοις δι' ὧν ἕκαστος τῶν μετὰ προσοχῆς ἀναγινωσκόντων, τῆς πρὸς τὴν ὕλην συμπαθείας ἀνώτερος γίγνεται, καὶ οἷον ἀναπτεροῦται πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ δυνατὴν κατανόησιν καὶ ἀγάπησιν. Κρινόντων ἄλλοι, οἳ γε ἡμῶν κριτικώτεροι, τό περὶ τὴν ἕξω σοφίαν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός περιττόν, τό πρακτικόν ἐν θεωρίᾳ, τό ἐν πράξει θεωρητικόν, τὴν καλήν ὄντως ἀντιστροφὴν, καὶ πάσῃ θεοφιλεῖ ψυχῇ ἀξιέραστον ξυνωρίδα· οἷς πᾶσιν οὐ μόνον δογματιστῆς ἀκριβῆς καὶ θεολόγος, ἀλλὰ δὴ καὶ φιλόσοφος ἀναδείκνυται. Τοιούτου δέ γένους, καὶ τό παρόν ἐστι σύγγραμμα, τό περὶ τοῦ, Τίνων σύμβολα τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆς θείας Συνάξεως τελούμενα, πραγματεία, τῷ ὄντι πᾶσι Χριστιανοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς περὶ τὰς ἱεραῖς τελεταῖς κατασχολούμενοις, καὶ τόν τοῦ Θεοῦ λαόν διδάσκειν ἐμπειστημένους, λυσιτελεστάτη τε ἅμα καὶ ἀναγκαιοτάτη ἐν ἧ τοσοῦτον ἀνώτερος γέγονεν ἑαυτοῦ, ὅσω γε τῶν ἄλλων ἢ τοιαύτη θεωρία ὑψηλοτέρα καθέστηκε, τὴν χωρητὴν ἡμῖν τῶν κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τελουμένων μυστηρίων γνῶσιν ἐμποιοῦσα καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἱεραρχίαν ἐκμιμῆσθαι παρασκευάζουσα. Ταῦτ' οὖν ὀλοψύχως ἀποδεξάμενοι, ὧ τῆς εὐσεβείας διάπυροι ἔρασταί, καὶ τῶν ἐν τούτοις καλῶν ἐν γε τῷ μεταξύ ἀπολαύοντες, ἀντὶ τούτων τοῖς χαρισάμενοις τὴν πρὸς Θεοῦ χάριν ἐκλιπαροίητε, ὅσον οὐπω καὶ τοῖς ἄλλοις τούτου πανσόφοις συγγράμμασιν ἐντευξόμενοι. Ἐρῶσθε ἐν Χριστῷ Σωτήρι.

Ἐνετίησιν, Ἀνθεστηριῶνος τετάρτη φθίνοντος, κατὰ τό ἀφιθ' ἔτος τό σωτήριον.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ, Σελ. 657

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙΝΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΤΕΛΟΥΜΕΝΑ ΚΑΘΕΣΤΗΚΕ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Πῶς σοφώτερος γίνεται λαβὼν ἀφορμὴν ὁ σοφός· καὶ δίκαιος γνούς, προσθήσει τοῦ δέχεσθαι, κατὰ τὴν θείαν Παροιμίαν· σαφῶς αὐτός, πάντων μοι τιμιώτατε, κατ' αὐτὴν ἔδειξας τὴν πείραν· ἔργῳ διδάξας ὅπερ ὁ θεῖος σοφῶς ὑπαινίσσεται λόγος. Ἄπαξ γάρ ἀκούσας μου κατ' ἐπιδρομὴν ἐπιτόμως, ὡς οἶόν τε ἦν, ἀφηγουμένου τὰ ἄλλω τινὶ μεγάλῳ γέροντι, καὶ ὄντως τὰ θεῖα σοφῶ περὶ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἐπιτελουμένης ἁγίας συνάξεως, καλῶς τε καὶ μουσικῶς θεωρηθέντα· καί, ὡς ἐνήν μάλιστα διδασκαλικῶς ἀπήτεις με (661) κατεπεύγων ἑξαυτῆς, ἔγγραφόν σοι ποιῆσθαι τὴν τούτων διήγησιν· λήθης φάρμακον καὶ βοήθειαν μνήμης ἔχειν τό γράμμα βεβουλημένος, φυσικῶς τόν χρόνον ἐχούσης φάσκων δαμάζοντα· καὶ ἀνεπαισθήτως διὰ λήθης τῶν ἐναποκειμένων καλῶν συλᾶν τε καὶ ἀφανίζειν παντελῶς τοὺς τύπους καὶ τὰς εἰκόνας δυνάμενον· καὶ διὰ τοῦτο πάντως δεομένης τοῦ ἀνακαινίζοντος τρόπου, καθ' ὃν ἡ τοῦ λόγου δύναμις διὰ παντός ἀκμάζουσα συντηρεῖν πέφυκε τὴν μνήμην ἀπαθῆ καὶ ἀμείωτον. Ὅσον δέ τοῦ ἀπλῶς ἀκούειν, τό καὶ διαμονὴν ἀκαθαίρετον τῶν ἀκουσθέντων ἐπιζητεῖν, ἐστὶ σοφώτερον, ἐπίσταται πάντως πᾶς ὁ καὶ μικρόν εὐγενείας λογικῆς ἐπιμελούμενος, καὶ μὴ πάντη τῆς πρὸς τόν λόγον οἰκειότητος ὑπάρχων ἀλλότριος.

Καγώ μὲν ὄκνουν παρά τήν ἀρχήν, τοῦ λόγου (εἰρήσεται γάρ τάληθές) τήν υπόθεσιν παραιτούμενος· οὐ τῷ μὴ θέλῃν ὑμῖν, ἠγαπημένοι, παντί τρόπῳ διδόναι κατά δύναμιν τό καταθύμιον· ἀλλά τό μήτε τῆς ἐναγούσης πρὸς τοῦτο τούς ἀξίους μετεληφέναι χάριτος· μήτε μὴν πεῖραν ἔχειν τῆς πρὸς τό λέγειν δυνάμεώς τε καί τριβῆς, ἰδιωτεῖα συντετραμμένος, καί λόγων τεχνικῶν παντελῶς ἀμύητος ὑπάρχων, τῶν ἐν μόνῃ τῇ προφορᾷ τήν χάριν ἐχόντων· οἷς οἱ πολλοί μάλιστα χαίρουσι, τῇ ἀκοῇ τήν ἡδονήν περιγράφοντες, κἄν εἰ μηδέν τῶν τιμίων διά βάθους πολλακίς ἔχοιεν· καί τό, κυρώτερον εἰπεῖν καί ἀληθέστερον, δεδοικέναι μὴ καθυβρίσειν τῇ εὐτελείᾳ τοῦ ἡμετέρου λόγου τήν ἐκείνου τοῦ μακαρίου ἀνδρός περί τῶν θείων ὑψηγορίαν τε καί νόησιν· ὅμως δι' οὖν ὕστερον τῇ βία τῆς ἀγάπης εἶξας, τῆς πάντων ἰσχυροτέρας, ἐδεξάμην ἐκόν τὸ ἐπίταγμα· γελᾶσθαι μᾶλλον ἐπ' αὐθαδείᾳ τε καί ἀπαιδευσίᾳ, δι' εὐπέθειαν παρά τῶν μεμψιμοίρων ἐλόμενος, ἢ ὑμῖν διά τῆς ἀναβολῆς ἐν παντί καλῶ μὴ συμπροθυμεῖσθαι βούλεσθαι νομισθῆναι· τήν περί τοῦ πῶς εἰπεῖν μέριμναν τῷ Θεῷ ἐπιρρίψας, τῷ μόνῳ θαυματοργῷ· καί διδάσκοντι μὲν ἄνθρωπον γνῶσιν, τρανοῦντι δέ γλῶσσαν μογιγάλων καί τοῖς ἀπόροις πόρον ἐπινοοῦντι· καί ἐγείροντι μὲν ἀπό γῆς πτωχόν, ἀπό δέ κοπρίας ἀνυψοῦντι πένητα· τοῦ σαρκικοῦ λέγω φρονήματος, καί τῆς δυσώδους τῶν παθῶν ἰλύος τόν φτωχόν τῷ πνεύματι ἢ τόν κακίας πτωχεύοντα, καί τῆς κατ' αὐτήν πενόμενον ἕξεως ἢ τούναντίον, καί τόν ἔτι τῷ νόμῳ τῆς σαρκός καί τοῖς πάθεσιν ἐνεχόμενον, καί διά τοῦτο τῆς κατ' ἀρετῆν καί γνῶσιν πτωχεύοντα καί πενόμενον χάριτος.

Ἄλλ' ἐπειδή τῷ παναγίῳ καί ὄντως θεοφάντορι Διονυσίῳ τῷ Ἀρεοπαγίτῃ ἐν τῇ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας πραγματεῖᾳ, καί τὰ κατά τήν ἱεράν (661) τῆς ἀγίας συνάξεως τελετήν ἀξίως τῆς αὐτοῦ μεγαλονοίας τεθεώρηται σύμβολα· ἰστέον, ὡς οὐ τὰ αὐτά νῦν ὁ λόγος διεξέρχεται, οὔτε διά τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ προέρχεται. Τολμηρόν γάρ καί αὐθαδες καί ἀπονοίας ἐγγύς, ἐγχειρεῖν τοῖς ἐκείνου πειρᾶσθαι, τόν μήτε χωρεῖν αὐτόν ἢ νοεῖν δυνάμενον· καί ὡς ἴδια προκομίζεῖν, τὰ ἐνθέως ἐκείνῳ μόνῳ διά τοῦ Πνεύματος φανερωθέντα μυστήρια· ἀλλ' ὅσα καί ἄλλοις ὡς ληπτὰ παρ' αὐτοῦ φιλανθρώπως βουλήσει Θεοῦ παρελείφθη πρὸς ἕκθεσιν καί γυμνασίαν τῆς αὐτῶν ἐκείνων περὶ τὰ θεῖα κατά τήν ἔφεσιν ἕξεως· καί δι' ὧν συμμέτρως αὐτοῖς ἡ παμφαῆς τῶν τελουμένων ἀκτίς κατανοουμένη καθίσταται γνώριμος, καί πρὸς ἑαυτήν κατέχει τῷ πόθῳ περιληφθέντας, ἵνα μὴ παντελῶς οἱ μετ' αὐτόν ὦσιν ἀργοί, τήν πᾶσαν τοῦ χρόνου τῆς παρουσίας ζωῆς ἡμέραν, οὐκ ἔχοντες τόν πρὸς τήν θείαν ἐκείνην ἀμπελουργίαν μισθούμενον λόγον, τόν ὑπέρ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ πνευματικοῦ ἀμπελῶνος, τό συλωθέν κατ' ἀρχάς ὑπό τοῦ πονηροῦ δι' ἀπάτης κατά τήν τῆς ἐντολῆς παράβασιν, πνευματικόν τῆς θείας καί βασιλικωτάτης εἰκόνας δηνάριον ἀποδιδόντα.

Οὐ πάντα δέ τὰ τῷ μακαρίῳ γέροντι μυστικῶς θεωρηθέντα λέγειν καθεξῆς ἐπαγγέλλομαι· οὐδ' αὐτά τὰ λεγόμενα, ὡς ἐνοήθη τε παρ' ἐκείνου καί ἐλέγθη. Ἐκεῖνος γάρ, πρὸς τό φιλόσοφος εἶναι, καί πάσης παιδείας διδάσκαλος, δι' ἀρετῆς περιουσίαν καί τῆς περὶ τὰ θεῖα χρονιωτέρας τε καί ἐπιστημονικωτέρας τριβῆς καί φιλοπονίας, τῶν τῆς ὕλης δεσμῶν καί τῶν κατ' αὐτήν φαντασιῶν ἐλεύθερον ἑαυτόν καταστήσας, τόν τε νοῦν εἰκότως εἶχε ταῖς θείας αὐγαῖς περιλαμπόμενον, καί διά τοῦτο δυνάμενον εὐθέως ὁρᾶν τὰ τοῖς πολλοῖς μὴ ὁρώμενα, καί τόν λόγον ἐρμηνευτήν ἀκριβέστατον τῶν νοηθέντων· καί ἐσόπτρου δίκην ὑπ' οὐδεμιᾶς κηλίδος παθῶν ἐμποδιζόμενον, ἀκραιφνῶς τὰ ἄλλοις μήτε νοηθῆναι δυνάμενα, καί φέρειν καί λέγειν ἰσχύοντα· ὡς

δύνασθαι τούς ἀκροατάς ὅλον μὲν τῷ λόγῳ τὸν νοῦν ὀρᾶν ἐποχοῦμενον· ὅλα δὲ ὄλω τῷ νῶ καθαρῶς ἐμφαίνεσθαι τὰ νοηθέντα, καὶ διὰ τῆς τοῦ λόγου μεσιτείας αὐτοῖς διαπορθμευόμενα δέξασθαι· ἀλλ' ὅσα διὰ μνήμης τε φέρω, καὶ ὡς νοεῖν ἀμυδρῶς, καὶ λέγειν ἀμυδρότερον δύναμαι· πλὴν εὐσεβῶς, χάριτι τοῦ τὰ ἐσκοτισμένα φωτίζοντος Θεοῦ. Μηδέ γάρ οἶεσθαι δεῖν ὑμᾶς ὑπολαμβάνω, δικαίως κρίνειν εἰδόμενος, ἄλλως με νοεῖν ἢ λέγειν δύνασθαι, ἢ ὡς νοεῖν καὶ λέγειν δύναμαι, καὶ ἢ ἄνωθεν χάρις ἐνδίδωσιν, οἰκειῶς τῆς ἀναλογούσης μοι προνοουμένης δυνάμεως, κἄν ὁ παραδούς μάλιστα, καὶ διδάξας ἐστὶν ὑψηλότατος. Ἐπεὶ τὸ τὰ ἴσα ζητεῖν παρά τῶν μὴ ἴσων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν, οὐ πόρρω μοι δοκεῖ τυγχάνειν τῶν δείξειν πειρωμένων τῷ ἡλίῳ, κατὰ τὸ ἴσον τὴν σελήνην (664) φωτίζουσαν· καὶ τὰ μὴ πάντα ταῦτα συμβαίνειν ἀλλήλοις κατὰ πάντα δύνασθαι βιαζομένων· ὅπερ ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον.

Ἠγείσθω δὲ Θεός τῶν λεγομένων τε καὶ νοουμένων, ὁ μόνος νοῦς τῶν νοούντων καὶ νοουμένων, καὶ λόγος τῶν λεγόντων καὶ λεγομένων· καὶ ζωὴ τῶν ζώντων καὶ ζουμένων, καὶ πᾶσι πάντα καὶ ὦν καὶ γινόμενος, δι' αὐτὰ τὰ ὄντα καὶ γινόμενα· δι' ἑαυτὸν δὲ οὐδέν κατ' οὐδένα τρόπον οὐδαμῶς οὔτε ὦν οὔτε γινόμενος, τῶν ἅ τι τῶν ὄντων ἐστὶ καὶ γινομένων, οἷα μηδενὶ τὸ παράπαν τῶν ὄντων φυσικῶς συντασσόμενος· καὶ διὰ τοῦτο, τὸ μὴ εἶναι μᾶλλον, διὰ τὸ ὑπερεῖναι, ὡς οἰκειότερον ἐπ' αὐτοῦ λεγόμενον προσιέμενος. Δεῖ γάρ, εἴπερ ὡς ἀληθῶς τὸ γινῶναι διαφορὰν Θεοῦ καὶ κτισμάτων ἐστὶν ἀναγκαῖον ἡμῖν, θέσιν εἶναι τοῦ ὑπερόντος τὴν τῶν ὄντων ἀφαίρεσιν· καὶ τὴν τῶν ὄντων θέσιν, εἶναι τοῦ ὑπερόντος ἀφαίρεσιν· καὶ ἄμφω περὶ τὸν αὐτὸν κυρίως θεωρεῖσθαι τὰς προσηγορίας, καὶ μηδεμίαν κυρίως δύνασθαι· τὸ εἶναι φημι καὶ μὴ εἶναι. Ἄμφω μὲν κυρίως, ὡς τῆς μὲν τοῦ εἶναι τοῦ Θεοῦ κατ' αἰτίαν τῶν ὄντων θετικῆς· τῆς δὲ καθ' ὑπεροχὴν αἰτίας τοῦ εἶναι πάσης τῶν ὄντων ἀφαιρετικῆς· καὶ μηδέ μιαν κυρίως πάλιν, ὡς οὐδεμιᾶς τὴν κατ' οὐσίαν αὐτὴν καὶ φύσιν τοῦ τί εἶναι τοῦ ζητουμένου θέσιν παριστώσης. Ὡ γάρ μηδέν τὸ σύνολον φυσικῶς κατ' αἰτίαν συνέζευκται, ἢ ὄν ἢ μὴ ὄν· τούτῳ οὐδέν τῶν ὄντων καὶ λεγομένων, οὐδέ τῶν μὴ ὄντων καὶ μὴ λεγομένων, εἰκότως ἐστὶν ἐγγύς. Ἀπλὴν γάρ καὶ ἄγνωστον καὶ πᾶσιν ἄβητον ἔχει τὴν ὑπαρξίν, καὶ παντελῶς ἀνερμήνευτον, καὶ πάσης καταφάσεώς τε καὶ ἀποφάσεως οὔσαν ἐπέκεινα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἐπὶ δὲ τὴν προκειμένην τοῦ λόγου ὑπόθεσιν ἔλθωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ . Α΄.

Πῶς τε καὶ ποίῳ τρόπῳ εἰκὼν ἐστὶ καὶ τύπος Θεοῦ ἢ ἀγία Ἐκκλησία.

Τὴν τοίνυν ἀγίαν Ἐκκλησίαν κατὰ πρώτην θεωρίας ἐπιβολὴν, τύπον καὶ εἰκόνα Θεοῦ φέρειν, ἔλεγεν ὁ μακάριος γέρων ἐκεῖνος· ὡς τὴν αὐτὴν αὐτῷ κατὰ μίμησιν καὶ τύπον ἐνέργειαν ἔχουσαν. Ὡσπερ γάρ ὁ Θεός πάντα τῇ ἀπείρῳ δυνάμει ποιήσας καὶ εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, συνέχει καὶ συνάγει καὶ περιγράφει, καὶ ἀλλήλοις καὶ ἑαυτῷ προνοητικῶς ἐνδιασφίγγει· τὰ τε νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ· καὶ περὶ ἑαυτὸν ὡς αἰτίαν καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος πάντα περικρατῶν, τὰ κατὰ τὴν φύσιν ἀλλήλων διεστηκότα, κατὰ μιαν τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ἀρχὴν σχέσεως δυνάμιν ἀλλήλοις συννευκότα ποιεῖ· καθ' ἣν (665) εἰς ταυτότητα κινήσεώς τε καὶ ὑπάρξεως ἀδιάφθορον καὶ ἀσύγχυτον ἄγεται τὰ πάντα, πρὸς οὐδέν οὐδενός τῶν ὄντων προηγουμένως κατὰ φύσεως διαφορὰν ἢ κινήσεως στασιάζοντός τε καὶ διαιρουμένου· πάντων πᾶσι κατὰ τὴν μιαν τῆς μόνης ἀρχῆς καὶ

αιτίας ἀδιάλυτον σχέσιν τε καί φρουράν ἀφύρτως συμπεφυκότων· τήν πάσας τε καί ἐπί πᾶσι κατά τήν ἐκάστου τῶν ὄντων φύσιν θεωρουμένας ἰδικάς σχέσεις, καταργοῦσάν τε καί ἐπικαλύπτουσάν· οὐ τῷ φθείρειν αὐτάς καί ἀναιρεῖν καί μὴ εἶναι ποιεῖν· ἀλλὰ τῷ νικᾶν καί ὑπερφαίνεσθαι, ὡσπερ ὀλότης μερῶν· ἢ καί αὐτῆς αἰτία τῆς ὀλότητος ἐπιφαινομένη· καθ' ἣν ἢ τε ὀλότης αὐτή, καί τὰ τῆς ὀλότητος μέρη φαίνεσθαι τε καί εἶναι πέφυκεν· ὡς ὄλην ἔχοντα τήν αἰτίαν ἑαυτῶν ὑπερλάμπουσάν· καί ὡσπερ ἥλιος ὑπερφανεῖς ἀστέρων καί φύσιν καί δύναμιν, οὕτω τήν αὐτῶν ὡς αἰτιατῶν αἰτίαν καλύπτουσάν ὑπαρξίν. Πέφυκε γάρ ὡσπερ ἐκ τῆς ὀλότητος τὰ μέρη, οὕτω δέ κακ τῆς αἰτίας τὰ αἰτιατά καί εἶναι κυρίως, καί γνωρίζεσθαι, καί τήν ἑαυτῶν σχολάζουσάν ἔχειν ἰδιότητα, ἡνίκα τῆς πρὸς τήν αἰτίαν ἀναφορᾶς περιληφθέντα, ποιωθῆ δι' ὅλου· κατά τήν μίαν, ὡς εἴρηται, τῆς πρὸς αὐτήν σχέσεως δύναμιν. Πάντα γάρ ἐν πᾶσιν ὦν, ὁ ἀπείριος μέτροις ὑπὲρ πάντα Θεός, μονώτατος τοῖς καθαροῖς τήν διάνοιαν ὀραθήσεται· ἡνίκα ὁ νοῦς τούς τῶν ὄντων θεωρητικῶς ἀναλεγόμενος λόγους, εἰς αὐτόν καταλήξει τόν Θεόν, ὡς αἰτίαν καί ἀρχήν καί τέλος τῆς τῶν ὄλων παραγωγῆς καί γενέσεως, καί πυθμένα τῆς πάντων περιοχῆς ἀδιάστατον.

Κατά τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, τὰ αὐτά τῷ Θεῷ περί ἡμᾶς ὡς ἀρχετύπῳ εἰκῶν ἐνεργοῦσα δειχθήσεται. Πολλῶν γάρ ὄντων καί ἀπείρων ἀριθμῶν σχεδόν, ἀνδρῶν τε καί γυναικῶν καί παίδων, γένει καί εἶδει, καί ἔθνεσι καί γλώσσαις, καί βίοις καί ἡλικίαις καί γνώμαις καί τέχναις καί τρόποις καί ἡθεσι καί ἐπιτηδεύμασιν· ἐπιστήμαις τε αὖ καί ἀξιώμασι, καί τύχαις καί χαρακτηῖσι καί ἔξεσιν, ἀλλήλων διηρημένων τε καί πλεῖστον διαφερόντων τῶν εἰς αὐτήν γιγνομένων, καί ὑπ' αὐτῆς ἀναγεννωμένων τε καί ἀναδημιουργουμένων τῷ πνεύματι· μίαν πᾶσι κατά τό ἴσον δίδωσι καί χαρίζεται θεῖαν μορφήν καί προσηγορίαν, τό, ἀπό Χριστοῦ καί εἶναι καί ὀνομάζεσθαι· καί μίαν τήν κατά πίστιν ἀπλήν τε καί ἀμερῆ καί ἀδιαίρετον σχέσιν, τήν τὰς πολλάς καί ἀμυθῆτους περί ἕκαστον οὐσας διαφοράς, οὐδ' ὅτι κἄν εἰσὶ συγχωροῦσαν γνωρίζεσθαι, διὰ τήν τῶν πάντων εἰς αὐτήν καθολικήν ἀναφοράν καί συνέλευσιν· καθ' ἣν οὐδεὶς τό παράπαν οὐδέν ἑαυτῷ τοῦ κοινῷ διωρισμένος ἐστί· πάντων συμπεφυκότων ἀλλήλοις καί (668) συνημμένων, κατά τήν μίαν ἀπλήν τε καί ἀδιαίρετον τῆς πίστεως χάριν καί δύναμιν. Ἦν γάρ πάντων, φησίν, ἡ καρδιά καί ἡ ψυχὴ μία· ὡς ἐκ διαφόρων μελῶν, σῶμα ἓν καί εἶναι καί ὀραῖσθαι, καί αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς ἀληθινῆς ἡμῶν κεφαλῆς ὄντως ἄξιον· Ἐν ᾧ, φησίν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὐκ ἔστιν ἄρρεν οὐδέ θῆλυ, οὕτε Ἰουδαῖος οὕτε Ἕλλην, οὕτε περιτομή οὕτε ἀκροβυστία, οὕτε βάρβαρος οὕτε Σκύθης· οὕτε δούλος οὕτε ἐλεύθερος· ἀλλὰ πάντα καί ἐν πᾶσιν αὐτός, ὁ πάντα κατά μίαν ἀπλήν τῆς ἀγαθότητος ἀπειρόσοφον δύναμιν ἑαυτῷ περικλείων, ὡσπερ κέντρον εὐθειῶν τινῶν ἐξημμένων αὐτοῦ, κατά μίαν ἀπλήν καί ἐνιαίαν αἰτίαν καί δύναμιν· τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων τοῖς πέρασιν οὐκ ἔων συναφίστασθαι, κύκλῳ περιγράφων αὐτῶν τὰς ἐκστάσεις, καί πρὸς ἑαυτόν ἄγων τούς τῶν ὄντων καί ὑπ' αὐτοῦ γενομένων διορισμούς· ἵνα μὴ ἀλλήλων παντάπασιν ἀλλότρια ἢ καί ἐχθρά τὰ τοῦ ἐνός κτίσματα καί ποιήματα· οὐκ ἔχοντα περί τί καί ὅποι τό φίλον τι καί εἰρηνικόν καί ταυτόν πρὸς ἄλληλα δεῖξωσι· καί κινδυνεύση αὐτοῖς καί αὐτό τό εἶναι εἰς τό μὴ ὄν μεταπεσεῖν, τοῦ Θεοῦ χωριζόμενον.

Εἰκῶν μὲν οὖν ἐστί τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἴρηται, ἡ ἀγία Ἐκκλησία, ὡς τήν αὐτήν τῷ Θεῷ περί τούς πιστούς ἐνεργοῦσα ἔνωσιν, κἄν διάφοροι τοῖς ἰδιώμασι καί ἐκ διαφόρων καί τόπων καί τρόπων, οἱ κατ' αὐτήν διὰ τῆς πίστεως ἐνοποιούμενοι τύχωσιν ὄντες· ἢν περί τὰς οὐσίας τῶν ὄντων ἀσυγχύτως αὐτός ἐνεργεῖν πέφυκεν ὁ Θεός· τό περί αὐτάς

διάφορον, ὡς δέδεικται, τῆ πρὸς ἑαυτὸν ὡς αἰτίαν καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος, ἀναφορᾶ τε καὶ ἐνώσει παραμυθούμενός τε καὶ ταυτοποιούμενος.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Περὶ τοῦ, πως, καὶ τινὰ τρόπον εἰκῶν ἐστὶ τοῦ ἐξ ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν οὐσιῶν ὑφεστῶτος κόσμου ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.

Κατὰ δευτέραν δέ θεωρίας ἐπιβολήν, τοῦ σύμπαντος κόσμου τοῦ ἐξ ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν οὐσιῶν ὑφεστῶτος, εἶναι τύπον καὶ εἰκόνα, τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, ἔφασκεν· ὡς τὴν αὐτὴν αὐτῶ καὶ ἔνωσιν, καὶ διάκρισιν ἐπιδεχομένην. Ὡσπερ γὰρ αὕτη κατὰ τὴν οἰκοδομὴν εἰς οἶκος ὑπάρχουσα, τὴν κατὰ τὴν θέσιν τοῦ σχήματος ποιᾶ ἰδιότητα, δέξεται διαφορὰν, διαιρουμένη εἰς τε τὸν μόνους ἱερεῦσί τε καὶ λειτουργοῖς ἀπόκληρον τόπον, ὃν καλοῦμεν ἱερατεῖον· καὶ τὸν πᾶσι τοῖς πιστοῖς λαοῖς πρὸς ἐπίβασιν ἄνετον, ὃν καλοῦμεν ναόν. Πάλιν μία ἐστὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, οὐ συνδιαιρουμένη τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι, διὰ τὴν ἑαυτῶν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν διαφορὰν· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῆ πρὸς τὸ ἐν ἑαυτῆς ἀναφορᾶ τὰ μέρη, τῆς ἐν τῆ κλήσει διαφορᾶς ἀπολύουσα, (669) καὶ ταυτὸν ἀλλήλοις ἄμφω δεικνύουσα· καὶ θάτερον θατέρω κατ' ἐπαλλαγὴν ὑπάρχον, ὅπερ ἐκάτερον ἑαυτῶ καθέστηκεν ὃν ἀποφαίνουσα· ἱερατεῖον μὲν τὸν ναόν κατὰ τὴν δύναμιν, τῆ πρὸς τὸ πέρασ ἀναφορᾶ τῆς μυσταγωγίας ἱεουργούμενον· καὶ ἔμπαλιν ναόν τὸ ἱερατεῖον, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἰδίας αὐτὸν ἔχον μυσταγωγίας ἀρχήν, μία δι' ἀμφοῖν καὶ ἡ αὐτὴ διαμένει. Οὕτω καὶ ὁ ἐκ Θεοῦ κατὰ γένεσιν παρηγμένος σύμπασι τῶν ὄντων κόσμος, διαιρούμενος εἰς τε τὸν νοητὸν κόσμον, τὸν ἐκ νοερῶν καὶ ἀσωμάτων οὐσιῶν συμπληρούμενον· καὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον καὶ σωματικόν, καὶ ἐκ πολλῶν μεγαλοφυῶς συνυφασμένον εἰδῶν τε καὶ φύσεων· ἄλλη πως ὑπάρχων ἀχειροποίητος Ἐκκλησία, διὰ ταύτης τῆς χειροποίητου σοφῶς ὑποφαίνεται· καὶ ἱερατεῖον μὲν ὡσπερ ἔχων τὸν ἄνω κόσμον, καὶ ταῖς ἄνω προσενεμημένον δυνάμεσι· ναόν δέ, τὸν κάτω, καὶ τοῖς δι' αἰσθήσεως ζῆν λαχοῦσι προσκεχωρημένον.

Πάλιν εἰς ἐστὶ κόσμος τοῖς ἑαυτοῦ μὴ συνδιαιρούμενος μέρεσι· τὸναντίον δέ, καὶ αὐτῶν τῶν μερῶν τὴν ἐξ ἰδιότητος φυσικῆς διαφορὰν, τῆ πρὸς τὸ ἐν ἑαυτοῦ καὶ ἀδιαίρετον ἀναφορᾶ περιγράφων· καὶ ταυτὸν ἑαυτῶ τε καὶ ἀλλήλοις ἀσυγχύτως ἐναλλάξ ὄντας· καὶ θατέρω θάτερον ὅλον ὅλω δεικνύς ἐμβεβηκότα· καὶ ἄμφω ὅλον αὐτὸν ὡς μέρη ἕνα συμπληροῦντας, καὶ κατ' αὐτὸν ὡς ὅλον μέρη ἐνοειδῶς τε καὶ ὀλικῶς συμπληρουμένους. Ὅλος γάρ ὁ νοητὸς κόσμος ὅλω τῶ αἰσθητῶ μυστικῶς τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴδεσι τυπούμενος φαίνεται τοῖς ὄραν δυναμένοις· καὶ ὅλος ὅλω τῶ νοητῶ ὁ αἰσθητὸς γνωστικῶς κατὰ νοῦν τοῖς λόγοις ἀπλούμενος ἐνυπάρχων ἐστίν. Ἐν ἐκείνῳ γάρ, οὗτος τοῖς λόγοις ἐστὶ· κάκεῖνος ἐν τούτῳ, τοῖς τύποις καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν, καθὼς ἄν εἴη τροχός ἐν τῶ τροχῶ, φησὶν ὁ θαυμαστός τῶν μεγάλων θεατῆς Ἰεζεχιήλ, περὶ τῶν δύο κόσμων, οἶμαι, λέγων. Καὶ πάλιν· Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Καὶ εἰ καθορᾶται διὰ τῶν φαινομένων τὰ μὴ φαινόμενα, καθὼς γέγραπται, πολλῶ δὴ καὶ διὰ τῶν μὴ φαινομένων τοῖς θεωρίᾳ πνευματικῆ προσανέχουσι τὰ φαινόμενα νοηθήσεται. Τῶν γὰρ νοητῶν ἢ διὰ τῶν ὁρατῶν συμβολικῆ θεωρία, τῶν ὁρωμένων ἐστὶ διὰ τῶν ἀορατῶν πνευματικῆ ἐπιστήμη καὶ νόησις. Δεῖ γὰρ τὰ ἀλλήλων ὄντα δηλωτικά, πάντως

ἀληθείς καί ἀριδήλους τὰς ἀλλήλων ἔχειν ἐμφάσεις, καί τήν ἐπ' αὐταῖς σχέσιν ἀλώβητον.

(672) ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅτι καί μόνου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐστίν εἰκόν, ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.

Καί αὐθις μόνου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καθ' ἑαυτὸν τήν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν εἶναι σύμβολον, ἔφασκεν· ὡς οὐρανόν μὲν, τό θεῖον ἱερατεῖον ἔχουσαν· γῆν δέ, τήν εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ κεκτημένην. Ὡσαύτως δέ καί τόν κόσμον ὑπάρχειν Ἐκκλησίαν· ἱερατείῳ μὲν ἔοικότα τόν οὐρανόν ἔχοντα· ναῶ δέ, τήν κατά γῆν διακόσμησιν.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Πῶς τε καί ποίῳ τρόπῳ συμβολικῶς εἰκονίζει τόν ἄνθρωπον ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία· καί αὐτή ὡς ἄνθρωπος ὑπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται.

Καί πάλιν κατ' ἄλλον τρόπον θεωρίας, ἄνθρωπον εἶναι τήν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἔλεγε· ψυχὴν μὲν ἔχουσαν τό ἱερατεῖον· καί νοῦν, τό θεῖον θυσιαστήριον· καί σῶμα, τόν ναόν· ὡς εἰκόνα καί ὁμοίωσιν ὑπάρχουσαν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί ὁμοίωσιν γενομένου ἀνθρώπου· καί διά μὲν τοῦ ναοῦ, ὡς διά σώματος, τήν ἠθικὴν φιλοσοφίαν προβαλλομένην· διά δέ τοῦ ἱερατείου, ὡς διά ψυχῆς, τήν φυσικὴν θεωρίαν πνευματικῶς ἐξηγουμένην· καί ὡς διά νοός τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, τήν μυστικὴν θεολογίαν ἐμβαίνουσαν. Καί ἔμπαλιν, Ἐκκλησίαν μυστικὴν τόν ἄνθρωπον, ὡς διά ναοῦ μὲν τοῦ σώματος, τό πρακτικόν τῆς ψυχῆς ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις κατά τήν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἐναρέτως φαιδρύνοντα· ὡς δι' ἱερατείου δέ τῆς ψυχῆς τούς κατ' αἴσθησιν λόγους, καθαρῶς ἐν πνεύματι τῆς ὕλης περιτμηθέντας, κατά τήν φυσικὴν θεωρίαν διά λόγου τῷ Θεῷ προσκομίζοντα· καί ὡς διά θυσιαστηρίου τοῦ νοός, τήν ἐν ἀδύτοις πλυύμνητον τῆς ἀφανοῦς καί ἀγνώστου μεγαλοφωνίας σιγὴν τῆς θεότητος, δι' ἄλλης λάλου τε καί πολυφθόγγου σιγῆς προσκαλούμενον· καί ὡς ἐφικτόν ἄνθρώπῳ, κατά μυστικὴν θεολογίαν αὐτῇ συγγινόμενον· καί τοιοῦτον γινόμενον, οἷον εἰκός εἶναι δεῖ τόν ἐπιδημίας ἀξιωθέντα Θεοῦ, καί ταῖς αὐτοῦ παμφαέσιν αἴγλαις ἐνσημανθέντα.

ΚΕΦΑΛ. Ε'. Πῶς καί ποίῳ τρόπῳ πάλιν τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν νοουμένης, εἰκόν τε καί τύπος ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.

Καί οὐχ ὄλου μὲν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐκ ψυχῆς καί σώματος κατά σύνθεσιν φημι συνεστῶτος, εἰκόνα μόνον εἶναι δύνασθαι τήν ἀγίαν Ἐκκλησίαν ἐδίδασκειν· ἀλλὰ καί τῆς αὐτῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν τῷ λόγῳ θεωρουμένης. Ἐπειδὴ γάρ ἐκ νοεράς καί ζωτικῆς δυνάμεως καθολικῶς συνίστασθαι τήν ψυχὴν ἔφασκε· καί τῆς μὲν νοεράς ἐξουσιαστικῶς κατά βούλησιν κινουμένης, τῆς δέ ζωτικῆς κατά φύσιν ἀπροαιρέτως, ὡς ἔχει, μενούσης. Καί πάλιν, τῆς μὲν νοεράς, εἶναι τό τε θεωρητικόν, καί τό πρακτικόν· καί τό μὲν θεωρητικόν, καλεῖσθαι νοῦν ἔλεγε· τό δέ πρακτικόν, λόγον· καί τῆς μὲν νοεράς δυνάμεως (673) κινητικόν εἶναι τόν νοῦν· τῆς δέ ζωτικῆς προνοητικόν ὑπάρχειν τόν λόγον· καί τόν μὲν εἶναι τε καί καλεῖσθαι σοφίαν· φημί δέ τόν νοῦν, ὅταν παντάπασιν

ἀτρέπτους ἑαυτοῦ διαφυλάττει τὰς πρὸς τὸν Θεὸν κινήσεις· τὸν δὲ λόγον ὡσαύτως φρόνησιν καὶ εἶναι καὶ καλεῖσθαι, ὅταν σωφρόνως τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ πρόνοιαν διοικουμένην ζωτικὴν δύναμιν ταῖς ἐνεργείαις συνάψας τῷ νῶ, δείξειεν ἀδιάφορον· τὴν αὐτὴν αὐτῷ καὶ ὁμοίαν δι' ἀρετῆς ἔμφασιν τοῦ Θεοῦ φέρουσιν· ἢ καὶ ἐπιμερίζεσθαι τῷ τε νῶ καὶ τῷ λόγῳ φυσικῶς ἔλεγεν· ὡς εἶναι μᾶλλον καὶ συνισταμένην δείκνυσθαι προηγουμένως τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου, ὡς νοεράν τε καὶ λογικὴν· τῆς ζωτικῆς ἐπ' ἀμφοῖν κατὰ τὸ ἴσον δηλονότι, νοῦ τε καὶ λόγου φημί, θεωρουμένης δυνάμεως· οὐδ' ὀπότερον γὰρ τούτων ζωῆς ἄμοιρον εἶναι θέμις ἐννοεῖν, καὶ ὑπ' ἀμφοῖν διειλημμένης· δι' ἧς ὁ μὲν νοῦς, ὃν καὶ σοφίαν ἔφαμεν καλεῖσθαι, τῇ θεωρητικῇ ἔξει κατ' ἀπόρρητον σιγὴν τε καὶ γνῶσιν ἐξαπλούμενος, πρὸς τὴν ἀλήθειαν δι' ἀλήστου τε καὶ ἀκαταλήκτου γνώσεως ἄγεται· ὁ δὲ λόγος, ὃν ἐκαλέσαμεν φρόνησιν, τῇ πρακτικῇ ἔξει σωματικῶς κατ' ἀρετὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν διὰ πίστεως καταλήγει· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀληθὴς τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστήμη συνέστηκε πραγμάτων· ἡ ὄντως ἄπταιστος γνῶσις, καὶ πάσης τῆς κατὰ Χριστιανούς θειοτάτης φιλοσοφίας πέρας.

Καὶ σαφέστερον περὶ τούτων εἰπεῖν· τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν ἔλεγε εἶναι θεωρητικόν καθὼς εἴρηται· τὸ δὲ, πρακτικόν, καὶ τὸ μὲν θεωρητικόν ἐκάλει νοῦν· τὸ δὲ πρακτικόν, λόγον· ὡς πρώτας δηλαδὴ δυνάμεις τῆς ψυχῆς· καὶ πάλιν τὸν νοῦν, σοφίαν· τὸν δὲ λόγον, φρόνησιν, ὡς πρώτας ἐνεργείας. Διεξοδικῶς δὲ πάλιν, τῆς ψυχῆς ἔφασκεν εἶναι, κατὰ μὲν τὸ νοερόν, τὸν νοῦν, τὴν σοφίαν, τὴν θεωρίαν, τὴν γνῶσιν, τὴν ἄληστον γνῶσιν· τούτων δὲ τέλος εἶναι τὴν ἀλήθειαν· κατὰ δὲ τὸ λογικόν, τὸν λόγον, τὴν φρόνησιν, τὴν πράξιν, τὴν ἀρετὴν, τὴν πίστιν· τούτων δὲ τέλος τὸ ἀγαθόν. Τὴν ἀλήθειαν δὲ καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸν Θεὸν ἔλεγε δηλοῦν· ἀλλὰ τὴν μὴ ἀλήθειαν, ὅταν ἐκ τῆς οὐσίας τὸ Θεῖον σημαίνεσθαι δοκῇ· ἀπλοῦν γάρ, καὶ μόνον, καὶ ἕν, καὶ ταυτόν, καὶ ἀμερές, καὶ ἄτρεπτον, καὶ ἀπαθές· πρᾶγμα ἢ ἀλήθεια καὶ ἀλάθητον, καὶ παντελῶς ἀδιάστατον· τὸ δὲ ἀγαθόν, ὅταν ἐκ τῆς ἐνεργείας. Εὐεργετικόν γάρ τὸ ἀγαθόν, καὶ προνοητικόν τῶν ἐξ αὐτοῦ πάντων, καὶ φρουρητικόν· ἀπὸ τοῦ ἄγαν εἶναι, ἢ τεθεῖσθαι, ἢ θέσιν, κατὰ τὴν τῶν ἐτυμολογούντων δόξαν, πᾶσι τοῖς οὖσι τοῦ εἶναι καὶ διαμένειν, καὶ κινεῖσθαι χαριστικόν.

(676) Τὰς οὖν περὶ τὴν ψυχὴν νοουμένης πέντε συζυγίας περὶ τὴν μίαν τὴν τοῦ Θεοῦ σημαντικὴν συζυγίαν ἔλεγε καταγίνεσθαι. Συζυγίαν δὲ φημὶν νῦν τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον· τὴν σοφίαν καὶ τὴν φρόνησιν· τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πράξιν· τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετὴν· τὴν ἄληστον γνῶσιν καὶ τὴν πίστιν. Τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ σημαντικὴν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἀγαθόν· αἷς κατὰ πρόοδον ἡ ψυχὴ κινουμένη, τῷ Θεῷ τῶν ὄλων ἐνοῦται, μιμουμένη αὐτοῦ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας τὸ ἄτρεπτον καὶ εὐεργετικόν, διὰ τῆς ἐν τῷ καλῷ παγίας καὶ ἀμεταθέτου κατὰ τὴν προαίρεσιν ἕξεως. Καί, ἴνα τούτων μικρόν τι μίξω θεώρημα πρόσφορον, τάχα αὕτη ἐστὶν ἡ θεία δεκάς τῶν χορδῶν τοῦ κατὰ ψυχὴν νοητοῦ ψαλτηρίου· ἡ τὸν λόγον ὑπηχοῦντα τῷ πνεύματι, διὰ τῆς ἄλλης τῶν ἐντολῶν μακαρίας δεκάδος ἔχουσα, καὶ τούς ἐντελεῖς τε καὶ ἁρμονίους, τούς ἐμμελεῖς νοητῶς ἀποτελοῦσα φθόγγους, δι' ὧν ὑμνεῖται ὁ Θεός· ἴν' ἐγὼ μάθω, τίς ὁ τῆς ἀδοῦσης, καὶ τῆς ἀδομένης δεκάδος ὁ λόγος καὶ πῶς δεκάδι δεκάς μουσικῶς ἐνομένη τε καὶ συναπτομένη, Ἰησοῦν μὲν τὸν ἐμὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα συμπληρωθέντα δι' ἐμοῦ σωζομένου, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγει τὸν αἰεὶ πληρέστατον, καὶ μηδέποτε ἑαυτοῦ ἐκστῆναι δυνάμενον· ἐμέ δὲ τὸν ἄνθρωπον θαυμαστῶς ἑαυτῷ ἀποκαθίστησι· μᾶλλον δὲ Θεῷ, παρ' οὗ τὸ εἶναι λαβῶν ἔχω, καὶ πρὸς ὃν ἐπείγομαι, πόρρωθεν τὸ εὔ εἶναι προσλαβεῖν ἐφιέμενος. Ὅπερ ὁ γινῶναι δυνηθεὶς, ἐκ τοῦ παθεῖν τὰ λεγόμενα, εἴσεται πάντως

γνωρίσας ἤδη κατά τήν πείραν ἐναργῶς τό οἰκεῖον ἀξίωμα· πῶς ἀποδίδεται τῇ εἰκόνι τό κατ' εἰκόνα· πῶς τιμᾶται τό ἀρχέτυπον· τίς τοῦ μυστηρίου τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἡ δύναμις, καί ὑπέρ τίνος Χριστός ἀπέθανε· πῶς τε πάλιν ἐν αὐτῷ μεῖναι δυνάμεθα, καί αὐτός ἐν ἡμῖν, καθὼς εἶπε· καί πῶς Ἔστιν εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καί πάντα τά ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει. Ἄλλ' ἐπανάγωμεν πρός τόν εἰρμόν τοῦ λόγου τόν λόγον, τούτοις περί τούτων ἀρκεσθέντες.

Τόν γάρ νοῦν διά τῆς σοφίας ἔφασκε κινούμενον, εἰς θεωρίαν ἰέναι· διά δέ τῆς θεωρίας, εἰς γνῶσιν· διά δέ τῆς γνώσεως, εἰς τήν ἄληστον γνῶσιν· διά δέ τῆς ἀλήστου γνώσεως, εἰς τήν ἀλήθειαν· περί ἣν ὁ νοῦς ὄρον τῆς κινήσεως δέχεται, περιγραφομένης αὐτῷ τῆς τε οὐσίας καί τῆς δυνάμεως, καί τῆς ἕξεως καί τῆς ἐνεργείας.

Νοῦ γάρ ἔλεγε δύνάμιν εἶναι τήν σοφίαν, καί αὐτόν εἶναι τόν νοῦν δυνάμει σοφίαν· τήν δέ θεωρίαν ἔξιν· τήν δέ γνῶσιν ἐνέργειαν· τήν δέ ἄληστον γνῶσιν, σοφίας τε καί θεωρίας καί γνώσεως ἤγουν δυνάμεως καί ἕξεως καί ἐνεργείας· τήν περί (677) τό γνωστόν τό ὑπέρ πᾶσαν τήν γνῶσιν ἀκατάληκτον καί ἐκτικὴν ἀεικινήσιαν· ἥς πέρας ἐστίν, ὡς ἀλάθητον γνωστόν, ἡ ἀλήθεια· ὃ καί θαυμάζειν ἄξιον· πῶς τό ἄληστον λήγει περιγραφόμενον, ἢ δηλονότι ὡς Θεῷ τῇ ἀληθείᾳ περατούμενον; Θεός γάρ ἡ ἀλήθεια, περί ὃν ἀκαταλήκτως τε καί ἀλήστως κινούμενος ὁ νοῦς, λήγειν οὐκ ἔχει ποτέ τῆς κινήσεως, μὴ εὐρίσκων πέρας ἔνθα μὴ ἔστι διάστημα. Τό γάρ θαυμαστόν μέγεθος τῆς θείας ἀπειρίας, ἀποσόν τί ἐστι καί ἀμερές καί παντελῶς ἀδιάστατον· καί τήν οἰανοῦν πρός τό γνωσθῆναι, ὃ τί ποτέ ἐστι κατ' οὐσίαν, φθάνουσαν αὐτόν οὐκ ἔχον κατάληψιν. Τό δέ μὴ ἔχον διάστημα ἢ κατάληψιν καθ' ὅτιοῦν, οὐκ ἔστι τινί περατόν.

Τόν δέ λόγον ὡσαύτως διά τῆς φρονήσεως κινούμενον, εἰς τήν πράξιν ἰέναι· διά δέ τῆς πράξεως εἰς ἀρετήν· διά δέ τῆς ἀρετῆς εἰς τήν πίστιν, τήν ὄντως βεβαίαν καί ἄπτωτον τῶν θείων πληροφορίαν· ἣν πρώτην ἔχων δυνάμει κατά τήν φρόνησιν ὁ λόγος, ὕστερον ἐνεργεία κατά τήν ἀρετήν ἐπιδεικνυται, διά τήν ἐπ' ἔργων φανέρωσιν. Ἡ γάρ χωρὶς ἔργων πίστις νεκρόν τι, καθὼς γέγραπται· πᾶν δέ νεκρόν καί ἀνενέργητον, οὐκ ἂν ποτέ τις εὖ φρονῶν τοῖς καλοῖς εἶναι θαρσῆσειεν εἰπεῖν ἐνάριθμον. Διά δέ τῆς πίστεως εἰς τό ἀγαθόν, περί ὃ δέχεται τέλος, παυόμενος τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ὁ λόγος, περιγραφομένης αὐτοῦ τῆς τε δυνάμεως καί τῆς ἕξεως καί τῆς ἐνεργείας.

Λόγου γάρ ἔφασκεν εἶναι δύνάμιν τήν φρόνησιν· καί αὐτόν εἶναι δυνάμει τόν λόγον, φρόνησιν· ἔξιν δέ, τήν πράξιν· ἐνέργειαν δέ, τήν ἀρετήν· τήν δέ πίστιν φρονήσεως τε καί πράξεως καί ἀρετῆς, ἤγουν δυνάμεως ἕξεως τε καί ἐνεργείας ἐνδιάθετον πῆξιν καί ἀναλλοίωτον· ἥς πέρας ἔσχατόν ἐστι τό ἀγαθόν, περί ὃ καταλήγων τῆς κινήσεως ὁ λόγος παύεται. Θεός γάρ ἐστὶ τό ἀγαθόν, ᾧ πέφυκε πᾶσα καί παντός λόγου παρατοῦσθαι δύναμις. Πῶς δέ καί τίνα τρόπον τούτων ἕκαστον κατορθοῦται, καί εἰς ἐνέργειαν ἄγεται· καί τίνα τούτων ἐκάστῳ ἠναντίωται, ἢ προσωκείωται, καί ἐπί πόσον, διαιρεῖν τε καί λέγειν, οὐ τῆς παρουσίας ἐστὶν ὑποθέσεως· πλήν τοῦ, ὅσον γινώσκειν, ὅτι πᾶσα ψυχὴ ἠνίκα διά τῆς χάριτος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καί τῆς οἰκείας φιλοπονίας καί σπουδῆς ἀλλήλοις ταῦτα συνάψαι τε καί ἰσουργῆσαι δυνηθῆ· τόν λόγον φημί τῷ νῷ, καί τῇ σοφίᾳ τήν φρόνησιν, καί τῇ θεωρίᾳ τήν πράξιν, καί τῇ γνώσει τήν ἀρετήν, καί τῇ ἀλήστῳ γνώσει τήν πίστιν, οὐδενός ἐλαττουμένου πρός τό ἕτερον ἢ πλεονάζοντος, πάσης αὐτοῖς περικοπέσεως ὑπερβολῆς καί ἑλλείψεως· καί, ἵνα συνελὼν εἴπω, μονάδα τήν ἑαυτῆς δεκάδα ποιῆσαι· τῆνικαῦτα καί αὐτῇ (680) τῷ Θεῷ ἀληθινῷ τε καί ἀγαθῷ, καί ἐνὶ καί μόνῳ ἐνωθήσεται· καλή τε καί μεγαλοπρεπής, καί αὐτῷ [κατά τό ἐφικτόν] ἐμφερέως γενομένη, τῇ συμπληρώσει τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν· τῶν

δηλωτικῶν μὲν τῆς κατὰ ψυχὴν θείας δεκάδος, περιεκτικῶν μὲν τῆς ἄλλης τῶν ἐντολῶν μακαρίας δεκάδος. Δεκάς γάρ δυνάμει ἐστὶν ἡ τετράς, ἀπὸ τῆς μονάδος εἰρμῶ κατὰ πρόοδον συντιθεμένη. Καὶ πάλιν μονάς ἡ αὐτή, κατὰ σύνοδον τὸ ἀγαθὸν μοναδικῶς περιέχουσα, καὶ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀμερές τῆς θείας ἐνεργείας, ἐφ' ἑαυτῆς ἀτμήτως μεμερισμένον δεικνύουσα· αἷς, τὸ μὲν οἰκεῖον εὐτόνως ἀπερεγχείρητον ἡ ψυχὴ διετήρησεν· τὸ δὲ ἀλλότριον ἀνδρικῶς ὡς πονηρὸν ἀπερράπισεν· ὡς νοῦν εὐλογον ἔχουσα, καὶ σοφίαν ἔμφρονα, καὶ θεωρίαν ἔμπρακτον, καὶ γνῶσιν ἐνάρετον, καὶ τὴν ἐπ' αὐταῖς ἄληστον γνῶσιν, πιστοτάτην ὁμοῦ καὶ ἀμετάπτωτον· καὶ ὡς τοῖς αἰτίοις τὰ αἰτιατά, καὶ ταῖς δυνάμεσι τὰς ἐνεργείας σωφρόνως συνημμένας, Θεῶ προσκομίσασα καὶ ἀντιλαβοῦσα τούτων τὴν ποιητικὴν τῆς ἀπλότητος θέωσιν.

Ἐνέργεια γάρ ἐστι καὶ φανέρωσις τοῦ μὲν νοῦ, ὁ λόγος, ὡς αἰτίας αἰτιατόν· καὶ τῆς σοφίας ἢ φρόνησις, καὶ τῆς θεωρίας ἢ πρᾶξις, καὶ τῆς γνώσεως ἢ ἀρετῆ, καὶ τῆς ἀλήστου γνώσεως ἢ πίσις· ἐξ ὧν ἡ ἐνδιάθετος πρὸς τε τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἀγαθόν, φημί δὲ τὸν Θεόν, σχέσις δημιουργεῖται· ἦν ἔφασκεν εἶναι θείαν ἐπιστήμην, καὶ γνῶσιν ἄπταιστον, καὶ ἀγάπην καὶ εἰρήνην, ἐν αἷς καὶ δι' ὧν ἡ θέωσις τὴν μὲν [ἐπιστήμην] ὡς συμπλήρωσιν πάσης τῆς ἐφικτῆς ἀνθρώποις περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων γνώσεως, καὶ τῶν ἀρετῶν περιοχὴν ἄπταιστον· τὴν δὲ [γνώμην], ὡς ἐπιβᾶσαν γνησίως τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πείραν τοῦ θείου διαρκῆ παρεχομένην· τὴν δὲ [ἀγάπην] ὡς ὅλης τοῦ Θεοῦ κατὰ διάθεσιν, ὅλην μετέχουσαν τῆς τερπνότητος τὴν δὲ [εἰρήνην], ὡς τὰ αὐτὰ τῷ Θεῷ πάσχουσαν, καὶ πάσχειν τοὺς κατ' αὐτὴν ἀξιοθέντας γενέσθαι παρασκευάζουσαν. Εἰ γάρ τὸ θεῖον παντελῶς ἀκίνητον, ὡς τὸ διοχλοῦν καθ' ὅτιοῦν οὐκ ἔχον. (Τί γάρ καὶ τὸ φθάνον ἐστὶ τὴν ἐκείνου περιωπήν;) ἡ δὲ εἰρήνη, σταθερότης ἐστὶν ἀκλόνητός τε καὶ ἀκίνητος· πρὸς δὲ, καὶ ἀνενόητος εὐφροσύνη· ἄρα τὰ θεῖα οὐ πάσχει καὶ πᾶσα ψυχὴ, ἡ τὴν θείαν καταξιοθεῖσα κομίσασθαι εἰρήνην; ὡς μὴ μόνον κακίας καὶ ἀγνωσίας, ψεύδους τε καὶ πονηρίας, τῶν τῇ ἀρετῇ καὶ γνώσει, τῇ τε ἀληθείᾳ καὶ τῷ ἀγαθῷ ἀντικειμένων κακιῶν, αἱ ταῖς παρά φύσιν τῆς ψυχῆς κινήσει παρυφίστανται· ἀλλ' ἤδη καὶ ἀρετῆς αὐτῆς γνώσεως, ἀληθείας τε αὐτῆς καὶ ἀγαθότητος τῶν ἡμῖν διεγνωσμένων τοὺς ὅρους, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὑπερβᾶσα, καὶ τῇ ὑπεραληθεστάτῃ καὶ ὑπεραγάθῳ κοίτη τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἀψευδεστάτην αὐτοῦ ἐπαγγελίαν, ἀρρήτως τε καὶ ἀγνώστως ἑαυτὴν κατευνάσασα· ὡς μηδὲν τῶν διοχλεῖν αὐτῇ πεφυκότων λοιπὸν ἔχουσα φθάνον αὐτῆς τὴν ἐν Θεῷ κρυφίότητα· καθ' ἣν μακαρίαν καὶ (681) παναγίαν κοίτην, τὸ φρικτόν ἐκεῖνο τῆς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἐνότητος μυστήριον ἐπιτελεῖται· δι' οὗ μία σὰρξ καὶ ἓν πνεῦμα, ὃ τε θεὸς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεόν γενήσεται· ὡς πῶς σε, Χριστέ, θαυμάσω τῆς ἀγαθότητος, οὐ γάρ ἀνυμνήσαι φάναι τολμήσω, ὃ μῆτε πρὸς τὸ θαυμάζειν ἀξίως ἀρκοῦσαν ἔχων τὴν δύναμιν· Ἔσονται γάρ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· τὸ δὲ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστόν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Καὶ πάλιν· ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

Οὕτω γοῦν ἐνοειδῆ γενομένην ψυχὴν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὸν Θεόν συναχθεῖσαν, οὐκ ἔσται ὁ εἰς πολλὰ κατ' ἐπίνοιαν αὐτὴν ἔτι διαιρῶν λόγος, τῷ πρώτῳ καὶ μόνῳ καὶ ἐνὶ Λόγῳ τε καὶ Θεῷ κατεστεμμένην τὴν κεφαλήν· ἐν ᾧ κατὰ μίαν ἀπερινόητον ἀπλότητα πάντες οἱ τῶν ὄντων λόγοι ἐνοειδῶς καὶ εἰσὶ καὶ ὑφεστήκασιν, ὡς δημιουργῶ τῶν ὄντων καὶ ποιητῆ· ᾧ ἐνατενίζουσα, οὐκ ἐκτός αὐτῆς ὄντι, ἀλλ' ἐν ὅλῳ ὅλῳ, κατὰ ἀπλὴν προσβολὴν εἴσεται καὶ αὐτὴ τούς τῶν ὄντων λόγους καὶ τὰς αἰτίας, δι' οὓς τυχόν πρὶν νυμφευθῆναι τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ ταῖς διαιρητικαῖς ὑπήγετο μεθόδοις· σωστικῶς τε

δι' αὐτῶν καί ἐναρμονίως πρὸς αὐτόν φερομένη, τὸν πάντος λόγου καί πάσης αἰτίας περιεκτικόν τε καί ποιητήν.

Ἐπειδὴ ταῦτα τοίνυν τῆς ψυχῆς εἰσίν, ὡς ἔφαμεν, κατὰ νοῦν μὲν ἐχούσης δυνάμει τὴν σοφίαν, ἐκ δὲ τῆς σοφίας τὴν θεωρίαν, ἐκ δὲ ταύτης τὴν γνῶσιν· ἐκ δὲ τῆς γνώσεως τὴν ἄληστον γνῶσιν· δι' ἧς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὡς πέρασ καὶ τέλος οὔσαν τῶν κατὰ νοῦν ἀγαθῶν ἄγεται· κατὰ δὲ τὸν λόγον ἐχούσης τὴν φρόνησιν, ἐκ δὲ ταύτης τὴν πρᾶξιν, ἐκ δὲ τῆς πράξεως τὴν ἀρετὴν, ἐκ δὲ ταύτης τὴν πίστιν, καθ' ἣν εἰς τὸ ἀγαθὸν ὡς τέλος μακάριον τῶν λογικῶν ἐνεργιῶν καταλήγει· δι' ὧν ἡ τῶν θείων ἐπιστήμη, κατὰ σύνοδον τῆς πρὸς ἄλληλα τούτων ἐνώσεως, συλλέγεται· πρὸς ταῦτα πάντα σαφῶς ἀρμόζεται, κατὰ τὴν θεωρίαν εἰκαζομένη τῇ ψυχῇ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία. Τὰ μὲν κατὰ νοῦν πάντα καὶ ἐκ τοῦ νοῦ κατὰ πρόοδον εἶναι δειχθέντα, διὰ τοῦ ἱερατείου σημαίνουσα· τὰ δὲ κατὰ τὸν λόγον καὶ ἐκ τοῦ λόγου κατὰ διαστολήν εἶναι δηλωθέντα, διὰ τοῦ ναοῦ σαφηνίζουσα· καὶ πάντα συνάγουσα πρὸς τὸ τελούμενον ἐπὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου μυστήριον· ὅπερ διὰ τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιτελουμένων ὁ δυνηθεὶς ἐμφρόνως καὶ σοφῶς μυηθῆναι, Ἐκκλησίαν ὄντως Θεοῦ, καὶ θείαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατεστήσατο· δι' ἣν ἴσως, καὶ ἧς ἡ χειροποίητος ἐκκλησία σοφῶς διὰ τῆς ἐν αὐτῇ τῶν θείων ποικιλίας (684) κατὰ σύμβολον οὔσα παράδειγμα, πρὸς ὁδηγίαν τοῦ κρείττονος ἡμῖν παρεδόθη.

ΚΕΦΑΛ. Στ'.

Πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ ἄνθρωπος λέγεται καὶ ἡ ἀγία Γραφή.

Ὅπερ δὲ τῇ κατὰ ἀναγωγὴν θεωρίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν ἔλεγεν ἄνθρωπον εἶναι πνευματικόν, μυστικὴν δὲ Ἐκκλησίαν τὸν ἄνθρωπον· οὕτω δὴ καὶ τὴν ἀγίαν πᾶσαν κατὰ συναίρεσιν Γραφήν, ἄνθρωπον ἔφασκεν εἶναι· τὴν μὲν Παλαιάν Διαθήκην, ἔχουσαν σῶμα· ψυχὴν δὲ καὶ πνεῦμα καὶ νοῦν, τὴν Καινὴν. Καὶ πάλιν, ὅλης τῆς ἀγίας γραφῆς, Παλαιᾶς τέ φημι καὶ Νέας, τὸ καθ' ἱστορίαν γράμμα, σῶμα· τὸν δὲ νοῦν τῶν γεγραμμένων, καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς ὃν ὁ νοῦς ἀποτέτακται, ψυχὴν· Ὅπερ ἀκούσας ἐγώ, μάλιστα τῆς εἰκασίας ἠγάσθην τὸ ἀκριβές, καὶ τὸν κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ διανεμόντα χαρίσματα, δεόντως ἀνύμνησα κατὰ δύναμιν. Ὡς γάρ θνητός ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, κατὰ τὸ φαινόμενον, κατὰ δὲ τὸ μὴ φαινόμενον, ἀθάνατος· οὕτω καὶ ἡ ἀγία Γραφή τὸ μὲν φαινόμενον γράμμα, παρερχόμενον ἔχουσα· τὸ δὲ κρυπτόμενον τῷ γράμματι πνεῦμα, μηδέποτε τοῦ εἶναι παυόμενον, ἀληθῆ τὸν λόγον τῆς θεωρίας συνίστησι. Καὶ ὡςπερ οὗτος ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, φιλοσοφία κρατῶν τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεώς τε καὶ ὀρμῆς, μαραίνει τὴν σάρκα· οὕτω καὶ ἡ ἀγία Γραφή νοουμένη πνευματικῶς, τὸ γράμμα ἑαυτῆς περιτέμνει. Φησὶ γάρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, Ὅσον ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα. Τοῦτο νοεῖσθω καὶ λεγέσθω καὶ ἐπὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἀνθρώπου τροπικῶς νοουμένης. Ὅσον γάρ αὐτῆς τὸ γράμμα ὑποχωρεῖ, τοσοῦτον τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ· καὶ ὅσον αἰ σκιαὶ τῆς προσκαιροῦ λατρείας παρατρέχουσι, τοσοῦτον ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως ἡ παμφαῆς τε καὶ ὀλολαμπῆς καὶ ἄσκιος ἐπεισέρχεται· καθ' ἣν καὶ δι' ἣν προηγουμένως καὶ ἔστι καὶ γέγραπται, καὶ Γραφή λέγεται, τῷ νῶ διὰ χάριτος πνευματικῆς ἐγχαρattoμένη· ὡςπερ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, διὰ τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν, προηγουμένως ἄνθρωπος μάλιστα καὶ ἔστι καὶ λέγεται· καθ' ἣν καὶ δι' ἣν εἰκῶν τε καὶ ὁμοίωσιν ἔστι Θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος

αυτόν· καί τῶν λοιπῶν ζώων φυσικῶς ἀποδιώριται, μηδεμίαν πρός αὐτά σχετικῆς δυνάμεως τήν οἴανου ἔμφασιν ἔχων.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Πῶς ὁ κόσμος ἄνθρωπος λέγεται· καί ποίῳ τρόπῳ καί ὁ ἄνθρωπος, κόσμος.

Κατά ταύτην δέ πάλιν εὐμιμήτως τήν εἰκόνα, καί τόν κόσμον ὅλον τόν ἐξ ὀρατῶν καί ἀοράτων συνιστάμενον, (685) ἄνθρωπον ὑπέβαλλεν εἶναι καί κόσμον αὐθις, τόν ἐκ ψυχῆς καί σώματος ἄνθρωπον· ψυχῆς γάρ λόγον ἐπέχειν ἔλεγε, τά νοητά· ὡσπερ καί ἡ ψυχή, τῶν νοητῶν· καί σώματος τύπον ἐπέχειν τά αἰσθητά· ὡσπερ καί τῶν αἰσθητῶν τό σῶμα. Καί ψυχῆν μέν εἶναι τῶν αἰσθητῶν, τά νοητά, σῶμα δέ τῶν νοητῶν, τά αἰσθητά. Καί ὡς ψυχῆν ἐνοῦσαν σώματι, τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ τόν νοητόν εἶναι· καί τῷ νοητῷ τόν αἰσθητόν, ὡς σῶμα τῇ ψυχῇ συγκροτούμενον· καί ἕνα ἐξ ἀμφοῖν εἶναι κόσμον, ὡσπερ καί ἐκ ψυχῆς καί σώματος ἄνθρωπον ἕνα, μηδ' ἑτέρου τούτων, τῶν ἀλλήλοις καθ' ἕνωσιν συμπεφυκότων, θάτερον ἀρνούμενου καί ἀποπέμποντος, διά τόν τοῦ συνδήσαντος νόμον· καθ' ὃν τῆς ἐνοποιῶ δυνάμεως ὁ λόγος ἐνέσπαρται, μή συγχωρῶν τήν καθ' ὑπόστασιν ἐπί τῇ ἐνώσει ταυτότητα τούτων ἀγνοηθῆναι, διά τήν φυσικήν ἑτερότητα· μηδ' εἶναι δυνατωτέραν πρός διάστασιν τε καί μερισμόν τήν ἕκαστον τούτων ἑαυτῷ περιγράφουσαν ἰδιότητα, τῆς μυστικῶς καθ' ἕνωσιν αὐτοῖς ἐντεθείσης φιλικῆς συγγενείας, ἀποφανθῆναι· καθ' ἣν, ὁ καθ' ὅλου καί εἷς τρόπος τῆς ἐν ὅλοις ἀφανοῦς καί ἀγνώστου παρουσίας τῆς τῶν ὄντων συνεκτικῆς αἰτίας ποικίλως πᾶσιν ἐνυπάρχων, καί καθ' ἑαυτά καί ἐν ἀλλήλοις τά ὅλα συνίστησιν ἄφυρτα καί ἀδιαίρετα· καί ἀλλήλων μᾶλλον, ἢ ἑαυτῶν κατά τήν ἐνοποιόν σχέσιν, ὄντα, παρίστησι· μέχρις οὔ λῦσαι παραστῆ τῷ συνδήσαντι, μείζοντος ἕνεκα καί μυστικωτέρας οἰκονομίας, κατά τόν καιρόν τῆς ἐπιζομένης καθολικῆς συντελείας· καθ' ἣν καί ὁ κόσμος, ὡς ἄνθρωπος, τῶν φαινομένων τεθνήσκει, καί πάλιν ἀναστήσεται νέος ἐκ γεγηρακότος, κατά τήν παραυτίκα, προσδοκωμένην ἀνάστασιν· ἠνίκα καί ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ὡς μέρος τῷ ὅλῳ, καί μικρός τῷ μεγάλῳ, συναναστήσεται κόσμῳ, τήν πρός τό μηκέτι δύνασθαι φθειρεσθαι κομισάμενος δύναμιν· ὅταν ἐμφερῆ τῇ τε ψυχῇ τό σῶμα, καί τοῖς νοητοῖς τά αἰσθητά, κατ' εὐπρέπειαν καί δόξαν γενήσεται, μιᾶς ὅλοις κατ' ἐναργῆ τε καί ἐνεργόν παρουσίαν, ἀναλόγως ἐκάστῳ θείας ἐπιφαινομένης δυνάμεως, καί δι' ἑαυτῆς τόν τῆς ἐνώσεως ἄλυτον εἰς τούς ἀπείρους αἰῶνας συντηρούσης δεσμόν.

Εἴ τις οὖν βούλεται καί βίον καί λόγον θεοφιλή καί θεάρεστον ἔχειν, τῶν τριῶν τούτων ἀνθρώπων· τοῦ κόσμου τέ φημι, καί τῆς ἀγίας Γραφῆς, καί τοῦ καθ' ἡμᾶς, τά κρείττω περί πολλοῦ ποιείτω καί τιμιώτερα. Ψυχῆς μέν, ὅση δύναμις ἐπιμελείσθω τῆς ἀθανάτου καί θείας καί θεοποιηθησομένης, ἐξ ἀρετῶν· καί σαρκός καταφρονείτω τῆς ὑποκειμένης φθορᾶ καί θανάτῳ, καί τό τῆς ψυχῆς ἀμελούμενον ῥυπῶσαι (688) δυναμένης ἀξίωμα. Φθαρτόν γάρ σῶμα, φησί, βαρύνει ψυχῆν, καί βρίθει τό γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφρόντιδα. Καί πάλιν, Ἡ σάρξ ἐπιθυμεῖ κατά τοῦ πνεύματος· τό δέ πνεῦμα, κατά τῆς σαρκός. Καί αὐθις, Ὁ σπείρων εἰς τήν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκός θερίσει φθοράν. Πρός δέ τὰς ἀσωμάτους καί νοεράς δυνάμεις κατά νοῦν διά νοήσεως κινήσάτω τήν ἄμιλλαν, ἀφείς τά παρόντα καί βλεπόμενα· Τά γάρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, φησί· τά δέ μή βλεπόμενα, αἰώνια· εἷς διά τό πλῆθος τῆς κατ' εἰρήνην ἕξεως ὁ Θεός ἐναναπαύεται. Καί πρός τό Πνεῦμα τό ἅγιον, δι' ἔμφρονος μελέτης τῆς ἀγίας γραφῆς,

ὑπερβάς τό γράμμα, σωφρόνως ἀναφερέσθω ἐν ᾧ τό πλήρωμα ὑπάρχειν τῶν ἀγαθῶν, καί οἱ θησαυροί τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας ἀπόκρυφοί ὧν εἴ τις ἐντός ἄξιος γενέσθαι φανήσεται, τόν Θεόν αὐτόν εὐρήσει ταῖς πλαξί τῆς καρδίας ἐγγεγραμμένον διά τῆς ἐν πνεύματι χάριτος, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τήν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐνοπτριζόμενος τῇ περιαιρέσει τοῦ κατὰ γράμμα καλύμματος.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Τίνων εἰσί σύμβολα, ἥ τε πρώτη τῆς ἀγίας συνάξεως εἴσοδος, καί τά μετ’ αὐτήν τελούμενα.

Ἦκει δέ λοιπόν ὁ λόγος ἡμῖν, μετὰ τήν σύντομον ἔκθεσιν τῶν εἰρημένων περί τῆς ἀγίας ἐκκλησίας θεωριῶν παρά τοῦ μακαρίου γέροντος, συντομωτέραν καί τήν περί τῆς ἀγίας τῆς Ἐκκλησίας συνάξεως διήγησιν, ὡς οἶόν τε, ποιησόμενος. Τήν μέν οὖν πρώτην εἰς τήν ἀγίαν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως κατὰ τήν ἱεράν σύναξιν εἴσοδον, τῆς πρώτης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ διά σαρκός εἰς τόν κόσμον τοῦτον παρουσίας τύπον καί εἰκόνα φέρειν, ἐδίδασκε δι’ ἧς τήν δουλωθεῖσαν τῇ φθορᾷ καί παθοῦσαν ὑφ’ ἑαυτῆς τῷ θανάτῳ δά τῆς ἀμαρτίας, καί βασιλευομένην τυραννικῶς ὑπό τοῦ διαβόλου τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐλευθερώσας τε καί λυτρωσάμενος πᾶσαν τήν ὑπέρ αὐτῆς ὀφειλήν, ὡς ὑπεύθυνος ἀποδούς ὁ ἀνεύθυνος καί ἀναμάρτητος, πάλιν πρός τήν ἐξ ἀρχῆς ἐπανήγαγε τῆς βασιλείας χάριν, ἑαυτόν λύτρον ὑπέρ ἡμῶν δούς καί ἀντάλλαγμα· καί τῶν ἡμετέρων φθοροποιῶν παθημάτων τό ζωοποιόν αὐτοῦ πάθος ἀντιδούς, παιώνιον ἄκος καί παντός τοῦ κόσμου σωτήριον· μεθ’ ἧν παρουσίαν, ἡ εἰς οὐρανούς αὐτοῦ καί τόν ὑπερουράνιον θρόνον ἀνάβασίς τε καί ἀποκατάστασις συμβολικῶς τυποῦται, διά τῆς ἐν τῷ ἱερατείῳ τοῦ ἀρχιερέως εἰσόδου, καί τῆς εἰς τόν θρόνον τόν ἱερατικόν ἀναβάσεως.

ΚΕΦΑΛ. Θ΄.

Τίνος ἔχει δῆλωσιν καί ἡ τοῦ λαοῦ εἰς τήν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν εἴσοδος.

Τήν δέ τοῦ λαοῦ σύν τῷ ἱεράρχῃ γενομένην εἰς τήν Ἐκκλησίαν εἴσοδον, τήν ἐξ ἀγνοίας καί πλάνης (689) εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἐπιστροφῆν τῶν ἀπίστων, καί τήν ἀπό κακίας καί ἀγνωσία εἰς ἀρετήν καί γνῶσιν, μετάθεσιν τῶν πιστῶν σημαίνειν, ὁ μακάριος ἔλεγε γέρων. Οὐ γάρ μόνον τήν ἐπί τόν ἀληθινόν Θεός ἐπιστροφῆν τῶν ἀπίστων ἡ εἰς τήν ἐκκλησίαν εἴσοδος παραδηλοῖ· ἀλλά καί ἐκάστου ἡμῖν τῶν πιστευόντων μέν, ἀθετούντων δέ τάς ἐντολάς τοῦ κυρίου δι’ ἀγωγῆς ἀκολάστου καί ἀσχήμονος βίου, τήν διά μετανοίας διόρθωσιν. Πᾶς γάρ ἄνθρωπος, εἴτε φονεύς, εἴτε μοιχός, εἴτε κλέπτης, εἴτε ὑπερήφανος, εἴτε ἀλαζών, ἢ ὑβριστής, ἢ πλεονέκτης, ἢ φιλάργυρος, ἢ κατάλαλος, ἢ μνησίακακος, ἢ πρός θυμόν καί ὀργήν εὐάγωγος, ἢ λοιδόρος, ἢ συκοφάντης, ἢ ψίθυρος, ἢ φθόνῳ εὐχείρωτος, ἢ μέθυσος καί ἀπλῶς, ἴνα μή πάντα τά τῆς κακίας εἶδη ἀπαριθμούμενος μηκύνω τόν λόγον, ὅστις ὑφ’ οἰασδήποτε κακίας ἐνεχόμενος, ἐπόν τοῦ ἔκουσίως κατ’ ἐπιτήδευσιν ἐνέχεσθαι καί ἐνεργεῖν κατὰ πρόθεσιν παύσοιτο, καί μεταβαλοῖ τόν βίον ἐπί τό κρεῖττον, τῆς κακίας τήν ἀρετήν ἀνθαιρούμενος ὁ τοιοῦτος κυρίως τε καί ἀληθῶς Χριστῷ τῷ Θεῷ καί ἀρχιερεῖ νοείσθω τε καί λεγέσθω συνεισέναι εἰς τήν ἀρετήν, Ἐκκλησίαν τροπικῶς νοουμένην.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Τίνων εἰσί σύμβολον τὰ θεῖα ἀναγνώσματα.

Τάς δέ θείας τῶν πανιέρων βίβλων ἀναγνώσεις, τάς θείας καί μακαρίας τοῦ παναγίου Θεοῦ βουλήσεις τε καί βουλὰς ὑπεμφαίνειν, ἔλεγεν ὁ διδάσκαλος δι' ὧν τὰς ὑποθήκας τῶν πρακτέων, ἀναλόγως ἕκαστος ἡμῶν, κατὰ τήν ὑποῦσαν αὐτῶ δύναμιν, λαμβάνομεν· καί τούς τῶν θείων καί μακαρίων ἀγώνων νόμους μανθάνομεν· καθ' οὓς νομίμως ἀθλοῦντες, τῶν ἀξιονίκων τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀξιούμεθα στεφάνων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Τίνος ἐστί σύμβολον τὰ θεῖα ἄσματα.

Τήν δέ πνευματικὴν τῶν θείων ἁσμάτων τερπνότητα, τήν ἐμφαντικὴν δηλοῦν ἔφρασκε, τῶν θείων ἡδονὴν ἀγαθῶν· τήν τὰς ψυχὰς πρὸς μὲν τὸν ἀκήρατον τοῦ Θεοῦ καί μακάριον ἀνακινούσαν ἔρωτα· πρὸς δέ τὸ μῖσος τῆς ἀμαρτίας πλέον ἐγείρουσαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Τί σημαίνουσιν αἱ τῆς εἰρήνης προσφωνήσεις.

Διὰ δέ τῶν γινομένων ἔνδοθεν ἐκ τοῦ ἱερατείου κελεύσει τοῦ ἀρχιερέως, ἐφ' ἐκάστῳ ἀναγνώσματι τῆς εἰρήνης ὑποφωνήσεων· τὰς διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων διακομιζομένας θείας ἀποδοχὰς δηλοῦσθαι, ὁ σοφὸς διωρίζετο· δι' ὧν ὁ Θεὸς ὀρίζει τῶν νομίμως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἀθλούντων τούς ἀγῶνας, τὰς ἀοράτους συμπλοκάς (692) διαλύων, καί εἰρήνην διδούς ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἀμαρτίας, καί τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων τῆς ἀπαθείας τήν χάριν τοῖς ἁγίοις ἀντιδιδούς· ἵνα τοῦ πολεμεῖν ἀφέμενοι, πρὸς γεωργίαν πνευματικὴν, εἴτουν ἀρετῶν ἐργασίαν, τὰς τῆς ψυχῆς μετασκευάσωσι δυνάμεις· δι' ὧν τὰ στίφη τῶν πονηρῶν πνευμάτων διέλυσαν, στρατηγοῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ καί Λόγου, καί τὰ πικρά τοῦ διαβόλου καί δύσφυκτα μηχανήματα διασκεδάζοντος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Τίνος ἰδικῶς ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστον σύμβολόν ἐστιν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, καί τὰ μετ' αὐτὴν μυστικά.

Ὅθεν εὐθύς μετὰ ταύτας, τήν θεῖαν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ἀνάγνωσιν, ἢ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἱερά διατάξις ἐνομοθέτησε γίνεσθαι· ἰδικῶς μὲν τήν ὑπὲρ τοῦ λόγου τοῖς σπουδαίοις κακοπάθειαν εἰσηγουμένην· μεθ' ἣν ὁ τῆς γνωστικῆς θεωρίας ὡσπερ Ἀρχιερεὺς οὐρανόθεν ἐπιδημῶν αὐτοῖς Λόγος, τῆς σαρκὸς αὐτοῖς ὡσπερ τινὰ κόσμον αἰσθητόν συστέλλει τὸ φρόνημα· τούς ἔτι πρὸς γῆν κατανεύοντας λογισμούς ἀπωθούμενος, καί πρὸς τήν τῶν νοητῶν ἐποψίαν ἐντεῦθεν διὰ τῶν τῶν θυρῶν κλείσεως, καί τῆς εἰσόδου τῶν ἁγίων μυστηρίων, αὐτοῦς ἀγαγών, λόγων τε καί

πραγμάτων, μύσαντας ἤδη τὰς αἰσθήσεις· καί ἕξω σαρκός καί κόσμου γεγεννημένους, τὰ ἀπόρρητα διδάσκει· συναχθέντας ἤδη διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ πρὸς ἑαυτούς τε καὶ αὐτόν, καὶ μόνην ἀντεισάγοντας αὐτῷ τῆς περὶ αὐτοῦ πολλῆς εὐεργεσίας, εὐγνωμόνως, τὴν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας εὐχαριστήριον ὁμολογίαν· ἦν τό θεῖον τῆς πίστεως αἰνίττεται σύμβολον. Εἶτα τοῖς ἀγγέλοις ἐναριθμίους αὐτοῦ καταστήσας διὰ τοῦ Τρισαγίου, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἐπιστήμην τῆς ἁγιαστικῆς θεολογίας αὐτοῖς χαρισάμενος, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσάγει, υἰοθετηθέντας τῷ Πνεύματι διὰ τῆς προσευχῆς, δι' ἧς Πατέρα καλεῖν τὸν θεὸν ἤξιώθησαν. Κάντεῦθεν πάλιν ὡσπερ ἐπιστημόνως ἤδη τοὺς ἐν τοῖς οὐσι πάντας λόγους περάσαντας, πρὸς τὴν ἄγνωστον ἀγνώστως διὰ τοῦ, Εἷς ἅγιος, καὶ τῶν ἕξῃς, ἄγει μονάδα, τῇ χάριτι ἐνωθέντας, καὶ κατὰ μέθεξιν πρὸς αὐτὴν ὁμοιωθέντας τῇ κατὰ δύναμιν ἀδιαιρέτῳ ταυτότητι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ΄.

Τίνος ἐστὶ σύμβολον καὶ τό γενικῶς σημαίνόμενον, ἡ θεία τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσις.

Γενικῶς δέ τὴν τοῦ κόσμου τούτου συντέλειαν ὑποσημαίνουσιν. Μετὰ γάρ τὴν θεϊαν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν, ὃ τε ἀρχιερεὺς κάτεισι τοῦ θρόνου· καὶ ἡ τῶν κατηχουμένων, καὶ ἡ τῶν λοιπῶν (693) τῶν ἀναξίων τῆς θείας τῶν δειχθησομένων μυστηρίων θεωρίας, ἀπόλυσίς τε καὶ ἐκβολή διὰ τῶν λειτουργῶν γίνεταί· σημαίνουσα καὶ προτυποῦσα δι' ἑαυτῆς τὴν ἀλήθειαν, ἧς εἰκὼν ὑπάρχει καὶ τύπος, καὶ οἷον ἐν τούτοις βῶσα, ὅτι μετὰ τό κηρυχθῆναι τό Εὐαγγέλιον, καθὼς γέγραπται, τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, τότε ἤξει τό τέλος παραγινομένου κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, ἐξ οὐρανῶν δηλαδή, μετὰ δόξης πολλῆς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Αὐτός γάρ ὁ Κύριος ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ; φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· καὶ ποιῶντος ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ὑπεναντίοις, καὶ ἀφορίζοντος διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τοὺς ἀδίκους, καὶ τῶν ἁγίων τοὺς ἐναγεῖς· καὶ ἀπλῶς, ἵνα συνελὼν εἶπω, τῶν Πνεύματι Θεοῦ στοιχησάντων, τοὺς ὀπίσω σαρκός πορευθέντας· καὶ ἐπ' αἰῶσι ἀπίστοις τε καὶ ἀτελευτήτοις, ὡς ἡ τῶν θείων λογίων ἀλήθειά φησι, κατ' ἀξίαν τῶν βεβιωμένων ἐκάστῳ δικαίαν ἀποδιδόντος τὴν ἀμοιβήν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ΄.

Τίνος σύμβολόν ἐστὶ ἡ κλεισίς τῶν θυρῶν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ἡ μετὰ τό ἅγιον Εὐαγγέλιον γινομένη.

Ἡ δέ μετὰ τὴν ἱεράν ἀνάγνωσιν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, καὶ τὴν ἐκβολὴν τῶν κατηχουμένων γινομένη κλεισίς τῶν θυρῶν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, τὴν τε τῶν ὑλικῶν δηλοῖ πάροδον, καὶ τὴν γενησομένην μετὰ τό φοβερόν ἐκεῖνον ἀφορισμόν καὶ τὴν φοβερωτέραν ψῆφον, εἰς τὸν νοητόν κόσμον, ἧτοι τὴν νυμφῶνα τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀξίων εἴσοδον· καὶ τὴν ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τῆς κατὰ τὴν ἀπάτην ἐνεργείας, τελείαν ἀποβολήν.

ΚΕΦΑΛ. Ιστ'.

Τί σημαίνει ἡ τῶν ἀγίων καὶ μυστηρίων εἴσοδος.

Ἡ δὲ τῶν ἀγίων καὶ σεπτῶν μυστηρίων εἴσοδος, ἀρχὴ καὶ προοίμιόν ἐστιν (ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ἔφασκε γέρων) τῆς γενησομένης ἐν οὐρανοῖς καινῆς διδασκαλίας περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ τῆς εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀποκάλυψις τοῦ ἐν ἀδύτοις τῆς θείας κρυφιοῦτος ὄντος μυστηρίου τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Οὐ γάρ μή πῶ φησί, πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος, ἀπ' ἄρτι ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς ἐμοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τίνος ἐστὶ σύμβολον ὁ θεῖος ἀσπασμός.

Ὁ δὲ πᾶσι προσφωνούμενος πνευματικός ἀσπασμός, τὴν ἐσομένην πάντων πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ καιρῷ (696) τῆς τῶν μελλόντων ἀρρήτων ἀγαθῶν ἀποκαλύψεως, κατὰ πίστιν τε καὶ ἀγάπην, ὁμόνοιάν τε καὶ ὁμογνωμοσύνην, καὶ ταυτότητα λογικῆν· δι' ἣν τὴν πρὸς τὸν Λόγον καὶ Θεὸν οἰκείωσιν οἱ ἄξιοι δέχονται, προτυποῖ καὶ προδιαγράφει. Λόγου γάρ σύμβολον τὸ στόμα, καθ' ὃν μάλιστα πᾶσιν ἅπαντες οἱ λόγου μετεिल्φότες, ὡς λογικοί, καὶ τῷ πρώτῳ καὶ μόνῳ Λόγῳ, καὶ παντός αἰτίῳ λόγου συμφύονται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Τί σημαίνει τὸ θεῖον τῆς πίστεως Σύμβολον.

Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ συμβόλου τῆς πίστεως γινομένη παρά πάντων ὁμολογία, τὴν ἐφ' οἷς ἐσώθημεν παραδόξοις λόγοις τε καὶ τρόποις τῆς πανσόφου περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ προνοίας γενησομένην μυστικὴν εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, προσημαίνει· δι' ἣς εὐγνώμονας ἐπὶ τῇ θεῖᾳ εὐεργεσίᾳ ἑαυτοὺς συνιστῶσιν οἱ ἄξιοι· πλὴν ταύτης τῶν περὶ αὐτοὺς ἀπείρων θείων ἀγαθῶν ἀντεισαγαγεῖν ἄλλο τι καθ' ὅτιοῦν οὐκ ἔχοντες.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Τί σημαίνει ἡ τοῦ Τρισαγίου δοξολογία.

Ἡ δὲ γινομένη τρισὴ τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς θείας ὑμνολογίας ἐκβόησις παρά παντός τοῦ πιστοῦ λαοῦ, τὴν πρὸς τὰς ἀσωμάτους καὶ νοεραῖς δυνάμεις κατὰ τὸ μέλλον φανησομένην ἔνωσιν τε καὶ ἰσοτιμίαν παραδηλοῖ· καθ' ἣν συμφώνως ταῖς ἄνω δυνάμεσι, διὰ ταυτότητα τῆς ἀτρέπτου περὶ Θεὸν ἀεικινήσιας, τρισὶν ἁγιασμοῖς ὑμνεῖν τε καὶ ἀγιάζειν τὴν τρισυπόστατον μίαν θεότητα διδαχθήσεται τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις.

ΚΕΦΑΛ. Κ΄.

Τίνος ἐστὶ σύμβολον ἡ ἀγία προσευχή τοῦ, "Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς."

Ἡ δὲ παναγία τε καὶ σεπτὴ τοῦ μεγάλου καὶ μακαρίου Θεοῦ καὶ Πατρός ἐπίκλησις, τῆς δοθησομένης ἐνυποστάτου τε καὶ ἐνυπάρκτου κατὰ δωρεάν καὶ χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, υἰοθεσίας ἐστὶ σύμβολον· καθ' ἣν πάσης ὑπερνικωμένης τε καὶ καλυπτομένης ἀνθρωπίνης ιδιότητος, τῇ ἐπιφοιτήσει τῆς χάριτος, υἱοὶ Θεοῦ χρηματίσουσι τε καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἅγιοι, ὅσοι δι' ἀρετῶν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τῷ θείῳ τῆς ἀγαθότητος κάλλει ἑαυτοῦς λαμπρῶς τε καὶ ἐπιδόξως ἐφαίδρυναν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ΄.

Τί σημαίνει τὸ τέλος τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τῶν ἐκφωνουμένων ὕμνων· τουτέστιν, "Εἷς Ἅγιος, εἷς Κύριος, " καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς μυστικῆς ἱερουργίας παρά παντός τοῦ λαοῦ γινομένη τοῦ, Εἷς Ἅγιος, καὶ τῶν ἐξῆς, ὁμολογία, τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν πρὸς τὸ ἐν τῆς θείας ἀπλότητος κρύφιον γενησομένην τῶν μυστικῶς τε καὶ σοφῶς κατὰ Θεόν τετελεσμένων, συναγωγὴν τε καὶ ἔνωσιν δηλοῖ, (697) ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τῶν νοητῶν αἰῶνι· καθ' ὃν τῆς ἀφανοῦς καὶ ὑπεραρρήτου δόξης τὸ φῶς ἐνοπτεύοντες, τῆς μακαρίας, μετὰ τῶν ἄνω δυνάμεων, καὶ αὐτοὶ δεκτικοὶ γίνονται καθαρότητος μεθ' ἣν, ὡς τέλος πάντων, ἡ τοῦ μυστηρίου μετάδοσις γίνεται· μεταποιοῦσα πρὸς ἑαυτήν, καὶ ὁμοίους τῷ κατ' αἰτίαν ἀγαθῷ κατὰ χάριν καὶ μέθεξιν ἀποφαίνουσα τοὺς ἀξίως μεταλαμβάνοντας, ἐν μηδενί αὐτοῦ λειπομένους, κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀνθρώποις καὶ ἐνδεχόμενον. Ὡστε καὶ αὐτοὺς δύνασθαι εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι θέσει κατὰ τὴν χάριν θεοῦς, διὰ τὸν αὐτοῦς ὄλως πληρώσαντα ὅλον Θεόν, καὶ μηδὲν αὐτῶν τῆς αὐτοῦ παρουσίας κενὸν καταλείψαντα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτήν νοουμένης ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ἰδικῶς ἐκθεωτικῆ καὶ τελειοποιός διὰ τῶν εἰρημένων θεωρεῖται κατάστασις.

Δεῦρο δὴ οὖν, διὰ τῶν αὐτῶν ὁδῶ καὶ τάξει βαίνοντες, πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ψυχῆς γνωστικῆς θεωρήσωμεν· καὶ συναναβῆναι μικρὸν κατὰ δύναμιν τῷ λόγῳ μετ' εὐλαβείας πρὸς ὑψηλοτέραν θεωρίαν, σκοπῆσαι τε καὶ κατανοῆσαι πῶς οἱ θεῖοι τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας θεσμοὶ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς τελειότητα δι' ἀληθοῦς καὶ ἐνεργοῦς γνώσεως ἄγουσι, ποθοῦντα τὸν νοῦν καὶ βουλόμενον, Θεοῦ χειραγωγοῦντος (εἰ δοκεῖ) μὴ κωλύσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Ὅτι σύμβολον τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν ἔστιν ἡ πρώτη εἴσοδος τῆς ἀγίας συνάξεως.

Ἄθρει τοιγαροῦν ὅστις τῆς μακαρίας τοῦ Χριστοῦ σοφίας γνήσιος καθέστηκας ἔραστής, νοός ὀφθαλμοῖς, κατὰ τὴν πρώτης εἴσοδον τῆς ἀγίας συνάξεως ἀπὸ τῆς ἔξωθεν τῶν ὑλικῶν πλάνης καὶ ταραχῆς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Γυναῖκες ἐρχόμεναι ἀπὸ θέας, δεῦτε· τῆς ἐν εἶδει καὶ σχήματι, φημί κατὰ τὴν πρόσοψιν τῶν αἰσθητῶν περιπλανήσεως· οὐ γάρ θεωρίαν εἰπεῖν ἀληθές, κατὰ τοὺς ἀσόφους τῶν παρ' ἡμῶν Ἑλλησι λεγομένων σοφῶν (μηδέ γάρ σοφοὶ κληθεῖεν ποτε πρὸς ἡμῶν, οἱ τὸν Θεὸν γῶναι διὰ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων μὴ δυνηθέντες, ἢ μὴ βουλευθέντες) τῶν αἰσθητῶν λέγω τὴν ἐπιφάνειαν, καθ' ἣν ὁ διηνεκῆς τῶν αἰσθητῶν πρὸς ἄλληλα συνέστηκε πόλεμος, πᾶσι τὴν δι' ἀλλήλων φθοράν ἐνεργῶν, πάντων φθειρόντων ἄλληλα καὶ ἐν ἀλλήλοις φθειρομένων· καὶ τοῦτο μόνον πάγιον ἔχοντα, τὸ ἀστατεῖν καὶ φθειρεσθαι, μηδέποτε συμβαίνειν ἀλλήλοις κατὰ διαμονὴν ἄμαχον δύνασθαι καὶ ἀστασίαστον· ἐρχομένην τε τὴν ψυχὴν, καὶ προτροπάδην φεύγουσαν, καὶ ὡσπερ εἰς Ἑκκλησίαν καὶ ἄσυλον εἰρήνης ἀνάκτορον, τὴν ἐν πνεύματι φυσικὴν θεωρίαν, τὴν ἄμαχον καὶ πάσης ἐλευθέραν ταραχῆς μετὰ Λόγου τε καὶ ὑπὸ τοῦ Λόγου τοῦ μεγάλου καὶ (700) ἀληθοῦς ἡμῶν Θεοῦ καὶ ἀρχιερέως εἰσερχομένην· καὶ ὡς διὰ συμβόλων τῶν γινομένων θείων ἀναγνωσμάτων, τοὺς τῶν ὄντων διδασκομένην λόγους, καὶ τὸ θαυμαστόν καὶ μέγα τῆς ἐν νόμῳ καὶ προφήταις δηλουμένης θείας προνοίας μυστήριον· καθ' ἕκαστόν τε δεξαμένην, ὑπὲρ τῆς ἐν τούτοις καλῆς μαθητείας θεόθεν διὰ τῶν ἀγίων δυνάμεων, νοερῶς κατὰ διάνοιαν αὐτῆ διαλεγόμενων, τὰς εἰρηνοδῶρους σημειώσεις, μετὰ τῆς ῥωστικῆς καὶ συντηρητικῆς θέλξεως, τῆς θείας καὶ διαπύρου κατὰ Θεὸν ἐφέσεως, διὰ τῆς μυστικῶς ὑπαδομένης αὐτῆ νοητῶς τῶν θείων ἀσμάτων ἡδονῆς.

Πάλιν ἐκ τούτων μεταβαίνουσαν, καὶ συναγομένην ἐπὶ τὴν μίαν καὶ μόνην καὶ ἐνιαίως τούτους συλλαμβάνουσαν τοὺς λόγους κορυφὴν· λέγω δέ, τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ πάντες τῆς τε προνοίας καὶ τῶν ὄντων οἱ λόγοι κατὰ μίαν περιοχῆς δύναμιν ἐνοειδῶς προῦφεστήκασιν. Μεθ' ὃ κατ' αἴσθησιν θείαν αὐτόν ὄραν ἔνεστι πάλιν θεμιτόν τοῖς φιλοθέοις, ἀταρβήτοις νοός ὄμμασι παραγινόμενον οὐρανόθεν αὐτῆ τὸν Λόγον καὶ Θεόν, ὡς ἡ τοῦ ἀρχιερέως ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ ἱερατικοῦ σημαίνει κατάβασις· καὶ τέλειον αὐτῆς διακρίνοντα κατηχουμένων δίκην ἔτι τὴν αἴσθησιν, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν μεριστόν φαντασιουμένους λογισμοῦς. Κάντεῦθεν πάλιν ἔξω γενομένην τῶν αἰσθητῶν, ὡς ἡ τῶν θυρῶν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας νοεῖν ὑποτίθεται κλεῖσις· ἐπὶ τὴν δηλουμένην διὰ τῆς εἰσόδου τῶν ἀρρήτων μυστηρίων, ἄυλον καὶ ἀπλὴν καὶ ἀναλλοίωτον καὶ θεοδειδῆ, καὶ παντός ἐλευθέραν εἶδους καὶ σχήματος ἐπιστήμην τῶν νοητῶν ἄγοντα· καθ' ἣν συναγαγούσαν πρὸς μὲν ἑαυτῆς τὰς οἰκείας δυνάμεις· πρὸς δὲ τὸν Λόγον, ἑαυτὴν καταντᾷ, διὰ τοῦ νοεροῦ ἀσπασμοῦ ἐνώσασαν τοὺς περὶ ἑαυτὴν ἀρρήτους τῆς σωτηρίας καὶ λόγους καὶ τρόπους, διὰ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως εὐχαρίστως ὁμολογεῖν ἐκδιδάσκοντα.

Ἐπὶ τούτοις δὲ πάλιν, ὡς ἤδη λοιπόν κατὰ δύναμιν ἀπλὴν καὶ ἀδιαίρετον διὰ μαθητείας, γνώσει, περιλαβοῦσαν τοὺς τε τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν λόγους, ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἐκφανοῦς αὐτὴν ἄγοντα θεολογίας, μετὰ τὴν πάντων διάβασιν, καὶ τὴν ἴσην τοῖς ἀγγέλοις κατὰ τὸ ἐφικτόν αὐτῆ παρεχόμενον νόησιν· καὶ τοσοῦτον διδάσκοντα σωφρόνως αὐτὴν, ὅσον εἰδέναι Θεὸν ἓνα, μίαν οὐσίαν, ὑποστάσεις τρεῖς· μονάδα οὐσίας τρισυπόστατον, καὶ τριάδα ὑποστάσεων ὁμοούσιον· μονάδα ἐν τριάδι, καὶ

τριάδα ἐν μονάδι· οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλην, οὐδ' ἄλλην παρ' ἄλλην, οὐδέ δι' ἄλλης ἄλλην, οὐδ' ἄλλην ἐν ἄλλῃ, οὐδέ ἐξ ἄλλης ἄλλην· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ, καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐφ' ἑαυτήν, ἑαυτῇ ταυτὴν καὶ μονάδα καὶ τριάδα ἀσύγχυτον τε καὶ ἀσυγχύτως τὴν ἔνωσιν ἔχουσαν, καὶ τὴν διάκρισιν ἀδιαίρετον τε καὶ ἀμέριστον· μονάδα μὲν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας, (701) ἦτοι τὸν τοῦ εἶναι λόγον· ἀλλ' οὐ κατὰ σύνθεσιν ἢ συναίρεσιν, ἢ τὴν οἴανουσιν σύγχυσιν· τριάδα δέ, κατὰ τὸν τοῦ πῶς ὑπάρχειν καὶ ὑφ' ἑστέναι λόγον· ἀλλ' οὐ κατὰ διαίρεσιν ἢ ἀλλοτρίωσιν, ἢ τὸν οἴονουσιν μερισμόν. Οὐ γάρ μεμέρισται ταῖς ὑποστάσεσιν ἢ μονάς, οὐδέ σχετικῶς ἔνεστι καὶ ἐπιθεωρεῖται αὐταῖς· οὐδέ συντέθεινται εἰς μονάδα αἱ ὑποστάσεις, ἢ συναίρεσει αὐτὴν ἐκπληροῦσιν· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἑαυτῇ ταυτόν, ἄλλως μέντοι καὶ ἄλλως. Μονάς γάρ ἐστι ἀσύγχυτος τῇ οὐσίᾳ, καὶ τῷ κατ' αὐτὴν ἀπλῶ λόγῳ ἢ ἀγία τριάς τῶν ὑποστάσεων· καὶ τριάς ἐστι ταῖς ὑποστάσεσιν καὶ τῷ τρόπῳ τῆς ὑπάρξεως ἢ ἀγία μονάς. Τὴν αὐτὴν ὅλην τοῦτο κάκεῖνο διαφόρως, κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον, ὡς εἴρηται, λόγον νοουμένην· μίαν καὶ μόνην, ἀδιαίρετον τε καὶ ἀσύγχυτον, καὶ ἀπλῆν καὶ ἀμείωτον καὶ ἀπαράλλακτον θεότητα· μονάδα κατὰ τὴν οὐσίαν ὅλην ὑπάρχουσαν, καὶ ὅλην τριάδα τὴν αὐτὴν ταῖς ὑποστάσεσιν, καὶ μίαν ἐνός τρισσοφαοῦς ἀκτῖνα φωτός μονοειδῶς ἐπιλάμπουσαν· ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ψυχὴν, ὁμοτίμως τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις τοὺς ἐκφανεῖς καὶ ἐφικτούς τῇ κτίσει περὶ θεότητος δεξαμένην λόγους, καὶ συμφώνως αὐτοῖς ἀσιγήτως ἀνυμνεῖν μαθοῦσαν τριαδικῶς τὴν μίαν θεότητα, ἐπὶ τὴν κατὰ χάριν δι' ὁμοιότητος ἐμφεροῦς υἰοθεσίαν ἀχθῆναι· δι' ἧς μετ' εὐχὰς τὸν Θεὸν Πατέρα, μυστικόν τε χάριτι καὶ μόνον ἔχουσα, πρὸς τὸ ἐν τῆς αὐτοῦ κρυφιοτήτος κατ' ἔκστασιν πάντων συναχθήσεται· καὶ τοσοῦτον πείσεται μᾶλλον, ἢ γινώσεται τὰ θεῖα· ὅσον μὴ ἑαυτῆς εἶναι βούλεσθαι, μηδέ ἐξ ἑαυτῆς ὑφ' ἑαυτῆς ἢ ἄλλου τινός γινωσθῆναι δύνασθαι, ἢ μόνου τοῦ ὅλην ἀγαθοπρεπῶς αὐτὴν ἀνειληφότος ὄλου Θεοῦ, καὶ ὄλον αὐτῇ θεοπρεπῶς ὅλη (ὄλον αὐτῇ θεοπρεπῶς ὅλως) καὶ ἀπαθῶς ἑαυτὸν ἐνιέντος, καὶ ὄλην θεοποιήσαντος· ὡς εἶναι, καθὼς φησιν ὁ πανάγιος Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, εἰκόνα καὶ φανέρωσιν τοῦ ἀφανοῦ φωτός, ἔσοπτρον ἀκραιφνές, διειδέστατον, ἀλώβητον, ἄχραντον, ἀκηλίδωτον, εἰσδεχόμενον ὅλην, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀγαθοτύπου, θεοειδῶς καὶ ἀμειώτως ἐπιλάμπον ἐν ἀδύτοις σιγῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Τίνων ἐστὶν ἐνεργητικὴ τε καὶ ἀποτελεσματικὴ μυστηρίων, διὰ τῶν τελομένων κατὰ τὴν ἀγίαν σύναξιν θεσμῶν ἐν τοῖς πιστοῖς καὶ πιστῶς συναγομένοις, ἢ παραμένουσα τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάρις.

Τοιγαροῦν ὦρετο δεῖν ὁ μακάριος γέρων, καὶ παρακαλεῖν οὐκ ἐπαύετο πάντα Χριστιανόν, τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ σχολάζειν, καὶ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι ποτε τῆς ἐν αὐτῇ τελομένης ἀγίας συνάξεως, διὰ τε τοὺς παραμένοντας αὐτῇ ἀγίους ἀγγέλους, (704) καὶ ἀπογραφομένους ἐκάστοτε τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐμφανίζοντας τῷ Θεῷ, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεήσεις ποιουμένους· καὶ διὰ τὴν ἀοράτως αἰεὶ μὲν παροῦσαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν, ἰδιοτρόπως δέ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀγίας συνάξεως, καὶ ἕκαστον τῶν εὐρισκομένων μεταποιοῦσάν τε καὶ μετασκευάζουσιν, καὶ ἀληθῆς μεταπλάττουσαν ἐπὶ τὸ θεϊότερον ἀναλόγως ἑαυτῷ, καὶ πρὸς τὸ δηλούμενον διὰ τῶν τελομένων μυστηρίων ἄγουσαν· κἄν αὐτόν μὴ αἰσθάνηται, εἴπερ τῶν ἔτι κατὰ Χριστόν νηπίων ἐστὶ· καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν γινομένων ὄραν ἀδυνατεῖ, καὶ τὴν δηλουμένην δι'

ἐκάστου τῶν τελουμένων θείων συμβόλων τῆς σωτηρίας ἐν αὐτῷ χάριν ἐνεργοῦσαν, καθ' εἰρμόν καί τάξιν ἀπό τῶν προσεχῶν μέχρι τοῦ πάντων τέλους ὁδεύουσαν.

Κατά μὲν πρώτην εἴσοδον ἀπιστίας ἀποβολήν, πίστεως αὔξησιν, κακίας μείωσιν, ἀρετῆς ἐπίδοσιν, ἀγνοίας ἀφανισμόν, γνώσεως προσθήκην. Διά δέ τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων, τὰς τῶν εἰρημένων τούτων, πίστεώς φημι καί ἀρετῆς καί γνώσεως, παγίας καί ἀμεταθέτους ἕξεις τε καί διαθέσεις. Διά δέ τῶν ἐπί τούτοις θείων ἁσμάτων, τὴν πρὸς τὰς ἀρετάς τῆς ψυχῆς ἐκούσιον συγκατάθεσιν, καί τὴν ἐπ' αὐταῖς ἐγγινομένην αὐτῇ νοεράν ἡδονὴν καί τερπνότητα. Διά δέ τῆς ἱεῤῃς ἀναγνώσεως τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου, τὴν τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ὡσπερ αἰσθητοῦ κόσμου, συντέλειαν. Διά δέ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν θυρῶν κλείσεως, τὴν κατὰ διάθεσιν ἀπὸ τούτου τοῦ φθαρτοῦ κόσμου πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον μετάβασιν τῆς ψυχῆς καί μετάθεσιν· δι' ἧς τὰς αἰσθήσεις, θυρῶν δίκην, μύσασα, τῶν καθ' ἁμαρτιάν εἰδώλων καθαρὰς ἀπεργάζεται. Διά δέ τῆς εἰσόδου τῶν ἀγίων μυστηρίων, τὴν τελειωτέραν καί μυστικωτέραν καί καινὴν περὶ τὴν εἰς ἡμᾶς οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν καί γνώσιν. Διά δέ τοῦ Θεοῦ ἀσπασμοῦ, τὴν πάντων πρὸς πάντας καί πρὸς ἑαυτὸν ἐκάστου πρότερον καί τὸν Θεόν, ὁμοιοῖας καί ὁμογνωμοσύνης καί ἀγάπης ταυτότητα. Διά δέ τῆς τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ὁμολογίας, τὴν ἐπὶ τοῖς παραδόξοις τρόποις τῆς σωτηρίας ἡμῶν πρόσφορον εὐχαριστίαν. Διά δέ τοῦ Τρισαγίου, τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους ἀγγέλους ἔνωσιν τε καί ἰσοτιμίαν, καί τὴν ἄπαυστον τῆς ἁγιαστικῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ σύμφωνον εὐτονίαν. Διά δέ τῆς προσευχῆς, δι' ἧς Πατέρα καλεῖν τὸν Θεὸν ἀξιούμεθα, τὴν ἐν χάριτι τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀληθεστάτην υἰοθεσίαν. Διά δέ τοῦ, Εἶς Ἄγιος, καί τῶν ἐξῆς, τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐνοποιὸν χάριν καί οἰκειότητα. Διά δέ τῆς ἀγίας μεταλήψεως τῶν ἀχράντων καί ζωοποιῶν μυστηρίων, τὴν πρὸς αὐτὸν κατὰ μέθεξιν ἐνδεχομένην δι' ὁμοιότητος κοινωνίαν τε καί ταυτότητα· δι' ἧς γενέσθαι θεὸς ἐξ ἀνθρώπου καταξιοῦται ὁ ἄνθρωπος. Ὡν γὰρ ἐνταῦθα κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, διὰ τῆς ἐν πίστει χάριτος, πιστεύομεν μετεληφέναι δωρεῶν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τούτων ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κατὰ ἀλήθειαν ἐνυποστάτως αὐτῷ τῷ πράγματι, κατὰ τὴν ἄπτωτον ἐλπίδα τῆς πίστεως ἡμῶν, καί τὴν τοῦ ἐπαγγειλομένου (705) βεβαίαν καί ἀπαράβατον ὑπόσχεσιν, φυλάξαντες κατὰ δύναμιν τὰς ἐντολάς, πιστεύομεν καταλήψεσθαι, μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἐν πίστει χάριτος, εἰς τὴν κατ' εἶδος χάριν· μεταποιούντος ἡμᾶς πρὸς ἑαυτὸν δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τῇ περιαιρέσει τῶν ἐν ἡμῖν τῆς φθορᾶς γνωρισμάτων, καί τὰ παραδειχθέντα διὰ τῶν ἐνταῦθα αἰσθητῶν συμβόλων ἡμῖν ἀρχέτυπα χαριζομένου μυστήρια.

Διά δέ τὸ εὐμνημόνευτον, εἰ δοκεῖ, τῆ τῶν εἰρημένων δύναμιν κατ' ἐπιτομήν ἐπιδραμόντες, οὕτω κεφαλαιώσωμεν. Ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀγία Ἐκκλησία τύπος, ὡς εἴρηται, καί εἰκὼν, τοῦ μὲν Θεοῦ· διότι ἦν ἐργάζεται κατὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ δύναμιν καί σοφίαν, περὶ τὰς διαφόρους τῶν ὄντων οὐσίας ἀσύγχυτον ἔνωσιν, ὡς δημιουργὸς κατ' ἄκρον ἑαυτῷ συνέχων· καί κατὰ μίαν τῆς πίστεως καί χάριν καί κλήσιν τοὺς πιστοὺς ἀλλήλοις ἐνοειδῶς συνάπτουσα· τοὺς δέ πρακτικούς καί ἐναρέτους, κατὰ μίαν γνώμης ταυτότητα· τοὺς δέ θεωρητικούς καί γνωστικούς πρὸς τούτοις καί καθ' ὁμόνοιαν ἀρραγῆ καί ἀδιαίρετον.

Τοῦ δέ κόσμου, τοῦ τε νοητοῦ καί τοῦ αἰσθητοῦ τύπος ἐστίν· ὡς τοῦ νοητοῦ κόσμου τὸ ἱερατεῖον σύμβολον ἔχουσα· τοῦ αἰσθητοῦ δέ, τὸν ναόν.

Τῆς δέ τελουμένης ἐν αὐτῇ ἀγίας συνάξεως, ἡ μὲν πρώτη εἴσοδος γενικῶς μὲν δηλοῖ τὴν πρώτην τοῦ Θεοῦ ἡμῶν παρουσίαν· ἰδικῶς δέ, τὴν δι' αὐτοῦ καί σὺν αὐτῷ τῶν ἐξ

ἀπιστίας εἰς πίστιν, καί ἀπό κακίας εἰς ἀρετήν, καί ἀπό ἀγνωσίας εἰς γνῶσιν εἰσαγομένων ἐπιστροφῆν.

Τά δέ γινόμενα μετ' αὐτήν ἀναγνώσματα, γενικῶς μέν, τά θεῖα θελήματά τε καί βουλήματα, καθ' ἃ χρή τούς πάντας παιδεύεσθαι τε καί πολιτεύεσθαι, μηνύει· ἰδικῶς δέ, τήν κατά τήν πίστιν διδασκαλίαν καί προκοπήν τῶν πιστευσάντων· καί τῶν πρακτικῶν τήν κατ' ἀρετήν παγίαν διάθεσιν· καθ' ἣν τῷ θεῷ νόμῳ στοιχοῦντες τῶν ἐντολῶν ἀνδρικῶς τε καί ἀκλονήτως ἴστανται πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου, καί τὰς ἀντικειμένας ἐνεργείας διαδιδράσκουσι· καί τῶν γνωστικῶν τήν κατά θεωρίαν ἕξιν· καθ' ἣν τούς τῶν αἰσθητῶν καί τῆς ἐπ' αὐτοῖς (708) προνοίας πνευματικούς κατά δύναμιν συλλεγόμενοι λόγους, ἀπλανῶς πρὸς τήν ἀλήθειαν φέρονται.

Τά δέ θεῖα τῶν ἀσμάτων μελίσματα, τήν ἐγγινομένη ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς θεῖαν ἡδονήν καί τερπνότητα· καθ' ἣν μυστικῶς ῥώννύμεναι, τῶν μέν παρελθόντων τῆς ἀρετῆς ἐπιλανθάνονται πόνων· πρὸς δέ τήν τῶν λειπομένων θεῖων καί ἀκηράτων ἀγαθῶν, νεάζουσι εὐτονον ἔφρουν.

Τό δέ Εὐαγγέλιον, γενικῶς μέν σύμβολόν ἐστι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου· ἰδικῶς δέ, τῶν μέν πιστευσάντων δηλοῖ τόν παντελή τῆς ἀρχαίας πλάνης ἀφανισμόν· τῶν δέ πρακτικῶν, τήν νέκρωσιν καί συντέλειαν τοῦ κατὰ σάρκα νόμου τε καί φρονήματος· τῶν δέ γνωστικῶν, τήν πρὸς τόν συνεκτικώτατον λόγον τῶν πολλῶν καί διαφόρων λόγων συναγωγῆν τε καί ἀναφοράν, συντελεσθείσης αὐτοῖς καί περατωθείσης τῆς διεξοδικωτέρας καί ποικιλωτέρας φυσικῆς θεωρίας.

Ἡ δέ τοῦ ἀρχιερέως ἀπό τοῦ θρόνου κατάβασις, καί ἡ τῶν κατηχομένων ἐκβολή, γενικῶς μέν σημαίνει τήν ἀπ' οὐρανοῦ δευτέραν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, καί τόν ἀπό τῶν ἀγίων ἀφορισμόν τῶν ἀμαρτωλῶν· καί τήν δικαίαν πρὸς τήν ἐκάστου ἀξίαν ἀμοιβήν· ἰδικῶς δέ, τήν τελείαν ἐν πίστει τῶν πιστευσάντων πληροφορίαν, ἣν ποιεῖ παραγινόμενος ἀοράτως ὁ Θεός Λόγος· δι' ἧς πᾶς ἔτι καθ' ὅτιοῦν σκάζων κατὰ τήν πίστιν λογισμός κατηχομένου τρόπον, αὐτῶν ἀπελαύνεται· τῶν δέ πρακτικῶν, τήν τελείαν ἀπάθειαν, δι' ἧς πᾶς ἐμπαθῆς καί ἀφώτιστος λογισμός τῆς ψυχῆς ἀπογίνεται· τῶν δέ γνωστικῶν, τήν συνεκτικὴν ἐπιστήμην τῶν ἐπεγνωσμένων, δι' ἧς πᾶσαι τῶν ὑλικῶν αἰ εἰκόνες τῆς ψυχῆς ἐκδιώκονται.

Ἡ δέ κλεῖσις τῶν θυρῶν, καί ἡ τῶν ἀγίων μυστηρίων εἴσοδος, καί ὁ θεῖος ἀσπασμός, καί ἡ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ἐκφώνησις, γενικῶς μέν δηλοῖ τήν τῶν αἰσθητῶν πάροδον, καί τήν τῶν νοητῶν φανέρωσιν, καί τήν καινὴν τοῦ περὶ ἡμᾶς θείου μυστηρίου διδαχὴν, καί τήν πρὸς πάντας πάντων ἑαυτοῦς τε καί τόν Θεόν γενησομένην ὁμονοίας καὶ ὁμογνωμοσύνης καί ἀγάπης ταυτότητα, καί τήν ἐφ' οἷς ἐσώθημεν τρόποις εὐχαριστίαν· ἰδικῶς δέ, τῶν μέν πιστῶν τήν ἀπό τῆς ἀπλῆς πίστεως εἰς τήν ἐν δόγμασι διδαχὴν καί μύησιν, καί ὁμοφωνίαν καί εὐσέβειαν, προκοπήν· τό γάρ πρῶτον, ἡ τῶν θυρῶν δηλοῖ κλεῖσις. Τό δεύτερον δέ, ἡ τῶν ἀγίων εἴσοδος· τό δέ τρίτον, ὁ ἀσπασμός· καί τό τέταρτον, ἡ ἐκφώνησις τοῦ συμβόλου· τῶν δέ πρακτικῶν, τήν ἀπό πράξεως εἰς θεωρίαν μυσάντων τὰς αἰσθήσεις καί ἕξω σαρκός καί κόσμου γενομένων διὰ τῆς ἀποβολῆς τῶν (709) κατ' αὐτάς ἐνεργειῶν, μετάρθωσιν, καί τήν ἀπό τοῦ τρόπου τῶν ἐντολῶν εἰς τόν λόγον αὐτῶν ἀνάβασιν· καί τήν αὐτῶν τῶν ἐντολῶν κατὰ τούς οἰκειούς λόγους συγγενῆ πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς οἰκειότητά τε καί ἔνωσιν, καί τήν πρὸς θεολογικὴν εὐχαριστίαν ἐπιτήδειον ἕξιν· τῶν δέ γνωστικῶν, τήν ἀπό φυσικῆς θεωρίας εἰς τήν τῶν νοητῶν ἀπλῆν κατανόησιν· καθ' ἣν οὐδαμῶς δι' αἰσθήσεως ἢ τινος

τῶν φαινομένων ἔτι τὸν θεῖον καὶ ἄρρητον μεταδιώκουσι λόγον· καὶ τὴν πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν αὐτῆς δυνάμεων ἔνωσιν, καὶ τὴν κατὰ νοῦν ἐνοειδῶς συλλαμβάνουσαν τὸν τῆς προνοίας λόγον ἀπλότητα.

Ἡ δὲ τοῦ Τρισαγίου ἄπαυστος τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἀγιαστικὴ δοξολογία, γενικῶς μὲν σημαίνει τὴν ἅμα τε καὶ ἐν ταύτῳ γενησομένην κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων ἴσην καὶ πολιτείαν καὶ ἀγωγὴν καὶ συμφωνίαν τῆς θείας δοξολογίας, ἀθανατισθέντος τοῖς ἀνθρώποις τοῦ σώματος διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ μηκέτι βαροῦντος τὴν ψυχὴν τῇ φθορᾷ, καὶ βαρουμένου· ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς ἀφθαρσίαν ἀλλαγῆς πρὸς ὑποδοχὴν παρουσίας Θεοῦ λαβόντος καὶ δύναμιν καὶ ἐπιτηδειότητα· ἰδικῶς δέ, τῶν μὲν πιστῶν τὴν πρὸς ἀγγέλους κατὰ τὴν πίστιν θεολογικὴν ἄμιλλαν· τῶν δὲ πρακτικῶν, τὴν ἰσαγγελον, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώποις, κατὰ τὸν βίον λαμπρότητα, καὶ τὴν εὐτονίαν τῆς θεολογικῆς ὑμολογίας· τῶν δὲ γνωστικῶν, τὰς ἰσαγγέλους κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις περὶ θεότητος νοήσεις τε καὶ ὑμνήσεις καὶ ἀεικινήσιας.

Ἡ δὲ μακαρία τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Πατρός ἐπίκλησις, καὶ ἡ τοῦ, Εἷς ἅγιος, καὶ τῶν ἐξῆς ἐκφώνησις· καὶ ἡ τῶν ἀγίων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μετάληψις, τὴν ἐπὶ πᾶσι καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀξίων ἐσομένην διὰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν υἰοθεσίαν, ἔνωσιν τε καὶ οἰκειότητα, καὶ ὁμοιότητα θεῖαν καὶ θέωσιν δηλοῖ· δι' ἧς πάντα ἐν πᾶσιν ἔσται τοῖς σωζομένοις αὐτός ὁ Θεός, ὁμοίως ὡς κάλλος ἀρχέτυπον κατ' αἰτίαν ἐμπρέπων τοῖς αὐτῷ δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως κατὰ χάριν ὁμοίως συμπρέπουσι.

Πιστοὺς δὲ καὶ ἐναρέτους καὶ γνωστικούς ἐκάλει, τοὺς εἰσαγομένους καὶ τοὺς προκόπτοντας καὶ τοὺς τελείους, ἦγουν δούλους καὶ μισθίους καὶ υἱούς· τὰς τρεῖς τάξεις τῶν σωζομένων. Δοῦλοι γὰρ εἶσι, πιστοί, οἱ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων ἐκπληροῦντες τοῦ δεσπότη τὰς ἐντολάς, καὶ τοῖς πιστευθεῖσιν εὐνοικῶς ἐπεργαζόμενοι· μισθιοὶ δέ, οἱ πόθῳ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν βαστάζοντες μεθ' ὑπομονῆς τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα· τουτέστι, τὴν ἔμφυτον καὶ συνεζευγμένην τῇ παρουσίᾳ ζωῆ ἐκ τῆς προπατορικῆς καταδίκης θλίψιν, καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ ὑπὲρ (712) τῆς ἀρετῆς πειρασμούς· καὶ ζωῆς ζωῆν σοφῶς κατ' αὐθαίρετον γνώμην ἀνταλλάσσοντες, τῆς παρουσίας τὴν μέλλουσαν. Υἱοὶ δέ, οἱ μήτε φόβῳ τῶν ἠπειλημένων, μήτε πόθῳ τῶν ἐπηγγελμένων, ἀλλὰ τρόπῳ καὶ ἕξει τῆς πρὸς τὸ καλὸν κατὰ γνώμην τῆς ψυχῆς ῥοπῆς τε καὶ διαθέσεως, μηδέποτε τοῦ Θεοῦ χωριζόμενοι· κατ' ἐκεῖνον τὸν υἱόν, πρὸς ὃν εἴρηται, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ἐμά πάντα σὰ ἐστί· τοῦτο κατὰ τὴν ἐν χάριτι θέσιν ἐνδεχομένως ὑπάρχοντες, ὅπερ ὁ Θεός κατὰ τὴν φύσιν καὶ αἰτίαν καὶ ἔστι καὶ πιστεύεται.

Μὴ τοίνυν ἀπολειφθῶμεν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, τοσαῦτα κατὰ τὴν τῶν τελομένων θείων συμβόλων ἀγίαν διάταξιν τῆς σωτηρίας ἡμῶν καλῶς μάλιστα πολιτευόμενον ἀναλόγως ἑαυτῷ κατὰ Χριστὸν δημιουργοῦσα, τὸ δοθέν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἐν Πνεύματι ἀγίῳ χάρισμα τῆς υἰοθεσίας, εἰς φανέρωσιν ἄγει κατὰ Χριστὸν πολιτευόμενον· ἀλλὰ πάσῃ δυνάμει τε καὶ σπουδῇ παραστήσωμεν ἑαυτοὺς ἀξίους τῶν θείων χαρισμάτων, δι' ἔργων ἀγαθῶν εὐαρεστοῦντας τῷ Θεῷ· μὴ ἀναστρεφόμενοι κατὰ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα Θεόν, ἐν πάθει ἐπιθυμίας· ἀλλὰ, καθὼς φησὶν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, Νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἧς ἔρχεται ἡ ὀργὴ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ὀργὴν τε πᾶσαν, καὶ θυμὸν καὶ αἰσχρολογίαν καὶ ψεῦδος· καὶ, συντόμως εἰπεῖν, πάντα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης,

ἀποθέμενοι σύν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ και ταῖς ἐπιθυμίαις, ἀξίως τοῦ Θεοῦ περιπατήσωμεν, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν· ἐνδυσάμενοι σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραῦτητα, μακροθυμίαν· ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐχαρίσατο ἡμῖν, ἐπὶ πᾶσι τε τὸν σύνδεσμον τελειότητος, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθημεν ἐν ἐνὶ σώματι· καὶ, ἵνα συνελὼν εἴπω, τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸ ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἂν βοιοῦντες, δυνηθῆμεν πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν τῶν θείων ἐπαγγελιῶν, μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς πληρωθῆναι τε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, καὶ πάση σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι τῇ ἐπίγνωσει Κυρίου· ἐν πᾶσιν δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν οἰκοδομήν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ Πατρί, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί.

(712) Σαφῆς δὲ τῆς χάριτος ταύτης ἐστὶν ἀπόδειξις, ἢ πρὸς τὸ συγγενές δι' εὐνοίας ἐκούσιος συνδιάθεσις· ἥς ἔργον ἐστὶν, ὡς Θεόν, οἰκειοῦσθαι κατὰ δύναμιν τὸν καθ' ὅτιοῦν τῆς ἡμῶν ἐπικουρίας δεόμενον ἄνθρωπον· καὶ μὴ ἔᾶν ἀτημέλητον καὶ ἀπρονόητον· ἀλλὰ σπουδῇ τῇ πρεπούσῃ κατ' ἐνέργειαν ἐνδείκνυσθαι ζῶσαν τὴν ἐν ἡμῖν πρὸς τε τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον διάθεσιν. Ἔργον γὰρ ἀπόδειξις διαθέσεως. Οὐδὲν γὰρ οὔτε πρὸς δικαιοσύνην οὕτω ῥαδίον ἐστίν, οὔτε πρὸς θέωσιν (ἴν' οὕτως εἴπω) καὶ τὴν πρὸς Θεόν ἐγγύτητα καθέστηκεν ἐπιτήδειον, ὡς ἔλεος ἐκ ψυχῆς εἰς τοὺς δεομένους μετ' ἡδονῆς καὶ χαρᾶς προσφερόμενος. Εἰ γὰρ Θεόν ὁ Λόγος τὸν εὖ παθεῖν δεόμενον ἔδειξεν. Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, φησὶν, ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· Θεὸς δὲ ὁ εἰπὼν, πολλῶ μᾶλλον τὸν εὖ ποιεῖν δυνάμενον καὶ ποιοῦντα, δεῖξει ἀληθῶς κατὰ χάριν καὶ μέθεξιν ὄντα Θεόν, ὡς τὴν αὐτοῦ τῆς εὐεργεσίας εὐμιμήτως ἀνειλημμένον ἐνέργειάν τε καὶ ιδιότητα. Καὶ εἰ Θεὸς ὁ πτωχός, διὰ τὴν τοῦ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος Θεοῦ συγκατάβασιν, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐκάστου συμπαθῶς ἀναδεχομένου πάθη, καὶ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἐν ἐκάστῳ πάθους, αἰεὶ δι' ἀγαθότητα πάσχοντος μυστικῶς πλέον δηλονότι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ἔσται Θεός, ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοῦ διὰ φιλανθρωπίαν τὰ τῶν παθόντων πάθη δι' ἑαυτοῦ θεοπρεπῶς ἐξιώμενος· καὶ τὴν αὐτὴν τῷ Θεῷ, κατὰ ἀναλογίαν τῆς σωστικῆς προνοίας, κατὰ διάθεσιν ἔχων δεικνύμενος δύναμιν.

Τίς οὖν ἄρα πρὸς ἀρετὴν οὕτω βραδύς ἐστι καὶ δυσκίνητος, ὥστε μὴ ἐφίεσθαι θεότητος, οὕτως εὐώνου τε καὶ εὐπορίστου καὶ ῥαδίας οὔσης τῆς κτήσεως; Ἀσφαλῆς δὲ τούτων ἐστὶ καὶ ἄσυλος φυλακὴ, καὶ εὐμαρὴς πρὸς σωτηρίαν ὁδός· ἥς, οἶμαι, χωρὶς κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἔσται τῶν ἀγαθῶν ἀβλαβῶς τῷ ἔχοντι συντηρούμενον· ἢ αὐτοπραγία, εἴτουν ἴδιοπραγία, δι' ἧς τὰ καθ' ἑαυτοῦ σκοπεῖν τε καὶ διασκέπτεσθαι μόνους μανθάνοντες, τοῦ παρ' ἄλλων διακενῆς βλάβην ἔχειν ἐλευθερούμεθα. Εἰ γὰρ ἑαυτοῦ μόνους ὄρᾳν τε καὶ ἐτάζειν μάθοιμεν, οὐδέποτε τοῖς τῶν ἄλλων, ὡς δ' ἂν ἔχοντα τύχωσιν, ἐπιθησόμεθα· γινώσκοντες ἕνα μόνον κριτὴν σοφόν τε καὶ δίκαιον τὸν Θεόν, τὸ σοφῶς τε καὶ δικαίως πάντα τὰ γινόμενα κρίνοντα· καθ' ὃν γεγένηται λόγον, ἀλλ' οὐ καθ' ὃν πεφανέρωται τρόπον· ὃν ἴσως ἂν δύναιντο καὶ ἄνθρωποι κρίνειν, ἀμυδρῶς εἰς τὸ φαινόμενον βλέποντες· περὶ ὃ οὐ πάντως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, οὐδέ τῶν γινομένων ὁ λόγος. Ὁ δὲ Θεός, τὸ ἀφανές τε κίνημα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἀόρατον ὁρμήν, καὶ τὸν λόγον αὐτόν, καθ' ὃν ὥρμηται ἡ ψυχὴ, καὶ τὸν τοῦ λόγου, σκοπόν· τουτέστι, τὸ παντός πράγματος προεπινοούμενον τέλος βλέπων, κρίνει (716) δικαίως, ὡς ἔφην, πάντα τὰ

παρά τῶν ἀνθρώπων πραττόμενα· ὅπερ εἰ κατορθῶσαι σπουδάσομεν, καί ἑαυτοῖς ἑαυτούς περιορίσομεν τοῖς ἐκτός οὐκ ἐπιφυόμενοι, οὔτε ὄραῖν, οὔτε ἀκούειν, οὔτε λαλεῖν, τόν ὀφθαλμόν, ἢ τό οὖς, ἢ τήν γλῶσσαν τά τῶν ἄλλων ἀφήσομεν, εἰ μὲν οἶδόν τέ ἐστι, παντελῶς· εἰ δέ μήγε, συμπαθῶς μᾶλλον, ἀλλ' οὐ μή ἐμπαθῶς τούτοις ἐνεργεῖν, καί εἰς κέρδος ἡμέτερον ὄραῖν τε, καί ἀκούειν, καί λαλεῖν ἐπιτρέποντες· καί τοσοῦτον μόνον, ὅσον τῷ ἠνιοχοῦντι ταῦτα θείῳ λόγῳ δοκεῖ. Οὐδέν γάρ τούτων τῶν ὀργάνων πρὸς ἀμαρτίαν ἐστίν εὐολισθότερον, μή λόγῳ παιδαγωγουμένων· καί οὐδέν πάλιν πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν ἐτοιμότερον, τάσσοντος αὐτά τοῦ λόγου, καί ῥυθμίζοντος καί ἐφ' ἃ δεῖ καί βούλεται ἄγοντος.

Μή τοίνυν ἀμελήσωμεν κατὰ δύναμιν τοῦ πείθεσθαι τῷ Θεῷ, καλοῦντι ἡμᾶς εἰς ζωὴν αἰώνιον καί μακάριον τέλος, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν αὐτοῦ θείων τε καί σωτηρίων ἐντολῶν· ἵνα λάβωμεν ἔλεος, καί χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν· Ἡ γάρ χάρις, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐν ἀφθαρσίᾳ· τουτέστι, τῶν μετὰ τῆς κατ' ἀρετὴν ἀφθαρσίας, καί τῆς κατὰ τόν βίον καθαρᾶς τε καί ἀνυποκρίτου σεμνότητος ἀγαπώντων τόν Κύριον, ἐν τῷ ποιεῖν αὐτοῦ τά θελήματα· καί μή παραφθειρόντων τι τῶν θείων αὐτοῦ προσταγμάτων.

Ταῦτα μὲν ἐγὼ περὶ τούτων διὰ τόν τῆς ὑπακοῆς μισθόν, κατὰ δύναμιν, ὡς ἐδιδάχθην, ἐξεθέμην, τῶν μυστικωτέρων τε καί ὑψηλοτέρων ἄψασθαι μή τολμήσας· ἄπερ εἰ ποθεῖ τις γινῶναι τῶν φιλομαθῶν, τοῖς περὶ τούτων τῷ ἀγίῳ Διονυσίῳ τῷ Ἀρεοπαγίτῃ ἐνθέως πονηθεῖσιν ἐντύχοι, καί εὐρήσει κατ' ἀλήθειαν μυστηρίων ἀρρήτων ἀποκάλυψιν, διὰ τῆς θείας αὐτοῦ καί διανοίας καί γλώττης χαρισθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, διὰ τούς μέλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Καί εἰ μὲν πολύ τῆς ὑμῶν ἐπιθυμίας οὐκ ἀποπέπτωκε, τῷ Χριστῷ χάρις τῷ χορηγῷ τῶν καλῶν, καί ὑμῖν τοῖς λεχθῆναι ταῦτα βιασαμένοις. Εἰ δέ μακράν που καί πολύ τῆς ἐλπίδος ἀπολείπεται· τί πάθω, ἢ τί δράσω, περὶ τό λέγειν ἀσθενήσας; Συγγνωστόν γάρ, οὐ τιμωρητόν, ἢ ἀσθένεια· καί ἀποδεκτόν μᾶλλον, ἀλλ' οὐ μεμπτόν τό ἐγχωροῦν καί ἐνδεχόμενον· καί μάλισθ' ὑμῖν, τοῖς ἀγαπᾶν διὰ τόν θεόν προθεμένοις. Καί Θεῷ δέ φίλον τό κατὰ δύναμιν ἅπαν γνησίως ἐκ ψυχῆς προσαγόμενον, κἄν μικρόν συγκρίσει μεγάλων ὑπάρχον φανήσεται· ὅς οὐδέ τήν χήραν, τά δύο λεπτά προσκομίσασαν, ἀπεώσατο· ἦτις ποτέ ἦν ἡ χήρα αὕτη, καί τά δύο λεπτά. Εἴτε ψυχὴ κακίας χηρεύουσα, καί ὡσπερ ἄνδρα τόν παλαιόν μὲν ἀποβαλομένη νόμον, οὔπω δέ τῆς πρὸς τόν Λόγον θεόν ἄκρας συναφείας ἀξία· προσάγουσα δέ ὅμως αὐτῷ ἀρραβῶνος λόγῳ ὡσπερ λεπτά, τόν τέως σύμμετρον λόγον καί βίον· ἢ πίστιν καί ἀγαθὴν συνείδησιν· ἢ τήν περί τῶν καλῶν ἔξιν καί ἐνέργειαν· ἢ τήν τούτοις πρόσφορον θεωρίαν καί πρᾶξιν· ἢ τήν ἀνάλογον γνώσιν καί ἀρετήν· ἢ τούς μικρόν ὑπὲρ ταῦτα, φημί δέ τούς ἐν τῷ φυσικῷ καί τῷ γραπτῷ νόμῳ λόγους, οὓς ἡ ψυχὴ κεκτημένη, κατ' ἕκστασιν τούτων καί ἄφεσιν ὡς ὄλου βίου καί ζωῆς, μόνῳ συναφθῆναι τῷ Λόγῳ καί Θεῷ βουλομένη, προσάγει· καί τῶν κατὰ φύσιν καί νόμον βιαίων τρόπων τε καί θεσμῶν καί ἐθῶν, ὡσπερ ἀνδρῶν χηρεύειν δέχεται· εἴτε τι ἄλλο τούτων πνευματικώτερον, καί μόνοις θεωρητόν τοῖς καθαροῖς τήν διάνοιαν, διὰ τοῦ καθ' ἱστορίαν πληρωθέντος γράμματος, ὁ λόγος αἰνίττεται. Πάντα γάρ τῷ κατὰ θεολογίαν ἐποπτικῷ συγκρινόμενα λόγῳ, τά ἐν ἀνθρώποις δοκοῦντα κατ' ἀρετὴν εἶναι μεγάλα, μικρά τυγχάνει. Πλήν γε ὅτι κἄν μικρά, καί ἐξ ὕλης εὐτελοῦς καί οὐ πολύ τιμίας· ἀλλ' οὖν τοῖς ἐκ χρυσοῦ νομίσμασι τῆς ἐν ὕλαις τιμιωτέρας, ἃ προσφέρουσιν οἱ εὐπορώτεροι, κατὰ τό ἴσον τόν βασιλικόν χαρακτήρα φέροντα, κατὰ (καί τό) πλέον ἴσως ἔχοντα τῆς προσαγωγῆς τήν ἐξ ὅλης διαθέσεως πρόθεσιν.

Ταύτην κἀγώ μιμούμενος τήν χήραν Θεῶ τε καί ὑμῖν, ἡγαπημένοι, τά μικρά ταῦτα καί εὐτελή, καί ἐξ εὐτελοῦς καί πτωχῆς διανοίας καί γλώσσης προνηνεγμένα νοήματά τε καί ῥήματα ὡσπερ λεπτά, περί ὧν ἐκελεύσατε, προσενήνοχα· παρακαλῶν τήν εὐλογημένην ὑμῶν καί ἀγίαν ψυχὴν· πρῶτον μὲν, μηδενός ἔτι τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἔγγραφον ζητῆσαι σημείωσιν, δυοῖν ἔνεκεν· ἑνός μὲν, ὅτι μηδέπω τόν φόβον ἐκτησάμην τοῦ Θεοῦ τόν ἀγνόν καί διαμένοντα, οὐδ' ἀρετῆς ἔξιν στερέμνιον καί δικαιοσύνης ἀληθοῦς πῆξιν σταθεράν καί ἀσάλευτον, τά μαρτυροῦντα μάλιστα τοῖς λόγοις τό βέβαιον· ἑτέρου δέ, ὅτι πολλῶ κλύδωνι παθῶν ἔτι δίκην θαλάσσης ἀγρίας περιδονούμενος, καί πολύ τοῦ θείου ἀπαθείας ἀπέχων λιμένος, καί ἄδηλον ἔχων τοῦ βίου τό πέρασ, οὐ βούλομαι πρός τοῖς ἔργοις καί τόν ἐν γράμμασι λόγον ἔχειν κατήγορον. Ἔπειτα δέ τῆς εὐπειθείας χάριν, εἰ δέον ἐστίν, ἀποδεξάμενοι, Χριστῶ με δι' εὐχῶν παράθεσθε, τῶ μεγάλῳ καί μόνῳ Θεῶ καί Σωτῆρι τῶν ἡμετέρων ψυχῆν ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ Σελ...722

ΗΤΟΙ ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΩΝ ΤΕ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΥΡΑΘΕΝ.

Χάριν παράσχου, Χριστέ, τοῖς ἐμοῖς πόνοις.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ,

Πῶς χρῆ ἀναγινώσκειν, ἢ ἀναγινώσκοντι προσέχειν.

Ὅταν ταῖς θεαῖς Βίβλοις προσομιλεῖς, μὴ ἀπλῶς ἔσο κατεσπουδασμένος ἐπιτρέχων ἐξ ἐπιπολῆς καί διωὼν παρέργως τά γεγραμμένα· ἀλλά κἂν δέοι πολλάκις, καί δὶς καί τρίς τά αὐτό ἐπελθεῖν εἰς ἀκρίβειαν, μὴ παραιτήση. Πλήν ἀλλά καί μέλλων ἀναγινώσκειν, ἢ ἀναγινώσκοντι προσέχειν ἑτέρῳ, δεήθητι πρότερον τοῦ Θεοῦ, «Κύριε, λέγων Ἰησοῦ Χριστέ, διάνοιξον τά ὦτα καί τούς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μου, τοῦ ἀκοῦσαι τῶν λόγων σου καί συνεῖναι, καί τό θέλημά σου ποιῆσαι. Πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῆ, μὴ ἀποκρύψης ἀπ' ἐμοῦ τās ἐντολάς σου. Ἀποκάλυψον τούς ὀφθαλμούς μου, καί κατανοήσω τά θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.»

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Περί βίου ἀρετῆς καί κακίας.

Σολομῶντος Ἀρετῆς μὲν σημεῖον οὐδέν ἔχομεν δεῖξαι· ἐν δέ τῇ κακίᾳ ἡμῶν κατεδαπανήθημεν.

(724) Τοῦ αὐτοῦ. Μὴ σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδέ πορευθῆς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν· ἔκκλινον δέ τόν πόδα σου ἀπό τῶν τριβῶν αὐτῶν· οἱ γάρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὅς καταφρονεῖ πράγματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὡσπερ ὄμφαξ ὁδοῦσι βλαβερόν καί καπνός ὄμμασιν, οὕτω παρανομία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ.

Σιράχ. Ὁ ποιῶν πανηρά, εἰς αὐτόν κυλισθήσεται, καί οὐ μὴ ἐπιγνῶ πόθεν ἦκει αὐτῷ.

Βασιλείου. Μόνη κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον.

Ἀρετῆς ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι· ἡδιστον δέ θέαμα τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

Ὡσπερ γάρ τῷ πυρὶ αὐτομάτως ἔπεται τό φωτίζειν, καί τῷ μύρῳ τό εὐωδεῖν· οὕτω καί ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ τό ὠφέλιμον.

Ἀρχὴ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν καλῶν ἡ ἀναχώρησις τῶν κακῶν. Ἐκκλινον γάρ, φησὶν, ἀπό κακοῦ, καί ποιήσον ἀγαθόν.

Θεολόγου. Φύσει πρόχειρον ἡ κακία, καί πολὺς ἐπὶ τό χεῖρον ὁ δρόμος, ἢ ῥοῦς κατὰ πρανοῦς ῥέων, ἢ καλάμη τις πρὸς σπινθήρα καί ἄνεμον ῥαδίως ἐξαπτομένη καί γινομένη φλόξ, καί συνδαπανωμένη τῷ οἰκείῳ γεννήματι.

Οὐ πάνυ τι ῥαδίον ἐστὶ τῶν ἀρετῶν τὴν νικῶσαν εὐρεῖν, καί ταύτη δοῦναι τὰ πρεσβεῖα καί τὰ νικητήρια· ὥσπερ οὐδὲν ἐν λειμῶνι πολυανθεῖ καί εὐώδε τῶν ἀνθέων τό κάλλιστον καί εὐωδέστατον, ἄλλοτε ἄλλου τὴν ὄσφρησιν καί τὴν ὄσφιν πρὸς ἑαυτὸ μεθέλκοντος, καί πρῶτον δρέπεσθαι πείθοντος.

Χρυσοστ. Σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καί πρόσαντες, κἂν εἰ πολὺ τό μεθέλκον εἶη καί προκαλούμενον.

Ἄμισθος ἡ ἀρετὴ, ἵνα καί ἀρετὴ μείνη, πρὸς τό καλόν μόνον βλέπουσα.

Ποιεῖ περιβοήτους οὐ δεξιά πρᾶξις μόνον, ἀλλὰ κακία νικῶσα πονηράν εὐδοκίμησιν.

Οὐκ ἔστι τόν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον, μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθρούς· ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τόν ἐνάρετον· διὰ γάρ τῶν τοιούτων λαμπρότερος ἔστι μειζόνως.

Πολλοὶ πολλάκις αὐτάς τὰς ἀρετάς διὰ τούς (725) πόνοους φεύγοντες, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν εὐφημίαν αἰροῦνται ποιεῖν.

Ὡσπερ τό τῆς ζωῆς τέλος ἀρχὴ θανάτου ἐστίν, οὕτως καί τοῦ κατ' ἀρετὴν δρόμου ἡ στάσις, ἀρχὴ τοῦ κατὰ κακίαν γίνεται δρόμου.

Δυσεπίτευκτον μὲν εἶναι τὴν ἀρετὴν, μυρίοις ἰδρῶσι καί πόνοις σπουδῇ καί καμάτῳ μόγις κατορθουμένην, παρά τῆς θείας Γραφῆς ἐδιδάχθημεν.

Χρυσοστ. Εἰ γάρ τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ὁ παραβαίνων τούς νόμους, ἀπαραίτητον ὑφίσταται τὴν κόλασιν· πόσω μᾶλλον ἀφορήτοις ἐκδοθήσεται βασάνοις, ὁ τοῦ ἐπουρανοῦ Δεσπότου ἀθετῶν τὰ προστάγματα;

Ὡσπερ ἐπὶ τῆς κιθάρας οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἐπὶ μιᾶς νευρᾶς τὴν μελωδίαν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ πάσας ἐπιέναι δεῖ μετὰ ῥυθμοῦ τοῦ προσηκόντος, οὕτω καί ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν

ψυχὴν ἀρετῆς, οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν νόμος εἰς σωτηρίαν εἶς, ἀλλὰ δεῖ πάντας αὐτοὺς μετὰ ἀκριβείας φυλάττειν.

Μὴ τοίνυν λέγωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα φύσει κακός, καὶ ὁ δεῖνα φύσει καλός. Εἰ γάρ φύσει ἀγαθός, οὐδέποτε δυνησεται γενέσθαι κακός· καὶ εἰ φύσει κακός, οὐδέποτε γενήσεται ἀγαθός.

Οὐχ ὑπομένει τό σκότος τὴν τοῦ φωτός παρουσίαν· οὐ νόσος ὑγείας ἐπιλαβούσης ἴσταται· οὐκ ἐνεργεῖ τὰ πάθη τῆς ἀπαθείας παρουσίας.

Ἐλευθέραν εἶναι προσήκει παντός φόβου τὴν ἀρετὴν. Ἀδέσποτον γάρ ἀρετὴ καὶ ἐκούσιον, παντός φόβου καὶ ἀνάγκης ἐλεύθερον.

Οὐκ ἔστιν ἄλλην κακίας γέννησιν ἐννοῆσαι, ἢ ἀρετῆς ἀπουσίαν.

Κλήμεντος. Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

Ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη τετράγωνός ἐστιν, ἴση καὶ ὁμοία ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν ἀποχῇ κακῶν, ἐν εὐποίᾳ, ἐν τελειότητι γνωστικῇ· οὐδαμῆ οὐδαμῶς χωλεύουσα, ἵνα μὴ ἄδικος καὶ ἄνισος φανῇ.

Διδύμου. Σχηματίζου τὴν ἀρετὴν, οὐχ ὅπως ἀπατήσης, ἀλλ' ὅπως ὠφελήσης.

Βασιλείαν Θεοῦ λεκτέον τὴν κατάστασιν τῶν κατὰ τοὺς θείου νόμους τεταγμένως βιούντων.

Πᾶσα πρακτικὴ ἀρετὴ ἐν τῷ γίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐν τῷ γεγονέναι, τό εἶναι ἔχει.

Νεῖλου. Χαῖρε τὴν ἀρετὴν ἠνίκα πράττεις· ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μὴ ποτε τό ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται.

Κυρίλλου. Χρὴ τὴν ἀρετὴν μὴ χωλεύειν καθ' ἑκάτερον, ἀλλ' ἔργῳ καὶ λόγῳ ὀρθὴν καὶ ἀπηρτισμένην κατ' ἀμφοτέρα εἶναι.

(728) Τραχεῖα ἡ ἀρετὴ, καὶ ὀρθῶς οἶμος ἐπ' αὐτήν· καὶ οὐκ ἂν τι ἔλοιτο ταύτην δίχα πόνου μακροῦ.

Ἐκ τῶν Πατέρων. Διὰ τεσσάρων πραγμάτων ἡ ψυχὴ μιαίνεται· τῷ περιπατεῖν ἐν πόλει καὶ μὴ φυλάσσειν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τῷ ὄλως ἔχειν γνῶσιν μετὰ γυναικῶν, καὶ τῷ ἔχειν φιλίαν μετὰ τῶν ἐνδόξων τοῦ κόσμου, καὶ τῷ ἀγαπῆσαι τὰς σαρκικὰς ὁμιλίας καὶ ματαιολογίας.

Πλουτάρχου. Τῆς ἀγνωσμένης ἀρετῆς ὥσπερ τοῦ κατορωρυγμένου χρυσοῦ ἡ λαμπρότης οὐ βλέπεται.

Ἡ μὲν τροφή τοῖς γυμναζομένοις, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῖς πεπαιδευμένοις ἡδεῖα φαίνεται.

Ὁ βίος καθάπερ νόμισμα διαβληθεὶς ἐν ἀρχαῖς, εἰς πάντα τὸν κόσμον ἀδόκιμος γίνεται.

Ἄπαντα δόκει ποιεῖν, ὡς μηδένα λήσων. Καὶ γάρ ἂν παραυτίκα κρύψης, ὕστερον ὀφθήσῃ.

Ἀνθρώπου τινός αὐτὸν ἀδικήσαντος, καὶ περιφεύγοντος καὶ ἀπαντᾶν αἰσχνομένου, συντυχῶν ἅπαξ εἶπεν· οὐ δὲ χρὴ ἐμέ φεύγειν, ἀλλ' ἐμέ σέ, φαῦλον ὄντα.

Οὐκ ἔστι κυνός ἀντάξιος οὐδ' ὄνου δειλός ἀνήρ καί ἀναλκις, ὑπό πλούτου καί μαλακίας διερρήκως.

Οὕτως ζῆν προαιροῦ, ὡς μήτε τῶν δυνατωτέρων καταφρονεῖσθαι, μήτε τοῖς ὑποδεεστέροις φοβερός εἶναι.

Δημοσθ. Ὡσπερ οἰκίας, οἶμαι, καί πλοίου καί τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, τά κάτωθεν ἰσχυρότερα εἶναι δεῖ· οὕτω καί τῶν πράξεων τὰς ἀρχάς καί τὰς ὑποθέσεις, ἀληθεῖς καί δικαίας.

Κλειτάρχου. Μή τό ἔχειν ἀρετήν καλόν νόμιζε, ἀλλά τό ὡς δεῖ καί ὑπέρ ὧν δεῖ.

Ἄρετήν μέν ἔχων, πάντα ἔξεις κακίαν δέ, οὐδέ σεαυτόν.

Σωκράτης. Θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦ μέν ἀγροῦ ἐπιμελούμενον, τῆς πράξεως δέ ἀμελοῦντα· Ὅρα, ὦ οὗτος, ἔφη, μή τόν ἀγρόν ἐξημερῶσαι βουλόμενος, τήν ψυχὴν ἀγριώσης.

Καταμαθὼν δέ τινα τῶν γνωρίμων ἐσπουδακότα ὅπως αὐτῶ ἢ εἰκῶν ὁμοία γένηται, πρὸς αὐτόν εἶπε. Σὺ ὅπως μέν σοι ὁ λίθος ὅμοιος γένηται ἐσπουδακας· ὅπως δέ μή αὐτός λίθῳ ὅμοιος γένη, οὐ φροντίζεις.

Δημόνακτ. Τούς τῶν σωμάτων ἐπιμελουμένους, ἑαυτῶν δέ ἀμελοῦντας ὠνείδιζεν, ὡς τῶν μέν οἴκων ἐπιμελουμένους, τῶν δέ ἐνοίκων ἀμελοῦντας.

Δημόκριτ. Τὰς μέν γραμμάς ἀσφαλεστέρας, τὰς δέ πράξεις λαμπροτέρας ἔχειν δεῖ.

(729) Θεοῦ ἄξιόν σε ποιήσει, τό μηδέν ἀνάξιον αὐτοῦ πράττειν.

Βίας. Οὕτω πειρῶ ζῆν, ὡς καί ὀλίγον καί πολὺν χρόνον βιωσόμενος.

Λάκων. Λάκων ἐρωτηθεῖς, διατί ἀτειχιστός ἐστίν ἡ Σπάρτη· Μή ψεύδου, ἔφη· τετειχίσται γάρ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

Διογένης, Ὀνειδίσαντος αὐτῶ τινος, ὡς εἰς ἀκαθάρτους τόπους εἰσέρχεται, ἔφη· Καί ὁ ἥλιος, ἀλλ' οὐ μιαίνεται.

Λινδίου. Εὐσέβειαν δεῖ φυλάσσειν· πολίταις τά βέλτιστα συμβουλεύειν· ἡδονῆς κρατεῖν· βία μηδέν πράττειν· τόν τοῦ δήμου ἐχθρόν πολέμιον νομίζειν· οἰκέτας μεθύοντας μή κολάζειν· εἰ δέ μή, δόξεις παροινεῖν.

Λυκούργου. Λυκούργος ὁ νομοθέτης, τό μέν ἀξιοχρεῶν τῶν ἀνθρώπων ἔφη ἐν τῇ οὐσίᾳ κείσθαι· τό δέ ἀξιοπίστον, ἐν τοῖς τρόποις.

Πυθαγόρου. Φιλήδονον, φιλοσώματον, φιλοχρήματον καί φιλόθεον τόν αὐτόν, ἀδύνατον εἶναι. Ὁ γάρ φιλήδονος πάντως καί φιλοχρήματος· ὁ δέ φιλοχρήματος, ἐξ ἀνάγκης καί ἄδικος· ὁ δέ ἄδικος, εἰς μέν Θεόν ἀνόσιος, εἰς δέ ἄνθρωπον παράνομος.

Ἵν τοῦ σώματος ἀπαλλαγείς οὐ δεῖσῃ, πρὸς ταῦτά σοι ἀσκουμένῳ Θεόν παρακάλει γίνεσθαι συλλήπτορα.

Διοδώρου. Πάντες ἄνθρωποι διά τήν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιοῦσι μέν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντός αἰῶνος· τετελευτήκασι δέ πᾶν τόν ὕστερον χρόνον. Καί τοῖς μέν ἐν τῷ ζῆν μηδέν ἀξιόλογον πράξασι, ἅμα ταῖς τῶν σωμάτων τελευταῖς συναποθνήσκει καί τά

ἄλλα πάντα κατά τόν βίον· τοῖς δέ δι' ἀρετήν περιποιησαμένοις δόξαν, αἱ πράξεις ἅπαντα τόν αἰῶνα μνημονεύονται, διαβωόμεναι τῷ θειοτάτῳ τῆς ἱστορίας στόματι.

Ἐπερίδου. Δεῖ τόν ἀγαθόν ἐπιδείκνυσθαι, ἐν μέν τοῖς λόγοις, ἅ φρονεῖ· ἐν δέ τοῖς ἔργοις, ἅ ποιεῖ.

Ἰττάχου φιλοσόφ. Τούς ἀγαθούς τῶν ἀνθρώπων, Θεοῦ τι μέρος ἔχειν.

Ἀριστοτέλ. Θεοῦ μέν ἐστι πράττειν ἅ βούλεται· ἀνθρώπου δέ, τά δέοντα προθυμεῖσθαι.

Ἀντιφάνους. Ὅταν εὐπορῶν τις αἰσχρά πράττη πράγματα, τί τούτων ἀπορήσαντα πράξιν προσδοκᾷς.

ΛΟΓΟΣ Β΄. (732)

Περί φρονήσεως καί βουλῆς.

Σιράχ μ'. Χρυσίον καί ἀργύριον ἐπιστήσουσι πόδας, καί ὑπέρ ἀμφοτέρα βουλή εὐδοκιμήσει.

Σιράχ κβ'. Ἰμάντωσις ξυλίνη ἐνδεδεμένη εἰς οἰκοδομήν, ἐν σεισμῷ οὐ διαλυθήσεται· οὕτω καρδία ἐστηριγμένη ἐπί διανοήμασι βουλῆς, ἐν καιρῷ οὐ δειλιάσει.

Βασιλείου. Διπλοῦν ἐστι τό τῆς φρονήσεως ὄνομα. Ἡ μέν γάρ τις ἐστι φυλακτική τοῦ οἰκείου συμφέροντος, οἷα ἡ τοῦ ὄψεως τήν κεφαλὴν ἑαυτοῦ συντηροῦντος· ἡ δέ τις ἔοικεν εἶναι κακεντρέχεια τρόπων, ὁξέως τό ἴδιον λυσιτελές ἐξευρίσκουσα καί συναρπάζουσα τοὺς ἀκεραιότερους· ὅποια ἦν ἡ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας. Ἡ δέ ἀληθὴς φρόνησις, διάγνωσις ἐστι τῶν τε ποιητέων καί οὐ ποιητέων· ἢ ὁ ἐπακολουθῶν, οὐδέποτε τῷ ὀλέθρῳ τῆς κακίας περιπαρήσεται. Ὁ τοίνυν νοῶν λόγους φρονήσεως, οἶδεν τίνες μέν σοφισματώδεις, τίνες δέ οἱ κατά βίον πρακτέοι καί τά βέλτιστα ἡμῖν ὑποτιθέμενοι· καί ὡς δόκιμος τραπεζίτης, τό μέν καλόν καθεξεί, ἀπό δέ παντός εἶδους πονηροῦ ἀφέξεται.

Ὁ γάρ τό τοῦ ὄψεως φρόνιμον περί τό κακόν, τό τε τῆς περιστερᾶς ἀκέραιον περί τό καλόν ἀναμίξας, οὔτε τό φρόνιμον ἐάσει κακουργόν γενέσθαι, οὔτε τό ἀπλοῦν ἀνόητον.

Χρυσοστ. Πηγὴ καί μήτηρ καί ρίζα φρονήσεως, ἡ ἀρετὴ· ὡσπερ καί πᾶσα πονηρία ἐξ ἀνοίας ἔχει τήν ἀρχήν, ὡσπερ δὴ καί ὁ Προφήτης φησὶν· Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου, ἀπό προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Ὁ δέ ἐνάρετος καί φόβον Θεοῦ ἔχων, πάντων ἐστὶ συνετώτερος. Διό καί τις φησιν· Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.

Ἰγνατίου. Τέλαιοι ὄντες, τέλεια φρονεῖτε. Θέλουσι γάρ ὑμῖν εὖ πράττειν, Θεός ἔτοιμος εἰς τό παρέχειν.

Πλουτάρχ. Ἡ φρόνησις, οὐ σωμαίων, ἀλλὰ πραγμάτων ὄψις ἐστὶ, πρὶν ἐν αὐτοῖς γενέσθαι τόν ἀνθρώπον· ὅπως ἄριστα χρήσεται τοῖς ἀπαντῶσι καί προστυγχάνουσι, παρέχουσα διασκοπεῖν τό μέλλον. Τό μέν οὖν σῶμα, πρόσω που μόνον ὠμμάτῳται· (733) τοῖς δέ ὀπισθεν, τυφλόν ἐστιν. Ἡ δέ διάνοια, καί τά παρωχημένα βλέπειν τῇ μνήμῃ πέφυκεν.

Ἄφρων ἀθημερόν ἐξαγγέλλει ὄργην αὐτοῦ.

Πᾶς ἄφρων, εὐθύς καί μικρόψυχος· οὐ γάρ ἐστι πάγιος.

Εἰ ποτέ τινα ἐώρακεν ἀμαρτάνοντα, ἔλεγε· Μήποτε καί ἐγὼ τοιοῦτῳ περιπέσω.

Μενάνδρου. Ἄπαντα δοῦλα τοῦ φρονεῖν καθίσταται.

Βουλευόμενοι παραδείγματα ποιούνται παρεληλυθότα τῶν μελλόντων. Τό γάρ ἀφανές, ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τήν διάγνωσιν.

Ἰσοκράτ. Ὁ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν οἰκείων, οὐδέποτε καλῶς βουλευέσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Δημόνακτ. Ἐν ἀλλοτρίοις παραδείγμασι παίδευε σεαυτόν, καὶ ἀπαθῆς τῶν κακῶν ἔση.

Ἀριστείδου. Τό μὲν νικᾶν ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῖς φαύλοις πολλάκις περιγίνεται φρονήσει δέ καὶ σοφία κρατεῖν δύνασθαι, μόνον ἐστὶ τῶν εἰδόντων βουλευέσθαι.

Γαῖου. Σωφρονέστερον οἶμαι τοῦ μετὰ τοῦ πάθους ἐγκαλεῖν, τό πρὶ παθεῖν φυλάξασθαι τοῦ μή παθεῖν.

Σόλωνος. Συμβούλευε, μή τά ἥδιστα, ἀλλά τά ἄριστα.

Ἐπικτήτου. Βουλευέου πολλά περὶ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν· οὐ γάρ ἔξεις ἄδειαν ἀνακαλέσασθαι τά λεχθέντα ἢπραχθέντα.

Βίας. Τό μὲν ἰσχυρόν τῷ σώματι γενέσθαι, φύσεως ἔργον· τό δέ λέγειν τά συμφέροντα τῇ πατρίδι, ψυχῆς ἴδιον καὶ φρονήσεως.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, τίς ἄριστος σύμβουλος, ἔφη· Ὁ καιρός.

Τούς φρονίμους ἔλεγε μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀφρόνων, ἢ τούς ἀφρονας ὑπὸ τῶν φρονίμων ὠφελεῖσθαι· τούτους μὲν γάρ φυλάττεσθαι τὰς ἐκείνων ἀμαρτίας· ἐκείνους δέ, τὰς τούτων μή μιμεῖσθαι κατορθώσεις.

Δεῖ τόν ἀγαθόν ἄνδρα, μεμνήσθαι μὲν τῶν γενομένων, πράττειν δέ τά ἐνεστῶτα· περὶ δέ τῶν μελλόντων ἀσφαλίζεσθαι.

(736) Μία ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ καλῶς βουλευέσθαι, τό γνῶναι περὶ ὅτου ὁ λόγος· εἰ δέ μή, τοῦ παντός ἀμαρτάνειν ἀνάγκη.

Εὐριπίδου ἐν Ἀντιόπῃ.

Ψυχῇ μέγας χαλινός ἐστὶν ὁ νοῦς.

Τό δ' ἀσθενές μου καὶ τό θῆλυ σώματος

Κακῶς ἐμέμφθη· εἰ γάρ εὖ φρονεῖν ἔχω,

Κρεῖσσον τόδε ἐστὶ καρτεροῦ βραχίονος.

Σοφοκλέοις ἐν Αἴαντι.

Ἐκ τῶνδε μέντοι τῶν τρόπων οὐκ ἂν ποτε

Λατάστασις γένοιτ' ἂν οὐδενός νόμου·

Εἰ τούς δίκη νικῶντας ἐξωθήσομεν,

Καὶ τούς ὀπισθεν εἰς τό πρόσθεν ἄξομεν.

Ἄλλ' εἰκτέον τάδ' ἐστίν· οὐ γάρ οἱ πλατεῖς,

Οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφλέστατοι,

Ἄλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ.
Μέγας δέ πλευράς βοῦς, ὑπό σμικρᾶς ὄμωσ
Μάστιγος ὀρθός εἰς ὁδόν πορεύεται.
Ὅ γάρ φρονῶν εὖ, πάντα συλλαβῶν ἔχει.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Περὶ ἀγνείας καὶ σωφροσύνης.

Ἴωβ λα΄. Εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικί ἄνδρός ἐτέρου· εἰ δέ καὶ ἐγκάθετος ἐγενόμην ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτῆς, ἀρέσαι καὶ ἡ γυνή μου ἐτέρω.

Σοφίας. Μακαρία στείρα ἀμίαντος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν παραπτώματι· ἔξει καρπὸν ἐν ἐπισκοπῇ ψυχῶν.

Κρεῖσσον παρθενία μετ' ἀρετῆς· ἀθάνατός ἐστιν ἡ μνήμη αὐτῆς· ὅτι καὶ παρά Θεῶν γινώσκεται καὶ παρά ἀνθρώποις. Παροῦσάν τε μιμοῦνται αὐτήν, καὶ ποθοῦσιν ἀπελθοῦσαν· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανοφοροῦσα πομπεύει, τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασα.

Σιράχ. Ὁ ἀντοφθαλῶν ἡδοναῖς, στεφανοῖ ζωὴν αὐτοῦ.

Ματθ. ιθ' Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.
Εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν ἐγενήθησαν οὕτως, κ. τ. ε

Βασιλείου. Οὔτε οὖν ἐπὶ σωφροσύνη ἐπαινέσθαι προσήκει τοὺς ἀποκοπτομένους τὰ μόρια. Οὐδὲ γάρ τοὺς ἵππους ὡς μὴ κερατίζοντας, οὐδὲ τοὺς βοῦς ὡς μὴ λακτίζοντας ἐπαινοῦμεν· ἀλλὰ τούτους μὲν, εἰ μὴ λακτίζουσιν, ἐπαινέσομεν· τοῖς δὲ βουσίην, εἰ μὴ κερατίζουσι, τῆς ἡμερότητος ἀποδεξόμεθα. Οὐ γάρ ἐν ᾧ μὴ δύναται τις, ἀλλ' ἐν ᾧ δυνάμενος οὐκ εἰς ἀδικίαν κέχρηται τῇ δυνάμει, θαυμάζεται.

(737) Νεκρὸς οὐ στεφανοῦται. Οὐδεὶς δίκαιος δι' ἀδυναμίαν κακοῦ.

Δεῖ οὖν τὸν νοῦν ὡσπερ τινὰ κυβερνήτην ἄνω καθήμενον τῶν παθῶν, καὶ οἰοεὶ πλοῖω τῆς σαρκὸς ἐπιβάντα· καὶ ἐμπείρως τοὺς λογισμοὺς ὡσπερ οἶακας περιστρέφοντα, καταπατεῖν γενναίως τὰ κύματα· ὑψηλότερον δὲ διαμένοντα καὶ δυσπρόσιτον ὄντα τοῖς πάθεσιν, μηδαμοῦ τῆς ἀπ' αὐτῶν πικρίας, ὡσπερ ἄλμης τινός, ἀναπίμπλασθαι.

Θεολόγου. Σύνοικον αἰροῦ μηδ' ἀδελφόν ῥαδίως.

Ἐπέκκαυμα γάρ τῆς νόσου τί δεῖ βλέπειν;

Κρεῖσσον κατηφές ἦθος, ἢ τεθρυμμένον.

Μύρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται.

Οὔτε φλόξ μένει τῆς ὕλης δαπανηθείσης, ἀλλὰ τῷ ἀνάπτοντι συναπέρχεται· οὔτε λογισμὸς ἐμπαθῆς ὑφίσταται μαραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος.

Ὁφθαλμὸς πορνεύων οὐ φυλάσσει τὴν παρθενίαν. Γλῶσσα πορνεύουσα τῷ πονηρῷ μίγνυται. Πόδες ἄτακτα βαίνοντες ἐκκαλοῦνται νόσον ἢ κίνδυνον τῷ νῷ. Παρθενευέτω καὶ ἡ διάνοια· μὴ ῥεμβέσθω καὶ πλανάσθω. Μὴ τύπους ἐν ἑαυτῇ φερέτω πονηρῶν

πραγμάτων. Καί ὁ τύπος, μέρος πορνείας ἐστί. Μή εἰδωλοποιεῖτω τῆ ψυχῆ τά μισούμενα.

Χρυσοστ. Χλεύη, τά μέν τῆς παιδοποιίας ὄργανα τηρεῖν παρθένα, τήν δέ γλῶσσαν μή τηρεῖν. ἢ γλῶσσαν μέν τηρεῖν, τήν δέ ὄρασιν ἢ τήν ἀκοήν ἢ τὰς χεῖρας μή τηρεῖν· ἢ ταῦτα μέν ἔχειν καί τηρεῖν παρθένα, τήν δέ καρδίαν μή τηρεῖν, ἀλλ' ἔταιρίζεσθαι τύφῳ καί θυμῳ.

Μή καταμαλάττωμεν ἡμῶν τήν ἰσχύν, μηδέ ἐκκόπτωμεν τά νεῦρα ταῖς ὁμιλίαις ταύταις. Καί γάρ ἄφατος καί πολλή ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐντεῦθεν εἰσρεῖ κακία. Τί γάρ, εἰ καί μή αἰσθανώμεθα, τῆ φιλία μεθύοντες; Τοῦτο γάρ αὐτό πάντων ἐστί δεινότατον, ὅτι οὐδέ ἴσμεν ὅπως ἐκνευρίζομεθα, καί κηροῦ παντός γινόμεθα μαλακώτεροι. Καθάπερ γάρ τις λέοντα γαῦρον καί βλοσυρόν λαβών, εἶτα ἀποκείρας μέν τήν κόμην, ἀνελῶν δέ τούς ὀδόντας, καί περιελῶν τούς ὄνυχας, αἰσχροῦ ποιεῖ καί καταγέλαστον, καί παιδίους εὐκαταγώνιστον, τόν φοβερόν καί ἀφόρητον, καί ἀπό μόνου τοῦ βρυχήματος τά πάντα σεῖοντα· οὕτω δὴ καί αὐται, πάντας ὅσους ἐάν λάβωσιν, εὐχειρώτους τῷ διαβόλῳ ποιοῦσι· μαλακωτέρους, θερμότερους, ἀναισχύντους, ἀνοήτους, ἀροχόλους, θρασεῖς, ἀκαίρους, ἀγενεῖς, ἀπηνεῖς, δουλοπρεπεῖς, ἀνελευθέρους, ἰταμούς, φλύαρους· καί ἀπλῶς πάντα τά γυναικεῖα πάθη τά διεφθαρμένα φέρουσαι, εἰς τήν τύτων ἐναπομάττονται ψυχῆν. Ἀμήχανον γάρ τόν γυναικεῖ συνοικοῦντα μετά συμπαθείας τοσαύτης, καί ταῖς ἐκείνων ἐνστρεφόμενον ὁμιλίαις, μή ἀγύρτην τινά εἶναι, καί ἀγοραῖον καί συρφετώδη. Κἄν (740) γάρ φθέγγηται τι, πάντα ἀπό τῶν ἰστών καί τῶν ἐρίων φθέγγεται, τῆς γλώττης αὐτοῦ τῆ ποιότητι τῶν γυναικεῖων ἀναχρωσθείσης ῥημάτων· κἄν ποιῇ τι, μετα πολλῆς τοῦτο ἐργάζεται δουλοπρεπείας, πόρρω τῆς τοῖς Χριστιανοῖς πρεπούσης ἐλευθερίας ἐαυτόν ἀποικίσας, καί οὐδέ πρός οὐδέν τῶν μεγάλων κατορθωμάτων γενόμενος χρήσιμος.

Γρηγορ. Νύσσης. Μακαρίζει ὁ Κύριος, οὐ τούς ἕξω πάθους βιοτεύοντας (οὐ γάρ δυνατόν ἐν ὑλώδει ζωῆ τόν ἄϋλον καθόλου καί ἀπαθῆ κατορθωθῆναι βίον) , ἀλλά πρός τὰς τῆς φύσεως ὁρμάς βραδέως καί δυσκινήτως ἔχοντας.

Πάσης ὄντως κακίας οἷόν τι δέλεαρ ἢ ἡδονή προβληθεῖσα, εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ἐπί τό ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται.

Κλήμεντος. Παρθένων φθορά λέγεται, οὐ μόνον πορνεία, ἀλλά καί ἡ πρό καιροῦ ἔκδοσις ὅταν, ὡς εἶπειν, ἄωρος ἐκδοθῆ τῷ ἀνδρὶ, ἥτοι ἀφ' ἑαυτῆς , ἢ παρά τῶν γονέων.

Ἐκ τῶν Πατέρων. Διά τεσσάρων πραγμάτων ἐγείρεται ἡ πορνεία, ἐκ τοῦ φαγεῖν καί πιεῖν εἰς πλησμονήν· καί ὁ κόρος τοῦ ὕπνου, καί τό ἀργεῖν καί παίζειν καί ἀργολογεῖν· καί ὁ καλλωπισμός τῶν ἱματίων.

Νεῖλου. Ἀπόστησον ἀπό τῆς συμβίου σου τόν εὐνοῦχον Σμάραγδον· κἄν γάρ δοκοῖη τῶν κάτω διδύμων ἐκτετηῆσθαι, ἀλλ' ἄνω ἔχει ἐν τῷ προσώπῳ πῶς τούς διδύμους ὀφθαλμούς, ἐμπαθῶς ἐμβλέποντας, καί ἐπισυρομένους ἤδη πονηρὰς μαρτυρίας.

Κυρίλλου. Καπνοῦ δίκην, ἢ καί ὥπερ τινές ἀτμοὶ τῶν ἐμφύτων ἡδονῶν ἀνίσχουσιν ἐν ἡμῖν αἱ ὀρέξεις. Ἄλλ' ὁ μέν σῶφρων καί νεανικός, ἐπιτιμᾷ τοῖς κινήμασι, καί

περαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἔα· ᾧ καὶ ἀδρανές ὄν ἔτι τό πάθος ἡττηται ῥαδίως· ὁ δέ ῥάθυμος καὶ κατημελημένος, εἰσδέχεται μὲν τὰς τῶν ἡδονῶν ἀρχάς ὡς ἐννοίας ἔτι ψιλὰς· ἐπιτρέψας δέ προελθεῖν εἰς πλάτος, δυσχερεστάτην εὐρήσει τὴν ἀντίστασιν. Ὁ γάρ προαλούς καὶ προηττημένος, οὐ τῶν ἰδίων ἐστὶν θελημάτων Κύριος· ὑπόκειται δέ μᾶλλον καθάπερ τινὶ Βαρβάρῳ τῷ νικήσαντι πάθει.

Μενάνδρου.

Ταμεῖόν ἐστιν ἀρετῆς ἢ σωφροσύνη.

Ἰαμβλίου ἐξ Ἐπιστολῶν περὶ σωφροσύνης.

(741) Πᾶσα μὲν ἀρετὴν τό θνητοειδές πᾶν ἀτιμάζει, τό δέ ἀθάνατον ἀσπάζεται. Πολύ δέ διαφερόντως ἢ σωφροσύνη ταύτην ἔχει τὴν σπουδὴν, ἅτε δὴ τὰς προσηλούσας τῷ σώματι τὴν ψυχὴν ἡδονὰς ἀτιμάζουσα, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ βάθροισι βεβώσα, ὡς φησι Πλάτων. Πῶς γάρ ἢ σωφροσύνη τελείους ἡμᾶς οὐ ποιεῖ, τό ἀτελές καὶ ἐμπαθές ὄλον ἀφ' ἡμῶν ἐξορίζουσα; Γνοίης δ' ἂν ὡς τοῦτο οὕτως ἔχει, τὸν Βελλεροφόντην ἐννοήσας, ὡς μετὰ τῆς κοσμιότητος συναγωνιζόμενος, τὴν Χίμαιραν καὶ τό θηριῶδες καὶ ἄγριον καὶ ἀνήμερον φύλον πᾶν ἀνείλεν. Ὅλως γάρ ἢ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπικράτεια οὐδέ ἀνθρώπους ἀφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, πρὸς δέ τὴν ἀλόγιστον αὐτοῦς ἔλκει φύσιν καὶ θηριῶδη καὶ ἄτακτον.

Μέμνησο λιμοῦ καὶ δίψους ταῦτα γάρ δύνανται μεγάλως τοῖς σωφροσύνην διώκουσιν.

Ἐκ τῶν Ἀριστογνοππουμῶν. Κρατεῖ ἡδονῆς, οὐχ ὁ ἀπεχόμενος, ἀλλ' ὁ χρώμενος μὲν, μὴ προεκφερόμενος δέ· ὡσπερ καὶ νηός καὶ ἵππου, οὐχ ὁ μὴ χρώμενος, ἀλλ' ὁ μετὰ γων ὅπου βούλεται.

Ἡσαίου. Ἡγοῦμαι μεγίστην εἶναι τῶν λειτουργιῶν, τό καθ' ἡμέραν βίον κόσμιον καὶ σώφρονα παρέχειν.

Σωκράτ. τό μὲν πῦρ, ὁ ἄνεμος, τόν δέ ἔρωτα, ἢ συνήθεια ἐκκαίει.

Ἀλέξανδρ. Αἰχμαλώτους λαβὼν τὰς Δαρείου θυγατέρας, ἐπειδὴ συνεβούλευον αὐτῷ οἱ φίλοι, εὐειδέσιν οὔσαις αὐταῖς συγγενέσθαι· Αἰσχρόν, ἔφη, ἐστίν, ἄνδρας νικήσαντας, ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι.

Ὁ αὐτός εἰς Ἰλλυριοὺς παραγενόμενος, ἐν τῷ τοῦ Διὸς βωμῷ κατιδὼν γυναῖκα κάλλει διαφέρουσαν, ἐκπλαγεὶς αὐτῆς τὴν εὐμορφίαν, πολὺν χρόνον ἐθεᾶτο· τοῦ δέ Ἡφαιστίωνος εἰπόντος, ὅτι εἰκός ἐστι παραλαβεῖν αὐτὴν ἐρωμένην, ἔφη, Καὶ πῶς οὐ δεινόν, εἰ οἱ ἄλλων ἀκρασίας κολάζειν βουλόμενοι, δουλεύοντες ἀκρασίαις ὑπὸ τῶν ἐκτός ἀνθρώπων φωραθῶμεν;

Κλειτάρχου. Φιλῶν ἅ μὴ δεῖ, οὐ φιλήσεις ἅ δεῖ. Ἀπλήρωτον γάρ ἢ ἐπιθυμία, διὰ τοῦτο καὶ ἄπορον.

Διογένης. Δεινόν ἔλεγεν, εἰ οἱ μὲν ἀθληταὶ καὶ οἱ κιθαρῳδοί, γαστροὶ καὶ ἡδονῶν κρατοῦσιν, οἱ μὲν τῆς φωνῆς χάριν· οἱ δέ, τοῦ σώματος· σωφροσύνης δέ ἕνεκα, οὐδεὶς τούτων καταφρονήσει.

(744) Δημόνακτ. Ἐνιοὶ πόλεων μὲν δεσπόζουσι, γυναιξὶ δέ δουλεύουσι.

Ἀντιφῶντ. Ὅστις δέ τῶν αἰσχροῶν, ἢ τῶν κακῶν, μήτε ἐπεθύμησε, μήτε ἤψατο, οὐκ ἔστι σώφρων· οὐ γάρ ἔσθ' ὅτου κρατήσας, αὐτὸς ἑαυτὸν κόσμιον παρέχεται.

Ἐπικτήτου. Οὐδεὶς ἐλεύθερος, ἑαυτοῦ μὴ κρατῶν.

Πυθαγόρου. Ῥώμη ψυχῆς ἀπαθοῦς, σωφροσύνη. Αὕτη γάρ ψυχῆς ἀπαθοῦς φῶς ἐστίν.

Δουλεύειν παθεσι χαλεπώτερον ἢ τυράννοις. Ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι τὸν πάθεσι δουλεύοντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατούμενον.

Σοφοκλέους. Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχροῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι.

Δημοσθ. Δεῖ τον εὖ φρονοῦντα, τὸν λογισμὸν αἰεὶ τῶν ἐπιθυμιῶν κρείττω πειρᾶσθαι ποιεῖν.

Δημήτριος. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, τοὺς ἀστείους εἶπε τῶν νέων, ἐν μὲν ταῖς οἰκίαις τοὺς γονεῖς δεῖνα ἰδεῖσθαι· ἐν δέ τῇ ὁδῶ, τοὺς ἀπαντῶντας· ἐν δέ ταῖς ἐρημίαις, ἑαυτούς.

Μενέδημος. Μενέδημος, νεανίσκου τινός εἰπόντος, Μέγα ἐστὶ τό τυχεῖν ὧν ἂν τις ἐπιθυμῇ, εἶπεν· Πολλῶ μείζον ἐστὶ τό μηδὲν ἐπιθυμεῖν ὧν μὴ δεῖ.

Βίας. Βίας ὁ Πριηνεὺς, εἶπε· Μακάριός ἐστὶν ὁ πλουτῶν, καὶ ὧν ἐπιθυμεῖ ἀπολαύων· ὁ δέ μὴ ἐπιθυμῶν, μακαριώτερος.

Ξάνθου. Ξάνθος ὁ σοφός, θεασάμενος ἐπὶ θύραις εὐπρεποῦς γυναικὸς ἄνδρα οἰκοφθόρον, ἔφη· Οὗτος ἡδονὴν μικρὰν ὠνεῖται μεγάλῳ κινδύνῳ.

Χαρικλείας. Ἡ γάρ τῶν ἐρωτικῶν ἀντίβλεψις, ὑπόμνησις τοῦ πάσχοντος γίνεται, καὶ ἀναφλέγει τὴν διάνοιαν ἢ θεά, καθάπερ ὕλη πυρὶ γενομένη ὑπέκκαυμα. Ὑπέκκαυμα γάρ ἐπιθυμίας λόγος ἐρωτικός.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Περὶ ἀνδρείας καὶ ἰσχύος.

Μαθ. ιζ΄. Εἴ τις θέλῃ ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

Παροιμ. κα'. Οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ σοφία, οὐδέ ἔστιν ἀνδρεία, οὐδέ ἔστι βουλή κατέναντι Κυρίου.

(745) Ἴππος ἐτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου· παρά δέ Κυρίου βοήθεια.

Συράχ ιγ'. Ἰσχυροτέρῳ σου μή κοινώνει. Τί κοινωθήσεται χύτρα πρὸς λέβητα; αὕτη προσκρούσει, καὶ αὕτη συντριβήσεται.

Ἐφ. στ'. Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, κ. τ. ἐ.

Βασιλείου. Ὑπένεγκεν τοίνυν οὐκ ἀπαθῶς οὐδ' ἀναισθήτως. Τίς γάρ μισθὸς ἀναληθίας; ἀλλ' ἐπιπόνως μὲν καὶ σὺν ἀληθοῦσι μυρίαίς, πλήν υπένεγκε, ὡσπερ τις γενναῖος ἀγωνιστής, τὴν ἰσχύν καὶ τὴν ἀνδρείαν, οὐ μόνον ἐκ τοῦ τύπτειν τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ φέρειν στερβῶς τὰς παρ' αὐτῶν πληγὰς ἐπιδεικνύμενος· καὶ ὡσπερ τις κυβερνήτης σοφὸς καὶ ἀτάραχος ὑπὸ τῆς ἄγαν περιτόν πλοῦν ἐμπειρίας, ὀρθὴν καὶ ἀβάπτιστον καὶ παντός χειμῶνος ὑψηλοτέραν τὴν ψυχὴν διασώζων.

Θεολόγου. Θάρσος καὶ θράσος, κἄν τοῖς ὀνόμασι πλησιάζει, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται ἀνδρείαν τε εἶναι φαμεν καὶ ἀνανδρείαν. Τὸ μὲν γάρ ἐν τοῖς τολμητέοις θάρρειν, ἀνδρείας ἔστιν, ὡσπερ τὸ ὑφίεσθαι, δειλίας. Οὐ δέ πλεῖον ὁ κίνδυνος, ὁμοσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσεως, ὡσπερ τὸ ὑποχωρεῖν ἀσφαλείας.

Χρυσοστ. Οὔτε παραιτεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγῶνας, οὔτε πρὸς τούτους ἐπιπηδᾶν. Οὔτω γάρ καὶ ἡμῖν ἡ νίκη λαμπροτέρα ἔστι, καὶ ἡ ἥττα τῷ διαβόλῳ καταγελαστοτέρα. Ἐλκυσθέντας μὲν γάρ γενναῖως ἐστάναι· μὴ καλουμένους δέ, ἡσυχάζειν καὶ τὸν καιρὸν ἀναμένειν, τῶν ἀγαθῶν· ἵνα καὶ τὸ ἀκενόδοξον, καὶ τὸ γενναῖον ἐπιδειξώμεθα.

Σωκράτης. Θεασάμενος τὰς τῶν Κορινθίων πόρτας ἐσχυρῶς κεκλεισμένα, ἔφη· Μὴ γυναῖκες ἐνθάδε κατοικοῦσιν;

Μενάνδρου, Ἰσχύς νοῦν οὐκ ἔχουσα, τάφῳ τοὺς ἐμπίπτοντας παραδίδωσιν.

Ἀλέξανδρ. ὁ βασιλεύς. Οὗτος παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν φίλων νυκτὸς ἐπιθέσθαι τοῖς πολεμίοις, εἶπεν· Οὐ βασιλικὸν ἔστι κλέπτειν τὴν νίκην. Θεασάμενος δέ τινα ὁμώνυμον αὐτοῦ δειλὸν ὄντα, ἔφη· Νεανίσκε, ἢ τὸ ὄνομα ἄλλαξον, ἢ τὸν τρόπον.

(748) Παρακαλούμενος δέ ὑπὸ τῶν φίλων τεκνοποιῆσαι, ἔφη· Μὴ ἀγωνιάτε· καταλείπω γάρ ὑμῖν τέκνα, τὰς ἐκ τῶν ἀγῶνων νίκας.

Τοῦ αὐτοῦ ἐνιόντος ἐπὶ τὸν πόλεμος, Ἀριστοτέλης ἔφη· Περίμεινον τὸ τέλειον τῆς ἡλικίας, καὶ τότε πολέμει. Ὁ δέ, Φοβοῦμαι, εἶπε, μὴ περιμένων τὸ τέλειον τῆς ἡλικίας, τὴν τῆς νεότητος τόλμαν ἀπολέσω.

Λάκων ὄνειδιζόμενος ὑπὸ τινος, ὅτι χωλὸς ὢν ἔξεισιν ἐπὶ τὸν πόλεμον, Τί τοῦτο; ἔφη· οὐ φευγόντων ἐστὶ χρεία, ἀλλὰ μενόντων καὶ ἀγωνιζομένων.

Λαονίδης . Λεονίδας ὁ Λακεδαιμόνιος, ὀλίγους ἔχων στρατιώτας, εἰς τὴν πρὸς τοὺς Πέρσας μάχην ἐξεπορεύετο. Εἰπόντος δέ τινος, ὅτι μετ' ὀλίγων παντελῶς ἐκπορεύεται, εἶπεν· Ἀλλά μετὰ βουλομένων.

Λάκων ἀσθενεὺς τὸ σῶμα διακείμενος ἐπὶ παρατάξιν προῆγε· λεγόντων δέ τινων αὐτῷ, Ποῦ τοιοῦτος ὢν πορεύῃ; ἔφη· Ὑπὲρ τῆς πατρίδους ἀποθανεῖν.

Μουσωνίου. Ἄρπαξε τὸ καλῶς ἀποθνήσκειν ὅτε ἔξεστι. μὴ μετὰ μικρὸν τὸ μὲν ἀποθνήσκειν σοι παρῆ, τὸ δὲ καλῶς μηκέτι ἔξης.

Ἐκ τῶν Δίωνος Χρειῶν. Λάκεινα γυνή, τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐν παρατάξει χωλεύοντος, καὶ δυσφοροῦντος ἐπὶ τούτῳ, Μὴ λυποῦ τέκνον, εἶπε καθ' ἕκαστον γάρ βῆμα τῆς ἰδίας ἀρετῆς ὑπομνησθήσῃ.

Ἐκ τῆς Νικολάου συναγωγῆς. Κέλτοι οἱ τῷ Ὠκεανῷ γειτνιώντες, αἰσχρὸν ἡγοῦνται τοῖχον καταπίπτοντα ἢ οἰκίαν φεύγειν· πλημμυρίδος δὲ ἐκ τῆς ἔξω θαλάττης ἐπερχομένης, μεθ' ὄπλων ἀπαντῶντες ὑπομένουσιν, ἕως κατακλύζονται, ἵνα μὴ δοκῶσι φεύγοντες τὸν θάνατον φοβεῖσθαι.

Κορίσκου. Κορίσκος εὖ μάλα γέρων ὢν, ὡς ἀπὸ τινος χαλεπῆς ἀρρώστιας ἀνέρρωσεν, Ἄπαγε, ἔφη, ὡς ἀηδῶς ἀνέστροφα, ἤδη τῆς ὁδοῦ προκεκοφῶς, ἦν δεῖ πάντως πορευθῆναι.

Πύρρου. Πύρρου ἐπιστρατεύσαντος τοῖς Λακεδομονίοις, καὶ πολλὰ ἀπειλοῦντος, Κερκυλλίδας εἷς τῶν γερόντων ἀναστάς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἶπεν· Εἰ μὲν Θεὸς ἐστὶν ὁ ἀπειλῶν, μὴ φοβώμεθα· οὐδὲν γάρ ἀδικοῦμεν· εἰ δ' ἄνθρωπος, γνώτω ἀνδράσιν ἀπειλῶν.

Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου Ἱστοριῶν. Δαρεῖος ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, μετὰ τριάκοντα μυριάδων ἐν (749) Μαραθῶνι ἐστρατοπευδεύσατο. Ἀθηναῖοι δὲ χιλίους ἔπεμψαν ἐπ' αὐτούς, στρατηγούς αὐτοῖς δόντες, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Κυναίγειρον καὶ Μιλτιάδην. Συμβληθείσης δὲ τῆς παρατάξεως, Πολύζηλος μὲν ὑπὲρ ἄνθρωπον φαντασίαν θεασάμενος, τὴν ὄρασιν ἀπέβαλεν, καὶ τυφλὸς ὢν, ἀνεῖλε τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ. Καλλίμαχος δὲ πολλοῖς πεπαρμένος δόρασι, καὶ νεκρὸς ἐστάθη· Κυναίγειρος δὲ Περσικὰς ἀγομένην ναῦν, κατέχων, ἐχειροκοπήθη· ὅθεν καὶ εἰς αὐτούς ὑπὸ Παντελείου τοιαύδε γεγράφθαι λέγεται·

ὦ κενεοῦ καμάτου καὶ ἀπρήκτου πολέμοιο!
Ἡμετέρῳ βασιλεῖ τί λέξομεν ἀντιάσαντες;
ὦ βασιλεῦ, τί μ' ἔπεμπες ἐπ' ἀθανάτους πολεμιστάς;
Βαλοῦμεν, οὐ πίπτουσι· τιτρώσκομεν, οὐ φοβέονται.
Μοῦνος ἀνὴρ σύλησεν ὄλον στρατόν· ἐν δ' ἄρα μέσῳ
Ἄσματοεις [Ἄσθματ.] ἔστηκε σιδηρεῖαις ὑπὸ ρίζαις,
Οὐδέ θέλει πεσέειν· τάχα δ' ἔρχεται ἔνδοθι νηῶν.
Λέγε, κυβερνήτα, νέκυος προφύγωμεν ἀπειλάς.

ΛΟΓΟΣ Ε.

Περί δικαιοσύνης.

Ματθ. ε'. Μακάριοι οί πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοί χορτασθήσονται.

Λευϊτ. ιθ'. Ζυγά δίκαια καί μέτρα δίκαια καί χοῦς δίκαιος ἔστι ὑμῖν.

Ἑσαΐ. κστ'. Δικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπί τῆς γῆς.

Παροιμ. ιδ'. Δικαιοσύνην ὑποῖ ἔθνος, ἔλασσοῦσι δέ φυλάς αἱ ἁμαρτίαι.

Παροιμ. ιβ'. Κτήμα τίμιον ἀνήρ καθαρὸς πορευόμενος ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης.

Ἄδός δικαιοσύνης καί ἐλεημοσύνης εὐρήσει ζωὴν καί δόξαν.

Παροιμ. κζ'. Ὁρύσσω βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν· ὁ κυλίων λίθον, ἐφ' ἐαυτόν κυλίει.

Κρεῖσσον ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλά γεννήματα μετὰ ἀδικίας.

Σιράχ μ'. Χρήματα ἀδίκων ὡς ποταμὸς ξηρανθήσεται, καί ὡς βροντὴ μεγάλη ἐν ὑετῷ ἐξηχῆσει.

(752) Βασιλείου. Ὁ τήν ἀληθῆ δικαιοσύνην μὴ ἔχων προεναποκειμένην τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμένος, ἢ φιλίᾳ χαριζόμενος, ἢ ἔχθρᾳ ἀμυνόμενος, ἢ δυναστεία δυσωπούμενος, τό κρίμα κατευθύνει οὐ δύναται.

Δικαιοσύνη ἐστίν ἕξις ἀπονεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν. Δυσθήρατον δέ τοῦτο, τῶν μὲν διὰ τό περί τήν φρόνησιν ἐλλιπές οὐχ εὐρισκόντων ἐκάστῳ διανεῖμαι τό ἴσον· τῶν δέ διὰ τό προκατέχεσθαι ὑπό παθῶν ἀνθρωπίνων ἀφανιζόντων τό δίκαιον.

Θεολόγου. Θεοῦ μὲν ὀργῆς τρυγίαν τινά καί πιστεύομεν, καί ἀκούομεν· τό λείμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως, ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος. Εἰ γάρ καί κλίνει διὰ φιλανθρωπίαν ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τό ἐνδόσιμον, ἀλλ' οὐ πᾶν συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χεῖρους γίνωνται.

Χρυσοστ. Οὔτε πάντας ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκην ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀπογνῶς τήν ἀνάστασιν, καί ἀπελπίσης τήν κρίσιν, πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὔτε πάντα ἀφίεται ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ ἄλιν ἀπρονόητα εἶναι πάντα νομίσης.

Τοῦ Νύσσης. Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρίσια, ταῖς ἡμετέραις διαθέσεσιν ἐξομοιοῦται· καί οἷα περ ἂν τά παρ' ἡμῶν ἦ, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιπαρέχεται.

Εὐαγγρίου. Ἄδικος δικαστής, μεμολυσμένη συνείδησις.

Κυρίλλου. Πᾶς ὁ ἀδικούμενος, καταφλέγεται μὲν ὑπό λύπης· ἀμύνασθαι δέ οὐκ ἔχων ἢ διὰ τῶν ἴσων ἐλθεῖν, ἔσθ' ὅτε διὰ τό ἠτᾶσθαι τῆς τοῦ ἀδικοῦντος χειρός, τῆς ἄνωθεν μισοπονηρίας τό κέντρον καλεῖ πρὸς ἐπικουρίαν.

Πλάτωνος. Τίμιος μὲν δὴ καί ὁ μηδένα ἀδικῶν· ὁ δέ μὴδ' ἐπιτρέπων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν, πλεόν ἢ διπλάσιος τιμῆς ἄξιός ἐκείνου. Ὁ μὲν γάρ ἑνός, ὁ δέ πολλῶν ἀντάξιός ἐτέρων.

Ἐγὼ γάρ δὴ οἶμαι, καί ἐμέ, καί σέ, καί τούς ἄλλους ἀνθρώπους, τό ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι· καί τό μὴ διδόναι δίκην, τοῦ διδόναι.

(753) Ἄξιον τούτους ἐπαινεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἱ μηδεμίαν ὠφέλειαν προαιροῦνται τοῦ δικαίου· χρήματα γάρ ἔστι κτήσασθαι, δόξαν δέ, χρημάτων οὐ ράδιον πρίασθαι.

Μοσχίωνος. Ἄμεινον δικαίως κρίναντα, πρὸς τοῦ καταδικασθέντος ἀδίκως μεμφθῆναι, ἢ ἀδίκως κρίναντα, παρά τῇ φύσει δικαίως ψέγεσθαι.

Ἐκ τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων. Δοκεῖ δέ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καί μάλιστα σώζειν δημοκρατίαν, ἐν ἣ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος προβάλλονται καί κολάζουσιν.

Ἐπερίδου. Διά δύο προφάσεις τῶν ἀδικημάτων ἄνθρωποι ἀπέχονται, ἢ διά φόβον, ἢ διά αἰσχύνην.

Σωκράτ. Ἄ πάσχοντες παρ' ἐτέροις ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μή ποιεῖτε.

Ἐπικτήτου. Ὡσπερ εὐθύς ζυγός, οὔτε πρὸς ἀληθοῦς εὐθύνεται ζυγοῦ, οὔθ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὔτω καὶ ὁ δίκαιος κριτῆς, οὔθ' ὑπὸ δικαίων εὐθύνεται, οὔτε παρ' ἀδίκους δικάζεται.

Μὴ πρότερον ἐτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσης, πρὶν αὐτός παρά τῇ δίκῃ κριθῆς.

Πυθαγόρου. Κακά μείζω πάσχει διά τοῦ συνειδότος ὁ ἀδικῶν, βασανιζόμενος, ἢ ὁ τῶ σώματι καὶ ταῖς πληγαῖς μαστιγούμενος.

Ζήνωνος. Ζήνων ὁ Στοϊκός φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος τῶν γνωρίμων, πῶς ἂν μηδέν τῶν ἀδίκων πράττο[ι]μεν, εἶπεν· Ἐάν διά παντός ὑπολαμβάνητέ με συμπαρεῖναι ὑμῖν.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, εἰ δύναται λανθάνειν Θεόν ἄνθρωπος ἀδικῶν, Ἄλλ' οὐδέ διανοούμενος, ἔφη.

Σωκράτης. Καταδικασθεὶς ὑπὸ Ἀθηναίων κατακρημνισθῆναι, τῆς γυναικὸς Ξανθίππης κλαιούσης, καὶ λεγούσης· ὦ Σώκρατες, ὡς ἀδίκως ἀποθνήσκεις! ἔφη· Σὺ οὖν ἐβούλου με δικαίως ἀποθανεῖν;

Μενάνδρου.

Χρηστοῦ πρὸς ἄνδρος μηδέν ὑπονόει κακόν.

Δίκαιος ἀδικεῖν οὐκ ἐπίσταται τρόπος.

Ξενοφῶντι Σωκράτης. Ἦ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμαρτότερον τοῦ λόγου τό ἔργον εἶναι; Πολύ γε, νῆ Δία, ἔφη. Δίκαια μὲν λέγοντες πολλοί, ἄδικα ποιοῦσι· δίκαια δὲ πραττόντων, οὐδ' ἂν εἷς ἄδικος εἴη.

ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄ .

Περὶ φίλων καὶ φιλαδελφίας.

Α΄ Κορ. ιγ΄. Ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα (756) χαλκός ἢ ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καί μετ' ὀλίγον· Ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μοι, καὶ παραδῶ τό σῶμα μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι.

Παροιμ. κζ΄. Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου, ἢ ἐκούσια, φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ.

Παροιμ. κθ΄. Ὅς παρασκευάζεται ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ἑαυτοῦ φίλου δίκτυον, περιβαλεῖ αὐτό τοῖς ἑαυτοῦ ποσίν.

Παροιμ. ιη΄. Προφασίζεται ἀνὴρ βουλόμενος χωρισθῆναι ἀπὸ φίλων.

Παροιμ. ιε΄. Κρεῖττον ξενισμός λαχάνων πρὸς φιλίαν καὶ χάριν, ἢ παράθεσις μόσχων μετὰ ἔχθρας.

Σιράχ κβ΄. Βάλλων λίθον τις ἐπὶ πετεινά, ἐπισοβεῖ αὐτά· καὶ ὄνειδίζων φίλον, διαλύσει φιλίαν.

Σιράχ στ΄. Φίλος πιστός σκέπη κραταία· ὁ δὲ εὐρών αὐτόν, εὔρε θησαυρόν.

Σιράχ θ΄. Μὴ ἐγκαταλίπης φίλον ἀρχαῖον· ὁ γάρ πρόσφατος οὐκ ἔστιν ἐπίσης αὐτῷ.

Σιράχ στ΄. Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα, καί οὐκ ἔστιν σταθμός τῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

Βασιλείου. Οὐδεὶς πονηρῶν καὶ ἀμαθῶν φίλος. Οὐδέ γάρ πίπτει τό φιλίας καλόν, εἰς μοχθηράν διάθεσιν· διότι οὐδέν αἰσχρόν καὶ ἀνάρμοστον εἰς συμφωνίαν δύναται χωρῆσαι φιλίας. Τό γάρ κακόν, οὐ τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον ἐστί μόνον, ἀλλά καί αὐτό ἑαυτῷ.

Τά παρά φίλων, κᾶν ὕβρις ἤ, φορητά.

Θεολόγου. Ἄει προτίμα τούς καλούς τῶν μή καλῶν.

Κακοῖς δ' ὁμιλῶν, καί κακός πάντως ἔση.

Πάντα οἶσι φιλία, καί πάσχουσα καί ἀκούουσα.

Κρείστων ἐμπαθοῦς ὁμοιοῖας ἢ ὑπέρ εὐσεβείας διάστασις.

Βλαβεραὶ αἱ πρὸς τούς κακούς συνουσίαι· ἐπειδὴ νόμος οὗτος φιλίας δι' ὁμοιότητος πέφυκεν τοῖς συναπτομένοις ἐγγίνεσθαι οἱ μῖσος ἐν τῷ βάθει κατέχοντες, ἀγάπη δεικνύουσι κατακεχρωσμένην τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑφάλους πέτρας, αἱ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμεναι, κακόν ἀπροαίρετον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται.

Κακοῦ παρ' ἀνδρός μή ποτε χρηστόν πάθης.

Ζήτει γάρ ὧν βεβίωκε συγγνώμην ἔχειν.

Τά μὲν γάρ σώματα τόπω συνάπτεται,

Ψυχαὶ δέ πνεύματι συναρμύζονται.

Ἐχθρας ὄρους γίνωσκε, φιλίας δέ μή.

Μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὅτι πᾶσαν εἰρήνην ἀγαπητέον (οἶδα γάρ, ὡδπερ στάσιν τινὰ βελτίστην, οὕτω καὶ βλαβερωτάτην ὁμόνοιαν), ἀλλά τὴν τε καλὴν καὶ ἐπὶ καλῷ, καὶ Θεῷ συνάπτουσαν.

(757) Χρυσοστ. Ὡσπερ ψυχὴ ἄνευ σώματος οὐ καλεῖται ἄνθρωπος, οὐδέ ἦν σῶμα ἄνευ ψυχῆς· οὕτως οὐδέ ἀγάπη πρὸς Θεόν, ἐάν μή ἔχη ἀκόλουθον καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην.

Οὐδέν ὁμοιοῖας ἴσον. Ὁ γάρ εἷς, πολλοστός ἐστιν οὕτως. Ἄν γάρ ὁμόψυχοι ὦσι δύο ἢ δέκα, οὐκέτι εἷς ἐστιν ὁ εἷς, ἀλλὰ δεκαπλασίῳν ἕκαστος αὐτῶν γίνεται· καὶ εὐρήσεις ἐν τοῖς δέκα τὸν ἕνα, καὶ ἐν τῷ ἐνὶ τοὺς δέκα. Κᾶν ἐχθροὺς ἔχωσιν ἐν τῷ ἐνὶ προσβαλῶν, ἐν τοῖς δέκα προσβαλῶν, οὕτως ἀλίσκεται. Ἐπόρησεν ὁ εἷς, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν ἀπορίᾳ· τῷ γάρ μείζονι μέρει τό ἀποροῦν συσκιάζεται. Ἐκαστος τούτων εἴκοσι χεῖρας ἔχει καὶ εἴκοσιν ὀφθαλμούς, καὶ πόδας τοσοῦτους, καὶ ψυχὰς δέκα. Οὐ γάρ τοῖς ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκείνων ἐργάζεται πάντα. Εἰ δέ καὶ ἑκατόν γενόιτο, τό αὐτό ἔστι πάλιν. Ὁ αὐτός καὶ ἐν Περσίδι καὶ ἐν Ῥώμῃ δύναται εἶναι· καὶ ὅπερ φύσις οὐ δύναται, ἢ ἀγάπη δύναται. Ἐάν οὖν χιλίους ἔχῃ φίλους ἢ δισχιλίους, ἐννόησον ποῦ πάλιν ὑπερβήσεται τά τῆς δυνάμεως. Τό γάρ θαυμαστόν τοῦτό ἐστι, τό χιλιοστόν ποιῆσαι ἕνα, βέλτιον γάρ ἡμῖν σβεσθῆναι τὸν ἥλιον, ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι. Πολλοὶ γάρ τὸν ἥλιον, ὀρῶντες, ἐν σκότῳ εἰσὶ φίλων δέ εὐποροῦντες, οὐδ' ἂν ἐν θλίψει γενόιντο. Οὐδέν γάρ, οὐδέν τῆς ἀγάπης γλυκύτερον γενόιτο ἂν. Τί γάρ οὐκ ἂν ἐργάσαιτο φίλος γνήσιος; πόσῃ μὲν οὐκ ἂν ἐμποιήσειεν ἡδονήν; πόσῃ δέ ὠφέλειαν; πόσῃ ἀσφάλειαν; κᾶν μυρίουσ θησαυροὺς εἴπης, οὐδέν ἀντάξιον γνησίου φίλου εὐροῖς. Καὶ καθάπερ τά λαμπρά τῶν σωμάτων ἄνθος ἀπορῥεῖ πρὸς τούς πλησίον τόπους· οὕτω καὶ φίλοι, οἷς ἐάν

παραγένονται τόποις, ἑαυτῶν χάριν ἀφιασι. Κρεῖσσον γάρ ἐν σκότῳ διάγειν, ἢ φίλων εἶναι χωρίς.

Γρηγ. Νύσσης. Ὡσπερ τά εὐώδη τῶν ἀρωμάτων, τῆς ἰδίας εὐπνοίας τόν παρακείμενον ἀέρα πλήρη ποιοῦσιν, οὕτως ἀνδρός ἀγαθοῦ παρουσία τούς πέλας ὀνίσησιν.

Εὐαγρίου. Ἀγάπη, τά φλεγμαίνοντα μόρια τοῦ θυμοῦ θεραπεύει.

Φίλωνος. Φίλον ἠγητέον, τόν βοηθεῖν καί ἀντωφελεῖν ἐθέλοντα, κἄν μή δύνηται.

Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον, καί παλαιότερα ἀγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν, ταυτὸν ἔστιν.

Σκευὴ μὲν τά καινά, κρεῖττονα· φιλία δέ ἐκ τῆς φιλίας, κατὰ πάντα καιρόν φύονται.

Οἱ μὲν ἐκ τῆς γῆς καρποὶ κατ' ἐνιαυτόν· οἱ δέ ἐκ τῆς φιλίας, κατὰ πάντα καιρόν φύονται.

Πολλοὶ φίλους αἰροῦνται, οὐ τούς ἀρίστους, ἀλλὰ τούς πλουτοῦντας.

(760) Πολλοὶ δοκοῦντες εἶναι φίλοι, οὐκ εἰσί· καί οὐ δοκοῦντες, εἰσί· σοφοῦ οὖν ἔστι γινώσκειν ἕκαστον.

Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν, ὧν τινων ἀμφίβολος ἡ διάθεσις.

Ἴσοκράτ. Φίλους κτῶ, μὴ πάντας τούς βουλομένους, ἀλλὰ τούς τῆς σῆς φύσεως ἀξιούς ὄντας.

Τοῦ αὐτοῦ. Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσης πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις. Ἔλπιζε γάρ αὐτόν καί περὶ σέ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καί περὶ ἐκείνους γέγονεν.

Βραδέως μὲν φίλος γίνου· γενόμενος δέ, πειρῶ διαμένειν. Ὅμοίως γάρ αἰσχρόν μηδένα φίλον ἔχειν, καί πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν.

Ἡ ἀληθινή φιλία τρία ζητοῖ μάλιστα· τὴν ἀρετὴν, ὡς καλόν· καί τὴν συνήθειαν, ὡς ἡδύ· καί τὴν χρεῖαν, ὡς ἀναγκαῖον. Δεῖ γάρ ἀποδέξασθαι κρίναντα, καί χαίρειν συνόντα, καί χρῆσθαι δεόμενον.

Πλουτάρχ. Ἴππου μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ, φίλου δέ πίστιν ἐν ἀτυχίᾳ κρίνομεν.

Οὐ χρή τόν ἀδελφόν καθάπερ πλάστιγγα ῥέπειν εἰς τούναντίον, ὑψουμένου ταπεινούμενον αὐτόν.

Ἡδέως μὲν ἔχε πρὸς ἅπαντας, χρῶ δέ τοῖς βελτίστοις. Οὕτω γάρ, τοῖς μὲν οὐκ ἀπεχθὴς ἔση, τοῖς δέ φίλος γενήσῃ.

Φίλους κτῶ, μὴ μεθ' ὧν ἥδιστα συνδιατρίψῃς, ἀλλὰ μεθ' ὧν ἄριστα.

Ἐκ τῶν Δίωνος Χρειῶν. Ὅπόσους γάρ ἂν τις ἦ κεκτημένος ἐταίρους, τοσοῦτοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἅ βούλεται ὄρα, τοσαύταις δέ ἀκοαῖς ἅ δεῖ ἀκούει, τοσαύταις δέ διανοίαις διανοεῖται περὶ τῶν συμφερόντων. Διαφέρει γάρ οὐδέν, ἢ εἴ τῳ Θεός ἐν σῶμα ἔχοντι, πολλὰς ψυχὰς ἔδωκεν, ἀπάσας ὑπὲρ ἐκείνου προνοουμένας.

Ἄριστοτέλ. Χρήματα ποιεῖσθαι μᾶλλον τῶν φίλων ἔνεκα προσήκει, ἢ τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.

Οὗτος ὄνειδιζόμενος ὅτι πομηροῖς συνδιατρίβει, Ἐκεῖνος, ἔφη, ἄριστος ἰατρός ἐστι, ὅς τοὺς ὑπὸ πάντων ἀπεγνωσμένους ἀναλαμβάνει.

Ὁ αὐτός ἔλεγεν, ὅτι τό πᾶσιν ἀρέσαι δυσχερέστατόν ἐστιν.

Σωκράτης. Οἱ φιλίαν παραθεωροῦντες, κἄν τήν ἐκ τῶν ἡδικημένων ἐκφύγωσι τιμωρίαν· ἀλλ' οὖν γε τήν ἐκ Θεοῦ τιμωρίαν οὐ διακροῦνται.

Φιλεῖν ἀκαίρως, ἴσον ἐστί τοῦ μισεῖν. Φίλον γνήσιον ἐν κακοῖς μή φοβοῦ

Ὁ αὐτός ἐπερωτῶν Κροῖσον, τί παρά τῆς βασιλείας ἔσχε τιμιώτατον· εἶτα ἐκείνου εἰρηκότος, Τό τοὺς ἐχθρούς μετελθεῖν, καί φίλους εὐεργετεῖν· Πόσῳ μᾶλλον, ἔφη, χαριέστερον ἐποίησας, εἴ καί τούτους εἰς φιλίαν μετετρόπωσας.

Δημοκρίτ. Τό μή δύνασθαι βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀπορίας, τό δέ μή βούλεσθαι, κακίας τεκμήριον.

(761) Κλειτάρχου. Σεαυτοῦ τά ἀτυχήματα τῶν φίλων ἡγοῦ· τῶν δέ ἰδίων εὐτυχημάτων κοινώνει.

Τελευτησάντων τῶν φίλων, θρηνεῖν μὲν οὐκ εὐγενές· προνοεῖν δέ τῶν οἰκείων, ἐπιμελές.

Κάτων. Οὐ τά χρήματα φίλοι, ἀλλ' οἱ φίλοι χρήματα. Καί χρήματα μὲν, φιλίαν οὐδέποτε ἂν ἐργάσαιτο, ὥσπερ οὐδέ ἡ γῆ Θεόν· φιλία δέ χρήματα ῥαδίως κτήσαιτο [κτίσ.], καθάπερ καί Θεός γῆν.

Ὅσπερ μέλιτταν οὐ διά τό κέντρον μισεῖς, ἀλλά διά τόν καρπόν τημελεῖς· οὕτω καί φίλον, μή δι' ἐπίπληξιν ἀποστραφῆς, ἀλλά διά τήν εὐνοίαν ἀγάπα. Ὅστις φίλον λυπούμενον ἔφυγεν, οὐδέ τοῦ χαίροντος ἀπολαύειν ἄξιος.

Μενάνδρου.

Καί φιλεῖν δεῖ ὡς καί μισήσοντας.

Καί μισέειν ὡς καί φιλήσοντας.

Χρυσός μὲν οἶδε δοκιμάζεσθαι πυρί,

Ἢ πρός φίλους δ' εὐνοία καιρῷ κρίνεται.

Ὁ καιρῷ εὐτυχοῦντα κολακεύων φίλον,

Καιροῦ φίλος πέφυκεν, οὐχί τοῦ φίλου.

Οὐ πρότερον ἀληθινούς φίλου κτῆσαι, πρὶν τοὺς φαύλους ἀποδιώξης.

Οὐδέποτε ὠρέχθην τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. Ἄ μὲν γάρ ἐκείνοις ἤρεσκεν, οὐκ ἔμαθον· ἄ δ' ἦδειν ἐγὼ μακράν ἦν τῆς ἐκείνων διαθέσεως.

Σωκράτης. Οἱ ἀδελφούς παριόντες, καί ἄλλους φίλους ζητοῦντες, παραπλήσιοι εἰσι τοῖς τήν ἑαυτῶν γῆς ἐῷσι, τήν δέ ἄλλοτρίαν γεωργοῦσι.

Κριτίου. Ὅστις τοῖς φίλοις πάντα πρός χάριν πράσσει ὁμιλεῖ, τήν παραυτίκα ἡδονήν ἐχθραν καθίστησιν εἰς ὕστερον χρόνον.

Πολυαίνου. Ὅσῳ ἂν πλεῖον εὐεργετήσεις τόν φίλον, τοσοῦτω μᾶλλον τό σαυτοῦ συμφέρον ποιήσεις. Ἄντεπιστρέφει γάρ πάλιν εἰς ἡμᾶς ἡ ἐξ ἐκείνων εὐνοία.

Κυψέλου. Φίλοις εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν, ὁ αὐτός ἴσθι.

Ἐπικτήτου. Φεύγειν δεῖ κακῶν φιλίαν καὶ ἀγαθῶν ἔχθραν.

Σέξτ. Μὴ κτήση φίλον, ᾧ μὴ πάντα πιστεύεις.

Κύρου. Πέμπσαντος αὐτῷ τινος κόσμον πολύν, δέδωκε τοῖς φίλοις. Ἐρωτηθεὶς δέ, διατί οὐχ ὑπελείπετο αὐτῷ, ἔφη· Ὅτι τό μὲν ἐμόν σῶμα οὐκ ἂν δύναίτο πᾶσι τούτοις κοσμεῖσθαι· φίλους δέ κεκοσμημένους ὄρων, μέγιστον ἐμαυτῷ κόσμον ἀποκεῖσθαι δόξω.

Τίμων. Τίμων ὁ μισάνθρωπος, ἐρωτηθεὶς διατί πάντας ἀνθρώπους μισεῖ, εἶπε· Διότι τούς μὲν πονηρούς εὐλόγως μισῶ· τούς δέ λοιπούς, ὅτι οὐ μισοῦσι τούς πονηρούς.

Ῥωμύλ. Ῥωμύλος ἐγκαλούμενος ὅτι πονηροῖς ἀνθρώποις σύνεστιν, ἔφη· Καί οἱ ἰατροί τοῖς νοσοῦσιν· ἀλλ' αὐτοὶ ὑγιαίνουσιν.

Ἀντίγονος Βασιλεύς. Οὗτος θύων τοῖς θεοῖς, ἤρχετο φυλάττειν αὐτόν ἀπό τῶν δοκούντων εἶναι (764) φίλων. Πυνθανομένου δέ τινος, διά ποίαν αἰτίαν τοιαύτην εὐχήν ποιεῖται, ἔφη· Ὅτι τούς ἐχθρούς γινώσκων φυλάσσομαι.

Ἀλέξανδρ. Ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, Ποῦ τούς θησαυρούς ἔχεις; δείξας τούς φίλου, ἔφη, Ἐν τούτοις.

Λιβανίου. Συγχαίρειν χρή τοῖς φίλοις καλῶς πράττουσιν, ὡς καὶ συναλγεῖν λυπουμένοις.

Αἱ ἐκ φίλων εἰς φίλου γενόμεναι λύπαι, δυσθεράπευτοι λίαν τυγχάνουσι, καὶ μείζους τῶν ἐχθρῶν ἔχουσι τὰς ἐπιηρείας.

Πεισωνιανοῦ. Δίωνος. Ὅσω δ' ἂν τις τούς φίλους ἰσχυροτέρους ποιεῖ, οὗτος ἰσχυρότερος αὐτῶν γίνεται.

Ποία μὲν συμφορὰ δίχα φιλίας οὐκ ἀφόρητος; ποία δέ εὐτυχία χωρὶς φίλων οὐκ ἄχαρις;

Ῥᾶον ἂν τις συμφορὰν χαλεπωτάτην φέρει μετὰ φίλων, ἢ μόνος εὐτυχίαν μεγίστην.

Ἐκεῖνον ἀθλιώτατον κρίνω δικαίως, ὅς ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς πλείστους ἔχει τούς ἐφηδομένους, ἐν δέ ταῖς εὐτυχίαις οὐδένα τὸν συνηδόμενον.

Ὅ τοῖς φίλοις χαριζόμενος, ἅμα μὲν ὡς χαριζόμενος ἦδεται διδούς, ἅμα δέ ὡς αὐτός κτώμενος.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Περὶ ἐλεημοσύνης.

Ματθ. ε΄. Μακάριοι οὐ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

Δευτ. ιε΄. Οὐ μὴ ἐκλίπη ἐνδεής ἀπὸ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο ἐγὼ σοὶ ἐντέλλομαι τὸ ῥῆμα τούτο λέγων, Ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένητι.

Ἰώβ κθ'. Ὁφθαλμός ἤμην τυφλῶν, πούς δέ χλωῶν· ἐγὼ ἤμην πατήρ ἀδυνάτων.

Παροιμ. γ'. Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μὴ ἐκλείπτωσάν σε· ἔφασαι δέ αὐτάς ἐπὶ σῶ τραχήλῳ, καὶ εὐρήσεις χάριν.

Δαν. δ'. Τὰς ἀμαρτίας ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων.

Σιράχ γ'. Πῦρ φλογιζόμενον κατασβέσει ὕδωρ, καὶ ἐλεημοσύνη ἐξιλάσκειται ἀμαρτίας.

Σιράχ δ'. Κλῖνον πτωχῷ ἀλύπως τό οὖς σου, καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ ἐν πραύτητι εἰρηνικά.

Σιράχ ιβ'. Δός τῷ εὐσεβεῖ, καὶ μὴ ἀντιλαβοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ· εὖ ποιήσον ταπεινῶ, καὶ μὴ δῶς ἀσεβεῖ.

Σιράχ κθ'. Σύγκλεισον ἐλεημοσύνην ἐν τοῖς ταμείοις σου, καὶ αὕτη σε ἐξελεῖται ἐκ πάσης κολάσεως [κακώσεως], καὶ ὑπὲρ δόρου ἀλκῆς κατέναντι ἐχθροῦ πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ.

Σιράχ λε'. Ὁραῖον ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλη ὑετοῦ ἐν καιρῷ ἀβροχίας.

(765) Βασιλείου. Πλεονεξίας εἶδος τό χαλεπώτατον, μήτε τῶν φθειρομένων μεταδιδόναι τοῖς ἐνδεέσιν.

Τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἠδύνασο.

Θεολόγου. Τό εὖ ποιεῖν, τοῦ πάσχειν τιμιώτερον, καὶ περισπουδαστότερον κέρδους ἔλεος.

Κρεῖττον μυρίων παίδων πατέρα προσαγορευέσθαι, ἢ μυρίους στατήρας ἔχειν ἐν βαλαντίῳ. Τὰ μὲν γὰρ χρήματα καταλείψεις ἐνταῦθα, καὶ μὴ βουλόμενος· τὴν δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις φιλοτιμίαν ἀποκομίσεις πρὸς τόν Δεσπότην· ὅταν δῆμος ὅλος ἐπὶ τοῦ κοινοῦ Κριτοῦ παριστάντες σε, τροφέα καὶ εὐεργέτην, καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἀποκαλῶσιν ὀνόματα· Θεός ἔσται ὁ ἀποδεχόμενος· ἄγγελοι εὐφημοῦντες· οἱ ἀπὸ κτίσεως ἄνθρωποι μακαρίζοντες· δόξα αἰώνιος, στέφανοι δικαιοσύνης, βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἄθλός σοι ἔσται.

Σκορπιζόμενος ὁ πλοῦτος, καθ' ὃν ὁ Κύριος ἐπιτάττεται τρόπον, πέφηκε παραμένειν· συνεχόμενος δέ, ἀλλοτριοῦσθαι. Ἐάν φυλάσσεις, οὐκ ἔχει· ἐάν δέ σκορπίσεις, οὐκ ἀπολέσεις. Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι.

Καλὸν ἐντάφιον ἢ εὐσέβεια. Πάντας περιβαλλόμενος ἄπελθε. Οἰκεῖον κόσμον τόν πλοῦτόν σου ποιήσον· ἔχε αὐτόν μετὰ σεαυτοῦ. Πείσθητι καλῶς συμβούλῳ τῷ ἀγαπήσαντί σε Χριστῷ, τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν.

Θεολόγου. Ἐλεημοσύνη, ἡ πάσης ἀπηλλαγμένη ἀδικίας· αὕτη πάντα καθαρὰ ποιεῖ. Τοῦτο καὶ νηστείας βέλτιον καὶ χαμευνίας· καίτοιγε ἐκεῖνα μοχθηρότερα καὶ ἐπιπονώτερα, ἀλλ' αὕτη κερδαλεωτέρα, χρωτίζει ψυχὴν, λεπτύνει, καλὴν καὶ ὠραίαν ποιεῖ.

Ἐκεῖνα μόνα κερδήσομεν, ὅσα ἂν ἐκεῖ προπέμψωμεν. Ἐκεῖνα μίνα ἐστὶν ἡμέτερα, ὅσα τῆς ψυχῆς ἐστὶ κατορθώματα, ἐλεημοσύνη καὶ φιланθρωπία· οὐ γάρ δυνατόν χρήματα λαβόντα ἀπελθεῖν· μᾶλλον δέ καὶ προπέμψωμεν αὐτά, ὥστε ἐτοιμάσαι ἡμῖν σκηνὴν ἐν ταῖς αἰωνίαις μοναῖς.

Ἐλεημοσύνης χωρὶς, ἄκαρπος ἢ ψυχὴ. Πάντα ἀκάθαρτα ταύτης χωρὶς, πάντα ἀνόνητα. Τοῦτό ἐστιν ὧ ἐξισοῦσθαι δυνάμεθα τῷ Θεῷ, τό ἐλεεῖν καὶ οἰκτεῖρειν. Ὅταν οὖν τοῦτο μὴ ἔχωμεν, τοῦ παντός ἀπεστερήμεθα. Οὐκ εἶπεν, Ἐάν πιστεύσητε ὅμοιοί ἐστε τῷ Πατρὶ ὑμῶν. Οὐκ εἶπεν, Ἐάν παρθενεύσητε· ἀλλὰ τί; Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἔλεον γάρ, φησί, θέλω, καὶ οὐ θυσίαν.

Ἦν βουλόμεθα τυχεῖν παρά τοῦ Θεοῦ, τούτων πρότεροι μεταδιδόναι, τοῖς πλησίον ὀφείλομεν. Ἄν δέ τοὺς πλησίον τούτων ἀποστερῶμεν, πῶς τούτων τυχεῖν βουλόμεθα. Μακάριοι, φησὶν, οἱ ἐλεήμονες, (768) ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· ἀνίλεως δέ κρίσις τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

Ἐκτεινόν σου τὰς χεῖρας, μὴ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' εἰς τὰς τῶν πενήτων χεῖρας. Ἐάν εἰς τὰς τῶν πενήτων ἐκτεινῆς τὴν χεῖρα, αὐτῆς ἤψω τῆς κορυφῆς τοῦ οὐρανοῦ· ὁ γάρ ἐκεῖ κατήμενος λαμβάνει τὴν ἐλεημοσύνην. Ἄν δέ ἀκάρπους ἀνατεινῆς, οὐδὲν ὤνησας. Οὐ γάρ ἐν τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν, οὐδέ ἐν τῷ πλήθει τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις ἐπακούεσθαι ἔστιν. Ἄκουε γάρ τοῦ Προφήτου λέγοντος· Ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτεινῆτε, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἐάν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. Κρίνατε δέ μᾶλλον ὀρφανῷ καὶ ταπεινῷ, καὶ δικαιοῦσατε χήραν, καὶ μάθετε καλὸν ποιεῖν.

Εἰ μὴ πένητες ἦσαν, οὐκ ἂν τό πολὺ τῶν ἀμαρτημάτων ὑποτέμενο. Ἰατροὶ τῶν τραυμάτων εἰσὶ τῶν ἡμετέρων οἱ πένητες· φάρμακα ἡμῖν παρέχουσι τὰς αὐτῶν χεῖρας. Οὐχ οὕτως ἰατρός χεῖρας ἐκτεινῶν καὶ φάρμακα ἐπιτιθεῖς, τὴν ἰατρειάν παρέχει, ὡς πένης χεῖρα ἐκτεινῶν καὶ τὰ παρ' ἡμῶν λαμβάνων, ἐκμαγεῖον τῶν ἡμετέρων ἐστὶ κακῶν. Ἔδωκας τό ἀργύριον, συνεξήλθε καὶ ἀμαρτήματα. Τοιοῦτοι γάρ οἱ ἱερεῖς, ἀμαρτίας λαοῦ μου φάγονται.

Τυφλὸς οἶδεν ἐλεούμενος εἰς οὐρανῶν βασιλείαν χειραγωγεῖν· καὶ τοίχοις προσκρούων, καὶ βόθροις ἐνολισθαίνων, οὗτος ὁδοποιός γίνεται τῆς εἰς οὐρανόν ἀναβάσεως.

Τί ματαιοπονεῖς, ὧ πλούσιε, τὰ τῶν πενήτων ἐν τοῖς σοῖς θησαυροῖς ἀποκρύπτων; τί αἰτούμενος παρ' αὐτῶν ἀγανακτεῖς, ὡς οἴκοθεν ἀναλίσκων; Τὰ πατρῶα θέλουσιν, οὐ τὰ σά· τὰ ἐγχειρισθέντα σοι δι' αὐτούς, οὐ μετὰ σοῦ γεννηθέντα. Ἄ ἔλαβες, δός, καὶ τὴν χρήσιν κέρδανον. Ἄρκει σοι ὅτι δίδοναι, οὐ λαμβάνειν ἐτάχθης.

Οὐδὲν οὕτως εὐφραίνει τὸν Θεόν, ὡς ἐλεημοσύνη. Διὸ οἱ ἱερεῖς κατὰ τό παλαιόν, ἔλαιον ἐχρίοντο, καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ προφῆται. Τῆς γάρ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας εἶχον σύμβολον τό ἔλαιον. Ἐπειδὴ ὁ Θεός ἐλεεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλανθρωπεύεται, διὰ τοῦτο ἔλαιῳ ἐχρίοντο. Καὶ γάρ τὴν ἱερωσύνην ἀπὸ ἐλέους ἐποίησεν· καὶ οἱ βασιλεῖς ἔλαιῳ ἐχρίοντο. Ἐλεήσει γάρ, φησί, πάντα, ὅτι πάντα δύναται. Τοῦτο γάρ ἀρχῆς ἴδιον, τό ἐλεεῖν. Ἐνόησον ὅτι δι' ἔλεον ὁ κόσμος

συνεστάθη, καί μίμησαι τόν Δεσπότην. Ἔλεος ἀνθρώπου ἐπί τόν πλησίον αὐτοῦ· Ἔλεος δέ Κυρίου ἐπί πᾶσαν σάρκα.

Μή χρήση ῥῆμα γογγυσοῦ μετά τῆς ἐπιδόσεως, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, διδόντες μὲν, τό δέ προθύμως οὐ προστιθέντες, ὃ τοῦ παρέχειν μεῖζόν ἐστι καί τελεώτερον. Μηδέ δοκιμασίαν ζητεῖ τοῦ ληψομένου, ὅστις ἄξιός, καί ὅστις οὐ. Πολλῶ γάρ βέλτιον, οἶμαι, διά τούς ἀξίους ὀρέγειν καί τοῖς ἀναξίοις, ἢ τούς ἀξίους ἀποστερεῖν δά τούς ἀναξίους.

Κρεῖσσον τό κατά δύναμιν εἰσενεγκεῖν, ἢ τό πᾶν (769) ἐλλείπειν. Οὐ γάρ ὁ μή δυνηθεῖς, ἀλλ' ὁ μή βουληθεῖς ὑπαίτιος.

Γενοῦ τῶ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φανῆναι χρηστότερος. Γενοῦ τῶ ἀτυχοῦντι θεός, τόν ἔλεον τοῦ Θεοῦ μιμούμενος.

Συμμετρεῖσθαι δεῖ τῶ αἰτουμένῳ τήν αἴτησιν. Ὁμοίως γάρ ἄτοπον παρά μικροῦ μεγάλα ζητεῖν, κκαί παρά μεγάλου μικρά. Τό μὲν γάρ ἄκαιρον· τό δέ, σμικρολόγον.

Χρυσοστ. Ὅταν διαθρέψης τόν πένητα, σαυτόν νόμιζε διατρέφειν. Τοιαύτη γάρ ἡ τοῦ πράγματος φύσις, ἐξ ἡμῶν εἰς ἡμᾶς μεταχωρεῖ τά διδόμενα.

Μή φοβηθῶμεν δικαστήν, πρό τοῦ δικαστηρίου τήν χεῖρα προτείνοντα. Μή φοβηθῶμεν δικαστήν οὐκ ἀρνούμενον τό λαβεῖν.

Πολλῆς ἀλογίας, ἀγρόν μὲν βουλόμενον ὠνήσασθαι, τήν εὐφορον γῆν ἐπιζητεῖν· οὐρανοῦ δέ ἀντί γῆς προκειμένου, παρόν ἐκεῖ κτήσασθαι χωρίον, μένειν ἐπί τῆς γῆς, καί τῶν ἐκ ταύτης ἀνέχεσθαι πόνων.

Γρηγ. Νύσσης, Ὁ πτωχῶ κοινωνήσας, εἰς τήν μερίδα τοῦ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος ἑαυτόν καταστήσει.

Νεῖλου. Καθάπερ ἴδιόν ἐστι τοῦ φωτός τό φωτίζειν, οὕτως ἴδιον Θεοῦ τό ἐλεεῖν καί οἰκτεῖρειν τά οἰκεῖα πλάσματα.

Τοῦ ἀγίου Εἰρηναίου ἐκ τῆς πρὸς Βίκτωρα ἐπιστολῆς. Ἐν ᾧ ἂν τις δύναιτο εὖ ποιεῖν τοῖς πλησίον, καί οὐ ποιεῖ, ἀλλότριος τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου νομισθήσεται.

Φίλωνος. Τοιοῦτος γίνου περί τούς σούς οἰκέτας, οἷον εὖχη σοί τόν Θεόν γενέσθαι. Ὡς γάρ ἀκούομεν, ἀκουσθησόμεθα ὑπό τοῦ Θεοῦ· καί ὡς ὀρώμεν, ὀραθησόμεθα ὑπ' αὐτοῦ. Προενέγκωμεν οὖν τοῦ ἐλέου τόν ἔλεον, ἵνα τῶ ὁμοίῳ τό ὁμοιον ἀντιλάβωμεν.

Δημοσθ. Δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν, οὐ τούς ἀδίκους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά τούς παρά λόγον δυστυχοῦντας.

Βίαντ. Βίας θανάτῳ μέλλων καταδικάζειν τινά, ἐδάκρυσεν. Εἰπόντος δέ τινος, Τί παθῶν, αὐτός καταδικάζων κλαίεις ; εἶπεν· Ὅτι ἀναγκασθαῖόν ἐστι, τῇ μὲν φύσει τό συμπαθές ἀποδοῦναι, τῶ δέ νόμῳ τήν ψῆφον.

Φωκίων. Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμόν, οὔτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τόν ἔλεον.

Δημοκρίτ. Ἰσοκράτ. καί Ἐπικτήτου. Ξένοις μεταδίδου, καί τοῖς δεομένοις ἐκ τῶν ὄντων· ὁ γάρ μή διδούς δεομένῳ, οὐδέ αὐτός λήψεται δεόμενος.

Πειρατῆ τινι ἔμπεσόντι εἰς τὴν γῆν, καὶ διαφθειρομένῳ χειμῶνος, περιβόλαιόν τις ἄρας, δέδωκεν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγών, τὰ ἐξῆς πάντα παρέσχεν. Ὀνειδισθεῖς δὲ ὑπὸ τινος, ὅτι τοὺς πονηροὺς (772) εὐεργετεῖ· Οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον τετίμηκα.

Χαρικλείας. Ξένη ἐν γῆ, τὸ μὲν ὄνιον, σπάνιον ταῖς ἀγνοοῦσιν· τὸ δὲ αἰτούμενον, εὐμετάδοτον τοῖς ἔλεοῦσι.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

Περὶ εὐεργεσίας καὶ χάριτος.

Λουκ. στ΄. Καθὼς ἐθέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

Α΄ Ἰωάνν. γ΄. Ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν.

Σιράχ ιη΄. Κρεῖσσον ὁ λόγος ἀγαθός, ἢ δόσις· ἀγαθός λόγος ὑπὲρ δόμα.

Σιράχ ιζ΄. Χάριν ἀνθρώπου, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ συντήρησον.

Σιράχ λγ΄. Ὁ ἀναποδιδούς χάριτας, μέμνηται καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα· καὶ ἐν καιρῷ πτώσεως αὐτοῦ εὐρήσει στήριγμα.

Βασιλείου. Ὡσπερ γὰρ οἱ ὀφθαλμοί, τὸ ἄγαν προσκείμενον οὐχ ὀρῶσιν, ἀλλὰ δέονται συμμέτρου τινός ἀποστάσεως· οὕτω καὶ αἱ ἀχάριστοι ψυχαὶ ἐοίκασιν ἐν τῇ ἀπαλλοτριώσει τῶν ἀγαθῶν τῆς παρελθούσης χάριτος ἐπαισθάνεσθαι.

Θεολόγου. Ἔως πλεῖς ἐξ οὐρίας, τῷ ναυαγοῦντι δὸς χεῖρα· ἕως δὲ εὐεκτηεῖς καὶ πλουτεῖς, τῷ κακοπαθοῦντι βοήθησον.

Οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἄνθρωπος ἔχει Θεοῦ, κἄν ὁ μὲν μείζω, ὁ δὲ ἐλάττω εὐεργετῆ, ἑκάτερος, οἶμαι, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

Χρυσοστ. Εὐεργετῶν, νόμιζε μιμεῖσθαι Θεόν.

Ὅρῶμεν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς εὐεργεσίας, καθάπερ ἀνδραπόδων οὕτως ὑπερορῶντας τῶν εὐεργετησάντων, καὶ τὰ ὀφρῦς ἀνασπώντων κατ’ αὐτῶν.

Εὐεργετῶμεν τοὺς μηδὲ αἰσθανομένους ὅτι εὐεργετοῦνται, ἵνα μὴ ἀντιδιδόντες ἡμῖν ἔπαινον, ἢ ὅ τι δήποτε, ἐλαττώσωσιν ἡμῖν τὸν μισθόν. Ὅταν γὰρ μηδὲν παρὰ ἀνθρώπων λάβωμεν, τότε μείζοντα παρὰ Θεοῦ ληψόμεθα.

Ἄρκεῖ πολλαχοῦ καὶ προαίρεσις μέγα ποιῆσαι ἀγαθόν.

Οὐκ εὖ ποιεῖ ὁ εὖ ποιῶν, ἀλλ’ εὖ πάσχει αὐτός, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, οὐκ εὐεργετεῖ. Μείζονα γὰρ λαμβάνει ἢ δίδωσι. Θεῷ γὰρ δανεῖζει, οὐκ ἀνθρώποις· αὖξει τὸν πλοῦτον οὐ μειοῖ· μειοῖ δὲ, ἐάν μὴ ἐλαττώσῃ, ἐάν μὴ δῶ.

(773) Χρυσοστ. Ὁ μὲν πρῶτον εὐεργετῶν, φανεράν ἐπιδείκνυται τὴν χρηστότητα· ὁ δὲ εὐεργετηθεὶς, ὅ τι ἂν ἀποδῶ, ὀφείλημα ἀποδίδωσιν, οὐ χάριν ἀποτίθεται.

Κλήμεντος Ῥώμης. Οὐ δίκαιόν ἐστι τοῦ δεδωκότος ἐγκαταλειφθέντος, τά δοθέντα παραμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν

Τοῦ Νύσσης. Ὁ θελήσας τό ἀγαθόν μόνον, κωλυθείς δέ πρός τό καλόν τῷ μή δύνασθαι, κατ' οὐδέν ἐλαττοῦται τῆς ψυχῆς διαθέσει, τοῦ διά τῶν ἔργων τήν γνώμην δείξαντος.

Φίλων. Οὐδέν οὕτω εὐάγωγον εἰς εὐνοίαν, ὡς ἡ τῶν εὐεργετημάτων εὐφημία.

Πλέον ἀγάπα βασιλεῦ, τούς λαμβάνειν παρά σοῦ χάριτας ἰκετεύοντας, ἥπερ τούς σπουδάζοντας δωρεάς σοι προσφέρειν. Τοῖς μέν γάρ ὀφειλέτης ἀμοιβῆς καθίσταται· οἱ δέ σου τόν ὀφειλέτην ποιήσουσι τόν οἰκειούμενον τά εἰς αὐτούς γινόμενα, καί ἀμειβόμενον ἀγαθαῖς ἀντιδόσεσιν τόν φιλόανθρωπόν σου σκοπόν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἄλλ. Πλουτ. Ἡ χάρις ὡσπερ ἡ σελήνη, ὅταν τελεία γένηται, τότε καλή φαίνεται.

Δημοκρίτ. Θεῶ ὅμοιον ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν τό εὖ ποιεῖν μή καπηλεύηται· καί τό εὐεργετεῖν καί τό ἀληθεύειν.

Ὁ αὐτός ἰδών τινα προχείρως πᾶσι χαριζόμενον, καί ἀνεξετάστως ὑπηρετούμενον, Κακῶς, εἶπεν, ἀπόλοιο, ὅτι τάς Χάριτας παρθέτους οὔσας, πόρνας ἐποίησας.

Μοσχίωνος. Τό μέν εἰς ἀχάριστον ἀναλώσαι, ἐπιζήμιον· τό δέ εἰς εὐχάριστον μή ἀναλώσαι, βλαβερόν.

Κάτωνος. Οἱ πολλοί τῶν ἀνθρώπων, πρός μέν τάς τιμωρίας ἐτοιμοτέρως ἔχουσι πρός δέ τάς εὐεργεσίας καί φιλίας, ὑπίως.

Ἀλέξανδρ. Ξενοκράτει τῷ φιλοσόφῳ πενήκοντα τάλαντα πέμψας, ὡς οὐκ ἐδέξατο, μή δεῖσθαι φήσας, ἐρώτησεν, εἰ μηδέ φίλον ἔχει Ξενοκράτης; Ἐμοί γάρ, ἔφη, μόλις ὁ Δαρείου πλοῦτος εἰς τούς φίλους ἤρκεσεν.

Τινός δέ τῶν αὐτοῦ φίλων αἰτήσαντος αὐτόν εἰς προῖκα τῆς θυγατρός, ἐκέλευσε πενήκοντα τάλαντα λαβεῖν· αὐτοῦ δέ φήσαντος, ἱκανά εἶναι δέκα, Σοί μέν, ἔφη, λαβεῖν, ἐμοί δέ οὐχ ἱκανά εἶναι δέκα δοῦναι.

Ὁ αὐτός πληρώσας ποτέ ὀστέων πίνακα, ἔπεμψε Διογένει τῷ Κυνικῷ φιλοσόφῳ· ὁ δέ λαβών, εἶπεν, Κυνικόν μέν τό βρῶμα, οὐ βασιλικόν δέ τό δῶρον.

Ὁ αὐτός εἶπεν, τῆς αὐτῆς ἀμαρτίας εἶναι, τό διδόναι οἷς μή δεῖ, καί τό μή διδόναι οἷς δεῖ.

Διογένης ἐρωτηθείς ὑπό τινος, διά τίνα αἰτίαν οἱ ἄνθρωποι, τοῖς μέν προσαιτοῦσι, διδώσι· τοῖς δέ φιλοσοφοῦσιν, οὐδαμῶς, εἶπεν, Ὅτι χωλοί μέν καί τυφλοί ἴσως ἐλπίζουσι γενέσθαι, φιλόσοφοι δέ οὐ.

Φιλιστίων.

Τῇ γῆ δανείζειν κρεῖττόν ἐστιν ἢ βροτοῖς,
Ἵτις τόκους δίδουσι μή λυπούμενη.

(776) Λυσάνδρ. Λύσανδρος, Διονυσίου τοῦ τυράννου πέμψαντος ἱμάτια ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ τῶν πολυτελῶν, οὐκ ἔλαβεν, εἰπὼν, δεδιέναι μὴ διὰ ταῦτα μᾶλλον αἰσχυραὶ φανῶσιν.

Ἦ χάρις, ὡς οὐδέν ἄλλο ἐν βίῳ, τοῖς πολλοῖς τάχιστα γηράσκει.

Δημοσθ. Οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς καιροῖς [κακοῖς] ὀρθῶς, οὐδέ εἰ συνέβη τι αὐτοῖς παρά τοῦ Θεοῦ χρηστόν, μνημονεύουσιν.

Ὁ αὐτός ἔλεγεν, Τόν μὲν διδόντα χάριν, χρή παραχρῆμα ἐπιλανθάνεσθαι· τόν δέ λαμβάνοντα, διὰ παντός μεμνήσθαι.

Ἡρακλείτου Φυσικοῦ. Ἦ εὐκαιρος χάρις, λιμῶ καθάπερ τροφή ἀρμόττουσα, τήν τῆς ψυχῆς ἔνδειαν ἰᾶται.

Μενάνδρου.

Ὅταν ἕτερός σοι μηδέν πλεῖον διδῶ,
Δέξαι τό μόνιον· τοῦ λαβεῖν γάρ μηδέν,
Τό λαβεῖν ἔλαττον, πλεῖον ἔσται σοι πολύ.

ΛΟΓΟΣ Θ΄.

Περί ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας.

Σιράχ λη΄. Μὴ δῶς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δόξης μὴ ἐπαίρου.

Βασιλείου. Βασιλεία ἐστὶν ἔννομος ἐπιστασία.

Αἱ οὖν παρά βασιλέως διδόμεναι ὑποθήκαι, τοῦ γε ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξίου, πολὺ τό νόμιμον ἔχουσι, τό κοινῇ πᾶσι λυσιτελές σκοποῦσαι, καὶ οὐχί πρὸς τόν σκοπόν τῆς ἰδίας ὠφελείας συντεταγμένα. Τοῦτο γάρ διαφέρει τύραννος βασιλέως, ὅτι ὁ μὲν τό ἑαυτοῦ πανταχόθεν σκοπεῖ· ὁ δέ, τό τοῖς ἀρχομένοις ὠφέλιμον ἐκπορίζει.

Παροιμ. κα΄. Εἰ καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, οὐ σώζεται διὰ ὀπλιτικὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τήν θείαν χειραγωγίαν. Ἐν χειρὶ δέ Θεοῦ ἐστίν, οὐχ ὁ τυχόν, ἀλλ’ ὁ ἀξίος τῆς τοῦ βασιλέως προσηγορίας.

Πρὸς τό τοῦ ἄρχοντος ἦθος πλάττεσθαι πέφυκεν ὡς τά πολλά τό ἀρχόμενον ὥστε ὁποῖοί ποτε οἱ ἄγοντες ᾧσι, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τό ἀ(να)γόμενον εἶναι.

Παλαιός ἐστὶ λόγος, τούς ἀρετῆς μεταποιουμένους, μεθ’ ἡδονῆς αὐτοῦς μὴ ἐπιβάλλειν ἀρχαῖς.

Θεολόγου. Ἀνθρώπῳ χαλεποῦ ὄντος τό (777) εἰδέναι ἄρχεσθαι, κινδυνεύει πολλῶ χαλεπώτερον εἶναι τό εἰδέναι ἄρχειν ἀνθρώπων.

Ἦ μὲν ἀταξία, ἀναρχίας ἐστὶ γνώρισμα· ἡ δέ τάξις, τόν ἡγεμονεύοντα δείκνυσι. Τί γάρ ὄφελος κυβερνήτῃ εἶναι χρηστόν, πονηροῖς χρώμενον ἐρέταις;

Μὴ τις ἐνόν ἀκινδύνως ἔπεσθαι, ἄρχειν ἐπικινδύνως ἐπιθυμείσθω· μηδ’ ὁ τῆς ὑποταγῆς νόμος καταλύεσθω, ἡ καὶ τά ἐπίγεια συνέχει καὶ τά οὐράνια.

Οί βασιλεῖς, αἰδεῖσθε τὴν ἀλουργίδα· νομοθετήσει γάρ καί νομοθέταις ὁ λόγος. Γινώσκετε τί τό πιστευθέν ὑμῖν, καί τί τό περί ὑμᾶς μυστήριον. Κόσμος ὅλος ὑπό χεῖρα τὴν ἡμετέραν διαδήματι μικρῶ καί βραχεῖ ῥακίῳ κρατούμενος. Τά μὲν ἄνω, μόνου Θεοῦ· τά δέ κάτω, καί ὑμῶν. Θεοὶ γίνεσθε τοῖς ὑφ' ὑμᾶς ἵνα εἶπω τι καί τολμηρότερον· Καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, καί εἴρηται καί πεπίστευται. Ἐνταῦθα ἔσω τό κράτος ὑμῶν, ἀλλά μὴ ἐν τῷ χρυσῷ καί ταῖς φάλαγξι.

Τό δραστήριον δείκνυε μὴ τῷ δρᾶν κακῶς, τῷ δ' εὖ τι ποιεῖν, εἰ θέλεις εἶναι θεός. Τό δέ ἔστιν ἀνδρός εἰδότος συγγενεῖς· κτείνει δέ ῥᾶστα καί τρυγῶν καί σκορπίος.

Χρυσποτ. Τιμῆς μέγεθος, τοῖς οὐκ ἀξίως ζῆν προαιρουμένοις, προσθήκη τιμωρίας ἔστιν.

Βασιλείας τοῦ Θεοῦ δύο οἶδεν ἡ Γραφή, τὴν μὲν κατ' οἰκείωσιν, τὴν δέ κατὰ δημιουργίαν, Βασιλεύει μὲν γάρ ἀπάντων, καί Ἑλλήνων, καί Ἰουδαίων, καί δαιμόνων, καί τῶν ἀντιτεταγμένων, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον.

Ἵταν ἄρχων ἀνεπίλητος ἦ πᾶσι, τότε δύναται μεθ' ὅσης βούλεται ἐξουσίας καί κολάζειν καί συγχωρεῖν, τούς ὑπ' αὐτῷ ταττομένους ἅπαντας.

Οὐδέν οὕτω δείκνυσι τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ὡς ἡ φιλοστοργία περί τούς ἀρχομένους. Καί γάρ πατέρα οὐ τό γεννηῖσαι μόνον ποιεῖ, ἀλλά καί τό φιλεῖν μετὰ τό γεννηῖσαι. Εἰ δέ ἔνθα φύσις, ἀγάπης χρεία, πολλῶ μᾶλλον ἔνθα ἡ χάρις.

Οὐκ ἐν τῇ χλανίδι καί τῇ ζώνῃ, οὐδέ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἄρχων, ἀλλ' ἐν τῷ τά πεπονηκότα ἀνακτᾶσθαι, καί τά κακῶς ἔχοντα διορθοῦν· καί κολάζειν μὲν ἀδικίαν· μὴ συγχωρεῖν δέ ὑπό δυναστείας τό δίκαιον ἀπελαύνεσθαι.

Φίλων. Ὁ μὲν Θεός οὐδενός δεῖται· ὁ βασιλεύς δέ, μόνου Θεοῦ. Μιμοῦ τοίνυν τὸν οὐδενός δεόμενον, καί δαψιλεύου τοῖς αἰτούσι τὸν ἔλεον, μὴ ἀκριβολογούμενος περί τούς σοὺς ἰκέτας, ἀλλά πᾶσι παρέχων τὰς πρὸς τό ζῆν ἀφορμάς. Πολύ γάρ κρεῖττον ἔστι διὰ τούς ἀξίου ἐλεεῖν καί τούς ἀναξίους, (780) καί μὴ τούς ἀξίους ἀποστερεῖν διὰ τούς ἀναξίους.

Ἄριστοτέλ. Ὁ πολλοῖς φοβερὸς ὢν, πολλοὺς φοβεῖται.

Δεῖ τούς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων, μὴ διὰ τὰς ἀρχάς, ἀλλά διὰ τὰς ἀρετάς θαυμάζεσθαι, ἵνα τύχης μεταπεσοῦσης, τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιώσονται.

Ἰσοκράτ. Ζήλου μὴ τούς μεγίστην ἀρχὴν κτησαμένους, ἀλλά τούς ἄριστα τῇ παρούσῃ χρησαμένους.

Κάκιστον ἔλεγεν ἄρχοντα εἶναι, τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον.

Δημοκρίτ. Ποθητός εἶναι μᾶλλον ἢ φοβερὸς κατὰ τὸν βίον προαιροῦ· ὃν γάρ πάντες φοβοῦνται, πάντας φοβεῖται.

Τὸν ἄρχοντα δεῖ ἔχειν, πρὸς μὲν τούς καιρούς λογισμόν· πρὸς δέ τούς ἐναντίους τόλμαν· πρὸς δέ τούς ὑποτεταγμένους εὐνοίαν.

Δεῖ τὸν ἐτέρων μέλλοντα ἄρξειν, αὐτόν ἑαυτοῦ πρότερον ἄρχειν.

Κλειτάρχ. Κρεῖσσον ἄρχεσθαι τοῖσιν ἀνοήτοις, ἢ ἄρχειν.

Διογένης. Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν τις πολιτεύηται ἐξουσία, ἔφη· Καθάπερ πυρί, μήτε λίαν ἐγγύς εἶναι, ἵνα μὴ κατακαῖ· μήτε πόρρω, ἵνα μὴ ῥιγώσῃ.

Κύρου. Ἄρχειν οὐδενὶ προσήκει, ὅς οὐ κρείττων ἐστὶ τῶν ἀρχομένων.

Σολ. Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γάρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήση.

Εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς, μηδενὶ χρῶ πονηρῶ πρὸς τὰς διοικήσεις. Ὡν γάρ ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτοι, σοὶ τὰς αἰτίας τῷ ἄρχοντι ἐπιθήσουσιν.

Ὡσπερ τὸν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευόμενον, τὸ πλῆθος δεῖ θεραπεύειν· οὕτω καὶ τὸν ἐν μοναρχίᾳ κατοικοῦντα, τὸν βασιλέα προσήκει θαυμάζειν.

Χαιρέμον. Ὅλως κρεῖσσον, οὐκ ἔα φρονεῖν μέγα.

Ἀντίγον. Ἀντίγονος ὁ βασιλεύς, πρὸς τινα μακαρίζουσιν αὐτόν γραῦν· Εἰ ἦδεις, ἔφη, ὦ μητερ, ὅσων κακῶν ἐστὶ τοῦτο τὸ ῥάκος, δείξας τὸ διάδημα, οὐκ ἂν ἐπὶ κοπρίας κείμενον ἐβάστασας.

Ἐπαμιν. Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος ἰδὼν (781) στρατόπεδον μέγα καὶ καλόν, στρατηγόν οὐκ ἔχον· Ἡλίκον, ἔφη, θηρίον κεφαλὴν οὐκ ἔχει.

Φιλίππου. Τὸν βασιλέαν δεῖ μνημονεύειν, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ἐξουσίαν εἴληφεν [ἔλαβεν] ἰσόθεον, ἵνα προαιρηῆται μὲν τὰ καλὰ καὶ θεῖα, φρονήσῃ δὲ ἀνθρωπίνῃ χρῆται.

Εἰ βούλει τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον. Ὅν γάρ τρόπον οὐ τείχεσι τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς ἐνοικοῦντας ὠχύρωσεν, καὶ διαπαντός ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν· οὕτως καὶ σύ, μὴ μεγάλην αὐτὴν περίβαλε καὶ τοίχους ὑψηλοὺς ἀνίστα, ἀλλὰ τοὺς ἐνοικοῦντας εὐνοίᾳ, καὶ πίστει, καὶ φιλίᾳ στήριζε, καὶ οὐδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερὸν, οὐδ' ἂν τὸ σύμπαν τῆς κακίας παρατάξῃται στίφος.

Μηδεὶς τῶν φρονίμων τοῦ ἄρχειν ἀλλοτριούσθω. Καὶ γάρ ἀσεβὲς τὸ ἀποσπᾶν ἑαυτὸν τῆς τῶν δεομένων εὐχρηστίας [εὐχαριστ.] καὶ ἀγενὲς τὸ τοῖς φαύλοις παραχωρεῖν. Ἀνόητον γάρ τὸ αἰρεῖσθαι κακῶς ἄρχεσθαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἄρχειν.

Δεινὸν καὶ χαλεπώτατον τοὺς χεῖρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν, καὶ τοὺς ἀνοητέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττειν.

Εὐμένης. Εὐμένης ὁ βασιλεύς ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς διαπαντός· Ἐάν μὲν ὡς βασιλεῖ προσφέρησθε, ὡς ἀδελφοῖς ὑμῖν χαρίσομαι· ἐάν δέ ὡς ἀδελφῶ, ἐγὼ ὑμῖν ὡς βασιλεύς.

Κότυς. Κότυς ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεύς, Θηβαίων σεμνυνομένων ὅτι Λακεδαιμονίων ἠγήσαντο· Ἐγώ, φησὶν, ἑώρακα χειμάρρους ποταμῶν μείζους τῶν ἀεννάων γινομένους, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, Τίνι καταλιμπάνεις τὸ βασίλειον; ἔφη· Τῷ δυναμένῳ.

Φίλων. Τῇ μὲν οὐσίᾳ τοῦ σώματος, ἴσος παντός ἀνθρώπου ὁ βασιλεύς· τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος, ὁμοίος ἐστὶ τὸ ἐπὶ πάντων Θεῷ. Οὐκ ἔχει γάρ ἐπὶ γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον. Χρὴ τοίνυν καὶ ὡς θνητόν μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὡς Θεόν μὴ ὀργίζεσθαι. Εἰ γάρ καὶ εἰκόνη θεϊκῇ τετίμηται, ἀλλὰ καὶ κόνει χοϊκῇ συμπέλεκται, δι' ἧς ἐκδιδάσκεται τὴν πρὸς πάντας ἀπλότητα [ὁμοιότητα].

Μουσωνίου. Πειρατέον καταπληκτικόν μᾶλλον τοῖς ὑπηκόοις, ἢ φοβερὸν θεωρεῖσθαι· τῷ μὲν γάρ σεμνότης [τό σεμνότητος], τῷ δὲ ἀπήνεια παρακολουθεῖ.

Δημοκρίτ. Πονηρά φύσις ἐξουσίας ἐπιλαβομένη, δημοσίας ἀπεργάζεται συμφοράς.

Ἄντισθέν. Τότε τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι συμβαίνει, ὅταν μὴ δύνανται οἱ κρατοῦντες τοὺς φαύλους ἐκ τῶν σπουδαίων διακρίνειν.

Ἐπισφαλές μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δύναμιν.

Μενάνδρου. Πλοῦτος ἀλόγιστος προσλαβὼν ἐξουσίαν, καὶ τοὺς φρονεῖν δοκοῦντας ἀνοήτους ποιεῖ.

Δημοσθ. Τό γάρ εὖ πράττειν παρά τὴν ἀξίαν, (784) ἀφορμὴν τοῦ κακῶς φρονεῖν παρά τὴν ἀξίαν γίνεται.

ΛΟΓΟΣ Γ΄.

Περὶ ψόγου καὶ διαβολῆς.

Ματθ. Ε΄. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ.

Κορινθ. Δ΄. Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν.

Παροιμ. Γ΄. Καλύπτουσιν ἔχθραν χεῖλη δίκαια· οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας, ἀφρονέστατοί εἰσι.

Σιράχ ΚΗ΄. Ἄνὴρ ἀμαρτωλὸς ταραξεί φίλους, καὶ ἀναμέσον εἰρηνευόντων βαλεῖ διαβολήν· κατὰ τὴν ὕλην τοῦ πυρός οὕτως ἐκκαυθήσεται.

Ἐκκλησ. ΙΑ΄. Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τὰς λύπας κινεῖν· ἀλλ' ἢ κατὰ τοῦ λοιδορήσαντος ἡμᾶς ὑπεροψία, καὶ ἡ ἐκάστου αὐτῶν ὑπεροψία.

Πεφύκασί πως ταῖς μεγάλαις δυναστείαις αἱ ἀνελεύθεροι αὐταὶ παραφύεσθαι θεραπείαι, αἱ διὰ τό ἀπορεῖν οἰκείου ἀγαθοῦ δι' οὗ γνωρισθῶσιν, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν ἑαυτοὺς συνιστῶσιν.

Θεολόγου. Τό μὲν γάρ ἐπιτιμᾶν, οὐ μέγα· ῥᾶστον γάρ καὶ τοῦ βουλομένου παντός· τό δὲ ἀντεισάγειν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρός εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος.

Κακῶς ἀκούειν κρεῖσσον, ἢ λέγειν κακῶς.

Ἄπτεται οὐ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων ὁ μῶμος.

Χρυσοστ. Ὡσπερ τό καλῶς λέγειν καὶ ἐγκωμιάζειν ἀρχὴ φιλίας ἐστίν· οὕτω τό κακῶς λέγειν καὶ διαβάλλειν, ἔχθρας, καὶ ἀπεχθείας, καὶ μηρίων κακῶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις γέγονεν.

Οὐ δυνατόν τοὺς ἐν ἀρετῇ ὄντας παρά πάντων ἀκούειν καλῶς.

Εἰ δέ παραδεχόμενοι ἀκοήν ματαίαν οὐκ ἄν τύχοιεν συγγνώμης· οἱ διαβάλλοντες καὶ λοιδοροῦντες ποίαν ἔξουσιν ἀπολογία;

Μὴ τό κακῶς ἀκούειν ἀλγῶμεν, ἀλλὰ τῷ δικαίως ἀκούειν κακῶς.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν ἰδίων ἀμαρτημάτων συνήγοροι γίνονται· τῶν δέ ἄλλοτρίων κατήγοροι.

Πλουτάρχου. Γλῶσσα βλάσφημος, διανοίας κακῆς ἔλεγχος.

Ἴσοκράτ. Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἄν ψευδεῖς (785) ᾧσιν. Οἱ γάρ πολλοί, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δέ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν.

Οὗτος ἀκούσας παρά τινος, ὅτι Ὁ δεῖνα ἐπ' ἐμοῦ τάδε κατά σοῦ ἐλοιδόρει· Εἰ μὴ σύ, εἶπεν, ἠδέως ἤκουσας, οὐκ ἄν ἐκεῖνος ἐλοιδόρει.

Δημοκρίτ. Ἡ μὲν μάχαιρα τέμνει· ἡ δέ διαβολή χωρίζει φίλους.

Σωκράτης. Ἀπαγγείλαντός τινος αὐτῷ, ὅτι Ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, Καί τυπτέτω με, ἔφη, μὴ παρόντα.

Ψίθυρον καὶ διάβολον ἄνδρα, μὴ παραδέχου. Οὐ γάρ ἔνεκεν εὐνοίας τοῦτο ποιεῖ. Ὡς γάρ τὰ τῶν ἄλλων ἀπόρρητα ἀπεκάλυψέ σοι, ὡσαύτως καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα ἐτέροις ἀναθήσεται.

Μοσχίνως. Ὑπὸ πολλῶν διαβάλλεσθαι κακῶν, οὔτε ἀληθές, οὔτε βλαβερόν· τό δέ ὑφ' ἑνός ἀγαθοῦ ψέγεσθαι, καὶ ἀληθές καὶ λυσιτελές.

Δημώνακτ. Τινός σοφιστοῦ αἰτιωμένου αὐτόν, καὶ λέγοντος, Διατί με κακῶς λέγεις; Ὅτι μὴ καταφρονεῖς, ἔφην, τόν κακῶς λέγοντα.

Διογένης. Λοιδορούμενος ὑπὸ τινος φαλακροῦ, ἔφη· Σέ μὲν οὐχ ὑβρίζω, τὰς δέ τρίχας σου ἐπαινῶ, ὅτι κακόν ἐξέφυγον κρᾶνιον.

Προδότου δέ τινος κακῶς αὐτόν λέγοντος, ἔφη· Χαίρω ἐχθρός σου γενόμενος· σύ γάρ οὐ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖς.

Ἀρίστιππ. Ἀρίστιππος ὑβριζόμενος ὑπὸ τινος, ἀνεχώρει· τοῦ δέ ἐπιδιώκοντος καὶ λέγοντος, Φεύγεις; Ναί, ἔφη· τοῦ μὲν γάρ κακῶς λέγειν σύ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δέ μὴ ἀκούειν, ἐγώ.

Πελοπίδ. Πελοπίδας ἀνδρείου στρατιώτου δαβληθέντος αὐτῷ, ὡς βλασφημοῦντος αὐτόν· Ἐγώ τὰ μὲν ἔργα, ἔφη, αὐτοῦ βλέπω, τῶν δέ λόγων οὐκ ἤκουσα.

Φιλήμον.

Ἦδιον οὐδέν οὐδέ μουσικώτερον

Ἦς ἢ δύνασθαι λοιδορούμεον φέρειν.

Καὶ γάρ ὁ λοιδορῶν, ἄν ὁ λοιδορούμενος

Μὴ προσποιῆται, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν.

Δημοσθ. Δημοσθένης, λοιδορούμενος τινός αὐτόν· Οὐ συγκαταβαίνω, εἶπεν, εἰς ἀγῶνα ἐν ᾧ ὁ νικῶμενος τοῦ νικῶντός ἐστι κρείττων.

Μενάνδρου.

Οὐδέν διαβολῆς ἐστὶν ἐπιπονώτερον,
τὴν ἐν ἐτέρῳ γάρ κειμένην ἀμαρτίαν,
Ἄει μέμψιν ἰδίαν αὐτόν ἐπανάγκες λαβεῖν.
Ὅστις δέ διαβολαῖς πείθεται ταχύ,
Ἦτοι πονηρός αὐτός ἐστι τοῖς τρόποις,
Ἦ παντάπασι παιδαρίου γνώμην ἔχει.

Ῥηγίν. Πολλοὶ γοῦν ἤδη μείζω κακά πεπόνθασι ὑπὸ τῶν διαβολῶν, ἢ τῶν πολεμίων· καὶ πολλοὶ ἤδη (788) μείζω ἠδίκηνται ὑπὸ τῆς τῶν ὠτων ἀσθενείας, ἢ ὑπὸ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς.

Κλεάνθ.

Κακουργότερον οὐδέν διαβολῆς ἐστὶ πού.
Λάθρα γάρ ἀπατήσασα τὸν πεπεισμένον.
Μῖσος ἀναπλάττει πρὸς τὸν οὐδέν αἴτιον.

Σέξτ. Ὁ ἐνδιαβάλλων φίλον, μὴ εὐδοκιμεῖτω, κἂν ἀληθῆ λέγη.

Χρυσίππ. Εἰπόντος αὐτῷ τινος, Ὁ φίλος δε λάθρα λοιδορεῖ, ἔφη· Μὴ ἔλεγχε αὐτόν, ἐπεὶ φανερώς αὐτό ἔχει [μέλλει] ποιεῖν.

Ὁ αὐτός ὑπὸ τινος πονηροῦ πολλά λοιδορηθεῖς, ἔφη· Κάλλιστα ἐποίησας, μηδέν σοι τῶν προσόντων παραλιπών.

Ὁ αὐτός, τινός λέγοντος ὅτι Σέ τινες λοιδοροῦσιν, ἔφη· Ἄλλ' ἐγὼ οὕτως διάξω, ὥστε ἀπιστεῖσθαι αὐτούς.

Λικιαν. Τίς γάρ οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, τὴν μὲν ἰσότητα ἐν ἅπασι, καὶ τό μηδέν πλέον, διακιοσύνης ἔργα εἶναι· τό δέ ἄνισόν τε καὶ πλεονεκτόν, ἀδικίας; Ὁ δέ τῆ διαβολῆ κατά τῶν ἀπάντων λάθρα χρώμενος, πῶς οὐ πλεονέκτης ἐστίν; ὅλον τὸν ἀκροατὴν σφετεριζόμενος, καὶ προκαταλαμβάνων αὐτοῦ τά ὦτα, καὶ ἀποφράττων, καὶ τῷ δευτέρῳ λόγῳ παντελῶς ἄβατα κατασκευάζων αὐτά ὑπὸ τῆς διαβολῆς προπελησμένα.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

Περὶ κολακείας.

Λουκ. στ΄. Οὐαὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι.

Ἰουδ. Οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τό στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Παροιμ. Κστ΄. Λόγοι κερκώπων μαλακοί· οὗτοι δέ τύπτουσιν εἰς ταμεῖα σπλάγχνων.

Κρεῖσσον ἀνδρός ἐλέγχοντος, ὑπὲρ ἄλλου κολακεύοντος.

Ἦσαι. Γ'. Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, καί τήν τρίβον τῶν ὁδῶν ταράττουσιν.

Βασιλείου. Φύγωμεν κολακείας καί θωπείας, καί τῆς ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τί κερδαλέον καί ποικίλον.

Οὐδέν γάρ χαλεπώτερον τοῖς εὖ φρονοῦσι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καί τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καί μή τόν ὀρθόν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου.

Θεολόγου. Εἰ μέ ὄντα κακόν, ἄριστον ὑπελάμβανες, τί με ποιεῖν ἐχρῆν; εἶναι μᾶλλον κακόν, ἵνα πλέον ἀρέσκω σοι; οὐκ ἄν τοῦτο ἐναυτῶ συνεβούλευσα. Οὕτως οὐδέ εἰ κατορθοῦντά με πταίειν ὑπολαμβάνεις, τό κατορθοῦν διά σέ μεταθήσομαι. Οὐ ζῶ γάρ σοί μᾶλλον ἢ ἑμαυτῶ.

(789) Ἦστι γάρ ἀνδρός μεγαλόφρονος φίλων ἀποδέχεσθαι μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἢ ἐχθρῶν κολακείαν.

Πολλῶ βέλτιον βραχέα λυπήσαντα μέγιστα ὠφελῆσαι, ἢ τό πρὸς ἡδονήν διώκοντα, ζημιῶσαι τῶ κεφαλαίῳ.

Χρυσοστ. Ὅταν μεταβολή τις γένηται πρὸς τό χειρόν, τότε τῶν κολάκων ἀφαιρεῖται τά προσωπεῖα. Τότε ὁ χορός ἐλέγχεται τῶν ὑποκριτῶν, καί ἡ σκῆψις τοῦ πράγματος. Ἀνοίγονται πάντων τά στόματα, Ὁ μιάρός, λέγοντες, ὁ πονηρός, ὁ παμπόνηρος. Οὐ χθές αὐτόν ἐκολάκευες; οὐ τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατεφίλεις; Προσωπεῖον ἦν ἐκεῖνα. Ἦλθεν ὁ καιρός, καί ἔρριψα τό προσωπεῖον, καί ἀπεφηνάμην τῇ διανοίᾳ.

Κλήμεντος. Νόσος φιλίας ἡ κολακεία· τὰς τῶν ἀρχόντων εὐπραγίας μᾶλλον, ἢ τούς ἄρχοντας αὐτούς εἰώθασι θεραπεύειν οἱ πλεῖστοι.

Πλουτάρχ. Ἦοικεν ἡ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ. Διό τέρψιν μὲν ἔχει· χρεῖαν δέ οὐδεμίαν παρέχει.

Τά μὲν ξύλα τό πῦρ αὐξάνοντα, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πυρός καταναλίσκεται· ὁ δέ πλοῦτος τρέφων τούς κόλακας, ὑπ' αὐτῶν τούτων διαφθείρεται.

Ὡσπερ οἱ κόρακες παρεδρεύοντες ἐξορύσσουν τούς τῶν νεκρῶν ὀφθαλμούς· οὕτως οἱ κόλακες τοῖς ἐπαίνοις τούς λογισμούς διαφθείρουσι τῶν ἀνθρώπων

Λαγῶ μὲν κύνα, φίλῳ δέ κόλακα φύσει πολέμιον ἡγητέον.

Οὔτε τῆς γαμετῆς τήν ἐταίραν, οὔτε τῆς φιλίας τήν κολακείαν δεῖ προτιμᾶν.

Χαίρειν χρή τοῖς ἐλέγχουσιν, οὐ τοῖς κολακεύουσιν. Οἱ μὲν γάρ ἡμᾶς λυποῦντες, διεφείρουσιν· οἱ δέ χαριζόμενοι, ἐκλύουσι καί σκελίζουσιν.

Ἰσοκράτ. Διόρα καί τούς τέχνη κολακεύοντας, καί τούς μετ' εὐνοίας θεραπεύοντας, ἵνα μή πλεῖον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν ἔχωσιν.

Μίσει τούς κολακεύοντας ὥσπερ τούς ἐξαπατοῦντας· ἀφμότεροι γάρ πιστευθέντες, τούς πιστεύσαντας ἀδικοῦσι.

Κράτης. Κράτης πρὸς νέον πλούσιον πολλούς κόλακας ἐπισυρόμενον, εἶπε, Νεανίσκε, ἐλεῶ σου τήν ἐρημίαν.

Ἐπικτήτου. Οἱ μὲν κόρακες, τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς λυναίνονται, ὅτα οὐδέν αὐτῶν ἔστι χρεῖα· οἱ δὲ κόλακες, τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ ταύτης ὄμματα τυφλώττουσιν.

Πιθήκου ὀργήν, καὶ κόλακος ἀπειλήν, ἐν ἴσῳ θετέον.

Ἀποδέχου τοὺς τὰ χρηστά συμβουλευεῖν ἐθέλοντας, ἀλλὰ μὴ τοὺς κολακεύειν ἐκάστοτε σπεύδοντας. Οἱ μὲν γάρ τὸ συμφέρον ἐν ἀληθείᾳ ὀρώσιν· οἱ δέ, πρὸς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφορῶσι· καὶ τῶν σωμάτων τὰς σκιάς μιμούμενοι, τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις συννεύουσιν.

(792) Δίωνος τοῦ Χρυσοστ. Πασῶν γάρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κακιῶν, ἐσχάτην ἂν τις εὔροι τὴν κολακειάν. Πρῶτον μὲν γάρ τὸ κάλλιστον καὶ δικαιοτάτον διαφθείρει τὸν ἔπαινον, ὥστε μηκέτι δοκεῖν πιστόν μηδ' ἀληθῶς γινόμενον· καὶ τὸ γε πάντων δεινότατον, τὰ τῆς ἀρετῆς ἔπαθλα τῇ κακίᾳ δίδωσιν· ὥστε πολὺ χεῖρον δρῶσι τῶν διαφθειρόντων τὸ νόμισμα. Οἱ μὲν γάρ ὑποπτον αὐτὸ ποιοῦσιν· οἱ δέ τὴν ἀρετὴν ἄπιστον.

Διογέν. Ἐπὶ τῆς κολακειᾶς, ὡσπερ ἐπὶ μνήματος, αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ἐπιγέγραπται.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, Τί τῶν θηρίων κάκιστα δάκνει; ἔφη· Τῶν μὲν ἀγρίων, συκοφάντης τῶν δὲ ἡμέρων, κόλαξ.

Δημοσθ. Δημοσθένης ἔφη, τὸν κόλακα τοῦτο διαφέρειν τοῦ κόρακος, ὅτι ὁ μὲν ζῶντας, ὁ δὲ νεκροὺς ἐσθίει.

Ἀντισθέν. Ἀντισθένης φησὶν· Αἰρετώτερον εἰς κόρακας ἐμπεσεῖν, ἢ εἰς κόλακας· οἱ μὲν γάρ ἀποθανόντος τὸ σῶμα, οἱ δὲ ζῶντος τὴν ψυχὴν λυμαίνονται.

Φαβωρίν. Ὡσπερ ὁ Ἀκταίων ὑπὸ τῶν τρεφομένων ὑπ' αὐτοῦ κυνῶν ἀπέθανεν, οὕτως οἱ κόλακες τοὺς τρέφοντας κατεσθίουσιν.

Ζήνωνος. Ἐλεγε σαυτὸν, ὅστις εἶ, καὶ μὴ πρὸς χάριν.

Ἄκου· ἀφαιροῦ δὲ κολάκων παρρησίαν.

Πυθαγόρ. Χαῖρε τοῖς ἐλέγχουσί σε μάλλον, ἢ τοῖς κολακεύουσιν· ὡς δ' ἐχθρῶν χείρονας ἐκτρέπου τοὺς κολακεύοντας.

Σωκράτης. Ἡ τῶν κολάκων εὐνοια καθάπερ ἐκ τροπῆς, φεύγει τὰς ἀτυχίας.

Φίλωνος. Ἀποστρέφου τῶν κολάκων τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους. Ἐξαμβλύνοντες γάρ τοὺς τῆς ψυχῆς λογισμοὺς, οὐ συγχωροῦσι [ἰδεῖν] τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν. Ἡ γάρ ἐπαινοῦσι τὰ φόγου ἄξια, ἢ ψέγουσι πολλακίς τὰ ἐπαίνων κρεῖττονα.

Σωτιώνου ἐκ τοῦ περὶ ὀργῆς. Οἱ δελφῖνες μέχρι τοῦ κλύδωνος συνδιανήχονται τοῖς κολυμβῶσι· πρὸς δὲ τὸ ξηρόν οὐκ ἐξοκείλουσι· οὕτως οἱ κόλακες ἐν εὐδία περιμένουσι, καὶ τοὺς φίλους εἰς ἀποδημίαν προπέμποντες μέχρι τῆς λείας συμπαρακολουθοῦσιν· ἐπειδὴν δὲ εἰς τραχεῖαν ἔλθωσιν, ἀπίασιν.

Φωτίων. Φωτίων εἰώθει λέγειν πρὸς Ἀντίπατρον· Οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλω καὶ κόλακι χρήσασθαι.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄.

Περί πλούτου, καί πενίας, καί φιλαργυρίας.

Ματθ. ιθ΄. Εύκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διά τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Α΄ Τιμ. στ΄. Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μή ὑψηλοφρονεῖν, μηδέ ἠλπικέναι ἐπί (793) πλούτου ἀδηλότητι, ἔλλ' ἐπί τῷ Θεῷ, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν.

Ἰακώβ κ΄. Πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται.

Παροιμ. ιθ΄. Κρεῖσσον πτωχός δίκαιος, ἢ πλούσιος ψεύστης.

Ἐκκλῆ. ι΄. Τῷ ἀργυρίῳ ὑπακούσεται τά σύμπαντα.

Σιράχ λα΄. Ἀγρυπνία πλούτου ἐκθήσει σάρκα, καί ἡ μέριμνα αὐτοῦ ἀφιστᾷ ὕπνον.

Σιράχ λγ΄. Πλούτου σφαλέντος πολλοί ἀντιλήπτορες · ἐλάλησεν ἀπόρρητα, καί ἐδικαίωσαν αὐτόν.

Πλούσιος ἐλάλησε, καί πάντες ἐσίγησαν, καί τόν λόγον αὐτοῦ ἀνύψωσαν ἕως τῶν νεφελῶν.

Βασιλ. Πενία μετ' ἀληθείας, πάσης ἀπολαύσεως τοῖς σωφρονοῦσι προτιμότερα.

Οὐ τό πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλά τό μή φέρειν εὐγνωμόνως τήν πενίαν.

Λογισμός γάρ φυλαργυρία προειλημμένος, τρυτάνη ἐστίν ἐπί τό βαρῦ τοῦ κανόνος τήν ῥοπήν καταφέρουσα.

Θεολόγου.

Πένητος ἀνδρός οὐδέν ἀσφαλέστερον.

Πρός τόν Θεόν νένευκε, καί μόνον βλέπει.

Ὡς ἀπόλοιτο πλοῦτος, εἰ μή βοηθεῖ πένησιν·

Κρεῖσσον πενία, μή δικαίας κτήσεως,

Καί γάρ νόσος γε, τῆς κακῆς εὐεξίας.

Δεινόν πένεσθαι, χεῖρον δ' εὐπορεῖν κακῶς.

Χρυσόστ. Ὡ πηλίκον ἀξίωμα τῆς πενίας. Θεοῦ γίνεται προσωπεῖον. Κρύπτεται ἐν πενία Θεός· καί πένης μέν, ὁ τήν χεῖρα προτείνων· Θεός δέ, ὁ δεχόμενος.

Ὡσπερ γάρ ἐπί τῶν σωμάτων φλεγμονή, ἐκ δέ φλεγμονῆς τίκτεται πυρετός, εἴτα θάνατος ἐκεῖθεν πολλάκις οὕτω καί ἀπό τῆς τῶν πραγμάτων καί ἀπό τῆς τοῦ πλούτου ὑπερβολῆς, ἀπόνοια γίνεται. Ὡσπερ γάρ ἐπί τῶν σωμάτων φλεγμονή, οὕτω καί ἐπί τῆς ψυχῆς ἀπόνοια. Εἴτα ἐξ ἀπονοίας ἐπιθυμία τῶν οὐ προσηκόντων ἐπακολουθεῖν εἴωθεν.

Γρηγ. Νύσσης. Τό καλῶς ἔχειν ὀλίγα πολύ τιμιώτερον, τοῦ κακῶς ἔχειν πολλά. Οὐδέεις ποτε, τοῦ κερδαίνειν γίνεται κόρος· ἀλλά τό ἀεὶ λαμβανόμενον, ὕλη καὶ ὑπέκκαυμα τῆς τοῦ πλείονος ἐπιθυμίας καθίσταται.

Βαρύ χρῆμα τό χρυσίον ἐστὶ· κοῦφον δέ καὶ ἀνωφερές πρᾶγμα ἢ ἀρετὴ. Εἰ οὖν χρή τῶν ἄνω προσβαίνειν, τῶν κατελθόντων [καθελκ.] πτωχεύσωμεν, ἵνα ἐν οὐρανοῖς ἄνω γινώμεθα.

Πλούτου κάλλος οὐκ ἐν βαλαντίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν χρηζόντων ἐπικουρίᾳ.

(796) Φίλων. Αἱ μὲν χρημάτων καὶ κτημάτων ἐπιθυμίαι τοὺς χρόνους ἀναλίσκουσι· χρόνου δέ φείδεσθαι, καλόν.

Μεῖζονα καὶ σπουδαιοτέραν ἐπιμέλειαν ποιοῦ εἰς τοὺς δι' ἀρετὴν καὶ θεοσέβειαν πτωχεύσαντας, ἢ πενομένους· ἄλλως τε ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ἐκ νόσων καὶ συμπτωμάτων ἀποροῦντας, παρά τοὺς ἐκ κακοπραγμονίας ἢ ἀσωτίας πτωχεύσαντας.

Νεῖλου. Μὴ βούλου πλουτεῖν φιλοπτωχείας ἔνεκα· ἀπὸ γάρ τῶν ὄντων τοῦ ἐλεεῖν ὁ Θεὸς νομοθετεῖ τό δίκαιον.

Πλουτάρχ. Ἐν πολέμῳ μὲν πρὸς ἀσφάλειαν σίδηρος χρυσοῦ κρείσσω· ἐν δέ τῷ ζῆν, ὁ λόγος τοῦ πλούτου.

Οὔτε ἵππῳ χωρὶς χαλινού, οὔτε πλούτῳ χωρὶς λογισμοῦ, δυνατόν ἀσφαλῶς χρήσασθαι.

Οὔτε συμπόσιον ἄνευ ὁμιλίας, οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἠδονὴν ἔχει.

Ἔοικεν ὁ τῶν φιλαργύρων βίος νεκροῦ δεῖπνῳ. Πάντα γάρ ἔχων, τόν εὐφρανθησόμενον οὐκ ἔχει. Οὔτε παρά νεκροῦ ὁμιλίαν, οὔτε παρά φιλαργύρου δεῖ χάριν ἐπιζητεῖν. Τοῦ μέλιτος μέλιτται τάχιον ἔρχονται ἐπ' αἴσθησιν· τοῦ κέρδους δέ, οἱ φιλάργυροι.

Σφαγὴ ἐστὶ τοῦ φιλαργύρου ἢ τοῦ χρήματος ἢ πρὸς τό κέρδος ἐπιθυμία· ὅθεν ἢ τοῦ χρήματος ἀφαίρεσις, ὥσπερ αἵματος, ἐπιφέρει τόν θάνατον αὐτῷ.

Ἐτοιμάζονται τινες διὰ τοῦ βίου τά πρὸς τόν βίον, ὡς βιωσόμενοι μετὰ τόν βίον.

Τοὺς πλουσίους δέ καὶ ἀπλήστους ὑδρωπιῶσιν εὐοικένας ἔλεγεν· οἱ μὲν γάρ πεπλησμένοι ὑδάτων διψῶσιν, οἱ δέ χρημάτων.

Οὔτε ἵππος εὐγενῆς κρίνοιτ' ἂν πολυτελεῆς σκευὴν ἔχων· ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος ὁ πολῦτιμον οὐσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος.

Καταφρόνει τῶν περὶ τόν πλοῦτον σπουδαζόντων, χρῆσθαι δέ τοῖς ὑπάρχουσι μὴ δυναμένων. Παραπλήσιον γάρ οἱ τοιοῦτοι πάχουσιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππον κτήσαιο καλόν, κακῶς ἵππευεῖν ἐπιστάμενος.

Μεγαλόφρονας νόμιζε, μὴ τοὺς μεῖζονα περιβαλλομένους, ὧν οἰοί τέ εἰσι κατασχεῖν, ἀλλά τοὺς μετρίων μὲν ἐφιεμένους, ἐργάζεσθαι δέ δυναμένους, οἷς ἂν ἐπιχειρῶσι.

Ἄριστοτέλ. Ἡ πενία πολλῶν ἐστὶν ἐνδεής· ἢ δέ ἀπληστία πάντων.

Μηδέποτε μακαρίσεις ἄνθρωπον ἐπὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ· πάντα γάρ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐλάττονι πίστει δέδεται.

Οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ μὴ χρήζων πλούτου μακάριος.

(797) Μέγιστόν ἐστι πλούτου, τό γινώσκειν ὅτι περιττός, ἐστίν.

Ἄν μὴ πολλῶν ἐπιθυμεῖς, τὰ ὀλίγα πολλά δόξει. Μικρά γάρ ὄρεξις πενίαν ἰσοσθενῆ πλούτου ποιήσει.

Ὁ κατὰ φύσιν πλοῦτος, ἄρτῳ καὶ ὕδατι καὶ τῇ τυχούσῃ τοῦ σώματος σκέπη, συμπεπλήρωται. Ὁ δὲ περιττός, κατὰ ψυχὴν ἀπέραντος, ἔχειν καὶ τὴν τῆς ἐπιθυμίας βάσανον.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις γένηται πλούσιος· Ἐάν τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσται πένης, φησίν.

Ὅσα μὲν ἐπὶ τῇ φύσει, πάντες ἐσμέν πλούσιοι· ὅσα δ' ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμέν πένητες.

Ὁ τῷ κατὰ φύσιν ἀρκούμενος πλούτῳ, τοῦ πολλά κεκτημένου, πλείονα δὲ ἐπιθυμοῦντος, πολὺ ἐστὶ πλουσιώτερος. Τῷ μὲν γάρ οὐδὲν ἐλλείπει· τῷ δέ, καὶ ὧν κέκτηται πολλῶ πλείονα.

Ἡ τέκνοις ἄγαν χρημάτων συναγωγῆ, πρόφασίς ἐστὶ φιλαργυρίας, τρόπον ἴδιον ἐλέγχουσα.

Τὰ μέγιστα τῶν κακῶν οἱ πενήτες ἐκπεφεύγασιν· ἐπιβουλήν, φθόνον καὶ μῖσος· οἷς οἱ πλούσιοι καθ' ἡμέραν συνοικοῦσιν.

Διογένης. Διογένης ὁ Κυνικός φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, διὰ τί τό χρυσίον χλωρόν ἐστίν, εἶπεν· Ὅτι πολλοὺς ἐπιβούλους ἔχει.

Ὁ αὐτός ἰδὼν τοὺς Ἀναξιμένους οἰκέτας πολλά σκευὴ περιφέροντας, ἤρετο· Τίνος ταῦτα; Τῶν δὲ εἰπόντων, Ἀναξιμένους, οὐκ αἰδεῖται, φησί, ταῦτα ἔχων ἅπαντα, αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἔχων;

Σωκράτης. Ὁ μὲν οἶνος συµμεταβάλλεται τοῖς ἀγγείοις· ὁ δὲ πλοῦτος, τοῖς τῶν κεκτημένων τρόποις.

Ἰδρως μὲν ἐκ τῶν γυμνασίων εὐσχημονέστερον· πλοῦτος δέ, ἐκ τῶν ἰδίων πόνων.

Τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἀσώτων χρήματα, ταῖς ἐπὶ τῶν κρημνῶν συκαίαι εἴκαζεν, ἀφ' ὧν ἄνθρωπον μὲν μὴ λαμβάνειν, κόρακας δὲ καὶ ἰκτίνους, ὥσπερ παρά τούτων ἐταίρας καὶ κόλακας.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, τίνες οἱ φιλοχρήματοι, ἔφη· Οἱ τὰ αἰσχρὰ κέρδη θηρώμενοι, καὶ τοὺς ἀναγκαίους τῶν φίλων ὑπερορῶντες.

Ὁ τῶν φιλαργύρων πλοῦτος, ὥσπερ ὁ ἥλιος καταδύς εἰς τὴν γῆν, οὐδένα τῶν ζώντων εὐφραίνει.

Εὐριπίδου ἐν Δαναῇ.

ᾧ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,

Ὡς οὐδέ μήτηρ ἡδονὰς τοίας ἔχει,

Οὐ παῖδες ἀνθρώποισιν, οὐ φίλος πατήρ.

Εἰ δ' ἡ Κύπρις τοσοῦτον ὀφθαλμοῖς ὄρα,

Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν τρέφειν.

Μοσχίων. Ὡσπερ οὐ τῷ ἵππῳ κόσμος, οὐδέ τοῖς ὄρνεσι καλιά ὑψοῦσθαι καί γαυριᾶν δίδωσιν· ἀλλά τῷ μὲν τοῦ ποδός ἢ ὠκύτης, τοῖς δέ τῶν πτερῶν· οὕτως οὐδ' ἀνθρώπῳ καλλωπισμός καί τρυφή, ἀλλά χρηστότης καί εὐποιία.

(800) Ἐν Πέρσαις μὲν γεννηθεῖς, οὐκ ἔσπευδες οἰκεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αὐτόθι διάγων εὐτυχεῖν. Ἐν πενία δέ γεννηθεῖς, τί σπεύδεις πλουτεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτόθι μένων εὐτυχεῖν;

Τὴν πενίαν ὁ σώφρων καρτερίᾳ καί γενναιότητι τιμῶν, πλούτου τιμιωτέραν ἀποφαίνει.

Προίξ πολλή τέκνα βελτίονα οὐ ποιεῖ.

Κλειτάρχ. Ἐγράτεια κρηπίς εὐσεβείας· ὄρεξις κτήσεως, ἀρχή πλεονεξίας. Ἐκ γάρ φιλαργυρίας ἀδικία φύεται.

Κάτωνος. Δόξα καί πλοῦτος ἄνευ φρονήσεως, οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.

Ἀπολλωνίου. Οὐ τό πένεσθαι κατὰ φύσιν αἰσχρόν, ἀλλά τό δι' αἰσχράν αἰτίαν πένεσθαι, ὄνειδος.

Εὐσεβίου. Οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, τούς μὲν μεγάλα χρήματα ἔχοντας καί φαύλους ὄντας, τιμῶσί τε καί τεθαυμάκασι· τῶν δέ σπουδαίων, ἐπειδάν ἀχρηματεῖαν καταγνώσιν, ὑπερφρονέουσιν.

Μενάνδρου.

Ψυχὴν ἔχειν δεῖ πλουσίαν· τά δέ χρήματα
Ταῦτ' ἔστιν ὄψις παραπέτασμα βίου.
Μακάριος ὅστις οὐσίαν καί νοῦν ἔχει.
Χρῆται γάρ οὗτος εἰς ἃ δεῖ ταῦτα καλῶς.
Ὅστις ὑπέχει χρυσίῳ τὴν χεῖρα,
Κᾶν μή φησί, πονηρά βουλεύεται.
Οὐ πώποτε ἐζήλωσα πλουτοῦντα σφόδρα
Ἄνθρωπον ἀπολαύοντα μηδέν ὧν ἔχει.
Λέγεις, ἃ δέ λέγεις, ἔνεκα τοῦ λαβεῖν λέγεις.

Κράτωνος.

Οὐ ἔστι πενίας μείζον οὐδέν ἐν βίῳ
Σύμπτωμα· καί γάρ ἄν φύσει σπουδαῖος ἦς,
Καταγέλαστος ἔση.
Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτεῖν κακῶς·
Τό μὲν γάρ ἔλεον, τό δ' ἐπιτίμησιν φέρει.

Ἐκ τῶν Φαυωρίνου. Βοιωτός ἐντυχὼν θησαυρῷ μετὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, ἐπάρας τό σκέλος ἀπεματαίωσε καί παρῆλθεν, ὡς οὐκέτι ὄντα πρὸς αὐτόν.

Ὡσπερ τόν αὐτόν οἶνον πίνοντες, οἱ μὲν παροινούσιν, οἱ δέ πραιῦνονται· οὕτω καί τόν πλοῦτον.

Βίωνος. Βίων καταγελάστους ἔλεγεν τούς σπουδάζοντας περί τόν πλοῦτον, ὄν τύχη μέν παρέχει, ἀνελευθερία δέ φυλάττει, χρηστότης δέ ἀφαιρεῖται.

Θεόγνιδος.

Οὐ δέ μάτην, ὦ Πλοῦτε, θεοὶ τιμῶσι μάλιστα,
Ἦ γάρ ῥηιδίως τήν κακότητα φέρεις.
Οὐκ ἔραμαι πλουτεῖν, οὔτ' εὐχομαι, ἀλλά μοι εἴη
Ζῆν ἀπό τῶν ὀλίγων οὐδέν ἔχοντι κακόν.

Λουκιανοῦ.

Γῆς ἐπέβην γυμνός, γυμνός δ' ἐπί γαῖαν ἄπειμι,
Καί τί μάτην μοχθῶ, γυμνόν ὄρων τό τέλος;

Σιμωνίδου. Σιμωνίδης ἐρωτηθεῖς, πότερο αἰρετώτερον πλοῦτος, ἢ σοφία: οὐκ οἶδα, ἔφη: ὄρω μέντοιγε τούς σοφούς ἐπί τάς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.

Ἀριστείδου. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὄνειδιζόμενος ἐπί πενία ὑπό τινος πλουσίου, εἶπεν· Ἐμοί μέν (801) ἡ πενία οὐδέν ἱστορήσει κακόν· σοί δέ ὁ πλοῦτος ταραχάς οὐκ ὀλίγας.

Ἰέρωνος. Ὀνειδιζόμενος ὅτι πολλούς ῥητορεύειν διδάξας, ἐπένετο, εἶπεν· Οὔτε γάρ ἐδίδαξα φιλαργυρεῖν.

Μουσωνίου. Τῶν μέν Κροίσου καί Κύρου θησαυρῶν πενίαν ἐσχάτην καταψηφιοῦμεθα· ἕνα δέ καί μόνον πιστεύομεν πλούσιον, σοφόν, τόν δυνάμενον κτήσασθαι τό ἀνενδεές πανταχοῦ.

Ξενοφῶντ. φιλοσόφ. Τήν πενίαν ἔλεγεν αὐτοδίδακτον φιλοσοφίαν εἶναι· ἃ γάρ ἐκείνη τοῖς λόγοις πείθει, αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει.

Πολλῶν κακῶν ἐπικάλυμμά ἐστιν ὁ πλοῦτος.

Ὁ αὐτός, τόν πλούσιον καί ἀπαίδευτον ἔφησε, ῥύπον εἶναι περιηργυρωμένον..

Φιλιστίων. Κἄν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ὑπάρχεις, θανῶν γενήσῃ τριῶν ἢ τεσσάρων.

Δημόνακτ. Εἰσί τινες, οἱ τόν μέν παρόντα βίον οὐ ζῶσιν, ἀλλά παρασκευάζοντες πολλῇ σπουδῇ ὡς ἕτερον βίον βιωσόμενοι, οὐ τόν παρόντα.

Ἐκ τῶν Ἀριστίππου γνωμῶν. Οὐχ ὥσπερ ὑπόδημα τό μεῖζον ἄχρηστον, καί ἡ πλείων κτήσις. Τοῦ μέν γάρ ἐν τῇ χρήσει τό περιττόν ἐμποδίζει· τῇ δέ, καί ὅλη χρῆσθαι κατά καιρόν ἕξεστι, καί μέρος.

Δημοσθ. Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ, θεσάμενός τινα ἐκφερόμενον φιλάργυρον, ἔφη· Οὔτος βίον ἀβίωτον βιώσας, ἐτέροις βίον κατέλιπεν.

Ζημίαν αἰροῦ μᾶλλον, ἢ κέρδος αἰσχρόν· τό μέν γάρ ἅπαξ σέ λυπήσει· τό δέ, διαπαντός.

Δημοκρίτ. ἄλ. Θεοκ. Τούς πολλούς τῶν πλουσίων ἔλεγεν ἐπιτρόπους εἶναι, ἀλλά μή δεσπότας τῶν χρημάτων.

Πλάτωνος. Ὅστις σῶμα θεραπεύει τό ἑαυτοῦ, οὐχ ἑαυτόν θεραπεύει· ὅστις δέ χρήματα, οὐθ' ἑαυτόν, οὔτε τά ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστι πορρώτέρω τῶν ἑαυτοῦ.

Διφίλου.

Εἰ μή τό λαβεῖν ἦν οὐδ' εἷς πονηρός ἦν.

Φιλαργυρία τοῦτ' ἔστιν, ὅταν ἀφείς σκοπεῖν.

Τά δίκαια, τοῦ κέρδους διαπαντός δοῦλος ἦς.

Ἀνακρέοντ. Ἀνακρέων δωρεάν παρά Πολυκράτους λαβών πέντε τάλαντα, ὡς ἐφρόντισεν ἐπ' αὐτοῖς δυοῖν νυκτοῖν, ἀπέδωκεν αὐτά, εἰπών, οὐ τιμᾶσθαι αὐτά τῆς ἐπ' αὐτοῖς φροντίδος.

Ἴσοκράτ. Τίμα τήν ὑπάρχουσαν οὐσίαν δυοῖν ἔνεκα, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ραδίως ἐκτίσαι, καί τῷ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθησαι· πρός δέ (804) τόν ἄδηλον βίον μηδέν ὑπερβαλλόντως, ἀλλά μετρίως αὐτήν ἀγάπα.

Στέργε μὲν τά παρόντα· ζήτηι δέ τά μέλλοντα.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περί αὐταρκείας.

Λουκ. ιβ'. Εἶπεν ὁ Κύριος Μή μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.

Φιλιππησ. δ'. Ἐγὼ ἄμαθον, ἐν οἷς εἰμί, αὐτάρκης εἶναι. Οἶδα καί ταπεινοῦσθαι, οἶδα καί περισσεύειν· ἐν παντί καί ἐν πᾶσι μεμύημαι· καί χορτάζεσθαι, καί πεινᾶν· καί περισσεύειν, καί ὑστερεῖσθαι. Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

Παροιμ. λ'. Πλοῦτον καί πενίαν μή μοι δός, Κύριε· σύνταξον δέ μοι τά δέοντα καί τά αὐτάρκη, ἵνα μή πλησθεῖς ψευδῆς γένωμαι, καί εἶπω· Τίς με ὀρᾷ, ἢ πενηθεῖς κλέψω καί ὁμόσω τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Σιράχ μ'. Ζωή αὐταρκείας ἐργάτου γλυκανθήσεται.

Σιράχ λ'. Ὑπνος ὑγείας ἐπί ἐντέρων μετρίων.

Βασιλείου. Ἡ οἰκονομοῦσα τό ζῶον δύναμις, αὐταρκείαν μὲν καί λιτότητα ραδίως κατεργάσατο καί ὠκείωσε τῷ τρεφομένῳ πολυτέλειαν δέ καί ποικιλίαν βρωμάτων παραλαβοῦσα, εἶτα ἀντισχεῖν πρός τό πέρασ οὐκ ἐπαρκέσασα, τά ποικίλα γένη τῶν νοσημάτων πεποίηκεν.

Θεολόγου. Τό καλῶς ἔχειν ὀλίγα, πολύ τιμιώτερον τοῦ κακῶς ἔχειν πολλά.

Χρυσοστ. Οὐ πλούσιός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ πολλά κεκτημένος, ἀλλ' ὁ μή πολλῶν δεόμενος.

Πρός χρείαν, ἀδελφοί, οὐ πρός ἡδονήν ἢ ζωὴν συμμετρεῖται. Τό οὖν περιττόν τῆς φύσεως ἀποθέμενοι, τό ἀναγκαῖον μόνον ἀσπασώμεθα.

Νείλου. Καλόν τοῖς ὄροις τῆς χρείας ἐμμένειν, καί φιλονεικεῖν πάσῃ δυνάμει τούτους μή ὑπερβαίνειν. Ἐάν γάρ ὀλίγον παρενεχθῆ τις ἀπό τῆς ἐπιθυμίας ἐπί τά ἡδέα τοῦ βίου, οὐδείς λοιπόν ἴστησι τήν ἐπί τά πρόσω φοράν.

Μέτρον κτήσεώς ἐστίν ἡ χρεία τοῦ σώματος· τό δέ ταύτην ὑπερβαίνειν ἀκοσμία λοιπόν, καί οὐκέτι χρεία ἐστίν. Ὡς γάρ ὁ συμμεμετρημένος, τῷ σώματι χιτών, καί χρεία ἐστὶ καί κόσμος· ὁ δέ πάντοθεν περιβρέων καί τοῖς ποσίν ἐμπλεκόμενος, καί τῇ γῆ μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς ἐπισυρόμενος, ἐμπόδιον πρός πᾶσαν ἐργασίαν γίνεται· οὕτως ἡ ὑπερβαίνουσα τήν τοῦ σώματος χρείαν χρήσις, καί πρός τήν ἀρετήν ἐστίν ἐμπόδιον, καί πολλήν ἔχει κατάγνωσιν παρά (805) τοῖς τήν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐρευνᾶν δυναμένοις.

Κλήμεντ. Ὀλιγοδείας μὲν ἐρασταί, πολυτέλειαν δέ, ὡς ψυχῆς καί σώματος νόσον ἐκτρεπόμενοι.

Ἡ τῶν ἀναγκαίων κτήσις καί χρήσις, οὐ τήν ποιότητα βλαβεράν ἔχει, ἀλλά τήν παρά τό μέτρον ποσότητα.

Φίλωνος. Ὁ σπουδαῖος καί ὀλιγοδείης, ἀθανάτου καί θνητῆς φύσεως μεθόριον· τό μὲν ἐπιδέες ἔχων διὰ τό σῶμα θνητόν· τό δέ μή πολυδεές, διὰ ψυχῆν ἐφιεμένην ἀθανασίας.

Δημοκρ. Αὐταρκίη τροφῆς, μικρά νύξ οὐδέποτε γίνεται.

Κλειτάρχ. Ὀφείλομεν ἑαυτούς ἐθίζειν ἀπό ὀλίγων ζῆν, ἵνα μηδέν αἰσχρόν ἔνεκεν χρημάτων μάθωμεν.

Σωκράτ. Σωκράτης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, Τίς σοι πλουσιώτερος εἶναι δοκεῖ, εἶπεν· Ὁ ἐλαχίστοις ἀρκοῦμενος· αὐτάρκεια γάρ ἐστὶ φύσεως πλοῦτος.

Ὡσπερ εἰς ὁδόν τόν βίον, οὐ τά πολλοῦ ἄξια συντίθει ἐφόδια, ἀλλά ἀναγκαιότερα.

Βέλτιόν ἐστίν ἐν μιᾷ περιουσίᾳ συστελλόμενον εὐθυμεῖν, ἢ μεγάλης τυγχάνοντα δυστυχεῖν.

Ἀλέξανδρ. Εἰπόντος αὐτῷ τινος τῶν δοκούντων εὐνοεῖν, ὅτι Δύνανται αἱ πόλεις σου πλείον παρέχειν ἐξόδους, ἔφη· κηπουρόν μισῶ τόν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμοντα τά λάχανα.

Δημοκρίτ. Τράπεζαν πολυτελέα μὲν τύχη παρατίθησιν, αὐταρκέα δέ σωφροσύνη.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου καί Ἰσοκράτ. Αὐτάκρεια, καθάπερ ὁδός βραχεῖα καί ἐπιτερπής, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην πόνον δέ μικρόν.

Ὅχύρωσον σαυτόν τῇ αὐταρκείᾳ· τοῦτο γάρ δισάλωτόν ἐστίν χωρίον.

Σωκράτ. Ξανθίππης Σωκράτει τῷ ἀνδρὶ ἐπιτιμώσης, διότι λιτῶς παρεσκευάζετο ὑποδέεσθαι φίλους, εἶπεν· Εἰ μὲν ἡμέτεροί εἰσιν, οὐδέν ἐκείνοις μελήσει· εἰ δέ ἀλλότριοι, ἡμῖν περί αὐτῶν οὐδέν μελήσει.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄.

Περὶ προσευχῆς.

Ματθ. στ'. Προσευχόμενοι μή βαττολογήσητε, (808) ὡπερ οἱ ἔθνικοί· δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μή οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γάρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρό τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

Ἰακ. ε'. Κακοπαθεῖς τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. Εὐθυμεῖς τις; ψαλλέτω. Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτόν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου· καὶ ἡ εὐχή τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος· κἄν ἁμαρτίας ἦ πεπονηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.

Σολομ. Θυσίαι ἀσεβῶν βδέλυγμα Κυρίῳ· προσευχαὶ δέ κατευθυνόντων, δεκταὶ παρ' αὐτῷ.

Σιράχ ζ'. Μή ὀλιγοψυχῆσης ἐν τῇ προσευχῇ σου.

Σιράχ ιη'. Μή ἐμποδίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι εὐχὴν εὐκαίρως.

Βασιλείου. Ἡ θεία ἀκοή, οὐ φωνῆς δεῖται πρὸς αἴσθησιν. Οἶδε γάρ καὶ ἐν τῷ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίσαι τὰ ἐπιζητούμενα. Ἡ οὐκ ἀκούεις ὅτι Μωϋσῆς μηδὲν φθεγγόμενος, τοῖς ἀλαλήτοις ἑαυτοῦ στεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ, ἠκούετο παρὰ τοῦ Κυρίου, λέγοντος· Τί βοᾷς πρὸς με;

Ἔργων γάρ δικαίων παρουσία, μεγαλοφωνία ἐστὶ παρά Θεῶ.

Θεολόγου. Μή μικρολογίαν καταγνωσθῶμεν, ἐν τῷ μικρὰ αἰτεῖν ἡμᾶς καὶ τοῦ διδόντος ἀνάξια.

Χρυσοστ. Μέγα ἀγαθὸν εὐχή, ἐάν μετὰ διανοίας εὐχαρίστου γένηται· ἐάν παιδεύσωμεν ἑαυτοῦ μή μόνον λαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ ἀποτυγχάνοντες, εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ. Καὶ γάρ ποτέ μὲν δίδωσι, ἀμφοτέρωτερον χρησίμως. Ὅστε κἄν λάβῃς, κἄν μή λάβῃς, ἔλαβες ἐν τῷ μή ἀπολαβεῖν. Κἄν ἐπιτύχῃς, κἄν μή ἐπιτύχῃς, ἔτυχες ἐν τῷ ἀπολαβεῖν. Κἄν ἐπιτύχῃς, κἄν μή ἐπιτύχῃς, ἔτυχες ἐν τῷ μή ἐπιτυχεῖν. Ἔστι γάρ ὅτι τό μή λαβεῖν λυσιτελέστερον. Εἰ γάρ μή συμφέρον ἡμῖν ἦν πολλάκις τό μή λαβεῖν, πάντως ἔδωκεν ἄν. Τό δὲ συμφερόντως ἀποτυχεῖν, ἐπιτυχεῖν ἐστίν.

Ὅταν ἐκ καθαρῶν χειλέων ἐξέρχεται δέησις, (809) καὶ ἐκ καρδίας ἀνυποκρίτου, οἶδε φθάσαι τό ἀκολάκευτον οὗς τοῦ Δεσπότη.

Ὅταν δι' εὐχῆς αἰτησώμεθα τι τὸν Δεσπότην, μή ταχέως ἐξατονήσωμεν· ἀλλὰ τό συνεχές τῆς ἀποτυχίας, τῇ συνεχείᾳ τῆς αἰτήσεως ἐκνικήσωμεν.

Ἐν ταῖς ἀναβολαῖς καὶ ἐν ταῖς ὑπεθέσεσι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, μή προκάμνωμεν, μηδὲ προαναπίπτωμεν. Πολλάκις γάρ ὁ Δεσπότης τὴν δοκοῦσαν ἀναβολὴν, εἰς τὴν τῆς πίστεως γυμνασίαν παρέλκει.

Καλὸν πάντοτε διὰ προσευχῆς ὁμιλεῖν τῷ Θεῷ. Εἰ γάρ συντυχία ἀνδρός ἀγαθοῦ βελτιοῖ τὸν ἐντυγχάνοντα, πόσω μᾶλλον τό καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ καθομιλεῖν τῷ Θεῷ;

Πολλάκις ὁ Θεὸς ἀναβάλλεται τὴν αἴτησιν, οὐ βουλόμενος ἡμᾶς παρελκῦσαι, ἀλλὰ τῇ μελλήσει τῆς δόσεως τὴν διηνεκὴν προσεδρεῖαν ἡμῖν σοφιζόμενος. Οὕτω γάρ καὶ φιλόστοργοι πατέρες ποιοῦσι, τὰ ράθυμα τῶν παιδῶν, καὶ πρὸς τὰ παιδικὰ παίγνια τρέχοντα, πολλάκις ὑποσχέσει δόσεως καὶ δώρου μεγίστου κατέχουσι παρ' ἑαυτοῖς.

Ἀνθρώπων μὲν γάρ δεόμενοι, καὶ δαπάνης χρημάτων δεόμεθα καὶ κολακείας δουλοπρεποῦς, καὶ πολλῆς περιόδου καὶ πραγματείας χρεία. Οὐ γάρ ἐξ εὐθείας αὐτοῖς τοῖς κυρίοις δοῦναι τὴν χάριν ἔνι καὶ διαλεχθῆναι πολλάκις, ἀλλ' ἀνάγκη πρότερον διακόνους καὶ οἰκονόμους αὐτῶν καὶ ἐπιτρόπους, καὶ χρήμασι καὶ ῥήμασι καὶ παντί θεραπεῦσαι τρόπῳ, καὶ τότε δι' ἐκείνων τὴν αἴτησιν λαβεῖν. Ἐπί δέ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν οὕτως. Οὐ γάρ δεῖται μεσιτῶν ἐπὶ τῶν ἀξιούντων· οὐδ' οὕτως δι' ἐτέρων παρακαλούμενος, ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν δεομένων ἐπινεύει τῇ χάριτι.

Εὐηχός ἐστιν ἐκείνη ἢ φωνή, καὶ μέχρι τῆς θείας ἀναβαίνουσα ἀκοῆς· οὐχ ἢ μετὰ τινος διατάσεως γινομένη κραυγή· ἀλλ' ἢ ἀπὸ καθαρᾶς συνειδήσεως ἀναπτομένη ἐνθύμησις.

Γρηγ. Νύσσης. Ὁ ἐν καιρῷ προσευχῆς ἢ πρὸς τὰ λυσιτελοῦντα τῇ ψυχῇ τεταμένος, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐμπαθεῖς τῆς διανοίας κινήσεις, συνδιατίθεσθαι τὸν Θεὸν ἀξιῶν, ληρός τις ἐστιν, ὡς ἀληθῶς, καὶ βαττολόγος καὶ φλήναφος καὶ φλύαρος, καὶ εἴ τι ἄλλο τῆς τοιαύτης σημασίας ἐστίν.

Εὐσεβίου. Ὑπὲρ τῆς κοινῆς χρή εὔχεσθαι πρότερον σωτηρίας, εἴθ' οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν.

Νείλου. Ὡσπερ τὰ στρουθία διὰ τῆς τῶν πτερῶν κινήσεως μετάρσια γίνεται, οὕτω καὶ ὁ θεοσεβής ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἐπιγείων πρὸς τὰ οὐράνια διὰ προσευχῶν μετατίθησιν ἑαυτόν.

Ἐάν κακῶς καὶ ἀσυμφόρως αἰτεῖς, καθάπερ (812) ὁ πυρέττων ἄνθρωπος παρακαλεῖ παρασχεῖν αὐτῷ οἶνον, προβλέπων ὁ Θεὸς τὰ μέλλοντα οὐ ποιεῖ τὸ θέλημά σου, οὐδὲ παρέχειν τὴν ἀλόγιστον δέησιν.

Μὴ πλοῦτον ἐν δεήσει ζητήσης, μὴ υἰείαν, ἢ τῶν ἐχθρῶν ἄμυναν· μὴ δόξα ἀνθρωπίνην· ἀλλὰ μόνον τὰ συντελοῦντα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς.

Ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἄκαιρον, οὕτως οὔτε τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ Κυρίου αἰτήματα μυστικά μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς.

Ὅταν περὶ τινος ἀγαθοῦ παρακαλέσης τὸν Θεόν, καὶ μὴ εἰσακούση σου παραυτίκα, μὴ ὀλιγορήσης, μηδέ ὀλιγοψυχῆσης· πολλάκις γάρ πρὸς τὸ παρόν οὐ συμφέρει σοι τὸ αἶτημα.

Ἄριστοτ. Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρόνιμον εἶναι· μὴ λάθῃ τι κακὸν εὐξάμενος ἑαυτῷ.

Ἀλέξανδρ. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ Ἀντίπατρος αὐτῷ πολλά κατὰ τῆς μητρὸς ἔγραφεν, Ἄγνοεῖς, ἔφη, Ἀντίπατρε, ὅτι μητρός ἐν δάκρυον, πολλῶν διαβολῶν ἐπιστολάς ἀπαλείφει;

Ἐπικούρ. Εἰ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εὐχαῖς ὁ Θεὸς κατηκολούθει, θάττον ἂν ἀπόλοιτο πάντες ἄνθρωποι, συνεχῶς πολλά καὶ χαλεπά κατ' ἀλλήλων εὐχόμενοι.

Ἴσοκράτ. Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται βελτίους, ὅταν Θεῷ προσέρχονται· ὅμοιον δὲ ἔχουσι Θεῷ, τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Βίας. Οὗτος συμπλέων ποτέ ἐσεβέσι, χειμαζομένης τῆς νεώς, κάκείνων Θεοῦς ἐπικαλουμένων, Σιγάτε, ἔφη, μὴ αἰσθωνται ἡμᾶς ἐνθάδε πλέοντας.

Τούς αίτουμένους παρά τῶν Θεῶν φρένας ἀγαθᾶς, καί μὴ ἑαυτοὺς παιδεύοντας, ἀναισθήτους ἔφασκεν εἶναι. Οὔτε γὰρ ζωγράφον εὐχόμενον τοῖς θεοῖς δοῦναι αὐτῷ γραμμὴν καί εὐχροίαν λαβεῖν ἄν, εἰ μὴ μάθοι τέχνην· οὔτε μουσικόν γενέσθαι ποτ' ἄν ἔνεκεν εὐχῆς, εἰ μὴ ἄν τὰ μουσικά μάθοι. Τόν δέ αὐτόν τρόπον, οὐδ' ἄν φρόνιμόν τινα μάθοι. τόν δέ αὐτόν τρόπον, οὐδ' ἄν φρόνιμόν τινα γενέσθαι εὐχόμενον, εἰ μὴ τούτων τήν μάθησιν λάβοι.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

Περὶ διδασχῆς καὶ λόγων.

Ματθ. ι΄. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἄν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

813) Ἰακ. α΄. Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τό ἀκοῦσαι, καί βραδύς εἰς τό λαλήσαι. Καί, Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίσει, οὗτος τέλειός ἐστι, δυνάμενος χαλιναγωγῆσαι καί ὄλον τό σῶμα.

Σολομ. Εἰς ὅτα ἄφρονος μηδέν λέγε, μὴ ποτε μυκτηρίσῃ τούς συνετούς σου λόγους.

Σιράχ ΚΑ΄. Ἐξήγησις μωροῦ, ὡς ἐν ὁδῷ φορτίον· ἐπὶ δέ χεῖλη συνετοῦ εὐρεθήσεται χάρις.

Βασιλείου. Μήποτε τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ λόγου ἄχρηστα ποιήσωμεν ἡμῖν τὰ φιλοπόνως συνειλεγμένα. Ἄτονουσα μὲν ἡ διάνοια πάντων ὁμοῦ περιδράζασθαι, ὅμοιον πάσχει γαστρί, διά τήν ὑπερβολήν τοῦ κόρου, εἰς πέψιν ἀγαγεῖν τὰ παραπεμφθέντα μὴ δυναμένη.

Βέλτιον τάς ἑαυτῶν ἡνίας ἐνδιδόναι τεχνικωτέρους, ἢ ἄλλων ἡνιόχους εἶναι ἀνεπιστήμονας· καί ἀκοήν ὑποτιθέναι μᾶλλον εὐγνώμονα, ἢ γλῶσσαν κινεῖν ἀπαίδευτον.

Θεολόγου.

Ἄφωνον ἔργον κρεῖττον ἀπράκτου λόγου.

Βίου μὲν οὐδεὶς πώποτε ὑψώθη δίχα,

Λόγου δέ πολλοί τοῦ κενῶς ψοφουμένου.

Ἦ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ.

Τοῦ λαλεῖν αἰσχρά, τό ἀκούειν ἀτιμότερον.

Χρυσοστ. Τότε μάλιστα οἱ μαθηταί εἰς τόν ἀγαθόν ἀγωνίζονται ζῆλον, ὅταν παρά τῶν διδασκάλων ἔχωσι τὰ παραδείγματα.

Οὐκ ἀκίνδυνον ἡ ἀκρόασις, ὅταν ἡ διά τῶν ἔργων προσθήκη μὴ γένηται.

Ἔστις γνῶσις λόγου χωρίς, καί ἔστι γνῶσις μετά λόγου. Καί γάρ εἰσὶ πολλοὶ γνῶσιν μὲν ἔχοντες, λόγον δέ οὐκ ἔχοντες.

Νεῖλου. Περισσός πᾶς λόγος πρός διόρθωσιν, ὅταν ἡ τῶν ἀκουόντων πρός τό χεῖρον νεύουσα σπουδή, τοῖς κατά συμβουλήν λεγομένοις ἐναντίως διάκειται.

Διδύμου. Τότε ἀνύει διδάσκαλος καί πιστεύεται λέγων, ὅταν ἀφ' ὧν πράττει, παιδεύει, κατά τό, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καί διδάσκειν.

Μοσχίωνος. Τόν προσομιλοῦντα τριχῆ διασκοποῦ, ὡς ἀμείνονα, ἢ ὡς ἤττονα, ἢ ὡς ἴσον· καί εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν χρή καί πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δέ ἤττω, ἀπειθεῖν· εἰ δέ ἴσον, συμφωνεῖν.

Δημώνακτ. Ὁ λόγος, ὡσπερ πλάστης ἀγαθός τῆς ψυχῆς περιτίθεται σχῆμα.

(816) Σόλωνος. Ὅσον ἐν πολέμῳ δύναται σίδηρος, τοσοῦτον ἐν πολιτείᾳ λόγος εὖ ἔχων ἰσχύει.

Ὁ αὐτός ἔφασκε, τόν λόγον, εἶδωλον εἶναι τῶν ἔργων.

Διογέν. Τούς ῥήτορας τά δίκαια μὲν ἔφη ἐσπουδακέναι λέγειν, πράττειν δέ, οὐδαμῶς.

Ἀττικοῦ τινος ἐγκαλοῦντος αὐτῷ, διατί Λακεδαιμονίους μᾶλλον ἐπαινῶν, παρ' ἐκείνοις οὐ διατρίβει, Οὐδέ γάρ ἰατρός, ἔφη, υγείας ὧν ποιητικός ἐν τοῖς υγιαίνουσι τήν διατριβήν ποιεῖται.

Ἐτεοκλέους. Μή τάς τῶν λεγόντων, ἔφη, δυνάμεις, ἀλλά τάς τῶν πραγμάτων φύσεις δοκιμάζειν.

Σωκράτης. Ὡς ἤκιστα τοῖς δυνάσταις, ἢ ὡς ἥδιστα ὀμιλεῖν.

Οὐκ ἐκ τῶν λόγων τά πράγματα, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων τούς λόγους δεῖ κρατεῖν. Οὐ γάρ ἔνεκα τῶν λόγων τά πράγματα συντελεῖται, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων οἱ λόγοι.

Τρόπος ἔστω πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

Τό γάρ λέγειν εὖ, δεινόν ἐστίν, εἰ φέροι

Τινά βλάβην.

Ἀνταγόρας. Ἀνταγόρας ἐπεὶ ἐνεγίνωσκε παρά Βοιωτοῖς τό τῆς Θηβαΐδος σύγγραμμα, καί οὐδεὶς ὑπεσημήνετο, κλείσας τό βιβλίον, Δικαίως εἶπε, καλεῖσθε Βοιωτοί· βοῶν γάρ ὦτα ἔχετε.

Ἰέρων. Οὗτος ἀκρόασιν ποιούμενος, εἶπε τριῶν ἐστοχάσθαι, τούς συνετούς ὠφελῆσαι, τούς ἀπείρους διδάξαι, καί τούς φθονερούς λυπῆσαι.

Οἰνοπίδ. Οὗτος, ὁποῖα ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐστί, τοιοῦτον ἔφασκεν εἶναι καί τόν λόγον.

Ῥωμύλ. Οὗτος, τόν μὲν κέραμον ἐκ τοῦ κοπτοῦ ἔφη δοκιμάζεσθαι· τόν δέ ἄνθρωπον ἐκ τοῦ λόγου.

ΛΟΓΟΣ Ιστ'.

Περὶ νουθεσίας.

Ἰωανν. ε'. Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ παραλυτικῷ, Ἴδέ υγιῆς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μή χεῖρόν τί σοι γένοιτο.

Α' Θεσσ. ε'. Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε ὀλιγοψύχους καί ἀτάκτους· καί ἀντέχετε τῶν ἀσθενῶν, καί πάντοτε τό ἀγαθόν διώκετε.

Σολομῶντος β'. Διά τοῦτο τούς παραπίπτοντας κατ' ὀλίγον ἐλέγχεις, Κύριε, καί ἐν οἷς ἀμαρτάνουσιν ὑπομιμνήσκων νουθετεῖς, ἵνα ἀπαλλαγέντες τῆς κακίας αὐτῶν πιστεύσωσιν ἐπί σέ.

Σιράχ ιη'. Ἐλεος Κυρίου ἐπί πᾶσαν σάρκα, ἐλέγχων καί νουθετῶν καί ἐπιστρέφων ὡς ποιμὴν τό ποίμνιον αὐτοῦ.

Βασιλ. Βίαιον γάρ μάθημα οὐ πέφυκε παραμένειν· τό δέ μετά τέρψεως καί χάριτος εἰσδύομενον, μονιμώτερόν πως ψυχαῖς ἐνιζάνει.

Ὁ τόν κείμενον ἐγείρειν βουλόμενος, ὑψηλότερος (817) εἶναι τοῦ πεπτωκότος πάντως ὀφείλει· ὁ δέ ἐξ ἴσου καταπεσών, ἐτέρου καί αὐτός ἀνιστῶντος κεῖται.

Θεολ. Μῆτε τό ἀλγεῖν ἀπαραμύθητον, μῆτε τό εὖ πράττειν ἀπαιδαγωγητον.

Χρυσοστ. Μή ἄλλους ἰατροῦειν ἐπιχειρήσωμεν, αὐτοῖ βρύνοντες ἔλκεσιν.

Συμφέρει δάκνεσθαι διά τῆς τῶν ῥημάτων ἀλγηδόνης τούς ἀμαρτάνοντας, ἵνα τῆς διά τῶν πραγμάτων ἀσχημοσύνης ἀπαλλαγῶσιν.

Μή δεῖ βαρύνεσθαι τήν παραίνεσιν. Εἰ γάρ βαρύνεσθαι ἔδει, ἐμέ τόν πολλάκις λέγοντα καί οὐκ ἀκουόμενον· οὐχ ὑμᾶς, τούς αἰεὶ μέν ἀκούοντας, αἰεὶ δέ παρακούοντας.

Ἄριστοτ. Μή ἔλαττον ἡγοῦ τοῦ ἐπαινέσθαι τό νουθετεῖσθαι.

Διογένης. Νεκρόν ἰατροῦειν καί γέροντα νουθετεῖν, ταυτόν ἐστιν.

Δημοσθ. Πυνθανομένου τινός, πῶς ἂν τις ἑαυτοῦ διδάσκαλος γένηται, εἴπερ ὧν ἐπιτιμᾶ τοῖς ἄλλοις, ἔφη, καί ἑαυτῷ ἐπιτιμῶη μάλιστα.

Δημητρίου Φαληρέως. Ἄ γάρ οἱ φίλοι τοῖς βασιλεύουσιν οὐ θαρρόυσι παραινέειν, ταῦτα ἐν τοῖς βιβλίοις γέγραπται.

Ὡσπερ τό μέλι τά ἠλκωμένα δάκνει, τοῖς δέ κατὰ φύσιν ἡδύ ἐστιν· οὕτω καί οἱ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι.

Εὐριπίδ.

Ἄπαντές ἐσμεν εἰς τό νουθετεῖν σοφοί.

Αὐτοῖ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Αἰσώπ. Αἰσώπος ἔφη, δύο πήρας ἕκαστος ἡμῶν φέρειν· τήν μέν, ἔμπροσθεν· τήν δέ, ὀπισθεν· καί εἰς μέν τήν ἔμπροσθεν, ἀποτιθέναι τά τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα· εἰς δέ τήν ὀπισθεν, τά ἑαυτῶν· διό οὔτε καθορῶμεν αὐτά.

Ἰσοκράτ. Μηδενί πονηρῷ πράγματι μῆτε παρίστασο, μῆτε συνηγόρει· δόξεις γάρ καί αὐτός τοιαῦτα πράττειν, εἰ τοῖς ἄλλοις πράττουσι βοηθεῖς.

Ἐπικτήτου. Τόν νουθετοῦντα δεῖ πρῶτον τῆς τῶν νουθετουμένων αἰδοῦς τε καί αἰσχύνης ἐπιμελεῖσθαι· οἱ γάρ ἀπερυθριάσαντες ἀδιόρθωτοι.

Κρεῖττον τό νουθετεῖν τοῦ ὄνειδιζειν· τό μέν γάρ, ἡπιόν τε καί φίλον· τό δέ, σκληρόν καί ὑβριστικόν· καί τό μέν διορθοῖ τούς ἀμαρτάνοντας, τό δέ, μόνον ἐξελέγχει.

Ἐμπεδοκλ. Ἐρωτηθεῖς, διατί σφόδρα ἀνανακτεῖς κακῶς ἀκούων, ἔφη. Ὅτι οὐδέ ἐπαινούμενος αἰσθήσομαι, εἰ μή κακῶς ἀκούων ἀχθήσομαι.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄.

Περί παιδείας καὶ φιλοσοφίας.

Ἰωάν. ζ'. Ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τό ἱερόν, (820) καὶ ἐδίδασκε τοὺς ὄχλους. Ἐθαύμαζον δέ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες, Πῶς οὗτος οἶδε γράμματα, μὴ μεμαθηκώς;

Α' Κορ. γ'. Εἴ τις δοκεῖ σοφός εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρός γινέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρά τῷ Θεῷ ἐστίν.

Παροιμ. α'. Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δέ πλατεῖαις παρῤῥησίαν ἄγει.

Σιράχ κς'. Οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα οὐδέν πεπαιδευμένης ψυχῆς.

Σιράχ στ'. Τέκνον ἐν νεότητί σου ἐπίλεξαι παιδεῖαν· καὶ ὡς ἀρῥοτριῶν καὶ σπεύρων πρόσελθε αὐτῇ, καὶ ἀνάμενε τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς αὐτῆς.

Βασιλείου. Ἄμεινον καὶ συμφερότερον ιδιώτας καὶ ὀλιγομαθεῖς ὑπάρχειν, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης πλησίον γενέσθαι τοῦ Θεοῦ, ἢ πολυμαθεῖς καὶ ἐμπείρους δοκοῦντας εἶναι, βλασφήμους εἰς τὸν ἑαυτῶν εὐρίσκεσθαι Δεσπότην.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐοῖκασι τοῦς ὀφθαλμοῖς τῆς γλαύκης, οἱ περὶ τὴν ματαίαν σοφίαν ἡσυχοληκότες. Καὶ γὰρ ἐκείνης αἱ ὄψεις νυκτός μὲν ἔρρωνται· ἡλίου δέ λάμψαντος, ἀμαυροῦνται. Καὶ τούτων ἡ διάνοια, ὀξυτάτη μὲν πρὸς τὴν τῆς ματαιότητος θεωρίαν· πρὸς δέ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός κατανόησιν, ἐξαμαυροῦται.

Θεολόγου. Οἶμαι δέ πᾶσιν ἄν ὁμολογεῖσθαι τῶν νοῦν ἐχόντων, τὴν παιδευσιν τῶν παρ' ἡμῶν ἀγαθῶν εἶναι τό πρῶτον.

Οἱ περὶ λόγους, μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαρῤῥεῖτε, μηδέ σοφίζεσθε περισσά καὶ ὑπέρ λόγον· μηδέ νικᾶν ἐπιθυμεῖτε πάντα κακῶς· ἀλλ' ἔστιν ἅ καὶ ἠτᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε.

Σοφία πρώτη, βίος ἐπαινετός καὶ Θεῷ κεκαθαρμένος.

Σοφία πρώτη σοφίας ὑπερορᾶν, τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ στροφαῖς λέξεων, καὶ ταῖς κιβδήλαις καὶ περιτταῖς ἀντιθέσεσιν. Ἐμοί δέ γένοιτο πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν μετὰ συνέσεως ἢ μυρίους ἐν γλώσσει.

Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγοις σοφός, οὗτός μοι σοφός, οὐδ' ὅστις γλῶσσαν μὲν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δέ ἄστατον καὶ ἀπαιδευτον· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δέ οἷς ἐνεργεῖ πραδεῖκνυσι καὶ τό ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προστίθησιν. Κρείσσων γὰρ εὐμορφία θεωρουμένη, τῆς λόγῳ ζωγραφουμένης· καὶ πλοῦτος ὃν αἱ χεῖρες κατέχουσιν, ἢ ὄνειροι πλάττουσι. Καὶ σοφία, οὐχ ἡ τῷ λόγῳ λαμπρυνόμενη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχομένη. Σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν, φησί, ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύττουσιν.

Ἡ γὰρ φιλοσοφητέον, ἢ τιμητέον φιλοσοφίαν, εἴπερ μὴ μέλοιμεν παντελῶς ἔξω τοῦ καλοῦ πίπτειν, (821) μηδέ ἀλογίαν κατακριθῆσεσθαι λογικοὶ γεγονότες, καὶ διὰ λόγου πρὸς λόγον σπεύδοντες.

Σοφώτεροι γάρ τῶν πολλῶν οἱ κόσμου χωρίσαντες αὐτούς, καί τῷ Θεῷ τόν βίον καθιερώσαντες.

Οὐδέν ἀναλωτότερον φιλοσοφίας, οὐδέν ἀλυπότερον. Πάντα ἐνδώσει πρότερον ἢ φιλόσοφος. Δύο ταῦτα δυσκράτητα, Θεός καί ἄγγελος, καί τό τρίτον, φιλοσοφία. [Ἔστι γάρ φιλόσοφος] ἄυλος ἐν ὕλῃ, ἐν σώματι ἀπερίγραπτος, ἐπί γῆς οὐράνιος, ἐν πάθει ἀπαθής, πάντων ἡττώμενος πλὴν φρονήματος νικῶν τῷ νικᾶσθαι τούς κρατεῖν νομίζοντας.

Ἐγώ μίαν σοφίαν οἶδα, τό φοβεῖσθαι Θεόν. Ἀρχή τε γάρ σοφίας, φόβος Κυρίου. Καί, Τέλος λόγου τό πᾶν ἄκουε, τόν Θεόν φοβοῦ, καί τās ἐντολάς φύλασσε.

Ποιήσατε δικαιοσύνης ὄπλον, καί μή θανάτου, τήν παιδευσιν.

Χρυσοστ. Ὡσπερ γῆν μή βρεχομένην οὐκ ἔστι κᾶν μυρία λάβη σπέρματα στάχυας ἐξενεγκεῖν· οὕτω ψυχὴν οὐκ ἔστιν μή ταῖς θείαις Γραφαῖς φωτισθεῖσαν, κᾶν μυρία τις ἐκχέῃ ῥήματα, καρπὸν τινα ἐπιδείξασθαι.

Διδύμ. Ἐντυγχάνειν δεῖ ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ὡσπερ γάρ ὁ οἶνος πινόμενος ἀναπαύει λύπην, καί μεταβάλλει καρδίαν εἰς εὐφροσύνην· οὕτως ὁ πνευματικός οἶνος εἰς χαράν μεταβάλλει τήν ψυχὴν.

Τό εἰδέναι τινά ὅτι ἀγνοεῖ, σοφίας ἐστίν· ὡς καί τό εἰδέναι ὅτι ἡδίκησε, δικαιοσύνης.

Τόν γνωστικόν οὐδέποτε τό πλουτεῖν γήθειν ποιεῖ, οὐδέ τό χρημάτων ἀπορεῖν εἰς ταπεινώσιν ἄγει· τῆς ἀρετῆς καί σοφίας αὐτόν ὑπερυψούσης, καί ὑπεράνω αὐτῶν ἴστασθαι παρασκευαζούσης.

Φίλωνος. Ἀνάγκη ἀπειρία καί κακία ἡνιόχου, τά ὑποζευγμένα κατὰ κρημῶν φέρεσθαι καί βεράθρων· ὥσπερ ἐμπειρία καί ἀρετὴ διασώζεσθαι. Ἀμήχανον τά μεγάλα πρό τῶν μικρῶν παιδευθῆναι.

Κλήμεντ. Ἐπεται τῇ γνώσει τά ἔργα, ὡς τῷ σώματι ἡ σκιά.

Πλουτάρχου. Ὀνειρῶ ἔοικεν ὁ τῶν ἀπαιδευτῶν βίος, κενάς ἔχων φαντασίας.

Οὔτε ἐν ἰχθύσι φωνήν, οὔτε ἐν ἀπαιδευτοῖς ἀρετὴν δεῖ ζητεῖν.

Οὔτε ὕδωρ θολερὸν, οὔτε ἀπαιδευτὸν ψυχὴν ταρασσεῖν δεῖ.

Δυσάρεστοι ὄντες οἱ ἀπαιδευτοί, καθάπερ ἐξ οἰκιῶν, τῶν προαιρέσεων καθ' ἡμέραν μετοικίζονται.

Οἱ μὲν ξένοι, ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαιδευτοί, ἐν τοῖς πράγμασι διαπλανῶνται.

(824) Πλάτωνος. Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καί τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, ἀλλ' οὐ σοφία φαίνεται.

Ἰσοκράτ. Ὡσπερ τήν μέλιτταν ῥῶμεν, ἐφ' ἅπαντα μὲν τά βλαστήματα καθιζάνουσιν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τά χρήσιμα λαμβάνουσιν· οὕτω δεῖ καί τούς παιδείας ὀρεγομένους, μηδενός μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τά χρήσιμα συλλέγειν.

Μᾶλλον τήρει τās τῶν λόγων, ἢ τās τῶν χρημάτων παρακαταθήκας.

Ἄριστοτ. Νομίζομεν δὲ τήν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν τῷ πολλά κεκτῆσθαι γίνεσθαι· μᾶλλον δὲ, ἐν τῷ τῇ ψυχῇ εὖ διακεῖσθαι. Καί γάρ τό σῶμα οὐ τό λαμπρᾶ ἐσθῆτι

κεκοσμημένον, φαίη τις ἄν εἶναι μακάριον, ἀλλά τό τήν υἰείαν ἔχον καί σπουδαίως διακείμενον, κᾶν μηδέν τῶν παρακειμένων αὐτῷ παρῆ. Τόν αὐτόν δὺ τρόπον καί ψυχὴν, ἔάν ἧ πεπαιδευμένη, τήν τοιαύτην καί τόν ἄνθρωπον εὐδαίμονα προσαγορευτέον ἐστίν· οὐκ ἄν τις ἐκτός ἧ λαμπρῶς κεκοσμημένος, αὐτός δέ μηδενός ἄξιος. Οὕτε γάρ ἵππον ἔάν ψέλλια χρυσᾶ καί σκεύη ἔχει πολυτελῆ, φαῦλος ὢν, τόν τοιοῦτον ἄξιόν τινος νομίζομεν εἶναι· ἀλλ' ὅς ἄν διακείμενος ἧ σπουδαίως, τοῦτον μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. Ὡσπερ γάρ εἴ τις τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ χείρων εἴη, καταγέλαστος ἄν γένοιτο· τόν αὐτόν τρόπον, οἷς πλείονος ἄξιαν τήν κτῆσιν εἶναι συμβέβηκεν τῆς ἰδίας φύσεως, ἀθλίου τούτους εἶναι δεῖ νομίζειν.

Δημοσθ. Οὗτος, τήν μέν ρίζαν τῆς παιδείας ἔφη εἶναι πικράν· τούς δέ καρπούς, γλυκεῖς.

Δημοκρίτ. Ἡ παιδεία, εὐτυχοῦσα μέν ἐστι κόσμος, ἀτυχοῦσα δέ, καταφύγιον.

Τάς μέν πόλεις ἀναθήμασι· τάς δέ ψυχάς, μαθήμασι δεῖ κοσμεῖν.

Σωκράτ. Ἴδὼν πλούσιον ἀπαίδευτον, ἔφη, Ἴδού καί τό χρυσοῦν ἀνδράποδον.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, τί τῶν ζώων κάλλιστόν ἐστι, ἔφη, Ἄνθρωπος παιδείᾳ κοσμούμενος.

Ὁνειδιζόμενος ὑπό τινος ὅτι βαρβαρίζει, ἔφη, Ἐγὼ μέν τῷ λόγῳ, ὑμεῖς δέ τῷ τρόπῳ.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, τί ἄριστόν ἐστι μάθημα, ἔφη, Τό ἀπομαθεῖν τά κακά.

Δημώνιακτ. Οἱ ἀπαίδευτοι, καθάπερ οἱ ἀλιεύομενοι ἰχθύες, ἐλκόμενοι σιγῶσι.

Διογένης. Ἐρωτηθεῖς, τί γῆ βαρύτερον βαστάζει, ἔφη, Ἄνθρωπον ἀπαίδευτον.

Ἐρίστιππος ὁ Κυρηναῖκός φιλόσοφος, παρακελεύετο τοῖς νέοις τοιαῦτα ἐφόδια κτᾶσθαι, ἅτινα αὐτοῖς καί ναυαγήσασιν συνεκκολυμβήσει.

Σόλ. Ὁνειδιζόμενος ποτε, ὅτι δίκην ἔχων ἐμισθώσατο ῥήτορα, Καί γάρ, ἔφη, ὅταν δεῖπνον ἔχω μάγειρον μισθοῦμαι.

Κλεάνθ. Κλεάνθης, τούς ἀπαιδέτους, μόνη τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

(825) Γλύκων. Γλύκων ὁ σοφός, τήν παιδείαν ἔλεγεν ἱερόν ἄσυλον εἶναι.

Ἐμπεδοκλ. Ἐμπεδοκλῆς ὁ φυσικός πρὸς τόν λέγοντα, ὅτι Οὐδένα σοφόν δύναμαι εὐρεῖν κατά λόγον, εἶπε, Τόν γάρ ζητοῦντα σοφόν, αὐτόν πρότερον εἶναι δεῖ σοφόν.

Ἰέρων. Ἰέρων ὁ Σικελός τύραννος, Ξενοφάνους τοῦ Κολοφώνιου ποιητοῦ ψέγοντος Ὅμηρον, ἠρώτησεν αὐτόν, πόσους οἰκέτας ἔχεις; τοῦ δέ εἰπόντος, Δύο, καί τούτους μόγις τρέφειν· Οὐκ αἰσχύνῃ, φησίν, Ὅμηρος ψέγων, ὅς μετηλλαχώς πλείονας ἢ μυρίου τρέφει;

Καπιόνου φιλοσόφ. Φιλόσοφος ἔχων δύο μαθητάς, ἓνα μέν ἀφυῆ, φιλόπονον δέ ἕτερον δέ εὐφυῆ, ἀργόν δέ, εἶπεν, Ἀμφοτέροι ἀπόλλυσθε, ὅτι σύ μέν θέλων, οὐ δυνήσῃ· σύ δέ δυνάμενος, οὐ θέλεις.

Ὁ αὐτός ἔλεγε, μεγάλους δεῖ λαμβάνειν μισθοὺς μαθητῶν τοὺς διδασκάλους· παρά μὲν τῶν εὐφυῶν, ὅτι πολλά μανθάνουσι· παρά δέ τῶν ἀφυῶν, ὅτι πολὺν κόπον παρέχουσιν.

Ὁ αὐτός ἐφωτηθεῖς, τί αὐτῷ γέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη, Τό ἀνεπιτάκτως ποιεῖν, ἅ τινες διὰ τὸν ἐκ τῶν νόμων φόβον ποιουσι.

Φιλιστίων.

Μαθημάτων φρόντιζε μᾶλλον, ἢ χρημάτων.

Τὰ γὰρ μαθήματ' εὐπορεῖ τὰ χρήματα.

Ἐκ τοῦ παθεῖν γίνωσκε καὶ τό συμπαθεῖν.

Καί σοί γάρ ἄλλος συμπαθήσεται παθῶν.

Τὰ σπουδαῖα μελέτα καὶ τὸν νόμον.

Ἐάν τι παρηκμακῶς μανθάνης, μή αἰσχύνου,

Βέλτιον γάρ ὀψιμαθῆ καλεῖσθαι ἢ ἀμαθῆ.

Θεόκριτ. Θεόκριτος ὁ Χίος ἀφυοῦς ποιητοῦ ἀκρόασιν ποιούμενος, ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ, ποῖα ἔστι καλῶς εἰρημένα, ἔφη, Ἄ παρῆλιπες.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γεωργός, τὴν γῆν· ὁ δέ φιλόσοφος τὴν ψυχὴν ἐξημεροῖ.

Ἐκ τοῦ Δημοκράτ. Ἴσοκράτ. καὶ Ἐπικτήτου. Τῆς παιδείας ὥσπερ χρυσοῦ τό καλόν ἐν παντί τόπῳ τίμιον.

Σοφίαν ὁ ἀσκῶν, ἐπιστήμην τὴν περί Θεοῦ ἀσκεῖ.

Τοῦ αὐτοῦ. Οὐδέν ἐν ζώοις κάλλιστόν ἐστιν, ὡς ἄνθρωπος παιδεία κεκοσμημένος.

Ἄριστοτ. Ταῖς μὲν πόλεσι τὰ τείχη, ταῖς δέ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοῦς, κόσμον καὶ ἀσφάλειαν παρέχεται.

Δημοκρίτ. Νεανίσκου ἐν θεάτρῳ ἐναβруνομένου, καὶ λέγοντος σοφόν εἶναι, πολλοῖς ὀμιλήσας σοφοῖς, εἶπέ τις, Κἀγὼ πολλοῖς πλουσίοις, ἀλλὰ πλούσιος οὐκ εἰμί.

(828) Ὁ αὐτός ἔφη, οὐ καλόν πεπαιδευμένον ἐν ἀπαιδεύτοις διαλέγεσθαι, ὥσπερ οὐδέ νήφοντα μεθύουσιν.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ αὐτός ἔλεγεν, ὅτι ὁ παιδευόμενος τριῶν τούτων χρήζει, φύσεως, μελέτης, χρόνου.

Οἰνοπίδ. Οἰνοπίδης ὁρῶν μειράκιον πολλά βιβλία κτώμενον, ἔφη, Μὴ τῇ κιβωτῷ ἀλλά τῷ στήθει.

Ὁ αὐτός ἔλεγε, τὰ βιβλία, τῶν μὲν μεμαθηκότων ὑπομνήματα εἶναι, τῶν δέ ἀμαθῶν μνήματα.

Ὁ αὐτός εἶπε, τὸν νοῦν παραίτιον δαίμονα, τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις, ἀγαθῶν· τοῖς δέ ἀπαιδεύτοις, κακῶν εἶναι.

Σωκράτ. Σωκράτης ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθεῖς, Τί ἥδιστον ἐν τῷ βίῳ; ἔφη, Παιδεία καὶ ἀρετὴ καὶ ἱστορία τῶν ἀγνοουμένων.

Στίλπων. Στίλπων ὁ Μεγαρικός φιλόσοφος, ἀλύσης αὐτοῦ τῆς πατρίδος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ τυράννου καὶ διαρπαγείσης, ἀναχθεὶς ἐπὶ τὸν βασιλέα, καὶ ἐρωτώμενος, εἶ τι δὴ αὐτός ἀπώλεσε, τῶν ἐμῶν μὲν οὐδέν, ἔφη τὸν γὰρ λόγον καὶ τὴν παιδείαν ἔχων τὰ δέ λοιπά, διατὶ μᾶλλον ἐμά, ἢ οὐχὶ τῶν πολιορκούντων;

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς τῆς πόλεως αὐτοῦ διαρπαζομένης ὑπὸ Δημητρίου, Μὴ καὶ τῶν σῶν, Στίλπων, τί ἀφαιρεῖται; εἶπεν, Οὐδέν.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμάς βοῦς ἤλασαν, οὐδέ μὲν ἵππους ἄλλως τε δέ, οὐδένα στρατιωτῶν ἀρετὴν ἐπ' ὤμων ἐκφέροντα εἶδον

Λάσος. Λάσος ὁ Ἑρμηνεύς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, τί εἶη σοφώτατον, Πεῖρα, ἔφη.

Ὁ αὐτός, ἀφυοῦς ζωγράφου λέγοντος αὐτῷ, Κονιάσόν σου τὴν οἰκίαν, ἵνα αὐτὴν ζωγραφίσω, ἔφη, Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ πρότερον αὐτὴν ζωγράφησον, ἵνα μετὰ ταῦτα ἐγὼ αὐτὴν κονιάσω.

Προταγ. Προταγόρας ἔλεγε, μηδέν εἶναι, μήτε τέχνην ἄνευ μελέτης, μήτε μελέτην ἄνευ τέχνης.

Ἐπικούρ. Οὐ προσποιεῖσθαι δεῖ φιλοσοφεῖν, ἀλλ' ὄντως φιλοσοφεῖν. Οὐ γὰρ προσδεόμεθα τοῦ δοκεῖν ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὑγιαίνειν.

Δημόνακτ. Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, τίς αὐτοῦ διδάσκαλος γεγονώς εἶη, Τὸ τῶν Ἀθηναίων, ἔφη, βῆμα, ἐμφαίνων ὅτι ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἐμπειρία, κρείττων πάσης σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐστίν.

(829) ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄.

Περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας.

Λουκ. στς΄. Ἀπέλαβες σύ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ νῦν δέ, ὅδε παρακαλεῖται, σύ δέ ὀδυνᾶσαι.

Κορινθ. δ΄. Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν.

Σιράχ ιβ΄. Ἐν ἀγαθοῖς ἀνδρός, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐν λύπῃ, καὶ ἐν κακίᾳ αὐτοῦ καὶ ὁ φίλος διαχωρισθήσεται.

Σιράχ ιη΄. Μνήσθητι καιρόν λιμοῦ ἐν καιρῷ πλησμονῆς πτωχείαν καὶ ἔνδειαν ἐν ἡμέρᾳ πλοῦτου. Ἀπὸ πρῶτ' ἕως ἑσπέρας μεταβάλλει ὁ καιρός.

Σιράχ θ΄. Μὴ ζηλώσης δόξαν ἀμαρτωλῶν.

Ἐξ Ἑπιγρ.

Ὡς κε [ὡς δέ] φέρει τό φέρων σε φέρειν, φέρου· εἰ δ' ἀπειθήσεις,

Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τό φέρον σε φέρειν.

Θεολόγου. Ὅταν εὐπλοεῖς, μάλιστα μέμνησο ζάλης.

Τίς οἶδεν εἰ ὁ μὲν διὰ κακίαν κολάζεται, ὁ δὲ ὡς ἐπαιρόμενος, αἴρεται· ἀλλά μὴ τοῦναντίον, ὁ μὲν διὰ πονηρίαν ὑψοῦται, ὁ δὲ δι' ἀρετὴν δοκιμάζεται;

Χρυσοστ. Ἐν μόνον πεισθῆναι χρή, ὅτι συμφερόντως ἡμῖν ἅπαντα οἰκονομεῖται παρά Θεοῦ. τὸν δὲ τρόπον μηκέτι ζητεῖν, μήτε ἀγνοοῦντας ἀσχάλλειν ἢ ἀθυμεῖν. Οὔτε γάρ δυνατόν ταῦτα εἰδέναι, οὔτε συμφέρον· τὸ μὲν, διὰ τὸ θνητούς εἶναι· τὸ δέ, διὰ τὸ ταχέως εἰς ἀπόνοιαν αἴρεσθαι.

Νεῖλου. Οὐ χρή ἐπὶ παντὶ πτώματι καὶ πάσῃ ἀμαρτία ἀνθρώπου ἐπαίρεσθαι, οὐδ' ἐπιχαίρειν ποτέ τῷ ὑποσκελισθέντι, κἄν εἰ δοκεῖ ὁ τοιοῦτος ἐχθρὸς φόνιος εἶναι. Θρήνει τὸν ἀμαρτωλὸν εὐθηνοῦντα· τὸ ξίφος γάρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται.

Διατί δίκαιοι ἀσθενοῦσι καὶ πένονται, ἄδικοι δὲ αἴρονται καὶ πλουτοῦσι; Φημί, ἵνα οἱ μὲν στεφανωθῶσιν, οἱ δὲ αἰωνίως τιμωρηθῶσιν.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευδοδουμένων, ἐκδέχου μεταβολήν· καὶ πάλιν ποτέ ὑπὸ ἀπροσδοκῆτων (832) συμφορῶν κυκλούμενος, φαντάζου τὰ χρηστά καὶ κρεῖττονα.

Φίλων. Χαίρειν ἐπὶ ταῖς ἐτέρων ἀτυχίαις, εἰ καὶ δίκαιόν ποτε, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπινον.

Οὐ μὴ τὸ ἀλγεῖν ἀπαραμύθητον, εἰ μήτε τὸ εὖ πράττειν ἀπαιδαγώγητον.

Μεγίστη γάρ ἐπικουρία τοῦ ἀτυχοῦσι, μεταβολῆς ἐλπίς, καὶ τὸ κρεῖττον ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενον.

Πληγὴ τοῖς εὖ φρονοῦσι παιδεύμα γίνεται, καὶ κρεῖττων εὐημερίας πολλάκις κακοπάθεια.

Μεγίστη συμφορά ἀνθρώπῳ δυσπραγοῦντι, καὶ ἡ ἐρημία τοῦ ἀνακτησομένου.

Μέγα τῷ ἀτυχοῦντι φάρμακον ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος· καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως, πολὺ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς.

Εὐαγρίου. Πᾶσα συμφορά κούφη ἐστὶν ἀνδρὶ μὴ κούφῳ.

Πλουτάρχ. Οὔτε τὸν ἀρῶστοῦντα ἢ χρυσόπους ὠφελεῖ κλίνη, οὔτε τὸν ἀνόητον ἢ ἐπίσημος εὐτυχία.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατροῦς· τοῖς δὲ ἀτυχοῦσι, φίλους δεῖ παρεῖναι.

Ἐν μὲν ταῖς μέθαις παροينوῦσιν· ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις παρανοοῦσιν οἱ πλείστοι.

Ἀρῶστοῦντι φορτίον ἐπιθεῖναι, ἢ ἀπαιδεύτῳ ψυχῇ εὐτυχίαν, ταυτὸν ἐστίν.

Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων, μεγάλα ποιοῦσι ναυάγια.

Ὡσπερ οἱ ἐν εὐδία πλέοντες, καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἔτοιμα· οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονοῦντες, εὖ, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἠτοιμάκασι βοηθήματα.

Νοσοῦντος δίαίτα, καὶ ἄφρονος εὐτυχία, τὸ δυσάρεστον.

Ἔοικεν ἡ τύχη φαύλῳ ἀγωνοθέτῃ· πολλάκις γάρ τὸν μηδὲν πρᾶσσοντα στεφανοῖ.

Ἡ τύχη καθάπερ τοξότης, ποτέ μὲν ἐπιτυγχάνει βάλλουσα ἐφ' ἡμᾶς, ὥσπερ ἐπὶ τινα σκοπόν· ποτέ δὲ ἐπὶ τὰ σύνεγγυς παρακείμενα ἡμῖν.

Ἀτυχίαν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς σου εὐφράνης.

Ἴσοκρ. Μηδενί συμφοράν ὄνειδίσῃς κοινή γάρ ἡ τύχη, καί τό μέλλον ἀόρατον.

Νόμιζε μηδέν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. Οὕτω γάρ οὔτε εὐτυχῶν ἔση περιχαρής, οὔτε δυστυχῶν περίλυπος.

Καί κυβερνήτης ἀγαθός ἐνίοτε ναυαγεῖ· καί ἀνήρ σπουδαῖος ἀτυχεῖ.

Δημοκρίτ. Γαμβρόν ὁ μέν ἐπιτυχῶν, εὖρεν (833) υἰόν· ὁ δέ ἀποτυχῶν, ἀπώλεσε καί θυγατέρα.

Σωκράτ. Καλόν μέν ἐπί τῆς ἐστίας φαίνεσθαι τό πῦρ λαμπρόν· ἐπί δέ τῆς ἀτυχίας, τόν νοῦν.

Σωκράτης. Οἱ μέν ἀκρατεῖς ἐν ταῖς ἀρρώστιάις, οἱ δέ ἄφρονες ἐν ταῖς εὐτυχίαις εἰσὶ συσθεράπευτοι.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, Τί λυπεῖ τοὺς ἀγαθοὺς; ἔφη, Εὐτυχία πονηρῶν· φιλεῖ γάρ εὐημερία παράλογος, ὕβρεως ἔργα προκαλεῖσθαι.

Ὅν ἡ τύχη προπηλακίζει, καί παρά τῶν πράων οὕτως μάστιγας εὐρίσκει.

Δημώνακτ. Οὔτε οἱ ἄμουσοι τοῖς ὀργάνοις, οὔτε οἱ ἀπαιδευτοὶ ταῖς τύχαις δύνανται συναρμόσασθαι.

Δείκνυσιν ἡ μέν τροπή, τόν κατά ἀλήθειαν ἀνδρεῖον· ἡ δέ ἀτυχία, τόν φρόνιμον.

Ἐκ τῶν Φαυωρίνου. Εὐτυχῶν μή ἔσο ὑπερήφανος· ἀπορήσας, μή ταπεινοῦ· τάς μεταβολάς τῆς τύχης γενναίως ἐπίστασο φέρειν.

Ἀλέξανδρ. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἰδὼν Διογένην κοιμώμενον ἐν πίθῳ, ἔφη· ὦ πίθε μεστέ φρενῶν· ὁ δέ φιλόσοφος ἀναστάς, ἔφη· ὦ βασιλεῦ μέγιστε.

Θέλω τύχης σταλαγμόν, ἢ φρενῶν πίθον,
Ἴης μή παρούσης δυστυχοῦσιν αἰ φρένες.
Πρός ὄν τις ἀντέφησε τῶν φιλοφρόνων,
Ἐρανίς φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθός τύχης,
Ἴης μή παρούσης δυστυχοῦσιν αἰ φρένες.

Ἐπικούρου. Ἡ ταπεινή ψυχὴ, τοῖς μέν εὐημερήμασιν ἐχαυνώθη· ταῖς δέ συμφοραῖς καθηρέθη.

Δημοσθ. Τόν μή βουλόμενον γενναίως φέρειν ἀτυχίαν, μηδ' εὐτυχίαν ἔφη δύνασθαι.

Κυψέλου. Κορινθ. Εὐτυχῶν μέτριος ἴσθι· ἀτυχῶν δέ, φρόνιμος.

Ἐκ τοῦ Ἐπικτήτου καί Ἴσοκράτ. Οἱ πεπαιδευμένοι καθάπερ οἱ ἐκ παλαιστρας, κᾶν πέσωσι, ταχέως καί ἐπιδεξιῶς ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται.

Τόν λογισμόν ὥσπερ ἰατρόν ἀγαθόν, ἐπικαλεῖσθαι δεῖ ἐν ἀτυχίᾳ βοηθόν.

Εὐτυχίας ὥσπερ μέθης ἄφρων ἐπὶ πλεῖον ἀπολαύσας, ἀνοητότερος γίνεται.

Τῶν εὐτυχούντων ἀνταγωνιστὴς ὁ φθόνος.

Ὁ μεμνημένος τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβάντων δυσχερανεῖ.

Εἰς μὲν τό εὐπλοῆσαι, κυβερνήτου καί πνεύματος· (836) εἰς δέ τό εὐδαιμονῆσαι, λογιζοῦ δεῖ καί τέχνης.

Τῆς εὐτυχίας ὡσπερ ὀπώρας παρούσης ἀπολαύειν δεῖ.

Ἄλογιστός ἐστίν, ὁ ἐν τοῖς συμβαίνουσι κατά φυσικήν ἀνάγκην ἀχθόμενος.

Βίας. Ἄτυχῆ ἔφη εἶναι τόν ἀτυχίαν μὴ φέροντα.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, Τί δυσχερές; Τήν ἐπί τό χειρόν, ἔφη, μεταβολήν εὐγενῶς ὑπενεγκεῖν.

Ζήνων. Ζήνων ὁ Κιτιεύς περιπεσών ναυαγίῳ καί τά ὄντα ἀπολέσας, οὐδέν ἀγεννές ἐφθέγγετο· ἀλλ' Εὐγε, εἶπεν, ὦ τύχη, ὅτι συνέστειλας ἡμᾶς εἰς τό τριβώνιον τοῦτο.

Ἰέρωνος. Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, Τίς ὁ εὐδαίμων; ἔφη, Ὁ τό μὲν σῶμα ὑγίης, τήν δέ ψυχὴν εὐπορος, τήν δέ φύσιν εὐπαίδευτος.

Θαλῆς. Ὁ Θαλῆς ἐρωτηθεῖς, Πῶς ἄν τις ἀτυχίαν ἄριστα φέροι; ἔφη, Εἰ τοὺς ἐχθρούς χεῖρονα πράττοντας βλέποι.

Ῥωμῆλ. Ῥαδίως μὴ μακαρίσης ἄνθρωπον σαλεύοντα ἐπί φίλοις ἢ τέκνοις, ἢ τισι τῶν ἐφήμερον σωτηρίαν ἐχόντων. Ἐπισηφαλῆ γάρ τοιαῦτα· τό δέ ἐφ' ἑαυτοῦ ὀχεῖσθαι, τοῦ Θεοῦ μόνου βέβαιον.

Ὁ αὐτός ἔφη, τά παθήματα τοῖς ἀνθρώποις, μαθήματα εἶναι περί τόν βίον. Πολλοί γάρ οὐ δυνάμενοι τό μέλλον προορᾶν τῷ λόγῳ τῷ πάσχειν ἤσθοντο τά πράγματα.

Χαῖρε ἐπί τοῖς συμβαίνουσι τῶν ἀγαθῶν, καί λυποῦ μετρίως ἐπί τοῖς συμβαίνουσι τῶν κακῶν.

Φιλιστίων.

Λύουσιν ἡμῶν συμφοραί τās συμφοράς,
Παρηγοροῦσι τά κακά δι' ἐτέρων κακῶν.

Εὐριπίδ.

Ἐν τοῖς κακοῖς δέ τοὺς φίλους εὐεργετεῖν.

Ὅταν γάρ ἡ τύχη διδῶ, τί χρή φίλου

Ἄρκει γάρ ὁ Θεός αὐτός ὠφελεῖν θέλων.

Ἰωσήπου. Ὡσπερ ἀπειροκάλων τό λίαν ἐπαίρεσθαι ταῖς εὐπραγίαις· οὕτως ἀνάνδρων τό καταπτῆσσειν ἐν τοῖς πταισμάσι· ὀξεῖα γάρ ἀμφοτέροις ἡ μεταβολή.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

Περὶ ὀργῆς καί θυμοῦ.

Ματθ. ε'. Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔστι τῇ κρίσει.

(837) Ἐφ. δ'. Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπί τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· μηδέ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

Πᾶσα πικρία καὶ ὀργή ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ.

Παροιμ. κζ'. Βαρύ λίθος, καὶ δυσβάστακτον ἄμμος ὀργή δέ ἄφρονος βαρυτέρα ἀμφοτέρων.

Παροιμ. ιζ'. Κρεῖσσον ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ· ὁ δέ κρατῶν ὀργῆς, ὡς καταλαμβάνων πόλιν.

Θυμὸς βασιλέως, ἄγγελος θανάτου· ἀνὴρ δέ σοφς ἐξιλάσει αὐτόν.

Σιράχ λ'. Ὀργή καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσιν ἡμέρας.

Βασιλ. Ἀμυνόμενος δέ καὶ εἰς ἴσον ἀντικαθιστάμενος τῷ λοιδῶρῳ, τί καὶ ἀπολογήσῃ; Ὅτι παρώξυνε κατάρξας; Καὶ ποίας τοῦτο συγγνώμης ἄξιον; Οὐδέ γάρ ὁ πόρνος ἐπὶ τὴν ἐταίραν μετατιθεῖς τὴν αἰτίαν, ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν διερεθίσασαν, ἤττον τῆς κατακρίσεως ἀξιούται.

Τί ὀργῆς ἀφρονέστερον; Ἐάν μείνης ἀόργητος, ἥσχυνας τὰ ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος.

Θυμὸς ἐγείρει μάχην, μάχη δέ γεννᾷ λοιδορίας· αἱ δέ λοιδορίαί, πληγὰς· πληγαὶ δέ τραύματα· ἐκ δέ τραυμάτων, πολλάκις θάνατος.

Θεολόγου. Οὔτε στέφανοι χωρὶς ἀνταγωνιστῶν· οὔτε πτώμα χωρὶς ἀντιπάλου.

Τυφλὸν ὁ θυμὸς καὶ ἐπίλυτον, καὶ μάλιστα ὅταν τό δικαίως ἀγανακτεῖν παρῆ.

Χρυσοστ. Ὅταν δέ τις ὑβρίσῃ, ἐννόησον τὴν κόλασιν ἣν κολάζεται· καὶ οὐ μόνον οὐχ ἔξεις ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ δάκρυα ἀφήσεις. Οὐδέ γάρ πρὸς πυρέττοντά τις παροξύνεται, οὔτε πρὸς τὸν φλεγμαίνοντα ἀλλ' ἐλεεῖ πάντως καὶ δακρύει. Εἰ δέ καὶ ἀνύνασθαί βούλει, σίγησον, καὶ καιρίαν ἔδωκας αὐτῷ τὴν πληγὴν. Ἄν δέ δηχθεῖς ὑβρίσης, ἀναγκάζεις ἀληθῆ νομίζεσθαι τὰ λεγόμενα. Διατί γάρ ὁ πλούσιος ἀκούων ὅτι πένης ἐστί, γελᾷ; ὅτι μὴ σύνοιδεν ἑαυτῷ πενίαν. Εἰ τοίνυν μέλλομεν γελᾶν· ἐπὶ ταῖς ὑβρεσι, μεγίστην ἀπόδειξιν παρεξόμεθα, τό μὴ συνειδέναί τοις λεγομένοις.

Οὐδέν οὕτω καθαρότητα νοῦ καὶ τό διειδές θολοῖ τό τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ἄτακτος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ρύμης φερόμενος.

Εὐτονωτέρας ἐπὶ τῆς ὀργῆς χρηρίζομεν τῆς σπουδῆς. Τυραννικὸν γάρ τό πάθος, καὶ πολλάκις παρασύρει τοὺς μὴ νήφοντας, καὶ πρό τό βάραθρον αὐτό κατάγει τῆς ἀπωλείας.

Ὀργίλος εἶ; ἔσο κατὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων τῶν σαυτοῦ τοιοῦτος· ἐπίπληττε τῆ ψυχῆ· μᾶστιζε τῆ συνειδήσει σου. Σφοδρὸς ἔσο κριτῆς καὶ (840) πικρὸς δικαστῆς τοῖς οἰκείοις ἁμαρτήμασι. Τοῦτο τῆς ὀργῆς τό κέρδος ἐστί· διὰ τοῦτο ἡμῖν αὐτὴν ἐνέθηκεν ὁ Θεός.

Εὐαγρίου. Βρωμάτων ἢ πομάτων ἀπεχόμενος, θυμὸν δέ ἀλόγως κινῶν, οὗτος ἔοικε ποντοποροῦση νηϊ, καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην.

Κυρίλλου. Ποῖον οὕτω θηρίον ὠμόν καὶ ἀνήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ, καὶ ἀκράτῳ θυμῷ τυραννόμενος;

Ἐκ τῶν Πατέρων. Διά τεσσάρων πραγμάτων ἡ ὀργή ἐγγίνεται, τοῦ δοῦναι καί λαβεῖν, καί τοῦ ποιῆσαι τό ἴδιον θέλημα, καί τοῦ ἀγαπᾶν δίκας, καί τοῦ νομίζειν φρόνιμον εἶναι ἑαυτόν.

Διονυσίου Ἀλικαρν. Τό ὀργίζεσθαι παρ' ἡμῖν ἄχρι τοῦ παύειν τά ἁμαρτήματα περιορισθήσεται. " Ὀργίσεσθε γάρ, φησί, καί μή ἁμαρτάνετε. "

Ἀπολλωνίου. Τό τῆς ὀργῆς πάθος μή καθομιλούμενον μηδέ θεραπευόμενον, φυσική νόσος γίνεται.

Πλουτάρχ. Οἱ θυμοί, καθάπερ οἱ κύνες, τυφλά τίκτουσιν ἐγκλήματα.

Οἱ μέν τραχεῖς ἵπποι τοῖς χαλινοῖς· οἱ δέ ὀξεῖς θυμοί, μετάγονται τοῖς λογισμοῖς.

Τό μέν εὐκρατον ὕδωρ τάς φλεγμονάς· ὁ δέ ἐπιεικῆς λόγος, τάς ὀρμάς διαλύει.

Ἵς γάρ ὁ κακίας τά νέφη, καί ὁ φαῦλος βίος ἐφ' ἑαυτόν ἔλκει λαιδορίας.

Ἄριστοτ. Ὡσπερ καπνός ἐπιδάκνων τάς ὄψεις, οὐκ ἔᾶ προβλέπειν τό κείμενον ἐν τοῖς ποσίν, οὕτως ὁ θυμός ἐπερχόμενος, τῷ λογισμῷ ἐπισκοτεῖ, καί τό συμβησόμενον ἐξ αὐτοῦ ἄτοπον οὐκ ἀφήσῃ τῇ διανοίᾳ προβλέπειν.

Οὐχ ὀραῖς ὅτι τῶν ἐν ὀργῇ διαπραττομένων ἀπάντων ὁ λογισμός ἀποδημεῖ, φεύγων τόν θυμόν ὡς πικρόν τύραννον;

Ὁ θυμός ἐστι πάθος, θηριῶδες μέν τῇ διαθέσει, συνεχές τῇ θλίψει, σκληρόν δέ καί βίαιον τῇ δυνάμει, φόνου αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργόν καί ἀτιμίας, καί χρημάτων ἀπώλεια· ἔτι δέ καί φθορᾶς ἀρχηγόν.

(841) Εὐήνου.

Πολλάκις ἀνθρώπων ὀργή νόον ἐξεκάλυψε

Κρυπτόμενον, μανίας πολύ χειρόν.

Φιλήμον.

Μαινόμεθα πάντες ὅταν ὀργιζόμεθα,

Τό γάρ κατασχεῖν ἐπί τῆς ὀργῆς, πόνος μέγας.

Εὐριπίδ.

Αἰδώς γάρ ὀργῆς πλεῖον ὠφελεῖ βροτοῖς.

Ὡσπερ δέ θνητόν καί τό σῶμ' ἡμῶν ἔφυ,

Οὕτω προσήκει μηδέ τήν ὀργήν ἔχειν

Ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

Ἡροδότ. Ὡς ἐν τοῖς ὤσι τῶν ἀνθρώπων οὐκ αἰεὶ ὁ θυμός. Χρηστά μέν γάρ ἀκούσας, τέρψεως ἐμπιπλᾷ τό σῶμα· ὑπεναντία δέ τοῖς τουτέοισιν ἀκούσας, ἀνοιδαίνει.

Ἀρρίανου. Μεγαλόθυμοι πράως εἰσι τινες, ἡσυχῇ καί οἶον ἀοργήτως πράττοντες, ὅσα καί οἱ σφόδρα τῷ θυμῷ φερόμενοι. Φυλακτέον οὖν καί τό τούτων ἀγλέπτημα, ὡς πολύ χειρόν ὄν τοῦ διατεινόμενον ὀργίζεσθαι. Οὗτοι μέν γάρ ταχύ κόρον τῆς τιμωρίας λαμβάνουσιν· οἱ δέ εἰς μακρόν προτείνουσιν, ὡς οἱ λεπτῶς πυρέττοντες.

Ἀπολλώνιος Δημοκράτ. Ὁ ὑπέρ μικρῶν ἁμαρτημάτων ἀνυπερβλήτως ὀργιζόμενος, οὐκ ἔᾶ διαγνῶναι τόν ἁμαρτάνοντα, πότε ἔλαττον, πότε μεῖζον ἠδίκησεν.

Σωτίων ἐκ τοῦ Περί ὀργῆς. Τοῖς σοφοῖς ἀντί ὀργῆς, Ἡρακλείτῳ μὲν, δάκρυα Δημοκρίτῳ δὲ γέλωσ ἐπήει.

Ὡσπερ πλοῖα γενναῖα, οὐχ ὅσα ἐν εὐδία πλεῖ, ἀλλ' ὅσα πρὸς χειμῶνα ἀντέχει καὶ σώζεται· οὕτω καὶ ἄνθρωποι ὀργῇ καὶ κινήσει ἀντέχοντες, μεγάλοι καὶ ἄνδρεῖοι.

Δημοκρίτ. Θυμῷ μάχεσθαι μὲν χαλεπὸν· ἀνδρὸς δὲ τό κρατέειν εὐλογίστου.

Πλάτων. Ὀργιζόμενός ποτε τῷ οἰκέτῃ, ἐπιστάντος Ξενοκράτους, λαβῶν τοῦτον, ἔφη, μαστίγωσον· ἐγὼ γάρ ὀργίζομαι.

Φασὶ δὲ αὐτόν καὶ ἐπανατεινόμενον τῷ παιδί βακτηρίαν, ἐστάναι χρόνον πολὺν μετέωρον ταύτην ἔχοντα· καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενον, φῆσαι κολάζειν τὸν ἐξ αὐτοῦ προορμήσαντα θυμόν.

Ναυκράτ. Ναυκράτης ὁ σοφός, τοὺς ὀξυθύμους ἔφη παραπλήσιον τοῖς λύχνους πάσχειν· καὶ γὰρ τούτους πλείονι ἐλαίῳ ἐκκαίεσθαι.

844) Δημόνακτ. Κόλαζε κρίνων, ἀλλὰ μὴ θυμούμενος.

Μενάνδρου.

Ἄνῆρ κακοῦργος πρᾶον ὑπεισελθῶν σχῆμα,
Κεκρυμμένη πρόκειται παγὶς τοῖς πλησίον.
Οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὡς ἔοικε, φάρμακον,
Ἄλλ' ἢ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου,
Εἰ καὶ σφόδρα ἀλγεῖς, μηδὲν ἠρεθισμένος,
Πράξεις προπετῶς ὀργῆς καὶ ἀλογίστου κρατεῖν,
Ἐν ταῖς ταραχαῖς μάλιστα τὸν φρονοῦντα δεῖ.

Θεόγνιδος.

Οὐ δύναμαί σοι, θυμέ, παρέχειν ἄρμενα πάντα.
Μὴ ἐπὶ μικροῖς αὐτός ἐαυτὸν ὀξύθυμον δείκνυε.

Ἄριστίππ. Τοὺς ἀδικήσαντας, μὴ πράττε δίκας· ἀρκεῖ γὰρ αὐτούς ὑπὸ τῆς ἰδίας ταπεινοῦσθαι κακίας.

Καλόν ἐστι συζῆν γυναικὶ θυμῷδε χάριν ἀσκήσεως. Καὶ γὰρ τοὺς ἵππεας ἐθίζεσθαι δεῖ τραχέσιν ἵπποις κεχρηῆσθαι· τούτων γὰρ κρατήσαντες, καὶ τῶν ἄλλων ῥαδίως κρατήσουσιν.

ΛΟΓΟΣ Κ΄.

Περί σιωπῆς καὶ ἀπορρήτων.

Ματθ. ιβ΄. Πᾶν ῥῆμα ἀργόν, ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἰακ. α΄. Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τό ἀκοῦσαι, καὶ βραδύς εἰς τό λαλῆσαι.

Παροιμ. κα΄. Ὅς φυλάσσει τό ἐαυτοῦ στόμα, διατηρεῖ ἐκ τῆς θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Σιράχ κ'. Σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρός ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις;

Σολομ. ιη'. Ἀντιλογίαν πραΰνει σιγηρός· ἀγαπῶν δέ ζωὴν αὐτοῦ, φεΐδεται στόματος αὐτοῦ.

Βασιλείου. Εἰδέναι, ὀφείλομεν ἅ χρη λαλεῖν, καὶ ἅ χρη σιωπᾶν. Οὐ γάρ πάντα ῥητά τῇ γλώσση τὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ὁ νοῦς καθάπερ ὀφθαλμός ὄλον τόν ἥλιον θέλων ἀποβλέπειν, ἀπολέσῃ καὶ ὃ ἔχει φῶς.

Θεολόγου. Φθέγγου μὲν, εἴ τι κρεῖττον σιωπῆς ἔχεις· ἀγάπα δέ ἡσυχίαν, ἔνθα κρεῖττον λόγου σιωπᾶν.

(845) Λέγε σιγῆς τι κρεῖσσον, ἢ σιγὴν ἔχε.

Χρυσοστ. Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴν εἴπωσί τι τῶν ἀπορρήτων, παρακαλοῦσι τόν ἀκούοντα καὶ ὀρκοῦσι μηδενὶ λοιπόν εἰπεῖν ἑτέρῳ· αὐτόθεν δηλοῦντες, ὅτι πρᾶγμα ἄξιον κατηγορίας ἐποίησαν. Εἰ γάρ ἐκεῖνον μηδενὶ εἰπεῖν ἑτέρῳ παρακαλεῖς, πολλῶ μᾶλλον σέ πρότερον τούτω ταῦτα εἰπεῖν οὐκ ἔχρη.

Ἐκ τῶν Γερόντων. Ἀγάπα τό σιγᾶν ὑπὲρ τό λαλεῖν· ἢ σιωπὴ γάρ θησαυρίζει· τό δέ λαλεῖν διασκορπίζει.

Πρό πασῶν τῶν ἐντολῶν τὴν ἡσυχίαν ἐξελέξατο ὁ Θεός· γέγραπται γάρ, Ἐπί τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τόν ταπεινόν καὶ ἡσύχιον;

Ὁ θέλων σωθῆναι, διωξάτω τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν σιωπὴν.

Ἀπολλων. Πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι χρη, περὶ τοῦ μὴ λέγειν ἅ μὴ δεῖ. Παντελῶς γάρ ἀπαιδέτου τινός ἐστι τό μὴ δύνασθαι σιωπᾶν, ἀλλ' ἐκλαλεῖν τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα.

Σοφός ἀνὴρ καὶ σιγῶν τόν Θεόν τιμᾶ, εἰδῶς καὶ διατὶ σιγᾶ.

Πλουτάρχ. Ἄπερ ἂν σιωπᾶσθαι βούλει, μηδενὶ εἴπης· ἢ πῶς παρά τινος ἀπαιτεῖς τό πιστόν τῆς σιωπῆς, ὃ μὴ παρέσχες σεαυτῶ;

Τό σιωπᾶν οὐ μόνον ἄδιψον, ὡς φησιν Ἰπποκράτης, ἀλλὰ καὶ ἄλυπον καὶ ἀνώδυνον.

Ζήνων. Ὅτε ξένοι τινές ἐν συμποσίῳ παρόντες φιλοφρονούμενοι Ζήνωνα, προπιόντες αὐτῶ, ἤροντο ἡσυχίαν ἄγοντα, Περὶ σοῦ δέ τί χρη λέγειν, ὧ Ζήνων, τῶ βασιλεῖ; κάκεῖνος ἔφη, Ἄλλο μηδέν, ἢ ὅτι πρεσβύτης ἐστίν ἐν Ἀθήναις παρά πότον σιωπᾶν δυνάμενος.

Ἀνάχαρσις. Οὗτος ἐστιαθεῖς παρά Σόλωνι, καὶ κοιμώμενος ὄφθη, τὴν μὲν ἀριστεράν χεῖρα τοῖς μορίοις, τὴν δέ δεξιάν τῶ στόματι προσκειμένην ἔχων. Ἐγκρατεστέρου γάρ ὤετο χαλινοῦ δεῖσθαι τὴν γλώτταν.

(848) Ἀριστοτέλ. Ὁ μὴ εἰδῶς σιωπᾶν, οὐκ οἶδε διαλέγεσθαι.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, Τί δυσκολώτατόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, εἶπε, Τῷ σιωπᾶν ἅ μὴ δεῖ λαλεῖν.

Ἐρωτηθεῖς, Διὰ ποίαν αἰτίαν τούς ἄλλους διδάσκων λέγειν, αὐτός σιωπᾶς; ἔφη, Καί γάρ ἢ ἀκόνη αὐτὴ μὲν οὐ τέμνει, τὰ δέ ξίφη ὀξέα ποιεῖ.

Ἴσοκράτ. Δύο ποιῶν καιρούς τοῦ λεγεῖν, ἢ περί ὧν οἴσθα σαφῶς, ἢ περί ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἐν τούτοις γάρ μόνους ὁ λόγος τῆς σιγῆς κρείττων· ἐν δέ τοῖς ἄλλοις, ἄμεινον σιγᾶν ἢ λέγεῖν.

Ἄλλ. Ἀριστ. Φαύλου ἀνδρός, καθάπερ κυνός σιγηροῦ δεῖ τήν σιγῆν, ἢ τήν φωνήν εὐλαβεῖσθαι.

Θεόφραστ. Θεόφραστος ὁ Περιπατητικός φιλόσοφος, ἐν συμποσίῳ νεανίσκον τινά βλέπων ἡσυχίαν ἔχοντα, εἶπεν· Εἰ μὲν ἀπαίδευτος ὧν σιωπᾶς, πεπαιδευμένος ὑπάρχεις· εἰ δέ πεπαιδευμένος, ἀπαιδευτῶς σιωπᾶς.

Χάρητ.

Γλώσσης μάλιστα πανταχοῦ πειρωῦ κρατεῖν,

Ὅ γάρ γέροντι καί νέω τιμὴν φέρει,

Ἡ γλῶσσα, σιγῆν καιρίαν κεκτημένη.

Ἰέρων. Τούς ἀπόρρητον λόγον ἐκφέροντες ἀδικεῖν ὤζετο, καί πρὸς οὓς ἐκφέρουσιν. Μισοῦμεν γάρ οὐ μόνον τούς ἐκκλήσαντας, ἀλλὰ καί τούς ἀκούσαντας, ἅ μὴ βουλόμεθα.

Πιττακοῦ. Ὅ μέλλεις ποιεῖν, μή λέγε· ἀποτυχῶν γάρ γελασθήσῃ.

Σοφοκλ.

Κλέπτων δ' ὅταν τις ἐμφανῶς ἐφευρεθῆ,

Σιγᾶν ἀνάγκη, κᾶν καλὸν φέρῃ στόμα.

Αἰδῶς γάρ ἐν κακοῖσιν οὐδέν ὠφελεῖ.

Ἡ γάρ σιωπὴ τῷ λαλοῦντι σύμμαχος.

Ξενοκράτ. Ξενοκράτης διαιρῶν ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πρᾶξιν τινὰ, καί τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένειμεν.

Ἀλεξάνδρ.

Ὅστις λόγους παρακαταθήκην λαβῶν

Ἐξεῖπεν, ἄδικός ἐστι, ἢ ἀκροατῆς ἄγαν·

Ὅ μὲν διὰ κέρδος, ἄδικος· ὁ δέ τούτου δίχα,

Ἀκροατῆς ἴσως δέ γ' εἰσὶν ἀμφοτέρω κακοί.

Λυκούργου. Οὗτος πρὸς τὸν εἰπόντα, Διατί Λακεδαιμόνιοι τήν βραχυλογίαν ἀσκοῦσιν; εἶπεν, Ὅτι ἐγγύς ἐστι τοῦ σιγᾶν.

Φιλονίδου. Κρεῖττον σιωπᾶν ἐστίν, ἢ λαλεῖν μάτην.

Δημοκρ. Θεασάμενός τινὰ, πολλά μὲν, ἀπαίδευτα δέ διαλεγόμενον, Οὗτος, ἔφη οὐ ἔγειν μοι δοκεῖ δυνατός, ἀλλὰ σιωπᾶν ἀδύνατος.

Σόλων. Σφραγίζου, τούς μὲν λόγους, σιγῆ· τήν δέ σιγῆν, καιρῶ.

Σιμωνίδου. Ἡ σιγῆν καιρίον ἔχειν δεῖ, ἢ λόγον ὠφέλιμον.

Δημοσθ. Οὗτος μηδέποτε ἑαυτῷ ἔλεγε μεταμελῆσαι σιγήσαντι· φθεγξαμένω δέ, πολλάκις.

(849) Ὀνειδίζοντος αὐτῷ τινος, ὅτι τό στόμα δυσῶδες εἶχε· Πολλά γάρ, εἶπεν, αὐτῶ τῶν ἀπορρήτων ἐγκατεσάπη.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.

Περί πολυπραγματοσύνης καὶ ἡσυχίας.

Λουκ. ι΄. Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περί πολλά. Ἐνός δέ ἐστι χρεία· Μαρία δέ τήν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Α΄θεσσ.δ΄. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσίν ὑμῶν.

Ἰώβ, ια΄. Ἡσυχάσεις, καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σε.

Ἰώβ, λθ΄. Καταγελῶν πολυοχλίαν πόλεως, μέμψιν φορολόγου οὐκ ἀκούει.

Σιράχ ια΄. Τέκνον, μή περί πολλά ἔστωσαν αἱ πράξεις σου· ἐάν γάρ πληθύνῃς, οὐκ ἀθῶος ἔσῃ.

Βασιλείου. Ὡσπερ γάρ τὰ θηρία εὐκαταγώνιστά εἰσι καταψηθέντα· οὕτως ἐπιθυμῖαι καὶ ὄργαι καὶ φόβοι καὶ λύπαι, τὰ ἰοβόλα τῆς ψυχῆς κακά, κατευνασθέντα διὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ μὴ ἐξαγριαινόμενα τῷ συνεχεῖ ἐρεθισμῷ, εὐκαταγωνιστότερα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου γίνονται.

Ἡσυχία οὖν ἀρχὴ καθάρσεως τῇ ψυχῇ, μήτε γλώσσης λαλούσης τὰ τῶν ἀνθρώπων, μήτε ὀφθαλμῶν εὐχροίας σωμάτων καὶ συμμετρίας περισκοπούντων, μήτε ἀκοῆς τόν τόνον τῆς ψυχῆς ἐκλούσης ἐν ἀκροάσει μελῶν πρὸς ἡδονὴν πεπονημένων· μήτε ῥήμασιν εὐτραπέλων καὶ γελοιαστῶν ἀνθρώπων, ὃ μάλιστα λύειν τῆς ψυχῆς τόν τόνον πέφυκεν.

Νοῦς μὲν γάρ μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τόν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν· δι' ἑαυτοῦ δέ πρὸς τήν περί Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κἀκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενος τε καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν, τήν ψυχὴν καθελκόμενος· ἀλλὰ σχολὴν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν φροντίδων ἄγων, τήν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἐπὶ τήν κτῆσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν μετατίθησι, πῶς κατορθωθῆ αὐτῷ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία· πῶς δέ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φρόνησις, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί.

Ἐν τοῖς ἔλκουσι τήν ψυχὴν καὶ ἀσχολίας βιωτικὰς ἐμποιοῦσιν, περιγενέσθαι τῆς ἐπιπόνου μελέτης, ἀμήχανον.

Θεολόγου. Χρή τι καὶ ἡσυχάζειν, ὥστε ἀθολώττως προσομιλεῖν τῷ Θεῷ· καὶ μικρόν τι συνάγειν τόν νοῦν ἀπὸ τῶν πλανώντων.

Τηροῦμεν τὰς ἀλλήλων ἀμαρτίας, οὐχ ἵνα θρηνήσωμεν, ἀλλ' ἵν' ὀνειδίσωμεν· οὐδέ ἵνα θεραπεύσωμεν, (852) ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν, καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον τραύματα.

Ἡ ἀπράγμων ἡσυχία, τῆς ἐν πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρα.

Χρυσοστ. Κρεῖσσον γάρ ψωμός ἐν ἄλατι μεθ' ἡσυχίας καὶ ἀμεριμνίας, ἢ παράθεσις ἐδεσμάτων πολυτελῶν ἐν περισπασμοῖς καὶ μερίμναις.

Οὐ γάρ ἔστιν ἄνθρωπον τούς ἄλλοτρίους πολυπραγμονοῦντα βίους, τῆς οἰκείας ἐπιμεληθῆναί ποτε ζωῆς. Τῆς γάρ σπουδῆς αὐτῷ πάσης εἰς τὴν τῶν ἐτέρων πολυπραγμοσύνην ἀναλισκομένης, ἀνάγκη τὰ αὐτοῦ ἀπλῶς κεῖσθαι καὶ ἡμελημένως.

Φίλωνος. Ὁ σοφός ἡρεμίαν καὶ ἀπραγμοσύνην διώκει, ἵνα τοῖς θείοις θεωρήμασιν ἐν ἡσυχίᾳ ἐπιτύχη.

Σοφός μέτοικος καὶ μετανάστης ἐστὶν ἐκ τοῦ πεφυρμένου βίου, πρὸς τὴν εἰρηναίους πρέπουσαν καὶ μακαρίαν ζωὴν.

Εὐαγγρίου. Ζᾶν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαρρῆϊν, ἢ ταράσσεσθαι χρυσοῦν ἔχοντα κλίνην.

Διὰ τεσσάρων πραγμάτων ἡ ψυχὴ ἔρημος γίνεται, τοῦ μὴ ἡσυχάσαι, καὶ διὰ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν περισπασμόν, καὶ τοῦ ἐπιποθεῖν τὴν ὕλην, καὶ τοῦ κνιπεύσθαι.

Νείλου. Βίος ἡσύχιος, χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος.

Ἐπίπονος τοῖς νεωστὶ ἀποτασσομένοις ἡ ἡσυχία. Τότε γάρ καιρόν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐγκειμένην ἀκαθαρσίαν, οὐ σχολάζουσα πρότερον τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸ πλήθος τῶν περισπώντων πραγμάτων.

Κυρίλλου. Ἐν θορυβουμένῳ καὶ ἀγωνίᾳ ἔχοντι νῶ, οὔτε ἔννοιά τις τῶν καλῶν, οὔτε Θεοῦ χάρις ἐγγίνεται.

Ἄθνασος. Βέλτιον ἀποροῦντας σιωπᾶν καὶ πιστεύειν, ἢ ἀπιστεῖν διὰ τὸ ἀπορεῖν.

Σωκράτης. Ἐρωτηθεὶς, Τίνες ἀταράχως ζῶσιν; Οἱ μηδὲν ἑαυτοῖς, εἶπεν, ἄτοπον συνειδότες.

Μοσχίωνος. Ἀπαλλαγεῖς ἔνεκα ὀχλήσεως, κέρδος ἡγεῖται ὁ ἄνθρωπος τὴν ζημίαν.

Ἀριστίππου. Λέγοντος αὐτῷ τινος, Διὰ σέ ἀπόλωλεν ὁ ἀγρός; Οὐκοῦν, ἔφη, κάλλιον δι' ἐμέ τὸν ἀγρόν, ἢ διὰ τὸν ἀγρόν ἐμέ.

Δημοσθένους. Λέγοντος αὐτῷ τινος, ὅτι Τοῦ ἀγροῦ ἀμελεῖς, ἑαυτῷ δέ σχολάζεις; Τούτου γάρ, ἔφη, ἐπιμελοῦμαι, δι' ὃν καὶ τὸν ἀγρόν ἐκτησάμην.

(853) Σερίνου. Θαλῆν εἰς τὸν οὐρανόν ὀρῶντα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρον ἢ θεράπεινα θεωροῦσα, δικαίως παθεῖν ἔφη, Ὡς γάρ τὰ παρά ποσὶν ἀγνοῶν, τὰ ἐν οὐρανῷ ἐσκόπει.

Ἀριστοτέλους. Ἀριστοτέλης τούς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναί, ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς λύχνῳ τὸν ἥλιον φιλοτιμουμένοις δεικνύναί.

Εὐκλείδης. Εὐκλείδης ὁ φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, Ὅποιοί τινές εἰσιν οἱ Θεοί, καὶ τίνοι χαίρουσι; Τὰ μὲν ἄλλα οὐκ οἶδα, εἶπεν· τούς μέντοι φιλοπράγμονας ὅτι μισοῦσιν, ἀσφαλῶς οἶδα.

Δημόνακτος. Ὑγιαίνων νοσεῖ πᾶς περίεργος, ὁ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονῶν.

Ἄλλων ἐξεταζόντων εἰ ὁ κόσμος ἔμψυχος, καὶ αὐθις εἰ σφαιροειδής, Ὑμεῖς, εἶπεν, περὶ μὲν τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε· περὶ δέ τῆς αὐτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Περί πλεονεξίας.

Λουκ. ιβ΄. Ὁρᾶτε καί φυλάσσεσθε ἀπό τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινί ἡ ζωὴ αὐτῷ ἔστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ.

Α΄ Κορ. στ΄. Διατί οὐχί μᾶλλον ἀδικεῖσθε; Διατί οὐχί μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; Ἄλλ’ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καί ἀποστερεῖτε, καί ταῦτα ἀδελφούς ἢ οὐκ οἶδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν;

Σολμ. α΄. Οὐκ ἐμπλησθήσεται ὀφθαλμός τοῦ ὄρᾶν, καί οὐ πληρωθήσεται οὖς ἀπὸ ἀκροάσεως.

Σιράχ δ΄. Μὴ ἔστω ἡ χεὶρ σου ἐκτεταμένη εἰς τό λαβεῖν, καί ἐν τῷ ἀποδιδόναι συνεσταλμένη.

Σιράχ μ΄. Χρήματα ἀδίκων, ὡς ποταμός ξηρανθήσονται, καί ὡς βροντὴ μεγάλη ἐν ὑετῷ ἐξηγήσει.

Σιράχ ε. Μὴ ἐπίχαιρε ἐπὶ χρήμασιν ἀδίκους· οὐδὲν γάρ ὠφελήσουσιν ἐν ἡμέρα ἐπαγωγῆς.

Σιράχ ιδ΄. Πλεονέκτου ὀφθαλμός οὐκ ἐμπιπλάται ἐν μερίδι.

Σιράχ κα΄. Ὁ οἰκοδομῶν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐν χρήμασιν ἄλλοτρίοις, ὡς ὁ συνάγων τοὺς λίθους αὐτοῦ εἰς τὸν χειμάρρουν.

(856) Βασιλείου. Ὁ τῶν ἄλλοτρίων ἐρῶν, μετ’ οὐ πολὺ θρηνήσει τῶν ἰδίων ἀποστερούμενος.

Ὅσα βλέπει ὀφθαλμός, τοσαῦτα ἐπιθυμεῖ ὁ πλεονέκτης. Ὁ ἄδης οὐκ εἶπεν, Ἄρκεϊ· οὐδὲ ὁ πλεονέκτης εἶπέ ποτε, Ἄρκεϊ. Πονηρός ἐν πόλει σύνοικος, πονηρός ἐν ἀγροῖς. Ἡ θάλασσα οἶδεν τὰ ὄρια αὐτῆς· ἡ νῦξ οὐχ ὑπερβαίνει ὀροθεσίας ἀρχαίας. Ὁ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὐ γνωρίζει ὄρον, οὐ συγχωρεῖ ἀκολουθίαν διαδοχῆς· ἀλλὰ μιμεῖται τοῦ πυρός τὴν βίαν· πάντα ἐπιλαμβάνεται, πάντα ἐπινέμεται. Τί εἶναι μετὰ ταῦτα; Οὐχί τρεῖς σε πήχεις ἀναμένουσιν οἱ πάντες; οὐχί λίθων ὀλίγων βάρους ἀρκέσει πρὸς φυλακὴν δυστήνω σαρκί; ὑπὲρ τίνος οὖν μοχθεῖς; ὑπὲρ τίνος παρανομεῖς;

Βέλτιον ταῖς κατὰ μικρόν ἐπινοίαις τὴν χρεῖαν παραμυθήσασθαι, ἢ ἀθρόως ἐπαρθέντα τοῖς ἄλλοτρίοις ὕστερον πάντων ὁμοῦ προσόντων ἀπογυμνοῦσθαι.

Ὁ τὰ ἐταίρου λαμβάνων, καί ἐτέροις διδούς, οὐκ ἠλέησεν, ἀλλ’ ἠδίκησεν ἀδικίαν τὴν ἐσχάτην. Εἰ μὲν γάρ ἔλεεις ἐξ ὧν ἀδικεῖς, ἐλέησον οὐς ἀδικεῖς. Εὐσεβὴς γάρ ἐκεῖνος, οὐχ ὁ πολλούς ἐλεῶν, ἀλλ’ ὁ μηδένα ἀδικῶν.

Θεολόγου. Μίσθωμα πόρνης ἀγνώως οὐ μερίζεται. Ἔστι γάρ τῆς ἄκρας κακοδαιμονίας, μὴ ἐν τοῖς ἰδίους ἰσχυροῖς τό ἀσφαλές ἔχειν, ἀλλ’ ἐν τοῖς ἄλλοτρίων σαθροῖς.

Χρυσοστ. Ὁ γάρ μὴ δεόμενος τῶν ἄλλοτρίων, ἀλλ’ ἐν αὐταρκειᾷ νομίζων εἶναι, πάντων ἐστὶν εὐπορώτερος.

Ὁ τὴν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενος στῆσαι ἐπιθυμίαν, κἄν τὰ πάντων περιβέβληται, πῶς οὗτος ἔστι ἐν εὐπορίᾳ ποτέ;

Πλουτάρχου. Οἱ ἀπὸ τῶν αἰσχροῶν κερδῶν εἰς τὰς καλὰς ἀναλίσκοντες λειτουργίας, ὁμοίον τι ποιοῦσι, τοῖς ἀπὸ τῆς ἱεροσυλίας θεοσεβοῦσιν.

Δημοκρίτ. Πλουῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιγινόμενος, ἐπὶ φανερώτερον ὄνειδος, κέκτηται.

Χρήματα πορίζειν μὲν, οὐκ ἀχρεῖον· ἐξ ἀδικίας δὲ πάντων κάκιον.

Σωκράτης. Τούς πλεονέκτας εἵκαζε ταῖς ὄρνισιν· ὧν ἡ μὲν καταπίνει, ὃ τι ἂν προστύχη, καὶ ἔστιν ὅταν πνίγεται· αἱ δ' ἄλλαι παρακολουθοῦσιν ἀφελεῖν αὐτὸ σπεύδουσαι, ἵνα παρὰ μέρος πνιγῶσιν.

Διογένης. Ἐρωτηθεὶς, ποῖα εἶη θηρία χαλεπώτερα, εἶπεν, Ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν, ἄρκοι καὶ λέοντες· ἐν δὲ ταῖς πόλεσι, τελῶναι καὶ συκοφάνται.

Ἀντιφάνους. Τὰ μὲν πονηρὰ κέρδη, τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικράς, τὰς δὲ λύπας μακράς.

Εὐριπίδ.

Ὅστις γάρ ἐπὶ τό πλεῖον ἔχει πέφυκ' ἀνὴρ,

οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον οὐδέ βούλεται.

Φίλοις τ' ἄμικτός ἐστι, καὶ πάσῃ πόλει.

(857) Καταλαβὼν τίς τινα λίθου αὐτοῦ κλέπτοντα, κάκείου λέγοντος, ὅτι οὐκ ἐγίνωσκον ὅτι σοί εἰσιν, ἔφη, Ἄλλ' ἦδεις ὅτι οὐδέ σοί.

Μεάνδρου.

Πλεονεξία μέγιστον ἀνθρώποις κακόν.

οἱ μὲν θέλοντες προσλαβεῖν τὰ τῶν πέλας,

Ἀποτυγχάνουσι πολλάκις νικώμενοι·

τὰ δ' ἴδια προστιθέασι τοῖς ἀλλοτρίοις.

Πλάτωνος. Κλοπή μὲν χρημάτων, ἀνελεύθερον· ἀρπαγή δὲ, ἀναίσχυντον.

Φιλήμ.

Ἐάν οἷς ἔχωμεν, τούτοις μηδὲ χρώμεθα,

Ἄ δ' οὐκ ἔχομεν ταῦτα ζητοῦμεν,

Ὡν μὲν διὰ τύχην, ὧν δὲ δι' ἑαυτούς ἐσόμεθα ἐστερημένοι.

Εὐριπίδ.

Εἰ δ' εὐτυχῶν τις, καὶ βίον κεκτημένος,

Μηδὲν δ' ὅμως τι τῶν καλῶν πειράσεται·

Ἐγὼ μὲν αὐτόν οὐποτ' ὄλβιον καλῶ,

Φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων εὐδαίμονα.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄.

Περί τιμῆς γονέων καί φιλοτεκνίας.

Δευτ. ε΄στ΄. Τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα· καί Ἀγάπα τόν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

Κολ. γ΄. Τά τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν κατά πάντα· τοῦτο γάρ ἐστίν εὐάρεστον ἐν Κυρίῳ.

Σιράχ γ΄. Τέκνον, ἀντιλαβοῦ ἐν γήρᾳ πατρός σου, καί ἐάν ἀπολίπη σύνεσιν, συγγνώμην ἔχε· καί μή ἀτιμάσης αὐτόν ἐν πάσῃ ἰσχύϊ σου. Ἐλεημοσύνη γάρ πατρός, οὐκ ἐπιλησθήσεται· καί ὡς εὐδία ἐν παγετῷ, οὕτως ἀναλυθήσονται σου αἱ ἁμαρτίαι.

Σιράχ ζ΄. Ἐν ὄλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τόν πατέρα σου, καίμητρός ὠδῖνας μή ἐπιλάθη. Μνήσθητι ὅτι δι' αὐτῶν ἐγεννήθης, καί τί ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, καθὼς αὐτοῖ σοί;

Βασιλείου. Εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ποιοῦσι τά τῶν πατέρων ἐγκώμια.

Θεολόγου. Ἔργασαι τό καλόν, ὅτι καλόν τῷ πατρί πείθεσθαι· καί εἴ σοι μηδέν ἔσσεσθαι μέλοι, τοῦτο αὐτό μισθός, τῷ πατρί χαρίσασθαι.

᾽Ως οἰκέτης δούλευσον τοῖς γεννήσασί σε· τί γάρ ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, οἷα αὐτοῖ σοί; ἀντιγεννηῆσαι γάρ αὐτούς οὐκ ἔνι.

Οἱ τῆς τῶν παιδῶν κοσμιότητος τε καί σωφροσύνης ἀμελοῦντες πατέρες, παιδοκτόνοι τυγχάνουσι, καί χαλεπώτερον ἢ ἐκεῖνοι, ὅσω καί πρὸς ψυχὴν ἢ ἀπώλεια καί ὁ θάνατος.

(860) Κυρίλλου. Χριστιανῶν ἐνάρετος εὐσέβεια πρώτη τό τιμᾶν τούς γεννήσαντας· τό τούς πόνους ἀμείψασθαι τῶν φύντων, καί πάσῃ δυνάμει τά πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτοῖς ἐνεγκεῖν. Κἂν γάρ τά πλεῖστα τούτοις ἀποδῶμεν, ἀλλ' ἀντιγεννηῆσαι τούτους οὐπω δυνησόμεθα.

Εἶκειν ἀναγκαῖον πατράσι τούς παῖδας· ἀλλ' ἔνθαπερ ἂν ὁ τῆς ἀληθείας ἐλαύνη λόγος, τιμάσθω Θεός καί νικάτω τά αὐτοῦ καί φιλοστοργίας δύναμιν φυσικὴν.

Φίλων. Ἀξίως οὐδεὶς τόν Θεόν τιμᾷ, ἀλλά δικαίως μόνον, ὁπότε οὐδέ τοῖς γονεῦσιν ἴσας ἀποδοῦναι χάριτας ἐνδέχεται· ἀντιγεννηῆσαι γάρ οὐχ οἷόν τε τούτους.

Ἀριστοτ. Χρή τόν υἱόν δοῦλον εἶναι τοῦ πατρός ἢ τόν οἰκέτην· ὁ μὲν γάρ φύσει τοῦ πατρός δοῦλός ἐστιν· ὁ δέ νόμῳ.

Ἴσοκράτ. Τοιοῦτος γίνου περί τούς γονεῖς, οἷους ἂν εὖξαι περί σευτόν γενέσθαι τούς σαυτοῦ παῖδας.

Ἀλεξάνδρ. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς, τίνα μᾶλλον ποθεῖ, τόν πατέρα Φίλιππον, ἢ Ἀριστοτέλην τόν διδάσκαλον, ἔφη, Ὅ μὲν γάρ τοῦ γενέσθαι, ὁ δέ τοῦ καλῶς γενέσθαι αἷτιος.

Ὁ αὐτός βαρὺ τι ἐπιτατούσης αὐτῷ τῆς μητρός Ὀλυμπιάδος, ἔφη, ᾽Ω μήτερ, πικρόν γε ἐνοίκιον τῆς ἐνναμηναίου με ἀπαιτεῖς.

Σωκράτης. Μεμομένης αὐτῷ τῆς γυναικός αὐτοῦ, ὅτι τόν υἱόν αὐτοῦ οὐ προσίεται ἄχρηστον ὄντα, καί λεγούσης ὅτι ἐξ αὐτοῦ εἴη, ἀποπτύσας· Καί γάρ τοῦτο, εἶπεν, ἐξ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ χρήσιμον.

Μελεσίου. Οἴους ἄν ἐράνους ἐνέκῃς τοῖς γονεῦσι, τοιούτους αὐτούς ἐν τῷ γήρα παρα τῶν τέκνων προσδέχου.

Εὐριπίδ.

Ὅστις δέ τούς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει,
Ὅδ' ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανῶν Θεοῦ φίλος,
Οὐκ ἔστι παισὶ τούτου κάλλιον γέρας,
Ἦ πατρός ἐσθλοῦ κάγαθοῦ πεφυκέναι,
Καί τοῖς τεκοῦσιν ἀξίαν τιμὴν νέμειν.

Σόλωνος. Σόλων ἐφωτηθείς, διατί κατά τῶν τυπτόντων τούς πατέρας ἐπιτίμιον οὐχ ὤρισεν, εἶπεν, ὅτι Οὐχ ὑπέλαβον τοιούτους τινὰς ἔσεσθαι.

Πλάτωνος. Πλάτων θρασυρόμενον ἰδὼν ἵνα πρὸς τόν ἑαυτοῦ πατέρα, Οὐ παύσῃ, μειράκιον, εἶπε, τούτου καταφρονεῖν, δι' ὃν μέγα φρονεῖν ἀξιοῖς;

Ἐκ τῆς Αἰλιανοῦ ἱστορίας. Πρώτη καὶ ὀγδοηκοστῇ Ὀλυμπιάδι φασὶ τὴν Αἴτην ῥῆναι, ὅτε καὶ Φιλόνομος καὶ Καλλίας οἱ Καταναῖοι, τούς ἑαυτῶν πατέρας ἀράμενοι, διὰ μέσης τῆς φλογός ἐκόμισαν τῶν ἄλλων κτημάτων καταφρονήσαντες· ἀνθ' ὧν καὶ ἀμοιβῆς ἔτυχον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ. Τό γάρ τοι πῦρ (861) θεόντων αὐτῶν διέστη, καθ' ὃ μέρος ἐκεῖνοι παραγένοντο.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου Ἐγχειριδίου καὶ Ἰσοκρ. Τούς υἱούς σπούδαζε πεπαιδευμένους μᾶλλον, ἢ πλουσίους καταλιπεῖν.

Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί.

Ὁ αὐτός τοῖς παισὶ συνεβούλευσεν αἰδῶ δεῖν καταλιπεῖν, ἢ χρυσόν.

Πατρός ὕβρις, ἡδύ φάρμακον· πλέον γάρ ἔχει τό ὠφελοῦν τοῦ δάκνοντος.

Υἱῷ καὶ θυγατρὶ μὴ προσμειδιάσης, να μὴ ὕστερον δακρύσης.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄.

Περὶ φόβου.

Ματθ. κς΄. Τό μὲν πνεῦμα πρόθυμον· ἡ δέ σὰρξ ἀσθενής.

Πράξ. ι΄. Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνω, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντί ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτόν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτός αὐτῷ ἐστίν.

Παροιμ. ιδ΄. Φόβος Κυρίου πηγὴ ζωῆς· ποιεῖ δέ ἀκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου.

Σολομ. ιβ΄. Τέλος λόγου, τό πᾶν ἄκουε, τόν Θεόν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος.

Σιράχ μ΄. Χρήματα καὶ ἰσχύς ἀνυψοῦσι καρδίαν· καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα φόβος Κυρίου.

Βασιλείου. Ὡς γάρ ὁ ἐμπεπηγότας ἔχων ἐν ἑαυτῷ τούς σωματικούς ἦλους, ἀνερέργητός ἐστιν, ὑπό τῶν ὀδύνων κατεχόμενος· οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ κατειλημμένος, οὐκ ὀφθαλμῶ χρήσασθαι πρὸς ἅ μή δεῖ, οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἀπηγορευμένας πράξεις, οὐχ ὄλως μικρόν ἢ μείζον ἐνεργῆσαι παρά τό καθῆκον δύναται, οἷον ὀδύνη τινί τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων συμπεπαρμένος.

Θεολόγου. Οὐκ ἀπό θεωρίας ἀρξαμένους, εἰς φόβον χρή καταλήγειν. Θεωρία γάρ ἀχαλίνωτος, τάχα ἂν καί κατά κρημνῶν ὥσειεν· ἀλλά φόβῳ στοιχειωμένους καί καθαιρομένους, καί, ἵνα οὕτως εἴπω, λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι.

Ἐν φοβηθῶμεν μόνον, τό φοβηθῆναι Θεοῦ τι πλέον.

Φύλλων λαγωγούς ἐκφοβοῦσιν οἱ κτύποι.

Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἰ σκιαί τῶν πραγμάτων.

Χρυσοστ. Οὐ τοσοῦτον ἐργάσασθαι δυνήσεται λόγος, ὅσον ἐργάζεται φόβος. Ὁ γάρ τῆς γεέννης φόβος τόν τῆς βασιλείας ἡμῖν κοσμιεῖ στέφανον. (864) Αἰτία ἡμῖν πολλῶν ἀγαθῶν, εἴ βουλοίμεθα, ὁ διάβολος· δεδοκίότες γάρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλάς, μήφομεν καί μεμνήμεθα τοῦ Θεοῦ. Ὁ γάρ ἐφεστῶτα τόν ἐχθρόν ὀρῶν, τῷ δυναμένῳ προστρέχει βοηθεῖν.

Καθάπερ ἐν οἰκίᾳ στρατιώτου διηνεκῶς ὠπλισμένου, οὐ ληστής, οὐ τυχωρύχος, οὐκ ἄλλος τις τῶν τά τοιαῦτα κακουργούντων τολμήσει φανῆναι· οὕτω φόβου κατέχοντος ψυχάς, οὐδέν τῶν ἀνελευθέρων παθῶν ἐπεισέρχεται ῥαδίως ἡμῖν.

Διδύμου. Οὐ δυνατόν τόν ἀληθῶς φοβούμενον τόν Θεόν δειλίαν ἔχειν, εἰρημένου τοῦ, Πλήν αὐτοῦ μή φοβοῦ ἄλλον.

Κλίμακος. Ὡσπερ ἀκτίς ἡλίου δι' ὀπῆς εἰσελθοῦσα ἐν οἴκῳ πάντα φωτίζει, ὡς καί τό λεπτότατον ὀρᾶν, τόν τε κονιορτόν πετόμενον· οὕτω καί φόβος Θεοῦ μετά διακρίσεως ἐν καρδίᾳ γενόμενος, πάντα αὐτῇ τά ἀμαρτήματα ὑποδείκνυσιν.

Συηριανοῦ. Ἀρχή σωτηρίας ἀνθρώπων ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καί ρίζα πάντων ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος. Οὔτε δέ Θεοῦ νόμος ἄνευ φόβου, οὔτε φόβος ἄνευ νόμου. Ὁ μὲν γάρ νόμος τῶν ἐπιτεταγμένων ὑπηρετήν ἔχει τόν φόβον· ὁ δέ φόβος τῶν προστεταγμένων δικαστήν ἔχει τόν νόμον.

Βίας. Βίας ἐρωτηθεῖς, τί ἂν εἴῃ τῶν κατά τόν βίον ἄφοβον, εἶπεν, Ὁρθή συνείδησις.

Ἐπικούρ. Οὐκ ἔστιν ἄφοβον εἶναι, φοβερόν φαινόμενον.

Δημοκρ. Οὐ διά φόβον, ἀλλά διά τό δέον, ἀπέχεσθαι χρεῶν ἀμαρτημάτων.

Εὐριπίδου.

Ἄσύνετος, ὅστις ἐν φόβῳ μὲν ἀσθενής,

Λαβῶν δέ μικρόν τι ψυχῆς φρονεῖ μέγα.

Μενάνδρ.

Εὐήθειά μοι φαίνεται δηλουμένη,

Τό νοεῖν μὲν ὅσα δεῖ, μή φυλάττεσθαι δ' ἅ δεῖ.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Περί τῶν ταχέως μεταβαλλομένων, καί περί μετανοίας.

Λουκ. θ΄. Οὐδείς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ ἄροτρον, καί βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Β΄. Πετ. β΄. Κρεῖσσόν ἐστι μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς διακαιουσύνης, ἢ ἐπιγνόντα ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτῷ ἀγίας ἐντολῆς. Συμβέβηκε δέ αὐτοῖς τό τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, καί, Ὑς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Παροιμ. ιζ΄. Ἀνὴρ εὐμετάβολος γλῶσσή ἐκπεσεῖται εἰς κακά.

Παροιμ. κστ΄. Ὡσπερ κύων ὅταν ἐπέλθῃ ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον καί μισητός γένηται, οὕτως (865) ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ ἀναστρέψας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν.

Σιράχ λδ΄. Ἄνθρωπος νηστεύων ἐπὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καί πάλιν πορευόμενος καὶ τὰ αὐτὰ ποιῶν, τῆς προσευχῆς αὐτοῦ τίς εἰσακούεται; καί τί ὠφέλησεν ἐν τῷ ταπεινωθῆναι αὐτόν;

Βασιλ. Ὁ ἐν προκοπῇ γενόμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἶτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις μισθὸν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καί βαρυτέρας ἀξιούται τῆς κατακρίσεως.

Οἷς εὐκόλος πρὸς μεταβολὴν ἡ διάνοια, τούτοις οὐδὲν ἀπεικός καί τὸν βίον εἶναι μὴ τεταγμένον.

Μηδεὶς ἐν κακίᾳ διάγων, ἑαυτὸν ἀπογινωσκέτω, εἰδὼς ὅτι γεωργία μὲν τῶν φυτῶν τὰς ποιότητας μεταβάλλει· ἡ δὲ κατ’ ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια δυνατὴ ἐστὶ παντοδαπῶν ἀρρώστημάτων ἐπικρατῆσαι.

Ἄνθρωποι ταῖς νεφέλαις εἰοικασί, πρὸς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἄλλοτε κατ’ ἄλλο μέρος τοῦ ἀέρος ἐμφερομέναις.

Οὐ χρόνου ποσότητι, διαθέσει δὲ ψυχῆς ἡ μετάνοια κρίνεται.

Θεολόγου. Δέον αὐμετακινήτους μὲν εἶναι πρὸς τό κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, ἀκινήτους δὲ πρὸς τό χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος.

Οὐχ ἡ μετὰθεσις τοῦ κακοῦ τό αἰσχρὸν ἔχει· ἀλλ’ ἡ τούτου τήρησις τὴν ἀπώλειαν.

Τό μὴ ἁμαρτάνειν ἀναισθήτως, ἀλλ’ ἐπιγινώσκειν καί συνοραῖν τό πλημμεληθέν, οὐκ ἔστι μικρόν· ἀλλ’ ὁδός τίς ἐστὶ καί ἀρχὴ πρὸς διόρθωσιν ἄγουσα, καί ἐπὶ τό κρεῖττον μεταβολὴν.

Κούφους καί ἀνοήτους τούτους ὑπολαμβάνομεν, τοὺς ῥαδίως ἐπ’ ἀμφοτέρα φερομένους, καί μεταρρέοντας, καθάπερ αὖρας μεταπιπτούσας, ἢ μεταβολὰς καί παλιρροίας Εὐρίπου, ἢ θαλάσσης ἄστατα κύματα.

Χρυσοστ. Ὁ μετανοήσας ἐφ’ οἷς ἔπραξε δεινοῖς, κἂν μὴ τῶν ἁμαρτημάτων ἀξίαν ἀποδείξῃται τὴν μετάνοιαν, καί αὐτῆς ταύτης ὅμως ἔξει τὴν ἀντίδοσιν.

Εὐαγγρίου. Φυτόν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ.

Σωκράτ. Ἄνδριάς μὲν ἐπὶ βάσεως, σπουδαῖος δὲ ἀνὴρ ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἐστὼς, ἀμετακίνητος ὀφείλει εἶναι .

ΛΟΓΟΣ κστ΄.

Περὶ ἀμαρτίας καὶ ἐξαγορεύσεως.

Ἰωαν.η΄. Πᾶς ὁ ποιῶν ἀμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας.

Σιράχ. κἀ΄. Ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, φεῦγε ἀπὸ ἀμαρτίας ἐάν γάρ προσέλθῃς, δῆξεται σε. Ὅδόντες λέοντος οἱ ὀδόντες αὐτῆς, καὶ ἀναιροῦντες ψυχὰς ἀνθρώπων.

Πρὸς Ῥωμ. στ΄. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς (868) ἐπιθυμίαις αὐτοῦ· μήτε παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῆς ἀμαρτίας.

Σιράχ κζ΄. Λέων θήρα ἐνεδρεύει, οὕτως ἀμαρτία τοὺς ἐργαζομένους ἄδικα.

Σιράχ λθ΄. Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκτίσθη ἀπ’ ἀρχῆς, οὕτω καὶ τοῖς ἀμαρτωλοῖς κακὰ.

Βασιλ. Ὡσπερ τῆς τομῆς ἢ τοῦ καυτῆρος, οὐχ ὁ ἰατρός αἴτιος, ἀλλ’ ἡ νόσος· οὕτω καὶ οἱ τῶν πόλεων ἀφανισμοὶ ἐκ τῆς ἀμετρίας τῶν ἀμαρτανομένων τὴν ἀρχὴν ἔχοντες, τὸν Θεὸν ἀπάσης μέμψεως ἀπολύουσιν.

Ἡ ἀμαρτία ὡς μὲν ὠδίνεται, ἔχει τινὰ αἰσχύνην· ἐπειδὴν δὲ τελεσθῆ, τότε ἀναισχυντοτέρους ποιεῖ τοὺς ἐργαζομένους αὐτήν.

Ὡς γάρ τὰς μελίσσας καπνὸς φυγαδεύει καὶ τὰς περιστεράς δυσωδία· οὕτω καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελον ἢ πολὺδακρυς καὶ δυσώδης ἀφίστησιν ἀμαρτία.

Ὡσπερ ἡ σκιά τῷ σώματι, οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἀμαρτίαι παρέπονται, ἐναργεῖς τὰς πράξεις εἰκονίζουσαι.

Φύσει πρόχειρον ἢ κακία, καὶ πολὺς ἐπὶ τὸ χειρὸν ὁ δρόμος.

Εὐζήλωτον μέντοι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἢ μοχθηρία· καὶ οὐδὲν οὕτω ῥάδιον ὡς τὸ γενέσθαι κακόν.

Μὴ ἀπαξιώσης ἐξαγορευσαί σου τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα τῇ ἐντεῦθεν αἰσχύνῃ τὴν ἐκεῖθεν φύγῃς (ἐπειδὴ μέρος καὶ τοῦτο τῆς ἐκεῖσε κολάσεως) καὶ δείξῃς ὅτι τὴν ἀμαρτίαν ὄντως μεμίσσηκας, παραδειγματίσας αὐτήν καὶ θριαμβεύσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως.

Περιβαλοῦ κόπρια, δάκρυα, στεναγμοὺς, τὴν δι’ ἐξαγορεύσεως καὶ ἀτιμοτέρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν.

Οὐκ ἔστι τοῖς ἀπελθοῦσιν ἐν ἄδη ἐξομολόγησις καὶ διόρθωσις. Συνέκλεισε γάρ ὁ Θεός, ἐνταῦθα μὲν βίον καὶ πρᾶξιν· ἐκεῖ δέ, τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν.

Κακία σιωπηθεῖσα, νόσος ὑπουλός ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ.

Θεολόγου. Θᾶπτον γάρ ἄν τις ὀλίγης κακίας μεταλάβοι πλουσίως, ἢ ἀρετῆς βαθείας κατὰ μικρόν. Ἐπεὶ καὶ μέλιτι μὲν ἀψίνθιον τάχιστα μεταδίδωσι τοῦ πικροῦ, μέλι δὲ οὐδέ τὸ διπλάσιον ἀψινθίω τῆς ἑαυτοῦ γλυκύτητος.

Χρυσοστ. Τοιοῦτον ἡ ἀμαρτία· πρὶν ἢ μὲν ἀπαρτισθῆναι, μεθύειν ποιεῖ τὸν ἀλόντα· ἐπειδὴν δὲ πληρωθῆ καὶ ἀπαρτισθῆ, τότε τὰ μὲν τῆς ἡδονῆς ταύτης ὑπεξίσταται καὶ σβέννυται· γυμνός δὲ ἔστηκε λοιπὸν ὁ κατήγορος, τοῦ συνειδότος δημίου τάξιν ἐπέχων (869) [ἐπέχοντος] καὶ καταξαίνων τὸν πλημμεληκότα, καὶ τὴν ἐσχάτων ἀπαιτῶν δίκην, καὶ μολίβδου παντός βαρύτερον ἐπικείμενος.

Ἀπόστηθι τῆς πονηρίας, παῦσαι τῆς κακίας, ἐπιλαβοῦ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑπόσχου μηκέτι αὐτὰ ποιεῖν· καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς ἀπολογία. Ἐγὼ διαμαρτύρομαι καὶ ἐγγυῶμαι, ὅτι τῶν ἀμαρτανομένων ὑμῶν ἕκαστος, ἄν ἀποστάς τῶν προτέρων κακῶν ὑπόσχηται τῷ Θεῷ μετὰ ἀληθείας μηκέτι αὐτῶν ἄψασθαι, οὐδὲν ἕτερον ὁ Θεός ζητεῖ πρὸς ἀπολογία μείζοντα. Φιλάνθρωπος γάρ ἐστι καὶ ἐλεήμων· καὶ καθάπερ ἡ ὠδίνουσα ἐπιθυμεῖ τεκεῖν, οὕτω καὶ αὐτός ἐπιθυμεῖ τὸν ἔλεον ἐκχεῖν τὸν ἑαυτοῦ.

Ὡσπερ γάρ σπινθήρ ἐάν φθάσῃ ἐπιλαβέσθαι τινός, πάντα λοιπὸν κατανέμεται· οὕτω τῆς ἀμαρτίας φύσις, ἐπειδὴν τῶν τῆς ψυχῆς λογισμῶν ἐπιλάβηται, καὶ μηδεὶς ἢ ὁ σβέσων, χαλεπωτέρα λοιπὸν καὶ δυσχεύρωτος γίνεται, τῇ τῶν δευτέρων προσθήκῃ εἰς μείζονα καταφρόνησιν ἐπαιρομένη.

Ὡσπερ γάρ ὁ ἐν ἀμαρτήμασιν ὢν, ἐτέρων κατηγορῶν, ἑαυτοῦ πρὸ ἐκείνων κατηγορεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἐν συμφορᾷ ὢν καὶ ὄνειδιζων ἐτέρου συμφορᾶς, ἑαυτὸν πρὸ ἐκείνου ὄνειδίζει.

Καθάπερ οἱ διὰ νυκτός ἀσελήνου βαδίζοντες τρέμουσι, κἄν μηδεὶς ὁ φοβῶν παρῆ· οὕτω καὶ οἱ τὴν ἀμαρτάν ἐργαζόμενοι, θαρρῆειν οὐκ ἔχουσι, κἄν μηδεὶς ὁ ἐλέγχων ἦ.

Ἐπὶ ἐνός οὐ θέλομεν ἀσχημονῆσαι ἐνταῦθα· ἐπὶ δὲ μυριάδων ἐκεῖ τί ποιήσομεν;

Γρηγ. Νύσσης. Πολλή πρὸς τὴν κακίαν ἐστὶν ἡ εὐκολία, καὶ ὀξύρροπος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡ φύσις.

Κυρίλλου. Πολλὰ παύομεν ἅπαντες. Νοσεῖ γάρ ἡ φύσις τὸ εἰς ἀμαρτίαν εὐκόλον, διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς εἰσοικισαμένων τὸ πάθος.

Φίλωνος. Τῷ μὲν ἀγνοίᾳ τοῦ κρείττοντος διαμαρτάνοντι συγγνώμη παρεισέρχεται· ὁ δὲ ἐξεπίτηδες ἀδικῶν, ἀπολογία οὐκ ἔχει.

Κλήμεντος. Φοβηθῶμεν οὐχὶ νόσον τὴν ἕξωθεν, (872) ἀλλ' ἀμαρτήματα, δι' ἃ ἡ νόσος· καὶ νόσον ψυχῆς, οὐχὶ σώματος.

Θεοτίμου. Ὡς οἰκεν ἡ ἀμαρτία παραβλήματι κωλύοντι τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν γενέσθαι.

Ἰωσήπου. Οὐκ ἐκριζωτῆς τῶν παθῶν, ἀλλ' ἀνταγωνιστῆς ἐστὶν ὁ λογισμός.

Οὔτε πῦρ ἱματίῳ περιστεῖλαι δυνατόν, οὔτε αἰσχρὸν ἀμάρτημα χρόνῳ.

Ἀριστοτ. Οὐ πόρρω τοῦ ἀναμάρτητου καθίστησιν ἑαυτὸν, ὁ τὸ ἀμαρτηθὲν ἐπιεικῶς ὁμολογήσας.

Πυθαγόρου. Τὰ ἀμαρτήματά σου πειρῶ, μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχῳ.

Δημοσθ. Ὡσπερ σωματικὸν πάθος οὐ κρυπτόμενον οὐδέ ἐπαινούμενον ὑγιαίνεται· οὕτως οὐδέ ψυχὴ κακῶς φρουρουμένη θεραπεύεται.

Μοσχίωνος. Βέλτιον ὀλιγάκις ὁμολογοῦντα κατορθοῦν, σωφρονεῖν πολλάκις, ἢ ὀλιγάκις ἀμαρτάνειν λέγοντα, πλημμελεῖν πολλάκις.

Ζήνων. Ζῆθι, ὦ ἄνθρωπε, μὴ μόνον ἵνα φάγῃς καὶ πίῃς, ἀλλ' ἵνα τῷ ζῆνι πρὸς τὸ εὖ ζῆν καταχρήσῃ.

Φαυωρίνου. Πάθος τί μου προσέπεσε τῇ ψυχῇ, καὶ τί μὲν ἐστὶν οὐκ οἶδα. Ἔρωτα δέ αὐτὸ λέγουσι οἱ μεμνημένοι. Βάσκανε δαῖμον καὶ ἀλόγιστε, ἀσθενεῖ προσελήλυθας σώματι, φέρειν σε μὴ δυναμένω. Ἐξίσταμαί σου, δαῖμον· παραχωρῶ σου τῆς μάχης· οὐκ εἰμί σου στρατιώτης.

Θεοφράστ. Ἔρωσ ἐστὶν ἀλόγιστου τινός ἐπιθυμίας ὑπερβολή, ταχεῖαν μὲν ἔχουσα τὴν πρόσοδον, βραδεῖαν δέ τὴν ἀπόλυσιν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Περὶ ἀκρασίας καὶ γαστριμαργίας.

Λουκ. ζ'. Οὐαί οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε· οὐαί οἱ γελῶντες, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

Ἰακ. ε'. Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐτρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς.

Παροιμ. κδ'. Μὴ ἀπατηθῆς ἐν χορτασίᾳ κοιλίας σου.

Παροιμ. κε'. Μέλι εὐρών, τί ἱκανόν φάγε, μὴ ποτε πλησθεῖς ἐξεμέσης.

Σιράχ. μ'. Ἀνήρ βλέπων εἰς τράπεζαν ἀλλοτρίαν, οὐκ ἔστιν ὁ βίος αὐτοῦ ἐν λογισμῷ ζωῆς.

Βασιλείου. Γαστήρ συναλλάκτης ἐστὶν ἀπιστότατος, (873) ταμεῖον ἀφύλακτον· πολλῶν ἀποτεθέντων, τὴν μὲν βλάβην παρακατέχουσα, τὰ δέ παραδοθέντα οὐ κατέχουσα.

Λίχνη γαστήρ, ἡ αἰεὶ ἀπαιτοῦσα καὶ μηδέποτε λήγουσα. Ἡ λαμβάνουσα σήμερον, καὶ αὔριον λανθανομένη. Ὅταν ἐμπλησθῇ, περὶ ἐγκρατείας φιλοσοφεῖ· ὅταν διαπνευσθῇ, ἐπιλανθάνεται τῶν δογμάτων.

Φοβήθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουσίου. Ἐκεῖνον παρέδωκε τῷ πυρὶ ἢ διὰ βίου τρυφή. Οὐ γὰρ ἀδικίαν, ἀλλὰ τὸ ἀβροδίατον ἐγκληθεῖς, ἀπετηγανίζετο ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου.

Ἐκ γὰρ τῆς παχείας τροφῆς καὶ οἴνου, αἰθαλώδεις τινές ἀναθυμιάσεις ἀναπεμπόμεναι, νεφέλης δίκην πυκνῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλάμψεις ἐπὶ τὸν νοῦν διακόπτουσι. Διὸ καὶ Μωϋσῆς πρὸς θεωρίαν Θεοῦ ἀναβαίνων διὰ τοῦ νοῦ, ἄσιτος καὶ ἄποτος ἡμερῶν τεσσαράκοντα διετέλεσεν, ἀθόλωτον διαμένειν αὐτῷ τὸ ἡγεμονικόν διοικούμενος.

Θεολ. Ἄυπνός ἐστι καὶ ἀκοίμητος πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν.

Δός εἶπε γαστήρ. Ἦν λαβοῦσα φωφρονεῖς,

Δώσω προθύμως· ἦν δέ τοῖς κάτω δίδωσ
Κόπρον· λάβοις μὲν, ἀλλ' ὅμως μὴ πλουσίαν. Εἰ δ' οὖν κατάσχοις, δώσωμεν καὶ
πλουσίαν.

Ἄκρασία γάρ ἐμοί, πᾶν τό περιττόν καὶ ὑπὲρ τὴν χεῖαν καὶ ταῦτα, πεινόντων ἄλλων
καὶ δεομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ καὶ κράματος.

Οὐδέν οὕτω ἐπίμαχόν τε καὶ φιλόνεικον, ὡς ἡ γαστήρ.

Χρυσος. Φαγών καὶ πιών καὶ ἐμπλησθεὶς, πρόσεχε σεαυτῷ. Ἀπόκρημνος γάρ ἐστιν ὁ
τόπος τῆς τρυφῆς.

Ἴω. Κλίμ. Θλιβομένης κοιλίας ταπεινοῦται καρδία· θεραπευομένης δέ, γαυριᾶ
λογισμός.

Νύσσ. Ὅψον σοι γενέσθω ἔνδεια· καὶ τό μὴ ἐπιβάλλειν κόρον τῷ κόρῳ, μηδὲ
ἀμβλύνειν τῇ κραιπάλῃ ὄρεξιν.

Ῥίζα τῶν περὶ τόν βίον πλημμελημάτων ἐστίν, ἡ περὶ τόν λαιμόν ἀσχολία.

Μέχρι τῆς ὑπερώας ἡ τῶν ἡδυσμάτων αἴσθησις τόν ὄρον ἔχει· ἀπό δέ ὑπερώας,
ἀδιάκριτος ἡ τῶν ἐμβαλλομένων διαφορά, ὁμοτίμως τὰ πάντα τῆς φύσεως πρὸς
δυσωδίαν ἀλλοιούσης.

Φίλωνος. Ἐγκρατείας μὲν ἴδιον, ὑγίεια (876) καὶ ἰσχύς ἀκρασίας δέ, ἀσθένεια καὶ
νόσος γειτνιώσα θανάτῳ.

Πλουτάρχ. Ὑγίαν ἔχειν παρά Θεοῦ αἰτοῦνται οἱ ἄνθρωποι· τὴν δέ ταύτης δύναμιν
παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, οὐκ ἴσασιν. Ἄκρασία γάρ τὰ ἐναντία πράσσοντες, αὐτοὶ προδοταὶ
τῆς ὑγείας γίνονται.

Ὡσπερ ἄλειμμα οὐ τό ἡδύ καλόν, οὐδέ τό μακρόν, ἀλλά τό ὑγιεινόν· οὕτω καὶ
τροφή, οὐχ ἡ ἡδεῖα καλή, οὐδέ ἡ πολλή, ἀλλ' ἡ ὑγιεινή.

Τάχος καὶ ἔπειξις ἀπέστῳ τοῦ ἐσθίου· κυνῶδες γάρ τοῦτο, καὶ θηρίῳ μᾶλλον ἢ
ἀνθρώπῳ πρέπον.

Κάτωνος. Οὗτος τῆς πολυτελείας καθαπτόμενος, εἶπεν, Ὡς χαλεπὸν ἐστὶ λέγειν
πρὸς γαστέρα, ὧτα μὴ ἔχουσαν.

Ἄντισθέν. Ἄντισθένης ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶν ἐορτή, εἶπε, Γαστριμαργίας ἀφορμή.

Ἐπικτήτου. Φρόντιζε ὅπως σε μὴ τὰ ἐν τῇ γαστρὶ σιτία πιαίνει, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ψυχῇ
εὐφρασία. Ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυβαλίζεται, καὶ συνεκρεῖ ὁ ἔπαινος· ἡ δέ ψυχὴ χωρισθεῖσα,
διαπαντός ἀκήρατος μένει.

Ἐν ταῖς ἐστιάσεσι, μέμνησο ὅτι δύο ὑποδέχονται· τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ· καὶ ὅ τι ἂν
τῷ σώματι δῶς, τοῦτο εὐθύ ἐξέχεας· ὅ τι δ' ἂν τῇ ψυχῇ διαπαντός τηρεῖς.

Διογένης. Τῶν οἰκιῶν ἔνθα πλείστη τροφή, πολλοὺς μῦς εἶναι καὶ γαλάς· καὶ
σώματα δέ τὰ πολλὴν τροφήν δεχόμενα, καὶ νόσους ἴσας ἐφέλκεσθαι.

Κράτης. Κράτης ἰδὼν χρυσοῦν εἰκόνα Φρύνης τῆς ἐταίρας ἐν Δελφοῖς ἐστῶσαν,
ἀνέκραγεν, ὅτι Τοῦτο τῆς Ἑλλήνων ἀκρασίας τρόπαιον ἔστηκεν.

Ὁ αὐτός νεανίσκον ἰδὼν ἀθλητικὸν οἶνω καὶ κρεοφαγία καὶ ἀσκήσει σάρκα πολλήν ὑποτρέφοντα, εἶπεν, ὦ δαιμόνιε, παῦσαι καθ' ἑαυτοῦ ποιῶν τό δεσμοκτήριον ἰσχυρόν.

Θεόγνιδος.

Πολλῶ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη
Ἄνδρας, ὅσοι μοίρης πλεῖον ἔχειν ἔθελον.

Σωκράτης. Οὗτος τούς μέν ἀνθρώπους ἔλεγε ζῆν ἵνα ἐσθίωσιν· ἐγὼ δέ ἐσθίω ἵνα ζῶ.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄.

Περὶ λύπης καὶ ἀθυμίας.

Ματθ. ε΄. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

β΄. Κορ. β΄. Τίς ἐστὶν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;

(877) Σολομ. Ὡσπερ σῆς ἱματίω καὶ σκώληξ ξύλω, οὕτω λύπη ἀνδρός βλάπτει καρδίαν.

Σιράχ λη΄. Ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος· καὶ λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν.

Βασιλείου. Ὡσπερ οἱ σκώληκες τοῖς ἀπαλωτέροις τῶν ξύλων ἐντίκτονται μάλιστα, οὕτως αἱ λύπαι τοῖς μαλακωτέροις ἦθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐμφύονται.

Ὁ λέγων μὴ πρέπειν τῷ δικαίῳ τὴν θλίψιν, οὐδέν ἕτερον λέγει, ἢ μὴ ἀρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὸν ἀνταγωνιστὴν.

Θεολόγου. Φέρει παραμυθίαν ὀδυνομένῳ κοινωνία τῶν στεναγμῶν.

Ἔστι ποτέ ἡδονῆς λύπη τιμιωτέρα, καὶ κατήφεια πανηγύρεως καὶ γέλωτος οὐ καλοῦ, δάκρυον ἐπαινετόν.

Μέγα γάρ τό παρά συναλούντων φάρμακον. Οἱ γάρ τό ἴσον τοῦ πάθους ἔχοντες, πλεόν εἰσὶν εἰς παραμυθίαν τοῖς πάσχουσιν.

Χρυσόστ. καιρός ἀθυμίας, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρῶμεν κακῶς.

Πλουτάρχ. Ὀδὸν μέν τὴν λειοτάτην ἐκλέγεσθαι· βίον δέ, τὸν ἀλυπότατον.

Ἐπενδύεσθαι δεῖ, τῷ μέν θώρακι, χιτῶνα· τῇ δέ λύπη νοῦν.

Σωκράτης. Ἐρωτηθεῖς, Τί λύπει τούς ἀγαθούς, εἶπεν, Εὐτυχία πονηρῶν.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς, Πῶς ἂν τις ἀλύπως διάγει, Τοῦτο ἀδύνατον, εἶπεν· οὐ γάρ ἐστι πόλιν ἢ οἰκίαν οἰκοῦντα καὶ ἀνθρώπους ὀμιλοῦντα μὴ λυπεῖσθαι.

Λευκίπ. Τοῦτο γάρ ἴδιον τῶν ὀφθαλμῶν, ἐν τοῖς μεγάλοις κακοῖς μὴ ἐκχέειν δάκρυον· ἐν δέ ταῖς μετρίαις συμφοραῖς, ἀφθόνως τὰ δάκρυα καταρῥεῖ.

Χαρακλ. Πολλάκις γάρ τό χαρᾶς ὑπερβάλλον, εἰς ἀλγεινὸν περιίστησι· καὶ τῆς ἡδονῆς τό ἄμετρον, ἐπίσπαστον λύπην ἐγέννησε.

Μοσχίων. Ἐπεσθαι τοῖς τερπνοῖς εἴωθε καὶ τὰ λυπηρά.

Δημώνακτ. Δεῖ ὡσπερ φορτίον τήν λύπην ἀνθέμενον, μή στέοντα (στένοντα) φέρειν.

Χαρικλ. Οἱ ἄνθρωποι τάφους μέν κατασκευάζουσι καί ἐντάφια ὡσπερ μέλλοντες αὐτοῖς χρῆσθαι· ἀφοβίαν δέ καί ἀλυπίαν τήν περί τοῦ θανάτου ἤ χρήσονται, οὐ παρασκευάζονται.

Θεοπόμπ. Εἴ τις πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν κεκτημένος μετά τοῦ λυπεῖσθαι διάγει τόν βίον, ἀπάντων ἄν εἴη καί τῶν ὄντων καί τῶν ἐσομένων ἀθλιώτερος.

(880) Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου, Ἰσοκράτ, Δημοκρ. Εἰ βούλει ἄλυπον βίον ζῆν, τά μέλλοντα συμβαίνειν ὡς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου.

Ἄλυπος ἴσθι, μή τήν ἀπάθειαν, ὡς τά ἀλόγια τῶν ζώων· μηδέ τήν ἀλογίαν, ὡς οἱ ἄφρονες· ἀλλ' ὡς ἐνάρετος, τόν λόγον τῆς λύπης ἔχων παραμύθιον.

Εὐγνώμων ὁ μή λυπούμενος ἐν οἷς οὐκ ἔχει, ἀλλά χαίρων ἐφ' οἷς ἔχει.

Ὅσοι τινές πρός τάς συμφοράς, γνώμη μέν ἤκιστα λυποῦνται, ἔργω δέ μάλιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι καί τῶν πόλεων καί ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν,

Ἐπικτήτου. Ἐρωτηθεῖς πῶς ἄν τις τόν ἐχθρόν λυπήσῃ, ἔφη, Ἐαυτόν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν.

Τούς ἄφρονας ὁ χρόνος τούς δέ φρονίμους ὁ λόγος τῆς λύπης ἀπαλλάττει.

Ποσειδip. Οὐδεῖς ἄλυπος τόν βίον διήγαγεν, ἄνθρωπος ὢν· οὐδ' ἄχρι τοῦ τέλους ἔμεινεν εὐτυχῶν.

Εὐριπίδ. Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν βίον ἄλυπον ἐν οὐδενί.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Περί ὕπνου.

Ματθ. κς΄. Μαρ. ιδ΄. Λουκ. κδ΄. Ἐλθῶν ὁ Ἰησοῦς, εὔρε τούς μαθητάς αὐτοῦ καθεύδοντας· ἦσαν γάρ οἱ ὀφθαλμοί αὐτῶν βεβαρημένοι, καί λέγει αὐτοῖς, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ. Κἄν τόν Ἰούδαν θεάσαθε πῶς οὐ καθεύδει. Γρηγορεῖτε οὖν καί προσεύχεσθε.

Α΄. Θεσ. ε΄. Ἄρα οὖν μή καθεύδωμεν ὡς καί οἱ λοιποί, ἀλλά γρηγορῶμεν καί νήφωμεν. Οἱ γάρ καθεύδοντες, νυκτός καθεύδουσι· καί οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτός μεθούσιν· ἡμεῖς δέ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν.

Παροιμ. κγ΄. Ἐνδύεται διερρήγμενα καί ρακώδη, πᾶς ὑπνώδης.

Σιράχ. λα΄. Μέρμινα ἀγρυπνίας ἀπαιτήσῃ νυσταγμόν.

Βασιλείου. Εὐχαρίσται, ἄνθρωπε, τῷ ἀκουσίως ἡμᾶς διά τοῦ ὕπνου τῆς συνεχείας τῶν πόνων λύοντι, καί ἐκ μικρᾶς ἀναπαύσεως, πάλιν πρός τήν ἀκμήν τῆς δυνάμεως ἐπανάγοντι.

Θεολόγου. Ἄνῆρ ὑπνώδης, εὐρετῆς ὄνειράτων· μύστης γάρ ὕπνος φασμάτων, οὐ πραγμάτων.

Χρυσόστ. Ὑπνος οὐδέν ἐστιν, ἢ θάνατος πρόσκαιρος, καί ἐφήμερος τελευτή.

(881) Γρηγ. Νύσσης. Ὡσπερ ἐπί τῆς καθύγρου γῆς, ἐπειδάν θερμοτέραις ἀκτῖσιν ἐπιλάμψαι ὁ ἥλιος, ἀτμοὶ τινες ὀμιχλώδεις ἀπό τοῦ βάθους ἀνέλκονται· ὁμοίον τι γίνεται καί ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῆ, τῆς τροφῆς ὑπὸ τῆς φυσικῆς θερμότητος ἀναζεύουσης· ἀνωφερεῖς δέ ὄντες οἱ ἀτμοὶ κατὰ φύσιν καί ἀερώδεις, καί πρὸς τό ὑπερκείμενον ἀναπνέοντες, ἐν τοῖς κατὰ τὴν καεφαλήν γίνονται χώροις.

Φίλων. Εἰκότως μελέτην θανάτου· σκιάν δέ καί ὑπογραμμὸν τῆς αὐθις ἐσομένης ἀναβιώσεως, τὸν ὕπνον οἱ τάληθῆ πεφρονηκότες ἀπεφήνατο· ἐκατέρων γάρ ἐναργεῖς φέρει τὰς εἰκόνας, καί μεθιστᾶ τὸν αὐτὸν ἐξ ὀλοκλήρου.

Κλήμεντ. Ὅσα περὶ ὕπνου λέγουσι, τὰ αὐτὰ χρή καί περὶ θανάτου ἐξακούειν. Ἐκάτερος γάρ δηλοῖ τὴν ἀποστασίαν τῆς ψυχῆς· ὁ δέ μᾶλλον, ὁ δέ ἥττον.

Πᾶσι δέ, ὡς ἔπος εἶπειν, διαμαχητέον ὑμῖν πρὸς τὸν ὕπνον, ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν διὰ τὴν ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν.

Ὁ γάρ ὕπνος ὡσπερ τελώνης τὸν ἡμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαριεῖται χρόνον.

Πολλοῦ γε δεῖ μεθ' ἡμέραν καθεύδειν, τοῖς καί τῆς νυκτός τό πλεῖστον εἰς ἐγρήγορσιν ἀποτεμνομένοις.

Δημοκρίτ. Ἄγρυπνος ἔσο κατὰ τὸν νοῦν· συγγενῆς γάρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου ὁ περὶ τοῦτον ὕπνος.

Οἱ ἡμερήσιοι ὕπνοι σώματος ὄχλησιν, ἢ ψυχῆς ἀδημοσύνην, ἢ ἀργίην ἢ ἀπαιδευσίαν σημαίνουσιν.

Φιλοστράτ. Οὐδέ γάρ οἱ σώφρονες καί σπουδαῖοι νυστάζουσι, κἂν πόρρω τῶν νυκτῶν σπουδάζουσι. Οὐ γάρ ἔξωθεν αὐτούς ὁ ὕπνος ὡσπερ δεσπότης, ὑβρίας εἰς τὸν αὐχένα δεδουλωμένον ὑπὸ τοῦ οἴνου· ἀλλ' ἐλεύθεροί τε καί ὀρθοί φαίνονται. Καταδαρθέντες δέ καθαρᾶ τῇ ψυχῇ δέχονται τὸν ὕπνον, οὔτε ὑπὸ τῶν εὐπραγιῶν ἀνακουφιζόμενοι, οὔτε ὑπὸ κακοπραγίας τινός ἐκτρώσκοντες. Σύμμετρος γάρ πρὸς ἄμφω ταῦτα ψυχὴ νήφουσα, καί οὐδετέρου τῶν παθῶν ἤττων· ὅθεν καί καθεύδει ἥδιστα καί ἀλυπότατα, μὴ ἐξισταμένη τοῦ ὕπνου.

ΛΟΓΟΣ Λ΄.

Περὶ μέθης.

Λουκ. κἀ'. Προσέχετε ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιοτικαῖς· καὶ αἰφνιδίως ὑμῖν ἐπιστῆ ἡ ἡμέρα ἐκείνη.

Ῥωμ. ιγ'. Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν· μὴ κώμαις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις.

Σολ. ζ'. Ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ εἰς οἶκον πότου.

Παροιμ. κγ'. Μὴ ἴσθι οἰνοπότης· πᾶς γάρ μέθυσος πτωχεύσει.

(884) Ὅστις ἐστιν ἡδύς ἐν οἴνων διατριβαῖς, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὀχυρώμασι καταλείπει ἀτιμίαν.

Σιράχ, λα΄. Ἐν συμποσίῳ οἴνου μή ἔλεγχε τόν πλησίον, καί μή ἐξουδενώσης αὐτόν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ.

Βασιλ. Ὡσπερ γάρ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι πυρί, οὕτως ἀμετρία οἴνου λογισμόν κατασβέννυσι σώφρονα.

Μέτρον ἄριστον τῆς τοῦ οἴνου χρήσεως, ἡ χρεια τοῦ σώματος.

Μέθη, Κύριον οὐχ ὑποδέχεται. Πνεῦμα ἅγιον ἀποδιώκει. Καπνός μὲν γάρ, φυγαδεύει μελίσσας· χαρίσματα δέ πνευματικά ἀποδιώκει κραιπάλη.

Θεολόγου. Καί οἱ μὲν πένητες, οὕτως ἡμεῖς δέ ἀνακεισόμεθα λαμπροί λαμπρῶς, ἐπί στιβάδος ὑψηλῆς τε καί μετεώρου, καί τῶν περιττῶν καί ἀψαύστων ἐπιβλημάτων. Καί τοῖς μὲν πολὺς κόρος καί ὕδατος· ἡμῖν δέ καί μέχρι μέθης οἱ τοῦ οἴνου κρατῆρες· μᾶλλον δέ καί ὑπὲρ μέθην τοῖς ἀκολαστοτέροις· καί τόν μὲν ἀποπεμφόμεθα τῶν οἴνων, τόν δέ ἐκκρινούμεν ὡς ἀνθοσμίαν· περὶ δέ τοῦ φιλοσοφήσομεν· ζημίαν δέ, εἰ μή προσέσται τῶν ἐγχωρίῳ, καί τῶν ὀμαζομένων ξένων τις, ὥσπερ τύραννος. Δεῖ γάρ ἡμᾶς ἀβρούς καί τῆς χρείας περιττοτέρους εἶναι· ὥσπερ αἰσχυνομένους, εἰ μή κακοὶ νομιζόμεθα καί δοῦλοι γαστρού, καί τῶν ὑπὸ γαστέρα.

Χρυσόστ. Τοῖς ἐν μέθῃ καί ἀκολασία βιοῦσιν, ἡ ἡμέρα πρὸς τό τῆς νυκτός μεταστρέφεται σκότος· οὐ τοῦ ἡλίου σβεννυμένου, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων διανοίας σκοτιζομένης τῇ μέθῃ.

Εὐαγγρίου. Ῥώννυσι μὲν οἶνος σῶμα· τὴν δέ ψυχὴν λόγος Θεοῦ.

Πλουτάρχ. Φθειρέται μὲν κόσμος πυρί καί ὕδατι ὁ δέ τῶν ἀκολάστων πλοῦτος, ἔρωτι καί μέθῃ.

Διογέν. Ἐν συμποσίῳ τινί, πολλοῦ αὐτῷ οἴνου διδομένου, τοῦτο ἐξέχεεν· ἐπεὶ δέ τινες αὐτόν ἐμέμφοντο, Ἐάν γάρ αὐτόν, ἔφη, ἐκπίω, οὐ μόνον αὐτός ἀπόλλυται, ἀλλὰ καὶ ἐμέ προσπόλλυσι.

Μενάνδρ. Ὑβρις καί οἶνος ἀποκαλύπτειν εἰώθασιν φίλοις τά ἦθη τῶν φίλων.

Ὁ πολὺς ἄκρατος, ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν·

Οὐ γάρ τό πλήθος, ἄν σκοπῇ τις, τοῦ πότου

Ποιεῖ παροινεῖν, τοῦ πίνοντος δ' ἡ φύσις.

Χαλεπόν ὅταν τις ὦν πίνῃ πλέον λαλῇ,

Μηδέν κατιδῶν, ἀλλὰ προσποιούμενος.

Πυθαγ. Οὗτος ἔλεγε, Τὴν μέθην, μανίας εἶναι μελέτην.

Κλεόστρατ. Κλεόστρατος πρὸς τόν εἰπόντα αὐτῷ, Οὐκ αἰσχύνῃ μεθύων, ἔφη, Σύ δέ οὐκ αἰσχύνῃ μεθύοντα νουθετῶν;

Ἐπικτήτου. Οἱ τέττιγες μουσικοὶ· οἱ δέ κοχλῖαι, ἄφωνοι· χαίρουσι δέ, οἱ μὲν ὑγραινόμενοι· οἱ δέ ἀλεινώμενοι. Ἐπειτα προκαλεῖται, τούς μὲν, ἡ δρόσος· καί ἐπὶ ταύτῃ ἐκδύνουσι· τούς δ' αὖ διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καί ἐν αὐτῷ ἄδουσι. (885) Τοιγαροῦν, εἰ βούλει μουσικός καί εὐάρμοστος ὑπάρχειν ἀνήρ, ἡνίκα μὲν ἐν τοῖς πότοις ὑπὸ τοῦ οἴνου δροσισθῇ ἡ ψυχὴ, τότε αὐτὴν μή ἔα προϊοῦσαν μολύνεσθαι· ἀλλ' ἡνίκα ἐν τοῖς συνεδρίοις ὑπὸ τοῦ λόγου διαπυρωθῇ, τότε θεσπίζειν καί ἄδειν τά τῇ δικαιοσύνης κέλευε λόγια.

Αισχίν. Κάτοπτρον εἶδους χαλκός ἐστ', οἶνος δέ νοῦ.

Ἀνάχαρσις. Κιρναμένου κρατῆρος ἐφεστίου, τόν μὲν πρῶτον ὑγείας τόν δέ δεύτερον ἡδονῆς τόν δέ τρίτον, ὕβρεως τόν δέ τελευταῖον, μανίας.

Πλάτων. Μεθύων κυβερνήτης, καί πᾶς παντός ἄρχων, ἀνατρέπει πάντα, εἴτε πλοῖον, εἴτε ἄρμα, εἴτε στρατόπεδον, εἴτε ὅ τί ποτε εἴη τό κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Σοφοκλέους. Σοφοκλῆς ἐμέμφετο Αἰσχύλῳ, ὅτι μεθύων ἔγραφε. Καί γάρ εἰ τά δέοντα ποιεῖ, φησίν, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε.

Ἐπικτήτ. Ἡ ἄμπελος τρεῖς βότρυας φέρει, τόν μὲν πρῶτον ἡδονῆς τόν δέ δεύτερον μέθης τόν τρίτον ὕβρεως

Ἐν οἴνω μή πολυλόγει, ἐοιδεικνύμενος παιδείαν· χολερά γάρ ἀποφθέγξει.

Μέθυσός ἐστιν ὁ τριῶν πίνων πλέον,
Κᾶν μή μεθύση, ὑπερέβης τό μέτρον.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

Περί παρρησίας καί τοῦ ἐλέγχου.

Ἰωάν. ζ'. Οὐδεὶς ἐν κρυπτῷ τί ποιεῖ, καί ζητεῖ αὐτός ἐν παρρησίᾳ εἶναι.

Ἐάν ἡ καρδία ἡμῶν μή καταγινώσκει ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τόν Θεόν· καί ὁ μὲν αἰτοῦμεν, λαμβάνομεν, παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν, καί τὰ ἄρεστά ἐνώπιον αὐτοῦ πιῶμεν.

Σιράχ η'. Μή ἐκκαίης, ἄνθρακας ἀμαρτωλοῦς ἐλέγχων, μή ἐμπρησθῆς ἐν φλογί πυρός ἀμαρτιῶν αὐτῶν.

Παροιμ. ιζ'. Ἐξουσίαν δίδωσι λόγοις, ἀρχή δικαιοσύνης.

Βασιλείου. Ἦεοικεν ὁ μὲν ἔλγχος τέλος ἔχειν τήν διόρθωσιν τῆ ἀμαρτάνοντος· ὁ δέ ὀνειδισμός, ἐπί ἀσχημοσύνη τοῦ ἐπταικότος γίνεται.

Ὁ ἐφησυχάζων, καί μή ἐλέγχων τήν ἀμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ, ἄσπλαγχνός ἐστιν, ὡσπερ ὁ τόν ἰόν ἐναφεῖς τῷ δηχθέντι ὑπό τοῦ ἰοβόλου.

Θεολόγου. Πολλῶ βέλτιον βραχεά λυπήσαντα μέγιστα ὠφελῆσαι, ἢ τό πρὸς ἡδονήν διώκοντα ζημιῶσαι τῷ κεφαλαίῳ.

Μεῖζον γάρ ἀγαθόν τό ἐλεγχθῆναι, τοῦ ἐλέγξει (888) νομίζω· ὅσω μεῖζόν ἐστιν, τό αὐτόν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ, τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξει.

Χρυσόστ. Τό μὲν ἀπλῶς παρρησιάζεσθαι, καί τῶν τυχόντων πολλάκις τό δέ εἰς τό δέον καί καιρῷ τῷ προσηκόντι, καί μετά τῆς ἀρμοττούσης συμμετρίας καί συνέσεως τῷ πράγματι χρήσασθαι, μεγάλης λίαν καί θαυμαστῆς δεῖται ψυχῆς.

Ἦεννομος ζωῆ, παρρησίας δημιουργός.

Μεγίστη παρρησία, τό μή νομίζειν ἔχειν παρρησίαν· ὡσπερ οὖν αἰσχύνῃ μεγίστη, τό δικαιοῦν ἑαυτόν ἐνώπιον Κυρίου· καί μάρτυς τῶν λεγομένων, ὁ Φαρισαῖος καί ὁ Τελώνης.

Φωκίων. Φωκίωνος ποτέ τοῦ Ἀθηναίου δημηγοροῦντος, οὐ τά πρός χάριν, ἀλλά τά πρός ὠφέλειαν τοῖς Ἀθηναίοις· Δαμάδου δέ τοῦ ῥήτορος εἰρηκότος αὐτῶ, Ἀποκτενοῦσί σε, ὦ Φωκίων, ὁ Δῆμος, ἦν μανῶσι· Σύ δέ, εἶπεν, ἄν σωφρονῶσιν.

Πλουτ. Οὔτε ἐκ τοῦ κόσμου τόν ἥλιον, οὔτε ἐκ τῆς ὀμιλίας τήν παρρησίαν.

Ξεόχαρ. Ξενόχαρις ὁ φιλόσοφος, ἐρωτηθεῖς ὑπό τινος περί τινων αἰσχροῶν, καί μή ἀποκρινόμενος· ἐκείνου δέ εἰπόντος, Τί σιωπᾶς; Περί τοιούτων, ἔφη, σοί μὲν ἐρωτᾶν, ἐμοί δέ μή ἀποκρίνασθαι πρέπει.

Ἴσοκράτ. Δίδου παρρησίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἵνα περί ὧν ἀμφιγνοίης, ἔχῃς τούς συνδοκιμάσοντας.

Δημοκρίτ. Δημοκρίτου πρεσβεύοντός ποτε ὑπέρ Ἀθημαίων πρός Φίλιππον, καί παρρησία διαλεγόμενου· ὁ Φίλιππος, Οὐ φοβοῦ μή τήν κεφαλὴν σου, ἔφη, προστάξω ἀφαιρεθῆναι; Οὐ, φησίν· ἐάν γάρ σύ μου ταύτην ἀφέλῃς, ἡ πατρίς μοι αὐτὴν ἀθάνατον ἀναθήσει.

Πυθαγ. Φήσαντός τινος, Λίαν μοι ἐπισκώπτεις, ἔφη; Καί γάρ τοῖς σπληνικοῖς τά μὲν δριμαῖα καί πικρά, ὠφέλιμα· τά δέ γλυκαῖα, βλαβερά.

Ἐκ τῶν Ἐπικτ. καί Ἴσοκρ. Οὔτε μάχαιραν ἀμβλείαν· οὔτε παρρησίαν ἄτακτον ἔχειν δεῖ.

Ἐκ τῶν Ἀριστοτύμου. Ὡσπερ τό μέλι τά ἠλκωμένα δάκνει· τοῖς δέ κατά φύσιν ἡδύ ἐστιν· οὕτω καί οἱ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι.

Ὅμοιον ἀψινθίου δριμύ, καί λόγου τήν παρρησίαν ἐκκόψαι, ὅμοιον.

Ἑρμοῦ καί Ἰσιδώρ. Ἐλεγχος ἐπιγνωσθεῖς, ὦ μέγιστε Βασιλεῦ, εἰς ἐπιθυμίαν φέρει τόν ἐλεγχθέντα, ὧν πρότερον οὐκ ἦδει.

Σωκράτ. Τῆς παρρησίας ὡσπερ ὀπώρας ἐν καιρῶ ἡ χάρις ἡδεῖα.

(889) Εὐσεβίου. Ἐχθρός τά ἀληθῆ εἰπών, τοῦ προσποιουμένου φίλου πρός χάριν, ἐστὶ πάντως αἰρετώτερος.

ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄.

Περί φιλοπονίας.

Ἰωάν. ε΄. Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι.

Πράξ. κ΄. Αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καί τοῖς οὔσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων.

Σολ. γ΄. Ἀγθῶν πόνων, καρπός εὐκλείης.

Σιράχ να΄. Ἐργάζεσθε τό ἔργον ἡμῶν πρό καιροῦ, καί δώσει τόν μισθόν ὑμῶν ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

Βασιλ. Τό γάρ πόνω κτηθέν περιχαρῶς ὑπεδέχθη, καί φιλοπόνως διεφυλάχθη. Ὡν μέντοι πρόχειρος ὁ πορισμός, τούτων ἢ κτῆσις εὐκαταφρόνητος.

Τί τῶν ἀγαθῶν εὐκόλον; Τίς καθεύδων τρόπαιον ἔστησε; Τίς τρυφῶν καί καταυλούμενος τοῖς τῆς εὐσεβείας στεφάνοις κατεκοσμήθη; Οὐδεῖς μή δραμῶν ἀνείλετο βραβεῖον. Πόνοι γεννώσι δόξαν, κάματοι προξενουσι στεφάνους.

Θεολ. Γενναιότερον ἐκ τοῦ παθεῖν τό φιλόσοφον, ὥσπερ ψυχρῷ σίδηρος, οὕτω τοῖς κινδύνοις στομούμενον.

Χρυσόστ. Πανταχοῦ διά δυσκολίας καί πόνων τοῖς ἀνθρώποις πέφυκε τά χρήσιμα παραγίνεσθαι.

Φίλωνος. Ὁ μέν τόν πόνον φεύγων, φεύγει τά ἀγαθά· ὁ δέ τλητικῶς καί ἀνδρείως ὑπομένων τά δυσκαρτέρητα, σπεύδει πρὸς μακαριότητα.

Ἴσοκρ. Γύμναζε σαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ἵνα δόξης καί τούς ἀκουσίους ὑπομένειν.

Καρκίν.

Οὐδεῖς ἔπαινον ἡδοναῖς ἐκτήσατο·

Οὐδεῖς ράθυμος εὐκλείης ἀνήρ·

Ἄλλ' οἱ πόνοι τίκτουσι τὴν εὐανδρίαν.

Φιλίσκ. Οὐκ ἔστιν, ὧ μάταιε, σὺν ραθυμίᾳ τά τῶν πονούντων μή πονήσαντας λαβεῖν.

Εὐαγρίου. Ἄτοπόν ἐστὶν διώκοντα τὰς τιμάς, φεύγειν τούς πόνους, δι' ὧν αἱ τιμαί.

Πλουτ. Ὡσπερ ὄργανον ἄνεσιν καί ἐπίτασιν λαμβάνον ἡδύ γίνεται, οὕτω καί βίος.

Νικίου. Οὗτος φιλόπονος ἦν, ὥστε πολλάκις ἐρωτᾶν τούς οἰκέτας εἰ λέλονται, ἢ εἰ ἠρίστηκεν.

Ἀρχιμήδ. Ἀρχιμήδην τῇ σανίδι προσκείμενον ἀποσπῶντες βία οἱ θεράποντες, εἴληφον· ὁ δέ, καί ἐπὶ τοῦ σώματος ἀηλιμμένου διέγραφε τά σχήματα.

(892) Δημοσθ. Ἐρωτηθεῖς ὑπό τινος, Πῶς τῆς ῥητορικῆς περιεγένετο, ἔφη, Πλέον ἔλαιον οἴνου δαπανήσας.

Ἐκ τῶν Δημοκρίτ. καί Ἴσοκράτ' . Γύμναζε τοῖς μέν πόνοις, τό σῶμα, τὴν δέ ψυχὴν γενναίως ὑπομένειν τούς κινδύνους.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεῖς ὑπό τινος, τίνι οἱ φιλόπονοι τῶν ραθύμων διαφέρουσιν, εἶπεν, ὡς οἱ εὐσεβεῖς τῶν ἀσεβῶν, ἐλπίσιν ἀγαθαῖς.

Ὁ αὐτός ἰδὼν νεανίαν φιλοπονοῦντα, ἔφη, Κάλλιστον ὄψον τῷ γήρατι ἀρτύεις.

Δημοκρίτ. Οἱ ἐκούσιοι πόνοι, τὴν τῶν ἀκουσίων ὑπομονὴν ἐλαφροτέραν παρασκευάζουσιν.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ΄.

Περί ὄρκου.

Ματθ. ε΄. Λέγω ὑμῖν μή ὁμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

Ίακ. ε΄. Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μή ὀμνύετε· μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον· ἔστω δέ ὑμῶν τό, Ναί, ναί, καὶ τό, Οὐ, οὔ.

Σολομ. ιδ΄. Ἀδίκως ὤμοσαν ἐν δόλῳ καταφρονήσαντες ὁσιότητος. Οὐ γάρ ἡ τῶν ὀμνουμένων δύναμις, ἀλλ’ ἡ τῶν ἀμαρτανόντων δίκη, ἐπεξέρχεται ἀεὶ τὴν τῶν ἀδίκων παράβασιν.

Σιράχ κγ΄. Ὡσπερ οἰκέτης ἐξεταζόμενος ἐνδελεχῶς, ἀπὸ μώλωπος οὐκ ἐλαττωθήσεται· οὕτως ὁ ὀμνύων καὶ ὀνομάζων Θεὸν διαπαντός ἄνθρωπος, ἀπὸ ἀμαρτίας οὐ καθαρισθήσεται.

Σιράχ κγ΄. Ἀνὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάλιστα.

Πιστούμενος τό ψεῦδος διὰ τῶν ὄρκων, κακὸν ἐμπόρευμα τῆς ἀπανθρωπίας τὴν ἐπιορκίαν προσκτᾶται.

Βασιλ. Αἰσχρὸν γάρ παντελῶς καὶ ἀνόητον ἑαυτοῦ κατηγορεῖν, ὡς ἀναξίου πίστεως, καὶ τὴν τῶν ὄρκων ἀσφάλειαν ἐπιφέρεισθαι.

(893) Θεολ. Ὁ μὲν γάρ εὐορκῶν, τυχὸν ἂν ποτε καὶ παρασφαλεῖ· ὁ δέ μή ὀμνύων, τὸν τῆς ἐπιορκίας κίνδυνον διαπέφευγε.

Ὁ νόμος φησὶν, Οὐκ ἐπιορκήσεις· σύ δέ Οὐδέ ὁμῆ τὴν ἀρχὴν, οὐ μικρὸν οὐ μείζον· ὡς τοῦ ὄρκου τὴν ἐπιορκίαν τίκτοντος.

Χρυσόστ. Οἱ συκοφάνται τό ψεῦδος πιπράσκουσιν· ἀλλήλους ψευδόμενοι τοὺς ὄρκους ἀνήλωσαν, εἰς τό ὀμνύειν, καὶ μόνον, τὸν Θεὸν ἐπιστάμενοι.

Σωκράτης. Δεῖ γάρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, τρόπον ὄρκου πιστότερον φαίνεσθαι παρεχομένους.

Ὁρκον ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις· ἢ σεαυτὸν αἰτίας ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων.

Ἐνεκεν χρημάτων μηδαμῶς Θεὸν ὁμόσης· μηδ’ ἂν εὐορκεῖν μέλλεις· δόξεις γάρ, τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δέ φιλοχρημάτως ἔχειν.

Ἀμφίδος.

Ὅστις γάρ ὀμνύοντι μηδὲν πείθεται,

Αὐτὸς ἐπιορκεῖν ῥαδίως ἐπίσταται.

Οἱ πολλοὶ τοῖς ἀνθρώποις τό εὐόρκους εἶναι παραινουῖσιν· ἐγὼ δέ καὶ τὴν ἀρχὴν μηδ’ εὐπετῶς ὀμνῦναι ὅσιον ἀποφαίνομαι.

Εὐσεβίου. Τρόπου καλοκαγαθίαν, ὄρκου δεῖ. Πιστοτέραν ἔχειν.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ΄.

Περί κενοδοξίας

Ἰωάν. ι΄. Δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, τὴν δόξαν τὴν παρά μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε.

Γαλ. ε΄. Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι.

Παροιμ. ιβ΄. Κρείσσων ἀνὴρ ἐν ἀτιμίᾳ δουλεύων ἑαυτῷ, ἢ ὁ τιμὴν ἑαυτῷ περιθείς καὶ προσδεόμενος ἄρτου.

Σιράχ α΄. Μὴ ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσης, καὶ ἐπάγῃς τῇ ψυχῇ σου ἀτιμίαν.

Σιράχ ι΄. Μισητὴ ἐναντίον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ἡ κενοδοξία.

Κενόδοξοί εἰσιν οἱ πλουτίζοντες ἑαυτούς, μηδὲν ἔχοντες.

Βασιλ. Κενόδοξός ἐστιν, ὁ ψιλῆς ἕνεκεν τῆς ἐν κόσμῳ δόξης ποιῶν τι ἢ λέγων.

Τῷ ὄντι θεραπευόμενα τὰ ὑπερήφανα ἦθη, ἑαυτῶν ὑπεροπτικώτερα πέφυκε γίνεσθαι.

Ὅμοίως γὰρ ἐστὶ χαλεπὸν ἐν τε δυσκολίαις πραγμάτων ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι, καὶ ἐν ταῖς ὑπερηφανείαις μὴ ἐπαρθῆναι.

Θεολ. Μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον.

(896) Τὸ οἶεσθαι, τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται.

Ῥᾶστον ἑαυτόν ἀπατᾶν καὶ οἶεσθαι εἶναι τι, οὐδὲν ὄντα, ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης φυσώμενον.

Αἰσχρὸν μικρῶν κρατοῦντα, φουᾶσθαι μέγα.

Μὴ φρόνει τῶν κακῶν φαίνεσθαι κρείττων·

Λυποῦ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἠττώμενος.

Χρυσόστ. Εἰκότως ἄρα εἴρηται παρά τῶν παλαιῶν κενοδοξία. Διάκενος γὰρ ἐστίν, ἔνδον οὐδὲν ἔχουσα τι χρήσιμον· ἀλλ' ὥσπερ τὰ προσωπεῖα, δοκεῖ μὲν εἶναι λαμπρά καὶ ἐπέραστα, κενὰ δὲ ἔνδοθεν ἐστὶ. Διὸ καὶ τῶν σωματικῶν ὄψεων εὐπρεπέστερα ὄντα, οὐδένα οὐδέποτε πρὸς τὸν ἔρωτα ἰδεῖν ἔπεισε τὸν ἑαυτῶν· οὕτω, μᾶλλον δὲ ἀθλιώτερον, καὶ ἢ παρά τῶν πολλῶν δόξα.

Γρηγ. Νύσ. τὸ ἐπὶ πλούτῳ κομπάζειν, ἢ γενέσει σεμνύνεσθαι, ἢ πρὸς δόξαν ὀρᾶν, ἢ δοκεῖν ὑπὲρ τὸν πέλας εἶναι, δι' ὧν αἱ ἀνθρώπινα πληροῦνται τιμαί, ταῦτα πάντα καθαίρεις τῆς ἀνθρωπίνης τιμῆς καὶ ὄνειδος γίνεται.

Φίλων. Τῶν πολιτικῶν ἕαν τὰς ὕλας ἀφέλῃς, κενὸν τύφον εὐρήσεις νοῦν οὐκ ἔχοντα.

Εὐαγγ. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα· ὃ γὰρ ποιήσης καθαιρήσων αὐτήν, τοῦτο ἀρχὴ σοὶ κενοδοξίας γενήσεται.

Ἰωάν. Κλίμ. Βδελύττεται ἥλιον κλέπτῃς· ὑπερήφανος δέ, πραεῖς ἐξουδενώσει.

Σωκράτ. Τούς μὲν κενούς ἀσκούς, τὸ πνεῦμα διΐσθησι· τούς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ οἴημα.

Διογένης. Ὁ τύφος ὡσπερ ποιμήν, οὐ θέλει τούς πολλούς ἄγει.

Ἀλεξάνδρ. Ἀλέξανδρος νοσήσας μακράν νόσον, ὡς ἀνέρρῳσεν, οὐδέν, ἔφη, διατιθέναι χειρόν· ὑπέμνησε γάρ ἡμᾶς ἡ νόσος, μή μέγα φρονεῖν θνητούς ὄντας.

Φιλιστίων.

Ἐάν ἴδης πονηρόν εἰς ὕψος αἰρόμενον,
Λαμπρῶ τε πλούτῳ καί τύχῃ γαυρούμενον,
Ὀφρῦν τε μείζω τῆς τύχης καθηκόντα,
Τούτου τάχιον μεταβολήν προσδόκα.

Ἐπαίρεται γάρ μείζον, ἵνα καί μείζον πέση.

Μενάνδρου. Ὡ τρισάθλιοι ἅπαντες οἱ φυσῶντες ἐφ' ἑαυτούς μεγάλα· αὐτοὶ γάρ οὐκ ἴσασιν ἀνθρώπου φύσιν.

Ἀριστοτ. Ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον κατωφρυωμένον, Νεανίσκε, ἔφη, οἷος μὲν δοκεῖς αὐτός εἶναι, ἐγὼ γενοίμην· οἷος δέ τῃ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μου οἱ ἐχθροὶ γένοιντο.

Ὁ αὐτός κατανοήσας μειράκιον ἐπὶ πολυτελείᾳ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον, Οὐ παύση, ἔφη μειράκιον ἐπὶ προβάτου σεμνυνόμενος ἀρετῇ.

(897) Ἡρακλ. Ἡράκλειτος ὁ φυσικός, οἷσιν ἔλεγεν ἐγκοπὴν προκοπῆς.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄.

Περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους.

Ἰωαν. γ'. Ὁ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτι ἐν Θεῷ εἰσιν εἰργασμένα.

Ἐφ. δ'. Ἀποθέμενοι ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη.

Παροιμ. ι'. Ὅς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους· ὁ δ' αὐτός διώζεται ὄρνεα πτερωτά.

Σιράχ κζ'. Πετεινά πρὸς τὰ ὅμοια αὐτοῖς καταλύει. Καὶ ἀλήθεια εἰς τούς ἐργαζομένους αὐτὴν ἐπανήξει.

Σιράχ κζ'. Πετεινά πρὸς τὰ ὅμοια αὐτοῖς καταλύει. Καὶ ἀλήθεια εἰς τούς ἐργαζομένους ὄρνεα πτερωτά.

Βασιλείου. Οὔτε ἐν δικαστηρίοις, οὔτε ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν, ἐπιτήδειον τὸ ψεῦδος, τοῖς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν καὶ ἀληθῆ προελομένοις τοῦ βίου.

Τοῦ Θεολόγου. Τὸ μὲν ἀληθές ἐν, τὸ δὲ ψεῦδος, πολυσχιδές.

Χρυσόστ. Οὐδεμιᾶς δεῖται βοηθείας ἢ τῆς ἀληθείας ἰσχύς· ἀλλὰ κἂν μυρίους ἔχη τούς σβεννύντας αὐτὴν, οὐ μόνον ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ (900) δι' αὐτῶν τῶν ἐπηρεάζειν ἐπιχειρούντων, φαιδροτέρα καὶ ὑψηλότερα ἂν εἴη, τῶν εἰκῆ κοπτόντων ἑαυτοῦς καγελῶσα.

Ευαγρίου. Τό σιγᾶν τήν ἀλήθειαν, χρυσόν ἐστι θάπτειν.

Ἰσιδώρου Πηλουσ. Τό ψευδές ἐν πρώτοις λεχθέν πλείονα πίστιν ἔχει παρά τήν ἐν δευτέρῳ λόγῳ δεικνυμένην ἀλήθειαν.

Σευηριανοῦ. Τό ψεῦδος ὅταν θέλη πιστευθῆναι, ἐάν μή πῆξη θεμέλιον δοκούσης ἀληθείας, οὐ πιστεύεται.

Θαλῆς. Θάλῆς ὁ Μελήσιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, Πόσον ἀπέχει τό ψεῦδος τοῦ ἀληθοῦς, Ὅσον, ἔφη, ὀφθαλμοὶ τῶν ὠτων.

Πλουτάρχου. Τό μὲν ἴσον ζυγῶ· τό δέ ἀληθές, τῷ ἐκ φιλοσοφίας λόγῳ κρίνεται.

Ὅδοῦ καὶ ἀληθείας χαλεπὸν ἀποπλανηθῆναι.

Χαρικλ. Καλόν γάρ ποτε καὶ τό ψεῦδος, ὅταν ὠφελοῦν τοὺς λέγοντας, μηδὲν καταβλάπτει τοὺς ἀκούοντας.

Γηρίνου. Καθάπερ τό τοῦ ἡλίου φῶς οὐκ ἔστι θεάσασθαι ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ ὄψει, οὕτω, καὶ ἔτι μᾶλλον τήν ἀλήθειαν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ διανοίᾳ.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου καὶ Ἰσοκράτους. Μηδὲν τῆς ἀληθείας τιμιώτερον ἔστω· μηδέ φιλίας ἐκλογή ἐκτός παθῶν διακειμένη, οἷς τό δίκαιον συγχέεται καὶ σκοτίζεται.

Αἰσώπ. Αἰσώπος ἐρωτηθεὶς, Τί ὄφελος τοῖς ψευδομένοις ἐκ τοῦ ψεύδους, ἔφη, Τό κᾶν ἀληθῆ λέγουσι μή πιστεύεσθαι.

Πλάτων. Πλάτων μὲν ἠδιστον εἶναι τῶν ἀκουσμάτων τήν ἀλήθειαν ἔλεγε· Πολέμων δέ πολύ ἠδιδον τοῦ ἀκούειν τό λέγειν εἶναι τ' ἀληθῆ.

Μενάνδρου. Κρεῖσσον ἐλέσθαι ψεῦδος, ἢ ἀληθές κακόν.

ΛΟΓΟΣ Λστ΄.

Περὶ θανάτου.

Ἰωαν. ια΄. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κᾶν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐκ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Α΄. Θεσ. δ΄. Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπεῖσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα.

Σολομ. δ΄. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε (901) χρόνους μακροῦς· ἀρεστή γάρ ἐν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας.

Σιράαχ λ΄. Κρεῖσσων θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικράν, ἢ ἀρρώστημα ἔμμονον.

Σιράαχ λη΄. Τέκνον, ἐπὶ νεκρῷ κατάγαγε δάκρυα, καὶ ποιήσον πένθος κατὰ τήν τάξιν αὐτοῦ ἡμέραν μίαν καὶ δύο, χάριν διαβολῆς, καὶ παρακλήθητι λύπης ἕνεκα. Γνώθι γάρ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπάνοδος, καὶ τοῦτον γάρ οὐκ ὠφελήσεις, καὶ σαυτὸν κακώξεις. Ἀπὸ γάρ λύπης ἐκβαίνει θάνατος.

Βασιλείου. Ὡσπερ γάρ οἱ ἐν τοῖς πλοίοις καθεύδοντες, αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἄγονται, κᾶν αὐτοὶ μὴ αἰσθάνωνται· ἄλλ' ὁ δρόμος αὐτοῦς πρὸς τό τέλος

ἐπέιγει· οὕτω καί ὑμεῖς τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς ἡμῶν παραρρέοντος, οἶονεῖ τινη κινήσει συνεχεῖ, καί ἀπαύστῳ, πρὸς τό οἰκεῖον ἕκαστος πέρας τῷ λανθάνοντι δρόμῳ τῆς ζωῆς ἡμῶν κατεπειγόμεθα.

Ὁ μὲν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, οὕπῳ μακαριστός διὰ τό ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καί ἀναντιρρήτῳ τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται

Οὐδεὶς μετὰ τό λυθῆναι τὴν πανήγυριν πραγματεύεται, οὐδέ μετὰ τούς ἀγῶνας παρελθῶν στεφانوῦνται· οὐδέ μετὰ τούς πολέμους ἀνδραγαθεῖ.

Θεολόγου.

Παντί βροτῷ θνήσκοντι πᾶσα γῆ τάφος.

Πᾶν γάρ τό ἐκ γῆς γῆ τε καί εἰς γῆν πάλιν.

Χρυσόστ. Εἰ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμειβοῦντες, τοῦ χειραγωγούντος δεόμεθα· πολλῷ μᾶλλον ἢ ψυχῇ, τῆς σαρκὸς ἀπάρασα, καί πρὸς τὴν μέλλουσαν μεθισταμένη ζωὴν, τῶν ὀδηγησόντων δεῖσεται.

Καθάπερ σῶμα ψυχορραγοῦν καί ἐγγύς ὧν τελευτῆς, μυρίας ἀπιστᾶται κακώσεις· καί οἰκίας μελλούσης καταπίπτειν, πολλά προπίπτειν εἴωθεν, καί ἀπό τῆς ὀροφῆς, καί ἀπό τῶν τοίχων· οὕτω καί τῆς οἰκουμένης ἐγγύς καί ἐν θύραις ἐστὶν ἡ συντέλεια, καί διὰ τοῦτο τὰ μυρία διέσπαρται πανταχοῦ κακά.

Ἄριστοτ. Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστὶν ὑπεξελεθῆν ὡς ἐκ συμποσίου, μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα.

Ὁ ἐν νόσῳ διαθήκας γράφων, παραπλήσια πάσχει, τοῖς χειμῶνι θαλαττίῳ εὐτρεπίζειν ἀρχομένοις τὰ τῆς νηὸς ὄπλα

Σωκράτ. Αἰροῦ καλῶς τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχροῦς.

(904) Κλητάρχου. Κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ δι' ἀκρασίας ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Μοσχίωνος. Ταῖς νόσοις ὁ θάνατος ἀλλήλαις ἐπικαταλαμβανούσαις, οὐδ' αὐτός παρεῖναι ἀναβάλλεται.

Ἐκ τῶν Φαβωρίν. Ἄριστείδης ὁ δίκαιος ἐρωτηθεὶς, Πόσον ἐστὶ χρόνον ἄνθρωπον καλόν ζῆν, ἔφη, Ἔως ἂν ὑπολάβῃ τό τεθνάναι τοῦ ζῆν κρεῖττον εἶναι.

Ἄμασις. Ἄμασις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεύς, φίλῳ ἀποβαλόντι υἱόν, φράφων παραμυθητικόν, εἶπεν, Εἰ ὅτε οὐδέπω ἦν οὐκ ἐλύπου, μηδέ νῦν ὅτι οὐκ ἔτι ἔστι λυπηθῆς.

Διογένης. Διογένης ὁ Κυνικός ὀδυρομένου τινός ἐπειδὴ ἐπὶ ξένης ἡμελλε τελευτᾶν, εἶπε, Τί ὀδύρη, ὧ μάταιε, πανταχόθεν γάρ ὀδός ἡ αὐτὴ εἰς ἄδου.

Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους, τόν φῦντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά· τόν δ' αὖ θανόντα καί πόνων πεπαυμένον, χαίροντας, εὐφημοῦντας, ἐκπέμπειν δόμῳ.

Ἐπικούρ. Πρὸς μὲν τ' ἄλλα δυνατόν ἀσφάλειαν πορίσασθαι· χάριν δὲ θανάτου πάντες ἄνθρωποι πόλιν ἀτείχιστον οἰκοῦμεν.

Μουσωνίου. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσαι.

Πολυαίνου. Ἐπί τοῖς ἀποθνήσκουσι μή λυποῦ· ἀναγκαῖον γάρ· ἀλλ' ἐπί τοῖς αἰσχροῦς τελευτῶσιν.

Δημοκρίτ. Οὗτος νοσήσας καί ληθαργῶ περιπεσών, ὡς ἀνένηψεν, οὐδέν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἢ φιλοζωΐα· καί ἐξήγαγεν ἑαυτόν τοῦ βίου.

Μενάνδρου.

Τρισάθλιόν γε καί ταλαίπωρον φύσει.

Πολλῶν τε μεστόν ἔστι τό ζῆν φροντίδων.

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἴασθαι. Τοῦ γάρ κακῶς ζῆν, τό τεθάναι κρεῖσσον.

Σοφοκλ.

Τύμβῳ γάρ οὐδεὶς πιστός ἀνθρώπων φίλος.

Φεῦ τοῦ θανόντος, ὡς ταχεῖα τοῖς βροτοῖς

Χάρις διαρρεῖ, καί προδοῦσ' ἀλίσκεται.

Βίας. Βίας ἐπικαλουμένου τινός τόν θάνατον ἐπί τέκνων ἀπωλεία, ἔφη, τί καλόν καλεῖς, ἄνθρωπε; οὐκ ἂν μή καλέσης ἤξει;

Οὗτος θεασάμενος μάχαιραν ἐρρίμμενην, ἔφη, τίς σε ἀπώλεσεν, ἢ τίνα σύ.

Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, Ποῖος τῶν θανάτων κακός, ἔφη, Ὁ ἀπό τῶν νόμων ἐπαγόμενος.

Σωκράτης. Σωκράτης καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατακριμνησθῆναι, τῆς γυναικὸς Ξανθίππης κλαιούσης καί λεγούσης, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀδίκως ἀποθνήσκεις, εἶπε, Σὺ οὖν ἐβούλου με δικαίως ἀποθανεῖν;

Ὁ αὐτός εἰπόντος αὐτῷ τινός, Οἱ Ἀθηναῖοί σου θάνατον ἐψηφίσαντο, ἔφη, Πρό αὐτῶν δέ ἡ φύσις.

(905) Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, τίνα ἔστιν ἐν ἄδου; εἶπεν· οὔτε ἐγὼ πεπόρευμαι, οὔτε τῶν ἐκεῖσέ τινα συντετύχηκα.

Σέξτου. Οἰκειῶν, ζώντων μὲν, ποιοῦ ἐπιμέλειαν· ἀπογενομένων δέ, δεῖ τὰ σώματα τῆ γῆ συμμεμίχθαι· τοῦτο γάρ καὶ ὄσιον· οὐ γάρ συνθάπτεται ψυχὴ τῷ σώματι. Μάτην οὖν ὁ πολὺς πόνος περὶ τὰς ταφάς.

Ἄναξαγ. Δύο διδασκαλίας εἶναι οἷμαι θανάτου, τόν τε πρό τοῦ γενέσθαι χρόνον, καί τόν ὕπνον.

Ἐκ τῶν Φιλιστίωνος γνωμῶν. Καυσιανοὶ τοὺς μὲν γεννωμένους θρηνοῦσι, τοὺς δέ τελευτήσαντας μακαρίζουσι.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ΄.

Περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου.

Λουκ. ι΄. Εἰς ἣν δ' ἂν οικεῖαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε· Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ· καὶ ἐάν ἢ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτόν ἢ εἰρήνη ὑμῶν.

β΄Κορ. ιγ΄. Εἰρηνεύετε, ἀδελφοί, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Παροιμ. ιζ'. Κρεῖσσον ψωμός μεθ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πολλῶν ἀγαθῶν μετὰ μάχης.

Σαρ. κέ'. Ἐν τρισὶν ὥραϊσθην καὶ ἀνέστην ὥραία ἐναντίον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ εἰρήνη τοῦ πλησίον, καὶ γυνή καὶ ἀνὴρ ἑαυτοῖς συμπεριφερόμενοι.

Βασιλείου. Ὅσον ἐστὶ τό τῆς εἰρήνης ἀγαθόν, τί χρή λέγειν πρὸς ἄνδρας υἱούς τῆς εἰρήνης; Οὐδέν γάρ οὕτως ἴδιον Χριστιανοῦ, ὡς το εἰρηνοποιεῖν· διότι καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ μισθὸν μέγιστον ἡμῖν ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο.

Θεολόγου. Κρεῖσσων ἐπαινετός πόλεμος, εἰρήνης χωριζούσης Θεοῦ.

Χρυσοστ. Ὁ ἐπαυξάμενος εἰρήνην ἅπασι, τὸν πόλεμον τῶν παθῶν ἐξέβαλε, καὶ λιμένος εὐδιωτέραν τὴν ψυχὴν κατεσκεύασεν.

Νύσσης. Ὡσπερ γάρ ὑγείας ἐπιλαβούσης νόσος ἐξαφανίζεται, καὶ φωτὸς φανέντος οὐχ ὑπολείπεται σκοτὸς· οὕτως καὶ τῆς εἰρήνης ἐπιφανείσης, λύεται πάντα τὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου συνιστάμενα πάθη.

Δημοσθ. Δεῖ τοὺς ὀρθῶς πολέμῳ χρωμένους, οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἔμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων.

Πόλεμος ἔνδοξος, εἰρήνης αἰσχρᾶς αἰρετώτερος.

Ἡροδότ. Οὐδεὶς γάρ οὕτως ἀνόητός ἐστιν (ἦ) ὅστις πόλεμον πρό εἰρήνης αἰρέεται. Μενάνδρου.

Εἰρήνη γεωργὸν κὰν πέτραις τρέφει καλῶς.

Πόλεμος δέ, εἰ κὰν πεδίῳ, κακῶς ἔφυ.

Ἄριστοφ.

Εἰρήνη βαθύπλουτε καὶ ζευγάριον βοϊκόν!

Εἰ γάρ ἐμοὶ παυσαμένῳ τοῦ πολέμου γένοιτο

(908) Σκάψαντ' ἀποκλᾶσαι, καὶ λουσαμένῳ διελκύσαι

Τῆς τρυγός, ἄρτον λιπαρόν καὶ ράφανον φέροντι.

Εὐριπίδ.

Σοφὸν γάρ εὐβούλευμα τὰς πολλὰς χέρας·

Νικᾷ γάρ· σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθία πλέον κακόν.

ΛΟΓΟΣ ΔΗ΄.

Περὶ ἐλπίδος.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδέ θερίζουσιν, οὐδέ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά.

Ῥωμ. η΄. Ἐλπίς βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γάρ βλέπει τις, οὐκ ἐλπίζει. Εἰ δέ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

Σολ. ιστ'. Ἀχαρίστου ἐλπίς, ὡς χειμέριος πάχνη τακῆσεται, καὶ ρυήσεται ὡς ὕδωρ ἄχρηστον.

Σολ. ε'. Ἐλπίς ἀσεβοῦς, ὡς φερόμενος χνοῦς ὑπό ἀνέμου, καί ὡς καπνός ὑπό ἀνέμου διαλυθεῖς, καί ὡς μνεῖα καταλύτου μονοημέρου διωδεύθη.

Σιράχ β'. Ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, καί ἴδετε, τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον καί κατησχύνθη, ἢ τίς ἐνέμεινεν ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καί ὑπερεῖδεν αὐτόν.

Βασιλείου. Ὁ ἐπ' ἀνθρωπον ἐλπίζων, ἢ ἐπ' ἄλλο τι τῶν κατὰ τόν βίον μετεωριζόμενος, οὐ δύναται εἶπεῖν· Ἐπί σέ, Κύριε, ἤλπισα, Παράγγελμα γάρ ἐστὶ μὴ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντας.

Ἐπαινώ τόν εἰπόντα, τὰς ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων ἐνύπνια.

Θεολόγου. Ὅταν μεγάλα ἐλπίσαντες ἀθρόως τοῖς ἐλπισθεῖσιν ἐντύχωμεν, ἐλάττω τῆς δόξης ὁρᾶται τὰ φαινόμενα.

Μὴ σφόδρα θαρρῆεῖν, μηδ' ἀπελπίζειν ἄγαν.

Τό μὲν γάρ ἐκλύει· τό δέ ἀνατρέπει.

Ἄ γάρ τις ὡς πεισόμενος δέδοικε, ταῦτα πέπονθε κἂν μὴ πάθη.

Πολλοῖς πρὸς ὄρμοις εὐπλοοῦν ἔδυσκάφος.

Πολλοὶ προσωρμίσθησαν ἐκ τρικυμίας.

Μήτε ἀθυμῶν ἀπελπίσης, εὐημερίαν, μήτε καλῶς πράττων ἀθυμίαν.

Ἐν ἐστὶν ἐν τοῖς οὐσι τό μόνιμον, ἢ πρὸς Θεόν ἐλπίς· τὰ δέ ἄλλα πάντα, οὐχὶ ἐστὶ τῆ φύσει, ἀλλά νομίζεται.

Χρυσοστ. Ἀμήχανον τοῦ τέλους ἐκπεσεῖν, τόν ὅλη διανοία ἐπὶ τόν Θεόν ἐλπίζοντα, καί τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα εἰσφέροντα.

Γρηγ. Νύσ. Τῶν προδοκωμένων ἀγαθῶν ἢ θλίψις ἄνθος ἐστὶ. Διὰ οὖν τό καρπὸν, καί τό ἄνθος δρεψώμεθα.

Νείλου. Τό ἀπροσδόκητον κακόν θορυβεῖ πάντως ἐπελθόν· τό δέ προδοκηθέν εὐτρεπῆ πρὸς τὴν πείραν εὐρόν τόν λογισμόν, κουφότερον ποιεῖ τό δεινόν.

(909) Προκοπίου σοφιστοῦ. Τό ἐλπισθέν ἀγαθόν εἰς τούναντίον περιπεσόν, ἀπαραμύθητον ἔχει τό πάθος.

Πλουτάρχ. Οὔτε ναῦν ἐξ ἐνός ἀγκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὀρμιστέον.

Στάσιμοί εἰσιν αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ὡς ἐν κιμένι τῷ λογισμῷ ὀρμοῦσαι.

Αἱ μὲν τῆς ἀρετῆς ἐλπίδες, ἴδιαί εἰσι τῆς ψυχῆς· αἱ δέ τῆς κακίας, νόθοι.

Ταυτόν ἐστὶν ἐξ ἀσθενοῦς ἀγκυρίου σκάφος ὀρμεῖν, καί ἐκ φαύλης γνώμης ἐλπίδα.

Σωκράτ. Αἱ πονηραὶ ἐλπίδες, ὥσπερ οἱ κακοὶ ὁδηγοί, ἐπὶ ἀμαρτήματα ἄγουσιν.

Οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός, οὔτε ἐλπίς ἀγαθὴ χωρὶς πόνου γεννᾷ τι χρήσιμον.

Λευκίππ. Τὰ γάρ ἡδέα, κἂν μὴ παρῆ, τέρπει ταῖς ἐλπίσιν

Τό γάρ ἐλπισθέν, ἅπαξ ἐξήρηται τῆς ψυχῆς· καί τό μηδαμόθεν ἔτι προσδοκώμενον, ἀπαλλαγὴν παρασκευάζει τοῖς κάμνουσιν.

Χαρικλ. Ἡ γάρ εἰς τό μήπω λεχθέν ἔπειξῖς τοῦ λόγου, τό ὀλόκληρον τῶν ἤδη λεχθέντων παραιρεῖται.

Λευκίππης. Ὁ μὲν γάρ τοῦ κινδύνου φόβος, ἐθορύβει τάς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας ἢ δέ ἐλπίς τοῦ τυχεῖν, ἐκάλυπτεν ἡδονῆ τόν φόβον· οὕτω καί ἐλπίζον ἐφοβεῖτο, καί ἔχαιρε τό λυπούμενον.

ΛΟΓΟΣ ΛΘ΄.

Περί γυναικῶν.

Ἰωαν. δ΄. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἶμι ὁ λαλῶν σοι. Καί ἐπί τοῦτο ἦλθον οἱ μαθηταί αὐτοῦ, καί ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναικός ἐλάλει.

Α΄ Τιμ. β΄. Γυνή ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· γυναικί δέ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδέ ἀυθεντεῖν ἀνδρός.

Παροιμ. ε΄. Μή πρόσεχε φαύλη γυναικί· μέλι γάρ ἀποστάζει ἀπό χειλέων γυναικός πόρνης, ἢ πρός καιρόν λιπαίνει σοι φάρυγγα· ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὐρήσεις.

Παροιμ. κε΄. Ὡσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ, οὕτως ἄνδρα ἀπόλλυσι γυνή κακοποιός.

Παροιμ. κα΄. Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ, ἢ μετὰ γυναικός μαχίμου καί γλωσσώδους καί ὀργίλου.

Σαρ. κε΄. Συνοικῆσαι λέοντι καί δράκοντι εὐδόκησαι, ἢ συνοικῆσαι μετὰ γυναικός πονηράς.

(912) Βασιλ. Αἱ πονηραί τῶν γυναικῶν διαθέσεις, τάς ἀσθενεῖς ψυχάς τῶν συνοικούντων καταβαπτίζουσιν.

Θεολόγου. Αἱ τῶν γυναικῶν ἀφρονέσταται, ἀποροῦσαι κάλλους οἰκείου, πρός τά χρώματα φεύγουσι· καί εἰσίν, ὡς ἄν εἴποιμι, κοσμίως θεατριζόμεναι, δι’ εὐσχημοσύνην ἀσχήμονες, καί δι’ αἰσχος αἰσχροτέραι.

Χρυσοστ. Ὁ ἔχων γυναῖκα πονηράν, γινωσκέτω ὅτι ἤδη τούς μισθούς τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ ἔκομισατο.

Δεινόν πενιχροτέραν λαβεῖν γυναῖκα, δεινόν εὐπορωτέραν. Τό μὲν γάρ εἰς τήν οὐσίαν ἔβλαψε, τό δέ, εἰς ἀυθεντίαν καί ἐλευθερίαν, τόν ἄνδρα.

Κλήμεντ. Ἀνύποπτον εἰς διαβολήν δείκνυσι γυναῖκα, τό μή καλλωπίζεσθαι, μηδέ μὴν κοσμεῖσθαι, παρά τοῦ πρέποντος.

Σέξτου. Ἐπί γυναικί πονηρᾷ καλόν σφραγίς.

Δημοκρίτ. Ὑπό γυναικός ἄρχεσθαι, ὕβρις ἄν εἴη ἔσχατα.

Σόλωνος. Σόλων ἐρωτηθεῖς ὑπό τινος, εἰ γήμη, ἔφη Ἐάν μὲν αἰσχροάν γήμη, ἔξεις ποινήν· εἰ δ’ ὠραίαν, ἔξεις κοινήν.

Διογένης. Κοινολογουμένας γυναῖκας θεασάμενος, ἔφη, Ἄσπίς παρ’ ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

Πουλχερία. Αὕτη ἐρωτηθεῖσα ὑπό τινος ἐν συνόδῳ πλειόνων γυναικῶν, διατί μόνη τῶν ἄλλων γυναικῶν οὐ φορεῖ κόσμον, ἔφη· Αὐτάρκης κόσμος ἐστὶ γυναικί, ἢ τοῦ ἀνδρός ἀρετή.

Πυθαγόρ. Τό εἰς πῦρ καί γυναῖκα ἐμπεσειν, ἴσον ὑπάρχει.

Σεκοῦνδος. Σεκοῦνδος ὁ σοφός ἐρωτηθεῖς, Τί ἐστὶ γυνή; εἶπεν· Ἄνδρός ναυάγιον, οἴκου ζάλη, ἀμεριμνίας ἐμπόδιον, βίου ἄλωσις, καθημερινή ζημία, αὐθαίρετος μάχη, πολυτελής πόλεμος, συνεσθιόμενον θηρίον, συγκαθημένη μέριμνα, συμπλεκομένη λέαινα, κεκοσμημένη σκύλλα, ζῶον πονηρόν, ἀναγκαῖον κακόν.

Ὁ αὐτός ἔφη, Τριῶν κακῶν τέτευγμα· γραμματικῆς, πενίης, καί οὐλομένης γυναικός ἐκφυγεῖν οὐκ ἴσχυσα.

Φιλόξενος. Φιλόξενος ὁ ποιητής, (913) εἰπόντος τινος, Διατί Σοφοκλῆς χρηστάς παρεισάγει τὰς γυναῖκας, αὐτός δέ φαύλας, εἶπεν, Ὅτι Σοφοκλῆς μὲν, οἷας δεῖ εἶναι τὰς γυναῖκας λέγει· ἐγὼ δέ, οἷαί εἰσιν.

ΛΟΓΟΣ Μ΄.

Περὶ ἀντιλογίας καὶ θρασύτητος καὶ ἔριδος.

Ματθ. ε΄. Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμόν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος; Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν· Μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ράπισει εἰς τὴν δεξιάν σου, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.

Ῥωμ. θ΄. Ἦ ἄνθρωπε, μενοῦν γε, σύ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τό πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεύς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δέ εἰς ἀτιμίαν;

Παροιμ. κζ΄. Σίδηρος σίδηρον ὀξύνει·

Παροιμ. κε΄. Ἄνεμος Βορρᾶς ἐξεγείρει νέφη· πρόσωπον δέ ἀναιδές, γλώσσαν ἐρεθίζει.

Σιράχ δ΄. Μὴ γίνου θρασύς ἐν τῇ γλώσσει σου, καὶ νωθρός καὶ παρειμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου.

Σιράχ κβ΄. Πρό πυρός, ἀτμὶς καμίνου καὶ καπνός· οὕτω πρό αἱμάτων, λοιδορίαί.

Ἄνθρωπος συνεθιζόμενος λόγοις ὄνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ μὴ παιδευθῆ.

Ἔρις κατασπευδομένη ἐκκαίει πῦρ· καὶ μάχη κατασπεύδουσα ἐκχέει αἷμα.

Βασιλ. Ἡ ἀντιλογία τό αὐτοκρατορικόν καὶ ἀνυπότακτον δείκνυσι, κἄν ἐν σχήματι ταπεινώσεως γίνηται.

Θεολόγος. Φιλεῖ γάρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρό τό βία κρατοῦ ἀυθαδίζεσθαι, καὶ καθάπερ φλόξ ὑπ' ἀνέμου ριπιζομένη, τοσοῦτω μᾶλλον ἀνάπτεσθαι, ὅσῳπερ ἄν σφοδρότερον καταπνέηται.

Χρυσοστ. Μή πρός τούς παραινοῦντας σιγαῖν ἀντίτεινε λέγων, Οὐκ ἀνέξομαι ἵνα μου καταγελάσας ὁ δεῖνα ἀπέλθῃ. Οὐ γάρ δὴ τότε σου καταγελαῖ, ἀλλ' ὅταν ἐπεξέλθῃς. Εἰ δέ καί τότε γελάσεται, ὡς ἀνόητος καί τοῦτο πείσεται. Σύ δέ μή ζῆτει νικῶν τήν παρά τῶν ἀνοήτων μαρτυρίαν, ἀλλ' ἀποχρώσας (916) νόμιζε τήν παρά τῶν συνετῶν. Μᾶλλον δέ πρός τόν Θεόν ἀνάβλεψον, κἀκεῖνός σε ἐπαινέσει· τόν δέ παρ' ἐκείνου θαυμαζόμενον, οὐ δεῖ τήν παρά τῶν ἀνθρώπων τιμήν ὅλως ἐπιζητεῖν.

Γρηγ. Νύσσ. Τά μέν γάρ λοιπά τῶν ἀμαρτημάτων, καί χρόνου καί πραγμάτων καί τῶν ἔξωθεν συνεργίας πρός τό γενέσθαι δέονται· ἡ δέ τοῦ λόγου φύσις, κατ' ἐξουσίαν ἔχει τό πλημμελεῖν.

Φίλωνος. Ἄναισχυντία μέν ἴδιον φαύλου· αἰδώς δέ, σπουδαίου· τό δέ μήτε αἰσχύνεσθαι μήτε ἀναισχυντεῖν, τοῦ ἀκαταλήπτως ἔχοντος καί ἀσυνκαθέτως.

Ἄναιδές βλέμμα καί μετέωρος αὐχίην, καί συνεχῆς κίνησις ὀφρύων, καί βάδισμα σεσοβημένον, καί τό ἐπί μηδενί τῶν φαύλων ἐρυθριᾶν, σημεῖα ψυχῆς ἐστίν αἰσχίστης, τούς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων ὄνειδῶν τύπους ἐγγραφοῦσης τῷ φανερωῦ σώματι.

Φιλιστίων.

Ὅστις γάρ αὐτός αὐτόν οὐκ αἰσχύνεται,

Συνειδώς αὐτῷ φαῦλα διαπεπραγμένω,

Πῶς τόν δε μηδέν εἰδότη' αἰσχυνθήσεται;

Ἀριστοτέλ. Τό μή αἰσχύνεσθαι κακόν ὄντα, κακίας ὑπερβολή.

Σωκράτης. Γλώσση θρασεῖα μή χρῆσθαι· πολλάκις γάρ τό θράσος, καί αὐτήν διώλεσε τήν κεφαλήν.

Εὐριπίδ. Θράσει μέν οὐδεῖς οὐδέπω, πόνω δέ καί γενναιότητι καί ἐπεικειᾶ ἀρετήν ἐπεκτήσατο.

Μενάνδρου. Οὐκ ἔστιν ἀνοίας οὐδέν ὡς ἐμοί δοκεῖ, τολμηρότερον.

Μουσωνίου. Αἰδοῦς παρά πᾶσιν ἄξιος ἔση, ἐάν πρῶτον ἄρξῃ σαυτόν αἰδεῖσθαι.

Θεόφραστ. Αἰδοῦς παρά πᾶσιν ἄξιος ἔση, ἐάν πρῶτον ἄρξῃ σαυτόν αἰδεῖσθαι.

Κάτωνος. Ὁ αὐτός ἰδὼν μειράκιον ἐρυθριάσαν, ἔφη. Θάρρει· τοιοῦτον γάρ ἔχει ἡ ἀρετή τό χρῶμα.

Μάλιστα νόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν· μηδένα γάρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρίς εἶναι.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ΄.

Περί γήρωσ καί νεότητος.

Ἰωάν. κα΄. Ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες ἑαυτόν καί περιεπάτεες ὅπου ἤθελες· ὅταν δέ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τάς χεῖράς σου, καί ἄλλος δε ζώσει, καί οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.

Ἐβραῖ. ἰβ΄. Διό τάς παρειμένας χεῖρας καί παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε· καί τροχιάς ὀρθάς ποιήσατε τοῖς ποσίν ὑμῶν.

Σιράχ στ΄. Μῆκος βίου, ὁδοί δικαιοσύνης.

Ἐν πλήθει πρεσβυτέρων, στήθι καί εἴ τις σοφός, προσκολλήθητι αὐτῷ.
 Σιράχ η´. Μή ἀτιμάσης ἄνδρα ἐν γήρει αὐτοῦ· καί γάρ καί ἐξ ἡμῶν γηράσκουσιν.
 (917) Σιράχ κε´. Ὡς ὠραῖον πολιαῖς κρίσις, καί πρεσβύτερος ἐπιγνῶναι βουλήν.
 Ὡς ὠραία γερόντων σοφία, καί δεδοξασμένοις διανοήματα βουλής!
 Ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου γέροντα μοιχόν, ἐλαττούμενον συνέσει.
 Βασιλ. Πλέον τῷ ὄντι τῆς ἐν θριξί λευκότητος εἰς πρεσβύτερου σύστασιν, τό ἐν φρονήσει πρεσβυτερικόν.
 Διαφέρει τοῦ νηπίου καθ´ ἡλικίαν οὐδέν, ὁ ἐν ταῖς φρεσὶ μηπιάζων.
 Θεολόγου. Αἰσχρόν τήν μέν ἡλικίαν παρακμάσαι, μή παρακμάσαι δέ τήν ἀσέλγειαν.
 Παιδεύεται τι καί πολιά, καί οὐ πάντη τό γῆρας, ὡς ἔοικεν, εἰς σύνεσιν ἀξιόπιστον.
 Χρυσοστόμ. Πολιά οὐ τρίχες λευκαί, ἀλλά ψυχῆς ἀρεταί.
 Μή τόν νέον διάβαλλε· μηδέ τόν γεγηρακότα ἐπαίνει· οὔτε γάρ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς ἡλικίας ἀρετή καί κακία, ἀλλ´ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς γνώμης.
 Γρηγ. Νύσσ. Ἐπί παντός ὡς ἐπί πολύ πράγματος, ἐπισφαλῆς σύμβουλος ἡ νεότης· καί οὐκ ἄν τις ῥαδίως κατώρθωσέ τι τῶν σπουδῆς ἀξίων, ὧ μή καί πολιά συμπαρελήφθη πρὸς κοινωνίαν τοῦ σκέμματος.
 Φίλων. Ὁ ἀληθεία πρεσβύτερος, οὐκ ἐν μήκει χρόνου, ἀλλ´ ἐπαινετῷ καί τελείῳ βίῳ θεωρεῖται.
 Εὐαγρίου. Τό ἔντιμον ἐν γῆρα εἶναι, ἀπόδειξις τοῦ φιλόπονον πρό γῆρας γεγονέναι· τό δέ σπουδαῖον ἐν νέῳ, ἐχέγγυον τοῦ ἔντιμον ἐν γῆρα ἔσσεσθαι.
 Ἄνθει πρὸς ἐπιστήμην ψυχῆ, ὁπότε ὁ τοῦ σώματος ἀκμαί χρόνου μήκει περαίνονται.
 Νείλου. Θριξ λελευκαμένη, τήν ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς ἀποδημίαν βοᾷ καί διαμαρτύρεται.
 Πλουτάρχ. Ὁ μέν χειμῶν, σκέπης· τό δέ γῆρας, ἀλυπίας δεῖται.
 Πλουτάρχ. Ἡδύ ἐστιν ὥσπερ φίλῳ σπουδαίῳ, οὕτω καί λόγῳ καλῷ συγγηράσκειν.
 Παρεκελεύετο τοῖς νέοις τρία ταῦτα ἔχειν, ἐπί μέν τῆς γνώμης, σωφροσύνην· ἐπί δέ τῆς γλώττης, σιγὴν· ἐπί δέ τοῦ προσώπου, αἰδῶ.
 Ἐκ τῶν Φαυωρίνου. Ἐρατοσθένης ὁ Κυρηναῖος, τῆς ἡλικίας ἔφη, τό μέν ἀκμάζον, ἔαρ εἶναι· θέρος δέ καί μετόπωρον, τό μετὰ τήν ἀκμήν· χειμῶνα δέ, τό γῆρας.
 Σόλωνος. Γῆρας, ἔλεγεν ὄρμον εἶναι κακόν· εἰς αὐτό γάρ πάντα καταφεύγει.
 Διογένης. Ἐρομένου τινός αὐτόν, Τί νομίζεις τό γῆρας; ἀπεκρίνατο, Τοῦ ζῆν χειμῶνα.
 Διογένης. Ἰδῶν δέ γραῦν καλλωπιζομένην, εἶπεν, (920) Εἰ μέν πρὸς τούς ζῶντας, πεπλάνησαι· εἰ δέ πρὸς τούς νεκρούς μή βράδυνε.

Ἄλεξανδρ. Ἄλέξανδρος ἰδὼν τινα τῶν γερόντων βαπτόμενον τὰς τρίχας, εἶπε. Μὴ τὰς τρίχας βάπτου, ἀλλὰ τὰ γόνατα.

Ὅργίας ἐρωτηθεῖς, ποῖα διαίτη χρώμενος, εἰς μακρόν γῆρας ἦλθες; Οὐδέν οὐδέποτε, ἔφη, πρὸς ἡδονὴν οὔτε φαγῶν οὔτε δράσας.

Προκόπιος. Βίου μῆκος, προσδοκηθέν μὲν, πολὺ παραδραμόν δέ, πέφυκεν ὄνειρου καὶ σκιᾶς ἀμυδρότερον εἶναι.

Φιλήμον.

Σύρα, Σύρα, τί ἐστι; πῶς ἡμῖν ἔχεις;

Μηδέποτ' ἐρώτα τοῦτ' ἐπὶ γέροντ' ἴδης,

Ἦ γραῦν τινα ἴσθι δ' εὐθύς ὅτι κακῶς ἔχει.

Ἡρώδου.

Ἐπὶ τὸν ἐξηκοστὸν ἡλίον κάμψης,

ἽΩ Γρύλλε, Γρύλλε, θνήσκε, τέφρα γίνου.

Ὡς τυφλὸς ὁ ὑπὲρ κείνο τοῦ βίου καμπτήρ.

Φιλήμον. Ἔστι που σύνεσις νέων, καὶ γερόντων ἀσυνεσία· χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρόνησιν, ἀλλὰ φύσις ὀρθὴ καὶ δίαίτα.

Δημοκρίτ. Γῆρας καὶ πενία, δύο τραύματα δυσθεράπευτα.

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,

Βουλαὶ δ' ἔχουσιν τῶν γεραιτέρων κράτος.

Γῆρας λεόντων κρεῖσσον ἀκμάτων νεβρῶν.

Ἰσχύς καὶ εὐμορφία, νεότητος ἀγαθόν· γῆρας δέ, σωφροσύνης ἄνθος.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ΄.

Περὶ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας.

Λουκ. κ'. Ἐν δέ τῇ ὑπομονῇ κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ἰακ. ε'. Ἀδελφοί, ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ προφήτου, οἱ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἴδου μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντα. Τὴν ὑπομονὴν ἰώβ ἠκούσατε, καὶ τό τέλος Κυρίου ἴδετε.

Παροιμ. ιε'. Μακρόθυμος ἀνὴρ, κατασβέσει κρίσεις· ὁ δὲ ἀσεβής, ἐγείρει μᾶλλον.

Σιραχ β'. Πᾶν ὃ ἐάν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι, καὶ ἐν ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου, μακροθύμησον, ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσός, καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Σιράχ κβ'. Ὑπόμεινον ἐν καιρῷ θλίψεως, καὶ διάμενε ἐπὶ τὸν πλησίον, ἵνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ συγκληρονομήσης.

Βασιλείου. Ἔστω σοι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ σύννοικος (921) οἷόν τι φῶς καὶ διαύγεια πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν ἀδιαλείπτως παρεχομένη· ἥτις πόρρωθεν τὴν τῆς ψυχῆς σου ἐπιστάσιαν προκατασχοῦσα, καὶ τὰς ἀληθεῖς περὶ ἐκάστου δόξας προευνεπίζουσα, ὑπ' οὐδενός ἐάσει σε τῶν προσπιπτόντων ἀλλοιωθῆναι· ἀλλὰ

προευτρεπισμένον τῇ διανοίᾳ, ὡσπερ τινά σκόπελον θαλάσσης γείτονα, ἀσφαλῶς καί ἀσειστῶς τῶν τε βιαίων πνευμάτων καί τῶν κυμάτων τὰς προσβολὰς ὑπομένειν.

Θεολ. Βέλτιον τοῦ τάχους ἢ μακροθυμία, καί τῆς ἀυθαδείας ἢ συγκατάβασις.

Ἄγαθόν χρηστότητι νικᾶν θρασύτητα, καί βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικοῦντας, οἷς καρτεροῦμεν πάσχοντες.

Ἄλγοῦσιν καί οἱ τῷ κόσμῳ προστετηκότες, καί πολλῶ πλέον τῷ Θεῷ δουλευόντων· ἀλλὰ μισθός αὐτοῖς τό ἀλγεῖν· ἡμῖν δέ καί τό πάσχειν ἕμισθον, ὅταν διά τόν Θεόν καρτερῶμεν.

Μή γενώμεθα δοῦλοι κακοί, ἀγαθύνοντι μὲν ἐξομολογούμενοι τῷ Δεσπότῃ παιδευόμενοι δέ, μή προστιθέμενοι· καίτοι ποτέ κρεῖσσον ὑγείας πόνοσ, καί ὑπομονή ἀνέσεως, καί ἐπίσκεψις ἀμελείας.

Χρυσοστ. Οὐδέν οὕτως αἰδεσίμους ποιεῖ, ὡς τοὺς ὑβριζομένους φέρειν.

Καθάπερ τοῖς μετανοοῦσιν ἢ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ὠφέλιμος, οὕτως τοῖς ἀνενδότοις καί σκληροῖς μειζόνων γίνεται κολάσεων πρόφασις.

Ὅταν τις ἐπιηράζη, μή πρός αὐτόν ἴδῃς, ἀλλά πρός τόν κινοῦντα δαίμονα· καί τήν ὀργήν ἄπασαν κατ' ἐκείνου κένωσον· αὐτόν δέ καί ἐλέει τόν ὑπ' ἐκείνου κινούμενον.

Οὐδέν γάρ οὕτω λαμπρούς ποιεῖ καί ζηλωτούς, καί μυρίων ἐμπίπλησι ἀγαθῶν, ὡς πειρασμῶν πλήθος, καί κίνδυνοι καί πόνοι καί ἀθυμίαι· καί τό διηνεκῶς ἐπιβουλευέσθαι, καί παρ' ὧν οὐδαμῶς ἐχρῆν, καί πάντα πράως φέρειν.

Ὅπερ γάρ ἂν πάθωμεν ἀδίκως παρ' ὁτοοῦν, ἢ εἰς ἀμαρτημάτων διάλυσιν ὁ Θεός ἡμῖν λογίζεται τήν ἀδικίαν ἐκείνην, ἢ εἰς μισθοῦ ἀντίδοσιν.

Νεῖλου. Τό ὀλιγωρεῖν, καί μή θέλειν ὑπομένειν συμφοράς, μεγάλης καί ποικίλης ἀφροσύνης ἴδιον.

Γλύκωνος. Γνωσίς θεοῦ διά μακροθυμίας καί πραότητος εἰς ἄνδρα γνωρίζεται.

Γρηγ. Νύσσ. Ἡ τοῦ λοιδορεῖσθαι καί ὑβρίζειν ἀκολουθία, διά μακροθυμίας ἴσταται τῆς ἐπί τὰ πρόσω φορᾶς· ὡς εἴ γέ τις ὑβρει τήν ὑβριν καί λοιδορίᾳ τήν λοιδορίαν ἀμύνοιτο, πλεονάσει πάντως, τρέφων διά τῶν ὁμοίων τό ἄτοπον.

(924) Τό πιστόν καί ἀναμφίβολον τῆς ἐλπίζομένης χάριτος, ἀπόλαυσις τοῖς δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχομένοις γίνεται.

Δημοκρίτ. Εἰ μὲν ἦν μαθεῖν ἅ δεῖ παθεῖν, καί μή παθεῖν, καλόν τό μαθεῖν· εἰ δέ παθεῖν, τί δεῖ μαθεῖν; παθεῖν γάρ χρή.

Σόλων. Σόλων, προσπύσαντος αὐτῷ τινος, ἠνέσχετο· μεμψαμένου δέ αὐτῷ ἐτέρου ἐπί τούτῳ, Εἶτα οἱ μὲν ἀλιεῖς, εἶπεν, ὑπομένουσι ραίνεσθαι τῇ θαλάσῃ, ἵνα κωβίον θηράσωσιν· ἐγὼ δέ μή ἀνάσχωμαι τό αὐτό παθεῖν ἵνα ἄνθρωπον ἀλιεύσω;

Μητροδώρου. Μή ζητεῖ γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς θέλεις, ἀλλά θέλε ὡς ἂν τὰ γινόμενα γίνηται.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ΄.

Περί έπαίνου.

Λουκ. στ΄. Ουαί υμίν, όταν καλώς υμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι· κατά ταῦτα γάρ ἐποιοῦν τούς ψευδοπροφήτας οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἰακ. γ΄. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καί κατάρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. Μή τι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τό γλυκύ καί τό πικρόν;

Δοκίμιον ἀργυρίου καί χρυσίου, πύρωσις· ἀνήρ δέ δοκιμάζεται διά στόματος ἐγκωμιαζόντων αὐτόν.

Σιράχ κζ΄. Πρό λογιμοῦ μή ἐπαινέσης ἄνδρα· οὗτος γάρ πειρασμός ἀνθρώπων.

Βασιλ. Μή πρός ἐπαίνους χαυνωθῶμεν τούς ὑπέρ τήν ἀλήθειαν.

Θεολ. Αἱ τῶν τιμῶν ὑπερβολαί, παρασκευάζουσί τινας καί τοῦ δέοντος καταφρονῆσαι· ὧν γάρ τούς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καί τάς ἐπιδόσεις.

Μήτε τό ἀλλότριον ἐπαινέσθω πᾶν, ὃ μή δίκαιον· μήτε ἀτιμαζέσθω τό οἰκεῖον εἰ τίμιον· ἵνα μή τῷ μέν κέρδος ἢ ἀλλοτριότης ἦ· τῷ δ' εἰς ζημίαν περιστῆ τό τῆς οἰκειότητος. Ἀμφοτέρως γάρ ἂν ὁ τοῦ δικαίου βλάπτοιτο λόγος, κάκείνων ἐπαινουμένων, καί τούτων σιωπωμένων.

Χρυσοστ. Ὁ γάρ ἐπαινῶν πονηρίαν, τῆς ἐκ τοῦ μετανοῆσαι θεραπείας αὐτήν ἀπεστέρησε.

Οὐχ οἱ τά φαῦλα πράττοντες μόνον, ἀλλά καί οἱ τούτους ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς, ἢ καί χαλεπωτέρας ἐκείνοις κοινωνήσουσι κολάσεως.

Τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου. Κᾶν ἐρῶμένος ὦ κατά Θεόν, πλέον με δεῖ φοβεῖσθαι καί προσέχειν τοῖς εἰκῆ φυσιοῦσί με. Ἐπαινοῦντες γάρ με μαστιγοῦσιν.

(925) Κλήμεντος. Θηρεύουσι τοῖς μέν κυσί, τούς λαγούς, οἱ κυνηγοί· τοῖς δέ ἐπαίνοις τούς ἀνοήτους οἱ πολλοί.

Τό μέν λαβανωτόν, τοῖς θεοῖς· τόν δέ ἔπαινον τοῖς ἀγαθοῖς ἀπονέμειν χρή.

Ἰσοκράτ. Πιστούς ἡγοῦ, μή τούς πᾶν ὃ τι ἂν ποιῆς καί λέγῃς ἐπαινοῦντας, ἀλλά τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιτιμώντας.

Μοσχίων. Εἰ θέλεις καλῶς ἀκούειν, μάνθανε καλῶς λέγειν. Πειρῶ καλῶς πράττειν, καί οὕτω καρπώση τό καλῶς ἀκούειν.

Πολυαίνου. Παρόντα μήτε ψέγε, μήτ' ἐπαίνει· τό μέν γάρ ἔχθραν φέρει· τό δέ κολακείαν.

Κυψέλλου. Ζῶν μέν, ἐπαινοῦ· ἀποθανῶν δέ, μακαρίζου.

Ἄνταγένης. Οὗτος εἶπεν, όταν ἐπαινώσί με πολλοί, τότε νομίζω μηδενός ἄξιος εἶναι· ὅτα δέ ὀλίγοι, σπουδαῖον ἄνθρωπον.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ΄.

Περί κάλλους.

Ματθ. στ΄. Καταμάθετε τά κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς ἀυξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδέ νήθει. Λέγω γάρ ὑμῖν, ὅτι οὐδέ Σολομών ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.

Α΄ Τιμ. β΄. Βούλομαι τάς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετά αἰδοῦς καί σωφροσύνης, κοσμεῖν ἑαυτάς· μή ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ.

Παροιμ. στ΄. Μή σε νικήση κάλλους ἐπιθυμία· μηδέ ἀγρευθῆς σοῖς ὀφθαλμοῖς.

Σιράχ ια΄. Μή αἰνέσης ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ.

Σιράχ κς΄. Κάλλος προσώπου ἐπί ἡλικία στασίμη.

Βασιλείου. Ὁ σήμερον εὐθαλῆς τῷ σώματι κατασεσαρκωμένος ὑπό τρυφῆς, ἐπανθοῦσαν ἔχων τήν εὐχροίαν, ὑπό τῆς κατά τήν ἡλικίαν ἀκμῆς σφριγῶν καί σύντονος καί ἀνυπόστατος τήν ὀρμήν, αὐρίον ὁ αὐτός οὗτος ἔλεεινός, ἢ τῷ χρόνῳ μαρανθείς, ἢ νόσῳ διαλυθείς.

Θεολόγου. Χρυσός καί λίθοι, καί τά τέχνης καί χειρός ὠραΐσματα, τήν μὲν αἰσχράν ἐλέγχει τῇ παραθέσει, τῇ καλῇ δ' οὐ προσθήκη, κάλλους ἠττώμενα.

Κάλλος νόμιζε τήν φρενῶν εὐκοσμίαν.

Οὔτε φλόξ μένει τῆς ὕλης δαπανηθείσης, ἀλλά τῷ ἀνάπτοντι συναπέρχεται· οὔτε λογισμός ἐμπαθῆς ὑφίσταται μαραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος.

Μή σε νικησάτω κάλλους ἐπιθυμία, νηδέ συναρπασθῆς σοῖς βλεφάροις, εἰ δυνατόν, μέχρι καί παροράματος.

(928) Χρυσοστ. Τίς ἀρετή ὀφθαλμῶν; ἄρα τό ὑγρούς εἶναι καί εὐτρόφους καί στρογγύλους καί κυανούς ἢ τό ὀξεῖς καί διορατικούς; Καί τίς ἀρετή λύχνου; τό λαμπρῶς φαίνειν καί πᾶσαν καταυγάζειν τήν οἰκίαν, ἢ τό καλῶς πεπλᾶσθαι καί στρογγύλον εἶναι; Οὐ γάρ ἀπό τῆς διαπλάσεως, ἀλλ' ἀπό τῶν τρόπων καί τῆς κοσμιότητος τό κάλλος χαρακτηρίζεται.

Πλουτάρχ. Εἰς κάτοπτρον κύψας, θεώρει· καί εἰ μὲν καλός φαίνει, ἄξιον τούτου πρᾶττε· εἰ δέ αἰσχρός, τό τῆς ὄψεως ἐλλιπές ὠραΐζε καλοκαγαθία.

Λαυκίπης. Ὁφθαλμός γάρ φιλίας πρόξενος· καί τό σύνηθες τῆς κοινωνίας εἰς χάριν αἰδεσιμώτερον.

Ὁφθαλμοί γάρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τά εἶδωλα.

Διογένης. Τούς εὐειδεῖς καί ἀπαιδευτούς, ὁμοίους ἔφη εἶναι ἀλαβάστρους ἔχουσιν ὄξος.

Ἐτεοκλέους. Σεμνυνομένου τινός ἐπί τῷ κάλλει, Οὐκ αἰσχίγη, ἔφησεν, ἐπί τῇ ὥρᾳ μέγα φρονῶν, ἣν παρακαταθήκην τοῦ μικροῦ χρόνου ἔχεις;

Αἰσώπου. Αἰσώπος πρὸς τόν κάλλει κακῶς κεχρημένον, εἶπεν· Ὅποιῳ ἱματίῳ ἤμφιεσμένος, κακῶς αὐτό ἀποδύη;

Ὁ αὐτός θεασάμενος μεράκιον εὐμορφον, καί διά ταῦτα φιλούμενον, ἔφη, ὦ μεράκιον, σπούδασον τούς τοῦ σώματος ἔραστάς ἐπί τήν ψυχὴν μεταγαγεῖν.

Μενάνδρου.

Ὅταν φύσει τό κάλλος ἐπικοσμεῖ τρόπος

Χρηστός, διπλασίως ὁ προσιῶν ἀλίσκεται.

Σωκράτ. Τά καλά τε καί ἀγαθά, ἔφην ἐγώ, οὐ διά τās ωραιότητος τῶν ὄψεων, ἀλλά διά τās ἐν τῷ βίῳ ἀρετάς τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεσθαι.

Τά τῶν καλῶν φιλήματα φυλάττεσθαι δεῖ, ὡς τά τῶν ἰοβόλων δῆγματα.

ΛΟΓΟΣ ΜΕ΄.

Περί μελλούσης κρίσεως.

Ματθ. 1στ΄. Μέλλει ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καί τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Α΄ Κορ. γ΄. Ἐκάστου τό ἔργον φανερόν γενήσεται. (929) Ἡ ἡμέρα δηλώσει ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται καί ἐκάστου τό ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τό πῦρ δοκιμάσει.

Σολομ. 1β΄. Σύμπαν τό ποίημα ἄξει ὁ Θεός εἰς κρίσιν, ἐν παντί παρεωραμένῳ, ἐάν ἀγαθόν, ἐάν πονηρόν.

Σιράχ 1ζ΄. Ἐξαναστήσεται Κύριος καί ἀνταποδώσει πᾶσι, καί τό ἀνταπόδομα αὐτῶν εἰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀνταποδώσεις.

Βασιλείου. Μή με νομίσης, ὡσπερ μητέρα τινά τροφόν, ψευφῆ σοι μορμολύκεια ἐπισείειν, ὡσπερ ἐκεῖναι ποιεῖν περί τούς νηπίους τῶν παίδων εἰώθασιν, ὅταν θρηνώσιν ἄτακτα καί ἀπέραντα, δι' ἐπιπλάσεως τῶν διηγημάτων κατασιγάζουσι. Ταῦτα γάρ οὐ μῦθος, ἀλλά λόγος ἀψευδῆς προκεκηρυγμένος φωνεῖ. Καί ἴσθι ἀκριβῶς ὅτι γενήσεται τῶν βεβιωμένων ἔλεγχος ἀκριβῆς.

Κατά γάρ τόν Ὡσηέ, Κυκλώσει ἕκαστον τά διαβούλια αὐτοῦ. Ὅψόμεθα γάρ ἅμα πάντα οἰοῖνε παρεστῶτα ἡμῖν τά ἔργα, καί φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, κατὰ τῶν ἰδίων τύπων, ὡς ἕκαστον ἰδεῖν ἑαυτόν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, καί τόν Κριτήν, καί τά ἀκόλουθα τῷ θείῳ δικαστηρίῳ· ἀφάτῳ δέ δυνάμει ἐν ῥοπῇ καιροῦ φαντασιουμένου τοῦ νοῦ, καί πάντα ἀναζωγραφοῦντος ἑαυτῷ, καί οἰοῖνε ἐν κατόπτρῳ, τῷ ἡγεμονικῷ, ἐνωρῶντος τούς τύπους τῶν πεπραγμένων.

Θεολόγου. Ὡ βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καί καθαρθῆναι, ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, ἡνίκα κρίσεως καιρός, οὐ καθάρσεως.

Χρυσοστ. Καθάπερ ἡμεῖς τοῖς οἰκέταις τοῖς ἡμετέροις, οὐχί τῆς ἐξόδου μόνον, ἀλλά καί τῆς εἰσόδου ποιούμεν τόν λόγον, ἐξετάζοντες πόθεν ὑπεδέξαντο τάδε καί τάδε· παρά τίνων καί πότε καί πῶς, καί ποῖα καί πόσα οὕτω καί ὁ Θεός, οὐχί τῆς δαπάνης μόνον, ἀλλά καί τῆς κτήσεως ἀπαιτεῖ τās εὐθύνας.

Οὐδέν ὅλως τῶν ἀγαθῶν, κἂν μικρόν εἴη, παροφθήσεται ἐκεῖ παρά τοῦ Κριτοῦ. Εἰ γάρ ἀμαρτημάτων καί ῥημάτων καί ἐνθυμημάτων τιννύειν μέλομεν τιμωρίας, πολλῶν

μᾶλλον τιμωρίας, πολλῶ μᾶλλον τά κατορθώματα, κᾶν μεγάλα ἤ, κᾶν μικρά, λογισθήσεται.

Οἱ τά πολλά πταίνοντες, καί μή κολαζόμενοι, φοβεῖσθαι καί δεδοικέναι ὀφείλουσιν. Αὕξεται γάρ (932) αὐτοῖς τά τῆς τιμωρίας διά τῆς ἀτιμωρησίας καί τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ.

Εἰ γάρ οἱ τό φῶς τό ἡλιακόν μή θεώμενοι, παντός θανάτου πικροτέραν ὑπομένουσι ζωὴν, τί παθεῖν εἰκός τούς τοῦ φωτός ἀποστερηθέντας ἐκείνου.

Γρηγ. Νύσσ. Ἄξιόν σοι τῆς σποράς τό θέρος, Πικρίαν ἔσπειρας; δρέπου τά δράγματα; Τό ἀνηλεές ἐτίμησας; ἔχε ὄπερ ἠγάπησας. Ἔφυγες τόν ἔλεον; Φεύζεταιί σε ὁ ἔλεος. Ἐβδελύξω πτωχόν; βδελύζεταιί σε ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας.

Φίλωνος. Οὐκ ἔστι παρά Θεοῦ, οὔτε πονηρόν ὄντα ἀπολέσαι τόν ἀγαθόν μισθόν περι ἑνός ἀγαθοῦ, μετ' οὐ πλειόνων ἀγαθῶν πεπραγμένου· οὔτε πάλιν ἀγαθόν ὄντα ἀπολέσαι τήν κόλασιν καί μή λαβεῖν αὐτήν, καί κατά πλειόνων ἀγαθῶν, ἐάν τι γένηται πονηρόν. Ἀνάγκη γάρ ζυγῶ καί σταθμῶ πάντα ἀποδιδόναι τόν Θεόν.

Οὐ τό κολάζεσθαι ἐνταῦθα κακόν, ἀλλά τό ἄξιον τῆς ἐκεῖσε γενέσθαι κολάσεως.

Ζαλεύκου. Ὡδ' ἡμῖν παρηγγέλθω πᾶσι τοῖς τοιούτοις πολίταις καί πολίτισι καί συνοίκους· μεμνήσθαι Θεόν ὡς ὄντα, καί δίκας ἐπιπέμποντα τοῖς ἀδίκους· καί τίθεσθαι πρό ὀμμάτων τόν καιρόν τοῦτον, ἐν ᾧ γίνεται τό τέλος ἐκάστου τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ζῆν. Πᾶσι γάρ ἐμπίπτει μεταμέλεια τίς μέλλουσι τελευτᾶν, μεμνημένοις ὧν ἠδίκησας, καί ὀρμή τοῦ βούλεσθαι πάντα πεπράχθαι δικαίως αὐτοῖς.

Ἀπολλωνίου. Εἰ δ' ἔστιν αἴσθησις ἐν ἄδου, καί ἐπιμέλεια τῶν οἰχομένων παρά τοῦ δαιμονίου, ὡπερ ὑπολαμβάνομεν, εἴη τούς ταῖς τιμαῖς τῶν Θεῶν καταλυομέναις βοηθήσαντας, πλείστης ἐπιμελείας ὑπό τοῦ δαιμονίου τυγχάνειν.

Πλουτάρχου. Αἶδου τινός ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι, καί ποταμοί πυρός καί στηγός ἀπρῆρῶγες ἀνακεράννυνται καί σκότος ἐμπίπλεται πολυφαντάστων εἰδώλων, χαλεπὰς μέν ὄψεις, οἰκτρὰς δέ φωνὰς ἐπιφερόντων. Δικασταί δέ καί κολασταί καί χάσματα, καί μυχοί μυρίων κακῶν γέμοντες.

ΛΟΓΟΣ Στ'.

Περί δόξης.

Ματθ. ζ'. Ζητεῖτε τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καί τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

(933) Ῥωμ. η'. Οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Παροιμ. γ'. Δόξαν σοφοί κληρονομήσουσι· οἱ δέ ἀσεβεῖς, ὑψώσουσιν ἀτιμίαν.

Παροιμ. κ'. Ὁδός δικαιοσύνης καί ἐλεημοσύνης εὐρήσει ζωὴν καί δόξαν.

Παροιμ. κ'. Ὁδός δικαιοσύνης καί ἐλεημοσύνης εὐρήσει ζωὴν καί δόξαν.

Παροιμ. κβ'. Γενεᾶ σοφῆ φόβος Κυρίου, καί πλοῦτος καί δόξα καί ζωή.

Σιράχ λδ'. Μή δῶς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καί ἐν ἡμέρᾳ δόξης μή ἐπαίρου.

Σιράχ ζ'. Μή ζῆτει παρά Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδέ παρά βασιλέως καθέδραν δόξης.

Σιράχ ια'. Πολλοί δυνάσται ἠτιμάσθησαν σφόδρα, καί ἔνδοξοι παρεδόθησαν εἰς χεῖρας ἐτέρων.

Σιράχ θ'. Μή ζηλώσης δόξαν ἀμαρτωλῶν.

Σιράχ δ'. Μεγιστᾶνι ταπεινῶν τὴν κεφαλὴν σου.

Σιράχ η'. Μή διαμάχου μετ' ἀνθρώπου δυνάστου, μήποτε ἐμπέσης εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Σιράχ ιγ'. Προσκαλουμένου δε δυνάστου, ὑποχωρῶν γίνου, καί τότε μάλιστα προσκαλέσεται.

Σιράχ λβ'. Ἐν μέσῳ μεγιστάνων μή ἐξισάζου.

Σιράχ μβ'. Οὐκ ἐποίησεν οὐδέν ἐλλείπον· ἐν τοῦ ἐνός ἐστερέωσε τὰ ἀγαθὰ καί τίς πλησθήσεται ὀρων δόξαν αὐτοῦ;

Βασιλ. Εἰ δόξης ἐποθυμεῖς, καί βούλει τῶν πολλῶν ὑπερβαίνεσθαι, καί εὐδόκιμος ἐν τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι γίνεσθαι, ἔσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, ὑπομονητικός ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν. Οὕτω γάρ καί σεαυτὸν σώσεις, καί ἐπί μείζον ἀγαθοῖς μείζονα ἔξεις τὴν περηφάνειαν.

Τόν προεστῶτα μή ἐπαιρέτω τό ἀξίωμα, ἵνα μή ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς παπεινοφροσύνης.

Ὅφειλεν ἄνθρωπον ἐν τῇ παρά Θεῷ δόξῃ μεμενηκέναι, καί εἶχεν ἄν ὕψος οὐκ ἐπίπλαστον, ἀλλ' ἀληθινόν, δυνάμει Θεοῦ μεγαλυνόμενος. Ἐπειδὴ δέ τὴν τῆς θείας δόξης ἐπιθυμίαν μετέθηκε, καί μείζονα προσδοκήσας, σπεύσας ὅπερ οὐκ ἠδύνατο λαβεῖν, ἀπώλεσεν ὅπερ ἔχειν ἠδύνατο.

Βούλομαί σοι σφοδρότερον τῆς κτίσεως ἐνιδρυνθῆναι τό θαῦμα. Πρῶτον μὲν οὖν, ὅταν ἴδῃς βοτάνην χόρτου καί ἄνθος, εἰς ἔννοιαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μεμνημένος τῆς εἰκόνας τοῦ σοφοῦ Ἡσαΐου, Ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καί πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. Τό γάρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καί τό ἐν ὀλίγῳ περιχαρές καί ἰλαρόν τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας, καιριωτάτης παρά τοῦ προφήτου τετύχηκε τῆς εἰκόνας. Σήμερον εὐθαλής τῷ σώματι, κατασαρκωμένος ὑπό τρυφῆς, ἐπανθοῦσαν ἔχων τὴν εὐχριοιαν, ὑπό τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμῆς σφριγῶν καί σύντονος, καί ἀνυπόστατος τὴν ὀρμὴν· αὐριον ὁ αὐτός οὗτος ἔλεεινός, (936) ἢ τῷ χρόνῳ μαρανθεῖς, ἢ νόσῳ διαλυθεῖς. Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ, καί πλήθος περί αὐτόν κολάκων, δορυφορία φίλων προσποιητῶν, τὴν ἐπ' αὐτοῦ χάριν θεραπευόντων· πλήθος συγγενείας, καί ταύτης κατεσηματισμένης· ἐσμός τῶν ἐφεπομένων μυρίος, τῶν τε ἐπισιτίων, καί τῶν κατὰ τὰς ἄλλας χρεῖας αὐτῷ προσδεδόντων· οὐς καί προϊῶν, καί πάλιν ἐπανιών ἐπισυρόμενος, ἐπίφθονός ἐστιν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. Πρὸς δέ τῷ πλούτῳ εὐροῖς καί πολιτικὴν τινα δύναμιν, ἢ καί τὰς ἐκ τῶν βασιλέων τιμάς, ἔθνῶν ἐπιμέλειαν, ἢ καί στρατοπέδων ἡγεμονίαν, καί τόν κήρυκα μέγα βοῶντα προϊόντα πρό αὐτοῦ· τοὺς ῥαβδοφόρους ἔνθεν καί ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας· τὰς πληγὰς, τὰς δεσμεύσεις, ἐπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρά τῶν ὑποχειρίων συναθροίζεται φόβος. Καί τί μετὰ τοῦτο; μία νύξ, ἢ πυρετός, ἢ πλευριτίς, ἢ

περιπνευμονία, άνάρπαστον έν άνθρώπων άπάγουσα τόν άνθρωπον οίχεται, πᾶσαν τήν κατ' αυτόν σκηνήν έξαπίνης άπογυμνώσασα· καί ή δόξα εκείνη ώσπερ ένύπνιον άπηνέχθη. Ὡστε έπιτετεϋχθαι τῷ προφήτη, ή πρόσ τό άδρανέστατον άνθος όμοίωσις τής άνθρωπίνης δόξης.

Θεολόγου.

Δόξης άεί φρόντιζε τής αιώνιου.

Ἐ γάρ παροϋσα φεύδεται καθ' ήμέραν.

Δόξαν δίωκε, μήτε πᾶσαν, μήτ' άγαν.

Κρεϊsson γάρ εἶναι τοϋ δοκεϊν. Εί δ' άμετρος εἶ,

Μή τήν κενήν θήρευε, μηδέ τήν νέαν.

Χρυσοστ. Εί γάρ ύπέρ αξιώματός τις βιωτικοϋ όλην πολλακίς τήν οϋσίαν έπέδωκεν· ύπέρ τής μελλούσης δόξης καί άναφαιρέτου, τί γένοιτ' άν ήμῶν άθλιώτερον, μηδέ όλίγα προϊεμένων;

Ἐ μέν γάρ παρά τῶν άνθρώπων δόξα τῶν δοξαζόντων μιμεῖται τήν εϋτέλειαν, όθεν καί μεταπίπτει ραδίως. Ἐ δέ τοϋ Θεοϋ, οϋχ οϋτως· άλλ' άκίνητος μένει διηνεκῶς. Καί ταϋτ' άμφοτέρα δηλῶν ό προφήτης, κάκεινης τό εϋμετάπτωτον, καί ταϋτης τό μόνιμον, οϋτως έλεγεν, Πᾶσα σάρξ χόρτος, καί πᾶσα δόξα άνθρώπου ώς δόξα χόρτου. Ἐπασαν τήν άνθρωπίνην εϋημερίαν, οϋδέ πρόσ χόρτον, άλλ' έτέραν όλην εϋτελεστέραν ό προφήτης παρέβαλεν, άνθος αϋτήν όνομάσας χόρτου. Οϋδέν γάρ μέρος αϋτῶν προέθηκεν, οἶον πλοϋτον, ή τρυφήν, ή δυναστείαν, ή τιμήν, ή τι τοιοϋτον· αλλά πάντα τά έν άνθρώποις λαμπρά, μιᾶ προσηγορία τή τής δόξης περιβαλῶν, οϋτως έπήγαγεν τήν εικόνα τοϋ χόρτου, είπων, Πᾶσαν δόξα άνθρώπου ώς άνθος χόρτου· έξηράνθη χόρτος, καί τό άνθος έξέπεσεν.

Κυρίλλου. Φύσει μέν γάρ χόρτου, φησίν, εοικε τῶν άνθρώπων τό γένος· άνθη δέ χόρτου, (937) ή έπιγενομένη δόξα καί δυναστεία. Καί καθάπερ τοϋ χόρτου ξηραινομένου, τό άνθος έκπίπτει· οϋτω τοϋ θανάτου τοῖς άνθρώποις έπίόντος, ή δυναστεία καί ή ύπερηφάνει σβέννυται.

Πλουτάρχ. Τά μέν φυτά από τής ρίζης, ή δέ δόξα, από τής πρώτης λήψεως αϋξει.

Οϋδείς φροντίζων δόξης αγαθής, γένοιτ' άν άνήρ φαϋλος· καλόν δέ, άντί βραχείας άπολαύσεως αλλάξασθαι δόξαν αιώνιον.

Ἄριστοτέλ. Ἄξίωμα μέγιστόν έστιν, οϋ τό κεχρησθαι τιμαῖς, αλλά τό άξιον έαυτόν[ίσ. αϋτῶν] εἶναι νομίζεσθαι.

Ἰσοκράτ. Ἔν τās δόξας ζηλοῖς, τούτων καί τά αγαθά πράξης.

Ἰνδος τοξευτής. Τόν Ἰνδον τόν μέγιστα δοκοϋντα, καί λεγόμενον διά δακτυλίου τόν οἶστον άφιέναι, έκέλευσεν έπιδείξασθαι· καί μή βουλόμενον, όργισθείς άνελείν προσέταξεν. Ἐπει δέ άπαγόμενος ό άνθρωπος έλεγε πρόσ τούς άγοντας, ότι Πολύς χρόνος έστίν άφ' οϋ έπί χειρας τόξον οϋκ έλαβον, καί τό άποτυχεῖν έφοβήθην. Ἄκούσας ταϋτα Ἄλέξανδρος, έθαύμασε καί άπέλυσε μετά δώρων αϋτόν, ότι μάλλον άποθανεῖν ύπέμεινεν, ή τής δόξης άνάξιος φανήναι.

Θεοφράστ. Οϋ γάρ έξ όμιλίας δεῖ καί χάριτος τās τιμάς, έλλ' έκ τῶν πράξεων λαμβάνειν.

Ἡρακλ. Συντομωτάτην ὁδὸν ὁ αὐτός ἔλεγεν εἰς εὐδοξίαν, τό γενέσθαι ἀγαθόν.

Φίλωνος. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθύς μανθάνει. Οὐδέ γάρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τό κράτος ἀνάψαιτό τις, ἄρχων ἄν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθῃ καὶ προπαιδευθεῖν τό ἄρχεσθαι.

Ἰωσήπου Ἀρχαιολ. Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν εἴσονται παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν.

ΛΟΓΟΣ ΜΖ΄.

Περὶ γλωσσαλγίας.

Ματθ. ιβ΄. Λέγω δέ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα, ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι λόγον περὶ αὐτοῦ. Ἐκ γάρ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατακριθήσῃ.

Ἰάκ. ια΄. Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τό ἀκοῦσαι, καὶ βραδύς εἰς τό λαλῆσαι.

Σιράχ η΄. Γλωσσῶδει ἀνθρώπῳ μὴ διαμάχου μηδέ ἐπιστοιίβαζε ἐπὶ τό πῦρ αὐτοῦ ξύλα.

Παροιμ. ιγ΄. Ὅς φυλάσσει τό ἑαυτοῦ στόμα, τηρεῖ τήν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Παροιμ. στ΄. Παγίς ἀνδρὶ ἰσχυρά, τά ἴδια χεῖλη ἀλίσκεται δέ ῥήμασιν ἰδίου στόματος.

Παροιμ. ι΄. Ὁ ἄστεγος χεῖλεσιν, σκολιάζων ὑποσκελισθήσεται.

(940) Παροιμ. κβ΄. Βόθρος βαθύς στόμα παρανόμου· ὁ δέ μισηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν.

Παροιμ. κ΄. Ἐν πολλοῖς ξύλοις θάλλει πῦρ· στόμα δέ ἄστεγον ποιεῖ ἀκαταστασίαν.

Σιράχ κβ΄. Τίς δώσει ἐπὶ τοῦ στόματός μου φυλακὴν, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων μου σφραγίδα; ἵνα μὴ ἐμπέσω ἀπ’ αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσσά μου ἀπολέσῃ με.

Σιράχ λ΄. Ἀγαθὰ κεχυμένα ἐπὶ στόματι κεκλεισμένῳ.

Βασιλ. Μὴ πάντα θάρρει τῇ γλώσση, ἵνα μὴ πάθῃς ἀκαίρως, καθάπερ ὀφθαλμὸς ὄλον τόν ἥλιον θέλων ἀποβλέψαι, ἀπόλλει καὶ ὃ ἔχει φῶς.

Θεολόγου. Ὀλισθος ἀνθρώποις, γλῶσσα λόγῳ μὴ κυβερνωμένῃ.

Χρυσόστ. Λόγος ἀπλῶς προενεχθεὶς, ὀλοκλήρους ἀνέτρεψεν οἰκίας· καὶ ψυχὰς ἀνέστρεψε καὶ κατέδυσε· καὶ τῶν μὲν χρημάτων τήν ζημίαν διορθοῦσθαι πάλιν εἶη· λόγον δέ ἐκπηδήσαντα ἅπαξ, ἀνακτῆσαι πάλιν οὐκ εἶη.

Κυρίλλου. Μὴ χελιδόνας οἰκίαις δέχεσθαι· τουτέστι λάλους ἀνθρώπους καὶ περὶ γλῶσσαν ἀκρατεῖς ὁμορφίους μὴ ποιεῖσθαι.

Εὐαγγρίου. Λάλει ἅ δεῖ, καὶ ὅτι δεῖ, καὶ περὶ ὧν δεῖ, καὶ οὐκ ἀκούσεις ἅ μὴ δεῖ.

Νεΐλου. Εἰ κρατεῖς γαστρός, κράτει καὶ γλώσσης· ἵνα μὴ τῆς μὲν ὑπάρχεις δοῦλος, τῆς δέ τυγχάνῃς ἀνοήτως ἐλεύθερος.

Ἴσοκράτ. Πᾶν ὅ τι ἄν μέλλεις ἐρεῖν, πρότερον ἐπισκόπει τῆ γνώμη· πολλοῖς γάρ ἡ γλῶσσα προτρέχει τῆς διανοίας.

Ἴσοκράτης ὁ ῥήτωρ, Καρεῶνος ὄντος λάλου, καί σχολάζειν παρ' αὐτῷ βουλομένου, διττούς ἤτησε μισθούς. Τοῦ δέ τὴν αἰτίαν πυθομένου, Ἔνα μὲν, ἔφη, ἵνα λαλεῖν μάθῃς· τό δέ ἕτερον, ἵνα σιγᾶν.

Κλειτάρχ. Ὁ μὴ θέλης ἀκούειν, μηδὲ εἴπῃς· ὁ μὴ θέλης λέγειν, μηδὲ ἄκουε· ὧτων καί γλώττης μέγας ὁ κίνδυνος.

Σωκράτης. Κρεῖττον εἶναι τῷ ποδί ὀλισθαίνειν, ἢ τῆ γώσση.

Δημόνακτ. Τοῖς ὡσί πλέον, ἢ τῆ γλώττη χρῶ.

Δημοσθ. Ἐν συμποσίῳ πρὸς τὸν πολλά λαλοῦντα, Εἰ τσαῦτα, ἔφη, ἐφρόνεις, οὐκ ἄν τσαῦτα ἐλάλεις.

Ἐρωτηθεὶς δέ, Διατί μίαν γλῶσσαν ἔχομεν, ὧτα δέ δύο; εἶπεν, Ὅτι διπλάσιον δεῖ ἀκούειν τοῦ λέγειν.

(941) Πλάτων. Πλάτων, Ἀντισθένης ἐν τῆ διατριβῇ ποτε μακρολογολήαντος, Ἄγνοεῖς, εἶπεν, ὅτι τοῦ λόγου μέτρον ἐστίν, οὐχ ὁ λέγων, ἀλλ' ὁ ἀκούων;

Νικοστράτ. Εἰ ἐπὶ τῷ συνεχῶς καί πολλά καί ταχέως λαλεῖν ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες ἐλέγοντ' ἄν ἡμῶν φρονιμώτεροι.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου καί Ἴσοκράτ. Γλῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις δέδωκεν, δύο δέ ὧτα, ἵνα διπλάσιον ὧν λέγομεν, παρ' ἐτέρων ἀκούωμεν.

Πυθαγόρ. Ξίφους πληγὴ κουφοτέρα γλώσσης· τό μὲν γάρ, σῶμα, ἡ δέ ψυχὴν τιτρώσκει.

Αἴσωπος. Οὗτος ἐρωτηθεὶς, Τί ἐστίν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθόν τε καί φαῦλον; ἔφη, Γλῶσσα.

Δημοκρίτ. Πλεονεξίη τά πάντα λέγειν, καί μηδέν ἐθέλειν ἀκούειν.

Ἀπολλονίου. Πολυλογία πολλά σφάλματα ἔχει· τό δέ σιγᾶν, ἀσφαλές.

Ὁ αὐτός τούς ῥήτορας ἔφη ὁμοίους εἶναι τοῖς βατράχοις· τούς μὲν γάρ ἐν ὕδασι κελαδεῖν, τούς δέ πρὸς κλεψύδραν.

Λύκωνος. Καθάπερ αἱ χελιδόνες τῆ συνεχεῖ τῆς λαλιᾶς, τὴν ἡδονὴν τῆς ὁμιλίας ἀποβάλλουσιν· οὕτω οἱ ἀδολέσχοι ὀχλήσεις συνεχεῖς ποιούμενοι, ἀηδεῖς ἀποφαίνονται τοῖς ἀκροωμένοις.

Νομικῶ φλυάρῳ ἔφη τις, Οὐ δεῖ ἐν πολλοῖς λέγειν ὀλίγα, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.

ΛΟΓΟΣ ΜΗ΄.

Περὶ προνοίας.

Ματθ. ι΄. Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καί ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. Ὑμῶν δέ καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.

Ῥωμ. ια΄. Ὡ βάθος πλούτου καί σοφίας καί γνώσεως Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερεύνητα τά κρίματα αὐτοῦ, καί ἀνεξεχνίαστοι αἱ ὁδοί αὐτοῦ.

Σολομ. ιβ΄. Σὺ δεσπότης ἐν ἰσχύει ἐπιεικείᾳ κρίνεις, καί μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικεῖς ἡμᾶς.

Σιρ. ιστ΄. Μὴ εἴπῃς, Ἀποκρυβήσομαι, καί ἐξ ὕψους τίς μου μνησθήσεται; Ἰδοὺ ὁ οὐρανός καί ὁ οὐρανός τοῦ οὐρανοῦ· ἄβυσσος καί γῆ καί τά ἐν αὐτοῖς, τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ σαλευθήσεται. Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τίς ἐνθυμηθήσεται; καταγιγίς ἦν οὐκ ὄψεται ἄνθρωπος· καί τά πλείονα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐν ἀποκρύφοις.

Βασιλ. Πᾶν ὅπερ εἰς ἡμᾶς ἐκ θείας δυνάμεως ἀγαθόν φθάσῃ, τῆς πάντα ἐνεργοῦσης χάριτος ἐνέργειαν εἶναί φαμεν.

Οὐδέν ἀπρονόητον οὐδέ ἡμελημένον παρά τῷ Θεῷ. Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός· πᾶσι πάρεστι, πορίζων ἐκάστῳ τὴν σωτηρίαν.

Θεολ. Πολλάκις παραδόξους σωτηρίας οἶδε τό Θεῖον καινοτομεῖν, νεῦον πρός τό φιλόανθρωπον τῇ ἑαυτοῦ προνοίᾳ.

Χρυσοστ. Οὐδεὶς οὕτως ἑαυτοῦ φείδεται, (944) ὡς πάντων ἡμῶν ὁ Θεός· πολλῶ γάρ ἡμῶν αὐτός βούλεται μᾶλλον, μηδέν ἡμᾶς πάσχειν κακόν.

Οὐκ οἶδας σύ τά συμφέροντα, ἄνθρωπε. Πολλάκις αἰτεῖς ἐπιβλαβὴ καί σφαλερά· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ μᾶλλον κηδόμενος σου τῆς σωτηρίας, οὐ τῇ αἰτήσῃ σου προσέχει· ἀλλὰ πρό τῆς αἰτήσεως τό συμφέρον σοι πανταχοῦ προνοεῖται. Εἰ γάρ οἱ πατέρες αἱ σαρκικοί οὐ πάντα αἰτοῦσι τοῖς παισὶ διδόνασιν, οὐκ ἐπειδὴ καταφρονοῦσι τῶν αἰτούντων, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτῶν μᾶλλον κήδονται· πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεός, ὁ καί μᾶλλον φιλῶν καί πλέον ἀπάντων εἰδώς, τό συμφέρον ἡμῖν ποιεῖ.

Διδύμ. Πάντων τῶν λογικῶν ἐπιστάμενος τό κρυπτόν ὁ Δημιουργός, προνοεῖται τῶν ὄλων, οὐ μόνον ἐξ ὧν διάκεινται καί πράττουσιν, ἀλλὰ καί ἐξ ὧν προγινώσκει ἄγων τὴν βελτίωσιν.

Τοῦ μακαρίου Ἐφραίμ. Τόν κόσμον ὁ Θεός ἀνεξικακίᾳ ἐπισκοπεῖ, τό μέλλον αἰνιττόμενος, καί τό παρόν κακόν ὄροις στοιχίζων· ἐκ μὲν τῆς ἀποφάσεως χαλινῶν τὴν πονηρίαν· διά δέ τῆς συνειδήσεως τὰς ἐναγεῖς καί πονηράς διανοίας τιμωρούμενος.

Ἐπικούρου. Χάρις τῇ μακαρίᾳ φύσει, ὅτι τά ἀναγκαῖα ἐποίησεν εὐπόριστα· τά δέ δυσπόριστα, οὐκ ἀναγκαῖα.

Σωκράτης.

Εἰ τό μέλλειν δύνανται τι, μέριμνα καί μελέτω σοι.

Εἰ δέ μέλει περί σοῦ δαίμονι, σοί τί μέλει;

Πλάτων. Ὅταν βούληται Θεός εὖ πράξαι πόλιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐποίησεν· ὅταν δέ μέλλῃ κακῶς πράξῃ πόλις, ἐξεῖλε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐκ ταύτης τῆς πόλεως. Οὕτως ἔοικεν οὔτε διδακτόν εἶναι, οὔτε φύσει, ἀρετὴ· ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγίνεται κτωμένοις.

Ὁ Θεός πάντα, καί μετὰ Θεοῦ τύχη καί καιρός, τά ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι συμπάντα.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ΄.

Περί ταπεινοφροσύνης.

Λουκ. ιδ΄. Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.

Ῥωμ. ιβ΄. Μὴ τὰ ὑψηλά φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι.

Παροιμ. κθ΄. Τούς ταπεινοφρονοῦντας ἐγερεῖ δόξη Κύριος.

Σιράχ γ΄. Ὅσον μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπείνωσον σαυτόν, καὶ ἔναντι Κυρίου εὐρήσεις χάριν· ὅτι μεγάλη ἡ δύναμις Κυρίου, καὶ ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξασθήσεται.

Βασιλείου. Ἀμήχανον τόν μή καταδεξάμενον (945) τό πρός πάντας ὑποδείς καί ἔσχατον, δυνηθῆναί ποτε, ἢ λοιδορούμενον, θυμοῦ κρατῆσαι· ἢ θλιβόμενον, διά μακροθυμίας περιγένεσθαι τῶν πειρασμῶν.

Γυμνάσιον ταπεινοφροσύνης ἐστίν ἡ ἐν τοῖς εὐτελελεστέροις πράγμασι διατριβή, τό πάθος τῆς φιλοδοξίας θεραπεύουσα.

Θεολόγου. Κρεῖσσον ὄντα σοφόν ὑφίεσθαι δι' ἐπιείκειαν, ἢ ἀμαθῶς ἔχοντα διά θράσος ὑπερεκτείνεσθαι.

Μὴ ἐν ἐσθῆτι τό ταπεινόν ἔχωμεν μόνον, ἀλλὰ ἐν ψυχῆς καταστάματι· μηδέ θρύψις ἀχένος, ἢ φωνῆς ὕφεις, ἢ προσώπου νεῦσις, ἢ βάθος ὑπῆνης, ἢ βαδίσματος ἦθος τό ταπεινόν ὑποκρίνοιτο, τὰ πρός ὀλίγον τυπούμενα καὶ τάχιστα ἐλεγχόμενα. Πᾶν γάρ ὁ προσποιητόν, οὐδέ μόνιμον· ἀλλ' ὤμεν ὑψηλοί μὲν τῷ βίῳ, ταπεινοί δέ τῷ φρονήματι· καὶ τήν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτοι, τήν συνουσίαν δέ καὶ λίαν εὐπρόσοδοι. Πολιτικοῦ μὲν γάρ ἔργον εἶναι πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν εὐδοκιμήσει παρά τῶν ἔξωθεν· τοῦ πνευματικοῦ δέ καὶ καθ' ἡμᾶς, πρός ἕν μόνον βλέπειν, τήν σωτηρίαν· ἢ τε ἀπλότης καὶ τό τοῦ ἦθους ἄδολόν τε καὶ ἀμνησίκακον.

Χρυσοστ. Οὐδέν οὕτω τῷ Θεῷ φίλον, ὡς μετὰ τῶν ἐσχάτων ἑαυτόν ἀριθμησαί.

Μηδεὶς ἄπονον οἰέσθω καὶ μετὰ ῥαστώνης ἐκποριζόμενον τό τῆς ταπεινοφροσύνης κατόρθωμα. Ἐμπέφυκε γάρ τό κατά τήν ἔπαρσιν πάθος παντί σχεδόν τῷ κοινωνοῦντι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διό πάντων τῶν κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδευμένων τοῦτό ἐστιν ἐπιπονώτερον.

Κλήμεντ. Τοσοῦτόν τις μᾶλλον ὀφείλει ταπεινοφρονεῖν, ὅσον δοκεῖ μᾶλλον εἶναι· καλόν γάρ ἀεὶ τῷ κρεῖττονι τό χεῖρον ἀκολουθεῖν διά βελτιώσεως ἐλπίδα.

Νείλου. Μακάριος ὁ τόν βίον ὑψηλόν ἔχων, ταπεινόν δέ τό φρόνημα.

Ἐκ τῶν Πατέρων. Συναναστρέφου τοῖς ἔχουσι ταπείνωσιν, καὶ μαθήσει τούς τρόπους αὐτῶν. Εἰ γάρ ἡ θεωρία τῶν εἰρημένων ὠφέλιμος, πόσω μᾶλλον ἡ διδασκαλία τοῦ στόματος αὐτῶν;

Ἰσοκράτ. Νόμῳ καὶ ἄρχοντι, καὶ τῷ σοφοτέρῳ εἴκειν κόσμιον.

(948) Σωκράτης. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν, πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ· ἐν δέ τῷ ζῆν, τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον.

ΛΟΓΟΣ Ν΄.

Περί ιατρῶν.

Ματθ. θ΄. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες.

Ἑβραί. ιβ΄. Τροχίας ὀρθάς ποιήσατε τοῖς ποσίν ὑμῶν, ἵνα μή τό χωλόν ἔκτραπῆ, ἰαθῆ δέ μᾶλλον.

Σιράχ λη΄. Ἐπιστήμη ἰατροῦ ἀνυψώσει καφαλήν αὐτοῦ· καί ἔναντι μεγιστάνων θαυμαστωθήσεται.

Παροιμ. ιδ΄. Πραῦθυμος ἀνὴρ, καρδίας ἰατρός.

Βασιλείου. Οὔτε φευκτέον πάντη τήν τέχνην, οὔτε ἐπ’ αὐτῇ πάσας τάς ἐλπίδας ἔχειν ἀκόλουθον· ἀλλ’ ὡς κεχρήμεθα μέν τῇ γεωργικῇ· αἰτούμεθα δέ παρά τῷ Θεῷ τούς καρπούς· καί τῷ κυβερνήτῃ μέν τό πηδάλιον ἐπιτρέπομεν, τῷ Θεῷ δέ προσευχόμεθα ἐκ τοῦ πελάγους ἀποσωθῆναι, οὕτω καί τόν ἰατρόν εἰσάγοντες, τῆς πρός Θεόν ἐλπίδος οὐκ ἀφιστάμεθα.

Ἄνεπιστῆμων ἰατρός πρός κάμνοντας εἰσιών, ἀντί τοῦ εἰς ὑγείαν αὐτοῦς ἐπαναγαγεῖν, καί τό μικρόν λείψανον τῆς δυνάμεως ἀφαιρεῖται.

Θεολόγ. Τήν καθ’ ἡμᾶς ἰατρικήν τῆς περί τά σώματα ἐργωδεστέραν τίθεμαι μακρῶ, καί διά τοῦτο τιμιωτέραν· καί ὅτι ἐκείνους ὀλίγα τῶν ἐν τῷ βάθει κατοπτεύουσι, περί τό φαινόμενον ἢ πλεῖον τῆς πραγματείας· ἡμῖν δέ περί τόν κρυπτόν τῆς καρδίας ἄνθρωπον ἡ πᾶσα θεραπεία τε καί σπουδή.

Χρηίζων παθέεσθ’ ἀκορέστως, ἦν κακά κεύθη,
Οὔποτε σηπεδόνα φεύζεται ἀργαλέην.

Χρυσοστ. Οἶμαι τούς ἀρχαίους τῶν ἰατρῶν οὐχ ἀπλῶς οὐδέ ἀλόγως νομοθετῆσαι δημοσιεύεσθαι τήν τῶν ποικίλων ἐργαλείων ἐπίδειξιν· ἀλλ’ ἵνα τούς ὑγιαίνοντας ἀσφαλίζωνται, προδεικνύντες αὐτοῖς ὁπόσων ἀτακτοῦντες δεήσονται.

Γρηγ. Νύσσης. Ὅσον κρεῖσσον ψυχὴ τοῦ σώματος, τοσοῦτω τιμιώτερον τῶν τά σώματα θεραπευόντων, ὁ τὰς ψυχὰς ἐξιώμενος.

Διδύμου. Τέλειον ἰατρόν λέγομεν, οὐ τόν θεραπεύοντα πάντας, ἀλλά τόν μηδέν τῶν εἰς ὠφέλειαν ἠκόντων καί θεραπείαν παραλείποντα.

Τρόφιλος. Τρόφιλος ἰατρός ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, Τίς ἂν γένοιτο τέλειος ἰατρός, ὁ τὰ δυνατά, ἔφη, καί τὰ μή δυνατά δυνάμενος διαγινώσκειν.

Νικοκλέους. Νικοκλῆς κακοῦ τινος ἰατροῦ λέγοντος, ὅτι μεγάλην ἔχει δύναμιν, ἔφη, Πῶς γάρ οὐ μέλλεις λέγειν, ὅς τοσοῦτου ἀνηρηκῶς ἀνεύθυνος γέγονας;

Ὁ αὐτός τούς ἰατρούς εὐτυχεῖς ἔλεγεν, ὅτι τὰς (949) μέν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὀρᾷ· τὰς δέ ἀποτυχίας ἡ γῆ καλύπτει.

Στρατονικ. Στρατόνικος ἰατρόν κολακεύων, ἔλεγεν, Ἐπαινῶ σου τήν ἐμπειρίαν, ὅτι οὐκ ἔῤξ τούς ἀρρώστους κατασαπῆναι· τάχιον αὐτοῦς τοῦ ζῆν ἀπαλλάσων.

Δημονάκτ. Τοῖς Ἀσκληπιάδαις μείζων ὀφείλεται χάρις ἐπερχομένην ἀναστέλλουσι νόσον, ἢ παραπεσοῦσαν ἰασαμένοις, τοῦ γάρ ἀπηλλάχθαι κακοῦ τό μὴ πάσχειν εἰρετώτερον.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ΄.

Περί πίστεως.

Ματθ. ιζ΄. Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καί μεταβήσεται· καί οὐδέν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν.

Ἐφ. β΄. Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καί τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· Θεοῦ τό δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχῆσῃται.

Ἐβρ. ια΄. Πίστις ἐστίν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.

Παροιμ. ιβ΄. Ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγελεῖα δίκαιος.

Σιράχ ια΄. Πίστευε τῷ Κυρίῳ, καί ἔμμενε τῷ πόνῳ σου· ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου ἐξάπινα πλουτίσαι πένητα.

Σιράχ β΄. Δόσις Κυρίου παραμενεῖ εὐσεβέσι· πίστευσον αὐτῷ, καί ἀντιλήψεται σου.

Βασιλ. Πίστις ἡγείσθω τῶν περί Θεοῦ λόγων. Πίστις, καί μή ἀπόδειξις. Πίστις ἢ ὑπέρ τὰς λογικὰς μεθοδεῖας τήν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἔλκουσα· πίστις, οὐχ ἢ γεωμετρικαῖς ἀνάγκαις, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείαις ἐγγινομένη.

Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθένων ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν κηρυχθέντων, Θεοῦ χάριτι, ἥντινα ἐπεδείξατο Ἀβράαμ, μαρτυρηθεὶς, ὅτι Οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ’ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δούς δόξαν τῷ Θεῷ, καί πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται Θεός, δυνατός ἐστὶ καί ποιῆσαι.

Θεολ. Τό γάρ οὐκ ἐφικτόν, οὐδέ πιστόν πως διὰ τόν φθόνον. Ψυχαῖς γάρ βεβήλοις οὐδέν τῶν καλῶν ἀξιόπιστον.

Χρυσοστ. Τοῦτο μάλιστα πίστεως, μή ζητεῖν εὐθύνas τῶν πραττομένων, ἀλλὰ πείθεσθαι τοῖς ἐπιταττομένοις.

(952) Τόν εὐσεβῆ καί πιστόν ἄνδρα οὕτω βεβαίως διακεῖσθαι χρή πρός τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε κἂν ἐναντία αὐτοῖς φαίνεται τά γινόμενα, μηδέ οὕτως ταραττεσθαι, μηδέ ἀπογινώσκειν τήν ἔκβασιν. Ὅρα γοῦν ὁ πιστός Ἀβραάμ τίνα μὲν ὑπόσχεσιν ἐδέξατο, τίνα δέ πράττειν ἠναγκάζετο.

Πίστις μήτηρ καί στεφάνη καί συμπεραίωσις τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει.

Καθάπερ γάρ ρίζης μή πεφυτευμένης, οὐκ ἂν βλαστήσειε καρπός· οὕτω πίστεως μή προκαταβεβλημένης, οὐκ ἂν προέλθοι διδασκαλίας λόγος.

Γρηγορ. Νύσ. Πίστις μόνη κρατεῖ τόν ἀκράτητον· πίστις μόνη κατανοεῖ τόν ἀθέατον· πίστις μόνη προσπελάζει τῷ ἀπροσπελάστῳ, ὅσον ἐγχωρεῖ καί ὅσον ἐνδέχεται.

Κυρίλλου. Τό πίστει παραδεκτόν, ἀπολυπραγμόνητον εἶναι χρή. Τό γάρ βασανозόμενον πῶς ἔτι πεπίστευται;

Ἄριστοτ. Ὡσπερ γασίν ἐν ἰατρικῇ, τά μή καθαρά τῶν σωμάτων ὀπόσω ἄν θρέψης, μᾶλλον βλάψεις ὕλην ἀποβαλὼν τῇ κακοχυμίᾳ· οὕτω καί ψυχὴν μοχθηροῖς δόγμασι προκατειλημμένην, ὀπόσω ἄν διδάξης, μᾶλλον βλάψεις μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ψευδοδοξίας παρέχων.

ΛΟΓΟΣ ΝΒ΄.

Περὶ μνήμης

Λουκ. κβ΄. Τοῦτό ἐστι τό σῶμα μου, τό ὑπέρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν.

Α΄ Τιμ. β΄. Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν ἐγηγεμένον ἐκ νεκρῶν.

Παροιμ. ι΄. Μνήμη δικαίου μετ’ ἐγκωμίων· ὄνομα δέ ἀσεβῶν σβέννυται.

Σιράχ ζ΄. Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου μιμνήσκου τά ἔσχατά σου, καί οὐχ ἁμαρτήσεις.

Βασιλείου. Ἀμήχανον ἐκτραπήναι τῆς δικαίας ὁδοῦ, μή λήθην Θεοῦ ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας.

Μνήμη ἐστίν ἡ τοῦ γνωσθέντος τήρησις ἀνάμνησις, ἡ τοῦ ἀπελθόντος ἀνάληψις. Θεολόγου. Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον, ἢ ἀναπνευστέον.

Τόν Θεόν ἔργοις μέν σέβου, λόγοις δέ ὕμνει, ἐννοίᾳ δέ τίμα.

Κλήμεντ. Μνήμη θανάτου ἐναργῆς περιέκοψε βρώματα· βρωμάτων δέ ἐν ταπεινώσει κοπέντων, συνεξεκόπησαν πάθη.

Χρυσοστ. Εὐσεβείας σημεῖον, τό συνεκῆ μνήμην ποιεῖσθαι τῶν θειοτέρων, καί τό πυκναῖς ἐντεύξεσιν ἐξιλεοῦσθαι τόν Θεόν.

(953) Εἰ εἰκόνα τις ἄψυχον ἀναθείς, παιδός ἢ φίλου ἢ συγγενοῦς, νομίζει παρεῖναι ἐκεῖνον τόν ἀπελθόντα, καί διά τῆς εἰκόνας αὐτόν φαντάζεται τῆς ἀψύχου· πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς διά τῶν θείων Γραφῶν, τῆς τῶν ἀγίων παρουσίας ἀπολαύομεν, οὐχί τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἀλλά τῶν ψυχῶν τὰς εἰκόνας ἔχοντες. Τά γάρ παρ’ αὐτῶν εἰρημένα τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰκόνας εἰσίν.

Πλωτίνου. Πλάτων ἔλεγε, τούς μέν νέους σφόδρα καί τούς γέροντας, ἀμνήμονας εἶναι· ὑπορβῆν γάρ, τῶν μέν, διά τήν αὔξησιν, τῶν δέ, διά τήν φθίσιν. Ὅμοίως δέ καί τούς λίαν ταχεῖς ἢ βραδεῖς· τούς γάρ ὑγροτέρους εἶναι τοῦ δέοντος, τούς δέ, σκληροτέρους· καί τοῖς μέν οὐ μένειν ἐν τῇ ψυχῇ τά φαντάσματα, τῶν δέ οὐχ ἄπτεσθαι τό παράπαν.

Πλάτωνος ἐν Κρατύλ. Μνήμη πάντη που μνηύει, ὅτι μονή ἐστίν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλ’ οὐ φορά.

Τήν κατοχήν τῶν φαντασμάτων μνήμην ὀνομάζεσθαι· τήν δέ ἀναπόληψιν τούτων, ἀνάμνησιν· καί ὡς ἐπί πολύ, μνημονευτέρους μέν ὑπάρχειν τούς βραδεῖς ἀναμνηστικωτέρους δέ, τούς ταχεῖς καί εὐμαθεῖς.

Χαρικλ. Μέγα γάρ εἰς λήθην κακῶν, ἡ δι’ ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ὑπόμνησις ἀμαυρουμένη.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου. Ἄνανεούσθω ὁ περί Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τά σιτία.

Συνεχέστερον νόει τόν Θεόν, ἢ ἀνάπνει.

Ἐάν ἀεί μνημονεύης, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατά ψυχὴν ἢ σῶμα Θεός παρέστηκεν ἔφορος, ἐν πάσαις σου ταῖς προσευχαῖς καί ταῖς πράξεσιν, οὐ μή ἀμάρτης ἔξεις δέ τόν Θεόν σύνοικον.

Ὡς ἡδύ τήν θάλασσαν ἀπό γῆς ὄρα, οὕτως ἡδύ τῷ σωθέντι μεμνησθαι τῶν πόνων.

ΛΟΓΟΣ Ν Γ'.

Περί ψυχῆς.

Ματθ. ι'. Ὁ εὐρών τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καί ὁ ἀπολέσας αὐτήν ἔνεκεν ἑμοῦ, εὐρήσει αὐτήν.

Β' Κορ. δ'. Εἰ καί ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται· ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρα καί ἡμέρα.

Σιράχ λζ'. Τέκνον, ἐν πραύτητι δόξασον τήν ψυχὴν σου, καί ἴδε τί πονηρόν αὐτῇ, καί μή δῶς αὐτῇ. Οὐ γάρ πάντα πᾶσι συμφέρει· καί οὐ πᾶσα ψυχὴ ἐν παντί εὐδοκεῖ.

Ἡ καταστροφή τῶν παρανόμων κακὴ· τῇ γάρ ἀσεβείᾳ τήν αὐτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

(956) Παροιμ. ια'. Ψυχὴ εὐλογημένη, πᾶσα ἀπλή.

Βασιλείου. Ψυχῆς θησαύρισμα, σώματος ἔνδεια. Τούτου καλόν ἡγεῖσθαι χρή, τό τῆς ψυχῆς ἀγαθόν.

Οὐδεὶς περιορᾷ τό ἑαυτοῦ τέκνον μέλλον καταπίπτειν εἰς βόθυνον, ἢ ἐμπεσόν ἐναφήσει τῷ πτώματι· πόσω δέ δεινότερον ψυχὴν εἰς βάθος κακῶν ἐμπίπτουσαν ἐναφεῖναι τῇ ἀπωλείᾳ;

Θεολόγου. Τί σοι θέλεις γενέσθαι; ψυχὴν ἐμὴν ἐρωτῶ. Τί σοι μέγα ἢ τί μικρόν τῶν τιμίων βροτοῖσι; Ζήτει μόνον προθύμως τι λαμπρόν, καί δώσω σοι.

Ψυχῇ θύε τῷ Θεῷ μᾶλλον, ἢ εὐχῆς τρόπῳ.

Πείθομαι σοφῶν λόγοις, ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλή τε καί θεοφιλής, ἐπειδάν τοῦ συνδεδεμένου λυθεῖσα σώματος ἐνθένδε ἀπαλλαγῇ, εὐθύς μὲν ἐν συναισθήσει ἐν θεωρίᾳ τοῦ μέλλοντος αὐτῇ καλοῦ γενομένη, ἅτε τοῦ ἐπισκοτοῦντος ἀνακαθαρθέντος, ἢ ἀποτεθέντος, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι καί λέγειν χρή, θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἡδεταί καί ἀγάλλεται, καί ἴλεως χωρεῖ πρὸς τόν ἑαυτῆς Δεσπότην· ὥσπερ τι δεσμοτῆριον χαλεπόν τόν ἐντεῦθεν βίον ἀποφυγοῦσα, καί τὰς περικειμένας ἀποσεισαμένη πέδας, ὑφ' ὧν τό τῆς διανοίας πτερόν καθείλκετο· καί οἶον ἤδη τῇ φαντασίᾳ καρποῦται τήν ἀποκειμένην μακαριότητα.

Χρυσοστ. Πάντα διπλᾶ δέδωκεν ἡμῶν ὁ Θεός τῇ φύσει, δύο ὀφθαλμούς, δύο ὦτα, δύο χεῖρας, δύο πόδας· ἐάν ὁπότερον τούτων βλαβῇ, διά τοῦ ἑτέρου τήν χρεῖαν

παραμυθούμεθα· ψυχὴν δὲ μίαν δέδωκεν ἡμῖν· ἂν ταύτην ἀπολέσωμεν, μετὰ τίνος ἐμβιοτεύσωμεν;

Ψυχὴ ἐστὶν οὐσία τις ἀσώματος καὶ ἀθάνατος.

Ψυχὴ ἐστὶν οὐσία γεννητὴ, οὐσία ζῶσα νοερά.

Κλήμεντ. Πάντων ἀναπνέουσαι αἱ ψυχαί, τό ζῆν ἔχουσι, κἂν χωρισθῶσι τοῦ σώματος, καὶ τόν εἰς αὐτό εὐρεθῶσι πόθον ἔχουσαι, εἰς τόν τοῦ Θεοῦ κόλπον φέρονται ἀθάνατοι· ὡς ἐν χειμῶνος ὥρᾳ οἱ ἀτμοὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων ἐφελκόμενοι φέρονται πρὸς αὐτόν.

Ἀθάνατοι πᾶσαι αἱ ψυχαί, καὶ τῶν ἀσεβῶν, αἷς ἄμεινον ἦν μὴ ἀφθάρτους εἶναι. Κολαζόμεναι γάρ ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου πυρός ἀπεράντω τιμωρία καὶ μὴ θνήσκουσαι, ἐπὶ κακῷ τῷ ἑαυτῶν τέλος λαβεῖν οὐκ ἔχουσιν.

(957) Μοσχίωνος. Αἰροῦ πάντα τά θνητά καὶ γῆϊνα ἀπολέσας, ἓνα ἀθάνατον καὶ οὐράνιον κτήσασθαι.

Δημοκρίτ. Ἀνθρώπους ἀρμόδιον ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος λόγον ποιεῖσθαι. Ψυχὴ μὲν γάρ τελειοτάτη σκῆνεος μοχθηρίην ὀρθοῖ· σκῆνεος δὲ ἰσχύς ἄνευ λογισμοῦ ψυχὴν οὐδέν τι ἀμείνω τίθησιν.

Κλητάρχου. Τῆς ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ· τοῦ δὲ σώματος ὡς στρατιώτου προνόει.

Φιλιστίων. Ψυχὴ σοφοῦ ἀρμόζεται πρὸς Θεόν. Ψυχὴν θάνατος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ κακός βίος.

Ζαλεύκου. Ἐκαστον οὖν ἔχειν καὶ παρασκευάζειν δεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν πάντων καθαρὰν τῶν κακῶν. Ὡς γάρ οὐ τιμᾶται Θεός ὑπ' ἀνθρώπου φαύλου, οὐδὲ θεραπεύεται δαπάναις, οὐδὲ τραγωδίαις τῶν ἀλισκομένων, ἀλλ' ἀγαθῇ προαιρέσει τῶν καλῶν ἔργων καὶ δικαίων.

Ἐπικτήτου. Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἰᾶσθαι τοῦ γάρ κακῶς ζῆν τό τεθνᾶναι κρεῖσσον.

ΛΟΓΟΣ ΝΔ΄.

Περὶ φθόνου.

Ματθ. κ'. Ἐλθόντες δὲ καὶ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνά δηνάριον. Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον, κ. τ. ἐ.

Ἰακ. γ'. Ὅπου ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.

Παροιμ. κγ'. Μὴ συνδείπνει ἀνδρὶ βασκάνω, μηδὲ ἐπιθυμῆσης τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῦ.

Φθόνος οὐκ οἶδε προτιμᾶν τό συμφέρον.

Σιράχ λζ'. Μὴ συμβουλεύου μετὰ ὑποβλεπομένου σου· ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε κρύψον βουλήν σου.

Βασιλ. Οὐχ ὄραξ ἡλίκων ἐστίν ἢ ὑπόκρισις; καὶ αὕτη καρπός ἐστι τοῦ φθόνου. Τό γάρ διπλοῦν τοῦ ἥθους, ἐκ φθόνου μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

Τί στενάζεις, φθονερέ; τό ἴδιον κακόν, ἢ τό ἀλλότριον ἀγαθόν;

Φθόνου γάρ πάθος οὐδέν ὀλεθριώτερον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐμφύεται.

᾽Ὡσπερ γάρ ἰός τόν σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τήν ἔχουσαν αὐτόν ψυχὴν ἐξαναλίσκει.

Οἱ κύνες τρεφόμενοι ἡμεροῦνται, καὶ οἱ λέοντες χειροῖθεις θεραπευόμενοι γίνονται· οἱ δέ βάσκανοι ταῖς θεραπαίαις πλέον ἐξαγριαίνονται.

Ἔθος τῆ Γραφῆ πολλαχοῦ μετὰ τοῦ φόνου τάσσειν τόν φθόνον.

᾽Ὡσπερ ἡ ἐρυσίβη ἴδιόν ἐστι τοῦ σίτου νόσημα· οὕτως ὁ φθόνος φιλίας ἐστίν ἀρρώστημα.

Οἱ μισόκαλοι δαίμονες, ἐπειδάν οἰκείας ἑαυτοῖς εὖρωσι προαιρέσεις, παντοίως αὐταῖς ἀποκέχρηνται (960) πρὸς τό ἴδιον βούλημα, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασκάνων εἰς ὑπηρεσίαν χρήσασθαι τοῦ ἰδίου θελήματος.

᾽Ὡσπερ ἔπεται τῷ ἀγαθῷ ἢ ἀφθονία, οὕτως ἀκολουθεῖ τῷ διαβόλῳ ἢ βασκανία.

᾽Ὡσπερ δέ αἱ γῦπες πρὸς τὰ δυσώδη φέρονται, πολλούς μὲν λειμῶνας, πολλούς δέ ἡδεῖς καὶ εὐώδεις τόπους ὑπεριπτάμενοι· καὶ αἱ μυῖαι, τό μὲν ὑγιαίνον παρατρέχουσι, πρὸς δέ τό ἔλκος ἐπείγονται· οὕτως οἱ βάσκανοι, τὰς μὲν τοῦ βίου λαμπρότητας καὶ τὰ μεγέθη τῶν κατορθουμένων οὐδέ προσβλέπουσι, τοῖς δέ σαθοῖς ἐπιτίθενται.

Θεολ. Μὴ φθονήσεις τῷ κατορθοῦντι ὡς φθονηθεῖς, καὶ φθονεῖσθαι πεισθεῖς, καὶ διὰ τοῦτο κατενεχθεῖς.

᾽Ὡς ἀπόλοιτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἢ δαπάνη τῶν ἐχόντων, ὁ τῶν πασχόντων ἰός· τό μόνον τῶν παθῶν ἀδικιώτατόν τε ἅμα καὶ δικαιοτάτον· τό μὲν, ὅτι πᾶσι διοχλεῖ καλοῖς, τό δέ, ὅτι ἀδικεῖ τούς ἔχοντας.

Χρυσοστ. ᾽Ὡ φθόνε ρίζα θανάτου, ἢ πολύπλοκος νόσος, καρδίας ὀξύτατε ἦλε! Ποῖος γάρ ἦλος ὀξύτατος οὕτως κεντᾶ, ὡς ὁ φθόνος τήν ἔχουσαν αὐτόν καρδίαν τιτρώσκει;

᾽Ὁ δαίμων φθονεῖ μὲν, ἀνθρώποις δέ· δαίμονι δέ οὐδενί. Σύ δέ ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρώποις φθονεῖς· καὶ ποίας τεύξῃ συνγνώμης;

Γρηγ. Νύσ. Φθόνῳ ἀτύχημα μὲν ἐστίν οὐ τό ἴδιον κακόν, ἀλλά τό ἀλλότριον ἀγαθόν· κατόρθωμα δέ πάλιν, οὐ τό οἰκεῖον καλόν, ἀλλά τό τοῦ πέλας κακόν.

Φθειρεσθαι τούς νεκροβόρους γῦπας τῷ μύρῳ λέγουσι. Πρὸς γάρ τό δυσῶδες καὶ διεφθορός αὐτῶν ἢ φύσις ὤκειεται. Καὶ ὁ τῆ νόσω ταύτῃ κρατούμενος, τῆ μὲν εὐημερία τῶν φίλων, οἷόν τινος μύρου προσβολῆ καταφθειρεται. Εἰ δέ τι πάθος ἐκ συμφορῶν ἴδοι, πρὸς τοῦτο καθίπταται, καὶ τό ἄγκυλον ἐπάγει στόμα, τὰ κεκρυμμένα ἐξέλκων τοῦ δυστυχήματος.

Φίλωνος. Τά καλά, κᾶν φθόνῳ πρὸς ὀλίγον ἐπισκιασθῆ χρόνον, ἐπί καιρῷ λυθέντα, αὐθις ἀναλάμπει.

Πλουτάρχου. Τοῖς μὲν διὰ τοῦ ἡλίου πορευομένοις ἔπεται κατ' ἀνάγκην σκιά· τοῖς δὲ διὰ τῆς δόξης βαδίζουσιν ἀκολουθεῖ φθόνος.

Τό τῆς δόξης κάλλος ὡσπερ ὑπὸ νόσου τοῦ φθόνου ταχύ καταφθείρεται.

(961) Ἀνάχαρις. Ἀνάχαρις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς, Διὰ τίνα αἰτίαν ἄνθρωποι λυποῦνται πάντοτε; ἔφη, ὅτι οὐ μόνον αὐτοὺς τὰ ἴδια κακά λυπεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀγαθά.

Ἀριστοτ. Φθόνος, φησὶν, ἀνταγωνιστὴς ἐστὶ τῶν εὐτυχόντων.

Δημοκρίτ. Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἔρις ὠφελεῖ τὸν ζηλοῦντα, μὴ βλάπτουσα τὸν ζηλούμενον.

Οὐκ ἂν ἐκώλυον οἱ νόμοι ζῆν ἕκαστον κατ' ἰδίαν ἐξουσίαν, εἰ μὴ ἕτερος ἕτερον ἐλυμαίνετο. Φθόνος γάρ στάσιος ἀρχὴν ἀπεργάζεται.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον εἶπεν ἕλκος εἶναι τῆς ἀληθείας

Κλειτάρχου. Ὡσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτω τοὺς φθονερούς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἥθους κατεσθίεσθαι.

Σωκράτης. Πολλοὶ θανόντας ἀμείβουσι τοῖς τάφοις, οὓς τῷ φθόνῳ πρότερον ἤλγυναν ζῶντας.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον ἔφη τῆς ψυχῆς εἶναι πρίονα.

Λευκίπ. Ζηλοτυπία γάρ ἅπαξ ἐμπεσοῦσα ψυχῇ, δυσέκλειπτον ἐστὶ

Κλεόβουλ. Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, τίνα δεῖ μάλιστα φυλάττεσθαι; εἶπεν, τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν.

Βίωνος. Βίων ὁ σοφιστὴς, ἰδὼν τίνα φθονερόν σφόδρα κεκυφότα, εἶπεν, Ἡ τοῦτῳ μέγα κακὸν συμβέβηκεν, ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν.

Ἀγάθωνος.

Οὐκ ἦν ἂν ἀνθρώποισιν ἐν βίῳ φθόνος,

Εἰ πάντες ἦμεν ἐξ ἴσου πεφυκότες.

Θεοφράστ.. Θεοφραστος εἶπε, τοὺς μοχθηροὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐχ οὕτως ἦδεσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Πλάτων. Ἀγαθὸς ἦν· ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενός οὐδέποτε γίνεται φθόνος.

Ἀριστονύμ. Ὁ φθόνος, ὡσπερ φαῦλος δημαγωγός, ταῖς καλαῖς ἀντιπολιτεύεται πράξειςιν.

Θουκιδίδου. Φθόνος τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον· τὸ δὲ μὴ ἐμποδῶν, ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται.

Ἀναξιμέν. Ὅσοι γάρ τὰ καλῶς ῥηθέντα ἢπραχθέντα διὰ φθόνον οὐκ ἐπαινοῦσι, πῶς οὗτοι ἂν τοῖς ἔργοις ὠφελήσειαν;

Κάτωνος. Ἡκιστα φθονεῖσθαι ἔλεγε τοὺς τῇ τύχῃ χρωμένους ἐπεικῶς καὶ μετρίως. Οὐ γάρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς περὶ ἡμᾶς φθονοῦσιν.

Ἄνωνύμου. Οὐδενί φθονητέον· ἀγαθοί μὲν γάρ ἄξιοι· κακοί δ' ἄν εὐτυχῶσιν, κακῶς ζῶσιν.

Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὦν, οὐδέν ἔφη πράττειν λαμπρόν· οὕτω γάρ φθονεῖσθαι. Καθάπερ γάρ αἱ κανθαρίδες ἐμφύονται μάλιστα τῷ ἀκμάζοντι σίτῳ, καί τοις εὐθαλέσι ῥόδοις· οὕτω ὁ φθόνος ἄπτεται (964) μάλιστα τῶν χρηστῶν καί αὐξανομένων πρὸς ἀρετὴν, καί δόξαν ἡθῶν καί προσώπων κεκτημένων.

ΛΟΓΟΣ ΝΕ΄.

Περὶ ἐκούσιου καὶ ἀκούσιου.

Λουκ. ιβ΄. Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος, ὁ γνούς τό θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καί μή ποιήσας, δαρήσεται πολλάς· ὁ δέ μή γνούς, δαρήσεται ὀλίγας.

Α΄ Κορ. θ΄. Οὐαί δέ μοί ἐστιν, ἐάν μή εὐαγγελίζωμαι. Εἰ γάρ ἐκὼν τοῦτο πράττω, μισθόν ἔχω· εἰ δέ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.

Σολομ. ι΄. Ἀκούσιον ἐξῆλθεν ἀπό προσώπου ἐξουσιάζοντος.

Παροιμ. λ΄. Ἄμελγε γάλα, καί ἔσται βούτυρον. Ἐάν δέ ἐκπιέζῃς μυκτῆρα, ἐξελεύσεται αἷμα.

Σιράχ ιη΄. Ὅπισω τῶν ἐπιθυμιῶν σου μή πορεύου, καί ἀπό τῶν ὀρέξεων σου κωλύου. Ἐάν γάρ χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου εὐδοκίαν ἐπιθυμίας, ποιήσεις ἐπίχαρμα ἐχθρῶν.

Βασιλείου. Τά ἐν ἄδου κακά οὐ Θεόν ἔχει τόν αἴτιον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς. Ἀρχή γάρ καί ρίζα τῆς ἀμαρτίας, τό ἐφ' ἡμῖν καί τό αὐτεξούσιον.

Ἐπαινοῦμεν τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθοὺς, οὐ τοὺς ὑπό τινος ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἦκοντας. Ὅπου γάρ προαίρεσις ἐτοίμη, τό κωλύον οὐδέν.

Βία γάρ ἢ φόβος, ἀρετῆς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο δημιουργός. Ἐθελούσια γάρ, καί οὐκ ἀνάγκης τά καλά.

Τό ἐκούσιον λυπηρόν, τοῦ ἀκούσιου τερπνοῦ τιμιώτερον.

Θεολόγου. Τό μὲν γάρ ἐκούσιον, μονιμώτερόν τε καί ἀσφαλέστερον· καί τοῦ μὲν τοῦ βιασαμένου, τό δέ ἡμέτερον· καί τό μὲν ἐπεικειᾶς Θεοῦ, τό δέ τυραννικῶς ἐξουσίας.

Φιλεῖ τό βία κρατούμενον ἐλευθεριάζειν καιροῦ λαβόμενον.

Ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλει, καί τοὺς τράγους,

Ἄλλ' ἀντὶ γάλακτος, αἱμάτων πηγᾶς οἶσει.

Χρυσοστ. Οὐ τοὺς ἀνάγκη τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τοὺς προαιρέσει, στεφανοῖ ὁ Θεός.

Οὐκ ἀνάγκη καί βία, ἀλλὰ βουλήσει καί γνώμη προσάγεται ἡμᾶς ὁ Θεός.

Οὐδεὶς καρπὸς ἀνάγκης, ἀλλὰ πᾶς μισθὸς προαιρέσεως. Οὐ λογίζεται ὁ Θεός τά ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τά ἐκ προαιρέσεως κατορθούμενα.

(965) Ὅσπερ τῷ στρουθῷ τῶν πτερῶν ὄφελος οὐδέν, ὑπό τῆς παγίδος ἀλόντι, ἀλλ' εἰκῆ καί μάτην πτερύσσεται· οὕτω καί σοὶ τῶν λογισμῶν οὐδέν ὄφελος, ἐάν κατακράτος ὑπό τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀλῶς.

Διονυσίου. Οὐκ ἠναγκασμένην ζωὴν ἔχομεν οἱ ἄνθρωποι. Οὔτε γάρ διὰ τὴν τῶν προνοουμένων αὐτεξουσιότητα τὰ θεῖα φῶτα τῆς προνοητικῆς ἐλλάμπειος ἀπαμβλύνεται.

Διδύμου. Τὰ μὲν ἀκούσια ἀμαρτήματα καὶ νόμος συγχωρεῖ, καὶ Θεὸς παρορᾷ φιλάνθρωπος ὢν, καὶ οὐκ ἀπηνῆς καὶ τῶν ἔκουσίων.

Φίλων. Οὐχ ὡς τὸ ἔκουσίως ἀμαρτάνειν ἐστὶν ἄδικον, οὔτω καὶ ἀκουσίως καὶ κατὰ ἄγνοιαν, εὐθύς δίκαιον· ἀλλὰ τάχα που μεθόριον ἀμφοῖν, δικαίου καὶ ἀδίκου, τὸ ὑπὸ τιῶν καλούμενον ἀδιάφορον. Ἀμάρτημα γάρ οὐδὲν ἔργον δικαιοσύνης.

Κλήμεντος. Μάλιστα πάντων Χριστιανοῖς οὐκ ἐφίεται τὸ πρὸς βίαν ἐπανορθοῦν τὰ τῶν ἀμαρτημάτων πταίσματα. Οὐ γάρ τούς ἀνάγκη τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τούς προαιρέσει στεφανοῖ ὁ Θεός.

Οὐ δυνατόν τινα ἀγαθὸν εἶναι βεβαίως, εἰ μὴ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν. Ὁ γάρ ὑφ' ἐτέρου ἀνάγκης ἀγαθὸς γινόμενος, οὐκ ἀγαθός· ὅτι μὴ ἰδίᾳ προαιρέσει ἐστὶν ὃ ἔστιν. Τὸ γάρ ἐκάστου ἐλεύθερον, ἀποτελεῖ τὸ ὄντως ἀγαθόν, καὶ δεικνύει τὸ ὄντως κακόν. Ὅθεν διὰ τῶν ὑποθέσεων τούτων ἐμηχανήσατο ὁ Θεός φανερῶσαι τὴν ἐκάστου διάθεσιν.

Χορικήου. Τὸ ἐκ φύσεως καλόν, ἀδόκιμον· τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ἐπαινετόν.

Ἐπικτήτου. Εἰ βούλει ἀταράχως καὶ εὐαρέστως ζῆν, πειρῶ τούς συνοικοῦντάς σοι σύμπαντας ἀγαθοὺς ἔχειν. Ἐξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τούς μὴ ἐκόντας παιδεύεις, τούς δὲ ἄκοντας [ἔπειτα κεχειρωμένους] ἀπολύεις. Συμφεῦξεται γάρ τοῖς φεύγουσιν ἢ μοχθηρία ἅμα καὶ ἡ δουλεία· συναπολειφθήσεται δὲ τοῖς συμβαίνουσί σοι ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

Σωκράτ. Ὁ μὲν ἔκουσίως ταλαιπωρῶν, ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται· αἱ δὲ ῥαδιουργαί καὶ ἐκ τοῦ παραχρήμα ἡδοναί, οὔτε σώματος εὐεξίαν ἱκαναί εἰσὶν ἐργάζεσθαι, οὔτε ψυχῆς ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν.

Θεαγοῦς Πυθαγορείου. Τὸ μὲν ἀκούσιον, οὐκ ἄνευ λύπης καὶ φόβου· τὸ δὲ ἔκουσιον, οὐκ ἄνευ ἡδονῆς καὶ φιλοφροσύνης.

(968) Ἐκ τῶν Νικολάου ἐθῶν. Θύνοι τούς ναυαγούς φιланθρώπως δεχόμενοι φίλους ποιοῦνται· τῶν δὲ ξένων, τούς μὲν ἔκουσίως ἐλθόντας, σφόδρα τιμῶσι· τούς δὲ ἀκουσίως, κολάζουσιν.

ΛΟΓΟΣ Στ'.

Περὶ τοῦ " Γνώθι σαυτόν."

Λουκ. στ'. Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκόν οὐ κατανοεῖς;

Ῥωμ. ιδ'. Σύ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δὲ δυνατός γάρ ἐστὶν ὁ Θεὸς στήσαι αὐτόν.

Σολομ. ια'. Περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ γνώθι σαυτόν· ὅτι ἐν πᾶσι τούτοις ἄξει σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν.

Παροιμ. ιγ'. Οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες, σοφοί.

Σιρ. ιγ'. Συντήρησον καὶ πρόσεχε σφοδρῶς, ὅτι μετὰ τῆς πτώσεώς σου περιπατεῖς.

Βασιλείου. Ἡ ἀκριβῆς σαυτοῦ κατανόησις αὐτάρκη σοι παρέχει χειραγωγίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ.

Μεμνημένος τῆς φύσεως, οὐκ ἐπαρθῆση ποτέ· μεμνήση δέ ἑαυτοῦ ἕαν προσέχης σαυτόν.

Ἔπαθες, ἄνθρωπε, ὃ ἐγκαλεῖς καὶ τό μὲν ἀλλότριον κακόν ἐπιμελῶς βλέπεις, τό δέ σαυτοῦ αἰσχρόν οὐδαμοῦ τιθεῖς.

Τῷ ὄντι γάρ ἔοικε πάντων εἶναι χαλεπώτατον, ἑαυτόν ἐπιγῶναι. Οὐ γάρ μόνος ὀφθαλμός τά ἕξω βλέπων ἐφ' ἑαυτόν οὐ κέχρηται τῷ ὄρῳ· ἀλλά καί αὐτός ἡμῶν ὁ νοῦς, ὁξέως τό ἀλλότριον ἀμάρτημα καταβλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἐλαττωμάτων ἐπίγνωσιν.

Θεολογ.

Ἐρεῦνα σαυτόν πλεῖον, ἢ τά τῶν πέλας.

Τῷ μὲν γάρ αὐτός κερδανεῖς, τῷ δ' οἱ πέλας.

Γνώθι σεαυτόν, ἄριστε, πόθεν καὶ ὅστις ἐτύχθης.

Ῥεῖα κεν ὦδε τύχης κάλλεος ἀρχετύπου.

Διδύμου. Τό εἰδέναι τινά ὅτι ἀγνοεῖ, σοφίας ἐστίν· ὡς καὶ τό εἰδέναι ὅτι ἠδίκησε, δικαιοσύνης.

Χρυσοστ. Οὗτος μάλιστα ἐστίν ὁ ἑαυτόν εἰδῶς, ὁ μηδέν ἑαυτόν εἶναι νομίζων.

(969) Κλήμεντ.

Εἰ βούλει γινῶναι Θεόν, προλαβὼν γινῶθι σαυτόν.

Ἀντιφάνους.

Εἰ θνητός εἶ, βέλτιστε, θνητά καὶ φρόνει.

Δημοσθ.

Οἶμαι τό μέλλον ἅπασιν ἀνθρώποις ἄδηλον· καὶ μικροὶ καιροί, μεγάλων πραγμάτων αἴτιοι γίνονται. Διό δεῖ μετριάζειν ἐν ταῖς εὐπραξίαις, καὶ προορωμένους τό μέλλον φαίνεσθαι.

Ἡρακλείτου. Ἡράκλειτος νέος ὢν, πάντων γέγονεν σοφώτερος, ὅτι ἤδει ἑαυτόν μηδέν ὄντα.

Σωκράτ. Σωκράτης ᾤετο μηδέν εἰδέναι, πλὴν αὐτό τοῦτο, ὅτι μηδέν οἶδεν· τούς δέ λοιπούς, μηδέ τοῦτο εἰδέναι.

Οἱ μὲν σφοδρῶς πυρέττοντες, τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ῥώμην· οἱ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις παροικοῦντες, τὸν νοῦν καὶ τὰ ἦθη πεφύκασι διαφείρεσθαι, εἰ μὴ τό, Γνώθι σαυτόν, συχνῶς ἑαυτοῖς ἐπιλέγουσιν.

Φιλήμον.

Ἄνθρωπος ὢν, τοῦτ' ἴσθι, καὶ μενεῖς ἀεὶ.

Σωτάτου.

Εἰ καὶ βασιλεύς πέφυκας, ὡς θνητός ἄκουσον.

Ἄν μακρὰ πτύης, φλεγματίῳ κρατῆ περισσῶ.

Ἐν εὐίματι, ταῦτα πρό σοῦ προβάτιον εἶχεν·

Ἐν χρυσοφορῆς, τοῦτο τύχης ἐστὶν ἔπαρμα.

Ἐν πλούσιος ἦς, τοῦτο χρόνων ἄδηλον ἰσχύς.

Ἐν ἀλαζονεύη, τοῦτο ἀνοίας ἐστὶ φρύαγμα.

Ἐν δέ σωφρονῆς, τοῦτο Θεοῦ δῶρον ὑπάρχει.

Ἡ δέ σωφροσύνη πάρεστιν, ἐάν μετρῆς σεαυτόν.

Θαλῆς. Χαλεπὸ δέ ἐαυτόν γινῶναι, ἀλλὰ μακάριον· ζῆν γάρ κατὰ φύσιν.

Πλάτωνος. Οἱ οὐκ εἰδότες, ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδέν, οἴομεθα τὰ πάντα εἰδέναι· οὐκ ἐπιτρέποντες δέ ἀλλήλοις, ἅ μὴ ἐπιστάμεθα πράττειν, ἀναγκαζόμεθα ἀμαρτάνειν αὐτοὶ πράττοντες.

Μενάνδρ.

Κατὰ πολλῶν ἐστὶν οὐ καλῶν εἰρημένον,

Τὸ Γνῶθι σεαυτόν, χρησιμώτερον γάρ ἦν,

Τὸ, Γνῶθι τοὺς ἄλλους.

Ξενοφῶντ. Οἱ μὲν γάρ εἰδότες ἐαυτούς, τὰ ἐπιτήδεια ἐαυτοῖς ἴσασι, καὶ διαγινώσκουσιν ἅ τε δύνανται, καὶ ἅ μὴ. Καὶ ἅ μὲν ἐπίστανται πράττοντες, πορίζονται τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δέ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίνονται καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν.

Οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ, ὃ μὴ εἰδὼς τὴν ἐαυτοῦ δύναμιν, ἀγνοεῖν ἐαυτόν. Ἐκεῖνο δέ οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι μὲν διὰ τὸ εἰδέναι ἐαυτούς πλεῖστα ἀγαθὰ ἰσχύουσιν ἄνθρωποι· διὰ δέ τὸ ἐψεῦσθαι ἐαυτῶν, πλεῖστα κακά;

Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρθῆς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος ἔλεγεν ἐπαιρόμενος, ὅτι Καλὸς εἰμι, ἀνεκτόν ἦν· σύ δέ ὅταν λέγεις, ὅτι Ἴππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐφ' ἵππῳ ἀγαθῷ μέγα φρονεῖς. Τί οὖν ἔστι σόν; Χρῆσις φαντασιῶν, ἦν ὅταν κατὰ φύσιν ἔχης, τότε (972) ἐπάρθητι· τότε γάρ ἐπὶ τῷ σῶ πλεονεκτῆματι ἐπαρθῆς.

Χείλων. Χείλων ἐρωτηθεὶς, τί τὸ χαλεπώτατον, τὸ γινώσκειν ἐαυτόν, ἔφη. Χρήσιμον γάρ εἰς νοουθεσίαν τῶν ἀλαζόνων, οἳ ὑπὲρ τὴν ἐαυτῶν δύναμιν φλυαροῦσιν.

ΛΟΓΟΣ ΝΖ΄.

Περὶ χρηστότητος.

Λουκ. στ΄. Ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανεῖζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ Ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστὸς ἐστὶ ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς.

Ἐφ. δ΄. Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ καὶ εὐσπλαχνοὶ, χαριζόμενοι ἐαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρίσατο ὑμῖν.

Κολοσσ. γ΄. Ἐνδύσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, μακροθυμίαν, πραότητα.

Παροιμ. β΄. Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς· ἄκακοι δέ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

Χριστὸς χρηστὸς ὢν, καὶ ἰδὼν τὸ πλάσμα αὐτοῦ, οὔτε ἀνῆκεν αὐτούς, οὔτε κατέλιπε φειδόμενος αὐτῶν.

Βασιλ. Τό κατ' εικόνα ἔχω, ἐν τῷ λογικός εἶναι· τό δέ καθ' ὁμοίωσιν γίνομαι, ἐν τῷ χρηστός γενέσθαι.

Τό μέν γάρ τούς ἀντιτείνοντας ὑπό χεῖρα λαμβάνειν, ἀνδρείου τε καί ἄρχοντος ὡς ἀληθῶς· τοῖς δέ ὑποπεπτωκόσι χρηστόν εἶναι καί πρᾶον, μεγαλοφροσύνη πάντων καί ἡμερότητας διαφέροντος.

Διονυσίου τοῦ Ἀρεωπαγίτου. Τό κατά πάντα τρόπον τοῦ ἀγαθοῦ ἔστερημένον, οὐδαμῆ οὐδαμῶς οὔτε ἦν, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἔσται, οὔτε εἶναι δύναται.

Θεολόγου. Ἀγαθόν χρηστότητι νικᾶν θρασύτητα, καί βελτίου ποιεῖν τούς ἀδικοῦντας, οἷς καρτεροῦμεν πάσχοντες.

Πᾶσι μέν ἴσθι χρηστός, πλέον δέ τοῖς ἔγγιστα.

Ζήτει Θεοῦ σοι χρηστότητα, χρηστός ὦν.

Τί χρηστότητος δόγμα συντομώτερον;

Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καί τοῖς πέλας,

Οἷους σεαυτῷ τούσδε τυγχάνειν θέλεις.

Χρυσοστ. Οὐκ εὐεργετῶν μόνον, ἀλλά καί κολάζων ἀγαθός ἐστι καί φιλόανθρωπος ὁ Θεός. Καί γάρ αἱ κολάσεις αὐτοῦ καί αἱ τιμωρίαι, μέγιστον εὐεργεσίας μέρος εἰσίν· ἐπεὶ καί ἰατρός, οὐχ ὅταν εἰς παραδείσους καί λειμῶνας ἐξάγη τόν κάμνοντα μόνον, οὐδ' ὅταν εἰς βαλανεῖα καί κολυμβήθρας ὑδάτων, ἀλλά καί ὅταν ἄσιτον κελεύη διαμεῖναι, ὅταν τέμνη, ὅταν πικρά προσάγει φάρμακα, τότε καί ἰατρός ἐστιν (973) ὁμοίως, καί τήν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπιδείκνυσιν πλέον.

Γρηγ. Νύσσ. Ὁ τῆ φύσει ἀγαθός, καί ἀγαθῶν πάντων παρεκτικός.

Ἴδιον πάντως ἀγαθοῦ, τό ὠφελεῖν.

Δημοσθ. Οὐ τοσοῦτον ὁ λόγος, ὅσον χρηστός τρόπος πείθειν δύναται.

Ποσιδίππου.

Οἷσιν ὁ τρόπος ἐστίν εὐτακτος, τουτέοισι καί βίος συντέκταται.

Τέχνη μέν γνωρίμους ἐκτησάμην

Πολλοῦς· διά τό τρόπον δέ, τούς πλείστους φίλους.

Θεμιστοκλ. Θεμιστοκλῆς χωρίον πωλῶν ἐκέλευσε κηρύττειν, ὅτι καί γείτονα χρηστόν ἔχει.

Μενάνδρου.

Σύ μέν παραινεῖς ταῦτα ὅσα σοι πρέπει,

Ἐμέ δέ ποιεῖν τό καθήκον, οὐχ ὁ σός λόγος,

Εὐ ἴσθι ἀκριβῶς· ὁ δ' ἴδιος πείθει τρόπος.

Οὐδεῖς πονηρόν πρᾶγμα χρηστός ὦν ποιεῖ.

Οὐ παντελῶς δεῖ τοῖς πονηροῖς ἐπιτρέπειν.

Ἄλλ' ἀντιτάττεσθαι· εἰ δέ μή, τ' ἄνω κάτω

Ἡμῶν ὁ βίος λήσει μεταστραφεῖς ὅλος.

Λευκίππου. Χρηστότης, τυγχάνουσα μέν χάριτος, ἔτι μᾶλλον αὐξεται προπηλακισθεῖσα δέ, εἰς ὀργήν ἐρεθίζεται.

Περίθου.

Πολλῶν χρημάτων, τό χρηστόν εἶναι λυσιτελέστερόν ἐστι.
Τρόπος ἐστὶ χρηστός ἀσφαλέστερος νόμου.
Τόν μὲν γάρ οὐδεὶς ἄν διαστρέψαι ποτέ
Ῥήτωρ δύναιτο· τόν δ' ἄνω τε καὶ κάτω
Λόγος ταρασσῶν πολλάκις λυμαίνεται.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ΄.

Περὶ νόμου.

Ἰωάν. η΄. Ἡ κρίσις ἢ ἐμὴ δίκαια ἐστίν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με.
Καὶ ἐν τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, Ὅτι δύο ἀνθρώπων μαρτυρία ἀληθῆς ἐστίν.

Ῥωμ. β΄. Ὅσοι ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον,
διὰ νόμου κριθήσονται.

Παροιμ. κθ΄. Τό νόμον γνῶναι, διανοίας ἐστίν ἀγαθῆς.

Σιράχ κἀ΄. Ὁ φυλάσσων νόμον Κυρίου, κρατεῖ τοῦ ἐννοήματος αὐτοῦ.

(976) Βασιλ. Εἰ τὰ ἄλογα ἐπινοητικά καὶ φυλακτικά τῆς αὐτῶν σωτηρίας εἰσὶ, καὶ οἶδε τό αἰρετόν αὐτοῦ καὶ τό φευκτόν ἰχθύς· τί ἐροῦμεν ἡμεῖς οἱ λόγοις τετιμημένοι, καὶ νόμοις πεπαιδευμένοι, ἐπαγγελίαις προτραπέντες, Πνεύματι σοφισθέντες· εἶτα τῶν ἀλόγων ἰχθύων ἀλογώτερον τὰ καθ' ἑαυτούς διατιθέμενοι, μὴ πειθόμενοι τῷ νόμῳ ὑπέεικιν;

Οὐ δυνατόν σωθῆναι μὴ ποιῶντα τὰ κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἔργα· οὔτε τό παριδεῖν τι τῶν προστεταγμένων ἀκίνδυνον. Δεινὴ γάρ ἢ ἔπαρσις, κριτὰς ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου καθέζεσθαι, καὶ τοὺς μὲν ἐγκρίνειν τῶν νόμων, τοὺς δὲ παραπέμπεσθαι. Εἰ γάρ δεῖ τέλειον εἶναι τόν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ἀνάγκη πᾶσα διὰ πάσης ἐντολῆς καταρτισθῆναι, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ κατὰ τόν θεῖον νόμον κἄν καθαρὸν ἦ τόν τελούμενον, [ἄν μὴ τέλειον καὶ ὀλόκληρον,] ἀπρόσδεκτον εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ.

Θεολόγου. Εἰ μὲν οὖν ἐμείναμεν ὅπερ ἤμεν, καὶ τήν ἐντολήν ἐφυλάξαμεν, ἐγενόμεθα ἄν ὅπερ οὐκ ἤμεν.

Ὡς ἡδιόν τι μανθάνειν, ἢ διδάσκειν περὶ Θεοῦ.

Λόγῳ μὲν εὐσεβοῦντες ὀλίγα, ἔργῳ δὲ πλείονα· καὶ τῇ τηρήσει τῶν νομῶν μᾶλλον, ἢ τῷ θαυμάζειν τόν νομοθέτην, τό περὶ αὐτόν φίλτρον ἐπιδεικνύμενοι.

Νόμοις ὑπόκεισαι καὶ κανόσι Δεσποτικοῖς, καθ' οὓς σε προσήκει ζῆν. Καὶ τοῦτο ἀπὸ σαυτοῦ πρῶτον κατανόησον, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ σου πανταχόθεν τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑπόκειται παραγγέλμασιν. Ἔλαβες καὶ σῶμα παρά τοῦ Κτίσαντος, πέντε αἰσθήσεων εἰς τὰς τῆς ζωῆς χρεῖας οἰκονομούμενον. Εἰσὶ δὲ οὐδέ αὐταὶ ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι· ἀλλ' ἐκάστη δούλη νόμων ἐστὶ. Καὶ πρῶτος ἀκούει ὁ ὀφθαλμός. Βλέπε, φησὶν, καὶ θεῶρει ἃ βλέπειν καλόν· καὶ, βέλτιον ἐκκόπτειν αὐτόν, ὅταν ἄτακτα βλέπη καὶ ἐπιζήμια. Ἔχει καὶ ἡ ἀκοὴ παράγγελμα, καὶ ἡ γλῶσσα καὶ αἱ λοιπαὶ ὁμοίως.

Ούτε πλέοντας παρά τόπον ὀρμεῖν ἀσφαλές, οὔτε ζῶντας παρά νόμον βιοῦν ἀκίνδυνον.

Νόμους φυλάττων, τούς φόβους ἔξω βαλεῖς·

Φόβου γάρ ἔξω πᾶς ὁ τοῦ νόμου φύλαξ.

Δύο μὲν τὰ διάγοντα ἡμᾶς ἐστὶ· φύσις καὶ νόμος· κρατεῖ δέ τοῦ νόμου ἡ φύσις.

Χρυσοστ. Ἴσασι καὶ οἱ νόμοι τὰ ἐξ ἀνάγκης συγγινώσκειν ἀμαρτήματα.

Εἶδη τῶν νόμων τρία· νόμος ὁ τῆς φύσεως, νόμος ὁ τοῦ γράμματος, ὁ τῷ Μωϋσεῖ δοθείς, νόμος ὁ τῆς χάριτος.

(977) Ζαλεύκου. Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης, τούς νόμους τοῖς ἀραχνίοις εἶπεν ὁμοίους εἶναι. Καί γάρ εἰς ἐκεῖνα ἐάν ἐμπέση μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται· ἐάν δέ σφήξ ἢ μέλισσα, διαρρήξασα ἀφίσταται. Ἐν τοῖς νόμοις ἐάν ἐμπέση πένης, συνέχεται· ἐάν δέ πλούσιος ἢ δυνατός λέγειν, διαρρήξας ἀποτρέχει.

Σόλων. Σόλων ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, πῶς ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦνται, ἔφη· Ἐάν μὲν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, οἱ δέ ἄρχοντες τοῖς νόμοις.

Δημάδους. Τοῖς μὲν δούλοις, ἡ ἀνάγκη νόμος τοῖς δέ ἐλευθέροις, ὁ νόμος ἀνάγκη.

Ἐπικτήτου. Νόμος βούλεται μὲν εὐεργετεῖν βίον ἀνθρώπων· οὐ δύναται δέ τοῖς πειθομένοις ἐνδείκνυται τὴν ἰδίαν ἀρετὴν.

Ὡσπερ τοῖς νοσοῦσιν ἰατροὶ σωτῆρες, οὕτω καὶ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι.

Νόμοι ἀληθέστατοι οἱ δικαιοτάτοι.

Νόμῳ καὶ ἄρχοντι καὶ τῷ σοφωτέρῳ εἴκειν κόσμιον.

Τὰ παρά νόμον γινόμενα, ἀντὶ μὴ γινομένων εἰσίν.

Δημοσθ. Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἔφη, πόλεως εἶναι τὴν ψυχὴν, τούς νόμους. Ὡσπερ γάρ σῶμα στερηθέν ψυχῆς πίπτει, οὕτω καὶ πόλις, μὴ ὄντων νόμων καταλύεται.

Κύρου. Ὁ αὐτός ἐρωτηθεὶς, Τίνας ἀδίκους νομίζεις εἶναι; Τούς μὴ χρωμένους, εἶπε, τῷ νόμῳ.

Θεοφράστ. Ὀλίγων οἱ ἀγαθοὶ νόμων δέονται· οὐ γάρ τὰ πράγματα πρὸς τούς νόμους, ἀλλ' οἱ νόμοι πρὸς τὰ πράγματα τίθενται.

Ἄνωνύμου. Κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν, ἐν ἣ ὅι πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

Ἄρκεσίλαος. Ἄρκεσίλαος ἔλεγεν· Ὡσπερ ὅπου φάρμακα πολλά καὶ ἰατροὶ πολλοί, ἐνταῦθα νόσοι πλεῖσται· οὕτω δὴ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἀδικίαν μεγίστην.

ΛΟΓΟΣ ΝΘ΄.

Περὶ λογικοῦ καὶ λογισμοῦ.

Λουκ. στ΄. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρὰ

Β' Κορινθ. ι'. Τά γάρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλά δυνατά τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν (980) ὀχυρωμάτων· λογισμούς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Παροιμ. ιε'. Ὅδοί ζωῆς διανοήματα συνετοῦ· ἀπὸ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ πλησθήσεται ἀνὴρ ἀγαθῶν.

Παροιμ. ιβ'. Λογισμοὶ δικαίων κρίματα.

Παροιμ. ιθ'. Πολλοὶ λογισμοὶ ἐν καρδίᾳ ἀνδρός· ἡ δὲ βουλή τοῦ Θεοῦ κρατήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Σιράχ κζ'. Ἐν σείσματι κοσκίνου διαμείνει κοπρία· οὕτως σκύβαλα ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ.

Βασιλ. Ἐκ λογικοῦ γάρ καὶ ἀλόγου, κατὰ τὸ Ἑλληνικόν πρὸς φυσιολογίαν πλάσμα, ὡσπερ τινὰ κένταυρον, συνθεῖς ὁ Δημιουργὸς ὄλον τὸν ἄνθρωπον τῷ ἀνθρωπομόρφῳ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως στέρνων ἄνωθεν μέρει, τὸ ἀπὸ ὀμφαλοῦ ἕως ὀσφύος καθάπερ ἵππου, φύσιν [πρὸς τε τὰς γαστρὸς ἡδονὰς κτηνώδες ὑπάρχον, καὶ πρὸς τὰς μίξεις ἀλόγως κινούμενον] κάτωθεν φέρον προσήρμοσεν· οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀλόγου μέρους τὸ λογικόν ἐξαπατάζεσθαι βουληθεῖς, ἀλλὰ τῷ λογικῷ ὑποβεβλημένον ἔχοντι τὸ ἄλογον μέρος, ἠνιοχεῖσθαι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ἀνάγκας, πανσόφως ἐνθεῖς.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ τὴν θείαν ἀπάθειαν κατορθῶσαι σπουδάζων, ἀδούλωτον παντὶ πάθει ὀφείλει φυλάξαι τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν.

Θεολόγου. Κρείστων λογισμὸς πράξεων ἢ χρημάτων· τὰ μὲν γάρ τῆς φθορᾶς ἐστίν, ὁ δὲ ἴσταται.

Χρυσοστ. Διὰ τοῦτο πτερὰ τοῖς στρουθίοις, ἵνα φύγη παγίδα· καὶ διὰ τοῦτο λογισμὸς τοῖς ἀνθρώποις ἵνα ἐκφύγῳσιν ἁμαρτήματα.

Οὐ παύεται λογισμούς ἡ διάνοια τίκτουσα· σύ δέ, τοὺς μὲν φαύλους ἔκτιλλε, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γεώργει.

Κλήμεντ. Οὐχ ἡ τῶν πράξεων ἀποχὴ δικαιοῖ τὸν πιστόν, ἀλλ ἡ τῶν ἐννοιῶν ἀγνεία καὶ εἰλικρίνεια.

Πλουτάρχ. Ἐπισκοτεῖ τῷ μὲν ἡλίῳ πολλάκις τὰ νέφη· τῷ δὲ λογισμῷ, τὰ πάθη.

(981) Ἐκ μὲν τοῦ ποδός τὴν ἄκανθαν, ἐκ δὲ τῆς ἀλόγου ψυχῆς, τὴν ἄγνοιαν ὑπεξελέσθαι δεῖ.

Φιλήμονος. Ὁ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν, τὸ κακὸν ἀφαιρεῖ, τὰγαθὸν δὲ λαμβάνει.

Ἰσοκράτους. Ἄ ἄν σοι λογιζομένῳ βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει.

Δεῖ ὡσπερ ἐξ εὐνομούμενης πόλεως φυγαδεύειν στασιαστὴν ἄνθρωπον, οὕτως ἐκ τῆς ψυχῆς τὸν πρὸς τὰ φαῦλα κεκλικότα λογισμόν.

Τῷ γάρ πάθει τοῦ σώματος, καὶ τὸ νοερόν τῆς ψυχῆς συνομολογεῖν ἀνέχεται.

Πυθαγόρου. Αἰσχρόν τοῖς τῶν μελιτῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τήν κατάποσιν, τό τοῦ Θεοῦ δῶρον πικράζειν τόν λόγον, τῆ κακία.

Θεάγους. Τό γάρ ἀντέχειν μή δύνασθαι τοῖς πόνοις, ἐπικρατεῖν δέ τήν ἡδονήν, οἰκεῖόν ἐστί τῷ ἀλόγῳ μέρει τᾶς ψυχᾶς ἅ δέ προαίρεσις ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς γίνεται, καί τῷ λόγον ἔχοντι μέρει τᾶς ψυχᾶς, καί τῷ ἀλόγῳ.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Περί ἀφροσύνης, ἄφρονος καί ἀνοήτου, καί ἀπαιδευτοῦ καί μωροῦ.

Ματθ. ζ'. Πᾶς ὁ ἀκούων μου τούς λόγους, καί μή ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ.

Α' Κορ. ιδ'. Μή παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλά τῆ κακία νηπιάζετε· ταῖς δέ φεσί, τέλειοι γίνεσθε.

Καρδία ἄφρονος, ὀδύνη τῷ κτησαμένῳ αὐτήν.

Σολομ. ι'. Χεῖλη ἄφρονος καταποντιοῦσιν αὐτόν. Ἄρχή λόγων στόματος αὐτοῦ, ἀφροσύνη, καί ἐσχάτη στόματος αὐτοῦ περιφέρεια πονηρά.

Παροιμ. ιστ'. Ἄνῆρ ἄφρων ὀρύσσει ἑαυτῷ κακά· ἐπί δέ τῶν ἑαυτοῦ χειλέων θησαυρίζει πῦρ.

Παροιμ. ιη'. Οὐ χρειαν ἔχει σοφίας ἐνδείης φρενῶν· μᾶλλον γάρ ἄγεται ἀφροσύνη.

Σιράχ κβ'. Μετά ἄφρονος μή πληθύνῃς λόγους, καί πρὸς ἀσύνετον μή πορεύου.

Σιράχ κβ'. Ἐπί νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γάρ φῶς· καί ἐπί μωρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γάρ σύνεσις.

Σιράχ κβ'. Ἄμμον καί ἄλας καί βῶλον σιδηροῦν, ἀκοπώτερον ὑπενεγκεῖν, ἢ ἄνθρωπον ἄφρονα.

Σιράχ δ'. Μή ὑποστρώσης ἀνθρώπῳ μωρῷ σεαυτόν.

Σιράχ η'. Μετά μωροῦ μή συμβουλεύου.

Σιράχ κβ'. Συγκολλῶν ὄστρακον, ὁ διδάσκων μωρόν.

Αἴσχος νόμιζε τήν φρενῶν ἀκοσμίαν.

Βασιλείου. Ὡσπερ οἱ ἀσθενοῦντες χρήζουσιν ἰατρικῆς, οὕτω σοφίας ἄφρονες ἐπιδέονται.

(984) Θεολόγου.

Αἰσχρόν νέον γέροντος ἀσθενέστερον

Εἶναι, γέροντα δ' ἀφρονέστερον νέου.

Ἦχοι θαλάσσης ἀνδρός ἄφρονος λόγοι,

Θλίβοντες ἀκτάς, οὐ παινοῦσι χλόαν.

Χρυσοστ. Οὐδέν οὕτω ποιεῖ μωρούς ὡς πονηρία. Ὅταν γάρ ὑπουλος ᾗ, ὅταν ἀχάριστος, ὅταν οὐδέν ἡδικημένος λυπῆ, πῶς οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας ἐξοίσει δεῖγμα;

Φίλωνος. Πέφυκεν ἄφρων ἐπί μηδενός αἰσθάνεσθαι πράγματος ἢ ἐστάναι· καί ἔστιν αὐτῶν ζωὴ πᾶσα κρεμαμένη, βάσιν ἀκράδαντον οὐκ ἔχουσα.

Μεῖζον ἀνθρώπῳ κακόν ἀφροσύνης, οὐδέν ἐστι, τῷ ἴδιον τοῦ λογιστικοῦ γένους τόν νοῦν ζημιωθέντι.

Πέφυκεν ὁ ἄφρων αἰεὶ ἐπὶ τόν ἀρθόν [ἀργόν] λόγον κινούμενος, ἡρεμία καὶ ἀναπαύσει δυσμενῆς εἶναι.

Οὔτε ἀβρώστου πληγὴν, οὔτε ἀνοήτου ἀπειλὴν δεῖ εὐλαβεῖσθαι.

Πλουτάρχ. Ὁδηγόν τυφλόν λαβεῖν καὶ σύμβουλον ἀνόητον, ἴσον ἐστίν.

Οὐχ οὕτω τοῖς ὀρφανοῖς παισίν, ὡς τοῖς νοήτοις ἀνδράσιν ἐπιτρόπους δεῖ παρεῖναι.

Οἱ ἐλαφροὶ τῶν ἀνθρώπων, ὡσπερ τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων, εὐβάστακτοι τοῖς ὠτίοις εἰσίν.

Κακόσιτός ἐστι πρὸς τόν συμφέροντα λόγον ἢ τῶν ἀνοήτων ψυχῇ, οὐ παραδεχομένη τόν σώζοντα νοῦν, ὡσπερ φάρμακον.

Κράτης. Κράτης ἀπέικαζε τούς ἀνόητους τῶν ἀνθρώπων τοῖς τρυπάνοις· ἄνευ γάρ δεσμοῦ καὶ ἀνάγκης, μηδὲν ἐθέλιν τῶν δεόντων ποιεῖν.

Σέξτον. Οὔτε ἐν ἰχθύσι φωνὴν, οὔτε ἐν ἀπαιδευτοῖς ἀρετὴν δεῖ ἐπιζητεῖν.

Ζήνων. Τῶν τις ἐν ἀκαδημία νεανίσκων περὶ ἐπιτηδευμάτων διαλέγετο ἀφρονῶν. Ὁ δὲ Ζήνων, Ἐάν μὴ τὴν γλῶσσαν, ἔφη, εἰς νοῦν ἀποβρέξας διαλέγῃς, πολὺ πλείω ἔτι καὶ ἐν τοῖς λόγοις πλημελήσεις.

Δημάδης. Δημάδης τούς Ἀθηναίους εἶκαζεν ἀύλοισ, ὧν εἴ τις ἀφέλοι τὴν γλῶτταν, τό λοιπόν οὐδέν ἐστιν.

ΛΟΓΟΣ ΞΑ΄.

Περὶ ἀσωτίας.

Λουκ. ιε΄. Καί μετ' οὐ πολλάς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.

Ἐφεσ. ε΄. Μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία.

(985) Παροι. κθ΄. Ὅς κατασπαταλᾷ ἐκ παιδός ἀσώτως, οἰκέτης ἔσται ἔσχατον δὲ ὀδυνηθήσεται ἐφ' ἑαυτῷ.

Σιράχ στ΄. Τὰ φύλλα σου καταφάγεσαι ἀσώτως, καὶ τούς καρπούς σου ἀπολέσεις, καὶ ἀφήσεις σεαυτῷ ὡς φύλλον ξηρόν.

Βασιλείου. Οὐδέ γάρ φειδόμενα καθάπαξ πλούτου, ἐρρίμηνους χαμαὶ παρατρέχοντες ἀδελφούς, οὐδέ τοῖς παισίν ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις τὴν εὐπορίαν φυλάττοντες, ἀποκλείομεν τοῖς δεομένοις τὰς ἀκοάς· ἀλλὰ τὴν δαπάνην μετατιθέντες ἐπὶ τοῖς χείρουσι, καὶ τό φιλότιμον ἀκόμην πονηρίας ποιούμενοι τοῖς ταύτην ἐπιτηδεύουσι. Πόσαι γάρ ἢ πόσοι τῶν ἐνίων περιεστήκασιν τράπεζαν; Οἱ μὲν αἰσχροῖς ῥήμασι τόν ἐστιάτορα θέλγοντες, οἱ δὲ ἀτόποις βλέμμασί τε καὶ σχήμασι τό τῆς ἀκρασίας ἐκκαίουσιν πῦρ· οἱ δὲ τοῖς εἰς ἀλλήλους σκώμμασι γέλωτα τῷ κεκληκότι κατασκευάζειν ἐθέλοντες

καί οὗτοι δέ, οὐ τό ἐστιαθῆναι λαμπρῶς μόνον κερδαίνουσιν, ἀλλά καί τὰς χεῖρας πεπληρωμένας πολυτελῶν δώρων κατάγουσιν.

Θεολόγου. Τῆς αὐτῆς δυσχερείας ἐστί, καί κτήσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καί κτηθέν διασώσασθαι.

Τοῦ μέν γάρ δαπανᾶν ἢ φιλοδοξία τοῖς πολλοῖς παρέχει τό πρόθυμον· οὐ δέ ἀφανῆς ἢ ἐπίδοσις, καί τό παρέχειν ἀμβλύτερον.

Χρυσόστ. Εἰ παιδός ἐπιτρόπουες, καί λαβῶν τὰ αὐτοῦ περιεώρας αὐτόν ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα, μυρίους ἄν εἶχες κατηγορούς, καί τήν ἀπό τῶν νόμων ἔδωκας ἄν δίκην· τὰ δέ τοῦ Χριστοῦ λαβῶν, καί οὕτως μάτην ἀναλίσκων, οὐχ ἡ γῆ δώσειν εὐθύνας.

Δίωνος. Μηδέποτε μάτην χρήματα σπούδαζε ἀναλίσκειν, ἐξ οὗ οὐδεμία προσγίνεται εὐκλεία. Πλοῦτος γάρ ἀκριβῆς, οὐχ οὕτως ἐκ τοῦ πολλά λαμβάνειν, ὡς ἐκ τοῦ μή πολλά ἀναλίσκειν ἀθροίζεται.

Μενάνδρου.

Τοὺς τόν ἴδιον δαπανῶντες ἀλογίστως βίον,

Τό καλῶς ἀκούειν, ταχύ ποιεῖ πᾶσι κακῶς.

Χίλωνος. Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔση ἐφ' ἃ δεῖ.

Τό μὴ κεκτηῖσθαι πλοῦτον, βλάβην οὐ κομίζει τοσαύτην· τό δέ τοῖς οὔσι κακῶς κεκρηῖσθαι, ἀπόλλυσιν τόν οὕτως, φασί, κεκρημένου βίον.

(968) Πλουτάρχ. Ὁ τῶν ἀσώτων βίος, ὡσπερ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων ἐκφέρεται.

Πλούσιον δέ ἄσωτον θεασάμενος ἐλαίας ἐσθίοντα καί ὕδωρ πίνοντα, ἔφη· Εἰ οὕτως ἠρίστας, οὐκ ἄν οὕτως ἐδείπνεις.

Κυψέλλου. Φειδόμενον κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντα ἐνδείσθαι.

Πλάτων. Πλάτων ὁ σοφός, ἰδὼν μειράκιον εὐγενές ἀσώτως τήν γονικὴν οὐσίαν ἀναλώσαντα, καί ἐπὶ θύραις πανδοχείου ἄρτον ἐσθίοντα καί ὕδωρ πίνοντα, πρὸς αὐτόν ἔφη· Εἰ οὕτως κατὰ γνώμην ἠρίστας, οὐκ ἄν οὕτως ἐδείπνεις.

Διογένης. Ὁ αὐτός προσελθὼν τινι μεираκίῳ, καταβεβρωκὸτι τὰ πατρῶα, ἤτει αὐτόν δέκα δραχμάς. Τοῦ δέ τήν αἰτίαν ἐρομένου, δι' ἣν παρά μέν τῶν ἄλλων ὀβολόν λαμβάνει, παρά δέ αὐτοῦ δραχμάς δέκα αἰτεῖ, εἶπεν, ὅτι Παρά μέν τῶν ἄλλων ἐλπίζω λήψεσθαι πολλάκις· παρά σοῦ δέ οὐκέτι.

Ξενοφῶντ. Οὐ γάρ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ οὕτω χαλεπόν, ὡς τό λαβόντα στερηθῆναι.

Διφίλου.

Ἔργον συναγαγεῖν σωρόν ἐν πολλῷ χρόνῳ,

Ἐν ἡμέρα δέ διαφορῆσαι ῥάδιον.

Ζήνων. Ζήνων πρὸς τοὺς ἀπολογουμένους ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀσωτίας, καί λέγοντας, ἐκ πολλοῦ περιόντος ἀναλίσκειν, ἔλεγεν· Εἴ που καί τοῖς μαγεῖροις συγνώσεσθαι, ἔάν ἀλμυρά λέγωσι πεποικέναι τὰ ὄψα, ὅτι πλῆθος ἄλων αὐτοῖς ὑπάρχει.

ΛΟΓΟΣ Ε Β΄.

Περί συνηθείας και ἔθους.

Ῥωμ. ζ'. Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατά τόν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δέ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καί αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου.

Σολομ. ιδ'. Χρόνῳ κρατυνθέν τό ἀσεβές ἔθνος, ὡς νόμος διεφυλάχθη

Σιράχ ιδ'. Ἄνθρωπος συνεθιζόμενος λόγοις ὀνειδισμοῦ, εἰς τόν αἰῶνα οὐ μὴ παιδευθῆ.

Βασιλ. Οὔτε ἐν κηρῷ γράψαι δυνατόν, μὴ προκαταλεάναντα τοὺς ἐναποκειμένους χαρακτήρας· οὔτε ψυχῇ θεῖα παραθέσθαι, μὴ τὰς ἐκ τοῦ ἔθους προλήψεις ἐξελόντα.

Οὐδέν οὕτως ἐπιθυμητόν, ὡς μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀπολαύσεως εὐκαταφρόνητον γίνεσθαι· ὧν δέ σπανία ἢ κτῆσις, περισπούδαστος ἢ ἀπόλαυσις.

Παλαιωθέν γάρ τραῦμα ψυχῆς, καί κακοῦ μελέτη χρόνῳ βεβαιωθεῖσα, δυσίατος ἐστίν, ἢ καί παντελῶς (989) ἀνίατος, ὡς τὰ πολλά τῆς ἕξεως εἰς φύσιν μεθισταμένης.

Ἔθους χωρισμός, καί τοῖς ἀλόγοις ἐστὶ δυσφορώτατος. Καί ποτε εἶδον ἐγὼ βουῖν ἐπί φάτνης δακρύοντα, τοῦ συνόμου αὐτοῦ ὁμοζύγου τελευτήσαντος.

Θεολόγου. Ῥᾶον γάρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακία, καί προσιοῦσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσιν ἀνακόψαι καί φανῆναι ταύτης ἀνώτερος.

Δικτύῳ κομίζειν ὕδωρ καί πλίνθον πλύνειν εὐπετές, ἢ κακίαν φυτευθεῖσαν χρόνῳ πολλῷ ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ ἐξελεῖν δυνατόν.

Χυσοστ. Οὐδέν οὕτως ἰσχυρόν παρά ἀνθρώποις, ὡς συνηθείας παλαιᾶς τυραννίδς.

Τινές τῶν ἕξωθεν, δυτέραν φύσιν τήν συνηθειαν ἐκάλεσαν.

Δεινόν ἢ συνηθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτήν, καί μὴ συγχωρῆσαι πάλιν διαναστῆναι ἐπὶ τήν πρώτην ἕξιν τῆς ἀρετῆς.

Ψυχῇ ἅπαξ ἁμαρτία σπεισαμένη, καί ἀναλγήτως διατεθεῖσα, πολλήν παρέχει τῷ νοσήματι τήν προσθήκην.

Πολλάκις τήν φλόγα περί τήν ἀρχήν μὴ σβεννύντες, εἰς μέγα ναυάγιον κατήντησαν. Μὴ ἔχουσα γάρ ἁμαρτία τόν εἰς πρόσω προβῆναι κωλύοντα, ἵπῳ ἔοικε τόν χαλινόν ἀπορρίψαντι καί τόν ἀναβάτην κρημνίζοντι.

Κλήμεντος Ῥώμης. Ὁ γάρ μισεῖ τις διὰ τήν ἐπιούσαν τῇ ἡλικίᾳ σύνεσιν, τοῦτο διὰ τήν πολυχρόνιον τῶν κακῶν συνηθειαν πράττειν συναγκάζεται, δεινήν σύννοικον τήν ἁμαρτίαν παρειληφώς.

Βοιωτῶν ἔνιοι τοὺς χρεώστας οὐκ ἀποδιδόντας, εἰς ἀγοράν ἄγοντες, καθῆσθαι κελεύουσιν· εἶτα κόφινον ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ· ὅς δ' ἂν κοφινωθῆ, ἄτιμος γίνεται. Δοκεῖ δέ τοῦτο πεπονθέναι καί ὁ Εὐριπίδου πατήρ Βοιωτός ὧν τό γένος.

Πέρσαις ὃ μὴ ποιεῖν ἕξεστιν, οὐδέ λέγουσιν. Ἐάν δέ τις πατέρα κτείνει, λιτόν αὐτόν οἶονται· ἐάν δέ τινα προστάξῃ βασιλεύς μαστιγῶσαι, εὐχαριστεῖ ὡς ἀγαθοῦ τυχών, ὅτι

αὐτοῦ ἐμνήσθη ὁ βασιλεύς. Ἄθλα δέ λαμβάνουσι παρά βασιλέως πολυτεκνίας· οἱ δέ παῖδες παρ' αὐτοῖς ὡσπερ μαθήματα τό ἀληθεύειν διδάσκονται.

Φίλων. Ἐγχρονίζον ἦθος φύσεως κραταιότερόν ἐστι· καί μικρά μή κωλυόμενα ἀμαρτήματα, φύεται καί ἐπιδίδοται πρὸς μέγεθος συναυξάνοντα.

Μηδαμῶς τὴν φύσιν αἰτιώμεθα· πάντα γάρ βίον ἡδύν ἢ ἀηδῆ ἢ συνήθεια ποιεῖ.

Χαρικλ. Πάθος γάρ ἅπαν, τό μέν ὀξέως γινωσκόμενον, (992) εὐβοήθητον· τό δέ χρόνῳ παραπεμπόμενον, ἐγγύς ἀνιάτου.

Χορικίου. Λαβομένη ἅπαξ ἡδυπαθείας ἢ φύσις, μόλις ἐθέλει πρὸς πόνους χωρεῖν.

Σωκράτ. Οὐδέν ὄντως ἡδύ ἢ ἀηδές τῇ φύσει ὑφέστηκεν· πάντα δέ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.

Βίον αἰροῦ τόν ἄριστον· τοῦτον γάρ ἡδύν ἢ συνήθεια ποιήσει.

Μεάνδρ.

..... Ἀμήχανον

Μακράν συνήθειαν ἐν βραχεῖ λύσαι χρόνῳ.

Τό γάρ σύνηθες οὐδαμοῦ παροπτέον.

Πολυαίνου. Ἔθος ἄρχεται μέν ἀπό μικρῶν· ἀμελούμενον δέ, τὴν ἰσχύν μείζονα λαμβάνει.

Θεοκρίτ. Ἐπίβουλον ἦθος καί κακομηχανώτατον διαπαντός ἔχειν καί κατά πάντων, οὐχί τῇ τοῦ ἀγχινοῦ, ὡς τινες οἴονται, τῇ δέ τοῦ πονηροτάτου μερίδι προστίθημι.

Ῥάδιον μέν ἐπαινεῖν, ἂ μή χρεῖ, καί ψέγειν· ἐκάτερον δέ, πονηροῦ τινος ἦθος.

Ἐκ τῶν Σερίνου. Οἱ Περσῶν βασιλεῖς, πρό μέν τῶν θυσιῶν, περί εὐσεβείας διαλέγονται· πρό δέ τοῦ πίνειν, περί σωφροσύνης πολεμεῖν δέ μέλλοντες, περί ἀνδρείας.

Ἡροδότ. Ἀγαθურσοι, ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καί χρυσοφόροι τά μάλιστα. Ἐπικοινωνοῦν δέ γυναικῶν τὴν μίξιν ποιοῦντα, ἵνα κασίγνητοὶ τε ἀλλήλων ἐῶσι, καί οἰκεῖοι ἐόντες, μήτε φθόνῳ, μήτε ἔχθει χρέωνται ἐς ἀλλήλους.

ΛΟΓΟΣ Ε Γ΄.

Περὶ εὐγενείας καὶ δυσγενείας.

Ἰωαν. γ΄. Τό γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σάρξ ἐστι· καί τό γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμα ἐστίν.

Ῥωμ. θ΄. Οὐ τά τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα Θεοῦ· ἀλλὰ τά τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα.

Σολ. γ΄. Γενεᾶς ἀδίκου, χαλεπά τά τέλη.

Τέκνα ἐν καταφρονήσει καί ἀπαιδευσίᾳ γαυριώμενα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνουσι τὴν εὐγένειαν.

Τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀναστροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύψουσι δυσγένειαν.

Βασιλείου. Οὐκ ἔχομεν πατέρας λέγειν καὶ προγόνους περιφανεῖς. Ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος, ἴδια ἐκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια. Οὐδέ γάρ ἵππον ταχύν ποιεῖ τό ἐκ ταχυτάτων φῦναι. Ἄλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ζώων ἡ ἀρετὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται ἐκάστου, οὕτω καὶ ἄνδρος ἔπαινος, ὁ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ κατορθωμάτων ἐκμαρτυρούμενος.

(993) Θεολόγ.

Κακός δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσγενής.

Γένος γάρ εἰσιν, οἱ πάλαι σεσηπότες.

Γένους προάρχειν, ἢ λύειν γένος θέλε,

Ὡς καλόν εἶναι σ', ἢ καλῶν πεφυκέναι

Γρηγορ. Νύσσ. Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ σεμνότης τοῦ ὑπερηφάνου τό συγγενές πρὸς τὴν πλίνθον ἔχει.

Χρυσοστ. Λαμπρόν καὶ ἐπίσημον, οὐ περιφάνεια προγόνων, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴν ποιεῖν εἴωθε.

Εὐριπίδ.

Οὐδέν ἢ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.

Τόν γάρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Ὅταν δέ κρηπίς μὴ καταβληθῇ γένους

Ὅρθως, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους

Φεῦ, φεῦ, παλαιός αἴνος οὐ καλῶς ἔχει,

Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστός ἐκ κακοῦ πατρός.

Θεοπόμπ. Εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε, μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγεννημένους ἀλλὰ τοὺς καλά καὶ ἀγαθὰ προαιρουμένους.

Θεσπίδου. Ἐπὶ προγόνων εὐγενεῖα μηδεὶς ἐγκαυχάσθω· πηλόν γάρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ τρεφόμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ ἀβύσσῳ δαπανώμενοι.

Σκληρίου.

Πολλοῖς, θνητῶν ἢ μὲν ὄψις εὐγενής·

Ὁ νοῦς δ' ἐν αὐτῇ δυσγενής εὐρίσκεται.

Σώστρατος. Σώστρατος ὁ ἀυλητῆς ὄνειδιζόμενος ὑπὸ τινος ἐπὶ τῷ γονέων ἀσήμων εἶναι, εἶπεν· Καὶ μὴ διὰ τοῦτο μᾶλλον ὤφειλον θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμοῦ γένος ἄρχεται.

Φαλάριδος. Σεμνύνεσθαι μὲν ὥσπερ ἄλλω τινὶ τῶν καλῶν ἐπ' εὐγενεῖα, οὐκ ἀπεικός ἐστίν. Ἐγὼ δέ μίαν ἀρετὴν οἶδα, τὰ δ' ἄλλα πάντα τύχην. Καὶ γένοιτ' ἂν, ὁ μὲν ἐκ φαύλων ἀγαθός, καὶ βασιλέων καὶ πάντων εὐγενέστατος· ὁ δέ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτός αὐτοῦ καὶ τῶν ταπεινοτάτων δυσγενέστατος. Ὡστε ψυχῆς ἔπαινον αὔχει, μὴ προγόνων τεθνηκυῖαν εἰς ἀδοξότερους εὐγένειαν.

Ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθεὶς, ἐκεῖνος εὐγενής εἰκονίζεται.

Δημοσθ. Ούτε σίτον ἄριστον ἐκ τοῦ καλλίστου πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τόν εὐθετον πρὸς τροφήν· οὔτε ἄνδρα σπουδαῖον ἢ φίλον εὖνουν, τόν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τόν ὑπάρχοντα τῷ τρόπῳ κρείττονα.

Τοῖς εὐγενέσι καὶ καλοῖς μάλιστα κατεπεῖγει, κάλλος μὲν ἐπὶ τῆς ὄψεως, σωφροσύνην δέ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἀνδρείαν δέ ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων· χάριν δέ ἐπὶ τῶν λόγων διατελεῖν ἔχουσι.

Διογένης. Πυνθανομένου τινός, Τίνες τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι; Οἱ καταφρονοῦντες, εἶπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς τῶν δέ ἐναντίων ὑπεράνων ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου.

Ζήνων. Ὁ αὐτός ἔφη, μὴ δεῖν ζητεῖν τούς (996) ἀνθρώπους, εἴ τινες ἐκ μεγάλων πόλεων εἰσιν, ἀλλ' εἰ μεγάλων πόλεων ἄξιοι.

Ἐπιχάρμου.

Πνίγομ' ὅταν εὐγένειαν οὐδέν ὦν κακῶς

λέγει τις, αὐτός δυσγενής ὦν τῷ τρόπῳ.

Τίς γάρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία;

Χαρικλείου. Εὐγενείας γάρ ἔμφασις καὶ κάλλους καὶ ὄψις, ληστρικόν ἦθος· οὐδέν· οὐδέν ὑποτάττειν καὶ κρατεῖν, καὶ τῶν ἀχμηροτάτων, δύναται.

Σωκράτ. Σωκράτης ὁ φιλόσοφος, θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν, τοῦ μὲν ἀγροῦ ἐπιμελούμενον, τῆς δέ πράξεως ἀμελοῦντα, Ὅρα, ὦ οὗτος, ἔφη, μὴ τόν ἀγρόν ἐξημερῶσαι βουλόμενος, τὴν ψυχὴν ἀγριώσῃ.

Πλουτάρχ. Τί γάρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιόν πλοῦτον, ἢ παλαιάν δόξαν; οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν, ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἀδήλου, τὰ δέ ἀκρασίας χάριν ἀνθρωπίνης. Ὅστε ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίων κρέματαί τό πεφυσωμένον ὄνομα, ἢ εὐγένεια. Καὶ ὁ πλοῦτος μὲν, οὐχ ὁμοίους αὐτῷ τούς γεννηθέντας ποιεῖ· ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθείς, ἐκεῖνος εὐγενής εἰκονίζεται.

ΛΟΓΟΣ ΕΔ΄.

Περὶ γέλωτος.

Λοκκ. στ'. Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

Ἐφ. ε'. Αἰσχροῦτης καὶ μωρολογία καὶ εὐτραπελία, καὶ τὰ οὐκ ἀνήκοντα, μηδὲ ὀναμαζέσθω ἐν ὑμῖν· ἀλλὰ μάλλον εὐχαριστία.

Σολομ. ζ'. Ὡσπερ φωνὴ ἀκανθῶν ὑπὸ τόν λέβητα, οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων.

Σιράχ κζ'. Διήγησις μωρῶν προσόχθισμα, καὶ ὁ γέλως αὐτῶν ἐν σατάλῃ ἀμαρτίας.

Βασιλείου. Ἄχρι μὲν γάρ μειδιάματος φαιδροῦ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ὑποφαίνειν, οὐκ ἀπρεπές, ὅσον δεῖξαι μόνον τό γεγραμμένον, Καρδίας εὐφραϊνομένης, πρόσωπον θάλλει. Ἐκκαχλάζειν δέ τῇ φωνῇ, καὶ ἀναβράσσεσθαι τό σῶμα, οὐ τοῦ κατεσταλμένου τὴν ψυχὴν οὐδέ τοῦ περικρατῶς ἔχοντος ἑαυτοῦ. Βεβαιοῖ γάρ τόν λόγον ὁ σοφώτατος Σολομών, ὅτι Ὁ μωρός ἐν γέλῳτι, ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ· ἀνὴρ δέ σοφός μόλις ἠσυχῇ μειδιάζει.

(997) Θεολ.

Γέλως γέλωτος εὖ φρονοῦσιν ἄξιος,
Μάλιστα μὲν πᾶς, τό πλέον δ' ὁ πορνικός.
Γέλως ἄτακτος, συλλέγει καί δάκρυον.

Γέλωτος θυμός ἔμφρων προτιμώτερος· αὐστηρᾶ γάρ διαθέσει προσώπου, κατορθοῦται ψυχῇ.

Αἱ μὲν τοίνυν τῶν σοφῶν ψυχαὶ σκυθρωπάζουσι καί συστέλλονται· αἱ δέ τῶν ἀφρόνων ἐπαιρόμεναι διαχέονται.

Χρυσοστ. Εἰ βούλει δεῖξαι σαφῶς ἡμῖν, ὅτι οὐ χαίρεις αἰσχρά φθεγγόμενος, μηδέ ἀκούειν ἀνέχου. Νῦν δέ πότε δυνήσῃ τούς ὑπέρ τῆς σωφροσύνης ἰδρώτας ἐνεγκεῖν, κατὰ μικρόν ὑπορρέων ὑπό τοῦ γέλωτος, καί τῶν αἰσchrῶν τούτων ῥημάτων; καί ἀγαπητόν, ἀπάντων τούτων καθαρεύουσαν ψυχὴν δυνηθῆναι γενέσθαι σεμνήν καί σώφρονα.

Οὐ δεῖ φιλογέλωτα εἶναι. Σχεδόν γάρ ὅταν τις ἐφηδυνθεῖ τῷ πολλῷ γέλωτι, ἰσχυράν καί μεταβολὴν τόν τοιοῦτον.

Ἐκ τῶν Ἐπικτήτου. Τά πολλά δέ τό γελᾶν ἀπέστω καί τό γέλωτα κινεῖν. Ὀλισθηρός γάρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμόν.

Ὁ γέλως μή πολὺς ἔστω, μηδέ ἐπὶ πολλοῖς. Δείπνοις τοῖς ἔξω καί ἰδιωτικοῖς τό πολὺ ἀπόταξαι· ἄν δέ γένηται καιρός, φυλάσσου. Ἴσθι γάρ ὅτι ἄν ἕτερος ἢ μεμολυσμένος, καί τόν ἕτερον ἐμπλησθῆναι ἀνάγκη.

Ἴσοκράτ. Μή παρά γέλοια σπουδαζε, μηδέ παρά τά σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαῖρε. Τό γάρ ἄκαιρον, πανταχοῦ λυπηρόν.

Μοσχίνως. Γελᾶν ὁ θέλων μετά μεираκίου, αἰσχράς ὕβρεις κερδήσει καί μέμψιν.

Κάτωνος. Οἱ σπουδάζοντες ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις γίνονται καταγέλαστοι.

Στρατόνικ. Στρατόνικος ὁ κιθαριστής θεασάμενός τινα ἀφυῶς τοξεύοντα, ἀπελθῶν ἔστη παρά τόν σκοπόν. Πυνθανομένου δέ τινος τήν αἰτίαν, Ὅπως, ἔφη, μή πληγῶ.

ΛΟΓΟΣ ΕΞ΄.

Περὶ ἐνυπνίων.

Ματθ. κζ'. Μηδέν σοί καί τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλά γάρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.

Πράξ. θ'. Ἦν δέ τις μαθητής ἐν Δαμασκῷ, ὀνόματι Ἀνανίας, καί εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος ἐν ὀράματι· Ἀνανία. Ὁ δέ εἶπεν· Ἰδού ἐγώ, Κύριε. Ὁ δέ Κύριος πρὸς αὐτόν· Ἀναστάς πορεύθητι ἐπὶ τήν ῥύμην τήν καλουμένην Εὐθεῖαν, καί ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα. Ἰδού γάρ προσεύχεται, καί εἶδεν ἐν ὀράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσελθόντα, καί ἐπιθέντα αὐτῷ τὰς χεῖρας ὅπως ἀναβλέψῃ.

Σολομ. λδ'. Παραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμοῦ.

Σιράχ ε΄. Ὡς ὁ δρασσόμενος σκιᾶς καί διώκων ἀνέμους, οὕτως ὁ προσέχων ἐνυπνίους.

(1000) Βασιλείου. Ὡς γάρ ἐπί πολύ, τά καθ' ὕπνον φαντάσματα, τῶν μεθμερινῶν ἐννοιῶν εἰσιν ἀπηχήματα.

Πεφύκασι γάρ πως αἱ καθ' ὕπνον φαντασίαι, ὡς τά πολλά, ἀπηχήματα εἶναι τῶν μεθμερινῶν φροντίδων. Ὅποια γάρ ἄν ἦ τά κατά τόν βίον ἡμῶν ἐπιτηδεύματα, τοιαῦτα ἀνάγκη εἶναι καί τά ἐνύπνια.

Αἱ νύκτες τὰς μεθμερινὰς φροντίδας παραλαβοῦσαι, ἐν ταῖς αὐτῶν φαντασίαις ἐξαπατῶσι τόν νοῦν.

Τό κατ' ὄναρ ἰδεῖν τά ποθούμενα, φέρει τοῖς ἀγαπῶσι παραμυθίαν.

Οἱ μέθη καί ἀδηφαγία δεδουλωμένοι, οὔτε ὕπνον αἰροῦνται γνήσιον καί εἰλικρινῆ, οὔτε ὄνειράτων ἀπαλλάττονται φοβερῶν.

Θεολόγου.

Μή σφόδρ' ἔπεσθαι παιγνίοις ἐνυπνίων

Μηδ' εὐπτόητον εἰς ἅπαντ' ἔχειν φρένα

Μηδέ πτεροῦ μοι δεξιοῖς φαντάσμασι·

Λόχος τάδ' ἐστί πολλάκις τοῦ δυσμενοῦς.

Πλουτοῦσι μωροί τοῖς ὄνειρασι πλέον,

Ἦ χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.

Χρυσοστ. Ὁ τοῖς ὄνειροις προσέχων, εἰς ἅπαν ἀδόκιμος.

Ἴων. Κλίμ. Φιλεῖ γάρ τό δαιμόνιον πολλάκις ἀνθρώποις τό μέλλον νύκτωρ λαλεῖν, οὐχ ἵνα φυλάζωνται μή παθεῖν [οὐ γάρ εἰμαρμένης δύνανται κρατεῖν,] ἀλλ' ἵνα κουφότερον πάσχοντες φέρωσιν.

Νείλου. Ὁ τοῖς ὄνειροις προσέχων, ἔοικε τῷ τήν σκιάν αὐτοῦ καταδιώκοντι.

Ὅποταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἀρξώμεθα, τότε λοιπόν καί ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν.

Αἰσχίν. Τό πέρα καθεύδειν τοῦ πρέποντος, τοῖς τεθνηκόσι μᾶλλον ἢπερ τοῖς ζῶσιν ἀρμόδιον.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Περί ἀκακίας καί μνησικακίας.

Ματθ. ιη΄. Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ἐάν μή στραφῆτε καί γένησθε ὡς τά παιδιά, οὐ μή εἰσέλθητε εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ματθ. ε΄. Ἐάν προσενέγκῃς τό δῶρόν σου εἰς τό θυσιαστήριον, κάκει μνησθῆς ὅτι ἔχει τι ὁ ἀδελφός σου κατά σοῦ, ἄφες τό δῶρόν σου, καί ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καί τότε προσφέρῃς τό δῶρόν σου.

Α΄ Θεσσ. ε΄. Ὁρᾶτε μή τις κακόν ἀντί κακοῦ ἀποδῶ τινι, ἀλλά πάντοτε τό δίκαιον διώκετε.

Ἐφ'. Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

Γαλ. ε'. Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

(1001) Παροιμ. κδ'. Ἐάν πέση ὁ ἐχθρὸς σου, μὴ ἐπιχαρῆς αὐτῷ· ἐν δέ τῷ ὑποσκελίσματι αὐτοῦ, μὴ ἐπαίρου, ὅτι ὄψεται Κύριος, καὶ οὐκ ἀρέσει αὐτῷ, καὶ ἀποστρέψει τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ.

Παροιμ. ιβ'. Ὁδοὶ μνησικακῶν εἰς θάνατον.

Παροιμ. κα'. Ὁ μνησικακῶν, παράνομος.

Παροιμ. ιδ'. Ὁ ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ.

Παροιμ. α'. Ὅσον χρόνον ἔχονται ἄκακοι τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται.

Σιράχ κη'. Ἄφες ἀδίκημα τῷ πλησίον σου, καὶ τότε δεηθέντος σου, αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται.

Βασιλ. Οὐ δεῖ ἐπὶ παροργισμῷ ἀδελφοῦ δῦναι τὸν ἥλιον, μήποτε ἡ νύξ μεταστήσῃ μεταξύ ἀμφοτέρων, καὶ καταλίπη ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔγκλημα ἀπαραίτητον.

Ἦκιστα κακίαν οὐχ ὑφορᾶται, τό κακίας ἐλεύθερον.

Θεολόγου. Ὁ μὲν γάρ κακὸς τάχιστα ἂν καταγνοίη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ ἀγαθὸς δέ, οὐδέ τοῦ κακοῦ ῥαδίως. Τό γάρ εἰς κακίαν οὐχ ἔτοιμον, οὐδ' εἰς ὑπόνοιαν εὐχερές.

Οὐδεὶς κακῶ κακὸν ἰᾶται, ἀλλ' ἀγαθῷ τό κακόν.

Χρυσοστ. Ὅταν ἐννοήσωμεν ἅπερ ἐπάθομεν παρά τῶν συνδούλων, λογιώμεθα καὶ ἅπερ ἐποιήσαμεν εἰς τὸν Δεσπότην, καὶ τῷ φόβῳ τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, τὸν θυμὸν τὸν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι ταχέως ἀπώσασθαι δυνησόμεθα.

Εἰ γάρ δεῖ μεμνηθῆσθαι ἀμαρτημάτων, τῶν οἰκείων δεῖ μεμνηθῆσθαι μόνον. Ἄν τῶν οἰκείων μνημονεύσωμεν, οὐδέποτε τὰ ἀλλότρια λογιούμεθα.

Ἄν ἀφῆτε τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, ἀφεθήσεται ὑμῖν. Ἄφες δουλικά ἀμαρτήματα, ἵνα λάβῃς συγχώρησιν δεσποτικῆν ἀμαρτημάτων. Εἰ δέ μεγάλα ἠδίκησεν, ὅσῳπερ ἂν μείζονα ἀφῆς, τοσοῦτω λήψῃ τὴν συγχώρησιν. Διὰ γάρ τοῦτο ἐδεδιδάχθημεν λέγειν, Ἄφες ἡμῖν καθὼς ἀφίεμεν· ἵνα μάθωμεν, ὅτι τό μέτρον τῆς ἀφέσεως παρ' ἡμῶν πρῶτον λαμβάνει τὴν ἀρχήν. Ὡστε ὅσῳπερ ἂν ὁ ἐχθρὸς ἐργάζεται, καὶ τοσοῦτω μείζονως εὐεργετεῖ. Σπεύδωμεν τοίνυν καὶ ἐπειγώμεθα καταλλάττεσθαι πρὸς τοὺς λελυπηκότας, ἂν τε δικαίως ἂν τε ἀδίκως ὀργίζονται. Ἄν μὲν γάρ ἐνταῦθα καταλλαγῆς, ἀπηλλάγῃς τῆς ἐκεῖ κρίσεως· ἂν δέ μεταξύ μενούσης τῆς ἐχθρας, θάνατος ἐπιστάς ἀπάγῃ, τὴν ἀπέχθειαν μεσολαβήσας, εἰς τό δικαστήριον λοιπὸν ἐκεῖνο τό φοβερόν εἰσαχθῆναι τὴν δίκην ἀνάγκη· καὶ τὴν ἐσχάτην δώσεις δίκην ἐπὶ τῇ ψήφῳ τοῦ δικαστοῦ πάντων ἐκείνων· καὶ ἀμφοτέροι τιμωρίαν ὑποστήσεσθε ἀπαραίτητον, ὁ μὲν δικαίως ὀργιζόμενος, διὰ τοῦτο ὅτι ἀδίκως, ὁ δέ δικαίως, διὰ τοῦτο αὐτό, ὅτι δικαίως ἐμνησικακήσεν.

(1004) Ὁ τοίνυν διὰ νηστείας, διὰ ὄδου καὶ εὐχῶν, καὶ σάκκου καὶ σποδοῦ καὶ μυρίας ἐξομολογήσεως μόλις ἕτεροι κατορθοῦσι, τό τὰ ἀμαρτήματα ἐξαλείφειν λέγω τὰ ἑαυτῶν· τοῦτο ἔξοστιν ἡμῖν ῥαδίως ποιεῖν χωρὶς σάκκου καὶ σποδοῦ καὶ νηστείας, ἂν μόνον ἀπὸ τῆς διανοίας ἐξαλείψωμεν τὴν ὀργήν, καὶ μετὰ εἰλικρινείας ἀφῶμεν τοῖς ἡδικοκόσιν ἡμᾶς.

Παντός ἀμαρτήματος τό μνησικακεῖν χεῖρον.

Τό κακίας ἐλεύθερον, καί ὑφορᾶσθαι κακίαν ἀργότερον.

Ὅταν ἴδῃς τόν ἐχθρόν ἐμπεσόντα εἰς τās χεῖρας τās σās, μή νόμιζε τιμωρίας, ἀλλά σωτηρίας ἐκεῖνον εἶναι τόν καιρόν. Διά τοῦτο τότε μάλιστα δεῖ φεῖδεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ὅταν αὐτῶν γενώμεθα κύριοι.

Ἐλύπησέ τις; μή ἀντιλυπήσης· ἐπεὶ γέγονας ἐκεῖνω πάλιν ἴσος. Οὐδεῖς γάρ κακόν κακῶ ἰᾶται, ἀλλ' ἀγαθῶ τό κακόν.

Νεῖλου. Ὅς ἀνταδίδωσι κακά ἀντί ἀγαθῶν, οὐκ ἐξενεχθῆ κακά ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Φίλωνος. Συγγνώμη ἀιτούμενος ἀμαρτημάτων, συγγίνωσκε καί αὐτός τοῖς εἰς σέ πλημμελοῦσιν· ὅτι ἀφέσει ἀντιδίδοται ἄφεις, καί ἡ πρός τούς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγή, τῆς θείας ὀργῆς γίνεται ἀπαλλαγή.

Εὐαγγ. Μνησικακίαν σβέννυσι δῶρα· καί πειθέτω σε Ἰακώβ τόν Ἡσαῦ δόμασιν ὑπελθῶν μετά τριακοσίων εἰς ἀπάντησιν ἐξελθόντα. Ἄλλ' ἡμεῖς πένητες ὄντες τραπέζῃ τήν χρεῖαν πληρώσωμεν.

Μαρτίνου ἀναχωρητοῦ. Ὁ δαίμοσι μνησικακῶν, ἀνθρώποις οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεῦει δέ μετά δαιμόνων, ὁ τῶ ἀδελφῶ μηνιῶν.

Κροῖσος. Κροῖσος τῶ παιδοφόνῳ τήν ὀργήν ἀφεῖναι λέγεται, ἑαυτόν παραδόντι εἰς τιμωρίαν· καί Κύρος ὁ μέγας αὐτῶ τῶ Κροῖσῳ φίλος γενέσθαι μετά νίκην.

Μοσχίωνος. Ἐν οἷς πλήττειν ἄλλους ἐθέλεις, ἐν τούτοις βλάβην ἔλπιζε τήν μείζονα.

Ἐπικούρου. Ἐχθροῦ δεηθέντος μή ἀποστραφῆς τήν ἀξίωσιν· πλήν ἀσφαλίζου σεαυτόν. Οὐδέν γάρ κυνός διαφέρει.

Θεοπόμου. Σπούδαζε τās μέν ἔχθρας, ὀλιγοχρονίους ποιεῖσθαι· τās δέ ἀγάπας, πολυχρονίους.

Αἰσχίνης. Αἰσχίνης ὁ ῥήτωρ, μετά τό Ἀθηναίους αὐτοῦ καταψηφίσασθαι, Δημοσθένους αὐτῶ μυρίας Ἀττικὰς πέμψαντος, καί γενναίως τήν περίστασιν φέρειν παρακαλοῦντος, καί πῶς, ἔφη, δύναμαι μή λυπεῖσθαι τοιαύτης ἐκβαλλόμενος πατρίδος, ἐν ἧ οἱ ἀδικηθέντες καί προσωφελοῦσι τούς ἀδικοῦντας;

ΛΟΓΟΣ Ε Ζ΄.

Περί βίου ἀνωμαλίας.

Ἰωάν. ιστ'. Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, (10050 ὅτι κλαύσετε καί θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δέ κόσμος χαρήσεται· ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαράν γενήσεται. Ἡ γυνή ὅταν τίκτη, λύπην ἔχει, ὅτι ἤλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δέ γεννήσῃ τό παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεῦει τῆς θλίψεως διά τήν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τόν κόσμον.

Α'. Τιμ. στ'. τοῖς πλουσίοις ἐν τῶ νῦν αἰῶνι παράγγελε μή ὑψηλοφρονεῖν, μηδέ ἠλπικένοι ἐπί πλοῦτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῶ Θεῷ τῶ ζῶντι.

Σολομ. β'. Καπνός ἡ πνοή ἐν ῥίσιν ἡμῶν· καί παρελεύεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἵχνη νεφέλης. Σκιᾶς γάρ πάροδος ὁ βίος ἡμῶν.

Σολομ. ε'. Τί ωφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία ἡμῶν; Τί ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; Παρῆλθε πάντα ἐκεῖνα ὡς σκιά, καί ὡς ἀγγελία διατρέχουσα· ὡς ναῦς διερχομένη κυμαινόμενον ὕδωρ, ἧς διαβάσης οὐκ ἔστιν ἵχνος εὐρεῖν, οὐδέ ἀτραπὸν πορείας αὐτῆς ἐν κύμασιν, ὡς ὀρνέου διαπαντός ἀέρα οὐδὲν εὐρίσκεται τεκμήριον πορείας.

Σιράχ ια'. Πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπὶ ἐδάφους· ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσε διάδημα·

Βασιλείου. Ὡσπερ οὖν θάλασσαν ἀμήχανον ἐπὶ πολὺ τὴν αὐτὴν διαρκέσαι· ἦν γάρ νῦν λείαν καὶ σταθηράν, μικρὸν ὕστερον ὄψει βίαις ἀνέμων τραχυνομένην· καὶ πάλιν τὴν ἀγριαίνουσαν καὶ βρασομένην τῷ κλύδωνι, βαβεῖα γαλήνη κατεστόρεσεν, οὕτω καὶ τὰ τοῦ βίου πράγματα ῥαδίως λαμβάνει περιστροφάς ἐφ' ἐκάτερα.

Θεολόγου. φύσει μὲν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον οὐδέ ὁμαλὸν οὐδέ αὐταρκες· ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλας ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς· καὶ αὖραις μᾶλλον ἔστι πιστεύειν οὐχ ἴσταμέναις, καὶ νηὸς ποντοπορούσης ἵχνεσιν, καὶ νυκτός ἀπατηλοῖς ὀνειράσιν, ὧν πρὸς ὀλίγον ἡ χάρις, καὶ ὅσα κατὰ ψάμμον παῖδες τυποῦσι παίζοντες, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίαις.

Χρυσοστ. Ὡσπερ γάρ ἡ τῶν πλουσίων ὑδάτων φορὰ, δεξαμένη τὸ ἐπιρρέον, πομφόλυγας διανίστησι· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν ἅμα τῷ γενέσθαι ἐρράγησαν, αἱ δὲ πλεῖον ὀγκωθεῖσαι, μετέπειτα καὶ αὐταὶ ἐρράγησαν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ θάλασσα τοῦ βίου τούτου, τοὺς μὲν ὀλίγον φανέντας ἐκάλυψε, τοὺς δὲ ἐπιπλεῖον διαρκέσαντας καὶ αὐτοὺς κατεπόντισεν.

(1008) Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευοδουμένων, ἐκδέχου μεταβολήν· καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀπροσδοκῆτων συμφορῶν κυκλοῦμενος, ἔλπιδε τὰ χρηστά καὶ κρείττονα.

Νεκρῶν ἀχρηστότερα τὰ λαμπρά τοῦ παρόντος βίου.

Ἐν τῇ εὐδία ὧν τοῦ βίου, ἐκδέχου ποτέ καὶ χειμῶνα πραγμάτων.

Τὸ περὶ τὰ φαινόμενα τὴν σπουδὴν ἔχειν, ἴδιόν ἐστιν τοῖς μηδεμίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἑαυτοῖς ὑποτιθεμένοις ἐλπίδα.

Νείλου. Μὴ ἐξαπάτω ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περιφανῆ καὶ λαμπρά δεικνύμενα πράγματα. Παρέρχεται γάρ πάντως, καὶ οὐδὲν τῶν φαινομένων στάσιμον.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευοδουμένων, ἐκδέχου ζημίαν.

Δίωνος Ῥωμαίου. Πολλοὶ μὲν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀλγοῦσι, πολλοὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς χείροσι χαίρουσι. Πόσοι μὲν γάρ πλουτοῦντες ἄχθονται! Πόσοι δὲ πενόμενοι ἠδονται! Ἄλλους κάλλος καὶ ἰσχύς ἔβλαψεν, ἄλλους αἰσχος καὶ ἀσθένεια ὠφέλησεν. Ἔτεροι τὴν εἰρήνην πρὸ τοῦ πολέμου τιμῶσιν, ἔτεροι πολεμεῖν μᾶλλον ἢ εἰρήνην ἐθέλουσι. Τί δ' οὐκ ἀεὶ τυραννοῦντές τινες ὀλοφύρονται; Καὶ τὸ μέγιστον, πλεῖστοι μὲν ὅσοι ἀηδῶς ζῶσιν· πλεῖστοι δὲ ἠδέως ἀποθνήσκουσιν.

Σωκράτης. Ταυτὸν ἐστιν ἐπι εὐτυχία μέγα φρονεῖν, καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ σταδιοδρομεῖν.

Ἀριστωνύμ. Ἔοικεν ὁ βίος θεάτρῳ. Διὸ πολλάκις χεῖριστοι τὸν κάλλιστον ἐν ἑαυτοῖς κατέχουσι τόπον.

Δημοκρίτ. Ταῖς τῶν καιρῶν μεταβολαῖς, καὶ οἱ σφόδρα δυνατοὶ τῶν ἀσθενεστέρων ἐνδεεῖς γίνονται.

Ἴπποθοούντ. Ἄνθρωπος ὧν, μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Ἰσιδώρου. Θνητός πεφυκώς, τὰ ὀπίσω πειρῶ βλέπειν.
Εὐριπίδου.
Βέβαιον οὐδέν ἐστιν ἐν θνητῶ γένει,
Βιοῖ γάρ οὐδεὶς ὄν προαιρεῖται τρόπον.
Ἄωνύμου.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνήρ εὐδοκιμεῖ.
Εἶναι δ' ὑπόλαβε καὶ σέ τῶν πολλῶν ἕνα.
Διογένης.
Ὁ θνητόν ἀνδρῶν καὶ ταλαίπωρον γένος,
Ὡς οὐδέν ἐσμεν πλήν σκιαῖς ἐοικότες,
Βάρος περισσόν γῆς ἀναστροφώμενοι.
Ὁ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος ἐρωτηθεὶς, διατί τὴν Τύχην καθημένην ἔγραψεν, εἶπεν, Οὐχ ἔστηκε γάρ.
Βίας. Ὁ αὐτός ἔλεγε, τόν βίον οὕτω μετρεῖν, ὡς καὶ πολύν, καὶ ὀλίγον χρόνον βιωσόμενος.
(1009) Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι.
Ὡς ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν,
Οὕτως ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα.

ΛΟΓΟΣ ΕΉ΄.

Περὶ τοῦ, ὅτι δεῖ τιμᾶν ἀρετὴν καὶ κολάζειν κακίαν.

Ἰωάν. ε΄. Ἐκπορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Β΄ Πέτρ. β΄. Οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι· ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν.

Παροιμ. κβ΄. Πανοῦργος, ἰδὼν πονηρόν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται.

Σιράχ ι΄. Οὐ δίκαιον ἀτιμάσαι πτωχόν συνετόν, καὶ οὐ καθῆκον δοξάσαι ἀμαρτωλόν.

Βασιλείου. Ἐάν οἱ σωφρονοῦντες τοὺς φαύλους ἴδωσιν ἀτιμαζομένους, πολὺ προθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται.

Ἄλλος μὲν οὖν εἶη περὶ ταῦτα τολμηρὸς καὶ γεννάδας· μᾶλλον δὲ εἶη μηδεὶς. Ἐγὼ δὲ ὀκνῶ κακία δοῦναι πάντων τὴν ἐντεῦθεν κόλασιν, ἢ εὐσεβείᾳ τὴν ἄνεσιν. Ἄλλ' ἔστι μὲν ὅτε καὶ πρὸς τι χρήσιμον, ἢ κακίας ἐγκοπτομένης, δυσπάθεια τῶν πονηρῶν· ἢ ἀρετῆς ὁδοποιουμένης, εὐπάθεια τῶν βελτιόνων· οὐκ αἰεὶ δέ, οὐδέ πάντως· ἄλλ' εἶναι τοῦτο μόνον καιροῦ τοῦ μέλλοντος, καθ' ὃν οἱ μὲν τὰ τῆς ἀρετῆς ἄθλα, οἱ δὲ τὰ τῆς κακίας ἐπιτίμια δέξονται.

Χρυσοστ. Δὸς τῷ δεομένῳ, καὶ μὴ δῶς τῷ ὀρχουμένῳ, ἵνα μὴ μετὰ τῶν σῶν χρημάτων καὶ τὴν ψυχὴν ἀπολέσης τὴν ἐκείνου. Σὺ γάρ αἴτιος εἶ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας, διὰ τῆς ἀκαίρου φιλοτιμίας. Εἰ γάρ οἱ ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας ἤδυσαν, ὅτι τό ἐπιτηδεύματα αὐτοῖς ἀκερδές ἔμελλεν ἔσσεσθαι, πάλαι ἂν ἐπαύσαντο ταῦτα ἐπιτηδεύοντες.

Ἡσαΐ. γ΄. Ἀδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, ὁ φειδόμενος τῶν κακῶν.

Ὅσοι τοὺς ἀδικοῦντας κολάζουσιν, οὗτοι τοὺς ἄλλους ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν.

Ὁ ἀρετὴν τιμῶν, πρώτην ἀλήθειαν τιμᾶ, καὶ μάλιστα ὡς ἀγαθοῦ παντός ἡγεμονεύουσαν.

Σόλων. Σόλων ὁ σοφός, ἐκείνην εἶπεν ἄριστα οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν, ἐν ἧ τούς ἀγαθούς συμβαίνει τιμᾶσθαι· κάκιστα δὲ οἰκεῖσθαι, ἐν ἧ τούς κακούς.

Σέξτου. Δύο ἀφορμαί κινουῖσιν ἄνθρωπον εἰς Θεοῦ ἐπιμέλειαν· τιμωρία δυσσεβείας, καὶ γνώμης εὐσεβοῦς ἀμοιβαί.

Ἀφόρητος γίνεται κακία ἐπαινουμένη.

Προκοπίου ῥήτορος. Μὴ τιμωμένης ἀρετῆς, ἡ κακία παρῆρησιάζεται.

(1012) Φίλωνος. Εἰ βούλει διττῶς εὐδοκιμεῖν, καὶ τούς κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τούς τὰ χείρονα πράττοντας ἐπιτίμα.

Σωκράτης. Ἐρωτηθεὶς ποία πόλις ἄριστα οἰκεῖται, ἔφη, Ἡ μετὰ νόμου ζῶσα, καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπεξιούσα.

ΛΟΓΟΣ ΕΘ΄.

Περὶ φιλαυτίας.

Ἰωάν. ββ΄. Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν αὐτήν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Β΄. Κορινθ. ι΄. Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ’ ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

Φιλιπ. ββ΄. Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ.

Σιράχ λξ΄. Τέκνον, ἐν τῇ ζωῇ σου πείρασον τὴν ψυχὴν σου, καὶ ἴδε τί πονηρόν αὐτῇ, καὶ μὴ δῶς αὐτῇ· οὐ γὰρ πάντα πᾶσι συμφέρει.

Παροιμ. κα΄. Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται ἑαυτῷ δίκαιος· κατευθύνει δὲ καρδίας Κύριος.

Παροιμ. κζ΄. Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τό σὸν στόμα· ἀλλότρια, καὶ μὴ τὰ σά χεῖλη.

Βασιλ. Ὁνειδος γὰρ ἀνδρί, τῷ γε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξίω, καλλωπιστὴν καὶ φιλοσώματον εἶναι, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν παθῶν ἀγεννῶς διακεῖσθαι. Τό γὰρ τὴν πᾶσαν σπουδὴν εἰσφέρεισθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα αὐτοῦ τό σῶμα ἔξοι, οὐ διαγινώσκοντος ἑαυτὸν ἐστίν, οὐδὲ συνιέντος τοῦ σοφοῦ παραγγέλματος.

Χρυσοστ. Οὐδεὶς φίλος, οὐδεὶς ἀδελφός. Τὰ ἑαυτῶν σκοποῦμεν ἕκαστος. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτῶν κολοβοῦμεν, καὶ ἀσθενεῖς καὶ εὐκαταγώνιστοι καὶ ἀνθρώποις καὶ διαβόλῳ ἐσμέν, ἐκ τοῦ μὴ συνασπίζεω ἀλλήλους. Καὶ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξει, ὁ πρὸς τοῦτο μόνον ὄρων στρατιώτης, ὅπως ἑαυτὸν διασώσῃ φυγῶν, καὶ τούς ἄλλους μεθ’ ἑαυτοῦ συναπόλλυσιν· ὡσπερ οὖν ὁ γενναῖος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ ὄπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὸν διασώζει.

Ὁ μὴ καταδεχόμενος τὴν παρά τοῦ ἀδελφοῦ θεραπείαν προσαγομένην αὐτῷ, ἀσύμφωνός ἐστι καὶ αὐτός ἑαυτῷ.

Θεολόγου. Πάντες μὲν εὐσεβεῖς ἐξ ἑνός τοῦ καταγινώσκω ἀλλήλων ἀσέβειαν· τῶν μὲν ἰδίων πρᾶοι κριταί, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀκριβεῖς ἐξετασταί.

Συνῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς· γενόμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φίλαυτοι.

Φίλων. Οἱ ἑαυτῶν μόνον ἔνεκα πάντα πράττοντες, φιλαυτίας μέγιστον κακὸν ἐπιτηδεύουσιν.

Κριτίου.

Δεινόν δ’ ὅταν τις μὴ φρονῶν δοκῇ φρονεῖν.

Ἄγαθοί δὲ τό κακὸν ἔσμεν ἐφ’ ἐτέρων ἰδεῖν·

Αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

(1013) Οὐδεὶς ἐπ' αὐτοῦ τό κακόν συνοραῖ, Πάμφιλε,

Ἐτέρου δ' ἀσχημονοῦντος, σοφῶς ὄψεται.

Διογένης. Διογένης ἐρωτηθεὶς, Τί χαλεπώτατον; Τό γινώσκειν ἑαυτόν, ἔφη. Πολλά γάρ ὑπό φιλαυτίας ἕκαστον ἑαυτῷ προστιθέναι.

Ὁ αὐτός, τῶν ἀνθρώπων ἐνίους ἔφη τά δέοντα λέγοντας, ἑαυτῶν οὐκ ἀκούειν ὥσπερ καὶ τὰς λύρας καλόν φθεγγομένας οὐκ αἰσθάνεσθαι.

Πλάτων. Τό ἐξαπατᾶσθαι αὐτόν ὑφ' αὐτοῦ πάντων χαλεπώτατον. Ὅταν γάρ μή μικρόν [μακρόν] ἀποσταθῆ, ἀλλ' αἰεὶ παρῆ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν;

ΛΟΓΟΣ Ο΄.

Περὶ τοῦ, ὅτι εὐκόλος ἢ κακία, καὶ δυσπόριστος ἀρετή.

Ματθ. ζ'. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἢ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἢ ὁδός ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Ἐβρ. ιβ'. Πᾶσα παιδεία, πρὸς μὲν τό παρόν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης ὕστερον δέ, καρπὸν εἰρηνικόν τοῖς δι' αὐτῆς ἐγγεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν.

Παροιμ. ιστ'. Ἔστιν ὁδός, ἢ δοκεῖ παρά ἀνθρώποις ὀρθή εἶναι, τά δέ τελευταῖα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα ἄδου.

Βασιλείου. Τί τῶν ἀγαθῶν εὐκόλον; Τίς καθεύδων τρόπαιον ἔστησεν; Τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος, τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κατεκοσμήθη; Οὐδεὶς μὴ δραμῶν ἀνείλετο βραβεῖον. Πόνοι γεννῶσι δόξαν· κάματοι δέ προξενοῦσι στεφάνους.

Πολλοὶ πολλά συναθροίσαντες ἐκ νεότητος, περὶ τά μέσα τοῦ βίου γενόμενοι, ἐπαναστάντων αὐτοῖς πειρασμῶν ἐκ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, οὐκ ἤνεγκαν τοῦ χειμῶνος τό βάρος, διὰ τό τὴν κυβέρνησιν αὐτοῖς μὴ παρεῖναι· ἀλλὰ πάντων ἐκείνων τὴν ζημίαν ὑπέμειναν.

Οὔτε γάρ πῦρ εὐκαταπρήστου ὕλης ἀψάμενον, δυνατόν μὴ οὐχὶ ἐπὶ πᾶσαν αὐτὴν διαβῆναι, ἄλλως τε κἂν ἐπιτύχη πνεύματος ἐπιφόρου τὴν φλόγα διακομίζοντος· οὔτε τὴν ἀμαρτίαν ἐνός ἀψαμένην, μὴ οὐχὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐγγίζοντας διελθεῖν, ἐξαπτόντων αὐτὴν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

Θεολόγ. Δυσκατόρθωτος ἢ ἀρετή, καὶ οὐ μικροῖς ἀλίσκεται πόνοις.

Σπάνιον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ κτήσις καὶ πρόσαντες, κἂν εἰ πολὺ τό μεθέλκον εἶη καὶ προκαλούμενον.

Πρόχειρον πρᾶγμα ἢ μοχθηρία, καὶ οὐδέν οὕτω ῥάδιον ὡς τό γενέσθαι κακόν.

Τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυσχερείας, καὶ κτήσασθαι τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι. (1016) Πολλάκις γάρ ὁ μὲν σπουδῆ προσέλαβε ῥαθυμία διέφθειρεν· ὁ δέ ὄκνος ἀπώλεσεν, ἀνεκαλέσατο ἐπιμέλεια.

Κακίας ῥᾶον μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι.

Δύσληπτον μὲν τό ἀγαθόν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ τό πῦρ ὕλη τῇ ὑγροτέρᾳ· ἐτοιμοὶ δέ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ ἐργασίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτήδειοι.

Τό ἐν κακίᾳ περίβλεπτον, πολλοὺς εἰς τόν ὅμοιον ζῆλον τῶν εὐολισθητῶν ἐφέλκεται.

Πρόχειρον ἢ πονηρία τῷ κακῷ μᾶλλον ἀκολουθεῖν, ἢ ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀνακόπτεσθαι.

Ῥᾶον γάρ ἀπ' ἀρχῆς μή ἐνδοῦναι κακία καί προ«οῦσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσιν ἀνακόψαι καί φανῆναι ταύτης ἀνώτερον· ὥσπερ καί πέτραν ἀπ' ἀρχῆς αἰρήσαι καί κατασχεῖν, ἢ φερομένην ἀνώσασθαι.

Πολλή μὲν ἡδονὴ τῇ κακία, πολὺς δὲ τῇ ἀρετῇ συνέξευκται πόνος καί ἰδρῶς. Καί ποία σοι χάρις ἦν; Τίνα δ' ἂν ἔλαβες μισθόν, εἰ μή ἐπίπονον τό πρᾶγμα ἦν; Καί γάρ πολλοὺς ἔχω δεῖξαι, φύσει τό μίγνυσθαι γυναικί μισοῦντας. Τούτους οὖν σώφρονας καλέσομεν ἢ στεφανώσομεν; Οὐδαμῶς. Σωφροσύνη ἐστὶν ἐγκράτεια, καί τό μαχόμενον περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν.

Γρηγ. Νύσσ. Πολλή πρὸς τὴν κακίαν ἐστὶν ἡ εὐκολία, καί ὀξύρροπος ἐπὶ τό χειρόν ἡ φύσις.

Ἰων. Κλίμ. Κόπῳ πολλῶ καί μόχθῳ καί ἰδρῶτι κατορθοῦται ἐν ἡμῖν ἦθος χρηστόν καί εὐκατάστατον· καί τά πολλῶ μόχθῳ κατορθούμενα, δυνατόν ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή ἀπολέσαι.

Διογένης. Ἡμέρας ποτέ λύχνος ἄψας πειρῆει πυνθανομένων δέ τινων πρὸς τί τοῦτο, ἔλεγεν ἄνθρωπον ζητεῖν.

ΛΟΓΟΣ ΟΑ΄.

Περὶ τοῦ, ὅτι οὐκ αἰεὶ τό πλεῖστον ἄριστον.

Λουκ. κα΄. Ἀναβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν τοὺς βάλλοντας τά δῶρα αὐτῶν εἰς τό γαζοφυλάκιον πλουσίου. Εἶδε δὲ καί τινα χήραν πενιχράν, βαλοῦσαν ἐκεῖ δύο λεπτά, καί εἶπεν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη πλείω πάντων ἔβαλεν. Ἄπαντες γάρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τά δῶρα τοῦ Θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον, ὃν εἶχεν, ἔβαλεν.

Α΄ Κορινθ. ιδ΄. Ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἢ μυρίου λόγους ἐν γλώσσει.

(1017) Σολομ. δ΄. Ἀγαθὸν πλήρωμα δρακός ἀναπαύσεως, ὑπὲρ πληρώματος δύο δρακῶν ἐν μόχθῳ.

Σιράχ ις΄. Κρεῖσσον εἷς δίκαιος, ἢ μύριοι παράνομοι· καί ἀποθανεῖν ἄτεκνον, ἢ ἀσεβῆ τέκνα ἔχειν.

Ἀπὸ ἐνός συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις· φυλὴ δὲ ἀνόμων ἐρημωθήσεται ἐν τάχει.

Βασιλείου. Πολλάκις γάρ ὁ ἐν τῷ μέσῳ μικρόν τι κατορθώσας, μεῖζων ἐστὶ τοῦ ἐν ἀφθονίᾳ τό πᾶν κατορθώσαντος.

Εἰ γάρ ἄρτος τὴν καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει, οὐ δεῖ πλέον τοῦ ἀναγκαίου τῆς τροφῆς τό προσόψημα ἀλόγως προσφέρεσθαι.

Θεολόγου. Κρεῖστων ὀλιγοχρόνιος βασιλεία μακρᾶς τυραννίδος, καί ὀλίγη μερίς τιμῆς, πολλῆς κτήσεως ἀτίμου καί σφαλερᾶς, καί πολλοῦ σκότους ὀλίγον φῶς.

Χρυσοστ. Οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων ἐλεημοσύνη κρίνεται, ἀλλὰ τῇ δαψιλείᾳ τῆς γνώμης.

Ἐν ἀμίλλαις πονηραῖς ἀθλιώτερος ὁ νικήσας, διότι ἀπέρχεται τό πλέον ἔχων τῆς ἀμαρτίας.

Πλάτωνος. Τοῦ πλείονος βίου καί φαυλοτέρου, τὸν ἐλάσσω καί ἀμείονα ὄντα παντί πάντως προαιρετέον.

Ἰσοκράτ. Προαιρετέον μέτριον μετά δικαιοσύνης μάλλον, ἢ μέγαν πλοῦτον μετ' ἀδικίας.

Δημοσθ. Οὗτος θεασάμενός τινα δημαγωγόν ἀφυῆ μέγα βοῶντα, ἔφη, Ἄλλ' οὐ τό μέγα, εὖ ἐστι· τό δέ εὖ, μέγα.

Ἐπικτήτου. Τῶν ἡδέων τά σπανιώτατα γινόμενα μάλιστα τέρπει.

Ἀλέξανδρ. Ἀλέξανδρος ἀκούσας ὅτι Δαρεῖος τριάκοντα μυριάδας εἰς παράταξιν ἄγει, ἔφη· εἷς μάγειρος οὐ φοβεῖται πολλά πρόβατα.

Ὁ αὐτός, κατασκόπου λέγοντος αὐτῶ, πλείους εἶναι τούς Δαρεῖου, ἔφη· Καί τά πρόβατα πλείονα ὄντα, ἐνός ἢ δευτέρου λύκου χειροῦνται.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ, Σελ. 1018

Συγγραφεῖσα καί ἀποσταλεῖσα παρά Γρηγορίου Πάπα Ῥώμης, πρὸς Γερμανόν τόν ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Πατήρ ἐστί πλήρης Θεός ἐν ἑαυτῶ· ὁ Υἱός, πλήρης Θεός, ἀπό τοῦ Πατρός γεννητός· τό Πνεῦμα τό ἅγιον, πλήρης Θεός, ἀπό τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον. Καί τό Πνεῦμα μέν, ἀπό τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται ἀμέσως ἀπό τοῦ Πατρός δέ, μεσιτεύοντος τοῦ Υἱοῦ. Τό δέ, ὅτι τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐκπορεύεται ἀπό τοῦ Υἱοῦ, τοῦτο ἔχει ὁ Υἱός ἀπό τοῦ Πατρός. Διά τοῦτο, ὅστις πιστεύει ὅτι τό Πνεῦμα τό ἅγιον οὐκ ἐκπορεύεται ἀπό τοῦ Υἱοῦ, ἐν ὁδῶ ἀπωλείας ἐστίν. Ὅθεν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὅταν ἐν τοῖς μέρεσι δυτικοῖς ἐξόριστος ἦν, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, ἦν τοῖς Λατινικοῖς ῥήμασι διεσάφησεν, οὕτως ἔφη· Ὁ Πατήρ ἀπ' οὐδενός ἐστι ποιητός, οὔτε κτιστός, οὔτε γεννητός. Ὁ Υἱός ἀπό τοῦ Πατρός μόνου ἐστίν, οὐ ποιητός, οὐδέ κτιστός, ἀλλά γεννητός. Τό Πνεῦμα τό ἅγιον, ἀπό τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ, οὐ ποιητόν, οὐδέ κτιστόν, [οὐδέ γεννητόν] ἀλλ' ἐκπορευτόν. Καί ὁ αὐτός ἅγιος Ἀθανάσιος, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, ἦν ῥήμασι Γραικοῖς ἐξηγήσατο, κατά ῥῆμα οὕτως ἔφη· Τό Πνεῦμα δέ τό ἅγιον ἐκπόρευμα ὄν τοῦ Πατρός καί τοῦ φέροντος Υἱοῦ, δι' οὗ ἐπλήρωσε τά πάντα. Ὅθεν καί ὁ μακάριος Γρηγόριος, ὅστις δικαίως θαυματουργός λέγεται, τῆς Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, ἦν δι' ἀποκαλύψεως παρά τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, μεσιτεούσης τῆς θεογεννητρίας ἔσχεν, ἀριδήλως οὕτως κέκραγε, λέγων· Εἷς Θεός, Πατήρ τοῦ Λόγου τοῦ ζῶντος, Σοφίας ὑφεστῶσης καί Δυνάμεως καί Χαρακτήρος αἰωνίου· τέλειος τελείου γεννήτωρ· Πατήρ Υἱοῦ μονογενοῦς. Εἷς Κύριος, μόνος ἐκ μόνου, Θεός ἐκ Θεοῦ, χαρακτήρ καί εἰκὼν τῆς θεότητος, Λόγος ἐνεργῆς, καί τά λοιπά. Ὁ δέ περὶ τοῦ Υἱοῦ λαλῶν λέγει, ὅτι μόνος ἐκ μόνου, οὐχί τοίνυν τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐκ μόνου· ἐκ τοῦ Πατρός οὐκοῦν καί ἄλλου, ἐπειδή ἐστίν ἀπό τινος. Ὅταν δέ λέγωμεν, ἐκ τοῦ Πατρός καί ἄλλου, οὐ λέγομεν ἐξ ἄλλου κατά τήν οὐσίαν, ἀλλά κατά τήν ὑπόστασιν.

Ὅτι δέ τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐστίν ἀμέσως, ἀπό δέ τοῦ Πατρός μεσιτεύοντος τοῦ Υἱοῦ, διαμαρτύρεται ὁ μακάριος Γρηγόριος ὁ Νυσσαέων, οὕτω λέγων· Τό ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, τήν κατά τό αἷτιον καί αἰτιατόν διαφοράν οὐκ ἀρνούμεθα· ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τό ἕτερον ἀπό τοῦ ἐτέρου καταλαμβάνομεν· τό μὲν αἷτιον πιστεύειν εἶναι· τό δέ, ἐξ αἷτιου. Καί τοῦ ἐξ αἷτίας ὄντος πάλιν ἄλλην διαφοράν ἐννοοῦμεν, ὅτι τό μὲν, προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, ἢ μόνον τῶ Υἱῶ, ἢ μόνον τῶ

Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀρμόζειν ἀναγκαῖόν ἐστι. Λέγουσιν οἱ ἅγιοι, ὅτι μεταξύ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, οὐδέν ἐστι μέσον· μόνος οὐκοῦν ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς προσεχῶς ἐστίν. Οὐκοῦν τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστι προσεχῶς. Ἔστι δέ καί κοινή ἔννοια, ὅτι ὅπερ οὖν ἐστίν ἀπό τινος, ἀπό τινός ἐστι προσεχῶς. Ἐπειδή οὖν τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἀπό τινός ἐστι προσεχῶς ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀπό τοῦ Πατρὸς προσεχῶς, ὡς ἤδη ἐδείχθη· οὐκοῦν ἀπό τοῦ Υἱοῦ προσεχῶς.

Τούτοις τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, οὐ μὴν ἀλλά (1021) καὶ τῷ μακαρίῳ Ἀμβροσίῳ, τῷ Μεδιολάνων ἐπισκόπῳ, καὶ τῷ μακαρίῳ Αὐγουστίνῳ τῆς τοῦ Ἰππῶνος πόλεως ἐπισκόπῳ· τῷ ἁγιωτάτῳ τε Ἱερωνύμῳ τῷ ἰσχυροτάτῳ τῆς τῶν αἰρετικῶν στρεβλότητος καταμαχητῆ, ἀκολουθήσας ὁ μακάριος Κύριλλος, καὶ σὺν αὐτῷ ὅλη ἡ ἁγία οἰκουμενική τρίτη σύνοδος, γεγραμμένον ἡμῖν κατέλιπον ἐμφανῶς, τό Πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ὅθεν καὶ ὀρθόδοξος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς πίστεως ἐξοδεύει, ὅστις τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ καταμάχεται. Λέγει γάρ φανερώτατα, ἐν τῷ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως Προσφωνητικῷ, τό Πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ Υἱοῦ, διὰ τούτων τῶν ῥημάτων· Καὶ μὴν ἄνδρα λέγων, τὸν ὅσον οὐπω παρεσόμενον καὶ ὀφθησόμενον, αὐτόν ἔφη βαπτίζειν ἐν πυρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· οὐκ ἀλλότριον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνιέντα Πνεῦμα, δουλοπρεπῶς καὶ ὑπουργικῶς ἀλλ' ὡς Θεόν κατὰ φύσιν, μετ' ἐξουσίας τῆς ἀνωτάτῳ, τό ἐξ αὐτοῦ καὶ ἴδιον αὐτοῦ. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας φανερώτερον; ὧδε γάρ φανερώτατα περὶ τοῦ Υἱοῦ λέγει, ὅτι τό Πνεῦμα τό ἅγιον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνήσι, τό ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἴδιον αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο αὐτό τῷ Ἑρμείᾳ γράφει ὁ αὐτός μακάριος Κύριλλος, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἐνάτου ἀναθεματισμοῦ τοῦτο αὐτό λέγων. Ἐν τῷ ἐνάτῳ γάρ ἀναθεματισμῷ, ἴδιον εἶναι τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα εἰπὼν, τὸν αὐτόν ἕνατον ἀναθεματισμόν ἐρμημεύων, τίνι ἐννοία ἴδιον αὐτοῦ εἶναι τό Πνεῦμα ἀνέωξε, λέγων· Ἄνθρωπος γεγονώς ὁ Μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀπομεμένηκε καὶ οὕτω Θεός· πάντα ὑπάρχων ὅσα καὶ ὁ Πατήρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι Πατῆρ· καὶ ἴδιον ἔχων τό ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκός αὐτῷ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὰ λοιπά. Ὡδε πάλιν φανερώτατα τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ εἶναι λέγει ὁ ἅγιος Πατήρ. Οὐκ ὀφείλει δέ τι εἶναι ἀμφίβολον, ὅτι τὴν ἔννοιαν ἐκείνην, ὧδε ἀνέωξε ὁ ἅγιος, ἥντινα εἶχεν ὅτε τὸν ἀναθεματισμόν ἐξέθετο. Τὸν ἀναθεματισμόν δέ ἐκεῖνον, σὺν πᾶσι ἄλλοις ἀναθεματισμοῖς ἐδέξατο ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενική γ' σύνοδος, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐννοίᾳ, ἐν ἣ ὁ ἅγιος ἐξέθετο. Ἀρίδηλον γάρ ἐστι, τοὺς ἁγίου Πατέρας ἐν τῇ ἁγίᾳ προειρημένη συναχθέντας, ὅλην τὴν τρίτην τοῦ προειρημένου Πατρὸς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον γεγραμμένην χωρὶς τινος δισταγμοῦ ἀναξάνεως [ἀναξετάσως] δεδέχθαι. Γινώσκομεν δέ, ὅτι τῆς προειρημένης ἐπιστολῆς τό ἔσχατον μέρος, τοὺς προειρημένους περιέχει ἀναθεματισμούς ἰβ'. Εἰ δέ τις νομίμως ἐπιχειροῖ τὰ τοῦ Θεοδωρίτου ἐπισκόπου Κύρου ῥήματα τὰ ἀσεβέστατα, ἅτινα κατὰ τοῦ προειρημένου Πατρὸς διὰ ἰβ'. κεφαλαίων ἐξήμεσεν ἀναίδην, γινωσκέτω τὴν πέμπτην ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἀναθεματίσασαν τοὺς τοῦ προειρημένου Θεοδωρίτου βαβισμούς· ὅστις κατὰ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ῥήματα, ἐν οἷς καὶ αὐτῷ ἀπεκρίνατο, μόνον οἶδε κατηγορεῖν. Λέγει γάρ ἡ πέμπτη ἁγία καὶ καθολικὴ σύνοδος ἐν πράξει ὀγδόῃ, οὕτως· Κατακρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἰρετικοῖς τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσι, παρά τε τῶν εἰρημένων ἁγίων (1024) τεσσάρων συνόδων, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ Θεόδωρον τὸν γενόμενον ἐπίσκοπον Μομφουεστίας, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα καὶ τὰ ἀσεβῶς συγγραφέντα παρά Θεοδωρίτου, κατὰ τε τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν ἰβ'. κεφαλαίων

τοῦ ἐν ἀγίοις Κυρίλλου, καί τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἀγίας γ' συνόδου· καί ὅσα ὑπέρ συνηγορίας Θεοδώρου καί Νεστορίου αὐτῷ γέγραπται.

Ἐκ τούτων ἀρίδηλόν ἐστιν, ὅτι ἐκεῖνα ἄπερ Θεοδώριτος κατά τῶν ἰβ' τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κεφαλαίων ἔγραψεν, ἀθέμιτά εἰσι καί ἀσεβείας γέμοντα, καί ὅς τοιαῦτα ὡς ἀληθῆ, νομικήν ὑπερηγορίαν ἔχει, ἐχθρός ἐστι τῆς πίστεως. Γράφει γάρ ὁ μακάριος Κύριλλος πρὸς Ἀκάκιον ἐπίσκοπον Μελιτηνῆς μετά τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, οὕτως λέγων· Ἄ δέ γεγράφαμεν ὀρθῶς κατά τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἀναπέσει λόγος, ὡς οὐκ εὖ γεγονάσιν εἰπεῖν. Καί πρὸς Δονάτον ἐπίσκοπον, ὡσαύτως γράφει, λέγων· Γεγράφαμεν ὀρθῶς ἅ γεγράφαμεν, τῇ ὀρθῇ καί ἀμωμῆτῳ πίστει συνηγοροῦντες, καί οὐδέν τό παράπαν τῶν ἰδίων ἀρνούμεθα. Οὐ γάρ εἴρηκά τι, καθάπερ αὐτοὶ φασιν, ἀτημελῶς· ἀλλὰ τῆς ὀρθότητος ἐχόμενα πανταχοῦ, καί τῆς ἀληθείας δυνάμει συντρέχοντα.

Ἐκ τούτων φανερώτατόν ἐστι, τόν μακάριον Κύριλλον οὐδέν ἐκείνων ἀρνήσασθαι, ὧν εἶπεν· ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, ἐν ἣ αὐτός εἶπε, χωρίς σημειώσεώς τινος καί διορθώσεως κεκρατηκένοι. Οὐδέ αὐτός μόνος διορθώσασθαι ἠδύνατο, κἄν, ὅπερ ἀπείη ἀπό τοῦ ἀγίου, ἤθελεν, ὅπερ ἡ ἀγία σύνοδος, χωρίς τινος ἀμφιβολίας ἀναξάνσεως [ἀνεξετάστως], θαρβρύντως ἐδέξατο. Ἐδέξατο δέ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐννοίᾳ, ἐν ἣ αὐτός ἐξέθετο, μετά τῆς ἀγίας συνόδου, καί δέξασθαι ἀπαιτεῖ. Ταύτην γάρ τὴν σύνοδον πάντες οἱ ἅγιοι Πατέρες, οἱ ἐν ταῖς μετακολουθούσαις συνόδοις σέβονται. καί ταῦτα πιστεύουσιν ἄπερ καί αὐτήν. Ἀλλά, καί οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐκείνην φθάσαντες, τά αὐτά ἐφρόνησαν, ἄπερ καί αὐτή. Ταύτην τὴν πίστιν ἔχομεν, καί οὕτως ὁμολογοῦμεν καί φρονοῦμεν καί πιστεύομεν.

Ἵπογραφαί τῶν ἀποκρισιῶν.

Ταύτην τὴν πίστιν, ὁ ἀπό τῆς τάξεως τῶν ἀδελφῶν τῶν Κηρύκων, τοῦ κυρίου Πάπα Γρηγορίου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπου ἀποκρισιῶν ὑπογράφω, καί οὕτως πιστεύω.

Ταύτην τὴν πίστιν, ἐγὼ Ἀμμώνιος, καί τὰ ἐξῆς.

Ταύτην τὴν πίστιν ἐγὼ Ῥαδοῦλφος, ἀπό τῆς τάξεως, καί τὰ ἐξῆς, ὑπογράφω, καί οὕτως πιστεύω.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΩΜΑΝ ΤΟΝ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΝ. Σελ. 1032.

Τῷ ἡγιασμένῳ δούλῳ τοῦ Θεοῦ, Πατρί πνευματικῷ καί διδασκάλῳ κυρίῳ Θωμᾷ, Μάξιμος ταπεινός καί ἁμαρτωλός, ἀνάξιος δοῦλος καί μαθητής.

Ἀπλανοῦς θεωρίας ἐξ ἐμμελοῦς περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς ἕξιν λαβῶν ἀναλλοίωτον, οὐχ ἀπλῶς σοφίας, ἀλλὰ τοῦ κάλλους αὐτῆς, Θεῷ λίαν ἠγαπημένε, γεγονός ἀραστής σωφρονέστατος. Σοφίας δέ κάλλος ἐστὶ γνῶσις ἔμπρακτος, ἢ πρᾶξις ἔνσοφος, ὧν ἐστι

χαρακτήρ ὡς δι' ἀμφοῖν συμπληρούμενος, ὁ τῆς θείας προνοίας καί κρίσεως λόγος. Καθ' ὃν αἰσθήσει τὸν νοῦν συμπλέξας διὰ τοῦ πνεύματος, ἔδειξας ὡς ἀληθῶς πῶς ὁ Θεός κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιεῖν πέφυκε τὸν ἄνθρωπον, τὸν τε πλοῦτον τῆς ἀγαθότητος κατέστησας γνώριμον, πολυτελῶς τῇ καλῇ μίξει τῶν ἐναντίων ἐν σεαυτῷ δεικνύς τὸν Θεὸν ταῖς ἀρεταῖς σωματούμενον, οὗ τῷ ὕψει συμμετρήσας μιμήσει τὴν κένωσιν ἕως ἐμοῦ κατελθεῖν οὐκ ἀπηξίωσας, ἐκεῖνα ζητῶν ὧν πεπονθῶς ἔχει τὴν εἶδῃσιν. Εἰσὶ δὲ Διονυσίου καὶ Γρηγορίου κεφάλαια τῶν ἀγίων ἐκείνων ὑπερευφήμων τε (1033) καὶ μακαρίων ἀνδρῶν, τῆς ὄντως ἐκλογῆς τῶν ἀνέκαθεν κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων τῷ Θεῷ προσθεμένων, τῶν πᾶσαν ὡς ἀληθῶς τὴν ἐφικτὴν τοῖς ἀγίοις χύσιν τῆς σοφίας εἰσδεξαμένων, καὶ τῇ ἀποθέσει τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς ψυχῆς οὐσίαν πεποιημένων, καὶ διὰ τοῦτο ζῶντα μονώτατον τὸν Χριστὸν ἐσχηκότων, καὶ τό δὴ μείζον εἰπεῖν, ψυχὴν αὐτοῖς τῆς ψυχῆς γεγενημένον καὶ διὰ πάντων ἔργων τε καὶ λόγων καὶ νοημάτων πᾶσιν ἐμφανιζόμενον ὡς ἐντεῦθεν ἐκείνων μὲν οὐκ εἶναι πεπεῖσθαι τὰ προτεθέντα, Χριστοῦ δὲ κατὰ χάριν αὐτοῖς ἑαυτὸν ὑπαλλάξαντος. Ἀλλὰ πῶς εἶπω Κύριον Ἰησοῦν, μήπω πνεῦμα λαβὼν ἀγιότητος; Πῶς λαλήσω τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ὁ μογίλαλος, καὶ τὸν νοῦν τῇ σχέσει προσηλώσας τῶν φθειρομένων; Πῶς ἀκουστάς ποιήσω κἄν τινας αἰνέσεις αὐτοῦ, ὁ κωφός, καὶ τό τῆς ψυχῆς ἀκουστικόν διὰ τὴν πρὸς τὰ πάθη φιλίαν ἔχων παντελῶς ἀπεστραμμένον τοῦ λόγου τὴν μακαρίαν φωνήν; Πῶς ἐμφανῆς ὁ λόγος γενήσεται μοι, τῷ ἡττημένῳ τῷ κόσμῳ, νικᾶν τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐκ ἐμφανίζεσθαι τῷ κόσμῳ πεφυκῶς, εἴπερ φιλύλω διαθέσει κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀνεπίγνωστος; Πῶς οὐ τολμηρόν, τοῖς ἀγίοις τὸν ἐναγῆ, καὶ τοῖς καθαροῖς ἐγχειρεῖν τὸν ἀκάθαρτον; Διό παρητησάμην ἂν τὴν ἐπὶ τοῖς κεκελευσμένοις ἐγχείρησιν, τὸν τῆς προπετείας ψόγον φοβούμενος, εἰ μὴ πλέον ἐδεδοίκεν τῆς ἀπειθείας τὸν κίνδυνον. Δυοῖν οὖν τούτων μέσος ληφθεὶς τῆς προπετείας αἰροῦμαι μᾶλλον ψόγον ὡς ἀνεκτότερον, φεύγων ὡς ἀσύγνωστον τῆς ἀπειθείας τὸν κίνδυνον. Καὶ τῇ μεσιτείᾳ τῶν ἀγίων καὶ βοήθειᾳ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν, Χριστοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν χορηγοῦντος τό νοεῖν εὐσεβῶς καὶ λέγειν δεόντως, περὶ ἐκάστου κεφαλαίου τὴν ἀπόκρισιν ὡς οἶόν τε ποιήσομαι σύντομον [πρὸς διδάσκαλον ὁ λόγος] μικροῖς πορίζεσθαι μεγάλα δυνάμενον), ἀρχόμενος ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ θεόφρονος, ὡς μᾶλλον ἡμῖν ὄντος τῷ χρόνῳ προσεχεστέρου.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ πρώτου λόγου εἰς τό· "Διὰ τοῦτο μονὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήθεισα μέχρι Τριάδος ἔστη." Καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου (1036) Εἰρηνικοῦ εἰς τό· "Μονάδος μὲν κινήθεισης, διὰ τό πλούσιον, δυάδος δὲ ὑπερβαθείσης· ὑπὲρ γάρ τὴν ὕλην καὶ τό εἶδος, ἐξ ὧν τὰ σώματα, Τριάδος δὲ ὀρισθείσης, διὰ τό τέλειον."

Εἰ μὲν τὴν δοκοῦσαν εἶναι διαφωνίαν, δοῦλε Θεοῦ, σκοπήσας τὴν ἀληθῆ συμφωνίαν ἠπόρησας, οὐκ ἔστι κατ' ἐννοίαν τούτων τῶν φωνῶν ἐνικωτέραν εὑρεῖν. Ταυτὸν γάρ ἐστιν ὑπερβαθῆναι δυάδα καὶ μὴ στήναι μέχρι δυάδος, καὶ πάλιν ὀρισθῆναι Τριάδα καὶ μέχρι Τριάδος στήναι τῆς μονάδος τὴν κίνησιν, εἴπερ μοναρχίαν πρεσβεύομεν οὐκ ἀφιλότημον, ὡς ἐνὶ προσώπῳ περιγεγραμμένην, ἢ πάλιν ἄτακτον, ὡς εἰς ἄπειρον χεομένην, ἀλλ' ἦν ὁμότιμος φύσει Τριάς Πατὴρ καὶ Υἱός καὶ Πνεῦμα συνίστησιν ἅγιον, ὧν πλοῦτος ἡ συμφυΐα καὶ τό ἐν ἕξαλμα τῆς λαμπρότητος, οὔτε ὑπὲρ

ταῦτα τῆς θεότητος χεομένης, ἵνα μή δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν, οὔτε ἐντός τούτων ὀριζομένης, ἵνα μή πενίαν θεότητος κατακριθῶμεν. Οὐκ ἔστιν οὖν αἰτιολογία τοῦτο τῆς ὑπερουσίου τῶν ὄντων αἰτίας, ἀλλ' εὐσεβοῦς περί αὐτῆς δόξης ἀπόδειξις, εἴπερ μονάς, ἀλλ' οὐ δυάς, καί Τριάς, ἀλλ' οὐ πλήθος, ἢ θεότης, ὡς ἄναρχος, ἀσώματός τε καί ἀστασίαστος. Μονάς γάρ ἀληθῶς ἢ μονάς· οὐ γάρ ἔστιν ἀρχή τῶν μετ' αὐτήν, κατά διαστολῆς συστολήν, ἵνα χεθῆ φυσικῶς εἰς πλήθος ὀδεύουσα, ἀλλ' ἐνυπόστατος ὀντότης ὁμοουσίου Τριάδος. Καί Τριάς ἀληθῶς ἢ Τριάς, οὐκ ἀριθμῶ λυομένῳ συμπληρουμένη (οὐ γάρ ἔστι μονάδων σύνθεσις, ἵνα πάθη διαίρεσιν) , ἀλλ' ἐνούσιος ὑπαρξίς τρισυποστάτου μονάδος. Μονάς γάρ ἀληθῶς ἢ Τριάς, ὅτι οὕτως ἔστί, καί Τριάς ἀληθῶς ἢ μονάς, ὅτι οὕτως ὑφέστηκεν· ἐπειδή καί μία θεότης οὐσά τε μοναδικῶς, καί ὑφισταμένη τριαδικῶς. Εἰ δέ κίνησιν ἀκούσας ἐθαύμασας πῶς ὑπεράπειρος κινεῖται θεότης, ἡμῶν, οὐκ ἐκείνης τό πάθος, πρῶτον τόν τοῦ εἶναι λόγον αὐτῆς ἐλλαμπομένων, καί οὕτω τόν τοῦ πῶς αὐτήν ὑφεστάναι τρόπον φωτιζομένων, εἴπερ τό εἶναι τοῦ πῶς εἶναι πάντως προεπινοεῖται. Κίνησις οὖν θεότητος ἢ δι' ἐκφάνσεως γινομένη περί τε τοῦ εἶναι αὐτήν καί τοῦ πῶς αὐτήν ὑφεστάναι τοῖς αὐτῆς δεκτικοῖς καθέστηκε γινώσις.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρώτου λόγου εἰς τό " Ἐνί δέ κεφαλαίῳ, τά μέν ὑψηλότερα πρόσαγε τῇ θεότητι καί τῇ κρείττονι φύσει (1037) παθῶν καί σώματος, τά δέ ταπεινότερα τῷ συνθέτῳ καί διά σέ κενωθέντι καί σαρκωθέντι, οὐδέν δέ χεῖρον εἰπεῖν καί ἀνθρωπισθέντι. "

Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὅλος οὐσία πλήρης ὑπάρχων, Θεός γάρ, καί ὑπόστασις ὅλος ἀνελλιπής, Υἱός γάρ, κενωθείς μέν σπορά γέγονε τῆς οἰκείας σαρκός, ἀρρήτῳ δέ συλλήψει συντεθείς αὐτῆς ὑπόστασις γέγονε τῆς προσληφθείσης σαρκός. Καί τούτῳ τῷ καινῷ μυστηρίῳ κατ' ἀλήθειαν ἀτρέπτως ὅλος γενόμενος ἄνθρωπος, δύο φύσεων ἀκτίστου τε καί κτιστῆς, ἀπαθοῦς τε καί παθητῆς, ὁ αὐτός ὑπόστασις ἦν, πάντας ἀνελλιπῶς τούς φυσικούς, ὧν ὑπόστασις, ἦν λόγους ἐπιδεχόμενος. Εἰ δέ πάντας οὐσιωδῶς ὧν ὑπόστασις ἦν τούς φυσικούς ἐπεδέχετο λόγους, αὐτῷ συνθέτῳ γενομένῳ τῇ προσλήψει τῆς σαρκός κατά τήν ὑπόστασιν πάνυ ὁ διδάσκαλος, ἵνα μή ψιλὰ νομισθῆ, τά τῆς οἰκείας σαρκός ὑπαρχούσης καί κατ' αὐτήν ἀληθῶς ὄντι Θεῷ παθητῷ κατά τῆς ἀμαρτίας. Οὐσίας τοίνυν, καθ' ἣν καί σαρκωθείς ἀπλοῦς ὁ Λόγος μεμένηκε, καί ὑποστάσεως, καθ' ἣν προσλήψει σαρκός γέγονε σύνθετος, καί Θεός παθητός οἰκονομικῶς ἐχημάτισε, δεικνύς τήν διαφοράν ὁ διδάσκαλος ταῦτά φησιν· " Ἴνα μή τά τῆς ὑποστάσεως κατηγοροῦντες ἐξ ἀγνοίας τῆς φύσεως λάθωμεν κατά τούς Ἀρειανούς Θεῷ φύσει παθητῷ προσκυνοῦντες." " Οὐδέν δέ χεῖρον εἰπεῖν καί ἀνθρωπισθέντι," προσέθηκεν, οὐ μόνον διά τούς Ἀρειανούς ἀντί ψυχῆς τήν θεότητα, καί τούς Ἀπολιναριστάς ἄνουν τήν ψυχή δογματίζοντας, καί τούτῳ τῷ τρόπῳ τό τέλειον τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Λόγου περιτέμνοντας φύσεως, καί φύσει θεότητος παθητόν αὐτόν ποιούμενου, ἀλλ' ἵνα καί δειχθῆ τέλειος ἡμῖν γεγονώς κατά ἀλήθειαν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς Θεός, ὡς δι' ἐνεργοῦς φύσει σαρκός νοερῶς τε καί λογικῶς ἐψυχωμένης, αὐτουργῶν τήν ἡμῶν σωτηρίαν, εἴπερ κατά πάντα χωρίς μόνης ἀμαρτίας, ἥς οὐδεὶς τῇ φύσει παντελῶς ἐνέσπαρται λόγος, ἀλλ' οὐ χωρίς φυσικῆς ἐνεργείας, ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος, ἥς ὁ λόγος, ὄρος τῆς οὐσίας ἔστί, πάντας χαρακτηρίζων φυσικῶς οἷς κατ' οὐσίαν ἐμπέφυκε. Τό γάρ κοινῶς τε καί γενικῶς τινων κατηγορούμενον ὄρος τῆς αὐτῶν

ουσίας ἐστίν, οὐ πάντως ἢ στέρησις φθοράν ἐργάζεται φύσεως, εἴπερ οὐδέν τῶν ὄντων τοῦ φύσει πεφυκότος στερούμενον ὅπερ ἦν μένει σωζόμενον.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Οὗτος γάρ ὁ νῦν σοι καταφρονούμενος ἦν ὅτε καί ὑπέρ σέ ἦν· ὁ νῦν ἄνθρωπος καί ἀσύνθετος ἦν· (1040) ὁ μὲν ἦν, διέμεινεν, ὁ δέ οὐκ ἦν, προσέλαβεν· ἐν ἀρχῇ ἦν ἀναιτίως (τίς γάρ αἰτία Θεοῦ;) · ἀλλά καί ὕστερον γέγονε δι' αἰτίαν· ἡ δέ ἦν τό σέ σωθῆναι τόν ὑβριστήν, ὅς διὰ τοῦτο περιφρονεῖς θεότητα ὅτι τήν σὴν παχύτητα κατεδέξατο, διὰ μέσου νοῦς ὁμιλήσας σαρκί καί γενόμενος ἄνθρωπος ὁ κάτω Θεός, ἐπειδή συνακεκράθη Θεῶ καί γέγονεν εἷς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, ἵνα γένωμαι τοσοῦτον Θεός ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος. "

Οὗτος γάρ ὁ νῦν σοι καταφρονούμενος, φησίν, ἦν ὅτε καί ὑπέρ σέ ἦν, παντός αἰῶνος δηλονότι καί πάσης δι' ἑαυτὸν ὑπάρχων ἐπέκεινα φύσεως, κἂν ὑπ' ἄμφω νῦν διὰ σέ γεγένηται θέλων. Ὁ νῦν ἄνθρωπος καί ἀσύνθετος ἦν, τήν τε φύσιν ἀπλοῦς καί τήν ὑπόστασιν, ἅτε δὴ μόνον Θεός, γυμνός σώματος καί τῶν ὅσα σώματος, κἂν νῦν προσλήψει σαρκός ψυχὴν ἐχούσης νοεράν, ὅπερ οὐκ ἦν γέγονε, τήν ὑπόστασιν σύνθετος, διαμείνας ὅπερ ἦν, τήν φύσιν ἀπλοῦς, ἵνα σέ σώσῃ τόν ἄνθρωπον. Ταύτην γάρ τῆς σαρκικῆς αὐτοῦ μόνην αἰτίαν ἔσχε γεννήσεως, τήν σωτηρίαν τῆς φύσεως, ἧς ὑπελθὼν, καθάπερ τι πᾶχος, τό παθητόν διὰ μέσου νοός ὠμίλησε σαρκί, γενόμενος ἄνθρωπος ὁ κάτω Θεός, πάντα ὑπέρ πάντων γενόμενος ὅσα ἡμεῖς, πλήν τῆς ἀμαρτίας, σῶμα, ψυχὴ, νοῦς, δι' ὅσων ὁ θάνατος, τό κοινόν ἐκ τούτων, ἄνθρωπος, Θεός ὀρώμενος διὰ τό νοούμενον. Αὐτός οὖν δίχα τροπῆς κυρίως πρὸς τό καθ' ἡμᾶς φύσει παθητόν κενωθείς ὁ Λόγος, καί ὑπό τήν φυσικὴν ἀληθῶς διὰ σαρκώσεως γενόμενος αἴσθησιν, Θεός ὀρατός καί κάτω Θεός προσηγορεύθη, διὰ σαρκός φύσει παθητῆς τήν ὑπεράπειρον ἐμφανῆ ποιησάμενος δύναμιν, ἐπειδή συνακεκράθη Θεῶ προδήλως ἢ σάρξ καί γέγονεν εἷς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, ὑποστατικῇ ταυτότητι κυρίως αὐτήν τοῦ προσλαβόντος Λόγου θεώσαντος. Εἷς δέ γέγονεν, ἀλλ' οὐκ ἓν, ὁ διδάσκαλος εἶπεν, δεικνύς ὅτι κἂν τῇ ταυτότητι τῆς μιᾶς ὑποστάσεως μεμένηκεν ἡ φυσικὴ τῶν ἠνωμένων ἑτερότης ἀσύγχυτος· εἴπερ τό μὲν ὑποστάσεως, τό δέ φύσεως ὑπάρχει δηλωτικόν. Τό γάρ, " Ἴνα γένωμαι τοσοῦτον Θεός ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος," οὐκ ἐμόν λέγειν, τοῦ ῥυπωθέντος τῇ ἀμαρτίᾳ καί τελείως τῆς ὄντως οὔσης ἀνορεκτοῦντος ζωῆς, ἀλλ' ὑμῶν, τῶν ἀπολήψει τελεία τῆς φύσεως ἐκ μόνης γνωριζομένων τῆς χάριτος, καί μελλόντων ἐκ τῆς κατ' αὐτήν τοσοῦτον διαδειχθῆναι δυνάμει ὅσον ὁ φύσει Θεός τῆς ἡμῶν σαρκωθείς ἀσθενείας μετείληφεν, ἀντιμετρομένης, ὡς οἶδεν αὐτός, τῇ αὐτοῦ κενώσει, τῆς τῶν χάριτι σωζομένων θεώσεως, ὄλων θεοειδῶν καί ὄλου Θεοῦ χωρητικῶν, καί μόνου γενησομένων. Τοῦτο γάρ ἡ τελείωσις πρὸς ἦν σπεύδουσιν οἱ ταύτην ἀληθῶς ἔσεσθαι τήν ἐπαγγελίαν πιστεύσαντες.

(1041) Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου περί Υἱοῦ Λόγου, εἰς τό " Ὡς μὲν γάρ Λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀνήκοος τῶν γάρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα καί τῶν δευτέρων· τό μὲν τῶν εὐγνωμονεστέρων, τό δέ τῶν ἀξίων κολάσεως. Ὡς δέ δούλου μορφή, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις καί δούλοις, καί μορφοῦται τό ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τό χεῖρον, ὡς κηρόν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, κἀγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τήν σύγκρασιν. Διὰ τοῦτο ἔργω τιμᾶ τήν ὑπακοήν καί πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν. Οὐ γάρ ἰκανόν ἢ διάθεσις, ὥσπερ οὐδέ ἡμῖν, εἰ μὴ καί διὰ τῶν πραγμάτων χωρήσαιμεν.

Ἔργον γάρ ἀπόδειξις διαθέσεως. Οὐ χεῖρον δέ ἴσως κάκεινο ὑπολαβεῖν, ὅτι δοκιμάζει τὴν ἡμετέραν ὑπακοήν, καὶ πάντα μετρεῖ τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσι τὰ ἡμέτερα, τέχνη φιλανθρωπίας, ὥστε ἔχειν εἰδέναι τοῖς ἑαυτοῦ τὰ ἡμέτερα, καὶ πόσον μὲν ἀπαιτούμεθα, πόσον δέ συγχωρούμεθα, λογιζομένης μετὰ τοῦ πάσχειν καὶ τῆς ἀσθενείας."

Ὡς μὲν γὰρ φύσει Θεός Λόγος, ὑπακοῆς, φησί, καὶ παρακοῆς πάντως ἐλεύθερος, ὅτι καὶ φύσει πάσης ἐντολῆς ὡς Κύριος ὑπάρχει δοτήρ, ἥς ἢ μὲν ὑπακοή τήρησις ἐστίν, ἢ δὲ παρακοή παράβασις. Τῶν γὰρ φύσει κινουμένων ὁ κατ' ἐντολήν νόμος καὶ ἢ κατ' αὐτόν πλήρωσις ἐστὶ καὶ παράβασις, οὐχὶ οὗ φύσει τό εἶναι στάσις ἐστίν.

Ὡς δὲ δούλου μορφῆ, τουτέστιν ἄνθρωπος φύσει γενόμενος, συγκατέβη τοῖς ὁμοδόλοις καὶ δούλοις, φορφοωθείς τό ἀλλότριον, ἅμα τῇ φύσει καὶ τό καθ' ἡμᾶς τῆς φύσεως ὑποδύς παθητόν. Ἀλλότριον γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν ἀναμαρτήτου τό τοῦ ἀμαρτήσαντος ἐπιτίμιον, ὅπερ ἐστὶ τό διὰ τὴν παράβασιν κατακριθέν τῆς ὅλης φύσεως παθητόν.

Εἰ δὲ κενωθείς μὲν δούλου μορφῆ, τουτέστιν ἄνθρωπος συγκαταβάς δὲ μορφοῦται τό ἀλλότριον, τουτέστιν ἄνθρωπος φύσει γίνεται παθητός, κένωσις ἄρα περὶ αὐτόν ὡς ἀγαθόν ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπον θεωρεῖται καὶ συγκατάβασις, ἢ μὲν ἄνθρωπον ἀληθῶς, ἢ δὲ φύσει παθητόν ἄνθρωπον ἀληθῶς ὄντα δεικνύσα γεγενημένον. Διὸ φησιν ὁ διδάσκαλος (1044) "Ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμέ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, " τουτέστι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ὀλόκληρον, ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν μετὰ τῶν αὐτῆς ἀδιαβλήτων παθῶν. Οἷς ἡμῶν δαπανήσας τό χεῖρον, διὸ τῇ φύσει τό παθητόν ἐπεισεκρίθη, λέγω δὲ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς νόμον τῆς ἀμαρτίας, οὗ κράτος ἐστὶν ἢ παρά φύσιν τῆς ἡμετέρας γνώμης διάθεσις, ἐμπάθειαν τῷ παθητῷ τῆς φύσεως ἐπεισάγουσα κατ' ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν, οὐ μόνον σέσωκεν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κατεχομένους, ἀλλὰ καὶ θείας δυνάμεως μεταδέδωκεν ἐν ἑαυτῷ λύσας ἡμῶν τό ἐπιτίμιον, ψυχῆς ἀτρεψίαν καὶ σώματος ἀφθαρσίαν ἐργαζομένης ἐν τῇ περὶ τό φύσει καλόν τῆς γνώμης ταυτότητι, τοῖς ἔργω τιμᾶν τὴν χάριν σπουδάζουσιν. "Ὅπερ οἶμαι διδάσκων ὁ ἅγιός φησιν· " Ἴνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τό χεῖρον, ὡς κηρόν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, κἀγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν·" καθαρὸς δηλαδὴ τῇ χάριτι πάθους ἴσως ἐκείνῳ γενόμενος. Οἶδα δὲ καὶ λόγον ἕτερον περὶ τοῦ, "Μορφοῦται τό ἀλλότριον," παρά τινος ἀγίου σοφοῦ καὶ λόγον καὶ βίον μαθῶν. Ἐλεγε γὰρ ἐρωτηθεὶς ἐκεῖνος ἀλλότριον εἶναι τοῦ Λόγου φύσει τὴν ὑπακοήν, ὥσπερ καὶ τὴν ὑποταγήν, ἣν ὑπὲρ ἡμῶν παραβάντων τὴν ἐντολήν ἐκτίσας ὅλην εἰργάσατο τοῦ γένους τὴν σωτηρίαν, ἑαυτοῦ ποιούμενος τό ἡμέτερον. Διὰ τοῦτο ἔργω τιμᾶ τὴν ὑπακοήν, νέος Ἀδάμ ὑπὲρ τοῦ παλαιοῦ φύσει γενόμενος, καὶ πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν, διὰ τῶν αὐτῶν ἐκουσίως ἡμῖν ἐνεχθεὶς παθημάτων. Εἶπερ κατὰ τοῦτον ἀληθῶς τὸν μέγαν διδάσκαλον, " Ἐκοπίασε, καὶ ἐπέινασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐδάκρυσε " νόμῳ σώματος, ὃ δὴ σαφῆς ἐνεργοῦς ἐστὶν ἀπόδειξις διαθέσεως, καὶ τῆς προς τοὺς ὁμοδόλους τε καὶ δούλους τεκμήριον συγκαταβάσεως. Δεσπότης γὰρ φύσει μεμένηκε, καὶ δοῦλος δ' ἐμέ τὸν φύσει δοῦλον γενόμενος, ἵνα ποιήσῃ δεσπότην τοῦ δι' ἀπάτης τυραννικῶς κυριεύσαντος, διὰ τοῦτο τὰ μὲν δουρικὰ δεσποτικῶς ἐνεργῶν, τουτέστι τὰ σαρκικὰ θεϊκῶς, τὴν ἀπαθῆ καὶ φύσει δεσπότησαν ἐν τοῖς σαρκικοῖς ἐπεδείκνυτο δύναμιν, διὰ πάθους, τὴν φθορὰν ἀφανίζουσιν, καὶ διὰ θανάτου ζωὴν δημιουργοῦσαν ἀνώλεθρον, τὰ δεσποτικά δὲ πράττων δουρικῶς, τουτέστι τὰ θεῖα σαρκικῶς, τὴν ἄφατον ἐνεδείκνυτο κένωσιν, διὰ σαρκὸς παθητῆς τό γένος ἅπαν τῇ φθορᾷ γεωθέν θεουργοῦσαν. Τῇ γὰρ τούτων ἐπαλλαγῇ σαφῶς ἐπιστοῦτο τὰς τε φύσεις ὧν αὐτός ὑπόστασις ἦν, καὶ τὰς αὐτῶν

ουσιώδεις ἐνεργείας, ἤγουν κινήσεις, ὧν αὐτός ἐνωσις ἦν ἀσύγχυτος, μὴ δεχομένη διαίρεσιν κατ' ἄμφω τὰς φύσεις ὧν αὐτός ὑπόστασις ἦν, εἴπερ ἑαυτῷ προσφυῶς μοναδικῶς, τουτέστιν ἐνοειδῶς ἐνεργῶν, καὶ δι' ἐκάστου τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων τῆ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἀχωρίστως συνεκφαίνων τῆς οἰκείας σαρκός τὴν ἐνέργειαν. Αὐτοῦ γὰρ ἐνός ὄντος οὐδὲν ἐνικώτερον, (1045) οὐδ' αὐτοῦ πάλιν τῶν ἑαυτοῦ παντελῶς ἐνικώτερον ἢ σωστικώτερον. Διὰ τοῦτο καὶ πάσχω Θεός ἦν ἀληθῶς, καὶ θαυματουργῶν ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτός ἀληθῶς, ὅτι καὶ φύσεων ἀληθῶν καθ' ἐνωσιν ἄρρητον ὑπόστασις ἦν ἀληθής. Αἷς καταλλήλως τε καὶ προσφυῶς ἐνεργῶν ἐδείκνυτο σώζων αὐτάς ἀληθῶς ἀσυγχύτους σωζόμενος· εἴπερ ἀπαθὴς μεμένηκε φύσει καὶ παθητός, ἀθάνατος καὶ θνητός, ὁρατός καὶ νοούμενος, ὡς φύσει Θεός καὶ φύσει ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Οὕτω μὲν οὖν, κατ' ἐμέ φάναι, τιμᾶ τὴν ὑπακοὴν ὁ φύσει Δεσπότης, καὶ πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν, οὐχ ἵνα σώσῃ μόνον τοῖς ἑαυτοῦ τὴν ἄπασαν φύσιν ἀποκαθάρας τοῦ χείρονος, ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν ἡμετέραν ὑπακοὴν δοκιμάσῃ μανθάνων τῆ πείρα τῶν ἡμετέρων τὰ καθ' ἡμᾶς, ὁ πᾶσαν γνῶσιν τῆ φύσει περιγράφων, πόσον μὲν ἀπαιτούμεθα, πόσον δέ συγχωρούμεθα πρὸς τὴν τελείαν ὑποταγὴν, δι' ἧς προσάγειν πέφυκε τῷ Πατρί τούς σωζόμενους, κατ' αὐτόν φανέντας τῆ δυνάμει τῆς χάριτος. Ὡς μέγα καὶ φρικτόν ὄντως τό τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήριον. Ἀπαιτούμεθα γὰρ ὅσον ἐκεῖνος φύσει τό καθ' ἡμᾶς, συγχωρούμεθα δέ ὅσον αὐτός ὑπὲρ ἡμᾶς ἐνώσει τό καθ' ἡμᾶς. Εἰ μήπου γνώμης φιλαμαρτήμονος ἕξις ποιεῖται κακίας ὕλην τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν. Καὶ δῆλός ἐστι ταύτης ὑπάρχων τῆς ἐννοίας ὁ πολὺς οὗτος διδάσκαλος, τοῖς ἐξῆς αὐτὴν βεβαιῶν. Φησί γάρ· " Εἰ γάρ τό φῶς ἐδιώχθη διὰ τό πρόβλημα, φαῖνον ἐν τῆ σκοτίᾳ, τῷ βίῳ τούτῳ, ὑπό τῆς ἄλλης σκοτίας, τοῦ πονηροῦ λέγω καὶ τοῦ πειραστοῦ, τό σκοτός πόσον, ὡς ἀσθενέστερον; Καί τί θαυμαστόν, εἰ ἐκεῖνου διαφυγόντος παντάπασιν ἡμεῖς ποσῶς καταληφθεῖμεν; Μεῖζον γάρ ἐκεῖνῳ τό διωχθῆναι, ἢπερ ἡμῖν τό καταληφθῆναι, παρά τοῖς ὀρθῶς ταῦτα λογιζόμενοις."

Εἰς τὴν πρὸς Γάϊον τὸν θεραπευτὴν ἐπιστολὴν τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐπισκόπου Ἀθηνῶν· " Πῶς, φῆς, Ἰησοῦς, ὁ πάντων ἐπέκεινα, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν οὐσιωδῶς συντεταγμένος; Οὐδέ γάρ ὡς αἷτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς αὐτός κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπος ὢν."

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀπλὴν ἐκδοχὴν τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὡς πάντων αἷτιος ὁ Θεός πᾶσι σημαίνεται τοῖς (1048) τῶν ἐξ αὐτοῦ παρηγημένων ὀνόμασιν, οἰόμενον, τυχόν, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ πάλιν ἄνθρωπον τὸν Θεόν ὀνομάζεσθαι τούτοις τὸν θεραπευτὴν Γάϊον ἐπανορθοῦται τοῖς ῥήμασιν ὁ πολὺς Διονύσιος, διδάσκων ὡς οὐχ ἀπλῶς ὁ τῶν ὄλων Θεός σαρκωθείς λέγεται ἄνθρωπος ἀλλ' ὡς αὐτό κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπος ὢν. Ἦς μόνη τε καὶ ἀληθής ἐστὶν ἀπόδειξις ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς συστατικὴ δύναμις, ἦν οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι τῆς ἀληθείας φυσικὴν φήσας ἐνέργειαν, κυρίως τε καὶ πρώτως χαρακτηριστικὴν αὐτῆς, ὡς εἰδοποιόν ὑπάρχουσαν κίνησιν, γενικωτάτην πάσης τῆς φυσικῶς αὐτῇ προσούσης περιεκτικῆς ιδιότητος, ἧς χωρὶς μόνον ἐστὶ τό μὴ ὄν, ὡς μόνου τοῦ μηδαμῶς ὄντος, κατὰ τοῦτον τὸν μέγαν διδάσκαλον, οὔτε κίνησιν οὔτε ὑπαρξιν ἔχοντος. Τρανότατα γοῦν διδάσκει μηδὲν ἡρῆσθαι παντάπασιν τῶν ἡμετέρων τὸν Θεόν σαρκωθέντα, πλὴν τῆς ἀμαρτίας, ἐπεὶ μηδέ τῆς φύσεως ἦν, οὐχ ἀπλῶς ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτό κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπον ὄντα

διαρρήδην ἀποφηνάμενος. Οὐ κυρίως εἶναι διὰ τῶν ἐπαγομένων καὶ τὴν κλῆσιν ἀνθρωπικῶς οὐσιωθέντος διατεινόμενός φησιν· " Ἡμεῖς δέ τόν Ἰησοῦν οὐκ ἀνθρωπικῶς ἀφορίζομεν." Ἐπεὶ μὴ ψιλόν ἄνθρωπον αὐτόν δογματίζομεν, τέμνοντες τὴν ὑπὲρ ἔννοιαν ἔνωσιν. Οὐσιωδῶς γάρ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀνθρώπων αἰτίου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φύσει Θεοῦ καθ' ἡμᾶς ἀληθῶς οὐσιωθέντος τό ἄνθρωπος ὄνομα λέγομεν. Οὐδέ γάρ ἄνθρωπος μόνον, ὅτι καὶ Θεός ὁ αὐτός, εἶπερ μὴ ψιλός ἄνθρωπος μήτε γυμνός ὑπάρχει Θεός, "ἀλλ' ἄνθρωπος ἀληθῶς ὁ διαφερόντως φιλόανθρωπος." Ἀπείρω γάρ πόθω τῷ πρὸς ἀνθρώπους ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς αὐτό φύσει τό ποθούμενον γέγονε, μήτε τι πεπονθῶς εἰς τὴν ἰδίαν οὐσίαν πρὸς τῆς ἀφθέγκτου κενώσεως, μήτε τι τῆς ἀνθρωπίνης διὰ τὴν ἀπόρρητον πρόσληψιν ἀμείψας, ἢ μειώσας τό σύνολον φύσεως, ὧν ὁ λόγος κυρίως αὐτῆς καθέστηκε σύστασις. " Ὑπὲρ ἀνθρώπους," ὅτι θεϊκῶς ἀνδρός χωρὶς "καὶ κατὰ ἀνθρώπους," ἀνθρωπικῶς ὅτι νόμῳ κυήσεως. " Ἐκ τῆς ἀνθρώπων οὐσίας ὁ ὑπερούσιος οὐσιωμένος· " οὐ γάρ ψιλὴν μόνην ἐφάντασεν ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐν εἶδει σαρκὸς διαμόρφωσιν, κατὰ τοὺς τῶν Μανιχαίων λήρους, ἢ σάρκα συνουσιωμένην οὐρανόθεν ἑαυτῷ συγκατήγαγε, κατὰ τοὺς Ἀπολιναρίου μύθους, ἀλλ' αὐτό κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγωνῶς, προσλήψει δηλονότι σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης, ἐνωθείσης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν.

" Ἔστι δέ οὐδέν ἦττον ὑπερουσιότητος ὑπερπλήρης ὁ αἰεὶ ὑπερούσιος." Οὐ γάρ ὑπεζεύχθη τῇ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος, τούναντίον δέ μᾶλλον (1049) συνεπῆρεν ἑαυτῷ τὴν φύσιν, ἕτερον αὐτὴν ποιήσας μυστήριον, αὐτός δέ μείνας παντάπασιν ἄληπτος, καὶ τὴν οἰκείαν σάρκωσιν λαχοῦσαν γένεσιν ὑπερούσιον μυστηρίου παντός δεῖξας ἀληπτοτέραν, τοσοῦτον καταληπτὸς δι' αὐτὴν γεγωνῶς ὅσον πλέον ἐγνώσθη δι' αὐτῆς ἀληπτότερος. " Κρύφιος γάρ ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν ἔκφανσιν," φησὶν ὁ διδάσκαλος, " ἢ, ἵνα τό θεϊότερον εἶπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει. Καὶ τοῦτο γάρ Ἰησοῦ κέκρυπται, καὶ οὐδενὶ λόγῳ, οὐδέ νῶ τό κατ' αὐτόν ἐξήκται μυστήριον, ἀλλὰ καὶ λεγόμενον ἄρρητον μένει, καὶ νοούμενον, ἄγνωστον." Τί τούτου πρὸς ἀπόδειξιν θείας ὑπερουσιότητος γένοιτ' ἂν ἀποδεικτικώτερον, ἐκφάνσει τό κρύφιον καὶ λόγῳ τὴν ἀφασίαν καὶ νῶ δηλούσης τὴν καθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσίαν, καὶ τό δὴ μείζον εἶπεῖν, οὐσιώσει τό ὑπερούσιον; "Ἀμέλει τῇ ταύτης περιουσίᾳ καὶ εἰς οὐσίαν ἀληθῶς ἐλθῶν ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη" τοὺς νόμους δηλαδὴ καινοτομήσας τῆς κατὰ φύσιν γενέσεως, καὶ δίχα τῆς ἐξ ἀνδρός ἐν εἶδει σπορᾶς ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος. Καὶ δηλοῖ Παρθένος αὐτόν ὑπερφυῶς κύουσα τόν ὑπερούσιον Λόγον χωρὶς ἀνδρός ἐκ τῶν αὐτῆς παρθενικῶν αἱμάτων ἀνθρωπικῶς, ξένῳ παρά τὴν φύσιν θεσμῷ, διαπλαττόμενον. " Καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου" τὴν τῶν στοιχείων ἀπαθῶς καινοτομήσας φύσιν ταῖς βάσει. Καὶ δηλοῖ σαφῶς ὕδωρ ἄστατον, ὑλικῶν καὶ γεηρῶν ποδῶν ἀνέχον βάρος καὶ μὴ ὑπεῖκον, ἀλλ' ὑπερφυεῖ δυνάμει πρὸς τό ἀδιάχυτον συνιστάμενον· εἶπερ ἀληθῶς ἀβρόχοις ποσί, σωματικόν ὄγκον ἔχουσι, καὶ ὕλης βάρος, τὴν ὑγρὰν καὶ ἄστατον οὐσίαν μεταβατικῶς ἐπεπόρευτο, περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ' ἐδάφους, καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἀχωρίστως διὰ τῆς μεταβάσεως συνεκφαίνων τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν· εἶπερ φύσει ταύτης ἢ μεταβατικὴ καθέστηκε κίνησις, ἀλλ' οὐ τῆς ἠνωμένης αὐτῇ καθ' ὑπόστασιν ὑπεραπέιρου καὶ ὑπερουσίου θεότητος. "Ἀπαξ γάρ ἀνθρωπικῶς οὐσιωθεὶς ὁ ὑπερούσιος Λόγος μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἀμείωτον εἶχεν, ὡς ἰδίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν γενικῶς αὐτόν ὡς ἄνθρωπον χαρακτηρίζουσιν τῆς οὐσίας κίνησιν πᾶσιν οἷς ὡς ἄνθρωπος ἐνήργει φυσικῶς εἰδοποιουμένην· εἶπερ ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος, ἀναπνέων, λαλῶν, βαδίζων, χεῖρας κινῶν, προσφυῶς ταῖς

αίσθήσει χρώμενος εἰς ἀντίληψιν τῶν αἰσθητῶν, πεινῶν, διψῶν, ἐσθίων, ὑπνῶν, κοπιῶν, δακρῶν, ἀγωνιῶν, καίτοι δύναμις ὧν ἀυθυπόστατος, καί τὰ λοιπὰ πάντα οἷς αὐτουργικῶς ψυχῆς δίκην φυσικῶς τό συμφυές σῶμα κινούσης, τήν προσληφθεῖσαν φύσιν κινῶν ὡς αὐτοῦ καί γενομένην ἀληθῶς καί λεγομένην, ἢ κυρίως εἰπεῖν, αὐτός δίχα τροπῆς τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ πραγματικῶς ἢ φύσις γενόμενος ἀφαντάστως τήν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πεπλήρωκεν. Οὐκ ἀνεῖλεν οὖν τήν συστατικὴν (1049) τῆς προσληφθείσης οὐσίας ἐνέργειαν, ὡςπερ οὐδ' αὐτὴν τήν οὐσίαν ὁ διδάσκαλος, εἰπών· " Ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη, καί ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου. " ἄλλ' ἔδειξεν ἐπ' ἀμφοῖν τήν καινότητα τῶν τρόπων ἐν τῇ μονιμότητι τῶν φυσικῶν σωζομένην λόγων, ὧν χωρὶς οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστὶν ὅπερ ἐστίν. Εἰ δὲ φῶμεν, ὡς τῆς μὲν προσληφθείσης οὐσίας θέσις, τῆς δὲ συστατικῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἀφαίρεσις, ἢ καθ' ὑπεροχὴν ἐστὶν ἀπόφασις, τίνοι λόγῳ τήν αὐτὴν ἐπ' ἀμφοῖν ἴσως τεθεῖσαν, τῆς μὲν ὑπαρξίν, τῆς δὲ πάντως ἀναίρεσιν σημαίνουσιν δείζομεν; Ἡ πάλιν ἐπέπερ οὐκ αὐτοκίνητος ἢ προσληφθεῖσα φύσις ἐστίν, ὑπὸ τῆς ἡνωμένης αὐτῇ καθ' ὑπόστασιν ἀληθῶς κινουμένη θεότητος, καί τήν συστατικὴν αὐτῆς ἀφαιρούμεθα κίνησιν, μηδ' αὐτὴν τήν οὐσίαν ὁμολογήσομεν, οὐκ αὐθυπόστατον φανεῖσαν, τουτέστι καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ κατ' ἀλήθειαν αὐτὴν οὐσιωθέντι Θεῷ Λόγῳ τό εἶναι λαβοῦσαν, ἴσην ἐπ' ἀμφοῖν τήν αἰτίαν ἔχοντες τῆς παραιτήσεως, ἢ καί τήν κίνησιν τῇ φύσει συνομολογήσομεν, ἢς χωρὶς οὐδέ φύσις ἐστὶ, γινώσκοντες ὡς ἕτερος μὲν ὁ τοῦ εἶναι λόγος ἐστίν, ἕτερος δὲ ὁ τοῦ πῶς εἶναι τρόπος, ὁ μὲν τήν φύσιν, ὁ δὲ τήν οἰκονομίαν πιστούμενος. Ὡν ἡ σύνοδος τό μέγα τῆς ὑπερφυοῦς Ἰησοῦ φυσιολογίας ποιησαμένη μυστήριον σωζομένην ἔδειξεν ἐν ταυτῷ τήν διαφορὰν τῶν ἐνεργειῶν καί τήν ἔνωσιν, τήν μὲν ἀδιαιρέτως ἐν τῷ φυσικῷ θεωρουμένην λόγῳ τῶν ἡνωμένων, τήν δὲ ἀσυγχύτως ἐν τῷ μοναδικῷ γνωριζομένην τῷ τῶν γινομένων. Τί γάρ καί τίς, ποῦ τε καί πῶς φύσις ἔσται συστατικῆς ἔρημος γενομένη δυνάμεως; Τό γάρ καθόλου μηδέ μίαν ἔχον δύναμιν οὔτε ἔστιν, οὔτε τί ἐστίν, οὔτε ἔστι τις αὐτοῦ παντελῶς θέσις, φησὶν ὁ πολὺς οὗτος διδάσκαλος. Εἰ δὲ τούτων λόγος οὐδεὶς, εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι χρή τὰς τε τοῦ Χριστοῦ φύσεις ὧν αὐτός ὑπόστασις ἦν, καί τὰς αὐτοῦ φυσικὰς ἐνεργείας, ὧν αὐτός ἔνωσις ἦν ἀληθῆς, κατ' ἄμφω τὰς φύσεις εἶπερ ἑαυτῷ προσφυῶς, μοναδικῶς, ἡγουν ἐνοδειδῶς, ἐνεργῶν, καί διὰ πάντων ἀχωρίστως τῇ θεϊκῇ δυνάμει συνεκφαίνων τῆς οἰκείας σαρκός τήν ἐνέργειαν. Πῶς γάρ ἔσται φύσει Θεός, καί φύσει πάλιν ἄνθρωπος ὁ αὐτός, οὐκ ἔχων ἀνελλιπῶς τό φύσει κατ' ἄμφω πεφυκός; Τί τε καί τίς ὑπάρχων γνωσθήσεται, μή πιστούμενος οἷς ἐνήργει φυσικῶς ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον; πῶς δὲ πιστώσεται καθ' ἐν τῶν ἐξ ὧν , ἐν οἷς τε καί ἄπερ ἐστὶν ἀκίνητος μένων καί ἀνενέργητος; Ὑπὲρ οὐσίαν οὖν οὐσιώθη, γενέσεως ἀρχὴν καί γεννήσεως ἑτέραν τῇ φύσει δημιουργήσας, συλληφθεὶς μὲν σπορᾷ τῆς οἰκείας σαρκός, τεχθεὶς δὲ σφραγὶς τῆς παρθενίας τῇ τεκούσῃ γενόμενος, καί τῶν ἀμίκτων ἐπ' αὐτῆς τήν ἀντίφασιν δείξας συναληθεύουσαν. Ἡ γάρ αὐτὴ καί παρθένος καί μήτηρ, καινοτομοῦσα τήν φύσιν τῇ συνόδῳ τῶν (1053) ἀντικειμένων, εἶπερ τῶν ἀντικειμένων παρθενία καί γέννησις, ὧν ἐκ φύσεως οὐκ ἂν τις ἐπινοηθῆσεται σύμβασις. Διό καί θεοτόκος ἀληθῶς ἢ Παρθένος, ὑπερφυῶς δίκην σπορᾷς συλλαβοῦσά τε καί τεκοῦσα τὸν ὑπερούσιον Λόγον· ἐπέπερ τοῦ σπαρέντος τε καί συλληφθέντος κυρίως ἢ τίκτουσα μήτηρ.

Καί ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου, κατ' ἄκραν ἔνωσιν δίχα τροπῆς συμφύεισαν δεικνύς τῇ θεϊκῇ δυνάμει τήν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν· ἐπειδὴ καί ἡ φύσις ἀσυγχύτως ἐνωθεῖσα τῇ φύσει δι' ὅλου περικεχώρηκε, μηδὲν ἀπόλυτον παντάσῃ

ἔχουσα, καί τῆς ἠνωμένης αὐτῆ καθ' ὑπόστασιν κεχωρισμένον θεότητα. Ὑπέρ ἡμᾶς γάρ ἀληθῶς τὴν ἡμῶν οὐσίαν οὐσιωθεὶς ὁ ὑπερούσιος Λόγος συνῆψε τῆ καταφάσει τῆς φύσεως καί τῶν αὐτῆς φυσικῶν καθ' ὑπεροχὴν τὴν ἀπόφασιν, καί γέγονεν ἄνθρωπος, τὸν ὑπὲρ φύσιν τοῦ πῶς εἶναι τρόπον ἔχον συνημμένον τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ τῆς φύσεως, ἵνα καί τὴν φύσιν πιστώσῃται τῆ τῶν τρόπων καινότητι, μὴ δεχομένην κατὰ τὸν λόγον ἀλλοίωσιν, καί δείξῃ τὴν ὑπεράπειρον δύναμιν ὡσαύτως κὰν τῆ τῶν ἐναντίων γενέσει γνωριζομένην· ἀμέλει ἐξουσία γνώμης ἔργα πεποικῶς τὰ πάθη τῆς φύσεως, ἀλλ' οὐχ ὡς ἡμεῖς ἀνάγκης ἀποτελέσματα φυσικῆς, ἔμπαλιν ἢ ἐφ' ἡμῶν ἔχει, τό καθ' ἡμᾶς φύσει παθητόν διεξήλθεν, ἐξουσία γνώμη κινητόν δείξας ἐφ' ἑαυτοῦ τό πεφυκός ἐφ' ἡμῶν εἶναι γνώμης κινητικόν. Ὅπερ τοῖς ἐξῆς σαφηνίζων φησὶν ὁ διδάσκαλος: "Τί ἂν τις τὰ λοιπὰ πάμπολλα ὄντα διέλθοι; δι' ὧν ὁ θεῖος ὄρων ὑπὲρ νοῦν γινώσεται καί τὰ ἐπὶ τῆ φιλανθρωπία τοῦ Ἰησοῦ καταφασκόμενα, δύναμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα." Τὰ γάρ τῆς φύσεως πάντα μετὰ τῆς φύσεως κατὰ σύλληψιν ἄρρητον ὑποδύς ὁ ὑπερούσιος λόγος οὐδὲν εἶχεν ἀνθρώπινον φυσικῶ λόγῳ καταφασκόμενον, ὃ μὴ καί θεῖον ἦν, τρόπῳ τῷ ὑπὲρ φύσιν ἀποφασκόμενον. Ὡν ὑπὲρ νοῦν ὡς ἀναπόδεικτος ὑπῆρχεν ἡ γνῶσις, μόνην κατάληψιν ἔχουσα τὴν πίστιν τῶν γνωσίως τό τοῦ Χριστοῦ σεβαζομένων μυστήριον. Οὕτινος ὡσπερ συνοπτικόν τὸν λόγον ἀποδιδούσ φησι: " Καί γάρ, ἵνα συνελόντες εἴπωμεν, οὐδέ ἄνθρωπος ἦν," ὅτι φύσει τῆς κατὰ φύσιν ἀνάγκης ἄνετος ἦν, τῷ καθ' ἡμᾶς οὐχ ὑπαχθεὶς θεσμῷ γενέσεως. "Οὐχ ὡς μὴ ἄνθρωπος," ὅτι κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπος ἦν, φύσει τῶν καθ' ἡμᾶς φυσικῶν ἀνεχόμενος, "ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνθρώπων." ἐπεὶπερ ἡμῖν ὁμοούσιος ἦν, ὅπερ ἡμεῖς κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ὦν, "ἀνθρώπων ἐπέκεινα," (1056) καινότητι τρόπων, ὅπερ οὐχ ἡμεῖς, τὴν φύσιν περιγράφων. " Καί ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγινώς," τοὺς ὑπὲρ φύσιν τρόπους καί τοὺς κατὰ φύσιν λόγους ἀλυμάντως ἔχων ἀλλήλοις συνημμένους, ὧν ἀμήχανος ἡ σύμβασις ἦν, αὐτός ᾧ μηδὲν ἔστιν ἀμήχανον ἀληθῆς γενόμενος ἔνωσις μηδετέρῳ τό παράπαν ὦν ὑπόστασις ἦν θατέρου κεχωρισμένως ἐνεργῶν, δι' ἑκατέρου δέ μᾶλλον πιστούμενος θάτερον· εἴπερ ἄμφω κατ' ἀλήθειαν ὦν ὡς μὲν Θεός τῆς ἰδίας ἦν κινητικός ἀνθρωπότητος, ὡς ἄνθρωπος δέ τῆς οἰκείας ἐκφαντικός ὑπῆρχε θεότητα. Θεϊκῶς μὲν, ἴν' οὕτως εἴπω, τό πάσχειν ἔχων, ἐκούσιον γάρ, ἐπεὶ μὴ ψιλός ἄνθρωπος ἦν, ἀνθρωπικῶς δέ τό θαυματουργεῖν, διὰ σαρκός γάρ, ἐπεὶ μὴ γυμνός ὑπῆρχε Θεός. Ὡς εἶναι τὰ μὲν πάθη θαυμαστά τῆ κατὰ φύσιν θε«κῆ» δυνάμει τοῦ πάσχοντος καινιζόμενα, τὰ δέ θαύματα παθητά, τῆ κατὰ φύσιν τοῦ αὐτὰ θαυματουργοῦντος παθητικῆ δυνάμει συμπληρούμενα τῆς σαρκός. Ὅπερ εἰδώς ὁ διδάσκαλος φησι: " Καί τό λοιπόν οὐ κατὰ Θεόν τὰ θεῖα δράσας," ὅτι μὴ μόνον θεϊκῶς κεχωρισμένα σαρκός, οὐ γάρ ὑπερούσιος μόνον, οὔτε τὰ ἀνθρώπινα κατὰ ἄνθρωπον, ὅτι μὴ μόνον σαρκικῶς κεχωρισμένα θεότητα, οὐ γάρ ἄνθρωπος μόνον, "ἀλλ' ἀνδρωθέντος Θεοῦ καινὴν τινα τὴν " θεανδρικήν" ἐνέργειαν ἡμῖν πεπολετευμένος." Καί γάρ προσλήψει σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγινώς, ὁ διαφερόντως φιλόανθρωπος, τὴν δέ θεϊκὴν ἐνέργειαν καθ' ἔνωσιν ἄρρητος τῆ συμφυΐα τῆς σαρκικῆς ἐσχηκῶς ἀνδρωθεῖσαν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πεπλήρωκε θεανδρικῶς, ἡγουν θεϊκῶς ἅμα καί ἀνδρικῶς τὰ τε θεῖα καί τὰ ἀνθρώπινα δράσας, ἢ σαφέστερον εἰπεῖν, θεϊκὴν ἐν ταυτῷ καί ἀνδρικήν ἐνέργειαν πεπολιτευμένος.

Οὐκοῦν ἀποφάσει τῆς τῶν θείων καί ἀνθρωπίνων πρὸς ἄλληλα διαιρέσεως τὴν τῆς ἐνώσεως κατάφασιν ὁ σοφός ποιησάμενος τὴν φυσικὴν τῶν ἠνωμένων διαφορὰν οὐκ ἡγνόησεν· ἡ γάρ ἔνωσις τὴν διαίρεσιν ἀπωσαμένη τὴν διαφορὰν οὐκ ἐλώβησεν. Εἰ δέ

τῆς διαφορᾶς τόν λόγον ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος ἔχει σωζόμενον, ἄρα περίφρασις ἐστίν ἡ τοῦ ἁγίου φωνή, καταλλήλῳ κλήσει τοῦ διττοῦ τήν φύσιν Χριστοῦ τήν διττήν παραδηλοῦντος ἐνέργειαν· εἴπερ φύσει τε καί ποιότητι κατ' οὐδένα τρόπον ἐκ τῆς ἐνώσεως ὁ τῶν ἠνωμένων οὐσιώδης μεμείωται λόγος. Ἄλλ' οὐχ ὡς τινι, ἀποφάσει τῶν ἄκρων τινός μέσου ποιουμένου κατάφασιν. Οὐκ ἔστι γάρ τι μέσον ἐπί Χριστοῦ, τῆ τῶν ἄκρων ἀποφάσει καταφασκόμενον. "Καινὴν μὲν," ὡς κοινοῦ μυστηρίου χαρακτηριστικὴν, οὗ λόγος ἐστίν ὁ ἀπόρρητος τρόπος (1057) τῆς συμφυΐας. Τίς γάρ ἔγνω πῶς σαρκοῦται Θεός, καί μένει Θεός; πῶς μένων Θεός ἀληθής, ἄνθρωπος ἐστίν ἀληθής; ἄμφω δεικνύς ἑαυτὸν ἀληθῶς ὑπάρξει φυσικῆ, καί δι' ἐκατέρου θάτερον, καί μηδετέρῳ τρεπόμενος. Ταῦτα μόνη πίστις χωρεῖ, σιγῇ τιμῶσα τόν Λόγον, οὐτινος τῆ φύσει τῶν ὄντων ἐμπέφυκε λόγος οὐδεὶς. "Θεανδρικήν" δέ, οὐχ ὡς ἀπλήν, οὐδέ πρᾶγμά τι σύνθετον, καί ἡ μόνης γυμνῆς κατά φύσιν θεότητος, ἡ μόνης ψιλῆς ὑπάρχουσας ἀνθρωπότητος, ἡ συνθέτῳ φύσει τινῶν ἄκρων μεταιχμῖω προσήκουσαν, ἀλλ' ἀνδρωθέντι Θεῷ, τουτέστι τελείως ἐνανθρωπήσαντι, προσφουεστάτην. Οὐδ' αὖ πάλιν μίαν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως νοηθῆναι "τῆς καινῆς" καθά τισιν ἔδοξεν, ἢ "μιᾶς δυναμένης" ποιότητος γάρ, ἀλλ' οὐ ποσότητος ἢ "καινότης" ἐπεὶ καί φύσιν ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῆ συνεισάξει τοιαύτην· εἴπερ πάσης φύσεως ὄρος ὁ τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας καθέστηκε λόγος, ἦν οὐ διπλῆν εἴποι ποτ' ἂν τραγελάφων μύθοις φιλοτιμούμενος. Πῶς δέ καί τούτου δοθέντος ὁ τοῦτο πεφυκῶς μίαν ἔχων ἐνέργειαν, καί ταύτην φυσικὴν, ἐπιτελεσει τῆ αὐτῆ τά θαύματα καί τά πάθη, λόγῳ φύσεως ἀλλήλων διαφέροντα, δίχα στερήσεως ἐπισυμβαινούσης τῆ ἀπογενέσει τῆς ἕξεως; Οὐδέν γάρ τῶν ὄντων μιᾶ καί τῆ αὐτῆ ἐνεργείᾳ τάναντία πέφυκε δρᾶν, ὄρω τε καί λόγῳ συνεχόμενον φύσεως. Διὸ μίαν ἀπλῶς ἢ φυσικὴν ἐπί Χριστοῦ θεότητος καί σαρκός ἐνέργειαν λέγειν οὐ θέμις, εἴπερ μὴ ταυτὸν ποιότητι φυσικῆ θεότης καί σὰρξ, ἐπί καί φύσιν, καί γενήσεται τετράς ἢ τριάς.

Οὔτε γάρ κατά φύσιν, οὔτε κατά δύναμιν, οὔτε κατ' ἐνέργειαν, γέγονε ταυτὸν, φησί, τῆ σαρκί. Οὐδενὶ γάρ ᾧ πέφυκεν εἶναι διὰ τήν μίαν οὐσίαν Πατρί καί Πνεύματι ταυτὸν ὁ Υἱός, γέγονε ταυτὸν τῆ σαρκί διὰ τήν ἔνωσιν, κἄν πεποίηκεν αὐτὴν ζωοποιόν ἐνώσει τῆ πρὸς αὐτόν, ἔχουσας τό φύσει θνητόν. Ἐπεὶ καί τρεπτῆς ὑπάρχων δειχθήσεται φύσεως, καί τήν οὐσίαν τῆς σαρκός εἰς ὅπερ οὐκ ἦν ἀλλοιώσας, καί ταυτὸν πεποιηκῶς τῆ φύσει τήν ἔνωσιν. Τήν γάρ θεανδρικήν ἐνέργειαν, ὡς ἀπεδόθη νοήσωμεν· ἦν ἡμῖν οὐχ ἑαυτῷ πολιτευσάμενος τήν φύσιν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἐκαίνισε. Πολιτεία γάρ ἐστὶ βίος κατά νόμον φύσεως διεξαγόμενος. Διπλοῦς δέ ὢν τήν φύσιν ὁ Κύριος, εἰκότως βίον ἔχων ἐφάνη κατάλληλον, νόμῳ τε θείῳ καί ἀνθρωπίνῳ, κατά ταυτὸν ἀσυγχύτως συγκεκοτημένον· καινόν καί αὐτόν, οὐχ ὡς μόνον ξένον τοῖς ἐπί γῆς καί παράδοξον, καί οὕτω τῆ φύσει τῶν ὄντων διεγνωσμένον, ἀλλά καί χαρακτῆρα καινῆς τοῦ καινῶς βιώσαντος ἐνεργείας. Ἦν θεανδρικήν τυχόν προσηγόρευσεν ὁ τῷ μυστηρίῳ τούτῳ κλησὶν ἐπινοήσας ἀρμόδιον, ἵνα δείξῃ τόν κατά τήν ἀπόρρητον ἔνωσιν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, κατ' ἐπαλλαγὴν τά φυσικῶς ἐκατέρῳ μέρει τοῦ Χριστοῦ προσόντα θατέρῳ πεποιημένον, χωρὶς τῆς ἐκατέρου μέρους πρὸς θάτερον κατά τόν φύσει (1060) λόγον μεταβολῆς καί συμφύρσεως. Ὡσπερ γάρ τοῦ πυρακτωθέντος ξίφους τό τμητικόν γέγονε καυστικόν, καί τό καυστικόν τμητικόν (ἠνώθη γάρ ὡσπερ σιδήρῳ τό πῦρ), οὕτω καί τῷ τοῦ σιδήρου τμητικῷ τό τοῦ πυρός καυστικόν, καί γέγονε μὲν καυστικός ὁ σίδηρος ἐνώσει τῆ πρὸς τό πῦρ, καί τμητικόν τό πῦρ ἐνώσει τῆ πρὸς τόν σίδηρον· οὐδέτερον δέ τρόπον τῆ καθ' ἔνωσιν ἀντιδύσει πρὸς θάτερον πέπονθεν, ἀλλ' ἐκάτερον κἂν τῆ τοῦ συγκειμένου καθ' ἔνωσιν ιδιότητι μεμένηκε τῆς κατά φύσιν οἰκειᾶς ἀνέκπτωτον· οὕτω κἂν τῷ μυστηρίῳ

τῆς θείας σαρκώσεως θεότης καί ἀνθρωπότης ἠνώθη καθ' ὑπόστασιν, μηδετέρας τῆς φυσικῆς ἐκστάσεως ἐνεργείας διά τήν ἔνωσιν, μήτε μήν ἄσχετον αὐτήν κεκτημένης μετά τήν ἔνωσιν, καί τῆς συγκειμένης καί συνυφεστώσεως διακεκριμένην. Ὅλη γάρ τῆ δραστικῆ δύναμι τῆς οἰκείας θεότητος ὁ σαρκωθεὶς Λόγος ὅλην ἐσχικῶς συμφύεισαν καθ' ἔνωσιν ἄλυτον τήν παθητικὴν τῆς ἰδίας ἀνθρωπότητος δύναμιν ἀνθρωπίνως Θεός ὢν ἐνήργει τὰ θαύματα, διά σαρκός φύσει παθητῆς συμπληρούμενα, καί θεϊκῶς ἀνθρωπος ὢν διεξίηει τὰ πάθη τῆς φύσεως, κατ' ἐξουσίαν ἐπιτελούμενα θεϊκῆν· ἄμφω δέ μᾶλλον θεανδρικῶς, ὡς Θεός ὁμοῦ καί ἀνθρωπος ὢν τοῖς μὲν ἡμᾶς ἑαυτοῖς ἀποδιδούς, φανέντας ὅπερ γεγόναμεν, τοῖς δέ διδούς ἡμᾶς ἑαυτῶ, γενομένους ὅπερ παρέδειξε, καί δι' ἀμφοτέρων πιστούμενος τήν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καί ἄπερ ὑπῆρχεν ἀλήθειαν, ὡς μόνος ἀληθῆς καὶ πιστός, καί ὅπερ ἐστι παρ' ἡμῶν ὁμολογεῖσθαι βουλόμενος. Ὅν ἔχοντες, ἡγιασμένοι λόγῳ τε καί βίῳ, μορφούμενον μιμήσασθε τήν μακροθυμίαν, καί τήν παροῦσαν δεχόμενοι γραφήν, φάνητέ μοι τῶν ἐμφερομένων φιλάνθρωποι κριταὶ νικῶντες συμπαθεία τὰ τοῦ παιδός ὑμῶν ὀλισθήματα, μόνην ταύτην ἐκδεχομένῳ τῆς εὐπειθείας ἀντίδοσιν, καί γένεσθέ μοι μεσίται τῆς πρὸς αὐτόν καταλλαγῆς εἰρήνην δημιουργοῦντες τήν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν, ἧς αὐτός ἄρχων ἐστίν ὁ Σωτὴρ, ἔξει πρακτικῆ τῆς τῶν παθῶν ταραχῆς ἐλευθερῶν τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καί Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Πνεύματι γεννῶν δι' ἀγάπης καί γνώσεως τοὺς τόν ἄνω κόσμον πληρώσαντας. Αὐτῶ δόξα, μεγαλωσύνη, κράτος, σύν τῷ Πατρὶ καί τῷ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. (1061)

Πρὸς Ἰωάννην ἀρχιεπίσκοπον Κυζίκου Μάξιμος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἐπαινοῦνται μὲν, καί τυχόν δικαίως, παρά πάντων τῆς φιλομαθείας ἔνεκεν οἱ προθυμότεροι τῶν καλῶν ἔρασταί καί τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐπιστήμης ἐπιμεληταὶ σπουδαιότεροι τοῖς κρείττοσι καί τῶν κρειττόνων διδασκάλοις προσιόντες, ὅτι δι' ἐρωτήσεως τήν γνῶσιν τῶν ἠγνοημένων καί τήν ἐπιστήμην ἀνεπαισχύντως λαμβάνοντες σφᾶς αὐτοὺς ἀγνοίας (1064) καί ἀπειρίας καί τοῦ κατ' αὐτάς ὄνειδους ἐλευθεροῦσιν. Ὑμᾶς δέ τίς ἂν ἀξίως ἐπαινέσειε λόγος; ἢ τίς ἀνθρώπων κᾶν διανοία περιλαβεῖν ὑμῶν τό τῆς ἀρετῆς μέγεθος ἰκανός εὑρεθήσεται; Ὅτι δόκιμοι λογικῶν προβάτων ποιμένες ὑπάρχοντες, καί πρὸς τήν ἄνω μάνδραν φωναῖς σύριγγος πνευματικῆς ἀνάγειν τε καὶ ἀπάγειν εἰδότες, οἷα δὴ τῆς ἀνεφίκτου τοῖς ἄλλοις τῶν θείων μυστικῆς γνώσεως τήν ἔξιν προειληφότες καθ' ἣν τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀξίως πεπιστωμένοι τοὺς οἷακας νηὸς τρόπον ἐπιστημόνως ἰθύνετε, μετά τοῦ φόρτου τῆς πίστεως καί τῆς τοῦ κατὰ Θεόν βίου εὐπρεπείας, πρὸς τόν λιμένα τοῦ θείου θελήματος, μηδὲν τῶν κατὰ τήν θάλασσαν τοῦ βίου πειρασμῶν παραβλαβεῖσαν.

Περὶ τῶν ἐγνωσμένων ὑμῖν, ὧν καί ἐξηγητὰς ὑμᾶς κατέστησεν ὁ Θεός, οὐ μόνον τοὺς σοφωτέρους, εἴπερ τις ὑμῶν ἐστὶν ὄλως κατὰ τήν γνῶσιν ἀνώτερος, ἀλλὰ καί τοὺς μηδενός ἀξίους καί παντελῶς παντός ἀπείρους μαθήματος, πίστει τοῦ εὑρεῖν τι, καθὼς εἰώθατε, καί παρά τοῖς ἀσήμοις ἐπίσημον ἐρωτᾶν οὐχ ἡγεῖσθε ἀνάξιον. Διὸ κἀγὼ δεξάμενος τήν τιμίαν ὑμῶν ἐπιστολήν τόν περὶ ἐκάστου τῶν ἀπορηθέντων ὑμῖν κεφαλαίων ἐν τοῖς τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λόγοις, περὶ ὧν ἐφιλοπονοῦμεν

ήνικα σύν ἀλλήλοις ἤμεν, ἀποδοθέντα τό τήνικαῦτα λόγου γραφή καταθεμένω στεῖλαι ὑμῖν κελεύουσαν, ὑμᾶς μέν εἰκότως τῆς ἀρετῆς ἐθαύμασα καί τῆς κατ' αὐτήν χριστοπρεποῦς ὑμῶν πτωχείας τό παμφαές καί ὑψηλόν ἀνύμνησα, μᾶλλον δέ τόν κατά πάντα τρόπον δι' ὑμῶν τε καί ἐν ὑμῖν δοξαζόμενον Κύριον, τόν καί ποιήσαντα ὑμᾶς καί τήν πρός τό ἀξίους αὐτοῦ γενέσθαι χαρισθεῖσαν ὑμῖν δύναμιν τοῖς ἑαυτοῦ ιδιώμασι δι' αὐτῶν τῶν ἔργων καί τῆς ἀληθείας ἀριδήλως ὠραῖσμένην ἐκφαίνοντα, μέχρις ἐμοῦ τοῦ μικροῦ καί μηδενός ἀξίου καί ἀμαθοῦς καί πάσης γυμνοῦ παντάπασιν ἀρετῆς καί γνώσεως. Περί τούτου ταπεινωθέντας θεώμενος ἑμαυτόν δέ καταδέξασθαι ὑμῶν τό ἐπίταγμα κατά δύναμιν ἐβιασάμην, μηδένα τοῦ προπετής νομισθῆναι τοῖς πολλοῖς ὑμῶν χάριν ποιησάμενος λόγον· ἀλλά καί ὑμεῖς τόν προσφιλή καί ἐράσιμον τῆς εὐπειθείας μισθόν ἀντιλαβεῖν ἐκδεχομένω τάς ὑμετέρας ἐκτενεῖς εὐχάς συνήθως χαρίσασθε, ὅπως Χριστός ὁ Θεός, ἡ ἐτοίμη τῶν φοβουμένων αὐτόν βοήθεια, ἔλθοι μοι τῷ λόγῳ σύμμαχος, μᾶλλον δέ τόν τοῦ λέγειν ὅλον εὐσεβῶς ὡς Λόγος χορηγήσοι λόγον. Ἀξιῶ δέ ὑμᾶς ἐντυγχάνοντας, μή τήν κεκομψευμένην ἐπιζητεῖν πρός ἐμοῦ λέξιν, τούς περικομποῦντας τήν ἀκοήν λόγους οὐκ ἔχοντος, καί ταῖς περιέργοις τομαῖς ἐμπεριηγήτους ποιεῖν ἀγνοοῦντος. Ἀτριβῆς γάρ ὢν τῶν τοιούτων μαθημάτων, καί τῆς ἐπ' αὐτοῖς μελέτης ἄπειρος τυγχάνων, ἀγαπητόν ἡγοῦμαι καί (1065) ἐπευκτόν, εἰ τῆς διανοίας τοῦ ἀγίου τούτου καί μεγάλου διδασκάλου, κἄν ἐν χυδαῖα φράσει, καί τοῦτο ποσῶς, καταστοχάσαιμι, μήτι δέ τῷ πολυστίχῳ τῶν ἐξηγήσεων ἐπισκῆπτειν. Ὁ Θεολόγος γάρ οὗτος ἀνὴρ, ὡς ἴστε, βραχυλόγος ὑπάρχων καί πολύνους ἀνάγκην δίδωσι τῷ ἐξαπλοῦν βουλομένῳ τόν αὐτοῦ σκοπόν, κἄν ὁ ῥητορικώτατος ἦ καί φιλοσοφώτατος, διά πολλῶν ἰέναι, καί μάλιστα ἐμοί τῷ ιδιώτῃ· εἰ δ' ὑμᾶς συνήθως ὁ θεοφιλῆς ἀνακινήσοι ζήλος πρός τό σύντομον ἅμα καί εὐφραδέες τά γραφόμενα μετακομίσαι, ἢ καί τόν νοῦν ὅλον διορθώσασθαι πρός τό ὑψηλότερον, μισθόν αὐτοτελεῖ λήψεσθε, τάς τοῦ θεοφόρου πρός τόν Δεσπότην τῶν ὅλων εὐχάς, ἅτε μή συγχωρήσαντες αὐτοῦ τά θεῖα καί ὑπερφυῆ νοήματα ταῖς ἀποτεύκτοις καί χαμαιπετέσιν ἐπιβολαῖς παρασύρεσθαι. Ἀκολουθῶς δέ τῇ ὑμετέρᾳ ἐπιστολῇ τήν περί ἐκάστου κεφαλαίου ποιησάμενος ζήτησιν κατεθέμην τῷ γράμματι, χρηστούς καί φιλανθρώπους ὑμᾶς τῶν λεγομένων κριτάς γενέσθαι παρακαλῶν.

Ἐκ τοῦ περί φιλοπτωχίας λόγου, εἰς τό, "Φείδομαι ὡς συνεργοῦ, καί οὐκ ἔχω πῶς φύγω τήν ἐπανάστασιν, ἢ πῶς μή ἀπό Θεοῦ πέσω βαρηθεῖς ταῖς πέδαις κατασπώσαις ἢ κατεχούσαις εἰς ἔδαφος."

Οὐ ταυτόν τῷ κατασπᾶσθαι τό κατέχεσθαι νενόηται τῷ μακαρίῳ τούτῳ ἀνδρί, μή οὕτω νομίσης, δοκιμώτατε, εἴπερ τί σοι νοεῖν τῆς αὐτοῦ μεγαλονοίας ἄξιον διεσπούδασται· ἐπεὶ περιττός οὕτω τοῖς λόγοις καί τόν νοῦν τῷ λόγῳ μή ἐφιστάμενον ἔχων ἀναφανήσεται, εἴπερ μή πάση συλλαβῇ σχεδόν τήν πρέπουσαν ἐνθέμενος ἔννοιαν πρός τά κάλλιστα τε καί χρήσιμα τούς ὀπαδούς ὀδηγεῖν παντί τρόπῳ διεγνωκέναι ὑποληφθῇ. Οὐχ οὕτω δέ ταῦτ' ἔχει, πόθεν; ἀλλά καί νῶ λόγον σοφῶ συνίστησι, καί λόγῳ ὑψηλῷ νοῦν ἐφίστησιν ὑψηλότερον, ἴν' ὑψηλός ὑψηλῷ διαγγέλληται, καί τῆς ἀληθείας ποσῶς δι' ἀμφοῖν τό τέως τοῖς πολλοῖς ἢ καί πᾶσιν ἀνεπίβατον μέγεθος διαδειχθῇ. Ἴνα δέ φανερόν ἅπαν ἡμῖν γένηται τῶν λεγομένων τό αἰνίγμα, αὐτά ὡς ἔχει τοῦ μακαρίου σκοπήσωμεν τά ῥητά. Φείδομαι, φησίν, ὡς συνεργοῦ, καί οὐκ ἔχω πῶς φύγω τήν ἐπανάστασιν, ἢ πῶς μή ἀπό Θεοῦ πέσω βαρηθεῖς ταῖς πέδαις, κατασπώσαις ἢ

κατεχούσαις εἰς ἔδαφος. Ταῦτ' εἰπὼν οὐχ ἑαυτῷ πάντως, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ τῷ κοινῷ τῆς ἀνθρωπότητος διαλέγεται, εἰδὼς ὅτι πᾶς τις ὁ σωτηρίας ἐρῶν ἢ πράξει ἢ θεωρία πάντως προσανέχει. Ἀρετῆς γάρ καὶ γνώσεως χωρὶς οὐδαμῶς οὐδεὶς πώποτε τυχεῖν σωτηρίας δεδύνηται. Εἴπερ οὖν τῶν διὰ θεωρίας, φησί, Θεῶ προσεδρευόντων καὶ τοῦ μακαρίου κάλλους κατατρυφόντων καθέστηκε εἰς, εἰρήνην ἔχων παντάπασι καὶ ἀγιασμόν, (1068) ὡς ἑμαυτὸν ἀπλώσας Θεῶ, ἀδιαιρέτῳ κατὰ τὴν γνώμην ταυτότητι, τῷ τὰς ἀλόγους δυνάμεις τῆς ψυχῆς λογίσαι τε πρεπόντως καὶ νῶ διὰ λόγου προσαγαγεῖν καὶ οἰκειώσασθαι, θυμόν λέγω καὶ ἐπιθυμίαν, τὸν μὲν εἰς ἀγάπην, τὴν δέ εἰς χαρὰν μεταβαλὼν, εἴπερ χαρᾶς ἴδιον τό σκιρτᾶν θεοπρεπῶς καὶ ἀγάλλεσθαι κατὰ τὸν ἐκ μήτρας προσκιτρήσαντα Ἰωάννην, τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας πρόδρομόν τε καὶ κήρυκα, ἢ τὸν ἐπὶ τῇ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέα Δαβίδ. Ἐν μήτρᾳ γάρ (κᾶν εἰ τραχὺς ὁ λόγος ὡς ἀτριβῆς τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' οὖν ἀληθής) καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἐσμὲν ὁ τοῦ παντός Ποιητῆς καὶ Δεσπότης, ἐν τῇ παρουσίᾳ τῆς ζωῆς καταστάσει, ὁ μὲν ἀμυδρῶς ὡς ἐν μήτρᾳ, καὶ μόγις τῷ αἰσθητῷ τούτῳ κόσμῳ διαφαινόμενος, καὶ τοῦτο τοῖς κατὰ Ἰωάννην τῷ πνεύματι, οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς ἐκ μήτρας τῆς ὑλικῆς περιστάσεως, κᾶν ποσῶς τὸν ἐν τοῖς οὖσιν ἐγκρυπτόμενον διαβλέποντες λόγον. Καὶ τοῦτ' ἄνπερ ὥσι ταῖς Ἰωάννου αὐχοῦντες χάρισι. Πρὸς γάρ τὴν ἄφατον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα καὶ τὴν τῆς κατ' αὐτόν ζωῆς ιδιότητα μήτρας οὐδὲν διαφέρει ζόφῳ περικεχυμένης συγκρινομένη ἢ παροῦσα ζωῇ, ἐν ἧ δι' ἡμᾶς τούς νηπιάσαντας ταῖς φρεσὶ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τέλειος ὢν καὶ ὑπερτελής, ὡς φιλόανθρωπος, ἐνηπίασεν. Εἴπερ οὖν, ὡς εἴρηται, τοιοῦτός τις ὑπάρχω, καὶ τῆς ἐφικτῆς ἀνθρώποις κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐπέβην θείας ἀκρότητος, ἀμελήσω δέ τῆς θεοειδοῦς ἕξεως, ἑμαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐκουσίως ἐπικλίνας στοργὴν, κατεσπάσθην βαρηθείς ταῖς πέδαις, ἥτοι ταῖς φροντίσι, καὶ ἀπὸ θεοῦ ἔπεσον, ὡς τὴν περὶ μόνης τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μέριμνάν τε καὶ ζήτησιν ᾧ μὴ θέμις ἦν, τῇ γηϊνῇ λέγω ζωῇ, προσνείμας, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι συμφέρεσθαι μᾶλλον, ἢ πρὸς Θεόν φέρεσθαι τὴν διάνοιαν ἀνασχόμενος. Εἰ δέ τῶν ἔτι διὰ τῆς πρακτικῆς πολεμικῶς κατὰ τῶν παθῶν ὠπλισμένος εἰμί, μήπω τῶν δι' αὐτῶν ἐλεῖν βουλομένων ἐχθρῶν καθαρῶς ὑπαλύξας τούς δόλους, καὶ στέρξω ἀδιακρίτως τό σῶμα, κατεσχέθην ὑπ' αὐτοῦ δήλον, ὡς τὴν πρὸς αὐτό σχέσιν τοῦ δι' ἀρετῆς χωρισμοῦ προελόμενος. Κατασπᾶται οὖν ἄρα ὁ θεωρητικὸς ἄσχετος ἤδη κατὰ τὴν ἕξιν γινόμενος τῷ σώματι, τῶν θείων ἀμελῶν θεαμάτων. Κατέχεται δέ ὁ πρακτικὸς ὁ τῷ σώματι μαχόμενος, ἐνδιδούς τῇ πρὸς αὐτό πάλῃ, καὶ τοῦ πονεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς, ἣτις ἐστὶ ψυχῆς ἐλευθερία, τό δοῦλον εἶναι παθῶν ἐπιλεγόμενος.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Τίς ἢ περὶ ἐμέ σοφία, καὶ τί τό μέγα τοῦτο μυστήριον; ἢ βούλεται μοῖραν ἡμᾶς ὄντας Θεοῦ, καὶ ἄνωθεν ρεύσαντας, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀξίαν ἐπαιρόμενοι καὶ μετεωριζόμενοι καταφρονῶμεν τοῦ Κτίσαντος, ἐν τῇ πρὸς τό σῶμα πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς αὐτόν ἀεὶ βλέπειν, καὶ τὴν συνεζευγμένην ἀσθένειαν παιδαγωγίαν εἶναι τοῦ ἀξιώματος; "

(1069) Τούτοις τινές ἐντυγχάνοντες τοῖς λόγοις, μηδένα, ὡς ἔοικεν, ὑπὲρ τοῦ πονεῖν τῆς ζητήσεως ἔνεκεν τοῦ ἀληθοῦς μισθόν ἐκδεχόμενοι, πρὸς τό εὐκόλον καὶ πολλὰς ἔχον ἤδη ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν δογμάτων τὰς ἀφορμάς καταφεύγουσι, φάσκοντες τὴν τέποτε οὖσαν κατὰ τό δόξαν αὐτοῖς τῶν λογικῶν ἐνάδα καθ' ἣν συμφυεῖς ὄντες Θεῶ τὴν ἐν αὐτῷ μόνην ἔχομεν καὶ ἴδρυσιν, προσέτι γε καὶ τὴν γενομένην κίνησιν, ἐξ ἧς

σκεδασθέντα διαφόρως τὰ λογικά πρὸς γένεσιν τοῦ σωματικοῦ τούτου κόσμου τὸν Θεὸν ἰδεῖν παρεσκεύασαν, χάριν τοῦ ἐνδῆσαι αὐτὰ σώμασιν ἐπὶ τιμωρία τῶν προημαρτημένων, διὰ τούτων αἰνίττεσθαι τῶν λόγων νομίζοντες τὸν διδάσκαλον. Ἄλλ' ἠγνόησαν ὡς ἀδύνατα ὑποτίθενται καὶ τῶν ἀμηχάνων καταστοχάζονται, καθὼς προῖων μετὰ τοῦ εἰκότος ὁ ἀληθῆς ἀποδείξει λόγος. Εἰ γάρ τό θεῶν (leg. θεῖον) ἀκίνητον, ὡς πάντων πληρωτικόν, πᾶν δέ τό ἐκ μὴ ὄντων τό εἶναι λαβόν καὶ κινητόν, ὡς πρὸς τινα πάντως φερόμενον αἰτίαν, οὕτω δέ οὐδέν κινούμεον ἔσται, ὡς τῆς κατ' ἔφεσιν κινήσεως τὴν δύναμιν μήπω τῷ ἐσχάτῳ προσαναπαῦσαν ὀρεκτῶ (οὐδέν γάρ ἴσταν ἄλλο τό φερόμενον κατὰ φύσιν πέφυκεν ἢ ἐκεῖνο δεικνύμενον), οὐδέν ἄρα κινούμεον ἔσται, ὡς τοῦ ἐσχάτου μήπω τυχόν ὀρεκτοῦ· ἐπεὶ μηδ' ἐκεῖνό πω φανέν τῶν περὶ αὐτό φερομένων τὴν κίνησιν ἔστησεν. Εἰ δέ τοῦτο ποτε γεγενῆσθαι ἐξ ἐπιτάγματος κελεύουσι, καὶ τῆς ἐν ἐσχάτῳ καὶ μόνῳ ὀρεκτῶ ἰδρύσεώς τε καὶ μονῆς παρακινήθέντα τὰ λογικά τὸν σκεδασμὸν ἔλαβεν, ἵνα μὴ λέγων ἐρεσχελῶ, τίς ἢ ἀπόδειξις, τὰς αὐτάς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπ' ἄπειρον ἔξειν τὰ λογικά μετεμπτώσεις ἐξ ἀνάγκης εἰκότως ὑποθήσονται. Οὕτινος γάρ διὰ τῆς πείρας καταφρονεῖν ἅπαξ δεδύνηται, καὶ εἰς αἰεὶ δυνήσεσθαι οὐδεὶς ὁ κωλύσων ἔστι λόγος. Τοῦ δέ οὕτω φέρεσθαι τὰ λογικά καὶ μηδεμίαν ἔχειν ἢ ἐλπίζειν βάσιν ἀμετάθετον τῆς ἐν τῷ καλῷ παγιότητος, τί ἄλλο γένοιτ' ἂν ἐλεινότερον; Εἰ δέ δύνασθαι μὲν φαῖεν, μὴ βούλεσθαι δέ, διὰ τὴν γενομένην πείραν τοῦ ἐναντίου, καὶ οὕτως οὐ δι' ἑαυτό, ὡς καλόν, ἀλλὰ διὰ τό ἐναντίον τό καλόν αὐτοῖς ἔσται ἐξ ἀνάγκης στεργόμενον, ὡς οὐ φύσει ἢ κυρίων ὄν ἐραστόν. Πᾶν γάρ ὃ μὴ δι' ἑαυτό ἀγαθόν ἔστι καὶ ἐραστόν καὶ πάσης ἐλκτικόν κινήσεως οὐ κυρίως καλόν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδέ καθεκτικόν εἰκότως τῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ ἠδομένων ἐφέσεως, ἀλλὰ καὶ χάριν λοιπόν ὁμολογήσαιεν ἂν τῷ κακῷ (1072) οἱ τοῦτο περιέποντες τό φρόνημα, ὡς δι' αὐτοῦ τό δέον διδασκόμενοι καὶ τὴν ἐν τῷ καλῷ πῆξιν πῶς ἔχειν μεταμαθόντες καὶ γένεσιν αὐτό ἀναγκαίως εἴποιεν ἂν, εἴπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν διέγνωσαν, καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς χρησιμώτεραν, ὡς τοῦ συμφέροντος κατ' αὐτοῦ οὐσαν διδακτικὴν, καὶ τοῦ πάντων τιμιωτέρου κτήματος, τῆς ἀγάπης λέγω, γεννητικὴν, καθ' ἣν πέφυκε πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ γινόμενα εἰς Θεὸν συναγεσθαι μονίμως τε καὶ ἀπαρατρέπτως.

Καὶ πάλιν, τῶν ἐκ Θεοῦ γενομένων νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἢ γένεσις τῆς κινήσεως προεπινοεῖται. Οὐ γάρ οἷόν τε πρό γενέσεως εἶναι κίνησιν. Τῶν γάρ γενομένων ἢ κινήσεις, ἢ τε νοητῶν, νοητή, ἢ τε αἰσθητῶν, αἰσθητή. Οὐδέν γάρ τῶν γενομένων ἐστὶ τό παράπαν τῷ καθ' αὐτό λόγω ἀκίνητον, οὐδ' αὐτῶν τῶν ἀψύχων καὶ αἰσθητῶν, ὡς τοῖς ἐπιμελεστέροις τῶν ὄντων θεάμοσιν ἔδοξε. Κινεῖσθαι γάρ πάντα ἔφασαν, ἢ κατ' εὐθειαν, ἢ κατὰ κύκλον, ἢ ἐλικοειδῶς. Πᾶσα γάρ κινήσεις τῷ ἀπλῶ καὶ τῷ συνθέτῳ περιέχεται τρόπῳ. Εἰ τοίνυν προεπινοεῖται τῶν ὄντων ἐστὶ κινήσεως ἢ γένεσις, ἐπιθεωρεῖται δὴ τῆς ὄντων ἐστὶ γενέσεως ἢ κινήσεις, ὡς μετ' αὐτὴν κατεπίνοιαν οὐσα. Ταύτην δέ τὴν κίνησιν δύναμιν καλοῦσιν φυσικὴν, πρὸς τό κατ' αὐτὴν τέλος ἐπειγομένην, ἢ πάθος, ἢτοι κινήσιν, ἐξ ἑτέρου πρὸς ἕτερον γινομένην, τέλος ἔχουσαν τό ἀπαθές, ἢ ἐνέργειαν δραστηκὴν, τέλος ἔχουσαν τό αὐτοτελές. Οὐδέν δέ τῶν γεννητῶν ἑαυτοῦ τέλος ἐστίν, ἐπειδὴ οὔτε αὐταίτιον, ἐπεὶ καὶ ἀγένητον καὶ ἀναρχον καὶ ἀκίνητον, ὡς πρὸς μηδέν πῶς ἔχον κινήθησιν. Ἐκβαίνει γάρ τῶν ὄντων τὴν φύσιν, ὡς οὐδενός ἔνεκεν ὄν, εἴπερ ἀληθῆς ὁ περὶ αὐτοῦ ὀρισμός, κἂν ἀλλότριος ἢ ὁ λέγων. Τέλος ἐστίν οὐ ἔνεκεν τὰ πάντα, αὐτό δέ οὐδενός ἔνεκεν. Οὐδέ αὐτοτελές, ἐπεὶ καὶ ἀνενέργητον, ὡς πλήρες, καὶ ὡσαύτως καὶ μηδαμόθεν τό εἶναι ἔχον. Τό αὐτοτελές γάρ πως καὶ ἀναίτιον. Οὐδ' ἀπαθές, ἐπεὶ καὶ μόνον καὶ ἄπειρον καὶ ἐπερίγραφον. Οὐ γάρ πάσχειν πέφυκε καθόλου τό

ἀπαθές, τῷ μητ' ἐρᾶν ἄλλου, ἢ κινεῖσθαι πρὸς ἄλλο τι κατ' ἔφρουν. Οὐδέν ἄρα τῶν γεννητῶν κινούμενον ἔσται, ὡς τῆς πρώτης καὶ μόνης αἰτίας, ἐξ ἧς τό εἶναι τοῦς οὔσι περίεστι, μήπω τυχόν, ἢ τοῦ ἐσχάτου ἐντός γενόμενον ὀρεκτοῦ, ἴν' ἐκ προγεγενημένης ἐνάδος ὁ τῶν λογικῶν σκεδασμός ἐαυτῷ τὴν τῶν σωμάτων γένεσιν ἀκολουθῶς συνεισκομίσας νομισθῆ. Καί μαρτυροῦσι Μωϋσῆς καὶ Δαβὶδ καὶ Παῦλος οἱ ἅγιοι, καὶ ὁ τούτων Δεσπότης Χριστός, ὁ μὲν, Μὴ γεύσασθαι τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς τὸν προπάτορα ἱστορήσας, καὶ ἄλλοθι εἰπὼν Οὐ γάρ ἤκατε ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν κατάπαυσιν καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν, ἣν Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν δίδωσιν ὑμῖν. Ὁ δέ, (1073) Χορτασθήσομαι βοῶν ἐν τῷ ὀφθῆναι μοι τὴν δόξαν σου· καί, Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν τὸν ἰσχυρόν τὸν ζῶντα, πότε ἤξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τὸν Θεόν. Ὁ δέ Φιλιππησίους μὲν γράφων, Εἴ πως καταστήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ τετελειώμαι, διώκω δέ εἴ γε καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐβραίοις δέ, Ὁ γάρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων, ὁ Θεός· Καί πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ μηδένα κομίσασθαι τὰς ἐπαγγελίας διαβεβαιούμενος. Ὁ δέ, Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Οὐπω οὖν οὐδαμῶς οὐδέν τῶν γεννητῶν τὴν φυσικὴν δύναμιν πρὸς τό κατ' αὐτὴν τέλος κινουμένην ἔστησεν, οὐδέ τῆς ἐνεργείας ἐπαύσατο τῷ κατ' αὐτὴν τέλει προσερεῖσαν αὐτὴν, οὐδέ τοῦ κατὰ κίνησιν πάθους τὸν καρπὸν ἐδρέψατο, τό ἀπαθές, φημί, καὶ ἀκίνητον. Μόνου γάρ Θεοῦ τό τέλος εἶναι καὶ τό τέλειον καὶ τό ἀπαθές, ὡς ἀκινήτου καὶ πλήρους καὶ ἀπαθοῦς, τῶν γεννητῶν δέ τό πρὸς τέλος ἀναρχον κινήθηναί καὶ ἀπόσω τέλει παῦσαι τὴν ἐνέργειαν, καὶ παθεῖν, ἀλλ' οὐκ εἶναι ἢ γενέσθαι κατ' οὐσίαν τό ἄποιοι· πᾶν γάρ γενητόν καὶ κτιστόν οὐκ ἄσχετον δηλονότι. Εὐγνωμόνως δέ τοῦ πάθους ἀκουστέον· οὐ γάρ τό κατὰ τροπὴν ἢ φθοράν δυνάμεως ἐνταῦθα δηλοῦται πάθος, ἀλλὰ τό φύσει συνυπάρχον τοῖς οὔσι. Πάντα γάρ ὅσα γέγονε πάσχει τί κινεῖσθαι, ὡς μὴ ὄντα αὐτοκίνησις ἢ αὐτοδύναμις. Εἰ τοίνυν γενητὰ ὑπάρχει τὰ λογικά καὶ κινεῖται πάντως, ὡς ἐξ ἀρχῆς κατὰ φύσιν διὰ τό εἶναι πρὸς τέλος κατὰ γνώμην διὰ τό εἶναι κινούμενα. Τέλος γάρ τῆς τῶν κινουμένων κινήσεως αὐτὸ τό ἐν τῷ αἰεὶ εἶναι ἔστιν, ὡσπερ καὶ ἀρχὴ αὐτό τό εἶναι ὅπερ ἔστιν ὁ Θεός, ὁ καὶ τοῦ εἶναι δοτήρ καὶ τοῦ εἶναι χαριστικός, ὡς ἀρχὴ καὶ τέλος· ἐξ αὐτοῦ γάρ καὶ τό ἀπλῶς κινεῖσθαι ἡμᾶς, ὡς ἀρχῆς, καὶ τό πῶς κινεῖσθαι πρὸς αὐτόν ὡς τέλος ἔστιν. Εἰ δέ κινεῖται ἀναλόγως ἐαυτῷ νοερῶς τό νοερόν, καὶ νοεῖ πάντως· εἰ δέ νοεῖ, καὶ ἐρᾶ πάντως τοῦ νοηθέντος· εἰ δ' ἐρᾶ, καὶ πάσχει πάντως τὴν πρὸς αὐτό ὡς ἐραστόν ἔκστασιν· εἰ δέ πάσχει, δηλονότι καὶ ἐπιέγεται· εἰ δέ ἐπιέγεται, καὶ ἐπιτείνει πάντως τό σφοδρόν τῆς κινήσεως· εἰ δέ ἐπιτείνει σφοδρῶς τὴν κίνησιν, οὐχ ἴσταται μέχρις ἂν γένηται ὄλον ἐν τῷ ἐραστῷ ὄλω καὶ ὑφ' ὄλου περιληφθῆ, ἐκουσίως ὄλον κατὰ προαίρεσιν τὴν σωτήριον περιγραφὴν δεχόμενον, ἴν' ὄλον ὄλω ποιωθῆ τῷ περιγραφόντι, ὡς μηδ' ὄλος λοιπόν βούλεσθαι ἐξ (1076) ἐαυτοῦ αὐτό ἐκεῖνο ὄλον γνωρίζεσθαι δύνασθαι τό περιγραφόμενον, ἀλλ' ἐκ τοῦ περιγράφοντος· ὡς ἀήρ δι' ὄλου πεφωτισμένος φωτί, καὶ πυρὶ σίδηρος, ὄλος ὄλω πεπυρακτωμένος, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἔστιν. Ἐξ ὧν στοχαστικῶς τὴν ἐσομένην, ἀλλ' οὐ τὴν γεγενημένην καὶ παραφθαρεῖσαν, τοῖς ἀξίοις τῆς ἀγαθότητος μετουσίαν κατ' εἰκασίαν μόνον λαμβάνομεν, ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ ταῦτα πάντα τὰ ἐλπιζόμενά ἐστιν, ὡς ὄψεως ὄντα κατὰ τό γεγραμμένον, καὶ ἀκοῆς καὶ διανοίας ἐπέκεινα. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἴσως ἡ ὑποταγὴ ἣν ὁ θεὸς Ἀπόστολός φησι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν ὑποτάσσειν, τοῦς ἐνουσίως δεχομένους τό ὑποτάσσεσθαι, μεθ' ἧν, ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος, ὡς τοῦ ἐφ' ἡμῖν, ἡγουν τοῦ αὐτεξουσίου, δι' οὗ πρὸς ἡμᾶς

ποιούμενος τήν εἴσοδον ἐπεκύρου καθ' ἡμῶν τό τῆς φθορᾶς κράτος, ἐκουσίως καθ' ὅλου ἐκχωρηθέντος Θεῶ καί καλῶς βασιλεύοντος τό βασιλεύεσθαι, τῷ ἀργεῖν τοῦ τι ἐθέλειν παρ' ὃ θέλει Θεός ὡσπερ φησὶν αὐτόν ἐν ἑαυτῷ τυπῶν τό ἡμέτερον ὁ Σωτήρ πρὸς τόν Πατέρα· Πλήν οὐχ ὡς ἐγώ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καί μετ' αὐτόν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὡσπερ ἑαυτόν ἀρνησάμενος καί ἰδίαν ἔχειν ἔτι ζωὴν μὴ εἰδώς· Ζῶ γάρ οὐκ ἔτι ἐγώ· ζῆ γάρ ἐν ἐμοί Χριστός. Μὴ παραττέτω δέ ὑμᾶς τό λεγόμενον. Οὐ γάρ ἀναίρεσιν τοῦ αὐτεξουσίου γένεσθαί φημι, ἀλλά θέσιν μᾶλλον τήν κατά φύσιν παγίαν τε καί ἀμετάθετον, ἤγουν ἐκχώρησιν γνωμικὴν, ἵν' ὅθεν ἡμῖν ὑπάρχει τό εἶναι καί τό κινεῖσθαι λαβεῖν ποθήσωμεν, ὡς τῆς εἰκόνας ἐνεληθούσης πρὸς τό ἀρχέτυπον, καί σφραγίδος δίκην ἐκτυπώματι καλῶς ἡρμοσμένης τῷ ἀρχετύπῳ, καί ἄλλοθι φέρεσθαι μὴτ' ἐχούσης λοιπόν μῆτε δυναμένης, ἢ σαφέστερον εἶπειν καί ἀληθέστερον, μῆτε βούλεσθαι δυναμένης, ὡς τῆς θείας ἐπειλημμένης ἐνεργείας, μᾶλλον δέ Θεός τῇ θεώσει γεγεννημένης, καί πλέον ἡδομένης τῇ ἐκστάσει τῶν φυσικῶς ἐπ' αὐτῆς καί ὄντων καί νοουμένων, διὰ τήν ἐκνικήσασαν αὐτὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καί μόνον ἔχουσαν ἐνργοῦντα τόν Θεόν δεῖξασαν, ὡστε εἶναι μίαν καί μόνην διὰ πάντων ἐνέργειαν, τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀξίων Θεοῦ, μᾶλλον δέ μόνου Θεοῦ, ὡς ὅλον ὅλοις τοῖς ἀξίοις ἀγαθοπρεπῶς περιχωρήσαντος. Ἀνάγκη γάρ πᾶσα τῆς κατ' ἔφεσιν τά πάντα περὶ τι ἄλλο παύσασθαι ἐξουσιαστικῆς κινήσεως, τοῦ ἐσχάτου φανέντος ὀρεκτοῦ καί μετεχομένου, καί ἀναλόγως τῇ τῶν μετεχόντων δυνάμει ἀχωρήτως, ἵν' οὕτως εἴπω, χωρουμένου πρὸς ὃ πᾶσα σπεύδει πολιτεία τοῦ ὑψηλοῦ καί διάνοια, "καί εἰς ὃ πᾶσα ἔφεις ἴσταται, καί ὑπέρ ὃ οὐδαμῶς φέρεται οὔτε γάρ ἔχει, καί πρὸς ὃ τείνει πᾶσα σπουδαίου κίνησης, καί οὗ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις," φησὶν ὁ μακάριος οὗτος διδάσκαλος. (1077) Οὔτε γάρ ἔστι τι ἐκτός Θεοῦ τότε δεικνύμενον, ἢ Θεῶ ἀντισηκουῖσθαι δοκοῦν, ἵνα τινός ἔφεις πρὸς αὐτό ῥέψαι δελεάση, πάντων περιληφθέντων αὐτῷ νοητῶν τε καί αἰσθητῶν κατὰ τήν ἄφραστον αὐτοῦ ἔκφανσιν καί παρουσίαν, ὡς οὐδ' ἐν ἡμέρᾳ τά ἀστρῶα φῶτα καί αὐτά καλυπτόμενα, καί οὐδ' ὅτι εἰσὶν ὅσον αἰσθήσει γνωριζόμενα. Ἐπὶ Θεοῦ δέ καί πλέον, ὅσον ἀκτίστου καί κτιστῶν ἄπειρον τό μέσον ἐστὶ καί διάφορον. Τότε γάρ καί τήν κατ' οὐσίαν ὑπαρξίν τῶν ὄντων κατὰ τό τί καί πῶς καί ἐπὶ τίνι εἶναι, ὡς οἶμαι, μανθάνοντες πρὸς τι ἐφετῶς ἔστι κατὰ γνώσιν οὐ κινήθησόμεθα, τῆς ἐκάστου καί ἐφ' ἐκάστου τῶν μετὰ Θεόν γνώσεως ἡμῖν περατωθείσης, καί τῆς ἀπείρου καί θείας καί ἀπεριλήπτου ἀπολαυστικῶς ἡμῖν ἀναλόγως ὑποκειμένης τε μόνης καί μετεχομένης. Καί τοῦτό ἐστι τό πάνυ φιλοσοφούμενον κατὰ τοῦτον τόν θεοφόρον διδάσκαλον, "ἐπιγνώσεσθαι ἡμᾶς ποτε ὅσον ἐγνώσαμεθα, ἐπειδάν τό θεοειδές τοῦτο καί θεῖον φάσκοντος τόν ἡμέτερον νοῦν τε καί λόγον τῷ οἰκείῳ προσμίζωμεν, καί ἡ εἰκὼν ἀνέλθη πρὸς τό ἀρχέτυπον, οὗ νῦν ἔχει τήν ἔφεσιν." Περὶ μὲν οὖν τοῦ μὴ εἶναι τήν θρυλουμένην ἐνάδα, καί τοῦ πῶς κατ' ἔμφασιν ἐκ τῶν νῦν ἡμῖν ἐφικτῶν τῆς Γραφῆς νοημάτων τε καί λογισμῶν ἔσται ἡ τῶν μελλόντων κατάστασις, εἰρήσθω ταῦτα. Περὶ δέ τοῦ πῶς μοῖρα ὄντες Θεοῦ ἀπερβύμεν Θεοῦ ἡγουμένου ἐντεῦθεν τόν λόγον ποιήσομαι.

Τίς γάρ λόγῳ εἰδώς καί σοφία τά ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρά Θεοῦ εἰς τό εἶναι παρῆχθαι, εἰ τῇ φυσικῶν τῶν ὄντων ἀπειρῶ διαφορᾷ τε καί ποικιλίᾳ ἐμφρόνως τό τῆς ψυχῆς θεωρητικόν προσαγάγοι, καί τῷ ἐξεταστικῶ συνδιακρίνοι λόγῳ κατ' ἐπίνοιαν τόν καθ' ὃν ἐκτίσθησαν λόγον, τῇ τῶν γεγονότων ἀδιαιρέτῳ συνδιακρινόμενον διαφορᾷ, διὰ τήν αὐτῶν πρὸς ἀλληλά τε καί ἑαυτά ἀσύγχυτον ιδιότητα; Καί πάλιν ἕνα τοὺς πολλούς, τῇ πρὸς αὐτόν τῶν πάντων ἀναφορᾷ δι' ἑαυτόν ἀσυγχύτως ὑπάρχοντα, ἐνούσιόν τε καί ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός Θεόν Λόγον, ὡς ἀρχὴν καί αἰτίαν

τῶν ὄλων, ἐν ᾧ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, (1080) εἴτε ἐξουσίαι, πάντα ἐξ αὐτοῦ καί δι' αὐτοῦ καί εἰς αὐτόν ἔκτισται. Τούς γάρ λόγους τῶν γεγονότων ἔχων πρό τῶν αἰώνων ὑπεστώτας βουλήσει ἀγαθῆ κατ' αὐτούς τὴν τε ὄρατὴν καί ἀόρατον ἐκ τοῦ μή ὄντος ὑπεστήσατο κτίσιν, λόγῳ καί σοφίᾳ τὰ πάντα κατὰ τὸν δέοντα χρόνον ποιήσας τε καί ποιῶν, τὰ καθόλου τε καί τὰ καθ' ἕκαστον. Λόγον γάρ ἀγγέλων δημιουργίας προκαθηγεῖσθαι πιστεύομεν, λόγον ἐκάστης τῶν συμπληρουσῶν τὸν ἄνω κόσμον οὐσιῶν καί δυνάμεων, λόγον ἀνθρώπων, λόγον παντός τῶν ἐκ Θεοῦ τό εἶναι λαβόντων, ἵνα μή τὰ καθ' ἕκαστον λέγω, τὸν αὐτόν μὲν ἀπειρῶ δι' ἑαυτὸν ὑπεροχῆ ἄφραστον ὄντα καί ἀκατανόητον, καί πάσης ἐπέκεινα κτίσεως, καί τῆς κατ' αὐτὴν οὕσης καί νοουμένης διαφορᾶς καί διακρίσεως, καί τὸν αὐτόν ἐν πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀναλογίαν ἀγαθοπρεπῶς δεικνύμενόν τε καί πληθυνόμενον, καί εἰς ἑαυτὸν τὰ πάντα ἀνακεφαλαιούμενον, καθ' ὃν τό τε εἶναι καί τό διαμένειν, καί ἐξ οὗ τὰ γεγονότα ὡς γέγονε, καί ἐφ' ᾧ γέγονε, καί μένοντα καί κινούμενα μετέχει Θεοῦ. Πάντα γάρ μετέχει διὰ τό ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι, ἀναλόγως Θεοῦ, ἢ κατὰ νοῦν, ἢ λόγον, ἢ αἴσθησιν, ἢ κίνησιν ζωτικὴν, ἢ οὐσιώδη καί ἐκτικὴν ἐπιτηδεϊότητα, ὡς τῷ μεγάλῳ καί θεοφάντορι Διονυσίῳ δοκεῖ τῷ Ἀρεοπαγίτῃ. Ἐκαστον οὖν τῶν νοερῶν τε καί λογικῶν ἀγγέλων τε καί ἀνθρώπων αὐτῷ τῷ καθ' ὃν ἐκτίσθη λόγῳ τῷ ἐν τῷ Θεῷ ὄντι, καί πρὸς τὸν Θεόν ὄντι, μοῖρα καί λέγεται καί ἔστι Θεοῦ, διὰ τὸν αὐτοῦ προόντα ἐν τῷ Θεῷ, καθὼς εἴρηται, λόγον. Ἀμέλει τοι, καί εἰ κατ' αὐτόν κινήθει, ἐν τῷ Θεῷ γενήσεται, ἐν ᾧ ὁ τοῦ εἶναι αὐτοῦ λόγος προένεστιν, ὡς ἀρχὴ καί αἰτία, κἄν μηδενός ἄλλου πρό τῆς ἰδίας ἀρχῆς κατὰ πόθον ἐπιλαβέσθαι θελήσοι, οὐκ ἀπορρέει Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ πρὸς αὐτόν ἀνατάσει Θεός γίνεται καί μοῖρα Θεοῦ λέγεται τῷ μετέχειν προσηκόντως Θεοῦ, ὡς κατὰ φύσιν σοφῶς τε καί λελογισμένως δι' εὐπρεποῦς κινήσεως τῆς οἰκείας ἐπιλαβόμενος ἀρχῆς καί αἰτίας, οὐκ ἔχων λοιπόν ἄλλοθί ποι μετὰ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καί τὴν πρὸς τὸν καθ' ὃν ἐκτίσθη λόγον ἄνοδόν τε καί ἀποκατάστασιν κινήθησθαι, ἢ πῶς κινήθησθαι, τῆς ἐπὶ τῷ θεῷ δηλονότι σκοπῶ κινήσεως αὐτοῦ αὐτόν πέρας λαβούσης τὸν θεῖον σκοπόν. Ὡς δηλοῖ καί ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἐν τῇ εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Ἡσαΐαν ἐρμηνείᾳ, λέγων οὕτως: "Σάββατα δέ ἀληθῆ ἢ ἀποκειμένη ἀνάπαυσις τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἅπερ διὰ τό ἀληθῆ εἶναι ἀνέχεται ὁ Θεός καί φθάνει γε ἐπ' ἐκεῖνα τὰ Σάββατα τῆς ἀναπαύσεως, παρ' ᾧ ὁ κόσμος ἐσταύρωται, ἀποστάς δηλονότι τῶν κοσμικῶν, καί ἐπὶ τὸν ἴδιον τόπον τῆς πνευματικῆς ἀναπαύσεως καταντήσας, ἐν ᾧ ὁ γενόμενος οὐκ ἔτι κινήθησεται ἀπὸ τοῦ ἰδίου τόπου, ἡσυχίας καί ἀταραξίας (1081) περὶ τὴν κατάστασιν ἐκείνην ὑπαρχούσης· πάντων οὖν τόπος τῶν ἀξιουμένων τῆς τοιαύτης μακαριότητος ἐστὶν ὁ Θεός κατὰ τό γεγραμμένον: Γενοῦ μοι εἰς Θεόν ὑπερασπιστὴν καί εἰς τόπον ὄχυρόν τοῦ σῶσαί με." Παρ' ᾧ βεβαίως πάντων οἱ λόγοι πεπήγασι καθ' οὓς καί γινώσκειν τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν λέγεται, ὡς ἐν αὐτῷ καί παρ' αὐτῷ ὄντων, αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ τῶν πάντων. Κἄν εἰ αὐτὰ τὰ πάντα, τὰ τε ὄντα καί τὰ ἐσόμενα, οὐχ ἅμα τοῖς ἑαυτῶν λόγοις, ἢ τῷ γνωσθῆναι ὑπὸ Θεοῦ, εἰς τό εἶναι παρήχθησαν, ἀλλ' ἕκαστα τῷ ἐπιτηδεῖω καιρῷ κατὰ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ σοφίαν πρεπόντως κατὰ τοὺς ἑαυτῶν λόγους δημιουργούμενα καί καθ' ἑαυτὰ εἶναι τῇ ἐνεργείᾳ λαμβάνη. Ἐπειδὴ ὁ μὲν αἰεὶ κατ' ἐνέργειάν ἐστὶ Δημιουργός, τὰ δὲ δυνάμει μὲν ἐστὶν, ἐνεργείᾳ δὲ οὐκ ἔτι· ὅτι μηδέ οἷόν τε τῶν ἅμα εἶναι τό ἄπειρον καί τὰ πεπερασμένα, οὐδέ τις δεῖξαι λόγος ἀναφανήσεται τῶν ἅμα εἶναι δύνασθαι τὴν οὐσίαν καί τό ὑπερούσιον, καί εἰς ταυτόν ἀγαγεῖν τῷ ἐν μέτρῳ τό ἄμετρον, καί τῷ ἐν σχέσει τό ἄσχετον, καί τό μηδέν ἔχον ἐπ'

αὐτοῦ κατηγορίας εἶδος καταφασκόμενον τῷ διά πάντων τούτων συνισταμένῳ. Πάντα γάρ τά κτιστά κατ' οὐσίαν τε καί γενεσιν παντάπασι καταφάσκειται τοῖς ἰδίῳις καί τοῖς περί αὐτά οὔσι τῶν ἐκτός λόγοις περιεχόμενα. Ὑπεξηρημένης οὖν τῆς ἄκρας καί ἀποφατικῆς τοῦ λόγου θεολογίας, καθ' ἣν οὔτε λέγεται, οὔτε νοεῖται, οὔτε ἔστι τό σύνολόν τι τῶν ἄλλῳ συνεγνωσμένων, ὡς ὑπερούσιος, οὐδέ ὑπό τινος οὐδαμῶς καθ' ὅτιοῦν μετέχεται, πολλοί λόγοι ὁ εἷς λόγος ἐστί, καί εἷς οἱ πολλοί· κατά μέν τήν ἀγαθοπρεπή εἰς τά ὄντα τοῦ ἑνός ποιητικὴν τε καί συνεκτικὴν πρόοδον πολλοί ὁ εἷς, κατά δέ τήν εἰς τόν ἕνα τῶν πολλῶν ἐπιστρεπτικὴν τε καί χειραγωγικὴν ἀναφοράν τε καί πρόνοιαν, ὡσπερ εἰς ἀρχὴν παντοκρατορικὴν ἢ κέντρον τῶν ἐξ αὐτοῦ εὐθειῶν τὰς ἀρχὰς προειληφός καί ὡς πάντων συναγωγός, εἷς οἱ πολλοί. Μοῖρα οὖν ἐσμεν καί λεγόμεθα Θεοῦ διά τό τούς τοῦ εἶναι ἡμῶν λόγους ἐν τῷ Θεῷ προῦφεστάναι· ρεύσαντες δέ ἄνωθεν πάλιν λεγόμεθα διότι μή καθ' ὃν γεγενήμεθα λόγον τόν ἐν τῷ Θεῷ προόντα κεκινήμεθα. Καί καθ' ἕτερον δέ τρόπον ἐστίν εὐμαρές τῷ εὐσεβῶς ἐπιβάλλειν τοῖς τῶν ὄντων λόγοις δεδιδασμένῳ τόν περί τούτου λόγον διεξελεθῆναι. Εἰ γάρ οὐσία τῆς ἐν ἐκάστῳ ἀρετῆς ὁ εἷς ὑπάρχειν Λόγος τοῦ Θεοῦ μή ἀμφιβέβληται οὐσία γάρ πάντων τῶν ἀρετῶν αὐτός ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς γέγραπται· Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν ἀπό Θεοῦ σοφία, διακαισύνη τε καί ἀγιασμός καί ἀπολύτρωσις, ἀπολύτως ταῦτα δηλαδή ἐπ' αὐτοῦ λεγόμενα ἔχων, ὡς αὐτοσοφία καί δικαιοσύνη καί ἀγιότης ὢν, καί οὐχ ὡς ἐφ' ἡμῶν προσδιωρισμένως, οἷον ὡς σοφός ἄνθρωπος, ἢ δίκαιος ἄνθρωπος, πᾶς δηλονότι ἄνθρωπος ἀρετῆς καθ' ἕξιν παγίαν μετέχων ἀναμφηρίστως Θεοῦ μετέχει τῆς οὐσίας τῶν ἀρετῶν, ὡς τήν κατά (1084) φύσιν σποράν τοῦ ἀγαθοῦ γνησίως κατά προαίρεσιν γεωργήσας καί ταυτόν δείξας τῇ ἀρχῇ τό τέλος, καί τήν ἀρχὴν τῷ τέλει, μᾶλλον δέ ταυτόν ἀρχὴν οὔσαν καί τέλος, ὡς ἀνόθευτος Θεοῦ τυγχάνων συνήγορος, εἶπερ παντός πράγματος ἀρχή καί τέλος ὁ ἐπ' αὐτῷ σκοπός ὑπάρχειν πεπίστευται, τήν μέν ὡς ἐκεῖθεν εἰληφώς προς τῷ εἶναι καί τό κατά μέθεξιν φύσει ἀγαθόν, τό δέ ὡς κατ' αὐτήν γνώμη τε καί προαιρέσει τόν ἐπαινετόν καί πρός αὐτήν ἀπλανῶς ἄγοντα ἐξανύσας δρόμον διά σπουδῆς, καθ' ὃν γίνεται Θεός, ἐκ τοῦ Θεοῦ τό Θεός εἶναι λαμβάνων, ὡς τῷ κατ' εἰκόνα φύσει καλῷ καί προαιρέσει τήν δι' ἀρετῶν προσθεῖς ἐξομοίωσιν, διά τῆς ἐμφύτου πρός τήν ἰδίαν ἀρχὴν ἀναβάσεώς τε καί οἰκειότητος. Καί πληροῦται λοιπόν καί ἐπ' αὐτῷ τό ἀποστολικόν ῥητόν τό φάσκον· Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν. Γίνεται γάρ ἐν τῷ Θεῷ διά προσοχῆς, τόν ἐν τῷ Θεῷ προόντα τοῦ εἶναι λόγον μή παραφθείρας, καί κινεῖται ἐν τῷ Θεῷ κατά τόν προόντα ἐν τῷ Θεῷ τοῦ εἶναι λόγον, διά τῶν ἀρετῶν ἐνεργούμενος, καί ζῆ ἐν τῷ Θεῷ κατά τόν προόντα ἐν τῷ Θεῷ τοῦ ἀεὶ εἶναι λόγον. Ἐντεῦθεν μέν ἤδη κατά τήν ἀπαθεστάτην ἕξιν ταυτόν ἑαυτῷ καί ἀκίνητος ὢν, ἐν δέ τῷ μέλλοντι αἰῶνι κατὰ τήν δοθησομένην θέωσιν τούς εἰρημένους καί ἐν τῷ Θεῷ πρόντας λόγους, μᾶλλον δέ τόν Θεόν, ἐν ᾧ οἱ λόγοι τῶν καλῶν πεπήγασιν, ἀγαπητικῶς στέργων καί ἀσπαζόμενος· καί ἔστι μοῖρα Θεοῦ, ὡς ὢν, διά τόν ἐν τῷ Θεῷ τοῦ εἶναι αὐτοῦ λόγον, καί ὡς ἀγαθός, διά τόν ἐν τῷ Θεῷ τοῦ ἀεὶ εἶναι αὐτοῦ λόγον, καί ὡς Θεός, διά τόν ἐν τῷ Θεῷ τοῦ ἀεὶ εἶναι αὐτοῦ λόγον, ὡς τούτους τιμήσας καί κατ' αὐτούς ἐνεργήσας, καί δι' αὐτῶν ἑαυτόν μέν τῷ Θεῷ μόνῳ δι' ὅλου ἐνθέμενος, τόν δέ Θεόν μόνον ἑαυτῷ δι' ὅλου ἐντυπώσας τε καί μορφώσας, ὥστε καί αὐτόν εἶναι τε χάριτι κκακί καλεῖσθαι Θεόν, καί τόν Θεόν εἶναι συγκαταβάσει καί καλεῖσθαι δι' αὐτόν ἄνθρωπον, καί τῆς ἀντιδιδομένης ἐπὶ τούτῳ διαθέσεως δειχθῆναι τήν δύναμιν, τήν καί τόν ἄνθρωπον τῷ Θεῷ θεοῦσαν διά τό φιλόθεον, καί τόν Θεόν τῷ ἀνθρώπῳ διά τό φιλόανθρωπον ἀνθρωπίζουσαν καί ποιούσαν κατά τήν καλὴν ἀντιστροφὴν, τόν μέν Θεόν ἄνθρωπον, διά τήν τοῦ ἀνθρώπου

θέωσιν, τόν δέ ἄνθρωπον Θεόν, διά τήν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπησιν. Βούλεται γάρ ἀεὶ καί ἐν πᾶσιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καί Θεός τῆς αὐτοῦ ἐνσωματώσεως ἐνεργεῖσθαι τό μυστήριον. Ὅστις δέ τῆς ἰδίας ἀφέμενος ἀρχῆς μοῖρα τυγχάνων Θεοῦ διά τόν ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς ὄντα λόγον κατά τήν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν πρὸς τό μή ὄν παραλόγως φέρεται, εἰκότως ἄνωθεν ῥεῦσαι λέγεται, μή πρὸς τήν ἰδίαν ἀρχήν τε καί αἰτίαν καθ' ἣν καί ἐφ' ἣ καί δι' ἣν γεγένηται κινήσεις, καί ἔστιν ἐν ἀστάτῳ περιφορᾷ καί ἀταξίᾳ δεινῆ ψυχῆς τε καί σώματος, τῆς ἀπλανοῦς καί ὡσαύτως ἐχούσης αἰτίας τῆ πρὸς τό χειρόν (1085) ἐκουσίῳ ῥοπῇ τήν ἀποτυχίαν ἑαυτοῦ καταπραζάμενος. Ἐφ' οὗ καί τό ῥεῦσαι κυρίως λεχθεῖν ἄν ὅτι ἐπ' αὐτῷ κειμένης τῆς πρὸς Θεόν ἀδηρίτως τάς τῆς ψυχῆς βάσεις ποιεῖσθαι δυναμένης ἐξουσίας, τό χειρόν καί μή τοῦ κρείττονος καί ὄντος ἐκὼν ἀντηλλάξατο.

Τούτους δέ οὐς ἔφην τούς λόγους ὁ μὲν Ἀρεοπαγίτης ἅγιος Διονύσιος προορισμούς καί θεῖα θελήματα καλεῖσθαι ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. Ὅμοίως δέ καί οἱ περί Πάνταινον τόν γενόμενον καθηγητήν τοῦ Στρωματέως μεγάλου Κλήμενος θεῖα θελήματα τῇ Γραφῇ φίλον καλεῖσθαι φασί. Ὅθεν ἐρωτηθέντες ὑπὸ τινων τῶν ἕξω παιδευσιν γαύρων, πῶς γινώσκουν τά ὄντα τόν Θεόν δοξάζουσιν οἱ Χριστιανοί, ὑπειληφόντων ἐκείνων, νοερῶς τά νοητά, καί αἰσθητικῶς τά αἰσθητά, γινώσκουν αὐτόν τά ὄντα ἀπεκρίναντο, μήτε αἰσθητικῶς τά αἰσθητά, μήτε νοερῶς τά νοητά. Οὐ γάρ εἶναι δυνατόν τόν ὑπὲρ τά ὄντα κατά τά ὄντα τῶν ὄντων ἀντιλαμβάνεσθαι· ἀλλ' ὡς ἴδια θελήματα γινώσκουν αὐτόν τά ὄντα φαμέν, προσθέντες καί τοῦ λόγου τό εὐλογον. Εἰ γάρ θελήματι τά πάντα πεποίηκε, καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, γινώσκουν δέ τό ἴδιον θέλημα τόν Θεόν εὐσεβές τε λέγειν ἀεὶ καί δίκαιόν ἐστιν, ἕκαστον δέ τῶν γεγονότων θέλων πεποίηκεν, ἄρα ὡς ἴδια θελήματα ὁ Θεός τά ὄντα γινώσκει, ἐπειδή καί θέλων τά ὄντα πεποίηκεν. Ἐντεῦθεν δέ ὀρμώμενος ἔγωγε οἶμαι κατά τούτους εἰρησθαι τῇ Γραφῇ τούς λόγους, τό, Ἐγνων σε παρά πάντας, πρὸς Μωϋσῆν, καί περί τινων τό, Ἐγνώ Κύριος τούς ὄντας αὐτοῦ, "καί ἄλιν πρὸς τινας τό, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς ὡς ἕκαστον δηλονότι ἢ κατά τό θέλημα καί τόν λόγον, ἢ παρά τό θέλημα καί τόν λόγον τοῦ Θεοῦ προαιρετικῇ κίνησιν τῆς θείας ἀκοῦσαι φωνῆς παρεσκεύασε.

Ταῦτα καί τά τοιαῦτα τόν θεοφόρον τοῦτον ἄνδρα οἶμαι νοήσαντα εἰπεῖν, "ἐπειδάν τό θεοειδές τοῦτο καί θεῖον, τόν ἡμέτερον νοῦν τε καί λόγον, τῷ οἰκείῳ προσμίζωμεν, καί ἢ εἰκὼν ἀνέλθη πρὸς τό ἀρχέτυπον, οὗ νῦν ἔχει τήν ἔφεσιν" ὁμοῦ τε καί κατά ταυτὸν διά τῶν μικρῶν τούτων ῥημάτων τοῦ ποτε τοῦτό τι τῶν ὄντων ἐφθακέναι τό μέτρον οἶεσθαι διδασκαλικῶς ἀπάγοντα τούς νομίζοντας, καί τόν τοῦ πῶς μοῖρά ἐσμεν Θεοῦ λόγον παραδηλοῦντα, καί τήν μέλλουσαν τῆς μακαρίας λήξεως ἰδιότητα αἰνιττόμενον, καί πρὸς τήν ἄσειστον αὐτῆς καί ἀκλόνητον καί οὐδαμοῦ μεταπίπτουσιν ἀπόλαυσιν παρορμῶντα τούς ἐπὶ τούτῳ δι' ἐλπίδος καθαιρομένους καί σπεύδοντας. Ἦδει γάρ, ὡσεὶ πρὸς ὃ ἔχομεν οὐσίαν τε καί λόγῳ τάς ἐμφάσεις κατά λόγον καί φύσιν εὐθυπορήσασμεν (1088) ἀπλῆ προσβολῇ, καί ἡμεῖς, πάσης τῆς οἰασοῦν ζητήσεως χωρίς, περί ἣν μόνην ἐστὶ τό πταίειν καί σφάλεσθαι, θεοειδῶς κατά τό ἐφικτόν τά πάντα εἰσόμεθα, μηκέτι δι' ἄγνοιαν τῆς περὶ αὐτά κινήσεως ἀντεχόμενοι, ὡς νοῖ τῷ μεγάλῳ καί λόγῳ καί πνεύματι τόν ἡμέτερον νοῦν τε καί λόγον καί πνεῦμα, μᾶλλον δέ ὄλω Θεῷ ὄλους ἑαυτούς ὡς ἀρχετύπῳ εἰκόνι προσχωρήσαντες. Καθῶς καί ἐν τῷ περί χαλάζης λόγῳ διέξεισιν, οὕτωςί φάσκων· φυσικῆ θεωρίας Καί τούς μὲν τό ἄφραστον φῶς διαδέξεται, καί ἢ τῆς ἀγίας καί βασιλικῆς θεωρίας Τριάδος ἐλλαμπούσης τρανότερόν τε καί καθαρώτερον, καί ὄλης ὄλω νοῖ μιγνυμένης, ἣν δὴ καί μόνην βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθημι," ἡνίκα ἡδονῇ ἡδέεται καί ἀγάλλεται, ἵνα τοῖς αὐτοῦ τολμήσας συνάψω τά

ἐμαυτοῦ, πᾶσα κτίσις λογική ἀγγέλων τε καί ἀνθρώπων, ὅσοι μηδένα τῶν πρὸς τό τέλος κατά τήν κίνησιν φυσικῶς συνηρμοσμένων αὐτοῖς θείων λόγων παρά τοῦ Δημιουργοῦ ἐξ ἀπροσεξίας παρέφθειραν, διεσώσαντο δέ μᾶλλον σωφρόνως ἑαυτούς ὅλους καί ἀπαρατρέπτους, ὡς θείας ὄργανα φύσεως, καί ὄντας καί γενησομένους εἰδότες, οὐς δι' ὅλου ὅλος περιφύς ὁ Θεός τρόπον ψυχῆς, ὡςπερ μέλη σώματος ἄρτια καί εὐχρηστα τῷ Δεσπότη γενησομένους, πρὸς τό δοκοῦν μεταχειρίζεται, καί τῆς οἰκείας πληροῖ δόξης τε καί μακαριότητος, ζῶν διδούς καί χαριζόμενος τήν αἰδιδόν τε καί ἀνεκλάλητον, καί παντάπασι παντός ἐλευθέραν γνωρίσματος συστατικῆς ἰδιότητος τῆς παρούσης καί διά φθορᾶς συνισταμένης ζωῆς, ἣν οὐκ ἀήρ εἰσπνεόμενος, οὐδ' αἵματος ὄχετοί τοῦ ἥπατος ἀπορρέοντες συνιστῶσιν, ἀλλά Θεός ὅλος ὅλοις μετεχόμενος, καί ψυχῆς τρόπον πρὸς σῶμα τῇ ψυχῇ, καί διά μέσης ψυχῆς πρὸς σῶμα γινόμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, ἴν' ἡ μὲν ἀτρεψίαν δέξεται, τό δέ ἀθανασίαν, καί ὅλος ἄνθρωπος θεωθῆ τῇ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ χάριτι θεουργούμενος, ὅλος μὲν ἄνθρωπος μένων κατά ψυχὴν καί σῶμα διά τήν φύσιν, καί ὅλος γενόμενος Θεός κατά ψυχὴν καὶ σῶμα διά τήν χάριν καί τήν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ διόλου θείαν τῆς μακαρίας δόξης λαμπρότητα, μεθ' ἣν οὐκ ἔστι τι ἐπινοῆσαι λαμπρότερον ἢ ὑψηλότερον. Τί γάρ θεώσεως τοῖς ἀξίοις ἐρασιμώτερον, καθ' ἣν ὁ Θεός θεοῖς γενομένοις ἐνούμενος τό πᾶν ἑαυτοῦ ποιεῖται δι' ἀγαθότητα; Διό καί ἡδονὴν καί πείσιν καί χαράν καλῶς ὠνόμασαν τήν τοιαύτην κατάστασιν, τήν τῇ θείᾳ κατανοήσει καί τῇ ἐπομένῃ αὐτῇ τῆς εὐφροσύνης ἀπολαύσει, ἡδονὴν μὲν, ὡς τέλος οὖσαν τῶν κατά φύσιν ἐνεργειῶν (οὕτω γάρ τήν ἡδονὴν ὀρίζονται), πείσιν δέ ὡς ἐκστατικὴν δύναμιν, πρὸς τό ποιοῦν τό πάσχον ἐνάγουσαν, κατά τήν ἀποδοθεῖσαν τοῦ ἀέρος πρὸς τό φῶς καί τοῦ πυρός πρὸς τόν σίδηρον παραδειγματικὴν αἰτίαν, καί πειθουσαν φυσικῶς καί ἀληθῶς μὴ ἄλλο τι εἶναι (1089) παρά τοῦτο τῶν ὄντων κεφάλαιον, ἧ τό ἀπαθές δεόντως ἀκολουθεῖ, χαράν δέ ὡς μηδὲν ἔχουσαν ἀντικείμενον μήτε παρελθόν μήτε μέλλον. Τήν χαράν γάρ φασι μήτε λύπην ἐπίστασθαι παρελθοῦσαν, μήτε τόν ἐκ φόβου κόρον ἐπιδέχεσθαι προσδοκώμενον, ὡςπερ ἡ ἡδονή. Ὅθεν καί ὡς ἐνδεικτικὴν προσηγορίαν τῆς μελλούσης ἀληθείας ὑπάρχουσαν τήν χαράν ἐκύρωσαν πανταχοῦ οἱ τε θεόπνευστοι λόγοι καί οἱ ἐξ αὐτῶν τά θεία σοφισθέντες μυστήρια Πατέρες ἡμῶν. Εἰ τοίνυν ὡς ἐν ἐπιδρομῇ, κατ' ἐμέ φάναι τόν μικρόν, φυσικῶς τε καί Γραφικῶς καί Πατρικῶς δέδεικται, ὡς οὐδέν τῶν γενητῶν πώποτε κινούμενον ἔσθι, οὐδέ τῆς ἐπ' αὐτό κατά τόν θεῖον σκοπόν ἐπελάβετο λήξεως, πρὸς δέ τούτοις καί ὡς ἀμήχανον τῆς ἐν τῷ Θεῷ μονιμότητος τῶν ἀξιουμένων παρεγκλιθῆναι τό βάσιμον. Πῶς γάρ ἔστι δυνατόν, ἵνα τοῖς εἰρημένους μικράν τινα πρὸς βεβαίωσιν τήν ἐκ λογισμῶν δῶμεν βοήθειαν, τούς ἅπαξ ἐν τῷ Θεῷ ὑπαρκτικῶς γενομένους τόν ὑβριστὴν κατά τήν ἔφεσιν ὑποδέξασθαι κόρον, παντός κόρου κατά τόν ἴδιον λόγον τε καί ὄρον ὀρέξεως τυγχάνοντος σβεστικοῦ, καί κατά δύο συνισταμένον τρόπους. Ἦ γάρ τά ὑποκείμενα ὡς μικρά περιγράφουσα ἢ ὄρεξις σβέννυται, ἢ ἀτιμάζουσα ὡς αἰσχρά τε καί εἰδεχθῆ βδελύσσεται, ὑφ' ὧν ὁ κόρος γίνεσθαι πέφυκεν. Ὁ δέ Θεός φύσει ὑπάρχων ἄπειρός τε καί τίμιος ἐπιτείνειν μᾶλλον τῶν ἀπαλαυόντων αὐτοῦ διά τῆς μετοχῆς πρὸς τό ἀόριστον τήν ὄρεξιν πέφυκεν. Εἰ δέ τοῦτ' ἀληθές, ὡςπερ οὖν καί ἔστιν, οὐκ ἦν ἄρα ἡ λεγομένη ἐνάς τῶν λογικῶν, ἣτις κόρον λαβοῦσα τῆς ἐν τῷ Θεῷ μονιμότητος ἐμερίσθη, καί τῷ οἰκείῳ σκεδασμῷ τήν τοῦ κόσμου τούτου γένεσιν συνεισηγάγεν, ἵνα μὴ τό ἀγαθόν ἐμπερίγραπτον ποιώμεθα καί ἄτιμον, ὡς κόρῳ τινὶ περιοριζόμενον καί στάσεως αἴτιον γινόμενον ἐκείνοις, ὧν τήν ἔφεσιν ἀκίνητον κρατεῖν οὐ δεδύνηται. Καί μάτην λοιπόν τινες ταύτην θεσπίζουσιν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τά

μή ὄντα πλαττόμενοι, καί τό δή τούτου βαρύτερον, καί τοῦ μακαρίου τούτου πατρός ὡς ταῦτα φρονοῦντος καταψευδόμενοι, ἐφ' ᾧ μή μόνον αὐτούς ἐκ προτέρου εἶδους ζωῆς τάς ψυχάς εἰς σώματα ἐλθεῖν ἐπί τιμωρίᾳ τῶν προγεγονότων κακῶν φρονεῖν ἐπ' ἀδείας δύνασθαι, ἀλλά καί ἄλλους ἀπατᾶν οὕτως ἔχειν εὐλόγως ἐπιχειρεῖν διά τῆς τῶν προσώπων ἀξιοπιστίας, οὐ καλῶς οὐδ' ὀσίως πράττοντας, ἀλλ' ἐκείνους ἔχοντας ἀφέντες ὡς ἔχουσιν αὐτοί εὐσεβῶς ἡμεῖς τόν νοῦν τοῦ διδασκάλου πρὸς τοῖς εἰρημένους καί κατ' ἄλλον σκοπήσομεν τρόπον.

Οὐκ οἶμαι τῆς ἀνθρωπίνης αὐτόν γενέσεως ἐνταῦθα, (1092) ἀλλά τῆς ἐπιγενομένης αὐτῇ ταλαιπωρίας τήν αἰτίαν ἀφηγεῖσθαι βούλεσθαι. Θρηνήσας γάρ τοῦ σώματος ἡμῶν τήν ἐλεεινότητα διά τοῦ εἰπεῖν, " Ὡ τῆς συζυγίας καί τῆς ἀλλοτριώσεως ! ὁ φοβοῦμαι, περιέπω, καί ὁ στέργω, δέδοικα," καί τά ἐξῆς, καί οἶον πρὸς ἑαυτόν διαπορήσας περὶ τῆς αἰτίας τῶν οἷς ἐνισχήμεθα κακῶν καί τῆς κατ' αὐτήν σοφωτάτης προνοίας διά τοῦ φάναι. " Τίς ἢ περὶ ἐμέ σοφία, καί τί τό μέγα τοῦτο μυστήριον; " ἐπάγει τήν λύσιν τρανῶς ποιούμενος οὕτως " Ἡ βούλεται μοῖραν ἡμᾶς ὄντας Θεοῦ καί ἄνωθεν ρέυσαντας, ἵνα μή διά τήν ἀξίαν ἐπαιρόμενοι καί μετεωριζόμενοι καταφρονῶμεν τοῦ Κτίσαντος, ἐν τῇ πρὸς τό σῶμα πάλη καί μάχη πρὸς αὐτόν αἰεὶ βλέπειν, καί τήν συνεξευγμένην ἀσθένειαν παιδαγωγίαν εἶναι τοῦ ἀξιώματος." Ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἐπειδήπερ ἐκ ψυχῆς καί σώματος δι' ἀγαθότητα ὁ ἄνθρωπος γέγονε παρά τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ᾧ τήν δοθεῖσαν αὐτῷ λογικὴν τε καί νοεράν ψυχὴν, ἅτε δή κατ' εἰκόνα τοῦ ποιήσαντος αὐτήν ὑπάρχουσαν, κατὰ μὲν τήν ἔφεσιν καί τήν ἐξ ὅλης δυνάμεως ὀλικὴν ἀγάπην ἀπρίξ Θεοῦ γνωστικῶς ἔχομένην, καί τό καθ' ὁμοίωσιν προσλαβοῦσαν θεωθῆναι, κατὰ δέ τήν ἐπιστημονικὴν πρὸς τό ὑφείμενον πρόνοιαν, καί τήν περὶ τό ἀγαπᾶν τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν κελεύουσαν ἐντολήν, ἐμφρόνως τοῦ σώματος ἀντεχομένην, λογίσαι τε δι' ἀρετῶν αὐτό καί οἰκειῶσαι Θεῷ ὡς ὁμόδουλον δι' ἑαυτῆς μεσιτευούσης τόν ποιητὴν ἔνοικον, καί τῆς δοθείσης ἀθανασίας ἄλυτον δεσμόν αὐτόν ποιησομένην αὐτῷ τόν συνδήσαντα, ἴν' ὅπερ ἐστὶ Θεὸς ψυχῇ, τοῦτο ψυχῇ σώματι γένηται, καί εἰς ἀποδειχθῆ τῶν ὄλων Δημιουργός, ἀναλόγως διά τῆς ἀνθρωπότητος πᾶσιν ἐπιβατεύων τοῖς οὖσι, καί εἰς ἓν ἔλθῃ τά πολλά ἀλλήλων κατὰ τήν φύσιν διεστηκότα περὶ τήν μίαν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἀλλήλοις συννεύοντα, καί γένηται τά πάντα ἐν πᾶσιν αὐτός ὁ Θεός, πάντα παραλαβὼν καί ἐνυποστήσας ἑαυτῷ, διά τοῦ μηδέν ἔτι τῶν ὄντων κεκτῆσθαι τήν κίνησιν, καί τῆς αὐτοῦ ἄμοιρον παρουσίας, καθ' ἣν καί θεοὶ καί τέκνα καί σῶμα καί μέλη καί μοῖρα Θεοῦ καί τά τοιαῦτά ἐσμεν καί λεγόμεθα τῇ πρὸς τό τέλος ἀναφορᾷ τοῦ θείου σκοποῦ.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο καί ἐπὶ τούτῳ ὁ ἄνθρωπος γέγονεν, ἐν δέ τῷ προπάτορι τῷ ἐτοίμῳ πρὸς ἐξουσίαν ἐπὶ χεῖρον ἐχρήσατο, μετενεγκὼν ἐκ τοῦ ἐπιτετραμμένου πρὸς τό κεκωλυμένον τήν ὄρεξιν (καί γάρ ἦν αὐτεξούσιος, καί τοῦ κολληθῆναι τῷ Κυρίῳ καί ἐν πνεῦμα γεγέσθαι, καί τοῦ κολληθῆναι τῇ πόρνη καί ἐν σῶμα γενέσθαι, ἀπατηθεὶς προεἴλετο, καί τοῦ θείου καί μακαρίου σκοποῦ ἐκὼν ἑαυτόν ἀπεξένωσε, τοῦ Θεοῦ εἶναι, χάριτι τό χοῦς γενέσθαι καθ' αἴρεσιν προτιμῆσας), σοφῶς ἅμα καί φιλανθρωπῶς (1093) καί τῇ αὐτοῦ πρεπόντως ἀγαθότητι ὁ τήν ἡμετέραν σωτηρίαν οἰκονομῶν Θεός τῇ παραλόγῳ κινήσει τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς δυνάμεως παρεπομένην δεόντως τήν τιμωρίαν παρέπηξεν, αὐτό ἐκεῖνο τυχόν κατὰ τόν εἰκότα λόγον κολάσας θανάτῳ, περὶ ὃ τήν κατὰ νοῦν μόνῳ Θεῷ χρεωστούμενην τῆς ἀγάπης δύναμιν κατερῥήξαμεν, ἵνα τοῦ μηδενὸς ἐρῶντες διά τοῦ πάσχειν ποτέ μαθόντες πρὸς τό ὄν πάλιν ταύτην ἐπανάγειν διδαχθῶμεν τήν δύναμιν. Ὅπερ προῖών ἐμφανέστερον ποιεῖται λέγων, " Ἄλλ' ἐμοὶ μὲν καί διά τοῦτο

δοκεῖ μηδέν τῶν ἐνταῦθα ἀγαθῶν εἶναι πιστόν τοῖς ἀνθρώποις, μηδέ πολυχρόνιον, ἀλλ' εἶπερ τι ἄλλο, καί τοῦτο καλῶς τῷ τεχνίτῃ λόγῳ καί τῇ πάντα νοῦν ὑπερεχούσῃ σοφίᾳ μεμηχανῆσθαι, παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὀρωμένοις, ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλομένοις καί μεταβάλλουσι, καί ἄνω καί κάτω φερομένοις τε καί περιτρεπομένοις, καί πρὶν ληφθῆναι ἀπιούσι καί φεύγουσιν, ἵνα τό ἐν τούτοις ἄστατον καί ἀνώμαλον θεωρήσαντες πρὸς τό μέλλον μεθορμισώμεθα. Τί γάρ ἄν ἐποιήσαμεν ἐστῶτος τοῦ εὖ πράττειν ἡμῖν, ὅποτε οὐ μένοντος τοσοῦτον αὐτῷ προσδεδέμεθα, καί οὕτως ἡμᾶς ἢ περί τοῦτο ἡδονή καί ἀπάτη ἔχει δουλώσασα, ὥστε μηδέν κρεῖττον μηδέ ὑψηλότερον τῶν παρόντων διανοεῖσθαι δύνασθαι, καί ταῦτα κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονέναι, καί ἀκούοντας καί πιστεύοντας τήν ἄνω τε οὔσαν καί πρὸς ἑαυτήν ἔλκουσαν; " Καί πάλιν ἐν τῷ πρὸς τοὺς πολετευομένους λόγῳ φάσκων, " Ἴν' εἰδῶμεν τό μηδέν ὄντες πρὸς τήν ἀληθινήν σοφίαν καί πρώτην, ἀλλά πρὸς αὐτόν ἀεὶ νεύομεν μόνον, καί ζητῶμεν ταῖς ἐκεῖθεν αὐταῖς ἐναστράπτεσθαι, εἴτε διὰ τῆς ἀνωμαλίας τῶν ὀρωμένων καί περιτρεπομένων, μετάγοντος ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ἐστῶτα καί μένοντα. Οὐ τοῖνυν, ὡς οἶμαι, τῆς κατὰ τήν γένεσιν τῆς ἀνθρωπότητος αἰτίας ἐν τούτοις, ὡς εἴρηται, ὁ διδάσκαλος ποιεῖται τήν δήλωσιν, ἀλλά τῆς κατὰ τήν γένεσιν ἐπεισαχθείσης τῇ ἡμετέρᾳ ζωῇ διὰ τήν παράβασιν ταιλαιπωρίας, ὡς τοῖς σπουδαιότερος καί ἐμμελεστέρος τοῖς θείοις αὐτοῦ γράμμασιν ἐμμελετώσιν ἐστὶ καταφανές. Ταύτης μὲν γάρ τήν ὄθεν, καί δι' ὅ, καί ἐφ' ὧ, καί οὐ ἔνεκεν αἰτίαν, διὰ τούτων ἡμῖν παρατίθεται τῶν λόγων δι' αὐτῆς τήν οἰκονομουμένην ἡμῶν σοφῶς παρά τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν δηλῶν· ἐκείνης δέ τήν ἐφ' ὧ γεγένηται μυστηρίῳ ὑπεμφαίνων δύναμιν ἐτέρῳ λόγῳ κέχρηται τρόπῳ, ὅλον αὐτοῦ περί τούτου τόν εὐσεβῆ σκοπὸν φανερόν ποιούμενος, ὡς ἐν τῷ Εἰς τὰ γενέθλια λόγῳ δέικνυται λέγων, " Νοῦς μὲν οὖν ἤδη καί αἴσθησις οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διακριθέντα τῶν ἰδίων ὄρων ἐντός εἰσθήκεισαν, καί τό τοῦ Δημιουργοῦ λόγου μεγαλεῖον ἐν ἑαυτοῖς ἔφερον, σιγῶντες ἐπαινέται τῆς μεγαουργίας καὶ διαπρύσιοι κήρυκες· οὐπω δέ ἦν κράμα ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδέ τις μίξις τῶν ἐναντίων, σοφίας μείζονος γνώρισμα καί τῆς περί τὰς φύσεις πολυτελείας, οὐδέ ὁ πᾶς πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος γνώριμος. Τοῦτο δὲ βουλευθεὶς ὁ τεχνίτης ἐπιδείξασθαι λόγος, καί ζῶον ἐν ἐξ ἀμφοτέρων, (1096) ἀοράτου λέγω καί ὀρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τόν ἀνθρωπον, καί παρά μὲν τῆς ὕλης λαβῶν τό σῶμα ἤδη προῦποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δέ ζωὴν ἐνθείς (ὅ δὲ νοεράν ψυχὴν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος), οἷόν τινα κόσμον δεύτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ τῆς γῆς ἴστησιν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν," καί τὰ ἐξῆς. Ἐν δέ τῷ Εἰς τὰ Φῶτα λόγῳ· " Ἐπεὶ δέ οὕτω ταῦτα ἢ τοῦτο· ἔδει δέ μή τοῖς ἄνω μόνον τήν προσκύνησιν περιγράφεσθαι, ἀλλ' εἶναι τινὰς καί κάτω προσκυνητάς, ἵνα πληρωθῇ τὰ πάντα δόξης Θεοῦ, ἐπεὶ καί Θεοῦ· καί διὰ τοῦτο κτίζεται ἀνθρωπος χειρὶ Θεοῦ τιμηθεὶς καί εἰκόνη." Ἀρκεῖν μὲν καί ταῦτα ὑπολαμβάνω, κἂν εἰ μικρά τυγχάνοι, τῷ μὴ πάντῃ φιλονείκως διακειμένῳ, καί μόνον τό μάχεσθαι ἐπίδοξον κρίνοντι, πρὸς τό ἐνδείξασθαι τήν ὄλην τοῦ διδασκάλου περί τῶν εἰρημένων διάνοιαν. Εἰ δέ ἔτι περί τοῦ πῶς Θεοῦ μοῖραν ὁ διδάσκαλος ἡμᾶς ἐκάλεσεν ἀπομάχεται, πολλαχῶς μὲν ἤδη ἀνωτέρω ὁ περί τούτου ἀποδέδοται λόγος. Ἴνα δέ πιστότερος γένηται τοῖς τοῦ πνεύματος ἐρειδόμενος λόγοις, ὁ ἅγιος καί μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ τήν ἀποκεκρυμμένην ἐν τῷ Θεῷ πρό τῶν αἰώνων κομισάμενος σοφίαν, καί πάντα τόν ἀφεγγῆ τῶν ἀνθρώπων βίον καταφωτίσας, καί τῆς ἀγνοίας τόν ζόφον τῶν ψυχῶν ἀπελάσας, ἀρκέσει περί τούτου Ἐφεσίοις διεξιὼν τάδε, Ἴνα ὁ Θεός τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Πατήρ τῆς δόξης δῶῃ ὑμῖν Πνεῦμα σοφίας καί ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τό εἰδέναι

ὁμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις, καὶ τί τό ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν Χριστῷ, ἐγείρας αὐτόν ἐκ νεκρῶν, καὶ καθίσας αὐτόν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ πάντα ἔδωκεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τό σῶμα αὐτοῦ, τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. Καί μεθ' ἕτερα πάλιν· Καί αὐτός ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δέ προφήτας, τοὺς δέ εὐαγγελιστάς, τοὺς δέ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταστήσομεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, (1097) ἐν πανουργίᾳ, πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δέ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτόν τά πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τό σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβάζομενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἑνός ἐκάστου μέλους τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

Οὐκ οἶμαι λοιπὸν ἄλλης ἐπιδεισθαι μαρτυρίας τὸν εὐσεβεῖν ἐγνωκότα πρὸς φανέρωσιν τῆς κατὰ Χριστιανούς ἀληθῶς πεπιστευμένης ἀληθείας, σαφῶς μαθόντες δι' αὐτῆς Ὅτι καὶ μέλη καὶ σῶμα καὶ πλήρωμά ἐσμεν τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν πρό τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἀποκεκρυμμένον σκοπὸν ἀνακεφαλαιούμενοι εἰς αὐτόν διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τό γάρ μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον μὲν ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν δέ φανερωθέν διὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἀληθινῆς καὶ τελείας ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ἐνώσαντος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀδιαιρέτως τε καὶ ἀσυγχύτως τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ ἡμᾶς διὰ τῆς ἐξ ἡμῶν καὶ ἡμετέρας νοερῶς τε καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ὡσπερ δι' ἀπαρχῆς ἑαυτῷ συμπηξαμένου, καὶ ἐν καὶ ταυτόν ἑαυτῷ εἶναι κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα καταξιώσαντος, καθὼς προωρίσθημεν πρό τῶν αἰώνων ἐν αὐτῷ εἶναι μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, ψυχῆς τρόπον πρὸς σῶμα ἐν πνεύματι συναρμολογούντος ἑαυτῷ καὶ συμβιβάζοντος, καὶ εἰς μέτρον ἄγοντος ἡλικίας πνευματικῆς τοῦ κατ' αὐτόν πληρώματος, ἔδειξε καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ γεγενῆσθαι, καὶ τὸν πρό τῶν αἰώνων περὶ ἡμᾶς παντάγαθον τοῦ Θεοῦ σκοπὸν, μὴ δεξάμενον καθοτιοῦν καινισμὸν κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, εἰς πλήρωσιν δέ ἐλθόντα δι' ἄλλου δηλαδὴ ἐπεισαχθέντος καινοτέρου τρόπου. Ἔδει γάρ τοῦ μὲν Θεοῦ ἑαυτῷ ὁμοίους ἡμᾶς ποιήσαντος (τῷ ἔχειν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος μεθεκτῶς ἀκριβῆ γνωρίσματα, καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι πρό τῶν αἰώνων σκοπήσαντος, καὶ τὸν εἰς τοῦτο τό παμμακάριστον ἄγοντα τέλος, δόντος ἡμῖν τρόπον διὰ τῆς τῶν φυσικῶν δυνάμεων εὐχρηστίας, τοῦ δέ ἀνθρώπου ἐκουσίως τοῦτον παρωσαμένου τὸν τρόπον τῇ παραχρήσει τῶν φυσικῶν δυνάμεων) ἵνα μὴ πόρρω τοῦ Θεοῦ γένηται ξενωθεὶς ὁ ἄνθρωπος, ἄλλον ἀντεισαχθῆναι τοῦ προτέρου παραδοξότερόν τε καὶ θεοπρεπέστερον, ὅσον τοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶ τό ὑπὲρ φύσιν ἀνώτερον. Καὶ τοῦτό ἐστι τῆς πρὸς ἀνθρώπους τοῦ μυστικωτάτης ἐπιδημίας, ὡς πάντες πιστεύομεν, τό μυστήριον. Εἰ γάρ, φύσιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἡ πρώτη διαθήκη ἔμεινεν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. Καὶ γάρ πᾶσι κατάδηλόν ἐστιν, ὡς τό ἐν Χριστῷ γεγόμενον ἐπὶ τέλει τοῦ αἰῶνος μυστήριον

ἀναμφιβόλως τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἐν τῷ προπάτορι παρεθέντος ἀπόδειξις καί ἀποπλήρωσις ἐστίν. Ἄρ' οὖν χρησίμως εἴρηται τῷ διδασκάλῳ ἢ τῆς μοίρας φωνή, κατὰ τοὺς ἀποδοθέντας τρόπους, καί πᾶς εὐγενής καί ψυχὴν καί τρόπον δέξαιτο ἄν οὕτω λεγομένην (1100) τὴν φωνήν, μηδεμίαν ἑαυτῷ κυβείαν λογισμῶν παραγεννῶν, εἰδῶς ταυτόν εἶναι τῷ μέλει τὴν μοῖραν ἐν τοῖς τοιούτοις. Εἰ γὰρ μέρος τοῦ σώματος ὑπάρχει τό μέλος, τό δέ μέλος ταυτόν ἐστι τῇ μοῖρα, ταυτόν ἄρα τό μέλος τῇ μοῖρα ἔσται. Εἰ δέ ταυτόν τῷ μέλει ἐστίν ἢ μοῖρα, μελῶν δέ ἀθροισμός καί σύνθεσις σῶμα ποιεῖ ὀργανικόν, σῶμα δέ ὀργανικόν ψυχῇ ἐνωθέν νοερά ἄνθρωπον τέλειον δείκνυσιν, ἄρα μέρος ἀνθρώπου ὁ λέγων εἶναι ψυχὴν ἢ τό σῶμα ἢ μέλος αὐτοῦ τῆς ἀληθείας οὐχ ἀμαρτήσεται. Εἰ δέ τῆς νοεράς ψυχῆς ὡς ἀνθρώπου ὑπάρχει τό σῶμα ὄργανον, δι' ὅλου δέ τοῦ σώματος ὅλη χωροῦσα ἢ ψυχὴ τό ζῆν αὐτῷ κινεῖσθαι δίδωσιν, ὡς ἀπλῆ τὴν φύσιν καί ἀσώματος, μή συνδιατεμνομένη ἢ συναποκλειομένη αὐτῷ, ἀλλ' ὅλω καί ἐκάστῳ τῶν αὐτοῦ μελῶν, ὡς πέφυκεν αὐτὴν ὑποδέχεσθαι κατὰ τὴν φυσικῶς ὑποκειμένην αὐτῷ δεκτικὴν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς δύναμιν, ὅλη παροῦσα τὰ διαφόρως αὐτῆς δεκτικὰ μέλη ἀναλόγως πρὸς τὴν τοῦ ἔναι σῶμα συντήρησιν ἐπισφίγγει, ὀδηγεῖσθω ἐπὶ τό μέγα καί ἄρρητον τῆς τῶν Χριστανῶν μακαρίας ἐλπίδος μυστήριον, ἐκ τῶν μικρῶν καί καθ' ἡμᾶς τῶν μεγάλων καί ὑπὲρ ἡμᾶς οὐκ ἀγεννή λαβῶν τὰ εἰκάσματα, ὅστις ἀπαγῆ καί εὐκράδαντον περί τούτων ἔτι τὴν διάνοιαν κέκτηται. καί τὴν περί τοῦ προὑπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς οὐκ εὐλογον δόξαν ἀφείς μεθ' ἡμῶν πιστεύσει τῷ κυρίῳ λέγοντι περί τῶν εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐγειρομένων μὴ δύνασθαι ἀποθνήσκειν, διὰ τὴν αὐτοῦ δηλαδὴ καθαρωτέραν ἐσχάτου ὀρεκτοῦ φανέρωσίν τε καί μετουσίαν. Καί πάλιν, Πᾶς ὁ ζῶν καί πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅπερ εἰ προεγεγόνει ποτέ, ἀδύνατον ἦν, ὡς προαποδέδεικται, τὸν κατὰ τροπὴν τινα οἶον δῆποτε δέξασθαι θάνατον. Καί τῶν φυσικῶν ἔξω μὴ βαινέτω λογισμῶν διακενής τὴν οὐκ οὔσαν περί ψυχῆς δόξαν θεσπίζων. Εἰ γὰρ ἀνθρώπου μέρη, καθὼς προαποδέδοται τό σῶμα καί ἡ ψυχὴ τυγχάνουσι, τὰ δέ μέρη τὴν εἰς τό πρὸς τι ἐξ ἀνάγκης ἀναφορὰν δέχεται (ὅλον γὰρ ἔχει πάντως κατηγορούμενον) , τὰ δέ οὕτω λεγόμενα πρὸς τι τῶν ἅμα πάντη τε καί πάντως κατὰ τὴν γένεσιν ἐστίν, ὡς μέρη εἶδος ὅλον τῇ συνόδῳ ἀποτελοῦντα, ἐπινοιά μόνῃ τῇ πρὸς διάγνωσιν τοῦ τί κατ' οὐσίαν ἕκαστον ἀλλήλων διαιρούμενα, ψυχὴν ἄρα καί σῶμα, ὡς μέρη ἀνθρώπου, ἀλλήλων προὑπάρχειν χρονικῶς ἢ μεθυπάρχειν ἀμήχανον, ἐπεὶ ὁ τοῦ πρὸς τι οὕτω λεγόμενος λυθῆσεται λόγος. Καί πάλιν· Εἰ γὰρ καθ' αὐτό εἶδος πρὸ τοῦ σώματος ἐστίν ἢ ψυχὴ ἢ τό σῶμα, εἶδος δέ ἄλλο τούτων ἐκάτερον κατὰ τὴν ψυχῆς πρὸς τό σῶμα σύνθεσιν, ἢ σώματος πρὸς ψυχὴν, ἀποτελεῖ, ἢ πάσχοντα πάντως τοῦτο ποιεῖ, ἢ πεφυκότα. Καί εἰ μὲν πάσχοντα, πεπόνθασιν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν ἐξιστάμενα, καί φθείρεται, εἰ δέ πεφυκότα, αἰ τοῦτο διὰ τό πεφυκός ἐργάσεται δηλονότι, καί οὐδέποτε παύσεται ἢ ψυχὴ τοῦ μετενσωματοῦσθαι, οὐδέ τοῦ μετεμψυχοῦσθαι τό σῶμα. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, (1001) ὡς οἶμαι, τοῦ πάθους ἢ τῆς τῶν μερῶν φυσικῆς δυνάμεως κατὰ τὴν πρὸς θάτερον θατέρου σύνοδον ἢ τοῦ ὅλου κατ' εἶδος ἐκπλήρωσις, ἀλλὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἅμα κατ' εἶδος ὅλον γενέσεως. Οὐκ ἔστιν οὖν δυνατόν ἄνευ φθοράς ἐξ εἶδους εἰς εἶδος μεταβάλλειν τό οἰονοῦν εἶδος. Εἰ δέ ὅτι μετὰ τὸν θάνατον καί τὴν λύσιν τοῦ σώματος ἔστιν ἢ ψυχὴ καί ὑφέστηκε φήσουσι καί πρὸ τοῦ σώματος εἶναι αὐτὴν δύνασθαι καί ὑφεστάναι, οὐκ ἐστοχασμένως, ἔμοιγε δοκεῖ, ὁ λόγος αὐτοῖς προέρχεται. Οὐχ ὁ αὐτός γὰρ γενέσεως καί οὐσίας λόγος. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ ποτε καί που εἶναι καί πρὸς τι ἐστίν, ὁ δέ τοῦ εἶναι καί τι καί πως εἶναί ἐστι δηλωτικός. Εἰ δέ τοῦτο, ἐστὶ μὲν αἰεὶ μετὰ τό γενέσθαι διὰ τὴν οὐσίαν

ἡ ψυχὴ, οὐκ ἄφετος δὲ διὰ τὴν γένεσιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς σχέσεως τοῦ ποτε καὶ πού καὶ πρὸς τι . Οὐχ ἀπλῶς γὰρ λέγεται ψυχὴ μετὰ τὸν τοῦ σώματος θάνατον ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ ἀνθρώπου ψυχὴ, καὶ τοῦ τινος ἀνθρώπου ψυχὴ. Ἔχει γὰρ καὶ μετὰ τὸ σῶμα ὡς εἶδος αὐτῆς τὸ ὅλον κατὰ τὴν σχέσιν ὡς μέρους κατηγορούμενον τὸ ἀνθρώπινον. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ σῶμα, θνητόν μὲν διὰ τὴν φύσιν, οὐκ ἄφετον δὲ διὰ τὴν γένεσιν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς λέγεται σῶμα μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀνθρώπου σῶμα, καὶ τοῦ τινος ἀνθρώπου σῶμα, κἄν εἰ φθείρεται καὶ εἰς τὰ ἐξ ὧν ἐστὶν ἀναλύεσθαι στοιχεῖα πέφυκεν. Ἔχει γὰρ καὶ οὕτως ὡς εἶδος τὸ ὅλον αὐτοῦ κατὰ τὴν σχέσιν ὡς μέρους κατηγορούμενον τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπ' ἀμφοῖν τοιγαροῦν ἢ σχέσις, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, ὡς καὶ ὅλου εἶδους ἀνθρωπίνου μερῶν ἀναφαιρέτως νουμένη, παρίστησι καὶ τὴν ἅμα τούτων γένεσιν, καὶ τὴν κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἀποδείκνυσιν, οὐδὲν καθ' οἷον δῆποτε τρόπον τούτους κατ' οὐσίαν αὐτοῖς ἐμπεφυκότας παραβλάπτουσα λόγους. Οὐκ ἔστιν οὖν ὅλως σῶμα δυνατόν ἢ ψυχὴν εὐρεῖν ἢ λέγειν ἄσχετον. Θατέρω γὰρ ἅμα συνεισάγεται τὸ τινος εἶναι θάτερον ὥστε εἰ προὔπαρχει θατέρου θάτερον, τινός προσυπακουστέον. Ἡ γὰρ σχέσις ἀκίνητος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Καὶ εἰ μὲν τῆς ἀληθείας ὁ λόγος οὐκ ἀποπέπτωκε, τῷ Θεῷ χάρις, τῷ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν πρὸς τὸ καλῶς νοεῖν ὁδηγήσαντι. Εἰ δὲ πού τι τῆς ἀληθείας ἐλλέλοιπεν, ὑμεῖς ἂν εἰδείητε τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές, ὡς ἐκ Θεοῦ τὴν τῶν τοιούτων ἐμπνεόμενοι γινώσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ἔως ἂν καὶ παρ' ἑαυτῆς ἡ ὕλη φέρῃ τὸ ἄτακτον ὡσπερ ἐν ρεύματι."

Οἶμαι καὶ τὸν παρόντα τοῦ λόγου σκοπὸν τῆς τοῦ προτέρου διανοίας ἔχεσθαι κεφαλαίου. Διεξεληθὼν γὰρ ὅτι πλεῖστα πρὸς τοὺς φιλόλους τε καὶ φιλοσωμάτους ταῦτα ἐπάγει, ὡς ἐντεῦθεν δύνασθαι (1104) τὸν εὐσεβῶς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγίου διερευνώμενον ἐπιβάλλειν οὕτως. Ἐπειδὴ τῷ τῆς ἀφθαρσίας τε καὶ ἀθανασίας κάλλει παρά Θεοῦ καταηλαῖσμένος ὁ ἀνθρώπος γέγονε, τὸ δὲ τῆς περὶ αὐτὸν ὑλικῆς φύσεως αἴσχος τοῦ νοεοῦ κάλλους προτιμήσας λήθην τοῦ κατὰ ψυχὴν ἐκπρεποῦς ἀξιώματος, μᾶλλον δὲ Θεοῦ τοῦ καὶ τὴν ψυχὴν θεοειδῶς καλλωπίσαντος πάμπαν ἐπεποίητο, τῆς γνώμης ἄξιον κατὰ θεῖαν ψῆφον τὴν σοφῶς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν οἰκονομοῦσαν ἐδρέψατο καρπὸν, οὐ μόνον τοῦ σώματος τὴν φθορὰν καὶ τὸ θάνατον, καὶ τὴν πρὸς πᾶν πάθος εὐέμπυτον κίνησιν τε καὶ ἐπιτηδειότητα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκτός καὶ περὶ αὐτὸν ὑλικῆς οὐσίας τὸ ἄστατον καὶ ἀνώμαλον, καὶ πρὸς τὸ ἀλλοιοῦσθαι εὐφορὸν τε καὶ εὐχερές, εἴτε τότε αὐτὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράβασιν τῷ ἡμετέρῳ σώματι συμμετακεράσαντος, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀλλοιοῦσθαι καὶ αὐτῇ, ὡσπερ τῷ σώματι, τὴν πρὸς τὸ πάσχειν τε καὶ φθεῖρεσθαι καὶ ὅλως λύεσθαι ὡς δηλοῖ ἡ τῶν νεκρῶν σωμάτων περιβολή, ἐνθεμένου δύναμιν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ὑπετάγη τῇ φθορᾷ οὐχ ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, εἴ τε ἐξ ἀρχῆς κατὰ πρόγνωσιν οὕτως αὐτὴν δημιουργήσαντος διὰ τὴν προοραθεῖσαν παράβασιν ὥστε τῷ πάσχειν καὶ κακοῦσθαι δι' αὐτῆς, εἰς συναίσθησιν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἰκείου ἀξιώματος ἐλθεῖν, καὶ ἀσπασίως καταδέξασθαι τὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ αὐτὴν ἀποδιάθεσιν. Συγχωρεῖ γὰρ ὁ πάνσοφος τῆς ἡμετέρας ζωῆς προνοητῆς φυσικῶς χρῆσθαι πολλάκις τὰ πράγματα ταῖς οἰκείαις ὀρμαῖς πρὸς σωφρονισμόν ἡμῶν, ἔσθ' ὅπη τῶν ἐμμανῶς αὐτὰ μεταχειριζομένων διὰ τῆς περὶ αὐτὰ καὶ ἐξ αὐτῶν συγχύσεως τε καὶ ταραχῆς, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐραστόν ἐπανάγων τὸν τέως ἀλόγιστον ἡμῶν πρὸς τὰ παρόντα ἔρωτα. Τριῶν γὰρ ὄντων καθολικῶν τρόπων,

καθ' οὓς φασι παιδευτικῶς τά ἡμέτερα ἐξιάσθαι πάθη, δι' ἐκάστου τρόπου σοφῶς τό τῆς ὕλης ἄτακτον εὐτάκτως κατά τόν ὑπέρ ἡμᾶς καί κρείττονα λόγον πρός τό ἐγνωσμένον τῷ Θεῷ ἀγαθοπρεπές ἀποτέλεσμα κυβερνωμένης τῆς κακῆς τῶν παθῶν ἀχθηδόνος ἴαμα τίθεται. Ἡ γάρ τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων ποινήν ἀπαιτούμενοι, ὧν ἴσως οὐδ' ἴχνος τῆ μνήμη παρακατέχομεν διά τήν ἀγνοίαν, τυχόν δέ καί μνημονεύοντες τήν δέουσαν τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἀντισηκῶσαι διόρθωσιν οὐκ ἀνεχόμεθα, ἢ μή θέλοντες, ἢ μή ἰσχύοντες, διά τήν ἐγγενομένην ἕξιν τῆς κακίας, ἢ τήν ἀσθένειαν καθαιρόμεθα, ἢ παροῦσάν τε καί νεμομένην κακίαν ἀποβαλλόμεθα, καί πρός ἀναστολήν τῆς μελλούσης ἰδεῖν προδιδασκόμεθα, ἢ καρτερίας ἀρίστης καί εὐσεβοῦς ἀνδρείας ὑπόδειγμα θαυμαστόν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἄλλος προτίθεται ἄνθρωπος, ἄνπερ ὑψηλῆς ἢ τήν διάνοιαν καί τήν (1105) ἀρετήν ἐπίδοξος, καί ἰκανός δι' ἑαυτοῦ τῆ ἀκλονήτῳ πρός τά δεινά συμπλοκῆ φανερώσαι τήν τέως κεκρυμμένην ἀλήθειαν. Παραινεῖ οὖν τοῖς μηδέν ὑπέρ τήν παροῦσαν ζωήν διανοεῖσθαι δυναμένοις, μή θαρρόῦσι τῆ τοῦ σώματος ὑγείᾳ, καί τῷ κατά ῥοῦν φερομένῳ τῶν πραγμάτων δρόμῳ κατά τῶν τούτων ἔστερημένων ἐπαίρεσθαι, ἕως ἢ παροῦσα ἐνέστηκε ζωή, καί τήν φθοράν περικεῖνται ταύτην, περί ἣν ἢ τροπή καί ἢ ἀλλοίωσις, ἀδήλου ὄντος τοῦ τί ἐκ τῆς τοῦ σώματος καί τῶν ἐκτός πραγμάτων ἀνωμαλίας τε καί ταραχῆς καί αὐτοῖς συμβήσεται. Τοῦτο γάρ οἶμαι λέγειν αὐτόν διά τοῦ, " Ἔως ἄν καί παρ' ἑαυτῆς ἡ ὕλη φέριη τό ἄτακτον," ἀντί τοῦ, "Ἔως ἄν ὑπό φθοράν καί ἀλλοίωσιν ἐστί τοῦτο τό πᾶν, καί τό σῶμα τῆς ταπεινώσεως περικείμεθα, καί ἴσως τοῖς ἐξ αὐτοῦ διά τήν ἔμφυτον ἀσθένειαν πολυτρόποις κακοῖς ὑποκείμεθα· μή κατ' ἀλλήλων ἐπαιρώμεθα διά τήν περί ἡμᾶς ἀνισότητά, ἀλλά μάλλον σῶφρονι λογισμῷ τήν τῆς ὁμοτίμου φύσεως ἀνωμαλίαν ἐξομαλίσωμεν, τάς τῶν ἄλλων ἐλλείψεις ταῖς ἡμῶν αὐτῶν ἀναπληροῦντες ὑπερβολαῖς. Διό τυχόν καί ἢ παροῦσα συνεχωρήθη πολιτεύεσθαι ἀνωμαλία, ἵνα δειχθῆ ἢ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου δύναμις προτιμῶσα πάντων τήν ἀρετήν. Πάντων γάρ ἀνθρώπων ἢ αὐτή ἐστί τοῦ τε σώματος καί τῶν ἐκτός τροπή καί ἀλλοίωσις, φέρουσα τε καί φερομένη, καί μόνον τοῦτο φερόμενον.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τόν ἅγιον Ἀθανάσιον λόγου, εἰς τό, "Οὐ γάρ ἔχει τι ὑψηλότερον ἢ ὅλως ἕξει."

Δοκεῖ μοι διά τούτων ἀπολῦσαι πάσης συγκριτικῆς τε καί διακριτικῆς καί ἄλλως πως λεγομένης σχέσεως τόν διδασκόμενον ὁ θεόφρων οὗτος διδάσκαλος. Ἄσχετον γάρ το τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου φασίν οἱ περί ταῦτα δεινοί, καί ταύτόν δύνασθαι τῷ ἀσυγκρίτως ὑπέρ πάντα εἶναι λέγειν, ὡς δύναμιν ἔχον ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ὡτινι μὲν οὖν ἐξεγένετο διά λόγου καί θεωρίας διασχόντι τήν ὕλην καί τό σαρκικόν τοῦτο, εἴτε νέφος χρή λέγειν, εἴτε προκάλυμμα, Θεῷ συγγενέσθαι, καί τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι, καθ' ὅσον ἐφικτόν ἀνθρωπίνῃ φύσει μακάριος οὗτος τῆς ἐντεῦθεν ἀναβάσεως καί τῆς ἐκεῖσε θεώσεως, ἣν τό γνησίως φιλοσοφῆσαι χαρίζεσθαι, καί τό ὑπέρ τήν ὑλικήν δυάδα γενέσθαι διά τήν ἐν Τριάδι νοουμένην ἐνότητα."

Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι ἐλλιπῶς ἔχειν τόν (1108) ἀποδοθέντα περί τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων τοῦ διδασκάλου λόγον, κἄν τινες, ὡς γεγράφατε, τοῦτο νομίζωσι, διά τοῦ λόγῳ καί θεωρίᾳ μόνον πρακτικῆς δίχα τήν κατά Θεόν τῶν μετελθόντων αὐτήν φιλοσοφίαν

εἰπεῖν, τὸναντίον δὲ διηρμένην τῇ πράξει τὴν ἀληθῆ περί τὰ ὄντα κρίσιν αὐτῶν καὶ ἐνέργειαν, ἣν δὴ φιλοσοφίαν ὄντως πληρεστάτην ἔγωγε τολμήσας μόνην ὀρίζομαι, μάλα σαφῶς εἰσηγεῖσθαι αὐτόν ὑπολαμβάνω, λόγῳ καὶ θεωρίᾳ κατορθοῦσθαι αὐτὴν ἀποφηνάμενον, ὡς τῷ λόγῳ συνημμένης πάντως τῆς πράξεως, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ κρίσεως τῇ θεωρίᾳ περιεχομένης, εἴπερ λόγου μὲν τό τάσσειν τὴν τοῦ σώματος κίνησιν, οἷον χαλινῶ τινι τῷ ὀρθῷ λογισμῷ τῆς πρὸς ἀτοπίαν φορᾶς ἐπιστημόνων ἀναχαιτίζοντος, θεωρίας δὲ τό τὰ καλῶς νοηθέντα τε καὶ κριθέντα ἐμφρόνως αἰρεῖσθαι ψηφίζεσθαι, οἷον φῶς παμφαέστατον δι' ἀληθοῦς γνώσεως τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν δεικνυούσης· οἷς ἀμφοτέροις μάλιστα καὶ δημιουργεῖται πᾶσα φιλόσοφος ἀρετὴ καὶ φυλάττεται, ὑφ' ὧν καὶ ἐκφαίνεται διὰ σώματος οὐχ ὅλη. Οὐ γάρ χωρεῖται σῶματι, χαρακτηρὴν ὑπάρχουσα θείας δυνάμεως, ἀλλὰ τινὰ τῶν αὐτῆς σκιάσματα, καὶ τοῦτο οὐ δι' ἑαυτήν, διὰ δὲ τό τούς γυμνοὺς τῆς κατ' αὐτὴν χάριτος εἰς μίμησιν ἐλθεῖν τῆς θεοειδοῦς τῶν φιλοθέων ἀνδρῶν ἀναστροφῆς, ἐφ' ᾧ τῇ μετοχῇ τοῦ καλοῦ καὶ αὐτοῦς τό τῆς κακίας αἴσχος ἀποθεμένους τῆς τῶν ἀξίων Θεοῦ γενέσθαι μοίρας, ἢ τούς δεομένους ἐπικουρίας τινός ὑπὸ τῶν δυναμένων τυχεῖν, ἐφ' ᾧ τὴν κρυπτομένην τῷ βάθει τῆς ψυχῆς τῶν ἐναρέτων διάθεσιν διὰ τοῦ σώματος κατὰ τὴν πρᾶξιν φανεῖσαν ἀποδεξαμένους, τὴν πᾶσι πάντα γινομένην καὶ διὰ πάντων πᾶσι παροῦσαν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, καὶ αὐτοῦς ἀνυμνήσαι. Ὡς εἶγε μηδεὶς ἦν ὁ εὖ παθεῖν δεόμενος, ἢ ὁ πρὸς ἀρετὴν παραδείγματι τυπωθῆναι ὀφείλων, αὐτόν ἕκαστον ἀρκεῖν ἑαυτῷ πάντως, ταῖς κατὰ ψυχὴν τῶν ἀρετῶν χάρισιν ἀβρυνόμενον. Καὶ δίχα τῆς τούτων διὰ τοῦ σώματος πρὸς τό ἐμφανές ἀποδείξεως λέγειν οὐκ ἄτοπον. Ὁ τοίνυν εὐσεβῶς διὰ θεωρίας κατανοήσας ὡς ἔχει τὰ ὄντα, καὶ διὰ βουλής λογικῆς ἐστοχασμένως τε καὶ ὀρθῶς τὸν περί αὐτῶν ὀρισάμενος λόγον, καὶ φυλάττων ἑαυτῷ τὴν κρίσιν, μᾶλλον δὲ ἑαυτόν τῇ κρίσει ἀπαρέγκλιτον, πᾶσαν ὁμοῦ συλλαβὴν ἔχει τὴν ἀρετὴν, πρὸς οὐδέν ἄλλο μετὰ τὴν ἐγνωσμένην ἀλήθειαν ἔτι κινούμενος, καὶ πάντα παρήλθε διὰ σπουδῆς, οὐδενός τὸ παράπαν λόγον ποιούμενος τῶν ὅσα σαρκός καὶ κόσμου ἐστὶ καὶ λέγεται, ἐνδιαθέτως ἔχων ἤδη τῷ λόγῳ περιεχομένην ἀμάχως τὴν πρᾶξιν, οἷα τοῦ ἐφ' ἡμῖν πάντας ἑαυτῷ τοῦ διανοητικοῦ τούς κρατίστους ἀπαθεῖς ἐπικομιζομένους λόγους, καθ' οὓς πᾶσα ἀρετὴ καὶ γνώσις ἐστὶ καὶ ὑφέστηκεν, ὡς δυνάμεις ὄντας ψυχῆς λογικῆς, πρὸς μὲν τό εἶναι σώματος οὐδ' ὅλως χρίζοντας, πρὸς δὲ τό φανῆναι (1109) διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας κατὰ καιρὸν αὐτῷ χρῆσθαι οὐκ ἀναινομένους. Φασὶ γάρ τοῦ διανοητικοῦ εἶναι, ἰδικῶς μὲν τὰς νοήσεις τῶν νοητῶν, τὰς ἀρετάς, τὰς ἐπιστήμας τούς τῶν τεχνῶν λόγους, τό προαιρετικόν, τό βουλευτικόν, γενικῶς δὲ τὰς κρίσεις, τὰς συγκαταθέσεις, τὰς ἀποφυγὰς, τὰς ὀρμὰς, καὶ τὰς μὲν εἶναι μόνης τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, τὰς δὲ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἐπιστημονικῆς δυνάμεως. Εἰ δὲ τούτοις φρουρουμένην οἱ ἅγιοι τὴν οἰκείαν ζωὴν συνετήρησαν, ἄρα περιληπτικῶς διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς θεωρίας ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ πάντας τούς κατ' ἀρετὴν καὶ γνώσιν εἰσηγήσατο λόγους τοῖς ἁγίοις συνηνελημμένους, δι' ὧν τῇ κατανοήσει τοῦ Θεοῦ κατὰ θεωρίαν γνωστικῶς προσανέχοντες ἐμφρόνως κατὰ λόγον διὰ τῶν ἀρετῶν τὴν θεῖαν ἑαυτοῖς μορφήν ἐντυπώσαντο, πάντως οὐκ εἶναι ἀναγκαῖον οἰηθεῖς τὴν διὰ τοῦ σώματος ὀνομάσαι πρᾶξιν, γινώσκων μὴ ἀρετῆς αὐτὴν εἶναι ποιητικὴν, ἀλλ' ἐκφαντικὴν, καὶ μόνων τῶν θείων νοημάτων τε καὶ λογισμῶν ὑπουργόν. Ὡς ἂν δὲ καὶ δι' ἑτέρου τρόπου φανερόν γένηται τό λεγόμενον, φασὶν οἱ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων δι' ἀκριβείας μετελθόντες τούς λόγους τοῦ λογικοῦ τό μὲν εἶναι θεωρητικόν, τό δὲ πρακτικόν· καὶ θεωρητικόν μὲν τό κατὰ νοῦν, ὡς ἔχει τὰ ὄντα, πρακτικόν δὲ τό βουλευτικόν, τό ὀρίζον τοῖς πρακτικοῖς τὸν ὀρθόν λόγον. Καὶ καλοῦσι τό μὲν

θεωρητικόν νοῦν, τό δέ πρακτικόν λόγον, καί τό μέν σοφίαν, τό δέ φρόνησιν. Εἰ δέ τοῦτο ἀληθές, ἐκ τῆς αἰτίας ἄρα τήν πρᾶξιν κατά τό εἶκος, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ὕλης ὠνόμασεν ὁ διδάσκαλος λόγον, τήν μηδέν ἔχουσαν ἀντικείμενον ἕξιν προσαγορεύσας. Λιογικῶς γάρ καί γνωστικῶς, ἀλλ' οὐ πολεμικῶς καί ἀγωνιστικῶς ἐμμέναι τοῖς ἀληθέσιν ὁ θεωρητικός, καί πλήν αὐτῶν ἄλλο τι ὄρᾳν διά τήν πρός αὐτά ἡδονήν οὐκ ἀνέχεται. Εἰ δέ χρή καί ἄλλως σαφέστερον τοῦτο ποιήσασθαι, πάλιν οἱ τῆς κατ' ἀρετήν τελειότητος τούς λόγους γυμνάσαντές φασί τούς μήπω τῆς πρός τήν ὕλην κατά τήν σχέσιν κοινωνίας καθαρούς γεγονότας περί τὰ πρακτικά καταγίνεσθαι, μικτῆς οὖσης αὐτοῖς ἔτι τῆς περί τὰ ὄντα κρίσεως, καί εἰσὶ τρεπτοί, μήπω τήν περί τὰ τρεπτά σχέσιν ἀποθέμενοι τούς δέ δι' ἀκρότητα τῷ Θεῷ κατά σχέσιν πλησιάζοντας, καί τῇ τούτου κατανοήσει τό μακάριον καρπούμενους, πρός ἑαυτούς μόνον καί τόν Θεόν ἐστραμμένους τῷ ῥῆξαι γνησίως τῆς ὕλικῆς σχέσεως τά δεσμά τῶν μέν πρακτικῶν καί τῆς ὕλης παντελῶς ἠλλοτριῶσθαι, τῇ δέ θεωρίᾳ καί τῷ Θεῷ προσωκειῶσθαι. Διό, φασί, καί μένουσιν ἄτρεπτοι, μή ἔχοντες ἔτι τήν πρός τήν ὕλην σχέσιν, καθ' ἣν τῇ ὕλη φυσικῶς ἁλλοιουμένη παρά φύσιν συνεξαλλοιοῦσθαι ἐξ ἀνάγκης πέφυκεν ὁ τῇ ὕλη κατά τήν σχέσιν κεκρατημένος, καί μεγίστης εἰδῶς δεῖσθαι δυνάμεως (1112) πρός ἀπόθεσιν τῆς ὕλικῆς προσπαθείας τόν αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι βουλούμενόν φησιν ὁ διδάσκαλος, " Ὡς τινι μέν οὖν ἐξεγένετο διά λόγου καί θεωρίας διασχόντι τήν ὕλην καί τό σαρκικόν τοῦτο, εἴτε νέφος χρή λέγειν εἴτε προκάλυμμα, Θεῷ συγγενέσθαι, καί τά ἐξῆς."

Πῶς ἐστι νέφος καί προκάλυμμα ἡ σάρξ.

Διά τί δέ νέφος εἶναι καί προκάλυμμα τήν σάρκα φησίν ὁ διδάσκαλος; ὡς εἰδῶς ὅτι πᾶς ἀνθρώπινος νοῦς πλανώμενος, καί τῆς κατά φύσιν ἀπονεύων κινήσεως, περί πάθος καί αἴσθησιν καί αἰσθητά ποιεῖται τήν κίνησιν, οὐκ ἔχων ἄλλοθί ποι κινήσασθαι, τῆς πρός Θεόν φυσικῶς φερούσης κινήσεως διαμαρτήσας, καί διεῖλε τήν σάρκα εἰς πάθος καί αἴσθησιν, σαρκός γάρ ἐμψύχου ἀμφότερα διά τοῦ νέφους καί τοῦ προκαλύμματος ταῦτα δηλώσας. Νέφος γάρ ἐστι τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ἐπισκοτοῦν τό σαρκικόν παθος, καί προκάλυμμα ἐστίν ἡ κατ' αἴσθησιν ἀπάτη, ταῖς ἐπιφανείαις τῶν αἰσθητῶν αὐτήν ἐπερείδουσα καί τῆς πρός τά νοητά διαβάσεως ἀποτειχίζουσα, δι' ὧν λήθην τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν λαμβάνουσα περί τὰ αἰσθητά τήν ὅλην αὐτῆς ἐνέργειαν καταστρέφει, θυμούς καί ἐπιθυμίας καί ἡδονάς διά τῶν εἰρημένων ἀπρεπεῖς ἐφευρίσκουσα.

Πῶς ἡδονή γίνεται.

Πᾶσα γάρ ἡδονή τῶν ἀπηγορευμένων ἐκ πάθους διά μέσης αἰσθήσεως πρός τι πάντως γίνεσθαι πέφυκεν αἰσθητόν. Οὐδέ γάρ ἄλλο τί ἐστι ἡδονή ἢ εἶδος αἰσθήσεως ἐν τῷ αἰσθητικῷ διά τινος αἰσθητοῦ μορφουμένης, ἢ τρόπος αἰσθητικῆς ἐνεργείας κατ' ἐπιθυμίαν ἄλογον συνιστάμενος. Ἐπιθυμία γάρ αἰσθήσει προστεθεῖσα εἰς ἡδονήν μεταπίπτει, εἶδος αὐτῇ ἐπάγουσα, καί αἰσθησις κατ' ἐπιθυμίαν κινήθεισα ἡδονήν ἀπεργάζεται τό αἰσθητόν προσλαβοῦσα. Γνόντες οὖν οἱ ἅγιοι, ὅτι διά μέσης σαρκός πρός τήν ὕλην ἡ ψυχή παρά φύσιν κινουμένη τήν χοκκῆν μορφήν ὑποδύεται, διά μέσης μᾶλλον ψυχῆς κατά φύσιν αὐτοῖ πρός τόν Θεόν κινουμένης καί τήν σάρκα τῷ Θεῷ πρεπόντως οἰκειῶσαι διενοήθησαν, δι' ἀσκήσεως ἀρετῶν ἐνδεχομένως αὐτήν ταῖς θείαις ἐμφάσεσι καλλωπίσαντες.

Πώς και πόσαι κινήσεις εισί ψυχῆς.

Τρεῖς γάρ καθολικάς κινήσεις ἔχουσιν τὴν ψυχὴν εἰς μίαν συναγομένης, ὑπὸ τῆς χάριτος φωτισθέντες, τὴν κατὰ νοῦν, τὴν κατὰ λόγον, τὴν κατὰ αἴσθησιν, καὶ τὴν μὴν ἀπλὴν καὶ ἀνερμήνευτον, καθ' ἣν ἀγνώστως περὶ Θεόν κινουμένη κατ' οὐδένα τρόπον (1113) ἐξ οὐδενός τῶν ὄντων αὐτὸν διὰ τὴν ὑπεροχὴν ἐπιγινώσκει, τὴν δέ κατ' αἰτίαν ὀριστικὴν τοῦ ἀγνώστου καθ' ἣν φυσικῶς κινουμένη τούς ἐπ' αὐτῇ φυσικούς πάντας λόγους τοῦ κατ' αἰτίαν μόνον ἐγνωσμένου φορφωτικούς ὄντας ἑαυτῇ δι' ἐνεργείας κατ' ἐπιστήμην ἐπιτίθεται, τὴν δέ σύνθετον, καθ' ἣν τῶν ἐκτός ἐφαπτομένη ὡς ἕκ τινων συμβόλων τῶν ὀρατῶν τούς λόγους πρὸς ἑαυτὴν ἀναμμάσσειται, μεγαλοφυῶς διὰ τούτων κατὰ τὸν ἀληθῆ καὶ ἄπταιστον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τρόπον τὸν παρόντα τῶν σκαμμάτων αἰῶνα διέβησαν, τὴν μὲν αἴσθησιν, ἀπλοῦς διὰ μέσου τοῦ λόγου πρὸς τὸν νοῦν τούς τῶν αἰσθητῶν πνευματικούς λόγους ἔχουσιν μόνους ἀναβιβάσαντες, τὸν δέ λόγον ἐνοειδῶς κατὰ μίαν ἀπλὴν τε καὶ ἀδιαίρετον φρόνησιν πρὸς τὸν νοῦν τούς τῶν ὄντων ἔχοντα λόγους ἐνώσαντες, τὸν δέ νοῦν τῆς περὶ τὰ ὄντα πάντα κινήσεως καθαρῶς ἀπολυθέντα καὶ αὐτῆς τῆς καθ' αὐτὸν φυσικῆς ἐνεργείας ἡρεμοῦντα τῷ Θεῷ προσκομίσαντες, καθ' ὃν ὀλικῶς πρὸς Θεόν συναχθέντες, ὅλοι ὅλω Θεῷ ἐγκραθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος ἤξιώθησαν, ὅλην τοῦ ἐπουρανοῦ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις τὴν εἰκόνα φορέσαντες, καὶ τοσοῦτο ἔλξαντες τῆς θείας ἐμφάσεως, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ὅσον ἐλχθέντες αὐτοὶ τῷ Θεῷ συνετέθησαν. Φασὶ γάρ ἀλλήλων εἶναι παραδείγματα τὸν Θεόν καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεόν διὰ φιλανθρωπίαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν τῷ Θεῷ δι' ἀγάπης δυνηθεὶς ἀπεθέωσε, καὶ τοσοῦτον ὑπὸ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον κατὰ νοῦν ἀρπάζεσθαι πρὸς τὸ γνωστόν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀόρατον φύσει Θεόν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐφανέρωσεν. Ὑπὸ ταύτης τοίνυν τῆς κατὰ λόγον καὶ θεωρίαν συνισταμένης φιλοσοφίας, καθ' ἣν καὶ ἡ τοῦ σώματος ἐξ ἀνάγκης εὐγενίζεται φύσις, ἀπλανῶς πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ πόθον τρωθέντες οἱ ἅγιοι διὰ τῶν ἐνουσῶν αὐτοῖς πρὸς τὰ θεῖα φυσικῶν ἐμφάσεων ἀξιοπρεπῶς πρὸς τὸν Θεόν παρεγένοντο, σῶμα καὶ κόσμον ἀθλητικῶς διασχόντες, ἀλλήλοις ταῦτα περιεχόμενα θεώμενοι, τὸν μὲν φύσει, τὸ δέ αἰσθήσει, καὶ θατέρῳ θάτερον ὑποπίπτον, τῇ κατ' ἐπαλλαγὴν θατέρου πρὸς τὸ ἕτερον ποιᾶ ἰδιότητι, καὶ μηδὲν τούτων τῷ καθ' ἑαυτὸν λόγῳ περιγραφῆς ὑπάρχον ἐλεύθερον, καὶ αἰσχρὸν ἡγησάμενοι τοῖς θνητοῖς καὶ περιγραπτοῖς ἐμφθειρεσθαί τε καὶ περιγράφεσθαι τῆς ψυχῆς ἔαν τὸ ἀθάνατον καὶ ἀεικίνητον μόνῳ Θεῷ τῷ ἀθανάτῳ καὶ πάσης ἀπειρίας ἀνωτέρῳ ἀλύτως ἑαυτοῦς ἀνέδησαν, οὐδαμῶς ταῖς κόσμου καὶ σαρκὸς ἀνθολκαῖς ἐνδίδοντες, ὅπερ ἐστὶ πάσης ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως πλήρωσις, οἶμαι δέ ὅτι καὶ τέλος. Ἀλλὰ κἄν εἴποτε περὶ τὰ τῶν ὄντων θεάματα κεκίνηται οἱ ἅγιοι, οὐκ ἐπὶ τῷ αὐτὰ ἐκεῖνα προηγουμένως θεάσασθαι τε καὶ γνῶναι καθ' ἡμᾶς ὑλικῶς κεκίνηται, ἀλλ' ἵνα τὸν διὰ (1116) πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὄντα τε καὶ φαινόμενον Θεόν πολυτρόπως ὑμνήσωσι καὶ πολλὴν ἑαυτοῖς συναγείρωσι θαύματος δύναμιν καὶ δοξολογίας ὑπόθεσιν. Ψυχὴν γάρ εἰληφότες παρὰ Θεοῦ νοῦν καὶ λόγον καὶ αἴσθησιν ἔχουσιν πρὸς τῇ νοητῇ καὶ ταύτην τὴν αἰσθητὴν, ὡς περ καὶ λόγον πρὸς τῷ ἐνδιαθέτῳ τὸν κατὰ προφορὰν καὶ νοῦν πρὸς τῷ νοητῷ τὸν παθητικόν (ὃν καὶ φαντασίαν καλοῦσι τοῦ ζώου, καθ' ὃν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα καὶ ἄλλα καὶ ἡμᾶς καὶ τούς τόπους οὓς δῶδενσαν ἐπιγινώσκουσι, περὶ ἣν συνίστασθαι τὴν αἴσθησίν φασι οἱ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα, ὄργανον αὐτῆς οὖσαν ἀντιληπτικόν τῶν αὐτῇ φαντασθέντων), δεῖν ὠήθησαν τούτων τας ἐνεργείας, εἰκότως οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ δεδωκότι Θεῷ, δι' ὃν καὶ ἐξ οὗ πάντα, προσενέγκαι. Τρεῖς γάρ ὄντας καθολικούς

τρόπους, ὡς ἄνθρωποι ἐστὶν ἐφικτόν, ἐκ τῆς περὶ τὰ ὄντα ἀκριβοῦς κατανοήσεως παιδευθέντες, ἐφ' οἷς Ὁ Θεὸς τὰ πάντα πεποίηκεν (ἐφ' ᾧ τε γὰρ εἶναι, καὶ εὖ εἶναι, οὐσιώσας ἡμᾶς ὑπεστήσατο), καὶ τοὺς μὲν δύο ἄκρους ὄντας, καὶ μόνου Θεοῦ ἐχομένους, ὡς αἰτίου, τὸν δὲ ἕτερον μέσον, καὶ τῆς ἡμετέρας ἡρτημένον γνώμης τε καὶ κινήσεως, καὶ δι' ἑαυτοῦ τοῖς ἄκροις τό κυρίως λέγεσθαι παρέχοντα, καὶ οὐ μὴ παρόντος ἄχρηστος αὐτοῖς ἢ προσηγορία καθίσταται, τό εὖ συνημμένον οὐκ ἔχουσιν, οὐκ ἄλλως δύνασθαι καὶ προσγενέσθαι αὐτοῖς καὶ φυλαχθῆναι τὴν ἐν τοῖς ἄκροις ἀλήθειαν, ἣν ποιεῖν πέφυκεν τό εὖ εἶναι κατὰ τό μέσον τοῖς ἄκροις ἐπικιρνώμενον, ἢ τῇ πρὸς Θεόν ἀεικινήσιᾳ διανοήθησαν· καὶ λοιπὸν τῷ κατὰ φύσιν ἐντεῦθεν τό ὀπτικόν τῆς ψυχῆς συνεπιτείναντες λόγῳ, καὶ τρόπον τινὰ μὴ δεῖν ἀντιστρόφως χρῆσθαι ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις, διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἐπισημαίνουσιν ταῖς φυσικαῖς δυνάμεις ἐκ τοῦ κατὰ παράχρησιν τρόπου φθοράν, αὐτοῦ βοῶντος τοῦ λόγου διαρρήδη ἀκούσαντες, ὁμαλῶς κατὰ τὸν πρόποντα λόγον τῆς φύσεως πρὸς τὸν αὐτῆς αἴτιον φέρεσθαι ἐδιδάχθησαν, ἴν' ὅθεν ἀπλῶς αὐτοῖς ἐστὶ τό εἶναι, καὶ τό ὄντως εἶναί ποτε προστεθέν ὑποδέξωνται. Τί γὰρ ἂν καὶ ἔσται τῇ μὴ ἑαυτοῦ κατὰ τό εἶναι αἰτίῳ πρὸς ἑαυτοῦς ἴσως λογιζάμενοι εἶπον, πρὸς ἑαυτὸν ἢ ἄλλο τι παρά τὸν Θεὸν κινουμένῳ τό κέρδος, ὅποτε εἰς τὸν τοῦ εἶναι λόγον οὐδὲν ἑαυτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ ἄλλου τινός παρά τὸν Θεὸν περιποιῆσαι δυνησεται; Διὰ τοῦτο τὸν μὲν νοῦν περὶ μόνου Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν διανοεῖσθαι, καὶ τῇ ἀρρήτῳ δόξῃ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος, ἀγνώστως ἐπιβάλλειν, τὸν δὲ λόγον ἐρμηνευτὴν τῶν νοηθέντων γίνεσθαι καὶ ὑμνωδόν, καὶ τοὺς πρὸς αὐτὰ ἐνοποιοῦς ὀρθῶς διαλέγεσθαι τρόπους, τὴν δὲ αἴσθησιν κατὰ λόγον εὐγενισθεῖσαν τὰς ἐν τῷ παντὶ διαφόρους δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας φαντασιουμένην τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ὡς ἐφικτόν τῇ ψυχῇ διαγγέλλειν λόγους διδάξαντες, καὶ διὰ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου, ὥσπερ νοῦν, τὴν ψυχὴν σοφῶς οἰακίσαντες, τὴν ὑγρὰν ταύτην καὶ ἄστατον καὶ ἄλλοτε ἄλλως φερομένην καὶ διώδυσαν ἴχνεσιν.

(1117) Θεωρία τῆς διὰ τῆς θαλάσσης διαβάσεως διὰ Μωσέως.

Οὕτω τάχα καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ μέγας τῇ πληγῇ τοῦ παντοδυνάμου λόγου, οὗ σύμβολον ἦν ἴσως ἡ ῥάβδος, θαλάσσης τρόπον τῶν αἰσθητῶν διελὼν τὴν ἀπάτην, ἢ περιελὼν εἰπεῖν οἰκειότερον, στερῆράν καὶ ἀσάλευτον, τῷ πρὸς τὰς θείας ἐπαγγελίας ἐπειγομένῳ λαῷ τὴν ὑπίχνιον παρέσχετο γῆν, τὴν ὑπὸ αἴσθησιν, φημί, φύσιν ὀρθῶ λόγῳ εἶναι θεατὴν καὶ εὐπερίγραπτον καὶ βίῳ ἀρεταῖς ἠγλαϊσμένῳ βατὴν δεῖξας καὶ εὐπαρόδευτον, καὶ μηδένα κίνδυνον ἐκ τῆς ἐκατέρωθεν παφλαζούσης τῶν διακριθέντων ὑδάτων, οἷς τέως κεκάλυπτο, ὀρμῆς τοῖς οὕτως αὐτὴν διαπερῶσιν ἐπάγουσαν· εἶπερ τῷ κατ' ἀναγωγὴν λόγῳ διάκρισις ὑδάτων νοητῆς θαλάττης ἐστὶν ἢ τῶν κατ' ἄλλειψιν καὶ πλεονασμὸν ἀντικειμένων ταῖς ἀρεταῖς κακιῶν τῆς πρὸς ἀλλήλας συνεχείας διάστασις, ἣν πέφυκε λόγος ποιεῖν, καρδίως αὐτῶν καθαψάμενος, καὶ τοῖς ἐπὶ Θεὸν προτροπάδην ἐπειγομένοις οὐδαμῶς ἀλλήλαις αὐτὰς συναφθῆναι συγχωρῶν.

Θεωρία τῆς εἰς τό ὄρος ἀναβάσεως τοῦ Μωσέως.

Οὕτω πάλιν τῷ καλοῦντι ἐπόμενος Θεῷ, ὑπερσχῶν πάντα τὰ τῆδε, εἰς τὸν γνόφον εἰσῆλθεν, οὗ ἦν ὁ Θεός, τουτέστιν, εἰς τὴν ἀειδῆ καὶ ἀόρατον καὶ ἀσώματον διατριβὴν, νῷ πάσης ἐλευθέρῳ τῆς πρὸς ὅτιοῦν ἀρεξ Θεοῦ σχέσεως, ἐν ἣ γινόμενος, ὡς ἐνήν

μάλιστα ἀνθρωπίνην ἀξιοθῆναι φύσιν, οἷον ἔπαθλον τῆς μακαρίας ἐκείνης ἀναβάσεως ἄξιον τὴν χρόνου καὶ φύσεως τὴν γένεσιν περιγράφουσαν κομίζεται γνῶσιν, καὶ τύπον καὶ παράδειγμα τῶν ἀρετῶν αὐτόν ποιησάμενος τὸν Θεόν, πρὸς ὃν καθάπερ γραφὴν εὐφυῶς τοῦ ἀρχετύπου τὴν μίμησιν σώζουσιν ἑαυτὸν ἀποτυπώσας κάτεισι τοῦ ὄρους, ἧς μετείληφε δόξης κατὰ τὸ πρόσωπον ἐπισημαίνων τὴν χάριν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὡσπερ θεοειδοῦς τύπου τύπον ἑαυτὸν γενόμενον ἀφθόνως διδούς καὶ προτιθέμενος, καὶ δηλοῖ τοῦτο ποιῶν περὶ ὧν εἶδε τε καὶ ἤκουσε τῷ λαῷ ἐξηγούμενος, καὶ γραφῇ τοῖς μετ’ αὐτόν οἷόν τινα κληρὸν θεόδοτον παραδιδούς τοῦ Θεοῦ τὰ μυστήρια.

Θεωρία τῆς Ἰησοῦ ἡγεμονίας, καὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τῆς δευτέρας δι’ αὐτοῦ περιτομῆς τοῖς ἐκ πέτρας ξίφεσιν.

Οὕτως Ἰησοῦ ὁ Μωσέως διάδοχος, ἵνα τὰ πολλά τῶν περὶ αὐτοῦ ἱστορουμένων παραδράμω διὰ τὸ πλῆθος, παραλαβὼν τὸν λαόν πολλοῖς πρότερον πρὸς εὐσέβειαν παιδευθέντα κατὰ τὴν ἔρημον τρόποις, μετὰ τὴν ἐν τῷ ὄρει Μωϋσέως τελευτήν, καὶ ξένω περιτομῆς εἶδει καθαγνίσας αὐτόν ταῖς ἐκ πέτρας μαχαίραις, καὶ τὸν Ἰορδάνην ξηραθέντα τῇ προπομπῇ τῆς θείας κιβωτοῦ τούς τοῦ λαοῦ πάντας (1120) ἀτεγγεῖς διαβιβάσας, τὸν δι’ αὐτοῦ τυπικῶς μηνυόμενον Σωτῆρα λόγον παρεδήλου, μετὰ τὴν τελευτήν τοῦ γράμματος τῶν νομικῶν διατάξεων τὴν ἐν τῷ ὕψει τῶν νοημάτων γινομένην τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὁρῶντος Θεόν ἡγεμονίαν παραλαβόντα, καὶ παντός μὲν ψυχῆς καὶ σώματος μολυσμοῦ τῷ τομωτάτῳ λόγῳ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως περιτέμοντα, παντός δὲ ὄνειδισμοῦ τῶν πρὸς ἀμαρτίαν ἐρεθιζόντων ἐλευθεροῦντα, καὶ τὴν ρέουσιν τοῦ χρόνου φύσιν καὶ τῶν κινουμένων διαβιβάζοντα πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν, τοῖς ὡμοῖς ἀρετῶν ἐπαιωρουμένην ἔχοντα τὴν δεικτικὴν τῶν θείων μυστηρίων γνῶσιν.

Θεωρία τῆς Ἰεριχοῦς καὶ τῶν ἑπτὰ περιόδων, καὶ τῆς κιβωτοῦ καὶ τῶν σαλπύγγων καὶ τοῦ ἀναθέματος.

Οὕτω πάλιν περιόδοις ἑπτὰ καὶ σάλπιγξι τοσαύταις σὺν ἀλαλαγμῷ μυστικῶ τὴν δυσάλωτον ἢ καὶ ἀνάλωτον εἶναι δόξασαν πόλιν Ἰεριχὴ κατασεῖσας τὸν αὐτόν τοῦ Θεοῦ Λόγον μυστικῶς ἐνέφαινε ὡς νικητὴν τοῦ κόσμου καὶ συντελεστήν τοῦ αἰῶνος, νῶ καὶ λόγῳ, ἥτοι γνώσει καὶ ἀρετῇ. Ὡν ἡ κιβωτός καὶ αἱ σάλπιγγες τύπος ὑπῆρχον, τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ τὸν αἰσθητὸν αἰῶνα εὐάλωτον δεικνύοντα καὶ εὐκαθαίρετον, καὶ μηδὲν τῶν ἐν αὐτῷ πρὸς ἀπόλαυσιν ἐπιτήδειον τοῖς τῶν θείων ἐρασταῖς ἀγαθῶν, ὡς θανάτῳ καὶ φθορᾷ συνημμένον καὶ θείας ἀνανακτῆσεως αἴτιον. Καὶ δηλοῖ Ἄχαρ ὁ τοῦ Χαρμί, ὅπερ τοῦ εἰσοικίσασθαί τι τῶν αἰσθητῶν, τὸν οἴκτιστον ἐκεῖνον κατὰ θεῖαν ψῆφον ἀπενεγκάμενος θάνατον, ὃν ἐργάζεται λόγος τῷ βάθει τῆς πονηρᾶς συνειδήσεως ἐναποπνίγων τὸν οὕτω τιμωρηθῆναι ἄξιον.

Θεωρία Τύρου καὶ τοῦ αὐτῆς βασιλέως, καὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς.

Οὕτω πάλιν καθὼς γέγραπται, Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καταλαβόμενος τὴν Ἀσώρ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς ἀποκτείνας ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ πᾶν ἐμπνέον ἐξολοθρεύσας ἐν αὐτῇ,

ἣτις ἦν πρότερον ἄρχουσα πασῶν τῶν χωρῶν, ἐδιδάσκετο, ὧν μυστηρίων τύπος προβέβλητο τούς λόγους, ὅτι ὁ ἀληθινός Σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ τῶν πονηρῶν καθαιρέτης δυνάμεων, καί κληροδότης τῶν ἀξίων τῆς χάριτος, κατά τόν καιρόν τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως διά σταυροῦ καταλαβόμενος τήν ἁμαρτίαν καί τόν βασιλέα αὐτῆς τόν διάβολον (ἦρχε γάρ πάντων ποτέ βασιλεύουσα ἡ ἁμαρτία) ἀπέκτεινε τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καί ἐξωλόθρευσε αὐτῆς πᾶν ἔμπνεον, τουτέστι τά πάθη τά ἐν ἡμῖν, καί τά ἐπ' αὐτοῖς αἰσχρά καί πονηρά ἐνθυμήματα, ἵνα μηδέ τό ὄπωσοῦν ἐν τοῖς τοῦ Χριστοῦ καί κατά Χριστόν ζῶσιν ἔμπνεοντος δίκην καθ' ὅτιοῦν ἔχη λοιπόν τό κινεῖσθαι καί ζῆν ἡ ἁμαρτία.

(1121) Θεωρία εἰς τό, "Οἱ οὐρανοί διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ."

Οὕτω Δαβίδ ὁ μετ' ἐκείνους μέν τῷ χρόνῳ, κατ' ἐκείνους δέ τῷ πνεύματι, ἵνα τούς Κριτάς παραδράμω πολλά ἔχοντας ἐν τῷ βίῳ μυστήρια, τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ διηγουμένων τῶν οὐρανῶν ἀκούων, καί τήν ποιήσιν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλοντος τοῦ στερεώματος (τό θαυμάσιον, οἷς ψυχῆν ὁ Δημιουργός οὐκ ἐνέθηκε), τούς περί θεολογίας νοός ἀκοαῖς παρά τῶν ἀψύχων ὑποδέχεται λόγους, καί τούς τῆς προνοίας καί κρίσεως ἐξ ἀποτελέσματος, κατά τό ἀνθρώποις ἐφικτόν, ἐδιδάσκετο τρόπους, τῶν, οἷς δηλονότι κατά μέρος ποικίλλεται ἡ τοῦ παντός διεξαγωγή, οὐκ ἐφικνούμενος λόγων.

Θεωρία εἰς τό, " Ὁ πατήρ μου καί ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με. "

Οὕτω πάλιν Ὁ πατήρ μου καί ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, ὁ δέ Κύριος προσελάβετό με, φάσκων τήν τοῦ κατά φύσιν τῆς σαρκός περί γένεσιν καί φθοράν νόμου, καθ' ὃν πάντες διά τήν παράβασιν καί γεννώμεθα καί συνιστάμεθα, καί τῆς τιθηνούσης ἡμᾶς μητρός δίκην αἰσθήσεως ἀπόλειψίν τε καί ἀποφυγῆν ἀναγκαίαν εἶναι τοῖς τῶν ἀφθάρτων ἐπιθυμηταῖς ἐπικεκρυμμένως, οἶμαι, διηγόρευε· δι' ὧν ὁ μέν ὀρώμενος κόσμος ἀφίεται καί ἀφίησιν, ὁ δέ Κύριος προσλαμβάνεται, καί τῷ πνευματικῷ υἱοθετῶν νόμῳ τούς ἀξίους, καί τοῖς ἀξίοις πατροθετούμενος, δι' ἀρετῆς καί γνώσεως, ὅλον ἑαυτόν ὅλοις αὐτοῖς καθ' ὁμοίωσιν, ὡς ἀγαθός, ἐνδίδωσιν. Ἡ τάχα διά τοῦ πατρός καί τῆς μητρός τόν γραπτόν νόμον καί τήν κατ' αὐτόν σωματικήν λατρείαν αἰνίττεται, ὧν τῇ ὑποχωρήσει τό φῶς τοῦ πνευματικοῦ νόμου ταῖς καρδίαις τῶν ἀξίων ἀνατέλλειν πέφυκε, καί τῆς κατά σάρκα δουλείας ἐλευθερίαν χαρίζεσθαι.

Θεωρία εἰς τήν ὄπτασίαν Ἡλίου τήν ἐν τῷ σπηλαίῳ Χωρήβ.

Οὕτως Ἡλίας ὁ περινόητος μετά τό πῦρ ἐκεῖνο, μετά τόν συσσεισμόν, μετά τόν συσσεισμόν, μετά τό μέγα καί κραταῖον πνεῦμα τό διαλύον ὄρη, ἃ δὴ ζῆλον καί διάκρισιν εἶναι καί τήν ἐν πληροφορίᾳ πρόθυμον πίστιν ὑπολαμβάνω (ἡ μέν γάρ διάκρισις, ὡσπερ σεισμός τά συνεχῆ, τήν μοχθηρίᾳ πυκνωθεῖσαν ἔξιν διά τῆς ἀρετῆς ἐπισείουσα τῆς κακίας ἐξίστησιν, ὁ δέ ζῆλος πυρός δίκην ἀνάπτων τούς ἔχοντας τῇ ζέσει τοῦ πνεύματος παιδεύειν πείθει τούς ἀσεβεῖς, ἡ δέ πίστις, πνεύματος βιαίου τρόπον, δόξης ἕνεκεν Θεοῦ πρός καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων δι' ἐπιδείξεως θαυμάτων ὠθοῦσα τούς ἀπαθεῖς ὕδατος γνωστικοῦ καί πυρός θεοποιοῦ χορηγόν τόν ὄντως πιστόν ἄνθρωπον καθίστησι, καί τῷ μέν τόν δι' ἀγνοίας λιμόν (1124) θεραπεύουσα, τῷ δέ τοῖς θύουσι δι'

οικειότητα τόν Θεόν εὐμενίζουσα, καί τούς τῆς κακίας διδασκάλους λογισμούς τε καί δαίμονας λογοσοφίας κτιννῦσα τῆς τῶν παθῶν δουλείας τούς κεκρατημένους ἐλευθεροῖ) μετά ταῦτα πάντα φωνῆς τῆς ἐν ἧ ὁ Θεός ὑπῆρχε λεπτῆς αὔρας αἰσθόμενος τήν προφορᾶ λόγου καί τρόποις βίου καί ἤθεσι θείαν καί ἀτάραχον καί εἰρηνικὴν καί παντελῶς αὐλον καί ἀπλῆν καί παντός εἴδους ἐλευθέραν καί σχήματος κατάστασιν, λεχθῆναι ἢ δειχθῆναι μὴ δυναμένην, μυστικῶς ἐδιδάσκετο. Ἦς καταπλαγεῖς τε τήν δόξαν καί τῷ κάλλει τρωθεῖς, τοῦ ζηλωτῆς εἶναι τό πρός αὐτήν εἶναι μᾶλλον ποθήσας, τουτέστι τοῦ ὑπέρ ἀληθείας μάχεσθαι τό μετά τῆς ἀληθείας δι' ὄλου γενέσθαι, καί μηδέν ἀντικείμενον ὄραν ἢ γινώσκειν τῷ μόνον τόν Θεόν ὄλον δι' ὄλου ἐν πᾶσιν ὄντα ἐπίστασθαι πολλῶ τιμιώτερον κρίνας, ἔτι ὢν ἐν σαρκί πρός αὐτήν ὑπάρχων φυλάττεται, θείῳ ἀρετῶν ἄρματι τήν ὕλην διαπεράσας, ὡς προκατάλυμμα τῆς καθαρᾶς τοῦ νοῦ πρός τά νοητά διαβάσεως, καί τῆς σαρκός τό νέφος τό ἐπισκοτοῦν τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς διά τῶν αὐτῆς παθημάτων, ἵνα καί αὐτός ὢν ἐπόθησεν ἀρρήτων ἀγαθῶν μέτοχος γένηται, ὡς ἐφικτόν τῷ ἔτι μετά σαρκός τῆς ὑπό φθοράν, καί ἡμῖν τάχα τῶν ἐπηγγελμένων βεβαία γένηται πίστωση. Τοῦτο γάρ αὐτῷ καί ὁ Θεός ὑπετίθετο διά τῶν οὕτω μυστικῶς δεδραματουρηγμένων ἀλαλήτως βοῶν, ὅτι παντός ἄλλου ἀγαθοῦ τό μετά Θεοῦ μόνου διά τῆς εἰρήνης εἶναι λυσιτελέστερον.

Θεωρία εἰς τόν Ἑλισσαῖον, τόν αὐτοῦ μαθητήν.

Οὕτως ὁ τούτου μαθητής καί κληρονόμος τοῦ πνεύματος Ἑλισσαῖος μηκέτι ταῖς ὑλικάς φαντασίαις ἐχομένην ἔχων δι' ἐνεργείας τήν αἴσθησιν, ἄτε διαβαθεῖσαν ἤδη ταῖς κατά νοῦν τοῦ πνεύματος χάρισι, τάς ταῖς πονηραῖς ἀντιθέτους θείας δυνάμεις περί αὐτόν οὔσας δι' ἄλλης ὀμμάτων ἐνεργείας αὐτός τε ὄρων καί τῷ φοιτητῇ τό ὄραν χαριζόμενος ἰσχυροτέραν τῆς ἀσθενείας τήν δύναμιν, λέγω δὴ τῆς σαρκός, περί ἣν τῆς πονηρίας τά πνεύματα τόν διορατικόν νοῦν ἐνδρεύουσι, πλέον ἔχειν τήν ψυχὴν, περί ἣν τῶν ἀγγέλων αἱ φάλαγγες παρεμβάλλουσιν, οἷον βασιλικὴν εἰκόνα περιϊστάμενοι, καί ἐδιδάσκετο καί ἐδίδασκεν.

Θεωρία εἰς τὴν Ἄνναν καί τόν Σαμουήλ.

Οὕτω καί ἡ μακαρία Ἄννα ἡ τοῦ μεγάλου μήτηρ Σαμουήλ, στεῖρα οὔσα καί ἄτεκνος, παρά τοῦ Θεοῦ καρπὸν αἰτησαμένη κοιλίας, καί ἀντιδώσειν καί ἀντιχαρίζεσθαι τό δοθησόμενον τῷ διδόντι καί χαριζόμενῳ Θεῷ διά τῆς ἐν τῷ ναῷ προσεδρείας θερμῶς ὑποσχομένη, ἐδίδασκε μυστικῶς τό δεῖν πᾶσαν ψυχὴν ἡδονῶν σαρκικῶς στειρεύουσαν, διά τῆς τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀρετῶν τά σπέρματα, ἵνα τό βλέπειν τά ἔμπροσθεν γνωστικῶς δυνάμενον κατά διάνοιαν συλλαβοῦσα ὑπήκοον τοῦ Θεοῦ λόγον καί τεκοῦσα (1125) προσενέγκαι δυνηθῆ, διά τῆς κατά τὴν θεωρίαν εὐσεβοῦς προσεδρείας, ὡς μέγα χρέος καί τίμιον, μηδέν ἴδιον ἔχειν κρίνουσα, ὥστε δεῖξαι τόν Θεόν μόνον διδόντα τε καί δεχόμενον· καθά πού φησιν ὁ νόμος, Τά δῶρά μου, δόματά μου, καρπώματά μου, διατηρήσετε προσφέρειν μοι, ὡς ἐξ αὐτοῦ τε καί εἰς αὐτόν παντός ἀγαθοῦ καί ἀρχομένου καί λήγοντος. Πέφηκε γάρ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος οἷς ἂν ἐγγένηται τῆς τε σαρκός ἀθετεῖν τά κινήματα καί τῆς πρός αὐτά τήν ψυχὴν ἀναστέλλειν ῥοπῆς, καί πάσης πληροῦν ἀληθοῦς διαγνώσεως.

Θεωρία εις τόν ἀφορίζοντα τήν ἀκάθαρτον οἰκίαν.

Καί γάρ τόν ἱερέα κατά τήν νομικήν διαταγήν εἰσιόντα εις τήν καθ' ὄντιναοῦν τρόπον ἀκάθαρτον οἰκίαν, καί ἀφορίζοντα αὐτήν, καί τά πρός κάθαρσιν διαστέλλοντα τοῖς κεκτημένοις ἀκούων τόν ἀρχιερέα λόγον δι' αὐτοῦ παραδηλοῦσθαι νοῶ, φωτός δίκην καθαρωτάτου εἰσιόντα εις τήν ψυχὴν, καί τά ἐναγῆ βουλεύματα καί διανοήματα μετά τῶν ὑπαιτίων πράξεων ἐκκαλύπτοντα, καί τούς τῆς ἐπιστροφῆς καί καθάρσεως τρόπους σοφῶς ὑποτιθέμενον. Ὅπερ, οἶμαι, σαφέστερον ἢ τόν μέγαν προφήτην Ἥλιαν ὑποδεξαμένη παραδηλοῦσα ἔλεγεν, Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, εἰσήλθεσ πρός ἐμέ τοῦ ἀναμνήσαι με τάς ἀδικίας μου.

Θεωρία εις τόν ἅγιον Ἥλιαν, καί εις τήν Σαραφθίαν χήραν.

Πᾶσα γάρ ψυχὴ χηρεύουσα τε καλῶν καί ἀρετῆς ἔρημος καί γνώσεως Θεοῦ ἐπειδάν τόν θεῖον καί διαγνωστικόν ὑποδέξεται λόγον, εις μνήμην ἐρχομένη τῶν αὐτῆς ἀμαρτημάτων διδάσκεται πως ἀρετῶν ἄρτοις τόν διατρέφοντα τρέφειν λόγον, καί ποτίζειν ἀληθείας δόγμασι τήν πηγὴν τῆς ζωῆς, καί αὐτῆς τῆς φύσεως τήν εις αὐτήν προκρίνειν θεραπείαν, δι' ἧς τε ὑδρία σάρξ τήν ἐπί ταῖς ἀρεταῖς πρακτικὴν συντομίαν χορηγήσει, καί ὁ καμψάκης νοῦς τήν τό φῶς συντηροῦσαν τῆς γνώσεως θεωρίαν διηνεκῶς πηγάσει, καί ὁ ἔμφυτος λογισμός, ὡσπερ ἐκεῖ τῆς χήρας ὁ υἱός, τήν ἐμπαθῆ προτέραν ἀποθέμενος ζωὴν τῆς παρά τοῦ λόγου διδομένης θείας καί ἀληθοῦς γενέσθαι μέτοχος ἀξιωθήσεται ζωῆς.

Θεωρία εις τήν μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου.

Οὕτω καί τῶν Χριστοῦ μαθητῶν πρός τοῖς εἰρημένοις τινές, οἷς συναναβῆναί τε καί συνεπαρθῆναι αὐτῶ πρός τό ὄρος τῆς αὐτοῦ φανερώσεως δι' ἀρετῆς ἐπιμέλειαν ἐξεγένετο μεταμορφωθέντα θεασάμενοι, τῶ τε φωτί τοῦ προσώπου ἀπρόσιτον, καί τῆ τῶν αἰσθημάτων λαμπρότητι κατάπληκτοι, καί τῆ τῶν ἐκατέρωθεν συνόντων τιμῆ Μωσέως καί Ἥλιου γεγεννημένον αἰδεσιμώτερον ἐπεγνωκότες, (1128) ἀπό τῆς σαρκός εις τό πνεῦμα μετέβησαν, πρὶν τήν διά σαρκός ἀποθέσθαι ζωὴν, τῆ ἐναλλαγῆ τῶν κατ' αἴσθησιν ἐνεργειῶν ἦν αὐτούς τό πνεῦμα ἐνήργησε, περιελόν τῆς ἐν αὐτοῖς νοεράς δυνάμεως τῶν παθῶν τά καλύμματα, δι' οὗ καθαρθέντες τά τῆς ψυχῆς καί σώματος αἰσθητήρια τῶν παραδειχθέντων αὐτοῖς μυστηρίων τούς πνευματικούς ἐκπαιδεύονται λόγους. Τήν μέν ἀκτινοφανῶς ἐκλάμπουσαν τοῦ προσώπου πανόλβιον αἴγλην, ὡς πᾶσαν ὀφθαλμῶν νικῶσαν ἐνέργειαν, τῆς ὑπέρ νοῦν καί αἴσθησιν καί οὐσίαν καί γνώσιν θεότητος αὐτοῦ σύμβολον εἶναι μυστικῶς ἐδιδάσκοντο, ἀπό τοῦ μή ἔχειν αὐτοῦ εἶδος μήτε κάλλος καί τοῦ σάρκα τόν λόγον γεγεννημένον γινώσκειν ἐπί τόν ὠραῖον κάλλει παρά τούς υἱούς τῶν ἀνθρώπων καί τήν ἐν ἀρχῇ αὐτόν εἶναι καί πρός τόν Θεόν εἶναι καί Θεόν εἶναι, ἔννοιαν χειραγωγούμενοι, καί πρός τήν ὡς Μονογενοῦς παρά Πατρός πλήρη χάριτος καί ἐληθείας δόξαν διά τῆς παντελῶς πᾶσιν ἀχώρητον αὐτόν ἀνυμνούσης θεολογικῆς ἀποφάσεως γνωστικῶς ἀναγόμενοι· τά δέ λευκανθέντα ἱμάτια τῶν ῥημάτων τῆς ἀγίας Γραφῆς φέρειν σύμβολον, ὡς τῆνικαῦτα λαμπρῶν καί τρανῶν καί σαφῶν αὐτοῖς γενομένων, καί παντός γριφώδους αἰνίγματος καί συμβολικοῦ σκιάσματος χωρίς νοουμένων, καί τόν ἐν αὐτοῖς ὄντα τε καί καλυπτόμενον παραδηλούντων λόγον, ὀπηνίκα τήν τε λείαν καί ὀρθήν περί Θεοῦ γνώσιν ἔλαυνον, καί τῆς πρός τόν κόσμον καί τήν σάρκα προσπαθείας ἠλευθερώθησαν· ἢ τῆς κτίσεως αὐτῆς

κατά περιαιρέσιν τῆς δοκούσης τέως ἐμφαίνεσθαι αὐτῇ τῶν ἡπατημένων καί μόνῃ αἰσθήσει προσδεδεμένων ῥυπαρᾶς ὑπολήψεως, διά τῆς τῶν αὐτήν συμπληρούντων διαφόρων εἰδῶν σοφῆς ποικιλίας, ἀναλόγως ἱματίου τρόπον τήν ἀξίαν τοῦ φοροῦντος τήν τοῦ γενεσιουργοῦ λόγου δύναμιν μηνυούσης. Ἄμφω γάρ ἐπὶ τοῦ λόγου ἀρμόσει τὰ λεγόμενα, ἐπεὶ καί ἀμφοῖν δι' ἀσαφείας κεκάλυπται δι' ἡμᾶς εἰκότως, πρὸς τό μή τολμᾶν τοῖς ἀχωρήτοις ἀναξίως προσβάλλειν, τῷ μὲν ῥητῷ τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὡς λόγος, τῇ δέ κτίσει, ὡς κτίστης καί ποιητής καί τεχνίτης. Ὅθεν ἀναγκαίως ἀμφοτέρων ἐπιδεισθαί φημι τόν πρὸς Θεόν ἀμέπτως εὐθυπορεῖν βουλόμενον, τῆς τε γραφικῆς ἐν πνεύματι γνώσεως, καί τῆς τῶν ὄντων κατά πνεῦμα φυσικῆς θεωρίας ὥστε ἰσοτίμους καί τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις παιδεύοντας τοὺς δύο νόμους, τόν τε φυσικόν καί τόν γραπτόν, καί μηδέτερον θατέρου ἔχοντα πλέον ἢ ἔλαττον, δύνασθαι δεῖξαι, ὡς εἰκός, τόν τελείας ἐραστήν γενέσθαι τῆς σοφίας τέλειον ἐπιθυμοῦντα.

Θεωρία τοῦ τε φυσικοῦ καί τοῦ γραπτοῦ νόμου, καί τῆς αὐτῶν κατ' ἐπαλλαγῆν εἰς ἀλλήλους συνδρομῆς.

Νοῶ τόν μὲν ὁμαλῶς ὅτι μάλιστα κατά λόγον διευθυνόμενον διά τῶν ἐν αὐτῶ συμφυῶν θεαμάτων βίβλου τρόπον τό ἐναρμόνιον τοῦ παντός ὕφασμα (1129) ἔχοντα, γράμματα μὲν καί συλλαβὰς ἐχούσης, τὰ πρὸς ἡμᾶς πρῶτα, προσεχῆ τε καί μερικά, καί πολλαῖς παχυνόμενα κατά σύνοδον ποιότησι σώματα, ῥήματα δέ, τὰ τούτων καθολικώτερα, πόρρω τε ὄντα καί λεπτότερα, ἐξ ὧν σοφῶς ὁ διαχαράξας καί ἀρρήτως αὐτοῖς ἐγκεχαραγμένος λόγος ἐναγινωσκόμενος ἀπαρτίζεται, τήν ὅτι μόνον ἐστίν, οὐχ ὅτι ποτέ δέ ἐστίν οἰανοῦν παρεχόμενος ἔννοιαν, καί διά τῆς εὐσεβοῦς τῶν διαφόρων φαντασιῶν συλλογῆς εἰς μίαν τοῦ ἀληθοῦς εἰκασίαν ἐνάγων, ἀναλόγως ἑαυτόν διά τῶν ὄρατῶν ὡς γενεσιουργός ἐνορᾶσθαι, διδούς τόν δέ μαθήσει κατορθοῦμενον, διά τῶν αὐτῷ σοφῶς ὑπηγορευμένων ὥσπερ κόσμον ἄλλον ἐξ οὐρανοῦ καί γῆς καί τῶν ἐν μέσῳ, τῆς ἠθικῆς φημι καί φυσικῆς καί θεολογικῆς φιλοσοφίας συνιστάμενον, τήν ἄφατον καταμηνύειν τοῦ ὑπαγορεύσαντος δύναμιν, καί ταυτόν ἀλλήλοις κατ' ἐπαλλαγῆν ὄντας δεικνύοντα τόν μὲν γραπτόν τῷ φυσικῷ κατά τήν δύναμιν, τόν δέ φυσικόν ἔμπαλιν τῷ γραπτῷ κατά τήν ἔξιν, καί τόν αὐτόν μηνύοντας καί καλύπτοντας λόγον, τόν μὲν τῇ λέξει καί τῷ φαινομένῳ, τό δέ τῇ νοήσει καί τῷ κρυπτομένῳ. Ὡς γάρ τῆς ἀγίας Γραφῆς τὰ μὲν ῥήματα ἱμάτια λέγοντες, τὰ δέ νοήματα σάρκας τοῦ λόγου νοοῦντες, τοῖς μὲν καλύπτομεν, τοῖς δέ ἀπακαλύπτομεν, οὕτω καί τῶν γεγονότων τὰ πρὸς τό ὄρασθαι προβεβλημένα εἶδη τε καί σχήματα ἱμάτια λέγοντες, τοὺς δέ καθ' οὐς ἔκτισται ταῦτα λόγους σάρκας νοοῦντας, ὡσαύτως τοῖς μὲν καλύπτομεν, τοῖς δέ ἀποκαλύπτομεν. Κρύπτεται γάρ φαινόμενος ὁ τοῦ παντός δημιουργός καί νομοθέτης λόγος, κατά φύσιν ὑπάρχων ἀόρατος, καί ἐκφαίνεται κρυπτόμενος, μή λεπτός εἶναι φύσει τοῖς σοφοῖς πιστευόμενος. Εἴη δέ ἡμῖν τοῦτο δι' ἀποφάσεως ἐκφαίνειν κρυπτόμενον, καί πᾶσαν σχημάτων τε καί αἰνιγμάτων τό ἀληθές εἰκονίζουσας δύναμιν παρελθεῖν μᾶλλον καί πρὸς αὐτόν τόν λόγον ἀπό τοῦ γράμματος καί τῶν φαινομένων κατά τήν τοῦ πνεύματος δύναμιν ἀρρήτως ἀναβιβάζεσθαι, ἢ τοῦτο φαινόμενον κρύπτειν διά τῆς θέσεως γίνεσθαι ἵνα μή καί ἡμεῖς φονευταί τοῦ λόγου γενόμενοι Ἑλληνικῶς τῇ κτίσει λατρεύσωμεν παρά τόν κτίσαντα, μηδέν ἀνώτερον τῶν ὀρωμένων εἶναι πιστεύοντες καί τῶν αἰσθητῶν μεγαλοπρεπέστερον, ἢ μέχρι μόνου τοῦ γράμματος διαβλέποντες τό σῶμα μόνον Ἰουδαϊκῶς περί πολλοῦ ποιησώμεθα, τήν κοιλίαν θεοποιήσαντες, καί τήν αἰσχύνην ἡγησάμενοι δόξαν, τόν αὐτόν τοῖς θεοκτόνοις κληρον

ἀπενεγκώμεθα, ὡς τόν καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς πρὸς ἡμᾶς γενόμενον διὰ σώματος καὶ συλλαβαῖς καὶ γράμμασι παχυθέντα διὰ τὴν αἴσθησιν, ὅλην τοῦ ἐν ἡμῖν νοεροῦ τὴν δύναμιν πρὸς ἑαυτὴν ἐπικλίνας, οὐ διαγινώσκοντες λόγον. Φησὶ γάρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Καὶ γάρ καθ' αὐτό μόνον τὸ γράμμα στεργόμενον τόν ἐν αὐτῷ ἀποκτείνει λόγον τοῖς στέργουσιν εἴωθεν, ὡσπερ καὶ τὸ κάλλος τῶν κτισμάτων μὴ πρὸς δόξαν τοῦ πεπονηκότος (1132) ὀρώμενον τῆς κατὰ λόγον εὐσεβείας ἀποστερεῖν τοὺς θεωμένους πέφυκε. Καὶ πάλιν τὸ Εὐαγγέλιον, Εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, δηλαδή τῆς κακίας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ, τουτέστι πᾶσα περί Θεοῦ εὐσεβῆς ἔννοια. Κολοβοῦνται γάρ κακίας ἡμέραι, τῆς κατ' αἴσθησιν δημιουργούσης αὐτὰς ἐσφαλμένης κρίσεως τῷ λόγῳ περιγραφείσης, καὶ τοῦ κατ' αὐτόν εὐσεβοῦς δικαιώματος κατόπιν γεγεννημένης. Ἀντιχρίστου γάρ οὐδὲν διενήνοχεν ὁ τῆς σαρκὸς νόμος, αἰεὶ παλαίων τῷ πνεύματι καὶ τῷ αὐτοῦ θείῳ νόμῳ ἀντιτασσόμενος, ἕως ἢ παροῦσα ζωὴ τοῖς ἡττημένοις αὐτῇ προσφιλεῖς ἐστὶ καὶ ἐράσμιος, καὶ οὐπω φανείς ὁ λόγος τῷ ῥήματι τῆς δυηνάμεως ἀνεῖλε, διακρίνας τοῦ ἀθανάτου τὸ θνητόν, καὶ τῆς ἐλευθερίας τὴν διοχλοῦσαν ἕξω ποιησάμενος δουλείαν, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ψεύδους καθαρὰν ἀποδείξας, καὶ τῶν θείων καὶ αἰώνιων τὰ ὑλικά καὶ πρόσκαιρα ἀποδιορίσας, πρὸς ἃ πέφυκεν ὁ νοῦς διὰ τῆς κατ' αἴσθησιν πρὸς αὐτὰ οἰκειότητος πλανώμενος ἐπικλίνεσθαι καὶ τῇ ἀλόγῳ θανατοῦσθαι στοργῇ πρὸς ὃν μάλιστα προηγουμένως θεοπρεπῆς τοῦ λόγου κατάβασις γίνεται, τοῦ θανάτου τῆς ἀγνοίας αὐτόν ἀνεγείρουσα, καὶ τῆς πρὸς τὰ ὑλικά ἐμπαθοῦς διαθέσεως ἀναστελλούσα καὶ πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐραστόν τὴν ἔφρουν αὐτοῦ ἐπανάγουσα. Διὸ ἀναγκαίως οἶμαι δεῖν τοῦ ὑπὲρ τὰ ἐνδύματα μακρῶ κρείσσονος σώματος, τουτέστι τῶν θείων καὶ ὑψηλῶν νοημάτων, τῆς τε ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν κτίσιν θεαμάτων, φροντίζειν λογικούς ὄντας, καὶ διὰ λόγου πρὸς λόγον σπεύδοντας (καθὼς φησιν ὁ λόγος αὐτός, Οὐχὶ πλέον ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;) μήπως ἐν καιρῷ διαλεγθῶμεν μηδὲν ἔχοντες τούτων ἐπειλημμένοι, τοῦ ὑφεστῶτος καὶ ὑφιστῶτος τὰ πάντα λόγου οὐ περιδραξάμενοι, κατὰ τὴν Αἰγυπτίαν ἐκείνην, ἣτις μόνων τῶν ἱματίων τοῦ Ἰωσήφ ἐπιλαβομένη τῆς τοῦ ἐραστοῦ παντελῶς διήμαρτεν ὁμιλίας. Οὕτω γάρ ἂν τὰ τε ἐνδύματα τοῦ λόγου, φημί δὴ τὰ ῥήματα τῆς Γραφῆς, καὶ τὰ φαινόμενα κτίσματα, λαμπρά τε καὶ ἐπίδοξα τῇ ἐναλλαγῇ τῶν περὶ αὐτόν δογμάτων, καὶ τῷ θείῳ λόγῳ ἐμπρέποντα διὰ τῆς ὑψηλῆς θεωρίας, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβάντες τῆς θείας μεταμορφώσεως θεασόμεθα, οὐδαμῶς πληκτικῶς εἰργόμενοι τῆς μακαρίας τοῦ λόγου ἀφῆς κατὰ τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν, κηπουρόν εἶναι δόξασαν τόν Κύριον Ἰησοῦ, καὶ μόνων τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν δημιουργόν οὕτω μηδὲν ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν εἶναι νομίζουσαν, ἀλλὰ καὶ ὁψόμεθα καὶ προσκυνήσομεν ζῶντα ἐκ νεκρῶν πρὸς ἡμᾶς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, γενόμενον, τῆς κατ' αἴσθησιν παντελῶς ἐν ἡμῖν ἐνεργείας ἀποσβεσθείσης, τόν τε λόγον αὐτόν καὶ Θεόν πάντα ἐν πᾶσιν ὄντα, καὶ πάντα ἑαυτοῦ δι' ἀγαθότητα τὰ μὲν νοητὰ σῶμα, τὰ δὲ αἰσθητὰ ἱμάτιον πεπονηκότα γνωσόμεθα. Περὶ ὧν εἰρησθαι δοκεῖν οὐκ ἀπεικός τό, (1123) Πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν νοῦ τῶν ὀρωμένων φθορὰν, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοῦς, καὶ ἀλλαγῆσονται, διὰ τὴν προσδοκωμένην τῆς ἀφθαρσίας χάριν.

Περὶ τῶν πέντε τρόπων τῆς φυσικῆς θεωρίας σύντομος ἐξήγησις.

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς λόγους εἰσόμεθα, τοὺς τελευταίους δηλαδή καὶ ἡμῖν ἐφικτούς, ὧν προβέβληται ἢ κτίσις διδάσκαλος, καὶ τοὺς αὐτοῖς συνημμένους πέντε τῆς

θεωρίας τρόπους, οἷς διαιροῦντες τήν κτίσιν οἱ ἅγιοι τούς ἐπ' αὐτῇ μυστικούς μετ' εὐσεβείας συνελέξαντο λόγους, εἰς οὐσίαν, καί κίνησιν, καί διαφοράν, κράσιν τε καί θέσιν, αὐτήν ἐπιμερίσαντες. Ὡν τρεῖς μὲν ἔφασαν εἶναί τε πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ προηγουμένως καί προβεβλησθαι χειραγωγικούς, τόν κατ' οὐσίαν, τόν κατὰ κίνησιν, τόν κατὰ διαφοράν, δι' ὧν ὁ Θεός γνωστός τοῖς ἀνθρώποις γίνεται ἐν τῶν ὄντων τάς περί αὐτοῦ ἐμφάσεις συλλεγομένοις ὡς δημιουργοῦ καί προνοητοῦ καί κριτοῦ· δύο δέ παιδαγωγικούς πρὸς ἀρετὴν καί τήν πρὸς Θεόν οἰκείωσιν, τόν κατὰ κράσιν καί τόν κατὰ θέσιν, δι' ὧν τυπούμενος, ὁ ἄνθρωπος Θεός γίνηται, τὸ Θεός εἶναι παθῶν ἐκ τῶν ὄντων, ὅλην τοῦ Θεοῦ τήν κατ' ἀγαθότητα ἔμφασιν κατὰ νοῦν ὡσπερ ὀρῶν, καί ἑαυτῷ κατὰ λόγον ταύτην εἰλικρινεστάτην μορφούμενος. Ὁ γάρ δι' εὐσεβοῦς γνώσεως, φασίν, ὁ καθαρὸς ὄρᾳν πέφυκε νοῦς, τοῦτο καί παθεῖν δύναται, αὐτὸ ἐκεῖνο κατὰ τήν ἕξιν δι' ἀρετῆς γινόμενος. Οἷον, τήν μὲν οὐσίαν θεολογίας εἶναι διδάσκαλον, δι' ἧς τῶν ὄντων τὸ αἷτιον ἐπιζητοῦντες δι' αὐτῶν ὅτι ἔστι διδασκόμεθα, τὸ τίποτε εἶναι τοῦτο κατ' οὐσίαν γινώσκειν μὴ ἐπιχειροῦντες, ὅτι μηδὲ ἔστιν ἐμφάσεως ἐν τοῖς οὐσι τοῦτου προβολή, δι' ἧς κἂν ποσῶς ὡς δι' αἰτιατοῦ πρὸς τὸ αἷτιον ἀνανεύσωμεν· τήν δέ κίνησιν τῆς τῶν ὄντων προνοίας εἶναι ἐμφαντικὴν, δι' ἧς τῶν γεγονότων τήν κατ' οὐσίαν ἐκάστου κατ' εἶδος ἀπαράλλακτον ταυτότητα καί ὡσαύτως ἀπαραγχείρητον διεξαγωγὴν θεωροῦντες, τόν συνέχοντα καί φυλάττοντα καθ' ἑνώσιν ἀρρήτον ἀλλήλων εὐκρινῶς ἀφωρισμένα τὰ πάντα καθ' οὓς ὑπέστησαν ἕκαστα λόγους ἐννοοῦμεν· τήν διαφοράν δέ τῆς κρίσεως εἶναι μηνυτικὴν, καθ' ἣν διανομέα σοφόν ἐκ τῆς ἐν ἐκάστῳ τῶν ὄντων συμμετρου τῷ ὑποκειμένῳ τῆς οὐσίας φυσικῆς δυνάμεως τῶν καθ' ἕκαστα λόγων εἶναι τόν Θεόν παιδευόμεθα· πρόνοιαν δέ φημι νοῦ, οὐ τήν ἐπιστρεπτικὴν, καί οἷον οἰκονομικὴν τῆς τῶν προνοουμένων ἀφ' ὧν οὐ δεῖ ἐφ' ἃ δεῖ ἐπαναγωγῆς, ἀλλὰ τήν συνεκτικὴν τοῦ παντός, καί καθ' οὓς τὸ πᾶν προηγουμένως ὑπέστη λόγους συντηρητικὴν· καί κρίσιν, οὐ τήν παιδευτικὴν καί οἷον κολαστικὴν τῶν ἀμαρτανόντων, ἀλλὰ τήν σωστικὴν καί ἀφοριστικὴν τῶν ὄντων διανομήν, καθ' ἣν τῶν γεγονότων ἕκαστα τοῖς καθ' οὓς γεγένηται συνημμένα λόγοις ἀπαράβατον ἔχει (1136) τήν ἐν τῇ φυσικῇ ταυτότητι ἀναλλοίωτον νομιμότητα, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ὁ δημιουργὸς περί τοῦ εἶναι καί τί εἶναι καί πῶς καί ὁποῖον ἕκαστον ἔκρινε τε καί ὑπέστησατο· ἐπεὶ τοιγε ἢ ἄλλως λεγομένη πρόνοια καί κρίσις ταῖς ἡμῶν προαιρετικαῖς ὀρμαῖς παραπεπήγασι, τῶν μὲν φαύλων πολυτρόπως ἀπείργουσαι, πρὸς δέ τὰ καλά σοφῶς ἐπιστρέφουσαι, καί τῷ διευθύνειν τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐναντίως τοῖς ἐφ' ἡμῖν καί παροῦσαν καί μέλλουσαν καί παρελθοῦσαν κακίαν ἐκτέμνουσαι. Οὐκ ἄλλην δέ καί ἄλλην πρόνοιαν διὰ τούτων εἶναι λέγω καί κρίσιν. Μίαν γάρ καί τήν αὐτὴν οἶδα κατὰ τήν δύναμιν, διάφορον δέ ὡς πρὸς ἡμᾶς καί πολύτροπον τήν ἐνέργειαν ἔχουσαν. Τήν δέ κράσιν τῶν ὄντων ἦτοι σύνθεσιν τῆς ἡμετέρας γνώμης εἶναι σύμβολον. Κραθεῖσα γάρ αὕτη ταῖς ἀρεταῖς, καί ἑαυτῇ ταύτας κεράσασα, τόν κατὰ διάνοιαν θεοπρεπέστατον καί αὐτὴν συνίστησι κόσμον. Τήν δέ θέσιν τοῦ κατὰ γνώμην ἦθους εἶναι διδάσκαλον, ὡς παγίως ἔχειν περί τὸ εὖ δόξαν τῷ ῥυθμίζειν ἀντιλόγῳ ὀφείλοντος, ἥκιστα τοῖς συμπίπτουσιν ἐκ τῆς κατὰ λόγον βάσεως ἀλλοίωσιν τήν οἰανοῦν δεχομένου. Συνάψαντες δέ πάλιν τῇ κινήσει τήν θέσιν, καί τήν κράσιν τῇ διαφορᾷ, εἰς οὐσίαν καί διαφοράν καί κίνησιν τήν τοῦ παντός ἀδιαιρέτως διέκριναν ὑπόστασιν, καί τῷ κατ' ἐπίνοιαν λόγῳ τεχνικῶς ἐνθεωρεῖσθαι τοῖς αἰτιατοῖς διαφόρως τὸ αἷτιον κατανοήσαντες καί εἶναι καί σοφόν εἶναι καί ζῶν εἶναι εὐσεβῶς τοῦτο κατέλαβον. Καί τόν περί Πατρός καί Υἱοῦ καί ἁγίου Πνεύματος θεοτελῆ καί σωτήριον ἐντεῦθεν ἐδιδάχθησαν λόγον, καθ' ὃν οὐ τόν τοῦ εἶναι μόνον ἀπλῶς τοῦ

αίτιου λόγον μυστικῶς ἐφωτίσθησαν, ἀλλά καί τόν τῆς ὑπάρξεως τρόπον εὐσεβῶς ἐμυθήσαν. Καί πάλιν κατά μόνην τήν θέσιν πᾶσαν τήν κτίσιν περιαθρήσαντες τούς εἰρημένους πέντε εἰς τρεῖς συνέστειλαν θεωρίας τρόπους, ἐξ οὐρανοῦ καί γῆς καί τῶν ἐν μέσῳ ἠθικῆς καί φυσικῆς καί θεολογικῆς φιλοσοφίας διδάσκαλον τήν κτίσιν εἶναι τῷ καθ' ἑαυτήν λόγῳ ἐπεγνωκότες. Πάλιν δέ ἐκ μόνης τῆς διαφορᾶς τήν κτίσιν θεωρήσαντες, τουτέστιν ἐν τῶν περιεχόντων καί περιεχομένων, λέγω δέ τοῦ οὐρανοῦ καί τῶν ἐντός εἰς δύο τούς τρεῖς συνήγαγον τρόπους, σοφίαν φημί καί φιλοσοφίαν, τήν μὲν ὡς περιεκτικὴν καί πάντας θεοπρεπῶς τούς εὐσεβεῖς ἐπ' αὐτῆς λεγομένους ἐπιδεχομένην τρόπον, καί τούς περὶ τῶν ἄλλων ἐντός ἑαυτῆς μυστικούς τε καί φυσικούς περικλείουσαν λόγους, τήν δέ ὡς ἥθους καί γνώμης, πράξεώς τε καί θεωρίας, καί ἀρετῆς καί γνώσεως συνεκτικὴν, καί οἰκειότητι σχετικὴν πρὸς τήν σοφίαν ὡς αἰτίαν ἀναφερομένην. Καί πάλιν κατά μόνην τήν κράσιν ἦτοι τήν ἐναρμόνιον τοῦ παντός σύνθεσιν, τήν κτίσιν κατανοήσαντες, καί διὰ πάντων τῶν ἀλλήλοις ἀρρήτως εἰς ἐνός συμπλήρωσιν κόσμου συνδεδεμένων μόνον τόν συνδέοντα καί ἐπισφίγγοντα τῷ ὅλῳ τὰ μέρη καί ἀλλήλοις δημιουργόν (1137) ἐννοήσαντες λόγον τούς δύο εἰς ἓνα θεωρίας συνέκλεισαν τρόπον, καθ' ὃν ἀπλή προσβολῇ διὰ τῶν ἐν τοῖς οὐσι λόγων πρὸς τό αἴτιον νοῦν διαπορθεύσαντες, καί μόνῳ αὐτῷ ὡς συναγωγῷ τῶν ἐξ αὐτοῦ πάντων καί ἐλκτικῶς προδήσαντες, τοῖς καθ' ἕκαστα τῶν ὄλων τῷ ὑπερβαθῆναι οὐκέτι διαχεόμενοι λόγοις, διὰ τοῦ πεπεῖσθαι σαφῶς μόνον τόν Θεόν κυρίως εἶναι λοιπόν ἐκ τῆς πρὸς τὰ ὄντα ἀκριβοῦς ἐνατενίσεως, καί οὐσίαν τῶν ὄντων καί κίνησιν καί τῶν διαφερόντων εὐκρίνειαν, καί συνοχήν ἀδιάλυτον τῶν κεκραμμένων, καί ἴδρυσιν ἀμετάθετον τῶν τεθειμένων, καί πάσης ἀπλῶς τῆς ὀπωσοῦν νοουμένης οὐσίας, καί κινήσεως καί διαφορᾶς, κράσεώς τε καί θέσεως αἴτιον, σοφῶς δι' ἐμφεροῦς ὁμοιότητος τήν κατά τόν αἰσθητόν αἰῶνα μυστικὴν θεωρίαν ἐπὶ τόν κατά διάνοιαν ἐν πνεύματι διὰ τῶν ἀρετῶν συμπληρούμενον κόσμον μετήνεγκαν· καθ' ἣν τούς εἰρημένους τρόπους εἰς ἓνα συναγαγόντες τόν διαφόροις ἀρετῶν εἶδες τήν τοῦ κατά διάνοιαν γνωμικοῦ κόσμου οὐσίαν ἐκπληροῦντα δι' ὅλου λόγον μονιότατον ἑαυτοῖς, ὡς ἐφικτόν ἐναπωμόρξαντο, πάντας δηλαδή περάσαντες τούς τῶν ὄντων καί αὐτούς τούς τῶν ἀρετῶν λόγους, μᾶλλον δέ μετὰ τούτων πρὸς τόν ὑπὲρ τούτους, καί εἰς ὃν οὗτοι καί ἐξ οὗ τό εἶναι τούτοις ἐστὶν ὑπερούσιον καί ὑπεράγαθον λόγον ἀγνώστως ἀναδραμόντες· καί ὅλοι ὅλῳ κατά τό ἐφικτόν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φυσικῆς δυνάμεως ἐνωθέντες τοσοῦτον ἐνδεχομένως ὑπ' αὐτοῦ ἐποιώθησαν, ὥστε καί ἀπό μόνου γνωρίζεσθαι, οἷον ἔσοπτρα διειδέστατα, ὅλου τοῦ ἐνορῶντος Θεοῦ λόγου τό εἶδος ἀπαραλείπτως διὰ τῶν θείων αὐτοῦ γνωρισμάτων φαινόμενον ἔχοντες, τῷ ἐλλειφθῆναι μηδένα τῶν παλαιῶν χαρακτήρων, οἷς μηνύεσθαι πέφυκε τό ἀνθρώπινον, πάντων εἰζάντων τοῖς ἀμείνοσιν, οἷον ἀήρ ἀφεγγῆς φωτὶ δι' ὅλου μετεγκραθεῖς.

Θεωρία εἰς τόν Μελχισεδέκ.

Ὅπερ, οἶμαι, γνούς καί παθῶν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος καί μέγας Μελχισεδέκ, περὶ ὃν τὰ μεγάλα καί θαυμαστά παρά τῇ Γραφῇ ὁ θεῖος διεξέρχεται λόγος, χρόνου καί φύσεως ὑπεράνω γενέσθαι, καί ὁμοιωθῆναι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ κατηξιώθη, τοιοῦτος ἔξει δηλαδή κατά τήν χάριν ὡς ἐφικτόν γενόμενος, οἷς αὐτός ὁ δοτὴρ τῆς χάριτος κατά τήν οὐσίαν ὑπάρχων πιστεύεται. Τί γάρ Ἀπάτωρ καί ἀμήτωρ καί ἀγενεαλόγητος περὶ αὐτοῦ

λεγόμενον, οὐκ ἄλλο μηνύειν ὑπονοῶ ἢ τὴν ἐγγενομένην αὐτῷ ἐκ τῆς κατ' ἀρετὴν ἀκροτάτης χάριτος τελείαν τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων ἀπόθεσιν· τὸ δὲ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχειν, τὴν χρόνου παντός καὶ αἰῶνος ιδιότητα περιγράφουσα γνῶσιν, (1140) καὶ πάσης ὑλικῆς καὶ αὐλοῦ οὐσίας τὴν ὑπαρξιν ὑπερβαίνουσαν θεωρίαν μαρτυρεῖ· τὸ δὲ Ἀφωμοιωμένος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸ διηνηκὲς ἱερεὺς, τάχα μέχρι τέλους καθ' ἕξιν ἄτρεπτον τῆς θεοειδεστάτης ἀρετῆς καὶ τῆς θείας καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνατενίσεως τὸ νοερὸν ὄμμα ἀνεπίμυστον δυνηθῆναι φυλάξαι παραδηλοῖ. Τῇ φύσει γὰρ ἡ ἀρετὴ μάχεσθαι πέφυκε, καὶ χρόνῳ καὶ αἰῶνι ἡ ἀληθὴς θεωρία, ἵνα ἡ μὲν ἀδούλωτος μένοι τοῖς ἄλλοις ὅσα μετὰ Θεὸν εἶναι πιστεύεται, καὶ ἀκράτητος, ὡς Θεὸν μόνον εἰδυῖα γεννήτορα, ἡ δὲ ἀπερίγραφος, οὐδενὶ τῶν ἀρχὴν ἢ τέλος ἐχόντων ἐναπομένουσα, ὡς Θεὸν δι' ἑαυτῆς εἰκονίζουσα, τὸν πάσης ἀρχῆς καὶ τέλους ὀριστικόν, καὶ πᾶσαν νόησιν τῶν νοούντων κατ' ἕκστασιν ἄρρητον πρὸς ἑαυτὸν ἔλκοντα. Ἐξ ὧν ἡ θεῖα ὁμοίωσις δείκνυται, γνῶσεώς τε φημι καὶ ἀρετῆς, καὶ δι' ὧν ἡ εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἀκλόνητος ἀγάπη τοῖς ἀξίοις φυλάττεται, καθ' ἣν τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα θεοπρεπῶς διδόμενον διηνεκῶς ἐντυγχάνειν Θεῷ καὶ παρεστάναι χαρίζεται, πρὸς δυσώπησιν αὐτὴν τοῦ ἐντυγχάνοντος τὴν θεῖαν ὁμοίωσιν παρεχόμενον. Ὅθεν εἰκότως ὑπολαμβάνω μὴ διὰ χρόνου καὶ φύσεως, ὑφ' ἧς φυσικῶς ἐτέλει ὁ μέγας Μελχισεδέκ, βίῳ καὶ λόγῳ ὑπερβαθέντων ἤδη καὶ παντελῶς καταλειμμένων προσαγορευθῆναι δεῖν, Ὁ θεῖος αὐτὸν ἐδικαίωσε λόγος, ἀλλ' ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν ἑαυτὸν μετεποίησε γνωμικῶς, ἀρετῆς λέγω καὶ γνώσεως, ὀνομασθῆναι. Ἐφ' ὧν γὰρ ἡ γνώμη γενναίως διὰ τῶν ἀρετῶν τὸν δυσμαχώτατον τῆς φύσεως κατηγωνίσαστο νόμον, καὶ τὴν χρόνου καὶ αἰῶνος ιδιότητα διὰ γνώσεως ἀχράντως ἢ τοῦ νοῦ ὑπερίπταται κίνησις, τούτοις οὐκ ἔστιν ἐπιφημίσαι δίκαιον τῶν ἀπολειφθέντων ὡς γνώρισμα τὴν ιδιότητα, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῶν προσληφθέντων μεγαλοπρέπειαν, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς μόνον εἰσὶ λοιπὸν καὶ ἐπιγινώσκονται. Επεὶ καὶ ἡμεῖς φυσικῶς τοῖς ὄρατοῖς ἐπιβάλλοντες ἐκ τῶν χρωμάτων τὰ σώματα καὶ γνωρίζομεν καὶ ὀνομάζομεν, οἷον ὡς φῶς τὸν πεφωτισμένον ἀέρα, καὶ πῦρ τὴν οἴανου πύρος ἐξημμένην ὕλην, καὶ λευκὸν τὸ λευκασμένον σῶμα, καὶ ὅσα ἄλλα τοιοῦτότροπα. Εἰ τοίνυν γνωμικῶς τὴν ἀρετὴν τῆς φύσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀπάντων προετίμησε, διὰ τὴν καλὴν τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἀξιώματος αἴρεσιν, κα πάντα χρόνον καὶ αἰῶνα κατὰ τὴν γνῶσιν ὑπερηκόντισε, πάντα ὅσα μετὰ Θεὸν κατόπιν ἑαυτοῦ γνωστικῶς κατὰ τὴν θεωρίαν ποιησάμενος, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐμμεΐνας ᾧ ἐπιθεωρεῖται τὸ οἴανου πέρα ὁ θεῖος Μελχισεδέκ, πρὸς δὲ τὰς θείας καὶ ἀνάρχους καὶ ἀθανάτους [οὐσίας] τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ λόγου κατὰ χάριν ἐν πνεύματι γεγέννηται, καὶ σῶαν καὶ ἀληθῆ ἐν ἑαυτῷ φέρει τοῦ γεννήσαντος Θεοῦ τὴν ὁμοίωσιν (ἐπεὶ καὶ πᾶσα γέννησις ταυτὸν τῷ γεννῶντι πέφυκεν ἀποτελεῖν τὸ γεννώμενον· Τὸ γὰρ γεγεννημένον, φησὶν, ἐκ τῆς σαρκός, σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμα ἐστὶν), εἰκότως (1141) οὐκ ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ χρονικῶν ἰδωμάτων, οἷς πατὴρ τε καὶ μήτηρ καὶ γενεαλογία, ἀρχὴ τε καὶ τέλος ἡμερῶν περιέχεται, ἄπερ φθάσας ἑαυτοῦ παντελῶς ἐπελύσατο, ἀλλ' ἐκ τῶν θείων καὶ μακαρίων γνωρισμάτων, οἷς τὸ εἶδος ἑαυτῷ μετεποίησεν, ὀνομάσθη, ὧν οὐκ ἐφικνεῖται οὐ χρόνος, οὐ φύσις, οὐ λόγος, οὐ νοῦς, οὐδ' ἄλλο τι κατὰ περιγραφὴν φάναι τῶν ὄντων οὐδέν. Ἀπάτωρ οὖν καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀνεναλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς ἔχων, ἀναγέγραπται ὁ μέγας Μελχισεδέκ, ὡς ὁ ἀληθὴς τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν τὰ περὶ αὐτοῦ διεσάφησε λόγος, οὐ διὰ τὴν φύσιν τὴν κτιστὴν καὶ ἐξ οὐκ ὄντων, καθ' ἣν τοῦ εἶναι ἤρξατο τε καὶ ἔληξεν, ἀλλὰ διὰ τὴν χάριν τὴν θεῖαν καὶ ἄκτιστον, καὶ αἰεὶ οὔσαν ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν καὶ πάντα

χρόνον, ἐκ τοῦ ἀεί ὄντος Θεοῦ, καθ' ἣν δι' ὅλου μόνην ὅλος γνωμικῶς γεννηθεῖς ἐπιγινώσκειται. Μόνος δέ τοῦτο ὢν τῇ Γραφῇ τετήρηται, ὡς πρῶτος ἴσως ὑπὲρ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος κατὰ τὴν ἀρετὴν γενόμενος, ἅπερ διὰ τοῦ ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος δηλοῦσθαι δύναται, καὶ ὡς πάντα τὰ ὑπὸ χρόνον καὶ αἰῶνα κατὰ τὴν γνῶσιν παρελθόντων, ὧν τὸ εἶναι χρονικῶς τῆς γενέσεως ἤρξατο τὸ ποτέ εἶναι οὐκ ἡρνημένης, οὐδ' ὀτιοῦν τῷ κατὰ διάνοιαν θεῖω δρόμῳ ἐνσκάσας ὅπερ σημαίνει τυχόν τὸ μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν μῆτε τέλος ζωῆς ἔχειν· καὶ ὡς ἐξηρημένως, κρυφίως τε καὶ σεσηγημένως, καὶ συνελόντα εἰπεῖν, ἀγνώστως, μετὰ πᾶσαν τῶν ὄντων πάντων ἀφαίρεσιν κατὰ νοῦν εἰς αὐτόν εἰσδύς τὸν Θεόν, καὶ ὅλος ὅλω ποιωθείς τε καὶ μεταποιωθείς, ὅπερ τὸ, Ἀφωμοιωμένος δέ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές ὑπεμφαίνεσθαι δύναται. Πᾶς γάρ τις τῶν ἀγίων, οὐτινος κατ' ἐξαίρετον ἀπήρξατο καλοῦ, κατ' αὐτὸ καὶ τύπος εἶναι τοῦ δοτήρος Θεοῦ ἀνηγόρευται. Καθ' ὃ σημαίνόμενον καὶ οὗτος ὁ μέγας Μελχισεδέκ διὰ τὴν ἐμποιηθεῖσαν αὐτῷ θεῖαν ἀρετὴν εἰκὼν εἶναι κατηξίωται Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀποβόρητων αὐτοῦ μυστηρίων, εἰς ὃν πάντες μὲν οἱ ἅγιοι συνάγονται ὡς ἀρχέτυπον καὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν τοῦ καλοῦ ἐμφάσεως αἴτιον, μάλιστα δέ οὗτος, ὡς τῶν ἄλλων ἀπάντων πλείους ἐν ἑαυτῷ φέρων τοῦ Χριστοῦ τὰς ὑποτυπώσεις.

Ἐξήγησις εἰς τὸν Κύριον, περὶ τῶν λεγομένων εἰς τὸν Μελχισεδέκ.

Μονώτατος γάρ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός Ἰησοῦς Χριστός φύσει καὶ ἀληθεία ἀπάτωρ ἐστὶ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος, καὶ μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀμήτωρ μὲν διὰ τὸ ἄυλον καὶ ἀσώματον καὶ παντελῶς ἄγνωστον τῆς ἄνω ἐκ τοῦ Πατρὸς προαιωνίου γεννήσεως ἀπάτωρ δέ κατὰ τὴν κάτω καὶ χρονικὴν ἐκ τῆς μητρὸς καὶ ἐνσώματον γέννησιν, ἧς κατὰ τὴν σύλληψιν τὸ διὰ σπορᾶς εἶδος οὐ κατεστήσατο· ἀγενεαλόγητος δέ ὡς (1144) ἀμφοῖν αὐτοῦ τῶν γεννήσεων τὸν τρόπον ἔχων καθόλου τοῖς πᾶσιν ἄβατον καὶ ἀκατάληπτον. Τὸ δέ μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων, ὡς ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος καὶ παντελῶς ἄπειρος, οἷα φύσει Θεός· μένει δέ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, ὡς μηδενὶ θανάτῳ κακίας ἢ φύσεως τοῦ εἶναι παυόμενος, ὅτι Θεός καὶ πάσης τῆς κατὰ φύσιν καὶ ἀρετὴν ζωῆς χωρηγός. Μὴ νόμιζε δέ ταύτης τινὰ ἀμοιρεῖν τῆς χάριτος, ἐπειδὴ περὶ μόνου τοῦ μεγάλου Μελχισεδέκ ὁ λόγος αὐτὴν διωρίσατο. Πᾶσι γάρ ἴσως ὁ Θεός τὴν πρὸς σωτηρίαν φυσικῶς ἐνέθηκε δύναμιν, ἵνα ἕκαστος βουλόμενος τῆς θείας μεταποιεῖσθαι χάριτος δύνηται· καὶ θέλων Μελχισεδέκ γενέσθαι, καὶ Ἀβραάμ, καὶ Μωϋσῆς, καὶ ἀπλῶς πάντας μεταφέρειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἀγίους, μὴ κωλύηται, οὐκ ὀνόματα καὶ τόπους ἀμείβων, ἀλλὰ τρόπους καὶ πολιτείαν μιμούμενος.

Θεωρία ἄλλη εἰς τὸν Μελχισεδέκ.

Πᾶς τοιγαροῦν τὰ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅλον ἑαυτοῦ τῆς σαρκὸς ἀποσβέσας τὸ φρόνημα, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν δι' ὅλου σχέσιν ἀποσεισάμενος, δι' ἧς ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωστούμενη παρ' ἡμῶν ἀγάπη μερίζεται, καὶ ἀρνησάμενος πάντα τὰ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου γνωρίσματα, τῆς θείας ἕνεκεν χάριτος, ὥστε καὶ λέγειν δύνασθαι μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου, Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἐξῆς, ὁ τοιοῦτος ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος κατὰ τὸν μέγα Μελχισεδέκ γέγονεν, οὐκ ἔχων ὅπως ὑπὸ σαρκὸς κρατηθῆ καὶ φύσεως, διὰ τὴν γεγεννημένην πρὸς τὸ πνεῦμα συνάφειαν.

Θεωρία εις τό μήτε ἀρχήν ἡμερῶν ἔχειν, μήτε τέλος ζωῆς.

Εἰ δέ καί ἑαυτόν πρὸς τούτοις ἠρνήσατο, τὴν ἰδίαν ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν, τουτέστι τὴν παροῦσαν ζωὴν μετὰ τῶν αὐτῆς θελημάτων τῆς κρείττονος ἔνεκεν προϊέμενος ζῶντά τε ἐνεργοῦντα μονώτατον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κέκτηται, διϊκνούμενον κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, καὶ μηδὲν τό παράπαν τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἄμοιρον ἔχει, γέγονε καὶ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, τὴν χρονικὴν μηκέτι φέρων ἐν ἑαυτῷ κινουμένην ζωὴν, τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχουσαν, καὶ πολλοῖς δονουμένην παθήμασι, μόνην δέ τὴν θεῖαν τοῦ ἐνοικήσαντος λόγου καὶ αἴδιον καὶ μηδενὶ θανάτῳ περατουμένην.

Θεωρία εις τό, " Μένει ἱερεὺς εις τὸν αἰῶνα. "

Εἰ δέ καί προσοχῇ πολλῇ τῷ ἰδίῳ ἐπαγρυπνεῖν οἶδε χαρίσματι, διὰ πράξεως καὶ θεωρίας τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ χρόνον ἐπιμελόμενος ἀγαθῶν, γέγονε καὶ (1145) ἱερεὺς διηνεκῆς καὶ αἰώνιος, νοερῶς αἰεὶ τῆς θείας ἀπολαύων ὁμιλίας, καὶ διὰ τό μιμεῖσθαι τῇ περὶ τό καλόν κατὰ τὴν γνώμην ἀτρεψία τό κατὰ φύσιν ἄτρεπτον μὴ κωλυόμενος Ἰουδαϊκῶς ἀμαρτίας θανάτῳ εἰς τό διηνεκές παραμένειν, καὶ θυσίαν προσφέρειν αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐνδόξως θεολογῶν ὡς δημιουργόν τῶν ἀπάντων, καὶ εὐγνωμόνως εὐχαριστῶν ὡς προνοητῇ καὶ κριτῇ τῶν ὅλων δικαίῳ, ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν θείῳ θυσιαστηρίῳ, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσα ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. Οὐ γὰρ οἶόν τε μυστικῶν θείας γνώσεως ἄρτων καὶ κρατῆρος ζωτικῶ σοφίας μεταλαχεῖν τούς μονοστοιχοῦντας τῷ γράμματι, καὶ ἀλόγων θυσίαις παθῶν πρὸς σωτηρίαν ἀρκουμένους, καὶ τὸν μὲν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τῆς κατ' ἀμαρτίαν ἀργίας καταγγέλοντας, τὴν δέ ἀνάστασιν αὐτοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ δι' ἣν ὁ θάνατος γέγονε, διὰ τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, τῆς ἐν δικαιοσύνῃ ἔργων ἀγαθῶν πεφωτισμένης, οὐχ ὁμολογοῦντας, καὶ τό μὲν θανατωθῆναι σαρκί εὖ μάλα προθύμως ὀλομένους, τό δέ ζωοποιηθῆναι καὶ πνεύματι οὐδ' ὅπως οὐκ ἀναρχομένους, ἔτι τῆς κατ' αὐτούς σκηνῆς ἐχούσης στάσιν διὰ τό μήπω πεφανερῶσθαι αὐτοῖς τὴν διὰ λόγου καὶ γνώσεως τῶν ἀγίων ὁδόν, ἣτις ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ εἰπών, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἀπὸ τοῦ σάρκα λόγον εἰδέναι διὰ πρακτικῆς τὸν Κύριον ἐπὶ τὴν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός δόξαν, τὴν πλήρη χάριτος καὶ ἀληθείας, διὰ θεωρίας ἐλθεῖν οὐκ ἐφιεμένους.

Θεωρία εις τὸν Ἀβραάμ.

Ἀβραάμ πάλιν πνευματικὸς γίνεται τῆς γῆς καὶ τῆς συγγενείας καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς ἐξερχόμενος καὶ εἰς τὴν ὑπὸ Θεοῦ δεικνυμένην ἐρχόμενος γῆν, ὁ τῆς σαρκὸς κατὰ διάθεσιν ἀπορρήξας, καὶ ἐκτός αὐτῆς γενόμενος τῷ χωρισμῷ τῶν παθῶν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπολιπών, καὶ μηδεμίαν δι' αὐτῶν ἀμαρτίας ἔτι παραδεχόμενος πλάνην, καὶ τὰ αἰσθητὰ πάντα παρελθών, ἐξ ὧν τῇ ψυχῇ διὰ τῶν αἰσθήσεων τό ἀπατάσθαι καὶ παίειν προσγίνεται, καὶ μόνῳ τῷ νῷ παντός ὑλικοῦ ἐλευθέρῳ δεσμοῦ εἰς τὴν θεῖαν καὶ μακαρίαν τῆς γνώσεως ἐρχόμενος γῆν, καὶ εἰς μῆκος καὶ πλάτος αὐτὴν μυστικῶς διοδοῦν, ἐν ἧ τὸν Κύριον ἡμῶν εὐρήσει καὶ Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν ἀγαθὴν τῶν φοβουμένων αὐτόν κληρονομίαν, εἰς μῆκος μὲν ἀνεΐκαστον δι' ἑαυτόν ὑπὸ τῶν ἀξίων κατὰ τό ἐφικτόν ἀνθρώποις θεολογούμενον, δι' ἡμᾶς δέ εἰς πλάτος δοξολογούμενον, διὰ τῆς συνεκτικῆς τοῦ παντός σοφωτάτης αὐτοῦ προνοίας, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν μάλιστα

θαυμαστής και υπεραβρήτου οικονομίας, και μέτοχος των οἷς γεραίρειν τόν Κύριον ἐξεπαιδευθή τρόπων κατά πρᾶξιν τέως και θεωρίαν γενόμενος, δι' ὧν ἡ πρός Θεός βεβαίως κυροῦσθαι πέφυκε φιλία τε και ἀφομοίωσις. Καί συντόμως περί τούτων εἰπεῖν, ὁ σάρκα και αἴσθησιν και κόσμον, περί ἃ τοῦ νοῦ ἡ πρός τά νοητά κατά (1148) τήν σχέσιν δάλυσις γίνεται, πρακτικῶς καταπαλαίσας, και μόνη διανοία δι' ἀγάπης Θεῶ γνωστικῶς προσχωρήσας, ὁ τοιοῦτος ἄλλος Ἀβραάμ ὑπάρχει, διά τῆς ἴσης χάριτος τόν αὐτόν τῷ πατριάρχῃ τῆς ἀρετῆς και τῆς γνώσεως ἔχων χαρακτήρα δεικνύμενος.

Θεωρία εἰς τόν Μωϋσῆν.

Καί Μωϋσῆς πάλιν ἄλλος ἐκφαίνεται, ὁ ἐν τῷ καιρῷ τῆς των παθῶν δυναστείας, ὀπηνίκα τοῦ διαβόλου τοῦ νοητοῦ Φαραῶ τυραννοῦντος τό χειρον ἐπικρατεῖν τοῦ ἀμείνονος, και τοῦ πνευματικοῦ τό σαρκικόν ἐπανίστασθαι, και πᾶς εὐσεβῆς ἀναιρεῖσθαι πέφυκε λογισμός, κατά Θεόν γνωμικῶς γεννώμενος, και θήκη ἀσκήσεως ἀληθοῦς ἐμβληθεῖς, ἠθικοῖς ἔξωθεν κατά σάρκα τρόποις και ἔσωθεν κατά ψυχῆς θείοις ἡσφαλισμένος νοήμασι, και μέχρι νόμου τῆς ἀναλήψεως των φυσικῶν θεωρημάτων ἀνεχόμενος εἶναι ὑπό τήν αἴσθησιν, τήν τοῦ νοητοῦ Φαραῶ θυγατέρα, ζήλω δέ γνησίω των θείων ἀγαθῶν τό Αἰγυπτιάζον τῆς σαρκός ἀποκτείνας φρόνημα, και ὑπό τήν ψάμμον, τήν των κακῶν ἄγονον ἔξιν φημί, καταθέμενος, ἐν ἧ κᾶν ὑπό τοῦ ἐχθροῦ σπαρῆ τό τῆς κακίας ζιζάνιον, οὐ πέφυκε φύεσθαι διά τήν ἐνοῦσαν ἐνδιαθέτως πτωχείαν τοῦ πνεύματος, τήν τό ἀπαθές γεννώσαν τε και φυλάττουσαν και θείω προστάγματι τήν ἀγριουμένην τοῖς πνεύμασι τῆς πονηρίας και τοῖς ἀλλεπαλλήλοις των πειρασμῶν κύμασι δεινδρουμένην, τῆς πικρᾶς και ὄντως ἀλμώδους κακίας ὀρίζουσαν θάλασσαν, καθῶς γέγραπται, Ὅ τιθεῖς ἄμμον ὄριον τῇ θαλάσσει, και λέγων αὐτῇ, Μέχρι τούτου διελεύση, και οὐχ ὑπερβῆση, και ἐν σοί συντριβήσονται σου τά κύματα· τούς δέ εἰς γῆν ἔτι κατανεύνοντας λογισμούς και τήν ἐξ αὐτῆς ἐπιζητοῦντας ἀπόλαυσιν, ὑπέρ ἧς τό θυμικόν διαμάχεσθαι και τόν διαγνωστικόν τυραννεῖν και ἀπωθεῖσθαι πέφυκε λόγον, προβάτων δίκην διά τῆς ἐρήμου παθῶν και ὑλῶν ἐστερημένης και ἡδονῶν καταστάσεως ἄγων ὡς ἐπιστήμων ποιμήν πρός τό ὄρος τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ τό ἐν τῷ ὕψει τῆς διανοίας ὀρώμενον. Ὡ φιλοπόνως ἐνδιατρίβων διά των προσφυῶν κατά πνεῦμα θεωρημάτων μετά τήν ἀπόλειψιν τῆς κατά νοῦν πρός τά αἰσθητά σχέσεως (τοῦτο γάρ οἶμαι δηλοῦν τήν τοῦ τεσσαρακονταετοῦς χρόνου πάροδον,) και τοῦ ἀβρήτου και ὑπερφυοῦς ὡσπερ θάμνω τῇ οὐσίᾳ των ὄντων ἐνυπάρχοντος θείου πυρός κατ' ἐννοίαν θεατῆς γενέσθαι και ἀκροατῆς ἀξιωθήσεται, τοῦ ἐκ τῆς βάτου τῆς ἀγίας Παρθένου φημί ἐπ' ἐσχάτων των χρόνων ἐκλάμψαντος και διά σαρκός ἡμῖν ὀμιλήσαντος Θεοῦ Λόγου, γυμνόν τό τῆς διανοίας ἴχνος τῷ τοιοῦτῷ μυστηρίῳ προσάγων, και λογισμῶν ἀνθρωπίνων ὡς νεκρῶν ὑποδημάτων παντελῶς ἐλεύθερον, και πρός μέν ζήτησιν, ὡσπερ πρόσωπον, τό τῆς διανοίας ὀπτικόν ἀποστρέφων, πίστει δέ μόνη πρός ὑποδοχῆν τοῦ μυστηρίου, ἀκοῆς τρόπον, τό τῆς ψυχῆς εὐπειθέος διανοίγων, παρ' οὐ τήν ἰσχυράν και ἀήττητον κατά των πονηρῶν δυνάμεων (1149) κομίσαντος δύναμιν των παρά φύσιν τά κατά φύσιν, και των σαρκικῶν τά ψυχικά, και των ὑλικῶν τε και αἰσθητῶν τά νοητά και ἄῦλα κατά πολλήν ἀφορίζει ἐξουσίαν, τῆς δοῦλον ποιεῖν τό ἐλεύθερον πειρωμένης πολύ ὑπερέχων δυνάμεως.

Ἄλλη θεωρία εἰς τόν αὐτόν σύντομος.

Καί ἵνα συνελών εἶπω, ὁ μή ὑπελθών τόν τῆς ἀμαρτίας ζυγόν, μήτε τῷ θολερῷ τῶν παθῶν ρεύματι διά τῆς κακῆς ἐπιθυμίας ἑαυτόν ἐμπνίξας, καί αἰσθήσει τρέφεσθαι τῇ πηγῇ τῶν ἡδονῶν ἀνασχόμενος, ἀποκτείνας δέ μᾶλλον τό φρόνημα τῆς σαρκός, τό τυραννοῦν τῆς ψυχῆς τήν εὐγένειαν, καί πάντων τῶν φθειρομένων ὑπεράνων γενόμενος τόν πλάνον τοῦτον κόσμον ὡσπερ Αἴγυπτόν τινα φυγῶν, τόν ἐκθλίβοντα ταῖς σωματικαῖς φροντίσι τόν διορατικώτατον νοῦν, καί καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ συγγενόμενος καί φιλοπόνῳ σχολῇ τῆς διεπούσης θείως τό πᾶν θείας προνοίας τήν σοφὴν οἰκονομίαν διά τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἀρρήτως διδαχθεῖς, κάντεῦθεν διά μυστικῆς θεολογίας, ἦν κατ' ἕκστασιν ἄρρητον νοῦς καθαρὸς διά προσευχῆς πιστεύεται μόνος, ὡς ἐν γνώφῳ τῇ ἀγνωσίᾳ ἀφθέγκτως Θεῷ συγγενόμενος, καί ἑαυτόν ἔσωθεν κατὰ νοῦν εὐσεβείας δόγμασι καί ἔξωθεν, ὡς τάς πλάκας ὁ Μωϋσῆς, ἀρετῶν χάρισι δακτύλῳ Θεοῦ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ἐγχαράξας, ἢ γραφικῶς εἰπεῖν, ὁ ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν, καί τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τόν ὄνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ τιμιώτερον κρίνας, τουτέστι πλούτου καί δόξης, τῶν προσκαίρων καί φθειρομένων, τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἐκουσίως ἀνθαιρούμενος πόνους, οὗτος Μωϋσῆς πνευματικὸς γέγονεν, οὐχ ὁρατῶ διαλεγόμενος Φαραῶ, ἀλλὰ ἀοράτῳ τυράννῳ ψυχῶν φονευτῇ καί κακίας ἀρχηγῷ τῷ διαβόλῳ καί ταῖς ἀμφ' αὐτόν πονηραῖς δυνάμεσι μεθ' ἧς διά χειρὸς ἐπιφέρεται ῥάβδου, τῆς κατὰ τό πρακτικόν φημι τοῦ λόγου δυνάμεως, νοητῶς παρατασσόμενος.

Θεωρία περὶ τοῦ, Πῶς τοὺς πρό νόμου καί μετὰ νόμον ἀγίους τις μιμήσασθαι δύναται, καί τίς ἢ τοῦ φυσικοῦ νόμου καί τοῦ γραπτοῦ κατὰ τήν εἰς ἀλλήλους μεταχώρησιν ταυτότης.

Ὡσαύτως δέ καί πάντας τοὺς ἀγίους ἕκαστος ἡμῶν θέλων εἰς ἑαυτόν μεταθεῖναι δύναται, πρὸς ἕκαστον πνευματικῶς ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ καθ' ἱστορίαν τυπικῶς γεγραμμένων μορφούμενος (Συνέβαινε γάρ ἐκείνοις τυπικῶς, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐγράφη δέ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήνησε), πρὸς μὲν τοὺς πάλαι πρό νόμου ἀγίους, ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου τήν περὶ Θεοῦ γνῶσιν εὐσεβῶς ποριζόμενος, ἀπὸ δέ τῆς τό πᾶν σοφῶς διοικουσης Προνοίας τὰς ἀρετάς κατορθοῦν διδασκόμενος, κατ' αὐτούς ἐκείνους τοὺς πρό τοῦ νόμου ἀγίους, οἳ διά πάντων φυσικῶς ἐν ἑαυτοῖς τόν γραπτὸν ἐν πνεύματι προχαράξαντες νόμον (1152) εὐσεβείας καί ἀρετῆς τοῖς κατὰ νόμον εἰκότως πρεβλήθησαν ἐξεμπλᾶριον (Ἐμβλέψατε γάρ, φησί, πρὸς Ἀβραάμ τόν πατέρα ὑμῶν, καί Σάρραν τήν ὠδίνουσαν ὑμᾶς) πρὸς δέ τοὺς κατὰ νόμον διά τῶν ἐντολῶν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἐν αὐταῖς ὑπηγορευμένου Θεοῦ δι' εὐσεβοῦς ἐννοίας ἀναγόμενος, καί τοῖς καθήκουσι τῶν ἀρετῶν τρόποις δι' εὐγενοῦς πράξεως καλλωπιζόμενος, καί ταυτόν τῷ γραπτῷ νόμῳ τόν φυσικόν ὄντα παιδευόμενος, ὅταν σοφῶς διά συμβόλων κατὰ τήν πρᾶξιν ποικίλληται, καί ἔμπαλιν τῷ φυσικῷ τόν γραπτόν, ὅταν ἐνοειδῆς καί ἀπλοῦς καί συμβόλων ἐν τοῖς ἀξίοις κατ' ἀρετὴν τε καί γνῶσιν διά λόγου καί θεωρίας ἐλεύθερος γένηται, κατ' αὐτούς ἐκείνους τοὺς ἐν νόμῳ ἀγίους, οἳ τό γράμμα ὡσπερ κάλυμμα περιελόντος τοῦ πνεύματος τόν φυσικόν νόμον ἔχοντος πνευματικῶς διεδείχθησαν.

“Οτι καί οί κατά νόμον ἄγιοι πνευματικῶς τόν νόμον ἐκδεχόμενοι τήν δι’ αὐτοῦ μνηυομένην χάριν προέβλεπον.

Πάντες γάρ διαρρήδην ἐτέραν παρά τήν νομικήν ἔσεσθαι λατρείαν προθεωρήσαντες τό κατ’ αὐτήν φανησόμενον τῆς θεοπρεπεστάτης ζωῆς τέλειον προεξήρυσαν, καί τῆ φύσει πρόσφορόν τε καί οἰκειότατον, ὡς μηδενός τῶν ἐκτός πρὸς τελείωσιν ἐπιδεόμενοι, καθῶς πᾶσι δῆλον καθέστηκε τοῖς μή ἀγνοοῦσι τά διά τοῦ νόμου καί τῶν προφητῶν θεῖα θεοπίσματα. “Οπερ μάλιστα Δαβίδ καί Ἐζεκίας καί τῶ καθ’ ἑαυτόν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκάτερος δράματι παρηνίττετο, ὁ μὲν ὑπέρ τῆς ἀμαρτίας νομικῶς τόν Θεόν ἐξιλεούμενος, ὁ δέ προσθήκη ζωῆς ἐτέρω παρά τόν νόμον θεσμῶ παρά τοῦ Θεοῦ σεμνυνόμενος.

“Οτι καί ὑπέρ τόν γραπτόν καί ὑπέρ τόν φυσικόν νόμον γίνεται ὁ τῶ Χριστῶ γνησίως διά τῶν ἀρετῶν κατά διάθεσιν ἀκολουθῶν.

Οὐδέν δέ τό κωλύον, ὡς οἶμαι, ἐστί τόν ἐν τούτοις προπαιδευθέντα τοῖς νόμοις, τῶ φυσικῶ τέ φημι καί τῶ γραπτῶ, θεοφιλῶς, ἥπερ τούτοις γενέσθαι θεοπρεπῶς, καί τούτων χωρίς δι’ εἰλικρινοῦς πίστεως μόνω τῶ ἐπί τό ἀκρότατον ἀγαθόν ἄγοντι λόγω γνησίως ἀκολουθήσαντα, καί μηδενός κατ’ ἔννοιαν τό παράπαν ἀπτόμενον πράγματος ἢ λογισμοῦ ἢ νοήματος οἷς ἡ ὀπωσοῦν οὔσα παντός τοῦ ὀπωσοῦν νοουμένου τε καί ὄντος φύσις τε καί γνῶσις ὑποπίπτει καί ἐμφαίνεται, ὡσπερ εἰκός τόν ἔπεσθαι γνησίως προθέμενον τῶ διεληλυθότι τούς οὐρανοῦς Ἰησοῦ, καί τῆ παραδείξει τοῦ θείου φωτός δυνηθῆναι τήν ἀληθῆ τῶν ὄντων, ὡς ἔστιν ἀνθρώπω δυνατόν, συνεκδοχικῶς ὑποδέξασθαι γνῶσιν.

(1153) Θεωρία τοῦ τρόπου καθ’ ὄν ὑπέρ τόν φυσικόν καί τόν γραπτόν νόμον γίνεται ὁ διά πάντων τῶ θεῶ γενόμενος εὐπειθής.

Εἰ γάρ πᾶσα ἡ τῶν ὄντων φύσις εἰς τά νοητά καί τά αἰσθητά διήρηται, καί τά μὲν λέγεται καί ἔστιν αἰώνια, ὡς ἐν αἰῶνι τοῦ εἶναι λαβόντων ἀρχήν, τά δέ χρονικά, ὡς ἐν χρόνῳ πεποιημένα, καί τά μὲν ὑποπίπτει νοήσει, τά δέ αἰσθήσει, διά τήν ταῦτα ἀλλήλοις ἐπισφίγγουσαν τοῦ κατά φύσιν σχετικοῦ ιδιώματος ἄλυτον δύναμιν (πολλή γάρ ἡ πρὸς τά νοούμενα τῶν νοούντων καί πρὸς τά αἰσθητά τῶν αἰσθανομένων ἡ σχέσις, ὁ δέ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καί σώματος τυγχάνων αἰσθητικοῦ διά τῆς κατ’ ἐπαλλαγῆν πρὸς ἐκάτερα τά τῆς κτίσεως τμήματα φυσικῆς σχέσεως τε καί ιδιότητος καί περιγράφεται καί περιγράφει, τό μὲν τῆ οὐσία, τό δέ τῆ δυνάμει, ὡς τοῖς ἑαυτοῦ πρὸς ταῦτα διαιρούμενος μέρεσι, καί ταῦτα διά τῶν οἰκειῶν μερῶν ἑαυτῶ καθ’ ἔνωσιν ἐπισπῶμενος· περιγράφεσθαι γάρ τοῖς νοητοῖς καί αἰσθητοῖς, ὡς ψυχῆ τυγχάνων καί σῶμα, καί περιγράφειν ταῦτα κατά δύναμιν πέφυκεν, ὡς νοῶν καί αἰσθανόμενος· ὁ δέ Θεός ἀπλῶς καί ἀορίστως ὑπέρ πάντα τά ὄντα ἐστί, τά περιέχοντά τε καί περιεχόμενα καί τήν, ὧν οὐκ ἄνευ ταῦτα, χρόνου φημί καί αἰῶνος καί τόπου φύσιν, οἷς τό πᾶν περικλείεται, ὡς πᾶσι παντελῶς ἄσχετος ὧν), ἄρα σωφρόνως ὁ διαγνοῦς πῶς ἐρᾶν τοῦ Θεοῦ δεῖ, τοῦ ὑπέρ λόγον καί γνῶσιν καί πάσης ἀπλῶς τῆς οἰασδήποτε παντάπασι σχέσεως, ἐξηρημένου καί φύσεως, πάντα τά αἰσθητά καί νοητά καί πάντα χρόνον καί αἰῶνα καί τόπον ἀσχέτως παρελεύσεται, καί πάσης τελευταῖον ὄλης τῆς κατ’ αἴσθησιν καί λόγον καί νοῦν ἐνεργείας ἑαυτόν ὑπερφυῶς ἀπογυμνώσας ἀρρήτως τε καί ἀγνώστως τῆς ὑπέρ λόγον καί νοῦν θείας τερπνότητος ἐπιτεύξεται, καθ’ ὄν οἶδε τρόπον τε καί λόγον ὁ τήν τοιαύτην δωρούμενος χάριν Θεός καί οἱ ταύτην παρά Θεοῦ λαβεῖν ἀξιωθέντες, οὐκέτι

οὐδέν φυσικόν ἢ γραπτόν ἑαυτῷ συνεπικομιζόμενος, πάντων αὐτῷ τῶν λεχθῆναι ἢ γνωσθῆναι δυναμένων παντελῶς ὑπερβαθέντων καί κατασιγασθέντων.

Θεωρία εἰς τό περί τοῦ ἔμπεσόντος εἰς τούς ληστάς ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου.

Καί τάχα τοῦτό ἐστι τό τοῖς δοθεῖσιν ἐπί θεραπείᾳ τοῦ λησταῖς περιπεσόντος δυσί δηναρίοις ἐν τῷ πανδοχείῳ παρά τοῦ Κυρίου τῷ ἐπιμελεῖσθαι κελευομένῳ προσδαπανώμενον, ὅπερ καί φιλοτίμως ἐπανερχόμενος ὁ Κύριος δώσειν ὑπέσχετο, ἡ διά πίστεως γινομένη παντελής τῶν ὄντων ἐν τοῖς τελεῖοις ἀφαιρέσεις (φησὶ γάρ ὁ Κύριος Ὅστις οὐκ ἀποτάσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής), καθ' ἣν πάνθ' ἑαυτοῦ ἢ ἑαυτόν πάντων ἀφαιρούμενος εἰπεῖν οἰκειότερον, ὁ τῆς σοφίας ἑαυτόν ἐραστήν (1156) καταστήσας μόνῳ Θεῷ συνεῖναι καταξιοῦται, τήν εὐαγγελικῶς ὑποδειχθεῖσαν υἰοθεσίαν δεξάμενος, κατά τούς ἁγίους καί μακαρίους ἀποστόλους, οἱ τό πᾶν ἑαυτῶν ὀλοσχερῶς περιελόμενοι καί μόνῳ δι' ὅλου τῷ Θεῷ καί Λόγῳ προσφύντες, Ἰδοῦ πάντα, ἔφασαν, ἀφήκαμεν καί ἠκολουθήσαμεν σοι, τῷ καί τῆς φύσεως Ποιητῆ καί δοτηρι τῆς κατά νόμον βοήθειας, καί ὄν, Κύριον δηλονότι, ὡσπερ ἀληθείας φῶς μονώτατον κτησάμενοι ἀντί νόμου καί φύσεως πάντων εἰκότως τῶν μετὰ Θεόν ἄπταιστον τήν γνῶσιν παρέλαβον. Αὐτῷ γάρ πέφυκε συνεκφαίνεσθαι κυρίως ἡ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων γνῶσις. Ὡς γάρ τῷ αἰσθητῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι πάντα καθαρῶς συνεκφαίνονται τά σώματα, οὕτω καί Θεός ὁ νοητός τῆς διακααιοσύνης ἡλιος ἀνατέλλων τῷ νῷ, καθῶς χωρεῖσθαι ὑπό τῆς κτίσεως οἶδεν αὐτός, πάντων ἑαυτῷ νοητῶν τε καί αἰσθητῶν τούς ἀληθεῖς βούλεται συνεκφανίζεσθαι λόγους. Καί δηλοῖ τοῦτο τῆς ἐπί τοῦ ὄρους μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου ἡ λαμπρά τῶν ἐσθημάτων τῷ φωτί τοῦ προσώπου αὐτοῦ γενομένη συνένδειξις, τῷ Θεῷ τήν τῶν μετ' αὐτόν, ὡς οἶμαι, καί περί αὐτόν συνάγουσα γνῶσιν. Οὔτε γάρ δίχα φωτός τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμός ἀντιλαμβάνεσθαι δύναται, οὔτε νοῦς χωρίς γνώσεως Θεοῦ θεωρίαν δέξασθαι πνευματικήν. Ἐκεῖ τε γάρ τῇ ὄψει τό φῶς τῶν ὀρατῶν τήν ἀντίληψιν δίδωσι, καί ἐνταῦθα τῷ νῷ τήν γνῶσιν τῶν νοητῶν ἢ τοῦ Θεοῦ ἐπιστήμη χαρίζεται.

Θεωρία τοῦ τρόπου καθ' ὃν γέγονεν τοῦ Ἀδάμ παράβασις.

Ἀμέλει τούτῳ μή ἐπερείσας τῷ Θεῷ φωτί τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν ὁ πρᾶπάτωρ Ἀδάμ τυφλοῦ δίκην εἰκότως ἐν σκότει τῆς ἀγνωσίας ἄμφω τῷ χεῖρι τόν τῆς ὕλης φορυτόν ἐκουσίως ἀφάσσω μόνῃ αἰσθήσει ἑαυτόν ὅλον ἐπικλίνας ἐκδέδωκε, δι' ἧς τοῦ πικροτάτου θηρός τόν φθαρτικόν ἰόν εἰσδεξάμενος οὐδ' αὐτῆς, ὡς ἡβουλήθη, ἀπήλαυσε τῆς αἰσθήσεως, δίχα Θεοῦ, καί πρό Θεοῦ, καί οὐ κατά Θεόν, ὡς οὐκ ἔδει, ὅπερ ἀμήχανον ἦν, τά τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἐπιτηδεύσας. Τήν γάρ σύμβουλον παραδεξαμένην τόν ὄφιν Θεοῦ πλέον παραδεξάμενος αἴσθησιν καί τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου, ᾧ καί θάνατον συνεῖναι προεδιδάχθη τόν καρπόν ὀρέγουσαν, βρώσεως ἀπαρχήν ποιησάμενος πρόσφορον τῷ καρπῷ τήν ζωήν μετηλλάξατο, ζῶντα τόν θάνατον ἑαυτῷ κατά πάντα τόν χρόνον τοῦ παρόντος καιροῦ δημιουργήσας. Εἰ γάρ φθορά γενέσεως ὑπάρχει ὁ θάνατος, αἰεὶ δέ τό δι' ἐπιρροῆς τροφῶν γινόμενον φυσικῶς φθείρεται σῶμα τῆ ῥοῆ διαπνεόμενον, αἰεὶ ἄρα δι' ὧν εἶναι τήν ζωήν ἐπίστευσε ἀκμάζοντα ἑαυτῷ τε καί ἡμῖν τόν θάνατον ὁ Ἀδάμ συνετήρησεν. Ὡς εἶγε τῷ Θεῷ μᾶλλον ἢ τῇ συνοίκῳ πεισθεῖς τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς διετράφη, οὐκ ἄν τήν δοθεῖσαν ἀπέθετο ἀθανασίαν αἰεὶ συντηρουμένην τῇ μετοχῇ τῆς

ζωῆς, (1157) ἐπειδὴ πᾶσα ζωὴ οἰκεία τε καὶ καταλλήλῳ πέφυκε συντηρεῖσθαι τροφῇ. Τροφή δὲ τῆς μακαρίας ἐκείνης ζωῆς ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ, καθὼς αὐτός περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ ἀψευδῆς ἀπεφήνατο λόγος, ὃ διατραφῆναι μὴ βουληθεῖς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς μὲν θείας εἰκότως ἀπεγένετο ζωῆς, ἄλλης δὲ θανάτου γεννήτορος ἐπελάβετο, καθ' ἣν τὴν μὲν ἄλογον ἑαυτῷ μορφήν ἐπιθέμενος, τῆς θείας δὲ τὸ ἀμήχανον ἀμαυρώσας κάλλος, βορὰν τῷ θανάτῳ τὴν ἅπασαν φύσιν παρέδωκε. Δι' ἧς ὁ μὲν θάνατος ζῆ δι' ὄλου τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος, ἡμᾶς βρῶσιν ὑπ' αὐτοῦ κατεσθιόμενοι.

Ὅτι ἐκ τῆς ἀστάτου περιφορᾶς τῆς παρουσίας ζωῆς ἄλλην εἶναι τὴν ἀληθῆ καὶ θεῖαν καὶ ὠσαύτως ἔχουσαν ζωὴν ἐπαιδεύθησαν οἱ ἅγιοι.

Ἦς τὸ ἀδρανές καὶ ἀλλεπάλληλον σοφῶς κατανοήσαντες οἱ ἅγιοι τὴν ἀνθρώποις προηγουμένως ἐκ Θεοῦ δεδωρημένην ταύτην μὴ εἶναι τὴν ζωὴν, ὡς εἰκός, ἐπαιδεύθησαν, ἄλλην δὲ θεῖαν καὶ ὠσαύτως ἔχουσαν, ἣν μάλιστα δεῖν ὑπέλαβον ἑαυτῷ πρεπόντως ἀγαθὸν ὄντα τὸν Θεὸν προηγουμένως δημιουργῆσαι, μυστικῶς ἐδιδάχθησαν, πρὸς ἣν διὰ σοφίας κατὰ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώποις τοῖς ὑπὸ θάνατον, τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἀνανεύσαντες, καὶ ἐνδιαθέτως τὸν αὐτῆς θεῶν ὑποδεξάμενοι πόθον, ἀποθέσθαι δεῖν ταύτην τὴν παροῦσαν ζωὴν εἰκότως ᾤκηθησαν, εἰ μέλλοιεν καθαρῶς ἐκείνης κατὰ τὸν δέοντα λόγον ἐπιλήψεσθαι. Καὶ ἐπειδὴ ζωῆς ἀπόθεσις θανάτου χωρὶς οὐ γίνεται, θάνατον αὐτῆς ἐπενόησαν τὴν ἀποβολὴν τῆς κατὰ σάρκα στοργῆς, δι' ἧς εἰς τὸν βίον ἢ τοῦ θανάτου γέγονεν εἴσοδος, ἵνα θανάτῳ θάνατον ἐπινοήσαντες τοῦ ζῆν τῷ θανάτῳ παύσωνται, τὸν τίμιον ἐναντίον Κυρίου θάνατον ἀποθανόντες, τὸν ὄντως θανάτου θάνατον, τὸν τὴν φθορὰν μὲν φθείρειν δυνάμενον, τῇ δὲ μακαρίᾳ ζωῇ καὶ ἀφθαρσίᾳ παρεχόμενον ἐν τοῖς ἀξίοις εἴσοδον. Τὸ γὰρ πέρας τῆς παρουσίας ταύτης ζωῆς οὐδέ θάνατον οἶμαι δίκαιον ὀνομάζειν, ἀλλὰ θανάτου ἀπαλλαγὴν, καὶ φθορᾶς χωρισμὸν, καὶ δουλείας ἐλευθερίαν, καὶ ταραχῆς παύλαν, καὶ πολέμων ἀναίρεσιν, καὶ συγχύσεως πάροδον, καὶ σκότους ὑποχώρησιν, καὶ πόνων ἄνεσιν, καὶ βομβήσεως ἀσήμου σιγῆν, καὶ βράσματος ἡρεμίαν, καὶ αἰσχύνης συγκάλυμμα, καὶ παθῶν ἀποφυγὴν, καὶ ἀμαρτίας ἀφανισμόν, καὶ πάντων, ἵνα συνελών εἴπω, τῶν κακῶν περιγραφῆν· ἅπερ δι' ἑκουσίου νεκρώσεως οἱ ἅγιοι κατορθώσαντες ξένους ἑαυτοῦς τοῦ βίου καὶ παρεπιδήμους παρέστησαν. Κόσμῳ τε γὰρ καὶ σώματι καὶ ταῖς ἐξ αὐτῶν ἐπαναστάσεσι γενναίως μαχόμενοι, καὶ τὴν ἐξ ἀμφοῖν κατὰ τὴν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ συμπλοκὴν παραγεγομένην ἀπάτην ἀποπνίξαντες, ἀδούλωτον ἑαυτοῖς ἐφύλαξαν τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα· μάλα γε εἰκότως, ἔννομον κρίναντες εἶναι καὶ δίκαιον τὸ ἦττον ἄγεσθαι (1160) μᾶλλον τῷ κρεῖττονι, ἢ τὸ κρεῖττον τῷ χείρονι συμποδίζεσθαι. Ὅσπερ δὴ νόμος θεῖος καὶ τοῖς προαιρουμένοις τὴν λογικοῖς προηγουμένως πρέπουσαν ἀσπαζεσθαι ζωὴν ἐμπεφυκῶς, τὴν ἐμπεφυκῶς δι' ὀλιγαρκείας τὸ ἀπροσδεές τῶν ἀγγέλων μιμουμένην καὶ ἄνετον.

Ὅτι μὴ καθ' ἡμᾶς ἢ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, ἢ τὴν γραφικὴν μυσταγωγίαν ἐποιοῦν οἱ ἅγιοι.

Ἄλλ' ἐπανελθόντες καθ' εἰρμόν τὰ λείποντα τῆς μεταμορφώσεως τοῖς προθεωρηθεῖσι κατὰ δύναμιν διασκοπήσαντες προσαρμόσωμεν, ἵνα θεωρηθῇ τῶν ἁγίων

ἡ ἐν πᾶσιν ἀκρότης καί ἡ γνησία πρὸς τὴν σάρκα καί τὴν ὕλην ἀποδιάθεσις, καί ὅτι μὴ καθ' ἡμᾶς καί αὐτοὶ ἢ τὴν κτίσιν ἢ τὴν ἀγίαν Γραφὴν ὑλικῶς τε καί χαμερπῶς ἐθεώρουν, αἰσθήσει μόνον καί ἐπιφανείαις καί σχήμασι πρὸς ἀνάληψιν τῆς μακαρίας γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γράμμασί τε καί συλλαβαῖς χρώμενοι, ἐξ ὧν τό πταίειν ἔστι περί τὴν κρίσιν τῆς ἀληθείας καί σφάλεσθαι, ἀλλὰ νῶ μόνω καθαρωτάτῳ καί πάσης ὑλικῆς ἀπηλλαγμένῳ ἀχλύος. Εἴπερ οὖν εὐσεβῶς κρίνειν βουλόμεθα τοὺς τῶν αἰσθητῶν νοητῶς διασκοποῦντες λόγους, εἰς τὴν περί Θεοῦ καί τῶν θείων αὐτοῦς ἄπταιστον γῶσιν ὀρθῶς δι' εὐθείας τρίβου βαίνοντας κατίδοιμεν.

Θεωρία εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν πλατυτέρα.

Εἴρηται τοίνυν ἀνωτέρω ὅτι διὰ μὲν τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου φωτοειδοῦς λαμπρότητος πρὸς τὴν πᾶσι καθόλου τοῖς οὖσιν ἄληπτον τοῦ Θεοῦ μυστικῶς οἱ τρισμακάριοι ἀπόστολοι κατὰ τό ἄρρητόν τε καί ἄγνωστον ἔχειραγωγῶντο δύναμιν τε καί δόξαν, τῆς ἀφανοῦς κρυφιοτήτος τό φανέν αὐτοῖς πρὸς τὴν αἴσθησιν φῶς σύμβολον εἶναι μανθάνοντες. Ὡς γάρ ἐνταῦθα τοῦ γενομένου φωτός τὴν τῶν ὀφθαλμῶν νικᾷ ἐνέργειαν ἢ ἀκτίς, ἀχώρητος αὐτοῖς διαμένουσα, οὕτω κάκεῖ Θεός πᾶσαν νοός δύναμιν ὑπερβαίνει καί ἐνέργειαν, οὐδ' ὅλως ἐν τῷ νοεῖσθαι τῷ νοεῖν πειρωμένῳ τόν οἰονοῦν τύπον ἀφείς. Διὰ δέ τῶν λευκῶν ἱματίων τὴν τε ἐν τοῖς κτίσμασιν ἀναλόγως τοῖς καθ' οὓς γεγένηται λόγοις μεγαλουργίαν καί τὴν ἐν τοῖς ῥήμασι τῆς ἀγίας Γραφῆς κατὰ τό νοούμενον μυσταγωγίαν ἐν ταύτῳ καί ἅμα θεοπρεπῶς ἐδιδάσκοντο, οἷα τῇ ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ συναναφαινομένης τῆς τε γραφικῆς κατὰ τό πνεῦμα δυνάμεως καί τῆς ἐν τοῖς κτίσμασι κατ' αὐτό σοφίας καί γνώσεως, δι' ὧν πάλιν αὐτός ἀναλόγως ἐκφαίνεται. Διὰ δέ Μωϋσέως καί Ἡλίου τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῷ συνόντων (τοῦτο γάρ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς θεωρίας λείπεται), πολλοὺς κατὰ πολλὰς ἐπινοίας, ὧν τύποι προεβέβληντο μυστηρίων δι' ἀληθοῦς θεωρίας γνωστικῶς ὑπεδέχοντο τρόπους.

(1161) Θεωρία εἰς τὸν Μωϋσῆν καί τὸν Ἡλίαν.

Α'. Καί πρῶτον μὲν τὴν περί τοῦ δεῖν πάντως συνεῖναι τῷ Λόγῳ καί Θεῷ τόν τε νομικόν καί τόν προφητικόν λόγον διὰ Μωϋσέως καί Ἡλίου εὐσεβεστάτην ἐλάμβανον ἔννοιαν, ὡς ἐξ αὐτοῦ καί περί αὐτοῦ καί ὄντας καί ἀπαγγέλοντας, καί περί αὐτόν ἰδρυμένους.

Β'. Εἴτα σοφίαν καί χρηστότητα συνοῦσαν αὐτῷ διὰ τῶν αὐτῶν ἐπαιδεύοντο, τὴν μὲν ὅτι κατ' αὐτὴν διαγορευτικός ἐστι τῶν ποιητέων ὁ λόγος, καί ἀπαγορευτικός τῶν οὐ ποιητέων, ἧς τύπος ὑπῆρχε Μωϋσῆς (σοφίας γάρ τὴν τῆς νομοθεσίας εἶναι πιστεύομεν χάριν), τὴν δέ ὅτι κατ' αὐτὴν προτρεπτικός ἐστι καί ἐπιστρεπτικός πρὸς τὴν θείαν ζωὴν τῶν αὐτῆς ἀπολισθησάντων, ἧς τύπος ὑπῆρχεν Ἡλίας, δι' ἑαυτοῦ ὄλον τό προφητικόν δηλῶν χάρισμα. Χρηστότητος γάρ θείας ἴδιον γνῶρισμα, τῶν πεπλανημένων ἢ μετὰ φιλανθρωπίας ἐπιστροφῆ, ἧς κήρυκας τοὺς προφήτας γινώσκομεν.

Γ'. Ἡ γνῶσιν καί παιδείαν, τὴν μὲν ὅτι καλοῦ τε καί κακοῦ τῆς εἰδήσεως τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχει παρεκτικός. Δέδωκα γάρ, φησί, πρό προσώπου σου τὴν ζωὴν καί τόν θάνατον, ἐφ' ᾧ τὴν μὲν ἐλεῖν αἰρεῖσθαι, τόν δέ φυγεῖν, καί μὴ ὡς καλῶ περιπεσεῖν ἐξ ἀγνοίας τῷ χεῖρονι, ὅπερ Μωϋσῆς πεπραχῶς ἀνηγόρευται, προτυπῶν ἐν ἑαυτῷ τῆς

ἀληθείας τὰ σύμβολα· τήν δέ ὅτι τῶν τοῖς ἐναντίοις ἀνέδην χρωμένων κατά τόν Ἰσραήλ, οὗ παιδευτήν Ἡλίας ὁ μέγας ἐγένετο, καί μιγνύντων ἀδιακρίτως τὰ ἄμικτα, τῆς ἀδιαφορίας ἐστὶ κολαστικός, καί τῶν παντελῶς τῷ κακῷ προστεθειμένων τήν ἄνοιαν καί τήν πώρωσιν εἰς ἔννοιαν ἄγων, ὡς λόγος, καί αἴσθησιν.

Δ'. Ἡ πρᾶξις καί θεωρίαν, τήν μέν ὡς κακίας ἀναιρετικήν, καί κόσμου δι' ἐπιδείξεως ἀρετῶν τούς δι' αὐτῆς ἀγομένους παντελῶς κατά διάθεσιν τέμνουσαν, ὡς Μωϋσῆς τῆς Αἰγύπτου τόν Ἰσραήλ, καί θείοις νόμοις τοῦ Πνεύματος εὐπειθῶς παιδεύουσαν ἄγεσθαι· τήν δέ ὡς ὕλης καί εἴδους ἀρπάζουσαν, ὡς τόν Ἡλίαν τό ἐκ πυρός ἄρμα, καί Θεῷ διά γνώσεως προσάγουσάν τε καί συνάπτουσαν ὑπό σαρκός μηδ' ὀτιοῦν βαρουμένους, διά τήν τοῦ κατ' αὐτήν νόμου ἀθέτησιν, ἥ ἐπάρσει καθ' ὀτιοῦν ἐπί τοῖς κατορθώμασι φλεγόμενος, διά τήν συνημμένην ταῖς ὄντως ἀρεταῖς δρόσον τῆς πτωχείας τοῦ πνεύματος.

Ε'. Ἡ πάλιν τὰ κατά τόν γάμον καί τήν ἀγαμίαν μυστήρια παρά τῷ Λόγῳ εἶναι μανθάνοντες διά Μωϋσέως, τοῦ διά τόν γάμον τῆς θείας ἐραστοῦ γενέσθαι δόξης μή κωλυθέντος, καί διά ἡλίου, τοῦ παντελῶς γαμικῆς συναφείας καθαροῦ διαμείναντος, οἷα τοῦ Λόγου καί Θεοῦ τούς λόγῳ ταῦτα ἰθύνοντας, κατά τούς θειωδῶς περὶ αὐτῶν κειμένους νόμους, ἑαυτῷ μυστικῶς εἰσποιεῖσθαι κηρύττοντος.

Στ'. Ἡ ζωῆς καί θανάτου διά τῶν αὐτῶν κύριον πιστῶς ὄντα τόν Λόγον πληροφορούμενοι.

(1164) Ζ'. Ἡ καί τό πάντας ζῆν τῷ Θεῷ καί μηδένα παντελῶς παρ' αὐτῷ νεκρόν εἶναι διά τῶν αὐτῶν μανθάνοντες, πλὴν τοῦ ἑαυτόν τῇ ἀμαρτίᾳ νεκρώσαντος, καί τῇ ἐκουσίῳ πρός τὰ πάθη ῥοπή τοῦ Λόγου ἑαυτόν ἀποκόψαντος.

Η'. Ἡ πάλιν τόν Λόγον ὡς ἀλήθειαν ὄντα κατ' ἀναφοράν εἶναι τε καί ὑπάρχειν τούς τύπους τῶν μυστηρίων, καί εἰς αὐτόν συνάγεσθαι, τῆς τε νομικῆς καί τῆς προφητικῆς πραγματείας ὡς ἀρχήν καί τέλος, ἐφωταγωγοῦντο.

Θ'. Ἡ τὰ μετὰ Θεόν πάντα καί ἐκ Θεοῦ γεγονότα, τουτέστι τήν φύσιν τῶν ὄντων καί τόν χρόνον, παρά τῷ Θεῷ ὄντα συνεκφαίνεσθαι ἀληθῶς φαινομένῳ, κατά τό ἐφικτόν, ὡς αἰτίῳ καί ποιητῇ. Ὦν τοῦ μέν χρόνου τύπος ἄν εἴη Μωϋσῆς, οὐ μόνον ὡς χρόνου καί τοῦ κατ' αὐτόν ἀριθμοῦ διάσκαλος (οὗτος γάρ πρῶτος τόν κατά τήν γένεσιν τοῦ κόσμου χρόνον ἠρίθμησε), καί ὡς χρονικῆς γενόμενος λατρείας καθηγητής, ἀλλά καί ὡς μή συνεισερχόμενος ἐκείνοις σωματικῶς εἰς τήν κατάπαυσιν ὧν πρός τῆς θείας καθηγήσατο εὐαγγελίας· τοιοῦτον γάρ ἔχει ὁ χρόνος, οὐ φθάνων ἢ συνερχόμενος κατά τήν κίνησιν ἐκείνοις οὐς πρός τήν θείαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ζωὴν πέφυκε παραπέμπειν. Ἰησοῦν γάρ ἔχει τόν παντός ὄντα καί χρόνου καί αἰῶνος διάδοχον· κἂν εἰ ἄλλως οἱ λόγοι τοῦ χρόνου ἐν τῷ Θεῷ διαμένωσιν, ὡς δηλοῖ μυστικῶς ἡ τοῦ ἐν ἐρήμῳ δοθέντος νόμου διά Μωϋσέως τοῖς τήν γῆς λαβοῦσι τῆς κατασχέσεως συνείσοδος. Αἰών γάρ ἐστίν ὁ χρόνος, ὅταν στή τῆς κινήσεως, τόν δέ χρόνος ἐστίν ὁ αἰών, ὅταν μετρήται κινήσει φερόμενος, ὡς εἶναι τόν μέν αἰῶνα, ἵνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβῶν εἴπω, χρόνον ἐστερημένου κινήσεως, τόν δέ χρόνον αἰῶνα κινήσει μετρούμενον. Τῆς δέ φύσεως Ἡλίας, οὐ μόνον ὡς τούς καθ' ἑαυτόν ἀλωβήτους φυλάξας λόγους, καί τό ἐπ' αὐτοῖς κατά γνώμην φρόνημα τροπῆς τῆς ἐκ πάθους ἐλευθέρον, ἀλλά καί ὡς ἐν κρίσει παιδεύων, οἷόν τις φυσικός νόμος, τούς παρά φύσιν τῇ φύσει χρωμένους. Τοιοῦτον γάρ καί ἡ φύσις, τούς αὐτήν παραφθείρειν ἐπιχειροῦντας τοσοῦτον καλάζουσα, ὅσον τοῦ παρά φύσιν ζῆν ἐπιτηδεύουσι, τῷ μὴ ὄλην αὐτῆς φυσικῶς ἔτι κεκτῆσθαι τῆς φύσεως τήν δύναμιν, μειωθέντας ἤδη τῆς κατ' αὐτήν ἀρτιότητος καί διά τοῦτο κολαζόμενος, ὡς

ἐαυτοῖς ἀβούλως τε καὶ ἀφρόνως διὰ τῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν νεύσεως τοῦ εἶναι παρεχομένου τὴν ἔλλειψιν.

Γ'. Ἴσως δὲ καὶ τὴν νοητὴν καὶ τὴν αἰσθητὴν κτίσιν ἔχουσαι τοῦ Δημιουργοῦ Λόγου τις εἰπὼν διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἡλίου, τῆς ἀληθείας οὐ διαμαρτάνει. Ὡς τῆς μὲν αἰσθητῆς Μωϋσῆος λόγον ἐπέχει, ὡς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν γενόμενος, καθὼς ἡ περὶ αὐτοῦ ἱστορία δηλοῖ, τὴν γένεσιν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλουσα. Τοιοῦτον γὰρ καὶ αἰσθητὴ κτίσις, ἀρχὴν ἐγνωσμένην γενέσεως ἔχουσα (1165) καὶ διαφθορᾶς ὠρισμένον τέλος ἐλπίζουσα. Τῆς δὲ νοητῆς Ἡλίας, ὡς οὔτε γένεσιν αὐτοῦ τῆς περὶ αὐτοῦ μηνουσίης ἱστορίας, κἂν εἰ γεγέννηται, οὔτε μὴν τὴν διὰ θανάτου φθορὰν ἐλπίζουσα ὀριζομένης, κἂν εἰ τεθνήξεται. Τοιοῦτον γὰρ καὶ ἡ νοητὴ κτίσις, οὔτε ἀρχὴν γενέσεως ἀνθρώποις κατάδηλον ἔχουσα, κἂν εἰ γεγέννηται καὶ ἤρκεται καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρῆκται, οὔτε τέλος τοῦ εἶναι διὰ φθορᾶς ὠρισμένον ἐκδέχεται. Τὸ γὰρ ἀνώλεθρον φυσικῶς ἔχει λαβοῦσα παρὰ Θεοῦ, τοῦ οὕτως αὐτὴν δημιουργῆσαι θελήσαντος.

Ἄλλη συνεκτικὴ θεωρία εἰς τὴν μεταμόρφωσιν.

Εἰ δὲ τῷ μὴ περιεργότερος τοῦ δέοντος εἶναι δοκῶ, καὶ ἕτερον μέγα τε καὶ θεῖον, ὡς οἶμαι, ἐκ τῆς θείας μεταμορφώσεως μυστήριον ἡμῖν ἀναφαίνεται, καὶ τῶν εἰρημένων λαμπρότερον. Οἶμαι γὰρ τοὺς καθόλου δύο τῆς θεολογίας τρόπους μυστικῶς ὑψηλεῖσθαι τὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν, θεοπρεπῆ δραματουργήματα, τὸν τε προηγούμενον φημι καὶ καὶ ἀπλοῦν καὶ ἀναίτιον, καὶ διὰ μόνης καὶ παντελοῦς ἀποφάσεως τὸ θεῖον ὡς ἀληθῶς καταφάσκοντα, καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ δι' ἀφασίας δεόντως σεμνύνοντα, καὶ τὸν ἐπόμενον τούτῳ καὶ σύνθετον, διὰ καταφάσεως μεγαλοπρεπῶς ἐκ τῶν αἰτιατῶν ὑπογράφοντα· οἷς, κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπους εἰδέναι, ἢ περὶ Θεοῦ τε καὶ τῶν θείων ἐπαιωρουμένη γνῶσις διὰ τῶν προσφυῶν ἡμῖν συμβόλων πρὸς ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἄγει τοὺς τρόπους, δι' εὐσεβοῦς τῶν ὄντων κατανοήσεως ἀμφοτέρων ἡμῖν ἐφιστῶσα τοὺς λόγους, καὶ τοῦ μὲν προτέρου πᾶν τὸ ὑπὲρ αἴσθησιν σύμβολον εἶναι διδάσκουσα, τοῦ δὲ δευτέρου τὰ κατ' αἴσθησιν ἀθροιστικά εἶναι παιδεύοντα μεγαλοουργήματα. Ἐκ γὰρ τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν συμβόλων τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν ἀλήθειαν εἶναι μόνον πιστεύομεν, περὶ τοῦ τί καὶ πῶς καὶ ὅποιαν εἶναι καὶ ποῦ καὶ πότε μηδ' ὄλως τολμῶντες σκοπεῖν ἢ ἐννοεῖν ἐνεχόμενοι, τῆς ἐγχειρήσεως τὸ ἀσεβές παραιτούμενοι· ἐκ δὲ τῶν κατ' αἴσθησιν, ὡς ἡμῖν ἐστὶ δυνατόν, κατ' ἔννοιαν μόνον ἰσχνῶς τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως τὰς εἰκασίας λαμβάνοντες πάντα αὐτόν εἶναι φαμεν ὅσα ἐκ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὡς αἴτιον ἐγνωρίσαμεν.

Ὅτι καὶ ἑαυτοῦ τύπος ὁ Κύριος γέγονεν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διὰ σαρκὸς οἰκονομίαν.

Σκοπήσωμεν δὲ εἰ μὴ καλῶς ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων τρόπων κατὰ τὴν θείαν ἐκείνην τοῦ Κυρίου μεταμόρφωσιν καὶ σοφῶς ἐνυπάρχει τὸ σύμβολον.

Εἶδει γὰρ αὐτόν καθ' ἡμᾶς ἀτρέπτως κτισθῆναι δι' ἄμετρον φιλανθρωπίαν καταδεξάμενον ἑαυτοῦ γενέσθαι τύπον καὶ σύμβολον, καὶ παραδεῖξαι ἐξ ἑαυτοῦ συμβολικῶς ἑαυτόν, καὶ δι' ἑαυτοῦ φαινομένου πρὸς ἑαυτόν ἀφανῶς πάντη κρυπτόμενον χειραγωγῆσαι τὴν ἅπασαν κτίσιν καὶ τῆς ἀφανοῦς καὶ πάντων ἐπέκεινα κρυφιομύστου καὶ ὑπ' οὐδενός τῶν ὄντων οὐδενὶ τὸ σύνολον τρόπῳ νοηθῆναι ἢ

λεχθῆναι (1168) δυναμένης ἀπειρίας τὰς ἐκφανεῖς διὰ σαρκὸς θεουργίας ἀνθρώποις παρέχειν φιλανθρώπως μηνύματα.

Θεωρία τοῦ ἀστράψαντος προσώπου τοῦ Κυρίου.

Τό τοίνυν φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου τό νικῆσαν τῆς ἀνθρωπίνης μακαρίας ἀποστόλοις τῆς κατ' ἀπόφασιν μυστικῆς θεολογίας, καθ' ὃ ἡ μακαρία καί ἀγία θεότης κατ' οὐσίαν ἐστίν ὑπεράρρητος καί ὑπεράγνωστος καί πάσης ἀπειρίας ἀπειράκις ἐξηρημένη, οὐδ' ἔχνος ὅλως καταλήψεως κἄν ψιλόν τοῖς μετ' αὐτήν καταλείψασα, οὐδέ τήν πῶς κἄν πόσως ἢ αὐτή καί μονάς ἐστι καί τριάς ἔννοιαν ἐφιείσα τινι τῶν ὄντων, ἐπειδή μηδέ χωρεῖσθαι κτίσει τό ἄκτιστον πέφυκε, μηδέ πεοινοεῖσθαι τοῖς πεπερασμένοις τό ἄπειρον.

Θεωρία εἰς τὰ φανὰ τοῦ Κυρίου ἐνδύματα.

Τόν δέ καταφατικόν τρόπον εἰς τε τόν κατ' ἐνέργειαν πρόνοιάν τε καί κρίσιν διαιρούμενον· τόν μὲν κατ' ἐνέργειαν, τόν ἐκ καλλονῆς καί μεγέθους τῶν κτισμάτων τήν περί τοῦ δημιουργόν εἶναι τῶν ὄλων τόν Θεόν εἰσηγούμενον δήλωσιν, διὰ τῶν λαμπρῶν ἐσθημάτων τοῦ Κυρίου δηλοῦσθαι, ἅπερ εἰς τὰ φαινόμενα κτίσματα προεκλαβών ὁ Λόγος ἀπέδειξεν.

Θεωρία ἄλλη εἰς τόν Μωϋσῆν.

Τόν δέ κατά πρόνοιαν τρόπον διὰ τοῦ Μωϋσέως σημαίνεσθαι, ὡς πλάνης φιλανθρώπως ἐξαιρουμένην τούς κακίᾳ συνειλημμένους, καί τούς τρόπους σοφῶς τοῖς ἀνθρώποις διαποικίλλουσιν τῆς πρός τὰ θεῖα καί ἄλλα καί ἀσώματα ἀπό τῶν ὑλικῶν καί φθαρτῶν καί σωματικῶν ἐκδημίας, καί τοῖς θείοις νόμοις ἐπιστημόνως ἐρείδουσα.

Θεωρία ἄλλη εἰς τόν Ἥλιον.

Τόν δέ τῆς κρίσεως τρόπον διὰ τοῦ Ἥλιου μηνύεσθαι, ὡς λόγῳ τε καί ἔργῳ τούς μὲν κατ' ἀξίαν τιμωρουμένης, τούς δέ περιεπούσης διὰ τοῦ κατά τήν ὑποκειμένην ὕλην τε καί ποιότητα τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας ἐκάστῳ προσφόρως αὐτήν ἀρμόζεσθαι. Ταῦτα γάρ πάντα τὰ προθεωρηθέντα κατά τόν παρόντα τῆς ἀγίας Γραφῆς τόπον Μωϋσῆς τε καί Ἥλιος, ὡς ἐνήν μάλιστα τούς τὰ θεῖα τυπικῶς δι' ἑαυτῶν ὑπογράφοντας πράγματα, ἐν τοῖς καθ' ἑαυτόν ἐκάτερος χρόνοις καθ' ἱστορίαν εἰργάσαντο, ἐμπερῶς ἔχοντα πρός τὰ εἰρημένα κατά τόν τῆς θεωρίας τρόπον.

Θεωρία περί τῆς πρός τόν Κύριον κατά τήν μεταμόρφωσιν διαλέξεως Μωϋσέως καί Ἥλιου.

Ἐκ δέ τοῦ συλλαλεῖν αὐτούς τῷ Κυρίῳ, καί τήν (1169) ἔξοδον λέγειν ἤν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ, οὐ μόνον τήν ἐπ' αὐτῷ διὰ νόμου καί προφητῶν προκεκηρυγμένην τῶν μυστηρίων ἐκβασιν ἐδιδάσκοντο, ἀλλ' ἴσως καί τό μή ληπτόν εἶναι μηδενί καθόλου τῶν ὄντων τό πέρας τῆς ἀρρήτου περί τό πᾶν βουλής τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἐπ' αὐτῇ θείων οἰκονομιῶν, πλήν τῆς μεγάλης αὐτοῦ προνοίας καί κρίσεως, δι' ὧν εἰς τό μόνῳ τῷ Θεῷ προεγνωσμένον τέλος τό πᾶν εὐτάκτως ἐπείγεται, ὅπερ πάντες

μέν ὁμοίως ἠγγόησαν κατά τό τί ποτε εἶναι καί πῶς καί ποῖον καί πότε, μόνοι δέ ἀληθῶς μόνον ἐπέγνωσαν ἔσσεσθαι οἱ τήν ψυχὴν ἀρεταῖς ἐκκαθάραντες ἅγιοι, καί πρὸς τὰ θεῖα τήν ῥοπήν αὐτῆς ὅλην τήν νοεράν ὀλικῶς μετεγκλίναντες, αὐτῆς, ὡς εἶπειν, τῆς καθόλου τῶν ὀρατῶν φύσεως, δι' ὧν συνίστασθαι πέφυκε τρόπων, τό τέλος τῆς παρούσης αὐτῆς εὐκοσμίας, μονονουχί διαβρήδην βώσεως, ἀκούσαντες.

Θεωρία φυσική περί τοῦ τέλους ἐξ ἀνάγκης ἔχειν τόν κόσμον.

Περιαθρήσαντες γάρ, ὡς ἐνῆν μάλιστα, ἐπιστημόνως τόν παρόντα κόσμον, καί τῶν ἐν αὐτῷ ποικίλως ἀλλήλοις συνηρμοσμένων σωμάτων, τόν συνεπτυγμένον κατ' ἔννοιαν σοφῶς ἐξαπλώσαντες λόγον εὖρον τά μέν αὐτῶν αἰσθητά καί ἀντιληπτικά καί καθολικά, πάντα δέ πᾶσι περιεχόμενά τε καί περιτρεπόμενα τῇ ἐπαλλαγῇ τῆς περι ἕκαστον ποιᾶς ιδιότητος. Τοῖς μέν γάρ αἰσθητοῖς περιέχεται κατά φύσιν τά αἰσθητικά, τά δέ αἰσθητά τοῖς αἰσθητικοῖς κατ' αἴσθησιν, ὡς ἀντιληπτά. Καί πάλιν τά μέν καθόλου τοῖς μερικοῖς κατά ἀλλοίωσιν, τά δέ μερικά τοῖς καθόλου κατά ἀνάλυσιν περιτρεπόμενα φθίρεται. Καί τῶν μέν διά τῆς τῶν ἄλλων γενέσεως ἢ φθορά ἐπιγίνεται. Τῶν γάρ καθόλου ἢ πρὸς ἄλληλα σύνδοδος τῶν μερικῶν ποιουμένη τήν γένεσιν ἀλλήλων τῇ ἀλλοιώσει ἐστί φθορά, καί τῶν αὖ μερικῶν ἢ κατά διάλυσιν τῆς συνδέσεως πρὸς τὰ καθόλου ἀνάλυσιν τήν φθοράν ἐπεισάγουσα τῶν καθόλου ἐστί διαμονή καί γένεσις. Καί ταύτην εἶναι μαθόντες τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τήν σύστασιν, τήν εἰς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων ἐξ ὧν καί ἐν οἷς ὑφέστηκε δι' ἀλλήλων φθοράν καί ἀλλοίωσιν, ἀκολουθῶς διά τῆς κατά φύσιν ἀστάτου καί ἀλλοιωτῆς καί ἄλλοτε ἄλλως φερομένης τε καί περιτρεπομένης καθόλου τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε σωμάτων ιδιότητος τήν ἐξ ἀνάγκης κατ' εἰρμόν γενησομένην αὐτοῦ συντέλειαν ἐπαιδευθήσαν οὐκ εἶναι δυνατόν, οὔτε μήν λογικῆς συνέσεως αἴδιον φάναι τό μή ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ, δίχα τροπῆς καί τῆς οἴασου ἀλλοιώσεως, ἀλλά μυρίοις σκεδαννύμενον τρόποις καί περιτρεπόμενον, ὀρθῶς λογισάμενοι.

Θεωρία σύντομος περί τοῦ μέλλοντος, αἰῶνος, καί τί τό χάσμα ἐστί τό μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων, καί τί ὁ Λάζαρος καί ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου.

Ἐντεῦθεν τῶν ὀρωμένων ὑπεράνω γενόμενοι (1172) μεγαλοφυῶς τοῦ πάντως ἐσομένου τῶν ὄλων κατεστοχάσαντο πέρατος, ἐν ᾧ τι τῶν ὄντων οὐκέτι φέρον ἐστί καί φερόμενον, οὐδέ τις οὐδενός τό σύνολον κίνησις παγιότητος ἀβρότητος, τήν τῶν φερομένων τε καί κινουμένων φοράν τε ὀρισαμένης καί κίνησιν. Πρὸς ὃ γενέσθαι κατά νοῦν ἐπιθυμήσαντες, ἔτι τήν ὑπό φθοράν περικείμενοι σάρκα ἐμφρόνως τό μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων χάσμα διέβησαν, σαρκόσ καί κόσμου κατά τήν σχέσιν ἐκουσίως ἀπογενόμενοι. Χάσμα γάρ ὡς ἀληθῶς φοβερόν τε καί μέγα μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων ἐστί ἢ πρὸς τό σῶμα καί τόν κόσμον τοῦτον στοργή καί διάθεσις. Ὡν γενναίως τήν στέρησιν χαίρων στέρξας ὁ Λάζαρος (ὡς δηλοῖ ἢ τε νόσος καί ἢ πενία, ἢ μέν τήν πρὸς τόν κόσμον, ἢ δέ τήν πρὸς τό σῶμα ποιουμένη αὐτῷ ἀλλοτριώσιν) τήν ἐν κόλποις Ἀβράαμ κατηξιώθη λαβεῖν ἀνάπαυσιν, τόν τούτοις προστετηκότα πλούσιον ἔξω ἀφείς τῆς ἀνέσεως, μηδέν ἄλλο τῆς διά σαρκός ὠφεληθέντα ζωῆς, πλὴν τοῦ ἐπ' αὐτῇ ἀπεράντως κολάζεσθαι, ὡς οὔτε τήν παροῦσαν ζωὴν ἔχοντα, ἦν ποθήσας μόνην ἠσπάζετο, ἀκράτητον φύσει κατά τήν βεῦσιν ὑπάρχουσαν, οὔτε τῆς μελλούσης μεταλαχεῖν δυνάμενον, πρὸς ἣν ἀργός παντάπασι διέμεινε καί ἀνέραστος, μόνοις

ἐκείνοις συμφύεσθαι τοῖς αὐτήν ὀλοσχερῶς ἀγαπήσασι πεφυκυίας, καί τοῦ πρὸς αὐτήν εἶνεκα πόθου πάντα τὰ ἀλγεινὰ προθύμως μεθ' ἡδονῆς ὑπομείνασι. Κόλπου δέ Ἀβράαμ ἀκούοντας τὸν ἐκ σπέρματος Ἀβράαμ τὸν κατὰ σάρκα ἡμῖν ἐπιφανέντα νοήσομεν Θεόν, τὸν ὄντως πάντων χορηγικὸν καὶ πᾶσι τοῖς ἀξίοις τῆς χάριτος ἀναλόγως τῇ κατ' ἀρετὴν ἐκάστου ποιότητί τε καὶ ποσότητι, οἷόν τινας διαφόρως νομάς ἀμερῶς ἑαυτὸν ἐπιμερίζοντα καὶ τοῖς μετάρχουσιν οὐδ' ὅπως οὖν συνδιατεμνόμενον, διὰ τὴν κατὰ φύσιν ἄτμητον ὄντοτητα τῆς ἐνότητος, κᾶμπαλιν διὰ τὴν διάφορον ἀξίαν τῶν μετεχόντων ταῖς μετοχαῖς παραδόξως καθ' ἔνωσιν ἄρρητον ἀφοριστικῶς ἐπιφαινόμενον (οἶδεν ὁ λόγος) , πρὸς ὃν οὐδεὶς διαβῆναι δυνήσεται θρύψει χαίρων σαρκός, καὶ τῆς αὐτοῦ μακαρίας δόξης τῇ τοῦ κόσμου ἀπάτῃ πλέον ἡδόμενος, οὐδέ στήσεται μετὰ τοῦ τὸν κόσμον νικήσαντος ὁ τῷ κόσμῳ ἡττηθείς καὶ ἐπ' αὐτῷ κακῶς εἰδῶς ἀγαλλόμενος. Οὐκ εἶναι γὰρ ἄξιον ἔκρινεν ἡ θεία δικαιοσύνη, τοὺς τῇ ζωῇ ταύτῃ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον περιγράφοντας, καὶ πλούτῳ καὶ ὑγείᾳ σώματος καὶ τοῖς ἄλλοις ἀξιώμασιν ἀβρυνόμενους, καὶ τοῦτο μόνον μακάριον κρίνοντας, τὰ δέ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ παρ' οὐδέν τιθεμένους, τῶν θείων καὶ αἰωνίων μεταλαχεῖν ἀγαθῶν, ὧν οὐδ' ὄλως ἐφρόντισαν, διὰ τὴν πολλὴν περὶ τὰ ὑλικά σπουδὴν ἀγνοήσαντας ὅσον πλούτου καὶ ὑγείας καὶ τῶν ἄλλων προσκαίρων ἀγαθῶν αἰ ἀρεταί ὑπερέχουσιν.

Θεωρία περὶ ἀρετῶν.

Μόνοι γάρ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις αἰ ἀρεταί μακάριον ποιοῦσιν τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μὲν τῶν ἄλλων, κατὰ πλάτος, ὡς τις ἔφη τῶν τὰ θεῖα σοφῶν, μόναι δέ καὶ καθ' ἑαυτάς, κατὰ περιγραφὴν νοεῖται, ὡς δίπηχυ, τὰ δέ κατὰ πλάτος, ὡς σωρός. Σωροῦ γὰρ κᾶν δύο μεδίμνους ἀφέλης, τό λειπόμενον μένει σωρός· καὶ τῆς δέ κατὰ πλάτος μακαριότητος ἂν ἀφέλης τὰ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐκτός ἀγαθὰ, καταλίπης δέ μόνας τὰς ἀρετάς, μένει καὶ οὕτως ἀνελλιπές τό μακάριον. Αὐτάρκης γάρ καθ' ἑαυτὴν τῷ ἔχοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ ἀρετῇ. Πᾶς οὖν κακὸς ἄθλιος, κᾶν πάντα συλήβδην ἔχη τὰ λεγόμενα τῆς γῆς ἀγαθὰ, τῶν ἀρετῶν ἐστερημένος· καὶ πᾶς ἀγαθὸς μακάριος, κᾶν πάντων ἐστερηται τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, ἔχων τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα, μεθ' ἧς λάζαρος τὴν ἐν κόλποις Ἀβράαμ ἀνάπαυσιν ἔχων ἀγάλλεται.

"Ἄλλη θεωρία εἰς τό, "Ἐάν σταυρωθῆς ὡς ληστής."

Κᾶν αὐθις ληστής ἐστὶν εὐγνώμων ὁ καταξιοθεὶς συσταυρωθῆναι Χριστῷ διὰ τῆς παντελοῦς καὶ ὀλοκλήρου τῶν παθῶν ἐκκρούσεως, καὶ δεξιῶς αὐτῷ συσταυρούμενος, τουτέστι μετὰ λόγου καὶ γνώσεως πᾶσαν διεξιὼν ἀρετὴν, καὶ ἀπρόσκοπον πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν βίον διατηρῶν, καὶ μηδεμίαν ἔχων τό παράπαν τῆς τοῦ λόγου πραότητος ἀπάδουσαν δι' αὐστηρότητα κίνησιν, ἀγνώμων δέ ληστής ἐστὶν ὁ δόξης ἕνεκεν ἢ λημμάτων ἀδροτέρων τοῖς φαινομένοις τρόποις ὑπούλως τὸν κατ' ἀρετὴν βίον ὑποκρινόμενος, καὶ ἕνα καὶ μόνον πρὸς τοὺς ἔξω τὸν κόλακα λόγον ἀντί πάσης ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως μετερχόμενος, πρὸς δέ τοὺς συνήθεις σκολιὸς τις τὴν γνώμην τῶν παντάπασιν ὧν καὶ δυσάντητος, ὃν δεῖ μάλα γε τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦντα μετὰ συνέσεως ἐπιστομίζειν. Ἴσως γὰρ παύσεται τοῦ διαβάλλειν διὰ τῆς οἰκείας ἀναστροφῆς τὸν λόγον, τῇ παραινέσει τοῦ ἐπιπλήσοντος, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πέπονθεν ὁ τὴν βλασφημίαν ἀδεῶς προσενέγκας ληστής. Τό γάρ μὴ ἀντιφθέγξασθαι τῷ ἐπιπλήξαντι

σημεῖον ἔχει τῆς τοῦ ῥηθέντος ἀποδοχῆς λόγου τὴν σιωπὴν. Καθ' ἣντινα γοῦν τῶν εἰρημένων τῷ Χριστῷ συσταυρούμεθα, σπουδάσωμεν, ὡς ἔσμεν ἐνταῦθα, τὸν συσταυρούμενον ἡμῖν ἰλεώσασθαι λόγον, καὶ τὴν ἀψευδῆ δέξασθαι κατὰ συνείδησιν καταρθεῖσαν τῶν πλησόντων αὐτὴν νοημάτων τῆς ἀναπαύσεως ἐπαγγελίαν, εἴπερ ἡ σήμερον τὴν ἐνεστῶσαν τούτου τοῦ αἰῶνος ἡμέραν ἐνδείκνυται (Σήμερον γάρ, φησὶν, ἔσθι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ), ἡ δὲ αὔριον τὴν τοῦ μέλλοντος, καθ' ἣν οὐδεμίαν μὲν ἄφεςιν ἀμαρτημάτων ἐκδέχεσθαι χρή μόνην δὲ τῆς ἐκάστῳ πρεπούσης κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆς τῶν βεβιωμένων ἀντίδοσιν.

(1176) Ἄλλη θεωρία πρὸς τοὺς ἀποροῦντας περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῶν Ἐγκαινίων τοῦ λέγοντος, " Ὑψηλῆς ὑψηλοτέρα, καὶ θαυμασίας θαυμασιωτέρα."

Καὶ αὖθις τὴν μὲν πρώτην Κυριακὴν τῆς μελλούσης φυσικῆς ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας εἶναι σύμβολον, τὴν δὲ δευτέραν τῆς κατὰ χάριν μελλούσης θεώσεως φέρειν εἰκόνα. Εἰ τοίνυν τῆς μὲν καθαρευούσης κακῶν ἔξεως ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσις ἔστι τιμιωτέρα, τῆς δὲ κατ' ἀρετὴν ὑγιῶς προαιρέσεως ἢ ἕξις τῆς κατὰ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τελειότητος, καὶ τῆς φυσικῆς ἀφθαρσίας ἢ ἐν χάριτι πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν θέωσιν ματαποίησις, ὧν ἡ μὲν πρώτη Κυριακὴ φέρει τύπον, ἡ δὲ δευτέρα τυγχάνει σύμβολον, εἰκότως ὑψηλῆς ὑψηλοτέραν ἀγόμενος πνεύματι τὴν καινὴν ὁ διδάσκαλος ἔφη Κυριακὴν.

Θεωρία φυσικὴ, δι' ἧς τὸν Θεὸν ἐκ τῶν κτισμάτων οἱ ἅγιοι ἐδιδάσκοντο.

Οὕτω μὲν οὖν τὴν κτίσιν κατανοήσαντες θεωρία οἱ ἅγιοι, καὶ τὴν εὐκοσμίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἀναλογίαν καὶ τὴν χρείαν, ἣν ἕκαστον παρέχεται τῷ παντί, καὶ ὡς τέλεια πάντα σοφῶς τε καὶ προνοητικῶς καθ' ὃν δεδημιούργηται λόγον δεδημιουργημένα, καὶ ὡς οὐχ οἷόντε ἄλλως γε καλῶς ἔχειν τὰ γενόμενα παρ' ὃ νῦν ἔχει, προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως πρὸς τό καλῶς ἄλλως ἔχειν μὴ δεόμενα τὸν Δημιουργόν ἐκ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ἐδιδάχθησαν· οὕτω δὲ τὴν διαμονήν, τὴν τε τάξιν καὶ τὴν θέσιν τῶν γεγονότων, καὶ τὴν διεξαγωγὴν, καθ' ἣν πάντα κατὰ τό οἰκεῖον ἕκαστα εἶδος ἔστηκεν ἀσύγχυτα καὶ παντός ἐλεύθερα φυρμού, τὴν τε τῶν ἄστρον φορὰν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γινομένην, μηδὲν μηδέποτε διαλλάττουσαν, καὶ τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν τῶν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀποκατάστασιν εὐτάκτως γινόμενον, τῶν τε νυκτῶν καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν κατ' ἔτος ἰσότητα, παρὰ μέρος ἐκατέρας ἀξανομένης τε καὶ μειουμένης, οὔτε πλείονι οὔτε ἐλάττονι μέτρῳ τῆς αὐξήσεως αὐταῖς ἢ τῆς μειώσεως ἐπιγινομένης, προνοητὴν ἠπίστασαν εἶναι τῶν ὄντων, ὃν καὶ Θεὸν καὶ Δημιουργόν τῶν ὅλων ἐπέγνωσαν.

Θεωρία φυσικὴ περὶ τοῦ ἀρχὴν ἔχειν τὸν κόσμον καὶ γένεσιν, καὶ πᾶν ἄλλο μετὰ Θεόν.

Τίς γάρ τό κάλλος καὶ τό μέγεθος τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων θεώμενος οὐκ εὐθύς αὐτὸν γενεσιουργόν ἐννοήσει, ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῶν ὄντων καὶ Ποιητὴν, καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, ταῦτα ἀφείς κάτω, ὅτι μηδὲ πέφυκε τῆς διανοίας χωρεῖν τὸν ὅλην διάβασιν, λαβεῖν παθῶν ἀμέσως ὃν διὰ μέσων τῶν ἔργων ἐγνώρισε,

καί τήν περί τοῦ ἄναρχον εἶναι τόν κόσμον ἑαυτοῦ πλάνην (1177) ἐτοιμῶς ἀπόσεται, λογιζόμενος ἀληθῶς ὅτι πᾶν κινούμενον πάντως καί ἤρξατο τῆς κινήσεως. Πᾶσα δέ κινήσις οὐκ ἄναρχος, ἐπειδή οὐδέ ἀναίτιος. Ἀρχήν γάρ ἔχει τό κινοῦν, καί αἰτίαν ἔχει τό καλοῦν τε καί ἔλκον πρὸς ὃ καί κινεῖται τέλος. Εἰ δέ πάσης κινήσεως παντός κινουμένου τό κινοῦν ἐστίν ἀρχή, καί τέλος ἢ πρὸς ἣν φέρεται τό κινούμενον αἰτία (οὐδέν γάρ ἀναιτίως κινεῖται), οὐδέν δέ τῶν ὄντων ἀκίνητον, εἰ μή τό πρώτως κινοῦν (τό γάρ πρώτως κινοῦν πάντως ἀκίνητον, ὅτι καί ἄναρχον), οὐδέν ἄρα τῶν ὄντων ἐστίν ἄναρχον, ὅτι μή καί ἀκίνητον. Πάντα γάρ κινεῖται τά ὅπως οὖν ὄντα, δίχα τῆς μόνης καί ἀκινήτου καί ὑπέρ πάντα αἰτίας, τά μὲν νοερά τε καί λογικά, γνωστικῶς τε καί ἐπιστημονικῶς, ὅτι μή αὐτογνώσις ἢ αὐτοεπιστήμη ἐστίν. Οὔτε γάρ οὐσία αὐτῶν ἢ γνώσις αὐτῶν ἐστὶ καί ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἔξεις τῇ αὐτῶν οὐσίᾳ ἐπιθεωρούμεναι, ἐκ τῆς κατὰ νοῦν καί λόγον (τάς συστατικὰς αὐτῶν λέγω δυνάμεις) ὀρθῆς κρίσεως ἐπιγενόμεναι.

Θεωρία περί συστολῆς καί διαστολῆς οὐσίας, ποιότητός τε καί ποσότητος, καθ' ἣν ἄναρχοι εἶναι οὐ δύναται.

Ἄλλὰ καί αὕτη ἡ ἀπλῶς λεγομένη οὐσία οὐ μόνον ἢ τῶν ἐν γενέσει καί φθορᾷ κατὰ γένεσιν κινεῖται καί φθοράν, ἀλλὰ καί ἡ τῶν ὄντων ἀπάντων καί κελίηται καί κινεῖται τῷ κατὰ διαστολήν καί συστολήν λόγω τε καί τρόπῳ. Κινεῖται γάρ ἀπό τοῦ γενικωτάτου γένους διὰ τῶν γενικωτέρων γενῶν εἰς τά εἶδη δι' ὧν καί εἰς ἃ διαιρεῖσθαι πέφυκε, προοῦσα μέχρι τῶν εἰδικωτάτων εἰδῶν οἷς περατοῦται ἢ κατ' αὐτὴν διαστολήν, τό εἶναι αὐτῆς πρὸς τά κάτω περιγράφουσα, καί συνάγεται πάλιν ἀπό τῶν εἰδικωτάτων εἰδῶν διὰ τῶν γενικωτέρων ἀναποδίζουσα μέχρι τοῦ γενικωτάτου γένους, ὧς περατοῦται ἢ κατ' αὐτὴν συστολήν, πρὸς τό ἄνω τό εἶναι αὐτῆς ὀρίζουσα, καί λοιπόν διχόθεν περιγραφομένη, ἄνωθεν τε λέγω καί κάτωθεν, ἀρχήν καί τέλος ἔχουσα δείκνυται, τόν τῆς ἀπειρίας οὐδ' ὅλως ἐπιδέξασθαι δυναμένη λόγον. Ὡσαύτως δέ καί ἡ ποσότης, οὐ μόνον ἢ τῶν ἐν γενέσει καί φθορᾷ παντὶ τρόπῳ ὧς πέφυκε θεωρεῖσθαι κατ' αὐξήσιν κινεῖται καί μείωσιν, ἀλλὰ καί ἡ πᾶσα καί πάντων τῷ κατ' ἄνεσιν καί ἐπίτασιν λόγω κινουμένη καί ταῖς κατὰ μέρος διαφοραῖς κατὰ διαστολήν εἰδοποιουμένη περιγράφεται, τό ἄπειρον χεῖσθαι οὐκ ἔχουσα, καί συνάγεται πάλιν ἀναποδίζουσα, τό κατ' αὐτάς, ἀλλ' οὐ τό συμφυές εἶδος ἀπολύουσα. Ὁμοίως δέ καί ἡ ποιότης, οὐ μόνον ἢ τῶν ἐν γενέσει καί φθορᾷ κινεῖται κατ' ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ καί ἡ πᾶσα καί πάντων, τῷ τρεπτῷ τε καί σκεδαστῷ τῆς κατ' αὐτὴν διαφορᾶς κινουμένη, διαστολήν καί συστολήν ἐπιδέχεται. Οὐδεὶς δέ (1180) τό πεφυκός σκεδάνυσθαι τε καί συνάγεσθαι λόγω ἢ ἐνεργείᾳ εἴποι ἄν εὐφρονῶν ἀκίνητον εἶναι παντάπασι. Εἰ δέ μή ἀκίνητον, οὐδέ ἄναρχον· εἰ δέ μή ἄναρχον, οὐδέ ἀγένητον δηλονότι, ἀλλ' ὡσπερ οἶδεν ἠργμένον κινήσεως τό κινούμενον, οὕτως καί τῆς πρὸς τό εἶναι γενέσεως ἤρχθαι τό γεγεννημένον ἐπίσταται, καί ἐκ τοῦ νόμου καί ἐνός ἀγενήτου τε καί ἀκινήτου τό εἶναι τε καί τό κινεῖσθαι λαβόν. Τό δέ κατὰ τήν τοῦ εἶναι γένεσιν ἠργμένον οὐδαμῶς ἄναρχον εἶναι δύναται.

Ἀπόδειξις τοῦ, Πᾶν ὄτιοῦν ἄνευ Θεοῦ πάντως ἐν τόπῳ, καί διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καί ἐν χρόνῳ, καί ὅτι τό ἐν τόπῳ πάντως κατά χρόνον καί ἦρκται τοῦ εἶναι.

Ἵνα δέ ἐάσω λέγειν ὅτι καί αὐτό τό εἶναι τῶν ὄντων, τό πῶς εἶναι ἔχον, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, ὅπερ ἐστί πρῶτον εἶδος περιγραφῆς, ἰσχυρόν τε καί μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἦρχθαι κατ' οὐσίαν καί γένεσιν τὰ ὄντα, τίς ἀγνοεῖ ὅτι παντός τοῦ ὅπως οὐκ ὄντος, πλήν τοῦ θείου καί μόνου, τοῦ καί ὑπέρ αὐτό τό εἶναι κυρίως ὑπάρχοντος, προεπινοεῖται τό ποῦ, ὧ πάντη τε καί πάντως ἐξ ἀνάγκης συνεπινοεῖται τό πότε. Οὐ γάρ τοῦ ποτέ διωρισμένον κατά στέρησιν δυνατόν ἐστιν ἐπινοῆσαι τό ποῦ (τῶν γάρ ἅμα ταῦτά ἐστιν, ἐπειδή καί τῶν οὐκ ἄνευ τυγχάνουσιν) ἢ δέ τοῦ ποῦ τό ποτέ, ὧ συνεπινοεῖσθαι πέφυκεν, οὐδαμῶς διώριστα κατά στέρησιν. Ὑπό τό ποῦ δέ πάντα, ὡς ἐν τόπῳ ὄντα, δεικνύται. Οὐ γάρ ὑπέρ τό πᾶν αὐτό τό πᾶν τοῦ παντός (τοῦτο γάρ πως καί ἄλογον καί ἀδύνατον αὐτό τό πᾶν ὑπέρ τό ἑαυτοῦ πᾶν θεσπίζειν), ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ τήν περιγραφὴν ἔχον, μετά τήν πάντα περιγράφουσαν τοῦ παναιτίου ἄπειρον δύναμιν, αὐτό τό πέρασ ἑαυτοῦ τό ἐξώτερον. Ὅπερ καί τόπος ἐστί τοῦ παντός, καθὼς καί ὀρίζονται τινες τόν τόπον λέγοντες, Τόπος ἐστί ἡ ἔξω τοῦ παντός περιφέρεια, ἢ ἡ ἔξω τοῦ παντός θέσις, ἢ τό πέρασ τοῦ περιέχοντος ἐν ᾧ περιέχεται τό περιεχόμενον. Καί ὑπό τό ποτέ, ὡς ἐν χρόνῳ πάντως ὄντα, συναποδειχθήσεται, ἐπειδή μή ἀπλῶς, ἀλλά πῶς τό εἶναι ἔχουσι, πάντα ὅσα μετά Θεόν τό εἶναι ἔχει. Καί διὰ τοῦτο οὐκ ἄναρχα. Πᾶν γάρ ὅπερ καθ' ὄτιοῦν τόν τοῦ πῶς ἐπιδέχεται λόγον, κἂν εἴ ἔστιν, ἀλλ' οὐκ ἦν. Ὅθεν τό θεῖον εἶναι λέγοντες οὐ τό πῶς εἶναι λέγομεν· καί διὰ τοῦτο καί τό "Ἔστι" καί τό "ἦν" ἀπλῶς καί ἀορίστως καί ἀπολελυμένως ἐπ' αὐτοῦ λέγομεν. Ἀνεπίδεκτον γάρ παντός λόγου καί νοήματος τό θεῖον ἐστί, καθ' ὃ οὔτε κατηγοροῦντες αὐτοῦ τό εἶναι λέγομεν αὐτό εἶναι. Ἐξ αὐτοῦ γάρ τό εἶναι, ἀλλ' οὐκ αὐτό τό εἶναι. Ὑπέρ γάρ ἐστί καί αὐτοῦ τοῦ εἶναι, τοῦ τε πῶς καί ἀπλῶς λεγομένου τε καί νοουμένου. Εἰ δέ πῶς, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, ἔχει τὰ ὄντα τό εἶναι, ὡσπερ ὑπό τοῦ ποῦ εἶναι διὰ τήν θέσιν καί τό πέρασ (1181) τῶν ἐπ' αὐτοῖς κατά φύσιν λόγων, καί ὑπό τό ποτέ πάντως εἶναι διὰ τήν ἀρχὴν ἐπιδέξεται.

Ἀπόδειξις τοῦ μή δύνασθαι ἄπειρον εἶναι, καί διὰ τοῦτο οὔτε ἄναρχον πᾶν, εἴ τι κατά τήν ἐν πλήθει ποσότητα ἔχει τό εἶναι.

Καί ἄλιν εἰ ἡ πάντων οὐσία πολλῶν ὄντων τῶν πάντως ἄπειρος εἶναι οὐ δύναται (πέρασ γάρ ἔχει αὐτῶν τῶν πολλῶν ὄντων τήν ἐν πλήθει ποσότητα, περιγράφουσαν αὐτῆς τόν τε τοῦ εἶναι καί τοῦ πῶς εἶναι λόγον, οὐ γάρ ἄφετος ἡ πάντων οὐσία), οὐδέ ἡ τοῦ καθ' ἕκαστον δῆλον ὑπόστασις ἔσται δίχα περιγραφῆς, ἀλλήλαις τῷ ἀριθμῷ καί τῇ οὐσίᾳ κατά λόγον περιγεγραμμένα. Εἰ δέ περιγραφῆς οὐδέν τῶν ὄντων ἐλεύθερον, πάντα τὰ ὄντα δηλονότι ἀναλόγως ἑαυτοῖς καί τό ποτέ εἶναι καί τό "ποῦ εἶναι" εἴληφε. Τούτων γάρ ἄνευ τό παράπαν οὐδέν εἶναι δυνήσεται, οὐκ οὐσία, οὐ ποσότης, οὐ ποιότης, οὐ σχέσις, οὐ ποιήσις, οὐ πάθος, οὐ κίνησις, οὐχ ἔξις, οὐχ ἕτερον τι τῶν οἷς τό πᾶν περικλείουσιν οἱ περί ταῦτα δεινοί. Οὐδέν οὖν τῶν ὄντων ἄναρχον, ὧ τι ἕτερον προεπινοεῖσθαι, οὐδέ ἀπερίγραφον ὧ τι ἕτερον συνεπινοεῖσθαι δύναται. Εἰ δέ τῶν ὄντων οὐδέν ἄναρχον ἢ ἀπερίγραφον, ὡς ἔδειξε ἀκολουθῶς τῇ φύσει τῶν ὄντων ἐπόμενος ὁ λόγος, ἦν πάντως ποτέ ὅτε τι τῶν ὄντων οὐκ ἦν· εἰ δέ οὐκ ἦν, πάντως γέγονεν, εἶπερ οὐκ ἦν. Οὐ γάρ ἄμφω ἐνδέχεται καί εἶναι καί γίνεσθαι χωρὶς τροπῆς καί ἀλλοιώσεως. Εἰ γάρ ἦν καί γέγονεν, ἐτράπη, εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταχωρήσαν κατά τήν γένεσιν, ἢ ἡλλοιώθη, προσθήκη οὐ ἐστέρητο κάλλους ἐπιδεξάμενον. Πᾶν δέ

τρεπόμενον, ἢ ἀλλοιούμενον, ἢ ἑλλιπές εἶδος, αὐτοτελές εἶναι οὐ δύναται. Τό δέ μή ὄν αὐτοτελές, ἐτέρου πάντως προσδεηθήσεται, τοῦ παρέχοντος αὐτῷ τήν τελειότητα, καί ἔστι τέλειον μέν τό τοιοῦτον, ἀλλ' οὐκ αὐτοτελές, διά τό μή φύσει, μεθέξει δέ τό τέλειον ἔχειν. Τό δέ ἐτέρου προσδεόμενον πρός τελείωσιν καί πρός αὐτό τό εἶναι πολλῶ μᾶλλον προσδεηθήσεται. Εἰ γάρ εἶδους κρείττων, ὡς φασιν, ἡ οὐσία καθέστηκε, ταύτην δέ ἑαυτῷ παρασχεῖν ἢ ἀπλῶς ἔχειν δεδύνηται ἐκεῖνο τό ὄν, ὅπερ αὐτοῖ φάναι βούλονται, πῶς πρός τό ἔχειν ἀπλῶς ἢ παρασχεῖν ἑαυτῷ τό ἦττον, φημί δέ τό εἶδος, οὐκ ἐπήρκεσε; Εἰ δέ πρός τό παρασχεῖν ἑαυτῷ τό ἦττον, ἢ ἀπλῶς ἔχειν ἐκεῖνο τό ὄν, ὅπερ εἴ τε οὐσίαν, εἴ τε ὕλην καλεῖν βούλονται οἱ τό ἄναρχον τοῖς μετά Θεόν καί ἐκ Θεοῦ προσάπτειν τολμῶντες (οὐ γάρ περί τούτου διαφερόμεθα) οὐκ ἐπήρκεσε, πῶς τό κρείττον, αὐτό τό εἶναι φημι, ἢ ἀπλῶς ἢ παρ' ἑαυτοῦ ἔχειν δεδύνηται, τό πρός τό ἔχειν τό ἦττον ἀδυνατήσαν; Εἰ δέ παρ' ἑαυτῆς ἢ ἀπλῶς ἔχειν τό ἦττον οὐδαμῶς ἡ ὕλη δεδύνηται, πολλῶ μᾶλλον (1184) αὐτό τό εἶναι ἀπλῶς, ἢ πῶς παρ' ἑαυτῆς ἔχειν οὐ δυναθήσεται. Ἄρ' οὖν ἢ πρός τό ἔχειν, ὡς δέδεικται, τό ἦττον, λέγω δέ τό εἶδος, ἀτονήσασα οὐδέ τό κρείττον, αὐτό τό εἶναι φημι, κἄν ὅπως οὖν ἔχειν δυναθεῖη ποτέ. Εἰ δέ τοῦτο, πάντως ἐκ Θεοῦ τό εἶναι τοῖς οὐσίαι καί τό εἶδος δεδώρηται, ἐπεὶ εἰσὶν εἰ δέ ἐκ Θεοῦ πᾶσα οὐσία, καί ὕλη καί εἶδος ἅπαν ἐστίν, οὐδεὶς ἂν μή πάντη σώφρονος λογισμοῦ ἐστερημένος εἰπεῖν ἀνάσχοιτο ἄναρχον ἢ ἀγένητον τήν ὕλην, Θεόν εἰδῶς τῶν ὄντων ποιητήν καί δημιουργόν.

Ἀπόδειξις ὅτι πᾶν κινούμενον, ἢ ἄλλω διαφόρῳ κατά τήν οὐσίαν ἐξ αἰδίου συνθεωρούμενον, ἄπειρον εἶναι οὐ δύναται, καί ὅτι ἡ δυάς οὔτε ἀρχή ἐστίν, οὔτε ἄναρχος, καί ὅτι ἡ μονάς μόνη κυρίως ἀρχή καί ἄναρχος.

Καί πάλιν, εἰ ἦν, ὡς τινές φασιν, ἡ ὕλη, οὐ γέγονε δηλονότι, εἰ δέ μή γέγονεν, οὐδέ κινεῖται, εἰ δέ μή κινεῖται, οὔτε τοῦ εἶναι ἦρξατο, εἰ δέ τοῦ εἶναι μή ἦρξατο, πάντως ἄναρχον, εἰ δέ ἄναρχον, καί ἄπειρον, εἰ δέ ἄπειρον, πάντως καί ἀκίνητον (ἀκίνητον γάρ πάντως τό ἄπειρον, οὐ γάρ ἔχει ποῦ κινηθῆναι τό μή ὀριζόμενον), εἰ δέ τοῦτο, δύο πάντως τά ἄπειρα καί ἄναρχα καί ἀκίνητα, Θεός καί ὕλη, ὅπερ εἶναι ἀμήχανον. Δυάς γάρ οὔτε ἄπειρος, οὔτε ἄναρχος, οὔτε ἀκίνητος, οὔτε μή ἀρχή καθόλου τινός εἶναι δυναθήσεται, καθ' ἑνωσίν τε καί διαίρεσιν περιγραφόμενη, καθ' ἑνωσίν μέν ὡς ὑπαρξίν ἔχουσα τῶν μονάδων τήν σύνθεσιν, ὑφ' ὧν ὡς μερῶν περιέχεται καί εἰς ἅς ὡς μέρη τέμνεσθαι δύναται (οὐδέν δέ διαιρετόν ἢ διαιρούμενον, ἢ σύνθετον ἢ συντιθέμενον, κατά φύσιν ἢ θέσιν ἢ ἄλλον τινά ἐπινοηθῆναι δυνάμενον τρόπον, ἀλλ' οὐδέ αὐτή ἢ ἀπλῶς λεγομένη διαίρεσις ἢ σύνθεσις, ἄπειρον εἶναι δυναθήσεται, ὅτι μή καί ἀπλοῦν καί μόνον, καί μή ἀριθμητόν ἢ ἀριθμούμενον ἢ συναριθμούμενον, ἢ πάσης ἀπλῶς ἐλεύθερον τῆς οἰασδήποτε σχέσεως πάντα γάρ ταῦτα ἐν σχέσει θεωρεῖται, τό δέ ἄπειρον ἄσχετον, οὐ γάρ ἔχει τι κατά σχέσιν συνημμένον παντάπασιν), κατά διαίρεσιν δέ ὡς ἀριθμῶ κινουμένη, ἐξ οὐπερ ἦρξατό τε καί ὑφ' οὗ περιέχεται, ἐπεὶ οὐ φύσει τό εἶναι καί ἄσχετον ἔχει. Ἀριθμῶ γάρ πᾶσα δυάς καί πᾶσα μονάς εἰς μέρος αὐτῆς συντελοῦσα εἶναι καθέστηκε, καθ' ὄν ἀλλήλων αἰ κατ' αὐτήν μονάδες, ἀφαιροῦνται τό ἀπερίγραφον. Οὐδεὶς δέ μεμοιραμένος καί ὅπως οὖν τοῦ λογίζεσθαι εἴποι ἂν ἄπειρον εἶναι ὧ ἐξ αἰδίου συνθεωρεῖται τι ἢ συνεπιθεωρεῖται κατ' οὐσίαν διάφορον, εἰδῶς διαπεσεῖσθαι πάντως αὐτῷ τόν περί τοῦ ἀπείρου λόγον οὕτω φρονοῦντι. Τό γάρ ἄπειρον κατά πάντα καί λόγον καί τρόπον ἐστίν ἄπειρον, κατ' οὐσίαν, κατά δύναμιν, κατ' ἐνέργειαν, κατ' ἄμφω

τά πέρατα, τό ἄνω τε λέγω καί τό κάτω, τουτέστι κατά τήν ἀρχήν καί τό τέλος. Ἀχώρητον γάρ κατά τήν οὐσίαν, καί ἀπερινόητον κατά τήν δύναμιν, καί κατά τήν (1185) ἐνέργειαν ἀπερίγραφον, καί ἄναρχον ἄνωθεν, καί ἀτελεύτητον κάτωθεν ἐστι τό ἄπειρον, καί ἀπλῶς εἰπεῖν ἀληθέστερον, καί πάντα ἀόριστον, ὡς οὐδενός τό παράπαν καθ' ἓνα τῶν ἀπληριθμημένων τρόπων συνεπινοηθῆναι αὐτῷ δυναμένου. Καθ' ὃν γάρ ἄν εἴποιμεν λόγον ἢ τρόπον δύνασθαι τι ἕτερον αὐτῷ κατ' οὐσίαν διάφορον παραβάλλεσθαι, τόν ὅλον τῆς ὅλης ἀπειρίας αὐτῷ συναφαιρούμεθα λόγον. Εἰ δέ ἄπειρόν τι εἶναι οὐ δύναται ὧ ἔξ αἰδίου συνυπάρχει ἕτερόν τι κατ' οὐσίαν διάφορον, ἄπειρον εἶναι οὐδαμῶς ἐνδέχεται δυάδα. Αἱ γάρ κατ' αὐτήν μονάδες ἀλλήλαις κατά παράθεσιν συνυπάρχουσαι ἀλλήλας ὀρίζουσιν, οὐδετέρας τήν ἑτέραν ἀόριστως ὀρᾶσθαι συγχωρούσης, παρακειμένην, ἀλλ' οὐχ ὑπερβαίνουσιν ἐχούσης, καί τόν τῆς ἀπειρίας εἰκότως ἀλλήλων συναφαιροῦνται λόγον. Εἰ δέ ἄπειρον, ὡς δέδεικται, μή ἐνδέχεται εἶναι δυάδα, οὔτε ἄναρχον δηλονότι, ἀρχή γάρ πάσης δυάδος μονάς· εἰ δέ μή ἄναρχον οὐδέ ἀκίνητον, κινεῖται γάρ τῷ ἀριθμῷ ἐκ μονάδων κατ' ἔνωσιν, καί εἰς αὐτά κατά διαίρεσιν τό εἶναι λαμβάνουσα· εἰ δέ μή ἀκίνητον, οὐδέ ἄλλου τινός ἀρχήν εἶναι. Τό γάρ κινούμενον οὐκ ἀρχή, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς, δηλαδή τοῦ κινουόντος. Μονάς δέ μόνη κυρίως ἀκίνητος, ὅτι μήτε ἀριθμός ἐστι, μήτε ἀριθμητόν ἢ ἀριθμούμενον (οὔτε γάρ μέρος ἢ ὅλον ἢ σχέσις ἐστίν ἢ μονάς), καί κυρίως ἄναρχος, ὅτι μηδέτερον ἑαυτῆς ἔχει πρεσβύτερον, ἐξ οὗ κινουμένη δέχεται τό εἶναι μονάς, καί ἄπειρον κυρίως, ὅτι μηδέν ἔχει συνυπάρχον ἢ συναριθμούμενον, καί ἀρχή κυρίως, ὅτι παντός καί ἀριθμοῦ καί ἀριθμούμενου καί ἀριθμητοῦ αἰτία τυγχάνει, ὡς πάσης σχέσεως καί παντός μέρους καί ὅλου ἐξηρημένη, καί κυρίως καί ἀληθῶς, πρώτως δέ καί μόνως καί ἀπλῶς, ἀλλ' οὐτως, πρώτη τε μονάς ὑπάρχουσα καί μόνη. Καί τοῦτο λέγοντες οὐκ αὐτήν ὡς ἔστι σημαίνομεν τήν μακαρίαν θεότητα, ἀπείρως κατά πάντα καί λόγον καί τρόπον καί νῶ καί λόγῳ παντί καί ὀνόματι ἀπρόσιτον οὔσαν παντελῶς καί ἀπροσπέλαστον, ἀλλ' ἑαυτοῖς ὄρον τῆς εἰς αὐτήν πίστεως παρέχομεν βάσιμον καί ἡμῖν ἐφικτόν τε καί πρόσφορον. Οὐ γάρ ὡς παραστατικόν πάντως τοῦτο, φημί δέ τό τῆς μονάδος ὄνομα, τῆς θείας καί μακαρίας οὐσίας ὁ θεῖος διαγορεύει λόγος, ἀλλ' ὡς ἐνδεικτικόν τῆς παντελοῦς αὐτῆς ἀπλότητος τῆς ἐπέκεινα πάσης ποσότητός τε καί ποιότητος, καί τῆς οἰασθήποτε σχέσεως, ἵνα γνῶμεν ὅτι μή ὅλον τί ἐστίν ὡς ἐκ μερῶν τινῶν, μηδέ τι μέρος ἐστίν ἐξ ὅλου τινός. Ὑπεράνω γάρ πάσης διαιρέσεώς τε καί συνθέσεως καί μέρους καί ὅλου ἢ θεότητος, ὅτι ἄποσον, καί πάσης τῆς κατά θέσιν ὑπάρξεως καί τῆς πῶς εἶναι αὐτήν ὀριζομένης ἐννοίας ἀπωκισμένη, ὅτι ἄποιον, καί τῆς πρός ἄλλο πᾶν πάσης συναφείας τε καί οἰκειότητος ἐλευθέρα καί ἄφετος, ἄσχετον γάρ τό πρό αὐτῆς ἢ μετ' αὐτῆς ἢ μετ' αὐτήν οὐκ ἔχουσα, ὡς πάντων ἐπέκεινα, καί μηδενί τῶν ὄντων (1188) κατ' οὐδένα λόγον ἢ τρόπον συντεταγμένη. Καί τοῦτο τυχόν ἐννοήσας ὁ μέγας καί θεῖος Διονύσιος φησι· "Διό καί μονάς ὑμνουμένη καί τριάς, ἢ ὑπέρ πάντα θεότης, οὐκ ἔστιν οὔτε μονάς, οὔτε τριάς, ἢ πρός ἡμῶν ἢ ἄλλου τινός διεγνωσμένη, ἀλλ' ἵνα καί τό ὑπερηνωμένον αὐτῆς καί τό θεογόνον ἀληθῶς ὑμνήσωμεν, τῇ τριαδικῇ καί ἐνιαίᾳ θεοονυμῖα τήν ὑπερώνυμον ὀνομάσαμεν, καί τοῖς οὔσι τήν ὑπερούσιον." Οὐδαμῶς οὖν τις δυάδα ἢ πλῆθος ἄναρχον, ἢ ἀρχήν τό σύνολόν τινος εἶναι λέγειν δυνησεται, ζῆν εὐσεβῶς δι' ἀληθείας βεβουλημένος. Εἷς γάρ διά πάσης τῆς κατά λόγον καί νοῦν θεωρητικῆς δυνάμεως καί ἐπιστήμης αὐτῷ Θεός ἀναφανήσεται, πάσης ἀπειρίας ὑπάρχων ἐπέκεινα, καί μηδενί καθόλου τῶν ὄντων καθ' ὅτιοῦν, πλὴν τοῦ διά πίστεως μόνον γινώσκεσθαι, καί τοῦτο ἐκ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὅτι ἐστίν, οὐχ ὅτι ποτέ ἐστι διεγνωσμένος, καί

παντός αἰῶνος καί χρόνου καί πάντων τῶν ἐν αἰῶνι καί χρόνῳ ποιητής τε καί δημιουργός, οὐδέν τό παράπαν ἐξ αἰδίου καθ' ὄντιναοῦν τρόπον αὐτῷ συνεπινοῶν, εἰδώς ὅτι μηδέτερον τῶν ἅμα κατά τήν ὑπαρξιν ἀλλήλοις ἐξ αἰδίου συνόντων εἶναι δύναται τοῦ ἐτέρου ποιητικόν. Ἀσυλλόγιστον γάρ τοῦτο παντάπασι καί ἀνένδεκτον, καί τοῖς νοῦν ἔχουσι καταγέλαστον ἐπί τῶν ἐχόντων ἅμα τό εἶναι ποιεῖσθαι ἄλλο ἄλλου ποιητικόν. Ἄλλ' ἐκ Θεοῦ τοῦ αἰεὶ ὄντος τά πάντα ἐκ τοῦ μή ὄντος γενέσθαι παντελῶς τε καί ὀλικῶς, ἀλλ' οὐ μερικῶς τε καί ἀτελῶς, ὡς ἐξ αἰτίας ἀπειρογνώστου καί ἀπειροδυνάμου σοφῶς παρηγγμένα, δέξεται, καί ἐν αὐτῷ συνεστηκέναι τά πάντα, ὡς ἐν παντοκρατορικῷ πυθμένι φρουρούμενά τε καί διακρατούμενα, καί εἰς αὐτόν τά πάντα ἐπιστρέφεσθαι, καθάπερ εἰς οἰκεῖον ἕκαστα πέρας, ὡς που φησιν ὁ μέγας Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος.

Θεωρία ἀποδεικτική τοῦ εἶναι κατά φύσιν ἐπί πάντων τήν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.

Καί προνοητήν αὐτόν εἶναι πεισθήσεται τῶν ὄντων, δι' ὧν ὅτι καί Θεός ἐστὶν ἐδιδάχθη, δίκαιον εἶναι κρίνων καί εὐλογον, μὴ ἄλλον εἶναι φύλακα καί ἐπιμελητήν τῶν ὄντων ἢ μόνον τόν τῶν ὄντων δημιουργόν. Αὐτή γάρ ἡ τῶν ὄντων διαμονή καί ἡ τάξις καί ἡ θέσις καί ἡ κίνησις, καί ἡ ἐν ἀλλήλοις τῶν ἄκρων διά τῶν μέσων συνοχή, μηδέν κατά τήν ἐναντιότητα λυμαινομένων ἀλλήλοις, ἢ τε τῶν μερῶν πρὸς τά ὅλα σύννευσις, καί τῶν ὄλων πρὸς τά μέρη δι' ὄλου ἕνωσις, καί αὐτῶν πρὸς ἀλληλα τῶν μερῶν (1189) ἡ ἄμικτος διάκρισις κατά τήν ἰδιάζουσαν ἐκάστου διαφοράν, καί ἀσύγχυτος ἕνωσις κατά τήν ἀπαράλλακτον ἐν ὅλοις ταυτότητα, καί ἡ πάντων πρὸς πάντα, ἵνα μή τά καθ' ἕκαστον λέγω, σύγκρισίς τε καί διάκρισις, καί ἡ πάντων καί ἐκάστου κατ' εἶδος διαδοχή αἰεὶ φυλαττομένη, μηδενός τό παράπαν τοῦ οἰκεῖου τῆς φύσεως λόγου παραφθειρομένου καί πρὸς ἄλλο συγχεομένου τε καί συγχέοντος, δείκνυσι σαφῶς τά πάντα τῇ προνοίᾳ συνεχέσθαι τοῦ πεπονηκότος Θεοῦ. Οὐ γάρ οἶόν τέ ἐστὶν ἀγαθόν ὄντα τόν Θεόν μή καί εὐεργετικόν πάντως εἶναι, μηδέ εὐεργετικόν ὄντα μή καί προνοητικόν πάντως εἶναι, καί διά τοῦτο τῶν ὄντων θεοπρεπῶς ἐπιμελούμενον σοφῶς αὐτοῖς ὥσπερ τό εἶναι καί τήν κηδεμονίαν χαρίζεσθαι. Πρόνοια γάρ ἐστὶ κατά τούς θεοφόρους Πατέρας ἢ ἐκ Θεοῦ εἰς τά ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. Ὅριζονται δέ αὐτήν καί οὕτως, Πρόνοιά ἐστὶ βούλησις Θεοῦ δι' ἣν πάντα τά ὄντα τήν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει. Εἰ δέ Θεοῦ βούλησις ἐστὶν, ἵνα αὐτοῖς τῶν διδασκάλων χρήσωμαι τοῖς λόγοις, πᾶσα ἀνάγκη κατά τόν ὀρθόν λόγον γίνεσθαι τά γινόμενα, τήν κρείττω μὴ ἐπιδεχόμενα τάξιν, αὐτόν οὖν εἶναι προνοητήν ἐκ παντός τρόπου εἰπεῖν ἐναχθήσεται ὁ τήν ἀλήθειαν ὀδηγόν ἔχειν ἐλόμενος, ὃν καί ποιητήν ἔγνω τῶν ὄντων ἀληθῶς, ἢ τοῦ πεπονηκότος τά ὄντα, εἴπερ κἂν τοῖς ζώοις, ὅταν ταῖς κατά λόγον ἐφόδοις τοῖς οὖσιν ἐμβαλόντες ἡμῶν τό νοερόν εὐρίσκομεν ἔμφασιν, οὐκ ἀγενῶς τά ὑπὲρ λόγον εἰκάζουσιν. Ἐκεῖνά τε γάρ ὀρώντες κατά γένος τῶν ἐξ αὐτῶν φυσικῶς ἐπιμελούμενα, θάρρουντες καί ἡμεῖς τόν περί τοῦ προνοητήν μονώτατον εἶναι τόν Θεόν πάντων τῶν ὄντων μετ' εὐσεβοῦς παρρησίας εὐσεβῶς ἑαυτοῖς λόγον διοριζόμεθα, καί οὐ τῶν μὲν, τῶν δέ οὐ, καθάπερ τινές τῶν τά ἔξω φιλοσοφησάντων, ἀλλά πάντων ὁμοῦ, κατά μίαν τῆς ἀγαθότητος καί ἀπαράλλακτον βούλησιν, τῶν τε καθόλου καί τῶν καθ' ἕκαστον, εἰδότες ὡς τῶν κατά μέρος πάντων τῶ μὴ προνοίας τυγχάνειν καί φυλακῆς τῆς πρεπούσης διαφθειρομένων καί τά καθόλου συνδιαφθαρήσεται (ἐκ γάρ τῶν κατα μέρος τά καθόλου συνίστασθαι πέφυκε), τήν περί τούτου λογικὴν ἀπόδειξιν, διά τῆς εὐλόγου

ἀντιστροφῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὀρθῶς ποδηγοῦσαν, ἑαυτοῖς προβαλλόμενοι. Εἰ γὰρ τὰ καθόλου ἐν τοῖς κατὰ μέρος ὑφέστηκεν, οὐδαμῶς τὸ παράπαν τὸν τοῦ καθ' αὐτὰ εἶναι τε καὶ ὑφεστάναι λόγον ἐπιδεχόμενα τῶν κατὰ μέρος διαφθειρομένων παντί που δῆλόν ἐστιν ὡς οὐδέ τὰ καθόλου στήσεται. Τὰ μέρη γὰρ ἐν ταῖς ὁλόγησι, καὶ αἱ ὁλόγητες ἐν τοῖς μέρεσι καὶ εἰσὶ καὶ ὑφεστήκασιν. Καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος πλὴν ὅτι ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὡσπερ δεσμούμενοι ἄκοντες καὶ αὐτοὶ τῆς προνοίας τὴν δύναμιν ἐξαγγέλλουσι καὶ διὰ πάντων διήκειν κατασκευάζουσι δι' ὧν αὐτοῖς κατεσπούδασαν. Λέγοντες γὰρ ὑπὸ τῆς προνοίας ἄγεσθαι μόνα τὰ καθόλου, λελήθασιν ἑαυτοὺς καὶ τῶν κατὰ μέρος εἶναι πρόνοιαν λέγοντες, ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἣν φεύγειν σπουδάζουσιν, ὑπαγόμενοι. Εἰ γὰρ χάριν (1192) διαμονῆς τὰ καθόλου προνοίας ἀξιοῦσθαι φασί, ταύτης πολλῶ πρότερον ἀξιοῦσθαι τὰ κατὰ μέρος εἰσάγουσιν, ἐν οἷς ἡ τῶν καθόλου διαμονὴ καὶ ὑπόστασις. Συνεισάγεται γὰρ ἀλλήλοις ταῦτα διὰ τὴν κατὰ φύσιν ἀδιάλυτον πρὸς ἄλληλα σχέσιν, καὶ θατέρου πρὸς διαμονὴν συντητουμένου, μηδὲ τὸ ἕτερον ταύτης εἶναι τῆς φυλακῆς ἀλλότριον, καὶ ἐνός πάλιν τῆς πρὸς διαμονὴν φυλακῆς διαπίπτοντες μηδὲ τὸ ἄλλο ταύτης τυγχάνειν λέγει ἀκόλουθον. Ἔλλως τε δὲ κατὰ τρεῖς τρόπους τὸ μὴ πάντων τῶν ὄντων προνοεῖν τὸν Θεὸν λέγεται. Ἡ γὰρ ἀγνοεῖν αὐτὸν λέγουσι τῆς προνοίας τὴν μέθοδον, ἢ μὴ βούλεσθαι, ἢ μὴ δύνασθαι. Ἄλλὰ μὴν κατὰ τὰς κοινὰς πάντων ἐννοίας ἀγαθός ὢν καὶ ὑπεράγαθος ὁ Θεὸς αἰεὶ πάντως τὰ καλὰ βούλεται καὶ πᾶσι, καὶ σοφός ὑπάρχων καὶ ὑπέρσοφος, μᾶλλον δὲ πάσης σοφίας πηγὴ, γινώσκει πάντως τὰ συμφέροντα, καὶ δυνατός ὢν, μᾶλλον δὲ ἀπειροδύναμος, ἐνεργεῖ πάντως θεοπρεπῶς ἐν πᾶσι τὰ ἐγνωσμένα αὐτῷ καὶ βεβουλημένα καλῶς καὶ συμφέροντα, ὡς ἀγαθός καὶ σοφός καὶ δυνατός, δεικνύμενος διὰ πάντων τῶν τε ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, καὶ τῶν καθόλου καὶ τῶν μερικῶν, καὶ τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων, καὶ πάντων τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἴανον οὐσίαν τὸ εἶναι ἐχόντων, μηδὲν ὑφείεις τῆς κατὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν ἀπειρίας, καὶ πάντα κατὰ τὸν ἐκάστων τοῦ εἶναι λόγον πρὸς τε ἑαυτὰ καὶ ἄλληλα κατὰ τὴν ἀδιάλυτον πάντων σχετικὴν ἁρμονίαν τε καὶ διαμονὴν συντηρῶν. Τί δέ, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὐ κατανοοῦμεν τὴν φύσιν περὶ τοῦ εἶναι τὴν ἐπὶ πάντα τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν σαφῶς οὐσαν διδάσκαλον; Τεκμήριον γὰρ οὐ μικρόν τοῦ φυσικῶς ἡμῖν ἐνεσπάρθαι τὴν τῆς προνοίας γνῶσιν ἢ φύσιν αὐτὴ δίδωσιν, ὅπηνίκα ἂν ἡμᾶς ἀδιδάκτως ὡσπερ ὠθοῦσα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῶν εὐχῶν ἐν ταῖς ἐξαίφνης περιστάσεσιν ἐκείθεν ζητεῖν τὴν σωτηρίαν παρασκευάζει. Ὑπὸ ἀνάγκης γὰρ ἄφνω συλληφθέντες ἀπροαιρέτως, πρὶς τινα καὶ σκέψασθαι, τὸν Θεὸν ἐπιβώμεθα, ὡς ἂν τῆς προνοίας αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ λογισμῶν χωρὶς ἔλκους ἡμᾶς, καὶ τὸ τάχος τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς νικώσης δυνάμεως, καὶ πάντων ἰσχυροτέραν τὴν θεῖαν προδεικνυούσης βοήθειαν. Οὐκ ἂν δὲ ἡμᾶς ἦγεν ἀπροαιρέτως ἢ φύσιν ἐπὶ τὸ μὴ φύσιν ἔχον γίνεσθαι. Πᾶν δὲ τὸ ὄτωον φυσικῶς ἐπόμενον, ὡς πᾶσιν ἄδηλον, ἰσχυρὰν ἔχει καὶ ἀκαταμάχητον κατὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ ὅτι ἀκατάληπτος ἡμῖν τῆς τῶν κατὰ μέρος προνοίας ὁ λόγος, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστι κατὰ τό, ὧ ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο φαῖεν μηδὲ πρόνοιαν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς ἐροῦσι κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον. Εἰ γὰρ πολλὴ τις ἐστὶν ἡ διαφορὰ καὶ ἀκατάληπτος τῶν ἀνθρώπων ἐκάστου πρὸς ἕκαστον καὶ ἢ πρὸς ἑαυτὸν ἐκάστου ἐναλλαγὴ, ἔν τε βίοις καὶ ἡθεσι καὶ γνώμασι καὶ προαιρέσεσι καὶ ἐπιθυμίαις, ἐπιστήμασι τε καὶ (1193) χρεῖαις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ αὐτοῖς τοῖς κατὰ ψυχὴν λογισμοῖς ἀπείροις οὖσι σχεδόν, καὶ πᾶσι τοῖς καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν ἐπισυμβαίνουσι συμμεταβαλλομένου (ἀγχίστροφον γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον

ὁ ἄνθρωπος, ὀξέως τοῖς καιροῖς καί ταῖς χρείαις συµµεταβαλλόμενον), ἀνάγκη πᾶσα καί τήν πρόνοιαν, προγνωστικῶς πάντα συνειληφυῖαν κατά περιγραφὴν τὰ καθ' ἕκαστα, διάφορόν τε καί ποικίλην φαίνεσθαι καί πολυσχιδῆ, καί τῇ τῶν πεπληθυσμένων ἀκαταληψία συνεκτεινομένην ἐκάστω προσφόρως καθ' ἕκαστον καί πρᾶγμα καί νόημα, μέχρι καί τῶν ψιλῶν κινήματων τῶν κατά ψυχὴν καί σῶμα συνισταμένων, ἀρμόζεσθαι. Εἰ οὖν τῶν κατά μέρος ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ διαφορά, καί τῆς ἀρμοζούσης αὐτοῖς εἰκότως προνοίας ἄπειρος ὁ λόγος, ἀλλ' οὐκ, ἐπειδὴ ἄπειρός τε καί ἄγνωστος ἡμῖν τῆς τῶν κατά μέρος προνοίας ὁ λόγος τυγχάνει, τήν ἰδίαν ἄγνωιαν ἀναίρεσιν ποιεῖσθαι τῆς πανσόφου τῶν ὄντων κηδημονίας ὀφείλομεν, πάντα δέ καί ἀνεξετάστως, θεοπρεπῶς τε καί συµφερόντως, τὰ τῆς προνοίας ἐφυσμεῖν ἔργα καί ἀποδέχεσθαι, καί καλῶς γίνεσθαι τὰ γινόμενα πιστεύειν, κἄν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστὶν ἀνέφικτος. Πάντα δέ λέγων τὰ τῆς προνοίας φημί, οὐ γάρ τὰ κακῶς ὑφ' ἡμῶν κατά τόν τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγον γινόμενα ταῦτα γάρ τοῦ κατά τήν πρόνοιαν λόγου παντελῶς ἀλλότρια. Τόν μὲν οὖν σηµαινόμενον τρόπον περί τῆς τῶν ἀγίων κατά τόν λόγον καί τήν θεωρίαν δυνάμεώς τε καί χάριτος ὑπό τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου κατά τό δυνατόν στοχαστικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀποφαντικῶς (πολλῶ γάρ ἀπολείπεται τῷ μέτρῳ τῆς κατ' αὐτόν ἀληθείας ὁ ἡμέτερος νοῦς), διά τῶν εἰρημένων ὑποδραµῶν τῷ λόγῳ, καί ὡσπερ ἰχνηλατήσας, τοιόνδε καθ' ὑπόνοιαν µόνον φημί.

Θεωρία διάφορος τῆς διαβαθείσης ὑπό τῶν ἀγίων ὑλικῆς δυάδος, καί τίς ἡ ἐν τῇ Τριάδι νοουμένη ἐνότης.

Διά δέ τοῦ ὑπέρ τήν ὑλικὴν δυάδα γενέσθαι, διά τήν ἐν τῇ Τριάδι νοουμένην ἐνότητα, τό ὑπέρ τήν ὑλὴν γενέσθαι καί τό εἶδος, ἐξ ὧν τὰ σώματα, τοὺς ἀγίους λέγειν ὑπονοῶ αὐτόν, ἢ τήν σάρκα καί τήν ὑλὴν, ὥσπερ διασχόντας ἔφη Θεῶ συγγενέσθαι καί τῷ ἀκραιφνεστάτῳ κραθῆναι φωτὶ καταξιοθῆναι, τουτέστι τήν πρὸς τήν σάρκα τῆς ψυχῆς σχέσιν, καί διά τῆς σαρκὸς πρὸς τήν ὑλὴν, ἢ καθόλου εἰπεῖν, πάσης τῆς αἰσθητικῆς οὐσίας πρὸς τήν αἰσθητὴν ἀποθεμένους φυσικὴν οἰκειότητα, τῆς δέ θείας μόνης γνησίως ἐπιλαβομένους ἐφέσεως, διά τήν, ὡς ἔφην, νοουμένην ἐν Τριάδι ἐνότητα. Μέσην γάρ κειμένην Θεοῦ καί ὑλῆς τήν ψυχὴν ἐγνωκότες, καί τὰς πρὸς ἄµφω ἐνοποιούς δυνάμεις ἔχουσαν, τόν νοῦν λέγω πρὸς τόν Θεόν καί πρὸς τήν ὑλὴν αἴσθησιν, τήν μὲν αἴσθησιν μετὰ τῶν αἰσθητῶν παντελῶς ἀπετινάξαντο, κατά τήν ἐν διαθέσει σχετικὴν ἐνέργειαν, κατά δέ τόν νοῦν μονώτατον ἀρρήτως (1196) αὐτὴν τῷ Θεῷ προσωκείωσαν, πρὸς ὃν ὅλον ἀγνώστως ἐνωθεῖσαν ὅλην ὡς ἀρχετύπου εἰκόνα κατά νοῦν καί λόγον καί πνεῦμα, ὡς ἐφικτόν καθ' ὁμοίωσιν ἔχουσαν τό ἐµφερές θεασάμενοι, τήν ἐν τῇ Τριάδι νοουμένην ἐνότητα µυστικῶς ἐδιδάχθησαν. Τυχόν δέ καί τόν θυµόν καί τήν ἐπιθυµίαν ὑλικὴν δυάδα προσηγόρευσε ὁ διδάσκαλος, διά τό προσύλους καί τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς µέρους αὐτάς εἶναι δυνάμεις, καί πρὸς τόν λόγον στασιαζούσας, καί εἰς πολλά σκεδάσαι τόν νοῦν δυνάµενας, εἰ μὴ ἐξ ἀρχῆς ἐπιστηµόνως ἄγχων ἑαυτῷ ὑποζεύξειεν. Ὡν εἴ τις κρατήσῃ καί ἐφ' ἃ δεῖ πρεπόντως φέρεσθαι πείσειε, δουλικῶς ὑποζευγµένας τῇ δυναστεία τοῦ λόγου, ἢ καί παντελῶς αὐτάς ἀπολιπῶν ἀπολίποι, καί µόνος τῆς ἀρρέπους κατ' ἀγάπην γνωστικῆς διά λόγου καί θεωρίας ἔχεται θέλξεως, καί πρὸς µίαν καί µόνην ἐκ τῶν πολλῶν καθαρὰν τε καί ἀπλὴν καί ἀδιαίρετον τῆς κατ' ἔφεσιν ἀρρηνωτάτης δυνάµεως κίνησιν συνεστάλη, καθ' ἣν περί Θεόν ἀκαταλήκτως ἐν ταυτότητι τῆς κατ' ἔφεσιν ἀεικινήσιας ἑαυτῷ φιλοσόφως ἐπήξατο τήν µονιµότητα, μακάριος ὄντως ἐστὶ τῆς ἀληθοῦς τε καί μακαρίας τυχῶν οὐ

μόνον ένώσεως τῆς πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀλλὰ καὶ ένότητος τῆς έν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι νοουμένης, ὡς ἀπλοῦς καὶ ἀδιαίρετος καὶ μονοειδῆς κατὰ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἀπλὴν καὶ ἀδιαίρετον κατὰ τὴν οὐσίαν γεγενημένος, καὶ κατὰ τὴν ἔξιν τῶν ἀρετῶν τὴν ὡσαύτως ἔχουσαν ἀγαθότητα κατὰ τὸ ἐφικτόν ἐκμιμούμενος, καὶ τὴν ιδιότητα τῶν κατὰ φύσιν μεριστῶν δυνάμεων διὰ τὴν τοῦ ένωθέντος Θεοῦ χάριν ἀποθέμενος.

Ἐξήγησις περὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν αὐτοῦ καθολικῶν διαιρέσεων τε καὶ ὑποδιαιρέσεων.

Διαιρεῖται γάρ, ὡς φασι, τὸ παθητικόν τῆς ψυχῆς εἷς τε τὸ ἐπιπειθές λόγῳ, καὶ τὸ μὴ πειθόμενον λόγῳ. Καὶ τὸ μὲν λόγῳ μὴ πειθόμενον διαιροῦσιν εἰς τὸ θρεπτικόν, ὃ καλοῦσι φυσικόν, καὶ εἰς τὸ φυσικόν, ὃ καλοῦσι ζωτικόν, ὧν οὐδέτερον λόγῳ πειθόμενον ἄγεται· οὐκ ἐπιπειθές δέ λόγῳ καλεῖται, ἐπειδὴ μὴ πέφυκεν ἄγεσθαι λόγῳ. Τὸ γάρ αὐξάνειν, ἢ ὑγιαίνειν, ἢ ζῆν, οὐκ ἔστιν έν ἡμῖν. Τὸ δέ ἐπιπειθές λόγῳ διαιρεῖται εἰς δύο, τὸ τε ἐπιθυμητικόν καὶ τὸ θυμικόν. Ἐπιπειθές δέ λόγῳ καλοῦσιν αὐτό, διότι λόγῳ πέφυκεν έν τοῖς σπουδαίοις ἄγεσθαι τε καὶ ὑποτάσσεσθαι. Πάλιν δέ τὸ ἐπιθυμητικόν διαιροῦσιν εἰς ἡδονὴν καὶ λύπην. Ἐπιτυγχάνουσα γάρ ἐπιθυμία ἡδονὴν ἐργάζεται, ἀποτυγχάνουσα δέ λύπην. Καὶ πάλιν καθ' ἕτερον τρόπον φασὶ τὴν ἐπιθυμίαν διαιρουμένην τέσσαρα σύν ἑαυτῇ τὰ πάντα εἶδη ποιεῖν, ἐπιθυμίαν, ἡδονὴν, φόβον, καὶ λύπην. Καὶ ἐπειδὴ τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δέ φαῦλα, ταῦτα δέ ἢ παρόντα ἢ μέλλοντά ἔστι, προσδοκώμενον μὲν ἀγαθὸν ἐπιθυμίαν ἐκάλεσε, παρόν δέ ἡδονὴν, καὶ πάλιν προσδοκώμενον κακόν φόβον, παρόν δέ λύπην· ὡς εἶναί τε καὶ θεωρεῖσθαι (1197) περὶ μὲν τὰ καλά, εἴτε τὰ ὄντως ὄντα, εἴτε τὰ νομιζόμενα, τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, περὶ δέ τὰ φαῦλα τὴν λύπην καὶ τὸ φόβον. Πάλιν δέ τὴν λύπην διαιροῦσιν εἰς τέσσαρα, εἰς ἄχος, εἰς ἄχθος, εἰς φθόνον, εἰς ἔλεον. Καὶ τὸ μὲν ἄχος εἶναί φασι λύπην ἀφωνίαν ἐμποιοῦσαν οἷς ἄν ἐγγένηται, διὰ τὴν εἰς βάθος πάροδον τοῦ λογιστικοῦ· τὸ δέ ἄχθος λύπην βαροῦσάν τε καὶ διοχλοῦσαν ἐπ' ἀβουλήτοις συμβάσει· τὸν δέ φθόνον λύπην ἐπ' ἄλλοτρίοις κακοῖς. Κακόν δέ πᾶσαν λύπην ἔφασαν τῇ ἑαυτῆς φύσει. Κἄν γάρ ὁ σπουδαῖος ἐπ' ἄλλοτρίοις λυπῆται κακοῖς, ὡς ἐλεήμων, ἀλλ' οὐ προηγουμένως κατὰ πρόθεσιν, ἀλλ' ἐφεπομένως κατὰ περίστασιν. Ὁ δέ θεωρητικὸς κἄν τούτοις ἀπαθῆς διαμένει, συνάψας ἑαυτόν τῷ Θεῷ, καὶ τῶν τῆδε παρόντων ἄλλοτριώσας. Τὸν δέ φόβον πάλιν διαιροῦσιν εἰς ἕξ, εἰς ὄκνον, εἰς αἰδῶ, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἐκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν. Καὶ τὸν μὲν ὄκνον εἶναί φασι, φόβον μελλούσης ἐνεργείας, τὴν αἰδῶ δέ φόβον ἐπὶ ἐπὶ προσδοκία ψόγου, τὴν δέ αἰσχύνην φόβον ἐπ' αἰσχροῦ πεπραγμένῳ, τὴν δέ κατάπληξιν, φόβον μεγάλης φαντασίας, τὴν δέ ἐκπληξιν φόβον ἐκ μεγάλων ἀκουσμάτων τὴν αἴσθησιν ἀφαιρούμενον, τὴν ἀγωνίαν δέ φόβον διαπτώσεως, τουτέστιν ἀποτυχίας. Φοβούμενοι γάρ ἀποτυχεῖν ἀγωνιῶμεν. Καλοῦσι δέ τινες αὐτὴν καὶ δειλίαν. Τὸν δέ θυμόν πάλιν εἶναί φασι λέγουσι ζέσιν τοῦ περικαρδίου αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως. Διαιροῦσι δέ καὶ τούτον εἰς τρία, εἰς ὄργην, ἣν τινες ἐκάλεσαν χολὴν καὶ χόλον, καὶ εἰς μῆνιν, καὶ εἰς κότον. Καὶ τὴν μὲν ὄργην εἶναί φασι θυμόν πρὸς ἐνέργειαν ἀρχὴν καὶ κίνησιν ἔχοντα, ἢ θυμόν ἐνεργούμενον· τὴν δέ χολὴν τὴν δι' ἄλλου ἄμυναν τοῦ λυπήσαντος· τὸ δέ χόλον τὴν δι' ἑαυτοῦ τοῦ λυπηθέντος ἐπεξέλευσιν εἰς τὸν λυπήσαντα· τὴν δέ μῆνιν θυμόν εἰς παλαίωσιν (εἴρηται δέ παρά τὸ μένειν καὶ τῇ μνήμῃ παρακατέχεσθαι), τὸν δέ κότον θυμόν ἐπιτηροῦντα καιρόν εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δέ παρά τὸ κεῖσθαι καὶ οὔτος. Διαιροῦσι δέ καὶ τούτων ἕκαστον εἰς ἄλλα πολλά. Ἄπερ εἰ

βουληθεί τις δι' ακριβοῦς ἐξετάσεως παραδοῦναι γραφή, πολὺν ἀθροίσει λόγον καὶ χρόνον δαπανήσει, ὡς μηδέ ἀνεκτόν εἶναι τοῖς ἐντυγχάνουσι διὰ τό πλήθος. Μέγα οὖν καὶ θαυμαστόν ὄντως ἐστὶ καὶ πολλῆς δεόμενον προσοχῆς τε καὶ σπουδῆς, καὶ πρό τούτων τῆς θείας ἐπικουρίας, τό δυνηθῆναι πρῶτον μὲν τῆς ὑλικῆς δυάδος τῶν ἐμφύτων κρατῆσαι δυνάμεων, θυμοῦ λέγω καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ κατ' αὐτάς μερισμοῦ, καὶ μακάριος ὅς ἄγειν ἐτοίμως ταύτας ὅποι τῷ λόγῳ δοκεῖ δεδύνηται, μέχρις ἂν τοῖς πρακτικοῖς διὰ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τῶν προτέρων καθαίρηται λογισμῶν.

Θεωρία ἐκ τῆς Γραφῆς περὶ τοῦ μή δεῖν τὸν γνωστικὸν τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὸν τῆς σοφίας λόγον συνάπτειν, καὶ τίς ἡ προσθήκη τοῦ ἄλφα στοιχείου εἰς τό ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ.

Ἔπειτα δέ καὶ ὑπὲρ αὐτάς γενέσθαι καὶ παντελῶς ἀπώσασθαι, ὡς τὴν Ἄγαρ καὶ τὸν Ἰσμαήλ, ὁ Ἀβραάμ ἐκεῖνος ὁ μέγας, τοῦ λογιστικοῦ ἤδη περὶ τά θεῖα κατὰ τὸν Ἰσαάκ ἐκεῖνον γυμνασθῆναι δυναμένου θεάματα, ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν γνῶσιν φερομένης θείας φωνῆς διδασκόμενος, μή δύνασθαι τό κατὰ νοῦν θεῖον τῆς ἐλευθέρας κατὰ πνεῦμα γνώσεως γέννημα, τῷ δουλικῷ τῆς σαρκὸς ἐπισυνημμένον σπέρματι, τῆς μακαρίας τυχεῖν ἐπαγγελίας, ἣτις ἐστὶν ἡ κατ' ἐλπίδας προκειμένη τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον τῆς θεώσεως χάρις, ἣν ἤδη τυπικῶς ὑπῆρχε ποιεληφώς, τῷ περὶ μονάδος λόγῳ διὰ πίστεως μυστικῶς συναφθεῖς, καθ' ὃν ἐνοειδῆς γενόμενος, μᾶλλον δέ ἐκ πολλῶν εἰς, μόνος πρὸς μόνον δ' ὄλου τὸν Θεόν μεγαλοπρεπῶς συνήχθη, μηδένα τό παράπαν τῆς οἴασούν περὶ τι ἄλλο τῶν σκεδαστῶν γνώσεως τύπον ἐαυτῷ συνεπιφερόμενος, ὅπερ οἶμαι δηλοῦν τὴν τοῦ δοθέντος εἰς προσθήκην τοῦ ὀνόματος ἄλφα γράμματος δύναμιν. Διό καὶ πατήρ τῶν διὰ πίστεως προσαγομένων Θεῶν κατὰ στέρησιν πάντων τῶν μετὰ Θεόν ἐχρημάτισεν, ὡς τοὺς αὐτούς κατὰ πίστιν ἐν πνεύματι τύπους τῷ πατρὶ τῶν τέκνων ἐμπερῶς ἔχειν δυμαμένων.

Θεωρία εἰς τὸν Μωϋσῆν περὶ τῶν ἀφαιρουμένων ὑποδημάτων.

Τοῦτο τυχόν ἐν ἀρχῇ τῆς γνωστικῆς ἀγωγῆς καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς ἐκεῖνος διδασκόμενος ὑπὸ τῆς θείας φωνῆς ἐπαιδεύετο, ἠνίκα προσῆγεν ἰδεῖν τό ἐν τῇ βάτῳ μυστικῶς φανταζόμενον φῶς φασκούσης, Λύσον τά ὑποδήματα ἀπὸ τῶν ποδῶν σου, ὁ γάρ τόπος ἐν ᾧ ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστὶ, τό δεινῶς, οἶμαι, τῶν σωματικῶν ἀπάντων ἀπολελύσθαι κατὰ διάθεσιν τὴν ψυχὴν, μέλλουσαν τὴν διὰ θεωρίας πρὸς τὴν τῶν ὑπερκοσμίων νόησιν γνωστικὴν ποιεῖσθαι πορείαν καὶ τελείαν τοῦ ἐν σχέσι σαρκὸς προτέρου βίου ἀλλοτριώσιν διὰ τῆς τῶν ὑποδημάτων ἔχειν ἀποθέσεως.

Θεωρία εἰς μέρη τῶν θυσιῶν.

Τοῦτο πάλιν ἴσως ὁ αὐτός θειότατος Μωϋσῆς ἐν ταῖς τῶν θυσιῶν διατάξει παρεδήλου τῶν ἱερείων ἀφαιρεῖν τό στέαρ, καὶ τοὺς νεφρούς, καὶ τό στηθύνιον, καὶ τὸν λοβόν τοῦ ἥπατος, ἐπιτάσσων, τό δεῖν αὐτάς τε τὰς γενικὰς τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν δυνάμεις, τὸν θυμόν λέγω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ὄντως ὑλικὴν δυάδα, καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἀφαιρεῖν, καὶ τῷ θεῷ πυρὶ τῆς κατὰ γνῶσιν μυστικῆς ἐκτῆξαι δυνάμεως, τῆς μὲν ἐπιθυμίας διὰ τῶν νεφρῶν, τῆς δὲ ἐνεργείας αὐτῆς, τουτέστι τῆς ἡδονῆς, διὰ τοῦ λίπους, ἣτοι τοῦ στέατος δηλουμένης, καὶ τοῦ θυμοῦ (1201) διὰ τοῦ

στηθινίου, τῆς δέ κατ' αὐτόν ἐνεργείας, διά τοῦ λοβοῦ τοῦ ἥπατος, ἐν ᾧ ἡ πικρά καί δριμυτάτη πέπηγε χολή, σηματομενώνων.

Θεωρία σύντομος εἰς τήν κατά νόμον διάφορον λέπραν.

Τοῦτο πάλιν κἀν τῷ περί λέπρας τόπῳ σοφῶς οἶμαι παρεμφαίνεῖν δι' αἰνιγμάτων συμβολικῶν, τήν ἀφήν τῆς λέπρας εἰς τέσσαρα γένη μερίσαντα, εἰς λευκόν καί χλωρόν καί ξανθόν καί ἀμαυτόν, δι' ὧν τό τε θυμικόν καί τό ἐπιθυμητικόν εἰς τά ὑπ' αὐτά εἶδη διαιρούμενα δείκνυται, τῆς μέν ἐπιθυμίας διά τοῦ λευκοῦ καί χλωροῦ, εἰς ἡδονήν καί λύπην μερίζεσθαι δηλουμένης, τοῦ δέ θυμοῦ διά τοῦ ξανθοῦ καί τοῦ ἀμαυροῦ εἰς ὀργήν καί μῆνιν καί τήν κεκρυμμένην κακουργίαν τῆς ὑποκρίσεως τεμνομένου. Ταῦτα γάρ πρῶτα γένη τῶν ὑπ' αὐτά παθῶν, ὡς φασι, καί πάντων ἀρχηγικώτερα τῶν τοῦ θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας γεννήματα, οἷς τήν νοσηλευομένην ψυχὴν οὐχ οἶόν τε, ἕως ὑπό τούτων κατέστικται, τοῖς τῆς θείας ἡξιωμένοις παρεμβολῆς ἐναρίθμιον εἶναι.

Θεωρία εἰς τόν Φινεές καί τοῦ ἀναιρεθέντος ὑπ' αὐτοῦ.

Τοῦτο καί τόν θαυμαστόν οἶναι Φινεές ἐκεῖνον τῷ καθ' ἑαυτόν ζήλω παραινίτεσθαι. Τήν γάρ Μαδιανίτιν τῷ Ἰσραηλίτῃ συγκαταιχμάσας, μυστικῶς διά τοῦ δόρατος τήν ὕλην τῷ εἶδει, καί τῷ θυμῷ τήν ἐπιθυμίαν, καί τήν ἀλλόφυλον ἡδονήν τῷ ἐμπαθεῖ λογισμῷ δά τῆς τοῦ ἀρχιερέως λόγου δυνάμεως συναπωθεῖσθαι χρῆν παντάπασι τῆς ψυχῆς ἐνέφαινε. Εἶδος γάρ πρὸς ὕλην τρόπον ἐπέχει, ὅ τε θυμός πρὸς τήν ἐπιθυμίαν, τῷ προσεγγισμῷ διδούς αὐτῇ κίνησιν, καθ' ἑαυτήν οὖσαν ἀκίνητον, ὅ τε λογισμός πρὸς τήν ἡδονήν, εἰδοποιεῖν αὐτήν πεφυκῶς, ἀνείδεον καί ἄμορφον κατά τόν ἴδιον λόγον ὑπάρχουσαν. Δηλοῖ δέ τοῦτο καί αὐτῆ τῶν ὀνομάτων ἡ δύναμις. Χασβή γάρ ἡ Μαδιανίτις ὀνομάζεται, ὅπερ ἐστὶ Γαργαλισμός λου, καί Ζαμβρί ὁ Ἰσραηλίτης, ὅπερ ἐστὶν Ἄσμα μου, τουτέστι μετεωρισμός μου. Ἐπειδὴν οὖν τῆς θείας ἀπονεῦσαν μελέτης τε καί ἐνατενίσεως τό λογιστικόν τῆς ψυχῆς καί μετεωρισθέν τῷ ὑλικῷ τῆς σαρκὸς γαργαλισμῷ συμπλακῆ κατά τήν κάμινον τῆς ἀμαρτίας, τοῦ ζηλωτοῦ πάντως δεῖται ἀρχιερέως λόγου, πρὸς ἀναίρεσιν μέν τῶν οὕτω κακῶς ἀλλήλοις συμπεπλεγμένων, ἀποστροφὴν δέ τῆς φερομένης θείας ἀναγακτῆσεως.

Θεωρία εἰς τό, "Μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί, καί εἰς τό, μῆτε ῥάβδον μῆτε πήραν μῆτε ὑποδήματα χρῆναι τοὺς ἀποστόλους βασιάζειν."

Τοῦτο καί ὁ Κύριος αὐτός, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τυχόν παρεδήλου, τοῦτο μέν ἐν οἷς φησι, Μὴ δῶτε (1204) τό ἅγιον τοῖς κυσί, μηδέ βάλλετε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, ἅγιον ἴσως καλῶν τό ἐν ἡμῖν νοερόν, ὡς θείας ἀπεικόνισμα δόξης, ὅπερ μὴ κακῶς ἔῃν ὑπό τῶν θυμικῶν κινήματων καθυλακτούμενον ἐκταράσσεσθαι παρηγγύησε, μαργαρίτας δέ τὰ θεῖα καί λαμπρά τούτου νοήματα, οἷς τίμιον ἅπαν κοσμεῖσθαι πέφυκεν, ἅπερ διαφυλάττειν ἀμόλυντα καί τῶν ἀκαθάρτων τῆς ὑλικῆς ἐπιθυμίας παθῶν ἐλεύθερα δεῖν παρεκελεύσατο· τοῦτο δέ ἐν οἷς πρὸς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ μαθητὰς ἀποστελλομένους ἐπὶ τό κήρυγμα περί τοῦ πῶς εὐσταλεῖς αὐτοὺς εἶναι καί ἀπερίττους διατυπῶν καί τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις φησί, Μὴ δέ πήραν αἴρετε εἰς τήν ὁδόν, μῆτε ῥάβδον, μῆτε ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας ὑμῶν, ὡς δεόν τόν τῆς ὑψηλῆς κατά τήν γνῶσιν πορείας ἐπειλημμένον παντός μέν ὑλικοῦ βάρους ἐλεύθερον εἶναι, πάσης δέ τῆς κατ' ἐπιθυμίαν καί θυμόν ἐμπαθοῦς διαθέσεως καθαρόν, ὡς δηλοῖ ἡ τε πήρα καί ἡ ῥάβδος, ἡ μέν τήν ἐπιθυμίαν, ἡ δέ τό θυμόν ἐπισημαίνουσα, μάλιστα δέ τῆς καθ'

ὑπόκρισιν γυμνόν κακουργίας, τῆς οἶον ὑποδήματος δίκην τοῦ βίου τό ἵχνος ἐπικαλυπτούσης, καί τό ἐμπαθές τῆς ψυχῆς ἐπικρυπτούσης ἐπεικειάς πλάσματι ἤν ὑποδησάμενοι ἀφρόνως οἱ Φαρισαῖοι, μόρφωσιν εὐσεβείας, ἀλλ' οὐκ εὐσεβειαν ἔχοντες, καί εἰ λαθεῖν ἐνόμιζον, ὑπό τοῦ λόγου ἐλεγχθέντες ἐδιδάχθησαν.

Θεωρία περί τοῦ σεληνιαζομένου.

Ταύτης τῆς ὑλικῆς δυάδος, τῆς κατά θυμόν λέγω καί ἐπιθυμίαν, πάλιν ὁ Κύριος ἐλευθέρωσεν, ὡς οἶμαι, τόν σεληνιαζόμενον, μᾶλλον δέ τοῦ πυρί τῷ θυμῷ καί ὕδατι τῆ ἐπιθυμίᾳ αὐτόν βουληθέντος ἀπολέσαι πονηροῦ δαίμονος, ἐπέσχε τε καί κατήγγησε τήν μανιώδη λύσσαν (σελήνης γάρ οὐδέν διενήνοχεν ἢ πρὸς τά γινόμενα καί ἀπογινόμενα σχέσις τῶν ἡττημένων τοῖς ὑλικοῖς ἀνθρώπων)· ἥς ἐπιλαβόμενος ὁ τά πάθη διεγείρων δαίμων ὥσπερ ὕδατι καί πυρί τῆ ἐπιθυμία καί τῷ θυμῷ ἐμβάλλων τόν νοῦν καί ἐναποπνίγων οὐ παύεται, ἕως τοῦ Θεοῦ Λόγος παραγενόμενος τό μέν ὑλικόν καί πονηρόν ἀπελάσει πνεῦμα (δι' οὗ ὁ παλαιός τε καί χοϊκός χαρακτηρίζεται ἄνθρωπος), τόν δέ ἐνεργούμενον τῆς πονηρᾶς ἐλευθερώσει τυραννίδος, τήν φυσικήν αὐτῷ σωφροσύνην ἀποδούς καί χαρισάμενος, δι' ἧς ὁ νέος καί κατά Θεόν κτιζόμενος ἄνθρωπος διαδεικνύται. Οὕτω μέν οὖν πάντες οἱ ἅγιοι τοῦ θείου καί ἀπλανοῦς λόγου γνησίως ἐπειλημμένοι τόν αἰῶνα τοῦτον διέβησαν, οὐδενί τῶν ἐν αὐτῷ τερπνῶν τό τῆς ψυχῆς ἵχνος ἐπαπερείσαντες. Πρὸς γάρ τοὺς ἄκρους τῶν ἀνθρώποις ἐφικτῶν περί Θεοῦ λόγους, τῆς ἀγαθότητός τε φημι καί τῆς ἀγάπης, μάλα γε εἰκότως ἐνατενίσαντες, οἷς κινήθηεν τόν Θεόν τό εἶναί τε δοῦναι τοῖς οὔσι καί τό εἶναι χαρίσασθαι ἐπαιδευθήσαν (εἶπερ κίνησιν ἐπί Θεοῦ τοῦ μόνον ἀκινήτου (1205) θέμις εἶπειν, ἀλλά μή μᾶλλον βούλησιν, τήν πάντα κινουσαν τε καί εἰς τό εἶναι καί παράγουσαν καί συνεχούσαν, κινουμένην δέ οὐδαμῶς οὐδέποτε), τούτοις καί αὐτοῖ σοφῶς ἑαυτοῦς ἀπετύπωσαν, τοῦ ἀφανοῦς καί ἀοράτου κάλλους τῆς θείας μεγαλοπρεπείας εὐμιμήτως φέροντες φαινομένην διά τῶν ἀρετῶν τήν ιδιότητα. Διά τοῦτο ἀγαθοί καί φιλόθεοι καί φιλόανθρωποι, εὐσπλαγχοί τε καί οἰκτίρμονες γεγόνασι, καί μίαν πρὸς ἅπαν τό γένος διάθεσιν ἔχοντες ἀγάπης ἐδείχθησαν, ὑφ' ἧς τό πάντων ἐξαίρετον εἶδος τῶν ἀρετῶν, τήν ταπεινώσιν λέγω, διά πάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς βεβαίαν κατασχόντες τήν φυλακτικήν μέν τῶν ἀγαθῶν, φαρμακικήν δέ τῶν ἐναντίων, οὐδενί τό παράπαν ἀλώσιμοι τῶν διοχλούντων γεγόνασι πειρασμῶν, τῶν τε ἐκουσίων καί τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγου, καί τῶν ἀκουσίων καί οὐκ ἐφ' ἡμῶν, τῷ τοῖς μέν δι' ἐγκρατείας ἀπομαραίνειν τὰς ἐπαναστάσεις, τῶν δέ δι' ὑπομονῆς τὰς προσβολὰς ἀποσειέσθαι. Διχόθεν γάρ βαλλόμενοι, ὑπό τε δόξης καί ἀτιμίας, διέμενον ἄσειστοι, πρὸς ἄμφω ἀκινήτως ἔχοντες, μήτε ὕβρεσι τιτρωσκόμενοι διά τήν ἐκουσίαν ὕφρουν, μήτε δόξαν προσιέμενοι, δι' ὑπερβάλλουσαν πτωχείας οἰκείωσιν, ὅθεν οὐ θυμός, οὐ φθόνος, οὐκ ἔρις, οὐχ ὑπόκρισις, οὐ δόλος, οὐκ εἰρωνευτική τις καί ἐπίκλωπος τῷ φαινομένῳ πλάσματι δι' ἀπάτης ὑποσύρουσα πρὸς ἄλλο στοργή, τό πάντων παθῶν ὀλεθριώτατον, οὐκ ἐπιθυμία τῶν κατά τόν βίον δοκούντων εἶναι λαμπρῶν, οὔτε τι ἕτερον τῆς πονηρᾶς τῶν παθῶν πληθύος, οὐκ ἀπειλαί παρ' ἐχθρῶν ἐπανατεινόμεναι, οὐδέ τις θανάτου τρόπος αὐτῶν ἐκυρίευσε. Διό καί μακάριοι δικαίως παρά τε Θεῷ καί ἀνθρώποις ἐκρίθησαν, ὅτι τῆς φανερομένης ἀρρήτου καί περιφανοῦς δόξης κατά τήν χάριν τοῦ μεγάλου δώρου Θεοῦ ἐμφανεῖς εἰκόνας ἑαυτοῦς κατέστησαν, ἵνα χαίροντες ὡς γνωρίμοις τοῖς λόγοις τῶν ἀρετῶν, μᾶλλον δέ Θεῷ, ὑπέρ οὔ καί καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντες διεκαρτέρησαν, ἐνωθῶσιν, ἐν ᾧ πάντων οἱ λόγοι τῶν ἀγαθῶν, ὥσπερ πηγῆ ἀειβλύστῳ, προὔφεσθήκασι

τε κατά μίαν, ἀπλῆν καί ἐνιαίαν τῶν πάντων περιοχὴν, καί πρὸς ὃν ἔλκουσι πάντας τοὺς καλῶς καί κατὰ φύσιν ταῖς ἐπὶ τούτῳ δοθείσαις χρωμένους δυνάμει.

Ἐκ τοῦ μβ' λόγου τοῦ Θεολόγου περὶ ὧν ἐμνήσθη τοῦ μακαρίου Ἰώβ, εἰς τό, · "Τά δέ ἐξῆς μικρά, καί μικρῶν ἔνεκεν οἰκονομηθέντα. "

Τῆ γενομένη παρά τοῦ Θεοῦ τῷ Ἰώβ ἀναρρήσει, ὡς οἶμαι, συγκρίνων τά μετὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν πειρασμῶν δοθέντα σωματικά μικρά προσηγόρευσεν, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον ταῖς αἰωνίους δυνάμενα παραβάλλεσθαι. Μικρῶν δέ ἔνεκεν οἰκονομηθέντα φησί, τῶν περὶ διάνοιαν γνωστικὴν δηλονότι μικρῶν τῶν εὐχερῶς ἐν τοῖς περὶ προνοίας καί κρίσεως λόγοις σκανδαλιζομένων, καί περὶ αὐτὴν τὴν(1208) εὐσέβειαν σαλευομένων. Περί ὧν οἶμαι τὸν Κύριον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φάναι, Ὁ σκανδαλίζων ἓνα τῶν μικρῶν τούτων· οἷ ὅταν ἴδωσι δίκαιον ἀσθενοῦντα, ἢ πτωχεύοντα, ἢ ἄλλως κακουχούμενον (καί σχεδόν οἶγε ἀσθενέστεροι ἄδειαν τοῦ παντός κατακρίνουσι, πόσω μᾶλλον ἐν τῇ ἀθρόα μεταβολῇ τοῦ Ἰώβ, ὡμολογημένως δίκαιον πᾶσιν ὑπειλημμένου;) εἶχον τοῦτο παθεῖν, εἰ μὴ πρὸς τό ἀρχαῖον αὐτῷ σωματικῶς κατὰ τό διπλάσιον ἐπανῆλθε τό περιφανές καί ἐπίδοξον. Περί τούτων οὖν εἴρηται τῷ διδασκάλῳ, Μικρῶν ἔνεκεν οἰκονομηθέντα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Καθαίρει μὲν τό ἱερόν τῶν θεοκαπήλων καί χριστεμπόρων, πλήν ὅσον οὐ φραγελλίῳ πλεκτῷ, λόγῳ δέ πιθανῷ τοῦτο ἐργάζεται. "

Οὔτε στυπτικώτερον ἐν τούτοις, ὡς τινες ὑπειλήφασι, τοῦ μακαρίου πατρός Ἀθανασίου τὸν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν ἀποδείκνυσιν ὁ ἀοίδιμος οὗτος διδάσκαλος, μὴ γένοιτο, οὔτε μὴν καταχαρίζεται τῷ ἀγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ τόν μὲν φραγελλίῳ, τόν δέ λόγῳ χρησάμενον, καθαίρειν τό ἱερόν τῶν θεοκαπήλων εἰπεῖν. Ὡς ἀνάγκη ἐκ τούτων εἶναι, κατὰ τοὺς λέγοντας, δυοῖν θάτερον ὑποληφθῆναι, ἢ τὸν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν τὴν προσηνεστέραν ἠγνοηκέναι μέθοδον τῆς ἰατρείας, ἢ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον μὴ γινώσκοντα τῆς πνευματικῆς ἐπιμελείας τοὺς τρόπους φιλανθρωπίαν ἄκαιρον μετιέναι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ διαγνωστικὸς λόγος ὧν πεπράχαμεν ἐν ἡμῖν ἀνακινούμενος, οἷον ἱερῷ τινι ἐμψύχῳ τε καί ζῶντι, ἀναλογοῦσαν τοῖς πλημμεληθεῖσι μεταμέλειαν ἐργάζεται, δι' ἧς Χριστός ὁ Θεός καί Λόγος ἀεὶ τύπτει ἡμᾶς ἀμαρτάνοντας, πλεκτόν ὡς περ ἔχων φραγέλλιον, αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐξ ἀτόπων ἐννοιῶν συμπεπλεγμένην καί ἔργων συνείδησιν, ὁ δέ ἅγιος Ἀθανάσιος ἠπίως τοὺς πταίοντας ἐνήγε πρὸς διόρθωσιν, ὡς καί αὐτός ἀσθενείας σάρκα περικείμενος, τούτου χάριν τῷ τρόπῳ τούτῳ τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὸν θεόφρονα τοῦτον οἶμαι διδάσκαλον.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ σχεδιασθέντος πρὸς Εὐνομιανούς λόγου, εἰς τό, " Εἰσὶ τινες οἱ τὴν ἀκοὴν κνηθόμενοι καί τὴν γλῶτταν. "

Φασὶν οἱ περὶ λόγους ἐσχολακότες καί τὰς αὐτῶν ἀκριβεῖς σημασίας γινώσκειν, κλέος οὐ τό τυχόν ποιησάμενοι, καί ἐκάστῳ πράγματι φωνὴν πρόσφορον δεῖν ἀπονέμεσθαι, παραστατικὴν τῆς πρὸς ὅτιοῦν ἄλλου τοῦ σημαινομένου, καθ' ὄντινα τρόπον τύχοι λεγόμενον, ἀμιγοῦς ιδιότητος, καλῶς ἔχειν ἀποφηνάμενοι, κνηθομένους δέ τὴν ἀκοὴν καί τὴν γλῶσσαν εἶναι τοὺς καινότερόν τι μανθάνειν ἢ λέγειν ἐθέλοντας, καί ἀεὶ ταῖς καινοτομίαις χαίροντας, καί ὄρια μετατιθεμένους, γραφικῶς εἰπεῖν, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες αὐτῶν καί τοῖς προσφάτοις καί ξένοις ἡδομένους, καί τῶν συνήθων

(1209) καί πάλαι γνωρίμων καί ὡσαύτως ἐχόντων ὡς ἐώλων καί πεπατημένων καί μηδενός ἀξίων, κατεξανισταμένους, καί μᾶλλον τά νεαρώτερα προσδεχομένους ἀσπασίως, κᾶν ψευδῆ τύχοιεν ὄντα, καί μηδεμίαν εἰς ψυχὴν διαβαίνουσαν ὠφέλειαν ἔχοντα. Ὑπὲρ ἧς μάλιστα πᾶς εὐσεβῆς λόγος καί πόνος σωτήριος ἄδεταί τε καί γράφεται καί ἐπιτηδεύεται, ὁ μὲν κατὰ τῆς ἀγνωσίας, ὁ δὲ κατὰ τῆς ἡδονῆς ὀπλιζόμενος, ὁ μὲν ἵνα τῆς ἀγνοίας ἐκτεμῶν τά πηρώματα τῆς ψυχῆς οἰκειώσῃ Θεῷ διὰ γνώσεως τὴν ἀλήθειαν ἔχοντας, τοὺς διὰ τοῦτο τοῖς μαθήμασι χαίροντας, καί τῶν ὀρωμένων τε καί νοουμένων ὑπεράνω τὸν νοῦν παραπέμψας θέλῃ τῷ ἀρρήτῳ τῆς θείας καλλονῆς ἔρωτι, καί προσηλώσῃ τῷ πόθῳ μηδαμοῦ φέρεσθαι δυνάμενον, μᾶλλον δὲ δυνηθῆναι μὴ ἀνεχόμενον· ὁ δὲ ἵνα τῆς καθ' ἡδονὴν σχέσεως τοὺς ἥλους ἐκκρούσῃται οἷς ὁ περὶ Θεόν τῆς ψυχῆς πόθος τε καί τόνος ἐκ τῆς ἀρχαίας παρακοῆς πρὸς τὴν ὕλην ἐνεπάγη καί τά φθειρόμενα, καί ἀπαλλάξῃ κακίας τοὺς ἐνεσχημένους, καί ἀρετῆς ποιήσῃ φοιτητὰς γνησίους, καί ἄσειστον πρὸς πάντα τά κωλύειν δοκοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τό καλόν οἰκειώσιν ἀπεργάσῃται, διδάξας πρὸς μὲν ἀποστροφὴν ἡδονῆς, διὰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀτόπων ἀπατηλῶς σαινούσης καί μαλασσούσης τό στερρόν τῆς γνώμης, καί πειθούσης προαιρεῖσθαι τά παρόντα τῶν μελλόντων, καί τά ὀρώμενα τῶν νοουμένων, ἐγκράτειαν, πρὸς δὲ φόβου καί δειλίας ἀπόθεσιν, δι' αὐτῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τά ἀνήκεστα καί ἀνθρωπίνης εἶναι δοκοῦντα κρείττονα δυνάμεως ὑποτιθεμένων, καί βία κρατεῖν διὰ τῆς τῶν φοβερῶν ἐπαγωγῆς τοῦ σώφρονος λογισμοῦ μηχανωμένων, ὑπομονὴν καί τὴν ἐκ τούτων συμπληρουμένην ἀνδρείαν, τὴν πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν καί ὀδύνην τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀνένδοτον καί ἀήττητον ἔξιν. Κνηθομένους δὲ τὴν ἀκοήν καί τὴν γλῶσσαν ἐκάλεσεν ὁ διδάσκαλος τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐπειδὴ πᾶς λόγος διὰ γλώσσης καλεῖσθαι τε καί προφέρεσθαι καί δι' ἀκοῆς ἀκούεσθαι τε καί μανθάνεσθαι πέφυκεν. Εἰ δὲ καί κατ' ἄλλην ἐπιβολὴν ἐκδέχεσθαι θελήσομεν τό λεγόμενον, Κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν καί τὴν γλῶσσαν, τυχόν οἱ μόνον πρὸς ψόγον καί τῆς κατ' ἄλλων διαβολῆς ἢ λοιδορίας ἀκούειν τε καί καλεῖν προθυμούμενοι, καί τό κατὰ παντός ἀμαθῶς ἐπαίρεσθαι λόγου τε καί ἀνδρός σεμνολόγημα κρίνοντες, καί πρό τοῦ τι φάναι τὸν ὑποπτον αὐτοῖς καί φθονούμενον σφαδάζοντες τῷ πνεύματι καί οἶον τὴν ψυχὴν προωθοῦντες καί τὴν ἀκοήν ἐτοιμάζοντες καί τὴν γλῶσσαν πρὸς θήραν τινός συλλαβῆς ἢ λέξεως, οὐχ ἵνα εὐθύμωσιν, ἀλλ' ἵνα κακίσωσι καί ὕλην ἔχωσι τῆς κατ' αὐτοῦ γλωσσαλγίας. Ὅπερ ἐποιοῦντο τῷ ἀγίῳ τούτῳ ἀνδρὶ οἱ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροί, προπηδῶντες, καί προεξανιστάμενοι, καί πρὶν λεχθῆναι, τῶν λεγομένων καθάπερ τῶν ἵππων τοὺς πολεμιστηρίους τε καί ἀμιλλητηρίους, οἱ καί πρό τῶν ἀγώνων καί τῆς σάλπιγγος εὐθυτενῆ τά ὦτα (1212) ποιοῦσι, καί τοὺς πόδας τῆ γῆ προσαράσσουσι, καί προσκνήθονται ταύτην ταῖς ὀπλαῖς, καί πρὸς δρόμον ἑαυτοῦς διεγείρουσι, καί τὴν ὠθοῦσαν πολλάκις προλαμβάνοντες μάλιστα· πλὴν ὅτι τῶν ἵππων οὐδεὶς ἄπτεται ψόγος ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀλογίας, μὴ ἀναμενόντων τοὺς εὐθέτους τῶν ἀγώνων καιροῦ, οὓς διασημαίνει ἢ τε φωνὴ τῆς σάλπιγγος καί ἢ τῆς μαστιγῆς πληγῆ, τοῖς δὲ τοιούτοις ἀνδράσιν οὐδεὶς ἐστὶν ὁ πρὸς ἀξίαν τῶν αὐτῶν κακίας ἐπινοηθῆναι δυνάμενος ψόγος. Ἔργον ἔχουσι καί σπούδασμα τὴν μελέτην τοῦ ψεύδους, καί τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἔνστασιν. Εἰκότως οἱ τοιοῦτοι κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν καί τὴν γλῶτταν λεγέσθωσαν, διότι καθάπερ τις χυμὸς δριμύτατός τε καί παχύτατος, τῷ βάθει τοῦ σώματος ἐμφωλεύων, πολλάκις διὰ τοῦ κνήθεσθαι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἐρεθιζόμενος ἐκδίδεται, οὕτως καί τοὺς ἐπηρεστάς τῶν καλῶς λεγομένων ἐρεθίζει λαβομένους ἀφορμῆς μάλιστα δημοσιεύειν τὴν κατὰ ψυχὴν κακουργίαν ἢ κεκρυμμένη διάθεσις, ἥτις

τοσοῦτον τό βάθος κατέχειν πέφυκε μᾶλλον, ὅσον κενουῖσθαι τῇ προόδῳ κατά τό εἰκός ἔδοξεν. Οὐ γάρ ἐξίσταται τοῦ βάθους προφερομένη διά τῶν ἔργων ἢ τῶν μοχθηρῶν ἀνθρώπων διάθεσις, ἀλλά καί τά ἐκτός πάντα μανικῶς ἐπινέμεται, καί τῆς κατά ψυχὴν οὐδαμῶς ἐξίσταται χώρας.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ὡσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καί γυναιξί κόσμος ἀνδρεῖος ἢ ἀνδράσι γυναικεῖος, ἢ πένθει γεωμετρία. "

Τὴν ἐπὶ παντός λόγου τε καί πράγματος εὐταξίαν, καθ' ἣν τῆς ἐκάστου καί πάντων εὐπρεπείας ὁ λόγος ἀναφαίνεσθαι πέφυκεν ἀκραιφνῆς, διά τῆς τῶν ἀπεμφαινόντων ἀριθμησεως εἰσηγούμενος, ταῦτά φησιν ὁ διδάσκαλος, ἵνα διά τούτων εὐτάκτους εἶναι καί εὐλαβεῖς τοὺς θρασεῖς καί ἀτάκτους καί μηδεμίαν τάξιν εἰδότας, οὐδενός μὲν, μάλιστα δέ τῆς περὶ Θεοῦ διαλέξεως, ἀλλά πάντα τολμηρῶς ἀλλήλοις παμμιγῶς τά διεστῶτα φύροντάς τε καί συγχέοντάς διδάξειεν. Εἰ γάρ τῶν οὐκ ἐχόντων φύσιν ἐστὶ, καί διά τοῦτο οὐδέ τάξιν, τό τε ἄνθος ἐν χειμῶνι ὀρώμενον, καί γυναιξί κόσμος ἀνδρεῖος ἐπιβεβλημένος, καί ἀνδράσι γυναικεῖος, καί πένθει συνημμένην γεωμετρίαν λέγειν (τό μὲν γάρ καινοτομεῖ τὸν χρόνον καί τῆς ἰδίας ἐξίσταται θέσεως, ὁ δέ παραχαράττει τὴν φύσιν ἐναλλάξ, ἀνδρὶ τε καί γυναικί ἐπιφαινόμενος, καί τὴν αὐτοῖς προσοῦσαν ἐκ φύσεως τάξιν ἐξίστησιν, ἢ δέ τά μηδέπω συνυπάρχειν ἀλλήλοις δυνάμενα, χαρὰν τέ φημι καί πένθος, εἰς ἓν ἀγαγεῖν βιαζομένη φύρει πάντως καί ἀφανίζει) , οὐ πολλῶ μᾶλλον ὁ περὶ Θεοῦ λόγος, ὡς ἔτυχε καί ὑπὸ τοῦ τυχόντος, καί ἡνίκα καί οὐ μὴ καθῆκον ἔτι προφερόμενος, ἀειδῆς ἔσται καί ἀπρεπῆς, καί οὐδ' ὄλως ἀκουσθῆναι περὶ Θεοῦ ἄξιος, ἐφ' οὗ μᾶλλον τοσοῦτον τιθέναι δεῖν οἶμαι τό εὐκαιρον τοὺς νοῦν ἔχοντας, ὅσον πάντων ἀσυγκρίτως προβεβλημένων, πένθει δέ γεωμετρίαν ἀνάρμοστον φησιν (1213) ὁ διδάσκαλος. Ὁ δέ μᾶλλον ἀπορεῖν ὑμᾶς πεποίηκεν, ὡς οἶμαι, κατά τοιοῦσδε τρόπους, ἢ ὅτιπερ οἱ χώρας τινός διὰ στρατιωτικῆς κρατήσαντες χειρὸς γεωμετρία ταύτην καταδιαιροῦνται, ἡνίκα βασιλείας νόμῳ κρατεῖν ἐθέλωσι, χαρᾶς δέ καί χρῆμα μέγιστον, χαρᾶς, τοῖς μόνον τά παρόντα μεταδιώξουσιν ἀγαθὰ, καί τό νικητὰς αὐτοῦς γενέσθαι, καί πλοῦτον ἀθρόον κτήσασθαι, οἷς τό οἰονοῦν πένθος συνεῖναι ἀμήχανον· ἢ ἐπειδὴ φασιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ τοὺς ἀναγκαστικούς ἰδίως συλλογισμοὺς ἀνήφθαι τῇ γεωμετρίας, φορτικός τις εἰκότως ὀφθήσεται, καί τό καθῆκον μὴ συνορῶν, τὸν πενθοῦντα συλλογιζόμενος καί ἀλόγως αὐτόν πενθοῦντα δεῖξαι πειρώμενος ἢ τυχόν καί αὐτῷ τῷ πενθοῦντι φαίη τις ἀνάρμοστον εἶναι τό συλλογίζεσθαι, πιθανότητι λόγων ἑαυτόν μηχανώμενος πείθειν ὡς οὐ πέπονθε τὴν ἔργῳ καί πράγματι συμβᾶσαν αὐτῷ συμφορὰν, ἢ καί αὐτῷ τῷ πένθει, ἦτοι τῇ τούτου φύσει, παντελῶς ἐναντίον. Ἐκκρούεται γάρ ὡσπερ τό πένθος ὁ πενθῶν συλλογιζόμενος, οὕτω καί τό πένθος τοῦ εἶναι πένθος ἐκπίπτει, πρὸς συλλογισμόν μετατιθέμενος. Ἀπολαβὼν γάρ τις τὸν εἰς ὃν τὰς ἐλπίδας εἶχε τῆς διαδοχῆς, περιττὰ λοιπὸν ἠγεῖται τά τῆδε πάντα. Καί κατά τοῦτον ἴσως τὸν τρόπον οὐκ ἔξω λόγου φαίη τις εἶναι τά θεωρηθέντα, γνοὺς μὴ δύνασθαι συμβαίνειν ἀλλήλοις κατά τό αὐτό τὴν χαρὰν καί τό πένθος, τῆς ἐκατέρου ποιητικῆς αἰτίας οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐχούσης δηλονότι τὰς ἀφορμάς. Καί τούτων μάρτυς ἐχέγγυος ὁ ἅγιος καί θεόφρων Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, οὕτως διεξιὼν περὶ τῆς ἀγγελικῆς εἰκονογραφίας: "Τὰ δέ γεωμετρικά καί τεκτονικά σκευή, τό θεμελιωτικόν καί οἰκοδομικόν καί τελειωτικόν, καί ὅσα ἄλλα τῆς ἀναγωγῆς καί ἐπιστρεπτικῆς ἐστὶ τῶν δευτέρων προνοίας." Ταῦτα δέ πάντα φαιδρὰν ἐνδείκνυται διαγωγὴν, ἥτινι πάντως τό πένθος ἐναντίον, καί διά τοῦτο ἀνάρμοστον. Εἰ

δέ καί ἄλλως ἔστιν ἐκλαβεῖν τόν τόπον, οὐκ ἄκαιρον εἶναι νομίζω, καί τό τοῦ Σιράχ Ἰησοῦ προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις. Ἔστι δέ τοῦτο· Μουσικά ἐν πένθει, ἄκαιρος διήγησις. Ὡς οὖν τῆς μουσικῆς πάσας περιεχούσης τās παιδεύσεις, ὧν μίαν φασί τήν γεωμετρίαν οἱ περί ταῦτα τήν σπουδήν ἐσχηκότες, τούτου χάριν, ὡς οἶμαι, συμφερόμενος τῷ τήν προῤῥηθεῖσαν ἐκθεμένῳ ῥῆσιν ὁ διδάσκαλος ἀνάρμοστον ἔφη τῷ πένθει τήν γεωμετρίαν. Εἰ δέ τις φαίη. Τί δήποτε τās λοιπās παρείς παιδεύσεις ταύτην μόνην ὡς ἀνάρμοστον τῷ πένθει παρείληφε; φαμέν ὅτι ταύτην ἐσκόπησε κατάλληλον εἶναι πάσαις ταῖς προλεχθείσαις ἐπιβολαῖς. Ἐπειτα δέ καί διά ταύτης τῆς μιᾶς καί αἱ λοιπαί συνεκδοχικῶς συμπαραλήφθησαν. Ταῦτα μὲν, κατ' ἐμέ φάναι, λελέχθω. Εἰ δέ τις τό κρεῖττον ἐξεύροι, ὁμολογήσω χάριν τῶν ἠγνοημένων παρ' αὐτοῦ τήν γνῶσιν λαβῶν.

(1216) Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ μεγάλου θεολογικοῦ, εἰς τό, "τοῦ μὲν γάρ εἶναι Θεόν καί τῶν πάντων ποιητικὴν τε καί συνεκτικὴν αἰτίαν, καί ὄψις διδάσκαλος καί ὁ φυσικός νόμος, ἢ μὲν τοῖς ὀρωμένοις προσβάλλουσα καί πεπηγῶσι καλῶς καί ὀδεύουσι, καί ἀκινήτως, ἴν' οὕτως εἴπω, κινουμένοις τε καί φερομένοις, ὁ δέ διά τῶν ὀρωμένων καί τεταγμένων τόν ἀρχηγόν τούτων συλλογιζόμενος."

Ὁ τό μέγεθος τῶν ὀρωμένων ὡς ἔχει κάλλους καί φύσεως, σύν λόγῳ κατὰ τήν αἴσθησιν ἐπελθῶν, μή συγχωρῶν αὐτῇ παντελῶς καθ' ἑαυτὴν γενομένην ἐνεργεῖν τοῦ ἠνιοχοῦντος αὐτὴν λόγου ἐχωρισμένην οὐδέν, μηδέ τόν λόγον αὐτόν τῆς τοῦ νοῦ ἀπλότητος ἄφετον, καθ' ὃν τῆς μὲν αἰσθήσεως τά τε εἶδη καί τά σχήματα διά μέσης τῆς κατὰ τόν λόγον δυνάμεως εἰς λόγους παντοδαπούς ἄγεσθαι πέφυκε, τῆς δέ τοῦ λόγου δυνάμεως ἢ κατὰ τήν διαφορὰν ποικιλία τῶν ἐν τοῖς οὔσι παντοδαπῶν λόγων εἰς ἐνοειδῆ καί ἀπλῆν καί ἀδιάφορον συναγεσθαι νόησιν, καθ' ἣν ἢ ἀμερῆς λεγομένη καί ἄποσος καί ἐνιαία γνῶσις συνέστηκεν, οὗτος ἀληθῶς διά τῶν ὀρωμένων καί τῆς ἐν αὐτοῖς εὐταξίας τόν ποιητὴν τούτων καί συνοχέα καί ἀρχηγόν, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἀνετυπώσατο, καί ἔγνω Θεόν, οὐ κατὰ τό τί ποτε τήν οὐσίαν εἶναι καί τήν ὑπόστασιν (τοῦτο γάρ ἀμήχανον καί ἀνεπιχειρήτον), ἀλλά κατ' αὐτό τό μόνον εἶναι μαθῶν. Καί ταῦτα μετὰ πᾶσαν τήν κατ' αἴσθησιν ἐν σχήματι θέσεώς τε καί μορφῆς καί τυπώσεως καί φαντασίας διάβασιν, καί εἰ μή τῷ περιττός εἶναι δοκῶ, καί αὐτῆς ἔξω παντελῶς τῆς ἐν τοῖς λόγοις τῶν ὄντων διαφορᾶς γενόμενος, καί οἷον μεθόριον ἑαυτόν παρενθείς Θεοῦ τε καί πάντων τῶν μετὰ Θεόν, τόν μὲν ὡς ὑπερέχοντος καί ἀψάστου δι' ὄλου μένοντος καί μηδεμίαν φθάνουσαν αὐτόν ἔχοντος νόησιν, τῶν δέ καταλελειμμένων καί τῆ περιουσίας τῆς κατὰ νοῦν γνώσεως διαβαθέντων καί κατωτέρων ἐννοίας φανέντων τῷ τί ποτε εἶναι βεβαίως ὑπὲρ αὐτά καί ἀληθῶς ἐννοῆσαι, ταῦτά μοι δοκεῖ διά τῆς ὄψεως καί τοῦ φυσικοῦ νόμου κατὰ τήν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν ὁ διδάσκαλος παραινίττεσθαι, ἀλλ' οὐ ταυτόν τίθεσθαι, καθῶς τινες ὠήθησαν, τήν ὄψιν τε καί τόν φυσικόν νόμον. Ἄμφω γάρ περί τά αὐτά τήν ἐνέργειαν ἔχοντα τήν ἀπ' ἀλλήλων δύναται κατ' ἐπίνοιαν δέχεσθαι διάκρισιν, τῷ τήν μὲν ἀλόγως τῇ προσψάσει τῶν ὀρατῶν μόνον στηρίζεσθαι περαιτέρω βᾶναι οὐκ ἔχουσαν, τόν δέ τῷ τε συνημμένῳ λόγῳ ταῦτα πολυπραγμονεῖν καί τῷ νῷ καλῶς τε καί σοφῶς ὑπερβαίνειν, καθ' ὃ μάλιστα τήν περί τοῦ εἶναι Θεόν ἐννοιάν τε καί πίστιν ὁ φυσικός διά τῆς ὄψεως εἰσαγήοχε νόμος. Ὅψιν οὖν ἐκάλεσε τήν ἀπλῶς, ἀλλ' οὐ τήν πῶς, πρὸς τά αἰσθητά τῆς αἰσθήσεως προσβολήν (οὐ γάρ αἰσθήσεως ἀπλῶς τό ἔκ τινος ἕτερόν τι συλλογιζέσθαι καθέστηκεν ἴδιον), νόμον δέ φυσικόν τήν διά τῆς αἰσθήσεως γινομένην κατὰ νοῦν καί λόγον φυσικήν ἐνέργειαν, (1217) καθ' ἣν ἢ πρὸς τό κρεῖττον μετ' ἐμμελοῦς ἐξετάσεως καθ' ὁδόν ἀπό τῶν ἠττόνων ἀνάβασιν

γίνεται. Ἀκινήτως δέ κινεῖσθαι τε καί φέρεσθαι τά ὀρώμενα εἴρηται τῷ διδασκάλῳ τῷ μὲν λόγῳ, ᾧ γέγονε ταῦτα, κατὰ τε φύσιν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, τάξιν τε καὶ διαμονὴν ἀμεταστάτως ἔχειν, καὶ μὴ ἐξίστασθαι καθ' ὅτιοῦν τῆς φυσικῆς ιδιότητος καὶ μεταβάλλειν εἰς ἄλλο καὶ φύρεσθαι, κινεῖσθαι δέ πάλιν τῷ κατὰ ῥοήν καὶ ἀπορροήν λόγῳ, αὐξήσει τε τῇ περί τό ποσόν καὶ μειώσει καὶ τῇ περί τό ποιόν ἀλλοιώσει, καὶ κυρίως εἰπεῖν, τῇ ἐξ ἀλλήλων διαδοχῇ, ὑπεξισταμένων ἀεί τοῖς ἐπιγνομένοις τῶν προειληφόντων. Καὶ ἀπλῶς ἵνα συνελών εἴπω, πάντα τά ὄντα καθ' ὃν μὲν ὑπέστησάν τε καὶ εἰσὶ λόγον, στάσιμά τε παντελῶς εἰσι καὶ ἀκίνητα, τῷ δέ τῶν περί αὐτά θεωρουμένων λόγῳ, καθ' ὃν ἡ τοῦ παντός τούτου σαφῶς οἰκονομία συνέστηκε τε καὶ διεξάγεται, πάντα κινεῖται δηλονότι καὶ ἀστατεῖ. Οὐ ταυτόν δέ φασιν εἶναι τῇ φορᾷ τὴν κίνησιν. Τὴν μὲν γάρ κίνησιν μᾶλλον εἶναι φασὶ τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθοράν, ὡς ἐπιδεχομένων τοῖς περί αὐτά θεωρουμένοις τό μᾶλλον καὶ τό ἥττον (κᾶν ἐπὶ πάντων ὁμοῦ τῶν γενητῶν κυρίως λέγεσθαι δυνατόν), τὴν δέ φθοράν τῆς κατὰ κύκλον κινουμένης οὐσίας καὶ ἀκαμάτως τὴν περιδίνησιν. Οὐκ οἶδα πότερον θαρρήσαντι περί τό πᾶν φυσικῶς ἐνεργούσης λέγειν ἐστὶν ἀσφαλές ἢ ἐνεργουμένης, πλὴν ὅτι κυρίως εἰπεῖν ἐστὶν ἐνεργουμένης τό φέρεσθαι. Οὐδέν γάρ τῶν ὄντων παντελῶς ἐστὶν αὐτενέργητον, ὅτι μηδὲ ἀναίτιον, τό δέ μὴ ἀναίτιον, κινεῖται πάντως δι' αἰτίαν, ἐνεργούμενον δηλονότι τό κινεῖσθαι φυσικῶς ὑπὸ τῆς αἰτίας, δι' ἣν καὶ πρὸς ἣν ποιεῖται τὴν κίνησιν. Ἀναίτιως γάρ οὐδαμῶς κινεῖται καθ' οἰονδήτινα τρόπον τῶν κινουμένων οὐδέν. Ἀρχὴ δέ πάσης κινήσεως φυσικῆς ἐστὶν ἡ τῶν κινουμένων γένεσις, ἀρχὴ δέ τῆς τῶν κινουμένων γενέσεως ὁ Θεός, ὡς γενεσιουργός. Τῆς δέ τῶν γεγενημένων φυσικῆς γενέσεως τέλος ἡ στάσις ἐστὶν, ἣν ποιεῖ πάντως μετὰ τὴν διάβασιν τῶν πεπερασμένων ἢ ἀπειρίας, ἐν ἣ διατὸ μὴ εἶναι διάστημα πᾶσα ποιεῖται κίνησις τῶν φυσικῶν κινουμένων, οὐκ ἔχουσα λοιπόν ὅποι τε καὶ πῶς καὶ πρὸς τί κινήθῃναι, ὡς τὸν ὀρίζοντα καὶ αὐτὴν τὴν πάσης ὀριστικὴν κινήσεως ἀπειρίαν Θεόν τέλος ὡς αἴτιον ἔχουσα. Πάσης οὖν γενέσεως τε καὶ κινήσεως τῶν ὄντων, ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένων καὶ δι' αὐτοῦ κινουμένων, καὶ εἰς αὐτόν τὴν στάσιν ποιησομένων. Πάσης δέ φυσικῆς τῶν ὄντων κινήσεως προεπινοεῖται ἡ γένεσις, πάσης δέ στάσεως προεπινοεῖται κατὰ φύσιν ἢ κίνησις. Εἰ οὖν κινήσεως προεπινοεῖται κατὰ φύσιν ἢ γένεσις, κινήσεως δέ μετεπινοεῖται κατὰ φύσιν ἢ στάσις, γένεσις δηλονότι καὶ στάσις εἶναι τῶν ἅμα κατὰ τὴν ὑπαρξίν ἀμήχανον, ἀλλήλων αὐτάς φυσικῶς διείργουσαν ἔχουσαι κατὰ τό μέσον τὴν κίνησιν. Οὐ γάρ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς γενέσεως τῶν κινουμένων ἢ στάσις ἐστὶν, ἀλλὰ τέλος τῆς κατ' αὐτὴν δυνάμεως ἢ ἐνεργείας, ἢ ὅπως ἄν τις ἐθέλει τοῦτο λέγειν.

(1220) Ἐπ' ἐνέργειά γάρ τά γενόμενα γέγονε, πᾶσα δέ ἐνέργεια πρὸς τι τέλος ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀτελής. Τό γάρ τέλος μὴ ἔχον τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν οὐδέ τέλειόν ἐστι, τέλος δέ τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, ἢ τῆς πρὸς τό αἴτιον τῶν γεγενημένων κινήσεως στάσις. Οἷον ἵνα ἐξ ἑνός τόν ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων κατανοήσωμεν τῆς κινήσεως τρόπον, ἢ ψυχὴ, οὐσία νοερά τε καὶ λογικὴ ὑπάρχουσα, καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται, δύναμιν ἔχουσα τόν νοῦν, κίνησιν δέ τὴν νόησιν, ἐνέργειαν δέ τό νόημα. Πέρασ γάρ τοῦτο τῆς τε τοῦ νοοῦντος καὶ τοῦ νουμένου νοήσεως ἐστὶν, ὡς περιοριστικόν τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων ὑπάρχον σχέσεως. Νοοῦσα γάρ ἡ ψυχὴ ἴσταται τοῦ νοεῖν ἐκεῖνο τό νοηθέν μετὰ τὴν αὐτοῦ νόησιν. Τό γάρ νοηθέν κυρίως ἄπαξ, οὐκ ἔτι τὴν πρὸς τό νοηθῆναι πάλιν ἐκκαλεῖται τῆς ψυχῆς δύναμιν, καὶ καθ' ἕκαστον νόημα οὕτω στάσιν δέχεται τῆς ποίας ἐπὶ τῷ νοήματι τοῦ νοηθέντος νοήσεως. Ἡνίκα οὖν πάντα τά νοήματα τῶν νοουμένων

πάντων αίσθητῶν τε καί νοητῶν κατά τήν νόησιν παρέλθη, παύεται, ὡσπερ τῶν νοουμένων ἀπάντων, οὕτω καί τῆς ὅλης νοήσεως τε καί σχέσεως πρὸς τὰ σχετικά πάντα καί νοητά, οὐκ ἔχουσα λοιπόν τί νοῆσαι τό παράπαν, μετά τήν τῶν νοηθῆναι φυσικῶς δυναμένων νόησιν, μεθ' ἣν ὑπέρ νοῦν καί λόγον καί γνῶσιν ἀνοήτως, ἀγνώστως τε καί ἀφράστως κατά ἀπλήν προσβολήν ἐνωθήσεται τῷ Θεῷ, οὐ νοοῦσα παντάπασιν, οὔτε μὴν τόν Θεόν λογιζομένη. Οὐ γάρ ἐστί τι τῶν νοουμένων, ἵνα κατά τινα σχέσιν ἡ ψυχὴ τήν αὐτοῦ δύνηται νόησιν ἔχειν, ἀλλά κατά τήν ἀπλήν, ὡς ἄσχετον, καί ὑπέρ νόησιν ἔνωσιν, καί τινα λόγον ἄρρητόν τε καί ἀνερμήνευτον, ὃν μόνος οἶδεν ὁ τήν ἄφατον ταύτην χάριν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος Θεός, καί οἱ ταύτην ὕστερον πείσεσθαι μέλλοντες, ἡνίκα πάντα τροπῆς ἐλεύθερα καί ἀλλοιώσεως ἔσται πάσης, τῆς καθ' ὅτιον περι τὴν κινήσεως τῶν ὄντων παντελῶς πέρας λαβούσης τήν περι Θεόν ἀπειρίαν, ἐν ἣ τὰ κινούμενα πάντα δέχεται στάσιν. Περί Θεόν γάρ, ἀλλ' οὐ Θεός, ἡ ἀπειρία, ὅστις καί ταύτης ἀσυγκρίτως ὑπέρκειται. Δικαίως γοῦν, οἶμαι, μέμψεως ἀξίος πλείστης ὁ τήν προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν δογματίζων ἐστί, καί τήν ἀκίνητον καθόλου τῶν λογικῶν ἐνάδα θεσπίζων, φύρων Ἑλληνικῶς τὰ μὴ φυρόμενα, καί λέγων ἅμα κατά τήν ὑπαρξιν εἶναι τῇ γενέσει τῶν λογικῶν τήν στάσιν. Οὐ γάρ συμβαίνει τῷ ἀληθεῖ λόγῳ τήν γένεσιν προεπινοεῖσθαι τῆς στάσεως, ἀκίνητον φύσει κατ' αὐτόν ὑπάρχουσας, οὔτε μετεπινοεῖσθαι στάσιν ἀκινήτου γενέσεως, οὔτε μὴν συνεπινοεῖσθαι τῇ γενέσει τήν στάσιν. Οὐ γάρ δύναμις τῆς γενέσεως ἡ στάσις ἐστίν, ἵνα συνεπινοηθῇ τῇ γενέσει τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ τῆς κατά δύναμιν ἐνεργείας τῆς τῶν γεγενημένων γενέσεως τέλος ὑπάρχει, καί ἀπλῶς, ἵνα συνελών εἶπω, τῶν πρὸς τι οὔσα ἡ στάσις, οὐ πρὸς γένεσιν, ἀλλὰ πρὸς κίνησιν λέγεται, πρὸς ἣν καὶ ἀντιδιαστολήν ἐπιδέχεται, οὐδαμῶς τήν πρὸς γένεσιν ἀναφορὰν ἔχουσα, πρὸς ἣν διαστολήν οὐκ ἐπιδέχεται. Ἔως δ' ἂν οὖν στάσιν ἀκούω, παῦλαν μόνον μανθάνω κινήσεως. Εἰ δέ τῶν ἅμα κατά τήν ὑπαρξιν οὐκ ἔστι (1221)γένεσις καί στάσις, ἄρα παραχαράττει, σαφῶς τόν τῆς ἀληθείας λόγον ὁ τοῦτο θεσπίζων, καί τήν ἀκίνητον ἅμα τῇ γενέσει προὔπαρχουσας ἐνάδα τῶν λογικῶν δογματίζων. Εἰ δέ τις λέγοι, Καί πῶς ἐπὶ Θεοῦ λέγεται στάσις, μὴ ἔχουσα προεπινοουμένην κίνησιν; φημί πρῶτον μὲν, Οὐ ταυτόν Κτίστης καὶ κτίσις, ἵν' ὅπερ ἐνὶ δυνατόν προσεῖναι, κατ' ἀνάγκην τῷ ἐτέρῳ ὡσαύτως ἐπιθεωρηθῆναι δύνηται, ἐπεὶ οὕτωγε οὐδαμῶς το κατὰ φύσιν διάφορον τούτων ἔσται καταφανές· ἔπειτα κυρίως εἶπεῖν, ὁ Θεός οὔτε κινεῖται παντελῶς οὔτε ἴσταται (τοῦτο γάρ τῶν κατὰ φύσιν πεπερασμένων καί ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἐχόντων ἐστὶν ἴδιον), οὔτε μὴν τι ποιεῖ παντάπασιν, οὔτε πάσχει τῶν ὅσα ἐπ' αὐτοῦ δι' ἡμᾶς καί νοεῖται καί λέγεται, διὰ τό κατὰ φύσιν ὑπέρ πᾶσαν εἶναι κινήσιν τε καί στάσιν, καί μηδενὶ λόγῳ τοῖς καθ' ἡμᾶς ὑποβάλλεσθαι τρόποις. Ταῦτα παρεκβατικῶς εἰρήσθω περὶ τοῦ μηδέν χρῆναι λέγειν τῶν ὄντων κατὰ φύσιν ἀπολελυμένως ἐνεργεῖν, ἵνα μὴ ἀναίτιόν τι τῶν μετά Θεόν ἀφρόνως εἰσάγωμεν, ἐνεργεῖσθαι δέ φυσικῶς τό ἐνεργεῖν τοῦθ' ὅπερ ἐνεργούμενον πέφυκεν ἐνεργεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό, " Ἄλλ' εἰ ἀσώματον, οὕπω μὲν οὐδέ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν, ὡσπερ οὐδέ τό ἀγέννητον, καί τό ἄναρχον, καί τό ἀναλλοιώτον, καί ἄφθαρτον, καί ὅσα περὶ Θεοῦ ἢ περὶ Θεόν εἶναι λέγεται. "

Πρὸς τοὺς ἀνόμοιον μάλιστα τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν κακούργως εἰσάγοντας, διὰ τοῦ νομίζεσθαι οὐσίαν εἶναι τοῦ Πατρὸς τό ἀγέννητον, ὡς οἶμαι, τόν λόγον ποιούμενος, καί ἐκ τῶν ὁμοίων τό δέον αὐτοῦ ἐπιγνῶναι διδάσκων, ταῦτά φησιν ὁ διδάσκαλος, ἵν' ὑπὸ τῆς ἀληθείας πρὸς τήν εὐσέβειαν συναυνοῦμενοι εὐπειθῶς σὺν ἡμῖν τό μὴ ἔχειν γένεσιν

τόν Πατέρα μόνον δηλοῦν τό ἀγέννητον ὁμολογήσωσι, συνειδότες ὡς εἶπερ οὐσίαν Θεοῦ τό ἀγέννητον εἶναι βιάσαιντο, οὐσίαν Θεοῦ καί τό ἀσώματον ἐξ ἀνάγκης, καί τό ἄναρχον, καί τό ἀθάνατον, καί τό ἀναλλοίωτον, καί τό ἄφθαρτον, καί ὅσα διά τῆς στερητικῆς ἀναιρέσεως διά τήν ὑπεροχήν ὁ Θεός εἶναι λέγεται, λέγειν εἰκότως, ἑαυτοῖς γοῦν στοιχοῦντες, ἐκβιασθήσονται, καί οὕτω πολλάς οὐσίας Θεοῦ, καί οὐ μίαν, μάλλον δέ, κυριώτερον εἰπεῖν καί ἀληθέστερον, πολυθεΐαν Ἑλληνικὴν νοσοῦντες ἐλεγχθήσονται, ὅπερ ὡς ἀσεβές εἰπεῖν αἰσχυρόμενοι τῆς ἀπονοίας πάντως ἀφέξονται καί μὴ βουλόμενοι. Τά γάρ στερητικά ἢ ἀναιρετικά περί τι θεωρούμενα οὐκ αὐτό ἐκεῖνο τυγχάνει ὄντα τό περί ὃ θεωροῦνται, ἐπεὶ πάντως ἔσονται τῶν σημαινόντων τό τί ἐστίν, ὡς ἐκεῖνο αὐτό ὄντα, ἀλλ' οὐ τό τί οὐκ ἔστιν αὐτό ἐκεῖνο σημαίνοντα· εἰ δέ τοῦτο, ὅρος ἐκεῖνου τοῦ (1224) περί ὃ λέγονται εἶναι ταῦτα δειχθήσεται, ὅπερ ἄτοπον καί ἀδύνατον. Οὐ γάρ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἔστι τῶν πραγμάτων οἱ ὅροι συνάγονται, ἀλλ' ἐκ τῶν ὧν ἄ ἔστιν, ἐξαπλοῦντα τήν σύντομον τῶν πραγμάτων περίληψιν, ἥτις ὀνομασία τούτων ὑπάρχει. Οὐδέν οὖν τό σύνολον τῶν περί Θεοῦ ἢ περί Θεόν εἶναι λεγομένων οὐσία εἶναι Θεοῦ πώποτε δύναται, ὅτι μηδέ θέσιν, μόνην καί μόνῳ Θεῷ ἀρμόζουσαν, ἄσχετον, καί τῆς περί τι παντάπασιν ἐνεργείας ἄφετον αὐτό ἐκεῖνο κατά τό τί ποτε εἶναι ἐμφῆται δύναται.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Ὡς γάρ οὐκ ἀρκεῖ τό σῶμα εἰπεῖν, ἢ τό γεγεννησθαι, πρὸς τό καί περί ὃ ταῦτα παραστήσαι τε καί δηλῶσαι, ἀλλά δεῖ καί τό ὑποκείμενον τούτοις εἰπεῖν, εἰ μέλλοι τελείως καί ἀποχρώντως τό νοούμενον παραστήσασθαι ἢ γάρ ἄνθρωπος ἢ βοῦς ἢ ἵππος τοῦτο τό ἐν σῶματι καί φθειρόμενον. "

Ἐπεὶπερ ἑώρα τοὺς αἰρετικούς ὁ ἅγιος ἕνα μόνον ἔχοντας ἀγῶνα, τήν ὑπερούσιον ἑαυτοῖς ἀνοήτως συγκαταβάλλειν φύσιν, καί τεχνικαῖς μεθόδοις περιλήψει τῆς κατ' αὐτοὺς γνώσεως κρατεῖν ἐπιχειροῦντας, ὡς ὦντο, τήν ἀκράτητον δύναμιν, καί πάση τῇ κτίσει κατά τό ἴσον ἀχώρητον, δι' ὅλου τοῦ λόγου τάς στερήσεις τε καί τάς ἀποφάσεις προὔτιμῆσεν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν, μηδεμίας παντελῶς ἀνασχόμενος θέσεως ἢ καταφάσεως, ἵνα μὴ ταύτης λαβόμενοι ὡς ἀναιδεῖς κύνες δῆγματι τοὺς ἰοβόλους ὀδόντας μανικῶς τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας ἐμβάλλωσιν, ἀφορμὴν τοῦ ὀπωσοῦν προτείνειν καί παραλογίζεσθαι, καί τό οἰκεῖον εἰς πέρας ἀγαγεῖν δυνηθῆναι σπουδάσασθαι, τήν ὁποιοῦν περί Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς τοῦ λόγου θέσιν ποιοῦμενοι. Διά τοῦτο οὔτε σῶμα, οὔτε ἄϋλον σῶμα, οὔτε ἀσώματον παντελῶς, οὔτε ἐν τῷ παντί, οὔτε ἐν τινι τοῦ παντός, οὔτε ὑπὲρ τό πᾶν, καί ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐδέν τό παράπαν καί ἐν οὐδενί καθ' οἶονδῆποτε τρόπον, ὡς ἔστιν ἀληθές, τῶν ὀρομένων ἢ χωρουμένων ἢ λεγομένων ἢ νοουμένων ἢ γνωσθεῖναι καθ' ὅτιοῦν δυναμένων, εἶναι τόν Θεόν ἀποφαίνεται, πάσης αὐτοῦς τῆς περί Θεοῦ καταληπτικῆς κατά τό τί ποτε εἶναι τήν οὐσίαν ἐννοίας ἀπορραπίζων. Ἐπειτα δυσωπητικώτερον αὐτοὺς ἐνάγων πρὸς εὐσέβειαν, καί ἐκ τῆς περί τά δεύτερα καί μακράν ἀσυγκρίτως ἀπὸ Θεοῦ ἐρεῦνης τό καθόλου περί Θεοῦ τολμηρῶς μηδέ ἐννοεῖν, μήτιγε λέγειν, εἶναι τινι θεμιτόν δεῖξαι βουλόμενος, ταῦτά φησι. Καί μήν καί πρὸς σύστασιν τῶν ἤδη πρὸς αὐτοὺς κατά στήρησιν τε καί ἀπόφασιν εἰρημένων, ὡστε αὐτοὺς συνειδότες ἐντεῦθεν, ὡς καί ἡ τῶν ἐσχάτων ἐν τοῖς ποιήμασιν ἀκριβῆς κατάληψις τῆς καθ' ἡμᾶς λογικῆς ἐνεργείας ὑπερβαίνει τήν δύναμιν, τῆς περί τά πολλῶ μείζω θρασύτητος τόν ἀλόγιστον δυνηθῆναι φοράν ἐπισχεῖν, ἐν τοῖς μικροῖς τό ἀσθενές μαθόντας τῆς φύσεως.

(1225) Εἰ γάρ ἐξετάζουσιν ἡμῖν στοιχείον τι, φέρε εἰπεῖν ἢ ἄνθρωπον ἢ ἵππον ἢ βοῦν, οὐκ ἄρκει πρὸς τελείαν κατάληψιν τό σῶμα λέγειν τό στοιχείον, ἢ γεννητόν μόνον ἢ φθαρτόν τόν ἄνθρωπον ἢ τόν βοῦν ἢ τόν ἵππον, ἀλλά δεῖ παραστήσαι καί τό τούτοις ὑποκείμενον, ὅπερ γεννᾶται καί φθείρεται καί πεποιῶται. Σῶμα δέ ἢ γέννησις ἢ φθορά, οὐδαμῶς ὑπάρχον, ἐπεὶ ἔσται κατά τοῦτο ἀνάγκης ἀκολουθία, εἴ τι σῶμα, καί στοιχείον εἶναι, καί εἴ τι γεννητόν ἢ φθαρτόν, ἢ ἄνθρωπος εἶναι ἢ βοῦς ἢ ἵππος. Οὐ γάρ εἴ τι σῶμα, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί στοιχείον ἢ ἄνθρωπος ἢ βοῦς ἢ ἵππος. Εἴ τι μὲν γάρ στοιχείον, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί σῶμα, οὐκ εἴ τι δέ σῶμα, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί στοιχείον. Οὔτε εἴ τι σῶμα ἢ γεννητόν ἢ φθαρτόν, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί ἄνθρωπος, ἐπεὶ οὕτω γε καί ἄνθρωπος ἔσται πάντως ἐξ ἀνάγκης πᾶν εἴ τι σῶμα, καί πᾶν εἴ τι γεννώμενον ἔστιν ἢ φθειρόμενον. Εἴ τι μὲν γάρ ἄνθρωπος, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί σῶμα καί γεννώμενον καί φθειρόμενον, οὐκ εἴ τι δέ σῶμα ἢ γεννητόν ἢ φθαρτόν, πάντως ἐξ ἀνάγκης καί ἄνθρωπος. Οὔτε γάρ ἔπεται πάντως, ἐπεὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος, ἐξ ἀνάγκης καί στοιχείον καί βοῦς καί ἵππος, καί πᾶν εἴ τι ἄλλο ἐνσώματον καί γεννώμενον καί φθειρόμενον. Οὐ γάρ κατηγορεῖται ποτε τά μερικά κατά τῶν καθόλου, οὔτε τά εἶδη τῶν γενῶν, οὔτε τῶν περιεχόντων τά περιεχόμενα, καί διά τοῦτο οὐδέ ἀντιστρέφει τά καθόλου τοῖς ἐπί μέρους, οὐδέ τά γένη τοῖς εἶδεσιν, οὐδέ τά κοινά τοῖς ἰδιάζουσιν, οὐδέ συνελόντα φάναι, τοῖς περιεχομένοις τά περιέχοντα. Οὕτως οὖν κατά τόν ἀποδοθέντα λόγον καί ἐπί βοός καί ἵππου καί παντός τοῦ ὀτιοῦν ἐτέρου ληπτέον. Εἰ τοίνυν οὐκ ἄρκει πρὸς τελείαν γνῶσιν τῶν πραγμάτων τό πλῆθος τῶν περὶ αὐτά θεωρουμένων εἰπεῖν, λέγω δὴ τό σῶμα καί τό γεννᾶσθαι καί τό φθειρεσθαι, καί ὅσα τοιαῦτα περὶ τό ὑποκείμενόν ἔστιν, ἀλλά δεῖ πάντως καί τό ὑποκείμενον τούτοις, θεμελίου τρόπον ἐφ' ᾧ ταῦτα βέβηκε, τί ἔστιν ἐνδείξασθαι, εἰ μέλλοιμεν τελείως καί ἀπαραλείπτως τό νοούμενον παριστάναι. Ἦ γάρ ἄνθρωπον ἔχομεν εἰπεῖν ἢ βοῦν ἢ ἵππον, ταῦτα δὴ τά μὴ ὄντα αὐτό τοῦτο σῶμα, ἀλλ' ἐνσώματα, καί μὴ ὄντα αὐτό τοῦτο γεννήσεις καί φθοράς, ἀλλά γεννώμενα καί φθειρόμενα, ὡς εἶναι ταῦτα, σῶμά φημι καί γέννησιν καί φθοράν, δηλαδή περὶ τά ζῶα, ἀλλ' οὐ τά ζῶα ταῦτα ὑπάρχειν, σῶμα λέγω καί γέννησιν καί φθοράν.

Εἰ τοίνυν οὐδέν τό σύνολον τῶν ὄντων ἐστί κατ' αὐτό τό εἶναι ὅπερ ἐστί καί λέγεται τό ἄθροισμα τῶν ἡμῖν περὶ αὐτό νοουμένων τε καί λεγομένων, ἀλλ' ἕτερόν τι παρά ταῦτα, τό περὶ ὃ ταῦτά ἐστι, συνεκτικόν μὲν τούτων, αὐτό δέ τούτοις οὐδαμῶς συνεχόμενον (οὐδέ γάρ ἐστιν ἐκ τούτων, ἢ ταῦτα, ἢ τι τούτων, ἢ ἐκ τινων, ἢ τινος αὐτῶν, ἢ ἐν τούτοις, ἢ τισιν, ἢ τινι τούτων, τό περὶ ὃ ταῦτα καί ἔστι καί λέγεται), παυσάσθω πάσα ψυχὴ παντὶ λόγῳ τῶν περὶ Θεοῦ θρασέως ἐπιπηδᾶν εἰθισμένη τοῦ διακενῆς ἀσεβεῖν, καί ἐν τοῖς μικροῖς μαθοῦσα τὴν οἰκείαν (1228) ἀσθένειαν, καί σιγῇ σεβέσθω μόνον τὴν ἄρρητόν τε καί ὑπὲρ νόησιν καί πάσης ἐπέκεινα γνώσεως τῆς θείας οὐσίας ὄντοτητα. "Οὐδέ αὐτὴ γάρ κατά μικρόν, ὡς προλαβὼν ἐδίδαξεν ὁ ἅγιος, ἡ τῆς κτίσεως ἀκριβῆς κατανόησις" κατά τόν ἀληθῆ λόγον ὑπὸ τῆς ἡμῶν περιέχεται γνώσεως, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι προσδιατρέψω τῷ λόγῳ, καί τῆς ὑπὲρ πάντα σοφίας θαυμάσω τό ἀνεξιχνίαστον. Τίς γάρ τῶν ἄγαν σοφῶν ταῖς λογικαῖς πιστεύων ἐφόδοις καί ταῖς οὐκ οὔσαις θαρρῶν ἀποδείξει μετὰ λόγου τὴν τῶν ὄντων ἐπελθὼν μεγαλειότητα δυνήσεται γινῶναι, εἰπεῖν τε καί παραστήσαι; Τίνες οἱ ἐκάστῳ τῶν ὄντων τῇ ὑπάρξει πρώτως ἐγκαταβληθέντες λόγοι, καθ' οὓς καί ἔστι καί πέφυκε τῶν ὄντων ἕκαστον, καί εἰδοπεποιήται, καί ἐσχημάτισται, καί συντέθεται, καί δύναται, καί ἐνεργεῖ, καί πάσχει, ἵνα μὴ λέγω τὴν ἐν τῷ ποσῷ τε καί τῷ ποιῷ, καί τῇ σχέσει, καί τῷ τόπῳ, καί

τῷ χρόνῳ, καί τῇ θέσει, τῇ τε κινήσει καί ἔξει, διαφοράν καί ιδιότητα, πρὸς ἅ καί ἡ καθ' ἡμᾶς μεγαλοφυῶς λογικὴ πέφυκεν ἰσαριθμῶς πλατύνεσθαι δύναμις εἰς νοῦν, καί νόησιν, καί ἔννοιαν, καί διάνοιαν, καί σύννοιαν, καί τόν ἐνδιάθετον λόγον, τόν τε κατά προφοράν καί τόν γεγωνότα, τουτέστι φωνήν καί κραυγήν, καί αὐθις συνάγεσθαι, χωρίς τῆς καθ' ἐπιστήμην καί τέχνην, ὥσπερ ἐν ποσῷ τε καί ποιῷ καί τοῖς λοιποῖς, καθὼς ἀπηριθμηται, τούτου διαφορᾶς τε καί ιδιότητος ; Τίς ὁ γινώσκων τούς λόγους τῶν ὄντων καθὼς καί εἰσίν, ὡς εἶπον, καί διαφέρουσι, καί στάσιν ἔχουσιν ἀκίνητον τὴν κατά φύσιν καί πρὸς ἄλληλα μηδαμῶς μεταπίπτουσιν κινήσιν, ἐν τῇ κινήσει τὴν στάσιν, καί ἐν τῇ στάσει τὸ παραδοξότατον τὴν κινήσιν ἔχοντα ; τίς πρὸς ἄλληλα τῶν ἐναντίων εἰς ἐνός κόσμου σύστασιν ὁ δεσμός, καί τῆς εὐτάκτου τε καί ἀφύρτου κινήσεως τε καί διοικήσεως ὁ τρόπος; τίς πάλιν τῶν καθ' ἡμᾶς σωμάτων ἢ τῶν ἐναντίων κατά τὴν κρᾶσιν διὰ συνθέσεως συμπλοκή, τὰ διεστῶτα κατά τὴν φύσιν εἰς φιλικὴν συνοικίαν ἐνάγουσα καί τῇ μεσότητι τὸ ἐν τοῖς ἄκροις αὐστηρόν τιθασσεύουσα, καί χωρεῖν δι' ἀλλήλων ἀλυμάντως παρασκευάζουσα καί ταύτην ποιουμένη τῶν συνθέτων συντήρησιν, τὴν τῶν ἄκρων κατά τὴν κρᾶσιν εἰς ἄλληλα περιχώρησιν, καί πῶς ἕκαστον τούτων ἐστὶ, καί τί ἐστὶ, καί ποῦ φέρον ἢ φερόμενον καί ἐπὶ τίνι γεγένηται ἢ φέρει ἢ φέρεται, οὐ μόνον, ὡς εἴρηται, οἷς προηγουμένως ὑπάρχουσι ταῦτα λόγοις, ἀλλὰ καί οἷς πρὸς ἑαυτὰ τε καί πρὸς ἄλληλα μυρίοις καθ' ἐπίνοιάν τε καί ἐνέργειαν διαιροῦνται τε καί ἐνοῦνται τρόποις; καί αὐθις τίς ὁ λόγος τῆς τοῦ καθ' ἕκαστον οὐσίας, φύσεως, εἶδους, σχήματος, συνθέσεως, δυνάμεως, ἐνεργείας, πάθους; τίς δέ πάλιν ὁ καθόλου τοῖς ἄκροις κατά τὸ ἐκάστου πέρασ διὰ τοῦ μέσου τὴν πρὸς ἄλληλα συνάφειαν ἐνεργῶν λόγος, ἵνα τόν τε νοῦν καί τὸ νοούμενον διὰ τῆς μέσης νοήσεως, σχέσεως οὔσης ἐνωτικῆς τῶν διηρημένων περὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν νόημα, συναφθῇ καί περιληφθῇ ἀλλήλοις ἐκάτερα, καί μηδὲν τὸ παράπαν (1229) κατά τοῦτο δειχθῇ τῶν μετὰ Θεὸν περιγραφῆς ὑπάρχον ἐλεύθερον; ὥσπερ καί τὰ αἰσθητὰ πάντα καί τὰ αἰσθανόμενα, ἡγουν αἰσθητικά, διὰ τῆς μέσης αἰσθήσεως, σχέσεως οὔσης κοινῆς τῶν διηρημένων ἄκρων, τῶν μὲν ὡς δι' αὐτῆς ἀντιλαμβανομένων τῶν αἰσθητῶν, τῶν δέ δι' αὐτῆς ὑποπιπτόντων τοῖς αἰσθανομένοις, περὶ τὸ αἰσθητήριον, ἐν ᾧ τὸ πέρασ τῆς ἐκάστου κατά τὴν σχέσιν δυνάμεως ὑπάρχον καθέστηκε, καί περὶ ὃ ἀλλήλοις τὰ ἄκρα διὰ τῆς μέσης σχέσεως ἐνοῦσθαι πέφυκε.

Τούτων, ἢ τινος τούτων ἐρευνᾶν ἐπιχειροῦντες τούς λόγους, ἄτονοι παντελῶς καί ἄφωνοι περὶ τόν λόγον μένομεν, οὐκ ἔχοντες ᾧ τινι τόν νοῦν ἀκριβῶς ἐπηρεισόμεθα, πλήν τῆς θείας δυνάμεως. Καί τοῦτὸ ἐστὶ τὸ εἰρημένον, ὡς οἶμαι, τῷ ἀγίῳ, γυμνάζοντι τόν ἡμέτερον νοῦν πρὸς εὐσέβειαν, " Κατὰ μικρὸν γοῦν, οὐδέ ἡ τῆς κτίσεως ἀκριβῆς κατανόησις." Τὸ δέ, " Ἀλλὰ πολὺ πρό τούτων ἢ ὑπὲρ ταῦτα καί ἐξ ἧς ταῦτα φύσις, ἄληπτός τε καί ἀπερίληπτος," κατά κοινοῦ θετέον τῆς κτίσεως καί τῆς ὑπὲρ ταῦτα καί ἀφ' ἧστινος ταῦτα, δηλαδὴ τὰ κτίσματα, φύσεως τὸ " Ἀληπτός τε καί ἀπερίληπτος." Τὸ δέ, "Οὐχ ὅτι ἔστιν, ἀλλ' ἦτις" ἐστίν, ἐνεχθέν προκατάληψις ἐστὶν ἀνθυποφορᾶς. Ἴνα γάρ μὴ καταδράμη αὐτοῦ πρὸς ὃν ὁ λόγος, φάσκων, Οὐκοῦν εἰ ἄληπτον πάντη τὸ σέβας ἡμῶν, κενόν ἄρα τὸ Χριστιανῶν κήρυγμα, κενὴ δέ καί ἡ πίστις, καθ' οὐδενός στηριζομένη, ταῦτα φησι προλαμβάνων τόν ἐπηρεαστὴν λόγον ἢ ἄνθρωπον. Οὐκ ἔφην ἄληπτον εἶναι ταύτην τὴν φύσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος, ὅτιπερ ὑπάρχει, ἀλλὰ τί ὑπάρχει, καί προσεπάγει πρὸς τὴν τοῦ λόγου βεβαίωσιν τὸ, "Πολὺ γάρ διαφέρει τοῦ εἶναί τι πεπεῖσθαι τὸ τί ποτέ ἐστὶ τοῦτο εἰδέναι," τουτέστι, πολλὴ πρόσεστιν ἢ διαφορὰ τοῦ πεπεῖσθαι περὶ τινος ὅτιπερ ὑπάρχει πρὸς τὸ εἰδέναι τὴν ἀκριβῆ τῆς οὐσίας τούτου

κατάληψιν. Μή οὖν, φησίν, εὐγνωμόνως ἡμῶν εἰπόντων ἄληπτον εἶναι τὴν θεϊαν οὐσίαν, κακούργως τὸν λόγον μεταβιβάσης, εἰς τὸ δῆθεν εἰσάγειν ἡμᾶς ἄληπτον αὐτήν, εἰς αὐτήν τὴν ὑπαρξιν, κακ τούτου συνάξεως ἀθεΐαν ἡμᾶς πάντη πρεσβεύειν. Καί μετὰ τινά φησιν, Τί γάρ ὑπολήψη τὸ Θεῖον, εἴπερ ὅλως ταῖς λογικαῖς πιστεύσεις ἐφόδοις (τουτέστιν, εἰ οἶει τῷ λόγῳ περιτρέχων ἐναποκλείειν γνώσει τινί δύνασθαι τὸ ζητούμενον); " Πότερον σῶμα (τουτέστιν, Ἄρα σῶμα); Καί πῶς τὸ ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφές καὶ ἀόρατον;" ἵνα σαφηνιζόμενον νοηθῆ, οὕτως τῶν κοινῶν ἐννοιῶν κεκτρατηκυῶν, ἄπειρον εἶναι τὸ Θεῖον, ὅπερ ἐστὶ πέρασ μή ἔχειν. Τοῦτο γάρ τοῦ τέτρασι διειλημμένου πέρασιν ἴδιον, κέντρῳ καὶ γραμμῇ, ἐπιφανείᾳ καὶ στερωῷ, (1229) προσέτι δὲ καὶ διαστήμασι τρισί, μήκει καὶ πλάτει καὶ βάθει, καὶ αὐτοῖς ἐξ διειλημμένοις πέρασιν, ἐκάστου δηλονότι δυσὶ περιγραφόμενου, οἷον τὸ μὲν μήκος τῷ ἄνω τε καὶ τῷ κάτω, τὸ δὲ πλάτος τῷ δεξιῷ καὶ τῷ ἀριστερωῷ, τὸ δὲ βάθος τῷ ἐμπρός πέρατι καὶ τῷ ὀπίσω. Καί πάλιν, τῶν αὐτῶν κοινῶν ἐννοιῶν ἀόριστον τὸν Θεόν εἰσαγουσῶν, τουτέστι μή ἐπιδεχόμενον διεξοδεύουσαν ἀνάπτυξιν, ἐκ τίνων συνέστηκε τὸ ὑποκείμενον, μήτε μὴν τὴν ἐν τόπῳ θέσιν, ἢ τὴν ἐν χρόνῳ ἀρχὴν ἢ τέλος, προσέτι καὶ ἀσχημάτιστον, οἷον ὅτι οὐ σφαιροειδές ἢ τετράγωνον ἢ ὄρθιον ἢ κάτω νενευκός, ναί μὴν καὶ ἀναφές καὶ ἀόρατον, ὡς αἰσθήσει μή ὑποπίπτον (ταῦτα γάρ σωμάτων ἴδια), παράλογον ἐκ τῶν ἀνασκευασθέντων ὑπειληφέναι τὸ Θεῖον εἶναι σῶμα καὶ ἀνάγκην ἔχειν εἰς τοσαῦτα μερίζεσθαι εἰς ὅσα πάλιν ὡς σῶμα συνάγεται. Ἄμερές γάρ πάντη τὸ Θεῖον ἐστίν, ὅτι καὶ παντελῶς ἄποσον, ἄποσον δὲ παντελῶς, ὅτι καὶ πάντη ἀπλοῦν, ἀπλοῦν δὲ πάντη, ὅτι καὶ ἀδιάστατον πάντη, ἀδιάστατον δὲ πάντη ὅτι καὶ πάντη ἄπειρον, ἄπειρον δὲ πάντη, ὅτι καὶ πάντη ἀκίνητον (οὐ κινεῖται γάρ πάντη πώποτε τὸ μή ἔχον τοῦ κινήθηαι), ἀκίνητον δὲ πάντη, ὅτι καὶ παντελῶς ἄναρχον (οὐ γάρ ἔχει τι πρό αὐτοῦ καὶ μεῖζον, οὔτε τι σὺν αὐτῷ καὶ ἴσον, οὔτε τι μετ' αὐτό, καὶ παραμετρεῖσθαι καὶ χωρεῖν αὐτό δυνάμενον), ἄναρχον δὲ πάντη, ὅτι καὶ ἀγέννητον πάντη, ἀγέννητον δὲ πάντη, ὅτι καὶ παντελῶς ἐν καὶ μονώτατον, ἐν δὲ πάντη καὶ μονώτατον, ὅτι καὶ παντελῶς ἄσχετον, καὶ διὰ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητόν τε καὶ ἄγνωστον, καὶ πάσης τῆς τῶν ἐπ' αὐτό καλῶς τε καὶ ἄγνωστον, καὶ πάσης τῆς τῶν ἐπ' αὐτό καλῶς τε καὶ θεοπρεπῶς κινουμένων γνώσεως πέρασ μονώτατον, μονωτάτην γνώσιν ἔχον ἀληθῆ τὸ μή γινώσκεσθαι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ, " Εἰ γάρ τὸ μή ὄν οὐδαμοῦ, τὸ μηδαμοῦ τυχόν οὐδέ ὄν, εἰ δὲ ἔστι που, πάντως, ἐπεὶπερ ἔστιν, ἢ ἐν τῷ παντί, ἢ ὑπὲρ τὸ πᾶν."

Δι' ἣν αἰτίαν, ἴσως ὁ ἀκούων ἐρεῖ, Τὴν ἀντιστροφὴν ἀμφίβολον ὁ διδάσκαλος ἔθετο, προσθεῖς τὸ "τυχόν" ἐπίρρημα, πᾶσι δήλου ὄντος, κατὰ τὰς λογικὰς ὑποθέσεις, τοῦ, τὸ μηδαμοῦ ὄν μηδὲν εἶναι, δικαίως παντάπασιν ὁμολογεῖσθαι. Πρὸς ὄν κατὰ τὸ τῆς πτωχῆς ἡμῶν διανοίας ἐπιδεῖς ἐροῦμεν, ὅτι Εὐνόμιον καὶ τούς ἀμφ' αὐτόν, λέγοντες εἰδέναι τὸν Θεόν ὡς αὐτός ἐαυτόν, τῆς πολλῆς ἐπισχεῖν μανίας βουλόμενος εἰς ἄτοπον δόξαν διὰ τῶν τοιούτων ἀπήγαγε λόγων. Ἦ γάρ λέγοντας εἰδέναι τὸν Θεόν ὡς αὐτός ἐαυτόν, καὶ τὸ ποῦ χρὴ τὸν γινωσκόμενον εἶναι προσεπάγειν αὐτούς πάντως ἀνάγκη, πρὸς τελείαν τοῦ γινωσκομένου κατάληψιν, καὶ οὐδὲν οὐδενός τῶν ὄντων τὸ παράπαν οὕτω γε διενήνοχε (1233) κατ' αὐτούς ὁ Θεός, τόπῳ καὶ αὐτός περιγραφόμενος, οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον; ἢ μή λέγοντας ποῦ, ἢ μηδὲ εἶναι τὸ σύνολον λέγειν, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ λόγου ὑπόθεσιν, οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀθεώτερον; (πῶς γάρ καὶ τί ἂν εἴη τὸ μή πάντως ποῦ τὸ εἶναι ἔχον;) ἢ πάντως εἶναι ἐξ ἀνάγκης αὐτούς ἢ ἀκολουθία τοῦ λόγου

λέγειν βιάζεται καὶ μηδαμοῦ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μὲν καὶ ὑπάρχειν τὸ Θεῖον, τί δέ εἶναι καὶ ὑπάρχειν μὴ εἰδέναι. Εἰ γάρ τὸ ποῦ τὸ Θεῖον εἶναι κατ' αὐτοὺς ἄγνωστον, πολλῶ μᾶλλον αὐτό τὸ Θεῖον, ὃ τί ποτε κατ' οὐσίαν ἐστίν, ἄγνωστότερον ἔσται. Διὸ μηδέ που εἶναι τὸ μὴ γινωσκόμενον εὐσεβοῦντας αὐτοὺς ἀνάγκη πάντως ὁμολογεῖν. Διὰ ταύτην, ὡς οἶμαι, τὴν αἰτίαν συμπεριφερόμενος μὲν τοῖς περὶ Εὐνόμιον ἀμφέβαλε τὴν ἀντιστροφὴν ὁ διδάσκαλος, τὸ "τυχόν" ἐπίβλημα θέμενος, καὶ ἡμῖν καταλαμπάνων νοεῖν ὅτιπερ οὐ πάντως τὸ μηδαμοῦ τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν εἰσάγει. Θεόν γάρ ἡμεῖς εἶναι φαμεν, καὶ μηδαμοῦ τυγχάνειν, τῷ μὴ ὡς ἐν τόπῳ οὐσιωδῶς κατὰ τὴν ὑπαρξιν περιγράφεσθαι, καὶ πάντως εἶναι, τῷ δεῖσθαι παντελῶς τοῦ παντός τῶν ὄντων πρὸς τὸ εἶναι, ὣν χωρὶς καὶ ἦν καὶ ἔστι, καὶ αἰεὶ εἶναι δυνήσεται, μᾶλλον δέ ἔστιν αἰεὶ. Οὐ γάρ θέσειν ἔχει τὰ ὄντα ὁ καὶ πρὶν εἶναι τὰ ὄντα ὑπάρχων. Εἰ γάρ παρ' ἡμῖν οὐκ ἐν τοῖς τεχνητοῖς πάντως τὸ εἶναι κατὰ τὴν ὑπαρξιν ὑποστατικῶς ἔχουσιν οἱ τεχνῖται περιγεγραμμένον τὸ φθειρόμενον τοῦτο πρᾶγμα, καὶ ἀληθέστερον κυρίως εἰπεῖν μηδέποτε ὄν, τί ἂν τις φαίη περὶ τῆς ἀρρήτου καὶ ἀγνώστου καὶ ἀχωρήτου πᾶσιν ὁμοίως καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἐχούσης δυνάμεως;

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ, "Εἴτε φαντασία τις ἦν ἡμερινή, εἴτε νυκτός ἀψευδῆς ὄψις, εἴτε τοῦ ἡγεμονικοῦ τύπωσις, συγγινομένου τοῖς μέλλουσιν ὡς παροῦσιν."

Ἄκρως καθαρθεὶς τῶν οἷς μολύνεσθαι πέφυκε τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ὁ μακάριος οὗτος Πατήρ διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ τὸν νοῦν δι' ὅλου ποιωθεὶς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν θείων θεωρημάτων, διὰ τῆς ἀληθοῦς κατὰ τὴν γνῶσιν μυσταγωγίας, οἷα δὴ τὰ ἴσα τοῖς ἁγίοις προφήταις παθῶν, τὰ εἶδη τῆς προφητείας ἐν τούτοις ἡμῖν ἀπηρίθμησεν. Οἷς εἶπερ τὸ δεῖν ὅπως τολμᾶν οὕτω μεγαλοφυῶς τε καὶ ἐνθεαστικῶς εἰρημένους, καὶ πάντων τῶν μὴ τοιούτων οἷος αὐτός ἦν ὁ διδάσκαλος τὴν δύναμιν ὑπερβαίνουσιν, ἐπιβάλλειν οἰόμεθα χρήσιμον, στοχαστικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀποφαντικῶς τοῦτο ποιητέον. Οἶμαι τοίνυν στοχαστικῶς εἰπεῖν κατὰ τὴν ἐμὴν ἀμβλυωπίαν, "φαντασίαν ἡμερινήν" αὐτόν εἰρηκέναι τὴν τῶν ἀπροσώπως τοῖς ἁγίοις ὡς δι' αἰσθήσεως ἀκουομένων πνευματικῶς καὶ φαινομένων λόγων καὶ πραγμάτων ὄψιν τε καὶ ἐνήχησιν. Οὐ γάρ δὴ λέγειν θέμις ἐπὶ τῶν θείων τὸ θαυμαστόν πάντως δεῖν παρεῖναι πρὸς διατύπωσιν (1236) τῆς φαντασίας, ἀλλὰ παραδόξως τε καὶ ὑπερφυῶς καὶ μὴ παρόντος προσώπου καὶ φωνῶν αἰσθητῶν μὴ κτυπομένων δι' ἄερος τὴν φαντασίαν ἐνεργεῖν, ὥστε ἀληθῶς ἀκούειν καὶ ὄραν τὸν τὰ θεῖα μυσταγωγούμενον. Ἐπειδὴ γάρ πᾶσα φαντασία ἢ τῶν παρόντων, ἢ τῶν παρελθόντων τῶν δέ μῆπω γενομένων παντάπασιν ἐστὶν οὐδαμῶς. Σχέσις γάρ ἔστι τοῖς ἄκροις δι' ἑαυτῆς μεσιτεύουσα. Ἄκρα δέ φημι τὸ τε φανταστικόν, καὶ τὸ φανταστόν, ἐξ ὧν διὰ μέσης τῆς φαντασίας, σχέσεως οὔσης τῶν ἄκρων, τὸ φάντασμα γίνεται, πέρας ὑπάρχον ἐνεργείας καὶ πάθους, ἐνεργείας μὲν τοῦ φανταστικοῦ, πάθους δέ τοῦ φανταστοῦ, τῶν διὰ μέσης τῆς φαντασίας, σχέσεως αὐτῶν ὑπαρχούσης περὶ αὐτό, ἀλλήλοις συναπτομένων ἄκρων. Πάντα γάρ τὰ κατὰ τί τινων ἀντιλαμβανόμενα ἐνεργεῖν λέγεται, πάντα δέ κατὰ τι ἄλλοις ὑποπίπτοντα πάσχειν. Τὰ οὖν καταλαμβάνοντα φυσικῶς ἐνεργοῦσι, τὰ δέ καταλαμβανόμενα φυσικῶς πάσχουσι, πέρας ἔχοντα πάθους καὶ ἐνεργείας τὴν πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ μέσον συνάφειαν. Διὰ τοῦτο δεῖν ἐπὶ τῶν θείων τὸ φανταστόν οἶεσθαι μὴ παρεῖναι νομίζω πρόσφορον, ἐπεὶ οὐκ ἔτι μέλλει παρεῖναι τὸ καθ' ὑπόστασιν ἰδίαν πραγματειωδῶς ἤδη παρόν, καὶ ἅμα μηδέ θεῖον εἶναι πιστεύεται, τῆς κατὰ φύσιν

ἀκολουθίας πλέον ἔχον οὐδέν. Εἰ γάρ ἡμεῖς καθ' ὕπνον νύκτωρ φανταζόμενοι καὶ ὀρώμεν καὶ ἀκούομεν, πολλάκις μηδενός ὄντος τοῦ λαλοῦντος ἢ ὀρωμένου, πολλῶ μᾶλλον γρηγοροῦντες ἀληθῶς οἱ ἅγιοι πείσονται τοῦτο, τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦντος αὐτοῖς γρηγοροῦσι κατὰ παράδοξον χάρις, ὅπερ ἡμεῖς πάσχειν νόμῳ φύσεως κατὰ τὸν ὕπνον εἰώθαμεν. "Ἀψευδῆ δέ νυκτός ὄψιν" αὐτὸν ὑπολαμβάνω λέγειν ἢ τὴν ἐν τοῖς ὕπνοις κατὰ ψυχὴν ἀκριβῆ γινομένην τῶν μελλόντων πραγμάτων κατάληψιν, ὡς ἐπ' Ἰωσήφ καὶ Δανιήλ, ἣ ὄπτασίαν τινὰ θείων πραγμάτων διὰ τὴν ἐκ πολλῆς καθαρότητος ἄκραν ἀπάθειαν καὶ σαρκός ὀφθαλμοῖς ἀγίων ὑποπίσουςαν. "Τὴν δέ τοῦ ἡγεμονικοῦ τύπωσιν: οἶμαι κατ' ἔμφασιν αὐτὸν λέγειν τοὺς μονοτρόπως, ὡς ἐν εἰκόνι, κατὰ τὴν ἀπλὴν καὶ ἀδιάστατον τοῦ νοεροῦ προσβολὴν τοῖς ἀγίοις προσφαινομένους τῶν μελλόντων τύπους. Κἀγὼ μὲν ταῦτα στοχαστικῶς περὶ τούτων θαρρήσας εἶπον, τῆς κατ' αὐτὰ πείρας τὴν χάριν οὐκ εἰληφώς, διὰ τὴν τοῦ ἐπιτάξαντος κέλευσιν. Εἰ δέ τις τῶν εἰληφόντων τὴν χάριν τούτοις ἐντύχοι, μὴ με τῆς προπετείας μέμψαιτο, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς εὐπειθείας ἀποδείξατο, κἄν οὐδεμίαν ἐμφαντικὴν δύναμιν τοῦ σκοποῦ τῶν προτεθέντων ὁ παρῶν ἔχη λόγος.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Παύλῳ δέ εἰ μὲν ἐκφορὰ ἦν ἅ παρέσχεν ὁ τρίτος οὐρανός, καὶ ἡ μέχρις ἐκείνου πρόοδος, ἡ ἀνάβασις, ἡ ἀνάληψις."

Φασὶν οἱ τοῖς θείοις σοφῶς ἐμμελετήσαντες λόγοις (1237) τῶν ὀνομάτων κατὰ περίληψιν τὰ μὲν οὐσίας εἶναι, τὰ δέ σχέσεως, τὰ δέ χάριτος ἢ ἀπωλείας. Οἷον οὐσίας μὲν, ὡς ὅταν λέγωσιν " ἄνθρωπος," σχέσεως δέ, ὡς ὅταν λέγωσιν "ἀγαθός," ἢ ἅγιος, " ἢ σοφός ἄνθρωπος," ἢ τό ἐναντίον " πονηρός ἄνθρωπος," ἢ "ἄφρων," ἢ " ἀκάθαρτος " (τό γάρ πρὸς τί πως ἔχειν τῶν ἐκ διαμέτρου τοῖς ἐναντίοις διειλημμένων ἕκαστον ἢ σχέσις παριστώσα δικαίως ἐξ ὧν ἔχει τὴν προαιρετικὴν ἕξιν ἐνδιάθετον προσαγορεύει) χάριτος δέ, ὅταν Θεός ὁ ἄνθρωπος τοῖς λόγοις ὀνομάζεται, ὁ διὰ πάντων ὑπήκοος Θεῷ γενόμενος ἄνθρωπος, κατὰ τό, Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε, οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε κατὰ σχέσιν ἔχων τό εἶναι καλεῖσθαι Θεός, ἀλλὰ κατὰ θέσιν καὶ χάριν γενόμενός τε καὶ ὀνομαζόμενος· ἡ γὰρ χάρις τῆς θέσεως ἄσχετός ἐστι παντάπασιν, οὐκ ἔχουσα τὴν οἰανοῦν δεκτικὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ φύσει δύναμιν, ἐπεὶ οὐκ ἔτι χάρις ἐστίν, ἀλλὰ τῆς κατὰ τὴν φυσικὴν δύναμιν ἐνεργείας φανέρωσις. Καὶ οὕτω γε πάλιν οὐκ ἔσται παράδοξον τό γινόμενον, εἰ κατὰ δεκτικὴν φύσεως δύναμιν ἢ θέωσις ἦν. Φύσεως γὰρ ἂν εἰκότως ἔργον, ἀλλ' οὐ Θεοῦ δῶρον ἢ θέωσις ἔσται, καὶ δυνήσεται καὶ φύσει Θεός ὁ τοιοῦτος εἶναι καὶ κυρίως προσαγορεύεσθαι. Οὐδέν γάρ ἄλλο καθέστηκεν ἢ κατὰ φύσιν τῶν ὄντων ἐκάστου δύναμις ἢ φύσεως πρὸς ἐνέργειαν ἀπαράβατος κίνησις. Πῶς δέ καὶ ἐξίστησιν ἑαυτοῦ τὸν θεοῦμενον ἢ θέωσις, εἰ τοῖς ὅροις τῆς φύσεως αὐτὴ περιείληπτο, συνιδεῖν οὐκ ἔχω. Ὡσαύτως δέ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπώλειαν καὶ ἄδην, καὶ υἱούς ἀπωλείας, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύουσι τοὺς τό μὴ ὄν κατὰ διάθεσιν ἑαυτοῖς ὑποστήσαντας, καὶ τοῖς τρόποις αὐτῶν διὰ πάντων γενομένους παρεμφερεῖς. Οἶμαι τοίνυν τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγα διδάσκαλον ἐπὶ νοῦν τὰ προειρημένα λαβόντα τὴν ἐν τούτοις ἀρπαγὴν τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου διασκευάσαι, προσφυῶς ἐκάστῳ τὴν ἀρμόζουσαν φωνὴν ἀπονεύματα. Διό " πρόοδον" μὲν αὐτὸν ὑπονοῶ λέγειν τὴν ἕξω τῆς φυσικῆς ἀνάγκης τὸν ἅγιον Ἀπόστολον καταστήσασαν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν ἕξιν ἀπάθειαν, καθ' ἣν οὐδεμίαν εἴλετο πρὸς τὴν φύσιν ἔχειν προαιρέσεως σχέσιν, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς κατ' αἴσθησιν φυσικῆς ἐνεργείας ἕξω γενόμενον μᾶλλον δέ καὶ ταύτην πρὸς πνευματικὴν ἕξιν μεταβαλόντα· "ἀνάβασιν" δέ τὴν τε τῶν αἰσθητῶν πάντων ἀπόλειψιν,

οὐκ ἔτι ἐνεργούντων ἢ ἐνεργουμένων παρ' αὐτῷ κατὰ τὴν αἴσθησιν, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κατὰ φύσιν ἐν πνεύματι γνωστικῆς θεωρίας ὑπέρβασιν· "ἀνάληψις" δὲ τὴν ἐν τῷ Θεῷ γενομένην αὐτῷ μετὰ ταῦτα μονὴν τε καὶ ἴδρυσιν, ἣν προσφόρως "ἀνάληψιν" ὁ διδάσκαλος εἶπεν, ὡς παθόντα μᾶλλον ἢ δράσαντα τὸν Ἀπόστολον τὴν ἀνάληψιν ἐνδεικνύμενος. Ἡ ἀνάληψις γὰρ πάθος ἐστὶ τοῦ ἀναλαμβάνομένου, ἐνέργεια δὲ τοῦ ἀναλαμβάνοντος. Ὡν τοιγαροῦν φυσικῶν τε καὶ σχετικῶν ὀνομάτων ὑπῆρχε Κύριος ὁ Ἀπόστολος, κατὰ τε φύσιν καὶ σχέσιν ὑπερέβη τὴν κλῆσιν, ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ἀνθρωπίνην γενόμενος.

(1240) Οὗ δὲ μᾶλλον ἀπείρως ἀπέδει θείου ὀνόματος, τούτου κατὰ χάριν μετέσχε τῆς κλήσεως, Θεὸς ἀντὶ παντός ἄλλου προσόντος ὀνόματος φυσικοῦ τε καὶ σχετικοῦ τῆ ἀναλήψεως καὶ γενόμενος καὶ καλούμενος. Ἡ καὶ πάλιν οὕτω "Πρόοδος" μὲν ἐστὶν ἡ παντελής κατ' ἀρετὴν τῆς φύσεως ἄρνησις, "ἀνάβασις" δὲ ἡ τῶν ἐν οἷς ἐστὶν ἡ φύσις ὑπέρβασις, λέγω δὲ τόπον καὶ χρόνον, ἐν οἷς ἡ τῶν ὄντων ἐστὶν ὑπόστασις, "ἀνάληψις" δὲ ἡ πρὸς τὸν ἕξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὄν, ὡς πρὸς πέρας τῶν ὄλων κατὰ χάριν ἀποκατάστασις. Καὶ ἄλλως δὲ φάναι, "πρόοδος" ἐστὶν ἡ διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὡς διδασκάλου τοῦ Ἀποστόλου τῶν αὐτοῦ μαθητῶν εἰς ἀρετὴν προκαθήγησι· δεῖ γὰρ ἐν παντί προπορεύεσθαι τῶν μαθητῶν τὸν διδάσκαλον, πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν· "ἀνάβασις" δὲ ἡ διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐπιστημονικῆ τῶν ἐν τοῖς οὔσι λόγων περίληψις, "ἀνάληψις" δὲ ἡ εὐσεβῆς τῆς ἀληθοῦς καὶ θεολογικῆς σοφίας ἄρρητος μύσησις. Τρίτον δὲ οὐρανόν κατὰ στοχασμόν εἶναι νομίζω τοὺς περιγράφοντα, ὄρους τῆς τε πρακτικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ τῆς θεολογικῆς μυσταγωγίας τοὺς ὑψηλοτάτους λόγους, ἧτοι τὰ τούτων πέρατα, ἐπειδὴ μέτρον ἐστὶ τι καταλήψεως ἀρετῆς καὶ φύσεως καὶ τῆς ἐπ' ἀμφοῖν θεολογίας, ἀναλόγως κατὰ φύσιν ἐκάστῳ τῶν ὄντων παρὰ Θεοῦ προσηρμοσμένον, ἐν οἷς ὄροις καὶ πέρασιν ὁ μακάριος Ἀπόστολος τοὺς τῶν εἰρημένων κατα τὸ ἐφικτόν παρελθὼν λόγους ἐγένετο. Εἰ γὰρ περιγραφή τῶν ἐντὸς διειλημμένων κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ οὐρανός, καὶ ὄρος πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν, δηλονότι κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον καὶ πᾶσα περιγράφουσα τοὺς περὶ τινος ἀρετῆς ἢ γνώσεως λόγους λήξις, ὡς ὄρος τῶν ὀριζομένων, καὶ πέρας τῶν περιγεγραμμένων, τροπικῶς οὐρανός ὀνομάζεται. Ἡ πάλιν "τρίτον οὐρανόν" εἶναι τυχόν φησιν ἡ Γραφή τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς πρὸς τὸ ἄνω καθ' εἰρμόν τρεῖς τῶν ἁγίων ἀγγέλων τάξεις, ἃσπερ ἔφθασεν ἴσως ὁ ἅγιος Παῦλος, ταῖς τῶν κατ' αὐτόν γνώσεων ἀποφάσει τῶν κατ' ἐκείνους τὰς καταφάσεις μουόμενος, καὶ ταῖς καθ' ὑπεροχὴν τῶν οἰκείων στερήσσει τὰς ἐκείνων ἕξεις μιμούμενος. Πᾶσα γὰρ φύσις τῶν λογικῶν κατὰ τὴν ἑαυτῆς τάξιν καὶ δύναμιν τῆς ὑπὲρ αὐτὴν οὐσίας καὶ τάξεως τὰς γνωστικὰς ἕξεις τε καὶ θέσεις καταφάσεις στερητικῶς ταῖς κατ' αὐτὴν ἀφαιρετικαῖς ἀποφάσει μνεῖται τε καὶ μιμεῖται, καὶ ἔστιν ἡ κατὰ τὴν γνῶσιν τῶν ὑπερκειμένων κατάφασις τῶν ὑποβεβληκῶτων ἀπόφασις, καὶ ἔμπαλιν τῶν ὑποβεβληκυῶν ἢ κατὰ τὴν γνῶσιν ἀπόφασις τῶν ὑπερεχουσῶν κατάφασις, μέχρι τῆς πασῶν καθ' ὑπεροχὴν ἀνωτάτης φύσεως τε καὶ τάξεως ἀποφατικῶς προοδεύουσα, ἣν μετὰ πάσας τάξεις τε καὶ δυνάμεις ἢ ἄμεσος περὶ Θεόν διαδέχεται κατὰ τὴν γνῶσιν ἀπόφασις, ὑπ' οὐδενός παντελῶς καταφασκομένη τῶν ὄντων, μὴ ὄντος λοιπὸν ὄρου τινός ἢ πέρατος τοῦ ταύτην περιλαμβάνοντος τὸν ἀπόφασιν. Ὡσπερ γὰρ τῶν αἰσθητῶν κατὰ φύσιν ἀπόφασις ἐστὶ τὰ νοητὰ, οὕτω καὶ ἐν ταῖς συμπληρούσαις τὸν ἄνων κόσμον οὐσίαις τε καὶ δυνάμεσιν αἱ τῶν πρώτων κατὰ τὴν περὶ Θεόν γνῶσιν ὑπεροχαὶ διὰ τὴν ὕφεισιν ταῖς με' αὐτάς ἀποφάσκονται.

(241) Ὡς γάρ ἄπερ ἡμεῖς νοεῖν οὐ δυνάμεθα, τοῖς ὑπέρ ἡμᾶς ἀγίοις ἀγγέλοις εἰσὶ νοητά, οὕτω καὶ τοῖς ὑπέρ αὐτοὺς ἀγίοις ἀγγέλοις τὰ μὴ νοούμενα τοῖς ὑπέρ αὐτοὺς ἀγίοις ἀγγέλοις εἰσὶ νοητά, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν ἀναβαίνων ὁ λόγος καὶ ὑψούμενος, καὶ πάσας τάξεις τε καὶ δυνάμεις διαβαίνων, εἰς τὸ ἄρρητόν τε καὶ ἀνόητον λήγει καὶ παντελῶς ἄγνωστον. Εἰ τοίνυν κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον αἱ μὲν ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν θεῶν ἀληθεῖς, αἱ δὲ καταφάσεις ἀνάρμοστοι τῇ κρυφίᾳ τῶν ἀπορρήτων, εἰκότως ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος πασῶν τῶν κατ' αὐτόν γνώσεως ἀποφύσας τὴν νόησιν, καὶ πάσης ὑπεράνω γενόμενος τῶν ὄντων σχέσεως, οὔτε ἐν σώματι, καθὼς εἶπεν, εἰκότως ἦν, ἐνεργοῦσαν οὐκ ἔχων τὴν αἴσθησιν, οὔτε ἐκτός αὐθις τοῦ σώματος, ἀργοῦσαν ἔχων τὴν νόησιν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτῷ γενομένης ἀρπαγῆς, καθ' ἣν ἀφράστως τε καὶ ἀγνώστως τινὰ δεξάμενος κατὰ μύησιν ὑπερκόσμιον ῥήματα σιγῇ ταῦτα τιμήσας ἐφύλαξε παντελῶς ἀνέκφορα, ὡς μήτε νοῦ νοῆσαι, μήτε γλώσσης λαλῆσαι, μήτε ἀκοῆς αὐτὰ δέξασθαι δυναμένων. Ποιεῖ δέ, καθὼς οἱ πεπειραμένοι φασί, τὴν μὲν ἐν τῇ λεχθείσῃ "προόδῳ" τῆς ἀρετῆς τελείαν πράξιν πίστις ὀρθή καὶ φόβος εἰς Θεὸν ἀνόθευτος, τὴν δὲ κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἄπταιστον φυσικὴν θεωρίαν ἐλπίς βεβαία καὶ ἀλώβητος σύνεσις, τὴν δὲ κατὰ τὴν "ἀνάληψιν" θέωσιν ἀγάπη τελεία, καὶ νοῦς τοῖς οὔσι καθ' ὑπεροχὴν πάμπαν ἐκουσίως πεπηρωμένος. Καὶ τῆς μὲν πρακτικῆς φιλοσοφίας πάλιν ἔργον εἶναι φασὶ πάσης τὸν νοῦν ἐμπαθῆ φαντασίας καθαρὸν καταστήσαι, τῆς δὲ φυσικῆς θεωρίας τῆς ἐν τοῖς οὔσι καθ' ἣν αἰτίαν ὑπάρχουσιν ἀληθοῦς γνώσεως αὐτόν ἐπιστήμονα δεῖται, τῆς δὲ θεολογικῆς μυσταγωγίας ὅμοιον Θεῷ καὶ ἴσον, ὡς ἐφικτόν, τῇ χάριτι κατὰ τὴν ἕξιν ποιῆσαι, μηδενὸς τὸ σύνολον ἔτι τῶν μετὰ Θεὸν διὰ τὴν ὑπεροχὴν ὄντα νοήμονα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ, " Οὐδ' ἂν αὐτόν δυνηθῆναι χωρῆσαι τὸν κάτω κόσμον, Ἰωάννης ὁ τοῦ Λόγου πρόδρομος, ἡ μεγάλη τῆς ἀληθείας φωνή, διωρίζετο. "

Εὐκαιρὸν ἦν κάμει πρὸς τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν τῆς ἀληθείας διδάσκαλον, τὸ μέγεθος ὁρῶντα τῆς αὐτῷ παρά Θεοῦ δοθείσης σοφίας, εἰπεῖν ὅπερ Δαβὶδ, ὁ τῶν προφητῶν καὶ βασιλέων ἐπισημότετος, πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ἄπειρον τῆς ἐν πᾶσιν αὐτοῦ μεγαλειότητος καταπλαγεῖς, ἐνθεαστικῶς ἀπεφθέγγετο, λέγων· Ἐθαυμαστώθη ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ, (1244) ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν, ὡς ἦν δίκαιον, μάλιστα θαύματι μόνῳ περιγράφας τὴν ἀπερίγραφον δύναμιν, οὐκ ἔχων ἄλλοθι ποιητῶν ἀνεφίκτων τῆς ψυχῆς ἐρεῖσαι τὴν πολυκίνητον βάσιν· κάμει, ὡς εἶπον, ἀρκεῖσθαι τὸν ἐκ τοῦ θαυμάζειν σοφοῦ διδασκάλου σύνεσιν ἀγιασμόν κομίσασθαι, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, πῶς καὶ τίνι λόγῳ παρ' ἱστορίαν, ἄπερ θεία φωνή τοῖς ἀγίοις μυστικῶς ὀνόματα τέθεικεν, ἀλλήλοις ὁ διδάσκαλος περιτρέπει, τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς Ἰωάννην πρόδρομον ἐνταῦθα προσαγορεύων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς εὐπειθείας πολὺς ἐστὶ ὁ μισθός, ἐντολῆς μάλιστα τοῖς ἡγουμένοις πείθεσθαι κελευούσης, καὶ σχολάσαι καὶ γνῶναι καὶ ἐρευνᾶν τὰς Γραφάς, καὶ μελετᾶν τὸν θεῖον νόμον ἡμέρας καὶ νυκτός, ἐν τοῖς εὖ ἔχουσι μάλιστα κείμενον ἔγνω, τοῦ τε ὄκνου καὶ τῆς ἀπειθείας τὸν κίνδυνον ὑφορώμενος, στοχαστικῶς περὶ τούτων κατὰ δύναμιν ἐρῶ, ταῖς ὑμῶν θαρρῶν τῶν ἐπιταξάντων εὐχαῖς. Οἶμαι τοίνυν τὸ παρ' ἱστορίαν εἰρημένον τῷ θεοφόρῳ τούτῳ διδασκάλῳ, παρατιθεμένῳ τὸν τοῦ Χριστοῦ πρόδρομον ἀντὶ τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ, μὴ δύνασθαι ἄλλως ἢ κατὰ θεωρίαν ὁμαλίζεσθαι. Μόνη γάρ αὕτη τῶν κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀλλήλοις ἀντικεῖσθαι δοκούντων ἐστὶν ὁμαλισμός, ὡς τὴν ἐν ὅλοις ἀλήθειαν ἀπλήν οὔσαν κατὰ

τήν φύσιν ἀσωμάτως ἐμφαίνουσα, μή συμπαχυνομένην ταῖς φωναῖς ἢ τοῖς σώμασιν. Ὡσπερ οὖν ὁ μέγας Βαπτιστής Ἰωάννης ἐρρέθη πρόδρομος, ὡς πρὸς τὸν ἀληθῶς προσδοκώμενον, καὶ φωνὴ πρὸς λόγον, ὡς τούτου μηνυτικῶς προηγουμένη, καὶ λύχνος πρὸς ἥλιον, ὡς τεχνικόν τε καὶ θετικόν καὶ πρόσκαιρον φῶς πρὸς φυσικόν τε καὶ οὐσιῶδες καὶ ἀτέχναστον καὶ αἰώνιον φῶς καὶ ἄσβεστον, οἶμαι δέ ὅτι καὶ ὡς μετάνοια, τὴν πρό αὐτῆς κατὰ φύσιν ὑπάρχουσαν δικαιοσύνην μετ' αὐτὴν κατ' οἰκονομίαν γενομένην κηρύττουσα, οὕτως οἶμαι κἀνταῦθα τὸν θεόφρονα τοῦτον διδάσκαλον διὰ τοῦ παρ' ἱστορίαν εἰπεῖν πρόδρομον τὸν μέγαν ἀπόστολον Ἰωάννην παραινίξασθαι, θέλειν, ὅτιπερ καὶ Ἰωάννης ὁ μέγας εὐαγγελιστής ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ πρόδρομός ἐστι τοῦ δι' αὐτοῦ μηνυομένου μυστικωτέρου καὶ μείζονος Λόγου, καὶ γράμμασι τυπωθῆναι καὶ φωνῇ γλώσσης σαρκίνης ῥηθῆναι μὴ δυναμένου. Στοιχείωσις γάρ ὡς πρὸς τὴν ἐπιγινομένην ἐκάστοτε τοῖς δι' αὐτῶν ὑψουμένοις, καὶ τό πάχος τοῦ σωματικοῦ φρονήματος πνευματικῶς ἑαυτῶν ἀποξέουσιν, ἢ καὶ ἐπιγενησομένην ἐς ὕστερον γνῶσιν, μετὰ τὴν τῶν κινουμένων συντέλειαν, ἢ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων ἐστὶ συγγραφή. Ὡσπερ γάρ ὁ νόμος στοιχείωσις ἦν, κατὰ τὴν τέως ἐμφαινόμενην αὐτῷ γνῶσιν, τῶν δι' αὐτοῦ εἰς Χριστὸν τὸν ἐν σαρκὶ λόγον παιδαγωγουμένων, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ τὴν αὐτοῦ πρώτην παρουσίαν συναγομένων· οὕτω καὶ τό ἅγιον Εὐαγγέλιον στοιχείωσις ἐστὶ τῶν δι' αὐτοῦ εἰς Χριστὸν τὸν ἐν πνεύματι Λόγον παιδαγωγουμένων, καὶ τῷ μέλλοντι κόσμῳ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν συναγομένων· ἐπειδὴ γάρ σάρξ καὶ πνεῦμα (1245) ἐστὶν ὁ αὐτός κατὰ τὴν ἐκάστῳ τῆς γνώσεως ἀναλογίαν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γινόμενος, πᾶς γάρ λόγος φωναῖς ὑποπίπτων καὶ γράμμασι.

Θαρήρῳ δέ εἰπεῖν ὅτι καὶ πᾶν νόημα, νῶ τυπωθῆναι δυνάμενον, στοιχειώσεως οὐδὲν διενήνοχε τὰ ὑπὲρ αὐτὴν μηνυούσης. Διό καὶ τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν ὑπάρχει τὰ Εὐαγγέλια, ὡς τοῖς ὑπὸ αἴσθησιν ἔτι καὶ φθορὰν οὔσι τέως χωρητά. Τοσαῦτα γάρ καὶ τὰ στοιχεῖα τυγχάνει τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τέσσαρες πάλιν ἀρεταί, ἐξ ὧν ὁ κατὰ διάνοιαν πνευματικὸς συνέστηκε κόσμος, ἵνα τὸν τέως ἐν ἡμῖν νοητὸν κόσμον, καὶ τὸν ἐν ᾧ ἔσμεν, περιγράφη τῆς ἀληθείας ὁ λόγος, καὶ ἀλλήλοις αὐτοὺς ἀσυγχύτως καθ' ἑνῶσιν συμβάλλη, καὶ ἀλλήλων πάλιν ἀδιαιρέτως διακρίνη, ταῖς τῶν συνιστῶντων αὐτοὺς στοιχείων ὁμοιότησιν. Ὅπερ γάρ ἐστὶν, ὡς φασιν, ὁ αἰθῆρ, ἡγουν τό πύρινον στοιχεῖον ἐν τῷ κατ' αἴσθησιν κόσμῳ, τό τε ἐν τῷ κόσμῳ τῆς διανοίας ἐστὶν ἢ φρόνησις, ὡς ἕξις φωτιστικὴ καὶ τῶν ἐφ' ἐκάστου τῶν ὄντων ἰδίως πνευματικῶν λόγων ἀποδεικτικὴ, τὴν ἐν ὄλοις ἀπλανῶς δι' αὐτῶν αἰτίαν ἐκφαίνουσα, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τό Θεῖον ἐφέσεως ἑλκτική· καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ὁ ἀήρ, τοῦτο ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν κόσμῳ ἐστὶ ἢ ἀνδρεία, ὡς ἕξις κινητικὴ, καὶ τῆς ἐμφύτου κατὰ πνεῦμα ζωῆς συνεκτικὴ τε ἅμα καὶ δραστικὴ, καὶ τῆς κατα ψυχὴν περὶ τό Θεῖον ἀεικινήσιας τομωτικὴ· καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶ τό ὕδωρ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστὶν ἢ σωφροσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα τῆς ἐν Πνεύματι ζωτικῆς γονιμότητος ποιητικὴ, καὶ τῆς ἀειβλύστου κατὰ τὴν ἔφεσιν περὶ τό Θεῖον ἐρωτικῆς θέλξεως γεννητικὴ· καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶν ἢ δικαιοσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα κατ' εἶδος γεννητικὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς οὔσι λόγων, καὶ τῆς ἐν Πνεύματι κατὰ τό ἴσον ἐκάστῳ ζωτικῆς διαδόσεως ἀπονεμητικὴ, καὶ τῆς οἰκείας ἐν τῷ καλῷ κατὰ τὴν θέσιν βάσεως ἀμετάθετος ἴδρυσις. Γῆς οὖν καὶ δικαιοσύνης μυστικῶς λόγον ἐπέχει, τό κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὡς φυσικώτερον τὸν λόγον ποιούμενον, ὕδατος δέ καὶ σωφροσύνην τό κατὰ Μᾶρκον, ὡς ἐκ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου καὶ τῆς κηρυττομένης ὑπ' αὐτοῦ μετανοίας, καθ' ἣν ἢ

σωφροσύνη συνέστηκεν, ἀρχόμενον, ἀέρος δέ καί ἀνδρείας τό κατά Λουκᾶν, ὡς περιοδικώτερον καί πλείονι ἱστορίαις πυκνούμενον, αἰθέρος δέ καί φρονήσεως τό κατά Ἰωάννην, ὡς πάντων ἀνώτατον, καί ἀπλῆν μυστικῶς τήν περί Θεοῦ πίστιν εἰσάγον, καί ἔννοιαν. Φασί δέ καί ἄλλως σύμβουλον εἶναι τήν τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων τετράδα, πίστεως, καί πρακτικῆς, καί φυσικῆς, καί θεολογικῆς φιλοσοφίας· καί τῆς μέν πίστεως σύμβουλον εἶναι τό κατά Ματθαῖον, ὡς ἀπίστους μετά δώρων προσκυνοῦντας εἰσάγον τούς Μάγους, τῆς δέ πρακτικῆς τό κατά Μάρκον, ὡς ἐκ τῆς μετανοίας, καθ' ἣν πᾶσα πρᾶξις ἐστίν ἐνάρετος, τῆς διδασκαλίας ἀρχόμενον, τῆς δέ φυσικῆς τό κατά Λουκᾶν, ὡς περιοδικωτέραν τοῦ λόγου τήν ἐξήγησιν ἔχον, καί τήν τῆς διδασκαλίας (1248) ἱστορίαν τοῖς τρόποις κατάλληλον, τῆς δέ θεολογίας τό κατά Ἰωάννην, ἐξ ἧς καί εἰς ἣν θεοπρεπῶς ἤρξατό τε καί ἔληξε.

Καί πάλιν ὡσπερ ὁ αἰσθητός κόσμος στοιχειωτικός ἐστίν κατά φύσιν τῶν πέντε αἰσθήσεων ὑποπίπτων αὐταῖς καί πρὸς τήν ἑαυτοῦ κατάληψιν ὁδηγῶν, οὕτω καί ὁ κατά διάνοιαν κόσμος τῶν ἀρετῶν, ταῖς τῆς ψυχῆς ὑποπίπτων δυνάμεσι στοιχειοῖ αὐτά πρὸς τό πνεῦμα, ἐνοειδεῖς ἐργαζόμενος τῷ περὶ αὐτό μόνον αὐτάς κινεῖσθαι, καί ταῖς αὐτοῦ ἀντιλήψεσιν ἐπερεῖδεσθαι. Καί αὐτάς δέ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, κατά τόν αὐταῖς ἐμπρέποντα θειότερον λόγον, στοιχειωτικᾶς εἶναι φασί τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, στοιχειούσας αὐτάς ἡρέμα πρὸς ἐνέργειαν, ταῖς δὲ ἑαυτῶν ἀντιλήψεσι τῶν ἐν τοῖς οὐσι λόγων, δι' ὧν ὡς διά γραμμάτων τινῶν τοῖς ὀξυποῦσι πρὸς τήν ἀλήθειαν ὁ Θεός Λόγος ἀναγινώσκειται. Ὅθεν καί παραδειγματικᾶς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων εἰκόνας τὰς αἰσθήσεις ἐκάλεσαν, ὡς ἐκάστης αἰσθήσεως μετά τοῦ αὐτῆς ὀργάνου, ἡγουν αἰσθητηρίου, προηγουμένως ἐκάστη δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀναλόγως μυστικωτέρῳ τινί λόγῳ κατά φύσιν νενεμημένης. Καί φασιν εἶναι τῆς μέν νοεράς δυνάμεως ἥτοι τοῦ λόγου τήν ἀκουστικήν, τῆς δέ θυμικῆς τήν ὄσφραντικήν, τῆς ἐπιθυμητικῆς δέ τήν γευστικήν, τῆς δέ ζωτικῆς τήν ἀπτικήν, καί ἀπλῶς ἵνα σαφέστερον εἶπω, τοῦ μέν νοῦ ἐστίν εἰκὼν ἡ ὄψις, ἡγουν ὁ ὀφθαλμός, τοῦ δέ λόγου ἐστίν ἡ ἀκοή, ἡγουν τό οὖς, τοῦ δέ θυμοῦ ἐστίν ἡ ὄσφρησις, ἡγουν ἡ ῥίς, τῆς δέ ἐπιθυμίας ἐστίν ἡ γεῦσις, καί τῆς ζωῆς ἡ ἀφή· αἷς ἡ ψυχὴ κατά τόν νόμον τοῦ τὰ πάντα σοφῶς δημιουργήσαντος Θεοῦ κατά φύσιν ἐποχουμένη διὰ τῶν αὐτῆς δυνάμεων, καί πρὸς τὰ αἰσθητὰ ποικίλως διαβιβαζομένη, εἰ μέν καλῶς χρήσαιτο τὰς αἰσθήσεις διὰ τῶν οἰκείων δυνάμεων τούς παντοδαπούς τῶν ὄντων λόγους ἀναλεγομένη, καί δυναθῆ μεταβιβᾶσαι πρὸς ἑαυτήν σοφῶς πᾶν τό ὀρώμενον, ἐν ᾧ κέκρυπται Θεός σιωπῆ κηρυττόμενος, κάλλιστον καί αὐτὴν κατά προαίρεσιν ἐν τῇ διανοίᾳ καί πνευματικόν κόσμον ἐδημιούργησε, τὰς γενικὰς τέσσαρας ἀρετὰς στοιχείων δίκην ἀλλήλαις συνθεῖσα πρὸς σύμπηξιν τοῦ ἐξ αὐτῶν νοητῶς κατά πνεῦμα συμπληρουμένου κόσμου, κατά συμπλοκὴν μέντοι τῆς πρὸς τὰς αἰσθήσεις τῶν αὐτῆς δυνάμεων ἐνεργείας ἐκάστην ἀρετὴν ὑποστήσασα· οἷον τήν μέν φρόνησιν ἐκ τῆς κατά συμπλοκὴν τῆς τε νοεράς καί λογικῆς δυνάμεως πρὸς τήν ὀπτικήν τε καί ἀκουστικὴν αἴσθησιν, περὶ τὰ αὐτῶν αἰσθητὰ, γνωστικῆς τε καί ἐπιστημονικῆς ἐνεργείας, τήν δέ ἀνδρείαν ἐκ τῆς κατά συμπλοκὴν τοῦ θυμικοῦ πρὸς τήν ὄσφρησιν, ἡγουν τόν μυκτῆρα, ἐν ᾧ τό θυμικόν, ὡς φασιν, ἀνλίζεται πνεῦμα, περὶ τό συμφυές αἰσθητόν ἄκρας κατά τήν ἐνέργειαν ὁμαλότητος, τήν δέ σωφροσύνην ἐκ τῆς κατά συμπλοκὴν τῆς (1249) κατ' ἐπιθυμίαν δυνάμεως πρὸς τήν γευστικὴν αἴσθησιν περὶ τό οἰκεῖον αἰσθητόν μεμετρημένης χρήσεως, τήν δέ δικαιοσύνην ἐκ τῆς ἐν ὅλοις διὰ τῆς ἀπτικῆς καί περὶ ὅλα σχεδόν τὰ αἰσθητὰ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως κατά τήν ἐνέργειαν ἴσης καί εὐτάκτου καί ἀρμονικῆς διανεμήσεως. Ἐκ δέ τούτων αὐθις τῶν γενικῶν τεσσάρων

ἀρετῶν δύο γενικωτέρας κατά σύνθεσιν ἀρετᾶς ποιεῖν ἐκδιδάσκειται, τὴν σοφίαν φημί καὶ τὴν πραότητα, τὴν μὲν σοφίαν, ὡς πέρας οὔσαν τῶν γνωστῶν, τῶν δὲ πρακτῶν, τὴν πραότητα· οἷον ἐκ μὲν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης ποιεῖ τὴν σοφίαν, ὡς γνώσεως τῆς κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τῆς κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπιστήμης ὑπάρχουσας συνεκτικὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτο πέρας τῶν γνωστῶν, ὡς εἶπον, τυγχάνουσας· ἐκ δὲ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς σωφροσύνης τὴν πραότητα, μηδὲν ἄλλο τυγχάνουσας ἢ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας παντελεῖ πρὸς τὰ παρά φύσιν ἀκινήσιαν, ἢν τινες ἐκάλεσαν ἀπάθειαν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν πρακτῶν τέλος ὑπάρχουσας. Ταύτας δὲ πάλιν εἰς τὴν τῶν πασῶν γενικωτάτην ἀρετὴν, φημί δὲ τὴν ἀγάπην, συνάγει, ἐκστατικὴν οὔσαν τῶν ἐξ αὐτῆς καὶ προσαγωγικὴν τῶν δι' αὐτῆς καὶ ἐνοποιητικὴν τῶν εἰς αὐτὴν ἀρξαμένων τε καὶ κινήθοντων καὶ ληξάντων, καὶ διαφερόντως ἐπὶ πᾶσι θεοποιητικὴν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ ψυχὴ κινουμένη τε σοφῶς καὶ ἐνεργοῦσα καθ' ὃν καὶ ἔστι καὶ γεγένηται θεοτελεῖ λόγον τῶν μὲν αἰσθητῶν χρησίμως διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλαμβάνεται, τοὺς ἐν αὐτοῖς πνευματικὴ λόγους οἰκειουμένη, τὰς δὲ αἰσθήσεις αὐτάς, λογισθείσας ἤδη τῆ τοῦ λόγου περιουσίᾳ, ὡσπερ ὀχήματι λογικὰ προσίεται τῶν αὐτῆς δυνάμεων, αὐτάς δὲ τὰς δυνάμεις ταῖς ἀρεταῖς συνάπτει, καὶ ἑαυτὴν διὰ τῶν ἀρετῶν τοῖς ἐν αὐταῖς θειότεροις λόγοις, οἱ δὲ θειότεροι τῶν ἀρετῶν λόγοι τῷ ἐν αὐτοῖς ἀφανῶς κεκρυμμένῳ πνευματικῷ νῷ, ὁ δὲ πνευματικὸς νοῦς τῶν ἐν ἀρεταῖς θειότερων λόγων, πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἢν ἔχει πρὸς τὰ παρόντα φυσικὴν τε καὶ προαιρετικὴν σχέσιν διωθούμενος, ἀπλῆν ὄλην ὄλω δίδωσι τῷ Θεῷ, ὁ δὲ Θεὸς ταύτην δι' ὅλου περιλαβὼν μετὰ τοῦ συμπεφυκότος αὐτῆ σώματος ἀναλόγως αὐτὰ ἐξομοιοῖ ἑαυτῷ, ὥστε δι' αὐτῆς ὅλης ἀπεριγράφως ὅλον φαίνεσθαι δύνασθαι, τὸν μηδαμῶς τινι τῶν ὄντων καθ' ὅτι οὖν ἐξ αὐτοῦ φαίνεσθαι φύσιν ἔχοντα. Καὶ τοῦτο τυχόν ἐστὶν ὅπερ νοήσας ὁ μακάριος οὗτος καὶ μέγας διδάσκαλος ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν ἀδελφόν Ἐπιταφίῳ ἀναστάσεως ἔφη, "Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ τό συγγενές σαρκίον ἀπολαβοῦσα (περὶ τῆς φυχῆς δηλονότι φάσκων) ᾧ τὰ ἐκεῖθεν συνεφιλοσόφησε, παρά τῆς καὶ δούσης καὶ πιστευθείσης γῆς, τρόπον ὃν οἶδεν ὁ ταῦτα συνδήσας καὶ διαλύσας Θεός, τούτῳ συγκληρονομεῖ τῆς ἐκεῖθεν δόξης, καὶ καθάπερ τῶν μοχθηρῶν αὐτοῦ μετέσχε διὰ τὴν συμφυίαν, οὕτω καὶ τῶν τερπνῶν ἑαυτῆς μεταδίδωσιν, ὅλον εἰς ἑαυτὴν ἀναλώσασα, καὶ γενομένη σύν τούτῳ ἔν, καὶ πνεῦμα, καὶ νοῦς, καὶ Θεός, καταποθέντος ὑπὸ τῆς ζωῆς τοῦ θνητοῦ τε (1252) καὶ ῥέοντος." Ὡς γὰρ κατεπόθη διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἡ σὰρξ ὑπὸ τῆς φθορᾶς, ὑπὸ δὲ τῆς σαρκὸς ἡ ψυχὴ γνωσθεῖσα ταῖς ἐνεργεῖαις, ὑπὸ δὲ τῆς ψυχῆς διὰ τῆς παντελοῦς ἀγνωσίας ἢ ἐπίγνωσις τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδὲ εἰ ἔστι Θεός γινώσκεσθαι, οὕτω δὴ πάντως τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὴν καλῶς γενησομένην ἀντιστροφὴν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ διὰ τὴν χάριν τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ καταποθήσεται ἡ σὰρξ ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἐν πνεύματι, ἡ δὲ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τῆς ὄντως οὔσης ζωῆς, ὡς αὐτόν μονώτατον διὰ πάντων ὅλον ὅλη προφαινόμενον ἔχουσα, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀντιστρόφως τοῖς παροῦσι, περὶ ἃ νῦν ἐσμέν τε καὶ διεξαγόμεθα, πάντα κατὰ τό μέλλον δείξει τὰ ἡμέτερα ἢ θεοπρεπῆς τῆς ἀναστάσεως χάρις, ἵνα ὡσπερ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐνταῦθα κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, οὕτω καταποθήσεται δικαίως ἀσθενήσας ἐκεῖ διὰ τὴν χάριν. Ταῦτα μὲν εἰ καλῶς, ὡς εἴρηται, χρήσαιτο ταῖς αὐτῆς δυνάμεσι, καὶ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἰσθητὸν κόσμον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ πνευματικῶν λόγων ἢ ψυχῆ σοφῶς διοδεύσασα πρὸς Θεὸν ἔλθῃ μετὰ συνέσεως· εἰ δὲ κακῶς χρήσαιτο, παρά τὸν δέοντα λόγον τὸν παρόντα διαθρήσασα κόσμον, οὐκ ἄδηλόν πῶς εἰς πάθη ἀτιμίας ἐκπίπτουσα, καὶ τῆς θείας δόξης εἰκότως κατὰ τό μέλλον ἀποριφήσεται, φοβερὰν ἐπ' αἰῶσιν ἀπείροις λαβοῦσα

κατάκρισιν τήν πρός τόν Θεόν σχετικήν ἀλλοτριώσιν, ἐφ' ἣ τρεχομένη οὐκ ἔχει λέγειν ὡς οὐ δικαίως, τήν ὑποστήσασαν τό μή ὄν διάθεσις κατήγορον ἔχουσα, ἤν ἀγνοῆσαι οὐδέποτε δύναται. Ἄλλ' ἐπί τό προκείμενον ἡμῖν ἐπανακτέον τόν λόγον.

Εἰπών γάρ ὁ εὐαγγελιστής: Ἔστι δέ καί ἄλλα πολλά ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐάν γράφηται καθ' ἓν, οὐδέ αὐτόν οἶναι τόν κόσμον χωρῆσαι τά γραφόμενα βιβλία, ἐνέφηνεν ἡμῖν διά τούτων, ὅτι τά φραφέντα πρός αὐτοῦ προομαλισμός τις ἐστι τοῦ τελεωτέρου καί τέως ἀχωρήτου λόγου. Κατά ταύτην οὖν ἔννοιαν εἰπών τις τόν ἅγιον εὐαγγελιστήν Ἰωάννην πρόδρομον, ἐν ᾧ συνέταξεν Εὐαγγελίῳ προοδοποιοῦντι τήν διάνοιαν πρός παραδοχήν τοῦ τελεωτέρου λόγου, τῆς ἀληθείας οὐχ ἀμαρτήσεται. Ταύτη τοι καί μεγάλην τῆς ἀληθείας ἀποκαλεῖ φωνήν ὁ διδάσκαλος τά πνευματικά βροντήσαντα. Βροντή δέ ἐστι φωνή μόνον κατάπληξιν τοῖς ἀκούουσιν ἐμποιοῦσα, μηδέν μέντοι τρανοῦσα, οἷόσπερ ἐστίν ὁ στοιχειώδης λόγος. Πᾶς γάρ λόγος θεόθεν τοῖς ἀνθρώποις κατά τόν αἰῶνα τοῦτον γραφεῖς πρόδρομός ἐστι τοῦ δι' αὐτοῦ ἀγράφως ἐν πνεύματι κατά νοῦ μηνυομένου καί ἐς ὕστερον φανησομένου τελεωτέρου λόγου, ὡς ἀλήθειαν μέν ἔχων ἐν ἑαυτῷ μηνυομένην, οὐ μήν δέ αὐτήν εὐπερικαλύπτως γυμνήν δεικνύς τήν ἀλήθειαν. Οὕτω μέν οὖν, ὡς οἶμαι, τῆς θείας ὅλης Γραφῆς ὁ νοῦς εὐσεβῶς ὀμαλιζόμενος οὐδέν δυσχερές ἤ ἀνώμαλον διά τῶν καθ' ἱστορίαν δοκουσῶν ἐναντιώσεων ἔχων δειχθήσεται. Πᾶς γάρ τῶν ἀνέκαθεν ἀγίων (1253) κατά τόν ἀληθῆ λόγον τοῦ δι' αὐτοῦ μηνυομένου τε καί προτυπουμένου μυστηρίου πρόδρομος ἦν, δι' ὧν ἔπασχε τε καί ἔδρα καί ἔλεγε τά τούτων προκηρύττων ἀρχέτυπα. Διό καί ἀντί ἀλλήλων ἀμέπτως παραλαμβάνονται, καί πάντων ἅπαντες, καί ἕκαστος ἐκάστου, καί ἀντί τῶν ὑπ' αὐτῶν συγγραφεισῶν βιβλίων, καί ἀντί αὐτῶν αἱ βίβλοι παρά τῇ συνηθείᾳ τῆς Γραφῆς προσαγορεύονται. Καί δηλοῖ τοῦτο σαφῶς τόν Βαπτιστήν Ἰωάννην Ἠλίαν καί ποιῶν καί λέγων ὁ Κύριος, εἴτε διά τήν ἴσην τῆς ἀρετῆς ἔξιν, ὡς φασιν οἱ διδάσκαλοι, καί τήν κατά νοῦν διά πάντων καθαρότητα, καί τό τῆς πολειτείας σύντονον, εἴτε διά τήν ἐν ἀμφοτέροις ταυτότητα τῆς ἐν τῇ χάριτι δυνάμεως, εἴτε καθ' ἕτερον λόγον ἀπόκρυφον, αὐτός ἄν εἰδείη ὁ λέγων ὡς Θεός, καί οἱ παρ' αὐτοῦ τά τοιαῦτα μυστήρια σοφίζόμενοι. Καί πάλιν Μωϋσέα τόν νόμον, καί προφήτας τὰς αὐτῶν προφητικὰς βίβλους, καλέσας, ἐν οἷς πρός τόν ἐν γῆ γεένη βασανιζόμενον πλούσιον φήσαντα τόν πατριάρχην εἰσήγαγεν Ἀβραάμ. Ἐχουσι Μωϋσέα καί τούς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν, ἀντί τῶν ὑπ' αὐτῶν συγγραφεισῶν θείων βιβλίων αὐτούς ἐκείνους παραθέμενος, Μωϋσέα φημί καί τούς προφήτας. Καί θαυμαστόν οὐδέν. Εἰ γάρ εἷς ἐστίν ὁ δι' αὐτῶν καταγγελλόμενος, οἱ πάντες ὡς εἷς ὄν καταγγέλλουσι νοεῖσθαι δύναται, καί ἀντί πάντων ἕκαστος καί πάντες πάντων εὐσεβῶς ἀντιπαραλαμβάνεσθαι, τῶν τε διακονησαμένων τῷ κατά τήν Παλαιάν Διαθήκην μυστηρίῳ καί τῶν πιστευθέντων τό κήρυγμα τῆς κατά τό Εὐαγγέλιον χάριτος. Οὐκοῦν ὡσπερ εἰς ὅλην οὖσαν τῆς Καινῆς Διαθήκης καί τῆς κατ' αὐτήν λατρείας ὁ μέγας Βαπτιστής Ἰωάννης εὐσεβῶς παραλαμβάνεσθαι δύναται, οὕτω δικαίως εἰς ὅλην τήν Καινήν Διαθήκην καί τήν κατ' αὐτήν λατρείαν, πρόδρομον οὖσαν τῆς ἐν μέλλοντι αἰῶνι μυστικῆς τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν κρυφιοτήτος, καί Ἰωάννης ὁ μέγας ἀληθῶς εὐαγγελιστής ληφθῆναι δύναται, ὡς πρόδρομος φωνή τοῦ μέλλοντος τρανῶς λαλεῖσθαι θειοτέρου λόγου, καί εἰκῶν τῆς δειχθησομένης ἀληθείας. Σκιᾶ γάρ καί εἰκόνι καί ἀληθείᾳ τό καθ' ἡμᾶς ὅλον τῆς σωτηρίας σοφῶς ὠκονομήθη μυστήριον. Σκιάν γάρ εἶχεν ὁ νόμος, ὡς φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτήν τήν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, δι' ἧς τούς κατά νόμον οἰκείως ἑαυτοῖς κατ' ἀμυδράν τινα τῶν ἀληθῶν ἔμφασιν πρός τήν τοῦ

Εὐαγγελίου παραδοχὴν ὁ λόγος ἐπαιδαγώγει. Τό δέ Εὐαγγέλιον εἰκόνα κέκτηται τῶν ἀληθῶν, ὅλους ἔχον τρανῶς ἀπεντεῦθεν ἤδη τοὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὁμοιότητα κτησαμένους. Ἐτοιμούς ὁ λόγος δι' ἐλπίδος καθίστησι τῇ παραδοχῇ τῆς τῶν ἀληθῶν ἀρχετυπίας ψυχωθῆναι καὶ γενέσθαι ζώσας εἰκόνας Χριστοῦ, καὶ ταυτόν αὐτῷ μᾶλλον κατὰ τὴν χάριν ἢ ἀφομοίωμα, τυχόν δέ καὶ αὐτός ὁ κύριος, εἰ μὴ φορτικός ὁ λόγος τισὶν εἶναι δοκεῖ. Ὡς Πρόδρομος ἑαυτοῦ πρὸς τοῦ θεοφόρου διδασκάλου προσηγόρευται νῦν, ὡς ἑαυτὸν ἀναλόγως τοῖς ὑποδεχομένοις κατὰ (1256) τε τὴν Παλαιάν κατὰ τε τὴν Νέαν Διαθήκην ἐκφαίνων, δι' αἰνιγμάτων τε καὶ φωνῶν καὶ τύπων προτρέχων αὐτός ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τούτων πρὸς τὴν χωρὶς τούτων ἄγων ἀλήθειαν, τοῖς αὐτοῦ Κυρίου λόγοις τοῦτο τεκμαιρομένοι, δι' ὧν ἔλεγεν, Ἔτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· σημαίνων τὴν ὑψηλοτέραν μὲν τῆς προλαβούσης, χθαμαλοτέραν δέ καὶ αὐτὴν τῆς μετ' αὐτὴν διὰ τοῦ θείου Πνεύματος περὶ αὐτοῦ μέλλουσαν ἔσεσθαι, πρὸς αὐτοὺς διδασκαλίαν. Ὅθεν εἰκότως ἐπήγαγεν· Ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ· ἢ καὶ δι' ὧν ἐτέρωθί φησιν· Ἴδού, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· οὐχ ὡς μετὰ τοῦτο παντελῶς οὐκ ἐσομένου μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ὑψηλοτέρου δηλονότι παρ' ὃν τέως ἠπίσαντο χθαμαλώτερον, ὡς πρὸς τὴν ἑαυτῶν δύναμιν γινώσκεισθαι μέλλοντος. Ὡσαύτως γάρ ὑπάρχων αἰεὶ δι' ἑαυτόν, καὶ μηδεμίαν παραδεχόμενος ἐξ ἀλλοιώσεως μεταβολήν, οὔτε τό μᾶλλον καὶ ἦττον, πᾶσι πάντα γένηται δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος, ταπεινός τοῖς ταπεινοῖς, ὑψηλός τοῖς ὑψηλοῖς, καὶ τοῖς δι' αὐτόν θεουμένοις ὁ φύσει Θεός, ὡς εἶναι τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος πάντα τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον προνοίας εἶδη τε καὶ μυστήρια, κἄν μεγάλα ἦ, προοδοποιήσιν τινα καὶ προδιατύπωσιν τῶν μελλόντων. Συγκρινόμενος οὖν καὶ αὐτός ὁ τέως τοῦ Κυρίου χωρητός λόγος πρὸς τὸν μέλλοντα τοῖς μαθηταῖς μυστικώτερον ἐπιχορηγεῖσθαι, ἢ τε προτέρα πάλιν αὐτοῦ παρουσία τῇ δευτέρᾳ, πρόδρομός ἐστιν ἑαυτοῦ, παραδείξας μὲν ἀμυδρῶς ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν ὑποδεχομένων δύναμιν, οὐ φανερώσας δέ νῦν ἄπερ ἔχει σεσηγημένως παρ' ἑαυτῷ ἐν ἀποκρύφῳ μυστήρια, διὰ τό τῇ κτίσει τέως εἶναι παντελῶς ἀχώρητα. Πᾶν γάρ ὁ γράμμασιν ὑποπίπτει, καθὼς εἴρηται, καὶ φωναῖς πάντως ὅτι καὶ τὸν νοούμενον ἐξ αὐτοῦ, κἄν πνευματικόν ἦ, ὅσον πρὸς τό μηδὲ ὅλως γράμμασι, καὶ ἐκφωνήσῃ προσπίπτον, φωνῆς λόγον ὡς πρὸς τρανόν λόγον ἐπέχει, καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ διὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῖς μαθηταῖς λαληθέντα πρὸς τὸν ἀλάλητον νοῦν ἦτοι νόησιν Ἰωάννην ἴσως ὁ θεσπέσιος οὗτος διδάσκαλος προσηγόρευσε, τὴν πρόδρομον χάριν ἐκ τοῦ δεκτικοῦ καλῶς τε καὶ σοφῶς ὀνομάσας.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Ὁ δέ περὶ Θεοῦ λόγος, ὄσω τελεώτερος, τοσοῦτω δυσεφικτότερος, καὶ πλείους τὰς ἀντιλήψεις ἔχων, καὶ τὰς λύσεις ἐργωδεστέρας. "

Εἰ πολλά τὰ γεγονότα ἐστί, καὶ διάφορα πάντως τὰ γεγονότα ἐστίν, εἴπερ πολλά. Οὐ γάρ δυνατόν τὰ πολλά μὴ καὶ διάφορα εἶναι. Καὶ εἰ διάφορα ἐστί τὰ πολλά μὴ καὶ διαφόρους καὶ τοὺς οἷς κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσι λόγους νοητέον, οἷς μᾶλλον δι' οὐς διαφέρουσι τὰ διαφέροντα· οὐ γάρ ἂν διέφερον ἀλλήλων τὰ διαφέροντα, μὴ τῶν λόγων οἷς γεγόνασιν ἐχόντων διαφορὰν. Εἰ τοίνυν ὡσπερ αἱ αἰσθήσεις φυσικῶς (1257) ἀντιλαμβανόμεναι τῶν αἰσθητῶν ἐξ ἀνάγκης κατὰ παραδοχὴν πολλαῖς ποιοῦνται καὶ διαφόρους τῶν ὑποκειμένων καὶ ὑποπιπτόντων αὐταῖς τὰς ἀντιλήψεις, οὕτω καὶ ὁ νοῦς πάντων φυσικῶς ἀντιλαμβανόμενος τῶν ἐν τοῖς οὔσι λόγων, οἷς ἀπίροις ἐνθεωρῶν

ἐνεργείας Θεοῦ πολλάς ποιεῖται καί ἀπείρους, εἰπεῖν ἀληθές, τῶν ὧν ἀντιλαμβάνεται θείων ἐνεργειῶν διαφοράς, ἄτονον εἰκότως ἔξει τήν δύναμιν καί τήν μέθοδον ἄπορον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τοῦ ὄντως ὄντος ἀληθοῦς, οὐκ ἔχων νοῆσαι πῶς ἐν ἐκάστῳ τῶν καθ' ἑαυτό ἐκάστων λόγῳ καί ἐν πᾶσιν ὁμοῦ καθ' οὓς ὑπάρχουσι τά πάντα λόγοις ὁ μηδέν ὧν τῶν ὄντων ἀληθῶς καί πάντα κυρίως ὧν καί ὑπέρ πάντα Θεός. Εἰ γοῦν πᾶσα θεία κατά τόν ἀληθῆ λόγον ἐνέργεια τόν Θεόν ἀμερῶς ὅλον δι' ἑαυτῆς ἐν ἐκάστῳ καθ' ὄνπερ τινά λόγον ἐστίν ἰδικῶς ὑποσημαίνει, τίς ἀκριβῶς ἐστίν ὁ νοῆσαι τε καί εἰπεῖν δυναμένος, πῶς ἐν πᾶσι τε κοινῶς ὄλος καί ἐν ἐκάστῳ τῶν ὄντων ἰδιαζόντως, ἀμερῶς τε καί ἀμερίστως ἐστίν ὁ Θεός, μήτε ποικίλως συνδιαστελλόμενος ταῖς τῶν ὄντων οἷς ἔνεστιν ὡς ὧν ἀπείροις διαφοραῖς, μήτε οὖν συστελλόμενος κατά τήν τοῦ ἐνός ἰδιάζουσαν ὑπαρξίν, μήτε συστέλλων κατά τήν μίαν πάντων ἐνικήν ὀλότητα τὰς τῶν ὄντων διαφοράς, ἀλλά πάντα ἐν πᾶσιν ἐστίν ἀληθῶς, μηδέποτε τῆς οἰκείας ἀμεροῦς ἀπλότητος ἐξισταμένος; Καλῶς οὖν ὁ διδάσκαλος ἔφη τὰς ἀντιλήψεις τοῦ περί θεότητος λόγου πολλάς εἶναι, ἐξ ὧν ὅτι ἐστί μόνον Θεός διδασκόμεθα, καί τὰς λύσεις ἐργωδεστέρας, ἐξ ὧν πάλιν τί οὐκ ἔστι μανθάνομεν· πρὸς τό παῦσαι περιεργίας ἀνωφελοῦς καί βλαβεραῖς τοῦς ληπτόν οἰομένους τό θεῖον τοῖς διακένους ἀναπλασμοῖς τῆς αὐτῶν διανοίας, ἧ οὐδέ τό ἔσχατον τῶν ἐν τοῖς οὔσι καθ' ὄν ἐστί καί ὑπάρχει λόγον ἀληθῶς ἐστί ληπτόν.

Ἐκ τοῦ περί Υἱοῦ πρώτου λόγου, εἰς τό, " Διά τοῦτο μονάς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήθεισα μέχρι Τριάδος ἔστη. "

Πᾶν κατά φύσιν κινούμενον δι' αἰτίαν πάντως κινεῖται, καί πᾶν τό δι' αἰτίαν κινούμενον δι' αἰτίαν πάντως καί ἔστι, πᾶν δέ τό δι' αἰτίαν ὄν καί δι' αἰτίαν κινούμενον ἀρχήν μέν εἶχε πάντως τοῦ εἶναι τήν δι' ἣν ἔστι καί ἐξ ἧς πρὸς τό εἶναι ἤχη αἰτίαν, τέλος δέ τοῦ κινεῖσθαι τήν αὐτήν δι' ἣν κινεῖται καί πρὸς ἣν ἐπέιγεται αἰτίαν. Πᾶν δέ τό δι' αἰτίαν καί ὄν καί κινούμενον καί γενητόν πάντως. Εἰ δέ τοῦ κινουμένου τέλος ἐστίν ἡ δι' ἣν κινεῖται αἰτία, ἡ αὐτή πάντως ἐστί τῆ δι' ἣν γεγένηται καί ἔστιν αἰτία. Μία οὖν ἄρα πάντως τοῦ ὄντος καί καινουμένου κατά φύσιν ὡς ἀρχή καί τέλος αἰτία δι' ἣν καί ἔστι καί κινεῖται πᾶν τό ὄν καί κινούμενον. Δραστήριος γάρ ὑπάρχουσα δύναμις καί ποιεῖ τά (1260) γινόμενα θεοπρεπῶς ὡς ἀρχή καί προβάλλεται, καί ἔλκει τά κινούμενα προνοητικῶς ὡς τέλος καί ὀρίζει. Εἰ δέ πᾶν κινούμενον καί γενητόν δι' αἰτίαν ἔστι τε καί κινεῖται καί γεγένηται, πᾶν ὃ μή δι' αἰτίαν ἐστίν οὐδέ ποιητόν ἐστίν, οὐδέ κινήτόν δηλονότι. Οὐ γάρ κινεῖται τό παντάπασι μή ἔχον τοῦ εἶναι αἰτίαν. Εἰ δέ τό ἀνάιτιον πάντως καί ἀκίνητον, ἀκίνητον ἄρα τό Θεῖον, ὡς τοῦ εἶναι μηδεμίαν ἔχον αἰτίαν, καί πάντων τῶν ὄντων ὑπάρχον αἰτίαν. Πῶς οὖν, ἴσως ἐρεῖ τις, ὁ θαυμαστός οὗτος διδάσκαλος κινούμενον εἰσάγει τό Θεῖον ἐν τοῖς προτεθειῖσι; Πρὸς ὄν ἐροῦμεν ὅτι παντός μᾶλλον ἤδει, τό, Ἐκάστης τέχνης συνεκτικός λόγος, ἀκίνητος μένων παντάπασιν ἐφ' ἑαυτόν, ἵνα παραδείγματι χρῆσωμαι, καθ' ἕκαστον εἶδος τῶν ὑπό τήν αὐτήν τέχνην μορφούμενος, κινεῖσθαι λέγεται τῷ κινεῖν μᾶλλον καθ' ἑαυτόν τό τεχνούμενον ἢ τῷ κινεῖσθαι προφαινόμενος· ἢ, ὡς φῶς πρὸς τό ὄραν τήν ὄφιν κινῶν λέγεται κινεῖσθαι, κινήτικόν ὑπάρχον πάσης ὄψεως κυρίως ἢπερ κινήτόν, οὕτω καί τό Θεῖον ἀκίνητον πάντη καθ' οὐσίαν καί φύσιν ὑπάρχον, ὡς ἄπειρον καί ἄσχετον καί ἀόριστον, οἶονεῖ τις ἐπιστημονικός λόγος ἐνυπάρχων ταῖς τῶν ὄντων οὐσίαις λέγεται κινεῖσθαι, τῷ κινεῖν προνοητικῶς ἕκαστον τῶν ὄντων καθ' ὄν κινεῖσθαι πέφυκε λόγον,

καί ὡς αἴτιον πάντα τά κατηγορούμενα κατά τῶν ὧν ἐστὶν αἴτιον ἀπαθῶς ἀναδεχόμενον. Ἀνελεῖται τοῦτο ζητήσας ὁ θεοφάντωρ καὶ μέγας Ἀρεοπαγίτης ἅγιος Διονύσιος ἐν οἷς φησι· "Τί δήποτε τό Θεῖον οἱ θεολόγοι ποτέ μὲν ἔρωτα, ποτέ δέ ἀγάπην, ποτέ δέ ἔραστόν καὶ ἀγαπητόν ἀποκαλοῦσι;" Συμπεραίνει τόν λόγον οὕτως φάσκων· "Ὅτιπερ τῷ μὲν κινεῖται, τῷ δέ κινεῖ" καὶ σαφέστερον εἶπεῖν, "Ὡς μὲν ἔρωτος ὑπάρχον τό Θεῖον καὶ ἀγάπη κινεῖται, ὡς δέ ἔραστόν καὶ ἀγαπητόν κινεῖ πρὸς ἑαυτό πάντα τά ἔρωτος καὶ ἀγάπης δεκτικά· καὶ τρανότερον αὐθις φάναι· Κινεῖται μὲν ὡς σχέσιν ἐμποιοῦν ἐνδιάθετον ἔρωτος καὶ ἀγάπης τοῖς τούτων δεκτικοῖς, κινεῖ δέ ὡς ἐλκτικόν φύσει τῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ κινουμένων ἐφέσεως· καὶ πάλιν· Κινεῖ καὶ κινεῖται, ὡς διψῶν τό διψᾶσθαι, καὶ ἔρων τό ἐρᾶσθαι, καὶ ἀγαπῶν τό ἀγαπᾶσθαι. Κατά τοῦτον τρόπον καὶ ὁ θεόφρων Γρηγόριος φησι· "Μονάς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήθησα μέχρι Τριάδος ἔστη." Κινεῖται γάρ ἐν τῷ ταύτης δεκτικῷ νῶ, εἴτε ἀγγελικῷ, εἴτε ἀνθρωπίνῳ, δι' αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ τὰς περὶ αὐτῆς ἐξετάσεις ποιουμένῳ, σαφέστερον εἶπεῖν, διδάσκει αὐτόν ἀμερίστως ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τόν περὶ μονάδος λόγον, ἵνα μὴ διαίρεσις τῷ πρώτῳ αἰτίῳ ἐπεισαχθῇ, προβιάζει δέ αὐτόν καὶ τήν θεῖαν καὶ ἀπόρρητον τούτου γονιμότητα δέξασθαι, λέγουσα μυστικῶς τε καὶ κρυφίως αὐτῷ μὴ δεῖν ἄγονον εἶναι πώποτε φρονεῖν τοῦτο τό ἀγαθόν λόγου καὶ σοφίας, ἢ ἀγιαστικῆς δυνάμεως, ὁμοουσίῳν τε καὶ ἐνυποστάτων, ἵνα μὴ σύνθετον ἐκ τούτων ὑποληφθῇ τό Θεῖον ὡς συμβεβηκότων, καὶ οὐχὶ ταῦτα ὑπάρχον ἀεὶ πιστευθῇ. Κινεῖσθαι οὖν ἡ Θεότης λέγεται ὡς αἰτία τῆς καθ' ὃν ὑπάρχει τρόπον ἐξετάσεως. Ἄνευ γάρ ἐλλάμψεως (1261) ἐπιβάλλειν θεότητα τῶν ἀμηχάνων ἐστί. Λέγεται δέ κινεῖσθαι πάλιν καὶ διὰ τήν κατά μέρος φανέρωσιν τοῦ περὶ αὐτῆς τελεωτέρου λόγου κατά τήν ἁγίαν Γραφήν, ἀπό τοῦ Πατέρα ὁμολογεῖν ἀρχομένου, καὶ εἰς Υἱόν συνομολογεῖν Πατρί προβαίνοντος, καὶ Πατρί καὶ Υἱῷ συμπαραδέχασθαι τό Πνεῦμα τό ἅγιον, καὶ συμπροσκυβεῖν τοὺς διδασκομένους ἐνάγοντος τριάδα τελείαν μονάδι τελείᾳ, ἡγουν μίαν οὐσίαν καὶ θεότητα καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Ἄλλ' ἕτερον, οἶμαι, θέλων καὶ θέλησις, γεννῶν καὶ γέννησις, λέγων καὶ λόγος, εἰ μὴ μεθύομεν· τά μὲν ὁ κινούμενος, τά δέ οἶον ἡ κίνησις. Οὐκουν θελήσεως τό θεληθέν, οὐδέ τό γεννηθέν γεννήσεως (οὐδέ γάρ ἔπεται πάντως), οὐδέ τό ἀκουσθέν ἐκφωνήσεως, ἀλλά τοῦ θέλοντος καὶ τοῦ γεννῶντος καὶ τοῦ λέγοντος. Τά τοῦ Θεοῦ δέ καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα, ᾧ γέννησίς ἐστὶν ἴσως ἡ τοῦ γεννᾶν θέλησις."

Πρὸς τοὺς Ἀρειανούς πάντα κινουῦντας τρόπον πρὸς τό εὐεπίβατον αὐτοῖς εἶναι τήν κατά τοῦ Μονογενοῦς βλασφημίαν, καὶ λέγοντος θελήσεως, ἀλλ' οὐ Πατρός Υἱόν εἶναι τόν μονογενῆ Υἱόν, ταῦτα φησὶν ὁ σοφός διδάσκαλος, εὐδιάλυτον οὖσαν δεικνύς πᾶσαν αὐτῶν ἐντεῦθεν τήν κατά τῆς ἀληθείας μηχανήν. Εἰ γάρ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ἅς ἴσως φαίη τις εἶναι συμπληρωτικὰς τῆς οὐσίας αὐτῆς, δύνασθαι μὲν ταύτας ἐνεργεῖν λέγομεν ἐν ἧ σύνεισιν οὐσίᾳ, μὴ μέντοι καὶ κινεῖσθαι πάντως κατ' ἐνέργειαν ἀποτελεσματικῆν χωρὶς τῆς τοῦ θέλοντος ἐπινεύσεως δύνασθαι. Εἰ δέ καὶ δοθείη καθ' ὑπόθεσιν το ἴδιον ἐθέλειν αὐτάς ἐνεργεῖν ἐκ τῆς φυσικῆς κινήσεως, χωρὶς τῆς τοῦ ταύτας, ἴν' οὕτως εἶπω, κεκτημένου ῥοπῆς μηδὲν ἰσχεῖν αὐτάς καθάπαξ ἀποτελεσματικῶς ἐνεργεῖν τῆς ἰδίας ὀρμῆς. Οὐ γάρ ἀκολουθεῖ πάντως τῇ δυνάμει το ἔργον, μὴ ἐχούσῃ τήν τοῦ οὗ ἐστί δύναμιν ῥοπῆν, σηνεισφέρουσαν αὐτῇ τό κατ'

ἐνέργειαν ἐν πράγματι τέλος, καθ' ἑαυτήν οὕση ἀνυποστάτῳ. Μάτην τὴν θέλησιν προεβάλλοντο, μὴ οὐσάν τινος ἀποτελεσματικὴν, χωρὶς τοῦ αὐτὴν ἔχοντός τε καὶ θέλοντος. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησὶν ὁ διδάσκαλος. Οὐδέ γὰρ ἔπεται πάντως δηλονότι τῇ θελήσει τοῦ θεληθέν, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὡσαύτως τὰ λοιπά, χωρὶς τῆς τοῦ ταύταις ὑποκειμένου ἐν ᾧ καὶ εἰσὶ συνεισφορᾶς. Εἰ τοίνυν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς παραδειγμάτων τεκμαίρεσθε τὰ θεῖα, ᾧ οὗτοι, δέξασθε ταῖς ὑμῶν γοῦν αὐτῶν στοιχοῦντες ὑποθέσει τῶν ἅμα πάντως εἶναι τὰ κατὰ τὴν μέσσην σχέσιν ἀλλήλοις συνόντα, λέγω δὴ τὸν θέλοντα καὶ τὸ θεληθέν, τὸν γεννῶντα καὶ τὸ γεννηθέν, κατὰ τὴν σχέσιν, (1264) φημί δέ τὴν θέλησιν καὶ τὴν γέννησιν, ἀλλήλοις συνόντα. Ὡς γὰρ τοῦ ὄρωντος καὶ τοῦ ὄρωμένου χωρὶς οὐκ ἔστιν ὄρασις, οὔτε τοῦ νοοῦντος καὶ τοῦ νοουμένου νόησις, οὕτως οὐδέ τοῦ γεννῶντος καὶ τοῦ γεννωμένου γέννησις, οὐδέ τοῦ θέλοντος καὶ τοῦ θελομένου θέλησις, ὅτι μηδὲ ἔπεται θελήσει τὸ θεληθέν, ὡς ἐδείχθη, χωρὶς τῆς τοῦ θέλοντος συνεισφορᾶς. Εἰ δέ τῶν ἅμα ταῦτά ἐστι κατὰ τὴν σχέσιν, ἀκίνητος γὰρ ἢ ἐπ' ἀμφοῖν σχέσις, ἅμα ἢ ἄρα τῷ γεννῶντι Πατρί, ἀεὶ ὄντι Πατρί, διὰ γεννήσεως, καὶ καθ' ὑμᾶς ὁ γεννώμενος Υἱός, μὴ παραδεχόμενος καθ' οἰονδήποτε τρόπον μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ γεννῶντος Πατρός παρενηθήκη χρόνου, καὶ οὐκ ἔτι θελήσεως ἐστὶν Υἱός ὁ Υἱός, ἀλλὰ τοῦ γεννῶντος Πατρός. Καὶ ταῦτα, φησὶν, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς παραδειγμάτων εἰρήσθω, τὰ δέ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα, ᾧ γέννησις ἴσως ἐστὶν ἢ τοῦ γεννᾶν θέλησις. Ἀμφέβαλε δέ τοῦτο διὰ τοῦ " Ἴσως" ἐπιβλήματος διὰ τὸ καὶ ὑπὲρ θέλησιν εἶναι τὴν ἐκ τοῦ Πατρός τοῦ Υἱοῦ γέννησιν. Οὐ γὰρ μεσάζεται θελήσει ἐκ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, οὐδέ προεπινοεῖται τοῦ Υἱοῦ καθ' ὅτιοῦν ἢ τοῦ Πατρός θέλησις, ὅτι μηδὲ προὔπην ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, ὡσπερ οὐδέ νοῦς λόγου τοῦ ἐξ αὐτοῦ, οὔτε φῶς τοῦ ἀπαυγάσματος. Ἄμα γὰρ τὸ εἶναι ἔχοντες καὶ θέλησιν μίαν ἔχουσιν ὃ τι Πατήρ καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἀνάρχως γεννηθεὶς Υἱός, ἀπλῆν τε καὶ ἀδιαίρετον, ὡσπερ οὖν καὶ οὐσίαν μίαν καὶ φύσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ "Ἐπεὶ τί κωλύει κάμὲ ταύτην πρότασιν ποιησάμενον τὴν ὅτι, Ὁ Πατήρ μείζων τῇ φύσει, ἔπειτα προσλαβόντα τὸ, Φύσει δέ οὐ πάντως μείζων, οὐδέ Πατήρ, συναγαγεῖν, Τὸ μείζων οὐ πάντως μείζων, ἢ, Ὁ Πατήρ οὐ πάντως Πατήρ."

Ἐπειδήπερ μείζονα τῷ αἰτίῳ τοῦ Υἱοῦ τον Πατέρα σοφῶς ὁ διδάσκαλος, ὡς τοῦ Πατρός ὄντος τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρός ὑπάρχοντος, διωρίζετο, προσλαβόντες οἱ Ἀρειανοὶ τὴν τὸ αἴτιον φύσει πρότασιν συνήγον αὐτῷ κακούργως τὸ φύσει μείζων. Πρῶτον μὲν ἐπιλύεται γενναίως τὸ παραλελογισμένως ὑπ' αὐτῶν συναχθέν εἰπών· " Οὐκ οἶδα πότερον ἑαυτοὺς παραλογίζονται, ἢ τοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος." Οὐ γὰρ ἀπλῶς ὅσα κατὰ τινος λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ἀποκειμένου τούτῳ ῥηθήσεται· ἀλλὰ δηλὸν κατὰ τίνος καὶ τίνα τοῦτ' ἔστιν. Οὐ γὰρ ὅσα κατὰ τοῦ αἰτίου ὡς αἰτίου, φησὶ, λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ φύσει ῥηθήσεται. Οὐκ ἔστι γὰρ λόγου τὰ κατὰ τινος φέρε εἰπεῖν σοφοῦ ἢ βασιλέως ὡς σοφοῦ ἢ ὡς βασιλέως λεγόμενα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου τούτοις ῥηθῆναι, ὡς ἀνθρώπων, καὶ συμπαραλαμβάνειν ἀθέσμως τῷ τῆς οὐσίας ὄρω τῶν ὑποκειμένων τὰ κατὰ τῆς σοφίας ὡς σοφίας, καὶ τὰ κατὰ τῆς βασιλείας ὡς βασιλείας λεγόμενα, τὰ μηδὲν καθόλου τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας ἐπικοινωνοῦντα ὡς συστατικὰς διαφορὰς αὐτῆς καὶ συμπληρωτικὰς (1265) τοῦ κατ' αὐτὴν ὄρου παραλαμβάνειν. Ἐπειτα σοφώτερον συμπλέξας αὐτοῖς ἐκ τῆς αὐτῶν προτάσεως συλλογισμὸν περιτρέπει αὐτοὺς ἑαυτοῖς. Ἐχει δέ οὕτως Ἐπεὶ τί κωλύει κάμὲ ταύτην πρότασιν ποιησάμενον τὴν ὅτι, Ὁ Πατήρ μείζων τῇ φύσει, ἔπειτα προσλαβόντα τὸ,

Φύσει δέ οὐ πάντως μείζον οὐδέ Πατήρ, ἐντεῦθεν συναγαγεῖν, Τό μείζον οὐ πάντως μείζον, ἢ, Ὁ Πατήρ οὐ πάντως Πατήρ. Πρὸς δέ τό σαφέστερον ἡμῖν γενέσθαι καί συνεκτικώτερον διαγράψωμεν, εἰ δοκεῖ, σχήματι τό λεγόμενον, ἐκ μὲν τῆς τῶν ἐναντίων ἐπιχειρήσεως ἀρχόμενοι, εἰς δέ τὴν τοῦ Πατρός καταπαύοντες διδασκαλίαν.

Πρότασις Ἀρειανῶν, ἡγουν Εὐνομιανῶν· " Εἰ φύσει αἴτιος ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, μείζων δέ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, μείζων ἄρα τῆ φύσει ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ." Ἐπίλυσις τοῦ ἁγίου Πατρός ἡμῶν Γρηγορίου διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς περιτρέποντος τοὺς ἐναντίου· " Εἰ φύσει μείζων καθ' ὑμᾶς ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, τό δέ φύσει οὐ πάντως μείζων ἢ Πατήρ. τό μείζον ἄρα οὐ μείζον, ἢ ὁ Πατήρ οὐ πάντως Πατήρ."

Οὕτω περιτρέπονται τοῖς οἰκείοις ἐαλακότες μηχανήμασιν οἱ τὴν ἀλήθειαν ἀπαναινόμενοι, κενοὶ κενῶς τῆς εὐσεβείας ἐκτιναχθέντες. Ἐπί γάρ τῶν τοιούτων λόγων τά συμπεράσματα τῶν προτάσεων εἰσι συστατικά, τῶν δέ συμπερασμάτων αἱ προτάσεις ὑπάρχουσι ὀριστικά, οἷς περιπτώκασιν ἐκ πολλῆς ἀμαθίας οἱ ἑαυτοὺς οἰόμενοι σοφοὺς.

"Ἐστω δέ καί ἐνεργείας, εἰ δοκεῖ, οὐδέ οὕτως ἡμᾶς αἰρήσετε. Αὐτό δέ τοῦτο ἐνεργηκῶς ἂν εἶη τό ὁμοούσιον, εἰ καί ἄτοπος ἄλλως ἢ τῆς περὶ τοῦτο ἐνεργείας ὑπόληψις."

Ἐπειδὴ οἱ τὴν γλῶσσαν ὡσεὶ ξυρόν κατὰ τῆς ἀληθείας ἠκονημένην ἔχοντες ἔλεγον δῆθεν ἐρωτῶντες· Ὁ Πατήρ οὐσίας ἐστίν, ἢ ἐνεργείας ὄνομα εἶναι τό, Πατήρ, ἐντεῦθεν συναγάγωσι τό ἕτερούσιον εἶναι τῷ Πατρί τόν Υἱόν, ὡς τῆς αὐτῆς οὐσίας δύο μὴ ἐπιδεχομένης καί διάφορα κυρίως ὀνόματα (εἰ γάρ τό Πατήρ οὐσίας ἐστίν ὄνομα, οὐκ ἂν ποτε τῆς αὐτῆς ὄνομα εἶη τό Υἱός)· εἰ δέ ἐνεργείας, σαφῶς τοῦ Πατρός ποιήμα τόν Υἱόν ὁμολογοῦντας δεῖξωσιν, ὡς ἐνέργημα, μετὰ τό τὴν κυριολεξίαν ἀντιθετικῶς διελθεῖν εὐθέως πρὸς αὐτοὺς τόν διδάσκαλον εἰρηκότα οὔτε οὐσίας εἶναι τό πατήρ ὄνομα, οὔτε ἐνεργείας, ἀλλὰ σχέσεως, καί τοῦ πῶς ἔχει πρὸς τόν Υἱόν ὁ Πατήρ, ἢ ὁ Υἱός πρὸς τόν Πατέρα, συμπεριφορικῶς ἐνήγαγεν εἰπών· " Ἐστω καί ἐνεργείας, εἰ τοῦτο δοκεῖ," καί ἐπιφέρει· "Αὐτό δέ τοῦτο ἐνεργηκῶς ἂν εἶη τό ὁμοούσιον." Πῶς οὖν ἐνεργεῖ τό ὁμοούσιον; ζητήσαι τις ἂν τυχόν τῶν ἄγαν ἐξεταστικῶν καί μηδέν τῶν συμφερόντων ἀγνοεῖν ἀνεχομένων. Τοῦτο δέ κατὰ τοιόνδε τρόπον ὁμαλισθήσεται. Δύο καθόλου τάς ἐνεργείας εἶναι φασιν ἐν τοῖς οὔσι, 1268) μίαν μὲν τὴν προάγουσαν ἐκ τῶν ὄντων φυσικῶς τά ὁμογενῆ καί ὁμοούσια καί ἑαυτοῖς πάντη ταυτά. Καθ' ἣν συμπεριενεχθεῖς τοῖς λογολέσχαις ἐπιεικῶς πρὸς τό μικρόν γοῦν ἐπισχεῖν αὐτοὺς τοῦ βλασφημεῖν φησιν ὁ διδάσκαλος. " Ἐστω δέ καθ' ὑμᾶς," κατὰ τόν ἀποδοθέντα σκοπόν τοῦ λόγου, " καί ἐνεργείας ὄνομα ὁ Πατήρ. Οἷς ἐπάγει· "Αὐτό δέ τοῦτο ἐνεργηκῶς ἂν εἶη ὁ Πατήρ," δηλονότι τό ὁμοούσιον, ὡς ἐνέργειαν οὐσιωδῶς ὑφessestῶσαν καί ζῶσαν, ὡςπερ οὖν ἀμέλει καί λόγον ζῶντα καί δύναμιν καί σοφίαν ἀθυπόστατον τόν μονογενῆ Θεοῦ Λόγον καί Υἱόν τοῦ Πατρός εἰρήκασιν οἱ θεόφρονες τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι. Τὴν δέ ἑτέραν ἐνέργειαν φασιν εἶναι τῶν ἐκτός ἀπεργαστικὴν, καθ' ἣν περὶ τι τῶν ἔξωθεν καί ἕτερούσιων ἐνεργῶν τις ἕτερόν τι τῆς ἰδίας οὐσίας ἀλλότριον ἐκ προὑποκειμένη ὕλης τινός κατασκευάζει. Ταύτην δέ τὴν ἐνέργειαν ταῖς τέχναις ἐπιστημονικῶς συγκεῖσθαι φασί. Περὶ ἧς ὁ θεόφρων διδάσκαλός φησι, "Εἰ καί ἄτοπος ἄλλως," παρ' ὄν ἐλήφθη δηλονότι τρόπον, " Ἡ τῆς περὶ τοῦτο ἐνεργείας ὑπόληψις," καί μάλιστα ἐπὶ Πατρός καί Υἱοῦ λαμβανομένης, ἐφ' ὧν οὐδέ τὴν πρώτην κυρίως δέξασθε ὁ εὐσεβῆς ἀνέχεται νοῦς,

διά το καί ὑπέρ ταύτην εἶναι τήν ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἅμα τῷ Πατρὶ καί ἐν τῷ Πατρὶ ἄφραστον καί ἀπερινόητον ὕπαρξιν τοῦ Μονογενοῦς.

Ἐκ τοῦ β' περὶ Υἱοῦ λόγου, εἰς τό " Θεὸς δὲ λέγοιτο ἄν οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ ὄρωμένου δέ. Πῶς γάρ εἶη τοῦ κυρίως Θεοῦ Θεός; ὡσπερ καὶ Πατὴρ οὐ τοῦ ὄρωμένου, τοῦ Λόγου δέ. Καί γάρ ἦν διπλοῦς, ὥστε τό μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τό δέ οὐ κυρίως ἐναντίως δέ ἐφ' ἡμῶν ἔχει. Ἡμῶν γάρ κυρίως Θεός ὁ Θεός, οὐ κυρίως δέ Πατὴρ."

Τό μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν θετέον, τοῦ, Πατὴρ, καί τοῦ, Θεός, ὡς ἀμφοῖν ἐπὶ Χριστοῦ κυρίως λέγεσθαι δυναμένων διὰ τήν μίαν ὑπόστασιν. Χριστοῦ γάρ Πατὴρ κυρίως ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς Υἱοῦ καί Θεοῦ Λόγου καί ἐνός τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπάρχοντος καί μετὰ τήν σάρκωσιν, καί Θεοῦ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ πάλιν κυρίως ἐστὶν, ὡς ἀνθρώπου κατὰ ἀλήθειαν ὄντος διὰ τήν σάρκα, καί ἐνός τῶν ἀνθρώπων χρηματίζοντος· τά γάρ τῶν μερῶν τοῦ ἐξ αὐτῶν ὄλου κυρίως κατηγορεῖται, ὡς ἐπιδεχομένου πάντα κυρίως τὰ φυσικῶς προσόντα τοῖς μέρεσιν, ἐξ ὧν καί ὑφέστηκε. "Τό δέ οὐ κυρίως ὡσαύτως ἐπ' ἀμφοῖν" ληπτέον, τοῦ, Θεός, καί τοῦ, Πατὴρ ὡς ἀμφοῖν ἐπὶ Χριστοῦ κυρίως λεχθῆναι μὴ δυναμένων, διὰ τήν φυσικὴν διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν καί ἐν αἷς συνέστηκε φύσεων. Τά γάρ τῷ κατὰ σύνθεσιν ὄλω προσόντα θατέρου τῶν ἑαυτοῦ μερῶν οὐδέποτε κυρίως κατηγορηθήσεται. " Ἐναντίως" δέ " ἢ ἐφ' ἡμῶν ἔχει," τουτέστιν ἔμπαλιν καθὼς ἐφ' ἡμῶν ἔχει. Ἡνίκα γάρ τήν (1269) διαφορὰν θεωρῶ τῶν φύσεων, καί τήν αὐτῶν κατ' ἐπίνοιαν ποιοῦμαι διάκρισιν, οὐ δύναμαι τό ἐπ' ἀμφοῖν κυρίως τιθέναι, τοῦ, Πατὴρ, φημί καί τοῦ, Θεός. Οὐ γάρ κυρίως τοῦ Λόγου Θεός ἐστὶν ὁ Πατὴρ, οὐ δέ κυρίως Πατὴρ τῆς σαρκός ἐστὶν ὁ Θεός. " Ἐναντίως δέ," τουτέστιν ἔμπαλιν δέ, ἢ ἀντιστρόφως δέ, τοῦ τε "κυρίως" δηλονότι καί "οὐ κυρίως," ἐπὶ τε τῆς ἐνώσεως καί τῆς μίας ὑποστάσεως, ἐπὶ τε τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων καί τῆς κατ' ἐπίνοιαν αὐτῶν διακρίσεως λαμβανομένων, ὡς τῆς μὲν μίαν ὑποστάσεως κυρίως Θεόν καί Πατέρα λεγόμενον, ὡς ἐνός Χριστοῦ, τόν Θεόν ἐπιδεχομένης, κατὰ τήν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν, τῆς δέ κατ' οὐσίαν διαφορᾶς τῶν φύσεων ἔμπαλιν τό μὴ κυρίως ἐπιδεχομένης, καθὼς ἐφ' ἡμῶν ἔχει. Ἡμῶν γάρ κυρίως μὲν Θεός ὁ Θεός, ὡσπερ καί τῆς τοῦ Λόγου σαρκός, οὐ κυρίως δέ Πατὴρ, ὡσπερ οὐδέ τῆς τοῦ Λόγου σαρκός. Ἐνηλλαγμένως οὖν τά τοῦ ὄλου τοῖς μέρεσι, καί τῷ ὄλω τά τῶν οἰκείων μερῶν ἐκφωτητέον, καί ἔσται ῥαδία καί σαφὴ ἢ τοῦ προκειμένου κατάληψις. Καί ἵνα σαφέστερον γένηται τό λεγόμενον, ἡνίκα μὲν ὡς ὑπόστασις ὁ Χριστός θεωρεῖται, τό " κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν," τοῦ, Θεός, λέγω καί τοῦ, Πατὴρ, θετέον, ἡνίκα δέ διὰ τήν ἀσύγχυτον ὕπαρξιν τῶν ἐν οἷς καί ἐξ ὧν ἐστὶν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις θεωροῦνται, τό " ἔμπαλιν" θετέον, ὅπερ ἐστὶ τό μὴ κυρίως, καθὼς ἐφ' ἡμῶν ἔχει. Καί δηλοῖ τοῦτο σαφῶς λέγων ὁ διδάσκαλος διὰ τοῦ ἐπαγαγεῖν, " Καί τοῦτο ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τήν πλάνην, ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις, ἐπαλλατομένων τῶν ὀνομάτων διὰ τήν σύγκρασιν." Σημεῖον δέ, ἡνίκα αἱ φύσεις δίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιήρηνται καί τά ὀνόματα. Τουτέστιν, ἕως ὑπόστασιν μίαν σκοπεῖς τόν Χριστόν, ἢ κατ' ἐπαλλαγὴν τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις ἐστὶν ἀδιαίρετος, ἐπειδάν δέ ταῖς ἐπινοίαις διαστήσης τὰς συμπλούσας τήν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ φύσεις, συνδιεῖλε ταῖς φύσεις καί τά ὀνόματα· ἢ πάλιν, ἐπεὶπερ τήν φύσιν διπλοῦς ὁ Χριστός, ἄμφω κατηγορεῖται αὐτοῦ, τό Θεός καί Πατὴρ, κυρίως μὲν ἡνίκα συνεκφωνεῖται καταλλήλως ταῖς φύσεις τά ὀνόματα, οὐ κυρίως δέ ὅταν ἢ κατὰ φύσιν ἑκατέρου τῶν ἐξ ὧν ἐν οἷς τε καί ἄπερ ἐστὶ θατέρω διὰ τήν μίαν ὑπόστασιν ἐπηλλαγμένως ἀντιδίδεται κτῆσις. "Ὅπερ ποιεῖν μὴ γινώσκοντες, ἢ

κυριώτερος εἶπειν μὴ ἀνεχόμενοι, οἱ τότε καὶ οἱ νῦν αἰρετικοὶ τὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον βλασφημεῖν οὐ παραιτοῦνται, οἱ μὲν εἰς κτίσμα κατάγοντες διὰ τὰ ἀνθρώπινα, οἱ δὲ τὴν οἰκονομίαν συγγέοντες διὰ τὴν ἄρνησιν τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων. Ἄλλος δὲ πάνυ τὰ θεῖα σοφὸς τοῦτον ἐρωτηθεὶς παρ' ἐμοῦ τὸν τόπον ἔφη· Τὸ μὲν "κυρίως," τὸ δὲ "οὐ κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν," τῆς αὐτῆς ἐστὶ κατηγορίας τῆς σχετικῆς, εἴτε τῆς Πατῆρ, εἴτε τῆς Θεός, ἢ καὶ ἑκατέρας, ὡς ἐφ' ἑνὸς Χριστοῦ τιθεμένης, τοῦ συνεστῶτος ἐκ δυοῖν τῶν ἐναντίων, "κυρίως" καὶ "οὐ κυρίως". Εἰ μὲν Θεός ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ λεχθεὶς κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τῶν δύο φύσεων, "κυρίως" μὲν τοῦ κτίσματος ἂν λέγοιτο, "οὐ κυρίως" δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων Πατὴρ "κυρίως" τοῦ Λόγου, (1272) τοῦ δὲ κτίσματος "οὐ κυρίως," καθὰ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔχει ταῦτα λεγόμενα. Ἡμῶν γάρ "κυρίως" μὲν Θεός, "οὐ κυρίως" δὲ Πατὴρ. Ταύτην ἀποδεξάμενος ἐγὼ τοῦ σοφοῦ τὴν ἐπιβολὴν ὡς καλῶς ἔχουσιν συνεῖδον ἐνταγῆναι τῷ γράμματι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Λαμβάνειν αὐτόν, δηλαδὴ τὸν Χριστόν, ζῶν, ἢ κρίσιν, ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν, ἢ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἢ δόξαν, ἢ μαθητάς, ἢ ὅσα λέγεται," καὶ τούτοις ἐπαγαγεῖν τὸν διδάσκαλον ὅτι, " Καὶ τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος, εἶτα προσεπαγαγεῖν," " Εἰ δὲ καὶ τῷ Θεῷ δοίης, οὐκ ἄτοπον. Οὐ γὰρ ὡς ἐπίκτητα δώσεις, ἀλλ' ὡς ἐξαρχῆς συνυπάρχοντα, καὶ λόγῳ φύσεως, ἀλλ' οὐ χάριτος."

Πρὸς ἑμαυτὸν περὶ τούτου πολλακίς διαπορήσας, πῶς καὶ τίνι λόγῳ, καθὼς φησὶν ὁ διδάσκαλος, ὃ κατὰ φύσιν ἔχει λαμβάνειν ὁ Θεός λέγεται, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἑμαυτὸν πληροφορῆσαι, τέλος καλῶς ἔχειν ἔρρεσθαι γέροντα σοφὸν διέγνω, ὅστις τὸν περὶ τούτου λόγον ἐπιστημόνως μάλα διίθυεν οὕτως λέγων, ὅτι περ καθ' ὑπόθεσιν εἰδῶμέν τινα σαφηνίζοντά τις τὰς τῶν ὄντων φύσεις, ἐρεῖν πρὸς αὐτούς· Δῶμεν τῷ Θεῷ τῷ παντοδύναμον, τό σοφόν, τό ἀγαθόν, τό δίκαιον· ὡσαύτως τῇ κτίσει τό δοῦλον, τό ὑπήκοον, τό περιγραφτόν, τό ἐκ μὴ ὄντων ὑποστῆναι, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, ὡς τῆς φύσεως ἐκάστου ἐν ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπαιτούσης τὰ ἴδια. Φάσκων οὖν ὁ τυχὼν τό "Δῶμεν τῷ Θεῷ," οὐχὶ τό μὴ προσὸν αὐτῷ παρεῖχεν, ἀλλ' ὅπερ ἡ φύσις ἔχει. Τοῦτο γάρ τό "Δῶμεν" σημαίνει οἷον τό διορίζειν τὴν φύσιν διὰ τῶν αὐτῇ προσόντων ἀπὸ τῶν μὴ τοιούτων. Τὸν αὐτόν τρόπον κἀνταῦθα λέγοντα τὸν διδάσκαλον εὐσεβῶς ἐκδέχου, "Εἰ δὲ καὶ τῷ Θεῷ δῶμεν," τουτέστι τῆς φύσεως τό προσὸν αὐτῇ πρὸς τῶν διευκρινούντων τὰ πράγματα λαμβανούσης.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Ὡς γὰρ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν πονηρόν εἶναι Θεόν, ἢ μὴ εἶναι."

Καὶ τοῦτο τὸν προλεχθέντα σοφὸν ἐρωτήσας γέροντα ἔφη μὴ ἠρτῆσθαι τό "μὴ εἶναι" τῷ προλεχθέντι, ἵνα μὴ συναχθῆι τό εἶναι τὸν Θεὸν πονηρόν· " Ὡς γὰρ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν πονηρόν εἶναι Θεόν, ἢ μὴ εἶναι" πονηρόν, ἀλλ' εἶναι πονηρόν, κατὰ κοινοῦ τοῦ " πονηρόν" κειμένου. Δύο γὰρ ἀρνήσεις μίαν συγκατάθεσιν ἐπάγουσιν. Ἔστιν οὖν ἀρνητικόν τό "ἀδύνατον," συμπλεκόμενον δὲ τῷ "μὴ εἶναι πονηρόν," συνάγει τό πονηρόν εἶναι. Ὅπερ οὐχ οὕτως ἔχει, μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ἕκαστον (1273) ἀπὸ ἰδίας ἀρχῆς ἔχει τὸν εἰρμόν, ἵνα ἢ τό κῶλον οὕτως ὁμαλιζόμενον, " Ὡς γὰρ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν πονηρόν εἶναι Θεόν," καὶ στίξαι καὶ πάλιν ἄρξασθαι νοήματος ἐτέρου καὶ προσεπαγαγεῖν, " Ἡ μὴ εἶναι," ἀντὶ τοῦ ἀνυπάρκτου εἶναι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Ἐχεις τάς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας, βάδιζε δι' αὐτῶν, ὄσαι ὑψηλαί, θεϊκῶς, καί ὄσαι σωματικάι, συμπαθῶς, μᾶλλον δέ ὄλον θεϊκῶς, ἵνα γένη Θεός κάτωθεν ἀνελθὼν διὰ τόν κατελθόντα δι' ἡμᾶς ἄνωθεν."

Ὁ τόν νοῦν διὰ τῆς ὑψηλῆς θεωρίας κατὰ τήν ἐκάστου τῶν θείων ὀνομάτων ἐπίνοιαν καταφωτίσας καί πρὸς τόν ἀρχικόν ἐκάστου καί πνευματικόν λόγον ἀναγαγὼν τε καί μεταποιήσας, καί τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνοις τό φρόνημα τῆς σαρκός καθυποτάξας τῷ πνεύματι, ὑπήκοός τε μέχρι θανάτου γενόμενος, οὗτος ἀληθῶς βάδιζε "διὰ τῶν θείων προσηγοριῶν" ἀμέπτως κατὰ τε πνεῦμα καί σάρκα, τήν θείαν καί πρὸς Θεόν ἄγουσαν πορείαν ποιούμενος, "ὑψηλῶς" μέν κατὰ τήν μυστικὴν θεωρίαν διὰ τῶν ὑψηλῶν ὀνομάτων, "συμπαθῶς" δέ κατὰ τήν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, διὰ τῶν σωματικῶν πρὸς τήν ἄνω λῆξιν ἐπειγόμενος, "μᾶλλον δέ τό ὄλον θεϊκῶς," ὡς θεωρητικῆς οὐσίας καί τῆς πράξεως καί λογικῆς χάριτος μὴ ἀμοιρούσης ἀλλ' ὅτου χάριν τήν πρὸς τήν σάρκα γνωμικὴν ἀλλοτρίωσιν διὰ τῆς τελείας περιτομῆς τῶν αὐτῶν φυσικῶν κινήματων εἴλετο σαφῶς ὑπαγορεύων ὅτιπερ, ἵνα γένηται καί αὐτός χάριτι Θεός, ὑπὲρ τήν ὕλην κατὰ σάρκα διὰ τῆς πράξεως, καί κατὰ νοῦν διὰ θεωρίας ὑπὲρ τό εἶδος, ἐξ ὧν ἡ τῶν ὄντων ὕπαρξις ὑφέστηκεν, ἑαυτὸν καταστήσας, καί τό ὄλον εἰπεῖν, κατὰ τήν ἔξιν τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως ἄυλος καί ἀνείδεος πάντη γενόμενος, διὰ τόν δι' ἡμᾶς ἐν ὕλῃ καί εἶδει καθ' ἡμᾶς ἀληθῶς ἐξ ἡμῶν γενόμενον Θεόν Λόγον, τόν κατὰ φύσιν κυρίως ἄυλον καί ἀνείδεον. "Ἡ καί πάλιν τό· "Μᾶλλον δέ ὄλον θεϊκῶς," διὰ τήν ἐγγενομένην αὐτῷ κατορθώσαντι τήν ἐφικτὴν ἀνθρώποις ἀρετὴν καί γνῶσιν, ἐκ τῆς πρὸς τόν Θεόν καί τόν πλησίον συμπαθείας, ἀπάθειαν, ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ὀφειλῆς πάσχειν καί τήν ψυχὴν ἐτοιμῶς προῖεσθαι, ὡς κηλίδων παντάπασιν ὑπάρχων ἐλεύθερος.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὰ Γενέθλια λόγου, εἰς τό, " Νόμοι φύσεως καταλύονται πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον. Χριστός κελεύει· μὴ ἀντιτείνωμεν. "

Κατὰ ἀλήθειαν οἱ νόμοι τῆς φύσεως καταλυθέντες τήν τοῦ ἄνω κόσμου πλήρωσιν εἰργάσαντο. (1276) Δηλονότι μὴ καταλυθέντων ἑλλιπῆς ἂν ὁ ἄνω κόσμος διέμεινε καί ἀπλήρωτος. Τίνες δέ οἱ καταλύομενοι νόμοι τῆς φύσεως εἰσιν; Ἡ διὰ σποράς σύλληψις καί ἡ διὰ φθοράς ἐστίν, ὡς οἶμαι, γέννησις, ὧν οὐδέτερον τήν ἀληθινήν τοῦ Θεοῦ σάρκωσιν καί τελείαν ἐνανθρώπησιν παντελῶς ἐχαρακτήρισε. Σποράς γάρ ἀληθῶς ἡ σύλληψις, καί φθοράς γέγονε πάμπαν ἡ γέννησις, καθαρὰ καί ἀνέπαφος, καί διὰ τοῦτο Παρθένος καί μετὰ τόν τόκον τοῦ γεννηθέντος ἡ Μήτηρ, διὰ τοῦ τοκετοῦ μᾶλλον ἀπαθῆς διαμείνασα, ὃ καί παράδοξον καί πάντα φύσεως νόμον τε καί λόγον ἐκβεβηκός, καί Θεός ὁ ἐξ αὐτῆς σαρκί γεννηθῆναι καταξιώσας, διασφίγγας αὐτῇ μᾶλλον ὡς μητρί τὰ τῆς παρθενίας δεσμά διὰ τῆς γεννήσεως. Τό θαυμαστόν ὄντως καί πρᾶγμα καί ἄκουσμα, γέννησιν γενέσθαι βρέφους καί πρόοδον, τῶν γεννητικῶν κλείθρων τῆς τεκούσης μὴ ἀνοιγόντων. "Ἐδει γάρ ὄντως, ἔδει τόν ποιητὴν τῆς φύσεως δι' ἑαυτοῦ τήν φύσιν ἐπανορθούμενον πρῶτους καταλῦσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως, οἷς ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς παρακοῆς τήν αὐτὴν τοῖς ἀλόγοις ζώοις τοὺς ἀνθρώπους ἔχειν τῆς ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς ιδιότητα κατεδίκασε, καί οὕτω τῆς πρώτης καί ὄντως θείας δημιουργίας τούς

νόμους ανανεώσασθαι, ἵνα ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀπροσεξίας ὡς ἀσθενής ἠφάνισε, τοῦτο διὰ φιλανθρωπίας ὁ Θεός ὡς δυνατός ἐπανορθώσῃται.

Εἰ τοίνυν οἱ διὰ τὴν ἁμαρτίαν νόμοι τῆς φύσεως ἐν Χριστῷ κατελύθησαν, καὶ πᾶσα δουλοπρεπὴς τῶν παθῶν ἐπανάστασις διὰ τῆς παρουσίας τοῦ λόγου παντελῶς ἀπεγένετο, πληρωθῆναι δεῖ πάντως τὸν ἄνων κόσμον, ὡς φησιν ὁ διδάσκαλος. Καὶ πρὸς τοῦτο μὴ ἀντιτείνωμεν. Εἰ γὰρ ὁ παλαιός ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν Ἀδάμ ψιλὸς ἄνθρωπος ὢν τοὺς πρώτους ἐν πνεύματι νόμους τῆς φύσεως διὰ τῆς παρακοῆς καταλύσας τὸν κάτω κόσμον ἐπλήρωσε τῶν κατ' αὐτὸν σαρκὶ γεννηθέντων εἰς φθοράν, τῷ ὁμοιώματι τῆς αὐτοῦ παραβάσεως γενόμενος ἀρχηγός, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀναμάρτητος νέος, ὁ Ἀδάμ Χριστός ὁ Θεός τοὺς διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπεισαχθέντας τῇ φύσει νόμους τῆς ἀλογίας καταλύσας, ὡς λόγος, τὸν ἄνων κόσμον πληρώσειεν ἄν δικαίως τῶν κατ' αὐτὸν εἰς ἀφθαρσίαν πνεύματι γεννωμένων, τῷ ὁμοιώματι τῆς αὐτοῦ ὑπακοῆς γενόμενος ἀρχηγός. Καὶ ἀπιστεῖτω μηδεὶς τῶν κἄν μικρὸς ἐπηρεημένων τῆς τοῦ Θεοῦ δυναστείας καὶ τό μέγεθος αὐτῆς μὴ ἀγνοούντων. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἄνω κόσμος πληροῦται τῶν κατὰ Χριστὸν ἐν πνεύματι γεννωμένων, καὶ οὕτω πέρας δέχεται πρόσφορον ὁ κατὰ σάρκα νόμος καὶ τῆς κάτω γεννήσεως, καὶ πρὸς τὸν ἄνω κόσμον πάντα ἀναρρυθμίζεται.

Ἄλλη ἐπιβολὴ εἰς τό αὐτό.

Ἐπειδὴ δέ καὶ ἄλλον νοῦν πρὸς τούτοις ὁ τοῦ διδασκάλου λόγος ἔχων μοι φαίνεται, λεκτέον καὶ τοῦτον ὡς καθ' ἡμᾶς ἐστι δυνατόν, Θεοῦ τὸν λόγον ἰθύνοντος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις. Ἡ μόνη τῶν ὄλων αἰτία (1277) καὶ Θεός Ἰησοῦς ὁ ἐμός ἐν παραβολαῖς κρυφίως διδάσκων πρόβατον θείας ἑκατοντάδος ἀποφοιτήσαν, καὶ δραχμὴν θείας δεκάδος παραπολομένην, καὶ υἱὸν ἄσωτον ἀφραδῶς τοῦ πατρὸς ἀποπηδήσαντα καὶ ἀδελφικῆς θείας δυάδος τὴν ὁμόνοιαν λύσαντα τὸν ἄνθρωπον ἐκάλεσε πρόβατον μὲν ὡς προνοητόν, οἶμαι, καὶ ἀγόμενον, καὶ ταττόμενον, καὶ τριῶν χρειωδῶν τῷ κεκτημένῳ παρεκτικόν, μαλοῦ καὶ ἀμνοῦ γάλακτος, ὡς τρεφόμενόν τε καὶ τρέφοντα, τῷ λόγῳ τε καὶ τῷ τρόπῳ τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ ἐνδύομενον καὶ ἐνδύοντα τῷ τρόπῳ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, καὶ πλουτοῦντα καὶ πλουτίζοντα κατὰ τὴν τοῦ ὁμοίου γέννησιν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἀληθοῦς ἐποψίας· δραχμὴν δέ, ὡς λαμπρόν καὶ βασιλικόν, καὶ τῷ τῆς εἰκόνας λόγω χαρακτηριστικόν τῆς θείας ἀρχετυπίας, καὶ ὅλης ὑπάρχοντα τῆς θεϊκῆς ὠραιότητος ὡς ἐφικτόν δεκτικόν· υἱὸν δέ, ὡς κληρονόμον τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν καὶ ἰσοτίμον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν ἐκ χάριτος δωρεάν. Τοῦτον δέ τὸν ἄνθρωπον ὡς μὲν πρόβατον πλανηθέντα ὁ προνοητὴς Θεός ζητήσας ὡς ποιμὴν εὔρε, καὶ τοῖς οἰκείοις ὤμοις ἐπιθείς πρὸς τὴν τῶν συννόμων ἐπανήγαγε μάνδραν· ὡς δέ εἰκόνα συγχωσθεῖσαν τοῖς πάθεσι καὶ τό ἀρχικόν κάλλος ἀχρειώσαντα ὡς σοφία τὴν ἑαυτοῦ σάρκα λύχνου τρόπον ἐξάψας τῷ φωτὶ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ὁ Λόγος εὔρε, καὶ χαρᾶς ὑπόθεσιν μεγάλης ποιεῖται τὴν εὔρεσιν, δι' ἧς τῆς θείας δεκάδος τὴν ἔλλειψιν ἀνεπλήρωσεν. Ὡς δέ υἱὸν νεκρωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ἀπολλόμενον τῇ περὶ τὸν Θεὸν ἀγνωσίᾳ ὡς πατὴρ ἀγαθὸς ἐπιστρέφοντα προσήκατο, καὶ τῆς προτέρας ἀξίας ἐπιτίθησι πάλιν ἀνελλιπῶς τὰ γνωρίσματα, καὶ τό δὴ μέγιστον πάντων καὶ μυστικώτατον, τὸν μόσχον θύει τὸν σιτευτόν, ὅστις ποτέ ἦν ὁ μόσχος οὗτος καὶ ἡ τούτου παράδοξος θυσία (οἶμαι δέ ὅτι ὁ ἀκρότατός ἐστι τοῦ κατὰ τὴν θείαν καὶ ἄρρητον πρόνοιαν ἀπερινοήτου καὶ ἀγνώστου τρόπου κρυφιώτατός τε καὶ ἀγνωστότατος Λόγος, καὶ ἡ τούτου θεοπρεπὴς τοῖς οὔσι

μετάδοσις), καί χαρᾶς ἀρρήτου ποιεῖται κεφάλαιον τοῦ υἱοῦ τήν ἐπάνοδον, πληρώσασαν μεγαλοφυῶς τῶν υἱῶν τήν διάδα, ἣτις ποτέ ἐστίν αὕτη, καί ἡ πρό αὐτῆς δεκάς τῶν δραχμῶν, καί ἡ πρό ἐκείνης τῶν προβάτων ἑκατοντάς. Περί ὧν νῦν λέγειν, εἰ δοκεῖ, παραλείψωμεν, εὐκαιρότερον ἐν ἄλλοις μετ' ἐμμελοῦς ἐξεργασίας τόν ἐφ' ἐκάστῳ ἀριθμῷ μυστικῶς Θεοῦ διδόντος συνοψόμενοι λόγον. Εἰ τοίνυν ὡς μέν πρόβατον ὁ καλός ποιμὴν τοῖς ὤμοις ἐπιθείς πρὸς τὰ σύννομα τόν ἄνθρωπον ἐπανήγαγε, καί ὡς δραχμὴν διὰ τῆς εἰκόνης τήν βασιλικὴν ἐκτύπωσιν ἔχοντα τόν ἄνθρωπον ὡς σοφία τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί δύναμις διὰ τῆς σαρκώσεως εὔρεν ὁ Κύριος καί Σωτὴρ, καί ὡς υἱόν ἐπιστρέφοντα προσήκατο ὁ ἀγαθός καί πανοικτίρμων Πατήρ, καί ταῖς κατ' οὐρανόν δυνάμεσι συναριθμήσας ἐγκατέταξεν, ἐκάστου τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀριθμοῦ πληρώσας τήν ἔλλειψιν διὰ τοῦ σωθέντος (1280) ἀνθρώπου, δῆλον ὡς τόν ἄνω κόσμον ἐπλήρωσε Χριστός ὁ Θεός, τήν πάντων ἐν ἑαυτῷ θεοπρεπῶς αὐτουργήσας σωτηρίαν.

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Καί ἄλλως δέ, εἰ δοκεῖ, θεωρήσωμεν τό προκείμενον ἄπορον. Φασίν οἱ τῶν ὄντων τήν φύσιν ἀκριβῶς διαθρήσαντες νόμον εἶναι φύσεως ἐκάστης τήν τοῦ καθ' ὃν ἐστίν καί γεγένηται λόγου ἀρρεπῆ καί ἀναλλοίωτον μονιμότητα, καί καλῶς ἄν ἔχειν οὕτω τόν ὅρον τοῦ νόμου τῆς φύσεως, ὡς οἶμαι, πᾶς λόγου μετεληφῶς ἀκούων συνθήσεται. Εἰ δέ τοῦτο ἐστίν ἀληθές, δηλονότι ὁ νόμος τῆς φύσεως ἐξ ἀνάγκης ὡσπερ τόν λόγον ἀπαράβατον φυλάττει τῆς φύσεως, οὕτω καί τόν αὐτῆς κατά τήν θέσιν πάντως διατηρεῖ τόπον ἀμετάθετον. Ἄλλ' ὁ νόμῳ καί λόγῳ καί φύσει σοφῶς διορίσας καθ' ἕκαστον εἶδος τήν τῶν ὄντων ὑπόστασιν, ὑπέρ φύσιν καί νόμον καί νοῦν καί λόγον καί τόπον καί κίνησιν ὑπάρχων, κατ' οὐδέν τῶν κατά φύσιν ἐνεργεῖ τοῖς ὑπό φύσιν, ἀλλ' ἑαυτῷ προσφυῶς ὑπέρ φύσιν τὰ κατά φύσιν τῶν ὑπό φύσιν μετερχόμενος δρᾷ τε καί πάσχει, ἀμφοῖν φυλάττων ἑαυτῷ τε πάσχοντι καί τοῖς δρωμένοις παραδόξως κατά φύσιν ἀκραιφνές τό ἀμετάβολον. Οὕτω τε κάτω πρὸς ἡμᾶς αὐτός κινηθεῖς ἀληθῶς τῆ καθ' ἡμᾶς ἐκφάνσει ἄνθρωπος γέγονε τέλειος, μή κινηθεῖς ἑαυτοῦ τό παράπαν καί τῆς ἐν τόπῳ περιγραφῆς μηδαμῶς πείραν λαβῶν, καί ἡμᾶς ἐθέωσε τελείως, μηδέν ἡμῶν τῆς φύσεως παντάπασιν κατ' ἀλλοίωσιν ὑφελόμενος, ὅλον τε δούς ἀνελλιπῶς ἑαυτόν καί ὅλον κατά τήν ἀφραστον καί ἀλώβητον ἔνωσιν πλήρη τόν ἄνθρωπον εἰληφῶς οὐδέν τῆς κατ' ἕτερον ἐμείωσε τελειότητος, καί ἔστιν ἀληθῶς ὅλος Θεός ὁ αὐτός, καί ὅλος ἄνθρωπος ὁ αὐτός, τῆ καθ' ἄμφω τῶν ἐν οἷς ἀληθῶς ἐστίν τελειότητι μαρτυρῶν ἑαυτῷ τό καθ' ἄμφω ἄτρεπτόν τε καί ἀναλλοιώττον. Οὕτω λύει τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὑπέρ φύσιν ἐν τοῖς κατά φύσιν τῆ φύσει χρώμενος, ὁ Θεός.

Ἄλλη θεωρία, εἰς τό " Πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον."

Εἰ τοίνυν ἀπαρχὴ τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως, ὡς ἄνθρωπος, ἐστίν ὁ Χριστός πρὸς τόν Θεόν καί Πατέρα, καί οἷον ζύμη τοῦ ὄλου φυράματος, ἔστι δέ πρὸς τόν Θεόν καί Πατέρα κατά τήν ἐπίνοιαν τῆς ἀνθρωπότητος ὁ μηδέποτε τῆς ἐν τῷ Πατρὶ ἐκστάς μονιμότητος, ὡς λόγος, μή ἀπιστήσωμεν ἔσεσθαι, κατά τήν αὐτοῦ πρὸς τόν Πατέρα αἴτησιν, ἔνθα αὐτός ἐστίν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἡμετέρου γένους. Ὡς γάρ γέγονε κάτω δι' ἡμᾶς ἀναλλοιώτως καί ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς χωρὶς μόνης ἀμαρτίας, λύσας ὑπερφυῶς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, οὕτω καί ἡμεῖς κατά τό ἀκόλουθον ἄνω δι' αὐτόν γενησόμεθα, καί θεοὶ κατ'

αυτόν τῷ τῆς χάριτος μυστηρίῳ, μηδέν τό παράπαν ἀλλοιοῦντες τῆς φύσεως. Καί οὕτω πληροῦται πάλιν κατά τόν σοφόν διδάσκαλον ὁ ἄνω κόσμος, πρὸς τήν κεφαλὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος κατ' ἀξίαν συναγομένων, ἐκάστου δηλονότι μέλους (1281) τῆ κατ' ἀρετὴν ἐγγύτητι τὴν πρέπουσαν αὐτῷ θέσιν διὰ τῆς ἀρχιτεκτονίας τοῦ πνεύματος ἐναρμονίως λαμβάνοντος καί συμπληροῦντος τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου τό σῶμα τό πάντα πληροῦν ἐκ πάντων πληρούμενον. Εἴτε οὖν, ὡς εἴρηται, κατά τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῶν κατὰ Χριστόν γεννωμένων, εἴτε κατά τὴν ἐν Χριστῷ καί διὰ Χριστοῦ γεγενημένην τῶν τοῖς οὐρανοῖς μυστικῶν ἀριθμῶν ἀναπλήρωσιν, τῆς τε θείας φημί τῶν λογικῶν προβάτων ἑκατοντάδος, καί τῆς τῶν νοερῶν δραχμῶν μυστικῆς δεκάδος, καί τῆς τῶν υἰῶν τιμίας δυάδος, εἴτε κατά τὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος πρὸς τὴν οἰκείαν κεφαλὴν καί πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπαρχὴν τοῦ φυράματος ἐπισυναγωγὴν, ὁ ἄνω κόσμος πληρωθήσεται πάντως κατά τόν διδάσκαλον, πληρωθεὶς μὲν ἤδη ἐν Χριστῷ, πληρωθησόμενος δέ ἐν τοῖς κατὰ Χριστόν αὐθις ὕστερον, ἡνίκα σύμφυτοι γενήσονται καί τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ οἶγε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διὰ τῶν αὐτῶν παθημάτων ἤδη γενοῦσες.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν Υἱός καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· τῷ γὰρ σταυρῷ συνεπαίρεται."

Ὁλος διὰ τοῦ λόγου τῷ πρώτῳ λόγῳ προσθέμενος κατὰ λόγον τόν περί τοῦ Λόγου λόγον ὃν μέγας προφήτης Ἡσαΐας ποιεῖται περί τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, μυστικῶς φήσας, Οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, συνοπτικῶς, ὡς ἔθος αὐτῷ ἐστι, τίνα τὴν ἀρχὴν ταύτην δεῖν οἶεσθαι θέμις διετράνωσεν ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, εἰπὼν· "Τῷ γὰρ σταυρῷ συνεπαίρεται." Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλὰς ὁ σταυρός ταῖς περί αὐτόν ἐπινοίας ἐπιδέχεται θεωρίας, ἄξιόν ἐστι ζητῆσαι κατὰ ποίαν ἐπίνοιαν τόν σταυρόν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχὴν ὁ διδάσκαλος εἶπε. Θεωρεῖται γάρ ὁ σταυρός κατὰ σχῆμα, κατὰ σύνθεσιν, κατὰ τὴν τῶν μερῶν ιδιότητα, καί κατ' ἐνέργειαν καί κατ' ἄλλας πολλὰς ἐπινοίας, αἱ τοῖς τῶν θείων φιλοθεάμοσιν εἰσιν ὄραται. Κατὰ σχῆμα μὲν, ὡς ὅταν τὴν τὰ ὅλα, τὰ τε ἄνω καί τὰ κάτω ἐφ' ἑκάτερα, τοῖς καθ' αὐτὰ πέρασι διαλαμβάνουσιν ὁ σταυρός θεωρούμενος, ὑποσημαίνῃ δύναμιν· κατὰ σύνθεσιν δέ, ὡς ὅταν οὐσίαν καί πρόνοιαν καί κρίσιν, ἤγουν τὰς τούτων ἐκφάνσεις, σοφίαν φημί καί γνῶσιν καί ἀρετὴν τῆς τό πᾶν διεπούσης ἐμφαίνῃ δυνάμεως, τὴν μὲν οὐσίαν καί τὴν σοφίαν ὡς ποιητικὴν διὰ τῆς ὑψιτενοῦς γραμμῆς, τὴν δέ πρόνοιαν καί τὴν γνῶσιν ὡς περιποιητικὴν διὰ τῆς ἐγκαρσίας, τὴν δέ κρίσιν καί τὴν ἀρετὴν ὡς κακίας ἀναιτερικὴν, καί τῆς τῶν πεποιημένων καί περιποιημένων πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καί αἰτίαν συνδετικὴν διὰ τοῦ ὄλου· κατὰ δέ τὴν τῶν μερῶν ιδιότητα, ὅταν διὰ μὲν τῆς (1284) ὑψιτενοῦς γραμμῆς τόν αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντα καί τῆς οἰκείας μονιμότητος οὐδαμῶς ἐξιστάμενον διὰ τὴν σταθιρὰν καί ἀμετακίνητον ἴδρυσιν Θεόν ὁ σταυρός δηλοῖ, διὰ δέ τῆς ἐγκαρσίας τὴν ἄπασαν κτίσιν Θεοῦ παντελῶς ἠρτημένην ὑποφαίνῃ, ἄλλας ἀρχὰς τοῦ εἶναι Θεοῦ χωρὶς ἢ βάσιν οὐκ ἔχουσιν· κατ' ἐνέργειαν δέ, ὅταν τῶν ὑπ' αὐτῷ πηγνυμένων τὴν ἀπραξίαν δηλοῖ καί τὴν νέκρωσιν, καθ' ὄντινα τρόπον θεωρίας νῦν, ὡς οἶμαι, τον προφητικόν ὁ διδάσκαλος ἐξείληφε λόγον. Ὡσπερ οὖν ἐκάστης ἀρχῆς (καλόν γάρ τοῖς καθ' ἡμᾶς παραδείγμασι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς πραγμάτων ἐνδείξασθαι τὴν ἀλήθειαν) εἰσὶ σήμαντρά τινά δι ὧν οἱ λαμβάνοντες ἔκδηλοι πᾶσι γίνονται ὅτι ὁ μὲν τὴνδε ἀρχὴν παρά τοῦ βασιλέως εἴληφεν, οἷον ὁ ἄρχων τούς λεγομένους κωδικίλλους, ὁ δέ διὰ τοῦ ξίφους τὴν

λεγομένην δοκιανήν, καί ἄλλος ἄλλην διά τινος ἐτέρου συνθήματος, καί παρά μέν τοῦ βασιλέως αὐτοί δέχονται καί φέρουσι τοῦτο ταῖς ἰδίαις χερσίν, ἐξελθόντες δέ τοῖς οἰκείοις διδώσι τοῦτο κομίζειν, τοῦτον τόν τρόπον καί ὁ Δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός κατά τήν ἐπίνοιαν τῆς ἀνθρωπότητος τά σύμβολα τῆς ἰδίας ἀρχῆς τόν αὐτοῦ σταυρόν δεξάμενος ἐπί τῶν ὤμων ἐξήλθεν ἔχων, πρῶτος αὐτός βαστάσας, ἔπειτα τοῦτο ἐτέρω δούς, διά τούτων ἐμφαίνων ὅτι δεῖ τόν ἀρχήν ἐγχειριζόμενον πρῶτον καθηγείσθαι τῶν δι' αὐτῆς ἀγομένων καί ἀντέχεσθαι τῶν ὑπ' αὐτῆς ὑπαγορευμένων (οὕτω γάρ ἄν εὐπαράδεκτος ἐν ταῖς ὑποθήκαις γενήσεται), καί τότε προστάσσειν τοῖς ἐγχειρισθεῖσιν αὐτῷ τήν ταυτότητα δρᾶν. Εἰ δέ τό σήμαντρον τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀρχῆς ἐστίν ὁ σταυρός, ὃν ἐπί τῶν ὤμων φέρων ἐκόμισε, γνῶναι προσήκε τί διά τούτων ἐμφῆναι βουλόμενος μυστικῶς οὕτω ταῦτα διέθηκέ τε καί ὑπέμεινε. Φασίν οἱ τῶν συμβόλων ἐπιστήμονες τόν μέν ὦμον πράξεως εἶναι τεκμήριον, τόν δέ σταυρόν ἀπαθείας, οἷα νέκρωσιν ἐμποιοῦντα. Διά τούτων οὖν αἰνιγμάτων ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός, ἀμφοτέρω διεξελθόν τῶν ὧν εἰσι τά αἰνίγματα (πράξεως τε φημι καί τελείας ἀπαθείας), ὥστε μή παραφθείρεσθαι διά κενοδοξίας τήν πράξιν, ἔδειξε δι' ὧν αὐτός κατεπράξατο, τοῖς ὑπηκόοις, μονονουχί διαπρυσίως βῶν ὅτι, "Τοῦτο σύμβολον ὑπάρχει τῆς ἀρχῆς μου." πᾶς οὖν ὅστις ἐξ ὑμῶν ἐπιθυμητικῶς ἔχει πρὸς ταύτην τήν ἀρχήν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ, καί ἀκολουθεῖτω μοι, τουτέστιν τήν νέκρωσιν τῶν παθῶν πράξιν, τήν ἀγαθότητα καί τό τῆς ἀφθονίας καλόν, διά τούτων ἐμφαίνων ὅτι γλίχεται πάντας ὁμοίως ἑαυτῷ ταύτην μεταχειρίζεσθαι τήν ἀρχήν. Τό γάρ εἰπεῖν τόν θεοφόρον διδάσκαλον ὅτι "Τῷ σταυρῷ συνεπαίρεται," οἶμαι διά τούτων ἔμφασιν ἡμῖν τοιάνδε παρέχειν, ὅτι τῆς λογικῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων διά πράξεως καί τῆς αὐτῆς συνεζευγμένης ἀπαθείας ὑψουμένης αὐτός (1285) ὁ Χριστός δηλονότι συνυψοῦσθαι λέγεται, τουτέστιν ἢ ἐν ἀνθρώποις Χριστοειδῆς κατάστασις, καθ' εἰρμόν καί τάξιν ὑψουμένη, διά πράξεως ἀπαθοῦς εἰς θεωρίαν τῆς φύσεως γνωστικῆν καί ἀπό ταύτης εἰς θεολογικῆν μυσταγωγίαν κινουμένη. Ὅπερ μάλιστα μοι φαίνεται δηλῶν ὁ ἅγιος Ἀρεοπαγίτης μέγας Διονύσιος ἐν οἷς φησιν " Ἄλλ' ἐπεὶ εὐταξίας ἐστίν ἀρχή τό θεῖον ἱεράς, καθ' ἣν ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες οἱ ἱεροὶ γίνονται νόες, ὁ πρὸς τό οἰκεῖον τῆς φύσεως ὁρατόν ἀνατρέχων ἐν ἀρχῇ μέν ὅστις ποτέ ἐστίν αὐτός ὄψεται, καί λήψεται πρῶτον ἐκ τῆς πρὸς τό φῶς ἀνανεύσεως ἱερόν δῶρον· ὁ δέ τά οἰκεῖα καλῶς ἀποσπαθέσιν ὀφθαλμοῖς ἐπισκοπήσας, τῶν ἀλαμπῶν μέν ἀποφοιτήσῃ τῆς ἀγνοίας μυχῶν, τῆς δέ Θεοῦ τελεωτάτης ἐλλάμψεως καί μεθέξεως ἀτελής ὧν αὐτός οὐκ αὐτόθεν ἐπιθυμήσει, κατά βραχῦ δέ διά τῶν αὐτοῦ πρῶτων ἐπί τά ἔτι πρότερα, καί τελειωθείς ἐπί τήν ἀκροτάτην θεαρχικῆν ἐν τάξει καί ἱερώς ἀναχθήσεται κοινωνίαν." Οὕτω μέν οὖν συνεπαίρεται τῷ σταυρῷ κατά τόν μέγαν καί θεόφρονα τοῦτον διδάσκαλον δι' ἡμῶν ἐν πνεύματι κατ' αὐτόν ὑψουμένων ὁ μόνον ὑψιστος, διά πράξεως καί τῆς αὐτῆς συνημμένης ἀπαθείας εἰς γνῶσιν ἐναγομένων, καί δι' ἐκείνης ἐν αὐτῷ τῷ νῷ πρὸς τήν μυστικῆν ὑψουμένων τῶν θείων θεωρίαν τε καί μύησιν, προσθήσω δέ θαρρῶν ὅτι καί μετουσίαν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Ὁ λόγος παχύνεται."

Παχύνεσθαι ὁ λόγος εἴρηται τῷ θεοφόρῳ διδασκάλῳ κατά τήνδε, ὡς οἶμαι, τήν ἔννοιαν, ἢ ὅτι λόγος ὧν ἀπλοῦς τε καί ἀσώματος, καί πάσας καθεξῆς πνευματικῶς τρέφων τὰς ἐν οὐρανῷ θείας δυνάμεις, κατηξίωσε καί διά τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ

παρουσίας ἐξ ἡμῶν δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ἀμαρτίας χωρὶς παχυνθῆναι, καὶ ἡμῖν προσφυῶς φωναῖς τε καὶ παραδείγμασι τὴν περὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ παντός λόγου δύναμιν ὑπερβαίνουσιν ἐκθέσθαι διδασκαλίαν (διὰ παραβολῶν γὰρ εἴρηται πάντα λελαληκέναι, καὶ χωρὶς παραβολῆς μηδὲν διεξιέναι· φίλον οὕτω τοῖς διδασκάλοις χρῆσθαι, ἐπὶ ἀκροαταῖς μὴ παρακολουθῶσι τοῖς πρωτοτύπως λεγομένοις, καὶ εἰς συναίσθησιν αὐτοῦ ἀγειν τῶν λεγομένων)· ἢ ὅτι τοῖς τῶν ὄντων ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς ἀπορρήτως ἐγκρύψας λόγοις ἀναλόγως δι' ἑκάστου τῶν ὀρωμένων ὡς διὰ τινων γραμμάτων ὑποσημαίνεται, ὅλος ἐν ὅλοις ἅμα πληρέστατος, καὶ τό καθ' ἕκαστον ὀλόκληρος, ὅλος καὶ ἀνελάττωτος, ἐν τοῖς διαφοροῖς ὁ ἀδιάφορος καὶ ὡσαύτως αἰεὶ ἔχων, ἐν τοῖς συνθέτοις ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ ἀρχὴν ὁ ἀναρχος, καὶ ὁ ἀόρατος ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπτοῖς ὁ ἀναφής· ἢ ὅτι δι' ἡμᾶς, τοὺς παχεῖς τὴν διάνοιαν, σωματωθῆναι τε δι' ἡμᾶς καὶ γράμμασι καὶ (1288) συλλαβαῖς καὶ φωναῖς τυπωθῆναι κατεδέξατο, ἵνα ἐκ πάντων τούτων ἡμᾶς ἐπομένους αὐτῷ κατὰ βραχὺ πρὸς ἑαυτὸν συναγάγη, ἐνοποιηθέντος τῷ πνεύματι, καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν περὶ αὐτοῦ καὶ ἄσχετον ἔννοιαν ἀναγάγοι, τοσοῦτον ἡμᾶς δι' ἑαυτὸν πρὸς ἔνωσιν ἑαυτοῦ συστείλας, ὅσον αὐτός δι' ἡμᾶς ἑαυτὸν συγκαταβάσεως λόγῳ διέστειλεν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτόν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἴνδαλμα."

Ἐκ τῶν κατὰ τὴν οὐσίαν, τουτέστι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὁ Θεὸς οὐδέποτε τι ὑπάρχων γινώσκειται. Ἀμήχανος γὰρ καὶ παντελῶς ἄβητος πάση τῇ κτίσει, ὁρατῇ τε καὶ ἀοράτῳ κατὰ τό ἴσον, ἢ περὶ τοῦ τί καθέστηκεν ἔννοια, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν μόνον ὅτι ἔστι, καὶ ταῦτα καλῶς τε καὶ εὐσεβῶς θεωρουμένων, τοῖς ὀρῶσιν ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ὑπενδίδωσι. Πάντα δὲ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν οὐ τό τί ἐστίν, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστιν ὑποδηλοῖ, οἷον τό ἀγένητον, τό ἀναρχον, τό ἄπειρον, τό ἀσώματον, καὶ ὅσα τοιαῦτα περὶ τὴν οὐσίαν εἰσὶ, καὶ τό τι μὴ εἶναι, οὐχ ὅτι δὲ τό τι εἶναι αὐτὴν παριστῶσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς προνοίας καὶ τῆς κρίσεως λόγοι, καθ' οὓς τό πᾶν σοφῶς διεξάγεται, μεθ' ὧν καὶ ἡ ἐναρμόνιος τῆς φύσεως θεωρία περὶ Θεοῦ εἶναι λέγεται, τὸν δημιουργόν ἑαυτῆς ὅτι ἔστι μόνον ἀναλόγως δεικνύουσα. Ἐναντίως οὖν ταῖς καταφάσεσι κειμένων τῶν ἀποφάσεων, ἐναλλάξ ἀλλήλαις περὶ Θεόν φιλικῶς συμπλέκονται καὶ ἀλλήλων ἀντιπαραλαμβάνονται· οἷον αἱ μὲν ἀποφάσεις τό μὴ τι εἶναι, ἀλλὰ τι μὴ εἶναι σημαίνουσαι τό Θεῖον, περὶ τό τί εἶναι τό τοῦτο μὴ ὄν, ἐνοῦνται ταῖς καταφάσεσιν, αἱ δὲ καταφάσεις τό μόνον ὅτι ἔστι, τίποτε δὲ τοῦτο ἐστὶ μὴ δηλοῦσαι, περὶ τό τι μὴ εἶναι τό τοῦτο ὄν ἐνοῦνται ταῖς ἀποφάσεσιν, πρὸς μὲν ἀλλήλας δεικνύουσαι τὴν ἐξ ἀντιθέσεως ἐναντιότητα, περὶ δὲ τὸν Θεόν τῷ εἰς ἀλλήλα τῶν ἄκρων κατὰ περίπτωσιν τρόπῳ τὴν οἰκειότητα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου· " Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει τῇ ἀγαθότητι τοῦτο τό κεινεῖσθαι μόνον τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ, ἀλλ' ἔδει χεθῆναι τό ἀγαθόν καὶ ὀδεῦσαι ὡς πλέονα εἶναι τὰ εὐεργετούμενα."

Τὸν πολλάκις εἰρημένον ἐρωτήσας περὶ τούτου μέγαν καὶ σοφόν γέροντα δηλοῦν ἔφη διὰ τούτων τὸν μέγαν καὶ θεοφόρον Γρηγόριον τό τὸν αὐτόν Θεόν ἐν ἑαυτῷ μόνον, οἷα δὴ ἓνα κυρίως ὄντα, μηδὲν ἑαυτῷ τό παράπαν συνεπινοούμενον ἔχοντα κατὰ τὴν

φύσιν διάφορον, ἐν ἑαυτῷ τε μόνον ἔχοντα τὴν ἀπερινόητον ἀναρχόν τε καὶ ἄπειρον καὶ ἀκατάληπτον μονιμότητα, ἐξ ἧς κατα ἀπειρόδωρον χύσιν ἀγαθότητος τὰ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγεῖν τε καὶ (1289) ὑποστήσασθαι, θελῆσαι καὶ ἑαυτὸν ἀναλόγως τοῖς ὄλοις καὶ τῷ καθ' ἕκαστον ἀχράντως μεταδοῦναι τὴν πρὸς τὸ εἶναι καὶ διαμένειν ἐκάστῳ χαριζόμενον δύναμιν, κατὰ τὸν ἅγιον καὶ θεοεῖκελον μέγαν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην φάσκοντα, τὸ ἐν ὑμνητέον ὑπὸ Θεοῦ, τῷ πάντων ὑπεξαιρεῖσθαι, εἰς τὸ εἶναι ἀγαθότητι παραγαγόντα τὴν τε τῶν νοητῶν πᾶσαν διακόσμησιν καὶ τὴν τῶν ὀρατῶν εὐπρέπειαν, ἀναλόγως ἐκάστῳ τῶν κτισμάτων κατὰ τινὰ λόγον ἀπόρρητον σοφίας ἀμειώτως ἐνυπάρχειν, καὶ μηδενὶ λόγῳ ἢ τρόπῳ τὸ σύνολον πάλιν κατέχεσθαι, τοῖς μὲν κατὰ περιττὴν ἀγαθόδωρον χύσιν, τοῖς δὲ μέσως, τοῖς δὲ τὸ κατὰ τι γοῦν ἐξεικονίζειν αὐτὸν δύνασθαι. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη τυχόν, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀφροσύνην, τὸ χεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὀδεύειν, τὸ τὸν ἕνα Θεὸν ἀναλόγως πρὸς τὰ δεκτικά τῆ μεταδόσει τῶν ἀγαθῶν πληθύνεσθαι."

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ, "Δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς προτέρας παραδοξότεραν."

Οὐκ ἦν θαυμαστόν, ὡς οἶμαι, τοσοῦτο, καίπερ ὄν τηλικούτο, τὸ κατὰ τὴν πρώτην πλάσιν καθαρὰν οὖσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἅτε δὴ χειρὶ Θεοῦ τιμηθεῖσαν, πρὸς κοινωνίαν ἑαυτοῦ διὰ τῆς ἐμπνεύσεως ἀγαγεῖν τὸν Θεόν, τῷ ὁμοίῳ μεταδιδόντα τῆς κατ' εἰκόνα θείας ὠραιότητος, ὅσον τὸ ῥυπωθεῖσαν ταύτην καὶ Θεοῦ δραπετεύσασαν, δι' ὧν ἀνεμάξατο παθῶν, ταύτη προσομιλῆσαι καταδέξασθαι, καὶ τοῦ χειρόνος μετασεῖν, καὶ τῷ πάντῃ τῶν πραγμάτων ἀμίκτῳ τῆ παραδόξῳ ἐνώσει προσεπιτεῖναι τὸ θαῦμα. Πρότερον μὲν γὰρ κατ' οὐδέν τρόπον ἢ λόγον οὐσίας ἢ ὑποστάσεως, τῶν ἐν οἷς τὰ ὄντα πάντα καθολικῶς θεωρεῖται, τὸ ἐν πρὸς τὸν Θεόν ἢ φύσιν εἰλήφει, νῦν δὲ τὸ καθ' ὑπόστασιν ἐν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀφράστου ἐνώσεως ἔλαβε, τὸν οἰκεῖον δηλαδὴ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀναλλοιώτως πρὸς τὴν θεῖαν οὐσίαν διάφορον διαφυλάττουσαν λόγον, πρὸς ἣν ἔχει διὰ τῆς ἐνώσεως τὸ καθ' ὑπόστασιν ἐν καὶ διάφορον, ἵνα τῷ μὲν τοῦ εἶναι λόγῳ, καθ' ὄν γεγένηται καὶ ἔστι, διαμένοι τὸ ἑαυτῆς ὄν κυρίως ἔχουσα κατὰ πάντα τρόπον ἀμειώτον, τῷ δὲ τοῦ πως εἶναι λόγῳ τὸ ὑφεστάναι θεϊκῶς λαβοῦσα τῆς περὶ τι ἄλλο κινήσεως τὴν ῥοπήν παντελῶς μήτε γινώσκη, μήτε προσίηται. Ταύτη γοῦν πολὺ τῆς προτέρας παραδοξότεραν τὴν πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ὁ λόγος ἐποίησατο κοινωνίαν, αὐτὴν τὴν φύσιν οὐσιωδῶς ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσας.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ, "Νυνὶ δέ μοι δέξαι τὴν κύησιν, καὶ προσκίρτησον, καὶ εἰ μὴ ὡς Ἰωάννης ἀπὸ γαστροῦ, ἀλλ' ὡς Δαβὶδ ἐπὶ τῆ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ."

Ἰωάννης ὁ μέγας οὐ μόνον μετανοίας καὶ τῆς (1292) κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ἀπαθείας καὶ γνωστικῆς θεωρίας ἐστὶν εἰκῶν, τῆς μὲν ὡς κῆρυξ καὶ βαπτιστής, τῆς δὲ ὡς ἐρημίτης καὶ τοῦ κόσμου πάντῃ κεχωρισμένος, τῆς δὲ ὡς Λευίτης καὶ ἱερεὺς καὶ Θεοῦ Λόγου πρόδρομος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἕξιν ἀτρεψίας σύμβολον, ὡς ἀπὸ γαστροῦ καὶ μέχρι θανάτου τὸν ἐν τούτοις τῆς ψυχῆς τόνον ἐμείλικτον διατηρήσας. Ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξομολογήσεως πράξεώς τε καὶ θεωρίας καὶ αὐτὸς ἐστὶν εἰκῶν, ὡς τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς καὶ ποιμὴν πρότερον καὶ ὕστερον βασιλεὺς, καὶ τῶν ἀλλοφύλων ἀναιρέτης, οὐ μὴν δὲ καὶ τῆς τούτων κατὰ τὴν ἕξιν ἀτρεψίας

σύμβολον. Παρέπεσε γάρ μετά τήν επίγνωσιν, ἀνθρώπινόν τι παθῶν, καί τήν ἕξιν τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως οὐκ ἐφύλαξεν ἄτρεπτον. Διό τυχόν οὐδέ ἀπό γαστροῦ τοῦ λόγου προσκιρτῆσαι γέγραπται κατὰ τόν μέγαν Ἰωάννην, ἀλλά μετά τήν τῶν ἀλλοφύλων τελείαν ἀναίρεσιν καί τήν τῆς κιβωτοῦ ἀποκατάστασιν, τουτέστι μετά τήν τῶν παθῶν ὑποχώρησιν καί τήν τῆς γνώσεως αὐθις ἐπάνοδον. Τύπος οὖν ἐστίν ὁ μέν Ἰωάννης πάντων τῶν κατ' ἀρετήν καί γνώσιν διά μετανοίας ἐν πνεύματι γεννωμένων, καί μέχρι τέλους διά προκοπῆς τήν ἐν τούτοις ἕξιν ἄτρεπτον διατηρούντων, ὁ δέ Δαβίδ πάντων τῶν μετά τήν ἐπίγνωσιν παραπιπτόντων, καί πάλιν διά μετανοίας τό κατ' ἀρετήν καί γνώσιν ἐπαναγόντων τῆς ψυχῆς τῆς θείας χαρᾶς ἀγαλλίαμα. Σύντομος οὖν ὑπάρχων, καί τῷ πνεύματι τήν εἰς πλάτος τοῦ λόγου δύναμιν νοερῶς συστειλας ὁ μέγας διδάσκαλος, Ἰωάννη καί Δαβίδ τοῖς μέγαλοις παρείκασε διά τῆς καθ' ἑκάτερον ἕξεως τούς τῶν θείων λογίων ἀκροατάς, ὡς ἐνὶ πάντως τούτων, καθάπερ οἶμαι, κατὰ τόν ἐφ' ἑκάστῳ καλῶς ἀποδοθέντα τρόπον, ἐκάστου τῶν κατ' εὐσέβειαν ζώντων ἐνισχημένου, οἶονεὶ διαβρήδην βοῶν ὅτιπερ Πάντες ὅσοι τόν θεῖον τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως ἐν ἑαυτοῖς διά μετανοίας κυσκόμενον ἐδέξασθε Λόγον, ἢ κατὰ τόν μέγαν Ἰωάννην ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους διά προκοπῆς τό ἐπ' αὐτῷ τῆς ψυχῆς κατὰ τήν ἕξιν ἀτρέπτως θεῖον διατηρήσατε σκίρτημα, μηδενί τό παράπαν ὑπαγόμενοι κακίας εἶδει καί ἀγνωσίᾳ, ἢ κατὰ τόν μακάριον Δαβίδ, κἄν εἰ συμβέβηκε τι κατὰ τόν θεῖον δρόμον ὑμῖν ἀβούλητον, φιλοπόνως διά μετανοίας σπουδάζεται πρὸς ἑαυτούς τήν ἀρετήν ἐπαναγαγεῖν καί τήν γνώσιν ὑπομονῆς τόνοις καί λόγων θείων ἀσκήμασι, καί μή τῇ ραθυμίᾳ τοῖς πάθεσιν ἔκδοτον ταύτην τήν ἐν ὑμῖν θεῖαν, τῆς ἀρετῆς λέγω καί τῆς γνώσεως, ἐάσαντες κιβωτόν τό τοῦ ἱερέως Ἦλει ὑπομένητε πάθος, καί ὀπισθίως πεσόντες περί τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Σηλῶμ ἀποθάνητε, τόν ὦμον τῆς πράξεως συντριβέντες.

Ὅπερ, ὡς οἶμαι, σαφέστερον διδάσκων ὁ μακάριος οὗτος Πατήρ ἐν τῷ εἰς τήν Καινήν Κυριακήν λόγῳ φησί " Αἰδεν δέ τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν κελευόμεθα, εἴτε οἱ εἰς Βαβυλῶνα καί τήν πονηράν (1293) σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπό τῆς ἀμαρτίας, ἔπειτα πρὸς Ἱερουσαλήμ ἀνασωθέντες, κάκεῖ μέν οὐ δυνάμενοι τήν θεῖαν ἄδειν ὠδὴν ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἐνταῦθα δέ νέαν ὠδὴν καί πολιτείαν ἰστάμενοι, εἴτε οἱ μείναντες ἐν τῷ καλῷ καί προκόπτοντες, καί τό μέν κατωρθωκότες ἤδη, τό δέ κατορθοῦντες παρά τοῦ καινοποιοῦ Πνεύματος. "Ταῦτα στοχαστικῶς κατὰ τήν ἐμὴν ἀφροσύνην νενοηκότα τόν διδάσκαλον φάναι νομίζω." Νυνὶ δέ μοι δέξαι τήν κύησιν καί προσκίρτησον, εἰ καί μή ὡς Ἰωάννης ἀπό γαστροῦ, ἀλλ' ὡς Δαβίδ ἐπὶ τῇ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ, τῷ κατ' ἀξίαν καί γένος τῆς θεωρίας τρόπῳ συνηρηκότα τήν τῶν εἰρημένων θεωρίαν. Φασὶ γάρ οἱ τῶν τοιούτων ἀκριβεῖς ἐπιμεληταὶ μυστηρίων καί τῶν ἐπ' αὐτοῖς πνευματικῶν λόγων ἐρασταὶ καί φιλοθεάμονες, τόν καθόλου τῆς Γραφικῆς θεωρίας λόγον, ἕνα τυγχάνοντα, δεκαχῶς πλατυνόμενον θεωρεῖσθαι, τόπῳ, χρόνῳ, γένει, προσώπῳ, ἀξίᾳ, ἤγουν ἐπιτηδεύματι, πρακτικῇ, φυσικῇ, θεολογικῇ, φιλοσοφίᾳ, ἐνεστῶτι, καί μέλλοντι, ἤγουν τύπῳ καί ἀληθείᾳ, καί αὐθις συναγόμενον τούς πέντε τρισὶ περιγράφειν τρόποις, καί πάλιν δυσὶ τούς τρεῖς, καί τούς δύο ἐνὶ συγκλείειν παντελῶς μὴ ἀριθμουμένῳ λόγῳ οἶον τούς κατὰ χρόνον καί τόπον καί γένος καί πρόσωπον καί ἀξίαν, πέντε τυγχάνοντες, εἰς τρεῖς συνάγειν τούς τῆς πρακτικῆς καί φυσικῆς καί θεολογικῆς, τούτους δέ πάλιν τρεῖς ὄντας, εἰς δύο, τούς τό παρόν τε καί τό μέλλον σημαίνοντας, καί τούτους εἰς τόν τελεοτικόν καί ἀπλοῦν, ὡς φασί, καί πάντων περιεκτικόν ἄρρητον λόγον, ἐξ οὗ κατὰ πρόοδον γέγονεν ἡ καθολικὴ τῶν ὑπὸ θεωρίαν τῆς Γραφῆς τρόπων δεκάς, καί εἰς ὃν ὡς ἀρχὴν κατὰ περιγραφὴν ἡ αὐτὴ δεκάς ἀνατατικῶς εἰς μονάδα πάλιν

συνάγεται. Καί κατά μέν χρόνον ὁ τῆς Γραφῆς θεωρεῖται λόγος, ἡνίκα τό Ποτέ, τό Ἦν, τό Ἔστι, τό Ἔσται, τό Πρό τοῦδε, τό Παρόν, τό Μετά τόδε, καί Ἐπί τοῦδε, καί Ἀπ' ἀρχῆς, τό Παρελθόν, τό Μέλλον, ἐνιαυτούς τε καί καιρούς καί μῆνας καί ἐβδομάδας καί ἡμέρας καί νύκτας καί τά τούτων μέρη, καί ἀπλῶς ὅσα ἐμφαντικά χρόνου, δηλοῖ· κατά δέ τόπον, ὅταν οὐρανόν καί γῆν καί ἀέρα καί θάλασσαν, οἰκουμένην, πέρατα, χώρας, νήσους, πόλεις, ναούς, κώμας, ἀγρούς, ὄρη, φάραγγας, ὁδούς, ποταμούς, ἐφήμους, ληνούς, ἄλωνα, ἀμπελώνας, καί ἀπλῶς ὅσα τόπον χαρακτηρίζειν δύναται, σημαίνει· κατά γένος δέ, καθολικῶς μέν ὁπόταν ἀγγέλους, ἢ ὅσα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἔστι τῶν νοερῶν οὐσιῶν διακοσμήσεως, πρὸς δέ καί ἥλιον καί σελήνην, ἀστέρας, πῦρ, καί ὅσα ἐν ἀέρι, ἐν γῆ, ἐν θαλάσῃ τυγχάνει ὄντα, ἢ ζῶα, ἢ ζῶόφυτα, ἢ φυτά, καί ὅσα ἐκ γῆς μεταλλεύεται καί τέχναις ἀνθρώπων ὑποπίπτει, καί ὅσα ἔτερα τοιαῦτα, δηλοῖ, ἰδιοτρόπως δέ πάλιν, ὅταν ἀνθρώπους, ἔθνη, λαούς, γλώσσας, φυλάς, πατριάς, καί ὅσα τοιαῦτα, σὺν ἀριθμῶ ἢ ἀριθμοῦ χωρὶς ὀνομάζει· κατά πρόσωπον δέ, ὅταν τόνδε τόν ἄγγελον, ἢ τόνδε τόν ἀρχάγγελον, ἢ Σεραφίμ, ἢ ὅσα τῶν ἐν οὐρανοῖς διαιτωμένων νοερῶν οὐσιῶν, ἐξ ὀνόματος καλῆ, ἢ Ἀβραάμ, ἢ Ἰσαάκ, ἢ Ἰακώβ, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν ἐπαίνῳ ἢ ψόγῳ τῆς Γραφῆς κειμένων, δι' ὀνόματος (1296) παραδηλοῖ· κατ' ἀξίαν δέ, ἡνίκα βασιλείαν, ἢ βασιλέα, ἢ ποιμένα, ἢ ποιμνην, ἢ ἱερέα, ἢ ἱερωσύνην, ἢ γεωργόν, ἢ στρατηγόν, ἢ ἀρχιτέκτονα, καί ἀπλῶς εἴ τι ἄλλο τῶν οἷς διήρηται τό ἀνθρώπινον γένος ἐπιτηδεύμασι. Ταῦτα γάρ πάντα ὅσα τοῖς πέντε περιεχόμενα τρόποις ἔδειξεν ὁ λόγος, οὐσία καί δύναμις καί ἐνεργεία, ταῖς περὶ αὐτά πρώταις διαιρέσεσι, συνιστάμενα, ἢ κινεῖ πάντως ἢ κινεῖται, ἢ ἐνεργεῖται ἢ ἐνεργεῖ, ἢ θεωρεῖ ἢ θεωρεῖται, ἢ λαλεῖ ἢ λαλεῖται, ἢ διδάσκει ἢ διδάσκεται, ἢ ἐπιτροπὴν ἢ ἀποτροπὴν δέχεται, καί ἀπλῶς ἵνα συνελών εἶπω, ἢ ποιῶντα ἢ πάσχοντα τὴν πρακτικὴν καί τὴν φυσικὴν καί τὴν θεολογικὴν κατά συμπλοκὴν δι' ἀλλήλων ποικίλως ἡμῖν εἰσηγοῦνται φιλοσοφίαν, ἐκάστου δηλαδή τῶν ὀνομασμένων πολυτρόπως ταῖς περὶ αὐτό κατά τὴν θεωρίαν ἐπινοίαις ἐπαινετῶς ἢ ψεκτῶς λαμβανομένου, καί τοὺς ἐπ' αὐτῷ ποιητέους ἢ οὐ ποιητέους, ἢ φυσικοὺς ἢ ἀφύσικους, ἢ νοητούς ἢ ἀνοήτους λόγους ἐκφαίνοντος. Διττός γάρ, ὡς ἔφην, ὁ ἐφ' ἐκάστῳ λόγῳ τρόπος ἐστί, κατά τό δυνατόν τῷ ποιουμένῳ τὴν ἐπ' αὐτοῖς συνετῶς τῆς θεωρίας ἐξέτασιν, ἵνα ἕκ τε τῆς τῶν ποιητέων καί φυσικῶν καί νοητῶν λόγων θέσεως, καί ἐκ τῆς τῶν οὐ ποιητέων καί ἀφυσικῶν καί ἀνοήτων φαντασιῶν ἀφαιρέσεως, ἢ πρακτικὴ καί ἢ φυσικὴ καί ἢ θεολογικὴ περιποιηθῆ τοῖς εὐσεβέσι φιλοσοφία, ταῦτόν δέ ἐστὶν εἰπεῖν, φιλοθεΐα. Καί αὐταὶ δέ πάλιν τῷ τε παρόντι καί τῷ μέλλοντι διαιροῦνται, ὡς σκιάν ἔχουσαι καί ἀλήθειαν, καί τύπον καί ἀρχετυπίαν. Ὡς δ' ἂν ὑπερφύως τε καί ὑψηλῶς δυνατόν ἐστί κατά τόν αἰῶνα τοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τό ἀκρότατον φθάσαντες μέτρον τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας περιγενέσθαι τὴν τῶν θείων ἐπιστήμην, ἐν τύπῳ καί εἰκόνι τῶν ἀρχετύπων ἐστί. Τύπος γάρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς πᾶσα παρ' ἡμῶν νῦν εἶναι νομιζομένη ἀλήθεια, καί σκιά τοῦ μείζονος λόγου καί εἰκῶν. Ὁ ἐν ὅλοις κατά τό παρόν πρὸς τό μέλλον καί τῶν ὄλων ποιητικὸς λόγος κατανοούμενός ἐστιν ὡς ἐν τύπῳ καί ἀληθείᾳ, καί ὢν καί φαινόμενος, ὡς ὑπὲρ τό παρόν καί τό μέλλον ὢν, καί ὑπὲρ τύπον καί ἀλήθειαν, τῷ μηδὲν ἔχειν ἀντικείμενον συνθεωρούμενον. Ἀντίκειται δέ τῇ ἀληθείᾳ τό ψεῦδος. Ὑπὲρ ἀλήθειαν ἄρα ὁ πρὸς ὃν τά πάντα συνάγεται λόγος, καί αὐθις, ὡς ἄνθρωπος καί Θεός ὑπάρχων, καί ὑπὲρ πᾶσαν ὢν ἀληθῶς ἀνθρωπότητά τε καί θεότητα.

Συνάγονται τοίνυν οἱ μέν πρότεροι πέντε τρόποι κατά τὴν ἐπ' αὐτοῖς πολύτροπον θεωρίαν εἰς πρακτικὴν καί φυσικὴν καί θεολογικὴν φιλοσοφίαν, αὐταὶ δέ πάλιν εἰς τό

παρόν καί εἰς τό μέλλον, ἦτοι τύπον καί ἀλήθειαν, τό παρόν δέ καί τό μέλλον εἰς τό ἀρχικόν, ἤγουν τόν ἐν ἀρχῇ Λόγον, τόν ποιοῦντα παθεῖν αὐτόν καί ἰδεῖν τούς ἀξίους αὐτοῦ γενομένους, καί διά τῶν εἰρημένων φιλοπόνως τήν πρός αὐτόν ποιησαμένους πορείαν, καί τήν δι' αὐτούς γενομένην δεκάδα δι' αὐτόν ποιησαμένους μονάδα, τήν αὐτούς ἐκτινάξαν παντός ἐμπαθοῦς τε καί φυσικοῦ καί (1297) νοητοῦ κινήματος, καί τήν ἐν χάριτι θεῖαν αὐτοῖς κατά τήν ὀλόκληρον ἕξιν ἐμμορφώσασαν τῆς κατά φύσιν θείας ἀπλότητος ιδιότητα. Ἰστέον δέ καί τοῦτο, ὅτι τῆς μέν προνοίας ὁ λόγος τῆ φυσικῆ, καί ὁ τῆς κρίσεως λόγος τῆ πρακτικῆ κατέσπαρται φιλοσοφία, κατά τούς αὐτοῖς πρέποντας τρόπους, οἷς διά τῆς θεωρίας τῶν ὄντων τε καί γινομένων ἐμφαίνονται. Ταῦτα, καθώς εἴρηται, νενοηκότα τόν θεόφρονα τοῦτον διδάσκαλον οἶμαι προσφόρων τούς ὀνομασθέντας ἀγίους ἐκ τοῦ κατά γένος καί ἀξίαν τρόπου τῆς ἐπ' αὐτοῖς θεωρίας καλέσαι, τόν δέ μέγαν Ἰωάννην καί ἐκ τοῦ τόπου. Διόπερ ὁ μέγας ἅγιος Ἰωάννης, ὡς μέν κῆρυξ μετανοίας, πράξεώς ἐστιν εἰκῶν, ὡς δέ ἐρημίτης, ἀπαθείας, ὡς Λευίτης δέ καί ἱερέυς, γνωστικῆς θεωρίας, ὡς δέ τοῦ λόγου προσκιρτήσας ἀπό γαστρος, ἀτρεψίας καί τῆς κατ' ἀρετήν καί γνῶσιν ἕξεως ἐστι σύμβολον· ὁ δέ ἅγιος Δαβίδ, ὡς μέν Ἰουδαῖος καί ποιμήν, τήν δι' ἐξομολογήσεως πρακτικῆν φιλοσοφίαν εἰκονίζεται, ὡς δέ βασιλεύς Ἰσραήλ, τήν θεωρητικῆν εἰσηγεῖται μυσταγωγίαν. Γένος οὖν τοῦ μέν ἀγίου Ἰωάννου τό ἔθνος καί ἡ φυλή ἐξ ὧν ὑπῆρχε, ἀξία δέ τό κήρυγμα καί ἱερωσύνη, καί τόπος ἡ ἔρημος ἐν ἧ διῆγε· τοῦ δέ ἀγίου Δαβίδ ὡσαύτως, τό μέν γένος τό ἔθνος ἐστί καί ἡ φυλή, τό δέ ἐπιτήδευμα, ἤγουν ἡ ἀξία, ἡ ποιμαντική καί ἡ βασιλεία. Αἷς ἐκάτερος, ἀναλόγως ἑαυτῶν κατά τόν πρέποντα λόγον τῶν ἐπ' αὐτῶν λεγομένων τρόπων θεωρούμενος, τό δι' αὐτοῦ δηλούμενον "ἀπταιστως" μυστήριον δείκνυσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· "Ἄν εἰς Αἴγυπτον φεύγη, προθύμως συμφυγαδεύθητι· καλόν τῷ Χριστῷ συμφεύγειν διωκομένῳ. Ἄν ἐν Αἰγύπτῳ βραδύνη, κάλεσον αὐτόν ἐξ Αἰγύπτου, καλῶς ἐκεῖ προσκυνούμενον."

Δεῖ καθάπερ οἶμαι, πρός τῷ γινώσκειν εἰς Αἴγυπτον φυγόντα τόν Κύριον καί ὑπό τίνος διωκόμενον κατά τό ἀκόλουθον εἰδέναι. Φεύγει τοίνυν ὁ Κύριος οὐ μόνον ἀπλῶς εἰς Αἴγυπτον, ἀλλά καί ὑπό Ἡρώδου διωκόμενος, τοῦ τήνικαῦτα τῆς Ἰουδαίας γῆς βασιλεύοντος. Ἐρμηνεύεται δέ ὁ Ἡρόδης, ὡς φασί, πάθος, καί δερμάτινος, καί φύσις, ἡ δέ Αἴγυπτος καί αὐτή πολλαχῶς λαμβάνεται, κατά τάς ἐπ' αὐτῆ τῶν θεωρητικῶν τρόπων ἐπινοίας, ποτέ μέν εἰς τόν ἐνεστῶτα κόσμον, ποτέ δέ εἰς τήν σάρκα, ποτέ δέ εἰς τήν ἀμαρτίαν, ποτέ δέ εἰς τήν ἄγνοιαν, ποτέ δέ εἰς τήν κάκωσιν, καθ' ἣν μάλιστα νῦν ἐπιβολήν πρέπον ἐστίν ἐκδέξασθαι τήν εἰς Αἴγυπτον τοῦ Κυρίου φυγήν. Καλόν οὖν ἐστι συμφεύγειν εἰς Αἴγυπτον τῷ Χριστῷ, τουτέστι τῷ ἐν ἡμῖν διαγνωστικῷ θείῳ λόγῳ, διά νηπιότητα τέως διωκομένῳ, δι' ἡμᾶς τούς κατ' αὐτόν νηπιάζοντας, ὑπό τοῦ κρατοῦντος ἡμῶν ἔτι καί βασιλεύοντος διά τῶν ἐμπαθῶν τῆς σαρκός κινήματων χοϊκοῦ φρονήματος, (1300) εἰς τήν διά τῆς πρακτικῆς κάκωσιν, ἕως οὔ θάνατος ἡμῖν μνηυθῆ διά τῆς ἀπαθείας τῶν ζητούντων τήν ψυχὴν τοῦ ἐν ἡμῖν νηπιάζοντος θειοτάτου λόγου, τουτέστι τῶν τήν ἡμῶν κατά τόν λόγον θεοτελῆ ζωὴν νεκρῶσαι θελόντων, καί τήν χριστοειδῆ κατάστασιν, ἤγουν ἕξιν, ἀφανίσαι μαινομένων, τοῦ διά τῆς ἡμῶν ἀδιστακτοῦ κατά προαίρεσιν προθύμως ὡσπερ διά νεφέλης κούφης ἐπιβαίνοντος ἡμῶν τῆ Αἰγύπτῳ, λέγω δέ τῆ σαρκί, καί τὰ ταύτης κινήματά τε καί παθήματα ὡσπερ τινά χειροποίητα εἶδωλα κατασείοντος καί τῆς ἕδρας μετακινουῦντός τε καί παντελῶς τῆς

ψυχῆς ἀπωθουμένου, καί εἰς ἑαυτόν μετὰ τήν εἰκόνων ἀποβολήν δεόντως μετάγοντος τήν προσκύνησιν. Οὕτω μὲν οὖν συμφεύγομεν καλῶς τῷ Χριστῷ διωκομένῳ, τῆς σὺν αὐτῷ φυγῆς διὰ τῆς ἐκουσίου κακώσεως καλὸν λαμβάνοντες μισθὸν τήν ἀπάθειαν. Καλοῦμεν δὲ πάλιν τὸν Χριστόν ἐξ Αἰγύπτου μὴ ἔωντες τὸν ἐν ἡμῖν θεῖον τῆς διαγνώσεως λόγον μετὰ τῶν παθῶν ὑποχώρησιν καί τελείαν νέκρωσιν ταῖς κατὰ τῶν μὴ ὄντων μηχαναῖς ἀνοήτως προσανέχειν, μηδὲ σάρκα λόγον ἐν ἑαυτοῖς μόνον ἢ ἐν ἑτέροις ἡμῖν προσομιλοῦσιν αὐτόν συγχωροῦντες γινώσκεσθαι. Ἀλλὰ καλῶς τε καί πιστῶς ἐν τοῖς κατὰ τήν κάκωσιν τῆς πρακτικοῦς φιλοσοφίας τύποις διὰ τῶν ἀρετῶν προπαιδευθέντες ἀναβαίνωμεν ἐκ τούτων διὰ θεωρίας ἐπὶ τῶν ὧσιν εἰσι τύποι καί προχαράγματα γνῶσιν, ὥσπερ ἀπὸ τινος Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἰούδα καλῶς ἀναβαίνοντες καί τοὺς σὺν ἡμῖν ἀναβαίνειν διδάσκοντες, καί ἀπὸ τοῦ σάρκα λόγον εἰδέναι τὸν Χριστόν διὰ τῆς πρακτικῆς μεταβαίνωμεν ἐπὶ τὴν δόξαν τὴν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός αὐτοῦ γνῶσιν. Οὕτω τις καλῶς τε καί εὐσεβῶς συμφεύγει Χριστῷ διωκομένῳ, καί οὕτω πάλιν αὐτόν καλεῖ πρὸς θεωρίαν καί γνῶσιν ἀπὸ τῆς πρακτικῆς μεταβαίνων, πάντα ποιῶν σὺν τῷ λόγῳ κατὰ τὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ λόγου. Μὴ φανήτω δὲ σοι παράδοξον εἰς τὴν κατ' ἀρετὴν ληφθεῖσα νῦν ἡ Αἴγυπτος κάκωσιν, ἀλλ' ἐπίσηψον ἀκριβῶς τοῖς κατὰ τὴν Παλαιάν ἱστορηθεῖσι, πῶς οὐ μόνον τὸν Ἰσραήλ πλινθουργοῦντα, ἀλλὰ καί αὐτοὺς Αἰγυπτίους διὰ τῆς Μωσέως ἐπιδημίας εἰς φθοράν ἐβασάνιζε. Κάκωσις γάρ ὥσπερ καί σκότος, ὡς ἔφην, ἡ Αἴγυπτος ἐρμηνεύεται. Πᾶσα δὲ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ἐρμηνεία τὴν ἐπαινετὴν ἐπιδέχεται καί τὴν ψεκτὴν τοῦ ὑπ' ἐκείνου διὰ τῆς θεωρίας ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἔννοιαν. Εἰ τοίνυν σαρκὸς εὐεκτούσης καί πεινομένης τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ βασανίζεται καί σκοτίζεται τῆς τῶν ἀρετῶν ἕξεως καί τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως ὑποχωρούντων, τὸν αὐτόν τρόπον πάντως κατὰ τό εἶκος, καί τῆς ψυχῆς τῷ θείῳ κάλλει τῶν ἀρετῶν καί τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως φρουρουμένης τε καί λαπρυνομένης, ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ λόγου τὴν φυσικὴν εὐεξίαν ἀποβαλλομένης, ἐν ἧ κρυπτόμενος μᾶλλον δὲ βασιλεύων, ὁ τὴν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ δύναμιν ἔχων δράκων, οἷόν τις τῶν καλῶν σκεδαστῆς Φαραῶ ἀόρατος, διεῖρπε, τὴν ψυχὴν τοῖς καθ' ἁμαρτίαν δῆγμασι βάλλων, ὅς διὰ τοῦ κατα μέρος τό φρόνημα τῆς σαρκὸς σβέννυσθαι κατὰ τὴν πρακτικὴν κακοῦσιαν (1301) ὑποχωρεῖ τελείως νεκρούμενος, οὐδέ ἵχνος τῆς ποτε τυραννίδος εἰκότως ἀφείς, ὥστε βοᾶν διὰ Χριστοῦ δύνασθαι τοὺς τῆς ἐλευθερίας τετυχηκότας, καί πρό τῆς γενικῆς ἀναστάσεως διὰ τὴν ἤδη γεγενημένην αὐτοῖς τῆς προαιρέσεως ἐθελούσιον ἀνάστασιν, Ποῦ σου, θάνατε, τό κέντρον ; ποῦ σου, ἄδη, τό νίκος; τὴν ἡδονὴν λέγοντες τῆς σαρκὸς τὴν συνημμένην αὐτῇ τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀπάτην, δι' ὧν ποτε πρό τοῦ Χριστοῦ κρατῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ παμμίαιρος διάβολος ἀφειδῶς διετίτρα τῷ κέντρῳ τῆς ἡδονῆς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, καί φιλονείκως τῷ ξίφει τῆς ἀπάτης πρὸς ἀπώλειαν αὐτὴν ὑπεσύρετο.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὰ Φῶτα λόγου, εἰς τό· " Εἶπερ ἀσεβεῖν αὐτοὺς ἔδει πάντως, καί τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀποπεσεῖν, εἰς εἶδωλα κατενεχθέντας καί τέχνης ἔργα καί χειρῶν πλάσματα, μὴ ἄλλο τι κατ' αὐτῶν εὐξασθαι τοὺς νοῦν ἔχοντας, ἢ τοιαῦτα σεβασθῆναι καί οὕτω τιμῆσαι."

Τούτων ἀναγνωσθέντων εἶπατε, τινές τῶν ἀκρωμένων ἐπέσκηψαν τῷ διδασκάλῳ, φάσκοντες μὴ δίκαιον εἶναι τοὺς νοῦν ἔχοντας καί εὐαγγελικῶς ζῆν προθεμένους κατὰ

τινος εὐξασθαι τοιαῦτα σεβασθῆναι καὶ οὕτω τιμῆσαι. Πρὸς οὐς ἔμόν μὲν οὐδέν, ὃ δὲ παρά τινος γέροντος τὰ θεῖα σοφοῦ καὶ τὴν τῶν Πατέρων περὶ πολλοῦ ποιουμένου διδασκαλίαν ἐδιδάχθην περὶ τούτου, φημί. Ὁ ἅγιος καὶ μακάριος Πατὴρ ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Γρηγόριος, ὃ οὗτοι, (ὡς γὰρ παροῦσιν αὐτοῖς διαλεχθήσομαι), θεασάμενος τοὺς Ἕλληνας προηγουμένως οὕτως ἀλόγως πλανηθέντας, καὶ τῆς περὶ τοῦ κυρίως ὄντος Θεοῦ πάμπαν ἐννοίας ἀπαχθέντας, συμπαθείας νόμῳ ταῦτα διέξεισιν, ἵνα ἐκ τῆς τῶν σεβασμάτων ἀλογίας τε καὶ εὐτελείας, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν βδελυρίας, πολλῇ τῶν ἐπιχειρηματικῶν λόγων αὐτοῖς γενομένη τῶν σεβασμάτων ἀνασκευῆ ῥάσθη γένηται αὐτοῖς πρὸς ὀρθοτομίαν ἢ ἀνοδος, προσέτι γε μὴν καὶ μηδὲ τινα τούτων κακοδοξία κατασυρῆναι, διὰ τὸ τὴν ἀπάτην ἐκ τοῦ προχείρου πᾶσιν εὐδῆλον εἶναι καὶ εὐφώρατον, μηδενὶ τιμίῳ δοκοῦντι συγκαλύπτουσαν το λανθάνον κακόν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Οὗ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις, ἔλλαμψις δὲ πόθου πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τό μέγα ἐφιεμένοις."

Φασὶν οἱ τῶν θείων ἐπιστήμονες μυστηρίων ὅτι ἔνθα κάθαρσις ψυχῆς ἢ διὰ τῶν ἀρετῶν, ἐκεῖ καὶ ἔλλαμψις γνώσεως μετὰ τὴν εὐσεβῆ τῶν ὄντων διάσκεψιν ἀναφαίνεται, πρὸς τὴν τοῦ θείου κατανόησιν (1304) τὴν ψυχὴν ἀναβιβάζουσα, καὶ τὸν πόθον αὐτῆς προσηλοῦσα τῷ ἐσχάτῳ τῶν ὀρεκτῶν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἐν τῷ μεγίστῳ καὶ ὑπὲρ τό μέγα κυρίως ὑπάρχων καὶ γινωσκόμενος "ἐν τοῖς μεγίστοις" μὲν, ὡς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁμοουσίῳις καὶ ὁμοδυνάμοις, ἀσυγχύτοις τε τῇ ἀκριβεῖ καὶ ἀμεταβόλῳ περὶ ἐκάστην ιδιότητα, ἀγεννησίᾳ λέγω καὶ γεννήσει καὶ ἐκπορεύσει. "ἐν τῷ μεγίστῳ" δέ, διὰ τὸ κατ' οὐσίαν ἐν καὶ ταῦτόν καὶ μοναδικόν τῆς θεότητος ὑπὲρ τό μέγα δέ, διὰ τὸ "μὴ ποσῶ τινη ἢ μεγέθει ἢ πηλικότητι περιγράφεσθαι" καὶ πέρασί τισι διαλαμβάνεσθαι τό θεῖον. Πᾶν γάρ μέγεθος πεπερασμένον ἐστὶ, τό δὲ θεῖον μόνον ἀπέραντον, ἢ φησὶν ὁ μέγας Δαβὶδ, Μέγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα, καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας, ὡς οὐδενὶ περιορισμῷ περατούμενον, διὸ καὶ ἄπειρον, ἢ ἔχον φθάνουσαν αὐτό τὴν οἴανουῖν χρόνου καὶ φύσεως ἐννοίαν, καθ' ἣν ἢ τεχνικὴ τῶν λογικῶν ἐπιχειρημάτων μέθοδος τοῖς τὰ τοιαῦτα σπουδασταῖς ἐπενοήθη δι' ἣν μάλιστα καὶ μεθ' ἣς ἀδόκιμοι περὶ τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν ἀπεδείχθησαν, πᾶν ὃ τοῖς σφῶν αὐτῶν λογισμοῖς μὴ γέγονεν ἀλωτόν, μήτε εἶναι τό παράπαν πιστεύσαντες. Δηλοῖ δὲ τὰ προειρημένα λέγων ὁ διδάσκαλος ἐκ τοῦ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς αὐτοῖς χρήσασθαι λόγοις. Λέγει οὖν ἐν τῷ εἰς τὸν Κατάπλου τῶν ἀπὸ Αἰγύπτου λόγῳ, θεολογικῶς οὕτως διεξιὼν περὶ τῆς ἀκτίστου καὶ θείου οὐσίας, καὶ τῆς κτιστῆς καὶ ἀρχῆς τοῦ εἶναι λαβούσης φύσεως. " Καλεῖται δὲ ἢ μὲν Θεός, καὶ ἐν τρισὶ τοῖς μεγίστοις ἴσταται, αἰτίῳ καὶ δημιουργῷ καὶ τελειοποιῷ τῷ Πατρί λέγω καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ αὐθὶς ἐν τῷ περὶ Βαπτίσματος λόγῳ περὶ τῆς ἐν τρισὶν ἀγίαις ὑποστάσεσι μίας καὶ τῆς αὐτῆς ἀγίας θεότητος διαλαμβάνων φησὶ, "Πάντοθεν ἴσην, τὴν αὐτὴν πάντοθεν, ὡς ἐν οὐρανοῦ κάλλος καὶ μέγεθος, τριῶν ἀπείρων ἄπειρον συμφυῖαν." Αὐτός οὖν ἑαυτοῦ καθέστηκεν ἐρμηνευτῆς ὁ διδάσκαλος τοῖς μὴ παρέργως ἐντυγχάνουσι τοῖς αὐτοῦ θεοφράστου λόγοις.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Καινοτομοῦνται φύσεις, καί Θεός ἄνθρωπος γίνεται. "

Οἱ τά πολλά τῶν θείων μυστηρίων ἐκ τῶν ὁπαδῶν καί ὑπηρετῶν γενομένων τοῦ Λόγου, καί αὐτόθεν ἀμέσως τήν τῶν ὄντων μυηθέντων γνῶσιν, κατά διαδοχὴν διὰ τῶν πρό αὐτῶν εἰς αὐτούς διαδοθέντα λαβόντες ἅγιοι φασιν πέντε διαιρέσεις διελήφθαι τήν πάντων τῶν γεγονότων ὑπόστασιν· ὧν πρώτην μέν φασιν εἶναι τήν διαιρουσαν τῆς ἀκτίστου φύσεως τήν κτιστὴν καθόλου φύσιν, καί διὰ γενέσεως τό εἶναι λαβοῦσαν. Φασί γάρ τόν Θεόν ἀγαθότητι (1305) πεπονηκότα τῶν ὄντων ἀπάντων λαμπράν διακόσμησιν, μή αὐτόθεν αὐτῇ καταφανῆ γενέσθαι τινά καί διακρίνουσαν ἄγνοιαν διαίρεσιν λέγοντες. Τήν γάρ φυσικῶς ἀλλήλων ταῦτα διαιρουσαν, μηδέποτε δεχομένην εἰς μίαν οὐσίαν ἔνωσιν, ὡς τόν ἕνα καί τόν αὐτόν μή δυναμένην ἐπιδέξασθαι λόγον εἶασαν ἄρρητον. Δευτέραν δέ, καθ' ἣν ἡ διὰ κτίσεως τό εἶναι λαβοῦσα σύμπασα φύσις ὑπό Θεοῦ διαιρεῖται εἰς νοητά καί αἰσθητά. Τρίτην, καθ' ἣν ἡ αἰσθητή φύσις διαιρεῖται εἰς οὐρανόν καί γῆν. Τετάρτην δέ, καθ' ἣν ἡ γῆ διαιρεῖται εἰς παράδεισον καί οἰκουμένην, καί Πέμπτην, καθ' ἣν ὁ ἐπί πᾶσιν, ὡςπερ τι τῶν ὄλων συνεκτικώτατον ἐργαστήριον, καί πᾶσι τοῖς κατά πᾶσαν διαίρεσιν ἄκροις δι' αὐτοῦ φυσικῶς μεσιτεύων ἀγαθοπρεπῶς κατά γένεσιν τοῖς οὖσιν ἐπεισαχθεῖς ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς ἄρσεν καί θῆλυ, πᾶσαν ἔχων δηλαδή φυσικῶς ταῖς τῶν ἄκρων πάντων μεσότησι διὰ τῆς πρὸς τά ἄκρα πάντα τῶν ἰδίων μερῶν σχετικῆς ιδιότητος τήν πρὸς ἔνωσιν δύναμιν, δι' ἧς ὁ κατά τήν αἰτίαν τῆς τῶν διηρημένων γενέσεως συμπληρούμενος τρόπος ἔμελλε τοῦ θείου σκοποῦ τό μέγα μυστήριον ἐκδηλον δι' ἑαυτοῦ καταστήσαι, τήν πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ἄκρων ἑναρμονίως ἀπό τῶν προσεχῶν ἐπὶ τά πόρρω, καί τῶν ἡττόνων ἐπὶ τά κρείττονα καθεξῆς ἀνατατικῶς προοιοῦσαν, εἰς Θεόν ἀποπερατώσας ἔνωσιν. Τούτου δὲ χάριν ἔσχατος ἐπεισάγεται τοῖς οὖσιν ὁ ἄνθρωπος, οἶονεῖ σύνδεσμός τις φυσικός τοῖς καθόλου διὰ τῶν οἰκείων μερῶν μεσιτεύων ἄκροις, καί εἰς ἕνα ἕνα τῶν τῶν πολλῶν κατά τήν φύσιν ἀλλήλων διεστηκότα τῶ διαστήματι, ἵνα τῆς πρὸς Θεόν, ὡς αἴτιον, τά πάντα συναγωγῆς ἐνώσεως ἐκ τῆς ἰδίας πρότερον ἀρξάμενος διαιρέσεως καθεξῆς διὰ τῶν μέσων εἰρμῶ καί τάξει προβαίνων εἰς τόν Θεόν λάβῃ τό πέρας τῆς διὰ πάντων κατά τήν ἔνωσιν γινομένης ὑψηλῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι διαίρεσις, τήν μηδαμῶς ἡτρημένην δηλαδή κατά τόν προηγούμενον λόγον τῆς περὶ τήν γένεσιν τοῦ ἀνθρώπου θείας προθέσεως κατά τό θῆλυ καί τό ἄρσεν ιδιότητα τῆς περὶ τήν θείαν ἀρετὴν ἀπαθεστάτη σχέσει πάντη τῆς φύσεως ἐκτιναξάμενος, ὥστε δειχθῆναί τε καί γενέσθαι κατά τήν θείαν πρόθεσιν ἄνθρωπον μόνον, τῆς κατά τό ἄρσεν καί τό θῆλυ προσηγορία μὴ διαιρούμενον, καθ' ὃν καί προηγουμένως γεγένηται λόγον τοῖς νῦν περὶ αὐτόν οὖσι τμήμασι μὴ μεριζόμενον, διὰ τήν τελείαν πρὸς τόν ἴδιον, ὡς ἔφην, λόγον καθ' ὃν ἔστιν γνῶσιν· εἶτα τόν παράδεισον καί τήν οἰκουμένην διὰ τῆς οἰκείας ἀγιοπρεποῦς ἀγωγῆς ἐνώσας μίαν ποιήσῃε γῆν, μὴ διαιρούμενην αὐτῶν κατά τήν τῶν μερῶν αὐτῆς διαφοράν, ἀλλὰ μᾶλλον συναγομένην, ὡς μηδεμίαν πρὸς μηδέν τῶν αὐτῆς ὑπαγωγῆν παθόντι μερῶν· εἶτα οὐρανόν καί γῆν ἐνώσας διὰ τήν πρὸς ἀγγέλους τῆς ζωῆς παντὶ τρόπῳ κατ' ἀρετὴν, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώποις, ταυτότητα μίαν ποιήσῃεν ἀδιαίρετον (1308) πάντη πρὸς ἑαυτήν τήν αἰσθητὴν κτίσιν, μὴ διαιρουμένην αὐτῶν τοπικῶς τό παράπαν τοῖς διαστήμασι, κούφῳ γενομένῳ τῶ πνεύματι καί μηδενί βάρει σωματικῶν κατεχομένῳ πρὸς γῆν, καί τῆς πρὸς οὐρανοὺς ἀναβάσεως εἰργομένῳ διὰ τήν πρὸς ταῦτα τοῦ νοῦ τελείαν ἀορασίαν γνησίως πρὸς τόν Θεόν ἐπειγομένου, καί σοφῶς ποιουμένου τῆς πρὸς αὐτόν ἀνατάσεως ἐφεξῆς, ὡς ἐν ὁδῶ κοινῇ, φυσικῶς τοῦ πρό αὐτοῦ τό φθάσαν ἐπίβασιν· εἶτα τά νοητά καί τά αἰσθητά πρὸς τούτοις ἐνώσας διὰ τήν πρὸς ἀγγέλους κατά τήν

γνώσιν ἰσότητα μίαν ποιήσῃ κτίσιν τήν ἅπασαν κτίσιν, μή διαιρουμένην αὐτῷ κατὰ τήν γνώσιν καί τήν ἀγνωσίαν, ἴσης αὐτῷ πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἀνελλιπῶς γενομένης τῶν ἐν τοῖς οὐσί λογῶν γνωστικῆς ἐπιστήμης, καθ' ἣν ἡ τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἀπειρόδωρος χύσις ἐπιγενομένη κατὰ τό θεμιτόν ἀκραιφνῶς λοιπόν τήν περί Θεοῦ καί ἀμεσιτεῦτως παρέχεται τοῖς ἀξίοις ἀδιάγνωστον καί ἀνερμήνευτον ἔννοιαν· καί τέλος ἐπί πᾶσι τούτοις, καί κτιστήν φύσιν τῇ ἀκτίστῳ δι' ἀγάπης ἐνώσας (ὡ τοῦ θαύματος τῆς περί ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας) ἐν καί ταυτόν δείξειε κατὰ τήν ἔξιν τῆς χάριτος, ὅλος ὅλῳ περιχωρήσας ὀλικῶς τῷ Θεῷ, καί γενόμενος πᾶν εἴ τί πέρ ἐστιν ὁ Θεός, χωρίς τῆς κατ' οὐσίαν ταυτότητος, καί ὅλον αὐτόν ἀντιλαβών ἑαυτοῦ τόν Θεόν, καί τῆς ἐπ' αὐτόν τόν Θεόν ἀναβάσεως οἷον ἔπαθλον αὐτόν μονώτατον κτησάμενος τόν Θεόν, ὡς τέλος τῆς τῶν κινουμένων κινήσεως, καί στάσιν βάσιμόν τε καί ἀκίνητον τῶν ἐπ' αὐτόν φερομένων, καί παντός ὄρου καί θεσμοῦ καί νόμου, λόγου τε καί νοῦ, καί φύσεως ὄρον καί πέρας ἀόριστόν τε καί ἄπειρον ὄντα.

Ἐπειδή τοίνυν φυσικῶς, ὡς δεδημιούργητο, περί μέν τό ἀκίνητον, ὡς ἀρχήν ἰδίαν (φημί δέ τόν Θεόν) ὁ ἄνθρωπος οὐ κεκίνητο, περί δέ τά ὑπ' αὐτόν, ὧν αὐτός θεόθεν ἄρχειν ἐπιτάγη, παρά φύσιν ἐκὼν ἀνοήτως κεκίνηται, τῇ πρὸς ἔνωσιν τῶν διηρημένων δοθείση αὐτῷ φυσική δυνάμει κατὰ τήν γένεσιν εἰς τόν τῶν ἠνωμένων μᾶλλον διαίρεσιν παραχρησάμενος, καί ταύτη μικροῦ δεῖν ἐλεεινῶς εἰς τό μή ὄν πάλιν κινδυνεύσας μεταχωρήσαι, διά τοῦτο καινοτομοῦνται φύσεις, καί παραδόξως ὑπέρ φύσιν περί τό φύσει κινούμενον ἀκινήτως, ἴν' οὕτως εἴπω, κινεῖται τό πάντη κατὰ φύσιν ἀκίνητον, καί Θεός ἄνθρωπος γίνεται, ἵνα σώσῃ τόν ἀπολόμενον ἄνθρωπον, καί τῆς κατὰ τό πᾶν καθόλου φύσεως δι' ἑαυτοῦ τά κατὰ φύσιν ἐνώσας ῥήγματα, καί τοὺς καθόλου τῶν ἐπί μέρος προφερομένους λόγους, οἷς ἡ τῶν διηρημένων γίνεσθαι πέφυκεν ἔνωσις, δείξας τήν μεγάλην βουλήν πληρώσει τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, εἰς ἑαυτόν ἀνακεφαλαιώσας τά πάντα, τά ἐν τῷ οὐρανῷ καί τά ἐπί τῆς γῆς, ἐν ᾧ καί ἐκτίσθησαν. Ἀμέλει τοι τῆς καθόλου τῶν πάντων πρὸς ἑαυτόν ἐνώσεως ἐκ τῆς ἡμῶν (1309) ἀρξάμενος διαιρέσεως γίνεται τέλειος ἄνθρωπος, ἐξ ἡμῶν δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς, πάντα τά ἡμῶν ἀνελλιπῶς ἔχων, ἀμαρτίας χωρίς, τῆς κατὰ φύσιν ἀκολουθίας γαμικῆς οὐδόλως εἰς τοῦτο προσδεηθείς ὁμοῦ τε καί κατὰ τό αὐτό δεικνύς, ὡς οἶμαι, τυχόν ὡς ἦν καί ἄλλος τρόπος τῆς εἰς πλῆθος τῶν ἀνθρώπων αὐξήσεως προεγνωσμένος Θεῷ, εἰ τήν ἐντολήν ὁ πρῶτος ἐφύλαξεν ἄνθρωπος καί πρὸς κτηνωδίαν ἑαυτόν τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων μή κατέβαλε, καί τήν κατὰ τό ἄρῆν καί θῆλυ διαφοράν τε καί διαίρεσιν τῆς φύσεως ἐξωθούμενος, ἧς πρὸς τό γενέσθαι, καθάπερ ἔφη, ἄνθρωπος, οὐδόλως προσεδείθη, ὧν δέ ἄνευ εἶναι τυχόν ἐστι δυνατόν. Ταῦτα εἰς τό διηνεκές παραμεῖναι οὐκ ἀνάγκη. Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὔτε ἄρῆν οὔτε θῆλυ. Εἶτα τήν καθ' ἡμᾶς ἀγίας οἰκουμένην διά τῆς οἰκείας ἀνθρωποπρεποῦς ἀναστροφῆς μετά θάνατον εἰς τόν παράδεισον ἀπαραποδίστως χωρεῖ, καθὼς τῷ ληστῇ ἀψευδῶς ἐπηγγείλατο, Σήμερον, φήσας, ἔση μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἐντεῦθεν ὡς κατ' αὐτόν λοιπόν μή ἐχούσης πρὸς τόν παράδεισον διαφοράν τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης πάλιν ἐπ' αὐτῆς ἐφάνη τοῖς μαθηταῖς συνδιαιτώμενος μετά τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, δεικνύς ὡς ἡ γῆ μία οὔσα τυγχάνει πρὸς ἑαυτήν ἀδιαίρετος, τόν καθ' ὃν ἐστι λόγον τῆς κατὰ τήν διαφοράν διαιρέσεως ἐλεύθερον διασώζουσα. Εἶτα διά τῆς εἰς οὐρανόν ἀναλήψεως τόν οὐρανόν ἠνωσε δηλονότι καί τήν γῆν, καί μετά τούτου τοῦ γηϊνοῦ σώματος τοῦ ἡμῖν ὁμοουσίου χωρήσας εἰς οὐρανόν μίαν οὔσαν τῷ κατ' αὐτήν καθολικωτέρῳ λόγῳ πᾶσαν τήν αἰσθητόν φύσιν ἀπέδειξε, τῆς τεμουσῆς

αὐτήν ἐν ἑαυτῷ διαιρέσεως ἀμαυρώσας τὴν ἰδιότητα. Ἐπειτα πρὸς τούτοις, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ καθεξῆς διὰ πάντων τῶν κατ' οὐρανόν θείων καὶ νοητῶν ταγμάτων διελθὼν μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, τουτέστι τελείας τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἦνωσε, τὴν πρὸς τὸ ἓν τῆς ὅλης κτίσεως κατὰ τὸν ἑαυτῆς ἀρχικώτατον τε καὶ καθολικώτατον λόγον σύννευσιν δείξας ἐν ἑαυτῷ παντελῶς ἀδιαίρετον τε καὶ ἀστασίαστον. Καὶ τέλος ἐπὶ πᾶσι τούτοις κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς αὐτὸν γένηται τὸν Θεόν, ἐμφανισθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν δηλονότι, καθὼς γέγραπται, τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὡς ἄνθρωπος ὁ καθ' οἰονδήποτε τρόπον μηδέποτε τοῦ Πατρός ὡς Λόγος χωρισθῆναι δυνάμενος, πληρώσας ὡς ἄνθρωπος ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ καθ' ὑπακοὴν ἀπαράβατον ὅσα προώρισεν αὐτὸς ὡς Θεὸς γενέσθαι, καὶ τελειώσας πᾶσαν βουλήν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχρειωσάντων τῇ παραχρήσει τὴν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν φυσικῶς πρὸς τοῦτο δοθεῖσαν δύναμιν, καὶ πρῶτον ἐνώσας ἡμῖν ἑαυτοὺς ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρβρον καὶ τὸ θῆλυ διαφορᾶς, καὶ ἀντὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἷς ὁ τῆς διαιρέσεως ἐνθεωρεῖται μάλιστα τρόπος (1312), ἀνθρώπους μόνον κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἀποδείξας, κατ' αὐτὸν δι' ὅλου μεμορφωμένους καὶ σώαν αὐτοῦ καὶ παντελῶς ἀκίβδηλον τὴν εἰκόνα φέροντας, ἧς κατ' οὐδένα τρόπον οὐδὲν τῶν φθορᾶς γνωρισμάτων ἄπτεται, καὶ σὺν ἡμῖν καὶ δι' ἡμᾶς τὴν ἅπασαν κτίσιν διὰ τῶν μέσων ὡς μερῶν ἰδίων τὰ ἄκρα περιλαβὼν καὶ περὶ ἑαυτὸν ἀλύτως ἀλλήλοις διασφίγγας παράδεισον καὶ οἰκουμένην, οὐρανόν καὶ γῆν, αἰσθητὰ καὶ νοητὰ, ὡς σῶμα καὶ αἴσθησιν καὶ ψυχὴν καθ' ἡμᾶς ἔχων καὶ νοῦν, οἷς ὡς μέρεσι καθ' ἕκαστον τὸ ἐκάστω καθόλου συγγενές οἰκειωσάμενος ἄκρον κατὰ τὸν προαποδοθέντα τρόπον θεοπρεπῶς τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο, μίαν ὑπάρχουσαν τὴν ἅπασαν κτίσιν δείξας, καθάπερ ἄνθρωπον ἄλλον, τῇ τῶν μερῶν ἑαυτῆς πρὸς ἄλληλα συνόδῳ συμπληρουμένην καὶ πρὸς ἑαυτὴν νεύουσαν τῇ ὁλότητι τῆς ὑπάρξεως, κατὰ τὴν μίαν καὶ ἀπλὴν καὶ ἀπροσδιόριστον, τῆς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγωγῆς καὶ ἀδιάφορον ἔννοιαν, καθ' ἣν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν πᾶσα ἢ κτίσις ἐπιδέξασθαι δύναται λόγον παντελῶς ἀδιάκριτον, τὸ "Ὅκ ἦν" τοῦ "εἶναι" πρεσβύτερον ἔχουσα.

Πάντα γὰρ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον ἀλλήλοις συνεμπίπτει καθ' ὅτι οὖν πάντως, εἰ καὶ μὴ πάντη, τὰ μετὰ Θεόν ὄντα καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ εἶναι διὰ γενέσεως ἔχοντα, μηδενὸς καθόλου τῶν ὄντων, μηδὲ τῶν ἄγαν τιμίων καὶ ὑπερβεβηκότων τῆς πρὸς τὸ ἄγαν ἄσχετον γενικῆς σχέσεως, παντάπασιν φυσικῶς ἀπολελυμένου, μήτε μὴν τοῦ ἐν τοῖς οὖσιν ἀτιμωτάτου τῆς πρὸς τὰ ἀτιμωτάτα κατὰ φύσιν γενικῆς παντελῶς ἀπολιμπανομένου καὶ ἀμοιροῦντος σχέσεως. Πάντα γὰρ τὰ ταῖς οἰκείαις ἰδίως διαφοραῖς ἀλλήλων διακεκριμένα ταῖς καθόλου καὶ κοιναῖς γενικῶς ταυτότησιν ἠνῶνται, καὶ πρὸς τὸ ἓν καὶ ταυτόν ἀλλήλοις γενικῶς τινι λόγῳ φύσεως συνωθοῦνται, οἷον τὰ μὲν γένη κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλήλοις ἐνούμενα τὸ ἓν ἔχει καὶ ταυτόν καὶ ἀδιαίρετον. Οὐδὲν γὰρ τῶν καθόλου καὶ περιεχόντων καὶ γενικῶν τοῖς ἐπὶ μέρους καὶ περιεχομένοις καὶ ἰδικοῖς παντελῶς συνδιαιρεῖται. Οὐ γὰρ ἔστι γενικόν εἶναι δύναται τὸ μὴ συνάγον τὰ διηρημένα φυσικῶς, ἀλλὰ συνδιαιρούμενον αὐτοῖς, καὶ τῆς οἰκείας μοναδικῆς ἐνότητος ἐξιστάμενον. Πᾶν γὰρ γενικόν κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον ὅλον ὅλοις ἀδιαίρετως τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἐνικῶς ἐνυπάρχει, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ὅλον ἐνθεωρεῖται γενικῶς. Τὰ δὲ εἶδη κατὰ τὸ γένος ὡσαύτως τῆς ἐν τῇ διαφορᾷ ποικιλίας ἀπολυθέντα τὴν πρὸς ἄλληλα ταυτότητα δέχεται. Τὰ ἄτομα δὲ κατὰ τὸ εἶδος τὴν πρὸς ἄλληλα δεχόμενα σύμβασιν ἐν καὶ ταυτόν ἀλλήλοις πάντη καθέστηκε, τῇ ὁμοφυίᾳ τὸ ἀπαράλλακτον ἔχοντα καὶ διαφορᾶς πάσης ἐλεύθερον. Τὰ δὲ συμβεβηκότα κατὰ τὸ

υποκείμενον ἀλλήλοις συγκριθέντα τό ἐνιαῖον ἔχει, τῷ ὑποκειμένῳ παντελῶς μὴ σκεδαννύμενον. Καί μάρτυς τούτων ἀψευδής ὁ ἀληθής θεηγόρος, ὁ μέγας καί ἅγιος Διονύσιος (1313) ὁ Ἀρεοπαγίτης, ἐν τῷ περὶ τελείου καί ἐνός κεφαλαίῳ τῆς Περί θείων ὀνομάτων πραγματείας οὕτως φάσκων· "Οὐδέ γάρ ἐστι πλῆθος ἀμέτοχόν πη τοῦ ἐνός, ἀλλά τό μὲν πολλά τοῖς μέρεσιν ἐν τῷ ὄλῳ, καί τό πολλά τοῖς συμβεβηκόσιν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, καί τά πολλά τῷ ἀριθμῷ ἢ ταῖς δυνάμεσιν ἐν τῷ εἶδει, καί τό πολλά τοῖς εἶδεσιν ἐν τῷ γένει, καί τό πολλά τοῖς προόδοις ἐν τῇ ἀρχῇ, καί οὐδέν ἐστι τῶν ὄντων ὃ μὴ μετέχει πη τοῦ ἐνός." Καί ἀπλῶς, ἵνα συνελών εἴπω, πάντων τῶν διηρημένων καί μερικῶν οἱ λόγοι τοῖς τῶν καθόλου καί γενικῶν, ὡς φασι, περιέχονται λόγοις, καί τούς μὲν τῶν γενικωτέρων καί καθολικωτέρων λόγους ὑπό τῆς σοφίας συνέχεσθαι, τούς δέ μερικῶν ποικίλως τοῖς τῶν γενικῶν ἐνισχημένους ὑπό τῆς φρονήσεως περιέχεσθαι, καθ' ἣν ἀπλούμενοι πρότερον, καί τήν ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς ὑποκειμένοις ἀπολύοντες συμβολικὴν ποικιλίαν, ὑπό τῆς σοφίας ἐνίζονται, τήν εἰς ταυτότητα τοῖς γενικωτέροις συμφυῖαν δεξάμενοι. Σοφία δέ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί φρόνησις ἐστίν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καί καθόλου τῶν ὄντων συνέχων τῇ δυνάμει τῆς σοφίας, καί τά συμπληρωτικά τούτων μέρη περιέχων τῇ φρονήσει τῆς συνέσεως ὡς πάντων φύσει δημιουργός καί προνοητής, καί εἰς ἐν ἄγων τά διεστῶτα δι' ἑαυτοῦ, καί τόν ἐν τοῖς οὔσι καταλύων πόλεμον, καί πρὸς εἰρηνικὴν φιλίαν τά πάντα καί ἀδιαίρετον συνδέων ὁμόνοιαν, τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί τά ἐπὶ τῆς γῆς, καθὼς φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος.

Ἄλλη εἰς τό αὐτό ἄπορον θεωρία.

Καινοτομοῦνται πάλιν αἱ φύσεις, τῆς μὲν θείας δι' ἀγαθότητα καί φιλανθρωπίαν ἄμετρον τῆς καθ' ἡμᾶς κατά θέλησιν ἐκούσιον σαρκικῆς ὑπερφυῶς ἀνεχομένης γεννήσεως, τῆς ἡμετέρας δέ παραδόξως ἄπορον τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ξένῳ παρά τήν φύσιν θεσμῷ τήν λογικῶς ἐψυχωμένην γεωργούσης σάρκα, κατά πάντα τήν αὐτὴν ἡμῖν οὐσαν καί ἀπαράλλακτον χωρὶς ἀμαρτίας, καί τό δὴ παραδοξότερον, μηδέν τοῦ νόμου τῆς παρθενίας τῆς γενομένης μητρός διὰ τῆς γεννήσεως τό σύνολον μειωθέντος. Καινοτομία δέ κυρίως οὐ μόνον τό γεννηθῆναι χρονικῶς κατά σάρκα τόν ἀνάρχως ἤδη γεγεννημένον ἀφράστως ἐκ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός Θεόν Λόγον, ἀλλά καί τό δοῦναι σάρκα τήν ἡμετέραν φύσιν ἄνευ σποράς, καί τό τεκεῖν παρθένου ἄνευ φθοράς. Τούτων γάρ ἕκαστον φανεράν ἔχον τήν καινοτομίαν τόν καθ' ὃν γέγονεν ἄρρητόν τε καί ἄγνωστον λόγον παντελῶς ἀποκρύπτεται κατά ταυτόν καί ἀποδείκνυσι, τό μὲν τῷ ὑπέρ φύσιν καί γνῶσιν τρόπῳ, τό δέ τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, ᾧ πάντα τά ὑπέρ φύσιν καί γνῶσιν ἀλίσκεσθαι πέφυκεν. (1316) Οὕτω μὲν οὖν, κατ' ἐμέ φάναι, τό ἄπορον ὡς δυνατόν ἐπιλέλυται, καί οὐκ οἶδ' ὅπως ἐτέρως αὐτό χρή διεξελεθῆναι. Τῆς σῆς δ' ἂν εἴη φιλοσοφίας ἢ ἐγκρίναι τά εἰρημένα, ἢ τά κρείττω παρ' ἑαυτῆς σοφώτερον ἐξευρεῖν τε καί φράσαι, καί μεταδοῦναι μοι καρπὸν γνώσεως ὑψηλῆς καί μηδέν ἐχούσης ἐπίγειον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τό βάπτισμα β' λόγου, εἰς τό "Τρισὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος, τήν ἐκ σωμάτων, τήν ἐκ βαπτίσματος, τήν ἐξ ἀναστάσεως" εἶτα ἐπειπόντος τούτοις τινά, καί τά γεννήσεις ἐρμηνεύοντος, φῆσαι, " Ταύτας δέ τὰς γεννήσεις ἀπάσας παρ' ἑαυτοῦ τιμήσας ὁ ἐμός Χριστός φαίνεται, τήν μὲν τῷ ἐμφυσηματι τῷ πρώτῳ καί ζωτικῷ, τήν δέ τῇ σαρκώσει καί τῷ βαπτίσματι ὅπερ αὐτός ἐβαπτίσατο, τήν δέ τῇ

ἀναστάσει ἤς αὐτός ἀπήρξατο, ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὕτω καί πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γενέσθαι καταξιώσας."

Πῶς ἐν τούτοις ὁ θεόφρων οὗτος διδάσκαλος δοκεῖ περιττοτέραν τὴν ἐπανάληψιν τῶν προῤῥηθέντων πεποηκέναι; Τρισσὴν γάρ εἰπὼν γέννησιν, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος, τὴν ἐξ ἀναστάσεως, ἐπήγαγεν ὡσπερ ἐπιλαθόμενος διὰ τῆς δοκούσης περιττῆς εἶναι φράσεως καὶ τετάρτην διὰ τοῦ φάναι, "Τὴν μὲν τῷ ἐμφυσηματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ." Ἦς γάρ μετὰ τῶν τριῶν οὐκ ἐμνημόνευσε γεννήσεων ὡς περὶ προλεχθείσης ἐπήγαγεν εἰπὼν, "Τὴν μὲν τῷ ἐμφυσηματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ." Πῶς οὖν τοῦτο κατ' ἀλήθειαν εἴρηκεν ὁ διδάσκαλος, οἶδε πάντως ὁ κατ' ἀρετὴν αὐτῷ γεγονώς παραπλήσιος, καὶ μὴ πόρρω τῆς αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα σοφῆς ἐπιστήμης διεστηκώς. Ὅσον δ' οὖν ἐμέ γινώσκειν κατὰ τὸ ἐμῆς ἀσθενοῦς διανοίας ἀβληχρόν, οὐκ οἶμαι περιττὴν εἶναι τὴν ἐπαχθεῖσαν τετάρτην γέννησιν, ἀλλὰ μᾶλλον συμπληρωτικὴν τῆς ἐκ σωμάτων προτεθείσης γεννήσεως, καὶ ἐρμηνευτικὴν τῶν ἐπ' αὐτῇ θεῖων λόγων τε καὶ τρόπων. Ὁ γάρ τῆς γενέσεως ἔνεκεν τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἄνθρωπος γενέσθαι καταδεξάμενος χάριν οὐκ ἀπαξιώσας, διὰ μὲν τῆς γενέσεως τὴν πρὸς τὸν πεσόντα συγκατάβασιν, διὰ δὲ τῆς γεννήσεως τὴν πρὸς τὸν καταδεδικασμένον ἐκουσίον κένωσιν ἐπιδείξατο· τῇ μὲν γενέσει φυσικῶς εἰς ταυτόν τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὴν ζωτικὴν ἀγόμενος ἔμπνευσιν, ἐξ ἧς τὸ κατ' εἰκόνα λαβὼν ὡς ἄνθρωπος ἄπρατον διέμεινεν ἔχων τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀναμαρτησίας καὶ ἄχραντον. τῇ δὲ γεννήσει κατὰ τὴν σάρκωσιν τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τῆς φθορᾶς ὁμοίωσιν ἐκουσίως διὰ τῆς δουλικῆς φορφῆς ὑποδύς τοῖς αὐτοῖς παραπλησίως ἡμῖν κατὰ θέλησιν ὑποκεῖσθαι φυσικοῖς παθήμασι χωρὶς ἀμαρτίας, ὡς ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος, ἠνέσχετο. Κατ' ἄμφω γάρ ταῦτα μέρη τεμῶν ἐκ μερῶν συνετέθη, καὶ γέρονε (1317) τελείως νέος Ἀδάμ, τὸν πρῶτον τοῖς κατ' ἄμφω μέρεσιν Ἀδάμ ἐν ἑαυτῷ φέρων ἀμείωτον. Τῆς γάρ πρό τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ γενέσεως νόμῳ συγκαταβάσεως ἀνασχόμενος κατὰ τὴν πλάσιν τὸ ἀναμάρτητον φυσικῶς λαβὼν διὰ τῆς ἐμπνεύσεως, ἄφθαρτον οὐ προσέλαβε. Τῆς δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐκ καταδίκης γεννήσεως κατὰ τὴν ἐκουσίον κένωσιν τὸ παθητόν φυσικῶς εἰληφώς τὸ ἀμαρτητικόν οὐ προσεῖληφε, καὶ γίνεται νέος Ἀδάμ, γένεσιν λαμβάνων τὴν αὐτὴν ἀναμάρτητον καὶ γεννήσεως τῆς αὐτῆς παθητῆς ἀνεχόμενος. Ἄμφω γάρ ἀλλήλαις τελείως περὶ ἑαυτὸν ἐναλλάξ τοῖς κατ' ἄμφω μέρεσιν συμπλέξας ἄμφω δι' ἀλλήλων τῇ ἐλλείψει τοῦ περὶ ἑκατέραν ἄκρου δυνατῶς ἐξιάσατο, τῆς μὲν πρώτης καὶ τιμίας τὴν δευτέραν καὶ ἄτιμον ποιοῦμενος σωστικὴν τε καὶ ἀνανεωτικὴν, τῆς δὲ δευτέρας τὴν πρώτην συστατικὴν τε καὶ περιποιητικὴν καταστήσας. Ἄκρα δὲ φημι τῆς μὲν γενέσεως πρώτης καὶ τιμίας ὑπαρχούσης τὸ ἄφθαρτον, ὡς ἀναμαρτησίας ἀρχή, τῆς δὲ γεννήσεως ὡς δευτέρας οὔσης καὶ ἀτίμου τὸ ἀμαρτητικόν, ὡς παντός πάθους αἴτιον καὶ φθορᾶς. Ἄπερ εἰς ἑαυτὸν κατὰ τὴν σάρκωσιν μηδαμῶς εἰληφώς ὁ Σωτὴρ καὶ τὰ δι' αὐτὰ καταδεξάμενος τῆς μὲν γενέσεως τὴν γέννησιν σωστικὴν ἐποίησατο, τῷ καθ' αὐτὴν πάθει παραδόξως τὴν τῆς γενέσεως ἀφθαρσίαν ἀνανεούμενος, τῆς δ' αὖ πάλιν γεννήσεως τὴν γένεσιν περιποιητικὴν κατεστήσατο, τῇ κατ' αὐτὴν ἀναμαρτησίᾳ τὴν τῆς γεννήσεως καθαγιαζὼν ἐμπάθειαν, ἵνα τὴν μὲν γένεσιν παντελῶς ἀνασώσῃται, τῷ κατ' αὐτὴν θεοτελεῖ λόγῳ τὴν φύσιν διακρατοῦσαν, τῆς δὲ γεννήσεως τὴν ὑποπεσοῦσαν αὐτῇ φύσιν διὰ τὴν ἀμαρτίαν παντελῶς ἐλευθερώσῃ, τῷ κατ' αὐτὴν ἴσως τοῖς λοιποῖς ἐπὶ γῆς ζώοις ἐπιβρῦτῳ τῆς σπορᾶς τρόπῳ μὴ κρατουμένην. Συνάψας οὖν γένεσιν καὶ πλάσιν καὶ ἔμπνευσιν φυσικῶς τῇ σαρκώσει καὶ τῇ γεννήσει, κατὰ μόνην ἐπίνοιαν ἀλλήλων δίελε, καὶ εὐρήσεις κατὰ τὸν μέγαν διδάσκαλον τὴν τετάρτην γέννησιν,

συμπληροῦσαν τὴν ἐκ σωμάτων, καὶ μόνη ἐπινοία τὴν ἀπ' αὐτῆς δεχομένην διάκρισιν κατὰ τὸν ἀποδοθέντα τρόπον. Λέγω δὲ ταῦτόν εἶναι τὴν γένεσιν προεπινοουμένην φυσικῶς τῆς ἐπεισάκτου γεννήσεως, ἧς ἴδιόν ἐστι τό ἐμφύσημα τό πρῶτον καὶ ζωτικόν.

Θεωρία εἰς τό, "Τρισσὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος."

Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, εἰ βούλοιο γνῶναι τῶν τοῦ διδασκάλου λόγων τὴν ἀκρίβειαν, ζῆτει τίς ὁ κατ' αἰτίαν προηγούμενος τῆς ἀνθρώπου γενέσεως λόγος ἐστίν, ὁ τῆς ἰδίας ἐντός μένων ἀεὶ μονιμότητος ἀνεκφοιτήτως, καὶ τίς ὁ κατὰ τὴν παιδευτικὴν οἰκονομίαν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ διὰ τὴν ἀμαρτίαν τρόπος, ὁ τέλος ἔχων τὴν τοῦ παιδαγωγουμένου διόρθωσιν καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς αὐτοῦ γενέσεως τὴν τελείαν ἐπάνοδον, καὶ μαθήσῃ σαφῶς πῶς ὁ Θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος κατ' ἄμφω τελείως γέγονε, (1320) πρὸς ὃν εἶχεν ἀληθῶς τῆς γενέσεως λόγον τὸν κατ' οἰκονομίαν σοφῶς ἐπανάγων τρόπον, καὶ τότε δικαίως θαυμάσεις τῆς συνέσεως τὸν διδάσκαλον, πῶς τὰ κατὰ τὴν φύσιν συνημμένα κατ' ἐπίνοιαν διελὼν τὸν ὅλον τοῦ ἐφ' ἡμῖν θειοτάτου μυστηρίου κρυφίως διετράνωσε λόγον. Τὴν γὰρ ἐκ σωμάτων γέννησιν τῷ ζωτικῷ ἐμφύσηματι καὶ τῇ σαρκώσει κατ' ἐπίνοιαν ἐπιμερίας τὴν πρὸς τὸν κατὰ τὴν γένεσιν λόγον τοῦ κατὰ τὴν γέννησιν τρόπου διαφορὰν παρηνίξατο. Ὡς ἐπιλαβόμενος δι' ἡμᾶς ὁ τὴν φύσιν ἀνακαινίσας Θεός, μᾶλλον δὲ καινίσας εἰπεῖν ἀληθέστερον, καὶ πρὸς τό ἀρχαῖον κάλλος αὐτὴν τῆς ἀφθαρσίας ἐπαγαγὼν διὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ καὶ λογικῶς ἐψυχωμένην σαρκός, καὶ πλεόν παρασχόμενος αὐτῇ φιλοδώρος τὴν θέωσιν, ἧς μεταπεσεῖν παντελῶς ἀμήχανον αὐτῷ τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ψυχῆς τρόπον ἐνούσης σώματι, δι' ὅλου περιχωρήσασαν ἀσυγχύτως κατὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ τῆς αὐτοῦ κατ' αὐτὴν ἐκφάνσεως τοσοῦτον ἀντιλαβοῦσαν τό κρύπτεσθαι ὅσον αὐτός δι' αὐτὴν γέγονε φανερός καὶ τῆς οἰκείας φυσικῆς κρυφιοῦτος ἐκβεβηκῶς ἐνομίσθη καὶ τί τούτου παραδοξότερον, ὅτι φύσει Θεὸς ὑπάρχων, καὶ ἄνθρωπος φύσει γενέσθαι καταξιώσας, οὐδετέρας φύσεως τοὺς φυσικοὺς ὅρους διὰ τῆς ἐτέρας παντελῶς παρήμειψεν, ἀλλ' ὅλος Θεὸς ὢν ὅλος γενόμενος διέμεινεν ἄνθρωπος; οὐ τῷ εἶναι Θεὸς ἄνθρωπος γενέσθαι κωλυόμενος, οὔτε μὴν τῷ γενέσθαι ἄνθρωπος τοῦ εἶναι Θεὸς ἐλαττούμενος, εἷς καὶ ὁ αὐτός ὅλος δι' ἄμφοιν συντηρούμενος, ἄμφω φυσικῶς κατὰ ἀλήθειαν ὑπάρχων, μήτε τῷ ἀκραιφνεῖ τῆς κατ' οὐσίαν τῶν μερῶν φυσικῆς διαφορᾶς διαιρούμενος, μήτε μὴν τῷ ἄκρως μοναδικῶ τῆς ὑποστάσεως συγχεόμενος, οὐ τραπεῖς εἰς τὴν κάτω φύσιν καὶ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταπεσῶν. Οὐ φαντάσας σαρκός εἶδει καὶ σχήματι τὴν οἰκονομίαν, καὶ ὅσα ἐτέρα καθ' ὑποκειμένου λέγεται εἶναι χωρὶς τοῦ ὑποκειμένου λαβῶν, ταύτην ἐπλήρωσεν, ἀλλ' αὐτὴν κυρίως πράγματι καὶ ἀληθείᾳ τὴν ἀνθρωπίνην προσλαβῶν φύσιν ἦνωσεν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀμειώτως καὶ ἀδιαιρέτως, τῷ κατ' οὐσίαν αὐτῆς λόγῳ καὶ ὄρω συνέχων ἀνέκπτωτον. Καθ' ἦν καὶ τὴν ἐκ σωμάτων κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν διδάσκαλον ἡμετέραν ἐτίμησε γέννησιν, καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ἀληθῶς καὶ ἀνθρωπίνως γεννώμενος, ἵνα ἡμᾶς τῶν δεσμῶν τῆς γεννήσεως ἐλευθερώσῃ, καὶ τοῦ παραπλησίως χόρτου σπειρόμενους ἐκ καταδίκης διὰ τὴν ἀμαρτίαν φύεσθαι νόμου, καὶ τοῦ τὴν αὐτὴν ἔχειν φυτοῖς τε καὶ ἀλόγοις ζώοις τῆς πρὸς τό εἶναι γενέσεως τὴν συγγένειαν. Ὡς πού φησιν ὁ μέγας καὶ τῶν μεγάλων θεατῆς Ἰεζεκιήλ τὰ θεῖα μυσταγωγούμενος καὶ τὴν αἰτίαν τῆς νῦν περὶ τὸν ἄνθρωπον ὑπαρχούσης οἰκονομίας ἐκπαιδευόμενος, ὡς πρὸς Ἱερουσαλήμ φάσκων· τάδε λέγει Κύριος τῇ Ἱερουσαλήμ, Ἡ

ρίζα σου καί ἡ γέννησίς σου ἐκ γῆς Χαναάν, ὁ πατήρ σου Ἀμοιρβαῖος, καί ἡ μήτηρ σου Χετταία· (1321) ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐτέχθης οὐκ ἔδησαν τόν ὄμφαλόν σου, καί ἐν ὕδατι οὐκ ἐλούθης, οὐδέ ἀλί ἀλίσθης, καί σπαργάνοις οὐκ ἐσπαργανώθης, καί ἀπερρῖφης ἐπί πρόσωπον τοῦ πεδίου τῆ σκολιότητι τῆς ψυχῆς σου ἐν ἧ ἡμέρα ἐτέχθης καί διήλθον ἐπί σέ, καί εἶδόν σε πεφυρμένην ἐν τῷ αἵματί σου, καί εἶπα σοι, Ἐκ τοῦ αἵματός σου ἡ ζωή σου, πληθύνου, καθὼς ἡ ἀνατολή τοῦ ἀγροῦ δέδωκά σε. Τῆς οὖν τοῦ φύεσθαι διά τῆς σπορᾶς ἴσα χόρτω καί δι' αἵματος κατά τά λοιπά ζῶα τήν ζωήν ἔχειν καταδίκης ὁ τήν φύσιν ἐξιώμενος καί πρός τήν ἀρχαίαν τῆς ἀφθαρσίας χάριν ἐπανάγων Κύριος, ἦλθεν αὐτήν ἐλευθερῶσαι, καί ἐμφανῶς μέν αὐτῇ δεῖξαι πρός ὅπερ γενομένη κατ' ἀρχάς οὐδόλως ἐκινήθη καλόν, καί πατήσαι τό πονηρόν πρός ὅπερ ἅμα τῷ γενέσθαι διά τῆς ἀπάτης τήν ὄλην αὐτῆς κινηθεῖσα παρά φύσιν κατεκένωσε δύναμιν, καί καταδῆσαι πρός ἑαυτόν τήν τῆς ἐπιθυμίας δύναμιν (ἧς ὑπάρχει ὁ ὄμφαλός σύμβολον), τήν ἐν τῷ ἀγαθῷ γόνιμον ἐξιν λαβοῦσαν παγίαν καί ἀμετάπτωτον, καί λούσαι ἐν ὕδατι, καθᾶραι λέγων τῶν μολυσμῶν τῆς ἀγνοίας τῷ πελάγει τῆς περιχυθείσης αὐτῇ κατά τήν χάριν γνώσεως, καί ἀλίσαι ἀλί, καί σπαργανῶσαι σπαργάνοις, τουτέστι τήν πρός ὅπερ γέγονεν ἀγαθόν φυσικήν ἐνέργειαν ἀπρίξ στερεώσας τῷ πνεύματι, σήψεως παθῶν καθάραν καταστήσαι καί ἀνεπίδεκτον, καί τῇ περιβολῇ τῶν ἐν τοῖς οὔσιν ἀληθῶν λόγων δίκην σπαργάνων περισφίγξας ἀδιάχυτον παντελῶς ἀπεργάσασθαι.

Ἄλλη εἰς τό αὐτό θεωρία.

Τυχόν δέ διά τῶν εἰρημένων ὁ διδάσκαλος διττόν εἶναι τόν κατά τήν γένεσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγον τε καί τρόπον εἰσηγούμενος, τόν μέν ψυχῆς, τόν δέ σώματος, τήν ἐκ σωμάτων γέννησιν εἰς δύο κατ' ἐπίνοιαν διεῖλε γεννήσεις, τήν μέν ψυχῆν ἐμφαίνων ἀρρήτως ἐκ τοῦ θείου καί ζωτικῆς ἐμφυσήματος συνισταμένην, τό δέ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης τοῦ ἐξ οὐπέρ ἐστίν ἅμα τῇ ψυχῇ κατά τήν σύλληψιν γινόμενον σώματος. Οὐ γάρ τόν αὐτόν ἀπαραλλάκτως φάναι θέμις ἐπ' ἀμφοῖν τῆς γενέσεως εἶναι τόν λόγον καί τόν τρόπον, ὅτι μηδέ ταυτόν ἀλλήλοις κατά τήν οὐσίαν ἄμφω ταῦτα τυγχάνουσιν. Ὡν γάρ ἀλλήλοις μή ταυτόν ἐστι τό εἶναι, τούτων δηλονότι καί ὁ πρός ἄλληλα τῆς γενέσεως παρήλλακται λόγος καί τρόπος. Ἀλλά ψυχῆς μέν ἄλλον εἶναι δίκαιον οἶεσθαι καί λόγον καί τρόπον, καθ' ὃν γίνεται τε καί ἔστι καί ἀμεταβόλως μένει σῶμα καί ψυχῇ συναπτόμενον.

Θεωρία σύντομος πρός τούς λέγοντας προϋπάρχειν ἢ μεθυπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς.

Εἰ καί ἅμα κατά τήν ὑπαρξιν ἀμφοτέρων, ψυχῆς λέγω καί σώματος, ὁ αὐτός ἐστίν τῆς γενέσεως χρόνος, οὐδενός τοῦ ἐτέρου προϋπάρχοντος, ὡς ἔφην, κατά τήν γένεσιν ἢ μεθυπάρχοντος, ἵνα μή τοῦ ἐξ (1324) ἀμφοῖν εἶδους ὡς ὄλου λυθῆ, δικαίως ἂν ὁ τοῦ πρός τι λόγος πρεσβυτέραν ἔχων καθ' ἑαυτήν οὔσαν τήν τοῦ ἐνός ὡς μέρους ὑπόστασιν, καί πρός ἄλλο κατά τήν φύσιν παντάπασιν ἄσχετον ἔχουσαν τήν ἔνωσιν, καί διά τοῦτο μηδέποτε τήν σύν ἄλλω κατά σύνθεσιν ἄλλου τινός φυσικῶς συμπληροῦσαν ὑπόστασιν χωρίς φθορᾶς καί τῆς πρός ὅπερ οὐκ ἦν ἀλλοιώσεως. Τό γάρ καθ' ἑαυτό ἰδικῶς προϋφιστάμενον εἰς ἄλλου τινός εἶδους ὑπόστασιν οὐ πέφυκεν ἄγεσθαι. Εἰ δέ εἰς τήν ἐτέρου εἶδους συμπλήρωσιν τήν πρός ἄλλο δέχεται σύνθεσιν τό προϋφιστάμενον, ἢ

κατά φύσιν τοῦτο ποιεῖ πάντως, ἢ παρά φύσιν. Καί εἰ μὲν κατά φύσιν, οὐδέποτε τῆς πρὸς ἄλλο πρὸς ἐκπλήρωσιν εἴδους ἐτέρου συνθέσεως παυόμενον ὀραθήσεται, διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως ἑαυτῆς ἐκστῆναι μὴ δυναμένης, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ οὔτε σώματος χωρὶς ἢ ψυχῆ, οὔτε ψυχῆς σῶμά ποτε νοηθήσεται, καὶ περιετράπη τοῖς περιττοῖς τὴν σύνεσιν εἰς ἠλιθιότητα τό σοφόν, ἐναχθεῖσι βία πρὸς ὅπερ φεύγειν ἐσπούσασαν. Εἰ δέ παρά φύσιν τὴν πρὸς ἄλλου συμπλήρωσιν εἴδους θάτερον τούτων τὴν πρὸς τό ἕτερον δέχεται σύνθεσιν, φθείρεται πάντως, τοῦ κατά φύσιν ἐξιστάμενον ὄρου, καὶ γινόμενον ὅπερ μὴ πέφυκε καὶ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταπίπτον. Οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀσυνετώτερον; Ἄλ' ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Ψυχῆς μὲν οὖν γένεσις, ὡς φησιν ἐμφαντικῶς ὁ διδάσκαλος, ἐξ ὑποκειμένης ὕλης οὐ γίνεται, καθάπερ τά σώματα, ἀλλά τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ζωτικῆς ἐμπνεύσεως ἀρρήτως τε καὶ ἀγνώστως, ὡς οἶδε μόνος ὁ ταύτης δημιουργός. Ἡ ψυχὴ τό εἶναι λαμβάνουσα κατά τὴν σύλληψιν ἅμα τῷ σώματι πρὸς ἑνός ἀνθρώπου συμπλήρωσιν ἄγγεται, τό δέ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης τοῦ ἐτέρου δηλαδή γίνεται σώματος κατά τὴν σύλληψιν, ἅμα τῇ ψυχῇ τὴν τοῦ ἑν εἶδος εἶναι σύν αὐτῇ δεχόμενον σύνθεσιν. Ὅπερ ἀλλαχού τρανότερον ἐμφαίνων φησὶν ὁ διδάσκαλος, "Κατά τὴν διπλῆν τοῦ ἐμφυσήματος δύναμιν, καὶ πνοὴν ἐμφυσώμενοι πάντες καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Μεριστέον οὖν τῇ ἐπινοίᾳ κατά τὴν σύλληψιν τό μὲν ζωτικόν ἐμφύσημα καὶ τό Πνεῦμα τό ἅγιον τῇ νοεῖ τῆς ψυχῆς οὐσία, τὴν δέ σάρκωσιν καὶ τὴν πνοὴν τῇ φύσει τοῦ σώματος, καθὼς οἱ Πατέρες φασί. Καί ἡ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ μυστικῶς παρήχθη γένεσις, ἕτερον τῆς ψυχῆς ἔχουσα τόν τε τοῦ εἶναι λόγον καὶ τόν τοῦ γενέσθαι τρόπον, καὶ ἕτερον δηλαδή τοῦ σώματος, ὡς τό θεῖον ἡμᾶς μεγαλοφυῶς ἐμυσταγώγησε γράμμα, μὴ συγχωροῦν τὴν ψυχὴν καὶ τό σῶμα καθ' ἕνα καὶ τόν αὐτὸν τρόπον τῆς γενέσεως ἀλλήλοις συμπεσόντα φυρῆναι κατά τὴν φύσιν καὶ τόν ἐκάστου τῆς οὐσίας λόγον ἀγνοηθῆναι, καὶ τόν τῆς γενέσεως τρόπον.

(1325) Εἰ δέ τῷ Ἀδάμ ἐνηκολούθησεν ἡ διπλῆ τοῦ ἐμφυσήματος δύναμις κατά τὴν εἰς τό εἶναι γένεσιν σύνδρομος, τί ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ κατά τὴν ἀνθρωπότητα συναμφοτέρου τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος; ὅπερ κρᾶμα κατά τό δυνατόν ἐμφέρειαν σώζει πολλὴν πρὸς τόν πρῶτον Ἀδάμ. Ὡςπερ γάρ, ὡς αὐτός φησιν ὁ διδάσκαλος, παρά τῆς ὕλης τό σῶμα λαβὼν ὁ Θεός, νεοτελοῦς δηλονότι προῦποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δέ ζωὴν ἐνθείς, ὃ δὴ νοεράν ψυχὴν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, δημιουργεῖ τόν ἄνθρωπον, τόν αὐτόν τρόπον καὶ ἐξ ἀχράντου Παρθένου οἰονεῖ γῆς ἀμιάντου τό σῶμα λαβὼν, παρ' ἑαυτοῦ δέ ζωὴν ἐνθείς, ὃ δὴ ψυχὴν νοεράν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, τό ἑαυτοῦ ἀνθρώπινον ἐδημιούργησεν, ἢ ἑαυτόν ἀτρέπτως κατά πρόσληψιν σαρκός νοερώς τε καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης, δι' ἡμᾶς ἐκουσίως ὡς παντοδύναμος δημιουργήσας ἐποίησεν ἄνθρωπον.

Ταύτη γοῦν καὶ τετιμηκέναι, καθάπερ οἶμαι, φησὶν ὁ διδάσκαλος τὴν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν τὴν καθ' ἡμᾶς τρισσὴν γέννησιν, τουτέστι τούς καθόλου τρόπους τῆς ἡμῶν εἰς τό εἶναι καὶ τό εὔ εἶναι καὶ αἰεὶ εἶναι γενέσεως, τὴν μὲν ἐκ σωμάτων, μίαν οὖσαν τοῦ συναμφοτέρου κατά τὴν ἅμα τῶν μερῶν ἀλλήλοις συνύπαρξιν, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, εἰς δύο διαιρουμένην, διὰ τόν ἕτεροῖον τῆς ἑκατέρου γενέσεως τρόπον, δι' ἧς τό εἶναι λαμβάνομεν, τὴν δέ ἐκ βαπτίσματος, καθ' ἣν τό εὔ εἶναι πλουσίως ὑποδεχόμεθα, τὴν δέ ἐξ ἀναστάσεως, καθ' ἣν πρὸς τό αἰεὶ εἶναι διὰ χάριτος μεταποιούμεθα. Ἀκριβῶς τοίνυν δεῖ τοῖς τοῦ διδασκάλου λόγοις ἐπισκήπτειν διὰ τούς ἐπηρεαστάς τῶν καλῶν κειμένων. Τῇ γάρ ἐπινοίᾳ μόνῃ διελὼν τὴν ἐκ σωμάτων

γέννησιν διά τήν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν, ἅμα τῇ συλλήψει κατά ταυτὸν χρονικῆς οὐ ὄλως ῥοπῆς προεπινομένης, εἰληφέναι τὸν Κύριον τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, ἴτοι ἐμφύσημα κατά τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ, λέγω δέ τήν νοεράν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ ἐκ τῆς ἀχράντου Παρθένου, καὶ οὐ μετὰ τήν σύλληψιν, ὁ διδάσκαλος διορίζεται.

Πρὸς τοὺς λέγοντας προϋπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς.

Τινὲς μὲν γάρ φασιν, ὡς ἤδη προλαβὼν ἔφην, προϋπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς, τινὲς δὲ τὸ ἐναντίον, τῶν ψυχῶν προϋπάρχειν τὰ σώματα. Ἡμεῖς δὲ τήν μέσσην ὁδὸν ὡς βασιλικὴν κατά τοὺς πατέρας ἡμῶν ὀδεύοντες οὔτε προϋπαρξιν οὔτε μεθούπαρξιν ψυχῆς ἢ σώματος, συνύπαρξιν δὲ μᾶλλον φαμεν, τὰς ἐφ' ἐκάτερα φυλαττόμενοι ἐγκλίσεις, καὶ μήτε ἀριστερά μήτε δεξιά, καθὼς φησιν ἡ ἀγία Γραφή, παντάπασιν ῥέποντες, φόβον φοβούμενοι (1328) οὐ πλέον φοβεῖσθαι οὐδὲν ἐστὶ φοβερώτερον, μήπως προϋπάρχειν λέγοντες τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς, καὶ τιμωρίας ἔνεκεν τῶν ψυχῶν ἐφευρέσθαι τὰ σώματα, διά τήν προγεγενημένην τῶν ἀσωμάτων κακίαν, τῆς τῶν ὀρομένων ἐκπρεποῦς μεγαλουργίας, δι' ἧς ὁ Θεὸς γινώσκεται σιωπῇ κηρυττόμενος, αἰτίαν εἰκότως εἶναι μόνην ὑποτιθέμεθα τήν κακίαν, ἀνάγκην ἐπάγουσαν τῷ Θεῷ παρά πρόθεσιν ἢ οὐκ εὐδόκησεν οὐσίαν δημιουργῆσαι, ἧς τυχόν ἀπ' ἀρχῆς οὐδέ τὸν λόγον ἔχει πρό τῶν αἰώνων μετὰ τῶν ἄλλων ἀπόκρυφον. Τῶν γάρ παρά πρόθεσιν γινομένων λέγειν τὸν Θεὸν ἔχειν τοὺς τῆς οὐσιώσεως λόγους, οὐ μοι δοκεῖ συνετῆς διανοίας εἶναι, καὶ ὀπωσοῦν εὖ συνησθημένης Θεοῦ μεγαλειότητος, τοῦ ἀπαθοῦς καὶ μόνου ἀληθοῦς, καὶ μηδὲν ἔχοντος καθόλου κατά τοὺς ἐν αὐτῷ προόντας τῶν ὄντων λόγους πρόσφατον, καὶ μάλιστα παρά πρόθεσιν. Πάντα γάρ αὐτῷ τὰ ὀπωσοῦν ὄντα ἢ γενησόμενα κατά τήν οὐσίαν προτεθέληται τε καὶ προεννενόηται, καὶ προέγνωσται· ἕκαστον δὲ τῶν ὄντων κατά τὸν εὐθετον καὶ ἐπιτήδειον καιρὸν οὐσιοῖ καὶ ὑφίστησι. Μηδὲ γάρ ὅτε τι κατασκευάζοντα τὸν Θεὸν ὀρώμεν, τότε καὶ τῆς περὶ αὐτὸ θελήσεως ἤρχθαι ἐννοίας τε καὶ γνώσεως αὐτὸν νομίσωμεν. Ἄπαγε. Πολλῆς γάρ ὄντως ἐστὶ τοῦτο μεστὸν ἀτοπίας, εἰ ὅπερ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς πρό τῶν αἰώνων μήτε ἐνενόησεν ἢ ἔγνω ἢ ἐθέλησεν εἶναι, νῦν νοήσας τε καὶ θελήσας καὶ γνοῦς, ἢ μεταγνοῦς εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς καλὸν ἐξετέλεσεν· ἵνα μὴ λέγω ὅτι οὐδέ αὐτὴν ὦν τοὺς λόγους προηγουμένως οὐκ ἔχει, γινώσκει τήν ποιήσιν. Ἀλλὰ πάντα τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ προγνωστικῶς κατά τήν ἄπειρον αὐτοῦ δύναμιν αἰεὶ περιέχεσθαι πιστεύομεν, μηδενὸς αὐτῷ καθ' οἰανδήποτε τρόπον προσφάτως ἐπινοουμένου, καὶ τὸ εἶναι κατά τήν οὐσίαν λαμβάνοντος. Μηδὲ γάρ οἴεσθαι δεῖν εὐσεβῶς φρονοῦντας ὑπολαμβάνω τὸν Θεὸν τὰ κατά πρόγνωσιν ἀπειροδυνάμως ἐν ἑαυτῷ κατά τοὺς ἑαυτῶν λόγους προπεριεχόμενα ἕκαστα μανθάνειν διά τῆς εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς. Ἀλλ' ἡμῖν οἱ αἰῶνές τε καὶ οἱ χρόνοι κατά τὸν προωρισμένον καὶ τὸν εὐθετον ἐκάστου καιρὸν σοφῶς ἕκαστα δημιουργούμενα δεικνύουσι, καὶ εἰς τὸ εἶναι προβάλλονται, καθὰ καὶ περὶ τοῦ Λευί φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος οὕτως διεξιὼν, Ἔτι γάρ ἐν τῇ ὀσφυί τοῦ πατρὸς ἦν, πρὶν εἰς τὸ εἶναι παρελθεῖν. Ὅστις δυνάμει μὲν ἐν τῷ πατριάρχῃ Ἀβραάμ ὑπάρχων, κατά δὲ τὸν τετελεσμένον καιρὸν τήν πρὸς τὸ εἶναι διά κυήσεως κατ' ἐνέργειαν γένεσιν λαβὼν, εἰρμῶ καὶ τάξει κατα τήν ἀπόρρητον σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα τήν πρὸς τὸ εἶναι γένεσιν δέχεσθαι νοεῖν ἡμᾶς καὶ πιστεύειν κατα τὸν προγνωσθέντα καιρὸν ὑπηγάγετο.

(1329) Πάντων οὖν τῶν κατ' οὐσίαν ὑπαρκτικῶς ὄντων τε καὶ ἐσομένων, ἢ γενομένων, ἢ γενησομένων ἢ φαινομένων, ἢ φανομένων, ἐν τῷ Θεῷ προϋπάρχουσι

παγίως ὄντες οἱ λόγοι, καθ' οὓς καί εἰσὶ τὰ πάντα καί γεγόνασι καί διαμένουσιν αἰεὶ τοῖς ἑαυτῶν κατὰ πρόθεσιν λόγοις, διὰ κινήσεως φυσικῆς ἐγγίζοντα καί πρὸς τὸ εἶναι μᾶλλον συνεχόμενα, κατὰ τὴν ποιάν τε καί ποσὴν τῆς προαιρέσεως κινήσιν τε καί ῥοπήν, τὸ εὖ δι' ἀρετὴν καί τὴν πρὸς τὸν λόγον καθ' ὃν ἔστιν εὐθυπορίαν, ἢ τὸ φεῦ εἶναι διὰ κακίαν καί τὴν παρά τὸν λόγον καθ' ὃν ἔστι κίνησιν λαμβάνοντα, καί συντόμως εἰπεῖν κατὰ τὴν ἕξιν ἢ τὴν στέρησιν τῆς αὐτῶν κατὰ φύσιν μεθεκτικῆς δυνάμεως τοῦ παντελῶς ἀμεθέκτου κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος, καί πᾶσιν ἀπλῶς ἑαυτὸν ἀξίοις τε καί ἀναξίοις ὄλον κατὰ χάριν δι' ἄπειρον ἀγαθότητα παρέχοντος, καί τὴν τοῦ αἰεὶ εἶναι καθὼς ἕκαστος ὑφ' ἑαυτοῦ διατέθειται τε καί ἔστι διαμονὴν ἐμποιήσοντος. Οἷς ἢ τοῦ κυρίως ὄντος καί εὖ ὄντος καί αἰεὶ ὄντος ἀνάλογος μέθεξις ἢ ἀμεθεξία, τιμωρίας τῶν μετασχεῖν μὴ δυναμένων, καί ἀπολαύσεως τῶν μετασχεῖν δυναμένων, ἐπίτασίς ἐστι καί ἐπαύξεσις. Οὐδέν γάρ τὸ παράπαν ἔστι τῶν ὄντων οὐ μὴ παρά τῷ Θεῷ πάντων ὁ λόγος προένησιν. Ἵν δέ παρά τῷ Θεῷ προϋπάρχουσιν ὄντες τῆς οὐσίας οἱ λόγοι, τούτων δηλαδή κατὰ πρόθεσιν θεῖαν πάντως ἐστὶν ἡ γένεσις. Ἵν δέ κατὰ πρόθεσιν θεῖαν ἐστὶν ἡ γένεσις, τούτων ἢ κατ' οὐσίαν ὑπαρξίς μένει πρὸς τὸ μὴ ὄν ἀμεταχώρητος. Ἵν δέ πρὸς τὸ μὴ ὄν ἀμεταχώρητος μετὰ τὴν γένεσιν ἀπὸ τοῦ ὄντος ἢ κατ' οὐσίαν ὑφέστηκεν ὑπαρξίς, τούτων οἱ λόγοι τυγχάνουσι μόνιμοί τε καί βάσιμοι, μόνην ἔχοντες ἀρχὴν τοῦ εἶναι τὴν σοφίαν, ἐξ ἧς καί δι' ἣν ὑπάρχουσι, καί ὑφ' ἧς τὴν πρὸς τὸ εἶναι δύνασθαι παγίως δύναμιν ἔχουσιν. Ἵν δέ οἱ λόγοι μονίμως ὑπάρχουσι παρά τῷ Θεῷ, καί ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ πεποιηκότος τὰ πάντα Θεοῦ πρόθεσις ἐστὶν ἀδιάπτωτος· χρονικοῖς γάρ ἢ τοῦ Θεοῦ πρόθεσις παντάπασιν οὐ περιείληπται πέρασιν, οὔτε μὲν τὴν ἐκ μεταβολῆς ἀλλοίωσιν ἐπιδέχεται τοῖς ὑποκειμένοις συμμεταπίπτουσα, τούτων ἀναμφηρίστως αἰεὶ ὑπάρξεις σαφῶς εἰσὶν ἀδιάφθοροι. Ἦ γάρ οὖν κατὰ πρόθεσιν θέλων πεποίηκεν ὁ Θεός τὰ ἀνθρώπινα σώματα, καί μένει δι' αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ ὄν ἀμετάπτωτα παντελῶς, αἰεὶ θέλοντα εἶναι τὸ σύν λόγω καί σοφία κατὰ πρόθεσιν θεληθέν, καί οὐκ ἔσται κατ' αὐτοῦς ἢ παντελής τῶν σωμάτων πρὸς τὸ μὴ ὄν ἀπογένεσις, ἢ κατὰ πρόθεσιν οὐ πεποίηκε, καί μὴ θέλων ἐτυραννήθη, κατὰ βίαν ἀγόμενος πρὸς γένεσιν, ὧν τούς λόγους ἔχων οὐ πέφανται. Καί εἰ μὲν τυραννηθεὶς παρά πρόθεσιν ἦλθε ποιῆσαι μὴ θέλων τὰ σώματα, λόγος δηλονότι καί σοφία τῆς τούτων γενέσεως οὐδαμῶς καθηγῆσατο. Τὸ γάρ παρά πρόθεσιν θεῖαν γινόμενον, λόγου καί σοφίας παντελῶς ἐστέρηται τε (1332) καί ἡλλοτριῶται. Τὸ δέ λόγου καί σοφίας παντελῶς ἐστερημένον μόνον ἐστὶ τὸ κακόν, οὗ τὸ εἶναι χαρακτηρίζει ἢ ἀνυπαρξία, οὔτινος ποιητὴν τὸν Θεόν μήτε ἐννοεῖν ἡμῖν γένοιτο πώποτε, μήτιγε δέ λέγειν ἀναφανδόν, καί πιστεῦειν ὀλεθρίως τολμᾶν. Τίς δέ ὁ τυραννήσας τὸν Θεόν, εἴπερ τετυραννήται, καί θέμις ὄλως εἰπεῖν ποιῆσαι παρά πρόθεσιν ὃ μὴ βεβούληται; Καί πῶς ὁ τυραννηθεὶς ἐστὶ Θεός, πρὸς ἀνάγκης ὑφιστῶν παρά πρόθεσιν ἐπ' ἀπωλεία γένεσιν πραγμάτων; Οἱ ταύτην περιέποντες τὴν δόξαν λέγειν τολμάτωσαν. Ἦ γάρ ἂν τὸν Θεόν ταῦτα πεποιηκέναι φαῖεν, καί τὰ μέγιστα βλασφημήσαιεν, ἀνάγκην ἐπάγοντες τῷ Θεῷ ποιῆσαι τι παρά πρόθεσιν ἢ μὴ πεποιηκέναι, καί ἐξ ἀνάγκης ἄλλην ἀρχὴν Μανιχαϊκῶς τὴν ταῦτα ποιούσαν εἰσάγοντες φωραθήσονται. Πάντως γάρ ἴδιόν ἐστι τῶν δύο ἀρχὰς ἀλλήλαις ἀντιπαρεξαγόντων τὸ τῆς προϋπάρξεως δόγμα. Οὓς χάριτι Θεοῦ τοῦ παντελεήμονος ὁ βαθύς τῆς ἀφανείας ζόφος περιλαβὼν εἰς τελείαν ἀπήλασε λήθην, τὸ φέγγος τῆς κηρυττομένης ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν ἀληθείας οὐ φέροντας.

Θαυμάζω δέ πῶς αὐτοῦς, ἵνα παραλείψω νῦν ὅσα ρηθῆναι δυνατόν ἐστὶ, διὰ τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου, τὸ κατὰ Χριστὸν τὸν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν μυστήριον, οὐ

δυσωπεῖ ταύτην προθύμως ἑαυτῶν ἐκτινάξασθαι τήν δόξαν. Εἰ γάρ πάντων τῶν θείων μυστηρίων μυστηριωδέστερον τό κατά Χριστόν ὑπάρχει μυστήριον, καί πάσης τῆς κατά πάσαν ἔννοϊαν ἐν πᾶσιν ἢ οὔσης ἢ γεννησομένης τελειότητος ὀριστικόν, καί παντός ὄρου καί πέρατος ὑπεράνω καθέστηκε, τοῦτο δέ τό μυστήριον μετά τοῦ σαρκωθέντος καί τελείως ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου εἶναι τε καί ὑπάρχειν διδάσκει τό σῶμα τό ἐξ ἡμῶν ληφθέν καί ὁμοούσιον ἠνωμένον αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, μεθ' οὗ καί ἀνελήφθη εἰς οὐρανοῦς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί δυνάμεως καί κυριότητος καί παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλά καί ἐν τῷ μέλλοντι, καί τῷ Θεῷ καί Πατρὶ νῦν τε καί εἰς τούς ἀπείρους αἰῶνας συγκαθέζεται, πάντας διεληλυθῶς τούς οὐρανοῦς, καί ὑπεράνων πάντων γενόμενος, καί πάλιν ἐλεύσεται ἐπί μεταποιήσει τε καί μεταστοιχειώσει τοῦ παντός καί σωτηρία τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τε καί σωμάτων, καθὼς ἐπιστευσάμεν τε καί πιστεύομεν καί εἰς αἰεὶ πιστεύοντες διαμένομεν, τίς οὕτως τολμηρός ἐστὶ καί αὐθάδης, καί πρὸς τὰ δηλὰ τε καί προφανῆ μάχεσθαι μόνον εἰδῶς προπετῶς, ὥστε κἂν ψιλῶς ἐνθυμηθῆναι πάροδον τήν (1333) εἰς τό μή ὄν ἔξειν ποτέ τὰ σώματα, κατά τήν εἰς τό τέλειον, ὡς ἐκεῖνοί φασι, τῶν λογικῶν προκοπήν, τόν Κύριον αὐτόν καί Θεόν τῶν ὄλων πιστεύων μετά σώματος εἶναι νῦν τε καί εἰς αἰεὶ, τόν καί τοῖς ἄλλοις τήν τοῦ προκόπτειν δύνασθαι παρεχόμενον δύναμιν, καί πάντας πρὸς τήν οἰκείαν δόξαν, ὡς ἐφικτόν τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐνάγοντά τε καί προσκαλούμενον ὡς ἀρχηγόν τῆς πάντων σωτηρίας, καί τὰς ἐν ὅλοις ἀνακαθαίροντα κηλίδας;

Ἄλλ' οὐχ ὑπ' ἐκείνων ὡς τύπων τῆς αὐτοῦ τελειότητος, εἴπερ ὅλως τοῦτο κἂν ἐννοῆσαι τολμήσαιεν, ἀγόμενον πρὸς ἀπόθεσιν τοῦ σώματος. Οὐ γάρ ἔπεται πρὸς τελείωσιν ἄλλοις, οὔτε διά προκοπῆς ἐνθεωρούμενον ἔχει τό τέλειον, ὁ μόνος κατά φύσιν τελειότατος καί πάσης ποιητῆς τελειότητος, οὔτε σὺν ἄλλοις ἀναμένει τό τέλειον δέξασθαι, κατ' οὐδέν οὐδενί τῶν ὄντων τό σύνολον εἰς τό δεῖσθαι προκοπῆς ὑπάρχων ὁμοίος, ἵνα καί αὐτός τότε τοῦ σώματος τήν φύσιν ἀπόθηται, ὅτε τοῖς λοιποῖς ἢ ἐπ' ἄκρον προκοπή τήν τοῦ σώματος ἀπόθεσιν γενέσθαι παρασκευάζει. Ἐπεὶ οὐκ ἔτι ἀρχηγός τῶν σωζομένων ἐστὶ καί Σωτήρ, ὡς τό καθ' ἡμᾶς τέλος τῆς τελειότητος μυστικῶς ἐφ' ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ μή παραδείξας, ἀλλ' εἰς τῶν σωζομένων καί ἀρχομένων καί δεομένων ἄλλου τοῦ δεικνύοντος ἐν ἑαυτῷ τήν ἐφ' ἣν πάντες οἱ λόγου φυσικῶς μετεληφότες ἐπέιγονται τελειότητα καί αὐτός ὑπάρχων ἀναφανήσεται. Οὐχ οὕτω δέ τοῦτ' ἔχει. Πόθεν; Οὐδέ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος τῶν ταῦτα λεγόντων ἀνέχεται. Ἀρχηγόν γάρ καί τελειωτὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας αὐτόν φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὡς σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς ἵνα τήν ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ, καί τῆς κατ' ἀρετὴν ἀγωγῆς ἑαυτόν πᾶσιν δῶ τύπον καί πρόγραμμα τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, ὡς διδάσκαλος ἀγαθός τε καί σοφός, τὰ ῥητέα καί τὰ πρακτέα πρὸς ὑποτύπωσιν ἡμῶν δι' ἑαυτοῦ πρότερον ἐκτελοῦντα, ἀποθανόντα καί ἀναστάντα καί ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοῦς, καί καθεσθέντα μετά τοῦ σώματος ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἵνα καί ἡμεῖς ἀποθνήσκοντες βεβαίως ἐλπίζωμεν ἀναστῆναι, καί ζωὴν ζῆσαι παντός θανάτου καί πάσης φθορᾶς παντελῶς κεχωρισμένην, καί ἀναληφθῆναι εἰς οὐρανοῦς, καί τήν ἐν τῷ Θεῷ καί Πατρὶ διά τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ μεσιτεύοντος τιμὴν τε καί δόξαν λήψασθαι, καί τήν σὺν αὐτῷ μακαρίαν καί αἰώνιον μονήν, σώματος δέ καθ' ὅτι οὖν ἀπόθεσιν μὴ ἐκδέχεσθαι, ὅτι μηδέ τῆς ἀγίας Γραφῆς ὁ λόγος ἡμᾶς τοῦτο διδάσκει. Μῆτε μὴν ἐν τῷ ἀρχηγῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τεθεάμεθα τοῦτο προγεγενημένον. Εἰ γάρ φίλον ἦν αὐτῷ καί τοῦτο γενέσθαι, πρῶτος ἂν αὐτός ἐν ἑαυτῷ προενήργει καί τοῦτο μετά τῶν λοιπῶν,

οἷς ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς ὡς φιλόανθρωπος ὑποθεῖς καθ' ἡμᾶς ἔτελείωσεν, εἰς τὸ ἡμᾶς μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τοῦτο πιστεύοντας ἐλπίζειν. Πῶς δέ, εἴπερ ἀνασχοίμεθα 1336) τοῦτο λεγόντων αὐτῶν, κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον διδάσκαλον, πιστεύσομεν ὅτι τὸ ἐνωθέν τῷ Θεῷ καὶ σώζεται; " Ὁ γάρ, φησί πρὸς Κληδόνιον γράφων, ἦνωται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται." Ἦνώθη δέ τῷ Θεῷ λόγῳ μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα. Ἄρα μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα σωθήσεται. Καὶ πάλιν, εἰ διὰ τοῦτο σαρκούται, κατὰ τὸν θεόφρονα τοῦτον διδάσκαλον, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώση καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτιση, πῶς τὸ σωζόμενον ἀπολεῖται, καὶ θνήσκειται πάλιν τὸ ἀθανατιζόμενον, μᾶλλον δέ κυριώτερον εἰπεῖν, θεωθέν ὄλον διὰ μέσης τῆς νοεῶς ψυχῆς θεότητι μεσιτευούσης καὶ σώματι, παροῦσαν ὄλην ἀρρήτως οὐσιωδῶς τὴν τοῦ σαρκωθέντος ὑπόστασιν Θεοῦ Λόγου δεξάμενον, καὶ ἴδιον αὐτὸ σῶμα ποιησαμένου τε καὶ ἀποφήναντος, οὐκ ἔχω συνιδεῖν. Τίνος δέ χάριν, εἴπερ τῷ μυστηριῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ τοῦτο περιέχεται τὸ δόγμα, μὴ τοῖς ἄλλοις συμπεριελήφθη ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς κατὰ τὴν ἀμώμητον πίστιν τῶν Χριστιανῶν ἐκθέσεως ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, τῶν συναθροισθέντων κατὰ καιροῦς ἐπὶ βεβαιώσει τῶν θείων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, λέγειν τοῖς σοφοῖς καταλείψωμεν. Ἄλλ' ἀρχεῖν οἶμαι πρὸς τὸ παρὸν παρεκβατικῶς ταῦτα ῥηθῆναι πρὸς τούτους. Πρὸς δέ τοὺς ἄλλους τρεψώμεθα.

Πρὸς τοὺς λέγοντας τῶν ψυχῶν προϋπάρχειν τὰ σώματα.

Τὸ μεθυπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς, ὧ οὔτοι, λέγειν εὐκόλον καὶ τοῦ βουλομένου παντός, τὸ δέ λόγῳ συστήσασθαι τὸ λεγόμενον πάνυ δύσκολον καὶ ἐργῶδες, καὶ οὔποτε ῥάστην ἔχον τῆς σπουδῆς τὴν ἀπόδειξιν. Εἰ γάρ τὸ καταβαλλόμενον καθ' ὑμᾶς εἰς πρόφασιν τῆς ἀνθρωπίνης γενέσεως παντάπασιν ἐστὶν ἄψυχον, καὶ ζωτικῆς δηλονότι δυνάμεως πάντη καθέστηκεν ἄμοιρον. Τὸ γάρ ψυχῆς παντελῶς τῆς οἰασοῦν ἐστερημένον καὶ πάσης ζωτικῆς ἐνεργείας ἐστὶν ἔρημον. Εἰ δέ ψυχῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ζωτικῆς δυνάμεως τε καὶ ἐνεργείας παντελῶς καθέστηκεν ἄμοιρον, δηλονότι νεκρὸν τυγχάνει· εἰ δέ νεκρὸν αὐτὸ ὑποτιθέμεθα εἶναι, οὔτε τρέφεται οὔτε αὔξεται, οὐδ' ὅλως ὑποστήσαι δυνήσεται, καὶ μεῖναι παντελῶς ἀσκεδάστον τε καὶ ἀδιάχυτον. Τεκμηριοῖ δέ τὸ λεχθέν ὁ ἐν τοῖς σώμασι τῶν ἐλκῶν ἀκεσμός. Ἦνίκα γάρ ἐφάπτονται τούτων ἰατρῶν παῖδες, εἰ εὐροῖεν ἐπιπολάζον σῶμα νεκρὸν, τοῖς κατεσθίουσι τοῦτο φαρμάκοις προαναλώσαντες, οὕτω τὰ πρὸς τοῦτο φαρμάκοις προαναλώσαντες, οὕτω τὰ πρὸς ἀνάδοσιν τοῦ κοιλανθέντος ἐκ τῆς ὠτειλῆς σώματος ἐπιβάλλουσιν εἰς ἀναπλήρωσιν, ὡς τοῦ ζῶντος (1337) δηλαδή σώματος φύσιν ἔχοντος ἀναπεμπάζουσαν καὶ δύναμον τῆς οἰκείας ἕξεως συστατικὴν τε καὶ ἐπανακλητικὴν, τοῦ δέ νεκροῦ τοῦτο μηδαμῶς ἐνεργοῦντος, ἅπαξ νεκρωμένου καὶ παντελῶς ζωτικῆς ἐστερημένου δυνάμεως, καὶ διὰ τοῦτο ἀνενεργήτου τυγχάνοντος. Πῶς δέ καὶ στήσεται τὸ φύσει σκεδάστον τε καὶ εὐδιάλυτον, μὴ οἶονεῖ θεμελίου τρόπον κατ' ἐπίνοιαν προϋποκειμένης τινός ζωτικῆς δυνάμεως, περὶ ἑαυτὴν φυσικῶς συγκρινούσης τε καὶ διασφιγγούσης τὸ σκεδαννύμενον, ἐν ἧ τὸ εἶναι τε καὶ εἰδοποιεῖσθαι παρὰ τῆς τὰ ὅλα σοφῶς τεχνιτευούσης δυνάμεως ἔχειν ἔλαχεν; Ἐν ᾧ γάρ ἂν πράγματι μετὰ τὸ τεχθῆναι περίεστιν ἀληθῶς τὸ εἶναι τῷ σώματι, ἐν ἐκείνῳ πάντως δικαίως ἂν λέγοιτο ἔχειν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως. Οὕτινος γάρ τῷ χωρισμῷ διαλύεσθαι πέφυκε τὸ σῶμα, τούτου δηλαδή τῆς ὑπάρξεως κατὰ τὴν γένεσιν εὐλόγως ἂν πάντως καὶ συνυφέστηκεν.

Εἰ δέ τούτοις στενοχωρούμενοι τοῖς λογισμοῖς, ὧ οὔτοι, φατέ μή νεκρόν εἶναι παντάπασι τό καταβαλλόμενον εἰς πρόφασιν τῆς ἀνθρωπίνης συστάσεως, ζωτικῆς δέ τινος κᾶν ποσῶς μετέχειν δυνάμεως, ὡς ψυχὴν ἔχον δηλονότι τῆς τοιαύτης μεθέξει δυνάμεως (χωρὶς γάρ ψυχῆς εἶδος ζωῆς οὐκ ἂν εἴη πώποτε καθάπαξ ἐν τοῖς ὑπὸ φύσιν ἀναγομένοις καί τῆς οὐρανίου δήλον ἀεικινήτου περιφορᾶς ἐντός διειλημμένοις, ἀεὶ δέ ζωῆς εἶδος ἄνευ ψυχῆς τό παράπαν οὐκ ἔστι κατά τήν λογικὴν ἀκολουθίαν), οἷον δ' ἂν ὑποτίθεσθε ζωῆς εἶδος τό καταβαλλόμενον ἔχειν κατά τήν σύλληψιν, ψυχῆς τινος μόνον ιδιότητα ἐνεφήνατε, συστατικὴν μὲν τῆς ἐν ἧπέρ ἐστιν οὐσίας ἀφοριστικὴν δέ τῶν μὴ τοιούτων διαφοράν. Εἰ δέ καὶ ψυχὴν ἔχειν τό ἔμβρυον βίας πρὸς τό δέον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠθούμενοι λέγετε, τίνα τε καὶ ὁποῖαν ταύτην, καὶ πῶς θεωρουμένην ἢ λεγομένην, ὑμᾶς λέγειν ἐστὶν ἀκόλουθόν τε καὶ πρόσφορον. Καί εἰ μὲν μόνην τήν θρεπτικὴν τε καὶ ἀυξητικὴν ἔχειν αὐτό διαβεβαιουῖσθαι ψυχὴν, φυτοῦ τινος δηλονότι καὶ οὐκ ἀνθρώπου τῷ λόγῳ τούτῳ καθ' ὑμᾶς τό τρεφόμενον καὶ ἀυξόμενον ἔσται σῶμα. Καί πῶς τοῦ φυτοῦ πατήρ ὁ ἀνθρωπος ἔσται σινιδεῖν οὐκ ἔχω, πολλά σκοπῶν, ἐξ ἀνθρώπου παντελῶς τό εἶναι κατά φύσιν ἔχοντος. Εἰ δέ τήν αἰσθητικὴν μόνην τῷ ἐμβρύῳ προσνέμετε ψυχὴν, ἵππου πάντως ἢ βοός ἢ ἑτέρου τινός τῶν χερσαίων ἢ ἐναερίων ζῶων ψυχὴν ἔχων δειχθήσεται κατά τόν σύλληψιν τό ἔμβρυον, καὶ πατήρ οὐκ ἔσται κατά φύσιν ἀνθρώπου καθ' ὑμᾶς ὁ ἀνθρωπος, κατά τήν πρώτην σύστασιν· ἀλλὰ φυτοῦ τινος, καθὼς ἔφην, ἢ ζώου τῶν ἐπὶ γῆς. Οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον ἢ φρενοβλαβέστερον; Τό γάρ μή συνυπάρχειν διαβεβαιουῖσθαι τῇ πρώτῃ συστάσει τῶν ὄντων κατά τήν ἐκάστου φυσικὴν διαφοράν ἀπαραλείπτως τούς οἰκείους τῆς ὑπάρξεως ὀρισμούς, φύρειν ἐστὶν εἰς ἄλληλα τά πάντα, καὶ μηδέν εἶναι κυρίως τῶν ὄντων ὅπερ ἐστὶ τε καὶ λέγεται δισχυρίζεσθαι. Καὶ τό δὴ μεῖζον κακόν, διαβολὴν (1340) τῆς θείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἀρίδηλον ἔχον μεγίστην πάντως δειχθήσεται. Εἰ γάρ πάντα τά ὀπωσοῦν ὄντα πρό γενέσεως αὐτῶν κατά τήν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ τῷ οἰκείῳ λόγῳ τό τέλειον ἔχει, δηλονότι καὶ ἅμα τῷ εἶναι κατά τόν ἴδιον λόγον πρὸς γένεσιν παραγόμενα ἀπαραλείπτως αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ τό τέλειον ἔξει. Εἰ δέ τό μὲν τέλειον κατά τήν πρόγνωσιν ἔχει τά ὄντα, κατά δέ τήν εἰς τό εἶναι παραγωγὴν τε καὶ γένεσιν τό ἀτελές, ἢ οὐκ αὐτά ἐκεῖνα ἔσται τά προγνωσθέντα, ἀλλ' καθ' ἑτέρων ἕτερα, ἢ τοῦ δημιουργοῦ πρόδηλος ἀσθένεια τοῦτο ἂν εἴη καὶ σαφής, μή δυνηθέντος κατά τήν πρόγνωσιν τό προγνωσθέν ἀθρόως ἅμα τῇ γενέσει κατά τήν ἐνεργείαν ὡς εἶναι πέφυκε κατά τήν οὐσίαν, παραστήσαι πληρέστερον.

Εἰ δέ τούτους ὑφορώμενοι τούς ἐλέγχους ἐπ' ἐκεῖνο καταφύγοιτε τελευταῖον, φάσκοντες μή δίκαιον εἶναι τό κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ θεῖον (οὕτῳ τήν νοεράν καλοῦντες ψυχὴν) ρεύσει καὶ ἡδονῇ ῥυπαρᾶ συνυπάρχειν, μετὰ δέ τὰς τεσσαράκοντα τῆς συλλήψεως ἡμέρας ἐπεισκρίνεσθαι λέγειν εὐσχημονέστερον οἶεσθαι δεῖν, τόν τῆς φύσεως δημιουργόν σαφῶς αἰτιώμενοι φανήσεσθε, καὶ τόν ἐντεῦθεν τῆς βλασφημίας ἀναφαινόμενον εἰκότως ὑπέχοντες φοβερόν δειχθήσεσθε κίνδυνον. Εἰ γάρ κακός ὁ γάμος, δηλονότι καὶ ὁ κατά φύσιν τῆς γενέσεως ὁ νόμος· εἰ δέ κακός ὁ τοιοῦτος τῆς κατά φύσιν γενέσεως νόμος, ὁ τήν φύσιν δηλονότι πεποιηκώς, καὶ δούς αὐτῇ νόμον γενέσεως, δικαίως ἂν καθ' ἡμᾶς αἰτιαθήσεται. Καὶ τί τούς ἀπό Μάνεντος καὶ τούς πρό αὐτοῦ αἰρετικούς, ταύτης ἕνεκα τρόπον τινά καὶ μόνης τῆς αἰτίας, δύο ἀρχὰς ὑποστησαμένους, καὶ τόν ἐπὶ πάντων Θεόν ἀρνησαμένους, ἀποστρεφόμεθα, τό αὐτό λέγοντας, εἰ καὶ μή διὰ τῶν αὐτῶν, καὶ ὑμᾶς εὐρηκότες; Εἰ δέ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας συνυπάρχειν τῷ σώματι κατά τήν σύλληψιν τήν λογικὴν τε καὶ νοεράν ψυχὴν λέγειν δι'

αίσχυνης εὐλάβειαν παραιτήσθε μηδέ μετά τεσσαράκοντα ἡμέρας, μήτε μετά τόν ἔννεαμηνιαῖον τῆς κυφορίας χρόνον, μήτε μήν μετά τόν τόκον, πρό τῶν μ' ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ φάναι τολμήσετε τό γεννηθέν ἔχειν τήν λογικήν τε καί νοεράν ψυχήν. Οὐ γάρ προσιτόν τῷ ναῶ τοῦ Θεοῦ τέως ἐστί τό τεχθέν, ὡς ἀκάθαρτον τῷ νόμῳ διοριζόμενον. Ὡς λοιπόν μέχρι τῆς τῶν ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ συμπληρώσεως μή ἔχειν τό τικτόμενον τήν λογικήν τε καί νοεράν ψυχήν κατά τόν εἰκότα λόγον ὑπονοεῖν, ἀλλά τινος, ὡς ἔφην μικρῷ πρόσθεν, φυτοῦ ἢ ζώου ἀλόγου τῶν ἐν τοῖς οὔσι διειλημμένων. Εἰ δέ πρόφασις ὑμῖν τοῦ τοιοῦτου λόγου καθέστηκε τό γεγραφέναι τόν μέγαν Μωϋσῆν, δίκας μή ἀπαιτεῖσθαι τόν πλήξαντα τήν κυφοροῦσαν γυναῖκα, πρό τεσσαράκοντα ἡμερῶν εἰ συμβαίη διά τῆς πληγῆς αὐτήν παρά τόν καιρόν ἀποθέσθαι τό ἔμβρυον, ἰστέον ὡς οὐ τήν εἰς τό σῶμα τότε τῆς λογικῆς ψυχῆς γινομένην εἴσοδον ἐμφαίνων ὁ σοφός Μωϋσῆς, ἀλλά τόν τέλειον τοῦ καταβληθέντος ἐξεικονισμόν ἀπαρτίζεσαι τότε δηλῶν, (1341) τέως κατά τόν πρόχειρον νοῦν τοῦτο γέγραφε. Προσεπιτούτοις δέ πᾶσι, δέδοικα τόν τοιοῦτον προσδέξασθαι λόγον, μήπως ἡ τοῦ λόγου καθ' εἰρμόν προβαίνουσα τάξις φοβερῶν ποιήσῃ με δικαίως ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον, ὅπερ μή θέμις εἰπεῖν ὅσον ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λόγου με βιαζομένη τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν λέγειν, εἴπερ ἀληθῶς καθ' ἡμᾶς γενέσθαι κατηξίωσεως ἄνθρωπος χωρίς ἀμαρτίας, κατά τήν σύλληψιν ἄψυχον καί ἄνουν ἄνθρωπον γεγονέναι, καί τās τεσσαράκοντα ἡμέρας οὕτως ἔχοντα μεμενηκέναι, τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν καί διδασκάλων διαρρήδην βοώντων, μᾶλλον δέ τῆς δι' αὐτῶν λαλούσης τε καί λαλουμένης ἀληθείας, ἅμα τῇ καθόδῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατά τήν σύλληψιν ἀχρόνως διά μέσης ψυχῆς λογικῆς ἐνωθῆναι σαρκί τόν Κύριον αὐτόν καί Θεόν Λόγον, ἀλλ' οὐ διά μέσης σαρκός ἀψύχου λογικήν ψυχήν προσδέξασθαι προσγινομένην, καί οὐκ ἄψυχον σῶμα παντελῶς ἢ ἄνουν ψυχήν καί ἄλογον ἐνειληφέναι, ἀλλά τελείαν ἀνελλιπῶς τήν φύσιν τήν ἐκ ψυχῆς λογικῆς ἅμα καί σώματος συνισταμένην ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀρρήτως ἐνώσαι. Διό μάλιστα περιέχομαι τοῦ τῆς συνυπάρξεως λόγου, τοὺς ἐφ' ἐκάτερα δι' ἐναντίας ὄντας ἀλλήλοις τε καί τῇ μεσότητι προσφυῶς ἀποπεμπόμενος, αὐτόν τόν τῆς φύσεως ποιητήν ἔχων τῷ καθ' ἑαυτόν μυστηρίῳ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ τοιοῦτου λόγου συνήγορόν τε καί διδάσκαλον ἀπαραλόγιστον, τόν γενόμενον ἀληθῶς ἄνθρωπον, καί τήν φύσιν τελείως ἔχουσαν ἅμα τῷ εἶναι κατά τήν γένεσιν ὑφίστασθαι δι' ἑαυτοῦ βεβαιωσάμενον, καί μόνην καινοτομήσαντα τήν καινοτομίαν τῆς φύσεως λέγω δὴ τήν διά σποράς σύλληψιν καί τήν διά φθοράς γέννησιν, ἅσπερ ἡ φύσις μετά τήν παράβασιν ἐπεσπάσατο, τῆς θείας ἀποπεσοῦσα καί πνευματικῆς εἰς πλήθος ἀυξήσεως, ἀλλ' οὐ τόν λόγον τῆς φύσεως καθ' ὃν ἔστι τε καί γίνεσθαι πέφυκεν ἅμα τῷ εἶναι ἐκ ψυχῆς λογικῆς ὑφισταμένη καί σώματος.

Περί τοῦ πῶς καινοτομία γίνεται τῶν καινοτομουμένων πραγμάτων μενόντων ἀτρέπτων κατά τήν φύσιν.

Πᾶσα γάρ καθόλου φάναι καινοτομία περί τόν τρόπον τοῦ καινοτομουμένου πράγματος πέφυκεν, ἀλλ' οὐ περί τόν λόγον τῆς φύσεως γίνεσθαι, διόπερ ὁ μὲν λόγος καινοτομούμενος φθείρει τήν φύσιν, οὐκ ἔχουσαν τόν καθ' ὃν ἔστι λόγον ἀραδιούργητον, ὁ δέ τρόπος καινοτομούμενος φυλαττομένου δηλαδή τοῦ κατά φύσιν λόγου θαύματος ἐνδείκνυται δύναμιν, ὡς τήν φύσιν ἐνεργουμένην τε καί ἐνεργοῦσαν ὑπέρ τόν ἑαυτῆς ἀποδεικνύς δηλονότι θεσμόν. Λόγος δέ φύσεως ἀνθρωπίνης ἐστί τό

ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ ἐκ ψυχῆς λογικῆς εἶναι τὴν φύσιν καὶ σώματος, τρόπος δὲ ἢ ἐν τῷ ἐνεργεῖν καὶ ἐνεργεῖσθαι φυσικῶς τάξις ἐστίν, ἀμειβομένη τε πολλάκις καὶ ἀλλοιουμένη, τὴν δὲ φύσιν ἑαυτῇ παντελῶς οὐ συναμείβουσα. (1344) Καθάπερ καὶ ἐπ' ἄλλου παντός ἔχει πράγματος, ἡνίκα καινίσαι τι περὶ τὴν ἑαυτοῦ κτίσιν ὁ Θεὸς βουλευθῆ προνοίας ἔνεκεν τῶν προνοουμένων, καὶ ἐνδείξεως τῆς ἐπὶ πάντα καὶ διὰ πάντων διηκούσης δυνάμεως. Ὡσπερ ἀμέλει παραδοξοποιῶν ταῖς ἀνέκαθεν τῶν θαυμάτων τε καὶ σημείων μεγαλειότησι καινοτομίας λόγῳ πεποίηκε, πρὸς ἕτερον εἶδος ζωῆς παρά τὸ ἐν σαρκὶ τῇ ὑπὸ φθορὰν μεταβιβάσας τὸν Ἐνώχ τε καὶ τὸν Ἥλιαν τοὺς μακαρίους, οὐ κατ' ἀλλοίωσιν φύσεως, ἀλλὰ κατὰ παραλλαγὴν τῆς κατ' αὐτὴν ἀγωγῆς καὶ διοικήσεως, ὕδωρ εἰς ἐπίκλυσιν τῶν ἐπὶ γῆς μοχθηρῶν ἀνθρώπων καθιστῶν τῷ πολλαπλάσιον, ἐν τῇ κιβωτῷ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἀποφαίνων τὸν πρῶτον πλωτῆρα Νῶε δίαιταν ἔχειν ἀλύμαντον, Ἀβραάμ καὶ Σάρραν τοὺς μεγάλους αὐτοῦ θεράποντας παιδί τιμῶν παρ' ἡλικίαν καὶ τὸν νενομισμένον πρὸς παιδοποιίαν ὄρον τε καὶ χρόνον τῆς φύσεως, πῦρ τὴν ἐπὶ τὰ κάτω ποιεῖσθαι φορὰν εἰς ἐπίκλυσιν ἀσεβῶν παρασκευάζων, οὐδ' ὅλως τοῦ κατὰ φύσιν λόγου διὰ τοῦτο μειούμενον, τῆς βάρου πῦρ ἀκαύστως ἐξάπτων εἰς τὴν τοῦ θεράποντος πρόσκλησιν, ὕδωρ ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς αἵματος μεταβάλλον ποιότητα, τὴν φύσιν αὐτοῦ παντελῶς μὴ ἡρνημένον, ὕδωρ μείναν κατὰ φύσιν καὶ μετὰ τὴν φοίνικιν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐκεῖσε θαυμάτων τε καὶ σημείων ἐπιτελῶν, πρὸς τὸ δοῦναι τοῖς μὲν πιστοῖς τῶν κατεχόντων δεινῶν ἐλευθερίας ἐλπίδα, τοῖς ἀπίστοις δὲ συναίσθησιν τῆς κολαζούσης δυνάμεως, πρὸς ἀπόθεσιν τῆς κατεχούσης αὐτοῦ περι τὸ Θεῖον πωρώσεως, θάλασσαν τέμνων ῥάβδῳ καὶ τὸ συνεχές διαλύων τοῦ ὕδατος, τῆς οἰκείας μὴ ἐξισταμένου φύσεως, εἰς δίοδον μὲν τῶν δι' αὐτὸν διωκομένων, ἐποχὴν δὲ τῶν ἀναιτίως διωκόντων τὸ εὐγενές καὶ ἐλεύθερον, ὕδωρ ξύλῳ γλυκαίνων, καὶ ἄρτον ἀνήροτον οὐρανόθεν ὕων ξένον καὶ ἄγνωστον, καὶ πλῆθος ὀρνέων ἐδωδίμων ἐξαίφνης τῆς θαλάττης ἐκβράζων, χωρὶς τῆς κατὰ φύσιν ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς, πρὸς παραμυθίαν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ κακοπαθούντων, ὕδατος μητέρα τὴν πέτραν ἀποδεικνύς, εἰς βεβαίωσιν πίστεως τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι λειποτακτούντων, ποταμὸν ἀνακόπτων πρὸς διάβασιν ἄβροχον λαοῦ θεοσεβοῦς, ἡλίου τε καὶ σελήνης δρόμον ἐπέχων ἀκώλυτον παραδόξως, τὴν ἀεικίνητον τοῦ περιέχοντος φύσιν στήσας ἀκίνητον, πρὸς ὄλεθρον ἀσεβοῦς δυναστείας ἀμαθῶς ἀντιπαραταττομένης Θεῷ, καὶ πρὶν λάβῃ πέρας τῶν ὀρομένων ἢ δύναμις, καὶ εἰς κατάσχεσιν τῆς πόρρωθεν ἀψευδῶς ἐπηγγελμένης κληρονομίας. Καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα δὴ πεποιηκέναι λέγεται, κατὰ τε τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως καὶ τὰς λοιπὰς εἰς ὅσας ἦλθε παρανομήσας ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, περὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας, ἀλλ' οὐ περὶ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως, τὴν φύσιν καινοτομήσας τῶν καινοτομηθέντων πεποίηκεν ὁ Θεός. Μεθ' ὧν ἀπάντων καὶ μεθ' ἃ τὸ δι' ὅ πάντα καὶ δι' οὗ καινότατον ὄντως μυστήριον τῆς αὐτοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως ἐπιτελέσας περὶ τὸν τρόπον, ἀλλ' οὐ περὶ τὸν λόγον τὴν φύσιν (1345) ἐκαινοτόμησε, προσλήψει σαρκὸς διὰ μέσης ψυχῆς νοεράς, ἀρρήτως κυηθεὶς ἄνευ σποράς, καὶ γεννηθεὶς ἀληθῶς ἄνευ φθοράς ἄνθρωπος τέλειος, ψυχὴν νοεράν μετὰ σώματος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφράστου συλλήψεως ἐσχηκῶς.

Ὅτι πᾶσα φύσις τῷ οἰκείῳ λόγῳ διαπαντός ἔχει τὸ τέλος.

Πᾶσα γάρ, καθολικῶς εἰπεῖν, φύσις, νοητὴ τε καὶ αἰσθητὴ, ἡγουν ἀπλῆ καὶ σύνθετος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐκ μέρους τὴν πρὸς τὸ εἶναι τῆς γενέσεως ἀρχήν, οὐδέποτε δέχεται, οὔτε μὴν ἐξ ἡμισείας μοίρας ὑφίστασθαι δύναται. Ἄλλ' εἰ μὲν

σύνθετος φύσις ἐστίν, ὅλη τελεία τελείοις τοῖς οἰκείοις μέρεσιν ἀθρόως συνυφίσταται, μή ἔχουσα πρὸς ἑαυτὴν ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ μερῶν τὴν οἴανουν κατὰ τὸν χρόνον διάστασιν. Εἰ δὲ ἀπλή φύσις ἐστίν, ἡγουν νοητὴ, ὡσαύτως ἅμα τοῖς ἑαυτῆς ἀπαραλείπτως λόγοις τελεία τελείοις ἀθρόως συνυφίστασθαι πέφυκε, χρόνου τινός τὸ σύνολον αὐτὴν τῶν οἰκείων λόγων, οὐδαμῶς διακρίνοντος. Οὕτε γάρ ἦν ποτε καθόλου τις φύσις ἐν τοῖς οὖσιν, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἔσται κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ὑπάρχουσα ὅπερ νῦν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν νῦν ἐστὶν ἢ ἐς ὕστερον ἔσται ὅπερ οὐκ ἦν πρότερον. Ὡν γάρ οἱ λόγοι παρά τῷ Θεῷ ἅμα τῷ εἶναι τὸ τέλειον ἔσχον, τούτων ἢ κατὰ τοὺς οἰκείους λόγους παραγωγή καὶ οὐσίωσις προσθήκης πάσης καὶ ἑλλείψεως τῆς πρὸς τὸ εἶναι ὅπερ ὄντα τυγχάνει παντελῶς ἐστὶν ἀνεπίδεκτος. Ἄλλ' ἀρκεῖν οἶμαι κατὰ τὴν τοῦ λόγου παρέκβασιν καὶ πρὸς τούτους τὰ νῦν ῥηθέντα, πρὸς τὸ μὴ παρασύρεσθαι ῥαδίως εἰς ἀτόπους δόξας παρά τῶν πίστιν ποιουμένων τὴν ἐν ταῖς κομφείαις τῶν λόγων τεχνικὴν πιθανότητα.

Διὰ τί συνῆψε τῆ σαρκώσει τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος.

Πρὸς τί δὲ βλέπων καὶ τίνος ἔνεκεν τῆ σαρκώσει συνῆψε τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος (τοῦτο γάρ εἰς τὴν ἐξέτασιν ἔτι τοῦ προκειμένου λείπεται λόγου), συντόμως ὡς ἔμαθον ἐρῶ κατὰ δύναμιν. Φασὶν οἱ τὰ θεῖα μυστικῶς περιέποντες λόγια, καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις, ὡς εἰκός, αὐτὰ σεμνύνοντες θεωρήμασι, κατ' εἰκόνα Θεοῦ κατ' ἀρχὰς γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τῷ πάντως γεννηθῆναι κατὰ προαίρεσιν πνεύματι, καὶ προσλαβεῖν τὸ καθ' ὁμοίωσιν διὰ τῆς τηρήσεως τῆς θείας ἐντολῆς αὐτῷ προσγεγόμενον, ἵνα ἢ ὁ αὐτός ἄνθρωπος πλάσμα μὲν τοῦ κατὰ φύσιν, Υἱός δὲ Θεοῦ καὶ Θεός διὰ Πνεύματος κατὰ χάριν. Οὐ γάρ ἦν δυνατόν ἄλλως Υἱὸν ἀποδειχθῆναι Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν τὸν γενόμενον ἄνθρωπον, μὴ πρότερον κατὰ προαίρεσιν γεννηθέντα τῷ Πνεύματι, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φυσικῶς αὐτοκίνητον καὶ ἀδέσποτον δύναμιν. (1348) Ἦντινα θεοποιόν καὶ θεῖαν καὶ ἄϋλον γέννησιν, διὰ τὸ προτιμῆσαι τῶν νοουμένων καὶ ἀδήλων τέως ἀγαθῶν τὸ κατ' αἴσθησιν τερπνόν καὶ ἐπίδηλον, παραλιπὼν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τὴν ἐκ σωμάτων εἰκότως ἀπροαίρετον καὶ ὑλικὴν καὶ ἐπικηρον ἔχειν καταδικάζεται γέννησιν, ἀξίως κρίναντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκουσίως τῶν κρειττόνων τὰ χεῖρονα προελόμενον, τὴν ἐμπαθῆ καὶ δούλην καὶ κατηναγκασμένην, καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐπὶ γῆς ἀλόγων τε καὶ ἀνοήτων κτηνῶν γέννησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπαθοῦς καὶ αὐθαιρέτου καὶ ἀγνῆς ἀνταλλάξαι γεννήσεως, καὶ τῆς σὺν Θεῷ καὶ θείας καὶ ἀνεκπλαλήτου τιμῆς τὴν μετὰ τῶν ἀνοήτων κτηνῶν ἄτιμον ἀντιλαβεῖν συμαπαρενύλησιν. Ἦστινος τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερῶσαι καὶ πρὸς τὴν θεῖαν εὐκληρίαν ἐπαναγαγεῖν βουλόμενος ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Λόγος, ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων ἀληθῶς γίνεται τε καὶ γεννᾶται σωματικῶς χωρὶς ἁμαρτίας διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ βαπτίζεται, τὴν εἰς υἰοθεσίαν πνευματικὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως ὑπερχόμενος γέννησιν, ὁ κατ' οὐσίαν Θεός καὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱός, εἰς ἀθέτησιν τῆς ἐκ σωμάτων γεννήσεως. Ἐπειδὴ τοίνυν δι' ἡμᾶς ὁ ποιήσας ἡμᾶς καὶ μόνος τῷ Πατρὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος ὁμόθεος καὶ ὁμόδοξος Υἱός καὶ Λόγος καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν ἀληθῶς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ σωματικῶς γεννᾶται χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ τὴν ἐκ βαπτίσματος εἰς υἰοθεσίαν πνευματικὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπελθεῖν καταδέχεται γέννησιν ὁ φύσει Θεός, διὰ τοῦτο συνῆψε τῆ σαρκώσει, καθὼς οἶμαι, τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος, ὡς εἰς ἀθέτησιν καὶ λύσιν τῆς ἐκ σωμάτων

ἐπινοηθῆναι γεννήσεως. Ὅπερ γάρ ὁ Ἀδάμ (λέγω δέ τήν εἰς θέωσιν ἐκ πνεύματος γέννησιν) ἐκουσίως παραλιπῶν γεννᾶσθαι σωματικῶς εἰς φθοράν κατεκρίθη, τοῦτο κατά θέλησιν ὡς ἀγαθός καί φιλόανθρωπος ἐν τῷ ἡμῶν παραπτώματι γενόμενος ἄνθρωπος, καί συγκατακρίνας ἡμῖν ἑαυτόν ἐκουσίως, ὁ μόνος ἐλεύθερος καί ἀναμάρτητος, καί τήν ἐκ σωμάτων γεννηθῆναι καταδεξάμενος γέννησιν, ἐν ἧ τὸ κράτος ὑπῆρχε τῆς ἡμῶν κατακρίσεως, τήν ἐν πνεύματι μυστικῶς διωρθώσατο γέννησιν, καί τῆς σωματικῆς γεννήσεως λύσας ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ τὰ δεσμά δέδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν διὰ τῆς κατά πνεῦμα γεννήσεως κατά θέλησιν, τέκνα Θεοῦ ἀντί σαρκός καί αἵματος γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Σάρκωσις οὖν καί σωματικὴ πρότερον τῆς ἐμῆς ἔνεκα κατακρίσεως ἐπὶ τοῦ Κυρίου παρηκολούθησε γέννησις, καί οὕτως ἢ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐν πνεύματι παραλειφθεῖσα ἐπηκολούθησε γέννησις, ὑπὲρ τῆς ἐμῆς κατά χάριν σωτηρίας καί ἀνακλήσεως, ἢ σαφέστερον εἰπεῖν ἀναπλάσεως οἷα συνάπτοντος περὶ ἐμέ τοῦ Θεοῦ τὸν τε τοῦ εἶναί μου λόγον καί τὸν τοῦ εἶναι, καί τήν γενομένην παρ' ἐμοῦ τούτων ἐνοποιούντος τομῆν καί διάστασιν, καί διὰ τούτων πρὸς τὸν τοῦ αἰεῖ εἶναι λόγον σοφῶς συναυτῶντος, καθ' ὃν οὐκέτι τὸ φέρειν ἔστι καί φέρεσθαι περὶ τὸν ἄνθρωπον, λαβούσης τέλος περὶ τὸ φέρεσθαι τῆς τῶν φαινομένων οἰκονομίας διὰ τῆς μεγάλης καί κοινῆς ἀναστάσεως, εἰς ἀθανασίαν (1349) γεννώσης τὸν ἄνθρωπον καθ' ὑπαρξιν ἀναλλοίωτον, δι' ὃν τῶν φαινομένων ἢ φύσις τὸ εἶναι κατά γενεσιν εἴληφε, καί μεθ' οὗ λήψεται χάριτι τὸ κατ' οὐσίαν μὴ φθειρεσθαι. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ τῶν εἰρημένων κατ' ἐπιτομῆν ἐπιμνησθέντες τήν δύναμιν, κεφαλαιώσωμεν. Ἐχομεν τήν ἐκ σωμάτων γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κατ' ἐπίνοιαν διαιρεθεῖσαν εἰς τὸν προηγούμενον τῆς φύσεως λόγον καί εἰς τὸν νῦν αὐθις ὑπάρχοντα καθ' ἡμᾶς, εἰς ὃν ἐτελεύτησε, καί πάλιν εἰς τὸν κατά φύσιν τῆς γενέσεως λόγον καί εἰς τὸν τῆς γενέσεως τρόπον, προσέτι γε μὴν καί εἰς διαφόρους τρόπους τῆς κατ' οὐσίαν γενέσεως τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος καί προσεπιτούτους εἰς τήν ἄνευ σπορᾶς σύλληψιν καί τήν ἄνευ φθορᾶς γέννησιν. Ἐφ' ὑμῖν οὖν ἔστιν ὡς κριταῖς δικαίους τῶν λελεγμένων ἐπιβολῶν ἐγκρίναι τήν κρείττονα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, "Τί φάρμακα ἐπιζητεῖς, τά μηδὲν ὀνήσοντα; τί κριτικόν ἰδρῶτα, ἴσως παρεστῶτος τοῦ ἐξοδίου;"

Τοῦτο, καθὼς ἔφασκεν ὁ μακάριος γέρων, πρὸς τοὺς ὑπερτιθεμένους τὸ βάπτισμα, τὸ ῥητόν τέθεικεν ὁ διδάσκαλος, ἐλπίδι τοῦ ζῆσεσθαι τὸ βάπτισμα φιληδονίας ἔνεκεν ὑπερτιθεμένους, καί φησι, "Τί παρ' ἄλλου δέη μαθεῖν τήν ἔξοδον, τοῦ βίου δηλονότι, ἀλλ' οὐχ ὡς ἤδη παρούσης διανοήσῃ; Τί φάρμακα ἐπιζητεῖς, τά μηδὲν ὀνήσοντα; τί κριτικόν ἰδρῶτα, ἴσως παρεστῶτος τοῦ ἐξοδίου;" Ἐπειδὴ γάρ τέσσαρας ἡμέρας κρισίμους εἶναί φασιν ἰατρῶν παῖδες ἐν τοῖς πυρεκτιῶσι, τήν δ', καί τήν ζ', καί τήν θ', καί τήν ια', τυχόν δέ καί τήν ιγ', (ἐν ταύταις γάρ ἂν εὕρωσιν ἐν τῷ νοσοῦντι, καθὼς φασί, νενοτισμένον ἐξ ἰδρῶτος τὸ σῶμα τεκμηριοῦσι ζῆσειν τὸν κείμενον), ἵνα οὖν μὴ τοῦτον ἐκδεχόμενος ὁ νοσῶν τὸν ἰδρῶτα κακοβούλως ὑπερίθεται τὸ βάπτισμα, περίοδον ἔχειν ἐτῶν, συμβουλεύει πάνυ σοφῶς ὁ διδάσκαλος τῷ κάμνοντι, μὴ τούτῳ τῷ ἰδρῶτι θαρρῆναι καί μάτην ἐρείδεσθαι, δυνατοῦ ὄντος ἀντί τούτου τὸν ἐξοδίου ἰδρῶτα συμβῆναι, τὸν βωῶντα τῆς παρούσης ζωῆς τὸ τέλος, ἵνα μὴ, ὡς εἶπον, διὰ τοῦτον ἀπατώμενος ὁ νοσῶν τὸν ἰδρῶτα τῆς μὲν προδήλου καί θείας ζωῆς καί αἰεῖ διαμενούσης ἀλλοτριούμενος λάθῃ, τήν δέ ἀνθρωπίνην καί ἐπίκτητον καί πάντως λυθησομένην εὐρεθῆ περιέπων,

ἀκράτητον κατὰ φύσιν ὑπάρχουσιν καὶ αἰεὶ διὰ φθορᾶς καὶ ἀλλοιώσεως ρέουσιν, καὶ θᾶπτον τὰς τῶν ἔχειν νομιζόντων χεῖρας διαφεύγουσαν ἢ ὄναρ ἀνυπόστατον βλέποντα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, " Οὐ γὰρ πολλάκις Χριστός φιλεῖ κλεπτόμενος, καὶ εἰ λίαν ἐστὶ φιλόφρωνος."

Τί δήποτε, φασὶν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι τινες, εἰ λίαν ἐστὶ φιλόφρωνος ὁ Θεός, καὶ πηγὴ φιλοφρονίας ἀνέκλειπτος, ὥστε μὴδ' ὀτιοῦν ὑπὸ τῶν ἀρρομένων ἐλαττοῦσθαι, μὴ φιλεῖ κλεπτόμενος; Οὕτω γάρ ἂν μᾶλλον τό φιλόφρονον ἐπεδείκνυτο, (1352) μὴ ἐλαττούμενον διὰ τοῦ διδόναι χώραν τοῖς ἐθέλουσι κλέπτειν, καὶ μάλιστα κλοπὴν σωτήριον, καὶ ὁσάκις ἂν θέλοιεν. Πρὸς οὓς Θεοῦ λόγον χαριζόμενον φασὶν, ὅτιπερ αὐτό τοῦτο φιλοφρονίας πλήρες ἐστὶ, μᾶλλον δὲ αὐτό φιλοφρονία, καὶ τοὺς περὶ τι κλέπτειν ἐθέλοντας, ἀγαθῆς προμηθείας ἔνδειξις σαφειστάτη, τό μὴ συγχωρεῖν τοῖς ἐθέλουσι τυγχάνοντος τοῦ σφετερισμοῦ τῆς σωτηρίας ῥάστη γένηται κατὰ τό εἶκος καὶ ἡ τοῦ δωρηθέντος ἀποβολή, ὡς εὐμαρῶς πάλιν ληφθῆναι δυναμένου, καὶ τῆς ἐν τῷ καλῷ ἀμεταθέτου καὶ παγίας ἕξεως ἀμαθείς ἀποφανθῶσιν οἱ τυγχάνοντες τῆς δωρεᾶς, εὐέμπυτον εἰς κακίαν τὴν γνώμην ἔχοντες διὰ τὴν εὐμάρειαν τῆς τοῦ καλοῦ κτήσεως, τῷ εὐώνῳ καταφρονουμένης.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τό Πάσχα λόγου, εἰς τό, " Γυμνὸν τῇ ἀπλότητι καὶ ζωῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντός ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος. Τοιοῦτον γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς."

Τί μὲν διὰ τούτων ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος κρυφίως ἀποκαλύπτει, μόνους ἐκείνους εἰδέναι φημί τοὺς τό ἴσον αὐτῷ τῆς σοφίας εἰληφότας καὶ τῆς γνώσεως χάρισμα, οἱ διὰ τό πᾶσαν τὴν ἐκ παθῶν καὶ πάσης ὑλικῆς προσπαθείας λήμην ἀποθέσθαι τῶν νοερῶν ὀμμάτων τὴν ἀκτῖνα τῆς ἐν ὄλοις ἀληθοῦς γνώσεως χωρεῖν ἐδυνήθησαν, καθ' ἣν τῷ ἀπλῶ κατὰ τό ἐφικτόν καὶ ἐνοειδεῖ λόγῳ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν πολλῶν περιστειλαντες πᾶσαν τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν ὄντων ἀπλῆ συνέσει περιέλαβον εἶδησιν. Ἡμῖν δὲ οἷς ὁ ζόφος ἔτι τῆς ἀγνοίας ἐπιπροσθεῖ πρὸς τὴν τοῦ ἀληθοῦς κατανόησιν, διὰ τὴν περὶ μόνον τὰ σαλευόμενα τοῦ νοῦ συστροφὴν, ὡσπερ τυφλὸς ἄμφω τῷ χεῖρε φορυτόν ὕλης ἀφάσσεων εὐρίσκει πολλάκις τι τῶν τιμίων, οὕτως ἐπιχειροῦμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας εἰπεῖν τι περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Καὶ δὴ λέγομεν ἄλλο τό παράπαν οὐδέν ἢ ὅπερ ὁ Θεός ἐν χερσίν ἡμῶν παραδῶ κατὰ τό γεγραμμένον, πρὸς τό θρέψαι κατὰ δύναμιν ἡμῶν τοὺς καλοὺς πατέρας ὑμᾶς, λέγω δὲ τῷ ψυλαφητικῷ λόγῳ τῆς ἐν ἡμῖν νοεῖας δυνάμεως ἀπλοῦν καὶ ἀπέριπτον θεώρημα καὶ ἡμῖν σύμμετρον, καὶ πατρικὴν εὐλογίαν προσκαλούμενον, μήπως ἀφυῶς τὸν ἀγρόν τῶν αἰσθητῶν αἰσθητῶς κατὰ τὸν Ἡσαῦ περιοδεύοντες στερηθῶμεν διὰ βραδύτητα τῆς ἐτοιμῆς τοῦ τρεφομένου πατρός εὐλογίας, ἢ πάλιν δι' ὑψηλοφροσύνην τι μεῖζον τῆς δυνάμεως ἡμῶν ἐπιζητοῦντες ἐκ τῶν οἰκούντων ἔτι τό ὄρος ἡμῶν τῆς θεωρίας, τρωθῶμεν κατὰ τὸν Ἰσραὴλ, περὶ ὧν ὁ νόμος φησὶν ὅτι παραβιασάμενοι τινες ἀνέβησαν εἰς τό ὄρος, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἀμοιρῶσιος ὁ οἰκῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ καὶ ἐτίτρωσκεν αὐτούς. Ὑπονοῶ τοίνυν ὅτι τὴν διαφορὰν τῆς (1353) πρό τοῦ παραπτώματος κράσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν τῷ προπάτορι Ἀδάμ πρὸς τὴν νῦν θεωρουμένην ἐν ἡμῖν καὶ κρατοῦσαν ἐνδείξασθαι βουλόμενος ταυτὰ φησὶν ὁ διδάσκαλος, ὡς τότε δηλαδὴ τοῦ

άνθρώπου έναντίαις καί φθαρτικαῖς ἀλλήλων κατά τήν κρᾶσιν τοῦ σώματος μή διελκομένοι ποιότητες, ἀλλ' ὡσαύτως ἔχοντος δίχα ροῆς καί ἀπορροῆς, καί τῆς ἐφ' ἐκάτερα τούτων κατά τήν ποιότητων ἐπικράτειαν συνεχοῦς ἀλλοιώσεως ἐλευθέρου τυγχάνοντος, οἷα δὴ τῆς κατά χάριν ἀθανασίας οὐκ ἀμοιροῦντος, καί τήν νῦν μαστιγοῦσαν αὐτόν τοῖς ἑαυτῆς κέντροις φθοράν οὐκ ἔχοντος, ἀλλ' ἑτέραν δηλονότι πρέπουσαν αὐτῷ κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἀμάχοις καί ἀπλαῖς ποιότησι συνεχομένην. Καθ' ἦν γυμνός ἦν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, οὐχ ὡς ἄσαρκος καί ἀσώματος, ἀλλ' ὡς τήν παχυτέραν τήν σάρκα ποιοῦσαν καί θνητήν καί ἀντίτυπον κρᾶσιν οὐκ ἔχων. Κατά τοῦτον τόν μέγαν διδάσκαλον ἀτέχνως τε ἔζη μή διαπνεόμενος τήν ἅπαξ οὐσιωδῶς δοθεῖσαν αὐτῷ φυσικήν εὐεξίαν, καί περιβολῆς ὑπῆρχεν ἀπροσδεής, διά τε τήν ἐνοῦσαν ἀπάθειαν αἰσχύνην μή ὑφορώμενος καί τό μή κρυμοῖς καί θάλπεσιν αὐτόν ὑποκεῖσθαι, δι' ἃ μάλιστα τῆς τε τῶν οἴκων καί τῶν ἐσθημάτων περιβολῆς ὁ τρόπος τοῖς ἀνθρώποις ἐπινενόηται.

Ἄλλη περί αὐτοῦ θεωρία.

Ἦ μήποτε καί ἐκ τῶν νῦν περί τόν ἄνθρωπον θεωρουμένων τά τότε περί αὐτόν ὄντα ἰτῆ περιαιρέσει τῶν νῦν περί αὐτόν ὄντων παραδείκνυσιν ὁ διδάσκαλος. Κινεῖται γάρ νῦν ὁ ἄνθρωπος, ἢ περί φαντασίας ἀλόγους παθῶν ἐξ ἀπάτης διά φιληδονίαν, ἢ περί λόγους τεχνῶν ἐκ περιστάσεως διά τήν χρείαν, ἢ περί φυσικούς λόγους ἐκ τοῦ νόμου τῆς φύσεως διά μάθησιν, ὧν οὐδέν κατ' ἀρχήν εἰκότως ἀξ ἀνάγκης εἶλκε τόν ἄνθρωπον, ὑπεράνω πάντων γενόμενον. Οὕτω γάρ ἔπρεπεν εἶναι τόν ἀπ' ἀρχῆς, μηδενί τό σύνολον περισπώμενον, τῶν ὑπ' αὐτόν, ἢ περί αὐτόν, ἢ κατ' αὐτόν, καί πρὸς τελείωσιν ἑνός μόνου προσδεόμενον, τῆς πρὸς τόν ὑπέρ αὐτόν, φημί δέ τόν Θεόν, καθ' ὄλην τήν ἀγαπητικήν δύναμιν ἀσχέτου κινήσεως. Ἀπαθῆς γάρ χάριτι ὧν ἀπάτην παθῶν φαντασίας δι' ἡδονῆς οὐ προσίετο· καί ἀπροσδεής ὑπάρχων τῆς περί τέχνας περιστατικῆς ἀνάγκης διά τήν χρείαν ἐλεύθερος ἦν· καί σοφός ὧν τῆς περί τήν φύσιν θεωρίας ὑπεράνω καθειστήκει διά τήν γνῶσιν. Οὐδέν οὖν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μεταξύ Θεοῦ καί αὐτοῦ προβεβλημένον πρὸς εἶδησιν, καί κωλύον αὐτοῦ τήν δι' ἀγάπης αὐθαίρετον κατά τήν πρὸς Θεόν κίνησιν γενησομένην συγγένειαν, καί διά τοῦτο "γυμνός τῇ ἀπλότῃ" προσηγορεύθη τῷ διδασκάλῳ, ὡς ὑπεράνω πάσης τῆς κατά φύσιν ὑπάρχων ζητήσεως, καί "ζωῆ τῇ ἀτέχνῳ," ὡς πάσης τεχνῶν ἐνδεοῦς καθαρεύων ζωῆς, καί "δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος," οἷα τῆς πρὸς τά αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς συμπλοκῆς τυγχάνων ἐλεύθερος, εἷς ὑπήχθη δικαίως ὕστερον, ἐλλείψας τήν ἔλλειψιν, (1356) καί τοῦ πλήρης εἶναι τό κενός πάντων γενέσθαι αὐθαίρετως ἐλόμενος, κάτω γενόμενος ὧν ὑπεράνω φυσικῶς ὑπῆρχε γεγενημένος.

Ἄλλη περί αὐτοῦ θεωρία.

Ἦ μήποτε "γυμνός," ὡς φησιν ὁ διδάσκαλος, τῆς περί φύσιν ποικίλης θεωρίας καί γνώσεως, καί "ζωῆ τῇ ἀτέχνῳ," τῆς περί πρᾶξιν καί ἀρετήν πολυτρόπου μεθοδείας ὑπάρχων ἐκτός, κατά τήν ἔξιν ἔχων τούς τῶν ἀρετῶν ἀμολύντους λόγους, καί "δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος," τῆς ἐπ' αἰσθήσεσι τῶν φαινομένων διανοίας πρὸς κατανόησιν τῶν θείων, προηγουμένως οὐ χρήζων, μόνην τήν ἀπλήν τῆς ἐνοειδοῦς καί ἀπλῆς καί συνεκτικῆς τῶν μετὰ Θεόν ἀρετῆς τε καί γνώσεως ἔχων προβολήν, τῆς

ἐπ' ἐνεργείᾳ μόνῃς κινήσεως πρὸς ἔκφρασιν αὐθαίρετον χρῆζουσιν. Ἀμέλει γοῦν ὅσοι φιλοσόφῳ λόγῳ τῆς τοῦ προπάτορος ἐγείρειν ἑαυτοὺς βούλονται παραπτώσεως, πρῶτον ἀπάρχονται τῆς τῶν παθῶν παντελοῦς ἀφαιρέσεως, εἴθ' οὕτως τῆς περὶ τούτους λόγους τῶν τεχνῶν ἀσχολίας, καὶ τέλος τὴν φυσικὴν ὑπερκύψαντες θεωρίαν εἰς τὴν αὐτὴν παρακύπτουσι γνῶσιν, τὴν μὴ ἔχουσιν παντελῶς αἰσθήσει τυπουμένην μορφήν, ἢ νόημα προφορᾷ λόγου χωρούμενον, καθὼς ἐξ ἀρχῆς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐποίησεν ὁ Θεός, γυμνοὶ τῇ ἀπλότῃ τῆς γνώσεως καὶ τῇ ἀπορισπᾶστω ζωῇ, καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ νόμου τῆς σαρκὸς γενόμενοι. Ἦν μέντοι καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ὑψηλοτέρως θεωρησαὶ τὸ προκείμενον ἄπορον, ἀλλὰ παρείσθω τὰ νῦν δι' ἣν ὁ ἀρχόμενος τοῦ λόγου προεῖπον αἰτίαν.

Τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τὸ " Ἐνιαύσιον δέ, ὡς ἥλιον δικαιοσύνης, ἢ ἐκεῖθεν ὀρμώμενον, ἢ τῷ ὀρμώμενῳ περιγραφτόν."

Πολλὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰσὶν αἱ προσηγορίαι, καὶ πολύτροπος ὁ ἐφ' ἑκάστη κατὰ τὴν αὐτῆς ἐπίνοιαν τῆς κατὰ θεωρίαν ἀναγωγῆς καθέστηκεν τρόπος, διὰ τὸ πολλάς κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τοῦ παραδειγματικῶς εἰς προσηγορίαν τοῦ Κυρίου λαμβανομένου πράγματος ἐπιδέχεσθαι δύνασθαι θεωρημάτων ἐπιβολάς. Ὡσπερ ἀμέλει καὶ τὸ νῦν προκείμενον ἡμῖν ἄπορον ἔχει. Πολλοὺς γάρ ὅσους οὐδέπω δυνατοῦ τυγχάνοντος τοῦ λόγου θεωρημάτων περὶ τοῦ ἡλίου τρόπους ἐκθέσθαι διὰ τὸ σύντομον, καθ' ἣν ὁ διδάσκαλος αὐτὸ ἐπίνοιαν ἐθεώρησε, καὶ ἡμεῖς θεωρήσωμεν, τὰ συνεπτυγμένως αὐτῷ δηλονότι ῥηθέντα κατὰ δύναμιν ἐξαπλοῦντες. Ἐνιαυτός τοίνυν ἐστὶ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ σοφοὺς ἡμῶν διδασκάλους ἢ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀποκατάστασις, τῆς κατὰ χρόνον πενταπλῆς ιδιότητος περιεκτικῆς. Ὁ γὰρ χρόνος εἰς ἡμέραν (1357) καὶ ἑβδομάδα καὶ μῆνα καὶ καιρὸν καὶ ἐνιαυτὸν μερίζεσθαι τε καὶ συνάγεται καὶ ὁ ἐνιαυτός ὡσαύτως, εἰς ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ ἑβδομάδα καὶ μῆνα καὶ καιρὸν, συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου τῆς κατ' αὐτὸν μενούσης κινήσεως, περὶ ἣν αἱ κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν διαιρέσεις θεωρούμεναι τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάστατον ἠρίθμησαν τοῦ χρόνου κίνησιν. Εἰ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου φορὰν ἐνιαυτός γίνεται, ἐνιαυτός δηλαδὴ Κυρίου δεκτός ἐστι πάντως, ὡς γέγραπται, κατὰ τὸν τῆς ἀληγορίας τρόπον, ἢ πᾶσα τῶν αἰώνων παράτασις, ἀπ' ἀρχῆς ἢς εὐδόκησεν ὁ Θεός οὐσιῶσαι τὰ ὄντα, καὶ τοῖς μὴ οὖσιν ὑπαρξιν δοῦναι, καὶ διὰ τῆς προνοίας, ὡσπερ τις νοητός ἥλιος τῆς πρὸς διαμονὴν συνεχούσης τὸ πᾶν δυνάμεως, συγκαταβατικῶς ἐφείναι τὴν ἀκτίνα ἀνεχόμενος, ποικίλαι τοὺς τρόπους ἀξιώσας πρὸς τελεσφόρησιν ὧν τοῖς οὖσιν οἰκείων κατέσπειρεν ἀγαθῶν μέχρι τῆς πάντων ἀποπερατώσεως τῶν αἰώνων, καθ' ἣν συλλέξει τῆς οἰκείας σπορᾶς τοὺς καρποὺς ζιζανίων ἀμιγείς καὶ πάσης ἀχυρώδους ἄχνης καὶ συμφορήσεως καθαρῶς, καὶ ὁ σύμπαρ τῆς τῶν κινουμένων κινήσεως περαιωθήσεται λόγος, λαβόντων τῶν ἀξίων τὴν ἐπηγγελμένην τῆς θεώσεως ἐσχάτην μακαριότητα. " Ἥλιος" οὖν "δικαιοσύνης" ὁ Κύριος προσηγόρευται, ὡς ποιητῆς καὶ συντελεστής τῶν αἰώνων, καὶ ὡς ἀρχὴ πάντων καὶ τέλος, καὶ τῆς πενταπλῆς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῶν προνοουμένων σοφῆς εὐταξίας δημιουργός, καὶ ὡς πληρῶν τὰ πάντα φωτὸς αἰδίου ταῖς ἀνεκλείπτους ἐπιβολαῖς τῆς ἀγαθότητος, καὶ τοὺς εὐρύνοντας πρὸς ὑποδοχὴν τῆς αὐτοῦ μακαρίας ἀκτίνος τοὺς ἑαυτῶν νοητοὺς πόρους πεπεῖρους καὶ ἐδωδίμους τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ποιούμενος. Ὁ αὐτός δέ καὶ ἐνιαυτός ἐστι Κυρίου δεκτός, ὡς διὰ πάντων τῶν σωζομένων πληρούμενος

κατά τήν ὑπ' αὐτοῦ νοητῶς γινομένην πεντάτροπον κίνησιν, ὡς Ἡλίου δικαιοσύνης, ἦντινα νοήσει πάντως ὁ διά τῆς τῶν φαινομένων ἀκριβοῦς κατά λόγον φυσικῆς θεωρίας τήν τῶν νοουμένων πνευματικῆν ἐπιστήμην συλλεγόμενος. Ἐκεῖθεν δέ "ὀρμώμενος" εἴρηται τῷ διδασκάλῳ, " ἢ τῷ ὀρωμένῳ περιγραπτός," ἢ ὡς φῶς ἐκ φωτός, καί Θεός ἀληθινός ἐκ Θεοῦ κατ' οὐσίαν ἀληθινοῦ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς ὀρμώμενος, ἢ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός τῷ καθ' ἡμᾶς ὀρωμένῳ τῆς φύσεως εἶδει περιγραπτός, καθάπερ ἥλιος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὀρμώμενος τῷ φαινομένῳ δισκοειδεῖ σώματι περιγέγραπται.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Θαυμαστόν οὐδέν εἰ μάλιστα κατ' οἶκον ἕκαστον ἐπιζητεῖται τό πρόβατον."

Εἴποι δ' ἄν τις, καί εὐλόγως, ὡς οἶμαι, τυχόν, Εἴπερ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός ὁ διά νόμου καί προφητῶν καί τῆς κατά τήν κτίσιν μεγαλειότητος μυστικῶς (1360) τοῖς ἀκούειν πνευματικῶς καί ὄρᾳν δυναμένοις κηρυττόμενος, πῶς τόν τύπον ὁ νόμος ἐπιτελῶν τοῦ Χριστοῦ πολλά πρόβατα κελεύει θύεσθαι κατ' οἴκους πατριῶν; Πρὸς ὃν φαμεν, ὡς εἴπερ αὐτόν δεξιόμεθα τόν λόγον, νοητῶς τῶν ὧτων τῆς ψυχῆς καί τῶν ὀμμάτων ἀπτόμενον, καί διανοίγοντα ταῦτα πρὸς ὑποδοχὴν μὲν καί θεωρίαν τῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ἐκδίκησιν δέ πάσης παρακοῆς καί ἀποστροφὴν πάσης ματαιότητος, γνοιήμεν πάντως τό μυστικόν βούλημα τῆς ἀγίας Γραφῆς, τῷ προκειμένῳ συνάψαντες ὅμοιον ἐκ τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου φάσκοντος, τό· Οὐδέν ἔκρινα εἶδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Χριστόν Ἰησοῦν, καί τοῦτον ἐσταυρωμένον. Ὡσπερ οὖν ἕκαστος τῶν πεπιστευκότων τῷ Χριστῷ κατά τήν οἰκίαν δύναμιν καί τήν ὑποκειμένην αὐτῷ τῆς ἀρετῆς ἕξιν τε καί ποιότητα σταυροῦταί τε καί συσταυροῖ ἑαυτῷ τόν Χριστόν, Χριστῷ δηλονότι πνευματικῶς συσταυρούμενος. Ἄλλος γάρ κατ' ἄλλον ἀρετῆς τρόπον ἑαυτῷ κατάληλον ποιεῖται τήν σταύρωσιν· ὁ μὲν μόνῃ σταυρούμενος τῇ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία, καί ταύτην νεκρῶν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσηλωμένην· ὁ δέ καί αὐτοῖς τοῖς πάθεσι σταυρούμενος καί τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐξιώμενος· ὁ δέ καί αὐταῖς τῶν παθῶν ταῖς φαντασίαις, οὐκ ἐῶν τὰς αἰσθήσεις ἀφέτους, πρὸς ὑποδοχὴν τινος τῶν κατά ταῦτα μετεωρισμῶν· ὁ δέ καί τοῖς περί τὰ πάθη λογισμοῖς καί ἐνθυμήμασιν· ὁ δέ καί τῇ κατ' αἴσθησιν ἀπάτη· ἄλλος δέ καί τήν πρὸς τὰ αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων διά τῆς φυσικῆς οἰκειότητος σταυρούμενος ἀποτίθεται σχέσιν· ἄλλος δέ καί πᾶσαν καθολικῶς αἰσθητικὴν τῷ σταυρῷ κατασβέννυσι κίνησιν, πρὸς τό μηδέν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τό παράπαν φυσικῶς ἐνεργούμενον· ἄλλος δέ καί αὐτῆς τῆς κατά νοῦν ἀποπαύεται παντελῶς ἐνεργείας, καί ἵνα τό μείζον εἴπω, ὁ μὲν τῇ πρακτικῇ σταυρούμενος φιλοσοφία δι' ἀπαθείας, καί πρὸς τήν ἐν πνεύματι φυσικὴν θεωρίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τήν ψυχὴν αὐτοῦ μεταβαίνων, ὁ δέ καί τῇ φυσικῇ θεωρίᾳ νεκρούμενος, διά τῆς ἀποβολῆς τῆς κατά νοῦν περί τὰ ὄντα συμβολικῆς θεωρίας, καί πρὸς τήν ἐνοειδῆ καί ἀπλῆν τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης μυσταγωγίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν νοῦν αὐτοῦ μετατιθέμενος, ὁ δέ καί ἀπὸ ταύτης εἰς τήν δι' ἀποφάσεως παντελοῦς ἄρρητον ἀφαιρετικὴν ἀοριστίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ νοός πρὸς τήν αὐτοῦ θεότητα μυστικῶς ἀναγόμενος· ἕκαστος, ὡς ἔφην, κατά τήν ἑαυτοῦ δύναμιν, καί τήν κατ' ἀξίαν χορηγουμένην αὐτῷ τὰς ὑψηλάς διά τῆς πρὸς πάντα νεκρώσεως ἀναβάσεις ποιούμενον, οὕτως καί τόν θεῖον ἄμνόν ἕκαστος ἡμῶν ὡς ἐν οἰκίᾳ τινὶ τῷ ἰδίῳ τάγματι τῆς κατ' ἀρετὴν ἀρμοζούσης αὐτῷ καταστάσεως θύει τε τόν ἄμνόν καί μεταλαμβάνει τῶν αὐτοῦ σαρκῶν, καί ἐμφορεῖται

τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκάστου γάρ ἴδιος γίνεται ἄμνος Χριστός Ἰησοῦς, ὡς ἕκαστος χωρεῖν τε καί ἐσθίειν αὐτόν δύναται, ἴδιος, Παύλου τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας (1361) κήρυκος, καί ἰδιοτρόπως ἴδιος ἐκάστου τῶν ἁγίων κατά τό μέτρον τῆς ἐν ἐκάστω πίστεως, καί τήν ἐπιχορηγουμένην χάριν τοῦ Πνεύματος, ᾧ μὲν οὕτως, ᾧ δέ οὕτως, εὕρισκόμενος ὅλος ὄλω, πᾶσι δέ πάντα γινόμενος.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό " Ὅσον μὲν σαρκῶδες τοῦ λόγου καί τρόφιμον, μετά τῶν ἐνδοσθίων καί τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται καί εἰς πέψιν πνευματικήν ἀναδοθήσεται."

Ὁ πᾶσαν μετά σοφίας φύσιν ὑποστήσας Θεός, καί πρώτην ἐκάστη τῶν λογικῶν οὐσιῶν δύναμιν τήν αὐτοῦ γνῶσιν κρυφίως ἐνθέμενος, δέδωκε καί ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἀνθρώποις, ὡς μεγαλόδωρος Δεσπότης, κατά φύσιν τόν εἰς αὐτόν πόθον καί ἔρωτα, συνεπιπλέξας αὐτῷ φυσικῶς τοῦ λόγου τήν δύναμιν, ἐφ' ᾧ δυνηθῆναι μετά ῥαστώνης γνῶναι τούς τρόπους τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως, καί μή παρασφαλέντας διαμαρτεῖν οὐ τυχεῖν ἀγωνιζόμεθα. Κατά τοῦτον οὖν κινούμενοι τόν πόθον περί τε τῆς ἀληθείας αὐτῆς καί τῆς εὐτάκτως τοῖς ὄλοις ἐμφαινομένης σοφίας τε καί διοικήσεως ζητεῖν ἐναγόμεθα ἐκείνου τυχεῖν, διά τούτων γλιχόμενοι, οὐ χάριν τόν πόθον ἐλάβομεν. Καί τοῦτο μυστικῶς ἐγνωκότες οἱ φιλομαθεῖς καί φιλότιμοι τῆς ἀληθείας ἐρασταί μίαν ἐστήσαντο σχολήν καί προσεδρεῖαν ἑαυτοῖς τήν περί τούτου φιλόπονον ἄσκησιν, ἀκριβῶς ὑπ' αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθοῦς κατανοήσεώς τε καί ἀκολουθίας μαθόντες ὡς, εἴπερ κατά τόν αἰῶνα τοῦτον ποσῶς δι' εὐσεβῶν θεωρημάτων τήν μέλλουσαν ἀλήθειαν εἰκονίσαιτο, καί τόν πόθον πληροφορήσουσιν, ἐτοιμοτέραν ὡς τοῖς ἐνταῦθα καλῶς γυμνασθεῖσαν τήν ψυχὴν ἐσχηκότες, ἀκμητί μετά τόν βίον τοῦτον ἐπὶ τήν μέλλουσαν ἀλήθειαν μεταβήσονται, σκαγραφηθεῖσαν αὐτοῖς ἤδη καλῶς διά τῶν θειοτέρων νοημάτων, ἄγοντος αὐτούς ἐπ' αὐτήν δηλαδή τήν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί ἀπλήν καί ἀρίδηλον καί δίχα πάσης ἀπορίας, συμβολικῆς τε ποικιλίας καί πάσης αἰνιγματώδους ἀσαφείας, αὐτοῖς παραδεικνύντος, ἀποδρασάσης αὐτοῖς ὥσπερ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ὁδύνης καί λύπης καί στεναγμοῦ διά τήν ἀπάθειαν, οὕτω καί ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς γνώσεως, ἀσαφείας πάσης καί ἀπορίας, διά τήν σοφίαν, προστεθείσης αὐτοῖς, ἐντεῦθεν λαβοῦσι τὰς ὑποτυπώσεις αὐτῆς, τηνικαῦτα γυμνῆς τῆς ἀληθείας. Παντί γάρ, φησί, τῷ ἔχοντι, δηλονότι τόν περί τῶν μελλόντων πόθον, δοθήσεται, καί προτεθήσεται πάντως ἢ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις. Πλούσιος γάρ ὑπάρχων ὁ Θεός ἡμῶν οὐδέποτε λήγει τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν τὰ θεῖα διανεμῶν δῶρα τῆς γνώσεως, ἅπερ οὐδ' ὀνομάζειν κατά τόν αἰῶνα τοῦτον δυναμέθα, διά τό αὐτῶν ὕψος καί μέγεθος, εἴπερ ἀληθεύει φάσκων περί τῆς ἐσχάτης μακαριότητος ὁ μέγας Ἀπόστολος ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου αὐτήν εἶναι, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλά καί ἐν τῷ μέλλοντι τήν μετά πᾶσαν πάντων τῶν χαρισμάτων διανομήν τε καί (1364) ἀνάβασιν δειχθησομένην τῶν ἀγαθῶν ἀκροτάτην κορυφήν αἰνιττόμενος, τήν μηδηνί λόγω ἢ νῶ ρηθῆναι ἢ γνωσθῆναι δυναμένην, τόν τε κατά τόν αἰῶνα τοῦτον ἡμῖν ἐφικτῶν, τῶν τε κατά τόν μέλλοντα δειχθησομένων, καί ὀνομασθῆναι καί γνωσθῆναι τυχόν ἡμῖν δυναμένων. Ἀεὶ γάρ ὁ διεληλυθώς τούς οὐρανοὺς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καί ὑπεράνων πάντων τῶν οὐρανῶν γενόμενος, τούς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ διά πράξεως καί θεωρίας μεταβιβάζει τε καί μετατίθεισιν ἀπό τῶν ἡττόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, καί ἀπό τούτων πάλιν ἐπὶ τὰ ἔτι τούτων ἀνώτερα, καί

ἀπλῶς εἶπεῖν, ἐπιλείψει με ὁ χρόνος λέγοντα τὰς θείας τῶν ἁγίων ἀναβάσεις τε καὶ ἀποκαλύψεις κατὰ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ἀλλοίωσιν, ἕως ἕκαστος τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀρμόζουσιν δέξοιτο θέωσιν. Τὸν τοίνυν προῤῥηθέντα περὶ Θεοῦ φυσικὸν πόθον ἔχοντας ἡμᾶς εἰδῶς οὗτος ὁ μέγας διδάσκαλος προτρέπει τε πάντας καὶ καλεῖ διὰ τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας πρὸς τὴν πνευματικὴν βρῶσιν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιασθέντος ἁμνοῦ, φυλάξαι τε εὐκρινῶς καὶ εὐχρήστως ὑποτίθεται τῶν αὐτοῦ, τοῦ ἁμνοῦ δηλονότι, μελῶν τὴν ἀρμονίαν ἄθραυστον καὶ ἀσύμφυρτον, ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ὡς διασπῶντες καὶ διασπαράττοντες τὴν εὐθετον ἀρμονίαν τοῦ θείου σώματος, ἢ θρασέως, ὡς ὑπὲρ δύναμιν, ἢ ἀνιέρως, ὡς παρὰ δύναμιν, τοῦ ἁμνοῦ καὶ Λόγου τὰς σάρκας ἐσθίοντες· ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὴν αὐτοῦ δυνάμιν τε καὶ τάξιν, καὶ τὴν ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ χάριν τοῦ Πνεύματος, μεταλαμβάνετω τοῦ θείου Λόγου κατὰ τὴν ἐκάστου μέλους ἐπίνοιαν. Οἷον κεφαλῆς μὲν ὁ ἐξ ἀναποδείκτων ἀρχῶν ἀφέτους παντελῶς ἔχουσαν τοὺς περὶ θεολογίας λόγους πίστιν κεκτημένος μεταλήψεται, ἐξ ἧς τό πᾶν σῶμα τῶν ἀρετῶν τε καὶ τῶν γνώσεων συμβιβαζόμενον αὖξει τὴν πνευματικὴν αὖξισιν. Ὡτων δὲ μεταλήψεται ὁ τοὺς θείους λόγους πνευματικῶς μετ' ἐπιστήμης ὑποδεχόμενος, καὶ εὐπειθῆς καὶ ὑπήκοος Θεῷ δι' αὐτούς μέχρι θανάτου διὰ τῶν ἔργων γινόμενος ὀφθαλμῶν δέ, ὁ τὴν κτίσιν πνευματικῶς κατανοῶν, καὶ πάντας τοὺς κατ' αἴσθησιν τε καὶ νοῦν λόγους ἀπροσκόπως εἰς μίαν δόξης Θεοῦ συνάγων ἐκπλήρωσιν. Στήθους δὲ μεταλήψεται ὁ τὴν καρδίαν θεολογικῶν πληρώσας θεωρημάτων, κατὰ τὸν μέγαν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, καὶ πηγῆς ἀενάου δίκην τὸν περιεκτικὸν τῆς τοῦ παντός προνοίας εὐσεβῶς προχέων τοῖς μανθάνουσι λόγον τε καὶ τρόπον. Χειρῶν δ' αὖ μεταλαμβάνει δεόντως ὁ μηδὲν τῶν κατ' ἐντολὴν ἀνειμένως ἔργων καὶ ἡμελημένως ἐπιτελῶν, ἀλλ' ὄλην ἔχων ἐτοίμη καὶ εὐτονον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θείων νόμων τῆς ψυχῆς τὴν κατὰ τὴν πρᾶξιν ἐνέργειαν· κοιλίας δέ, ὁ τό γόνιμον τῆς ψυχῆς αἰβλυστον ἔχων, καὶ πληθυνόμενος τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασι, καὶ ἀκατάσβεστον τὸν καυστικώτατον τῆς πρὸς τὴν θείαν συνουσίαν ἀπαθοῦς ἐφέσεως ἔρωτα κεκτημένος. Ἐνδοσθίων δὲ μεταλήψεται προσηκόντως, ὁ τῇ κρυφιώτερᾳ ζητήσῃ τε καὶ γνώσει τοῦ νοῦ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ διερευνώμενος, καὶ ἀπορρήτων ἐμφορούμενος μυστηρίων. (1365)Τολμήσει τι μεῖζον ὁ λόγος. Τῶν κάτω τοῦ Λόγου μερῶν μεταλαμβάνετω σωφρόνως, ὁ λογικῶς κατὰ τῆς ὕλης ἰστάμενος, καὶ παντάπασιν ἀμόλυντον μετὰ τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα διατηρῶν, καὶ ὄλον ἀπαραλείπτως αὐτῇ τὸν Λόγον ταῖς ἀρεταῖς διαμορφῶν σάρκα γενόμενον. Μηρῶν δὲ μεταλήψεται ὁ τὸν λόγον ἐπικείμενον ἔχων τῷ τῆς ψυχῆς παθητικῷ μέρει, καὶ παντελῶς ἐκτέμνων αὐτῆς τὴν πρόσυλον κίνησιν· γονάτων δέ, ὁ πρὸς τοὺς κειμένους καὶ ἀσθενοῦντας τῇ πίστει συμπαθῶς κατὰ πρόνοιαν ἐπικλινόμενος, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Λόγου μιμούμενος συγκατάβασιν. Κνημῶν δὲ καὶ ποδῶν μεταλαμβάνετω πρὸς τούτοις, ὁ ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως ἀσαλεύτους ἔχων τῆς ψυχῆς τὰς βάσεις καὶ ἀκλονήτους, καὶ κατὰ σκοπὸν πρὸς τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐπειγόμενος, καὶ τῆς ἀγνοίας τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνούς τῆς κακίας ὑπερπηδῶν μετὰ τοῦ Λόγου καὶ διαλλόμενος. Ἀλλά τίς δυνήσεται πάσας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ τὰς δι' ἡμᾶς ἐπινοίας ἐξαριθμῆσαι καθ' ἃς ἐδώδιμον ἑαυτὸν καὶ μεταληπτὸν ἀναλόγως ἐκάστῳ πεποίηκεν. Ἔτι γὰρ ἔχει πρὸς τούτοις πᾶσιν ὁ Κύριος βοστρύχους, καὶ ῥίνας, καὶ χεῖλη, τράχηλόν τε, καὶ ὦμους, καὶ δακτύλους, καὶ ὅσα τῆς ἡμετέρας κατασκευῆς ἐπ' αὐτοῦ λέγεται τροπολογικῶς. Ὡν προσφυῶς τε καὶ εὐχρήστως μεταλαμβάνουσιν οἱ πρὸς ἕκαστον καὶ δι' ἐκάστου μέλους σημαινόμενον πνευματικὸν μεταποιούμενοι λόγον. Οὕτως ὁ ἁμνός τοῦ Θεοῦ βιβρώσκεται, κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον

καί μέγαν διδάσκαλον, καί εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδίδοται, μεταποιῶν πρὸς ἑαυτὸν τῷ πνεύματι τοὺς μεταλαμβάνοντας, ἕκαστον αὐτῶν εἰς τὸν τοῦ βρωθέντος ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς μέλους τόπον κατὰ τὴν θέσιν τῆς σωματικῆς ἀρμονίας ἐνάγων τε καὶ μετατιθέμενος, ὥστε φιλανθρώπως τὸν ἐν τοῖς ὅλοις λόγον τοῖς πράγμασιν οὐσίαν γίνεσθαι τὸν μόνον ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό "Νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν ζώνην Ἰωάννου μιμούμενος, τοῦ ἔρημικοῦ καὶ προδρόμου καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος."

Ὁ τὴν Ἰωάννου ζώνην μιμούμενός ἐστιν ὁ τῆ δυνάμει τοῦ λόγου τό γόνιμον τῆς ψυχῆς διὰ γνώσεως πρακτικῶς ἐπισφίγγων, καὶ ἀδιάχυτον αὐτό πρὸς τὴν ὕλην διαφυλάττων. Ἐρημικός δέ ἐστιν ὁ παθῶν καθαρεύουσαν τὴν ἕξιν κτησάμενος. Πρόδρομος δέ ὁ διὰ τῆς γνησίας μετανοίας τὴν ἀπακολουθοῦσαν αὐτῇ δικαιοσύνην, καὶ διὰ τῆς φαινομένης ἀρετῆς τὴν ἐπιδημεῖν αὐτῶν μέλλουσαν γνῶσιν προμηνύων. Μέγας δέ τῆς ἀληθείας κηρύξ ἐστιν ὁ τῷ οἰκείῳ βίῳ τὸν ὑπ' αὐτοῦ λαλούμενον τῆς διδασκαλίας λόγον πιστούμενος.

(1368) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Καί εἴ τις μαθητὴς ἐπὶ τό Εὐαγγέλιον πέμπεται, φιλοσόφως καὶ ἀπερίττως ὃν δεῖ πρὸς τῷ ἀχάλκῳ καὶ ἀράβδῳ καὶ μονοχίτωνι, ἔτι καὶ γυμνοποδεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ πόδες ὠραῖοι τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην."

Εὐαγγέλιόν ἐστιν ὁ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὑψηλότερος λόγος· βασιλεία δέ ἐστὶ Θεοῦ ἢ πάσης ὕλης καὶ πασῶν τῶν κατ' αὐτὴν φαντασιῶν καθαρεύουσα λήξις. Μηθητὴς οὖν ἐπὶ τό Εὐαγγέλιον πεμπόμενος εἰκότως ἐστὶν ὁ τοῖς τρόποις παντελῶς τὴν πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον ἐπιδεικνύμενος ἀλλοτριῶσιν τῷ τε ἀχάλκῳ καὶ ἀράβδῳ καὶ μονοχίτωνι, τὴν τε φιλαργυρίαν καὶ τὸν θυμόν ἢ τὴν ἐπι δυναστεία τινὶ πεποίθησιν ἑαυτοῦ περικόψας, ἀτέχναστόν τε καὶ ἄπλαστον καὶ μονότροπον καὶ πάσης ἐλευθέραν διπλῆς τὴν ἠθικὴν, ὥσπερ ἐν χιτῶνιον, μετιῶν φιλοσοφίαν, μηδέν τό σύνολον νεκρότητος τῷ ἵχνει τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ὑπόδημα, σύμβολον ἐναφείας, οἷα τῆς μεγάλης εἰρήνης ὑπάρχων ἄγγελος, καὶ τῆς μηκέτι φοβουμένης τὸν ἐκ τῶν παθῶν πόλεμον, μηδέ θάνατον σώματος ὑποστελλομένης καταστάσεως κήρυξ, ὥστε δύνασθαι τοὺς εἰς αὐτὸν συνετώς ὀρώντας ἐκ τῆς καθ' ἀρετὴν περὶ τὸν βίον ἀναλλοιώτου ταυτότητος τὴν ἐν ἀγγέλοις περὶ Θεόν εὐπρεπεστάτην εἰκονίζεσθαι πολιτείαν τε καὶ εὐστάτειαν.

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Ἦ μήποτε διὰ τό ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ κατὰ μίμησιν τῆς Ἰωάννου ζώνης, καὶ πάλιν εὐαγγελικῶς δύνασθαι τό πάσχα ἐσθίεσθαι, τὰς τε διαφορὰς τῶν μεταλαμβάνόντων καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ τοῦ Πάσχα διδασκαλικῶς ὁ Πατήρ παρηνίξατο. Τρία γάρ Πάσχα παραδίδωσιν ὁ Παλαιᾶς Γραφῆς λόγος, ἐν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπιτελούμενον, καὶ ἕτερον κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ τό ἄλλο κατὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος κατὰ μίαν τῶν περὶ αὐτὴν ἐπινοιῶν ἀλληγορουμένη τοῦτον δηλοῖ τὸν κόσμον, ἡ δέ ἔρημος ὡσαύτως κατὰ μίαν τῶν ἐπ' αὐτῆς θεωριῶν τὴν μετὰ θάνατον κατάστασιν τῶν ψυχῶν ἀλληγορικῶς ὑποφαίνει, ἡ δέ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τὸν μέλλοντα προτυποῖ. Τρεῖς γάρ

τόποι καί καταστάσεις εἰσὶν ἐν οἷς οἱ ἄνθρωποι γινόμεθα· οὗτος ὁ ἐν ᾧ τό εἶναι λαμβάνοντες γεννώμεθα κόσμος, καί ὁ μετὰ θάνατον ἐν ᾧ ἐντεῦθεν ἀπίνοντες γινόμεθα τόπος, καί ὁ μέλλον αἰών, ἐν ᾧ μετὰ ψυχῶν συγκλειόμεθα καί σωμάτων. Ἐφ' ὅσον οὖν χρόνον ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐν Αἰγύπτῳ ἄγομεν τό πάσχα, τῶν καθ' ἁμαρτίαν κηλίδων ἐκκαθαίρομενοι· ἐπὶ δέ ταύτην διά θανάτου περάσωμεν τήν ζωήν, ὡς ἐν ἐρήμῳ πάλιν ἄγομεν ἕτερον πάσχα, τρανότερους τοὺς τῶν ὄντων λόγους, (1369) χωρὶς συμβόλων καί αἰνιγμάτων καί τῆς δι' αἰσθήσεως ποικιλίας, νοητῶς τε καί ἀσωμάτως μανθάνοντες· καί αὖθις κατὰ τὸν μέλλοντα τῶν θείων ἀπαγγελιῶν αἰῶνα ἐορτάζομεν τό πάσχα, τὸν ἀκρότατον ἀμέσως ἐσθίοντες τῆς σοφίας λόγον, πρὸς ὃν μεταποιηθέντες κατὰ χάριν θεοῦμεθα, τήν πρὸς ἄλλο πάσχα διάβασιν καθ' ὅτι οὖν ἄλλην οὐκ ἔχοντες, πλήν ὅτι καί ἐνταῦθα παροῦσιν ἡμῖν δυνατόν ἐστι πρὸς τήν ἐκάστου κατάστασιν εἰκονισθῆναι τῶν εἰρημένων τόπων τὸν ιδιότητα. Ὁ γὰρ ἐκάστου ἡμῶν βίος χαρακτηριστικός ἐστὶ τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶ τόπου. Οἶον, εἰ μὲν τήν πρακτικὴν ἀνδρικῶς μετερχόμεθα φιλοσοφίαν, ἐν Αἰγύπτῳ τό πάσχα καλῶς ἐπιτελοῦμεν, μετὰ τῶν Αἰγυπτίων μὲν ὑπάρχοντες, οὐκ Αἰγύπτιοι δέ τυγχάνοντες, ὡς ἐν σαρκί μὲν ὄντες, οὐ κατὰ σάρκα δέ στρατευόμενοι. Εἰ δέ τήν φυσικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν εὐσεβῶς ἐξασκούμεθα, ὅπλα τῷ Θεῷ δυνατὰ τὰς τῆς ψυχῆς ποιούμενοι δυνάμεις, πρὸς καθαίρεσιν μὲν ὀχυρωμάτων καί παντός ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, θεωρίαν δέ τῶν ἐν τοῖς οὐσι πνευματικῶν λόγων, ὥσπερ γυμνοὶ σώματος καί τῆς κατὰ τήν αἴσθησιν ἀπατηλῆς φαντασίας ἐλεύθεροι, τήν πρὸς τὰς θείας ἐπαγγελίας γνωστικῶς ποιούμενοι πορείαν, ἐσμέν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῇ παθῶν λέγω, καί πάσης ὑλικῆς φαντασίας καθαρευούση καταστάσει. Εἰ δέ τήν θεολογικὴν μυσταγωγίαν ἀρρήτοις νοῶς κινήμασι μορφαζόμεθα, τί τό πλάτος καί μήκος καί βάθος καί τό ὑπερβάλλον εἰς ἡμᾶς μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας κατὰ τό ἐφικτόν ἀνθρώποις οὐκ ἄγνοοῦντες, ἐσμέν ἐν τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Τήν πρακτικὴν οὖν, καί τήν φυσικὴν, καί τήν θεολογικὴν φιλοσοφίαν οἶμαι διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν τριῶν προσώπων τὸν διδάσκαλον παραινίττεσθαι, δι' ὧν ἀναλόγως ἕκαστος κατὰ τήν ὑποῦσαν αὐτῷ δύναμιν τό νοητὸν ἐσθίει πάσχα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· "Εἰ μὲν τις εἴραχὴλ ἢ Λεῖα, ψυχὴ πατριαρχικὴ καὶ μεγάλη, καὶ τὰ εἶδωλα κλέψον ἅπερ ἄν εὐρησ τοῦ σοῦ πατρός, οὐχ ἵνα φυλάξης, ἀλλ' ἵνα ἀφανίσης· εἰ δέ Ἰσραηλίτης σοφός, πρὸς τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μετένεγκαι."

Ῥαχὴλ μὲν, ὡς φασιν, ἀμνάς ἢ ποιμαίνουσα ἐρμηνεύεται, ἡ δέ Λεῖα, κοπομένη ἢ κόπωσις ἐρμηνεύεται. Ποιμαίνεται οὖν καί ποιμαίνει καί ἄγεται καί ἄγει ἡ Ῥαχὴλ, κατὰ τήν τῆς προσηγορίας δύναμιν. Ῥαχὴλ οὖν ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ θεωρητικὴ, ἢ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ὡς ἀμνάς ποιμαίνουσα τε καί ἀγομένη, καί κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τοῖς κατὰ πρᾶξιν θεσμοῖς ποιμαίνουσα τε καί ἄγουσα αὐτῆς τὰ κινήματα καί τὰ διανοήματα, καί τὰ πάθη τῆς σαρκὸς τῷ γονίμῳ τῆς ἀρετῆς ὑποτάσσουσα τέως, καί οὕτως μετὰ τήν εἰς γνώσιν εἴσοδον παντελῶς ἀφανίζουσα. Λεῖα δέ ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ πρακτικὴ, τήν ὑπὲρ ἀρετῆς ἔχουσα κόπωσιν, ἣν μάλιστα πρώτην πᾶς τις τήν θείαν μετιῶν (1372) φιλοσοφίαν γαμικῶς εἰσοικίζεται. Ἰσραηλίτης δέ σοφός ἐστὶ νοῦς θεωρητικός τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου νοήματα πρὸς τήν χώραν τῆς γνώσεως μεταβιβάζων κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον Ἰακώβ, τὸν πάντα τὰ τοῦ Λάβαν πρὸς τήν γῆν τῶν Πατέρων μετακομίσαντα.

Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος ὁ θαυμαστός Ἰακώβ ἱστορικῶς τὰς ῥάβδους λεπίσας καὶ ὑποθεῖς ταῖς ληνοῖς τῶν ὑδάτων πρὸς αὐτάς ἐγκισσᾶν ἐποίει τὰ πίνοντα πρόβατα, οὕτω καὶ πᾶς ἐν πνεύματι σοφώτατος νοῦς τῆς περικειμένης ὕλης τούς τῶν ὄντων θειοτέρους λόγους ἀπογυμνῶσας, καὶ τοῖς κατὰ τὴν θεωρίαν τρόποις τῆς γνώσεως ὑποθέμενος, τὴν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν μορφοῦσθαι, τούς τε μανθάνοντας πάντας καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκδιδάσκει κινήματα. Πατριάρχης οὖν τῶν μὲν διὰ πρακτικῆς κοπώσεως τὴν ἀρετὴν κατορθούντων ἐστὶν ἡ Λεῖα, τῶν δὲ διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας τὴν ἀρετὴν λογικῶς μετιόντων ἐστὶν ἡ Ραχήλ, ὡς εὐπειθῶς ἀγομένη τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πράως κατ' αὐτόν ἄγουσα. Τῶν δὲ κατὰ θεωρίαν πνευματικὴν τὸ ὕψος μεταδιωκόντων τῆς γνώσεως, Ἰακώβ ὁ πανεύφημος, τῶν μὴ τὰ φαινόμενα καθὼς φαίνονται παντελῶς, ἀλλὰ καθὼς νοοῦνται, θεωμένων τε καὶ γινωσκόντων, καὶ μετὰ τῶν ἐν τούτοις νοημάτων πλουσίως πρὸς τὴν ἄυλον καὶ ἀσώματον μεταβιβαζομένων γινῶσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἄν Σίμων ἦς Κυρηναῖος, τὸν σταυρόν ἄρον καὶ ἀκολουθήσον."

Σίμων μὲν ὑπακοή, Κυρηναῖος δὲ ἐτοιμότης, ὡς φασιν, ἐρμηνεύεται. Πᾶς οὖν ἔτοιμος πρὸς ὑπακοὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ προθύμως διὰ νεκρώσεως τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ὑπερχόμενος κάκωσιν, Σίμων γέγονε Κυρηναῖος, ἐκούσιον μετερχόμενος ἀρετὴν, ἐπ' ὧμων τε τὸν σταυρόν ἔχων καὶ ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ ἀνεσταλμένην παντελῶς τῆς γῆς τοῦ κατὰ Θεὸν βίου τὴν ἀγωγὴν ἐπιδεικνύμενος.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἐάν συσταυρωθῆς ὡς ληστής, ὡς εὐγνώμων τὸν Θεὸν γνώρισον."

Ληστής ἐστὶν εὐγνώμων συσταυρούμενος τῷ Χριστῷ πᾶς ἄνθρωπος ὑπὲρ ἁμαρτιῶν πάσχων κακῶς ὡς ὑπεύθυνος, τῷ ἀνευθύνως δι' αὐτόν κακοπαθοῦντι λόγῳ συγκακοπαθῶν καὶ φέρων μετ' εὐχαριστίας, καὶ τὸν κατὰ πρόνοιαν τῆς δικαίας κρίσεως λόγον συνόντα γνωρίζον, καὶ ὁμολογῶν τὴν ὑπὲρ ὧν πάσχει κακῶς αἰτίαν, καὶ αἰτιῶν ὥσπερ αὐτῷ τοῦ πάθους ἐκοινώνησεν ἀνεύθυνος ὧν ὁ λόγος, οὕτω δι' ἑαυτὸν τὸν λόγον τῆς οἰκείας εὐπαθείας ἀναξίῳ τυγχάνοντι μεταδοῦναι, καὶ τὴν ἐκ περιστάσεως νέκρωσιν εἰς ἐκούσιον αὐτοῦ ἀρετὴν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην λογίσασθαι, ἠνίκα τῆς προνοίας τὰ σοφὰ τοῦ λόγου προκαλύμματα πέρας λαβόντα τῆς αὐτοῦ (1373) βασιλείας τὸ φῶς φανῆ τὸ ἀπρόσιτον. Οὕτω περιστάται αὐτῷ πάσχοντι δι' ἁμαρτίας ἢ ἐκ περιστάσεως τῶν μελῶν τοῦ σώματος νέκρωσις, δι' εὐγνώμονος εὐχαριστίας εἰς αὐθαίρετον ἀρετὴν μεταπίπτουσα, καθ' ἣν τῶν καθ' ἁμαρτίαν πολλῶν ἀπολύμενος ὀφλημάτων μετὰ τοῦ λόγου δικαίως εἴσεισιν εἰς τὴν χώραν τῆς γνώσεως, φημί δὲ τὸν παράδεισον, ἐν ᾗ γενόμενος γινώσεται τὴν αἰτίαν τῆς ἐν ᾗ καθείργμεθα νῦν καταδίκης καὶ κακοπαθείας. Ληστής δὲ ἀγνώμων ἐστὶν ὁ δι' ἁμαρτίας πάσχων κακῶς ὡς ὑπεύθυνος, καὶ μὴ γνωρίζων διὰ φιλαπεχθήμονα γνώμην τὸν ἀνευθύνως ὑπὲρ φιλανθρωπίας αὐτῷ συμπάσχοντα τῆς δικαιοσύνης λόγον, ἀλλὰ βλασφήμως ἀποπεμπόμενος τὸν ἐπ' αὐτῷ κατὰ πρόνοιαν δικαίως ὀρισθέντα τῆς κρίσεως λόγον, ὅς ἐπειδὴ μὴ ἐγνώρισε τὸν ἀτίμως αὐτῷ κατὰ βούλησιν συγκαταδικασθέντα λόγον καὶ

ἤτησατο χάριν ὧν ἐπλημμέλησεν, ἀφίεται τῆς βασιλείας ἀλλότριος, οὐδεμίαν τοῦ ποτε ταύτης τεύξεσθαι παρά τοῦ λόγου λαβῶν ἐπάγγελον.

Ἄλλος εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί πάλιν ληστής ἐστίν εὐγνώμων ὁ κἄν ἐπ' αὐτό τό πέρασ τῆς παρουσίας αὐτῶ γενόμενος ζωῆς ἐλθῶν εἰς συναίσθησιν τῶν πλημμεληθέντων αὐτῶ, καί γνωρίζων μετά συνέσεως τόν ἐπ' αὐτῶ δικάιως ὠρισμένον ἐνταῦθα τῆς θείας κρίσεως συντελούμενον αὐτῶ λόγον, καί αἰτῶν συγγνώμην εἰλικρινῶς ἐκ βάθους ψυχῆς ὧν ἤμαρτεν. Ἄγνώμων δέ ληστής ἐστίν ὁ κατ' αὐτό τό πέρασ τῆς παρουσίας αὐτῶ ζωῆς γενόμενος καί τόν κατά ψῆφον δικάιαν τοῦ Θεοῦ τεθέντα σοφῶς τοῦ μερισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος νόμον τε καί ὄρον ὡς μή καλῶς δοθέντα διά φιλοζωΐαν μεμφόμενος.

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί πάλιν ἐπειδήπερ ἕκαστος ἡμῶν διπλοῦς ἐστί τήν φύσιν, ἐκ ψυχῆς καί σώματος συνεστῶς, ληστής ἐστίν ὁ καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε κατά τήν θατέρου φύσιν νόμον ὑπέρ ἀρετῆς τῶ λόγω μυστικῶς συσταυρούμενος, καί τόν μὲν τῆς σαρκός νόμον, ὡσπερ ἀγνώμονα ληστήν τῶ λόγω τῆς ἀρετῆς ἀντιπίπτοντα, τόν δέ τοῦ πνεύματος νόμον ὡσπερ ληστήν ἔχων εὐγνώμονα, καί τόν Σωτῆρα Λόγον διά τῶν κατά τήν πρακτικήν τρόπων, κἄν ἐπίπονοι ὦσιν, ἀποδεχόμενον, ᾧ συνεισέρχεται γεγηθῶς εἰς τόν τῆς εὐωχίας τόπον τόν πάσης κατάκορον γνώσεως, τοῦ κατά σάρκα φρονήματος παντελῶς ἀπηλλαγμένος.

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί αὖθις ληστής ἐστίν εὐγνώμων ὁ καταξιοθεῖς συσταυρωθῆναι Χριστῶ διά παντελοῦς καί ὀλοκλήρου τῶν παθῶν νεκρώσεως, καί δεξιῶς αὐτῶ συσταυρούμενος, τουτέστι μετά λόγου καί γνώσεως πᾶσαν διεξιῶν ἀρετήν, καί ἀπρόσκοπον πᾶσιν ((1376) ἀνθρώποις τόν βίον διατηρῶν, καί μηδεμίαν ἔχων τό παράπαν τῆς τοῦ λόγου πραότητος ἀπάδουσαν δι' αὐστηρότητα κίνησιν. Ἄγνώμων δέ ληστής ἐστίν ὁ δόξης ἔνεκεν ἢ λημμάτων ἀδροτέρων τοῖς φαινομένοις τρόποις ὑπούλως τόν κατ' ἀρετήν βίον ὑποκρινόμενος, καί ἕνα καί μόνον πρός τοὺς ἔξω τόν κόλακα λόγον ἀντί πάσης ἀρετῆς τε καί γνώσεως μετερχόμενος, πρός δέ τοὺς συνήθεις σκολιός τις τήν γνώμην παντάπασιν ὧν καί δυσάντητος, ὃν δεῖ μάλα γε τήν ὁδόν τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦντα μετά συνέσεως ἐπιστομίζειν. Ἴσως γάρ παύσεται τοῦ διαβάλλειν διά τῆς οἰκείας ἀναστροφῆς τόν λόγον τῆ παραινέσει τοῦ ἐπιπλήσσαντος, ὡσπερ ἐπί τοῦ σταυροῦ πέπονθεν ὁ τήν βλασφημίαν ἀδεῶς προσενέγκας ληστής. Τό γάρ μή ἀντιφθέγξασθαι τῶ ἐπιπλήξαντι σημεῖον ἔχει τῆς τοῦ ῥηθέντος ἀποδοχῆς λόγου τήν σιωπήν. Καθ' ἣντινα γοῦν τῶν εἰρημένων θεωρίαν τῶ Χριστῶ συσταυρούμεθα σπουδάσωμεν, ὡς ἐσμεν ἐνταῦθα, τόν συσταυρούμενον ἡμῖν ἰλεώσασθαι λόγον, καί τήν ἀψευδῆ δέξασθαι κατά συνείδησιν καθαρθεῖσαν τῶν πλησόντων αὐτήν νοημάτων τῆς ἀναπαύσεως ἐπαγγελίαν, εἴπερ ἡ σήμερον τήν ἐνεστῶσαν τούτου τοῦ αἰῶνος ἡμέραν ἐνδείκνυται (σήμερον γάρ, φησίν, ἔση μετ' ἐμοῦ ἐν τῶ παραδείσῳ), ἡ δέ αὔριον τήν τοῦ μέλλοντος, καθ' ἣν οὐδεμίαν μὲν

ἄφρουν ἀμάρτημάτων ἐκδέχεσθαι χρῆ, μόνην δέ τῆς ἐκάστῳ πρεπούσης κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆς τῶν βεβιωμένων ἀντίδοσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Κἄν Ἰωσήφ ἦς ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας, αἴτησαι τό σῶμα παρά τοῦ σταυροῦντος. "

Τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐστίν ἡ ψυχῆ, ἢ αἱ ταύτης δυνάμεις, ἢ αἱ αἰσθήσεις, ἢ τό σῶμα τοῦ καθ' ἕκαστον, ἢ τά μέλη τοῦ σώματος, ἢ αἱ ἐντολαί, ἢ αἱ ἀρεταί, ἢ οἱ λόγοι τῶν γεγρονότων, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀληθέστερον, ἰδίᾳ τε καί κοινῆ, ταῦτα πάντα καί τούτων ἕκαστόν ἐστι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Σταυροῖ δέ τοῦτο, ἤγουν ταῦτα πάντα ὁ διάβολος, ἐν τῷ παραδεξαμένῳ τούτων τήν σταύρωσιν, οὐκ ἐῶν αὐτά, κατὰ φύσιν ἐνεργεῖσθαι. Ἰωσήφ δέ ἐρμηνεύεται κατὰ Ἑβραίων φωνήν, Πρόσθεσις Ἀριμαθία δέ, Ἴρον ἐκεῖνο. Πῶς οὖν; Ἄνθρωπος προσθήκας πίστεως ἔχων καί τοῖς κατ' ἀρετήν ἠϋξημένος τρόποις, καί πᾶσαν ἀπάτην τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος, οὗτος Ἰωσήφ ἐστίν πνευματικός, δυνάμενος τό σῶμα λαβεῖν τοῦ Χριστοῦ καί καλῶς ἐνταφιάσαι καί ἐνθεῖναι τῇ ἐκ πίστεως λελατομημένη καρδίᾳ, τό τε σῶμα τό ἑαυτοῦ ὡς Χριστοῦ σῶμα διά τήν χάριν, καί τά σώματος μέλη ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ εἰς ἀγιασμόν ποιούμενος, τās δέ αἰσθήσεις τοῦ σώματος ὑπουργούς εἶναι τῇ ψυχῇ κατὰ τόν ἔμφυτον λόγον πρός τήν ἐν πνεύματι φυσικήν θεωρίαν παρασκευάζων, αὐτήν δέ τήν ψυχὴν ἰσονομεῖν ταῖς δυνάμεσι (1377) ποιῶν πρός τήν τῶν ἀρετῶν ἐκπλήρωσιν, καί ἔτι τήν ψυχὴν τε καί τās αὐτῆς δυνάμεις δουλώσας ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, αὐτάς δέ τās ἐντολάς φυσικάς τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύς ἐνεργείας, καί διά τῆς κατ' ἀρετήν ἀμεταθέτου καί παγίας ἕξεως εἰς κατανόησιν αὐῆ καί ὑποδοχὴν τῶν ἐγκεκρυμμένων ταῖς ἐντολαῖς θειοτέρων λόγων διεγειρόμενος, καί ὡσπερ σινδόνι τινί τοῖς περί τόν αἰῶνα τοῦτον πνευματικοῖς λόγοις περιβάλλειν τόν πρῶτον, ἐξ οὗ καί δι' οὗ καί εἰς ὃν τά πάντα, Λόγον. Ὁ ταύτην οὕτω τηρήσας τήν εὐκοσμον εὐταξίαν, Ἰωσήφ ἐστίν, τό μυστικόν σῶμα τοῦ Χριστοῦ μυστικῶς ἐνταφιάζων.

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί ἔτι συντόμως εἰπεῖν, ὁ πράξει καί θεωρίᾳ τούς περί τοῦ σταυροῦ τοῖς ἀκούουσι θαυμαστῶς λόγους ἀποδιδούς, οὗτος Ἰωσήφ μὲν γέγονεν ἄλλος διά τῆς προσθήκης τῶν κατὰ τήν θεωρίαν ἀγαθῶν εἰς γνῶσιν ἐπαυξήσας πνευματικὴν, Ἀριμαθαῖος δέ διά τῆς γνησίας τῶν ἀρετῶν οἰκειότητος κατὰ τήν πράξιν πᾶσαν τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιτέμνων τήν προσπάθειαν.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Σταυροῦσι δέ πάλιν τόν Χριστόν οἱ βλασφήμως τούς περί τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Θεοῦ διδάσκοντες λόγους, ἐνταφιάζει δέ πάλιν ὁ τούς περί τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγους μετὰ παρρησίας πᾶσιν εὐσεβῶς ἀνακηρύττων.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Κᾶν Νικόδημος ἦς ὁ νυκτερινός θεοσεβής, μύροις αὐτόν ἐνταφίασον. "

Νικόδημός ἐστιν, νυκτερινός θεοσεβής καί μύροις τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐνταφιάζων, ὁ κατά διάνοιαν μέν ἐρρώμενος εἰς τήν ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, τήν δέ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν φιλοτιμίαν ὡς δειλός διά τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων (λέγω δέ τῶν παθῶν ἢ τῶν δαιμόνων τās προσβολάς) φειδοῖ τῆς σαρκός παραιτούμενος, ὧ μέγα πρὸς ἀποδοχὴν κᾶν τό καλά φρονεῖν περὶ Χριστοῦ καί μὴ βλασφήμους προῖεσθαι λόγους.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Κᾶν Μαρία τις ἦς, κᾶν ἡ ἄλλη Μαρία, κᾶν Σαλώμη, κᾶν Ἰωάννα, δάκρυσον ὀρθρία. Ἴδε πρώτη τόν λίθον ἡρμένον, τυχόν δέ καί τούς ἀγγέλους, καί Ἰησοῦν αὐτόν. "

Μαρία ἡ πρώτη, ἐξ ἧς ἐκβέβληκεν ὁ λόγος ἑπτὰ δαιμόνια, ἐστὶ πᾶσα πρακτικὴ ψυχὴ, διά τοῦ λόγου τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν τῆς περὶ τόν αἰῶνα τοῦτον καθαρθεῖσα πτοήσεως. Ἑβδοματικὸς γάρ οὗτος ὁ αἰὼν, τῇ εἰς ἑαυτόν τοῦ χρόνου περιελίξει (1380) πληρούμενος, οὔτινος ἐλευθεροῖ τούς ἑαυτοῦ διασώτας ὁ Λόγος, πάντως αὐτοῦς ὑπεράνω τιθεῖς τῶν ὑπὸ χρόνον. Ἡ δέ ἄλλη Μαρία ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ θεωρητικὴ, διά γνώσεως ἀληθοῦς τήν πρὸς τόν λόγον κατά χάριν κτησαμένη συγγένειαν. Σαλώμη δέ ἐστίν, ἥτις ἐρμηνεύεται Εἰρήνη ἢ Πληρεστάτη, πᾶσα ψυχὴ διά μέν τῆς ἀποβολῆς τῶν παθῶν εἰρηνεύουσα, καί τῇ παρουσίᾳ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν τό φρόνημα τῆς σαρκός καθυποτάξασα τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, διά δέ τῆς πληρώσεως τῶν κατά θεωρίαν πνευματικῶν νοημάτων τήν τῶν ὄντων γῶσιν κατά τό δυνατόν σοφῶς περιλαβοῦσα. Ἰωάννα δέ ἐστίν, ἥτις ἐρμηνεύεται περιστέρα, τό πρᾶον ζῶον καί ἄχολον καί πολύγονον, πᾶσα ψυχὴ διά πραότητος τό ἐμπαθές ἀποθεμένη, καί τήν ἐν γνώσει πολυγονίαν τοῦ πνεύματος διάπυρον ἔχουσα. Αὗται δέ δακρύουσι ὀρθριαί, τουτέστι δάκρυα προχέουσι γνωστικά, ζητοῦσαι τόν πάσης ἀρετῆς τε καί γνώσεως ἀρχικώτατον Λόγον. Καί πρῶτον ὀρῶσι τόν λίθον ἐκ τῆς θύρας ἡρμένον τοῦ μνημείου, τουτέστι τήν ἐπικειμένην τῇ καρδίᾳ τῆς ἀσαφείας τοῦ Λόγου πώρωσιν· εἶτα τούς ἀγγέλους, τουτέστι τούς ἐν πνεύματι τῶν ὄντων φυσικούς λόγους, σιωπῇ κηρύττοντας τόν παναίτιον Λόγον.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τούς ἀγγέλους.

Ἡ τούς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς, τήν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἡγουν τήν περὶ θεολογίας καί οἰκονομίας, τρανοτέραν αὐταῖς παρεχομένους ἔννοιαν. Ἐνα γάρ φησὶν ὁ λόγος αὐτάς ἐωρακέναι πρὸς τῇ κεφαλῇ, καί ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶ. Πρὸς τῇ κεφαλῇ γάρ εἶναι τόν τῆς θεολογίας λόγον διά τήν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, πρὸς δέ τοῖς ποσὶ τόν τῆς οἰκονομίας διά τήν σάρκωσιν, καί Χριστοῦ μέν κεφαλὴν τήν θεότητα αὐτοῦ, πόδας δέ τήν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ λέγων τις τοῦ εἰκότος οὐχ ἄμαρτήσεται.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τούς αὐτούς.

Ἡ τυχόν τās κατά συνείδησιν περὶ τόν λόγον τῆς εὐσεβείας κινήσεις εἶναι τούς ἀγγέλους, διά τήν παντελῆ τῆς κακίας τε καί ἀγνωσίας ἀποβολήν· κηρύττουσας αὐταῖς νοητῶς τοῦ ποτέ διά κακίαν ἐν αὐταῖς νεκρωθέντος Λόγου τήν ἀνάστασιν. Καί τέλος

αὐτόν ὁρῶσι τὸν Λόγον διαρρήδην αὐταῖς ἐμφανιζόμενον, συμβόλων δίχα καὶ τύπων, καὶ πληροῦντα χαρᾶς νοητῆς τὰς νοεράς αὐτῶν χωρήσεις.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Γενοῦ Πέτρος ἢ Ἰωάννης ἐπὶ τὸν τάφον ἐπειχθητι, ἀντιτρέχων, συντρέχων, τὴν καλὴν ἀμιλλαν ἀμιλλώμενος."

Πέτρος μὲν ἐστὶ πᾶς ἄνθρωπος τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κατὰ τὴν ἀναστροφὴν τοῦ βίου κτησάμενος· Ἰωάννης δὲ ὁ διὰ πραότητα πολλήν (1381) καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀκραιφνῆ καθαρότητα τῆς καρδίας ἀγαπώμενος τῷ Λόγῳ, καὶ διὰ τοῦτο τούτῃ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως θησαυροῦς πιστευόμενος, καὶ τῇ ἐπὶ τὸ στήθος ἀναπτώσει ἐξ αὐτῆς τοῦ Λόγου τῆς κρυφίας θεότητος τὴν τῆς θεολογίας κομισάμενος δύναμιν. Ἀντιτρέχουσι δὲ ἀλλήλοις οὗτοι, ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐνάρετον πράξιν τὴν τοῦ ἐτέρου θεωρίαν νικῆσαι φιλονεικῶν, ὁ δὲ κατὰ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν τὴν πράξιν τοῦ ἄλλου παραδραμεῖν ἐπειγόμενος. Συντρέχουσι δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀλλήλοις, ἕκαστος κατὰ τὸν ἴσον περὶ τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν εὐδοούμενος.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τοὺς αὐτούς.

Πέτρος δὲ ἐστὶ πάλιν, καὶ Ἰωάννης, ἕκαστος ἄνθρωπος Θεῷ πλησιάζειν ἠξιωμένος, καὶ τὸ μὲν πρακτικὸν τῆς ψυχῆς οἶόν τινα Πέτρον, τὸ δὲ θεωρητικὸν οἶόν τινα Ἰωάννην, ἀλλήλοις κατὰ τὸν λόγον ἔχων συντρέχοντα, δίχα τῆς θατέρου πρὸς τὸ ἕτερον ὑπερβολὴν καὶ ἐλλείψεως· καὶ πάλιν ἀλλήλοις κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀντιστρέχοντα τῷ περὶ ἕκαστον ἄκρῳ παραδραμεῖσθαι θάτερον ὑπὸ θατέρου νομίζεται.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τό· " Κἂν ὡς Θωμᾶς ἀπολειφθῆς τῶν μαθητῶν οἷς Χριστὸς ἐμφανίζεται, ὅταν ἴδῃς, μὴ ἀπιστήσης. Κἂν ἀπιστήσης, τοῖς λέγουσι πίστευσον. Εἰ δὲ μὴ τούτοις, τοῖς τύποις τῶν ἡλῶν πιστώθητι. Ἰ

Θωμᾶς ἐρμηνεύεται δίδυμος, ὃ ἐστὶ δισταγμὸς ἢ διστάζων τοῖς λογισμοῖς, καὶ διὰ τοῦτο χωρὶς τῆς τῶν τύπων τῶν ἡλῶν ψηλαφήσεως μηδὲ πιστεύων γεγονέναι τοῦ Λόγου τὴν ἀνάστασιν. Θωμᾶς οὖν ἐστὶ πᾶς διστακτικὸς ἄνθρωπος τὴν τοῦ ἐν αὐτῷ Λόγου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως γίνεσθαι δυσκόλως πιστεύων ἀνάστασιν, ὄντινα μόνον αἱ μνήμαι τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων, ἀπαθῶς τυπούμεναι κατὰ διάνοιαν, πείθουσι τοῦ ἐν αὐτῷ θείου Λόγου δέξασθαι τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὁμολογήσαι αὐτὸν Κύριον καὶ Θεόν· Κύριον μὲν ὡς τῆς κατὰ πράξιν τελειότητος νομοθέτην, Θεόν δὲ ὡς τῆς κατὰ τὴν θεωρίαν παντελοῦς μυσταγωγίας ὑφηγητήν. Ἀπαθῆς δὲ μνήμη ἐστὶ τῶν προγεγενημένων τύπων ἢ χωρὶς ἡδονῆς καὶ λύπης περὶ πράξιν καὶ Λόγον ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ περὶ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ νοημάτων διάγνωσις, τύπου, ἀλλ' οὐ τρήσεις ἔχουσα τῶν τραυμάτων διὰ τὴν ἐγγενομένην ἀπάθειαν συνουλωθέντων.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.

Ἡ πάλιν ἡλοὶ τυγχάνουσιν οἱ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν τρόποι τῶν ἀρετῶν, προσηλωμένην μετὰ πόνου τῷ θεῷ φόβῳ κρατοῦντες τῆς ψυχῆς τὴν (1384) διάθεσιν, οὓς οἱ ἀπαθεῖς καὶ ἀπλοῖ καὶ ἄρρητοι τῆς γνώσεως διαδεξάμενοι λόγοι διαπρύσιον

βρῶσι τήν κατά τήν θέωσιν τῆς ψυχῆς γενομένην αὐτῇ τοῦ θεοῦ Λόγου ἀνάστασιν, πιστῶς μαρτυροῦσαν προδεικνύντες τῆς θεοειδοῦς ἕξεως τήν ἀπάθειαν· ἦν ὁ μή παθῶν οὐδ' ἄλλω ποτέ ἀφηγουμένω περί αὐτῆς πιστεύσειεν, ὡσπερ οὐδέ Θωμᾶς ταύτην παθοῦσι τήν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις πρό τῆς διά τοῦ παθεῖν πείρας ἐπίστευσε λέγουσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Ἄν εἰς ἄδου κατή, συγκάτελθε. Γνώθι καί τά ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ μυστήρια τίς ὁ λόγος τῆς διπλῆς καταβάσεως."

Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος πανταχοῦ γινώσκων ἀχράντως ὑπάρχειν τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἔπεται διά θεωρίας αὐτῶ, τῆς ἐπί πάντα προνοίας μετά συνέσεως τήν ἐπιστήμην δρεπόμενος. Οὕτω καί εἰς ἄδου κατερχομένω τῶ λόγῳ συγκάτεισιν, οὐκ ἐπί κακῶ δηλον, ἀλλ' ἐπί τῶ ἐρευνῆσαι καί μαθεῖν τό μυστήριον τῆς εἰς τὸν ἄδην τοῦ Θεοῦ καταβάσεως, καί τῶν ἐκεῖσε γινομένων τε καί ἐπιτελουμένων τόν ὑπερφυᾶ διδαχθῆναι λόγον.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἡ πάλιν, ἐπειδή ἄδης ἐστί πᾶσα ἁμαρτία, ζοφεράν καί ἀειδῆ καί διεφθαρμένην τήν ὑπ' αὐτῆς κρατουμένην ἀπεργαζομένη ψυχήν, ὁ περί παθῶν διαλεγόμενος εἰς ἄδην κατιόντι τῶ λόγῳ τῆς διδασκαλίας συγκάτεισι, τήν ὑφ' ἐκάστης κακίας νεκρωθεῖσαν ἀρετήν διά τοῦ λόγου ζωοποιῶν καί εἰς ἀνάστασιν ἄγων, καί τά δεσμά τῆς ὑλικῆς προσπαθείας τῶν ψυχῶν, ἀνδρικῶς τῶ λόγῳ συνδιαρρήσων. Λόγος δέ τῆς διπλῆς καταβάσεως κατά τόν πρόχειρον νοῦν ἐστί, πρός μέν τήν πρώτην ἐπιβολήν, τό καί μετά σωμάτων ψυχᾶς σώζειν διά πίστεως καί ἀγωγῆς βίου καθαρᾶς, ἐπί τῆς γῆς, καί χωρίς σωμάτων εἰς τόν ἄδην κατελθόντα τόν Λόγον τάς ἐκεῖσε τῶν προτετελευτηκότων ψυχᾶς διά μόνης περιποιεῖσθαι τῆς πίστεως δύνασθαι· πρός δέ τήν δευτέραν ἐπιβολήν, τό καί τήν ἕξιν τῆς κακίας καί τήν ἐνέργειαν ὑπό τοῦ Λόγου δέχεσθαι τήν πρός ἀρετήν καί γνώσιν ἐπάνοδον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Κἄν εἰς οὐρανοῦς ἀνίη, συνάνελθε. Γενοῦ μετά τῶν παραπεμπόντων ἀγγέλων ἢ τῶν δεχομένων· ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διακέλευσαι."

Ὁ διά πολλήν περιουσίαν γνώσεως καί τήν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου πλουσίαν μετοχήν τόν περί προνοίας ἀρκούντως κατά τό δυνατόν περαιώσας λόγον, καί τήν κατ' αὐτόν ἐπιστήμην περιλαβῶν εἰς οὐρανοῦς ἀπό γῆς ἀνιόντι τῶ Λόγῳ συνάνεισι, τήν πάντων τῶν προνοουμένων φύσιν, ὁρατῶν τε καί ἀοράτων, μετά τῶν κατ' αὐτήν λόγων γνωστικῶς (1385) διαπεράσας, καί εἰς τήν οὐδ' ὄλως τήν οἰανοῦν φοράν ἢ κίνησιν ἔχουσαν, πρός ἦν ἠπείγετο μάλιστα, διά παντός λόγου τε καί τρόπου λῆξιν ἀναληφθεῖς, ἀπό τῶν παραπεμπόντων ὡσπερ ἀγγέλων τινῶν τῶν ἐν τοῖς οὔσι τῆς προνοίας λόγων ἐπί τήν τῶν ὑποδεχομένων ἀρρήτων τῆς θεολογίας λόγων τε καί μυστηρίων χώραν ἀναγόμενος, καί ταῖς κατά μέρος ἀναβάσειν ὑψηλοτέρας ποιῶν πρός ὑποδοχήν τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, τάς νοεραῖς τῆς ψυχῆς πύλας.

Άλλο θεώρημα εις τό αυτό.

Καί ἑτέρως δέ πάλιν ἀνιόντι τῷ λόγῳ συνάνεισιν ὁ ἀπό τῶν κατ' ἀρετὴν τρόπων τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὡσπερ ἀπό τινος γῆς εἰς τινὰς οὐρανοὺς τοὺς κατὰ θεωρίαν πνευματικῆς τῆς γνώσεως τῷ ἀνατατικῶς ἔλκοντι θεῖῳ συνυψούμενος Λόγῳ.

Ἄλλο θεώρημα εις τό αυτό.

Καί μυστικώτερον ἔτι περὶ τούτων εἰπεῖν, ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν γνώσεως, ἀφ' ἧς ὁ τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου κόσμος γέγονε παρά τῷ Πατρὶ, εἰς τὴν τῆς πρό τοῦ τόν κόσμον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως εἶναι παρά τῷ Πατρὶ δόξης ἔννοιαν ἀναχθῆναι, κατὰ ἀλήθειαν οὗτος συνανῆλθεν εἰς οὐρανοὺς τῷ δι' αὐτόν ἐπί γῆς κατελθόντι Θεῷ καὶ Λόγῳ, πληρώσας τῆς ἀνθρώποις χωρητικῆς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον γνώσεως τό μέτρον, καὶ γενόμενος τοσοῦτον Θεός ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος, τῷ ὑψωθῆναι τοσοῦτον ταῖς θείαις ἀναβάσει διὰ τὸν Θεόν, ὅσον διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός πρὸς τό ἔσχατον τῆς ἡμετέρας φύσεως ἑαυτὸν ἀτρέπτως κενώσας κατελήλυθεν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν λόγου, εἰς τό· " Ἐγκαινίζεται δέ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ἦν Θεός παρέδειξε, καὶ Βεσελεὴλ ἔτελείωσε καὶ Μωϋσῆς ἐπήξατο. "

Πολύτροπον ὄντα τὸν κατὰ τὴν σκηνὴν ἀναγωγικὸν τῆς θεωρίας λόγον ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς ἔλαβεν αὐτόν ὁ διδάσκαλος καὶ ἡμεῖν θεωρήσωμεν αὐτόν. Σκηνὴ τοιαυτοῦ τοῦ μαρτυρίου ἢ μυστηριώδης ἐστὶν οἰκονομία τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, ἦν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ εὐδοκίᾳ παρέδειξε, καὶ τό Πνεῦμα τό ἅγιον διὰ τοῦ σοφοῦ Βεσελεὴλ προτυπούμενον συνεργῆσαν ἔτελείωσε, καὶ ὁ νοητὸς Μωϋσῆς ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός μονογενὴς Υἱὸς αὐτούργησε, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν ἑαυτῷ πηξάμενος ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν.

Ἄλλο εἰς τό αυτό θεώρημα.

Πλὴν ὅτι καὶ τῆς ὅλης κτίσεως νοητῆς τε καὶ αἰσθητῆς ἐστὶν εἰκὼν ἢ σκηνή, ἦν ὁ Θεός καὶ (1388) Πατὴρ οἷα νοῦς ἐνενόησε, καὶ ὁ Υἱὸς οἷα λόγος ἐδημιούργησε, καὶ τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἔτελείωσε. Καὶ αὐτὴς τῆς αἰσθητῆς μόνης φύσεως, καὶ μόνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐκ ψυχῆς ὄντος καὶ σώματος, καὶ μόνης αὐτῆς τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν τῷ λόγῳ θεωρουμένης, ἐστὶν εἰκὼν ἢ σκηνή, κατὰ τὸν ἐκάστῳ πρέποντα δηλαδὴ θεωρουμένη λόγον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· " Ἐγκαινίζεται δέ ἡ βασιλεία Δαβὶδ, καὶ οὐχ ἄπαξ, ἀλλή χρισμένου τό πρότερον, καὶ ἀναγορευομένου τό δεύτερον. "

Ὅμοίως καὶ τὸν μέγαν Δαβὶδ τὸν προφήτην καὶ βασιλέα, πολύσεμον ἔχοντα τὸν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀναγωγῆς λόγον, καθ' ὃν ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτόν ὁ διδάσκαλος ἐθεώρησε, καὶ ἡμεῖς ἐκδεξώμεθα. Δαβὶδ τοίνυν ἐστὶ νοητὸς ὁ ἀληθινὸς βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὀρῶντος Θεόν Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ μὲν τὴν πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν, τῇ ἐπινοίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος χρισμένος, ὡσπερ ἀλλαχοῦ φησιν ὁ διδάσκαλος, χρίσας τὴν

531

άνθρωπότητα τῇ θεότητι, καί ποιήσας ὅπερ τό χρίσαν· κατά δέ τήν δευτέραν αὐτοῦ καί ἔνδοξον ἐπιφάνειαν, ὡς Θεός καί Κύριος καί πάσης κτίσεως βασιλεύς, καί ὑπάρχων καί ἀναγορευόμενος.

Εἰς τόν παρόντα λόγον τινές ἀποροῦσι φάσκοντες, Τί δήποτε φήσας ὁ διδάσκαλος ὑπερβαίνειν τήν ἀναστάσιμον ἡμέραν πάσας τάς ἐπί γῆς ἑορτάς, οὐ τάς ἀνθρωπικάς μόνον καί χαμαί ἐρχομένας, ἀλλ' ἤδη καί τάς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί ἐπ' αὐτῷ τελοῦμένας, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς ἰδίας ἀποφάσεως, τήν τῶν ἐγκαινίων ἡμέραν ταύτης ὑπερτίθησιν εἰπών, " Ὑψηλῶς ὑψηλότερα, καί θαυμασίας θαυμασιότερα," ὡς ἐκ τούτου νομισθῆναι ἑαυτῷ περιπίπτει τόν διδάσκαλον.

Πρός ταῦτα λεκτέον, ὡς αὐτός ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ μετὰ τινά φησιν· " Οὐ βούλοταί σε ὁ λόγος ποτέ ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ἀλλ' ἀεί κινητόν εἶναι, εὐκίνητον, πάντως νεόκτιστον." Ὡσπερ οὖν τόν ἐγκαινιζόμενον ὑψηλότερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι καί θεοειδέστερον ταῖς εἰς ἀρετήν προκοπαῖς φαιδρυνόμενον γινώσκωμεν, οὕτω δὴ καί πᾶσαν δι' ἡμᾶς ἐπινοηθεῖσαν ἑορτῆς ἡμέραν ἐν ἡμῖν καί δι' ἡμῶν ἑαυτῆς ὑψηλότεραν γίνεσθαι πιστεύειν ἡμᾶς χρή, τοῦ δι' αὐτῆς σημαινομένου μυστηρίου τήν οἰκείαν δύναμιν ἐν ἡμῖν πρὸς τελείωσιν ἄγοντος. Εἰκότως οὖν ὑψηλῆς ὑψηλότεραν τήν καινήν ὁ διδάσκαλος ἔφη Κυριακὴν, ὡς ἀεί τῆς αὐτῆς ἡμῖν συνυψουμένης, καί ἑαυτήν ὑπερβαινούσης· οἷα τῆς ἀναστάσεως, λέγω δέ τῆς πρώτης Κυριακῆς, κρυφίως διὰ τοῦ κατ' αὐτήν μυστηρίου πάσης προσύλου (1389) μόνον φαντασίας παντάπασι καθαρῶς ζωὴν δωρουμένης τοῖς οὕτω τό κατ' αὐτήν πνευματικῶς ἐπιτελοῦσι μυστήριον, τῆς δέ νέας Κυριακῆς πρὸς τούτοις καί πάσης αὐτοῦ ἐν μετουσίᾳ ποιούσης τῆς ὧν ἢ πρό αὐτῆς ἀπῆρξατο θείων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Εἰ δέ τῷ πιστόν εἶναι δοκεῖ τό λεγόμενον, φασί τήν μὲν πρώτην Κυριακὴν τύπον εἶναι τῆς κατὰ τήν προαίρεσιν εἰς ἀρετὴν ἀναστάσεως, τήν δέ δευτέραν τῆς κατὰ προαίρεσιν ἔξω εἰς γνῶσιν τελειότητος.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Καί αὐθις τήν μὲν πρώτην Κυριακὴν τῆς μελλούσης φυσικῆς ἀναστάσεως καί ἀφθαρσίας εἶναι σύμβολον, τήν δέ δευτέραν τῆς κατὰ χάριν μελλούσης θεώσεως φέρειν εἰκόνα. Εἰ τοίνυν τῆς μὲν καθαρῶς κακῶν ἔξω ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσις ἔστι τιμιωτέρα, τῆς δέ κατ' ἀρετὴν ὑγιῶς προαιρέσεως ἔξις τῆς κατὰ τήν ἀληθῆ γνῶσιν τελειότητος, καί τῆς φυσικῆς ἀφθαρσίας ἢ ἐν χάριτι πρὸς τόν Θεόν κατὰ τήν θέωσιν μεταποίησις, ὧν ἢ μὲν πρώτη Κυριακὴ φέρει τύπον, ἢ δέ δευτέρα τυγχάνει σύμβολον, εἰκότως ὑψηλῆς ὑψηλότεραν ἀγόμενος πνεύματι, τήν καινήν ὁ διδάσκαλος ἔφη Κυριακὴν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Μισῶ καί τήν δι' ἀέρος συνήθειαν. "

Πρός γυναῖκας, καί μάλιστα τόν μονήρη βίον ἐπανηρημένας, πολὺν περί κατορθώσεως ἡθῶν ἀποτείνας λόγον δι' ἐμφάσεως ὁ διδάσκαλος ἠπίως, οἶμαι, παραινεῖ, μὴ δεῖν τὰς ἀσκουμένας οἴκοθεν θυρίσι κατοπτεῦειν τινὰ παντελῶς, καί μάλιστα τούς παριόντας, ὡς ἂν μὴ λάβοιεν κέντρα θανάτου διὰ τῆς ἀκαίρου θεωρίας.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν λόγου, εἰς τό " Μιᾶς δεούσης ἡμέρας, ἦν ἐκ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος προσειλήφαμεν, ὀγδόην τε οὖσαν τὴν αὐτὴν καί πρώτην, μᾶλλον δέ μίαν καί ἀκατάλυτον. Δεῖ γάρ ἐκεῖσε καταλήξει τὸν ἐνταῦθα σαββατισμὸν τῶν ψυχῶν. "

Ὁ ἐπτά κατά τὴν ἁγίαν Γραφήν, ὡς μὲν ἀριθμὸς μόνον λαμβανόμενος, πολλὴν ἔχει φυσικῶς τὴν ἐπ' αὐτῷ κειμένην φιλοπονούντων τὰ θεῖα μυστικὴν θεωρίαν. Σημαίνει γὰρ καί χρόνον, καί αἰῶνα, καί αἰῶνας, κίνησιν τε καί περιοχὴν καί μέτρον, καί ὄρον καί πρόνοιαν, καί ἕτερα πολλά, κατά τὴν ἐκάστου λόγον καλῶς θεωρούμενος. Ὡς ἀνάπαυσις δέ μόνον σκοπούμενος, καί οὕτω πολλὴν ἔχει τὴν (1392) ἐπ' αὐτῷ μυσταγωγουμένην γνῶσιν. Ἄλλ' ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξιῶν φορτικὸν τὸν λόγον ποιήσωμαι, τό δοκοῦν ὑψηλότερον τῶν ἄλλων εἶναι γυμνάσωμεν. Τρεῖς γὰρ φασι τρόπους οἱ τῶν θείων ἐπιτήμονες. Ὁ σύμπας τῆς ὅλης τῶν λογικῶν οὐσιῶν γένεσεως ἔχων θεωρεῖται λόγος τὸν τοῦ εἶναι, τὸν τοῦ εὔ εἶναι, καί τὸν τοῦ ἀεὶ εἶναι, καί τὸν μὲν τοῦ εἶναι πρῶτον κατ' οὐσίαν δεδωρῆσθαι τοῖς οὖσι, τὸν δέ τοῦ εἶναι δευτέρον δέδοσθαι κατὰ προαίρεσιν αὐτοῖς ὡς αὐτοκινήτοις, τὸν δέ τοῦ ἀεὶ εἶναι τρίτον αὐτοῖς κατὰ χάριν πεφιλοτιμησθαι. Καί τὸν μὲν πρῶτον δυνάμεως, τὸν δέ δευτέρον ἐνεργείας, τὸν δέ τρίτον ἀργίας εἶναι περιεκτικόν. Οἷον ὁ μὲν τοῦ εἶναι λόγος μόνην φυσικῶς ἔχων τὴν πρὸς ἐνέργειαν δύναμιν, αὐτὴν πληρεστάτην δίχα τῆς προαιρέσεως τὴν ἐνέργειαν ἔχειν οὐ δύναται παντελῶς· ὁ δέ τοῦ εὔ εἶναι αὐτὴν μόνην γνωμικῶς ἔχων τῆς φυσικῆς δυνάμεως τὴν ἐνέργειαν, αὐτὴν ὀλόκληρον τὴν δύναμιν τό σύνολον χωρὶς οὐκ ἔχει τῆς φύσεως· ὁ δέ τοῦ ἀεὶ εἶναι τῶν πρὸ αὐτοῦ καθ' ὅλου περιγράφων, τοῦ μὲν τὴν δύναμιν, τοῦ δέ τὴν ἐνέργειαν, οὔτε φυσικῶς κατὰ δύναμιν τοῖς οὖσιν ἐνυπάρχει παντελῶς, οὔτε μὴν ἐξ ἀνάγκης τόπαράπαν θελήσει προαιρέσεως ἔπεται· πῶς γὰρ τοῖς ἀρχὴν κατὰ φύσιν καί τέλος κατὰ κίνησιν ἔχουσιν οἷόν τε ἐνεῖναι τό ἀεὶ ὄν καί ἀρχὴν καί τέλος οὐκ ἔχον; ἀλλ' ὅρος ἐστί, στάσιμον ποιῶν τὴν μὲν φύσιν κατὰ τὴν δύναμιν, τὴν δέ προαίρεσιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐδ' ἑτέρας ἀμείβων παντάπασι τὸν καθ' ὄν ἐστί λόγον, καί πᾶσι πάντας αἰῶνάς τε καί χρόνους ὀρίζων. Καί τοῦτό ἐστιν, ὡς οἶμαι, τυχόν τό μυστικῶς εὐλογημένον Σάββατον, καί ἡ μεγαλή τῆς τῶν θείων ἔργων καταπαύσεως ἡμέρα, ἣτις, κατὰ τὴν γραφήν τῆς κοσμογενείας, οὔτε ἀρχὴν, οὔτε τέλος, οὔτε γένεσιν ἔχουσα φαίνεται, ἢ μετὰ τὴν τῶν ἐν μέτρῳ διωρισμένων κινήσιν τῶν ὑπὲρ ὄρον καί μέτρησιν ἔκφανσις, καί ἢ μετὰ τὴν τῶν κεχωρημένων καί περιγεγραμμένων ποσότητα τῶν ἀχωρήτων καί ἀπεριγράφων ἄπειρος ταυτότης. Ὡς ἂν οὖν ἢ κατὰ προαίρεσιν ἐνέργεια χρῆσαιτο τῇ δυνάμει τῆς φύσεως, εἴτε κατὰ φύσιν, εἴτε παρά φύσιν, τό εὔ ἢ τό φεῦ εἶναι τό πέρας αὐτὴν ἔχουσαν ὑποδέξεται, ὅπερ ἐστί τό ἀεὶ εἶναι, ἐν ᾧ σαββατίζουσιν αἱ ψυχαί, πάσης λαβοῦσαι παῦλαν κινήσεως. Ὀγδόη καί πρώτη, μᾶλλον δέ μία καί ἀκατάλυτος ἡμέρα ἢ ἀκραιφνής ἐστί τοῦ Θεοῦ καί παμφαῆς παρουσίας, μετὰ τὴν τῶν κινουμένων στάσιν γινομένη, καί τοῖς μὲν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ κατὰ φύσιν προαιρετικῶς χρησαμένοις, ὅλου προσηκόντως ὅλοις ἐπιδημοῦντος, καί τό ἀεὶ εὔ εἶναι

παρέχοντος διά τῆς οἰκείας μετοχῆς, ὡς μόνου κυρίως καί ὄντος καί αἰεὶ ὄντος καί εὖ ὄντος, τοῖς δὲ παρά φύσιν τῷ τοῦ εἶναι λόγω γνωμικῶς χρησαμένοις, ἀντὶ τοῦ εὖ τό αἰεὶ φεῦ εἶναι κατά τό εἰκός ἀπονέμοντος, ὡς οὐκ ὄντος αὐτοῖς λοιπὸν χωρητοῦ τοῦ εὖ εἶναι, ἐναντίως πρὸς αὐτὸ διακειμένοις, καί κίνησιν παντελῶς οὐκ ἔχουσι μετὰ τὴν τοῦ ζητουμένου φανέρωσιν, καθ' ἣν τοῖς ζητοῦσι πέφυκε φανεροῦσθαι τό ζητητόν.

(1393) Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί πάλιν ἐβδόμη καί Σάββατόν ἐστιν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ἀπάντων τρόπων καί τῶν κατὰ θεωρίαν γνωστικῶν λόγων διάβασις. Ὀγδὴ δέ ἐστιν ἡ πρὸς τὴν ἀρχὴν καί αἰτίαν τῶν πρακτικῶς πεπονημένων καί τῶν θεωρητικῶν ἐγνωσμένων κατὰ τὴν χάριν ἀληθῆς μεταποίησις.

Ἄλλη εἰς τό αὐτό θεωρία.

Ἔστι μὲν οὖν καί αὐθις ἐβδόμη καί Σάββατον ἡ τὴν κατ' ἀρετὴν διαδεχομένη πρακτικὴν φιλοσοφίαν ἀπάθεια. Ὀγδὴ δέ καί πρώτη ἐστίν, ὡς μία καί ἀκατάλυτος, ἡ μετὰ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν ἐπιγινομένη σοφία. Καί κατ' ἄλλους δὲ τρόπους παντοδαπούς ἐστὶ δυνατόν τοῖς τῶν θείων φιλοθεάμοσι τὸν περὶ τῶν τοιούτων ἐκδέχεσθαι λόγον, καί πολλάς καλὰς τε καί ἀληθεῖς ἐφευρεῖν θεωρίας.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, πῶς τό· "Δισσώσατε καί τρισώσατε, " λαβὼν ὁ διδάσκαλος εἰς τό περὶ τῆς ἐβδόμης μυστήριον φησιν· " Ὡς δέ καί τὴν ἐβδόμην ἀναστροφὴν Ἡλίου τοῦ προφήτου, τῷ τῆς Σαραφθίας υἱῷ, τό ζῆν ἐμπνεύσασαν, καί τοῦ αὐτοῦ τὴν ἰσάριθμον κατὰ τῶν σχιδάκων ἐπίκλυσιν."

Ὁ μακάριος γέρων παρ' ἐμοῦ τοῦτο ἐρωτηθεὶς ἔφη, Κατὰ τοῦτο τυχόν περὶ τοῦ ἐπτά διεξιόντα τὸν διδάσκαλον ἀριθμοῦ τεκμήρασθαι δυνατόν. Πρῶτον μὲν κατὰ τοὺς λεγομένους ἀριθμητικούς. Φασὶ γάρ ἐκεῖνοι συνίστασθαι τινὰς ἀριθμούς ἐκ δισσομένων καί τρισσομένων ἐτέρων, τῆς μονάδος, τελευταῖον προστιθεμένης. Οἷον ἐκ δισσομένων μὲν ὁ ξδ' συνίσταται, τῆς μονάδος δισσομένης μετὰ τῶν ἑξ ἀριθμῶν, προστιθεμένης καί τῆς μονάδος, καί οὕτως ἡ ἐβδομάς πληροῦται, οἷον δὶς α' β', δὶς β' δ', δὶς δ' η', δὶς η' ιστ', δὶς ιστ' λβ', δὶς λβ' ξδ'. Τούτων οὕτω διαπλασθέντων δι' ἑξ ἀριθμῶν δοκοῦσι συντεθεῖσθαι, ἀλλὰ παραλαμβανομένη τελευταῖον καί ἡ μονὰς πληρεῖ τὸν ἐπτά, ἑξ ἧς τὴν ἀρχὴν ὁ διπλασιασμός εἴληφεν. Οὕτως οὖν κἀνταῦθα τὸν αὐτὸν κανόνα κατασχόντες ἀπαρτίσομεν τὸν ἐπτά ἀριθμόν. Φησὶ γάρ, " Ἐκχέατε, δισώσατε καί τρισώσατε. " Δὶς οὖν μία β', τρίς β' ἕξ, καί ἡ πρώτη μονὰς προστιθεμένη τοῖς ἑξάσιν ἀπαρτίζει τὸν ἐπτά ἀριθμόν. Φασὶ δέ καί συγγενεῖάν τινα πνευματικὴν κατὰ μυστικὴν θεωρίαν πρὸς τὸν ζ' ἀριθμόν ἔχειν τὸν γ' κατὰ τοιόνδε τρόπον, τῷ τὴν πάνσεπτον καὶ προσκυνητὴν Τριάδα διὰ τοῦ γ' σημαίνεσθαι, καί πάλιν τὴν αὐτὴν διὰ τοῦ ζ', τῷ τὸν ζ' ἀριθμόν παρθένον εἶναι. Τῶν γάρ (1396) ἐντὸς δεκάδος ἀριθμῶν μόνος οὗτος οὔτε γεννᾶ, οὔτε γεννᾶται. Τοῦτο δὲ σαφῶς ἐνδείκνυται διεξιῶν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἐπῶν Περὶ παρθενίας, οὕτωςί λέγων, "Πρῶτη παρθένος ἐστὶν ἀγνή Τριάς."

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἦ καί οὕτως, Τῇ ἀγίᾳ Τριάδι μυστικῶς τῷ λόγῳ τήν αὐτῆς ἐπιθεωρήσας ἐνέργειαν, φημί δέ τό ἀγαθόν ὅπερ τάς τέσσαρας ἐμφαίνει γενικᾶς ἀρετάς, τόν ἑπτὰ πληρώσεις ἀριθμόν. Τῇ γάρ ἀγίᾳ καί πανυμνήτῳ Τριάδι μυστικῶς τήν αὐτῆς ἐπιθεωροῦντες ἐνέργειαν τόν ἑπτὰ παρθένον ἀπαρτίζομεν ἀριθμόν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό Ἰησοῦς δέ αὐτός, ἡ καθαρὰ τελειότης, οἶδε μέν τρέφειν ἐν ἔρημίᾳ καί πέντε ἄρτοις πεντακισχιλίους, οἶδε δέ πάλιν καί ἑπτὰ τετρακισχιλίους καί τά τοῦ κόρου λείψανα ἐκεῖ μέν δώδεκα κόφινοι, ἐνταῦθα δέ σφυρίδες ζ'. Οὐθέτερον ἀλόγως οἶμαι, οὐδέ ἀναξίως τοῦ Πνεύματος.

Γυμνασθεῖσαν ἤδη πρὸς θεωρητικὴν ἕξιν ἐν τοῖς προλαβοῦσι διὰ πλάτους, ὡς οἶόν τε ἦν, εἰρημένοις τήν διάνοιαν, πλήθει λόγων αὐτήν, εἰ δοκεῖ, μή βαρήσωμεν, δυναμένην λοιπόν καί κατ' ἐπιτομήν τήν τῶν θείων ἐπιστημόνως δέχεσθαι θεωρίαν. Οἱ κρίθινοι τοιγαροῦν πέντε ἄρτοι τοὺς προχείρους τῆς φυσικῆς θεωρίας παραδηλοῦσι λόγους. Οἱ δέ τούτοις τρεφόμενοι πεντακισχίλιοι ἄνδρες τοὺς περί φύσιν μέν κινουμένους, οὐπω δέ πάντῃ τῆς περί τό παθητικόν καί ἄλογον τῆς ψυχῆς μέρος ἐκκαρθένας σχετικῆς διαθέσεως ἐμφαίνουνσι. Ὡς νοεῖν δίδωσι τοῖς τῶν τοιούτων λόγων θεάμασι ἐκ κριθῆς εἶναι τοὺς ἄρτους, κοινόν δέ τοῦτο κτηνῶν τε καί ἀνθρώπων εἶδος ὑπάρχει τροφῆς, καί τό σύν γυναιξίν εἶναι καί παισίν, ὅπερ δηλοῖ σαφῶς μή τῶν καθ' ἡδονήν παντελῶς ἐπιθυμιῶν καί τῆς ἀτελοῦς τῶν λογισμῶν νηπιότητος αὐτοῦς ἠλλοτριῶσθαι. Ἡ δέ ἔρημος ἐστίν ὁ κόσμος οὗτος, ἐν ᾧ τοῖς διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας περί τό θεῖον κινουμένοις τοὺς τῆς φύσεως πνευματικῶς διαθρύπτων λόγους ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πᾶσαν ἀγαθῶν χαρίζεται πλησμονήν, ὡς δηλοῦσιν οἱ τῶν περισσευμάτων κόφινοι, δώδεκα ὄντες τόν ἀριθμόν.

Θεωρία εἰς τό ιβ' ἀριθμόν.

Ἐμφαίνει δέ ὁ δώδεκα ἀριθμός, ἢ τοὺς κατά χρόνον καί φύσιν λόγους, ὡς ἐκ πέντε καί ἑπτὰ κατά σύνθεσιν συμπληρούμενος. Ἑβδοματικός γάρ ὁ χρόνος, ὡς κυκλικῶς κινούμενος, καί τήν πρὸς τό κινεῖσθαι προσφυῶς ἔχων ἐπιτηδειότητα, τήν τῶν ἄκρων ἀπό τοῦ μέσου κατά τόν ἀριθμόν τοῦτον ἴσην (1397) ἀπόστασιν. Πενταδική ἡ φύσις, ὑπό τόν ἀριθμόν τόν πέντε πεφυκυῖα τάττεσθαι, διὰ τε τό πλεόν τῆς ἀπλῶς λεγομένης ὕλης τῆς τετραχῶς διαιρουμένης ἔχειν τό εἶδος. Ἡ φύσις γάρ οὐδέν ἄλλο καθέστηκεν οὔσα ἢ ὕλη εἰδοποιημένη. Τό γάρ εἶδος τῇ ὕλῃ προστεθέν φύσιν ἀπεργάζεται.

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἦ τάς τῶν ὄντων γενητῶν καί αἰωνίων νοήσεις, ὡς κινουμένων καί περιγεγραμμένων, καί τόν τοῦ τί καί ποῖον καί πῶς εἶναι λόγον ἐπιδεχομένων. Πᾶν γάρ κινητόν τε καί γενητόν ὑπάρχει, καί διὰ τοῦτο πάντως καί ὑπό χρόνον ἐστί, κἄν εἰ μή τόν κινήσει μετρούμενον. Ἀρχὴν γάρ ἔχει τοῦ εἶναι πᾶν γενητόν ὡς ἠργμένον τοῦ εἶναι, καί διάστημα, ἀφ' οὗ τοῦ εἶναι ἤρξατο. Εἰ δέ καί ἔστι καί κινεῖται πᾶν γενητόν, καί ὑπό φύσιν πάντως ἐστί καί χρόνον, τήν μέν διὰ τό εἶναι, τόν δέ διὰ τό κινεῖσθαι, δι' ὧν κατά συμπλοκὴν ὁ τοῦ δώδεκα κατά τόν ἀποδοθέντα τρόπον συμπληροῦται λόγος.

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τήν ἠθικήν καί φυσικήν καί θεολογικήν φιλοσοφίαν ὁ ἀριθμός οὗτος δηλοῖ, ὡς ἐκ τεσσάρων καί πέντε καί τριῶν συναγόμενος. Τετραδική γάρ διά τὰς δ' γενικάς ἀρετάς ἐστίν ἡ ἐν τοῖς πράγμασι κατ' ἦθος ἀκριβής φιλοσοφία. Πενταδική δέ ἡ φυσική θεωρία διά τήν εἰρημένην αἰτίαν, φημί δέ τήν πενταχῶς κατά φύσιν διαιρουμένην αἴσθησιν. Τριαδική δέ ἡ μυστική θεολογία, διά τὰς ὁμοουσίους ἀγίας τρεῖς ὑποστάσεις τῆς παναγίου μονάδος, ἢ ἐν αἷς ἡ ἀγία μονάς, ἢ, κυριώτερον εἶπεῖν, ἅπερ ἡ ἀγία μονάς.

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τήν καθόλου καί γενικωτάτην ἀρετήν καί γνῶσιν, τήν μέν ὡς ἐνταῦθα διά τῶν δ' ἀρετῶν κατορθουμένην, τήν δέ ὡς διά τῶν ὀκτώ τήν θεωτέραν τῶν μελλόντων μυστικῶς παραδηλούσων κατάστασιν σημαينوμένην, ἐξ ὧν ὁ δώδεκα κατά σύνθεσιν ἀριθμός ἀπαρτίζεται.

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τὰ παρόντα τε καί τὰ μέλλοντα, ὡς τῶν μέν παρόντων τόν δ' στοιχειώδη τε καί ὑλικόν ἀριθμόν ὄντα φυσικῶς παραδεχομένων, τῶν δέ μελλόντων μυστικῶς ἐπιθεωρούμενον αὐτοῖς ἐπιδεχομένων τόν ὀκτώ ἀριθμόν, ὡς τῆς κατά χρόνον ἐβδοματικῆς ὑπερθετικῆς ιδιότητος.

(1400) Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τούς περί νοητῶν καί αἰσθητῶν κρίσεώς τε καί προνοίας τριτοῦς λόγους ὁ δώδεκα σαφῶς ἀριθμός παραδηλοῖ. Ἐκαστον γάρ τούτων ἐφ' ἑαυτό τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τρεῖς ἐπιδέχεται λόγους, καθὼς τοῖς ἄκροις λόγοις τῶν θείων μύσταις καί μυσταγωγοῖς διά πολλήν ἄσκησιν τῶν λογίων ἐκ πολλῶν κατάδηλον γέγονε. Τριπλασιάζοντες οὖν ἑαυτοῖς οἱ καθόλου τριτοῖ τῶν ὄντων λόγοι τὰ ἐφ' οἷς θεωροῦνται δ' ὄντα, ἢ τό ἔμπαλιν τοῖς ὧν εἰσιν αὐτοῖ τετραπλούμενοι, τόν δώδεκα ποιοῦσιν ἀριθμόν. Εἰ γάρ τὰ ὄντα οὐσίαν ἔχει καί δύναμιν καί ἐνέργειαν, τριπτόν τόν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ εἶναι δηλονότι κέκτηνται λόγον. Εἰ δέ τούτους συνδεῖ τούς λόγους πρὸς τό εἶναι δηλονότι καθό εἰσιν ἡ πρόνοια, τριπλοῦς καί ὁ αὐτῆς πάντως ὑπάρχων καθέστηκε λόγος. Εἰ δέ τῶν λωβώσεων τῶν καθ' ἓνα τῶν εἰρημένων παρατραπόντων λόγων, παρελθουσῶν τε καί παρουσῶν καί μελλουσῶν, ἡ κρίσις ἐστὶ τιμωρητικὴ ὡς κακίας κολαστικῆ, τριπλοῦν ἔχει καί αὐτὴ τόν ἐπ' αὐτῇ τῆς θεωρίας λόγον, καθ' ὃν οὐσίαν τε καί δύναμιν καί ἐνέργειαν τῶν ὄντων περιγράφουσα μένει τήν οἰκείαν εἰς τό διηνεκές ἀοριστίαν φυλάττουσα.

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ πάλιν τήν ἐφικτήν τοῦ αἰτίου καί τῶν αἰτιατῶν τελείαν ἐπίγνωσιν ὁ ἀριθμός οὗτος δηλοῖ. Δεκάδι γάρ προστεθεῖσα δυάς ποιεῖ τόν ἰβ' δεκάς δέ ἐστίν Ἰησοῦς ὁ Κύριος

καί Θεός τῶν ὄλων, ὡς ἀνεκφοιτήτως ταῖς ἀπό μονάδος προόδους πρὸς ἑαυτὸν μοναδικῶς πάλιν ἀποκαθιστάμενος. Μονάς γάρ καί ἡ δεκάς, καί ὡς ὄρος τῶν ὀριζομένων καί περιοχὴ τῶν κλινουμένων καί πέρας πάσης ἀριθμητικῆς ἀποπερατώσεως. Καί δυάς ἐστὶ πάλιν πᾶσα τῶν μετὰ Θεὸν ὄντων ἢ σύμπηξις, οἷον τὰ μὲν αἰσθητὰ πάντα ὡς ἐξ ὕλης συνεστηκότα καί εἴδους ἐστὶ δυάς, τὰ δὲ νοητὰ, ὡσαύτως ἐξουσίας καί τοῦ εἰδοποιούντος αὐτὰ οὐσιωδῶς συμβεβηκότος. Οὐδέ γάρ ἐστὶ τό παράπαν γενητόν κυρίως ἀπλοῦν, ὅτι μὴ τότε μόνον ἐστὶν ἢ τότε, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ οὐσίᾳ ἔχει τὴν συστατικὴν τε καί ἀφοριστικὴν διαφορὰν συνεπιθεωρουμένην, τὴν αὐτὸ μὲν ἐκεῖνο συνιστῶσαν, ἄλλου δὲ αὐτὸ φανερώς διακρίνουσαν. Οὐδὲν δὲ καθ' οἰονδίποτε τρόπον οὐσιωδῶς ἔχον συνεπιθεωρούμενόν τι πρὸς δήλωσιν τῆς οἰκειᾶς ὑπάρξεως δύναται κυρίως εἶναι ἀπλοῦν.

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ πάλιν τὴν θείαν οὐσίαν καί τὴν αὐτῆς δραστηκὴν ἐνέργειαν ἐπικεκρυμμένως ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὑποσημαίνει. Τὴν μὲν θείαν οὐσίαν, διὰ τοῦ τρεῖς ἀριθμοῦ δηλουμένην ὡς τριαδικῶς ὑμνουμένην διὰ τὴν τρισυπόστατον ὑπαρξίν· τριάς γάρ ἐστὶν ἢ μονάς(1401) ὡς ἐν τελείαις οὐσα τελεία ταῖς ὑποστάσεσιν, ἤγουν τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ, καί μονάς ἐστὶν ἢ τριάς ἀληθῶς τῷ τῆς οὐσίας, ἤγουν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ. Τὴν δὲ δραστηκὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ ἕξ ἀριθμοῦ μνηυομένην, ὡς μόνου τῶν ἐντὸς δεκάδος ἀριθμοῦ τελείου καί πλήρους, καί ἐκ τῶν οἰκείων συνισταμένου μερῶν, καί τῶν αὐτοῦ καθόλου καί ἀνίσων ἀριθμῶν περιεκτικοῦ, τοῦ ἀρτίου φημί καί τοῦ περιττοῦ, ὡς καί μόνην τελείαν τελείων, καθ' ὃν εἰσι λόγον, ἀπεργαστικὴν τε καί φρουρητικὴν. Ἄνισα γάρ τὰ μετὰ τοῖς ἄκροις κινούμενα πρὸς τὴν τῶν ἄκρων ἀεικίνητον στάσιν. Οἷον ἴν' ἐξ ἑνός καί τῶν λοιπῶν ποιήσωμαι τοῖς φιλοπόνους τὴν τὴν ἔνστασιν, ἄκρον μὲν ἐστὶ τό· Καί εἶπεν ὁ Θεός, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν· μέσον δὲ τό· Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καί ἄκρον πάλιν· Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ. Τῶν ἄκρων οὖν καί τῶν μέσων ἀνίσων ὄντων, ὡς τῶν μὲν τό ἄρρεν ἐχόντων καί τό θῆλυ, τῶν δὲ μὴ ἐχόντων, ἐστὶ ποιητικὴ τε καί περιεκτικὴ ἢ θεία ἐνέργεια, ἣντινα μυστικῶς, καθάπερ οἶμαι, μνηθεῖς ὁ σοφώτατος Μωϋσῆς, καί τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγαθοπρεπῶς ὑπεμφαίνων, ἐν ἕξ ἡμέραις γέγραφε τὸν Θεὸν πεποιηκέναι τὸν σύμπαντα κόσμον· ἦτινι καθ' εἰρμόν καί καί τάξιν μετὰ τῆς προνοίας καί τῆς κρίσεως τῶν ὄντων πρεπόντως συνεπιθεωροῦντες τὴν γένεσιν (περιέχεται γάρ αὐτῇ ταῦτα) τὸν ἰβ' πληρέστατον ἀπαρτίζομεν ἀριθμόν.

Θεωρία εἰς τοὺς κοφίνους.

Κοφίνους δὲ φησὶν ὁ λόγος, ἐν οἷς ἀπετέθη τὰ περισσεύσαντα, τὴν παιδευτικὴν οἰκονομίαν, τῶν πνευματικῶς τραφέντων τούς νοητούς τῶν εἰρημένων λόγους, διὰ τό μήπω τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦς ὑπεράνω γενέσθαι διδασκαλίας, τῆς καί τὰ χρήσιμα δεόντως ὑποτιθεμένης, καί τὴν ἀλγεινὴν τοῖς οὕτω παιδευομένοις ἀγωγὴν προτεινούσης, ὡς νοεῖν δίδωσιν ἢ ἐξ ἧς οἰκοδομοῦνται οἱ κόφινοι ὕλη, πληκτικὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχουσα.

Θεωρία τῶν ζ' ἄρτων.

Οἱ δέ ἑπτὰ τῶν τετρακισχιλίων ἄρτοι τήν νομικήν, ὡς οἶμαι, μυσταγωγίαν ὑποτυποῦσιν, ἤτοι τοὺς κατ' αὐτήν θειοτέρους λόγους, οὓστινας τοῖς προσμένουσι τρεῖς ἡμέρας τῷ λόγῳ, τουτέστι μεθ' ὑπομονῆς τόν περί τήν ἠθικήν τε καί φυσικήν καί θεολογικήν φιλοσοφίαν περιποιητικόν τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως πόνον μακροθύμως φέρουσιν, ὁ λόγος μυστικῶς δίδωσιν.

Ἄλλη θεωρία περί τῶν τριῶν ἡμερῶν.

Ἦ τόν φυσικόν τυχόν καί γραπτόν καί πνευματικόν νόμον αἱ τρεῖς ἡμέραι παραδηλοῦσιν, (1404) ὡς ἑκάστου τοῦ κατ' αὐτόν πνευματικωτέρου λόγου τόν φωτισμόν τοῖς φιλοπονοῦσι παρέχοντος, καθ' ἃς ἀμέμπτως οἱ καλῶς τε καί ἀληθῶς πεινῶντες τά θεῖα, τῷ Θεῷ καί Λόγῳ προσμένοντες, δέχονται τροφήν μυστικήν κατά ταυτόν νίκης τε καί βασιλείας ἔχουσαν σύμβολα τοῦ κόρου τά λείψανα. Αἱ γάρ ἑπτὰ σφυρίδες ἐκ φοινίκων τήν ὕλην ἔχουσαι (νίκης δέ σύμβολον καί βασιλείας ὁ φοῖνιξ) , πρὸς δέ καί τῆς ἀκλονήτου πρὸς τὰς τῶν βιαίων πνευμάτων ἐμβολάς ὑπέρ ἀληθείας ἐνστάσεως δι' ἑαυτῶν τοὺς τραφέντας πάσης κακίας καί ἀγνωσίας νικητὰς ἀποφαίνουσιν, ὡς τήν κατά παθῶν τε καί δαιμόνων παρά τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀήττητον λαβόντας δυναστείαν.

Θεωρία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τετρακισχιλίων ἀνδρῶν.

Καί ὁ αὐτῶν δέ ἐκείνων τῶν τούτους τραφέντων τοὺς πνευματικούς λόγους ἀριθμός τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν ἀρίδηλος μάρτυς ἐστὶ τελειότητος, ὡς τὰς τέσσαρας γενικάς περιέχων μονάδας, ὧν πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ πρώτη μονάς, δευτέρα δέ μονάς ἐστὶν ἡ δεκάς, τρίτη δέ μονάς ἐστὶν ἡ ἑκατοντάς, καί τετάρτη μονάς ἐστὶν ἡ χιλιάς. Ἐκάστη γάρ τούτων, χωρὶς τῆς πρώτης μονάδος, καί μονάς ἐστὶ καί δεκάς μονάς μὲν τῶν μετ' αὐτήν, ὡς εἰς ἑαυτήν συντιθεμένη, καί τῷ δεκαπλασιασμῷ τήν αὐτῆς ἀπαρτίζουσα δεκάδα· δεκάς δέ, ὡς τῶν πρό αὐτῆς μονάδων τήν σύνθεσιν εἰς ἑαυτήν περιγράφουσα χιλιάς δέ τετραπλουμένη τετρακισχιλίους ὑφίστησιν. Ἔστιν οὖν ἡ πρώτη μονάς μυστικῆς θεολογίας σύμβολον, ἡ δέ δευτέρα μονάς θείας οἰκονομίας καί ἀγαθότητος τύπος, ἡ δέ τρίτη μονάς ἀρετῆς καί γνώσεώς ἐστὶν εἰκὼν, καί ἡ τετάρτη μονάς τῆς καθόλου τῶν ὄντων θειοτέρας μεταποιήσεως δήλωσις.

Ἄλλη θεωρία εἰς τόν ζ'. ἀριθμόν.

Ὁ δέ ἑπτὰ ἀριθμός τῶν σφυρίδων κατ' ἄλλον πρὸς τῷ προτέρῳ θεωρούμενος τρόπῳ, ὡς φασιν, ἐμφαίνει σοφίαν καί φρόνησιν, τήν μὲν ὡς περί τήν αἰτίαν τρισῶς κατά νοῦν κινουμένην, τήν δέ περί τὰ μετὰ τήν αἰτίαν καί περί τήν αἰτίαν ὄντα κατά λόγον διά τήν αἰτίαν τετραχῶς κινουμένην. Οὐδέτερον οὖν ἀλόγως παρά τοῦ Κυρίου γεγένηται κατά τόν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, οὐδέ ἀναξίως τοῦ πνεύματος.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό " Καί ἔστι διαφορά χαρισμάτων, ἄλλου δεομένη χαρίσματος πρὸς διάκρισιν τοῦ βελτίονος."

Ἡ διαφορά τῶν χαρισμάτων ἢ ἄλλου δεομένη χαρίσματος πρὸς διάκρισιν κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλόν ἐστιν, ἢ προφητεία, καθὼς οἶμαι, καί τό λαλεῖν γλώσσαις. Ἡ μὲν γάρ προφητεία δεῖται τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, πρὸς τό γνωσθῆναι τίς καί πόθεν καί ποῦ φέρουσα (1405) καί ποίου πνεύματός ἐστι, καί δι' ἣν αἰτίαν, μή πως φλήναφός ἐστι, μόνον εἰκῆ προφερομένη ἐκ τῆς κατὰ τό ἡγεμονικόν βλάβης τοῦ λέγοντος, ἢ αὐτοκίνητός τις ὁρμή τοῦ δῆθεν προφητεύοντος, ἐξ ἀγχινοίας περὶ τινων φυσικῶς κατὰ λόγον διὰ πολυπειρίαν τεκμαιρομένου πραγμάτων, ἢ τοῦ πονηροῦ καί δαιμονιώδους πνεύματος, ὥσπερ ἐν Μοντανῶ καί τοῖς ἐκείνω παραπλησίσις ἐστί τερατολογία ἐν προφητείας εἶδει τό λεγόμενον, ἢ δόξης ἔνεκεν κενῆς τοῖς ἄλλων ἄλλος τυχόν ἀβρύνεται, λέγων τε καί πομοπεύων ἅπερ αὐτός οὐκ ἐγέννησεν, ὑπὲρ τοῦ θαυμασθῆναι ψευδόμενος, καί πατέρα νόθον ὀρφανῶν λόγων καί νοημάτων ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ δόξαι σοφός τις εἶναι προβάλλεσθαι οὐκ αἰσχυρόμενος. Προφηῆται γάρ β', φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καί οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. Τίνες δέ τυγχάνουσιν οἱ ἄλλοι δηλονότι οἱ τό χάρισμα τῆς διακρίσεως ἔχοντες τῶν πνευμάτων. Δεῖται τοίνυν ἢ μὲν προφητεία, καθὼς ἔφην, τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, ἵνα γνωσθῆ καί πιστευθῆ καί ἐγκριθῆ, τό δέ χάρισμα τῶν γλωσσῶν δεῖται τοῦ χαρίσματος τῆς ἐρμηνείας, ἵνα μή δόξη τοῖς παροῦσιν ὁ τοιοῦτος μαίνεσθαι, μή δυναμένου τινός τῶν ἀκουόντων παρακολουθῆσαι τοῖς λαλουμένοις. Ἐάν γάρ, φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, λαλεῖτε γλώσσαις, εἰσέλθη δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; Καί κελεύει μᾶλλον σιωπᾶν τὸν λαλοῦντα γλώσσαις, ἐάν μή ἢ ὁ διερμηνεύων. Τό δέ "Πρὸς διάκρισιν" φάναι τό διδάσκαλον "τοῦ βελτίονος" φασὶν οἱ τοῖς θείοις τὸν νοῦν καταφωτίσαντες λόγοις ὑπερέχειν τό τῆς προφητείας καί τό τῶν γλωσσῶν χάρισμα τῶν ὧν πρὸς διάκρισιν τε καί διασάφησιν χρήζουσι χαρισμάτων, τουτέστι τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων καί τῆς ἐρμηνείας. Ὅπερ εἰδώς ὁ διδάσκαλος ἔφη, "Πρὸς διάκρισιν τοῦ βελτίονος."

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον λόγου εἰς τό " Συμβάματα καί παρασυμβάματα. "

Σύμβαμά ἐστι κατὰ γραμματικούς πρότασις ἐξ ὀνόματος καί ῥήματος αὐτοτελεῆ διάνοιαν ἀπαρτίζουσα, οἷον, " Ἰωάννης περιπατεῖ. " Παρασύμβαμα δέ ἐστι πρότασις ἐξ ὀνόματος καί ῥήματος οὐκ αὐτοτελεῆ διάνοιαν ἀπαρτίζουσα, οἷον Ἰωάννη μέλει. Φήσας οὖν τις, " Ἰωάννης περιπατεῖ, " οὐδενός ἐτέρου χρήζειν ἔδειξε εἰπὼν δέ, " Ἰωάννη μέλει, " περὶ τίνος αὐτῷ μέλει παρέλειψεν εἰπεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον ἐπιταφίου, εἰς τό "Ἐπ' οὐδενός οὖν τῶν ἀπάντων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων."

Ὅτι ποτέ τις ἀποδέχεται τῶν καλῶν, κατ' ἐκεῖνο (1408) πάντως καί ποιεῖται τὴν ἐπίδοσιν καί τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις δῆλον ἦδεται καί παρακαλεῖται. Ἡδεται μὲν προστιθέμενος αὐτῷ πλέον κατὰ ψυχὴν ὡς καταθυμῶ πράγματι, παρακαλεῖται δέ τῆς κατ' αὐτό πλείονος ἐπιδόσεως, ἐκ τοῦ περὶ αὐτοῦ δεχόμενος ἐπαίνου μείζονα προτροπὴν. " Ὡν γάρ, φησὶν ὁ διδάσκαλος, τούς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καί

ἐπιδόσεις," τουτέστιν, ὧν οἶδα πραγμάτων τούς ἐπαίνους, καί τῶν ἀποδεχομένων αὐτά σαφῶς ἀνθρώπων τὰς εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεις, ἤγουν ἐπαυξήσεις, ἐπίσταμαι. Ἐπ' οὐδενός οὖν τῶν πραγμάτων πάντων δηλονότι τῶν ἐπαινουμένων οὐκ ἔστιν ἐφ' ᾧ τινι οὐχὶ πάντως τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἡδομένων εὐροις τὴν ἐπαύξησιν· ἢ ἐπειδὴ τρία προθεῖς ὁ διδάσκαλος ἀνωτέρω, ἑαυτόν, τούς λόγους, τούς τῆς ἀρετῆς ἐπαινέτας, ἐν τούτοις περιλαβὼν κατὰ ῥήτορας ἐξήπλωσε, τὰς ἐπαγωγὰς τοῖς τρισὶν ἐφαρμοσας, καί ἐξ ἑαυτοῦ πρότερον τῆς ἀποδόσεως ἀρξάμενος, εἶτα διὰ μέσων τῶν ἀρετῆς ἐπαινετῶν διελθὼν, εἰς τούς λόγους αὐτάς ἐπλήρωσεν, ὡς τῆς κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ὑποθέσεως καὶ αὐτῶ πρεπούσης, ὡς διδασκάλῳ, καὶ τοῦ λόγου προβεβλημένῳ, καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὴν ἀρετὴν, ἤγουν τοῖς αὐτῆς ἐπαινέταις, πεποθημένης, οἷα ποθοῦσι γινῶναι τούς τρόπους τῆς διὰ μιμήσεως εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεως, καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς ἀρμοζούσης, ὡς ἐκφαντορικοῖς τῶν κατ' ἀρετὴν καλῶν. Παντός μὲν οὖν ἀνδρός βίον ἔχοντος κατὰ Θεόν ἐπαινούμενον, μάλιστα δὲ Βασιλείου τοῦ πάνυ, κἂν τε δυνηθῶσι πᾶσαν περιλαβεῖν, καὶ ὡςπερ εἰκόνα ζῶσαν καὶ ἔμψυχον ὑποδείξει τοῖς ἐρασταῖς τὴν τοῦ ἀνδρός ἀρετὴν, κἂν τε μὴ δυνηθῶσι τοῦ ταύτης ἐφικέσθαι μεγέθους, ἐπ' οὐδενός οὖν οὐκ ἔστι τῶν ἀπάντων, καὶ λόγου καὶ λέγοντος καὶ ἀκούοντος, ἐφ' ᾧ τινι τό τῆς ὑποθέσεως καλὸν οὐχ ἀρμόσει, ἢ καθὼς ἀνωτέρω ἀκριβέστερον μᾶλλον ἐξήτασται.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐπῶν, εἰς τό "Παίζει γὰρ λόγος αἰπὺς ἐν εἶδεσι παντοδαποῖσι, κρίνας, ὡς ἐθέλοι, κόσμον ἑὸν ἔνθα καὶ ἔνθα.

Ἦνίκα τὸν νοῦν ὡς διὰ κλειθρῶν τινῶν τῶν φαινομένων ὁ μέγας Δαβὶδ κατὰ μόνην πίστιν ἐν πνεύματι πρὸς τὰ νοητὰ διελάσας ἐδέξατο τινα παρά τῆς θείας σοφίας τῶν ἐφικτῶν ἀνθρώποις μυστηρίων ἔμφασιν, τότε, καθάπερ οἶμαι, φησὶν, Ἄβυσσος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καραρράκτων σου· τούτοις τυχόν ἐνδεικνύμενος, ὅτι πᾶς νοῦς θεωρητικός, διὰ τε τό κατὰ φύσιν ἀόρατον καὶ τό βάθος καὶ πλῆθος τῶν νοημάτων ἀβύσσῳ παρεοικώς, ἐπειδὴ τῶν φαινομένων διαβάς πᾶσαν τὴν διακόσμησιν, καὶ εἰς τὴν τῶν νοητῶν σφοδρῶ τῆς κινήσεως ὑπερβάς τὴν εὐπρέπειαν, ἐφ' ἑαυτόν (1409) στῆ, πεπηγὼς παντάπασι καὶ ἀκίνητος, διὰ τὴν πάντων διάβασιν, τηνικαῦτα τὴν θείαν δεόντως ἐπικαλεῖται σοφίαν, τὴν ὄντως τε καὶ ἀληθῶς κατὰ τὴν γνῶσιν ἀδιεξίτητον ἄβυσσον, φωνὴν αὐτῶ δοῦναι τῶν θείων καραρράκτων, ἀλλ' οὐκ αὐτούς τοῦ καταρράκτα, ὅπερ ἐστὶν ἔμφασιν τινα πίστεως γνωστικὴν τῶν περὶ τό πᾶν τῆς θείας προνοίας τρόπων τε καὶ λόγων αἰτῶν ὑποδέξασθαι, δι' ἧς μνησθῆναι δυνησεται τοῦ Θεοῦ ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμονιείμ, ἐν ἧ τῆς θείας πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ Λόγου συγκαταβάσεως τό μέγα καὶ φρικτὸν διὰ σαρκὸς ἐτελέσθη μυστήριον, ἐν ᾧ τῆς εἰς Θεόν εὐσεβείας ἐδωρήθη τοῖς ἀνθρώποις τό ἀληθές, ὅπερ διὰ τό πᾶσαν ἐκβεβηκένεαι φύσεως τάξιν καὶ δύναμιν· τῷ μὲν θείῳ καὶ τῆς θείας μύστη τε καὶ μυσταγωγῶ κρυφιογνώστου σοφίας Παύλῳ τῷ μεγάλῳ ἀποστόλῳ μωρία ὠνομάσθη Θεοῦ καὶ ἀσθένεια, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν οἶμαι σοφίαν καὶ δύναμιν· τῷ δὲ θεόφρονι μεγάλῳ Γρηγορίῳ παίγιον προσηγορεύθη, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φρόνησιν. Ὁ μὲν γὰρ φησι. Τό μωρόν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τό ἀσθενές τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· ὁ δέ. Παίζει γὰρ λόγος αἰπὺς ἐν εἶδεσι παντοδαποῖσι, Κρίνας ὡς ἐθέλοι κόσμον ἑὸν ἔνθα καὶ ἔνθα· ἐκάτερος τῆ στερήσει τῶν παρ' ἡμῖν κρατίστων θέσεων τὴν θείαν ἐνδεικνύμενος ἔξιν, καὶ ταῖς ἀποφάσει τῶν ἡμετέρων ποιούμενος τὴν τῶν θείων κατάφασιν. Μωρία γὰρ παρ' ἡμῖν καὶ ἀσθένεια καὶ παίγιον

στερήσεις εισίν, ή μέν σοφίας, ή δέ δυνάμεως, ή δέ φρονήσεως, επί Θεοῦ δέ λεγόμεναι σοφίας καί δυνάμεως καί φρονήσεως ὑπερβολήν σαφῶς ὑποδηλοῦσιν. Εἴ τι οὖν παρ' ἡμῖν κατά στέρησιν λέγοιτο, επί Θεοῦ λεγόμενον ἕξιν ὑποδηλοῦν πάντως ἐκδέχεσθαι δίκαιον, καί τό ἔμπαλιν, εἴ τι κατά ἕξιν ἐφ' ἡμῶν λέγοιτο, επί Θεοῦ στέρησιν διά τήν ὑπεροχήν ἐκδέχεσθαι δηλοῦν πρεπωδέστατον. Αἰ γάρ τῶν θείων ὑπερβολαί καί κατά στέρησιν δι' ἀντιφάσεως λεγόμεναι παρ' ἡμῶν ἀποδέουσι πολύ τῆς ἀληθοῦς καθ' ὃν εἰσι λόγον ἐμφάσεως. Εἰ δέ τοῦτο κατά τόν εἰκότα λόγον ἐστίν ἀληθές (οὐ γάρ συμβαίνει πώποτε τά θεῖα τοῖς ἀνθρωπίνοις), ἄρα μωρία Θεοῦ καί ἀσθένεια κατά τόν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον, καί παίγνιον Θεοῦ κατά Γρηγόριον τόν θαυμαστόν καί μέγαν διδάσκαλον, τό μυστήριόν ἐστι τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὡς πάσης φύσεως δυνάμεως τε καί ἐνεργείας πᾶσαν ὑπερουσίως ἐκβεβηκός τάξιν καί ἀρμονίαν, ὅπερ πνεύματι θείῳ πόρρωθεν κατά νοῦν θεασάμενος καί μνηθεῖς ὁ θειότατος Δαβίδ, καί οἷον τήν τοῦ Ἀποστόλου λεγομένην διά στερήσεως ὑπερβάλλουσαν ἕξιν τοῦ Θεοῦ προερμηνεύων, Ἰουδαίων, σοφῶς οἶμαι, καταβοῶν· Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἐχθροί σου. Πᾶς γάρ ἄνθρωπος ἐχθρός πάντως τοῦ Θεοῦ καί ψεύστης προδήλως καθίσταται ὁ τόν Θεόν τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ἀμαθῶς τε καί ἀσεβῶς περικλείων, καί ἀπαθῶς ὑπέρ φύσιν ἐν τοῖς ὑπό φύσιν οὐσιωδῶς γενόμενον τά κατά φύσιν ὡς πάντα δυνάμενον ἐνεργῆσαι πιστεύειν μή (1412) ἀρχόμενος. Οὕτω μέν οὖν κατά μίαν ἐπιβολήν τέως θεωρῆσαι τό μωρόν τοῦ Θεοῦ καί τό ἀσθενές καί παίγνιον, στοχαστικῶς ὁ λόγος ἐτόλμησε, μεθ' ὧν παρεκβατικῶς, ὡς προθεωρίαν παραδειγματικήν τοῦ προτεθέντος ἀπόρου, καί τήν ἄβυσσον τήν ἐπικαλουμένην τήν ἄβυσσον εἰς φωνήν τῶν θείων καταρράκτων λαβῶν ὁ λόγος νοῦν γνωστικόν εἶναι σοφίαν ἐπικαλούμενον δέξασθαι, μικράν τινα τῶν ἐπί τῇ θεῖα καί ἀφράστῳ συγκαταβάσει μυστηρίων ἔμφασιν παρεδήλωσεν. Ἄβυσσος γάρ καί ὁ τῆς ἀβύσσου τόπος ὁμωνύμως ὀνομάζεται, τόπος δέ τῆς θείας σοφίας, ὁ καθαρὸς καθέστηκε νοῦς. Ἄρα θέσει διά τό δεκτικόν ἄβυσσος καί ὁ νοῦς προσαγορεύεται, καί ἡ σοφία πάλιν τό αὐτό διά τήν φύσιν κατανομάζεται.

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Καθ' ἕτερον δέ τό προκείμενον ἄπορον διασκοποῦντες τρόπον τῇ βοηθείᾳ τῆς θείας χάριτος στοχαστικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀποφαντικῶς (τό μέν γάρ μέτριον, τό δέ προπετές), ἐγχειρεῖν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ τολμῶμεν, φάσκοντες τήν τῶν μέσων τυχόν προβολήν, κατά τό ἴσον ἀπό τῶν ἄκρων ἔχουσιν ἀπόστασιν, παίγνιον εἰρησθαι Θεοῦ τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ, διά τήν ἐπίρρυτον αὐτῶν καί εὐαλλοίωτον στάσιν, μᾶλλον δέ, στάσιμον ῥεῦσιν εἰπεῖν οἰκειότερον. Ὁ καί παράδοξον, στάσιν ἀεὶ ῥέουσιν καί φερομένην θεᾶσθαι, καί ῥεῦσιν ἀεικίνητον προνοητικῶς τῆς τῶν οἰκονομουμένων ἕνεκεν βελτιώσεως θεόθεν ἐπινοημένην, τούς δι' αὐτῆς παιδαγωγουμένους σοφίσει δυναμένην, ἀλλαχοῦ μεταστήσεσθαι πάντως ἐλπίζειν, καί πέρας τοῦ κατ' αὐτήν ἐπ' αὐτοῖς μυστηρίου τῇ πρὸς Θεόν νεύσει βεβαίως διά τῆς χάριτος θεωθήσεσθαι πιστεύειν. Μέσα δέ λέγω τήν τῶν ὀρωμένων καί νῦν περί τόν ἄνθρωπον ὄντων ἢ ἐν οἷς ὁ ἄνθρωπος συμπλήρωσιν, ἄκρα δέ τήν τῶν μή φαινομένων καί περί τόν ἄνθρωπον ἀψευδῶς ἔσεσθαι μελλόντων ὑπόστασιν, τῶν κυρίως τε καί ἀληθῶς κατά τόν ἄρρητον καί προηγούμενον σκοπόν τε καί λόγον τῆς θείας ἀγαθότητος πεποιημένων τε καί γεγεννημένων. Καθώς ὁ σοφός Ἐκκλησιαστής μεγάλῳ τε καί τρανῶ ψυχῆς ὄμματι τῶν ὀρωμένων τε καί ῥεόντων ὑπερκύψας τήν γένεσιν, καί οἷον ἐν φαντασίᾳ τῶν ἀληθῶς

πεπονημένων καί γεγενημένων γενόμενος· τί τό γεγενημένον; αὐτό τό γενησόμενον· καί τί τό πεπονημένον; Αὐτό, φησί, τό ποιηθησόμενον· τῶν πρώτων δηλαδή καί τῶν τελευταίων ἐπιμνησθεῖς, ὡς τῶν αὐτῶν ὄντων καί ἀληθῶς ὄντων, τῶν δέ μέσων καί παρερχομένων οὐδόλως κατά τόν τόπον μνησθεῖς. Μετά γάρ τό ἐξελθεῖν, ὡς οἶόν τε ἦν μεγαλοφυῶς μάλιστα τό διδάσκαλον, περί τινος φύσεως ζώων καί λίθων, καί ἀπλῶς εἶπεῖν ἀορίστως περί πολλῶν τῶν ἐν τοῖς οὐσι θεωρουμένων, ἐπιφέρει τούτοις· " Παίζει γάρ λόγος αἰπύς ἐν (1413) εἶδеси παντοδαποῖσι, κρίνας ὡς ἐθέλει κόσμον ἐόν ἔνθα καί ἔνθα." Μήποτε οὖν καθὼς αὐτός ἐν τῷ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς λόγῳ φησί, περί θεότητος διεξιῶν καί κτιστῆς φύσεως, " Ἔως ἐκάτερον ἐπὶ τῆς ἰδίας μένει, τό μὲν περιωπῆς, τό δέ ταπεινώσεως, ἄμικτος ἢ ἀγαθότης καί τό φιλόανθρωπον ἀκοινῶνητον, καί χάσμα μέγα ἐν μέσῳ καί ἀδιάβατον, οὐ τόν πλούσιον τοῦ Λαζάρου καί τῶν ὀρεκτῶν τοῦ Ἀβραάμ κόλπων διεῖργον, πᾶσαν δέ τήν γενητήν φύσιν καί ρέουσιν τῆς ἀγενήτου καί ἐστηκυίας;" Ὡ παρεμφορητῆ τε καί ὅμοια καί ὁ θεηγόρος μέγας διεξέρχεται Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης φάσκων· "Τολμητέον δέ καί τοῦτο ὑπέρ ἀληθείας εἶπεῖν, ὅτι καί αὐτός ὁ πάντων αἴτιος τῷ καλῷ καί ἀγαθῷ τῶν πάντων ἔρωτι δι' ὑπερβολήν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τά ὄντα πάντα προνοίαις, καί οἶον ἀγαθότητι καί ἀγαπήσει καί ἔρωτι θέλγεται, καί ἐκ τοῦ ὑπέρ πάντα καί πάντα καί πάντων ἐξηρημένου πρὸς τό ἐν πᾶσι κατάγεται, κατ' ἐκστατικὴν ὑπερούσιον δύναμιν ἐνεκφοίτητον ἑαυτοῦ. Μήπως οὖν, καθὼς ἔφην, κάκ τούτον τόν περί τοῦ, " Παίζει γάρ Λόγος αἰπύς, " ἐπιτόμως ἀποδοθέντα τρόπον ἐξαπλῶσαι κατά διάνοιαν τοιαύτην ἡμῖν ἐστι δυνατόν φάσκουσιν, "Ὡσπερ οἱ γονεῖς (ἵνα τοῖς καθ' ἡμᾶς παραδείγμασι χρήσωμαι εἰς τήν τῶν ὑπέρ ἡμᾶς πραγμάτων ὑπογραφῆν), ἀφορμάς τοῖς τέκνοις παρέχοντες τήν νωθεῖαν ἀποσεισασθαι συγκαταβάσεως τρόπῳ, δοκοῦσι κατά συμπεριφορὰν παιδικὰ παίγνια μετιέναι, ὡς φέρε εἶπεῖν καρνατίζειν, καί ἀστραγάλοις μετ' αὐτῶν συμπεριφέρεσθαι, ἢ καί ἄνθη πολύχροα τούτοις παρατιθέντες, καί πολυβαφεῖς ἐσθήτας τῶν αἰσθήσεων θελκτηρίους, ἀπῆγον ἢ κατέπληττον, ὡς τῶν παίδων ἑτέραν τέως ἐργασίαν οὐκ ἐχόντων, μετὰ βραχὺ δέ καί παιδευτηρίοις αὐτούς τῶν γονέων παραδιδόντων, εἶτα καί λόγου τελεωτέρου καί πραγμάτων ἰδίων μεταδιδόντων, οὕτω τυχόν καί τόν ἐπὶ πάντων Θεόν φησι διὰ τῶν εἰρημένων ὁ διδάσκαλος διὰ τῆς τέως ἱστοριώδους τῶν φαινομένων κτισμάτων φύσεως εἰς ἔκπληξιν ἢ καί ἀπαγωγὴν διὰ τῆς αὐτῶν θέας καί γνώσεως νῦν ἡμᾶς οἷα κομιδῆ παῖδας ἐμβάλλοντα, ἔπειτα καί τήν τῶν ἐν αὐτοῖς πνευματικωτέρων λόγων θεωρίαν ἐνιέντα, καί τελευταῖον ἐπὶ τήν ἑαυτοῦ καθὼς ἐστὶν ἐφικτόν διὰ θεολογίας μυστικωτέραν γνῶσιν ἐνάγοντα, τήν πάσης τῆς ἐν εἶδει καί ποιῷ καί σχήματι καί ποσῷ, τῷ ἐν πλήθει τε καί ὄγκῳ παντάπασι καθαρεύουσιν, ποικιλίας τε καί συνθέσεως ἐν τοῖς προπαιδεύμασιν, ὡς πρὸς τό τέρμα τῆς θεωρίας, " παίζειν" εἴρηται τῷ θεοφόρῳ Γρηγορίῳ, καί τῷ θεοφόρῳ Διονυσίῳ " θέλγεσθαι" τε καί "ἐξίστασθαι ἑαυτοῦ."

Τῷ ὄντι γάρ ἐκ παραλλήλου κατά παράθεσιν θεωρούμενα πρὸς τά κυρίως καί ἀληθῶς ὄντα, (1416) καί ἐς ὕστερον φανησόμενα, τά παρόντα καί φαινόμενα καί παίγνιον εἶναι δοκεῖ, καί ἔτι τούτου πορρωτέρω. Πρὸς γάρ τήν τῶν κυρίως θείων καί πρωτοτύπων πραγμάτων ἀλήθειαν συγκρινομένη τῶν παρόντων καί ὀρωμένων πραγμάτων ἢ διακόσμησις οὐδέ τό παράπαν εἶναι νομισθήσεται τοῖς ὄλον χωρεῖν κατά τό δυνατόν τό τῆς θείας ὠραιότητος κάλλος ἀξιουμένοις, ὡσπερ οὐδέ τό παίγνιον ἀληθινῷ τινι καί ὄντι πράγματι συγκρινόμενον εἶναι καθάπαξ νομίζεται.

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Τυχόν δέ καί τό μεταπτωτικόν ὧν ἐγχειρίζομεν ὑλικῶν πραγμάτων ἄλλην ἄλλως μεταφερόντων τε καί μεταφερομένων, καί μηδεμίαν βάσιν ἐχόντων στερέμνιον, πλήν τοῦ πρώτου λόγου καθ' ὃν φέρονται σοφῶς τε καί προνοητικῶς καί φέρουσι, καί τῷ κρατεῖσθαι ὑφ' ἡμῶν νομίζεσθαι, διαφευγόντων πλέον ἢ κρατουμένων, καί τήν ἔφρουν ἡμῶν τῶν αὐτοῖς ἀνεχομένων κρατεῖσθαι, μᾶλλον ἑαυτῶν οἷον ἀπωθουμένων, καί κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι παντελῶς μή δυναμένων, οἷα δὴ μόνον σταθιρὸν τῆς ἑαυτῶν φύσεως ὄρον κεκτημένων τό ἀπορρῆν καί μή ἴστασθαι, παίγνιον εἰκότως ἐρρήθη Θεοῦ τῷ διδασκάλῳ, ὡς διά τούτων μετάγοντος ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ὄντως ὄντα, καί μηδέποτε σαλευόμενα.

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Εἰ δέ καί ἡμεῖς αὐτοί, κατὰ τήν κατατοῦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῆς φύσεως ἡμῶν ἀκολουθίαν, νῦν μὲν καθ' ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν ἐπὶ γῆς ζῶων γεννώμενοι, ἔπειτα παῖδες γινόμενοι, εἶτα ἄνθους ὠκυόρου δίκην τῆς νεότητος ἐπὶ τό ρίκνον τῆς παλαιότητος φθασάσης τεθνηζόμενοι, καί πρὸς ἕτερον βίον μετατιθέμενοι, "παίγνιον ἐρήθημεν τοῦ Θεοῦ" τῷ θεοφόρῳ τούτῳ διδασκάλῳ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος. Πρὸς γάρ τήν μέλλουσαν τῆς θείας καί ἀληθοῦς ζωῆς ἀρχετυπίαν ἢ παροῦσα συγκρινόμενη ζωὴ παίγνιον ἐστὶ, καί πᾶν εἶ τι ἄλλο τούτου καθέστηκεν ἀνουσιώτερον. Ὅπερ ἐν τῷ εἰς Καισάριον ἐπιταφίῳ δείκνυσι σαφέστερον, οὕτως λέγων· "Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν, ἀδελφοί, τῶν ζώντων πρόσκαιρα· τοιοῦτο τό ἐπὶ γῆς παίγνιον· οὐκ ὄντας γενέσθαι, γενομένους ἀναλυθῆναι· ὄναρ ἐσμέν οὐχ ἰστάμενον, φάσμα τι μή κρατούμενον, πτῆσις ὄρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτμίς, ἐωθινή δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον καί καιρῷ λυόμενον, ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἰ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει, καλῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησε."

(1417) Ταῦτα περὶ ὧν τοῖς θειοτάτοις τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν καί διδασκάλου Γρηγορίου λόγοις ἠπορήσατε καί εἰπεῖν ἐκελεύσατέ μοι, μακαριώτατοι, κατὰ τήν ἐμήν δύναμιν. Τῷ ὑμετέρῳ νεύματι δικαίως ὑπέικων ἔφην ἐγὼ στοχαζόμενος, ἀλλ' οὐκ ἀποφαινόμενος. Οὐ γάρ ἐφικνεῖται τῆς μεγάλης καί ὑψηλῆς τοῦ θεοφόρου διδασκάλου διανοίας ὁ ἡμέτερος νοῦς, πολλαῖς ἔτι κατὰ θέλησιν ἀκίσι παθῶν βαλλόμενος, ὧν τοῖς μῶλωψι μᾶλλον χαίρει στιζόμενος ἢ χάρισιν ἀρετῶν καθαιρόμενος, διά τήν μακράν τοῦ κακοῦ συνήθειαν ἔξιν λαβῶν φιλαμαρτήμονα. Καί εἰ μὲν φανῶσιν ὑμῖν τινα λόγον ἔχειν τῆς ὑποθέσεως ἄξιον, καί μή πάντη τῆς ἀληθείας ἀπολειπόμενον, τῷ Θεῷ χάρις, τῷ τήν χαμαίζηλον (ἵνα καί τοῦτο θαυματουργήσῃ) καί χαμαιπετῆ διάνοιαν φωτίσαντι, καί λόγον σύμμετρον χαρισάμενῳ, πρὸς τό χαράξαι τήν συμμετρίαν τῶν νοηθέντων καί ὑμῖν τοῖς ὑποτάξασιν καί τῇ τῶν εὐχῶν βοήθεια τό πᾶν κατορθώσασιν. " Εἰ δέ οὐκ ὀρθῶς ἢ ἀτελῶς καί τῆς ἀληθείας ἢ ὀλικῶς ἢ μερικῶς ἀποπεπλάνημαι " (τόν γάρ μέγαν καί θεοφάντορα κἂν τούτῳ σοι προσφέρω Διονύσιον παρακλήτορα) , " τῆς σῆς ἄν εἴη φιλανθρωπίας ἐπανορθώσασθαι τόν ἀκουσίως ἀγνοοῦντα, καί μαθεῖν δεομένῳ, καί ἐπαμῦναι τῷ μή αὐτάρκη δύναμιν ἔχοντι, καί ἰάσασθαι τόν οὐκ ἐθέλοντα ἀρρώσασθαι, ἵνα καί τοῦτο μετά τῶν ἄλλων σου καλῶν, μᾶλλον δέ πρό τῶν ἄλλων, ἀνάθημα τίμιον καί πάσης θυσίας αἰδεσιμώτερον ἱερουργήσῃς τῷ Θεῷ τήν φιλανθρωπίαν, τῷ ἐν οὐρανῷ

καί ἐπί γῆς παρά πάσης δοξαζομένῳ τῆς κτίσεως, καί μόνην ἀπαιτοῦντι παρ' ἡμῶν
θυσίαν τήν εἰς ἀλλήλους φιλανθρωπίαν.

ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΑΒΒΑ (Σελ. 1428)

Περί ἀγάπης καί ἐγκρατείας, καί τῆς κατά νοῦν πολιτείας,

Πρός Παῦλον πρεσβύτερον.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Α΄.

Ἦς ἡ ἀκροστιχίς ἦδε·

Πνευματικῶ ἀδελφῶ καί ἀγαπητῶ κυρίῳ Παύλῳ Θαλάσσιος, τῷ μέν φαινομένῳ
Ἑσυχαστῆς τῇ δέ ἀληθείᾳ πραγματευτῆς κενοδοξίας.

α΄. Πόθος πρός Θεόν ὀλικός τεταγμένος, θεῶ ἀλλήλοις συνδεσμεῖ τούς ποθοῦντας.

β΄. Νοῦς πνευματικῆν ἀγάπην κτησάμενος οὐ λογίζεται περί τοῦ πέλας τά τῇ ἀγάπῃ
μή πρέποντα.

γ΄. Ἐν πλάσματι ἀγάπης τήν ὑπόκρισιν κρύπτει, ὁ τῷ μέν στόματι εὐλογῶν, τῇ δέ
καρδίᾳ ἐξουδενῶν.

δ΄. Ὑπομένει ἀταράχως ὁ ἀγάπην κτησάμενος τά παρ' ἐχθρῶν ἀπαγόμενα λυπηρά,
καί ἐπίπονα.

ε΄. Μόνη ἡ ἀγάπη συνάπτει τήν κτίσιν Θεῶ καί ἀλλήλοις εἰς ὁμόνοιαν.

στ΄. Ἀγάπην ἀληθινήν ἐκεῖνος κέκτηται, ὁ ὑπονοιῶν μή ἀνεχόμενος, μηδέ λόγου
κατά τοῦ πέλας.

ζ΄. Τίμιος ὑπάρχει παρά Θεῶ καί ἀνθρώποις ὁ πρός κατάλυσιν ἀγάπης μηδέν
ἐπιτηδεύων.

η΄. Ἴδιον ὑπάρχει τῆς ἀνυποκρίτου ἀγάπης, ὁ λόγος ἀληθῆς ἐκ συνειδήσεως ἀγαθῆς.

(1420) θ΄. Κρύπτει τόν φθόνον ἐν σχήματι εὐνοίας, ὁ ψόγον τῶ ἀδελφῶ ἐξ ἑτέρω(ν)
προσφέρων.

ί΄. Ὡσπερ αἱ σαρκικά ἀρεταί τήν τῶν ἀνθρώπων δόξαν, οὕτω καί αἱ πνευματικά
τήν τοῦ Θεοῦ ἐπισπῶνται.

ια΄. Ἀγάπη καί ἐγκράτεια ψυχὴν καθαίρουσι· νοῦν δέ λαμπρύνει προσευχή καθαρά.

ιβ΄. Δυνατός ἀνὴρ ἐκεῖνος ὑπάρχει, ὁ πράξει καί γνώσει τήν κακίαν ἀπελαύνων.

ιγ΄. Εὗρε χάριν οὗτος παρά τῶ Θεῶ, ὁ ἀπάθειαν κτησάμενος καί γνώσιν
πνευματικῆν.

ιδ΄. Λογισμῶν ἐμπαθῶν εἰ περιγενέσθαι θέλης, ἐγκράτειαν κτῆσαι, καί ἀγάπην πρός
τούς πλησίον.

ιε'. Φύλαξιν σαυτόν από άκρασίας και μίσους, και μη εύρης πρόσκομμα έν καιρω προσευχής σου.

ιστ'. Όσπερ ούκ έστιν εύρειν έν βορβόρω άρώματα, ούτως ούδ' έν ψυχῃ μνησικάκου άγάπης εύωδιαν.

ιζ'. Κράτει γενναίως θυμοϋ και έπιθυμίας, και πονηρών λογισμών τάχιστα άπαλλάττη.

ιη'. Άναιρει κενοδοξίαν ή κρυπτή έργασία, άπελεύνει δέ ύπερηφανίαν τό μηδένα έξουθενειν.

ιθ'. Ίδιον κενοδοξίας ύπόκρισις και ψεύδος τῆς δέ ύπερηφανίας, ή οίησις και φθόνος.

κ'. Άρχων έκείνος ό έαυτοϋ άρξας, και ψυχῆν και σῶμα τῶ λόγω ύποτάξας.

κα'. Γνησιότης φίλου έν πειρασμῶ δείκνυται, ήνίκα τῆς άνάγκης συγκοινωνός γένηται.

κβ'. Ασφάλισαι τάς αισθήσεις τῶ τρόπω τῆς ήσυχίας, και δίκασον τούς λογισμούς έφεστῶτας τῆ καρδιά.

κγ'. Πρός τούς λυπηρούς λογισμούς, άμνησικάκως άπάντα· πρόσ δέ τούς φιλοδόνους έχθρωδῶς διάκεισο.

κδ'. Ήσυχία και προσευχή, και άγάπη, και έγκράτεια τετράπλοκόν έστιν άρμα, εις ουρανούς άνάγον τόν νοϋν.

κε'. Τῆξον τήν σάρκα σου άσιτία και άγρυπνία, και άπελεύνεις τόν δήμιον τῆς ήδονῆς λογισμοϋ.

κστ'. Ός τῆκεται κηρός από προσώπου πυρός, ούτως από φόβου Θεοϋ άκάθαρος λογισμός.

κζ'. Κακή ζημία ψυχῆς συνετῆς έγχρονίσαι πάθει ψεκτῶ.

κη'. Υπόμεινον τάς τῶν λυπηρών και όδυνηρών έπαγωγάς· διά γάρ τούτων σε καθαίρει ή τοϋ Θεοϋ πρόνοια.

κθ'. Ρίψας τήν ύλην και τῶ κόσμῶ άποταξάμενος· άπόταξαι λοιπόν και τοίς πονηροίς λογισμοίς.

λ'. Ίδιον έργον ύπάρχει τοϋ νοϋ, τό λόγοις Θεοϋ σχολάζειν άεί.

λα'. Όσπερ έργον Θεοϋ διοικῆσαι τόν κόσμον, ούτω και ψυχῆς κυβερνᾶν τό σῶμα.

לב'. Ποία έλπίδι τῶ Χριστῶ άπαντήσομεν, ταίς τῆς σαρκός ήδοναίς μέχρι τοϋ νϋν δουλεύοντες;

(1432) λγ'. Άναιρει ήδονήν κακοπάθεια και λύπη, ή έκούσιος, ή έκ τῆς προνοίας έπαγομένη.

λδ'. Υψη παθῶν φιλαργυρία τυγχάνει· ως αύξητική οϋσα τῆς περιεκτικῆς ήδονῆς.

λε'. Λύπην τίκει άποτυχία ήδονῆς· ήδονή δέ παντί πάθει συνέζευκται.

λστ'. Όι μέτρῶ μετρείς τῶ σῶματί σου, άντιστρόφως παρά Θεοϋ άντιμετρηθήσεται σοι.

λζ'. Θείων κριμάτων έργα τυγχάνει άνταπόδοσις δικαία τῶν διά τοϋ σώματος πεπραγμένων.

λη'. Άθανασίαν τίκει άρετή και γνώσις· ὧν ή στέρησις, τοϋ θανάτου γέγονε μήτηρ.

λθ'. Λύπη κατά Θεόν άναιρει ήδονήν· ήδονῆς δέ άνάίρεσις, άνάστασις ύπάρχει ψυχῆς.

μ'. Άπάθειά έστιν άκινήσια ψυχῆς πρόσ κακίαν· ἥς τυχεῖν άμήχανον άνευ έλέους Χριστοϋ.

μα'. Σωτήρ υπάρχει ψυχῆς καὶ σώματος ὁ Χριστός, οὗ τοῖς ἴχνεσιν ὁ ἀκολουθῶν, ἐλευθεροῦται κακίας.

μβ'. Σωτηρίας εἰ θέλεις τυχεῖν, ἀπόταξαι ταῖς ἡδοναῖς καὶ ἐγκράτειαν, καὶ ἀγάπην, καὶ προσευχὴν ἀναλαβοῦ.

μγ'. Ἴδιον ἀπαθείας, διάκρισις ἀληθινή καθ' ἣν πάντα πράττε μέτρῳ καὶ κανόνι.

μδ'. Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός καὶ νοῦς ὁ ἀκολουθῶν αὐτῷ, μὴ μείνη ἐν τῇ σκοτίᾳ.

με'. Συνάγαγε τὸν νοῦν σου, καὶ τήρει τοὺς λογισμοὺς, καὶ οὐς εὐρῆς ἐμπαθεῖς, πολέμησον πρὸς αὐτούς.

μστ'. Τρία ὑπάρχουσι πράγματα, δι' ὧν λαμβάνεις λογισμοὺς· ἡ αἴσθησις, καὶ ἡ μνήμη, καὶ ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος· χαλεπώτεροι δὲ οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς μνήμης εἰσίν.

μζ'. Ὡ ἐδόθη σοφία, ἔγνω λόγους ἀσωμάτων, καὶ τίς ἡ ἀρχὴ ὑπάρχει, καὶ τί τὸ τέλος τοῦ κόσμου.

μη'. Μὴ ἀμέλει πρακτικῆς, καὶ φωτισθήσεται ὁ νοῦς σου. " Θησαυρούς, φησὶν, ἀποκρύφους καὶ ἀοράτους ἀνοίξω σοι. "

μθ'. Εὖρε χάριν παρὰ Θεῶ, ὁ παθῶν ἐλευθερωθεῖς, καὶ τὸ μέγα ἔλεος ὁ γνώσεως καταξιωθείς.

ν'. Νοῦς παθῶν ἐλευθερωθεῖς, φωτοειδῆς γίνεται, ταῖς τῶν ὄντων θεωρίαις ἀδιαλείπτως καταλαμπόμενος.

να'. Φέγγος ψυχῆς ἡ γνῶσις ἐστὶν, ἧς στερηθεῖς ὁ ἄφρων ἐν σκότει διαπορεύεται.

νβ'. Ἄφρων ἐστὶν ὁ ἐν σκότει διάγων· ὃν διαδέχεται τὸ σκότος ἀγνωσίας.

νγ'. Ἰησοῦν ὁ ἀγαπῶν, ἐλευθερωθήσεται κακίας· καὶ ὁ ἀκολουθῶν αὐτῷ ὄψεται γνῶσιν ἀληθῆ.

νδ'. Νοῦς παθῶν ἐλευθερωθεῖς, ψιλὰ βλέπει τὰ νοήματα, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτοῦ.

(1433) νε'. Ὁ νοῦς εἰς ἄκρον καθαρθεῖς στενοχωρεῖται τοῖς οὔσι· καὶ ἔξω θέλει γίνεσθαι πάντων τῶν γεγονότων.

νστ'. Μακάριος ὁ φθάσας εἰς τὴν ἀπέραντον ἀπειρίαν· ἐκεῖνος δ' ἔφθασεν, ὁ τὰ πεπερασμένα περάσας.

νζ'. Ἐρευνᾷ λόγους Θεοῦ ὁ σεβόμενος αὐτόν· εὐρίσκει δὲ αὐτοὺς ὁ τῆς ἀληθείας ἐραστής.

νη'. Νοῦς ἐξ ὀρθότητος κινούμενος, εὐρίσκει ἀλήθειαν· ὁ δὲ ἐκ πάθους τινός, ἀποτεύξεται αὐτῆς.

νθ'. Ὡσπερ τῇ οὐσίᾳ ἄνωστος ὁ Θεός, οὕτως καὶ τῇ μεγαλοσύνῃ ἐστὶν ἀπέραντος.

ξ'. Ἦς οὐσίας ἀρχὴ καὶ τέλος οὐκ ἔστιν, οὔτε τῆς σοφίας ἐξεύρεσις.

ξα'. Σωτηρία ὑπάρχει πάσης κτίσεως, ἢ ὑπεράγαθος τοῦ Κτίσαντος περὶ αὐτὴν πρόνοια.

ξβ'. Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας ἐν οἰκτιρμοῖς, καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατεβράγμένους.

ξγ'. Χριστός ἐστὶ ζώντων καὶ νεκρῶν κριτῆς, καὶ τῆς ἐκάστου πράξεως δίκαιος ἀνταποδότης.

ξδ'. Ἄρξαι εἰ θέλεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, προλαβὼν τὰς τῶν παθῶν αἰτίας περικόπτε.

ξε'. Σύζευξον ταῖς ἀρεταῖς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ πάσης τῆς τῶν παθῶν ὀρμῆς ἀποζεύγνυνται.

ξστ'. Τς τῆς ἐπιθυμίας ὀρμάς ἐγκρατεία χαλίνωσον· τὰς δέ τοῦ θυμοῦ, ἀγάπη πνευματικῆ.

ξζ'. Ἦσυχία καί προσευχή, μέγιστα ὄπλα ἀρετῆς· αὗται γάρ τόν νοῦν καθαίρουσαι, διορατικόν ἀπεργάζονται.

ξη'. Συντυχία ὠφελεῖ μόνη ἢ πνευματικῆ· τῶν δέ λοιπῶν πασῶν προτιμωτέρα ἡσυχία.

ξθ'. Τῶν πέντε τρόπων συντυχίας, τούς τρεῖς ἐπίλεξαι· τῷ δέ τετάρτῳ μή συχνάσης· τοῦ πέμπτου ἀπόστηθι.

ο'. Ἦσυχίαν ἀγαπᾷ ὁ μή πάσχων πρός τά τοῦ κόσμου. Καί πάντας τούς ἀνθρώπους, ὁ μηδέν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον.

οα'. Δισάσκαλος ἀληθῆς ἢ συνείδησις ὑπάρχει, ἢ ὁ ὑπακούων ἀπρόσκοπος διαμένει.

οβ'. Ἐκείνους μόνους οὐ κρίνει τό συνειδός, τούς εἰς τό ἄκρον τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας φθάσαντας.

ογ'. Ἄκρα ἀπάθεια ψιλὰ ποιεῖ τὰ νοήματα· ἄκρα δέ γνῶσις τῷ ὑπεραγνώστῳ παρίστησιν.

οδ'. Λύπη ἐστίν ψεκτὴ ἀποτυχία ἡδονῶν, ὧν ὁ καταφρονήσας, ἄλυπος διαμένει.

οε'. Ἡ λύπη καθόλου στέρησίς ἐστίν ἡδονῆς, κἄν τε τῆς κατά Θεόν, κἄν τῆς κατά κόσμον νοήσης.

οστ'. Θεοῦ ἐστι βασιλεία, ἀγαθότης καί σοφία, ὧν ὁ ἐπιτυχῶν, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται.

οζ'. Ἐκεῖνος ἄθλιος ἄνθρωπος, ὁ τῆς ψυχῆς μὲν τό σῶμα, τοῦ Θεοῦ δέ τόν κόσμον τοῖς ἔργοις προτιμήσας.

(1436) οη'. Ἰσην τήν ἀγάπην πρός πάντας κέκτηται ὁ τοῖς μὲν σπουδαίοις μή φθονῶν, τούς δέ φαύλους ἐλεῶν.

οθ'. Ἄρξαι ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνος ὤφειλεν, ὁ καί ψυχῇ καί σώματι τὰ τῆς ἀρετῆς νομοθετήσας.

οι'. Πραγματευτῆς πνευματικός ἐκεῖνος ὑπάρχει, ὁ ἐξ ἴσου διά τὰ μέλλοντα καί τῶν ἡδέων τοῦ βίου καί τῶν αὐστεριῶν ἀποταξάμενος.

οια'. Ῥώννουσι ψυχὴν μὲν, ἀγάπη καί ἐγκράτεια· νοῦν δέ προσευχή καθαρά, καί θεωρία πνευματικῆ.

οιβ'. Γνώμη πονηρά κακὰ ἐνθυμεῖται, καί τὰ κατορθώματα τοῦ πλησίον εἰς ἐλάττονα παραγνωρίζει.

οιδ'. Μὴ πίστευε τῷ λογισμῷ κρίνονται τόν πλησίον, ὅτι πονηρόν ἔχων θησαυρόν, πονηρά καί λογίζεται.

οιε'. Ἀγαθὴ καρδία ἀγαθὰς ἐννοίας φέρει· πρός γάρ τόν θησαυρόν αὐτοῦ, καί τὰ ἐνθυμήματα αὐτοῦ.

οιστ'. Τήρει τούς λογισμούς, καί φεῦγε ἀπό κακίας· ἵνα μή σκοτισθεῖς ὁ νοῦς ἄλλα ἀντ' ἄλλων βλέπη.

οιζ'. Ἐννόει τούς Ἰουδαίους, καί ἀσφάλισαι σεαυτόν. Οἱ ἐκ τοῦ φθόνου τυφλωθέντες, τόν Κύριον καί Θεόν εἰς Βεελζεβούλ παρεγνώρισαν.

οιη'. Ὑπόνοια πονηρά σκοτίζει διάνοιαν, καί ποιεῖ, τὰ παρά τήν ὁδόν, ἀντὶ τῆς ὁδοῦ θεωρεῖν.

οιθ'. Ταῖς ἀρεταῖς ἀπάσαις παραπεπήγασιν αἱ κακίαι· καί διά τοῦτο τὰς ἀρετάς οἱ πονηροὶ εἰς κακίας παραγνωρίζουσι.

Τέσσαρα άνοικτό. Ἡδονῆ ἢ λύπη ἐγχρονίζων ὁ νοῦς, τῷ τῆς ἀκηδίας πάθει τάχιστα περιπίπτει.

Τέσσ. άνοικτό α'. Συνείδησις καθαρά διεγείρει ψυχὴν, λογισμὸς δέ ρυπαρὸς καταχθονίζει αὐτήν.

Τέσσ. άνοικ. β'. Κινούμενα τά πάθη ἀπελαύνουσι κενοδοξίαν· ἀναιρούμενα δέ, πάλιν αὐτήν ὑποστρέφουσιν.

Τέσσ. άνοικ. γ'. Εἰ πάντων ὁμοῦ τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι θέλεις, ἐγκράτειαν καί ἀγάπην καί προσευχὴν ἀνάλαβε.

Τέσσ. άνοικ. δ'. Νοῦς διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ ἐγχρονίζων, καί τό παθητικόν τῆς ψυχῆς τῶν παθῶν ἀπαλλάττει.

Τέσσ. άνοικ. ε'. Ὁ Θεός τό εἶναι τοῖς οὔσι δεδωκώς, καί τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ ἅμα τά πάντα συνέδησεν.

Τέσσ. άνοικ. στ'. Δεσπότης δέ ὑπάρχων, καί δοῦλος γενόμενος, τό ἄκρον τῆς προνοίας τῇ κτίσει ἐξέφηεν.

Τέσσ. άνοικ. ζ'. Ὁ Θεός καί Λόγος ἀτρέπτως σαρκωθεῖς, πάση τῇ κτίσει διὰ τῆς σαρκὸς ἠνώθη.

Τέσσ. άνοικ. η'. Ξένον θαῦμα ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς, ὅτι Θεός ἐπί γῆς, κἄν ἄνθρωπος ἐν οὐρανοῖς· ἵνα ἀνθρώπους ἀγγέλοις συνάψας, ἅμα πάση τῇ κτίσει τήν θέωσιν χαρίσῃται.

(14370 Τέσσ. άνοικ. θ'. Ἀγιασμὸς καί θέωσις ἀγγέλων καί ἀνθρώπων, ἡ γνῶσις τῆς ἀγίας καί ὁμοουσίου Τριάδος.

ρ'. Συγχώρησις ἁμαρτιῶν, παθῶν ἐστὶν ἐλευθερία, ὧν ὁ μήπω ἀπαλλαγείς χάριτι, τῆς συγχωρήσεως οὔπω ἔτυχεν.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Β΄.

Ἦς ἡ ἀκροστιχίς ἦδε

Εὖξαι ὑπέρ ἐμοῦ ἀδελφέ τιμιώτατε, ὅτι μεγάλα κακά προσδοκῶ ἄξια τῆς ἐμῆς προαιρέσεως, λύπας τῆ ψυχῆ, καί ὀδύνας τῷ σώματι.

α'. Ἐθέλεις ὑφ' ἐν τῶν κακιῶν ἀπαλλαγῆναι; τῇ μητρί τῶν κακῶν τῇ φιλαυτία ἀποτάξαι.

β'. Ὑγεία ψυχῆς, ἀπάθεια καί γνῶσις, ἧς τυχεῖν ἀμήχανον τόν ἡδοναῖς δουλεύοντα.

γ'. Ξηραίνει τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικὰς τε, καί ψυχικὰς ἐγκράτεια μεθ' ὑπομονῆς, καί ἀγάπη μετά μακροθυμίας.

δ'. Ἀρχὴ κακῶν τῆ ψυχῆ ἡ φιλαυτία γέγονεν· φιλαυτία δέ ἐστὶν ἡ τοῦ σώματος φιλία.

ε'. Ἴδιον τοῦ λογικοῦ τό ὑποταγῆναι τῷ λόγῳ, καί τό ὑποπιάσαι, καί δουλαγωγῆσαι τό σῶμα.

στ'. Ὑβρις τῷ λογικῷ ὑποταγῆναι τῷ ἀλόγῳ, καί πρόνοιαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας αἰσχροῦς.

ζ'. Πονηρόν ἔργον ψυχῆς λογικῆς, καταλιμπάνειν τόν Κτίσαντα, καί λατρεύειν τῷ σώματι.

η'. Ἐκελεύσθης τό σῶμα ὑπρέτην ἔχειν, οὐ μήν δέ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ παρά φύσιν δουλεύειν.

θ'. Πῆξον τά δεσμά τῆς πρός τό σῶμα φιλίας, καί μηδέν παράσχεις τῷ δούλῳ, ὅ τι μή πᾶσα ἀνάγκη.

ι'. Ἐγκλείσον τάς αἰσθήσεις ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς ἡσυχίας, ἵνα μή τόν νοῦν περισπῶσιν εἰς τάς ἰδίας ἀπιθυμίας.

ια'. Μέγιστα ὄπλα τοῦ μεθ' ὑπομονῆς ἡσυχάζοντος, ἐγκράτεια καί ἀγάπη καί προσευχή καί ἀνάγνωσις.

ιβ'. Οὐ παύεται ὁ νοῦς περί τάς ἡδονάς κυκλεύων, ἄχρις οὗ τήν σάρκα δουλαγωγῆσας θεωρίᾳ σχολάζεται.

ιγ'. Ὑπέρ τῶν ἐντολῶν ἀγωνιζόμεθα, ἵνα παθῶν ἐλευθερωθῶμεν· ὑπέρ δέ τῶν θείων δογμάτων, ἵνα γνώσεως ἀξιωθῶμεν.

(1440) ιδ'. Ἀταραξία ψυχῆς ἀπάθεια καί γνώσις ἥς τυχεῖν ἀμήχανον τόν ἡδοναῖς δουλεύοντα.

ιε'. Δουλαγῶγει τό σῶμα περιελών τάς ἡδονάς, καί ἀπάλλαξον αὐτό μοχθηρᾶς δουλείας.

ιστ'. Ἐλεύθερος κτισθεῖς, καί ἐπ' ἐλευθερίᾳ κληθεῖς, μή ἀνάσχει δουλεύειν πάθεσιν ἀκαθάρτοις.

ιζ'. Λύπαις καί ἡδοναῖς, ἐπιθυμίαις καί φόβοις, συνδεσμοῦσι τόν νοῦν τοῖς αἰσθητοῖς οἱ δαίνομες.

ιη'. Φόβος Θεοῦ κρατεῖ ἐπιθυμιῶν, καί λύπη κατά Θεόν ἀπελαύνει τήν ἡδονήν.

ιθ'. Ἐπιθυμία σοφίας καταφρονεῖ φόβου, καί ἡ δοκή γνώσεως ἀποδιώκει λύπην.

κ'. Τά τέσσαρα ταῦτα αἱ Γραφαί περιέχουσι· τάς ἐντολάς, τά δόγματα, τάς ἀπειλάς, τάς ἐπαγγελίας.

κα'. Ἰστησιν τήν ἐπιθυμίαν εὐκράτεια καί κόπος· μειοῖ δέ αὐτόν ἀγάπη καί συμπάθεια.

κδ'. Ὡ ἐδόθη γνώσις, ἐδόθη φῶς νοερόν· ὅς δέ λαβῶν ἀτιμάζει, ὄψεται σκότος.

κε'. Τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ, τίκτει ἀπάθειαν· ἀπάθει δέ ψυχῆς συντηρεῖ γνώσιν.

κστ'. Ἀνάγαγε τά αἰσθητά ἐπί νοητήν θεωρίαν, καί ἀνθέλκεις τήν αἴσθησιν ἐπάνω τῶν αἰσθητῶν.

κζ'. Τό αἰσθητόν γύναιον σημαίνει ψυχῆν πρακτικήν· ἥ ὁ νοῦς συγγενόμενος ἀποτίκτει τάς ἀρετάς.

κη'. Ἐρευνα λόγων Θεοῦ, διδάσκει γνώσιν Θεοῦ τόν ἐν ἀληθείᾳ ζητοῦντα, ἐν εὐλαβείᾳ καί πόθῳ.

κθ'. Ὅπερ ἐστί τό φῶς τοῖς ὀρῶσι καί ὀρωμένοις, τοῦτο καί ὁ Θεός τοῖς νοοῦσι, καί νοουμένοις.

λ'. Τό αἰσθητόν στερέωμα, τό τῆς πίστεως σημαίνει στερέωμα, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἅγιοι δίκην φωστήρων λάμπουσι.

λα'. Ἱερουσαλήμ ἐστίν ἐπουράνιος, γνώσις τῶν ἀσωμάτων· ἐν αὐτῇ γάρ θεωρεῖται ἡ ὄρασις τῆς εἰρήνης.

λβ'. Μή ἀμέλει τῆς πράξεως, ἐπεὶ μειοῦται ἡ γνώσις· καί λιμοῦ γενομένου καταβαίνεις εἰς Αἴγυπτον.

λγ'. Ἐλευθερία ἐστί νοητή, ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγὴ ἥς οὐδεὶς ἐπιτυχάνει ἄνευ ἐλέους Χριστοῦ.

(1441) λδ'. Γῆ ἐστὶν ἐπαγγελίας ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς πρόξενοι γίνονται ἀπάθεια καὶ γνῶσις.

λε'. Αἴγυπτός ἐστι νοητὴ, σκοτασμός τῶν παθῶν· εἰς ἣν οὐδεὶς καταβαίνει, εἰ μὴ λιμῶ περιπέση.

λστ'. Λόγοις πνευματικοῖς ἐπισυχνάσεις τό οὓς σου, καὶ λογισμῶν ἀκαθάρτων ἀπομακρυνεῖ ὁ νοῦς σου.

λζ'. Ἀγαθός καὶ σοφός φύσει μόνος ὁ Θεός· γίνεται δέ μεθέξει καὶ ὁ νοῦς, ἐάν σπουδάσῃ.

λη'. Κράτει γαστρός καὶ ὕπνου, καὶ θυμοῦ, καὶ γλώσσης· καὶ οὐ μὴ προσκόψεις πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

λθ'. Ἀγωνίζου ἀγαπῆσαι πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου, καὶ ἀπελεύσεις συλλήβδην πάντα τὰ πάθη.

μ'. Κοινὴ νοῦ καὶ αἰσθήσεως ἢ θεωρία τῶν αἰσθητῶν· ἰδία δέ τοῦ νοῦ ἢ γνῶσις τῶν νοητῶν.

μα'. Ἀδύνατον τὸν νοῦν σχολάσαι τοῖς νοητοῖς, εἰ μὴ τὴν σχέσιν τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν, καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀποκόψῃ.

μβ'. Προσπάθειαν φυσικὴν ἢ αἴσθησις ἔχει πρὸς τὰ αἰσθητὰ, καὶ συμπεριπαῖ τὸν νοῦν περισπωμένη περὶ αὐτά.

μγ'. Ρίψον τὴν αἴσθησιν περὶ τὴν τοῦ νοῦ ὑπουργίαν, καὶ μὴ δῶς αὐτῇ καιρὸν ἀντιπεριπαῖσαι αὐτόν.

μδ'. Ὅταν συμβῇ τὸν νοῦν σχολάσαι τοῖς αἰσθητοῖς, ἀντιπερίπα τὴν αἴσθησιν, πρὸς νοῦν ἀνάγων τὰ παρακείμενα.

με'. Σημεῖον, ὅτι σχολάζει ὁ νοῦς περὶ τὰ νοητὰ, τό πάντων καταφρονεῖν τῶν τὴν αἴσθησιν σαινόντων.

μστ'. Διανοιγόμενος ὁ νοῦς περὶ τὴν τῶν νοητῶν θεωρίαν, δυσάποσταστον ἔχει τὴν περὶ αὐτὰ ἡδονήν.

μζ'. Ὅταν ὁ νοῦς πλουτήσῃ τὴν τῆς μονάδος γνῶσιν, τότε καὶ τὴν αἴσθησιν πάντη δεδουλωμένην ἔχει.

μη'. Κώλυε τὸν νοῦν σου κυκλεύειν τὰ αἰσθητὰ, ἵνα μὴ ἡδονὰς καὶ λύπας ἐν αὐτοῖς καρπώσῃται.

μθ'. Ὡν ὁ νοῦς ἐν τοῖς θείοις σχολάζει διαπαντός, τούτων καὶ τό παθητικὸν μέρος θεῖον γέγονεν ὄπλον.

ν'. Ἀδύνατον τὸν νοῦν τῇ γνώσει ποιωθῆναι, εἰ μὴ πρότερον τό παθητικὸν ταῖς οἰκείας ἀρεταῖς ἐξ αὐτοῦ πελάσει.

να'. Ξένος τῶν τοῦ κόσμου ὁ νοῦς τότε γίνεται, ὅταν τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσιν παντελῶς ἀποκόψῃ.

νβ'. Ἴδιον τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, σχολάζειν γνώσει Θεοῦ· τοῦ δέ παθητικοῦ αὐτῆς, ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια.

νγ'. (1444) Ἀδύνατον τὸν νοῦν πράγματι χρονίζειν αἰσθητῶ, εἰ μὴ πάντως πάθος κέκτηται πρὸς αὐτό.

νδ'. Τέλειός ἐστὶν ὁ νοῦς ὁ ποιωθεὶς τῇ γνώσει. Ψυχὴ δέ ἐστὶ τελεία, ἢ ταῖς ἀρεταῖς ἀνακραθεῖσα.

νε'. Ἡ πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσις τοῦ νοῦ, δοῦλον αὐτόν καθίστησι τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν.

νστ'. Σαλεύεται ὁ νοῦς ἐκ τοῦ τόπου τῆς γνώσεως, ὅτι τό παθητικόν αὐτοῦ κινηθῆ
ἐκ τῶν ἰδίων ἀρετῶν.

νζ'. Ἐλάβομεν ἐξουσίαν τέκνα γενέσθαι Θεοῦ· οὐ γινόμεθα δέ εἰ μή τά πάθη
ἀποδυσώμεθα.

νη'. Μηδεῖς οἰέσθω τέκνον Θεοῦ κατ' ἐνέργειαν γεγονέναι, μήπω τούς θεῖους
χαρακτήρας ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος.

νθ'. Ἡ κατά τόν τρόπον ὁμοίωσις τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ πονηροῦ, ἢ τοῦ Θεοῦ υἱοῦς, ἢ
τοῦ Σατανᾶ ἀπεργάζεται.

ξ'. Συνετός ἀνήρ ὁ προσέχων ἑαυτῷ, καί σπεύδων χωρισθῆναι ἀπό παντός
μολυσμοῦ.

ξα'. Πεπωρωμένη ψυχῆ, μαστιζομένη οὐκ αἰσθάνεται, καί εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν
τοῦ εὐεργέτου οὐκ ἀνέχεται.

ξβ'. Ρυπαρά ἐσθῆς θεῖων γάμων ἐκβάλλεται, καί κοινωνόν ἀπεργάζεται σκότους
ἐξωτέρου.

ξγ'. Ὁ φοβούμενος τόν Θεόν, ἐπιμελεῖται τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καί πονηρᾶς
κοινωνίας ἀπαλλάττει ἑαυτόν.

ξδ'. Ἀμήχανόν ἐστι τυχεῖν ἐλέους Θεοῦ τόν καταλείποντα αὐτόν, καί ἡδοναῖς
δουλεύοντα.

ξε'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ λέγων, κἄν πιστεύειν οὐ θέλωμεν, ὅτι οὐδεῖς δύναται δυσί
κυρίοις δουλεύειν.

ξστ'. Ρυπωθεῖσα ψυχῆ, ἀπό παθῶν πεπώρωται, καί ἄνευ τομῶν καί καυτήρων
πιστεύειν οὐκ ἀνέχεται.

ξζ'. Ἐτασμοί φοβεροί τούς πηρούς διαδέχονται· δίχα γάρ μεγάλων πόνων
μαλαχθῆναι οὐ καταδέχονται.

ξη'. Συνετός ἀνήρ ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ· καί δι' ἐκουσίων πόνων τούς ἀκουσίους
ἐκφεύγει.

ξθ'. Ἐπιμέλεια ψυχῆς, κακοπάθεια καί ταπεινώσις· δι' ὧν ὁ Θεός συγχωρεῖ πάσας
ἀμαρτίας.

ο'. Ὡσπερ ἐπιθυμῖαι καί ὄργαι ἀμαρτίας πληθύνουσιν· οὕτως ἡ ἐγκράτεια καί
ταπεινώσις ἐξαλείφουσιν αὐτάς.

οα'. Συντρίβει καρδίαν λύπη κατά Θεόν· αὐτήν δέ τίκτει φόβος κολάσεως.

οβ'. Λύπη κατά Θεόν καθαίρει καρδίαν· καί τούς μολυσμούς τῶν ἡδονῶν μακρύνει
ἀπ' αὐτῆς.

ογ'. Ὑπομονή ἐστιν φιλοπονία ψυχῆς· ἔνθα δέ φιλοπονία, φιληδονία ἐξώρισται.

οδ'. Πᾶσα ἀμαρτία διά τήν ἡδονήν γίνεται· καί πᾶσα συγχώρησις, διά τήν
κακοπάθειαν, καί λύπην.

(1445) οε'. Ἀκουσίους πόνους κατά πρόνοιαν περιπίπτει, ὁ δι' ἐκουσίων πόνων
μετανοεῖν μή ἀνεχόμενος.

οστ'. Σωτήρ ἐστιν ὁ Χριστός τοῦ σύμπαντος κόσμου· καί τήν μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν
τοῖς ἀνθρώποις ἐχαρίσατο.

οζ'. Τήρησιν ἐντολῶν τίκτει μετάνοια· ἡ δέ τῶν ἐντολῶν τήρησις, ψυχῆς ποιεῖ τήν
κάθαρσιν.

οη'. Ἡ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, παθῶν ἐστιν ἀπαλλαγῆ· ἡ δέ τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆ,
ἀγάπην τίκτει Θεοῦ.

οθ'. Ψυχή καθαρά ἢ τόν Θεόν ἀγαπῶσα, καί νοῦς ἐστίν καθαρὸς ὁ ἀγνοίας χωρισθεῖς.

π'. Ὑπέρ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μέχρι θανάτου ἀγωνίσαι, ὅτι δι' αὐτῶν καθαρθεῖς εἰς τὴν ζωὴν εἰσελεύση.

πα'. Χρῆσαι τῷ σώματι ὡς ὑπηρέτῃ τῶν ἐντολῶν, ἀνώδυνον αὐτό τηρῶν καὶ ἄνοσον ὅση δύναμις.

πβ'. Ἡ τῆς σαρκὸς ἐπανάστασις, ἐξ ἀμελείας γίνεται τῆς προσευχῆς τε καὶ διαίτης, καὶ καλῆς ἡσυχίας.

πγ'. Καλὰ ἔγγονα τίκτει ἡ καλὴ ἡσυχία· ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην καὶ τὴν προσευχὴν καθαρὰν.

πδ'. Ἀνάγνωσις καὶ προσευχὴ νοῦν καθαίρουσιν· ἀγάπη δέ καὶ ἐγκράτεια τό παθητικόν τῆς ψυχῆς.

πε'. Ἴσην διαπαντός τήρει τὴν ἐγκράτειαν, ἵνα μὴ τῇ ἀνωμαλία εἰς τὰ ἐναντία πέσῃς.

πστ'. Ὁ νομοθετῶν ἑαυτῷ μὴ παραβῆ ἑαυτόν· γάρ ἑαυτόν παραλογιζόμενος, ἑαυτόν ἀπατᾷ.

πζ'. Δυσμαί εἰσιν νοηταί, ψυχαὶ ἐμπαθεῖς· ταῖς γάρ τοιαύταις ἔδου τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος.

πη'. Υἱὸς ἐστίν Θεοῦ ὁ ὁμοιωθεῖς τῷ Θεῷ δι' ἀγαθότητος, καὶ τῆς σοφίας, καὶ δυνάμεως, καὶ δικαιοσύνης.

πθ'. Νόσος ἐστίν ψυχῆς, ἢ τῆς κακίας ἕξις, θάνατος δέ ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτία.

Τέσσ. ἀνοικ.'. Ἀκτημοσύνη ἐστίν νοητή, ἢ παντελὴς ἀπάθεια, καθ' ἣν γενόμενος ὁ νοῦς ἀναχωρεῖ τῶν ἐνταῦθα.

Τέσσ. ἀνοικ. α'. Συμφώνους τήρει τὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς· ἐκ τούτου γάρ τίκεται ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπός.

Τέσσ. ἀν. β'. Τὴν τῶν νοητῶν θεωρίαν, ἀσώματον εἶναι φασιν, ὡς ὕλης καὶ εἴδους πάντῃ ἀπηλλαγμένην.

Τέσσ. ἀν. γ'. Ὡσπερ τὰ τέσσαρα στοιχεῖ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους· οὕτως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν σώματα ἐκ τῶν αὐτῶν συνέστηκεν.

Τέσσ. ἀν. δ'. Σὰρξ γενόμενος διὰ τὴν φιλανθρωπίαν ὁ Λόγος, οὔτε ὃ ἦν μετέβαλεν, οὐδ' ὃ γέγονεν, ἠλλοίωσεν.

(1448) Τέσσ. ἀν. ε'. Ὡσπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν θεότητι, καὶ ἀνθρωπότητι, οὕτως καὶ ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι λέγομεν τὸν ἕνα Θεόν.

Τέσσ. ἀν. στ'. Μίαν ὑπόστασιν Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν ἐν δύο φύσεσιν ἠνωμένας ἀδιαιρέτως.

Τέσσ. ἀν. ζ'. Ἀδιαίρετον τὴν μίαν Χριστοῦ ὑπόστασιν δοξάζομεν, καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῶν φύσεων ἔνωσιν ὁμολογοῦμεν.

Τέσσ. ἀν. η'. Τρισυποστατον τὴν μίαν τῆς θεότητος οὐσίαν προσκυνοῦμεν, καὶ ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν Τριάδα θεολογοῦμεν.

Τέσσ. ἀν. θ'. διὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων πατρότης, υἰότητος, ἐκπόρευσις· καὶ κοινὰ τῶν αὐτῶν πάλιν ἐστίν, ἢ οὐσία, ἢ φύσις, ἢ θεότης, ἢ ἀγαθότης.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Γ' (1448)

Ἦς ἡ ἀκροστοιχίς ἦδε·

Ἄλλ' ἦν κακά κυρίως, οὐ τὰ τὴν συνείδησιν λυποῦντα, τὴν δέ ψυχὴν καθαίροντα, ἀλλὰ τὰ τὴν συνείδησιν λυποῦντα, τέρποντα δέ τὴν σάρκα.

α'. Ἀγαθὰ διανοοῦ, καί περί παντός ἀνθρώπου καλά διαλογίζου.

β'. Λόγων καί ἔργων καί ἐννοιῶν ἀπολογίαν ἀπαιτούμεθα παρά Θεοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

γ'. Ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας κινεῖ ἡμᾶς ἐπὶ τὰ καλά ἢ τὰ κακά ἐννοεῖν, ἢ λέγειν, ἢ διαπράττεσθαι.

δ'. Νοῦς ἀπό παθῶν κεκρατημένος, ἐννοεῖ τὰ μὴ πρέποντα· φανεροῦσι δέ τὴν ἐννοιαν οἱ λόγοι καί τὰ ἔργα.

ε'. Κακῆς ἐννοίας προηγείται πάθος, τοῦ δέ πάθους αἰτία καθέστηκεν ἡ αἴσθησις, τῆς δέ κακῆς αὐτῆς χρήσεως, δῆλον ὅτι ὁ νοῦς.

στ'. Ἀπόκλεισον τὴν αἴσθησιν· καί πολέμησον τὴν πρόληψιν, καί ὅπλοις τῶν ἐντολῶν ἀνελέ σου τὰ πάθη.

ζ'. Κακία χρονίσασα, ἀσκήσεως δεῖται χρονίας· συνήθεια γάρ παγιωθεῖσα ἀθρόως οὐ μετακινεῖται.

η'. Ἄσκησις ἐπιτεταμένη ἐγκρατείας καί ἀγάπης, δι' ὑπομονῆς καί ἡσυχίας ἀνεῖλε τὰ ἐγκείμενα.

θ'. (1449) Κίνει τὸν νοῦν εἰς προσευχὴν συνεχῶς, καί διαφθείρει τούς λογισμούς ἐφεστῶτας τῇ καρδίᾳ.

ι'. Ὑπομονῆς δεῖται καί μακροθυμίας ἄσκησις· χρονία γάρ φιλοπονία φιληδονία ἐξορίζεται.

ια'. Ραδίως γυμνάξῃ εἰς τούς τῆς ἀσκήσεως πόνους, ἐάν πάντα τῷ μέτρῳ καί κανόνι διαπράξῃ.

ιβ'. Ἴσον τὸ μέτρον τῆς ἀσκήσεως φύλαττε, καί μὴ λύσης κανόνα ἐκτός τῆς ἀνάγκης.

ιγ'. Ὡσπερ λογισμούς καθαίρει ἀγάπη καί ἐγκράτεια, οὕτως πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον θεωρία καί προσευχή.

ιδ'. Συνείδησιν καθαρὰν πόνοι ποιοῦσιν ἀσκήσεως, οἷον νηστεία, ἀγρυπνία, ὑπομονή, μακροθυμία.

ιε'. Ὁ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν τὰς ἐπαγωγὰς ὑπομένων, ταπεινόφρων, καί δόκιμος, καί εὐελπις γίνεται.

ιστ'. Ὑπομονή ἐστὶν φιλοπονία ψυχῆς· συνίσταται δέ αὕτη ἐξ ἐκουσίων πόνων καί ἀκουσίων πειρασμῶν.

ιζ'. Τίκει ἀκακίαν ἢ τῶν δεινῶν καρτερία, καί ἀπόλυσιν κακίας εἰς τὸ τέλος ἢ μέχρι τέλους ὑπομονή.

ιη'. Αἴσθησιν ὀδυνᾶ πόνων ἐπαγωγή, καί ἡδονὴν ἀναιρεῖ λύπης ἐπιφορά.

ιθ'. Τέσσαρά ἐστι γενικώτατα πάθη, οἷς σοφῶς κατ' ἀλλήλων ὑπόνοια κέχρηται.

κ'. Ἡδονὴν γάρ συστέλλει λύπης ἐπαγωγή, καί ἐπιθυμίαν μαραίνει φόβος κολάσεων.

κα'. Νοῦς φρόνιμος γυμνάξει ψυχὴν αὐτοῦ, καί εἰς πᾶσαν ἄσκησιν ἐθίζει τὸ σῶμα αὐτοῦ.

κβ'. Σπεῦσον δεῖξαι μοναχόν, μὴ τόν ἕξω ἄνθρωπον, ἀλλὰ καί τόν ἕσω τῶν παθῶν ἀπαλλάττων.

κγ'. Αποταγή πρώτη ή τῶν πραγμάτων ἀπαλλαγὴ, δευτέρα δέ καί τρίτη ή τῶν παθῶν καί τῆς ἀγνοίας.

κδ'. Ραδίως τις βουληθείς τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττεται, οὐκ ὀλίγῳ δέ καμάτῳ, τῶν πρὸς αὐτὰ παθημάτων.

κε'. Κρατῶν ἐπιθυμίας, καί θυμοῦ περιέση· αὕτη γάρ αἰτία τῆς τοῦ θυμοῦ ταραχῆς.

κστ'. Ἄρα ἀπηλλάγημεν τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων, καί τῆς καθαρᾶς καί αὐλοῦ ἀπολαύομεν προσευχῆς ἢ οὔπω;

κζ'. Μέγας νοῦς, ὁ τῶν παθῶν ἀπαλλαγείς, καί τῶν ὄντων χωρισθείς, καί ἐν τῷ Θεῷ διαγῶν.

κη'. Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις ὁ προκόπτων φιλοσοφεῖ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἐν τοῖς δόγμασι, καί ἐν τῇ πίστει τῆς Τριάδος.

κθ'. Νοῦς παθῶν γυμνωθείς ἐν τούτοις εὐρίσκεται, ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων, ἐν τῷ αἰδίῳ φωτί.

λ'. (1452) Κάκιστα πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κέκρυνται· τότε δέ φαίνεται, ὅταν τά πράγματα ἐλέγχωνται.

λα'. Ἀνενόχλητος μένει ἔσθ' ὅτι ὁ νοῦς, μερικῆς τυχῶν ἀπαθείας· ἀδόκιμος δέ ἐστὶν διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀπουσίαν.

לב'. Κινοῦνται τά πάθη διὰ τῶν τριῶν τούτων, διὰ τε τῆς μνήμης καί τῆς κράσεως, καί τῆς αἰσθήσεως, ὡς πρεῖρηται.

λγ'. Ὁ νοῦς τὴν τε αἴσθησιν ἀποκλείσας, καί τὴν κῤῃσιν ὁμαλίσας, πρὸς μόνην τὴν μνήμην ἔχει τὸν πόλεμον.

λδ'. Ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων τότε τά πάθη κινοῦνται, ὀπηνίκα ἐγκράτεια μὴ παρῆ, καί ἀγάπη πνευματική.

λε'. Νηστεία σύμμετρος, καί ἀγρυπνία, καί ψαλμῳδία πέφηκεν ὁμαλίζειν τὴν κῤῃσιν τοῦ σώματος.

λστ'. Τά τρία ταῦτα τὴν κῤῃσιν κατὰ τό χειρὸν δῆλον ὅτι ἀλλοιοῦσιν, ἢ τῆς διαίτης ἀταξία, ἢ τῶν ἀέρων μεταβολή, καί ἢ τῶν δαιμόνων ἐπαφή.

λζ'. Αἱ ἐμπαθεῖς μνήμαι διὰ τούτων ψιλοῦνται, διὰ προσευχῆς, καί ἀναγνώσεως, καί ἐγκρατείας, καί ἀγάπης.

λη'. Τὴν αἴσθησιν πρῶτον τῇ ἡσυχίᾳ ἀπόκλεισον, καί τότε τοῖς ὅπλοις τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰς μνήμας πολέμησον.

λθ'. Ἡ κατὰ διάνοιαν κακία, ἢ παράχρησις ἐστὶ τῶν νοημάτων· ἢ δέ κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτία ἢ παράχρησις ἐστὶ τῶν πραγμάτων.

μ'. Νοημάτων καί πραγμάτων ἐστὶν παράχρησις, τό μὴ εὐσεβῶς καί δικαίως τοῖς ἀμφοτέροις χρῆσασθαι

μα'. Δεσμὰ ὑπάρχουσι, πάθη ψεκτά, κατέχοντα τὸν νοῦν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς πραγμάτων.

μβ'. Ἐκεῖνος τελείαν ἔχει ἀπάθειαν, ὁ μὴδὲ πρὸς τά πράγματα πάσχων, μὴδὲ πρὸς τὰς μνήμας αὐτῶν.

μγ'. Ψυχὴ ἀγαθὴ εὐεργετῆ τὸν πλησίον, καί ἀγνωμονουμένη μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ, καί πάσχουσα ὑπομένει τά παρ' αὐτοῦ.

μδ'. Ὑπάρχοντά ἐστὶ κακά, λογισμοὶ πονηροί, οἷς ὁ μὴ ἀποτασσόμενος, οὐ μαθητεύει τῇ γνώσει.

με'. Χριστοῦ ὁ ἀκούων, ἑαυτὸν φωταγωγεῖ, καί ὁ μιμούμενος αὐτόν, διορθοῦται.

μστ'. Ἡ μνησικακία λέπρα ἐστὶ ψυχῆς· συμβαίνει δέ αὐτὴ ἀπὸ ἀτιμιῶν, ἢ ζημίας, ἢ λογισμῶν ὑπονοίας.

μζ'. Κύριος νοῦν φθονερόν ἐκτυφλοῖ, ὅτι λυπεῖται ἀδίκως ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ πλησίον.

μη'. Καταλάλος δέ ψυχὴ τρίβωλον ἔχων γλῶσσαν· ἑαυτὸν γάρ καὶ τὸν ἀκούοντα, ἴσθ' ὅτι δέ καὶ τὸν καταλαλούμενον βλάπτει.

μθ'. (1453) Ἀμνησικακός ἐστὶν ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ λυπήσαντος· καὶ ἀπαλλάττεται μνησικακίας ὁ μὴ φειδόμενος δῶρων.

ν'. Θάνατος ψυχῆς μῖσος πρὸς τὸν πλησίον· τοῦτον ἔχει καὶ πράττει ἢ τοῦ καταλάλου γλῶσσα.

να'. Ἀκηδία ἐστὶν ὀλιγωρία ψυχῆς· ὀλιγωρεῖ δέ ψυχὴ φιληδονοῦσα.

νβ'. Ἰησοῦν ὁ ἀγαπῶν γυμνάζεται ἐν πόνοις, καρτερίᾳ δέ πόνων ἐκδιώκει ἀκηδίαν.

νγ'. Ῥώννυται ψυχὴ διὰ πόνων ἀσκήσεως, καὶ ἐν τῷ πάντα μέτρῳ ποιεῖν ἀπελαύνει ἀκηδίαν.

νδ'. Ὁ κρατῶν γαστρός, μαραίνει ἐπιθυμίαν, καὶ λογισμοῖς πορνείας οὐ δουλεύει ὁ νοῦς αὐτοῦ.

νε'. Νοῦς ἐγκρατοῦς ναός ἀγίου Πνεύματος· ὁ δέ τοῦ γαστριμάργου, κατοικητήριον κοράκων.

νστ'. Τῆς τῶν βρωμάτων ποικιλίας ὁ κόρος ποιεῖ ἐπιθυμίαν, ἢ δέ ἔνδεια ἠδύνει καὶ αὐτὸν ψιλόν τὸν ἄρτον.

νζ'. Ἀπαλλάττεται φθόνου ὁ συχαίρων τῷ φθονομένῳ κρυπτῶς τοῦ φθονοῦντος.

νη'. Τοῦ ἀμελῶς βιοῦντος μάρκρονον σεαυτόν, κἂν ὄνομα μέγα παρά πολλοῖς κέκτηται.

νθ'. Ἄνδρα φιλόπονον κτῆσαι φίλον, καὶ εὐρήσεις σκέπην τῶν σῶν σφαλμάτων.

ξ'. Δεσπότης πολλοῖς ὁ ἀμελής πέπραται, καὶ ὡς ἄγουσιν αὐτόν, οὕτως διαγίνεται.

ξα'. Εὐνοεῖ σοι ὡς φίλος ἐν καιρῷ εἰρήνης, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ὡς ἐχθρός πολεμεῖ.

ξβ'. Τὴν ψυχὴν τίθησιν ὑπὲρ σοῦ πρό τῆς κινήσεως τῶν παθῶν, καὶ ὅταν κινηθῶσιν, τὴν ψυχὴν σου λαμβάνει.

ξγ'. Ἡ χερσωθεῖσα γῆ, ἀκανθῶν πεπλήρωται, καὶ ἀμελής ψυχὴ παθῶν ἀκαθάρτων.

ξδ'. Νοῦς φρόνιμος χαλινοῖ ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὑποπιάζει τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγεῖ τὰ πάθη.

ξε'. Σημεῖα τῶν ἔνδον τὰ προφανῆ κινήματα, ὡς καὶ τῶν ἀγνώστων δένδρων οἱ προφερόμενοι καρποί.

ξς'. Ὑποκριτὴν ἐλέγχουσιν οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὸν κεκρυμμένον ψευδοπροφήτην εἰς φανέρωσιν ἄγουσιν.

ξζ'. Νοῦς ἠλογημένος οὐ παιδεύει ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἀγάπης καὶ τῆς ἐγκρατείας ἀπομακρύνει αὐτήν.

ξη'. Ἐννοιῶν φαύλων αἰτία ἔξις πονηρά, ἀπὸ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανείας καὶ ἀλαζονείας συνισταμένη.

ξθ'. Ἴδια τῶν προειρημένων ὑπόκρισις, καὶ δόλος πανουργία τε καὶ εἰρωνεία, καὶ τὸ πάμφαυλον ψεῦδος.

ο'. Δουλεύουσιν τοῖς προλεχθεῖσι φθόνος καὶ ἔρις, θυμός καὶ ὀργή, λύπη καὶ μνησικακία.

οα'. 1456) Ἦδε ὁδός τῶν ἐν ἀμελείᾳ βιούντων, καὶ οὗτος ὁ θησαυρός τῶν ἐν ἐμοὶ κεκρυμμένων.

οβ'. Σώζουσι ψυχὴν κακοπάθεια καὶ ταπεινώσις, καὶ ἐκ τῶν προειρημένων παθῶν ἀπαλλάττουσιν αὐτήν.

ογ'. Ἴδιον ἐννοίας συνετῆς λόγος ὠφέλιμος, καὶ ψυχῆς ἀγαθῆς πράξις σπουδαία.

οδ'. Νοῦς πεφωτισμένος λόγους προφέρει σοφούς, καὶ ψυχὴ καθαρὰ λογισμούς γεωργεῖ θείους.

οε'. Λογισμοὶ σπουδαίου σοφίαν μελετῶσι, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ φωτίζουν τούς ἀκούοντας.

οστ'. Ὑποκειμένων ἐν ψυχῇ ἀρετῶν, ἀγαθούς γεωργεῖ λογισμούς· κακιῶν δὲ ὑποκειμένων, φαύλας τίκτει ἐννοίας.

οζ'. Πονηρῶν ἐννοιῶν ἐργαστήριον, ψυχὴ ἐμπαθῆς· καὶ ἐκ τοῦ ἑαυτῆς θησαυροῦ προφέρει τὰ πονηρά.

οη'. Ὁ ἀγαθός θησαυρός, ἡ ἕξις ἐστὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ ἀγαθός νοῦς ἐκ ταύτης προφέρει τὰ ἀγαθὰ.

οθ'. Ὑπὸ θείας ἀγάπης ἐνεγούμενος ὁ νοῦς, ἀγαθὰς ἐννοίας περὶ Θεοῦ γεωργεῖ· ὑπὸ δὲ τῆς φιλαυτίας ἐκ τοῦ ἐναντίου.

οι'. Νοῦς ὑπὸ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης κινούμενος, καλὰ περὶ αὐτοῦ ἀδιαλείπτως λογίζεται, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ πονηρά ὑποτίθεται.

οια'. Τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν αἱ ἀρεταὶ αἰτίαι, τῶν δὲ ἀρετῶν αἱ ἐντολαί· τῆς δὲ τούτων ἐργασίας, ἡ προαίρεσις.

οιβ'. Αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι γινόμεναι καὶ ἀπογινόμεναι, εὖ ἢ κακῶς τὴν ψυχὴν διατιθέασι, κινουσαι εἰς ἐννοίας κατ' ἀλλήλων.

οιγ'. Τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν αἰτίαι αἱ κακίαι, τῶν δὲ κακιῶν ἡ παρακοή, τῆς δὲ παρακοῆς ἡ τῆς αἰσθήσεως ἀπάτη, τῆς δὲ ἀπάτης ἡ τοῦ νοῦ περὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ἀμέλεια.

οιδ'. Ἐν μὲν τοῖς προκόπτουσιν εὐμετάπτωτοι γίνονται αἱ διαθέσεις τῶν ἐναντίων. Ἐν δὲ τοῖς τελείοις κατ' ἄμφω ἕξεις δυσκίνητοι.

οιε'. Πρώμη ψυχῆς ἐστὶν ἕξις ἀρετῆς δυσκίνητος, εἰς ἣν ὁ φθάσας ἔλεγεν· Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἐξῆς.

οισ'. Προηγεῖται μὲν πάντων τῶν παθῶν ἡ φιλαυτία, ἔπεται δὲ πάντων ἔσχατον ἡ ὑπερηφανία.

οις'. Οἱ τρεῖς γενικώτατοι τῆς ἐπιθυμίας λογισμοί, ἐκ τοῦ πάθους τῆς φιλαυτίας τὴν γέννησιν ἔχουσιν.

οιη'. Νόει πάντως τούς τε τῆς γαστριμαργίας καὶ κενοδοξίας καὶ φιλαργυρίας λογισμούς, οἷς ἔπονται πάντες οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί, ἀλλ' οὐ πάντες κοινῶς.

οιθ'. Τῷ τῆς γαστριμαργίας λογισμῷ ἔπεται ὁ τῆς πορνείας, τῷ δὲ τῆς κενοδοξίας ὁ τῆς ὑπερηφανίας· οἱ δὲ λοιποὶ κοινῶς τοῖς τρισίν.

Τέσσ. ἀν. δ'. Ἀκολουθοῦσι κοινῶς τοῖς τρισίν, οἱ τε τῆς λύπης, καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς μνησικακίας καὶ φθόνου καὶ ἀκηδίας, καὶ οἱ λοιποὶ.

Τέσσ. ἀν. ε'. (1457) Δέσποτα τῶν ἀπάντων Χριστέ, ἐκ πάντων τούτων ἡμᾶς ἐλευθέρωσον, τῶν τε ὀλεθρίων παθῶν, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τικτομένων λογισμῶν.

Τέσσ. ἀν. ς'. Ἐνεκά σου γεγόναμεν, ἵνα σοῦ κατατρυφήσωμεν ἐν παραδείσῳ τιθέντες, τῷ ὑπὸ σοῦ φυτευθέντι.

Τέσσο. ἀν. γ'. Τὴν τε νῦν ἀτιμίαν ἑαυτοῖς ἐπεσπασάμεθα τῆς μακαρίας τρυφῆς τὴν ὀλεθρίαν προτιμήσαντες.

Τέσσο. ἀν. δ'. Ἦς ἀντιμισθίαν ἐν ἑαυτοῖς ἀπελάβομεν, ζωῆς αἰδίου θάνατον ἀνταλλαζάμενοι.

Τέσσο. ἀν. ε'. Νῦν οὖν, Δέσποτα, καθὼς ἐπέβλεψας, καὶ εἰς τέλος ἐπίβλεψον· καθὼς ἐνανθρώπησας, καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς.

Τέσσο. ἀν. στ'. Σῶσαι γάρ ἤλθες τοὺς ἀπολωλότας ἡμᾶς· μὴ χωρίσης ἡμᾶς τῆς τῶν σωζομένων μερίδος.

Τέσσο. ἀν. ζ'. Ἀνάστησον ψυχὰς, καὶ σῶσον τὰ σώματα, καθαίρων πάντας ἡμᾶς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ.

Τέσσο. ἀν. η'. Ρῆξον τὰ θεσμά τῶν κατεχόντων ἡμᾶς παθῶν, ὁ ρήξας τὰς φάλαγγας τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων.

Τέσσο. ἀν. θ'. Καὶ ἀπάλλαξον ἡμᾶς τῆς ἐξ αὐτῶν τυραννίδος, ἵνα σοὶ μόνω λατρεύσωμεν τῷ αἰωνίῳ φωτί.

ρ'. Ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν, καὶ σὺν ἀγγέλοις χορεύοντες τὴν μακαρίαν καὶ αἰωνίαν καὶ ἀκατάλυτον χορείαν. Ἀμήν.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ Δ'. (1457)

Ἦς ἡ ἀκροστιχίς ἦδε.

Ὅμως οὖν καὶ ἐκ τῶν κυρίων κακῶν, καὶ τῶν μὴ κυρίως, νομιζομένων δέ, εὔξαι ἐκτενωῶς πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν, λυτρωθῆναι ἡμᾶς.

α'. Ὁ τῆς πρὸς τὸν σάρκα φιλίας καὶ κολακείας τὸν νοῦν ἀποχωρίσας· οὗτος τῷ ζωτικῷ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος ἐθανάτωσεν

β'. Μὴ νόμιζε κεχωρίσθαι τῆς πρὸς τὴν σάρκα σχέσεως, ἔτι ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς οἰκειοῖς τὸν νοῦν ἔχων ἀνασχολούμενον.

γ'. Ὡσπερ τῆς σαρκὸς ἴδια ἡ αἴσθησις, καὶ τὰ αἰσθητά, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ἴδια ὁ νοῦς καὶ τὰ νοήματα.

δ'. Σύστειλον τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῶν αἰσθητῶν, καὶ εὐρίσκεται ὁ νοῦς ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς.

ε'. (1460) Οἰκεῖον θεότητος αἰ νοεραὶ φύσεις, καὶ νῶ μόνω ληπταί· ἡ δὲ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητά εἰς ὑπουργίαν τοῦ νοῦ ἐκτίσθη.

στ'. Ὑπουργεῖτω σοὶ ἡ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητά, πρὸς θεωρίαν τὴν πνευματικὴν, καὶ μὴ σοὶ ἀντιστρόφως τῇ αἰσθήσει τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς.

ζ'. Νεκρῶσαι ἐκελεύσθης τὰς πράξεις τοῦ σώματος, ἵνα τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς νεκρωθεῖσαν τοῖς πόνοις ἐξαναστήσης.

η'. Κυριεύου ἀπὸ Θεοῦ, καὶ κυριεὺε τῆς αἰσθήσεως, καὶ μὴ δός τὴν ἐξουσίαν ὁ κρείττων τῷ χείρονι.

θ'. Αἰδῖος Θεός, καὶ ἀπέραντος, καὶ ἀόριστος, καὶ αἰδία ἀγαθά, καὶ ἀπέραντα, καὶ ἀνεκλάλητα τοῖς αὐτῷ ὑπακούουσιν ἐπηγγεῖλατο.

ί'. Ἴδιον τοῦ νοῦ τό ἐν τῷ Θεῷ διάγειν, καὶ περὶ αὐτοῦ διανοεῖσθαι, καὶ τῆς αὐτοῦ προνοίας, καὶ τῶν φοβερῶν αὐτοῦ κριμάτων.

ια'. Ἐχεις τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπ' ἀμφοτέρα ῥοπῆς, γενοῦ τοῦ κρείττοντος, καὶ ὑποτάσεις τὸ χειρόν.

ιβ'. Καλὴ ἢ αἴσθησις, καὶ καλὰ τὰ αἰσθητά, ὡς Θεοῦ ἔργα τοῦ ἀγαθοῦ, οὐ συγκρίνονται δέ ὅμως παντάπασιν τῷ νῶ καὶ τοῖς νοητοῖς.

ιγ'. Τὴν λογικὴν καὶ νοεράν οὐσίαν δεκτικὴν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν· τὴν δέ αἴσθησιν καὶ τὰ αἰσθητά, εἰς χρῆσιν αὐτῆς παρήγαγεν.

ιδ'. Ὡσπερ ἄτοπον δούλω φαύλω δεσπότην ἀγαθὸν ὑποτάξαι, οὕτως ἄτοπον νοῦν λογικὸν σώματι δουλαγωγῆσαι φθαρτῶ.

ιε'. Νοῦς μὴ ἐπιστατῶν τῇ αἰσθήσει, δι' αὐτῆς περιπίπτει κακοῖς ὑφ' ἡδονῆς γάρ τῶν αἰσθητῶν ἀπατηθεῖσα, τίκτει αὐτῷ φαυλότητα.

ιστ'. Κρατῶν τῆς αἰσθήσεως, ἀσφαλίζου καὶ τὴν μνήμην· αἱ γάρ διὰ τῆς αἰσθήσεως προλήψεις διὰ τῆς μνήμης ἀνακινουῦσι τὰ πάθη.

ιζ'. Ὑποπίαζε τὸ σῶμα, καὶ προσεύχου συνεχῶς, καὶ τῶν ἐκ προλήψεως λογισμῶν τάχιστα ἀπαλλάττη.

ιη'. Ῥήμασι θείοις ἀδιαλείπτως σχόλαζε· ἡ γάρ περὶ αὐτὰ φιλοπονία καταναλίσκει τὰ πάθη.

ιθ'. Ἴστησι τὸν νοῦν τῆς περὶ τὰ πάθη πλάνης ἀνάγνωσις, καὶ ἀγρυπνία καὶ προσευχὴ καὶ ψαλμωδία.

κ'. Ὡσπερ τὸ ἔαρ πρὸς τὸ βλαστάνειν ἀνακινεῖ τὰ φυτὰ, οὕτως καὶ ἡ ἀπάθεια τὸν νοῦν, πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων.

κα'. Συντήρησον ἐντολάς, καὶ εὐρήσεις εἰρήνην· καὶ τὸν Θεὸν ἀγάπησον, καὶ γνώσεως ἐπιτεύξει.

κβ'. Κόπω καὶ μόχθω, καὶ ἰδρῶτι προσώπου τὸν ἄρτον τῆς γνώσεως κατεκρίθης ἐσθίειν.

κγ'. (1461) Ἀμέλεια τὸν προπάτορα εἰς παράβασιν ἤγαγεν, καὶ ἀντὶ τῆς τρυφῆς παραδείσου κατέκρινε θανάτῳ.

κδ'. Κράτει καὶ σύ τῆς Εὐας, τὸν ὄφιν φύλαξαι, ἵνα μὴ ἀπατηθεῖσα τοῦ ξύλου σοι μεταδῶ.

κε'. Ὡσπερ τὸ σῶμα κατὰ φύσιν ἢ ψυχὴ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ἢ ἀρετὴ καὶ ἡ γνῶσις.

κστ'. Νεφέλη ἐστὶν ἄνυδρος νοῦς οἰησίσοφος, ὑπὸ τῶν τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας πνευμάτων παραφερόμενος.

κζ'. Κενοδοξίας κρατῶν ἀπὸ τῆς πορνείας πρόσεχε, μήποτε τὰς τιμάς φεύγων ἀτιμία περιπέσης

κη'. Ἀποφυγῶν κενοδοξίαν, εἰς τὸν Θεὸν ἀπόβλεπε· εἰ δέ μήγε, οἴησει ἢ πορνεία περιπίπτεις.

κθ'. Ἴδιον τῆς κενοδοξίας ἡ ἐπιδεικτικὴ ἐπιτήδευσις· τῆς δέ ὑπερηφανίας τὸ ἐξουθενεῖν καὶ θυμοῦσθαι.

λ'. Τὴν γαστριμαργίαν φεύγων, τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν φύλαξαι, τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου σου ἐπιδείξασθαι προσφαντάζουσιν.

λα'. Ὁραία νηστεία, ἢ βραχυφαγία χαίρουσα, καὶ λιτοφαγίαν ἔχουσα, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν φεύγουσα.

λβ'. Νηστεύων ἕως ὀψέ, μὴ χορτάστης εἰς κόρον, ἵνα μὴ ἅ ἅπαξ καταλύεις, ταῦτα πάλιν οἰκοδομήσης.

λγ. Μή πίων οἶνον, μή χορτασθῆς ὕδατος· εἰ δέ μήγε, τήν αὐτήν ὕλην τῆ πορνεία παρέχεις.

λδ'. Ἡ ὑπερηφανία τῆς θείας ἀφίστασαι ποιεῖ βοηθείας, ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι, καί τῶν ἀνθρώπων κατεπαίρεσθαι.

λε'. Φάρμακα κατά τῆς ὑπερηφανίας δύο πρόκεινται πράγματα· ἅπερ ὁ μή καταδεχόμενος, τρίτον ἔξει σφόδρα δριμύτατον.

λστ'. Ὑπερηφανίαν ἀναιρεῖ προσευχή μετά δακρύων, καί τό μηδένα ἐξουθενεῖν, καί ἀκούσιοι ἐπιφοραί.

λζ'. Πάβδος ἐστίν νοητή, ἡ διά πειρασμῶν παιδεύσις, ταπεινοφρονεῖν ἐκδιδάσκουσα τόν ἐν ἀφροσύνη ἐπαιρόμενον.

λη'. Ἴδιον ἔργον τοῦ νοῦ, τό μή ἀνέχεσθαι λογισμοῦ λάθρα καταλαλοῦντος κατά τοῦ πλησίον.

λθ'. Ὡσπερ ὁ κηπουρός, μή ἀπαίρων τάς βοτάνας, ἀποπνίγει τά λάχανα· οὕτως καί ὁ νοῦς μή καθαίρων τούς λογισμούς, ἀπόλλυσι τούς πόρους.

μ'. Συνετός ἀνὴρ, ὁ συμβουλήσ ἀνεχόμενος, καί μάλιστα τοῦ πνευματικοῦ πατρός κατά Θεόν συμβουλευόντος.

μα'. Νενεκρωμένος ὑπό παθῶν, συμβουλήσ οὐκ αἰσθάνεται, καί τῆς παιδεύσεως πνευματικῆς τό σύνολον οὐκ ἀνέχεται.

μβ'. Ὁ μή δεχόμενος συμβουλήν, οὐ κατορθοῖ τάς ὁδούς αὐτοῦ, ἀλλά κατά κρημνῶν αἰεὶ καί φαραγγῶν φέρεται.

μγ'. 1464) Μοναχός ἐστίν, νοῦς ὁ τῆ αἰσθήσει ἀποταξάμενος, καί λογισμὸν ἡδονῆς μηδέ ἰδεῖν ἀνεχόμενος.

μδ'. Ἰατρός ἐστίν νοῦς ὁ ἑαυτόν ἰσασάμενος, καί ἐξ ὧν ἰάθη τούς ἄλλους ἰώμενος.

με'. Ζήτησον τήν ἀρετήν, καί μή ζωμιωθῆς αὐτήν, ἵνα μή καί ζήσης αἰσχρῶς, καί ἀποθάνης ἐλεεινῶς.

μστ'. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός πᾶσι τό φῶς ἐχαρίσατο, ἀλλ' οἱ μή πειθόμενοι αὐτῷ, ἑαυτούς σκοτίζουσιν.

μζ'. Μή μικρόν εἶναι νόμιζε τήν τῆς ἀρετῆς ζημίαν· διά ταύτην γάρ θάνατος εἰς τόν κόσμον εἰσήλθεν.

μη'. Ἐντολήσ ὑπακοή, νεκρῶν ἐστίν ἀνάστασις. Τῆ γάρ ἀρετῆ κατά τήν φύσιν ἐπακολουθεῖ ἡ ζωή.

μθ'. Νεκρωθέντος τοῦ νοῦ τῆ τῆς ἐντολήσ παραβάσει, ἐπηκολούθει ἐξ ἀνάγκης καί ὁ τοῦ σώματος θάνατος.

ν'. Ὡσπερ ὁ Ἀδάμ παραβάς, θανάτῳ ὑπέπεσεν, οὕτως ὁ Σωτήρ ὑπακούσας, τόν θάνατον ἐνέκρωσεν.

να'. Νέκρωσον τήν κακίαν, ἵνα νεκρός μή ἀναστῆς, καί ἐκ μικροῦ θανάτου εἰς μέγαν μεταβῆς.

νβ'. Διά τήν τοῦ Ἀδάμ παράβασιν ὁ Σωτήρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα τό κατά μικρόν λύσας τούς πάντας ἐξαναστήσῃ.

νγ'. Ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν ἐκεῖνος μεταβαίνει, ὁ τά πάθη νεκρώσας, καί τῆς ἀγνοίας χωρισθείς.

νδ'. Ἐρεῦνησον τάς Γραφάς, καί εὐρίσκεις τάς ἐντολάς, καί τά λεγόμενα ποιήσον, καί τῶν παθῶν ἀπαλάττη.

νε'. Ὑπακοή ἐντολήσ, ψυχῆς ποιεῖ κάθαρσιν, ἡ δέ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, φωτός ποιεῖ μέθεξιν.

νσ΄. Ξύλον ζωῆς γνῶσις ἐστὶ Θεοῦ, οὐ μετέχων ὁ καθαρὸς, ἀθάνατος διαμένει.
νζ΄. Ἀρχὴ πρακτικῆς, πίστις Χριστοῦ, τέλος δὲ αὐτῆς ἀγάπη Θεοῦ.
νη΄. Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, ὁ τὴν εἰς αὐτόν πίστιν πρὸς
ζωὴν ἡμῖν χαρισάμενος.
νθ΄. Ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, καὶ θεότητος ἡμῖν ἐπέφανεν, ἵνα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ὡς Θεὸς ἐκ θανάτου λυτρώσῃται.
ξ΄. Κτησώμεθα πίστιν, ἵνα ἔλθωμεν εἰς ἀγάπης, ἐξ ἧς τίκεται ὁ τῆς γνώσεως
φωτισμός.
ξα΄. Τῷ τῆς γνώσεως κτήματι ταῦτα καθεξῆς ἐπακολουθεῖ, φόβος Θεοῦ, ἐγκράτεια
ἡδονῶν, ὑπομονὴ πόνων, ἐλπίς εἰς Θεόν, ἀπάθεια, ἀγάπη.
ξβ΄. Ἐξ ἀγάπης εἰλικρινοῦς τίκεται γνῶσις φυσικὴ. Ταύτην δὲ διαδέχεται τὸ
ἔσχατον ὀρεκτόν· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τῆς θεολογίας χάρις.
ξγ΄. Νοῦς κρατῶν τῶν παθῶν, ἐκ φόβου παντός κρατεῖ, πιστεύων τῷ Θεῷ, περὶ ὧν
ἠπέιλῃσε, καὶ περὶ ὧν ἐπηγγείλατο.
ξδ΄. (1465) Ὡ ἐδόθη πίστις, ἀπαιτεῖται ἐγκράτεια ἣτις χρονίζουσα τίκει τὴν
ὑπομονήν, ἕξιν οὕσαν φιλόπονον.
ξε΄. Σημεῖον ὑπομονῆς ἡ τῶν πόνων φιλία, εἰς οὓς θαρρῶν ὁ νοῦς ἐλπίζει τυχεῖν
τῶν ἐπηγγελμένων, καὶ ἐκφεύγει τὰ ἠπειλημένα.
ξστ΄. Προσδοκία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, συνάπτει τὸν νοῦν τοῖς προσδοκωμένοις·
ἐν αὐτοῖς δὲ χρονίζων ἐπιλανθάνεται τῶν παρόντων.
ξζ΄. Ρίπτει τὰ παρόντα ὁ τῶν ἐπιζομένων γευσάμενος· ὅλον γὰρ τὸν πόθον ἐν
ἐκείνοις ἐκένωσεν.
ξη΄. Ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ τὰ μέλλοντα ἐπαγγειλάμενος ἀγαθὰ· ὧ ὁ πιστεύων ὡς παρόντα
ποθεῖ τὰ μέλλοντα.
ξθ΄. Σημεῖον τοῦ ἐν τοῖς ἐπιζομένοις ἀγαθοῖς διατρίβειν τὸν νοῦν, τὸ λήθην μὲν
ποιεῖσθαι παντελῆ τῶν ἐνταῦθα, πλατύνεσθαι δὲ αὐτόν ἐν τῇ γνώσει τῶν μελλόντων.
ο΄. Καλὴ ἡ ἀλήθεια, ἣν ὁ Θεὸς διδάσκει τῆς ἀληθείας, ἀπεντεῦθεν πληροφορῶν τὴν
θεοφιλῆ ψυχὴν.
οα΄. Ὑπεραιώνια εἶναι καὶ πρό παντός αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, τὰ
ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας.
οβ΄. Ῥυθμίσωμεν ἑαυτοὺς τοῖς κανόσι τῆς εὐσεβείας, ἵνα μὴ εἰς πάθη παρατραπέντες
ἐκπέσωμεν τῆς ἐλπίδος.
ογ΄. Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ εἷς τῆς ἀγίας Τριάδος, οὗ καὶ συγκληρονόμος μέλλεις
ἔσεσθαι.
οδ΄. Ὁ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων παρά Θεοῦ διδαχθεὶς οὐ δυσπιστεῖ τῇ γραφῇ περὶ τῶν
προειρημένων.
οε΄. Νοῦν παθῶν γυμνωθέντα εὐρίσκον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μυσταγωγεῖ αὐτόν
ἀναλόγως περὶ πάντων τῶν ἐπιζομένων.
οστ΄. Τῇ ἀναλογίᾳ τῆς τοῦ νοῦ καθάρσεως καὶ τὴν τῶν θείων γνῶσιν ἡ ψυχὴ
χορηγεῖται.
οζ΄. Ὁ τὸ σῶμα κανονίσας, καὶ ἐν τῇ γνώσει διατρίβων, ὑπὲρ αὐτῆς τῆς γνώσεως
ἐπιπλεῖον καθαίρεται.
οη΄. Νοῦς ἀρχόμενος τὰ θεῖα φιλοσοφεῖν, ἀπὸ πίστεως ἄρχεται, καὶ δι’ αὐτῶν ἐν
μέσῳ ὁδεύων, εἰς τὴν πίστιν πάλιν καταλήγει τὴν ἀνωτάτην.

οθ'. Θεωρεῖται τῆ μέν ἀρχῆ τῆς φιλοσοφίας φόβος ἐπόμενος τῷ δέ τέλει ἀγάπη προηγούμενη.

π'. Ἐκ πίστεως τῆς προσεχοῦς ὁ νοῦς ἀρχόμενος φιλοσοφίαν εἰς τὴν παντός ἐπέκεινα νοῦ καταλήγει θεολογίαν, ἣν ἄληστον πίστιν καὶ πράγματος ἀφανοῦς θεωρίαν ὀρίζουσι.

πα'. Οἱ περί Θεοῦ λόγοι οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῶν περί αὐτόν τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις ἡμῶν Πατράσι θεωροῦνται.

πβ'. Νοοῦνται δέ οἱ περί αὐτόν, δῆλον ὅτι τόν Θερόν, πάντες λόγοι, οἱ μέν κατά θέσιν, οἱ δέ κατά ἀφαίρεσιν, οἶον.

πγ'. 1468) Ἡ οὐσία, ἡ θεότης, ἡ ἀγαθότης, καὶ ὅσα ἄλλα καταφατικῶς λέγεται καὶ κατά θέσιν· τό δέ ἄναρχον πάλιν, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀόριστον καὶ ὅσα ἀποφατικῶς, κατά τὴν ἀφαίρεσιν.

πδ'. Μιάς οὔσης τῆς ὑπέρ νοῦν καὶ λόγον καὶ κρυφίας θεότητος τῆς ἀγίας Τριάδος, τὰ περί αὐτήν θεωρούμενα τὰ προειρημένα εἶναι φασιν, καὶ τὰ ὅμοια.

πε'. Ὡσπερ δέ μίαν θεότητα τῆς ἀγίας Τριάδος λέγουσιν· οὕτως καὶ τρεῖς τὰς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος δοξάζουσιν.

πστ'. Νοοῦσι δέ τὰ κατά ἀφαίρεσιν καὶ θέσιν προειρημένα, κοινὰ ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος χωρὶς τῶν ιδιωμάτων· ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ πλεῖστα μέν κατά θέσιν, τινὰ δέ κατά ἀφαίρεσιν λέγουσιν.

πζ'. Λέγουσιν δέ πάλιν τὰ ιδιώματα τῶν θείων ὑποστάσεων ταῦτα, οἶον τὴν πατρότητα, τὴν υἰότητα, τὴν ἐκπόρευσιν, καὶ ὅσα ἄλλα ἰδικῶς λέγεται.

πη'. Ὑπόστασιν δέ ὀρίζουσιν, οὐσίαν μετὰ ιδιωμάτων, δι' ὃ ἐκάστη ἡ ὑπόστασις ἔχει ἔν τὸ κοινόν τῆς οὐσίας, καὶ τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως.

πθ'. Τὰ δέ κοινῶν πάλιν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος κατά ἀφαίρεσιν προειρημένα, τῶν κατά θέσιν λεχθέντων κυριώτερα κρίνουσιν, οὐχ οὕτως μέντοι καὶ ἐπὶ τῶν ιδιωμάτων· ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ μέν κατά θέσιν, τὰ δέ κατά ἀφαίρεσιν, ὡς προείρηται, λέγουσιν, ὡς τὸ γεννητόν, καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ γάρ ἀγεννησία τῆς γεννήσεως, κατά μόνην διαφέρει τὴν σημασίαν. Ἡ μέν γάρ τὸ μὴ γεγεννηῆσθαι τόν Πατέρα, ἡ δέ τὸ γεγεννηῆσθαι τόν Υἱόν σημαίνει.

Τέσσ. ἀν. ρήμασι δ' αὖ καὶ ὀνόμασι κέχρηται πρὸς τὴν τῶν περί τὴν οὐσίαν, ὡς εἴρηται, τῆς ἀγίας Τριάδος θεωρουμένων λόγων σαφήνεια· οὐ μέντοι γε τῶν κατά τὴν οὐσίαν· ἄγνωστοι γάρ οὗτοι νῶ πάντη, καὶ ἀρρήτῳ λόγῳ πάντη, καὶ μόνη τῆ Τριάδι εἰσὶν γινωσκόμενοι.

Τέσσ. ἀν. α'. Ὡσπερ δέ τρισυπόστατον τὴν μίαν οὐσίαν τῆς θεότητος λέγουσιν, οὕτως καὶ ὁμοούσιον τὴν ἀγίαν Τριάδα ὁμολογοῦσιν.

Τέσσ. ἀν. β'. Θεωρεῖται δέ αὐτοῖς πάλιν ὁ Πατήρ καὶ ἄναρχος καὶ ἀρχή· καὶ ἄναρχος μέν ὡς ἀγέννητος, ἀρχή δέ ὡς γεννήτωρ καὶ προβολεύς τῶν ἐξ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ἐξ αἰδίου ὑπαρχόντων ἐν ἑαυτῷ, Υἱοῦ τε λέγω καὶ Πνεύματος ἀγίου.

Τέσσ. ἀν. γ'. Ἡ μονὰς μέχρι Τριάδος παρ' αὐτοῖς κινουμένη μένει μονὰς, καὶ ἡ Τριάς μέχρι μονάδος συναγομένη, μένει Τριάς· ὃ καὶ παράδοξον.

Τέσσ. ἀν. δ'. Νοοῦσι δέ πάλιν τόν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα, οὐκ ἄναρχα μέν, αἴδια δέ· καὶ οὐκ ἄναρχα μέν ὡς πρὸς ἀρχὴν καὶ πηγὴν ἀναφερόμενα τόν Πατέρα, αἴδια δέ, ὡς ἐξ αἰδίου, τοῦ μέν γεννητῶς, τοῦ δέ ἐκπορευτῶς Πατρί συνυπάρχοντος.

Τέσσ. ἀν. ε'. (1469) Ἀδιαίρετον δέ τὴν μίαν θεότητα τῆς Τριάδος φυλάττουσι, καὶ ἀσυγχύτους τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος διατηροῦσι.

Τέσσ. ἀν.στ'. Ἰδιότητος δέ τοῦ μέν Πατρός, τό ἀναρχον καί ἀγέννητον λέγουσι· τοῦ δέ Υἱοῦ τό ἐν ἀρχῇ, καί τό γεννητόν. Τοῦ δέ Υἱοῦ καί τοῦ ἀγίου Πνεύματος οὐ χρονικήν λέγουσι τήν ἀρχήν. Πῶς γάρ; ἀλλά τήν αὐτήν δηλοῦσιν, ἐξ ἧς, ὡς ἐξ ἡλίου τό φῶς, οὕτως ἐξ αἰδίου τήν ὑπαρξιν ἔχουσιν. Ἐξ αὐτῆς γάρ κατ' οὐσίαν, εἰ καί μή μετ' αὐτήν.

Τέσσ. ἀν. ζ'. Ἡ ἰδιότης πάλιν τῶν ὑποστάσεων, ἀκίνητος καί ἀμετάπτωτος παρ' αὐτοῖς φυλάττεται· καί ἡ κοινότης δέ τῆς οὐσίας, ἦγουν θεότης ἀδιαίρετος.

Τέσσ. ἀν. η'. Μονάδα ἐν Τριάδι, καί Τριάδα ἐν μονάδι ὁμολογοῦμεν, ὡς διαιρουμένην ἀδιαίρετως, καί συναπτομένη διηρημένως.

Τέσσ. ἀν. θ'. Ἀρχήν δέ μίαν τῶν ὅλων τόν Πατέρα οἶδασιν, τοῦ μέν Υἱοῦ καί τοῦ Πνεύματος, ὡς γεννήτορα, καί ὡς πηγὴν αἰδίου καί συνάπειρον καί ἀόριστον, καί ὁμοούσιον, καί ἀχώριστον. Τῶν δέ κτισμάτων, ὡς δημιουργόν καί προνοητήν, καί κριτὴν δι' Υἱοῦ, δηλαδή ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, φησί, καί δι' αὐτοῦ, καί εἰς αὐτόν τά πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας.

ρ'. Συναΐδια πάλιν λέγουσι τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν, καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον, οὐ συνάναρχα δέ καί συναΐδια μέν, ὡς ἐξ ἀπέιρου τῷ Πατρὶ συνυπάρχοντα· οὐ συνάναρχα δέ, ὡς οὐκ ἀναίτια. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, εἰ καί μή μετ' αὐτόν, ὡς γάρ ἡλίου τό φῶς, καθὼς προεΐρηται. Λέγουσι δέ πάλιν καί ἀναρχα, ὅταν τις τήν ἀπό χρόνου λαμβάνῃ ἀρχήν, ἵνα μή ὑπὸ χρόνου νοηθῇ τά ἐξ ὧν ὁ χρόνος. Οὐκ ἀναρχα οὖν τῷ αἰτίῳ, τῷ δέ χρόνῳ ἀναρχα, ὡς πρό παντός καί χρόνου, καί αἰῶνος, καί ὑπὲρ αἰῶνα καί χρόνον. Δι' ὧν ἅπας καί αἰῶν, καί χρόνος, καί τά ἐν αἰῶνι, καί τά ἐν χρόνῳ, καί ὡς τῷ Πατρὶ, ὡς προεΐρηται, συναΐδια. Μεθ' ὧν αὐτῷ ἡ δόξα, καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

EJUSDEM THALASSII

LIBELUS AD THEODOSIUM IMPERATOREM

Τοῖς εὐσεβεστάτοις, καί τιμηθεῖσι, καί τιμωμένοις παρά Θεῶ καί ἀνθρώποις, Χριστιανοῖς βασιλεῦσι, Φλαυῖοις Θεοδοσίῳ καί Οὐαλεντινιανῶ, δέησις, εἴτουν παράκλησις παρά Βασιλείου διακόνου καί ἀρχιμανδρίτου, καί Θαλασσίῳ ἀναγνώστου καί μονάζοντος, καί λοιπῶν Χριστιανῶν μοναχῶν.

Α'. Ἡ φιланθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀναριθμῆτων παρά ἀνθρώποις καλῶν μετουσίαν δωρησαμένη τε καί δωρουμένη τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ἐν πᾶσι, καί ἐπί πᾶσιν ἐστίν. Ἐν τούτοις δέ τοῖς ἀπό τοῦ Θεοῦ δώροις ἔνεστιν ἡ ἀληθινή γνώσις, καί τό μῖσος τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ὥστε εἰδέναι ἡμᾶς τήν ἄνωθεν καί ἐξ ἀρχῆς ὑπό τῶν ἀποστόλων, καί μαρτύρων, καί ὁμολογητῶν, καί ἐπισκόπων ἀγίων, συνεργούντων καί τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, παραδοθεῖσαν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πίστιν· πρῶτον ὑπό Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, τοῦ πρωτοστάτου, εἰπόντος, κατά ἀποκάλυψιν καί γνώσιν καί ὁμολογίαν καί παράδοσιν τοῖς μετά ταῦτα, ὅτι Σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· Ἰακώβου ἀποστόλου καί ἀρχιεπισκόπου, Ἰωάννου ἀποστόλου καί εὐαγγελιστοῦ, καί λοιπῶν εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, καί πάντων τῶν πιστευσάντων καί πιστευόντων τῇ ὁμοουσίῳ Τριάδι· Εἰρηναίου, Γρηγορίου τοῦ μεγάλου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας· τῆς ἀγίας συνόδου τῶν ρπ' ἐπισκόπων, ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθείσης κατά Παύλου τοῦ Σαμοτέως, ἥτις καθεῖλεν αὐτόν διά τήν ἀσέβειαν αὐτοῦ, διά τό μή ὁμολογεῖν τόν Χριστόν φύσει Θεόν, καί Υἱόν Θεοῦ Πατρός· τῆς ἐν Νικαίᾳ μεγάλης καί ἀγίας συνόδου τῶν τη' ἐπισκόπων, τῆς βεβαιωσάσης τόν ὅρον τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ Βασιλείου καί Γρηγορίου ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Γρηγορίου ἐπισκόπου Ἀμμωνος ἐπισκόπου, Οὐῖταλίῳ ἐπισκόπου, Ἀμφιλοχίῳ, Παύλῳ, Ἀντιόχῳ, Ἐυσταθίῳ, Μεθοδίῳ, Ὀπτίμῳ, Λεπορίῳ, Ἀμβοσίῳ Μεδιολάνων· ὅλης τῆς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνόδου· Ἰωάννου, Σεηριανοῦ, Ἀττικοῦ ἐπισκόπου, Κυρίλλου, τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τοῦ νῦν ζῶντος, καί τῷ νόμῳ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐξακολοθοῦντος. Οὐδεῖς μὲν οὖν ἀνθρώπων δύναται πάντας τούς πιστούς ἐξαριθμῆσασθαι, τούς πιστεύσαντας καί πιστεύοντας εἰς Χριστόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὄντως ἀληθινός Θεός ἐστίν. Οὐ γάρ, ἐπειδή δι' ἡμᾶς ἐγένετο ἄνθρωπος, μείνας ὁ ἦν Θεός, ὡς καί ἡ ὑμετέρα εὐσέβεια διέμαθεν, ἥδη καί τό, ἦν, ἀρνησόμεθα. Ἀλλά ἡμεῖς πιστεύομεν, καί ὁμολογοῦμεν καί κηρύττομεν, ὅτι ὁ πρό τῶν αἰῶνων Θεός Λόγος, ὁ μονογενής Υἱός τοῦ Θεοῦ ὑπάρχων, διά τήν πολλήν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν τήν πρός ἡμᾶς οὖσαν, γέγονεν ἄνθρωπος τέλειος, ὡς εἶς ἐξ ἡμῶν κατά πάντα χωρίς ἁμαρτίας, μείνας ὁ ἦν, Θεός, διά τήν τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίαν γεννηθείς ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας, ὡς αὐτός οἶδε.

Β'. Τούτου ἔνεκα τοῦ ἀληθοῦς δόγματος, τοῦ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ἀκριβῶς κηρυττομένου, καί τοῦ αἰρετικοῦ Παύλου δικαίως ἐξωσθέντος, ἐγένοντο σχίσματα λαῶν, ἀκαταστασίαι ἱερέων, ταραχή ποιμένων. Ὅθεν καί νῦν κατά πρόσωπον τοῦ ἐγχειρισθέντος τόν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον Νεστορίου· εἰ δεῖ εἰπεῖν ἐπίσκοπον· ἐν τῷ

συνεδρίω, πολλάκις τινές τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων ἤλεγξαν αὐτόν καί διά τήν ἀπειθειαν αὐτοῦ, τό μή λέγειν Θεοτόκον τήν ἀγίαν Παρθένον, καί Θεόν ὄντα φύσει ἀληθινόν τόν Χριστόν, τῆς αὐτοῦ κοινωνίας ἑαυτούς ἐξέβαλον, καί κατέχουσιν ἕως ἄρτι· τινές δέ λάθρα ὁμοίως τῆς αὐτοῦ κοινωνίας στέλλονται. Ἄλλοι δέ τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων, διά τό λέγειν ἐν τῇ ἀγία ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ, Εἰρήνη τῇ παραθαλασσίᾳ, κατά τοῦ ἀνανεωθέντος κακῶς δόγματος, τοῦ λέγειν ἐκωλύθησαν. Ὅθεν ἐπεβόα ὁ λαός, ζητῶν τῆς ὀρθοδοξίας συνήθη διδασκαλίαν, λέγων· Βασιλέα ἔχομεν, ἐπίσκοπον οὐκ ἔχομεν. Καί τέως μὲν ἀνεκδίκητον ἔμεινε τό τοῦ λαοῦ πειρατήριον, τοῦ συλληφθέντος ἐκ μέρους παρά τῶν ὑπερετῶν, καί ἐν τῷ δικανικῷ τυπτηθέντος διαφόρως ἐν πόλει βασιλευούσῃ· ἅ οὔτε ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῖς βαρβαρικοῖς ἐγένετο. Τινές κατά πρόσωπον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐπί λαοῦ ἤλεγξαν, καί θλίψιν οὐ μικράν ὑπέμειναν. Τῶν δέ ἀφελεστέρων τις μοναζόντων ἠναγκάσθη κατά ζῆλον, ἀνά μέσον τῆς ἐκκλησίας, τόν κήρυκα τῆς ἀνομίας ἐπισχεῖν τοῦ μή εἰσελθεῖν, συνάξεως οὔσης, αἰρετικοῦ αὐτοῦ ὄντος. Τοῦτον δέ τυπτήσας, τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις ἐπάρχους παρέδωκεν· ἔτι δέ τυπτηθέντα, καί πομπευθέντα δημοσία τοῦ κήρυκος βοῶντος ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τῇ ἐξορία παρέπεμψεν. Οὐ μόνον δέ τοῦτο, ἀλλά καί ἐν αὐτῇ τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, μετά τήν ἀθέμιτον αὐτοῦ ὁμιλίαν, οἱ τῆς φατρίας αὐτοῦ τοῦ κατέχοντος, φόνον ἔμελλον ποιεῖν, εἰ μή ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια κατέλαβε.

Γ'. Τά περί ἡμῶν δύσπιστά ἐστι τάχα πολλοῖς τοῖς ἀκούουσι. Κατά γάρ κέλευσιν αὐτοῦ καί προτροπήν ἀνήλθομεν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ πληροφορηθῆναι, εἰ καθὼς ἐνοήσαμεν, ἅ περί αὐτοῦ ἠκούσαμεν, ἔστιν, ἢ οὐ. Καί εἰς ὑπέρθεσιν δεύτερον καί τρίτον ἡμᾶς ἔβαλε. Καί τότε μόλις ἐκέλευσεν ἡμῖν εἰπεῖν, τί ἐστίν ὁ βουλόμεθα. Ὡς δέ ἤκουσε παρ' ἡμῶν, ὅτι ταῦτα τά παρ' αὐτοῦ λεχθέντα, τό, Οὐκ ἔτεκε, φησί, Μαρία, εἰ μή ἄνθρωπον ὁμοούσιον ἑαυτῆς· καί τό γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σάρξ ἐστίν, οὐκ ἔστιν ὀρθοδόξων· παραχρήμα ἐκέλευσε συλληφθῆναι ἡμᾶς· κάκειθεν τυπτόμενοι παρά τοῦ ὄχλου τῶν δικανῶν, ἀπηγόμεθα ἐν τῷ δικανικῷ· κακεῖ γυμνοῦς ἡμᾶς δεσμίους, ὡς καί ὑπευθύνους τῇ τιμωρίᾳ ἐστύλισαν, ἐκρεβάτισαν, καί ἐπτέρνισαν. Ὅπερ οὐ πάσχουσιν ἐν τοῖς ἔξω δικαστηρίοις, οὐ λέγομεν ὅτι κληρικοί καί ἀρχιμανδριῖται, ἢ μονάζοντες, ἀλλ' οὔτε οἱ τυχόντες κοσμικοί, ὃ ἡμεῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρά τοῦ παρανόμου παρανόμως πεπόνθαμεν. Θλιβόμενοι ἐν τῷ δικανικῷ, λιμώττοντες, ἐν οἰκετῆ φυλαττόμενοι ἐπί χρόνον πολύν διετελέσαμεν. Καί οὐκ ἠρκέσθη τούτοις ἡ αὐτοῦ μανία· ἀλλά καί μετά ταῦτα τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐπάρχῳ τῆσδε τῆς μεγαλωνύμου πόλεως κατ' ἀπάτην τινά παρεδόθημεν, καί σιδηρωθέντες ἀπήχθημεν ἐν τῇ φυλακῇ, καί μετά ταῦτα ἀνήχθημεν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τῷ αὐτῷ τρόπῳ μετά τῶν δεσμῶν. Καί ἐπειδή οὐδεὶς ἦν ὁ κατηγορῶν, ἐν τῷ δικανικῷ πάλιν διά τῆς τάξεως ἤχθημεν· καί οὕτω πάλιν ἐκόλασεν ἡμᾶς κατά πρόσωπον τυπτήσας. Καί διαλεχθεῖς, καί συνθέμενος κατ' ἀπάτην, ὡς τά μετά ταῦτα ἔδειξε, περί τοῦ φύσει Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐτέχθη ἀπό τῆς ἀγίας Μαρίας τῆς Θεοτόκου λέγων· ἐπεὶ ἔνι ἄλλος υἱός· οὕτως ἀπέλυσεν ἡμᾶς.

Δ'. Παρακαλοῦμεν οὖν τήν ἀθάνατον ὑμῶν καί εὐσεβεστάτην πίστιν, ὥστε μή παριδεῖν ἐκ τοῦ λοιποῦ τήν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μοιχευομένην παρά αἰρετικῶν ἐν τοῖς καιροῖς ὑμῶν τῶν ὀρθοδόξων καί εὐσεβεστάτων βασιλέων· οὐχ ὡς διά τοῦτο τὰς ἡμετέρας ὕβρεις βουλόμενοι ἐκδικεῖν· ὁ Θεός οἶδεν· ἀλλ' ὡς θέλοντες τό στερέωμα τῆς εἰς Χριστόν πίστεως ἀσάλευτον μένειν· καί κελεύσει τό ὑμέτερον κράτος, τήν ἀγίαν καί οἰκουμενικήν σύνοδον παραγενέσθαι ἐνταῦθα ἤδη, ἵνα τῆς συνόδου παραγενομένης, τήν ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν ὁ Θεός ἐνώσῃ, καί τόν λαόν συνάξῃ, καί τούς ἱερέας

ἀπολαβεῖν ἐν τῷ τῆς ἀληθινῆς πίστεως κηρύγματι ποιήσῃ, πρό τοῦ εἰς πλάτος τὴν ἄδικον διδασκαλίαν ἐλθεῖν. Κάκεῖνο δὴ παρακαλοῦμεν, ἀξιοῦντες, ἐπειδὴ πειρᾶται πτοεῖν, ἀπειλῶν, ἐλαύνων, ἐξωθῶν, κακουργῶν, ραδιουργῶν, καὶ κακῶν, καὶ ἵνα τὴν αὐτοῦ μανίαν καὶ ἀσέβειαν κρατύνη, πάντα ποιῶν ἀφειδῶς, οὐ Θεὸν φοβούμενος, οὐκ ἀνθρώπους αἰσχυνόμενος, οὐκ ἐπισκόπους εὐλαβούμενος, οὔτε ἱερέα τινά, οὐ κληρὸν τινα, οὐχ ἀγίους μοναχοῦς, οὐκ εὐλάβειαν λαϊκῶν, οὐ τὸν κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐπητημένον φόβον, οὐ τὸν νόμον τῶν ἐκτελούντων διακονίαν τινά Θεῷ εἰς ὀργὴν κατὰ τῶν ἀξίων, ἀλλ' ἐνδυσάμενος τὴν ὑπεροψίαν κατὰ πάντων, θαρρῶν τοῖς χρήμασι, καὶ τινων διεφθαρμένων τῆ ἰσχυί, ἢ ἵνα ἀφόβως εἴπωμεν, καὶ τῷ ὑμετέρῳ κράτει, ταῦτα ποιεῖ· ἀξιοῦμεν μηδὲν αὐτῷ κατὰ τινων ἐξεῖναι ποιεῖν, ἐάν μὴ πρῶτον διόρθωσιν λάβῃ τὰ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἵνα μὴ ταύτην διασκεδάσῃ, καὶ τὴν αὐτοῦ παρεισαγάγη ταῦτα ποιῶν. Οἶδε γάρ, ὡς οἶεται, ὅτι κἂν τῷ φόβῳ πολλοὺς ἀμβλύνας ἀποστήσῃ τῆς πίστεως· καὶ λοιπὸν εὐρῶν ὁμογνώμονας αὐτοῦ, παράσχῃ αὐτοῖς θάρσος, ὥστε καὶ ἕως πληγῶν δημοσίᾳ ἐπιχειρεῖν, καὶ διωγμὸν ποιεῖν. Οὐ μόνον δέ τοὺς αὐτοῦ δῆθεν κληρικούς, ἢ συγκέλλους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν παροικιῶν προσελάβετό τινας, οἷς μάλιστα οὐκ ἔξεστιν εἶναι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνες εἰς ἕτερον ἐπισκοπεῖον, ἢ εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀνάγκη αὐτοὺς εἰς τὰς ἰδίας παροικίας, ἢ πόλεις, ὅπου ἐχειροτονήθησαν, κάκεῖ ἡσυσχῆ διάγειν· ἵνα μὴ τῷ μακρῷ χρόνῳ διὰ τῆς προσκαιροῦ δυναστείας, ἔρψη περισσοτέρως ἢ παρανομία καὶ ἐπιγραφῆ τῆ ὑμετέρα εὐσεβεία· καὶ εἰς τοῦτο γάρ ὑμᾶς ἔθετο ὁ Θεὸς διακόνους, ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτοῦ τοῦ δοξάσαντος ὑμᾶς, καὶ δοξάζοντος, καὶ ἀποδιδόντος ὑμῖν τὸν μισθὸν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων, τῶν καλῶς φυλαζάντων τὰς ἐγχειρισθείσας αὐτοῖς διακονίας. Πρὸς οὓς εἶπεν· Εὖ, δοῦλε ἀγαθέ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Οἱ ὄντως Χριστιανοὶ τούτοις τοῖς λόγοις διὰ τῶν ἔργων πιστεύουσιν· οἱ δὲ ἄπιστοι καὶ ἀπερρήμμενοι, καὶ τῆ ἑαυτῶν κοιλία ζῶντες, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες, ἐάν ἀκούσωσιν ὁμολογοῦντά τινα, τὸν Χριστὸν εἶναι Θεόν, διαπρίονται, ὡς οἱ τότε Ἰουδαῖοι συνέσχον τὰ ὠτα αὐτῶν, τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος διηγουμένου, ὅτι θεωρῶ, φησί, τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ ἁοράτου Θεοῦ. Οὕτω καὶ οὗτοι διαπρίονται κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καίπαντα θυμὸν σπουδάζουσιν ἐκτελεῖν.

ζ'. Ἀξιοῦμεν οὖν προνοία τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἐπάρχου τῆς νέας Ῥώμης, κωλύεσθαι τοὺς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπανισταμένους, καὶ προφάσει δικαιολογιῶν, ὡς φασιν, ἐπιχειροῦντας κατὰ τινος, ἕως ὅτε τὰ τῆς πίστεως διόρθωσιν λάβοι· εἰ δὲ παρακούσετε, ἡμῶν ἀμελήσαντες, διαμαρτυρόμεθα ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν αἰώνων, ἀφθάρτου, ἁοράτου, μόνου σοφοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐλθόντος καὶ ἐπιφανέντος, ὡς ἠθέλησε, διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐρχομένου κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ᾧ κάμπτει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται αὐτῷ, ὅτι ἁθῶοί ἐσμεν. Ἡμεῖς γάρ ὑμᾶς παρεκαλέσαμεν περὶ συνόδου οἰκουμενικῆς, τῆς δυναμένης ἀκριβῶς κρατῦναι καὶ ἀνορθῶσαι τὰ σαλευόμενα, εἴτουν καταρράγεντα· οὐ κατισχύσουσι δὲ αὐτῆς διὰ τῆς χάριτος καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐνεργούσης ἐν ὑμῖν, κακῶσαι πύλαι Ὁἶδου, ἅτινά ἐστι τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν· ἵνα τούτου τυχόντες, τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐν ὁμονοίᾳ ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ τῆς βασιλείας ὑμῶν, εὐαρέστως καὶ ὀρθοδόξως τῷ Θεῷ ἀναπέμπωμεν. Ἀμήν.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΡΑΪΘΟΥ (1484)

Προπαρασκευή τις καί γυμνασία, τῷ βουλομένῳ μαθεῖν τίς ὁ τρόπος τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καί οἰκονομίας, καθ' ὃν πέπρακται, καί τίνα τά πρός τούς ταύτην μὴ ὀρθῶς νοοῦντας λεγόμενα παρά τῶν τῆς Ἐκκλησίας τροφίμων.

Ἄτοπον οἶμαι, καί καλῶς μέν τοῦτο νενόμικα· καί γάρ ἔστιν ὄντως ἄτοπον, εἰ οὔτοι μέν, οἱ ἔξ Εὐτυχέως καί Διοσκόρου τῷ ψεύδει συνιστάμενοι, καί στρατευόμενοι κατὰ ἀληθείας, οὕτω καρτερῶς καί ἀγρύπνως πολεμοῦσι τὴν μόνην καθολικὴν καί ἀποστολικὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν· ὥστε καί τά παρ' αὐτοῖς παιδία μήπω τρανωθείσης αὐτοῖς τῆς γλώσσης, πρὶν εἰς διδασκάλους φοιτῆσαι, καί τά πρῶτα στοιχεῖα μαθεῖν, ἀκονᾶν τε καί ἐμβιβάζειν, ὅπως λέγειν καί ἀκούειν δύναιντο ὑπὲρ τοῦ παρ' αὐτοῖς πρεσβευομένου δόγματος, ἡμᾶς δὲ οὕτω καταρῥαθυμεῖν καί ἀναπεπτωκέναι, ὡς μηδέ αὐτὸ τοῦτο σπουδάζειν εἰδέναι, τίς ἡ διαφορὰ τούτων πρός τὴν Ἐκκλησίαν, καί ἐκ ποίων ἀρχῶν ὁ πρός ἡμᾶς αὐτοῖς συνέστηκε πόλεμος, τίνες τε καί οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν οὔτοι, ἀφ' ὧν ἔχουσι τὴν προσωθυμίαν. Διὰ ταῦτα μὴ πάρεργον ἡγεῖσθαι ὀφείλομεν τὴν περὶ ταῦτα σχολήν, μηδέ, ὅτι Θεοῦ χάριτι καί εὐμενεῖα εἰρηνεύει τά τῆς Ἐκκλησίας, ἐν γαλήνῃ τε καί ἀταραξίᾳ ἔσμεν, πάσης αἰρέσεως ἐκποδῶν εἰς τούς ἑαυτῆς φωλεούς κατακεκρυμμένης, ἥδη καί ἡμεῖς ἄοπλοι τινες ὦμεν ἀπειροπόλεμοι· μήπως καί ἄφνω ἐνστάντος πολέμου, γυμνοὶ καί ἀπαρασκευοὶ εὐρεθέντες ὑπὸ τῆς δυσσεβείας ἀναιρεθῶμεν. Ἔως ἔξ οὐρίας πλείς, φοβήθητι τό νανάγιον, φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, καί ἦττον ναυαγήσεις, τῇ δειλίᾳ βοηθῶ χρώμενος. Τοίνυν κατὰ τὴν ἐντολήν (1485) τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, Ἔτοιμοι γενώμεθα πρός ἀπολογία ἀεὶ, παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραύτητος καί φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν· ἵνα ἐν τῶν ὀποτέρων πάντως ἡμῖν ὑπάρξη διὰ τῆς τοιαύτης ἀξιεπαίνου σπουδῆς, ἥ τό σώζειν τούς ἀποδιορίζοντας ἑαυτούς, καί ἐκ τῆς πονηρᾶς διακρίσεως ταύτης αὐτούς ἐξαρπάζειν, καθὰ παραινεῖ ὁ κατ' ἐπίκλην ἀδελφός τοῦ Κυρίου· ἢ εἰ μή τοῦτο, κἄν ἀπορῥάπτειν αὐτῶν στόμα τοῖς δικαίοις ἐλέγχοις, ὡς μηδέ καιρόν ἔχειν αὐτούς ἀθυρογλωττεῖν κατὰ τῆς ἀληθείας. Ὁ δὲ τούτων τιμιώτερόν τε καί μεῖζον, ἵνα ἡμεῖς αὐτοὶ γινώσκωμεν καί πεπληροφορήμεθα ἐφ' οἷα πίστει ἐστήκαμεν καί καυχώμεθα, παρῥησιαζόμενοι τε καί ἐλευθεροστομοῦντες τῇ αὐτῆς ὁμολογίᾳ, οὗ χάριν τούς ταύτη ἀντικειμένους ἀποστρέφόμεθα. Στοχάζομαι δὲ ὅτι κατὰ τόν καιρόν τῆς ἀνταποδόσεως, μεῖζον ὁ μισθός ἔσται καί ἡ ἀποδοχὴ πλείων τοῖς μετὰ γνώσεως ἐμμελοῦς, ἀραρότως καί ἐδρασμένως ἐχομένοις τῆς εὐσεβείας, τῶν ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχεν ἐκ πατροπαραδότου συνηθείας ἐν τῇ αὐτῇ πίστει γνωριζομένων. Οἱ μέν γάρ κατὰ συμβεβηκός μόνον, οἱ δὲ καί ἀπὸ διανοίας καί γνώμης πιστοὶ γεγονότες εὐρίσκονται ὡς, εἴπερ ἔτυχεν ἐκείνους τούς ραθύμους καί οὐκ ἐξεταστικούς ὑπὸ αἰρετικῶν γονέων ὑπάρξει, οὐδ' ἂν ἐφρόντισαν τὴν πατρῶαν δυσσεβείαν ἀποδύσασθαι· οὕτω κατάγνωστον ἢ ἀμάθια, καί τό μὴ θέλειν διδάσκεσθαι· διὰ τοῦτο καί εἴρηται· Σοφίαν καί παιδείαν ὁ ἐξουθενῶν, ταλαίπωρος· ὁ δὲ ἀγαπῶν παιδείαν, εὐρήσει γνῶσιν μετὰ διακαισύνης. Ἴνα δὲ εὐληπτα γένηται παντὶ τῷ ἐντυγχάνοντι τῷ προκειμένῳ πονήματι τά πρός τούς δι'

έναντίας λεγόμενα, μικρά τινα πρὸς εἰσαγωγὴν συντάξει ἀναγκαῖον ἐνόμισα, ἧς καὶ ἀρχόμενος, οὕτω φημί·

Δόξα Μάνεντος.

Μάνης ὁ τοῦ ἀντιθέτου σκότους ἐφευρετής, μᾶλλον δέ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους ἀνάπλασμα, φαντασία ψιλῆ καὶ σχήματι διακένω σώματος ἀνθρωπίνου, πεφανερῶσθαι τόν Κύριον ἐφαντάσθη ὡς ἀληθῶς καὶ ὠνεύρωξεν, ὥστε, φησί, καὶ πάσχειν δοκεῖν αὐτόν καὶ πράττειν, ἄπερ ἔδρα καὶ πέπονθε καθ' ἡμᾶς, μηδέν δέ τούτων πράγματι καὶ ἀληθεῖα ὑπάρξει, ἀλλὰ δοκήσει μόνον καὶ ἀπάτη ἀποβουκολεῖν τοὺς ἀνθρώπους, οἷς καὶ συναεστράφθαι νενόμισται. Διὰ τοῦτο καὶ δύο φύσεις παραιτεῖται λέγειν ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μίαν τὴν τῆς θεότητος, ὡς ἄτε τοῦ πεφενაკισμένου (ἐκείνου σχήματος, μὴ ἀξιουμένου) παρ' αὐτοῦ ἀνθρωπίνῃ φύσει κατονομάζεσθαι.

Δόξα Παύλου Σαμοσατέως.

Παῦλος δέ τις τούτῳ τῷ Μάνεντι σύγχρονος γεγονώς, Σαμοσατεύς μὲν τό γένος, Ἀντιοχείας δέ τῆς Συρίας πρόεδρος, ψιλόν ἄνθρωπον εἶναι τόν Κύριον ἐδυσφήμησε ὥστε εἰς ἕκαστον τῶν προφητῶν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν οἴκησιν· ἔνθεν καὶ δύο φύσεις διηρημένως ἐχούσας καὶ ἀκοινωνήτους πρὸς ἑαυτὰς εἶναι παντάπασιν ἐν τῷ Χριστῷ, ἄλλου ὄντος αὐτοῦ τοῦ (1488) Χριστοῦ, καὶ ἄλλου τοῦ ἐν αὐτῷ κατοικοῦντος Θεοῦ Λόγου. Αὗται μὲν οὖν αἱ πρῶται φυαὶ τοῦ τὴν μίαν φύσιν, καὶ τὰς δύο κακῶς καὶ δυσφήμως λέγεσθαι ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· τό μὲν ἐπ' ἀναίρεσει τῆς ἀνθρωπότητος, τό δέ τῆς θεότητος.

Δόξα Ἀπολιναρίου.

Χρόνου δέ οὐ μικροῦ προϊόντος Ἀπολινάριος τις πρόεδρος γενόμενος Λαοδικείας τῆς Συρίας, τῆς παράλου, ἐτέρας ματαιοφροσύνης ἠγήσατο. Τῶν γάρ Ἀρειανῶν παντάπασιν ἄψυχον λεγόντων τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα, αὐτός ὁ Ἀπολινάριος ἔφη, ὅτι σάρκα μὲν ἐμψυχωμένην ψυχῇ ζωτικῇ ἀνέλαβεν ὁ Κύριος, νοῦν δέ τόν ἡμέτερον οὐ προσήκατο· μηδέ γάρ δεηθῆναι νοός ἀνθρωπίνου ἐκείνην τὴν σάρκα, ἠγεμονευομένην ὑπὸ τοῦ αὐτῆν ἐνδεδικότος Θεοῦ Λόγου· ἀλλὰ μηδέ χωρεῖν αὐτὴν ἄλλην νοεράν δύναμιν παρά τὴν θείαν· μηδέ γάρ αὐτόν τόν ἀνθρώπινον νοῦν ὑποστῆναι δύνασθαι τὴν μετὰ τοῦ κρείττονος καὶ Δεσπότητος ἐνοίκησιν. Ταῦτα ὑποθέμενος διατείνεται μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Λόγου, καὶ τῆς σαρκός, ὡς ἄτε τῆς σαρκός ἀτελοῦς οὔσης εἰς τό εἶναι ἄνθρωπον ὅλον, καὶ διὰ τοῦτο μηδέ ἀξίαν, φύσιν προσαγορεύεσθαι.

Δόξα Θεοδώρου Μοψουεστίας.

Μετά τοῦτον δέ τόν Ἀπολινάριον, εὐθέως ἀναφαίνεται τις Θεόδωρος τῆς Μοψουεστίας οὕτω λεγομένης ἐν τῇ γῇ τῶν Κιλικίων τὴν ἡγεμονίαν λαχών· ὅς ἐκ διαμέτρου τῷ Ἀπολιναρίῳ φερόμενος, ὕβρεις οὐ τὰς τυχούσας τολμηρᾶ ψυχῇ καὶ ἀφόβῳ καρδίᾳ καταχέει τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ· ἄνθρωπον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς κοινόν ἀποκαλῶν, καὶ ἐκ προκοπῆς λαβόντα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, Θεόν ὀνομάζεσθαι· καὶ ἐκ τοῦ

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτίσματος ἀξιωθῆναι ἐν πρώτοις τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς, εἰς ὄνομα Πατέρος καί Υἱοῦ καί ἁγίου Πνεύματος βαπτισθέντα. Τόν δέ Θεόν Λόγον διά τήν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀρετήν κατ' εὐδοκίαν ἐν αὐτῷ κατοικήσαντα, μεταδοῦναι αὐτῷ τῆς θεϊκῆς ἀξίας καί προσκυνήσεως εἰς ὕστερον μετά τήν τελείωσιν· ταῦτά τε καί ἕτερα πολλά δυσφημήσας τοιαῦτα, δύο φύσεις ἰδιοπεριοριστοῦς φησὶν εἶδέναι ἐπί Χριστοῦ, σχέσει τινί καί μόνον ἀλλήλαις οἰκειωμένας. Δευτέρα καί αὕτη πλάνη τοῦ μίαν φύσιν καί δύο φύσεις ἰδιοπεριοριστοῦς, μή κατά τόν ὀρθόν λόγον ὁμολογεῖσθαι ἐν τῷ Χριστῷ.

Δόξα Νεστορίου.

Μετά τούτους δέ γίνεται τις Νεστόριος ὀνόματι, ὃς ὠρμάτω μὲν ἀπό Γερμανικείας τῆς ἐν Συρίᾳ κληροῦται δέ ἐν Ἀντιοχίᾳ τῇ παρά Ὀρόντην ποταμόν, Κωνσταντινουπόλεως δέ τόν θρόνον λαμβάνει. Οὗτος πάλιν τῇ φωνῇ τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν Χριστῷ, κακοφυῶς ἀποκέχρηται ὁμοίως Παύλῳ καί Θεοδώρῳ τοῖς ἑαυτοῦ προγόνοις. Οὐ γάρ ἵνα τήν ἀληθότητα τῆς κατα Χριστόν θεότητός τε καί (1489) ἀνθρωπότητος, καί τήν τούτων ἀτρεψίαν καί ἐπιμονήν καί ἀσυγχυσίαν σημάνῃ, τόν ἀριθμόν τῶν δύο καταφράζει φύσεων, ἀλλ' ἵνα δύο πρόσωπα δι' αὐτοῦ τοῦ δύο ἀριθμοῦ δολερῶς ὑπαινίξεται, τήν τῶν φύσεων κλήσιν ἀντί τῶν προσώπων λαμβάνων κακούργως, ὡς ἀληθῶς καί κακοήθως, πεπαρῆσιασμένη προσωνυμία τῶν φύσεων τό ἀπηγορευμένον τῶν προσώπων εἰσάγων, ὥστε ἄλλον εἶναι παρ' αὐτῷ τόν Χριστόν, καί ἄλλον τόν Θεόν Λόγον, κατά τήν πατρώαν αὐτοῦ πλάνην· υἱός γάρ ἦν τοῦ Κίλικος, τοῦ δέ Σαμοσατέως ἀπόγονος. Καί διά τοῦτο πρὸς τήν σεμνήν Παρθένον ἄσπονδον ἤρατο πόλεμον, μή δυσωπηθεῖς τήν θεομητέρα καί ἀγνήν Μαρίαν, ὡς Δεσπότου Μητέρα· ἀλλ' ὡς δοῦλος τραχηλιαστής καί ἀναίσχυντος, ἀρνούμενος τόν ἑαυτοῦ Κύριον, καί ἀτιμάζων τήν Δέσποιναν ἑαυτοῦ, βασκαίνων οὐ τοσοῦτον αὐτῇ τῆς, Θεοτόκος, προσηγορίας, ὅσον τῆς, Θεός, τῷ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντι. Οὗτος μὲν οὖν ὁ Νεστόριος τρίτος εἰς ἑαυτόν αὐτήν περιέστησεν.

Δόξα Εὐτυχοῦς.

Τῆς δέ ἀντιθέτου μοίρας, τῆς κατά Μάνην καί Ἀπολινάριον, τρίτος πάλιν προασπιστής ὁ Εὐτυχῆς ἀναφαίνεται, ὃς ἦν ἡγούμενος μοναστηρίου ἑνός τῶν περὶ τό Βυζάντιον. Οὗτος γάρ μή ἀνεχόμενος ὁμοούσιον ἡμῖν καί ὁμοφυῆ τήν σάρκα τοῦ Κυρίου ὁμολογεῖν, τὰς δύο φύσεις ἀπηρενεῖτο σώζεσθαι λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ μετά τῆς τούτων ἐνώσεώς τε καί συμφυΐας· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τερατώδη τινά καί ἀλλόκοτα ἔπλαττεν, ἐξ οὐρανοῦ λέγων κατηνέχθαι τοῦ Κυρίου τό σῶμα, καί ὡς διά σωλῆνος τῆς Παρθένου παραδραμεῖν τόν Θεόν Λόγον, οὐρανόθεν τοῦτο ἐνδεδομένον, ἵνα δόξη δῆθεν γεγεννησθαι ἐκ γυναικός, καίπερ μήτε γεγεννημένον. Μανιχαῖος ὁ λόγος οὗτος, καί πεφαντασιασμένος πολλῷ μᾶλλον ἐκείνου. Καί οὕτως οὖν μίαν φύσιν τόν Χριστόν διεστραμμένη καρδίᾳ ἐπρέσβευσε. Τῶν οὖν δύο μερῶν τούτων, τοῦ τε κατά Μάνην καί Ἀπολινάριον καί Εὐτυχεᾶ, καί τοῦ κατά Παῦλον καί Θεόδωρον καί Νεστόριον, τῶν μὲν μίαν φύσιν, τῶν δέ δύο φύσεις ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων τόν Δεσπότην Χριστόν ἀμαθῶς εἰρηκότων, τὰς ἐφ' ἑκάτερα κακίστας μετατροπὰς καί δυσσεβεῖς παρεγκλίσεις ἀπαναινομένη ἢ καθολικῆ Ἐκκλησία, μέσσην ἀμφοτέρων βαδίζει, ὁδῶ βασιλικῆ πορευομένη, μή ἐγκλίνουσα εἰς τὰ δοκοῦντα δεξιᾶ, μηδέ εἰς τό προφανῆ ἀριστερά. Κατά

γάρ Μάνητα καί Ἀπολινάριον καί Εὐτυχέα μίαν φύσιν ἀπλῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν οὐ παραδέχεται, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· διὰ τῆς προσθήκης τοῦ, σεσαρκωμένην, δηλοῦσιν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου προσλαμβανομένη, ἅμα τε καί σὺν ταύτῃ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός γέγονεν· οὐδέ αὐτὴ ἡ τοῦ Λόγου φύσις ἑτέρα παρ' ἑαυτὴν καί τῶν κατ' αὐτὴν θεοπρεπῶς ἀυχημάτων γενομένη, εἰ καί ἐν προσλήψει σαρκός γέγονε, σαρκός δέ οὐχ ἀπλῶς· τοῦτο γάρ Ἀρειανικόν· ἀλλὰ σαρκός ἐμψυχωμένης· καί οὐχὶ ἐμψυχωμένης μόνο· πάλιν γάρ Ἀπολινάριου καί τοῦτο· ἀλλ' ἐμψυχωμένης ψυχῇ νοεῖα καί λογικῇ· οὐδέ μὴν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, (1492) ἣς ἐν προσλήψει γέγονεν, εἰς ἑαυτὴν ἀνέχεεν, ἢ αὐτὴν ἐκείνην ἠλλοίωσεν ἕξω τοῦ κατὰ τὸν φυσικόν αὐτῆς καί οὐσιώδη ὄρον καί λόγον, οὐδέ, ὡς κηρόν πῦρ, ταύτην ἐξεδαπάνησεν. Ὡστε τὸν ὅλον ὄρον ταῦτα δηλοῦντα οὕτως λέγεσθαι πρὸς τῶν εὐσεβῶν· Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, σαρκὶ ἐμψυχωμένη, ψυχῇ νοεῖα καί λογικῇ. Πάλιν δέ κατὰ Παῦλον καί Θεόδωρον καί Νεστόριον δύο φύσεις ἀπλῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἀποδοκιμάκεν ὁ λόγος ὁ ἐκκλησιαστικός· ἀλλὰ δύο φύσεις οὐσιωδῶς ἠνωμένας· διὰ τῆς ἐπα[γω]γῆς ταύτης ἀποβάλλον πάσαν διαιρετικὴν ἔννοιαν, καί τὸν καθ' ὅτι οὖν ἐπιχειροῦντα διαζευγνύναι τὴν ὄντως ὑπερφῶ καί θαυμασίαν ἔνωσιν· καί οὐ μόνον δύο φύσεις οὐσιωδῶς ἠνωμένας, ἀλλὰ καί ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν ἀδιασπᾶστος ἅμα καί ἀσυγχύτως.

Ἐξήγησις τοῦ ὄρου.

Ὁ δέ τοιοῦτος ὄρος, διὰ μὲν τοῦ λέγειν δύο φύσεις, σημαίνει, τὸ ἑτερογενές καί ἑτεροοῦσιον τῶν συνελθουσῶν δύο φύσεων, τῆς τε προσλαβούσης θεότητος καί τῆς προσειλημμένης ἀνθρωπότητος. Διὰ δέ τοῦ λέγειν οὐσιωδῶς ἠνωμένας, σημαίνει τὸ μὴ κατ' εὐδοκίαν, ἢ ἑτέραν τινὰ σχετικὴν ἔννοιαν νοεῖσθαι τὴν τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, ἀλλ' αὐτῇ οὐσίᾳ καί ὑποκειμένῳ καί πράγματι συνυφεστάναι ταύτας καί συντεθεῖσθαι. Διὰ δέ τοῦ λέγειν, ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν, σημαίνει τὸ μὴ πρότερον διαπεπλάσθαι τὴν ἀνθρωπότητα, καί οὕτως αὐτῇ εἰσδεδουκέναι τὴν θεότητα, ἀλλ' ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ ὑφίστασθαι τὴν πρώτην ἀρχὴν ἠνωτο τῇ θεότητι. Διὰ δέ τοῦ ἐπάγειν, ἀδιασπᾶστος ἅμα καί ἀσυγχύτως, σημαίνει μὴδέ καινοτομηθῆναι τὰς συνελθούσας φύσεις διὰ τῆς ἐνότητος, ἀλλὰ καί τὴν ἔνωσιν τούτων αἰεὶ τε καί ὡσαύτως διαπεφυλάχθαι, καί ἑκατέραν τῶν φύσεων ἀμειώτως ἐπὶ τῷ οὐσιώδει αὐτῆς ὄρω καί λόγῳ. Ταῖς οὖν τοιαύταις ἀνεπηρεάστοις ἐπαγωγαῖς, τοὺς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀποσφαλέντας, καί μακρὰν ἀποπέμπεται ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, καί τοῖς συκοφαντεῖν ἐθέλουσι τὴν ἀλήθειαν, χώραν οὐ δίδωσιν. Εἰ μὲν γάρ τις φιλοδιαίρετης διὰ τὴν τῶν δύο φύσεων ὁμολογίας, δύο ὑποστάσεις, ἤγουν πρόσωπα, συναγαγεῖν ἐπιχειροῖ, οὐχ ἠκιστα μὲν καί ταῖς προλεχθείσαις ἐπαγωγαῖς, πολλῶ δέ μᾶλλον τῷ ἑτέρῳ τῶν ὄρων διαλέγεται, καί μάλα ῥαδίως. Φημί δέ τῷ, μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη.

Οὗτος γάρ ὁ ὄρος ἐναργῶς παρίστησι, οὐκ ἂν ποτε ἐν ὑποστάσει τὸ καθόλου γνωσθῆναι τὴν κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητα, εἰ μὴ ἡ τοῦ Λόγου θεϊκὴ φύσις ὑπεισδύσα τὴν παρθενικὴν νηδύν, ἐξ αὐτῆς ἀρρήτῳ λόγῳ ταύτην ἑαυτῇ περιεμόρφου καί περιέπλαττεν, ὥστε μὴδέ αὐτὰς τὰς πρώτας τῆς ζωπλαστίας ἀρχὰς ἐσχηκέναι τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν, ἄνευ τῆς οὐσιώδους καί φυσικῆς ἐμφολοχωρήσεως τῆς προσλαμβανομένης αὐτὴν Θεοῦ Λόγου φύσεως. Καί τί λέγω τὰς τῆς θεοπλαστίας ἀρχὰς, ὅπουγε οὐδ' ἂν αὐτὴ ἡ μακαρία Παρθένος ὑπὲρ τὸν ὄρον τῆς φύσεως γόνιμον (1493)

ἔλαβε δύναμιν εἰς τό τεκνῶσαι, μή διά τῆς ἐνδημίας τοῦ Λόγου εἰς τοῦτο παρορμηθεῖσα; Πῶς οὖν αὕτη ἢ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπότης ἐν ἰδιαζούσῃ ὑποστάσει καθ' ἑαυτήν οὔποτε γενομένη, ἀλλ' ἐν τῷ προσλαμβομένῳ αὐτήν Θεῷ Λόγῳ, τό εἶναί τε καί ὑποστῆναι λαχοῦσα, ὑπόστασις ἄν λεχθεῖη ποτέ, ἢ πρόσωπον ἰδιοσύστατον καθ' ἑαυτό, καί ἀνά μέρος γνωριζόμενον ἔχει; Ἡλίθιον ὄντως καί μάταιον τό ταῦτα συνομολογεῖν, καί δύο ὑποστάσεις ἢ πρόσωπα ζητεῖν ἐπί τοῦ τοιούτου ἀποτελέσματος. Εἰ μήτι ἄρα τις τοῖς χεῖλεσι μέν τιμᾶ καί ἀσπάζεται ταῦτα, ἢ δέ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' αὐτῶν. Ὡστε εἴ τις γνησίως καί ἐκκλησιαστικῶς ὁμολογεῖν ἐθέλει τάς ἐν Χριστῷ δύο φύσεις, καί τό, μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, ὑπταίς χερσί καί ὀλοκλήρῳ καρδία καταδεξάσθω, ὡς τά προειρημένα δηλοῖ. Εἰ δέ συγγεῖν ἡμᾶς διά τοῦτο νομίζει τήν θείαν οἰκονομίαν, ὡς τοῦ σεσαρκωμένου καί ἄλλως νοεῖσθαι δυναμένου παρά τόν τῆς εὐσεβείας λόγον, λαβῶν τήν ἐπαγωγὴν τήν σαρκί ψυχωμένη, ψυχῇ νοερᾶ καί λογικῇ, παυσάσθω λοιπόν τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.

Οἷον δέ τι λέγω τό, σεσαρκωμένη, φημί, δύναται καί τῇ μιᾷ φύσει προσκεῖσθαι, καί ἐτέραν φύσιν ταύτη μή ἐπεισάγειν, τροπὴν δέ τινα ἤτοι μεταβολὴν ταύτης σημαίνειν ὡς περ λέγομεν τόν κρύσταλλον, φύσιν ὕδατος εἶναι κεκρυσταλλωμένην. Ἰδοῦ γάρ τήν φύσιν τοῦ ὕδατος μίαν εἰδότες, καί τό, κεκρυσταλλωμένην, ταύτη ἐπάγοντες, ἐτέραν φύσιν διά τῆς τοιαύτης σημασίας οὐ προσηγάγομεν, μόνον δέ πῆξιν τινα περί αὐτήν γενομένην νενοήκαμεν, διά τῆς κεκρυσταλλωμένης φωνῆς. Πρὸς τοῦτο φαμεν, ὅτι ἐπί τῶν τοιούτων ἀποτελεσμάτων οὐκ ἀναδιπλασιάζονται αἱ τοιαῦται φωναί· ὁ γάρ ἀναδιπλασιασμός ἐνταῦθα σημασίαν φύσεως ἐτέρας ποιεῖται. Οἷον, οὐ δυνάμεθα λέγειν ὕδατος φύσιν κεκρυσταλλωμένην κρυστάλλῳ· ἐπεὶ παρ' αὐτά ἐσημήναμεν ἕτερον εἶναι τήν τοῦ ὕδατος φύσιν, καί ἕτερον τήν τοῦ κρυστάλλου· ὡς ἡνίκα λέγομεν ξύλον κεκρυσωμένον χρυσῷ· διά γάρ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ τούτου ἐνοήσαμεν ἄλλο τι εἶναι τό ξύλον, καί ἄλλο τόν χρυσόν. Οὕτως οὖν ἐνταῦθα, ὅταν εἴπωμεν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, φύσιν ἐναργῶς ὑπεσημηνάμεθα, καί ὅτι μή αὐτή ἢ θεότης εἰς σάρκα μεταπεποιήται ἀλλά μείνασα ὅπερ ἦν, διά τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι τῆς προσληφθείσης ὑπ' αὐτῆς σαρκός, ἡμῖν πεφανέρωται. Ἐντελῶς ἄρα καὶ ἡ τοιαύτη ἔννοια, διά τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ἀποδέδοται τούτου.

Εἰ δέ τις πάλιν ἀναχυτικός καί συμφύρτης, προσίεται μέν τόν τοιοῦτον ὄρον, ὡς συντρέχοντα δέ τῷ αὐτοῦ δυσσεβήματι· μάλιστα μέν καί αἱ προλεχθεῖσαι ἐπαγωγαί ὡς πορρωτάτω τήν αὐτοῦ κακόνοιαν ἀποσεῖονται· πολλῶ δέ μᾶλλον ὁ ἕτερος ὄρος, ὁ τόν Χριστόν ἐν δύο φύσεσι γνωριζόμενον ἀπαγγέλλων, καί λαθροκακουροῦντα αὐτόν ἀπελέγχει. Οὗτος γάρ ὁ ὄρος διαρρήδην βοᾷ τό ἐδραῖαν καί ἀνεκφοίτητον τῆς θατέρας φύσεως ιδιότητα κἂν τῇ ἐνώσει μεμενηκέναι, ὡστε ῥαδίως διαγινώσκειν δύνασθαι, (1496) τί ἴδιον ἐκάστου τῶν συνελθόντων, καί τί τῶν οἰκείων ἕκαστον ἀλλήλοις παρέχον, τά παρά τοῦ συνυφεστῶτος καί συγκειμένου ἀντικομίζεται. Τοῦτο δέ διηρθρωμένης ὄντως καί καθαρωτάτης ἐνώσεως, καί τά κοινά τοῦ συναμφοτέρου, καί τά ἴδια ἐκάστου τῶν συνημμένων ἐμφαίνειν. Εἰ γάρ μή ιδιότης πρῶτον γνωσθεῖη, οὐδ' ἄν ἡ κοινότης ἐπιγνωσθήσεται. Πῶς γάρ ἢ ἐν τινι κοινωνία γενήσεται, μή ἔχοντος ἐκάστου τῶν κοινωνούντων ἴδιόν τι; Σκόπει δέ οὕτως Ἰδιον τῆς προσλαβομένης Θεοῦ Λόγου φύσεως, τό εἶναι Υἱόν Θεοῦ. Ἰδιον τῆς προσληφθείσης ἀνθρώπου φύσεως, τό εἶναι Υἱόν ἀνθρώπου. Κιρναμένων οὖν τῶν τοιούτων φύσεων, καί περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας καί τῆς ἐνώσεως, κιρνῶνται καί περιχωροῦσιν εἰς ἀλλήλας ὡσαύτως καί κλήσεις, καί γίνεται ἀμφοτέρα, εἷς Υἱός Θεοῦ τε ὁμοῦ καί

άνθρώπου, τοῦτ' ἔστι τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τῆς Παρθένου μητρὸς· οἶον· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός. Ἄρα οὖν ἀμεμφῆς ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος· διὰ μὲν τοῦ εἶναι ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, δύο φύσεις τὸν αὐτὸν ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἀπαγγέλλων· τὸ γάρ, Θεός, φύσεως ὄνομα, καὶ τό, ἄνθρωπος, ὡσαύτως φύσεως ὄνομα. Ἐπειδὴ οὖν ὁ αὐτὸς Θεὸς ἔστι καὶ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο δύο φύσεις εἷς ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖται Κύριος. Πάλιν δέ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἓνα Υἱὸν τοῦ τε Θεοῦ Πατρὸς, καὶ τῆς Παρθένου μητρὸς· τὸ δέ υἱὸς ὄνομα ὑποστάσεως ὑπάρχει σημαντικόν, καὶ οὐ φύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ μία ὑπόστασις, τὸ τε θεῖον ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπινον ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν εὐσεβούντων δοξάζεται.

Μίαν οὖν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις πρεσβεύων ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, μέσῃν τινὰ ὁδὸν πεπόρευται· οὔτε διὰ τὴν ἔνωσιν Μανιχαῖος, καὶ τὰς φύσεις φύσιν ἀναπλάττων, οὔτε διὰ τὴν διαίρεσιν, τὴν κατ' ἐπίνοιαν τῶν ἠνωμένων φύσεως Παυλιανίζων, καὶ τὴν ὑπόστασιν ὑποστάσεις ποιῶν· ὅτι μὴ ἀνά μέρος ἔν τῶν ὀποτέρων ποιεῖ, ἢ τὴν διαίρεσιν χωρὶς τῆς ἐνώσεως, ἢ τὴν ἔνωσιν χωρὶς τῆς διαίρεσεως, ἀλλ' ἅμα καὶ κατ' ἀλλήλων. Ἠνωμένως γάρ διαιρεῖ, μίαν μὲν ὑπόστασιν λέγων, φύσεις δέ δύο· καὶ διακεκριμένως συνάπτει, δύο μὲν φύσεις λέγων, ὑπόστασιν δέ μίαν· ἔμπαλιν ἐπὶ τῆς θεολογίας κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον. Ἐκεῖ μὲν γάρ ταῖς ὑποστάσεσι διαιρῶν, ἐνοῖ τῇ φύσει· ἐντεῦθεν δέ τῇ ὑποστάσει ἐνίζων, διακρίνει ταῖς φύσεις. Ἐκεῖ μὲν γάρ ὑποστάσεις διάφοροι, φύσεις δέ ἡ αὐτή· ἐνταῦθα δέ φύσεις μὲν διάφοροι, ὑπόστασις δέ ἡ αὐτή. Εἴ τις οὖν κατὰ τὸν νοῦν τῆς Ἐκκλησίας ἐκλαμβάνει τό, μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, ἀσπασίως καταδεξάσθω καὶ τό δύο φύσεις οὐσιωδῶς ἠνωμένας λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ. Εἰ γάρ ἐπὶ παραστάσει καὶ σημασίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μετὰ τό εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐπάγει τό, σεσαρκωμένην· τίνι λόγῳ (1497) λοιπὸν ἀναδύεται τό δύο φύσεις ὁμολογεῖν, μίαν μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἑτέραν δέ τὴν ἀνθρωπίνην, ἢν αὐτὸς διὰ τῆς σεσαρκωμένης λέξεως ἀπαγγέλλειν δυσχυρίζεται; ἅ γάρ ὁμολογεῖ καὶ ἀριθμείτω, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. Εἰ δέ αἰτιᾶται τὸν δύο ἀριθμὸν, ὡς διχαστικὸν τινα καὶ διαιρετικόν, γινωσκέτω μὴ εὐλογον εἶναι τὴν τοιαύτην παραίτησιν. Εἰ μὲν γάρ, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, εἰπὼν ὁ ὄρος δύο φύσεις ἀπλῶς ἐν τῷ Χριστῷ γινώσκειν, καὶ μηδὲν ἕτερον προσεπιφέρων, ἀπεισιώπα, χῶραν ἴσως ἐδίδου ταῖς τοιαύταις ὑποψίαις, ὡς μήπου τὴν ἑαυτοῦ ἔννοιαν τρανῶς παραστήσας, ὅπως οἶδε τὰς τοιαύτας δύο φύσεις ἔχειν πρὸς ἑαυτάς. Εἰ δέ ἐπάγει τό, ἠνωμένας, καὶ πρὸς τούτοις τὴν μίαν κηρύττει ὑπόστασιν, οὐδέ ἐθέλοντί τινι συκοφαντίας τόπον παρέχεται. Δέδεκται οὖν ἐκ παντός, ὅτι ταυτὸν ἀμφοτέροις τοῖς ὀρισμοῖς τούτοις τό βούλημα, καὶ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐρμηνευτικὸς μᾶλλον καὶ οὐκ ἐναντίος ὑπάρχει. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν προεισαγωγῆς εἶδει λελέχθωσαν νῦν.

Ὁ δ' οὖν ὁ λόγος ὠρμητο διηγήσασθαι, ὅτι τῆς Ἐκκλησίας παρωσαμένης τὰς ἐφ' ἐκάτερα τροπὰς, μέσῃν τε καὶ ἀληθεστάτην τεμνούσης ὁδόν· Σευῆρός τις τῇ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ προεδρία ἑαυτὸν εἰσωθήσας, τὴν ἑτέραν τῶν ὁμομοίρων τούτων, τοῦτ' ἔστι τὴν κατὰ Μάνην, Ἀπολινάριον τε καὶ Εὐτυχεά, διεκδικεῖν ἐπειράτο, κυκῶν ὄση δύναμις αὐτῷ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. Ἐλαθεῖς δέ τῆς Ἀντιοχέων ὡς στασιώδης καὶ ταραξίας, τῇ Ἀλεξανδρέων κουφότητι λαίλαπος καὶ θυέλλης δίκην ἐνέσκηψεν. Ἐνθα καὶ ἑτέρας καταγίδος ἀντιπνευσάσης αὐτῷ, ἡμερώτερος μὲν καὶ ἥττον ζαλώδης αὐτὸς ἑαυτοῦ γίνεται· οἱ δέ ὑπ' αὐτοῦ κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι, διεσπάρησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ διηρέθησαν χείρονως ἢ πρότερον. Διεσκέδασε γάρ αὐτούς Ἰουλιανός,

ἐπίχαρμα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται. Ἰουλιανὸς δὲ οὗτος Ἀλικαρνασσοῦ μὲν τῆς Ἀσίας ἐπίσκοπος ἦν, τῆς δὲ Εὐτυχανῆς συμμορίας προαγωνιστῆς ἐκθυμότατος, Σευήρου τε τὰ πρῶτα συνήθης καὶ φίλος, συγκεκριμένοι τε ἄμφω κατὰ τῆς ἀληθείας ὕστερον δὲ ἐμπεσόντος αὐτοῖς τοῦ τοιοῦτου ζητήματος, πότερον φθαρτὸν φύσει λέγειν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ποτέ, ἢ οὐδέ ποτε, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνώσεως ἀπαρνηθῆναι τῆς φθαρτῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα, ὡς μιᾶς φύσεως γινομένων τῶν δύο, καὶ τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς ἀμφοῖν μηκέτι γινωσκομένης, τοῦ δὲ κρεῖττονός τε καὶ θείου μᾶλλον πως ἐκνικήσαντος ἅμα τῇ πρώτῃ συναφείᾳ, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ ἰδίωμα τὸ ἦττον ἐν ἀκαρεῖ μεθαρμόσαντος τῆς κατ' αὐτὸ φυσικῆς ιδιότητος. Κοινὸν δὲ ἀμφοτέροις Ἰουλιανῶ καὶ Σευήρῳ τουτί τὸ ἀπόρημα ἄμφω γάρ τῆς συγχυτικῆς προεμάχουν ἐνώσεως.

Δόξα Ἰουλιανοῦ.

Ἰουλιανὸς γοῦν καλῶς ποιήσιν διέγνω, εἰ παντάπασιν ἐξ ἀπόπτου χωρήσει κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ ἑαυτῷ τε καὶ ταύτῃ πολέμιος ἢ καὶ ἀνάρμοστος (1500) ἀκόλουθον εἶναι νομίσας τῷ λέγοντι μίαν φύσιν μὴ πρὸς ἑαυτὴν ἐναντίαν καὶ διαφερομένην ποτέ ταύτην ποιεῖν. Διαφορᾶς δὲ μὴ οὔσης ἀσεβέστερον φάναι, τὸ χεῖρον μετελθεῖν πρὸς τὸ κρεῖττον, τοῦτ' ἔστι τὸ φθαρτὸν πρὸς τὸ ἄφθαρτον. Ταῦτα συλλογισάμενος, καὶ μηδ' ὡς ἕτερον ἐναντιούμενον ἑαυτῷ προῖδὼν, ἄφθαρτον αἰεὶ τε καὶ κατὰ πάντα τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα ἐξουσιαστικῶς ἀπεφήνατο. Σευήρος δὲ τούτοις μὴ ἀρεσθεὶς ὡς διαρρήδη κηρύττουσι τὴν ἀνάχυσίν τε καὶ σύμφυσιν, οὔτε σπείσασθαι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐβούλετο, ὡς ἀκολούθως τῇ διαφορᾷ καὶ ταῖς ιδιότησι καὶ τὰς φύσεις ἀπαριθμοῦσαν, περὶ ἧς ἡ διαφορὰ θεωρεῖται, καὶ ὧν εἰσιν αἱ ιδιότητες φυσικῶς αὐταῖς ἐνυπάρχουσαι. Καὶ τὸ συνθέσθαι ταῖς Ἰουλιανοῦ τολμηρίαις, ἀναιδές ἅμα καὶ προπετές ὑπελάμβανε, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἀπερικαλύπτῳ τῷ στόματι πολεμεῖν τὴν εὐσέβειαν.

Δόξα Σευήρου.

Ἐκ τούτου Σευήρος γίνεται καὶ ἑαυτῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ γείτονι αὐτοῦ ψεύδει ἀντίθετος, καὶ οὔτε ὅλως ἀληθῆς οὔτε ὅλως ψευδής, ἀλλ' οἷον εἰπεῖν ψευδαληθῆς, ὅμοιος τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινενοημένη μιᾷ συνθέτῳ φύσει. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἑαυτὸν μάχιμος καὶ ἀπαλίμβολος, ἠλιθίως ὄντως καὶ ἀμαθῶς μέσον τι χρῆμα ψεύδους καὶ ἀληθείας ζητῶν, ὅπερ οὐκ ἔστι. Μεσότηα γάρ ἀληθείας καὶ ψεύδους οὔτε εὐρεῖν, οὔτε ἐπινοῆσαι δυνατόν· ἢ μὲν γὰρ ἀλήθεια μέση αἰεὶ καὶ ἀπαρέγκλιτος, καὶ διὰ τοῦτο ἐδραία καὶ πάντοθεν ἴση καὶ εὐθύτονος οὐ παραδέχεται οὐδ' ἕτερόν τι τὸ ἐγκάρσιον αὐτὴν ἀποτελοῦν, καὶ ἐξωθοῦν τῆς οἰκείας στάσεως καὶ μονιμότητος, ἐκτοξεύει δὲ πᾶν τὸ ἐπιβούλως αὐτῇ προσπελάζον, καὶ τὸ μέσον αὐτῆς διασαλεύειν πειρώμενον. Ὅπερ καὶ Σευήρον ὑπ' αὐτῆς πεπονθότα εὐρίσκομεν. Ἐπειδὴ γάρ, ὡς ἔφαμεν, καινὸν τι μέσον παρά τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν ἐπεχείρησε, πλαγιασθέν, ὡς οὐκ ἔγνω μέσην ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ὁμοφύλου αὐτῷ ψεύδους, πεποίηκε ταύτην. Αὐτοῦ γάρ Σευήρου μίαν φύσιν λέγοντος εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ τὴν διαφορὰν τὴν ἐν τῷ Χριστῷ δεχομένου. Ἰουλιανοῦ δὲ μίαν μὲν κατὰ Σευήρον λέγοντος φύσιν, ἀναιροῦντος δὲ τὴν διαφορὰν· ἢ ἀλήθεια, τοῦτ' ἔστιν ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος, τὴν μεσότηα ἑαυτῇ πανταχοῦ διασώζουσα, δέχεται μὲν τὴν διαφορὰν, οὐ κατὰ Σευήρον δέ· Οὐδέ γάρ οἶδέ ποτε μίαν φύσιν ἑαυτῇ ἐναντίαν. Δύο γάρ

φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ γινώσκουσα, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, τούτων καὶ διαφορὰν τὴν πρὸς ἄλληλα τηλαυγεστάτην θεωρεῖ. Οὐ γάρ ταυτόν θεότης, καὶ ἀνθρωπότης, εἰ καὶ εἷς ὁ Χριστός ὁ ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχων, καὶ ἀμφοτέρων· εἰ γάρ καὶ τό συναμφοτέρων ἔν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ, ὁ ἐκκλησιαστικός κήρυξ ἀριδῆλως βοᾷ. Μὴ δεχομένη δὲ ἡ Ἐκκλησία κατὰ Σευῆρον τὴν διαφορὰν· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον οὐκ ἀποβάλλεται ταύτην καθ' ὁμοίότητα τοῦ Ἀλικαρνασσέως. Σάρκα γάρ ἀληθῆ καὶ ψυχὴν νοεράν μετὰ τῶν οἰκειῶν ἰδιωμάτων (1501) ἀναλαμβάνοντα τὸν Λόγον ἐπίσταται· καὶ ἐνωθέν οἶδε τῷ φθαρτῷ τό ἀθάνατον, ὡς ὁ προλεχθεὶς Θεολόγος Γρηγόριος ἔφη.

Ἄρ' οὖν, ὅπερ ἐλέγομεν, μέση μεμένηκεν ἀμφοτέρων καὶ ἀκίνητος ἡ ἀλήθεια, ἀποβαλλομένη μὲν τό λέγειν κατὰ Σευῆρον μίαν φύσιν καὶ διαφορὰν αἰνίγματος γάρ καὶ τερατομυθίας οὐδὲν ἤττον διενήνοχε τοῦτο. Πῶς γάρ ἡ αὐτὴ φύσις δύο ἔσται τὰ ἐναντία; πῶς δὲ καὶ ὑποστήσεται κατ' αὐτό τό πεφυκέναι πολεμουμένη ὑφ' ἑαυτῆς, καὶ αὐτὴν πολεμοῦσα; Καὶ ἐν τούτῳ δὲ κατὰ καιρὸν μνημονευτέον τοῦ Κυρίου βοῶντος, ὅτι πᾶσα οἰκία ἢ βασιλεία καθ' ἑαυτὴν μερισθεῖσα, οὐ σταθήσεται. Εἰ οὖν κατ' αὐτόν ἡ μία φύσις ἐμερίσθη ἐφ' ἑαυτήν, πῶς σταθήσεται ἡ ταύτης ὑπαρξις; Ἄρ' οὖν κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας κατὰ τε αὐτόν τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, εἴ γε ποιῶν ὁ τῆς Ἐκκλησίας λόγος, οὐ παραδέχεται μίαν φύσιν πρὸς ἑαυτὴν διαφερομένην, καὶ αὐτῇ ἐναντίαν, κατὰ τὴν τοῦ Σευῆρου ἄστατον καὶ μαχιμωτάτην ἐπίνοιαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ Ἰουλιανὸν παντάπασι τὴν διαφορὰν ἀποβάλλεται ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία. Εἰ γάρ μία μὲν φύσις κατ' ἐκεῖνον ὁ Χριστός, καὶ διαφορὰν οὐσιώδη μὴ καθ' ὅτι οὖν παραδέδεται, ἐν τῶν ὁποτέρων ἀνάγκη πάντως ὁμολογεῖν τὸν ταῦτα δισχυριζόμενον, ἢ ἀνθρωπὸν ψιλὸν εἶναι τὸν Κύριον, καὶ τὰ λεγόμενα ἐπ' αὐτοῦ, θείαν δύναμιν ἐτέραν παρ' αὐτόν οὔσαν, καὶ ἐν αὐτῷ οὔσαν, καὶ ἐνεργοῦσαν πεπράχθαι· ἢ Θεὸν γυμνὸν καὶ μὴ ἐνηνθρωπηκότα εἶναι τὸν Χριστόν, καὶ τὰ λεγόμενα ἐπ' αὐτοῦ ἀνθρώπινα, μὴ ὡς ἀνθρωπὸν, ἀλλ' ὡς Θεὸν ταῦτα παθεῖν, εἰς τὴν μίαν αὐτοῦ φύσιν ταῦτα ἀνδεχόμενον· ἢ εἰ μὴδὲ ἐν τούτων, φαντασίᾳ τινὶ καὶ ἀπάτῃ λέγειν περὶ αὐτοῦ δεδρακέναι ἄπερ ἔδρα, ἢτοι τὰ θεῖα, ἢτοι τὰ ἀνθρώπινα, ἢ τό παράπαν ψευδῆ εἶναι τὴν περὶ αὐτοῦ πᾶσαν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, καὶ μάτην ἀπατᾶσθαι τοὺς Χριστιανούς, καὶ κενὴν μακαρίαν εἶναι, τό δὴ λεγόμενον, τὴν εἰς Χριστόν ἐλπίδα. Καιρὸς δὲ λοιπὸν καὶ τό τοῦ Ἀποστόλου λέγειν, Κενὸν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν. Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ψευδοεμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρε.

Ματαιότης ὄντως οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοί, καὶ τῆς πίστεως ἀνατροπὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. Ἐκ παντός οὖν ἀποδέδεικται κεκαθαρμένην ἀντιβρῆσεως ἀπάσης, καὶ ἀνεξέλεγκτον εἶναι, καὶ μόνην ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἐστάναι τὴν δόξαν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν μὲν γάρ τὸν τρόπον καθ' ὃν γέγονεν ἡ ἐκ θείας φιλανθρωπίας πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις βούληται παριστᾶν, τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην ὁμολογοῦσιν· ὡς ἄτε τοῦ Λόγου ἀνάρχου τε ὄντος καὶ αἰδίως ἐν τῷ Πατρὶ, ἐν ὑστέρω δὲ δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαβομένου, καὶ κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοιωθέντος δίχα μόνης ἀμαρτίας. Ὅταν δὲ τὰ ἐν οἷς ὁ Χριστός, ἢ καὶ ὅσα ὁ Χριστός, βούληται θεωρεῖν, δύο φύσεις (1504) οὐσιωδῶς ἠνωμένας ὁμολογοῦσα, κακὸν τούτου παριστῶσα τό μεγαλεῖον τοῦ ἐλέους, καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς καταδεξαμένου, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς στοργὴν συνεῖναι τε καὶ συναριθμεῖσθαι τῇ ἑαυτοῦ φύσει τὴν ἡμετέραν· καὶ χάρις τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγῆτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σευῆρος ψιλᾶς προκαθέζεται φωναῖς, ἐν ῥήμασί τε μόνους καὶ ἤχοις τὴν εὐσέβειαν ὑποτίθεται·

καίτοιγε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Οὐ γάρ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει, καί ἀληθείᾳ. Οὕτως δέ παρ' αὐτῷ Σευήρῳ κράτιστος θεολόγος γνωρίζεται, ὡσάν τάς κατηγορίας Ἀριστοτέλους, καί τὰ λοιπά τῶν ἔξω φιλοσόφων κομψά ἠσκημένος τυγχάνῃ· ἀναγκαῖον ἡμᾶς τὰ σημαίνόμενα ἐκάστης λέξεως, τῶν εἰς τὰ πρὸς αὐτόν Σευήρον λεγόμενα χρειωδῶς λαμβανομένων, ἐπὶ καιροῦ σαφηνίσει, κατὰ τὸν νοῦν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων, καθ' ὃν ταῦτα ἐξειλήφασιν· ἵνα ἔχοιεν οἱ ἐντυγχάνοντες τοῖς ὑπογεγραμμένοις λόγοις, ἐκ πρώτης ἐντεύξεως νοεῖν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, καί μὴ διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ σημαινομένου τῶν λέξεων, πρὸς τὴν κατάληψιν τῶν ἐν αὐτοῖς θεωρημάτων παραποδίζονται.